Yıllık '84

1 Ocak 1983
31 Aralık 1983

Cumhuriyet
YAYIN YILI

nazan taçer

Yıllık '84

1 Ocak 1983
31 Aralık 1983

Cumhuriyet
YAYIN YILI

Ofset hazırlık:
Çağdaş Yayıncılık A.Ş.

Baskı :
Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş. 1984

nazan tacer

SUNUŞ

CUMHURİYET, 60 yaşında. 7 Mayıs 1984 günü 61. yayın yılına adımını attı.
Büyük Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti ile eşzamanlı ve eşanlamlı CUMHURİYET, tam 60 yıldır çağdaşlığın ve çağdaş gazeteciliğin sınavını her gün veriyor.
Kurucumuz *Yunus Nadi,* bundan tam 60 yıl önce, 7 Mayıs 1924 tarihli ilk sayısında CUMHURIYET'i okurlarına şöyle tanıtıyordu.

> *"Cumhuriyet, sadece cumhuriyetin, bilimsel ve yaygın deyimiyle demokrasinin savunucusudur. Cumhuriyet, demokrasi fikir ve ideallerini yıkan, yıkmaya çalışan her kuvvetle mücadele edecektir. Ülkede her anlamıyla gerçek bir demokrasi kurulması için gazetemiz bütün varlığıyla çalışacaktır. Memlekette halkın, halk tarafından, halk için yönetimi bizim idealimizdir. Ve biz yalnız bu idealin esiriyiz, başka hiçbir kuvvetin değil."*

Cumhuriyet '84 Yıllığı; kurucumuz Yunus Nadi'nin çerçevesini çizmiş olduğu çağdaşlık ve demokrasi fikrinin yerleşmesi için Cumhuriyet çalışanlarının 1983 yılında gazetecilik alanında göstermiş oldukları çabaların bir ürünüdür.
1974 yılından bu yana her yıl yayınlamakta olduğumuz yıllıklarla, okurlarımıza, bir önceki yılın önemli iç ve dış olayları üzerine gazetemizde yayınlanan haber ve yorumlardan seçmeleri, kitaplıklarının bir köşesine koyma olanağını sağlamaya çalışıyoruz. Küçük bir Cumhuriyet koleksiyonu niteliği taşıyan yıllıklarımızın, hem okurlarımız, hem de araştırıcılarımız için bir başvuru kaynağı oluşturduğuna inanıyoruz.
Yıllıkların içeriğine ilişkin eleştiri ve önerilere açık olduğumuzu okurlarımıza özellikle belirtmek isteriz.
Saygılarımızla,

Hasan Cemal
Genel Yayın Müdürü
7 Mayıs 1984

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Babam
Nurullah Ataç
MERAL TOLLUOĞLU
EDERİ 100 TL.
İsteme Adresi: Türkocağı Cad. 38/41
CAĞALOĞLU - İSTANBUL

1983/OCAK

Cumhuriyet

59.Yıl; Sayı: 20997 Kurucusu: Yunus NADİ 30 TL. 17 Ocak 1983 Pazartesi

İstanbul-Ankara seferini yapmakta olan uçak Esenboğa'da düştü

THY uçağı piste çakıldı: 46 ölü

İKİYE BÖLÜNDÜ — THY'nın Boeing 727 tipi «Afyon» yolcu uçağı yere çakıldıktan sonra ikiye bölündü. Kazadan sonra kurtarma ekipleri olay yerine gelerek yaralıları hastanelere taşıdılar. (Telefoto: Türk Haberler Ajansı)

DM üyesi Feyzioğlu da ölen yolcular arasında

Yoğun kar yağışı ve sis altında meydana gelen kazada ölenlerin çoğu yanarak can verdiler.

Erbil TUŞALP — Faruk BILDIRICI

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

FEYZİ FEYZİOĞLU — Evli ve 3 çocuk babası olan Feyzi Feyzioğlu, Kayseri'den Danışma Meclisi üyeliğine seçilmişti.

Kaptan pilot Yılmaz'ın eşi:

"Eşimin sağ olduğunu herkesten duymak istiyorum,,

Fikret DAĞLIOĞLU

(Arkası Sa. 11, Sü. 7 de)

Öztrak, banker olayındaki gelişmeyi Cumhuriyet'e anlattı:

Batık bankerlerin saptanabilen mal varlığı, borçlarını ödemiyor

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 5 de)

Bakanlar Kurulu bir partinin kapatılması için karar alabilecek

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

Serbest bölgede ücretler dolar olarak ödenecek

Serbest bölgelerde sendikal faaliyete izin verilecek. Türk - İş'e bağlı sendikalar, işkolları kapsamına giren işletmelerde yetkili olabilecek ya da kurulacak yeni sendika Türk - İş'e bağlanacak.

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

CENAZESİ YARIN — ...

DM üyesi Yeğenağa öldü

İstanbul Haber Servisi — Danışma Meclisi Adana üyesi Turgut Yeğenağa, ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

Neo-Naziler, parlamento adayı Türk'ü tehdit ediyor

Avrupa'da ilk kez parlamento adayı olan Dr. Cihan Arın anlatıyor: «SS'ler adına konuştuğunu bildiren biri telefon etti ve bu ülkede zaten haddinden fazla kızıl var, bir de yabancılar çıktı. Sonunda sizi kovmayı becereceğiz» dedi.

Ümit KIVANÇ

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Kim Kimdir?

Dr. Cihan Arın:

Aktif bir yabancı

Dr. Arın Almanya'da yabancı hakları konusunda en aktif çalışan yabancılardan biri. İki yıldır Alternatif Liste grubunda çalışmalara katılıyor. Yabancılar Çalışma Grubunda yer alıyor.

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

Politikada Sorunlar

Ergun Balcı'nın haftalık yorumu bugünden itibaren her pazartesi 3. Sayfada

Cumhuriyet sordu, Doç. Dr. Haluk Gerçek yanıtladı
Ali Sirmen'in söyleşi 2. Sayfada

EVREN ÖĞRENCİLERLE — Cumhurbaşkanı Evren "Atatürk Öğrenci Sitesini gezerek öğrencilerle..."

Evren, öğrenci yemeklerini beğenmedi

İstanbul Haber Servisi — ...

12 mil balıkçılık alanı tartışması

Yunanistan'ın sınırlamalarını tanımayacağız

Sedat ERGİN

(Arkası Sa. 11, Sü. 5 de)

Ekonomik yorum

Toplu konut kavgası

Yalçın DOĞAN

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Kültür ve Turizm Bakanı Evliyaoğlu'nun Cumhuriyet'e demeci:

"Önce sanatçıların doyurulabilmesini ele aldık,,

Jülide GÜLİZAR

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Anadolu Liseleri
1982 Giriş
sınavı soruları
BUGÜN 7. SAYFADA

Barış ve Huzur Özlemi...

OKTAY AKBAL — *2 Ocak 1983*

"Dünyanın pek çok ülkesinde dinsel ya da siyasal düşüncelerinden ve renklerinden ötürü; ya da etnik ayrılıklar yüzünden hapse atılmış, ama şiddet yoluna başvurmamış ve vurulması yolunda çaba harcamamış kadınların ve erkeklerin özgürlüğe kavuşturulmaları..."

Nobel Ödülü kazanmış on kişi, bu sözlerle başlayan bir bildiriyi imzalayarak dünya kamuoyuna sunmuşlardır. Bu bildiri, 1983 yılı boyunca dünya ölçüsünde başlatılıp sürdürülecek bir kampanya sonunda toplanacak yüzbinlerce imzayla birlikte Birleşmiş Milletler Genel Kurul Başkanına ve BM'ye üye 150 devletin başkanına sunulacaktır.

İmzacı on kişinin adları: Nobel Barış Ödülünü kazananlar: Willy Brandt, Federal Almanya, 1971; Mairead Carrigan, Büyük Britanya 1976; Sean Mc Bride, İrlanda, 1974; Mme Alva Myrdal, İsveç, 1982; Philippe Noel Baker, Büyük Britanya, 1959; Adolfo Perez Esquival, Arjantin, 1980; Andrei Sakharov, Sovyetler Birliği, 1975... Nobel Edebiyat Ödülü kazananlar: Heinrich Böll, Almanya, 1972; Elias Canetti, Büyük Britanya, 1981; Nobel Ekonomi Ödülü kazanan Gunnar Myrdal, İsveç, 1974...

Bildiride şöyle deniliyor: *"Bu kişilerin bağışlanması evrensel ölçüde bir güven havası yaratacak ve dünyanın her yanında insan haklarına saygı duygusunu yaygınlaştıracaktır."*

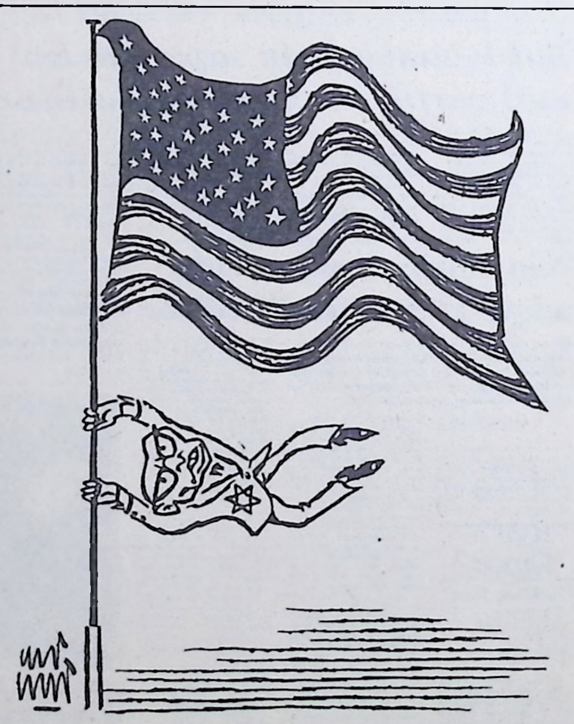
Şiddet yoluna başvurmayan, yalnızca kişisel düşünceleri yüzünden, ya da dinsel nedenlerle, ya da etnik ayrımlar nedeniyle, bugün, dünya hapishanelerinde on binlerce insan acı çekmektedir.

Her toplum kendi koşullarına uyan ya da uyduğu varsayılan yasalarla yönetilir. Zaman zaman bu yasalar sertleşir, hatta kimi suçlara karşı daha hoşgörüsüz olur. Toplumlardaki kaynaşmaların, terör olaylarının, acımasız cinayetlerin korkulu bir hava yaratması sonucunda yasalar en kesin biçimde uygulanır, ya da yeni yasalar çıkartılarak sertlik siyasası ile huzur ve barışa ulaşmanın yolları aranır.

Sonra gün gelir, o sert yasalar, sert uygulamalar gereksiz olur. O zaman toplumlarda barışçı, hoşgörülü, anlayışlı bir hava esmeye başlar. Elini kana bulaştırmamış ya da kimseyi kan işlemeye kışkırtmamış, cana kıymayı amaca varmanın bir yolu saymamış kişileri daha büyük acılar çekmeye bırakmak bir haksızlık gibi görünmeye başlar. Bunu, en başta o toplumların yönetim yerlerindeki insanlar farkederler.

Hiç bir *"suç"* cezasız kalmamalıdır elbet. Ama bu *"suç"*un niteliğine göre değişir. Adam öldürenler, öldürmeye teşvik edenler, en kanlı kıyımlarda etkin olanlar, silah elde o kıyımlara katılanlar için hiçbir *"hoşgörü"* gerekçesi bulunamaz. Böyleleri yasaların en ağır cezalarına çarptırılmaya hak kazanmışlardır. Adaletli bir yargılamadan geçirildikten sonra, suçlu ile suçsuz iyice belirginleştirilip, yasa uygulaması sonuçlandırılmalıdır. Ama *"öldürme"* suçu işlemeyen ve böyle bir suça kimseyi itelememiş olanlara karşı, toplumların bunalımlı dönemleri geçer geçmez daha anlayışlı davranmak gerekir.

On Nobelcinin yayınladıkları ve dünya ölçüsünde imzaya açtıkları bildiri, ülkemizde de destek bulacaktır. Şiddet, şiddeti çağırır, bunu hep gördük. Ancak huzurlu bir ortamda, gerçek demokrasi kurulup gelişebilir. Yaşanan olaylar, çekilen acılar, bu gerçeği dünyanın her yanında olduğu gibi bizde de göstermiştir. On Nobelci aydının *"insan"*ca tutumu övgüye değer...

2 Ocak 1983

Gerçekçilik Politikası

İLHAN SELÇUK — *9 Ocak 1983*

Geçenlerde (27 aralık 1982) gazetelerde AP'nin Washington kaynaklı bir haberi yayınlandı. *ABD Kongresi Ortak Ekonomi Komitesi* CIA'nın (Amerikan Merkezi İstihbarat Örgütü) Sovyetler Birliği'ne ilişkin 401 sayfalık bir raporunu açıklamıştı. *Kongre Ortak Ekonomi Komitesi Başkanı Henry Reuss,* raporun niteliğine ilişkin gerçekleri şöyle vurguladı:

"—Bu rapor, Amerikalıların Sovyetler Birliği'nin ekonomik çöküntü içinde olmadığını, tersine, geçmişte önemli bir ekonomik büyüme sağlamış olduklarını anlamalarına yardımcı olacak."

CIA'nın kimliğini Türkiye'de bilmeyen kalmamıştır; ayrıca CIA'nın raporlarının her zaman gerçeği yansıtmadığı da bilinmektedir. Ne var ki gerçeği saptamaya çalışmak, gelişmiş dünyanın tüm devletlerinde temel kurallardan birisidir. Çünkü gerçeği gizlemeye çabaladın mı, bir noktada düşlemlerin kazdığı çukura düşersin.

Askerlikte temel kurallardan birisi de şudur: Düşmanın gücünü, durumunu, konumunu, etkinliğini, gerçeklikle saptayacaksın ve bileceksin ki savaş stratejisini doğru yörüngeye oturtup sağlıklı plan oluşturabilesin.

★

Birinci Dünya Savaşında Çarlık Rusyası kuvvetleri 1 kasım 1914 günü Doğu sınırımızı geçmişti. Hasankale dolaylarında başlayan savaşlarda Üçüncü Ordumuz tümüyle dağılmış ve kırılmıştı. 112 bin kişilik ordudan 53 bin kişi soğuktan donmuş ve ölmüş, 7 bin kişi tutsak düşmüş, 30 bin kişi yaralı ya da yarı donmuş olarak hastanelere düşmüştü. Bu kanlı ve acıklı serüvenin başsorumlusu Enver Paşa ise 10 ocak 1915'te Sadarete çektiği telgrafta durumu şöyle bildiriyordu:

"Rus ordusu tamamiyle mağlup edilememiş ise de, huduttan dışarı atılmıştır. Yorulmuş olan ordu, ileri harekete hazırlanmaktadır. Ben, Hafız Hakkı Paşa'ya kumandayı vererek İstanbul'a geliyorum." Bunun mahrem tutulmasını rica ederim."

Osmanlı Ordusu'nun Başkumandan Vekili yalan söylüyor; gerçeği duyurmaktan kaçınıyordu; çünkü düşlemlerinin çukuruna gömülmek yazgısına dolanmıştı.

★

Gerçekleri saptırmak ya da gizlemek neye yarar? Eğer bu tür yaklaşımın bir yararı olsa, önce CIA'nın kendi devletine düzmece raporlar vermesi gerekirdi. Dünyanın gerçeklerini bileceksin ki, dosta ve düşmana karşı davranışlarını sağlıkla düzenleyebilesin. 2 ocak 1983 günlü Cumhuriyet'te *Economist* dergisinin uluslararası bankacılık bölümü yöneticisi *Tim Hindle*'nin bir konuşması yayınlandı. Arkadaşımız *Osman Ulagay*'ın sorularına yanıt verirken Bay Hindle şöyle konuşuyor:

"—1983 yılı, dünya banka sistemi için çok kritik bir yıl olacak.."

★

Aynı gün bir İstanbul gazetesi *"Türkiye ekonomisi yeni yıla temel dertlerini çözümlemiş olarak başlıyor"* diye manşet atmıştır. Doğru mudur bu? Acaba bir yönetim doğruları bilerek mi zorlukları aşabilir? Yoksa balonlara tutunarak mı yükselebilir?...

★

Gerçek gerçektir.

Eğer CIA'nın Sovyet ekonomisine ilişkin raporundaki gerçekleri bir Türk gazetecisi yazsaydı; Babıâli basınında adı komüniste çıkardı. Eğer Türk ekonomisi olumsuz koşulları bir türlü aşamıyorsa, yapısal bozukluklarla donanmışsa, bunu bilip ona göre davranmakta yarar vardır.

Kendi kendimizi aldatmakla bir yere varamayız; sorunlarımızı yenemeyiz.

3 Ocak 1983

"Mine"nin duyarlıklarına gönül kapılarımızı açıyoruz

ATİLLA DORSAY — *7 Ocak 1983*

Siz insan ilişkilerinin en acımasızının feodal yapıyı kıramamış en geri kalmış yörelerimizde mi oluştuğunu sanırsınız? Oysa vahşet, değer yargıları kargaşası içinde yaşayan bir toplumda, suda oluşan halkalar gibi yaygınlaşır, durur... Şiddet yalnız vur kırla, vurup öldürmeyle, kaba güce başvurmayla olmaz. İnsan üzerinde, insanların en insanca duyguları, davranışları en **'masum'** yakınlaşmaları üzerinde oluşturulan, oya örer gibi ilmek ilmek, sabırla oluşturulan kin, nefret, düşmanlık, kıskançlık ağlarıyla da şiddet olur... Şiddetin en göze gözükmezi, ama en çökerticisidir bu üstelik... Alınan, zaten bir nefeslik can değildir, ama yok edilen, ezilen kişiliğinizdir, insanlığınızdır, benliğinizdir...

Mine, bu tür baskıları yaşayan bir güzel, kişilikli, onurlu kadındır... Aile zoruyla evlendiği kaba saba **Cemil**'de aradığı hiçbir şeyi bulamamıştır. Doğanın her şeyi verdiği, güzeller güzeli bir kasabada insanlar ne yazık ki gönül kıblelerini bu güzelliğe çevirmek, ona yakışır bir ahlak kurmak yerine, doyurulmamış isteklerinin, karşılıksız kalan arzularının, küçük kinlerinin ve hesaplarının peşine takılmayı yeğlemişlerdir... **"Ay büyürken uyuyamayanlar"**ı anlatmada usta **Necati Cumalı**nın doyumsuz, tedirgin kişileridir bunlar... **Mine**'ye ve onun temsil ettiği güzelliğe hasetle, kıskançlıkla bakarlar, onu elde etmeyi düşlerler. Hiçbiri ona **'insanca'** yaklaşmayı denemez, düşünmez (belki **Mine**'ye şiirler yazan genç ozandan başka), **Mine**'ye sayılı dostluk gösterenlerden, çevrenin (doktor gibi) dışardan gelmiş kişiliklerinden biri olan öğretmen **Perihan**'ın ağabeyi **İlhan**'ın kasabaya gelişi, olayları tırmandıracaktır. **Mine**'yle aydın ve arayışlı kişiliği (bir yazardır o) sayesinde iletişim kurmayı başarır **İlhan**. Ama kasaba, bu insanca yakınlaşmayı olabilen en kötü biçimde yorumlayacak, önce klasik bir **'mahallenin namusu'** esprisiyle cinsel bunalımın doruğundaki bir avuç gencin başlattığı düşmanlık, aralarından olmayan birinin **Mine**'ye sahip olacağı düşüncesine dayanamayan **'yaşlı'**lara da bulaşacaktır... O güne dek **'onurunu korumuş'**, kocasına olan nefretine karşın kimseyle ilişki kurmamış olan **Mine**, kendisini gerçekten **İlhan**'ın kollarına atarak, onunla yatarak başkaldıracaktır çevresine... Ama bu bir **'son'** değil, bir başlangıçtır, bir **'kirlenme'** değil, bir **'arınma'**dır, yani, gerçek, dürüst bir ahlakı savunmadır, başka bir şey değil...

"Mine", artık gına vermeye başlayan **"köy filmleri"**nden ve yüzeysel **'kent dramları'**ndan sonra sinemamıza yeni duyarlıklar armağan eden, zengin bir içerik taşıyan önemli bir film... Yalanlarla, iftiralarla, ikiyüzlülüklerle çevrilmiş yaşayan insanın dramı denli önemli ve çağdaş bir dram olabilir mi? Çoğumuz böyle yaşamaya savaşmıyor muyuz?.. Köyde, kasabada veya kentte? İlişkilerimizdeki yapaylık, eğretilik, doyumsuzluk, sözlerimizde, davranışlarımızdaki yalan, sevgilerimizdeki nefret... Aramıza ördüğümüz duvarlar, kuramadığımız iletişim, gerçekleştiremediğimiz içtenlik ahlakı... İşte **"Mine"** bunlara değiniyor, bunları anlatıyor. Filmin kişileri, tıpkı **Gorki**'nin **"Yaz Konukları"** oyunu ve **Peter Stein**'ın bundan yaptığı doyulmaz filmdeki gibi, gölgeli teraslarda, yemyeşil bahçelerde, **'kuzu çevirme'** partileri veya **'bekâr eğlenceleri'**'nde dolanıyor, kıskançlıklarını, komplekslerini simgeleyen küçük oyunlar oynuyor, şakalar yapıyorlar. **Atıf Yılmaz, "kasaba güldürüleri"**nin sinemamızdaki en iyi uygulayıcısı, bu kez de **"kasaba dramı"**nda da öncülük yapıyor, kalabalık sahnelerde bir satranç mizanseniyle yönettiği kişilerin davranışlarını, hareketlerini, gel gitlerini sanki onların sorunlarının, kişiliklerinin izdüşümü haline getiriyor... Son dönemin **'yazar ürünü'** filmlerininkini andıran diyaloglarda, kapalı bir çevrede sıkışıp kalmış aydınımızın güncel tartışma konuları kulağımıza yansıyor. Eylemsizliğin, eylem olanaksızlığının yansıdığı bu konuşmalar, kişilerin dramını daha iyi belirliyor... Bir yandan emekçisiyle, öğrencisiyle, esnafıyla kendi gündelik hayatını sürdüren, diğer yandan ise **Mine** ile, **Mine**'nin varlığıyla yakından ilgili bir kasabayı, genel tanımlamadan özel kişiliklere, ustaca canlandırıyor **Atıf Yılmaz...** Ve sonunda, oyunda olmayan, ama oyunun özünü vurgulayan usta işi bir finalle mesajını belirliyor. **Mine** ile **İlhan**'ın düşman bir kalabalığın gözü önünde birleşen elleri, inceliklerle örülü bu içten, duygusal filme, somut, sağlam bir nokta koyuyor...

Mine mi Türkân Şoray'dır, **Türkân Şoray** mı **Mine**'dir? **Şoray**'ın, **Mine**'nin kalıbına ustaca girmiş oyunu, bu soruyu akla getirecek denli kusursuzdur. Tüm oyuncuların, evet tümünün ustaca oyunu, **Salih Dikişçi**'nin filme çok uyan **'izlenimci'** kamera çalışması, filmi bütünlüyor.. **"Mine"**nin duyarlıklarına, gönül kapılarımızı açıyor, onları paylaşıyoruz... Umarım ki siz de öyle yaparsınız...

Akşamın Ayazında...

MUSTAFA EKMEKÇİ — *8 Ocak 1983*

Nasıl olmuş bilmiyorum, anam bir gün bacağını kırmış. Onun yürüyemediğini, aksadığını göreh ağabeyim:

—*Ana, ben doktoru göndereyim de bir baksın; bacağında kırık filan olabilir..* demiş.

—Aman kuzum, demiş anam, doktor filan istemem. Geçer, n'olur doktor yollama!

—*Olmaz, göndereceğim...*

Çarşıya inince de, hükümet doktoruna uğramış:

—*Böyle böyle,* demiş, *anam bacağını kırmış galiba, bir bakıverir misiniz?*

—Hay hay, demiş doktor...

Doktor gelir diye, evin sofasını, konuk odasını silip süpürmüşler, elden geçirmişler. Öğleye doğru doktor gelmiş; anam yatakta yatıyor, sağ kolunu sıvamış, yukarı kaldırmış. Doktor:

—*Teyze,* demiş, *oğlunuz hasta olduğunuzu söyledi. Ayağınızı incitmişsiniz galiba...*

—Yok evladım, demiş anam. Sıvanmış sağ kolunu göstermiş; kolum biraz incindi de!

Doktor bakmış, kol sapasağlam! Kırık bacak ise yatağın içinde..

—*Bir de bacağınıza baksak teyzeciğim!*

—Yok evladım, bacağımda bir şey yok, nesine bakacaksın? Tanrı'nın huzurunda yalan mı söyleyeceğim!

—*Peki,* der doktor, ayrılır. Sonra ağabeyime:

—Sen beni niye gönderdin eve yahu? der; *senin anan evliya mıdır nedir? Bir türlü muayene edemedim!* Gülüşürler... Anacığım, yıllarca veremmiş, bilemedik!

Karadeniz kıyılarında bol hamsi yendiği gibi, bol karalahana da yenir. Karalahananın ise, guatr yaptığı ileri sürülür. Karadeniz'in iyot yetersizliğinin de guatr yaptığı söylenir. Doktora gelen hastaların çoğu guatrlıdır. Guatr muayenesi, köylüler için fazla sakıncalı değil! Oysa hastaların başka sorunları, dertleri de olur, olmaz mı? Guatrlı bir kadın, karnında, sırtında ağrılar olduğunu da doktora söyler. Genç doktor, kadına:

—*Soyun!* der; bu sırada, kapı açılır, dışarıda sıra bekleyenlerden biri:

—Abovvv! der, bizim doktor guatr muayenesini soyarak yapıyor!

Karadeniz dolaylarını dolaştım yıllar önce. Kadınları, sırtlarında yüklerle, çok gördüm. Orta Anadolu, Doğu Anadolu kadınları da öyledir. Erkekleri kahvede oturup oyun oynar da, kadınları çalışır, dağ-tepe. Çoğunun sırtındaki yükü gibi, karnında da yükü vardır. Doğum bekleyen kadına, *"yüklü"* derler. Böyle bir kadın, sırtında yük, karnında yük giderken; yol üstünde doktora rastlar; kadının kocası, yanında yürümektedir. Ceketini de, kadının sırtındaki yükün üzerine atmıştır. Doktor, bir sorumlulukla:

—*Bak,* der kocaya, *bu kadın hamile iken, bu yükü taşıması doğru değil. Çocuğa da zarar verebilir!* Koca, kadına *"Sen yürü!"* der, doktora da karşılık verir:

—Yani doktor, o taşımasın da yükü, ben mi taşıyayım?

Mustafa Kemal, Türk kadınına önem verirken, kafasında demokrasiye, onları eğitip bilinçlendirdikten sonra geçmeyi düşünmüş olmalı. Bu yıl, demokrasiye geçiş hazırlıkları içindeyiz de, oradan anımsadım kadınlarımızı...

Karadeniz'den, Karadenizlilerden açınca, Karadeniz fıkralarını unutmak olmaz.

Uluslararası bir uzay toplantısına, Karadenizli Temel de katılmış. Herkes bir şeyler söylüyor, hangi yıldıza nasıl gidileceği tartışılıyormuş. Temel ise susmaktaymış. Bir ara, Temel'e sormuşlar:

—*Siz ne düşünüyorsunuz acaba?*

—Biz, demiş Temel, güneşe gideceğuz!

—*Nasıl olur?* demişler, *güneşe gidilemez. Güneş yakar adamı, kül eder!*

—Onun da önlemini almışız, demiş Temel, akşam serinliğinde gideceğuz!

Bir Karadeniz fıkrasını da Recai Kocaman anlatmıştı. Fıkra değil de olmuş. Aya ilk ayak basılmasının öncesinde, dünya kamuoyu çalkalanıyordu. Arhavili terzi Hüseyin Çetin, Kocaman'a şöyle demiş:

—*Ha bu aya cidecekler ya, benim aklıma bir şey celdi!*

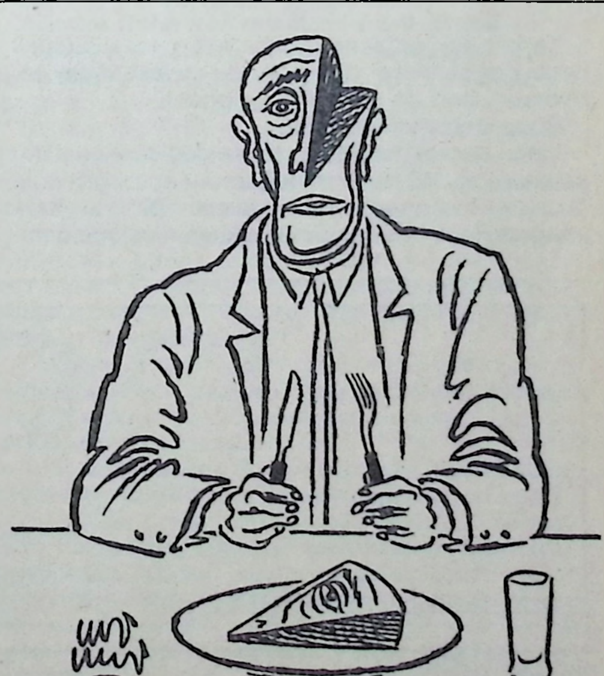
—Ne geldi?

—*Ayın ondördünde, ay tepsi cibiyken citsinler! Ay orak cibiyken ciderlerse, hoş olmaz!*

*"Ankara Notları"*nda, neler anlatıyorum? Oysa okurlar, Ankara'da olup bitenleri öğrenmek isterler. Kendi kendime:

—*Dur bakalım, onun da sırası gelir!* diyorum.

Ankara'yı kar kapladı. Ağaçlar yapraksız. Bir, iğne yapraklı ağaçların, çamların yaprakları var. Akşam üstleri, kokteyl saatleridir Ankara'da. İçerinin sıcak havası, akşamın ayazını unutturur... Oralar için bir çeşit, soluk alma yerleri, derim. Oralarda da insanların içlerini Diyarbakır ölüleri karartmıştır. Gülün, gülebilirseniz!

6 Ocak 1983

Yapısal ve Siyasal...

9 Ocak 1983

Diyarbakır'da 7 katlı Hicret Apartmanının çöküşü, toplumu silkeledi. Resmi ve özel kuruluşların sözcüleri demeçler veriyorlar. Öyle bir ortam yaratıldı ki, ülkedeki bütün apartmanlar başımıza çökecekmiş gibi duygulara kapılıyoruz. Kimi kentlerde tehlikeli bölgeler saptanıyor; kimi uzman her 10 yapıdan 9'unun çürük olduğunu söylüyor, kimi yetkili milyonlarca yapının bilimsel koşullara ters düştüğünü açıklıyor, kimileri müteahhitleri suçluyor, kimileri imar affının koşullarını tartışıyor.

Geçmişteki deneyimlerimize dayanarak söyleyebiliriz ki olayın sıcaklığı geçtikten sonra her şey unutulacaktır. Bir ara tren kazaları almış yürümüş ve demiryollarının büyük bölümünün kullanılamaz nitelikte olduğu saptanmıştı. Sonra her şey unutuldu.

Acı olayların ilk tepkileri yaşandıktan sonra gerçeklerin bir yana itilmesi ve unutulması Türkiye'de görenektir.

Her şeyden önce, yaşadığımız çeyrek yüzyılın temel toplumsal gerçeğinin "inşaat" olduğunu görmek gerekir. Bu sektör canlılığını sürdürdüğü zaman ülkede kalkınma gündeme girmiştir; bu sektör durgunluğa girdiği zaman ekonomik bunalımdan söz açılmıştır. İnşaat demek, demir, çimento, kereste ve iş demektir. Nüfus artış hızı yüksek az gelişmiş ülkelerde inşaat ile kalkınma arasındaki bağıntıyı vurgulamak gerekir. Ne var ki, çarpık kalkınma modellerinin gelişigüzel inşaatı üretmesi de bir olgudur.

Türkiye bu süreci yaşadı; kentler büyüdü, çarpıldı, gecekondulaştı. Şimdi bu çarpık kentlerin hangi yapısını hangi yöntem ve kadroyla nasıl denetleyeceksiniz? Koşullara uymayan yapıları yıkabilecek misiniz? Gerçekçi olmak istiyorsak, Türkiyede kimi sorunların çözümsüzlük aşamasına girdiğini söylemekten kaçınmamalıyız. Gazeteleri kapsayan demeçler gerçeklerin çeşitli açılarını dile getiriyorlar. Yetkililerin söyledikleri doğrudur. Ama bugün elimize cetveli alarak çarpık kentleşmenin buzukluklarını birden bire düzeltemeyiz.

Bu düzeltmeyi uzun yılların acılarını çekerek yapmak zorunluğu vardır. Önümüzdeki dönemlerde bu gerçeği görebilen siyasal iktidarların halkı kavrayan toplumsal görüşleri yaşamımıza yön verecektir.

Yaşadığımız geçmiş, yaşayacağımız geleceğin altyapısını oluşturmuştur.

☆ ☆ ☆

Para...

İLHAN SELÇUK — *9 Ocak 1983*

Para egemenliğin simgesidir.

Bu yazımda ben, paranın egemenliğinden değil; egemenliğin parasından söz açacağım.

Çünkü önce egemenlik oluştu.

Sonra para.

★

Tarihin eski çağlarında para yoktu. İnsanlar malı malla değiştirirlerdi. Sen bana bir çuval buğday veriyorsun, ben de sana bir ayı postu.

Buna değiş-tokuş denir.

İnsan parayı bulduktan sonra değiş-tokuş alımsatıma dönüştü. İsa'nın doğumundan binlerce yıl önce madeni paralar piyasaya çıktı. Bir kral ya da imparator altın ya da gümüş sikkenin üstüne damgasını bastı mı; *güvence* sağlanırdı. Egemen bu davranışıyla şunu vurguluyordu:

★

Kâğıt paranın basılması için uygarlığın son aşamalarına değin beklenmiştir. Devlet örgütleri geliştikçe, alım-satımın boyutları büyüdükçe, ekonomik ilişkileri kolaylaştırmak ve hızlandırmak için yeni bir buluş gerekti. *Banknot,* piyasaya böyle çıktı. Her devletin bir merkez bankası vardı; devlet adına kâğıt para basıyordu.

Ne demekti bu?

Egemen güç güvence veriyor; banknotun üstünde yazılı değeri gerektiğinde kendisinin ödeyeceğini devlet mührüyle vurguluyordu.

10 Ocak 1983

Ne var ki, Osmanlı İmparatorluğu gibi yarısömürge durumuna düşmüş ülkelerde parayı piyasaya sürmek yetkisi İngiliz-Fransız ortaklığı Osmanlı Bankası'ndaydı. Taa ki bir Mustafa Kemal Atatürk çıkıp, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nı kurarak ulusal egemenliğin parada da geçerli olduğunu kanıtlayıncaya dek...

Bu olgu ancak 1930'larda gerçekleşebilmiştir. Türk parasının değeri de İkinci Dünya Savaşı sonrası ilk devalüasyona dek devlet güvencesiyle bağıntılı biçimde dışarıya karşı korunmuştur.

★

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika, uluslararası bir para sistemini yeryüzünde geçerli kıldı. Her devletin kendi parası olacaktı; ama bu paraların değiş-tokuşunda ortak birim Amerikan Dolarıydı. Çünkü savaş sonrasının süper egemeni tüm dünya insanlarına güvence veriyordu:

—Üstünde Washington'un resmi ve ABD'nin damgası bulunan parayı getirdiğin zaman *altın* ile değiş-tokuş ederim.

Uzun sayılamayacak bir süre yeni düzen yürüdü; kapitalizmin iskeleti çatırdayıp da hastalıkları ağırlaşıncaya kadar *parasal sistem*de bir aksaklık olmadı. Az gelişmiş ülkelerden, çok gelişmiş ülkelere doğri *hiyerarşi* sürüyordu.

Süper egemenin *"Dolar"*ı, kapitalist dünyanın güvenceli para birimi gücünü koruyordu.

Ne var ki, bir süre sonra Amerika, *kapitalizmin parababası* olarak hileli yollara sapmak zorunda kaldı; ekonomisindeki *yapısal hastalığı* dünyaya dönük *parasal oyunlarla* kapatmaya çalıştı. Altın karşılığı bulunmayan *"Euro-dolar"*ları dış piyasalara sürüp, yeryüzü toplumlarını aldattıkça; egemenin saygınlığı yıprandı.

Artık İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan dünya para sistemi yıkılmıştır.

★

Peki, yerine ne kondu?

Hiç...

Hastalık sürüyor; para sistemi yamalı bohçaya dönmüştür; karmaşık reçeteler uygulanıyor; ama bütünlük sağlanamıyor. Çünkü parasal sistemin yıkılışı, *yapısal bunalımın* ürünüdür. Yapısal bunalım yalnız uluslararası parasal sistemi anafora itmekle kalmamıştır; ülke ekonomilerini düzeltip kurtarmak için uygulanan salt parasal (monetaire) önlemler de yetmiyor.

Türk Lirası, işte bu genel hastalık içinde eriyip durmakta her gün değer yitirmektedir.

Dido Sotiriyu, "Abdi İpekçi Ödülü"yle gündemde

"Kitaplarımda hep Türk-Yunan yakınlaşmasını amaçladım"

STELYO BERBERAKİS/ *8 Ocak 1983*

Başkent Atina'nın seçkin semtlerinden İlissia'nın yokuşlu bir sokağında bir apartmanın beşinci katında yaşlı eşiyle yaşayan **Dido Sotiriyu,** Aydın ilinde doğmuş bir yazar. **Dido Sotiriyu** ile, kendisi gibi yalın olan evinde karşılıklı oturmuş konuşuyoruz.

Özggeçmişiniz hakkında bilgi verir misiniz?

Zengin sayılabilecek bir ailenin kızıydım. Babam sabun yapımcısıydı. Çocukluk yıllarıma kadar ailemle birlikte, doğduğum Aydın ilinde yaşadım. 1922 yılında Anadolu'dan ayrılarak Yunanistan'a amcalarımın yanına gelmek zorunda kaldım. Ailem daha sonra göçtü.

İlk çocukluk yıllarımın anıları belleğimden silinmiyordu.. Babamın arkadaşı Talat Beyler, sokakta oynadığım Rum ve Türk çocukları bugün bile aklımda. Yaşadığım günlerin, duyduğum gerçek olayların o kadar etkisi ve büyüsü altında kalmıştım ki, bu konuyu ele alan bir kitap yazma arzusu içimde çığ gibi büyüyordu. Ancak tutucu çevrelerden gelen amcalarım, **"kız çocukları yazar olamaz"** düşüncesiyle, beni kalemden uzak tutmaya çalıştılar.

1935'lerde gazeteci oldum. 1944'te Yunanistan'ı işgal eden yabancı kuvvetlere karşı çıkan ulusal direniş örgütlerine gazete yayınlama yoluyla ben de yardımcı oldum.

Büyük savaş ve iç savaştan sonra kendimi yazıya verdim. Bence sanatla yaşamın işbirliği zorunlu. Deneyimlere dayanmayan sanat, gerçek ruhu yansıtamaz. Örneğin Anadolu'da yaşamış olan bir insan, ancak oradaki gerçekleri yansıtabilir.

Şimdiye kadar kaç roman ve öykü yazdınız?

Yazarlık yaşamımda birçok kitap yazdım. Aralarında sayısız öykü de var. Ancak size belli başlı kitaplarımı sıralayacağım.

İlk kitabım 1959 yılında piyasaya çıkan **"Ölüler Bekliyor".** Bu kitapta Aydınlı bir çocuğun anıları yer alıyor. 1962 yılında **"Benden Selam Söyle Anadolu'ya"** adlı kitabım yayınlandı. Son yıllarda **"best-seller"** olan bu kitaba gösterilen ilgi, değerinin yeni anlaşıldığını ortaya koyuyor. Çünkü şu sıra 21. baskısı yapılmış durumda. Bence bu kitap ilk kez gerçekleri ortaya atıyor. Kitapta geçen olaylar tamamen tarafsız bir gözle yazıldı.

Üçüncü kitabım **"Emir"** adını taşıyordu ve bir öykü kitabıydı. Bu kitap da Yunanistan'ın iç savaşta aldığı yaralar, bu savaştan doğan toplumsal bozukluklardan söz ediyordu.

"Alevlerin İçinden" adlı kitabım ise Türk-Yunan halklarının birbirine yaklaşmasını arzulayan büyük çocuklar için yazıldı. 1975 yılında yazdığım **"Küçük Asya Olayları Nedeniyle ve Emperyalizmin Doğu Akdeniz'deki Stratejisi"** adlı denemede tarihçilerin gözü ile okurlara olayların gerçek neden ve sonuçlarını anlatmaya çalıştım.

Neden özellikle bu konuda yazmaya ağırlık veriyorsunuz?

Bir insanın yaşamı boyunca unutamadığı olayları iyi ve kötü yanlarıyla yazarak dile getirmesi, bence olağan bir şey. Bundan öte, halkların sıcak ilişkiler kurmalarına ve barış içinde birlikte yaşamalarına karşı olan **"üçüncü"** kişilerin çıkarları için onları birbirlerine düşman ettikleri gerçeğini vurgulamak istiyorum. Halkların birer piyon olarak kullanılmasının ve sömürülmesinin üzücü bir olay olduğunu herkesin, özellikle de bizim halklarımızın anlaması gerek.

Türkiye'ye hiç gittiniz mi?

Üzülerek belirteyim ki hiç gidemedim. Bu, gerçekten beni uzun yıllar düşündürdü... Ancak yaşamım boyunca çok engelle ve talihsizliklerle karşılaştım. Çok gitmek istediğim halde doğduğum yere gidemedim. Ancak bu isteğim geçmiş değildir. Ayrıca bu, gerek Yunanistan ve gerekse Yunanistan dışında çeşitli ülkelerde yaşayan Türklerle karşılaşıp konuşamadım, kucaklaşamadım anlamına gelmez.

Şu anda hazırladığınız yeni bir kitap var mı?

Sözünü ettiğim en son kitabım **"Yıkılıyoruz"**la yeni bir atılım yapmak istedim. Bundan sonra tiyatro yazarlığıyla uğraşmak istiyorum. Bu arada Türk-Yunan dostluğu için yazdığım kitaplar da var. Her keresinde, iki halkın yakınlaşmasını ve dostluğunu amaçladım.

Türk-Yunan ilişkilerinin bugünkü durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sözü edilen bu **"moratoryum"** ile inşallah, olumlu bir sonuç alınır. Savaş ya da kin duyguları, hiçbir zaman sorunların çözümlenmesine yardımcı olamaz. Bunu her iki taraf da iyice belleyerek gerekli ortamı oluşturmalıdır. Savaş, insanoğlunu değiştirir, çevresini kötülüğe, kana boyar.. .Bence —kitaplarımda da sözünü ettiğim gibi— "Türk" ya da "Yunanlı" yoktur. "İnsan" ve "insanlık" vardır. Bunu da saygıyla karşılamamız gerekir.

"Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü" için düşünceniz nedir?

Doğrusunu isterseniz, Türk-Yunan yakınlaşması için yapılan bu yarışma beni çok duygulandırdı. Kitaplarımda ifade etmek istediklerim, bu yarışmanın özüyle bağdaşmaktadır. Gerçi, ödüller gene de beni pek duygulandırmıyor. Halkımın sevgisi benim tek ödülümdür. Ancak Abdi İpekçi Ödülü gerçekten değerli bir adımdır.

Türk yazarlarından kimleri tanıyorsunuz?

En iyi tanıdığım, **Aziz Nesin** ve **Yaşar Kemal. Nesin**'le Atina'da tanıştım. Burada yayınlanan bütün Türk yazarlarını okudum. Çok duygulandım. Ayrıca Atina'da gösterilen Türk filmlerini de izlemekteyim. Çok takdir ettiğim bir Türk yazarı da **Necati Cumalı**'dır. Kendisini ilk kez **"Balkanlar 1900"** adlı eserinden tanımıştım. Bütün bu ilişkilerimden sonra Türk sanatını çok gerçekçi ve çok güçlü bulduğumu söyleyebilirim.

"BENDEN SELAM SÖYLE ANADOLU'YA" adlı kitabımın Türkçeye çevrilmesinden sonra Türkiye'den birçok yazar ve okurumdan tebrik telgrafları aldım. Atina'ya gelen Türklerden zamanın Ticaret Odası Başkanı **Ertuğrul Soysal** da benimle tanışmak istemişti. Bir süre önce radyoda yaptığım bir konuşmada, Türk-Yunan halklarının ilişkilerine değinmiştim. Ertesi gün, Türkiye'nin Ege bölgesinde Yunan Radyosu dinleyebilen birçok Türkten, **"Sen çok dürüst bir insansın"** içerikli telgraflar aldım.

Dido Sotiriyu'nun, kitap dolu raflarıyla dikkati çeken yalın ve gösterişsiz evinde.. **"Eee, ne de olsa Anadoluluyuz.."** diyerek bülbül yuvası tatlısını, Aydın ilinden armağan olarak getirilmiş işlemeli masa örtüsünün üzerinde sunmasıyla söyleşimiz son buldu.

Gazinolar Türk kültürünün hizmetinde

"Dede Efendi'den, Ooo!.. Mastika... Mastika..."

YALÇIN PEKŞEN — *9 Ocak 1983*

Yenikapı'daki **"Çakıl Müzikhol"**ün girişinde bir fiyat listesi asılı. En ucuz yiyeceğin (peynir, yeşil zeytin gibi) porsiyonunun 300 lira olduğu listenin altında **"Kültür ve Turizm Bakanlığı"** yetkililerinin imza ve mühürleri var. Bu duruma göre Çakıl Müzikhol'ü turizmin ve kültürün hizmetinde.

Bu **"kültürlü"** gecelerden birini fotoğrafçı ve çizer Beysun Gökçin'le birlikte biz de yaşadık. İşte bu eğlencenin öyküsü:

FİKS MENÜYE SERPME

Saat 20.30'da Çakıl'ın ışıklı kapısından giriyoruz. **"Buyursunlar, hoşgeldiniz"**lerle karşılanıyoruz. On adım atmadan bir görevli yolumuzu kesiyor. **"Paltolar vestiyere lütfen"**. 200 lirayla birlikte paltoları bırakıyoruz. Her halinden "şef" olduğu anlaşılan bir garson elimizi sıkıyor. Talimatı üzerine kendisini izliyoruz. Arkamıza da bir garson takılıyor. Böylece iki garsonun ortasında gazinonun ana caddesi diyebileceğimiz bir yolda, kırmızı halılar üzerinde sahneye doğru yol alıyoruz. Yolun ortalarında şef garson hafifçe arkaya dönerek, **"Nasıl bir masa istemiştiniz?"** diye soruyor. Ben de bir soru soruyorum, **"Fiks menü ne tarafta?"** Soruyu sormamla birlikte ana **"caddedeki"** yolculuğumuz sona eriyor. Bu kez halısız bir ara yolda sahneden giderek uzaklaşarak ilerlemeyi sürdürüyoruz. Fakat ben durduruyorum garsonu, **"O kadar uzakta olmasın"** diyorum. Bu sözlerimiz üzerine acemi olduğumuz anlaşıldığından bize gerekli bilgiler veriliyor. Fiks menü kişi başına 2 bin 500 lira. Fakat masalar en arkada. Daha öndeki masalar boş kalsa bile fiks menü müşterisine ayrılması mümkün değil. En ön masalar 9 bin lira fakat bizim için 8 bine oluyor. Bir olasılık daha var; **"Fiks menüye serpme"** yapılabiliyor. Bunun anlamı şu: Ortalarda bir yerde oturup fiks menüye ek olarak bir iki meze daha alabileceğiz. Normal fiyatı 5 bin lira, fakat bizim için 4 bin 500 oluyor.

8 bin lirayı ve arka masaları gözümüz yemediği için

"**fiks menüye serpme**"de karar kılıyoruz.

SERPME

Kılıyoruz ama yaptığımız pazarlık garsonlar gözündeki değerimizi önemli ölçüde düşürüyor. Bir adım arkamızda yürüyen ve yolda sigaralarımızın külüne tabla koşturan garson masaya oturduktan sonra sigaralarımızı bile yakmıyor artık.

Sahneye 4 sıra uzaklıkta bir masaya yerleşiyoruz. Daha program başlamamış. Saygısını iyice yitiren garson "**serpme**" denen şeyleri getiriyor. Her birimizin tabağında kabuğu soyulmuş bir domatesin yarısı, bir salatalığın yarısı, birer küçük beyaz peynir ve dil peyniri parçası, bir salatalık turşusu, 8-10 tane yeşil zeytin, ikişer dilim salam var. Masaya ayrıca bir tabak kızarmış ekmek, bir küçük şişe rakı ve bol bol şişe suyu geliyor.

Dil peyniri ile salam o kadar ince dilimlenmiş ki altından plastik tabağın motifleri rahatlıkla görülebiliyor. Bunları getiren garson cebinden kırmızı bir kart çıkarıp çok önemli şeylermiş gibi tek tek hepsini not ediyor ve "**afiyet olsun**" deyip bizi serpmelerle baş başa bırakıyor.

"KIYMETLİ SESLER"

Sahnenin kadife perdesi saat 21.00'e doğru "**gazino dünyamızın kıymetli yıldızı**" Özgü Anıl'la açılıyor. Takdimden sonra Özgü Anıl da biraz konuşuyor, "**Hepimizden hepinize sevgiler, saygılar, samimi içtenlikli selamlar**" sunuyor. Böylece biraz Türkçe bildiğini kanıtlayan Özgü Anıl, daha sonra şarkı bile söyleyebildiğini kanıtlıyor. "**Samimi, içtenlikli saygılar**"la programını bitiriyor.

İkinci yıldız Pınar Hanze sahneye çıkıyor. Yapılan takdimden anlaşıldığına göre Pınar Hanze de "**Kendisi gazino dünyamızın kıymetli seslerinden biri.**" Fakat, "**kıymetli sesini**" evde bırakmış gibi görünüyor. Yine de bunun üzerinde duran kimse yok. Çünkü zaten kendisini dinleyen de yok. Müşteriler ya garsonlarla veya kendi aralarında konuşuyor.

GÜL YAPRAĞI YAĞMURU

Pınar Hanze'den sonra bir zamanlar iki '**baba**" tarafından büyük otellerden birine kaçırıldığı için ünlü bir şarkıcı olan Gülistan Okan sahneye çıkıyor. Bu şarkıcı hanımın "**beni yine kaçırın**" der gibi bir hali var. Beyaz giysisi, uzun eteğine karşın, vücudunu kapamak için değil, açmak için dikilmiş gibi.

Sahne kenarına oturmuş bir genç, başından aşağıya gül yaprakları döktürüyor Gülistan Okan'ın. Yaprakları kendi dökmüyor ama, işi yapan görevlinin şarkıcıya yaptığı bir el işaretinden gül yapraklarını söz konusu gencin döktürdüğü ortaya çıkıyor.

Bu arada biz önümüzdeki serpmeleri bitiriyoruz. Hemen 4 sigara böreği ve iki patates köftesiyle masamız zenginleştiriliyor. Gülistan Okan programını bitirirken, "**Kendisine çiçek göndermek lütfunda bulunan sayın beyefendilere** (8 kişi) **teşekkürlerini**" sunuyor. **Sağ olsunlar, çok nazikler kendileri.**"

MİNYATÜR USTASI AŞÇI

Sırada Müjde Ar var. Allah'tan Müjde Ar'ın sesi salonu çepeçevre dolduran 23 hoparlör tarafından "**zararsız**" hale getiriliyor. Geriye beline kadar çıkan yırtmacından görünen sol bacağı ve hareketleri kalıyor. İlk önemli alkışlar ve "**oh yavrum**" tezahüratları da bu hareketlere geliyor.

Tam bu sırada biraz pirinç pilavının eşliğinde "**ızgaralarımız**" geliyor. Menünün ızgara bölümünde bugün köfte var. İki adet köfte minyatür sanatında epey gelişmiş bir aşçının elinden çıkmış gibi. Tabağın ortasında zar zor farkediliyor.

100'LÜK PLAK OLUR MU?

Köftelerle birlikte İbrahim Tatlıses'in programı başlıyor. Şarkıcı herkesin yeni yılını biraz gecikmeli olarak kutlarken, etraftan bağırıyorlar: "**Ölürsem kabrime gelme**", "**Başım üstüne**" diyor Tatlıses ama şarkıya başlamadan önce bir öykü anlatmaya başlıyor. Anlattığı öyküye göre İbrahim Tatlıses, son uzunçaları hakkında meneceri Hasan Bora ile konuşuyor. Diyor ki Bora'ya, "**Ya bir 45'lik yapalım, veya 33'lük.**" Hasan Bora buna itiraz ediyor: "**Yav, İbo,** diyor, **33'lük veya 45'lik senin şanına yakışmaz. Ellilik veya yüzlük yapalım, daha büyük olsun.**" Bora'nın bu fikri, söylediğine göre Tatlıses'i çok güldürüyor. "**Yahu gardaşım**" diyor Hasan Bora'ya, "**Ellilik, yüzlük plak yok ki, ya 45'lik olur, ya 33'lük.**"

Öyküsü ile müzik piyasasında menecerlik gibi önemli bir iş yapan Hasan Bora'nın müzik bilgisini (!) de ortaya koyan Tatlıses sonunda programına başlıyor. "**Ölürsem kabrime gelme**" şarkısı sırasında ortalık gerçekten kabristana dönüyor. Işıklar sönüyor, müşteriler inliyor vs.

RİCA ETSEM

Bu sırada biz yan masadaki bir müşteri tarafından işaretle uyarılıyoruz. Beysun'un fotoğraf çektiğini, benim de notlar aldığımı gören müşteri yan masadan sesleniyor, "**Abim.. müsadenizle. Acaba rica etsem... Bilmem ki rahatsız etmiş olur muyum?**"

Anladığımız kadarıyla masamıza gelmek istiyor. Mecburen "**peki**" diyoruz. Masadaki iskemlelerden birine oturuyor. "**Kendisi şahsen Çarşıkapı'da Birlik Kundura'nın sahibi İsmet Tunaboylu oluyor. Galeta, şeker satarak bu hale gelmiş olduğu için kendisini acaip bir şekilde şereflendirmiş olduğumuzu acaba biliyor muyuz?**"

DEDE EFENDİ'DEN MASTİKA

Zorla arkadaşlarına rica ederek masasına gönderiyoruz. Bu sırada Müjdat Gezen ve Perran Kutman sahnede. Onlar da gazino dünyası ile dalgalarını geçiyorlar. Örneğin Müjdat Gezen darbuka ile taksim yaparken, assolist Perran Kutman "**Dede Efendi'den ooo! mastika.. mastika**"yı söylüyor.

"**Beyazperdenin ve gazino dünyamızın hanımefendi sanatçısı**" Hülya Koçyiğit sahneyi şereflendirirken, meyvelerimiz de masamızı şereflendiriyor. Her birimizin tabağında kabuğu soyulmuş yarımşar elma, yarımşar mandalina ve bir portakal dilimi var. Hülya Koçyiğit 10 dakika kadar salonun her tarafını selamlıyor. "**Şimdi Türk sanat müziğinin ölümsüz eserleriyle programıma başlıyorum**" derken, gazinonun dörtte biri salonu boşaltmaya hazırlanıyor. Biz bunun nedenini önce anlayamıyoruz ama biraz sonra sanat müziğimizin "**ölümsüz**" eserlerini "**ölümlü**" hale getirirken durumu anlar gibi oluyoruz.

MAHZUN GÖNÜL VE BEŞİKTAŞ

Hülya Koçyiğit "**Yine mahsundur bu gönlüm**" adlı şarkıyı uzun hecelerle ve son derece duygulu bir şekilde terennüm etmeye çalışırken, yan masadaki kafayı bulmuş Birlik Kundura'nın sahibi, "**En büyük Beşiktaş, en güzel Beşiktaş**" diye bağırmaya başlıyor. Bu sözler Koçyiğit'in yüzündeki mutsuz tebessümü, mutsuz bir ızdıraba çeviriyor ama şarkısını kesmiyor. Böylece Koçyiğit "**mahzun gönlünün**" duygularını dile getirirken, bizim kunduracı da şu sözlerle duygularını dile getirmeyi sürdürüyor:

"**En büyük Beşiktaş. Penaltıydı o. Bütün gazete-**

ler Fenerbahçeli. tamam mı? Penaltıydı o...''

Gülmelerimiz üzerine yine kalkıp masamıza geliyor. "Çok büyük özürler" dileyerek ikimizi de yanaklarımızdan öpmeye çalışıyor. Biz acele hesap istiyoruz. Hesap geliyor. Bir kartın üzerinde sadece "9000" yazılı. İki beş binlik uzatıyorum. 'Mersi'' diyor garson. Bir daha ne gelen var, ne giden. Dışarı çıkıp Beysun'la bir işkembecide karnımızı doyuruyoruz.

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
INGILIZ GIZLI BELGELERİNDE TÜRKİYE
Araştırmayı yapan ve Türkçeye çeviren EROL ULUBELEN
EDEBİ. 350 LİRA
İsteme Adresi Türkocağı Caddesi 39/41 CAĞALOĞLU - İSTANBUL

Cumhuriyet

HOBBY
ULUSLARARASI ÇİÇEKÇİLİK A.Ş.
Tel: 75 94 64 - 75 07 85
Telex: 23289 Sk. Tr - 22 627 Ileg. tr
Posta kutusu: 374/İST.

59. Yıl: Sayı: 20930 Kurucusu: Yunus NADİ 30 TL. 10 Ocak 1983 Pazartesi

Abdi İpekçi davası yeniden görülecek

- Askeri Savcılık Abdi İpekçi dosyasini incelemeye aldı
- Son 20 yılın kaçakçılık dosyaları yeniden inceleniyor

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — İpekçi cinayeti ile ilgili dava dosyası, İstanbul Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'nca yeniden incelenmeye alındı. Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emri üzerine İstanbul Sıkıyönetim Adli Müşavirliği'nce incelenen dava dosyası yeniden soruşturma yapılması için Askeri Savcılığa gönderildi. Gazetemizdeki İpekçi Dosyası'nın yeniden görülmesi amacıyla yapılan yayınlar da dava dosyasına eklendi. Yazı dizisinde durulan kuşkulu noktaların resmi soruşturma ile aydınlığa kavuşturulması bekleniyor.

İpekçi Dosyası'nın, Mehmet Ali Ağca'nın cezaevinden kaçırılması dosyası ile Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nce karara bağlanan Ağca'yı Ankara'da saklayanlarla ilgili dava dosyası ile birlikte ele alınması bekleniyor.

Ankara'da üst düzen güvenlik yetkililerince yapılan toplantılarda da İpekçi Dosyası yeniden değerlendirildi, Papa olayı ve son gelişmeler gözden geçirildi. Bu toplantılarda gazetemizde devam etmekte olan yayınların ele aldığı çeşitli kanıtlar ve çelişkili olasılıklar üzerinde durulduğu öğrenildi. Bu arada, son yirmi yılın kaçakçılık dosyalarının yeniden incelenmeye alındığı bu dosyalar-

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

Dünyada Türkiye'de SİYASAL PARTİLER

- Siyasal partiler kanunu olan az sayıdaki ülkeden biri: Türkiye
- Siyasal partilere devletçe mali destek sağlayan ilk ülkelerden biri: yine Türkiye

Araştırma Servisimizin incelemesi

Bugün 14. Sayfada

"Küçük partilerin oluşumu önlenecek,,

Öztrak: Seçim yasası çifte barajlı olacak

ANKARA (ANKA) — Devlet Bakanı İlhan Öztrak, henüz hazırlık çalışmalarına başlanmayan «Seçim Yasası»na ilişkin görüşlerini açıklarken, getirilecek düzenlemeyle küçük partilerin oluşumunun önleneceğini bildirdi. Öztrak, «Siyasi partilere çifte baraj sistemi getirilecek» dedi.

Öztrak «Time» dergisine verdiği ve haftalık «Yankı» dergisinde yayınlanan demecinde, 1983 sonbaharında yapılacak seçimlerden sonra parlamenter sistemin işlemeye başlayacağını söyledi. Bu durumda Siyasi Partiler Yasası ile Seçim Yasasının iki-ikibuçuk ay içerisinde çıkarılması gerektiğini belirten Öztrak, bu yasaların

(Arkası Sa. 11., Sü. 3 de)

Karanlık dosyaları yeniden açıyoruz — Uğur MUMCU

Abdullah Çatlı, hem İpekçi hem Papa olayında kilit adam

- Gabriel Aktürk, Ökkeş Çokuçkun ve «esrarengiz yüzbaşı» Mehmet Ali Çelikel, askeri depolardan patlayıcı madde çalıyorlardı. ABD yapısı ve ordu malı patlayıcı maddeler Kahramanmaraş katliamı sanıkları arasında ailece yargılanan Çokuçkun'ların evinde bulundu.

-22-

ANKARA — Bulgar şirketlerinin her türlü kaçakçılık işlerinin içinde olduğunu yıllardır yazan ve bu savımızı mahkeme kararıyla kanıtlayan bizleriz. Özellikle Bulgar Kintex şirketinin karıştığı kaçakçılık olaylarının suç kanıtları, çeşitli kaçakçılık olayları ile ilgili dosyalardadır.

- Kintex, Sofya'da Anton İvanov Caddesinde merkezi bulunan resmi devlet şirketidir. Telefon numarası, Sofya 66 23 11, telex numarası 471'dir. Şirket 1965 yılında kurulmuştur. 1971 yılında kurulan İntercommers, Kintex şirketi ile beraber çalışmaktadır.
- Türk kaçakçıları ile ilgili olan şirket, işte bu Kintex şirketidir. Abuzer Uğurlu'nun çok yakından bildiği şirket bu şirkettir. Kintex şirketinin Türkiye'ye gönderdiği roketatarlar ile ilgili dosya, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nda karara bağlanmıştır. Kıbrıs bandıralı «Wassola» gemisi ile Türkiye'ye sokulmak istenen 495 roketatar ve 10 bin roketatar mermisi, bir ihbar üzerine Türk yetkililerince yakalanmış ve gemiye elkonmuştu. 1977 yılında ortaya çıkartılan bu olayda bir başka ilginç özellik de gemi kaptanının Yunan uyruklu olması ve geminin Pire limanından hareketle, Burgaz'a gidip, silahları buradan almasıydı.
- Kintex şirketinin ilgili

(Arkası Sa. 9, Sü. 2'de)

Şu Bizim Gazipaşa

FİKRET OTYAM'ın röportajı 8. Sayfada

Antonov'un avukatı: "Ağca'ya Bulgarlar'ı suçlaması için talimat verildi,,

ROMA, (AP) — İtalya'da sol eğilimli «L'espresso» dergisinde çıkan bir habere göre, İtalyan Gizli Servisi ajanları Mehmet Ali Ağca'ya, Papa'ya suikast girişiminin gerisinde kimlerin bulunduğunu açıkladığı takdirde, cezasının 10 yıla indirileceğini söylediler.

Dergiye göre İtalyan Gizli Servisi'nden iki ajan, 29 Aralık 1981'de Ağca'yı hücresinde ziyaret ettiler. Ağca bir avukata, «Gizli servis ajanları konuşursam cezamın 10 yıla indirileceğini söylediler» dedi. Dergi, Ağca'nın bu açıklamayı yaptığı avukatın adını belirtmedi.

(Arkası Sa. 9, Sü. 5'de)

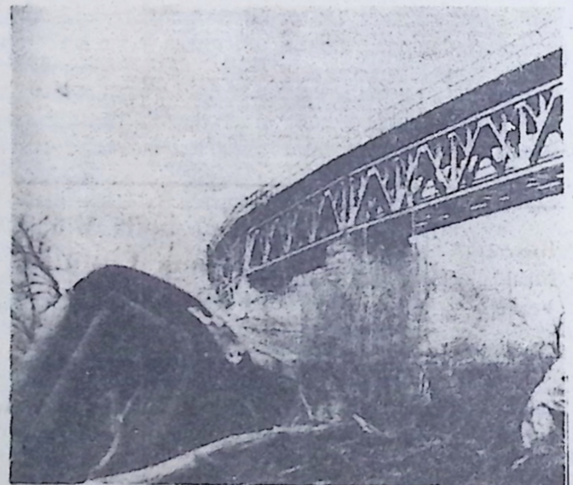
1983 ücret zammı, net ücret üzerinden yapılacak

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Yüksek Hakem Kurulu Başkanı Nuri Vartık, 1983 yılı için belirlenen yüzde 25 artı 3.500 liralık zammın net ücret üzerinden hesaplanacağını söyledi.

Bu açıklamaya göre örnekler, ara biri 40 bin net diğeri 15 bin lira net aylıktaki artış yukarıdaki gibi olacak:

40.000 + 8.000 (40 binin yüzde 20'si) + 1.500 = 49.500, 15 bin lira aylığın artışı ise, 15.000 +

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

BU VAGONDAN SAĞ KURTULDULAR — Önceki gece meydana gelen tren kazasında, 63 sayılı yük treninin furgon vagonu, Bekdemir köyü yakınlarındaki yardan aşağı yuvarlandı. Hurdahaş haline gelen bu vagonda bulunanlardan Nevzat Acar ağır şekilde yaralandı. Olay sırasında bu vagonda bulunan Tren Şefi Rıza Aydoğdu, «Bir anda trenin koptuğunu, ondan sonra da sağa - sola yalpalamaya başladığımızı anladım. Sonra da uçuruma yuvarlanmışız.» dedi. Trafiğe kapanan İstanbul - Ankara tren yolu dün akşam tekrar ulaşıma açıldı. (Fotoğraf: Necdet DOĞAN)

Vagonlar rampada lokomotiften kopup devrildi

Ya yolcu treni olsaydı?..

- Eskişehir yönünden Arifiye'ye giden marşandizin vagonları lokomotiften koptuktan sonra aşırı hızdan raylardan çıkıp devrilmeye başladı. Olayda bir kadın öldü, 15 kişi yaralandı.

Fatih GÜLLAPOĞLU — Necdet DOĞAN

BİLECİK — Arifiye yönüne gitmekte olan 63 sayılı yük treninin lokomotifinin önceki gece saat 22.47 sıralarında Bekdemir köyü yakınlarında vagonlardan kurtulması sonucu meydana gelen tren kazası sonucunda bir kişi öldü. Kazada biri yabancı uyruklu olmak üzere toplam 17 kişi yaralandı. Olayda lokomotifin daha sonra «Holştayn» cinsi damızlık ineklerin bulunduğu 63 sayılı trenin vagonlardan ikisine çarpması sonucunda da toplam 30 cins inek öldü. Devlet Demiryolları Genel Müdürü Ender Çetinkaya olaydan hemen sonra Ankara'dan Bilecik'e hareket etti.

Kazadan sonra trafiğe kapanan İstanbul - Ankara demiryolu dün akşam tekrar ulaşıma açıldı.

63 sayılı yük treni Eskişehir'den Bilecik'e hareket etti. Bile-

(Arkası Sa. 11, Sü. 2 de)

Diyarbakır'da enkaz kalktı, ama acı sürüyor

Samsunlu: 650 bine daire olur mu? Olursa böyle olur

Ziya AKSOY

DİYARBAKIR — «Ucuzdur var bir illeti, pahalıdır var bir hikmeti» derler ya, işte bu eski atasözü bugün de geçerli halk deyimini en çarpıcı örnek olarak Şehitlik semtinde yıkılan ve 65 yurttaşın ölümüne neden olan çürük yapı Hicret apartmanı doğruluyor. Ve İmar ve İskân Bakanı Ahmet Samsunlu halk deyişini tekrar gündeme getiriyor ve «650 bin liraya apartman dairesi olur mu?» diyordu.

Vilayette düzenlediği ba-

(Arkası Sa. 11., Sü. 7 de)

Ankara, Varşova Paktı'nın önerisini olumlu buldu

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Türkiye, Varşova Paktı'nın NATO'ya yaptığı saldırmazlık paktı önerisi karşısındaki resmi tutumunu dün belli etti ve öneriyi «özlü» ve «incelemeye değer» bulduğunu açıkladı.

Dışişleri Bakanı İlter Türkmen, Varşova Paktı tarafından getirilen öneriler konusunda gazetecilerce yöneltilen sorular üzerine yaptığı açıklamada «Silahsızlanma

(Arkası Sa. 11., Sü. 5 de)

- REAGAN: Öneri cesaret verici
- SCHMİDT: Ciddiyetle ele alınmalı

3. Sayfada

DÜNYADA BUGÜN

Ali SİRMEN

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
BELGELERLE KURTULUŞ SAVAŞI ANILARI
EBUBEKİR HAZIM TEPEYRAN
EDİRNE 180 LİRA
İsteme Adresi: Türkocağı Caddesi 39/41
CAĞALOĞLU - İSTANBUL

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 20391 — Kurucusu: Yunus NADİ — 30 TL. 11 Ocak 1983 Salı

HOBBY
ULUSLARARASI ÇİÇEKÇİLİK A.Ş.
Tel: 75 94 64 - 75 07 85
Telex: 23289 Sök. Tr - 22 627 İstg. tr
Posta kutusu: 374/İST.

Siyasilere yasaklamalar partiler yasasına konacak

● Anayasa Komisyonu üyesi Alpaslan, siyasi partiler yasasına eski siyasiler için Anayasadan ileri bir kısıtlama konulmayacağını bildirdi.

Erbil TUŞALP

ANKARA — Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu üyesi Tevfik Fikret Alpaslan, Anayasa'nın eski siyasilerle ilgili geçici 4 maddesinin siyasi partiler yasasında da yer alacağını açıkladı. Alpaslan, «Siyasi partiler yasasında, eski siyasilerle ilgili Anayasa'da belirtilen yasaklamalardan daha ileri bir tahdit düşünülmemelidir» dedi.

Cumhuriyet muhabirinin sorularını yanıtlayan Tevfik Fikret Alpaslan özetle şöyle dedi:

«Bizim hazırladığımız siyasi partiler yasasında da geçici maddeler yer alacak. 648 sayılı siyasi partiler yasasının yerine geçecek söz konusu yasada yer alacak bu maddenin geçici madde olarak düşünülmesi doğaldır. Bu bir Anayasa hükmüdür. Siyasi partiler yasasında yer alan sınırlamaları Anayasa'nın getirdiği yasaklamalardan daha ileri götürmek doğru olmaz kanaatindeyim. Bu kişisel fikrim. Anayasa'nın getirdiği süre ile ilgili kısıtlamalar bence son sınırı getiriyor. Siyasi partiler yasasında bu süreler üzerinde değişiklik yapılması söz konusu olamaz. İleriye dönük bu tür sınırlamalar ve yasaklamalarda süreler konusunda geniş hükümlü olmamak gerektiğini birçok deneyle yaşadığımız unutulmamalı.

Anayasamız bir sınırlama bir tahdit ve bazı kimseler için cezai bir yaptırım getirmiştir. Bunun daha ilerisinde bir durum kesinlikle düşünülmemelidir. Anayasa'nın getirdiği süreler son hudutlar siyasi partiler yasasından da bu süreler son hudut olacaktır. Bundan daha ileri bir durum düşünülmemelidir.»

Siyasi partiler yasası üzerindeki görüşlerini de belirten Tevfik Fikret Alpaslan, Demokrasinin varlığının sürdürülmesi için iki veya daha fazla partiye gerek olduğunu vurgulayarak, yapılan çalışmalarda «648 sayılı siyasi partiler yasasının geçmişteki uygulamalarındaki aksayan yanlarının titiz bir şekilde incelendiğini» belirtti. Alpaslan şöyle dedi:

«648 sayılı siyasi partiler yasasının bence çok büyük noksanlıkları yok. Bir anlamda çok iyi bir yasa bile denilebilir. Eski yasanın aksayan yanlarını dört beş başlıkta toplamak mümkün. İlk sırada parti oligarşisi sorunu yer alıyor. Ön seçim sisteminin işleyişine yeni bir biçim vermek gereği üzerinde herkes birleşiyor sanırım. Partilere Hazine yardımı konusu da aksayan yanlardan biri bence. Parti bünyesinin demokratlaştırılması sorununun [illegible] gelmek zorunda olduğumuzu siz de takdir edersiniz.»

Alpaslan yeni Anayasa ile siyasi partiler konusunda öngörülen düzenlemelerin yasadaki yerine oturtulması konusunda önemli çalışmalar yapıldığını belirterek örgütlenmeye ilişkin bir soruya şu yanıtı verdi:

DEMOKRASİYİ YAYGINLAŞTIRMAK

«Ben siyasi partilerin örgütlenmelerinin ilçe düzeyinin de altında yapmalarının doğru olduğu görüşündeyim. Nüfusumuzun yüzde 54'ünün kırsal alanda yaşadığını düşünürsek demokrasiyi tabana yaymak ko-

(Arkası Sa. 9, Sü. 2 de)

ALPASLAN — Anayasa Komisyonu üyesi Tevfik Fikret Alpaslan, siyasi partiler yasasında da geçici hükümlerin yer alacağını belirtti ve eski siyasiler için getirilecek kısıtlamaların, Anayasa'da yer alan yasaklardan ileri olmayacağını söyledi.

"Yasayı Öztrak değil, Komisyon yapacak,,

Öztrak'ın demecini Komisyon üyeleri tepkiyle karşıladı

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Devlet Bakanı İlhan Öztrak'ın seçim yasasına ilişkin olarak «Time» dergisine verdiği demeç, Anayasa Komisyonu üyeleri arasında tepkiyle karşılandı.

Anayasa Komisyonu Başkanvekili Prof. Kemal Dal, «Seçim yasasını Anayasa Komisyonu hazırlayacak» derken, Feridun Şakir Öğünç ise, «Dışarıdan gazel okunmaması gerekliğini, seçim yasasını hazırlamanın komisyonun işi olduğunu» söyledi.

Devlet Bakanı İlhan Öztrak «Time»a verdiği demeçte, «Siyasi partilere çifte baraj sistemi getirileceğini, küçük partilerin parlamentoya girmelerini önleyeceklerini» belirtmişti.

(Arkası Sa. 9, Sü. 2 de)

Evren, Ankara'daki üniversiteleri ziyaret etti

"12 Eylül'ün olmasını biz de arzu etmedik,,

● Ankara Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada Evren: «Bir tek yol vardı o da buydu. Çünkü her yol denenmiş, bir netice vermemişti» dedi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Ankara, Hacettepe ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ni ziyaret etti. Evren, Ankara Üniversitesi Senatosu Yönetim Kurulu'nun ortak toplantısında yaptığı konuşmada, «12 Eylül Harekâtı'nın yapılmasını biz de arzu etmedik, millet de etmedi, bir tek yol vardı o da buydu. Çünkü her yol denenmiş bir netice vermemişti» dedi. Evren dün 14.30'da Ankara Üniversitesi'ne geldi. Rektör Prof. Tarık Somer ve yardımcıları tarafından kapıda karşılandı. Evren, Prof. Somer'in odasındaki konuşmada, en eski üniversite olması nedeniyle Ankara Üniversitesi'ne geldiğini, İstanbul'a gittiğinde oradaki üniversiteleri de ziyaret edeceğini bildirdi.

Rektörle 20 dakika süren görüşmesinden sonra Evren, A.Ü. Senatosu ve Yönetim Kurulu'nun ortak toplantısında yaptığı konuşmada, «Üniversitelerimizin memleketimizin kalkınmasında oynadığı rolün milletçe takdir edildiğini» söyledi. Evren, şöyle konuştu:

«Fakat milletin kalkınmasını, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmasını arzu etmeyen güçler, her kuruluşta olduğu gibi buraya da sızarak, burayı arzuladığımız seviyeye getirmemek için ne gerekiyorsa yaptılar ve ilk olarak da buradan başladılar. Çünkü biliyorlardı ki, ilerde yönetimi ele geçirecek nesiller buradan nasıl yetiştirilerse, yönetimi ele geçirdikleri zaman öyle yön vereceklerdi. Bunu bildikleri için önce buradan başladılar ve yavaş yavaş da daha alt kademelere sirayet etmek suretiyle işte o acı dönemi bize tattırdılar.

Tabii bu, 12 Eylül Harekâtı'nın yapılmasını biz de arzu etmedik, millet de etmedi. Bir tek yol vardı, o da buydu. Çünkü, her yol denenmiş bir netice vermemişti. Şimdi, üniversitelerimizin Türk milletinin arzuladığı istikamette bir eğitim

(Arkası Sa. 9, Sü. 7'de)

SBF eski dekanı Prof. Geray:

"İmar Affı çıkarsa lanetle anılırız,,

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi eski dekanlarından Prof. Cevat Geray, İmar Affı'nın arsa vurguncularının, hırsız müteahhitin, açıkgöz yapsatçının ve rüşvet yiyen bürokratın ödüllendirilmesi anlamına geldiğini belirterek, «Gelecek kuşakların bizi la-

(Arkası Sa. 9, Sü. 5'de)

İmar Yasası'nın bazı maddeleri değişiyor

Muhtarlar inşaatları kontrol edebilecek

ANKARA (THA) — Uşak[illegible] bakır da meydana gelen çökme olayından sonra ilgili Bakanlıklarca kaçak yapıların önlenebilmesi için bazı önlemlerin alınması yolunda çalışmalar yapıldığı belirlendi. Buna göre, 6785 sayılı İmar Yasası'nda yer

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

Vergi borçlarına "özel pişmanlık hakkı,, tanınıyor

● Tasarıya göre servet bildirimleri üzerinden yüzde 1 vergi ödeyen mükelleflere önceki yıllarda verdikleri bildirimler iade edilecek.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — 100 milyar liralık gelir beklenen kamu alacaklarının özel uzlaşma yoluyla tahsili hakkında yasa tasarısı, Bütçe — Plan Komisyonu'nun dünkü toplantısında görüşüldü ve bir alt komisyon kurulması kararlaştırıldı. Alt Komisyon çalışmalarını bitirerek, komisyonun bugünkü toplantısında tasarının sonuçlandırılmasına çalışacak.

1 ocak 1981 tarihinden önceki dönemlere ait emlak alım, gayri menkul kıymet artışı, veraset ve intikal vergileri ile ilgili olarak Takdir ve İtiraz Komisyonları'nda bulunan yaklaşık 1.5 milyon ihtilaflı vergi dosyası tasfiye ediliyor.

Tasarıyla halen komisyonlarda incelenmeye alınmamış vergi işlemleri için yükümlülere bir defaya mahsus olmak üzere «Özel pişmanlık hakkı» tanınıyor. Komisyonun bazı üyeleri halen vergi elemanlarınca incelenen dosyaların da özel piş-

(Arkası Sa. 9, Sü. 5'de)

Yapı ve Kredi Bankası Genel Müdürü istifa etti

Ekonomi Servisi — Yapı ve Kredi Bankası Genel Müdürü Halit Soydan dün istifa etti. Halit Soydan istifa mektubunda herhangi bir gerekçe göstermedi.

Üç gündür İsviçre'de, bankanın ana paydaşı Mehmet Karamehmet ile yaptığı görüşmeler sonucu Halit Soydan'ın görevden alınma kararının bizzat Karamehmet tarafından

(Arkası Sa. 9, Sü. 5'de)

BEHÇET NACAR — Yeşilçam'ın avantür oyuncusu Behçet Nacar (solda) bir galada hayranlarından çiçek alıyor...

"Parçala Behçet,, gözaltında

"Filme parça eklemezsek koltuklar parçalanıyor,,

● «Kaldırım Dilberi» adlı yerli filme yabancı porno parça ekleyen sinema müdürü ve makinisti ile film işletmecisi Behçet Nacar ve yardımcısı gözaltına alındı.

İstanbul Haber Servisi — Küçükçekmece semtinde seks filmi gösteren bir sinemaya baskın düzenleyen Ahlak Masası dedektifleri aralarında Ye-

(Arkası Sa. 9, Sü. 7'de)

Karanlık dosyaları yeniden açıyoruz — Uğur MUMCU

Cinayet akşamı İpekci'nin gazeteden çıktığını Ağca'ya kim haber verdi?

● Milliyet gazetesinde, gazetenin karşısındaki, yanındaki binalarda çalışan; Mehmet Şener'in hemşehrisi, Pötürgeli bir kişi var mı? Bazı siyasetçilerle ilişkileri olan, bir bakanla tanışan, bu bakanlar arasına girişen, böyle bir kişi Milliyet'te ya da çevrede var mı?

-23-

ANKARA — Ağca'nın Papa'yı niçin vurduğunu, bu suikast girişimi için kimlerden yardım aldığını çözmek, başta İtalyan Savcı Martella olmak üzere, İtalyan yargı yetkililerinin görevidir. Bizim üzerimize düşen görev, Abdi İpekçi olayındaki sis perdelerini kaldırmaktır. Amacımız bu sis perdesini kaldırmak, en azından, bu yoldaki çabalara destek olmaktır. Ağca olayı, çok bilinmeyenli bir denklemdir. Bu bilinmeyenlerden biri, İpekçi dosyasındadır. Bir [illegible] Türklere düşen görev bu [illegible] yayı aydınlatmaktır. Bu bilinmeyeni çözmeye, bu [illegible] yayı aydınlatmaya çalışıyoruz.

● Olay önce çok dar çerçeve içinde ele alınabilir. Bunun için de, «Mehmet Şener - M. Ali Ağca - Yavuz Çaylan» üçlüsünü ele almak gerekir. Diyelim ki böyle yapıldı. O zaman sorarız: Mehmet Şener'in Cağaloğlu'ndaki yakın çevresi kimlerden oluşmaktaydı?. Şener, İpekçi'nin arabasının fotoğrafını çekip Ağca'ya vermiştir. Milliyet gazetesi çevresinde,

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

5 sendikacı 1983 zammını eleştirdi

"YHK, işçi sağlığını tehdit eden ücret zammı saptadı,,

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — YHK tarafından belirlenen 1983 yılı ücret zammıyla ilgili olarak görüşlerini açıklayan sendika temsilcileri, zammın, enflasyon oranının çok altında olduğu konusunda birleştiler.

DYF — İŞ Genel Başkanı Mehmet Arabeveli, 1983 zammının sosyal yardımlara yansımayacağı için toplam ücretlerde yüzde

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

Ermeni teröristlerin yaraladığı Nadide Akbay öldü

ANKARA (a.a.) — Ermeni teröristlerin 7 haziran 1982 tarihinde Portekiz başkenti Lizbon'da giriştikleri silahlı saldırı sonunda ağır yaralanarak, bitkisel hayata giren Lizbon Büyükelçiliğimizin Mahalli Sekreteri Nadide Akbay tedavi edildiği Hacettepe Üniversitesi

(Arkası Sa. 8, Sü. 4'de)

Behramoğlu Taygun ve Asan serbest bırakıldı

● Gazeteci yazar Emil Galip Sandalcı 1. Şube'den Selimiye'ye götürülerek gözaltına alındı.

Haberi 7. Sayfada

«DEVLET GARANTİSİ» — Bakırköy Belediye Zabıtasınca dün akşam geç saatlerde boşaltılabilen Çamlıbel Apartmanı sakinleri uzun süre evlerinden çıkmamak için direndiler. Ancak Bakırköy Kaymakamı'nın Osmaniye'de yeni yapılan Sosyal Meskenlere yerleştireceğine dair «Devlet garantisi veriyorum» demesi üzerine apartman sakinleri evlerinden çıkmaya razı oldular.

SPOR SALONUNA GİDİYORLAR — Sosyal Meskenlerde oturan, çökme tehlikesi olduğu için evlerinden çıkarılan deri işçisi Ramazan [illegible], karısı Zülfiye, çocukları Sedat ve Cihan. 10 yaşında olan Sedat [illegible] ilkokul 3. sınıfa gidiyor. Sedat Tozkoparan Spor Salonu'na gidene kadar okul çantasını elinden bırakmadı. (Fotoğraflar: Erdoğan KÖSEOĞLU — Şenol KONUKÇU)

Tozkoparan'da çökme tehlikesi gösteren apartman mühürlendi

25 aile geceyi konu-komşuda geçirdi

● «Biz bu evleri devletten satın aldık» diyerek çıkmamakta direnen ailelere, Bakırköy Kaymakamı; «Size devlet garantisi veriyorum, yakında yeni evlerinize taşınacaksınız» dedi.

Şenol KONUKÇU

Yıkılma tehlikesi gösteren Tozkoparan Sosyal Meskenler bölgesindeki 30 daireli «Çamlıbel» apartmanındaki 25 daireden oluşan 1. blok dün apartman sakinlerinin direnmelerine rağmen Belediye Zabıta ekiplerince boşaltılarak mühürlendi. Bu dairelerde kalan yaklaşık 150 kişiden bazıları akrabaların yanlarına giderken, büyük bir bölümü de Tozkoparan Spor Salonuna gönderildi. Ancak salonun soğuk olması ve kaloriferlerinin yanmaması nedeniyle buradaki kadın ve çocuklar komşu evlere yerleştiler.

Tahliye için Sosyal Meskenlerin olduğu yere sabah saatlerinde gelen Bakırköy Belediyesi Zabıta Amiri Mahir [illegible] ve yanındaki görevliler, apartmanda oturanlardan evleri boşaltmalarını istediler. Belediye yetkililerinin daha önceden tebligat yapıldığını belirtmeleri üzerine mühürlenmek istenen evlerde oturanlar «Peki, bu süre içinde devlet size yer bulmadı. Biz bu evleri 15 sene önce devletten satın aldık. Evler çürük çıktıysa kabahat bizim mi?» dediler. Zabıta Amiri, «Benim görevim binayı tahliye ettirmektir» derken, apartman sakinleri «Dışarıda soğukta, açıkta ölmektense evimizde ölelim daha iyi» diyerek çıkmamakta direndiler. Zabıta Amiri bu kez «Çıkmayanlara zor kullanmak da [illegible] konusunda kalacağını» söyledi.

Çamlıbel apartmanı sakinleri evlerinden çıkmadan önce [illegible] yer gösterilmesinde [illegible] Tozkoparan Kooperatifler [illegible] daireli Sosyal Meskenlerin [illegible] Bakırköy Kaymakamının [illegible] Yapılan görüşmeler sonucunda Kaymakam Selahattin [illegible] Bakırköy Belediyesi Şube Müdürü Turgut Budak,

(Arkası Sa. 9, Sü. 2'de)

Serbest Bölgeciliği Yeterince İnceledik mi?

İLHAN SELÇUK — *12 Ocak 1983*

Serbest bölge konusunu yıllardan beri bu köşede açıklamaya çalışıp, kimi kaygılarımı dile getirmiştim. Bunlardan birisi 7 ağustos 1976 günlü Cumhuriyet'te çıkan yazımda şöyle vurgulanıyor:

"—Serbest bölgeler bir dizi limanı ve toprak parçasını Türkiye'nin bütünlüğünden koparacaktır. Bu kopma; ulusal, hukuksal, siyasal, ekonomik ve sosyal açılardan gittikçe derinleşecektir. Yarın öbürgün bu serbest bölgeler yüzünden Türkiye'nin parçalanmasını isteyenlerin planları kolaylıkla işlerlik kazanacak bir güce erişebilecektir."

Denebilir ki:

—Haydi canım sen de! Ulusal açıdan aşırı duyarlık nedeniyle ülkeye çok yararlı ve ekonomiye katkılı bir girişimi rafa mı kaldıralım?

Hayır...

Ama konu üzerinde önyargısız düşünelim; burnumuzun dibindeki *"serbest bölge cenneti Lübnan"*ın nasıl olup da bugünkü duruma düştüğünü anımsayalım; Türkiye'de serbest bölge olması istenen kesimlerin hangi duyarlı il ve limanlarda odaklaştığını da gözden ırak tutmayalım.

★

Konuyu *"milliyetçilik"* açısından bir yana bırakıp Anayasa hukuku bakımından irdelediğimizde bir soru daha ortaya çıkıyor. Eski ve yeni anayasalarımızda artık hepimizin ezberlediği bir temel ilke var:

"—Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür."

Bölünmezlik ilkesi bizimkinden başka bir anayasada var mıdır? Ben Fransız anayasasından gayrı bir belgede bölünmezlik ilkesine rastlamadım. Şimdi bir de hukuk bakımından serbest bölgelerin ne anlama geldiğini araştırmak zorundayız. Çünkü bu bölgeler Türkiye'nin gümrük duvarlarının ötesinde kalacak; geçerli genel yasaların dışında özel hükümlere bağlanacaktır. Bu konuyu da devletin uzman hukukçu ve yetkililerinin özenle inceleyip bir karara varmaları gerekmektedir.

★

Olaya uluslararası gelişmeleri gözeterek yaklaştığımızda bir soru daha ortaya çıkıyor.

Batı'nın yıllardan beri yaşadığı ekonomik bunalımdan kurtulması için kimi çözüm yolları ortaya atılmaktadır. Bunlardan birisi *"zengin sanayi ülkeleri"* ile *"gelişmekte olan ülkeler"* arasındaki iş bölümüdür. *"Serbest bölgeler"* bu iş bölümü planlamasını işleyenlerin fikridir; yeni bir şey değildir.

Türkiye'de bu alanda epey yayın yapılmış; kitaplar çıkarılmıştır. *"Belge Yayınları"*'nın *"Uluslararası Yeni İşbölümü ve Serbest Bölgeler"* adındaki ilginç kitabı tüm boyutlarıyla sorunu ele alıyor. Üç Alman uzmanın yazdıkları bu kitabı okuyan kişi; dünyadaki serbest bölgeler, işlevleri ve sonuçları konusunda aydınlanabilir. Batı kökenli ve kaynaklı belgelere dayanması, kitabın niteliğini ayrıca belirliyor.

Serbest bölgelerin yeryüzündeki işlevlerini iyice anlamadan Türkiye'de uygulamaya geçmek doğru mudur? Bir de bu ekonomik yaklaşımla konu irdelenmelidir.

★

1920'lerin sonuna doğru Türkiye'de serbest bölge girişimleri vardı. Raporlar ve yasalar hazırlanmıştı. Atatürkçü yöntemlerle planlı devlet ekonomisi 1930'larda yürürlüğe girince serbest bölge girişimleri rafa kaldırıldı; 1950'lerde yeniden canlandırıldı, ama uygulamaya konamadı.

Bugün yeniden gündemdedir serbest bölgeler...

Ne var ki sosyalist blok sınırında ve Ortadoğu'nun çok duyarlı bir kesiminde *Yunanistan-İsrail* parantezi arasında bulunan Türkiye; *ayrılıkçı akımların* da baskısı altındadır. Bunun için yalnız ekonomik değil; aynı zamanda bağımsızlıkçı, stratejik ve toplumsal yaklaşımlarla serbest bölgeciliği tartıp tartışmak ulusal görev niteliğine dönüşüyor.

Evren, Ankara'daki üniversiteleri ziyaret etti

"12 Eylül'ün olmasını biz de arzu etmezdik"

11 Ocak 1983

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**, Ankara Hacettepe ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi'ni ziyaret etti. Evren, Ankara Üniversitesi Senatosu Yönetim Kurulu'nun ortak toplantısında yaptığı konuşmada, **"12 Eylül Harekâtı'nın yapılmasını biz de arzu etmezdik, millet de etmezdi, bir tek yol vardı, o da buydu. Çünkü her yol denenmiş, bir netice vermemişti"** dedi. Evren, dün 14.30'da Ankara Üniversitesi'ne geldi, Rektör Prof. Tarık Somer ve yardımcıları tarafından kapıda karşılandı. Evren, Prof.Somer'in odasındaki konuşmada, en eski üniversite olması nedeniyle Ankara Üniversitesi'ne geldiğini, İstanbul'a gittiğinde oradaki üniversiteleri de ziyaret edeceğini bildirdi.

Rektörle 20 dakika süren görüşmesinden sonra Evren, A.Ü. Senatosu ve Yönetim Kurulu'nun ortak toplantısında yaptığı konuşmada, **"Üniversitelerimizin, memleketimizin kalkınmasında oynadığı rolün milletçe takdir edildiğini"** söyledi. Evren, şöyle konuştu:

"Fakat milletin kalkınmasını, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmasını arzu etmeyen güçler, her kuruluşta olduğu gibi buraya da sızarak, burayı arzuladığımız seviyeye getirmemek için ne gerekiyorsa yaptılar ve ilk olarak da buradan başladılar. Çünkü biliyorlardı ki, ileride yönetimi ele geçirecek nesiller buradan nasıl yetişirlerse, yönetimi ele geçirdikleri zaman öyle yön vereceklerdi. Bunu bildikleri için önce buradan başladılar ve yavaş yavaş da daha alt kademelere sirayet etmek suretiyle işte o acı dönemi bize tattırdılar.

Tabii bu, 12 Eylül Harekâtı'nın yapılmasını biz de arzu etmezdik, millet de etmezdi. Bir tek yol vardı, o da buydu. Çünkü, her yol denenmiş, bir netice vermemişti. Şimdi, üniversitelerimizin Türk milletinin arzuladığı istikamette bir eğitim düzeyine ulaşması, milletçe hepimizi sevindirmektedir. Bu bakımdan biz yönetim olarak eğitim müesseselerimize birinci önceliği veriyoruz.

Diyoruz ki, kişiler ne kadar iyi eğitilirlerse, o zaman milletin istikbali o kadar parlak ve güçlü ellere teslim edilmiş demektir. Belki, daha fazla imkânlar sağlamak lazım. Ama bir kere de şu hususu da düşünmek gerek: Eldeki imkânlarla neler yapılabilir? Eğer, eldek iimkânlarla yapılması gerekenler teraziye konmazsa, başka sektörler aksar. Bu bakımdan bu kadarını verebiliyoruz. Daha fazlasını vermek için her türlü gayretin içindeyiz. Belki ileride çok daha fazla verme imkânına kavuşacağız. O zaman biz de mutlu olacağız. Sizler de daha çok mutlu olacaksınız. Çocuklarımız da mutlu olacak."

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ'NDE

Evren, Ankara Üniversitesi'nden sonra saat 15.00'de Hacettepe Üniversitesi'ni ziyaret etti. Üniversite Rektörü Prof. **Yüksel Bozer**, Evren'i karşıladı. Evren, Prof. Bozer ile 20 dakika kadar süren bir görüşmeden sonra Hacettepe Üniversitesi dekanları, yüksekokul müdürleri ve yönetim kurulu üyelerinin hazır bulunduğu toplantıya katıldı.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, daha sonra saat 16.30'da ODTÜ'yü ziyaret etti.

Evren, ODTÜ Rektörü Prof. Mehmet Gönlübol'la üniversitenin sorunları konusunda 20 dakika kadar süren bir görüşme yaptı. Prof. Gönlübol'la görüşmeden sonra Evren, Üniversite Yönetim Kurulu, Dekan ve yüksekokul müdürlerinin hazır bulunduğu bir toplantıya katıldı.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e tüm üniversiteler adına verilmesi kararlaştırılan **"Fahri akademik payelerin"** 14 ocak 1983 cuma günü İstanbul Üniversitesi merkez binasında törenle verileceği açıklandı.

Atatürk'ün İzinde İsek...

OKTAY AKBAL — *13 Ocak 1983*

Atatürk'ü seviyor muyuz? Atatürk'ün yaptıklarını beğeniyor muyuz? Atatürk'ün izinden gidiyor muyuz? Atatürk'ün kurduğu yapıtları korumak, geliştirmek istiyor muyuz? Kısacası Atatürk'e önem, değer veriyor muyuz?

Önce bu soruların yanıtlanması gerek... Kimse bunlara hayır diyemez. Derse, nedenlerini de açıklamak zorundadır. Öyleyse, Atatürk'ün kurdukla-

KİM KİME DUM DUMA

Behiç AK

12 Ocak 1983

rını, yarattıklarını, başlattığı işleri sürdürmek, eksiklerini tamamlamak, çağın gereklerine yakıştırmak zorundayız.

Atatürk, Dil Devrimi'ne büyük önem veriyordu. Burası kesin mi kesin... İşte 1937 yılında TBMM açış söylevinde söyledikleri: Türk Dil Kurumu en güzel ve feyizli bir iş olarak türlü ilimlere ait terimleri tespit etmiş ve bu suretle dilimiz yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır." Atatürk, iki büyük kuruluşu hastalığı sırasında bile unutmamış, ölümünden bir iki ay önce tüm parasını kurucusu olduğu Türk Tarih ve Türk Dil Kurumu'na bırakmıştır. Her yurttaşın vasiyeti kutsaldır. Her yurttaşın vasiyeti saygıya değerdir. Demokratik bir düzende, hukukun üstünlüğüne inanılan bir toplumda hiçbir yurttaşın vasiyeti bozulamaz, o vasiyeti bozacak, ortadan kaldıracak hiçbir yasa, hiçbir makam bulunamaz. Böyle bir şey düşünülemez bile... Üstelik, söz konusu vasiyet, Türkiye'nin kurucusu, ulusumuzun kurtarıcısı Mustafa Kemal Atatürk'ün el yazısıyla bıraktığı bir belge ise... Atatürk'ün vasiyetine de uymayacaksak, o zaman söylenecek söz kalmaz!...

Yeni Anayasa'mızda bir "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu" yer almıştır. Aynı maddede Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarına, Atatürk vasiyetinden sağlanan gelirin ödeneceği de yazılmıştır. Akla gelen bu iki Atatürk kurumunun yeni bir örgüt içinde bir araya geleceğidir. Bu 'bir araya gelme' bir yasayla gerçekleşecektir. Ama bu yasayı kim ve ne zaman hazırlayacaktır? Danışma Meclisi'nde mi, yoksa seçimle gelecek bir Millet Meclisi'nde mi? Orası belli değildir. En yakışanı, Türk Dil ve Tarih Kurumları'nın Atatürk vasiyetine uygun olarak şu andaki durumlarını korumalarıdır.

Böylesinin daha doğru olacağı ortadadır. Atatürk vasiyeti bozulmamış olacak. Anayasa'nın öngördüğü 'Yüksek Kurul' dışında Türk Dil ve Tarih Kurumları elli yıldır başardıkları çalışmaları aynı devrimci ve bilimsel yöntemle sürdüreceklerdir. Kimse Anayasa buyruğu olan 'Yüksek Kurul'un oluşmasını önleyemez. Ama hiç kimse de Atatürk tarafından kurulan, Atatürk'ün bıraktığı gelirle yaşamını sürdüren Türk Dil ve Tarih Kurumlarını da ortadan kaldıramaz. Varsın bir 'Yüksek Kurul' Anayasa emri diye ortaya çıkarılsın, ona kimsenin bir diyeceği olamaz. Böyle bir kurul yarar mı sağlar, zararlı mı olur, orasını gelecek gösterir. O kurula atanacak kişilerin kimler olacağına bağlıdır bu biraz da... Ama Türk Dil ve Tarih Kurumları ile bu Yüksek Kurul'un ne ilgisi olabilir? Yarım yüzyılda ortaya koydukları başarılı yapıtlar, tarih ve dil alanlarında ulaşılan aşamalar bu iki kurumun değerini, önemini ulus ve dünya ölçüsünde yeterince kanıtlamıştır.

Evet, birtakım 'kişi'ler var, birtakım 'çevre'ler var. Atatürk kurumlarını ortadan kaldırmak için birtakım dergilerde, gazetelerde yıllardır yırtınıyorlar. Böyleleri, Atatürkçü kamuoyunca bilinmektedir, tanınmaktadır. Zaman zaman bu çevrelerin ve kişilerin etkin duruma geldikleri de farkedilmektedir. Bizler yıllardır Atatürkçülük savaşı vermekteyiz. Atatürk devriminin en kalıcı en etkili iki kuruluşu olan Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları'nın ortadan kaldırılmaması için dilimizin döndüğünce gerçekleri anlatmaya, işin içindeki 'iş'leri belirtmeye çalışıyoruz. Tarih, büyük bir tanıktır. Bugün geçer, yarın gelir, daha, daha sonrası da vardır. Atatürk'ün anısına bağlıysak, Atatürk'ü gerçekten benimsiyorsak, yapıları yıkmaktan kaçınmalıyız. Tarih karşısında, Atatürkçü kuşaklar önünde bir kez daha sesleniyorum: Böyle bir eylemin tarih karşısında taşıdığı sorumluluk yükü büyüktür, ağırdır, ezicidir. Bunu hiç unutmayalım...

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Tebliğler Dergisi'nin 6.7.1981 gün ve 2090 sayılı ekinde okullara kaynak kitap olarak tavsiye edilmiştir.
SÖYLEV (NUTUK)
Gazi M. Kemal ATATÜRK
Türkçeleştiren
Ord. Prof. H. V. VELİDEDEOĞLU
Cilt 1 ve 2 biraradaz
12. baskı EDERİ: 600 Lira
İsteme Yeri: Çağdaş Yayınları
Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu / İstanbul

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 20995 — Kurucusu: Yunus NADİ — 30 TL. 15 Ocak 1983 Cumartesi

HOBBY
ULUSLARARASI ÇİÇEKÇİLİK A.Ş.
Tel: 75 94 64 - 75 07 85
Telex: 23389 Sdt. Tr - 22 627 İmg. tr
Posta kutusu: 374/İST.

150 bin bankerzede 75 milyar liralık alacak için bekliyor

Bugüne kadar tasfiyesi istenen bankerlik kuruluşu sayısı 563'ü buldu

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Bankerlik sorununun hükümet düzeyinde çözümlenmesine başlanmasından bu yana ödeme güçlüğüne düşen ve tasfiyesi istenen bankerlik kuruluşlarından yüzde 54'ünün tasfiyesinin, görevli ticaret mahkemeleri tarafından reddedildiği belirlendi.

Başbakanlık Bankerlik Koordinasyon Kurulu'ndan alınan bilgiye göre, bugüne kadar ödeme güçlüğüne düşerek tasfiyesi istenen banker sayısı 563'ü buldu. Bunlardan 253'ü hakkında tasfiye kararı verilirken, 303'ünün tasfiyesi ise reddedildi. Halen 7 bankerlik kuruluşu hakkında ise bir karar verilmedi.

Görevli ticaret mahkemeleri tarafından, bankerlik yaptıklarına ilişkin olarak herhangi bir duyuru ve reklam yapmadıkları gerekçesiyle, tasfiyesi reddedilen 303 bankerlik kuruluşundan alacaklı bankerzede sayısının 150 bini aşkın olduğu, alacak miktarının ise 75 milyarı bulduğu tahmin ediliyor. Tasfiyeye girmeyen bankerlik kuruluşundan alacaklı olanlar ise, tasfiyeye ilişkin kararname kapsamına girmediklerinden ve İcra İflas Yasası ile başbaşa bırakıldıklarından yakınıyorlar. Bürük çoğunluğu bilerek olarak iflas ederek veya bankerdelo isteyerek topladıkları paraları saklayan bu tür bankerlerin ayrıca mallarını yakınlarına hacettirerek, mallarını alacaklılarından kaçırdıkları da belirtiliyor.

Bu durumda bulunan bankerlerden alacaklı olan çok sayıda bankerzedenin ise, Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu ile Devlet Bakanı İlhan Öztrak'a başvurarak, dolandırılmalarına devletin göz yummamasını, alacaklı oldukları bankerlerin de tasfiyesine karar verilmesini istedikleri de öğrenildi.

Tasfiyesi kabul edilmeyen 303 bankerlik kuruluşunun şu an hükümet gündeminde bulunmadığı, tasfiyesi süren bankerlik kuruluşlarının işlemleri sona ermeden de bu konunun ele alınmayacağı kaydedildi.

Tasfiye işlemlerinin tamamlanmasına çok az süre kalan 253 bankerlik kuruluşundan alacaklı olanların, devletin araya girerek alacakları olan parayı ödemesi ve devletin bankerlik kuruluşları ile kendilerinin mu-

(Arkası Sa. 11, Sü. 2 de)

Anadolu Liseleri 1982 giriş sınavı soruları
Pazartesi Cumhuriyet'te

Ekonomik yorum

Bankerlerin mal varlıkları neye yetecek?

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Çok çarpıcı bir döküm var. Bankerzedeler açısından çok çarpıcı bir döküm: Kastelli hariç olmak üzere batık bankerlerin şu ana kadar saptanan borçlarının toplamı 54 milyar lira, aynı bankerlerin yine şu ana kadar saptanan mal varlıkları toplamı 37 milyar lira.

Bir başka deyimle tasfiye edilen bankerlerin mal varlıkları ve piyasadan alacakları, halka olan borçların ödemeye yetmiyor, arada 17 milyar liralık bir açık var. Daha net bir söyleyişle, Kastelli hariç olmak üzere, halk 253 bankere 54 milyar lira kaptırmış durumda. Ama bunun ancak 37 milyar lirasını kurtarabilecek, 17 milyar lirası açık kalacak...

Bir başka çarpıcı gelişme daha var. Batan bankerlerin tasfiye Kurullarında yürümekte olan tasfiye işlemlerine ilişkin bir gelişme. Yine şu ana kadar bankerlerin mal varlıklarının tasfiyesi sonucunda elde edilebilen para miktarı yaklaşık 527 milyon lira. İşte, bu 527 milyon liralık mal varlığına sahip üç-beş bankerle ilgili ödemelerin bir bölümü şu anda bitirilmiş durumda. Tasfiyesi biten ve bankerzedelere ödemesi yapılmış olan banker sayısı dördü aşmıyor. Diğer banker tasfiyelerinde de ödemeler başlamış durumda. Ancak bun-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Son banker kararnamesi ne getiriyor?

Fatih GÜLLAPOĞLU

1981'de ortaya çıkan bankerlik kuruluşlarının birbiri ardından batmasıyla ortaya çıkan «Bankerler olayı» karşısında «Banker» kararname vagona vekil ile el koyan hükümetin bu vekilini önceki gün çıkarılan 72'inci kararname ile sona erdi. Batık bankerlerin tasfiye işlemlerinde orta ve çıkar. bazı eksiklikleri gi

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

MANEVİ DEĞERİ VAR — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, tüm üniversiteler adına İstanbul Üniversitesi'nin Fahri Profesörlük, İÜ Hukuk Fakültesi'nin Fahri Hukuk Doktorluğu ünvanları kendisine sunulduktan ve akademik biniş giydirildikten sonra bir konuşma yaptı. Evren, verilen bu ünvanların sadece manevi değer taşıdığını söyledi. (Fotoğraf: Ali ALAKUŞ)

Evren, fahri profesör oldu

İstanbul Haber Servisi — Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e, dün İstanbul Üniversitesi'nde düzenlenen bir törenle tüm Üniversitelerin Fahri Profesörlük ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin Fahri Hukuk Doktorluğu ünvanları verildi.

Cumhurbaşkanı Evren, Fahri Profesörlük ünvanını alarak akademik binişi giydikten sonra yaptığı konuşmada, «Hakikatte herhangi bir fakültede doktora yapmış veya profesörlük imtihanı kazanmış olmuyorum. Üniversitelerimizin herhangi bir fakültesinde bir öğretim üyesi gibi kürsüden ders verecek değilim. Tevcih edilen bu ünvanın sadece manevi bir değer taşıdığını biliyor ve bundan dolayı da manen büyük bir zevk duyuyorum» dedi. Evren konuşmasında YÖK'ün kuruluş amacını ve çalışmalarını anlattı.

Başbakan Bülend Ulusu ile birlikte dün sabah trenle Ankara'dan İstanbul'a gelen Cumhurbaşkanı Evren, saat 10.30'da İstanbul Üniversitesi'nde Rektör Prof. Dr. Cemil Demiroğlu ve Dekanlar tarafından karşılandı. Rektörlük binasının ikinci katında da YÖK Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı tarafından karşılanan Cumhurbaşkanı, daha sonra törenin yapılacağı Doktora Salonu'na geçti. Sağlık ve Sosyal, Milli Eğitim, Ulaştırma Bakanları, sivil ve askeri erkan, İstanbul'daki diğer Üniversitelerin rektörleri, dekan ve öğretim üyelerinin bulunduğu tören salonunda ilk konuşmayı yapan Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yılmaz Altuğ, «Devletimizi uçurumun kenarına geldiği bir anda yok olmaktan kurtararak, insan haklarına bağlı, hürriyetçi ve demokratik hukuk devleti düzenini yeniden kurmak hususundaki tarihi hizmetlerini gözönünde tutan Fakülte Kurulumuz Sayın Cumhurbaşkanımıza fahri Hukuk Doktoru ünvanı vermeyi kararlaştırmıştır» dedi.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Cemil Demiroğlu, Cumhuriyet kurulmadan önce 1922 yılında İstanbul Üniversitesi'nin Atatürk'e fahri Edebiyat Profesörlüğü payesi vererek büyük kurtarıcıya duyduğu minnet duygularını ifade et

(Arkası Sa. 9, Sü. 7'de)

Sanat dersine girmeyen beden eğitimi yapacak

İstanbul Haber Servisi — YÖK Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı, 1983 - 84 öğretim yılında üniversitelerde tüm öğrencilerin sorunlu olarak sanat dersi alacağını, sanat dersine katılmak istemeyen öğrencilerin bunun yerine beden eğitimine çıkacaklarını açıkladı. Doğramacı bu derslerden başarısız not alan öğrencilerin sınıf geçemeyeceklerini bildirdi.

YÖK Başkanı, bu derslerin haftada yarım gün olacağını ve ilgili fakültelerin uzman kadrolarınca verileceğini belirtti. Prof. Doğramacı, sanat dersinin resim, plastik sanatlar, heykel, müzik gibi dallardan oluşacağını ve Üniversitelere beden eğitimi tesislerinin kurulacağını açıkladı.

Doğramacı, Boğaziçi Üniversitesi'nde basın mensupları ile yaptığı sohbet sırasında, «Gazetelerin yazdığının yüzde 10'u tamamen doğru, ondan ders alıyoruz. Yüzde 90'ı yanlış ha

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

olayların ardındaki GERÇEK

Görünür Kazalar

9 ocak 1983 pazar günü bu köşede yayınlanan yazı Diyarbakır'daki 7 katlı apartmanın çöküşü ve 41 yurttaşımızın ölümüne ilişkindi, şu yargıyı vurguluyordu:

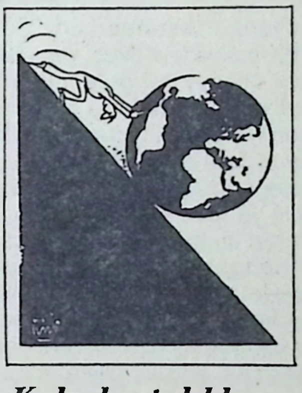
«Geçmişteki deneyimlerimize dayanarak söyleyebiliriz ki olayın sıcaklığı geçtikten sonra her şey unutulacaktır. Bir ara tren kazaları almış yürümüş ve demiryollarının büyük bölümünün kullanılamaz nitelikte olduğu saptanmıştı. Sonra her şey unutul'du. Acı olayların ilk tepkileri yatıştıktan sonra gerçeklerin bir yana itilmesi ve unutulması Türkiye'de görenektir.»

Bu yazının üstünden çok geçmedi, üst üste tren kazaları başladı. Nitekim dünkü gazetelerde şu haber yayınlanmıştı:

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

Toz şekere % 20 zam

Cinsi	Eski fiyat	Yeni fiyat	Zam oranı
Toz şeker	72.00 TL.	86.00 TL.	% 19.44
Rafine şeker	90.00 TL.	100.00 TL.	% 11.11
Torba küp şeker	96.00 TL.	108.00 TL.	% 12.5
Kutuda küp şeker	98.00 TL.	110.00 TL.	% 12.24

Ekonomi Servisi — Şeker fiyatlarına maliyet unsurlarındaki artışlar neden gösterilerek zam yapıldı. Bakanlar Kurulu tarafından açıklanan yeni fiyatlara göre şeker türlerine yapılan zam % 11 ile % 19 arasında değişiyor. Dün açıklanan yeni şeker fiyatları, şeker çeşitlerinin ambalaj giderleri dışında fabrika ve depolarda teslim koşuluyla toptan satış fiyatlarını içeriyor.

Tüketiciye yansıyacak perakende satış fiyatları önümüzdeki günlerde açıkla-

(Arkası Sa. 9, Sü. 2'de)

Sofraların eski "tad,,ı kaldı mı?

Meral TAMER

Şekere gelen zamdan sonra sofralarımızın «tadı» azalacağa benziyor. Sofralarında eski «tadı» korumak isteyenler ya da koruyabilecek mali güçte olanların ise aylık bütçelerini biraz daha genişletmeleri gerekiyor.

Neden mi?

Şeker çeşitlerine ilişkin fabrika çıkış fiyatlarının

(Arkası Sa. 8, Sü. 5'de)

Serdar Çelebi İtalya'ya verildi

FRANKFURT, (AP) — Papa 2. Jean Paul'e suikast girişiminde Mehmet Ali Ağca'ya yardım etmekle suçlanan Musa Serdar Çelebi, dün Federal Alman hükümeti tarafından İtalya'ya iade edildi.

(Arkası Sa. 8, Sü. 8'de)

ABD Savunma Bakanlığı: Sovyet uydusunun dünyaya düşme ihtimali çok az

Haber Merkezi — ABD Savunma Bakanlığı, dünya çevresindeki yörüngesinden çıkan Cosmos 1402 adlı Sovyet uydusunun yeryüzüne düşme ihtimalinin çok az olduğunu açıkladı.

(Arkası Sa. 11, Sü. 2 de)

Kalp hastalıklarına karşı yeni bir ilaç: Maden suyu

İstatistiklere göre 40 yaşını aşmış sigara içen ve doğum kontrol hapı kullanan kadınların kalp hastalıklarına yakalanma ihtimali 2-3 kat artıyor.

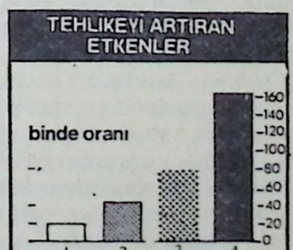
Dış Haberler Servisi — Kalp hastalıklarının önüne nasıl geçileceğine ilişkin araştırmalarda giderek maden sularının ve doğum kontrol haplarının da kalp hastalıklarıyla ilişkisi üzerinde duruluyor. İngiltere'de yapılan istatistiklere göre, kalsiyum, demir ve magnezyum bakımından zengin maden suları içenlerde kalp hastalıkları daha az görülürken, 40 yaşını geçmiş ya da sigara içen kadınların doğum kontrol hapları almamaları tavsiye ediliyor.

İngiltere'de yapılan araştırmalarda maden oranı fazla olan içme sularından yararlanan kasabalarda kalp hastalıklarının daha az görüldüğü saptandı. Uzmanlar bu verilerden yola çıkarak, kalbi zayıf olanların maden suyu içmelerini salık veriyorlar.

İstatistiklere göre sigara içen ya da 40 yaşını geçmiş kadınların bir de doğum kontrolü için hap kullanmamaları halinde kalp hastalıklarına yakalanma ihtimali iki-üç kat artıyor. Bazı laboratuvar araştırmalarına göre doğum kontrol hapları damar tıkanıklığına kadar varabilecek pıhtılaşmalar yaratıyor. Doktorlar bu yüzden 40'ın üzerindeki ve sigara içen kadınların, doğum kontrolü için hapların dışındaki yöntemlere başvurmalarını yararlı görüyor.

Aşırı iş yükünün de kalp hastalıklarına yol açtığı öteden beri kabul görür. Ancak bu yönde bilimsel veriler hâlâ elde edilmiş değil. Sigara kullanımı tehlike-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

KİMİN KALBİ NE KADAR TEHLİKEDE? — Yukarıdaki tabloda çeşitli etkenlere göre kalp hastalığına yakalanma oranı görülüyor. Sayılar bin kişiden kaç kişinin kalp hastalığına yakalandığını gösteriyor. 1) Sigara içmeyen sağlıklı insanlar, 2) Sigara içen sağlıklı insanlar, 3) Kolestrol fazlası ve yüksek tansiyonu olanlar, 4) Hem kolestrol fazlası, hem yüksek tansiyonu olup sigara içenler.

Atatürk'ün Vasiyeti

Atilâ SAV

Basında yer alan haberlerden öğrendiğimize göre Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu, 1982 Anayasası'nın 134. maddesinde kurulması öngörülen Başbakanlığa bağlı «Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu»na bağlanacaktır. Bu haberin doğru olmaması dileğiyle, böyle bir düzenlemenin yanlış olacağına değinmeyi Huku-

(Arkası Sa. 8, Sü. 6 da)

Prof. Alp: Tarih Kurumu'nun statüsü sürmeli

ANKARA, (ANKA) — Türk Tarih Kurumu Başkanı Ord. Prof. Dr. Sedat Alp, Türk Tarih Kurumu'nun Atatürk'ün direktifleri ile kurulduğunu devam etmesinin vasiyet edildiğini belirterek «Atatürk'ün vasiyeti bozulmamalıdır» dedi.

TTK Başkanı Ord. Prof. Dr. Sedat Alp

(Arkası Sa. 8, Sü. 8 de)

■ SSCB liragan yönetiminde görüş ayrılıkları var.

2. Sayfada

■ Türkiye 1983'te 3 milyon ton arpa, 5 milyon ton buğday ihracatını yapabilir.

■ ABD'de üç banka tasfiye edildi en büyük fasıl bankalara el konulu

8. Sayfada

■ DİSK duruşmasında Kaç ile Güvenç tahliye edildiler.

■ Teknik elemanlar, teknik işlerden başka her işte kullanılıyor.

12. Sayfada

GÖZLEM
UĞUR MUMCU

Grillmayer...

Papa'ya karşı düzenlenen suikast girişiminde kullanılan silahın sahibi, Avusturyalı silah kaçakçısı Horst Grillmayer, önceki gün Çekoslovakya — Avusturya sınırında yakalandı. Grillmayer'in yakalanması, öyle sanıyoruz ki, Ağca soruşturmasının

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

Çıkmaz Sokaklarda..

İLHAN SELÇUK — *15 Ocak 1983*

24 Ocak 1980...

Bu tarih Türkiye ekonomisinde önemlidir. IMF'nin istekleri doğrultusunda düzenlenen ve *"24-25 Ocak Kararları"* diye anılan ekonomik önlemler paketi *"sonun başlangıcı"* anlamını taşıyordu. 1960'lardan beri kapitalist kalkınma sürecinin temel felsefesi olan *"ithal ikamesi"* politikası da artık tu kaka sayılıyor; *"dışa açılma"* diye vurgulanan bir yöntem aynı bağlamda gündeme giriyordu.

★

İthal ikamesi neydi?

Türkiye dışardan satın aldığı endüstri mallarını içerde üretecekti. Bu politikanın özünde *sanayileşme tutkusu* yatıyordu. Dışarıdan dövizle aldığımız sanayi ürünlerini içerde ürettikçe, dışa daha az bağımlı olacak; dış ödeme dengelerinde sağlığa kavuşacak; ulusal endüstrimizi de kuracaktık.

Ne var ki ülkenin siyasal iktidarlarını etkileyen *büyük çıkar çevreleri* özünde doğru olan bu politikayı çarpıttılar. İçerde endüstri kuruluyordu; ama, nasıl? *Dışa bağımlı* ve *tüketime dönük* bölük pörçük endüstri girişimleri ülkeyi çokuluslu tekellere bağlıyor; ekonomi dengesini düzeltecek yerde bozuyordu. Ayrıca devlet desteğini sağlayarak temeli atılan girişimler yüksek gümrük duvarlarının çevirdiği ulusal pazar için niteliksiz mal üretiyordu. Açıkçacı iç pazar (siyasal iktidar eliyle) kimi özel sermayeye kapatılmıştı.

★

Çarpık ithal ikamesi politikası 1973'te petrol fiyatları patlamasıyla çökmüştü, ama ağırlaşan dünya kapitalizminin bunalımında bile dört yıl daha sürebildi. Türkiye bu dört yılı kısa süreli 12 milyar dolar borçlanarak yaşadı.

Öylesine akıldışı bir ekonomi politikasına saplanmıştık ki, devlet dışarıdan petrolü pahalıya alıp içeride ucuza satıyor; dışa bağımlı otomotiv endüstrisine iç pazar yaratıyordu. Otomotiv endüstrisinin 1970'lerin ortalarındaki atılımı göklere çıkarılıyor; gazete ve televizyonlarda reklamdan geçilmiyor; *"her yurttaşa bir araba"* satmak üzere kampanya açılıyordu. Dışarıdan dövizle alınan parçalarla montajı yapılan binek arabalarının taksitle satıldığı ucuz benzinli yılları anımsayın!... Dünyadaki petrol bunalımının en güçlü sanayi devletlerini bile kaygılandırdığı dönemde biz rüya görüyorduk.

1978'de deniz bitti.

Ve Türkiye'nin ayakları suya ermeye başladı; ama iş işten geçmiş olan olmuştu. Artık onarılması zor yaralar alan gemi kayalıklara bindirecekti. Dışardan yılda en aşağı 2 milyar dolar gelmezse, ülkede ekonominin çarkları dönmüyordu. Oysa biz dışarıya yılda 2 milyar ödeme sürecine girmiştik.

"24 Ocak kararları" denilen *"dışa açılma"* ekonomi politikasına bu serüvenle gelinmiştir.

★

Ne var ki dışa açılma politikasını da (yine devlet desteğiyle) *özel büyük sermaye* yürütecekti. Neydi *"dışa açılma"*'nın anlamı? Türkiye, nesi var nesi yoksa dışsatıma yöneltecekti. Artık *"ithal ikamesi"* politikasından vazgeçilmişti. Şimdiye değin iyi kötü kurulmuş endüstri mallarını dışarda satabilmek için iki koşul gerekiyordu: 1) Türk lirasının değerini düşürerek iç üretimi dış pazarlara göre ucuzlatmak... 2) Bu ucuzlatma da yetmeyeceğine göre malını dışarda satabilmesi için özel büyük sermayeye devlet desteği sağlamak...

24 Ocak 1980'den beri uygulanan ekonomi politikası da budur ve sürmektedir.

★

Hem çarpık *"ithal ikamesi"* hem de düşlemci *"dışa açılma"* politikaları aynı bağlam içindedir; holdingçiliğin ağır bastığı ekonomide yöntem değişikliğidir. *Halkçı karakter* taşımayan bu politikalar arasında seçim yapmak büyük sermayeyi ilgilendiren bir konudur.

Ulusal açıdan ve gerçek kalkınma bağlamında ekonomiye yaklaşmak isteyen halkçı aydının olaylara sağlam ve sağlıklı ölçütler koyması gerekiyor. Biz bu tartışmada bir *"taraf"* değiliz; varsın holding profesörleri çıkış yollarını arasınlar çıkmaz sokaklarında...

15 Ocak 1983

Tarımsal ürün dışsatımının bugünü ve yarını

Tarımı besleyen sanayi gelişirse tarımsal sanayi atılım yapabilir

KENAN MORTAN / *17 Ocak 1983*

1982 yılı, Türkiye'nin üretim gündemine yeni bir konuyu getirdi: "Tarıma dayalı sanayiler". Gerçekten 1978 petrol şokunun yarattığı kriz içinde Türkiye ihracatta yeni çıkış noktaları aramış ve bu arada tarıma dayalı sanayilerin, ihracat için en kolay ve en büyük gizilgüce sahip olduğunu görmüştü. Üstelik, tarıma dayalı sanayiler yüksek katma değeri ile döviz girdisi yönünden büyük bir avantaj oluşturuyordu. İşte Ege Sanayi Odası Başkanı Ersin Faralyalı'nın verdiği örnekler; Pamuk ihracatında kilo fiyatı 1.70 dolar. Bunu iplik olarak ihraç ederseniz girdi 4 dolara yükseliyor. Çamaşır olarak ihracat ise, 12-13 dolar getiriyor. Farklılık böylesine ortadayken Türkiye'nin bu alana hızla yönelmesi, kısa dönemde olası mıydı? Danışma Meclisi üyesi Cemil Çakmaklı'nın 14 Aralık 1982'de **"Tarıma dayalı sanayilerin Türk ekonomisindeki yeri"** seminerinde dediği gibi, **"Tarımın ilk muhtaç olduğu husus bir ülkede ciddi tarım politikasının gerçekleşmesiydi".** Oysa, konu çeşitli nedenlerle nedense hep uç noktalarda ele alınıyor ve değerlendiriliyordu. Bunda Türkiye'nin sanayileşmekten de vazgeçmesi gibi bir kuşkunun yeri büyüktü. Ama TÜSİAD Başkanı Ali Koçman'ın dediği gibi ekonomik bir konuyu "Komplekslere sıkıştırarak" değerlendirmek doğru olur muydu?

Türkiye'nin bisküvi ihracında ilk ihracat etkinliklerini yürüten ETİ dış ticaret eski koordinatörü Bülent Özülkü'ye bunu sorduğumuzda aldığımız yanıt ilginçti:

"Bir Suudi piyasasına girmek için canımız çıktı. Ortada hazır bir pazar yok. Bir kere Batı dünyası, Türkiye standart ve normlara uygun üretemez biçimindeki bir imajı Arap pazarlarına vermiş. ETİ gıda, 1982 yılı içinde 3 milyon dolarlık bir ihracat yapabilmek için büyük çabalar göstermek zorunda kaldı."

9 Eylül Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. **Hasan Olalı** ise **"Komşu ülkelerle Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerde büyük sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çünkü, bu ülkelere tarım ürünleri satma yanında mamul tarım ürünleri satmaya teşebbüs ettiğimiz zaman, ihracatın kesintiye uğraması tehdidi ile karşılaşılmaktadır"** diyor. Yaşar Holding Başkan Yardımcısı Dr. **Ali Naili Kubalı** da **"Türkiye'ye aman tarım ürünü işleme diyen ülkeler, kendi tarım ürünü ihracatçılarını desteklemek için akıl almaz sübvansiyonlar uyguluyor"** biçiminde yorum yapıyordu.

Bu açıdan, Türkiye'nin 200 milyonluk bir nüfusu kucaklayan Arap ve Ortadoğu pazarlarını —ulaşım avantajını da kullanarak— tarıma dayalı sanayi ürünleriyle beslemesi kadar doğal bir olay olmazdı. Türkiye böylece sanayileşme hedefinden vazgeçmiş olur muydu? Kesinlikle hayır. Çünkü, bizzat tarım ürünlerini işleyen sanayinin gelişmesi için öncelikle **"tarımı besleyen sanayilerin"** gelişmesi gerekiyordu. Örneğin gübre, kimya ürünleri, petro-kimya ürünleri, tarım aletleri ve tohum üretimi yeterli bir düzeye ulaşmalıydı. Batı'da, sözgelişi ABD'de tarımı besleyen sanayilerin (bu kesimin) GSMH içindeki payı %20'lerde iken, Türkiye'de bu pay henüz %7'lerdeydi.

Merkez Bankası eski Başkanlarından Prof. Dr. **Cafer Tayyar Sadıklar**'ın deyişiyle Avrupa'da 1 çiftçinin yaptığı işi, Türkiye'de 12 çiftçinin yapması, verimi olumsuz etkiliyordu. Türkiye'nin gübre, petro-kimya üretimini arttırmadan tarıma dayalı sanayilere yönelmesi olası olamazdı.

Asıl Sorun..

ALİ SİRMEN *18 ocak/83*

Son günlerde Ege Denizi üzerinde yoğun tartışmalar oluyor. Yunanistan bir yandan Limni Adasını güya Montreux Anlaşmasına dayanarak silahlandırdığını açıklarken, bir yandan da AET'nin İskandinav ülkelerinin bir bölümüyle de arasında sorun yaratan ortak balıkçılık politikasının sonuçlarını bekliyor. Bu alanda alınacak sonuçlara dayanarak, Atina, Ege'de balıkçılık alanını 12 mile çıkaracak, daha doğru deyimiyle, balıkçılık açısından 12 millik karasuyu sınırı ilan edecek.

Ankara ile Atina arasındaki Ege tartışması yeni değil, 1970 yıllarına dayanıyor. Ege'de karasular, hava sahası, kıta sahanlığı ve bu denizdeki adaların silahlandırılmaları, iki kıyı ülkesi arasında zaman zaman sıcak çatışmanın eşiğini aşındıran bir tartışma ve gerginlik yaratıyor.

Gerçekte, sorun 1970'lerde de başlamış değil, ama Ankara'nın olayın ağırlığının bilincine varması geciktiği için tartışma bu denli geç ortaya çıktı.

Ege'deki asıl sorun, Yunanistan'ın bu denizi *"mare nostrum"* (bizim deniz) kabul etmesi, Türkiye'nin varlığını ve haklarını görmezlikten gelmesidir. Atina olaya bu açıdan yaklaşınca, Ege ile ilgili her konu, iki ülke arasında doğallıkla sorun yaratıyor, bir sürü hukuki tartışma ortaya çıkıyor.

Atina'nın her somut konuda hukuki savlarının geçirililiği büyük ölçüde tartışma götürmektedir. Ancak biz, bu tartışmaları deniz hukuku uzmanlarına ve diplomatlara bırakarak, konunun gerçekte politik olan özüne dokunmak istiyoruz.

Elenler, Ege'deki Türk haklarını ve varlığını yadsıyıp, orayı kendi içdenizleri olarak görme eğiliminde

direndikleri sürece, iki ülke arasındaki politik sorun çözülemeyecek, çözülme bir yana, gittikçe büyüyüp sıcak bir çatışmaya dönebilecektir.

Ankara, Ege'deki hakları konusunda kararlılığını tüm dünyaya açıklamak ve olayın temelindeki politik sorunu bütün çıplaklığıyla ortaya sermek durumundadır.

50 milyonluk Türkiye, Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan koskoca Anadolu yarımadası, Ege Denizinin kıyılarında bu denize uzaktan bakar bir durumda bırakılamaz; bırakılmak istenirse eğer, o zaman bölge barışı çok ciddi tehlikelerle karşılaşır.

Ege'de çözüm, her iki tarafın da haklarını kabul etmekten geçer. Böyle bir tutum, Truva savaşından beri iki kıyı arasında çatışmalara neden olan antik savaş denizini bir barış ve işbirliği alanı haline getirecektir.

Kuşkusuz her iki tarafın da yararına olacaktır böyle bir işbirliği.

Atina ile Ankara'nın kendi aralarındaki sorunları çözmede gösterecekleri ustalık, onları başka başkentler karşısında da, daha bağımsız ve daha güçlü kılacaktır.

Bu gerçekleri görmezden gelmek iki tarafa da bir şey kazandırmıyor. Atina'da bugün iktidarda olan *Andreas Papandreu,* Türkiye'ye karşı bağnaz bir politika güderken, kendi ülkesini birçok bakımdan ipotek altına koyacak manevralara girmek zorunluğunda kalıyor.

İç politikada olduğu gibi, dış politikada da karşınızdaki kişi ya da güçle anlaşacak yerde, ona karşı uzlaşmaz bir tutum izleme yolunu seçerseniz, mutlaka başka kişilere ya da güçlere ödün vermek zorunda kalırsınız.

Uzlaşma yerine, başka güçlere ödün, ilk bakışta ne denli kolay ve yararlı gibi görünürse görünsün, uzun dönemde büyük güçlükler ve zararlar doğuracaktır.

Atina'nın geri dönülmez noktalara varmadan, Ege sorununu temelden ele alıp yeniden değerlendirmesinde ve Türkiye'nin haklarını görmesinde büyük yararlar vardır.

Yaşamı Sürdürmeye 35 Metre Kala...

YALÇIN DOĞAN *18 Ocak 1983*

Aşağıdan pilota son uyarı yapılıyor ve ondan sonra havaalanı uçuş kulesinden son sözler duyuruluyor: *"Hayırlı inişler.."*

"Hayırlı iniş" başlıyor. Günde kimbilir kaç kez olduğu gibi. Yıllardır kimbilir kaç kez olduğu gibi. Ankara'da, İstanbul'da, Adana'da, Samsun'da, Erzurum'da, Türkiye'nin dört bir yanında olduğu gibi. Ama, dünyanın dört bir yanında olduğu gibi değil. Kesinlikle değil. Dünyanın dört bir yanında havaalanındaki, yani yerdeki uçuş kontrol merkezindeki son uyarıdan sonra *"hayırlı iniş"* sözü yine duyuluyor. Ne var ki, uçakla kontrol merkezi arasındaki bağlantı kopmadan bu sözler duyuluyor. Türkiye'de uçak kontrol merkezinden *"Hayırlı inişler"* sözü duyulduktan sonra, pilot uçağı ve iniş durumuyla kendi başına kalıyor. Havaalanındaki uçuş kontrol merkezi artık uçağın inişinin dışında kalıp inişin gerçekleşmesini bekliyor. Dünyadaki inişlerin tam tersine. Türkiye'de uçaklar belli bir noktadan sonra pilotların maharetiyle iniyor. Dünyadaki uçaklar tümüyle kontrol merkezindeki gelişmiş teknolojinin yönetiminde iniyorlar. *"Hayırlı iniş"* sözlerini son ana kadar, uçağın tekerleri piste değinceye kadar kulaklarında her saniye duyuyorlar. Kendilerini yerdeki gelişmiş teknolojinin güvencesine bırakıyorlar. Bir başka deyimle, dünyadaki uçaklar yüzde yüz *"seyrüsefer güvencesi"* ile inerken, Türkiye'deki uçaklar *"Uçuş güvencesi"*'ne bağlı olarak iniyorlar. *"Uçuş güvencesi"* de hava pusluysa, sisliyse, karlıysa, tipiyse tümüyle saniyenin bilmem kaç binde birine yakın bir zaman içinde pilota, onun görüş uzaklığına kalıyor. Tıpkı önceki akşam geç saatlerde olduğu gibi.

Esenboğa'ya çakılan Afyon uçağının önünde yaklaşık 35 metre kalmıştır. *"Hayırlı iniş"* sözleri duyulmuş, pilot, Esenboğa pistinin ışıklarını görmüş, piste inişe geçmiştir. İşte, önünde 35 metre daha vardır piste ulaşmak için. Hemen 35 metre sonra iniş başarıyla tamamlanmış olacak, 35 metre sonra 60 yolcu ve 7 mürettebattan her biri kendi doğrultularında yaşamlarını olağan olarak sürdüreceklerdir. Son 35 metre. Yaşamla ölüm arasındaki son 35 metre. Yine üzüntüler, yine acılar, yine uğraşlar, yine sevinçler sanki tümüyle o son 35 metreye sıkışmış gibi...

İnsanların tek tek yaşamlarını son 35 metreye sıkıştıran teknolojik gelişme, Türkiye için çok mu lüks?.. Hayır. Ama pahalı bir teknoloji. İnsan yaşamını 35 metreye sıkıştıracak kadar pahalı olabilir mi?.. Rastlantılara bırakılabilir mi?.. Diyarbakır'daki Hicret apartmanının çöküşündeki gibi, her gün ülkenin dört bir yanında görülen trafik kazaları gibi, tren kazaları gibi. Sürekli son metreleri hesaplayarak rastlantılarla mı sürdüreceğiz yaşamı?.. Çok küçük, belki de insanın aklına bile gelmeyecek ayrıntılar ya da rastlantılar mı yaşamlarımızı sürdürmede rol oynayacak?..

Havaalanındaki teknoloji de böyle. Ya uçak kazasını izlemeye giderken Esenboğa'nın yolu?.. Önde kar makineleri yolu açmaya çalışıyor, arkada yüzlerce araç havaalanı yolunda. Orada da rastlantı sonucu havaalanına ulaşılıyor, sağda - solda kaza yapan birçok araba.

Aynı anda Cumhuriyet'in Ankara Bürosu'nda telefonlar çalıyor. Genç insanların sesleri sürekli olarak aynı yakınmayı dile getiriyor: *"Hem hastanelere kan vermek için radyoda anons yapılıyor, hem de hastaneye gidince, bizlere 'şişe yok, kan alamayız' diyorlar. Nasıl iş bu..."*

İnsan sabaha karşı ister istemez düşünüyor: *"Piste inerken, önümüzdeki son 35 metreyi acaba günlük yaşantımızın hangi bölümünde, hangi rastlantılarla farkına bile varmadan atlatıyoruz?.."*

Tarih Dersi...

OKTAY AKBAL — *20 Ocak 1983*

"Sen oldun Cevrine ey dilkişen mahzun ben mahzun / Felek gülsün sevinsin şimdi sen mahzun ben mahzun / Ölürsem görmeden millette ümit ettiğim feyzi / Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzun ben mahzun."

V. Murat'ın tahta çıkarılmasından sonra Namık Kemal ve Ziya Paşa, öteki sürgün arkadaşları ile birlikte yurda dönerler. Tarih 7 Haziran 1876. İki yazara Anayasa'yı, yani Kanun-i Esasi'yi hazırlayacak kurulda görev verilir. Murat'ın hastalığı artar, yerine II. Abdülhamid Padişah ilan edilir. 31 Ağustos 1876. Anayasa'da "din ve mezhep ayırımı" gözetilmeyeceği, Osmanlı Devleti uyruğundaki herkesin Osmanlı sayılacağı belirtilmektedir. Herkes kişisel özgürlüklere sahiptir, basın yasalar içinde serbesttir, işkence ve her türlü eziyet kesinlikle yasaklanmaktadır. Her şey iyidir, umut vericidir. Demokrasi tutkunu Namık Kemal büyük bir coşku ile çalışmaktadır.

Ama, Padişah Abdülhamid'in bir isteği vardı, Anayasa'nın 113. maddesinde şu sözlerin yer alması: *"Zabıtanın tahkikatı sonucu hükümetin güven ve emniyetini bozdukları sabit olan kişileri İstanbul'dan uzaklaştırma yetkisi Padişaha tanınmaktadır."* Bu çok önemli madde Namık Kemal'le Ziya Paşa'ya nedense o kadar önemli görünmedi. Belki de işlerine yarayacağını, bu maddeye dayanarak muhaliflerini İstanbul'dan atabileceklerini düşünüyorlardı. Bir silahtı bu ilericilik düşmanlarına karşı kullanılacak...

Bu maddenin nasıl tehlikeli sonuçlar yaratabileceğini fark edenler de vardı, *"Diyojen"* gazetesi sahibi Teodor Kasap... Bu ünlü gazeteci, 113. maddeyle Kanun-i Esasi'nin büyük bir "yalan" haline getirildiğini anlamış ve bunu açıkça yazmıştı. Tutucu çevreler *"Meşrutiyet gâvur icadıdır, memleket için yararlı değildir"* diye Kanun-i Esasi'nin benimsenmesine karşı çıkıyorlardı. Namık Kemal, Mithat ve Ziya Paşalar bu tutucuları ve gericileri 113. maddeye dayanarak etkisiz kılacaklarını düşünmüş olmalıdırlar. 113. madde, Padişahın istediği kişileri "mahkemesiz sürgün" cezasına çarptırmasına izin vermekteydi.

Namık Kemal de *"yaşamının en büyük"* yanılgısına düşerek bu maddeyi savunuyor ve *"devletin hukukunu korumanın"* ancak böyle bir maddeyle mümkün olacağını yazıyordu. Ama bu madde önceleri Anayasa'ya karşı çıkanlara uygulandıysa da, çok geçmeden Anayasa savunucuları, Mithat Paşa, Ziya Paşa ve Namık Kemal ile arkadaşlarına karşı da uygulanacaktı. Mebuslar Meclisinin açıldığı gün Mithat Paşa ve Namık Kemal tutuklandılar. Şair Şükran Kurdakul *"Namık Kemal"* adlı kitabında bu konuda şöyle yazıyor:

"Cezaevinde kırk gün. Soruşturmalar. Düzmece raporlar. Yine de, işlemediği suçlardan ötürü Kemal'i mahkûm etmeye yetmemişti. Mahkeme Başkanı Vezir rütbeli Abdüllatif Suphi Paşa -ki Hamdullah Suphi Tanrıöver'in babasıdır- ve öteki üyeler beraat kararı vermek zorunda kaldılar. Dönemin koşulları Abdülhamid'in gücü göz önünde tutularak "bir hukuka bağlılık gösterisi" olarak da kabul edilebilecek olan bu mahkeme kararından sonra Namık Kemal maaşı ödenmek koşuluyla Midilli adasına sürgün edildi (1877). İki yıl sonra da Avrupa'ya kaçması ihtimali göz önünde tutularak Bâlâ rütbesiyle mutasarrıflık verildi.

Böyledir, başkaları için kazılan kuyuya, o kuyuyu kazan düşer!... Kimi zaman, herkesten önce!... İşte bu yüzden yasalar önyargılarla hazırlanmamalıdır. Herkes için eşitlik getirmelidir. Şu düşmanları, şu dostları, falanca kişileri, çevreleri ne korumak, ne de batırmak amacı taşımamalıdır. Namık Kemal, Mithat ve Ziya Paşalar bunca yıl sürgünlerde *"özgürlük savaşı"* verenler, ellerine fırsat geçer geçmez *"özgürlükleri"* belirli maddelerle -kendi muhalifleri için- kısıtlayan, önleyen, yok eden önlemler almasalardı, sanırım Birinci Meşrutiyet, gerçek özgürlüklere dayanan bir Anayasa yönetimi, Osmanlı Devleti ve halkı için daha yararlı olacaktır.

Geçmişi iyi bilmeli. Geçmişin büyük yazarlarının özgürlük, demokrasi, insan hakları, gerçek ulusalcılık yolundaki savaşımları bugüne, yarına aydınlıklar sunmaktadır. Tarihten öğreneceğimiz çok şey var. Tarih bir yerde bitmez, sürer, her geçen gün, her yaşanan olay Tarih'in malı olur. Onu değiştirmek, başka bir yöne, anlama doğru kaydırmak olanak dışıdır. Bu yüzden etkili kişiler, düşünürler, yazarlar, en başta da yöneticiler verdikleri her kararı, attıkları her adımı iyice hesaplamalıdırlar.

"İnsan mı neyiz seçilmez / Bir zehiriz ki içilmez / Tavrımızdan da geçilmez / Ne utanmaz köpekleriz" diye yazacak duruma düşmemeli bir gerçek şair... Bu bezginliğin, karamsarlığın dip noktasına ulaşmak, kendi yurdundan, ulusundan kesinlikle umudunu kesmektir. Bu da yanlış, haksız bir davranıştır. *"İnsan mı neyiz seçilmez"* derken, her birimiz kendi yanılgılarımızı, haksızlıklarımızı da düşünmek zorundayız. Sonunda, *"Vatan mahzun ben mahzun"* dememek, bu yaşamdan yılgın, bitkin, yenik çekip gitmemek için...

Tepkiler, Uyarılar...

ŞÜKRAN KETENCİ *20 Ocak 1983*

İşçi - işveren ilişkilerini düzenleyecek yasa değişiklikleri gündemde ya, herkes son dakikada bir katkı, ya da etki için kendince çaba gösteriyor. Yasalara ilişkin seminer, toplantı, çalışmalar birbirini izliyor.

Mesleğe susamışlığın bilinçaltı etkisi var mı bilemiyoruz ama, iş hukukçuları Türk-İş yöneticilerinden çok daha fazla ilgi gösteriyorlar bu bilimsel tartışmalara. İşçi - işveren hükümet taraflarının katıldığı bilimsel toplantı ve tartışmaların bir işlevi olmayacağı, işlerin komisyonlarda kotarıldığı yargısı bu

ilgisizliğin kaynağı olabilir diye düşünmek istiyoruz. Ancak işveren sendikalarının, işçi sendikalarının düzenlediği toplantılar da dahil, tümüne, sorumluluk içinde, tam kadro katıldıklarını, biraz da özenerek, özlem duyarak gözlemliyoruz. Umalım ki sorunların yeterince savunulamaması, anlatılamamasından işçi hakları zarar görmesin.. Haklı, gerçekçi verilere dayanan yapıcı, uyarıcı önerilerin her aşamada, yasa çalışmalarının bitirildiği düşünülen aşamada dahi yararı vardır. Yoksa işverenlerimiz, sendikaların yönetici ve uzmanları, bilim adamları bunca zamanlarını boşa harcamazlardı..

İşçi - işveren ilişkilerinin bütün taraflarının katılımları ile art arda yapılan toplantılar, herşeye rağmen çok sevindirici bir olguyu sergiliyor; taraflar, ülkemizde sadece 17 yıl uygulanabilmiş olmasına karşın toplu pazarlık düzenini, özgür sendikaların varlığını iyice sindirmişler. İşveren sendikaları sözcülerinin ağzından toplu pazarlık düzeninde özgürlüğün kutsal olduğunu duymak, güçlü sendikacılığın savunulduğuna, sendikalaşmaya karşı çıkan işverenlerin yararlandıkları yasa boşluklarının kapatılmasına çözüm aradıklarına tanık olmak gerçekten sevindirici. İş barışına, sosyal barışa, ekonomik kalkınmaya giden yolun, işçi-işveren ilişkilerinin özgür toplu pazarlık düzeni içinden geçtiğinin özümsendiğini sergiliyor.

Ancak geçmişin sorunlarına yeni yasal düzenlemelerde çözüm aranırken, tepkilerin ağır bastığı kaygı ile gözlemleniyor. Geçmişin sorunlarını tepkilerle çözümleme çabası, Anayasa'ya yeterince yansımamış ve özgür sendikal düzenin gelişme alanını fazlası ile sınırlamamış gibi, yeni yeni gerekçelerle, sonunun nereye varabileceği belirsiz yeni öneriler geliyor..

Örneğin 17 yıllık uygulamada toplu sözleşmelerle bazı çarpık istemler mi gelmiş: Bunu önlemek için toplu sözleşmelerin yasalar dışında hüküm içermeyeceğine ilişkin düzenleme gelsin. Ama toplu sözleşme özgürlüğünün kutsal sayılmasının, kısıtlama getirilemeyeceğinin, uluslararası hukukta kabul edilmesinin temel nedeni, yasalarla tabanı belirlenmiş sosyal hakların sözleşmelerle geliştirilmesi, uygulamada benimsenmesi ve yerleşmesinden sonra yeni yasalara girmesi değil mi? Sosyal yasalar, mutlak emredici hükümleri açısından bağlayıcı, diğer hükümleri açısından ise taban hakları içerirler. Bazı toplu sözleşmelerde mutlak emredici hükümleri çiğneyen, çarpık örnekler olmuşsa ve olacaksa, bunlar zaten otomatikman iptal edilebilir. Buna tepki olarak, yasaların işletilmemesinin sonucu, toplu sözleşme özgürlüğünün kısıtlanmasının gerekçesi olabilir mi?

Yüzde yüzleri aşan enflasyonlarla çıkmaza giren ekonomi, toplu iş sözleşmeleri ile ne hak alınırsa alınsın, işçilerin gerçek ücretlerinin düşmesinin, iş barışının bozulmasının, grevlerin, uyuşmazlıkların nedeni olmuşsa, grev hakkının kısıtlanması, grev yasaklarını getiren tepkiler haklı ve iş barışına yararlı olabilir mi? Sözleşmeler arasında büyük farklılıklar oluyordu diye, *"tek işyerinde tek sözleşme"* Anayasa hükmünü dahi çiğneyebilecek, tarafların özgür iradeleri ile bağıtlanacak sözleşmenin dışında, taban ve tavanı belirleyecek bir üst sözleşme sistemi getirecek düzenleme, Anayasaya da aykırı olarak yasalara girebilir mi? Ekonomimizin yapısı değişmiştir, ihracat ekonomisinin bir günlük greve dahi tahammülü yoktur denerek, grev silahı olmaksızın etkisi, anlamı kalmayacak özgür toplu pazarlık düzeninden söz edilebilir mi?..

yılaydın DERSANESİ 29 Ocak - 13 Subat

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 21001 Kurucusu: Yunus NADİ 30 TL. 21 Ocak 1983 Cuma

HOBBY ULUSLARARASI ÇİÇEKÇİLİK A.Ş. Tel: 75 94 64 - 75 07 85

Avrupa Konseyi'nin Anayasamıza ilişkin raporlarını açıklıyoruz

Yalçın DOĞAN

İtalyan Anayasacı Prof. Cuorolo: Yeni Anayasa'da getirilen model, güçlü bir merkezileşmiş devlet yapısı öngörmektedir. Türk Anayasası'nda gerçek bir çoğulcu demokrasi için zemin oluşturabilecek unsurlar vardır. Ancak dikkat çektiğim belirsiz terimler, eksiklikler ve yürütmenin kullanabileceği yetkilerin üstünlüğü, uygulamada farklı sonuçlar yaratabilir. Bu güçlükler de mazeret olarak gösterilemez.

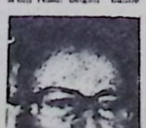
Siyasi Partiler Yasası'nın maddeleri belirlendi

Betül UNCULAR

Maddeler 8 ve 9. sayfalarda

Yunanistan Dışişleri Bakanı:

"ABD, saçma istekte bulunan Türkiye'yi cesaretlendirmesin..

Ulusu: Seçimlere kadar görevdeyim

● Bu yıl önemli bir arıza çıkmadıkça elektrik kesintisi yapılmayacak.

● 95 milyar liralık bir harcama ile güvenlik kuvvetlerimiz çağdaş araç ve gereçlerle donatılacak.

"Büyük sermaye ve holdinglerin yeraldığı bir baskı grubuyuz"

MERAL TAMER / *21 Ocak 1983*

Türk Sanayici ve İşadamları Derneği TÜSİAD'ın Yönetim Kurulu Başkanı Ali Koçman'la Bankalar Caddesi'ndeki bürosunda TÜSİAD'ın hangi amaçla kurulduğu, aradan geçen 11 yıl içinde ne gibi faaliyetlerde bulunduğu ve 24 Ocak Kararları üzerinde konuştuk.

SORU — Sayın Koçman TÜSİAD ne amaçla kuruldu? Neden 1971'de yani 12 Mart döneminden hemen önce kuruldu? TÜSİAD'ın kurulmasında büyük sanayicilerin İstanbul Sanayi Odası ve İstanbul Ticaret Odası gibi meslek odaları karşısında kendi seslerini bir örgüt çatısı altında toplamak arzusu yatıyor muydu?

YANIT — TÜSİAD tipi kuruluşlar daha ziyade büyük sermaye gruplarını, holdingleri biraraya getirir ve bir baskı grubu (pressure group) niteliğindedir. Sanayi ve ticaret odalarının iş hayatının tüm ayrıntılarıyla ve üyelerin sorunlarıyla meşgul olmalarına karşılık, TÜSİAD tipi kuruluşlar lobi yapar. TÜSİAD'ın kuruluşunun 12 Mart dönemine rastlaması ise bir rastlantıdır. Kuruluş hazırlıkları 12 Mart'tan aylar önce başlamış, kuruluşu ise, 12 Mart'ı izleyen yaz aylarında gerçekleşmiştir.

SORU — TÜSİAD büyük sermaye tarafından bir baskı grubu olarak kurulmuştur dediniz. Büyük sermayenin TÜSİAD'ı oluştururken amacı neydi. biraz açar mısınız?

YANIT — Dışta Türkiye'yi tanıtmak, fevkalade kapalı bir ülke olan Türkiye'yi dışa açmak. Türkiye içinde ise özel sektör fikriyatını savunmak - ki bu - noktada TÜSİAD'ın kapitalist ülkelerdeki benzerlerinden önemli bir fark var: O ülkelerde bu tür kuruluşların özel sektör fikriyatını savunmaları gerekmiyor, çünkü zaten serbest piyasa düzeni içinde yer alıyorlar.

SORU — TÜSİAD, kuruluşundan bu yana geçen 11 yıl içinde kaba hatlarıyla neler yaptı?

Ali Koçman'ın bu soruya verdiği yanıtı kronolojik olarak ve kendi sözleriyle şu noktalarda toplayabiliriz:

- **1974'te Kıbrıs olayları ve silah ambargosu nedeniyle TÜSİAD ilk kez yurt dışında ilan kampanyasını başlattı. Türkiye'nin görüşünü dünyanın çeşitli merkezlerinde yansıttı. Yine o günlerde bir TÜSİAD heyeti, ABD Başkanı tarafından kabul edilen ilk Türk işadamları unvanını kazandı.**
- **IMF, Dünya Bankası ve diğer uluslararası mali kuruluşlarla ekonomik istikrarı Türkiye'ye getirebilmek amacıyla temaslar yaptı.**
- **AET ve NATO çevrelerinde T.C. hükümetlerinin milli politikalarını savunmak amacıyla temaslar yaptı.**
- **24 Ocak Kararları'nın prensiplerini, bu kararların açıklanmasından çok daha önceleri zamanın hükümetlerine önerdi.**
- **24 Ocak'ın hemen ertesinde iç basında "ağır enflasyon memlekete felaket getirir" diyen ve serbest piyasa ekonomisini savunan geniş bir ilan kampanyası başlattı. Bu ilan kampanyası tasvip veya tenkid gördü, ama geniş tartışmalara yol açtı, çok etkin oldu.**
- **24 Ocak - 12 Eylül arasındaki dönemde bir yandan istikrar tedbirlerinin savunuculuğunu yaparken, diğer yandan da çok partili siyasal hayatın ve demokrasinin devamı için iki büyük parti arasında uzlaşma sağlamak amacıyla yoğun çaba harcadı.**
- **12 Eylül'de 9 gün kapalı kaldı.**
- **24 Ocak'ı dışta savunmak için yabancı basına adeta bombardıman yapıldı. Çünkü artık Türkiye'nin içerden çok dışta savunulması gereken bir dönem gelmişti. Dünyanın belli başlı yayın organlarına Türk işadamlarının demeçler ve ek niteliğinde ilanlar vermesi için TÜSİAD destek sağladı. Böylelikle TİME, NEWSWEEK, LEADERS gibi büyük dergiler yılda 2 kez Türkiye eki verir oldular.**
- **Dünyada terör olaylarını tanıtmaya yöneldi. Ermeni olaylarının başladığı 1974'ten bu yana ilk kez dışarda ilan kampanyası başlattı.**
- **Kuruluşundan beri Türk ekonomisine ilişkin doğru, güvenilir ve TÜSİAD'ın görüşünün yansıtıldığı bölümler dışında objektif yayınlar yaptı. Ancak bugüne dek "durum tespiti ve analiz" niteliğinde olan bu yayınları bundan böyle 5-10 yıllık, ileriye dönük projeksiyonlar olarak geliştirmeyi ve 5-10 yıl sonrasına ilişkin ihracaat, milli gelir. vs. tahminleri yapabilecek küçük bir ekonomik bilgi merkezi oluşturmayı düşünüyoruz.**

SORU — Son bir soru sayı Koçman... Üçüncü yılının tamamlandığı şu günlerde 24 Ocak'ı nasıl değerlendiriyorsunuz? 24 Ocak kararları yürüyor mu? Sapma var mı? Revizyon gerekli mi?

YANIT — 24 Ocak bir model değil, bir ekonomik tedbirler paketiydi ve bir takım ilkeleri getirmeye çalışıyordu. Nitekim bugün enflasyonu düşük ve dış tediyeler bilançosunu denk tutmak ilkeleri ülkemizde benimsenmiştir. Onun için hükümetler 24 Ocak Kararları'dan vazgeçtik deseler bile, 24 Ocak'ın temel ilkelerinin kalıcı olduğu görülecektir. Bugün enflasyon, dış tediyeler bilançosu, ihracat gibi konularda 24 Ocak Kararları'nın aksini politik nedenlerle bile savunmak zordur. Bu kararların etkinliğini ve mirasını istesek de istemesek de bünyemizde bundan böyle yaşamak zorundayız.

Avrupa Konseyi'nin, Anayasamıza ilişkin raporlarını açıklıyoruz

YALÇIN DOĞAN *21 Ocak 1983*

BONN — Avrupa Konseyi'nin yeni Türk Anayasası üzerinde hukuksal bir değerlendirme yapmakla görevlendirdiği üç Avrupalı bilim adamı, 1982 Anayasasına ilişkin görüşlerini birer rapor halinde Kon-

sey'e ilettiler. Üç ayrı raporda yer yer eleştirel yaklaşımlar ortaya konmakla birlikte, genelde Anayasanın uygulamada getireceği, yaptırımların önem taşıdığı vurgulandı.

Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun hazırladığı taslağın açıklanmasından sonra Avrupa Konseyi Avrupa'da Anayasa konusunda tanınmış üç bilim adamından görüş istedi. Anayasa uzmanlarından incelemeleri istenen konu şu oldu:

"Türkiye'de hazırlanan yeni Anayasa, Avrupa Konseyi Sözleşmesi'yle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun mudur?"

Alman Anayasacı Prof. **Christian Tomuschat,** İtalyan Prof. **Fausto Cuorolo** ve Danimarkalı Prof. **Hans Gammeltoft - Hansen** değerlendirmelerine Anayasa Komisyonu'ndan çıkan ilk taslağın metni üzerinde başladılar. Daha sonra Anayasanın MGK'da değiştirilerek çıkan ve referandumda kabul edilen son metni hukukçulara iletildi. Üç bilim adamı Avrupa Konseyi adına yaptıkları ilk değerlendirmeleri Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi Türkiye Alt Komitesi'nin aralık ayının ilk haftasında Paris'te yaptığı toplantıda sözlü olarak aktardılar. Bu değerlendirmeler daha sonra üç ayrı rapora dönüştürüldü ve Konsey Sekreteryası tarafından **"sınırlı dağıtım"** kaydıyla basıldı. Asamble komisyonlarında Türkiye görüşülürken ele alındı.

Avrupa Konseyi Asamblesi'nin resmi belgesi haline gelen raporların önemi, asamblede yeni Anayasa konusunda yapılacak görüşmelerde açıklayıcı nitelikte ve bir **"başvuru metni"** sayılmalarından ileri geliyor.

Ele geçirdiğimiz bu raporlardan ilki İtalyan Anayasacı Prof. **Fausto Cuorolo**'ya ait. Cenova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Merkezi Başkanı Prof. Cuorolo'nun raporu., 4 Ocak 1983 tarihini taşıyor.

İtalyan hukukçu, 8 sayfalık raporunun girişinde, incelediği Anayasanın referandumda ezici çoğunlukla kabul edildiğine işaret ediyor, değerlendirmesinde kendisini Anayasanın yalnızca hukuksal yönüyle sınırlandırdığını vurguluyor. Prof. Cuorolo, **"Buna karşılık, halk tarafından onaylanmış olması, yapılacak ayrıntılı bir siyasi değerlendirmede birinci derecede önem taşır"** diyor.

Prof. Cuorolo'nun üstünde durduğu ilk nokta, **"Anayasanın en küçük ayrıntılara kadar girmesi ve normal olarak yasalarla düzenlenmesi gereken konuların dahi Anayasayla düzenlenmesi."**

İtalyan hukukçunun görüşlerinin bir bölümü, şöyle özetlenebilir:

"Yasama gücünün tek Meclis sistemiyle düzenlenmesinde genellikle diğer Anayasalarda bulunan kurallar yinelenmiştir. Yürütmede Cumhurbaşkanı'nın gücünün arttırıldığı, bu makamın Başbakanı görevden alabilmek de dahil olmak üzere yeni yetkilerle donatıldığı gözlenmektedir. Başbakan ya da Bakanların Cumhurbaşkanı'nca görevden alınabilmeleri parlamenter sistemlerde kabul edilen bir uygulama değildir. Eleştiriye daha çok açık olan nokta ise, Cumhurbaşkanı'nın olağanüstü dönemlerde olağanüstü yetkilere sahip olabilmesidir. Olağanüstü hal ilanına yol açabilecek durumlarla ilgili olarak Anayasada belirginlik yoktur.

Yargının durumuna ilişkin çekinceler daha ciddi bir görünüm arz etmektedir. Mahkemelerin bağımsız olacağı belirtilmekle birlikte bu bağımsızlığın güvencesi metinde görecelidir. Yargıçların görevden alınabileceklerine ilişkin 139. madde, özellikle ciddidir."

Temel hak ve özgürlüklerin tanındığını,. ancak getirilen sınırlamaların **"keyfi"** uygulamalara yol açabileceğini kaydeden İtalyan hukukçu buna örnek olarak, **"temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılması"** başlıklı 14. maddeyi gösteriyor. Prof. Cuorolo, **"bu madde, bizzat bu hak ve özgürlüklerin kullanılmasının engellenmesine izin vermektedir"** diyor. Hukukçu, bu maddenin Türk Anayasasının getirdiği sistem açısından **"anahtar niteliği taşıdığını"** belirtiyor.

Basın özgürlüğünün de gerçek anlamda güvence altına alınmadığını öne süren İtalyan profesör, değerlendirmesinin sonunda şu sonuçlara varıyor:

"Yeni Anayasada getirilen model, güçlü bir merkezileşmiş devlet yapısı öngörmektedir. Türk Anayasasında gerçek bir çoğulcu demokrasi için zemin oluşturabilecek unsurlar vardır. Ancak dikkat çektiğim belirsiz terimler, eksiklikler ve yürütmenin kullanabileceği yetkilerin üstünlüğü, uygulamada farklı sonuçlar yaratabilir."

DANİMARKALI HUKUKÇUYA GÖRE

Anayasayı inceleyen bilim adamları içinde en eleştirel gözükeni Danimarkalı hukukçu Prof. **Hans Gammeltoft Hansen.** Kopenhang Hukuk Enstitüsü üyesi Prof. Hansen. 8 sayfa tutan raporunda Anayasayı değerlendiririken, demokrasinin **"5 boyutu"** olarak adlandırdığı başlıklar altında sorular yöneltiyor. Bu sorulara Türk Anayasasının getirdiği düzenlemeler açısından tek tek yanıt veriyor.

Prof. Hansen, halkın seçtiği temsilcileri denetleme araçlarına sahip olup olmadığı, meclisin isteklerinin başka bireylerce (örneğin Cumhurbaşkanı) değiştirip değiştirilemeyeceği, seçme - seçilme hakkı bakımından ideal demokrasiye uygunluk, düşünce, açıklama ve dernek kurma özgürlüğü birey haklarının güvenceleri, mahkemelerin bağımsızlığı konularındaki sorularını sıraladıktan sonra, Anayasanın sözkonusu beşli kategori açısından **"ideal bir demokrasiden uzak olduğu"** izlenimini edindiğini belirtiyor. Danimarkalı hukukçu, tek tek yanıtladığı bu sorulara çoğunluk olumsuz yanıtlar veriyor ve özellikle halk tarafından seçilmiş olan meclisin yasama gücüne önemli sınırlamalar getirildiğine dikkat çekiyor. Prof. Hansen'e göre Türk Anayasası **"mütevazi bir demokrasi anlayışı ifadesi."**

Hansen, siyasi partilerin sendikalarla ilişki kuramayacaklarına ilişkin hükümlerin **"Anayasal bulunmadığını"** kaydettikten sonra, bireyin hukuksal haklarına ve mahkemelerin bağımsızlığına geniş sınırlamalar getirildiğini kaydediyor. Beşli kategorinin uygulanmasının getirdiği sonuçların modern bir Batı Avrupa Anayasası beklenti ve gereklilikleri ile uyuşmadığını öne sürüyor.

ALMAN PROFESÖRE GÖRE ANAYASA

Bonn Üniversitesi profesörlerinden Uluslararası Avukatlar Komisyonu ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi üyesi Prof. **Christian Tomuschat**'ın değerlendirmesi 18 sayfa tutuyor. Prof. **Tomuschat,** raporunun girişinde Türk Anayasasını değerlerdirirken ideal demokrasi kavramının ölçüt alınamayacağını ifade ederek, **"optimal bir demokratik sistem"** amacı taşıdığının hatırlanmasında yarar gördüğünü kaydediyor.

Alman profesör şunları söylüyor:

"Bir ülkenin, siyasi yapısı açısından seçtiği demokrasi türünün ögelerinden biri de kuşkusuz ve meşru

olarak, Anayasasının ortaya çıktığı somut tarihi durumdur. Anayasalar, ulusların siyasi tarihindeki spesifik olaylara bir yanıt niteliği taşırlar. Yeni Anayasayı hazırlayanlar, yeni bir siyasi çerçevenin doğmasına yol açan durumu başlangıç bölümünün ilk paragrafında açıklamışlardır.

Mevcut ekonomik ve kültürel sorunlarıyla demokratik bir sistemin kurulması, sürdürülmesi ve korunması, Türkiye'de Avrupa Konseyi üyesi öteki devletlerin tümünden daha güçtür. Buna karşılık, reddedilmeyecek olan bu güçlükler, uygulanabilir standartların en aza düşürülmesini haklı göstermek için bir mazeret olarak öne sürülemez."

Prof. Tomuschat, sendikaların siyasi faaliyetten men edilmesinin bu kuruluşları ekonomik ve siyasi konularda yürütecekleri pazarlıkta vazgeçilmez silahlardan yoksun bırakacağını söylüyor. Alman hukukçu, "Sendikaları politika dışına itme (depolitize etme) çabaları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin dayandığı açık demokratik toplumun temel felsefesiyle bağdaşmaz" diyor.

Christian Tomuschat, raporunun sonunda insan hakları ve tem özgürlüklere getirilen kısıtlamaların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sınırlarını aştığını öne sürerek. Türkiye'den, sözleşmenin 25. maddesi çerçevesinde açıklama yapmasının istenmesini öneriyor.

Yeni Partiler...

UĞUR MUMCU / *22 Ocak 1983*

Yeni siyasal partiler önümüzdeki aylarda kurulacak. Şimdiden, bu yolda çalışanlar var. Bugüne kadar iki eski büyük partinin *"mirası"* üzerinde çalışmalar yapıldı. Bu arada *"Devlet Partisi"* adıyla kurulması düşünülen bir *"Merkez Partisi"*'nden de söz edildi.

Tabii ki, önümüzdeki yıllar için liberal-sağ ve sosyal demokrat-sol olarak iki ana eğilimin partileşmesi bekleniyor. Bekleniyor ama, bu eğilimler, tıpatıp, eski partilere benzer biçimde mi örgütlenecekler?

Liberal-sağ nitelikli partiyi bilemeyiz ama, sosyal demokrat-sol parti için Batıdaki benzerlerine uygun biçimde kurulup, örgütlenme olanağı Anayasaca engellenmiş durumdadır. Çünkü, Batıdaki sosyal demokrat partiler, işçi sendikalarından kaynaklanıp, güçlenmişlerdir. Anayasa bu yolu tıkamış bulunuyor.

Kapitalizmin bir çeşit *"revizyonizmi"* olan, bu yüzden de zaman zaman *"çağdaş sağ"* olarak nitelenen sosyal demokrat partiler, zaman içinde düzen ile bütünleşirler. İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki kesin çizgiler silindikçe, işçilerde burjuvalaşma başlar ve ideolojik alanda *"küçük burjuva"* çizgisi egemen olur. Proletarya - burjuvazi çelişkisi için Batı demokrasinin bulduğu çözüm budur.

Ortodoks Marksistler, bu yüzden sosyal demokrat ve demokratik sosyalist uygulamalara şiddetle karşıdırlar.

Bu süreç içinde, Batının -örneğin İtalya'daki gibi- komünist partileri, sosyalistleşir, sosyalist partileri de sosyal demokrat nitelikler alır. Kapitalizm sosyalleşir, Marksizm, liberalleşir.

Marksist - Leninist çizgi ile burjuva demokrasisi içinde gelişen sosyal demokrat, demokratik sosyalist ve komünist partiler arasında, siyasal ve ideolojik uçurumlar vardır.

Batıdaki bu anlayış, yani, burjuva demokrasisi kalıpları içinde her çeşit siyasal örgütlenmeye izin verilmesi, Batı demokrasilerinin en üstün yanlarıdır. Batıdaki komünist patiler, sosyalist partiler niteliğindedir, sosyalist partiler de *"çağdaş sağ"* olarak nitelenen sosyal demokrat görünümlere girmişlerdi, ama Batıda çok partili yaşam ve çoğulcu demokrasi egemendir. Bizim özlemimiz de budur.

Türkiye'nin amacı, çok partili yaşama ve çoğulcu demokrasiye ulaşmak ise bazı temel yanlışlardan korunmak gerekir.

Yanlışlardan biri, *"Devlet Partisi"* adıyla bir parti kurmak ve bu partiye Ticaret ve Sanayi Odaları ile devletin bazı kesimlerinden destek sağlamaktır. Böyle bir partinin ömrü, ancak birkaç yıldır, ama bu birkaç yıl, toplumda kutuplaşmayı ve siyasal gerginliği büsbütün artırır ve hiç istenmeyen sonuçlarla karşılaşılır. Bu gibi girişimlerden kaçınmak gerekir. Hele, Anayasa oylamasında alınan sonucun bu nitelikte bir parti için de yenileneceği düşünülüyorsa, bu da büyük bir yanılgı olur.

Sosyal demokrat eğilimler için de güç bir dönem başlamaktadır. İlk güçlük, sosyal demokrat gelişmenin Anayasa'dan kaynaklanan yasaklarla engellenmiş olmasıdır. Bu yüzden, Türkiye'ye özgü sosyal demokrat anlayışın, Batı'dakilere pek benzemeyeceği şimdiden söylenebilir.

Bu gelişim içindeki bir başka temel yanlışlık, birbirine bezeyen iki petiyi siyaset sahnesine oturtup, bunlar arasındaki *"tahterevalli oyunu"* ile yetinmektir. Birbirine benzer iki partinin toplumsal gelişmelerde beklemeyen gerginliklere yolaçması, anlamsız kişisel çekişmelerle umutsuzlukları daha da artırması büyük olasılıktır.

Türkiye'de sosyal demokrat akımın oluşması, herhalde daha uzun yıllar alacaktır. Sosyal demokrat akım, gelecek yılların umutlarından ve beklentilerinden kaynaklanacaktır. Olaya bu açıdan bakarsak, yeniden kurulacak partiler için, *"11 Eylül günü nerede kalmışsak, oradan devam edelim"* düşüncesinin yanlışlığını anlarız. Eski ile özdeşleşmek, eskiyi yeniden yaşatmak hiç olası değil; nehirleri tersine akıtmaya olanak yok. Eski ile bütünleşmenin, gerek lider, gerekse öncü kadrosu açısından da yinelenmesi olanak dışı.. Öyleyse, ileriye dönük yepyeni bir *"politika"* ve *"politikacı tipi"* yaratmak gerekir.

"Taklitlerinden sakınmak" yalnızca ticaret alanında değil, öyle anlaşılıyor ki, siyaset alanında da dikkat edilmesi gerekli bir konu oluyor.

Geçmiş geride kaldı, gelecek önümüzdedir. Geleceğe, umutla ancak sabırla bakmak gerekir.

Şu Mantığa Bakın!

ALİ SİRMEN / *22 Ocak 1983*

El Şahet *"Şehit"* Humeyni İranında her ay iki kez yayınlanan Arapça bir dergi. Yayın organı Arap ülkelerine de propaganda amacıyla ya açık ya da gizlice gönderilmekte. Bu bağnaz dergi (Acaba bağnaz olmayan yayın organlarına yaşam hakkı kaldı mı mollalar diyarında?) bir süredir Atatürk'ü diline dolamış. Atatürk'e olamdık saldırılarda bulunuyor. En hafifinden bazılarına şöyle gözatalım:

"Milliyetçilik ve laiklik için savaşan Atatürk devrinin başlamaysıyla birlikte Türkiye'de alçaklık ve zulüm daha da fazlalaştı. Bundan amaç ise, Türkiye'yi İslam dininden ve dünyasından uzaklaştırmaktı. Osmanlı İmparatorluğunun tutarsızlığının bu nedenden ileri geldiğini unutarak söz konusu durum devam ettirildi. Böylece Atatürk'ün devrinin üzerinden yıllar geçti. Tek amaç Türkiye'yi Batılılıştırmak ve İslam dininden uzak tutarak geliştirmekti..."

Bir başka sayıda yine Atatürk konusu ele alınıyor ve şöyle deniyor:

"İşte Türkiye
İslam dünyası ve hür Müslümanlar için birçok ders ve ibret verici olmaktadır.
Atatürk yüzünden iki kuşak Doğulu mu yoksa Batılı mı olduklarını bilmediler. Yollarını şaşırdılar. Buna neden Atatürk'tür...
İslam dünyası içinde Türkiye şimdi laiklik kısırlığına başlıca örnek oluyor."

İran Yönetiminin nasıl laiklik düşmanı olduğunu da, nasıl din adına artık Şah dönemindekileri bile geride bırakan kanlı cinayetler işlediğini de bilmeyen kalmadı.

Artık herkes, Humeyni'nin mollalar zorbalığı olan yönetiminin İran'ı tüm haykırışlarına karşın, daha dışa bağımlı hale getirdiğini biliyor. Artık herkes Tahran'ın Irak'a karşı inatla sürdürdüğü savaş ve *"devrimini"* sınırları dışındaki İslam ülkelerine de yayamakta direnmesi yüzünden yarattığı korku havasıyla bölgede emperyalizmin girişimlerine karşı direnci azalttığını görüyor. Uzayan İran-Irak savaşının Lübnanlılara ve bu ülkedeki Filistinlilere karşı girişilen kanlı İsrail oldu bittisine ne denli zemin hazırladığını görmemek için olaylara iyice gözünü kapamış olmak gerek. Olaylara bakmasını bilenler görüyorlar ki, Humeyni'nin antiemperyalizmi, gerçekte onaylanmayacak, halklar arasında düşmanlık yaratacak bağnaz bir antiamerikanizmden, gözü dönmüş bir Batı ve çağdaşlık düşmanlığından başka birşey değildir.

Böyle bir yönetimin ideologları da doğallıkla böyle saçmalarla sayfa dolduruyorlar. 20. yüzyılın bitimine az bir zaman kala, ümmetçiliğe sarılıp, ümmetlikten milletliğe geçişe karşı çıkabilmek ancak çağdışı bir kafanın ürünüdür.

Atatürk'ün en büyük başarısı, Misak-ı Milli sınırları içindeki halkı ümmet düzeyinden hiç kuşkusuz ondan çok daha üst bir düzey olan millet düzeyine çıkarabilmiş olmasıdır. Hiç kuşku yok ki, Atatürk milliyetçiliği çağdışı bir ırkçılığı öngören Gobineaucu bir uluşçuluk değil, çağın gerçeklerine uygun Renancı sosyologların subjektif dedikleri görüşe dayanan bir ulusçuluktu. Turan düşleri peşinde koşmayan ırkçılığa kapalı, kendini Türk sayan herkesi Türk ulusunun bir parçası olarak kabul eden ve çağdaşlaşma susamışlığının başlıca karakteristiğini oluşturduğu bu uluşçuluk akımının en büyük dayanağı laiklikti. Laiklik, insan düşüncesinin büyük savaşımlar sonunda vardığı çağdaş bir kurumdur ve hepimiz bundan gurur duymaktayız.

(Atatürk yüzünden iki kuşak Doğulu mu Batılı mı olduklarını bilmediler, yollarını şaşırdılar) diyen şaşkın, artık Batıcılık-Doğuculuk tartışmasının geride kaldığının, sorunun çağdaşlaşma sorunu olduğunun da farkında değil.

Atatürk devrimleri oluşurken Batı, çağdaşlaşmanın tek mümkünü olarak görülüyordu. Çünkü o zaman başarıya erişmiş olan tek örnekti Batı'da Bugün ise sorun o boyutları aşmıştır. Artık, değişik sosyal ve politik sistemlerden ülkelerin de, bir zamanlar Batı içinde sayılmayan ülkelerin de çağdaşlaşma yolunda çok büyük aşamalar yaptıkları, kanıtlanmıştır. Hiç kuşkusuz düşünen kafalar çağdaşlaşma ile batıyı ille birbiren karıştırmamaktadır artık. Ne demek Batılı mı, yoksa Doğulu mu olduğunu bilmemek? Japonya'nın böyle bir sorunu mu var? Japonya *"ben Batılı mıyım? Yoksa Doğulu mu"* diye düşünüyor mu? Japonya, Japonya olarak varlığını ve benliğini sürdürürken, ekonomide hızla en gelişmişleri bile geride bırakıyor, bazı alanlarda çağdaş teknolojinin öncülüğünü yapıyor. Ama kimse bu olayı Batılılaşmak ya da Doğululuşmak veya Doğulu kalmak diye yorumlamıyor. Yalnız herkes Japonya'nın ekonomisi, teknolojisi parlamenter sistemi, özgür partileri ve seçim yasalarıyla, düşünce özgürlüğü ve insan haklarına saygısıyla çağdaş bir ülke olduğunu söylüyor.

Ne demek Doğulu olmak?

Doğulu olmak İran'da yapıldığı gibi çağdaş teknolojinin ürünlerini saptırıp ölüm araçlarına çevirmek, büyük inşaat viçlerini toplu darağaçlarına dönüştürmek ise istemeyiz eksik olsun.

Atatürk'ün devrimleri hep çadaşlaşmaya dönüktü. Humeyni ve takımının tüm düşüncesi ve girişimleri ise Kurun-u vustaya geri dönmeyi amaçlamaktadır.

Humeyni İranını, Humeyni Yönetimini iyi tanımak, bu yönetimi değerlendirirken yanılamamak zorundayız.

Kendi Kendini Denetim

MUSTAFA EKMEKÇİ / *24 Ocak 1983*

Yirmi bir yıl geçti anlatacağım olayın üzerinden. Günlerden cumartesi. Öğle sonu. O sıra Milliyet'teyim. Büromuzun şefi İlhami Soysal'la oturmuş haber kovalıyoruz. Bir ara Cumhuriyet'ten Sait Arif Terzioğlu aradı telefonla.

— *Yahu Ekmekçi, Orhan Erkanlı görevinden istifa etmiş; istifa mektubunu da postayla Dışişleri Bakanlığına göndermiş!*

— *Eeee...*

— *Ee'si bu, ben haberi sağlam yerden aldım. Yazıyorum...*

İlhami Soysal'a söyledim...

— *Araştır bakalım!* dedi. Araştırıyorum, Dışişlerinden kimseyi bulamıyorum. Herkes gitmiş. Orhan Erkanlı *"14'ler"*dendi. 14'ler müşavir olarak çeşitli ülkelere gönderilmişlerdi. Erkanlı da Ottawa'da. Az sonra, Hürriyet'ten Cüneyt Arcayürek aradı:

— *Yahu ne yapıyorsunuz, Orhan Erkanlı'nın istifasını yazıyor musunuz?*

— Biz araştırıyoruz, ama birşey bulamadık!

— *Ben de bulamadım!*

Yok. Hiçbir biçimde, haberi doğrulatacak kaynak bulamıyoruz Ankara'da. Arkadan bir telefon daha. Sait:

— *Yahu Ekmekçi, Türkeş de istifa etmiş..*

Hoppala! Cüneyt Arcayürek telefonda:

— *Haberiniz var mı, Türkeş de Yeni Delhi'den istifasını göndermiş!*

— Evet, ama birşey bulamadık doğrulatacak! *Ben yazıyorum azizim. Böyle önemli bir haberi atlayamam! Sait de yazıyor...*

İlhami'ye baktım, "ne yapalım?" diye...

— *Yaz sen de o zaman, atlamayalım bari!*

Haberi yazdım. Yazdığıma kendim de inanmamış bir biçimde yazmış olmalıyım!

Bürodan çıkıp İlhami'nin evine gittik. Bezik oynuyoruz. Akşam üstü, Abdi İpekçi aradı. İstanbul'dan. İlhami telefona çıktı:

— *Dur, dedi, o haberi Ekmekçi yazdı, onunla konuş...*

— Buyurun Abdi Bey!

— *Ekmekçi, nedir bu Türkeş'le Erkanlı'nın istifalarını gönderdikleri haberi?*

— Vallahi Abdi Bey, işin içyüzü şu: Cumhuriyet'le Hürriyet böyle bir haber yazıyorlardı. Biz araştırdık Ankara'dan birşey bulamadık; atlamamak için de yazdık! Abdi İpekçi, şöyle dedi:

— *Ekmekçi biz seni aklı başında biri biliyorduk. Sen de böyle yaparsan kime güveneceğiz?*

Tek sözcük söyleyemedim. Büyük bir ders almıştım... Ertesi günü iki gazetede, ondörtlerden ikisinin istifa ettikleri haberi, üçer sütundan yayımlanmakta, bizim gazetede ise, istifa ettikleri söylentilerinin doğru olmadığı yine üç sütuna verilmekteydi. Abdi, bir de *"Durum"* yazısı yazmıştı, konusu *"Basın ve sorumluluk"*tu Abdi İpekçi, bizimle konuştuktan ve telefon kapandıktan sonra, Yeni Delhi'yi, ardından Ottawa'yı aramış, hem Türkeş'le, hem Erkanlı'yla konuşmuştu. İkisi de:

— *Hayır, öyle birşey yok. Bizim istifa etme hakkımız da yok!* yanıtını vermişlerdi.

Ankara Sanat Kurumu'nda *"Basından anılar"* konulu bir konuşmada, bu olayı da anlatmıştım. Dinleyenlerden biri sonra sordu:

— *Şimdi olsa, aynı biçimde yazar mısınız? Yoksa, Yeni Delhi'yi, Ottowa'yı arar mısınız?*

— Tabii ararım. O zamanlar, bizlerin öyle uluslararası telefonlarla, ülkeleri arama yetkimiz yok gibi bir şeydi...

Yıllar sonra, şimdi öyle değil elbette. Bir haberin doğrusunu öğrenmek için, Paris'i Cenevre'yi, Washington'u arayabiliyorum. Alayda geçen arkadaşlarımı da incitme amacım yok...

Geçenlerde sanatçı Işık Yenersu'nun Paris'te bir geceyi düzenlemeye katıldığı, devlet parasıyla giden bir sanatçının bunu yapamayacağı, bazı gazetelerde, hem de Paris kaynaklı olarak, çıkmıştı. Hemen Paris'i aradık. Doğru değildi. Gece, Fransa Kültür Bakanlığı'nın güdümünde düzenlenmişti. Işık Yenersu, Paris'te, Frasız Hükümeti'nin verdiği bir bursla çalışmaktaydı. Nazım'dan şiir okumak ise, suç değildi. Araya araya doğruyu bulabiliyorduk...

İstanbul'da basının kedi kendini denetimi konulu toplantıyı izlemek isterdim. Basının kendi kendini denetimi, ancak özgürlük ortamında gerçek değerini bulur. Basına:

— *Şunu yap! Bunu yapma!* dendiği, özgürlüğü kısıtlandığı anda, kendi kendini denetim bir anlam taşımaz. Bu olsa olsa basının sıkı denetime sokulması olur.

Olağanüstü dönemlerde de, basın alabildiğine özgür olabilmelidir. O zaman, basından beklenen hizmetin elle tutulur sonucu alınır. Yoksa, basın diye birşey kalmaz. Birbirine benzeyen gazeteler kümesi kalır ortada.

Bir yazardan, gazeteciden doğruları yazmasını istemek de yetmez. Onun barış, özgürlük, demokrasi için savaşıp savaşmadığı önem taşır.

Gazetemizin yayımı 25 Ocak 1983 günü İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emriyle süresiz olarak durduruldu. Yayımın durdurulması kararının kaldırılmasından sonra, 19 Şubat 1983 tarihinden itibaren yeniden yayıma geçti.

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
BELGELERLE KURTULUŞ SAVAŞI ANILARI
EBUBEKIR HAZIM TEPEYRAN
EDERI 100 LIRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Caddesi 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

1983/ŞUBAT

59. Yıl; Sayı: 21005 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 19 Şubat 1983 Cumartesi

Dün Bugün Yarın

Kısmet olursa önümüzdeki mayıs ayında gazeteniz Cumhuriyet 60. hizmet yılına adım atacaktır.

Bir ulusun yaşamında bile azımsanamayacak bir süre sayılan 60 yıl, kurum ve kuruluşlar söz konusu olunca elbette daha bir önem kazanır. Adını büyük kurtarıcı Atatürk'ün koyduğu Cumhuriyet, ülkemizde «halkın halk tarafından halk için» yönetilen bir rejimin yerleşmesi uğruna kurulmuş, amacını da 7 Mayıs 1924 günlü ilk sayısında açıkça kamuoyuna duyurmuştur.

Saltanatın yıkılması, halifeliğin kaldırılmasıyla yaşama giren yeni rejimin yerleşmesi, kök salması elbette kolay olmayacaktı. Çeşitli çıkar grupları rejime ve rejimin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya cephe alıyor, onun kişiliğini yıpratmak ve başarmayı tasarladığı devrimleri engellemek amacıyla büyük çaba harcıyorlardı. O zamanki İstanbul basını hemen tümüyle muhalifleri destekliyor, Cumhuriyet ise tek başına bunlara karşı savaşım veriyordu. O yüzden adımız «hükümet gazetesi»ne çıkmıştı. Muhalefet işi öylesine azıtmıştı ki, 30 Ağustos Büyük Zaferinin üzerinden henüz dört yıl geçmişken gözü dönmüş bir bölüm muhalifler, o zaferin baş mimarı, Büyük Kurtarıcı Gazi Mustafa Kemal'e suikast düzenlemeye kadar işi vardırmışlardı.

O yüzden şiddet eylemlerini önlemek, muhalefeti hizaya getirmek üzere bir «takrir-i sükûn» yasası çıkarılmak zorunda kalındı. Böylece birbiri ardından yürürlüğe konan devrim atılımları hiçbir karışıklığa meydan verilmeksizin yürürlüğe konabildi.

Biz Cumhuriyet'çiler için Atatürk'ün hayatta bulunduğu dönem gazetenin en parlak, en huzurlu yılları oldu.

Nedense Atatürk'ten sonra yazgımız değişti. Büyük kurtarıcının fizik varlığı yok olmuştu. Başlıca dayanağımız onun ilke ve devrimleriydi. Ama bu ilke ve devrimlere karşı olanlar, ya da onları ters anlayarak amaçlarından saptırmak isteyenler karşımızdaydı. Bunlar her iktidara sokularak maksatlarını gerçekleştirme olanağını arıyor, sırasına göre bizi gammazlamayı da unutmuyorlardı. İkinci Dünya Savaşı başlarında bu savaşa katılmakta hiçbir yararımız olmadığını söylediğimiz için bizi «Nazilik»le suçladılar. Savaştan sonra da körü körüne Amerikan politikasına bağlanmanın bir anlam taşımadığına değindik. «Küçük Amerika» olmaya özenmektense kendi kendimiz kalarak sorunlarımızı çözmeye çalışmamız gereğini vurguladık. Bu yüzden de adımızı «Komünist»e çıkarmaya çalıştılar. Hâlâ da çalışıyorlar.

Ne var ki, kamuoyumuz bizim kimliğimizi olduğu gibi bilmektedir. Atatürkçülüğümüzden, ulusçuluğumuzdan, halkçılığımızdan zerrece kuşku duymamaktadır. Türk kamuoyunu düş kırıklığına uğratmamak için bundan böyle de aynı yolda çaba harcamaktan çekinmeyeceğimiz kuşkusuzdur. Kısmet olursa önümüzdeki mayıs ayında kutlayacağız 60. doğum günümüzü.

Evet, kısmet olursa...

NADİR NADİ

İstanbul mahsur kaldı

Yoğun tipi kentte tüm ulaşımı durdurdu

Batıda birçok karayolu kapandı. Geyve'de 30 yolcusuyla mahsur kalan bir otobüs kurtarıldı.

Haber Merkezi — Romanya-Kırım'dan sarkan yeni soğuk ve yağışlı hava kütlesinin etkisi altında kalan yurdumuzun batı ve iç bölgelerinde dün görülen tipi, yaşamı alt-üst etti. İstanbul son yılların en yoğun kar yağışı altında adeta mahsur kaldı, binlerce çalışan sabah işlerine, akşam evlerine dönerken perişan oldu. İstanbul'u Trakya'ya bağlayan E-5 karayolunun B. Çekmece-Celaliye, Anadolu'ya bağlayan Gebze yörelerinde zaman zaman ulaşım kesildi. Vapur seferleri uzun saatler yapılamadı. İlk ve orta dereceli okullar tatil edildi. İstanbul Yeşilköy havaalanında tüm iç ve dış hat seferleri iptal edilirken, banliyö seferleri de zaman zaman yapılamadı.

Belediye Başkanı Tırtıl, İstanbul'da 20 günlük un stoku bulunduğunu bildirerek, halkın fırınlara hücum etmemesini istedi.

Soğuk hava kütlesinin önümüzdeki günlerde Doğuya doğru kaymayı sürdüreceği, Anadolu'yu bir süre daha etkisi altında tutacağı tahmin ediliyor. İstanbul'da bugün görülecek serpintili kar yağışından sonra «ayaz» bekleniyor.

Ayrıntılı haber 12. Sayfada

SORGUDAN SONRA — Başyazarımız Nadir Nadi ile Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin 31 Ocak 1983'te İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nda ifade verdiler.

Dava 7 martta başlıyor

Başyazarımız Nadir Nadi için 5 yıl hapis isteniyor

«Tuhaf Bir Tasarı» başlıklı yazı için açılan davada Yazı İşleri Müdürümüz Gönensin de 6 yıl hapis istemiyle yargılanacak.

İstanbul Haber Servisi — Başyazarımız Nadir Nadi ile Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin'in yargılanmalarına 7 martta İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesinde başlanacak. «Yayın yoluyla suç işlemeye teşvik ettikleri» iddiasıyla Nadir Nadi'nin 5, Okay Gönensin'in de 6 yıla kadar hapisle cezalandırılmaları isteniyor.

Başyazarımız Nadir Nadi ile Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin hakkında, Nadir Nadi imzasıyla 23 ocak 1983 tarihli gazetemizde yayınlanan «Tuhaf Bir Tasarı» başlıklı başyazı nedeniyle İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nca soruşturma açılmıştı. Nadir Nadi ve Okay Gönensin İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcısı Hanefi Öncül tarafından, 31 ocak 1983 pazartesi günü sorguya çekildiler.

Daha sonra Nadi ve Gönensin hakkında TCY'nın 311/2. maddesi uyarınca «yayın yoluyla suç işlemeğe teşvik» suçlamasıyla dava açıldı. İddianame, Başyazarımız ve Yazı İşleri Müdürümüze tebliğ edildi. Yargılamaya 7 mart 1983 günü İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (1) Numaralı Askeri Mahkemesinde başlanacak.

İddianameye göre Nadir Nadi ile Okay Gönensin hakkında 6 yıla kadar varan hapis cezaları isteniyor. Ancak Nadir Nadi hakkında, 65 yaşını geçmesi nedeniyle TCK'nın 58. maddesinin uygulanacağı belirtiliyor. Sözkonusu madde, verilen cezanın 1/6 oranında azaltılacağı kuralını getiriyor.

Nadir Nadi imzasıyla 23 ocak 1983 pazar günü yayımlanan «Tuhaf Bir Tasarı» başlıklı başyazı gazetemizde ilk kez 13 ağustos 1981 tarihinde yayımlanmıştı.

Yazarımız Oktay Akbal'ın 3 ay hapsi kesinleşti

İstanbul Haber Servisi — Yazarımız Oktay Akbal'a İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (1) Numaralı Askeri Mahkemesi tarafından verilen 3 aylık hapis cezası kesinleşti. Oktay Akbal ve Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin hakkında aynı mahkemece verilen bir beraat kararı da Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından temyiz edildi.

6 ekim 1982 tarihli gazetemizde yayınlanan «Yurttaş Olarak Görevimiz» başlıklı yazı nedeniyle MGK'nın 70 sayılı bildirisine muhalefet iddiasıyla yargılanan Akbal ve Gönensin'in 3'er ay hapis cezasına çarptırılmış, Gönensin'in cezası 9 bin lira paraya çevrilmişti. Birinci Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Haydar Saltık imzasıyla 14 şubatta (1) Numaralı Askeri Mahkeme Başkanlığına gönderilen yazıda mahkemece verilen kararın temyiz edilmediği bildirildi ve cezalar kesinleşmiş oldu.

1402 Sayılı Sıkıyönetim Yasası uyarınca 6 ay hapisten az olan cezalar, sanıklar ya da askeri savcılıkça temyiz edilemiyor.

(Arkası Sa. 11., Sü. 3 de)

OKTAY AKBAL — Beraat ettiği bir dava temyiz edildi.

Yalçın Küçük 8 yıl hapse mahkum oldu ve tutuklandı

İstanbul Haber Servisi — Gazi Üniversitesi eski öğretim üyelerinden yazar-ekonomist, Doçent Yalçın Küçük «Bir Yeni Cumhuriyet İçin» adlı yapıtından ötürü yargılandığı İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (2) Numaralı Askeri Mah-

(Arkası Sa. 11., Sü. 4 de)

Ankara'da siyasi kulis

Yeni siyasal partiler için taban arayışları...

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Cumhuriyet'in zorunlu olarak kapalı kaldığı 25 gün içinde en yoğun tartışılan konuların başında galiba yeni siyasal partiler yasası geldi. Siyasal partiler yasasına bağlı olarak yeni kurulacak partiler de gündemdeki yerini almaya başladı.

Siyasal faaliyetlerin «serbestleşmesi», bir başka deyimle Milli Güvenlik Konseyi tarafından serbest bırakılmış olduğuna ilişkin henüz bir bildiri yayınlanmamış olmasına karşın, bu yöndeki hareketlerin, kulislerin arttığı bir gerçek. Geride kalan bir ay içinde, siyasal partiler açısından kulis, ikili ve çoklu görüşmeler neler getirdi? Hangi tarafta, hangi [illegible] çıktı? Bunları önümüzdeki [illegible], şimdiye dek basına yansımamış bir formülün varlığına dikkat çekelim.

Yeni kurulacak siyasal partiler açısından en önemli nokta, bunların «dayanacakları taban»da düğümleniyor. Hangi parti hangi tabana dayanacak? İşte, bunun için ortaya atılan bir formül var. Daha çok «yeni liberal ve da merkez partisi» yanında faaliyet gösterenlerin

(Arkası Sa. 11., Sü. 3 de)

Siyasi Partiler Yasası çalışmaları ile ilgili haberler 6. Sayfada

İlter Türkmen 22-25 şubatta Libya'yı ziyaret edecek

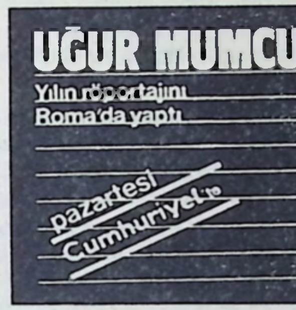
ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Dışişleri Bakanı İlter Türkmen, resmi bir ziyarette bulunmak üzere önümüzdeki hafta Libya'ya gidiyor. Türkmen'in temasları sırasında Libya lideri Kaddafi'nin Türkiye'ye yapması kararlaştırılan ziyaretin «somutlaştırılması» bekleniyor.

Türkmen'in Libya'ya gideceği, dün Dışişleri Bakanlığınca açıklandı. Dışişleri'nin açıklamasında şöyle denildi:

«Libya Arap Halk Sosyalist Cemahiriyesi Dış İrtibat Bürosu Halk Komitesi Sekreteri Abdulati El Ubeydi'nin davetine icabetle

(Arkası Sa. 11., Sü. 2 de)

■ Bilim teknik — 2. Sayfada
■ Kuzey Afrika karışık, ABD filosu Libya açıklarında — 3. Sayfada
■ Gördük Konuştuk — 5. Sayfada
■ 240 bin civarında memur işçi oluyor
■ Dağbaşı'nda tatil — 7. Sayfada
■ 25 günün özeti
■ Çalışanlar, sorular, sorunları
■ Vergi sorularınız — 8. Sayfada
■ Banka sisteminde sorunlar aşılamadı
■ E. ekonomist — 9. Sayfada
■ Sporda diyalog — 10. Sayfada
■ Kafangilar: 1 yıl acil kredisi ihtiyaç yok
■ Diplomatik trafik: ... Dünya ülkelerine kaydı — 12. Sayfada

Okurlarımıza

Cumhuriyet, zorunlu olarak bir süre yayınlanamadı. Ne var ki durum artık aydınlanmış bulunuyor. Sıkıyönetim adli makamları Başyazarımız Nadir Nadi'nin 23 Ocak 1983 günlü «Tuhaf Bir Tasarı» adlı yazısında Türk Ceza Kanunu'nun 311'inci maddesine aykırılık görmüşler ve dava açmışlardır.

*

Konu adalet organlarının elinde bulunduğundan sonuçları beklemek gerekiyor. Durumun böylece aydınlığa kavuşmasıyla Cumhuriyet 25 günlük bir aradan sonra yeniden yayına başlamıştır.

Türkiye'nin çok ağır koşullar altında bulunduğunun ve bir darboğazdan geçtiğinin bilincindeyiz. Bu bilinç içinde ve Atatürk ilkeleri ile demokrasi inancımıza dayalı anlayışımız çerçevesinde, yurdumuzu yeniden demokrasi düzlüğüne çıkarmak için çalışıyoruz. Demokrasi, karşıtlık düşüncesine dayanan bir diyalog rejimidir. Diyalog benimsendiği zaman, fikir ve yöntem ayrılıklarının demokratik çerçevede doğal karşılanması gerekir. Bu bilincin okurlarımızca da paylaşıldığını gayet iyi algılıyoruz.

*

Bir gazetenin değeri, okur kitlesinin nitelikleriyle eşdeğerlidir. Neyimiz varsa, okurlarımızla paylaşmak, bizim için hem mutluluk hem sorumluluktur. Cumhuriyet, bağımsızlığını korumak için okurlarından başka hiçbir desteğe bağlanamaz ve güvenemez.

Yayınlanmadığımız süre içinde gördüğümüz sıcak ilgi bu desteğe güvenmekte ne denli haklı olduğumuzu göstermiştir.

Yayın yasağını göğüslemek zorunda kaldığımız her günün parasal güçlüklerini nasıl aşacağımızı düşünürken, bir de gazete kâğıdı fiyatına gelen yüzde 15'lik zam yürürlüğe girmiş ve akaryakıt fiyatları yükseltilmiştir. Bu durumda iki yoldan birisini yeğlemek durumundaydık. Ya sayfalarımızı azaltmak, ya da fiyatımızı yeniden yükseltmek. Okurlarımızı doyurucu bir Cumhuriyet'ten yoksun bırakmamak için ikinci yolu seçtik. Fiyatımızı 30 liradan 40 liraya çıkartırken, yürüdüğümüz yolda okurlarımızın bizi yalnız bırakmayacakları inancından hareket ettik.

*

Cumhuriyet, okurlarımızın bu özverisine karşılık, onlara daha doyurucu bir gazeteciliğin yanısıra yine eski Cumhuriyet'i vermekten başka birşey yapamayacaktır. Cumhuriyet, Cumhuriyet olarak Atatürk ilkelerine ve demokrasiye dayanan karakterini titizlikle sürdürmeye kararlıdır ki, bu tutum, okurlarımızın erdemine lâyık olmaya çalışmaktan başka birşey değildir.

Kapalı kaldığımız süre içinde ve açıldığımız zaman sıcak ilgilerini bizden esirgemeyen okurlarımıza ve herkese çok teşekkür ederiz.

Daha çağdaş ve demokratik bir Türkiye'ye doğru yeniden birlikteyiz.

Saygılarımızla.

İşçi emeklileri 13-18 bin liralık farklarını 1 martta alacak

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı işçi emeklileri, 1 Martta dört aylık farklarını toptan alacaklar. İşçi emeklilerinin alacakları farkın en az 13—14 bin, en yüksek 17—18 bin lira dolaylarında olduğu bildirildi.

Yetkililerden edinilen bilgiye göre, toplam 10 milyar lira tutan fark çekleri, 25 Şubat günü ilgili bankalara gönderilmeye başlanacak. İşçi emeklileri, en geç 1 Mart günü fark çek-

(Arkası Sa. 11., Sü. 6 da)

Stardust cinayeti

Küçük Heybetli bulunamıyor

İstanbul Haber Servisi — Stardust gazinosu sahibi Turgut Akyüz'ü dört gün önce tabancayla vurarak öldüren Abbas Heybetli'nin (22), ... Siirt'e giderek saklanabileceği öne sürüldü. Abbas Heybetli'yi yakalamak için çeşitli aramalar yapan polis yetkilileri, Heybetli'nin ... «baba çevreleri»nde ... de de arıyorlar.

Abbas Heybetli'nin, «Gazino Mafyası»nın içerisinde ... ve çevresinde çok sevilen bir kişi olarak bilinen Turgut Akyüz'ü neden öldürdüğü konusunda değişik görüşler ortaya atıldı.

Bir görüşe göre, Abbas Heybetli, yatağa ...

(Arkası Sa. 11., Sü. 2 de)

FKÖ bütünlüğünü koruyor

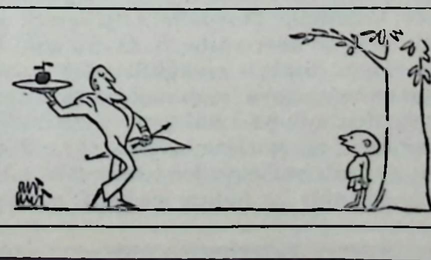
Cengiz ÇANDAR

CEZAYİR — Şair Cemal Süreya anıtsal şiiri «Ortadoğu»daki şu dizeleri şimdi Filistin Ulusal Konseyi'nin pazartesiden beri süren toplantılarını anlatmak için yazmış:

«Bız kırıldık daha da kırılırız
...
Biz yeni bir hayatın acemileriyiz
Bütün bildiklerimiz yeniden biçimleniyor
...
Kebre bir şey var bu havada
Geçmişle gelecek arasında
Acıyla sevinç arasında
Ölkeyle barış arasında.»

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Beyrut'u ve Lübnan'ı terkinden sonra dünya ve

(Arkası Sa. 11., Sü. 1 de)

Okurlarımıza

19 Şubat 1983

Cumhuriyet, zorunlu olarak bir süre yayınlanamadı. Ne var ki, durum artık aydınlanmış bulunuyor. Sıkıyönetim adli makamları Başyazarımız Nadir Nadi'nin 23 Ocak 1983 günlü "Tuhaf Bir Tasarı" adlı yazısında Türk Ceza Kanunu'nun 311'inci maddesine aykırılık görmüşler ve dava açmışlardır.

★

Konu adalet organlarının elinde bulunduğundan sonuçları beklemek gerekiyor. Durumun böylece aydınlığa kavuşmasıyla Cumhuriyet 25 günlük bir aradan sonra yeniden yayına başlamıştır.

Türkiye'nin çok ağır koşullar altında bulunduğunun ve bir darboğazdan geçtiğinin bilincindeyiz. Bu bilinç içinde ve Atatürk ilkeleri ile demokrasiye inancımıza dayalı anlayışımız çerçevesinde, yurdumuzu yeniden demokrasi düzlüğüne çıkarmak için çalışıyoruz. Demokrasi, karşılıklı hoşgörüye dayanan bir diyalog rejimidir. Diyalog benimsendiği zaman, fikir ve yöntem ayrılıklarının demokratik çerçevede doğal karşılanması gerekir. Bu bilincin okurlarımızca da paylaşıldığını gayet iyi algılıyoruz.

★

Bir gazetenin değeri, okur kitlesinin nitelikleriyle eşdeğerlidir. Neyimiz varsa, okurlarımızla paylaşmak, bizim için hem mutluluk hem zorunluluktar. Cumhuriyet, bağımsızlığını korumak için okurlarından başka hiçbir desteğe bağlanamaz ve güvenemez.

Yayınlanmadığımız süre içinde gördüğümüz sıcak ilgi bu desteğe güvenmekte ne denli haklı olduğumuzu göstermiştir.

Yayın yasağını göğüslemek zorunda kaldığımız her günün parasal güçlüklerini nasıl aşacağımızı düşünürken, bir de gazete kâğıdı fiyatına gelen yüzde 15'lik zam yürürlüğe girmiş ve akaryakıt fiyatları yükselmiştir. Bu durumda iki yoldan birisini yeğlemek durumundaydık. Ya sayfalarımızı azaltmak, ya da fiyatımızı yeniden yükseltmek. Okurlarımızı doyurucu bir Cumhuriyet'ten yoksun bırakmamak için ikinci yolu seçtik. Fiyatımızı 30 liradan 40 liraya çıkartırken, yürüdüğümüz yolda okurlarımızın bizi yalnız bırakmayacakları inancından hareket ettik.

★

Cumhuriyet, okurlarımızın bu özverisine karşılık, onlara daha doyurucu bir gazeteciliğin yanı sıra yine eski Cumhuriyet'i vermekten başka bir şey yapamayacaktır. Cumhuriyet, Cumhuriyet olarak Atatürk ilkelerine ve demokrasiye dayanan karakterini titizlikle sürdürmeye kararlıdır ki; bu tutum, okurlarımızın erdemine lâyık olmaya çalışmaktan başka bir şey değildir.

Kapalı kaldığımız süre içinde ve açıldığımız zaman sıcak ilgilerini bizden esirgemeyen okurlarımıza ve herkese çok teşekkür ederiz.

Daha çağdaş ve demokratik bir Türkiye'ye doğru yeniden birlikteyiz.

Saygılarımızla.

★ ★ ★

Dün Bugün Yarın

NADİR NADİ *19 Şubat 1983*

Kısmet olursa önümüzdeki mayıs ayında gazeteniz Cumhuriyet 60. hizmet yılına adım atacaktır.

Bir ulusun yaşamında bile azımsanamayacak bir süre sayılan 60 yıl, kurum ve kuruluşlar söz konusu olunca elbette daha bir önem kazanır. Adını büyük kurtarıcı Atatürk'ün koyduğu Cumhuriyet, ülkemizde "halkın halk tarafından halk için" yönetilen bir rejimin yerleşmesi uğruna kurulmuş, amacını da 7 Mayıs 1924 günlü ilk sayısında açıkça kamuoyuna duyurmuştur.

Saltanatın yıkılması, halifeliğin kaldırılmasıyla yaşama giren yeni rejimin yerleşmesi, kök salması elbette kolay olmayacaktı. Çeşitli çıkar grupları rejime ve rejimin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya cephe alıyor, onun kişiliğini yıpratmak ve başarmayı tasarladığı devrimleri engellemek amacıyla büyük bir çaba harcıyorlardı. O zamanki İstanbul basını hemen tümüyle muhalifleri destekliyor. Cumhuriyet ise tek başına bunlara karşı savaşım veriyordu. O yüzden adımız "hükümet gazetesi"ne çıkmıştı. Muhalefet işi öylesine azıtmıştı ki, 30 Ağustos Büyük Zaferi'nin üzerinden henüz dört yıl geçmişken, gözü dönmüş bir bölüm muhalif, o zaferin baş mimarı. Büyük Kurtarıcı Gazi Mustafa Kemal'e suikast düzenlemeye kadar işi vardırmışlardı.

O yüzden şiddet eylemlerini önlemek, muhalefeti hizaya getirmek üzere bir "Takrir-i Sükûn" yasası çıkarılmak zorunda kalındı. Böylece birbiri ardından yürürlüğe konan devrim atılımları hiçbir karışıklığa meydan verilmeksizin yürürlüğe konabildi.

Biz Cumhuriyetçiler için Atatürk'ün hayatta bulunduğu dönem, gazetenin en parlak, en huzurlu yılları oldu.

Nedense Atatürk'ten sonra yazgımız değişti. Büyük kurtarıcının fizik varlığı yok olmuştu. Başlıca dayanağımız onun ilke ve devrimleriydi. Ama bu ilke ve devrimlere karşı olanlar, ya da onları ters anlayarak amaçlarından saptırmak isteyenler karşımızdaydı. Bunlar her iktidara sokularak maksatlarını gerçekleştirme olanağını arıyor, sırasına göre bizi gammazlamayı da unutmuyorlardı. İkinci Dünya Savaşı başlarında bu savaşa katılmakta hiçbir yararımız olmadığını söylediğimiz için bizi "Nazilik"le suçladılar. Savaştan sonra da körü körüne Amerikan politikasına bağlanmanın bir anlam taşımadığına değindik. "Küçük Amerika" olmaya özenmektense

kendi kendimize kalarak sorunlarımızı çözmeye çalışmamız gereğini vurguladık. Bu yüzden de adımızı "komünist"e çıkarmaya çalıştılar. Hâlâ da çalışıyorlar.

Ne var ki, kamuoyumuz bizim kimliğimizi olduğu gibi bilmektedir. Atatürkçülüğümüzden, ulusçuluğumuzdan, halkçılığımızdan zerrece kuşku duymamaktadır. Türk kamuoyunu düş kırıklığına uğratmamak için bundan böyle de aynı yolda çaba harcamaktan çekinmeyeceğimiz kuşkusuzdur. Kısmet olursa önümüzdeki mayıs ayında kutlayacağız 60. doğum günümüzü.

Evet, kısmet olursa...

Yeni Baştan

OKTAY AKBAL *19 Şubat 1983*

Bunca gün geçti. Kimine yıl kadar uzun gelen; kimine daha çok. Kişinin sevdiği gazete, yakın bir dost gibidir. Her sabah karşınızda, yıllardır yanınızda... Nerde olursanız olun, ister ülkenin uzak bir köşesinde, ister yurt dışında, gelir sizi bulur. Dertleşirsiniz, söyleşirsiniz onunla... O gazetenin yazarları bir çeşit dert ortağınızdır. Güvendiğiniz anlaştığınız biri. Öyle biri ki, yıllar boyu yanıbaşınızdadır, elinizin uzandığı yerdedir.

"Cumhuriyet" on binlerce okurun en yakın arkadaşıdır. Hep söylenir, *"Cumhuriyet"*in bir aile oluşturduğu... Gerçekten öyledir, hem de günden güne çoğalan, yoğunlaşan, anlam kazanan, derinleşen, kökleşen bir aile... Altmış yıldır sürüp giden bir bütünleşme, bir kaynaşma... Zaman zaman okurlardan azıcık öfkeli mektuplar gelir, -nice övgülü seslenişin yanı sıra- okurlar niye daha güzel, daha çekici, daha çok sayfalı bir gazete çıkaramayışımızı kınarlar. Şu konuda bu konuda niye daha yoğun, daha güçlü *"muhalefet"* yapmadığımızı, bir takım güncel sorunları niye daha derinliğine deşmediğimizi falan... Böyleleri bir süre sonra *"anlıyoruz durumunuzu"* diye özür dileyici mektuplar da göndermişlerdir. Bilirler ki, *"Cumhuriyet"* altmış yıllık yaşamı boyunca nice engellerden, nice güçlüklerden geçerek bu günlere gelebilmiştir. Her zaman dürüst gazetecilik çizgisinde, her zaman Atatürk devrimciliğinin ve demokrasinin baş savaşımcısı olarak...

"Evet, sevilen bir dosttan uzunca bir zaman ayrı kalmak acıdır, üzücüdür. Okurlar arıyorlar, yazıyorlar, diyorlar ki, *"Cumhuriyet'in tadı başka, gazeteniz kapanınca başka bir gazete almak zorunda kaldık, ama olmadı, sarmadı, tutmadı bizi. Her gazetenin kendi okuru var, biz 'Cumhuriyet'çiyiz, onsuz olamıyoruz, bekliyoruz"* Altmış yıl bu, dile kolay; yarım yüzyılı tam on yıl aşmış bir gazetenin değişmez bir doğrultuda yayınını sürdürmesi; her dönemde Atatürk devriminin çizgisinden şaşmaması önemli bir olgudur. *"Cumhuriyet"* gibi belirli bir kişiliği, bir niteliği altmış yıl boyunca yaşatmış, sürdürmüş, okurlarıyla büyük bir aile oluşturmuş gazeteler dünyada da sayılıdır.

*"Cumhuriyet"*i bugünden sonra 40 liraya alacaksınız. Buna şaştığınızı hiç sanmam. Zaten bir süre sonra daha büyük sevgiyle, saygıyla kaynaşırlar, bağlanırlar. Acılar, dostlukları perçinler. Gerçek dostlar böyle zamanlarda belli olur. İyi günlerde herkes dosttur size, yakındır. Türlü çıkar hesapları, türlü alışveriş olanakları etkindir. Dostsa, kötü günde yanınızda olandır, sizden umudunu kesmeyen, yardımını, ilgisini esirgemeyendir. *"Cumhuriyet"*, onbinlerce dost okura sahip olmak mutluluğuna erişmiş bir gazetedir işte...

Öyleyse hepinize merhaba!..

Merhaba!..

İLHAN SELÇUK *19 Şubat 1983*

Bir aya yakın süredir Cumhuriyet kapalı kaldı. Ne var ki, "yayın yasağı" kuşkusuz "çalışma yasağı" değildir. Gazetenin emekçileri çalışmalarını sürdürdüler. İşte böylesine yaşadığımız günlerden bir gün, Yazıişleri Müdür Yardımcısı Ahmet Korulsan sakallı yüzüyle odamın kapısında belirdi:

— Abi, bir "Pencere" yazar mısın? Elimizde bulunsun, bakarsın bugün yarın yayın yasağı kalkıverir.

Korulsan'ın düzenli sakAlına baktım; Babıâli'de olduğumu anımsadım.

Kendi kendime sordum:

— Kapatılmış bir gazetenin açılışında ilk yazımı yazacaktım; bu kaçıncı ilk yazıydı?

Cumhuriyet'e girdiğim zaman yazdığım ilk yazıyı anımsadım; gazetenin her kapanışından sonra açıldığı günler yazdığım ilk yazıları anımsadım; hapishanelerden çıktıktan sonra yazdığım ilk yazıları anımsadım; yıllık dinlencelerden ya da yurt dışı gezilerinden sonra yazdığım ilk yazıları anımsadım.

Demek ki yazacağım "ilk yazı" ilk yazı değildi; ama, neydi özelliği?

★

Bir süre ayrı kalan iki dost, arkadaş, akraba ya da sevgili kavuştuklarında bir süre ne diyeceklerini bilemezler; söze nereden başlayacaklarını kestiremezler; ısınma süresini beylik laflarla atlatmaya çabalarlar...

— Nasılsın yahu?
— İyiyim, sen nasılsın?
— Ben de iyiyim.
— Eee daha daha nasılsın?
— İyiyim, ya sen?

Gözlerindeki ışıltılarla, bakışlarındaki merakla, yüreklerindeki sorularla yaklaşım çabaları arasında bir duvar örülmüştür. Birbirlerinin omuzlarını okşayarak, sırtlarını yumruklayarak, elleriyle, kollarıyla dillerine yardım etmeye çalışarak ısınma sürecini çabuklaştırmak isterler. Kolay mı? Araya ayrılık girmiştir. Her ayrılıktan sonra iki ayrı yaşam parçasını bütünleştirmek gerekir. Ruhların yeniden buluşması süreci söz konusudur ve her kavuşma bir buluşma anlamı taşımaz.

Kimi zaman iki insan arasındaki ayrılık, kavuştuktan sonra da geçerli kalır; çünkü ayrılık süresince ikisi de öylesine değişmişlerdir ki, eski sevginin tazelenmesi olanaksızdır.

Değişim doğanın güçlü yasasıdır.

İnsan değişir..

Kimi zaman olumluya doğru..

Kimi zaman olumsuza..

★

Ben okurlarımdan sık-sık uzak kaldım; ama yeniden yazıya başladığımda daha sıcaklaşmış bir dostluğun bağlamında buluştum. İnanıyorum ki bu, benim kişiliğimden çok Cumhuriyet okurunun bilincinden doğuyor. Yaşamın her biçimi gibi ayrılık da bir deneyimdir ve bilinçli insanı olumluya yönelten bir aşamadır. Hayatın kötü koşulları ortasında bile tadına ulaşabilmek için insanın insan olması gerekir. Çünkü yaşam insanca yorumlanamazsa, insan yaşadığı çağdan dışlanır, uzaklaşır...

İster yazar olsun, ister okur, artık ölüler dünyasının bir üyesidir o.

Oysa bizler yaşıyoruz soluk soluğa ve hayatın göstermelik pırıltılarıyla, yapay yaldızlarının gözlerimizi kamaştıramayacağı kadar gerçekçiyiz.

Herkes ölecek...

Ancak ölmeden diri diri gömülmek de var; bu işlem insan bilincinin ışıdığı zamanda olanaksızdır; körgüdülerinin ve hırslarının kazdığı gömütlerin karanlığına düşenler daha yaşarken gömülenlerdir.

★

Yüreğimde en küçük bir ikircik tohumu taşımadan ve "nasılsınız" diye sormadan dostlarıma sesleniyorum:

— Merhaba!..

Kıbrıs'ta Seçimler

ALİ SİRMEN *19 Şubat 1983*

Kıbrıs'ta geçen hafta yapılan seçimler sonunda, Merkez Liberal Demokratik Parti'nin (DIKO) adayı Kipriyanu, kendi yorumlarına göre Kıbrıs Cumhurbaşkanlığını, Ankara'nın değerlendirmesine göre, Kıbrıs Rum Kesimi Başkanlığını kazandı.

Oylama sonuçları, seçim öncesi tahminlerini aşan bir yengi getirmiş bulunmaktadır Kipriyanu'ya. Seçimlere birkaç gün kala Kipriyanu ile Demokratik Birlik (DİSİ) adayı Klerides'in şanslarının hemen hemen eşit olduğu ileri sürülmekte, bu durumda belki de bir ikinci tur olasılığının doğacığı düşünülmekteydi.

Oysa Kipriyanu daha ilk turda gerekli olan salt çoğunluğu fazlasıyla sağlamış, yüzde 56.5 ile Başkanlık koltuğuna bir kez daha oturmuştur. Hiç kuşkusuz ki, Kipriyanu'nun bu yengisinde toplumlararası görüşmelerin sürmesinden yana olan AKEL'in desteğinin büyük katkısı vardır.

Son zamanlarda Kipriyanu'ya eşit oranda şansı olduğu ileri sürülen Klerides'in yüzde 33.4'te kalması nasıl açıklanabilir? Sanırız sorunun yanıtı, Klerides'in bir zamanlar adayı kasıp kavurmuş olan Samson'un ve EOKA'nın desteğine sahip olmasında yatmaktadır. Kıbrıs Rum kesimi halkı, EOKA ve Samson maceralarını bir kez daha yaşamak istememekte, bu gibi girişimlerin sonunda nerelere varacağını artık iyice değerlendirmiş görünmektedir.

Üçüncü aday EDEK'in önderi Vassos Lissarides yüzde 8 dolaylarında olacağı sanılan oy oranını biraz daha arttırarak yüzde 9.5'e erişmiş bulunmaktadır. Lissarides'in kişiliği ve politikası gözönünde bulundurulduğunda bu adayın yüzde 10'a erişememiş olması sevinçle karşılanması gereken bir olaydır. Bilindiği gibi, sosyalist yanından çok, şoven yönü ağır basan Lissarides ikili görüşmelere tümden karşı çıkmakta, Türklere karşı uzun dönemli bir silahlı mücadele sloganına sarılmaktaydı. Oysa, öbür adaylar sonuca varma konusundaki niyetleri ne olursa olsun, hiç değilse ikili görüşmelerin sürmesinden yana olduklarını açıklıkla dile getirmişlerdi.

Kıbrıs Rum Kesimi'nde yapılan seçimlerin sonuçlarını olumlu olarak nitelemek bir açıdan olası.

Öyle ya! Kıbrıs'ta seçmenlerin yüzde 89.9'u ikili görüşmelerin sürmesinden yana olduklarını belli etmişlerdir. Yine seçmenlerin yüzde 56.5'i, uzun dönemli silahlı mücadele gibi tutumlara ve her türlü EOKA çağrışımlı maceraya karşı olduğunu da gözler önüne sermişlerdir.

Olay bu açıdan bakıldığında hiç kuşku yok ki olumludur.

Ancak acaba bu olumluluk, seçimlerden sonra ikili görüşmelerde elle tutulur ilerlemeler sağlanması düzeyine kadar varabilecek midir?

Bu soruya olumlu yanıt vermek, ne yazık ki, olası değildir.

Görüldüğü kadarıyla Kipriyanu, ikili görüşmelerde somut ilerlemeler sağlayabilecek politik sağlamlığa ve güce sahip değildir. Durum böyle olunca, Kıbrıs Rum lideri Türk tarafını yine uluslararası alanda sıkıştırmaya çalışacak, çeşitli platformlarda "Kıbrıs'ın işgal altında olduğu"nu kabul ettirecek ve "Kıbrıs'tan işgalciler çekilmedikçe çözüm sağlanmayacağı" yolunda kararlar çıkartmaya çalışacaktır.

Önümüzdeki ay Yeni Delhi'de yapılacak Bağlantısızlar toplantısında, belki de bu yolda bir karar alınabilecektir. İşin ilginç yönü bağlantısız ülkelerin temsilcileri bu kararı alırken, "Bağımsız Kıbrıs"ın Başkanı'nı havaalanında Yunan ulusal marşıyla karşıladıklarını görmezlikten geleceklerdir. "Bağımsız!" Kıbrıs'ın bir ulusal marşı bile olmaması ve Yunan ulusal marşını kullanması olgusu dahi, Kıbrıs'taki Türk kuvvetlerinin neden adada bulunduğunu açıklayacak bir ipucudur oysa.

Kipriyanu'nun uluslararası platformda elde ettiği birbirini izleyen başarılar, belki kendi iç kamuoyu tüketimine yönelik bazı yararlar sağlayacaktır. Ama Kıbrıs sorununun gerçeklerini dile getirmekten uzak olan bu gibi kararlar adada, dolayısıyla da bölgede haklı ve kalıcı bir barışın sağlanmasına yarayacak mıdır?

Kuşkusuz ki hayır.

Barış gerçekçiliğin, tarafların karşılıklı olarak birbirlerinin haklı çıkarlarını görüp, bu değerlendirme sonucu ortaya çıkan gereğin yerine getirilmesinin ve uzlaşmanın bir ürünüdür her zaman, yoksa demagojinin ve kısa dönemli, tek yanlı çıkar hesaplarının değil...

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
ANILAR
CEMAL MADANOĞLU
(1911 - 1938)
Bir askerin özyaşamı ya da Cumhuriyet Türkiyesi'nin tarihçesi
EDERİ: 400 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Caddesi 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

HOBBY
ULUSLARARASI ÇİÇEKÇİLİK A.Ş.
Tel: 75 94 64 - 75 07 85
Telex: 23289 Sık. Tr - 22.627 Ipg. tr
Posta kutusu: 374/İST.

59. Yıl; Sayı: 21007 Kurucusu: Yunus NADİ 40 TL. 21 Şubat 1983 Pazartesi

Ağca ile görüştüm

Uğur MUMCU

Papa suikastından sonra dünyada Ağca ile görüşen ilk gazeteci Mumcu oldu

Yaklaşık bir ay önce, arkadaşımız Uğur Mumcu son yılların en ilginç gazetecilik olayını sürdürmek için uçağa biniyordu. Mumcu'nun ilk durağı Roma'ydı. İtalyan başkentinde Mumcu'yu oldukça yoğun bir çalışma bekliyordu: Bir yandan TV programları, İtalyanca yayınlanan kitabıyla ilgili röportajlar, diğer yandan da asıl görev... Arkadaşımızın ilk önemli randevusu Papa'ya suikast girişimi olayını soruşturan Savcı Martella ileydi... Mumcu-Martella görüşmesi her iki taraf için de oldukça yararlı oldu. Ve Martella arkadaşımızın Mehmet Ali Ağca ve Musa Serdar Çelebi ile görüştürmeyi kabul etti. Ancak Savcı, İtalyan yasaları nedeniyle bazı koşullar koyuyordu: Fotoğraf çekmek kesinlikle olanaksızdı; Ağca ve Çelebi'nin bazı sözleri ise ancak yeni dava açılınca yayınlanabilirdi. Mumcu koşulları kabul etti. Martella'nın yeni davayı açmasına çok az bir süre kalmıştı. Ve yılın gazetecilik olayı Ağca'nın bulunduğu Rebibbia Cezaevinde gerçekleşti... Uğur Mumcu'nun bugün ilkini sunduğumuz yazıları bu görüşmelerin öyküsüyle başlıyor. Yazıları izledikçe son yılların karanlık olaylarının (İpekçi cinayeti, Papa suikastı, kaçakçılarla teröristlerin işbirliği...) en ilginç yönlerini öğreneceksiniz.

Uğur Mumcu'nun işi Roma'da bitmedi. Arkadaşımız İtalya'dan İspanya'ya geçti ve Ağca'nın Mayorka'daki serüvenleri hakkında çok ilginç şeyler öğrendi... Uğur Mumcu'nun araştırmaları İspanya'da da tamamlanmadı ve arkadaşımız Avrupa'da kentten kente dolaşarak görüşmelerini, incelemelerini sürdürüyor...

Yazıları 7. sayfada

İflasta, öncelikle işçi alacakları ödenecek

1475 Sayılı İş Yasası'nda değişiklik yapan yasa tasarısına göre hizmet akitleri sona erdiğinde, işçiye bütün hakları tam ve derhal ödenecek. İş yerinde 13 yaşından küçükler çalıştırılmayacak.

Işık KANSU

ANKARA — 1475 sayılı İş yasasında değişiklik yapan yasa tasarısı, hizmet akitleri sona erdiğinde, işçiye bütün haklarının derhal ve tam olarak ödenmesini öngörüyor. Tasarıya göre, kapıcıların çalışma koşulları bir tüzükle belirlenecek ve kapıcı konutları için kira istenmeyecek. 13 yaşından küçük çocukların çalıştırılmasını yasaklayan tasarı ile dış ülkelere işçi göndermek amacıyla çalışan kişilerin 100 bin liradan 200 bin liraya kadar ağır para cezasına çarptırılacakları hüküm altına alınıyor.

Tasarının kapıcılar ile ilgili bölümünde, kapıcıların hizmetlerinin kapsam ve niteliği, günlük çalışma süreleri, hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil günleri, yıllık ücretli izin haklarının Çalışma Bakanlığı'nca hazırlanan tüzükle belirleneceği ifade edildi.

Tasarıya göre, 50 ya da daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde işverenler, işçilerin yüzde ikisi oranında sakat, yüzde ikisi oranında da eski hükümlüyü çalıştırmak zorunda kalacaklar.

Hizmet akitlerinin sona ermesinde, işçinin ücreti ile buna ek olarak para ve parayla ölçülmesi mümkün, sözleşme ve yasadan doğan menfaatlerin derhal ve tam olarak ödenmesi gerekecek.

Haciz talebinden ve iflasın açılmasından sonra hacizle paraya çevirme, iflasta tasfiyeden önce doğacak işçi alacakları, işverenin diğer borçlarından önce ödenecek. İşçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlası haczedilemeyecek ve başkasına devredilemeyecek.

İşçinin akdinin feshi halinde izin ücreti, işçinin hizmet akdinin sona erdiği tarihteki ücreti üzerinden ödenecek.

13 yaşından aşağı çocukların çalıştırılmasını yasaklayan tasarıda, bu konuya ilişkin hükümler getiriliyor:

«Çocukların sağlık ve gelişmelerine, okula veya meslekî eğitim ve mesleğe yöneltme programlarına devamlarına ve bu öğrenimden faydalanma kabiliyetlerine zarar vermeyecek nitelikteki hafif işlerde 13 yaşını doldurmuş çocukların çalıştırılması mümkündür. Okula gidenlerin iş saatleri, okul saatlerine engel olunamayacak şekilde düzenlenir ve bu saatleri 8 saatlik çalışma süresinin içinde sayılır.»

İsteği halinde kadın işçiye, doğumdan sonra 6 ay süre ile ücretsiz izin verilebileceği kaydedilen tasarı ile işyerinde ispirtolu içki kullanma yasağına, uyuşturucu madde kullanma yasağı eklendi.

Tasarıya göre, işverenler yurt içi ve yurt dışındaki işleri için İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan izin almak koşuluyla işçi bulma işleriyle uğraşabilecekler. Ancak bu işlere karşılık işçilerden herhangi bir ücret alamayacaklar.

Genellikle iş yasasına uymayan kişilere verilecek cezaları şimdikine oranla 10 kat artıran yasa tasarısında, izin almadan işçi bulma bürosu açan, iş bulmak için ücret alan kişiler, 25 bin liradan 100 bin liraya kadar ağır para, 1 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına çarptırılacak. Dış ülkelere işçi göndermek ya da kaçak işçi çalıştırmak amacıyla faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişiler hakkında 100 bin liradan 200 bin liraya kadar ağır para, üç yıldan az olmamak koşuluyla hapis cezası verilebilecek.

Tasarının bir ek maddesi ile işverenlerin işyerlerinde okuma yazma bilmeyen işçilerin eğitimlerini yaptırmak zorunda olduklarına ilişkin bir hüküm getiriliyor. Buna göre, okuma-yazma bilmeyen işçilerin işveren tarafından, Milli Eğitim Bakanlığı'nca açılan okuma-yazma kurslarına katılmaları sağlanacak. Okuma-yazma bilmeyen işçi sayısı 25 ve daha yukarı olan işyerlerinde ise okuma-yazma kursları açılacak. Okuma yazma kurslarına katılan işçilere kurs süresince ücretli izin verilecek. Kurslara devam zorunlu olacak ve haklı bir neden olmaksızın kursa girmeyenler o gün işe gelmemiş sayılacaklar.

Grev yerine afiş asılamayacak

Kömür, petrol üretimi, tasfiyesi, dağıtımı işlerinde, banka ve noterlerde, kamu kuruluşlarının itfaiye, temizlik işleri ile şehiriçi, deniz, kara ve demiryolu hizmetlerinde grev yapılamayacak.

Şükran KETENCİ

275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası'nın yerini alacak yeni yasaya ilişkin taslak, özellikle grev hakkına ilişkin getirilen sınırlamalar, grev yasakları, yasaklar ve ertelemelerde taraf sendikaların yerini alan Yüksek Hakem Kurulu ile dikkati çekiyor.

Sendikaların toplu sözleşme yapma haklarını düzenliyen yasa taslağında işçi sendikası ile işveren veya işveren sendikası arasında yapılacak sözleşme nin hükümlerinin sınırları çizilmiş; «Toplu İş sözleşmeleri, tarafların karşılıklı hak ve borçlarını, sözleşmenin uygulanmasını, denetimi ve uyuşmazlıkların çözümü için başvurulacak yolları düzenleyen hükümleri ihtiva edebilir.» deniliyor.

Bir iş yerinde aynı dönem içinde birden fazla sözleşme yapılamıyacağı 1982 Anayasası hükmü yanında, toplu iş sözleşmelerine konulamayacak hükümler şöyle sıralanıyor:

«Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, milli egemenliğine, Cumhuriyete, milli güvenliğe kamu düzenine, genel asayişe, genel ahlaka ve genel sağlığa aykırı hükümler ile kanunlarda suç sayılan fiilleri teşvik, tahrik ve himaye eden ve imza tarihinden geriye yürürlüğü olan hükümler konulamaz.»

Taslağa göre işyeri, birkaç iş yerinde birden ya da işletme düzeyinde toplu sözleşmeler bağıtlanabilecek. Ancak, işletme düzeyinde sözleşme yapılabilmesi için işletmenin işyerleri arasında işçilerin nakledildiği bir nitelik taşıması gerekiyor.

Toplu iş sözleşmeleri 1 yıldan az ve üç yıldan uzun süreli olamayacak. Sözleşmelerin süresi daha sonradan uzatılamayacak. Sözleşme bitimine 120 gün kala yeni sözleşme için yetki işlemlerine başlanacak.

(Arkası Sa. 11., Sü. 5 de)

Arap dünyasında Sovyet destekli gruplaşma sona erdi

Cezayir Dışişleri Bakanı, «Kararlılık ve Direnme Cephesi»nin «artık ölmüş olduğunu» açıkça ilan etti. Suriye ve Libya'nın bir yanda, FKO ve Cezayir'in öbür yanda yer aldığı bir gruplaşma doğdu.

Cengiz ÇANDAR

CEZAYİR — Cezayirliler, Cezayir'la Bağlantısızlar Doruğuna evsahipliği yaptığı 1973 yılından bu yana, yani 10 yıldan beri bu çapta hareketli günler yaşamadığını, bu çapta bir uluslararası harekelliliğin

(Arkası Sa. 11., Sü. 1 de)

Assam'da katliam: 8 saatte 1000 kişi öldürüldü

Hindistan'da Bangladeşli göçmenlerin oturduğu köylere saldıran bir yerli kabile, çoğu kadın çocuk ve ihtiyar olmak üzere 8 saat içinde bin kişiyi öldürdü.

Haberi 3. sayfada

Serbest bölge için en az 3 yıl gerekiyor

Devlet Planlama Teşkilatı Yabancı Sermaye Dairesi Başkanı Hüsnü Doğan, «Türkiye'de serbest bölgelerin alt yapılarının bitirilerek hizmete girebilmesi en az 3 yıl sonra mümkündür» dedi.

Levent SANİN

ANKARA — Türkiye'de kurulma aşamasına gelen üç serbest bölgenin alt yapı inşaatlarının «daha çabuk ve etkin biçimde» tamamlanabilmesi için çokuluslu inşaat ve kominikasyon şirketlerine verilmesi düşünülüyor.

Serbest bölgelerin kurulabilmesi için serbest bölgeler tüzük taslağı DPT tarafından hazırlanarak ilgili bakanlıklardan oluşan «Özel komisyona» sunulmuştu. Ayrıca serbest bölgeler yasasında DPT tarafından yapılması öngörülen yasa değişiklik önergeleri de bir rapor halinde Maliye, Ticaret, Ulaştırma, Bayındırlık, Gümrük ve Tekel Bakanlıkları ile Başbakanlığa iletildi. Serbest bölgelerin statüsü ile buralarda faaliyet gösterecek şirketlerin çalışma esaslarını içeren «tüzük» ve yasa değişikliklerinin 3 ay içinde tamamlanacağı öğrenildi.

DPT Yabancı Sermaye Dairesi Başkanı Hüsnü Doğan, serbest bölge uygulamasında Türkiye'nin «çok geç kaldığına» dikkati çekerek şöyle konuştu:

«Yasal hazırlıklar tamamlandıktan sonra serbest bölgelerin faaliyete geçebilmesi için alt yapı çalışmaları gündeme gelmektedir. Kesinlik kazanacak bölgelerde gerekli hizmetlerin verilebilmesi için daha zamana ihtiyaç vardır. Türkiye'de serbest bölgelerin alt yapılarının bitirilerek hizmete girebilmesi en az üç yıl sonra mümkündür»

ÇOKULUSLU ŞİRKETLER YAPACAK

Bu arada serbest bölgelerin alt yapı ve iletişim ağlarının yapılmasının çokuluslu şirketlere verilmesi düşünülüyor. Alt yapı hizmetlerinin yabancı şirketlere verilmesine gerekçe olarak inşaatların planlanan zamanda çağdaş teknoloji kullanarak yapacak güçte olmaları gösterildi. Ancak serbest bölgelerin alt yapı inşaatlarını yüklenecek olan şirketlerde «konuyla ilgili deneyli olmaları ve kredi sağlıyabilmeleri» koşulunun aranacağı da öğrenildi. Alt yapı hizmetlerinin çokuluslu şirketlere verilebilmesinde DPT yetkili bulunacak.

(Arkası Sa. 11., Sü. 1 de)

Ne Nedir?

İlk girişim 1929'da oldu

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Türkiye'de serbest bölgelerin kurulmasının tarihi 1920'lere kadar dayanıyor. Bugüne kadar Türkiye'de 1929, 1948 ve 1927 yıllarında yapılan üç serbest bölge girişimi başarıya ulaşamadı. Türkiye'de serbest bölge kurulmasına ilişkin ilk yasal çalışmalar 1920 yılından sonra başladı. 22 Haziran 1927 yılında da 1132 sayılı yasa ile İstanbul ve çevresinde serbest bölge kurma yetkisi hükümete verildi, bu kararın alınmasından sonra, 1929 yılında Ford'a motor sanayii ve otomobil montajı için İstanbul Tophane semtinde yer tahsisi yapıldı. Ancak serbest bölge için bu ilk girişim şirketin kısa bir süre sonra çalışmalarını durdurması yüzünden yarım kaldı.

İkinci girişim ise 17 Mayıs 1948 yılında 4533 sayılı yasa ile yapıldı. Türkiye'den transit geçecek olan halı, kilim ve kürk eşyasının depolanması için düzenleme getirildi. Yasaya göre, Denizcilik Bankası İstanbul Eminönü'nde bir yer açtı, ancak bu faaliyeti uzun süre sürdüremedi.

Daha sonra yalnız İstanbul için verilmiş olan serbest

(Arkası Sa. 11., Sü. 2 de)

DM, bugün "partilere üye olamayacak kimseler"i görüşecek

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi Genel Kurulu'nda bugün Siyasi Partiler yasa tasarısının maddelerinin görüşülmesine devam edilecek.

Genel Kurul'da bugüne dek tasarının on maddesi görüşülmüş, üç madde kabul edilirken 7 madde dikkate alınan önergelerle birlikte Anayasa Komisyonu'na

(Arkası Sa. 11., Sü. 6 de)

Bankerzedeler Maliye Bakanını eleştirdi:

"Kafaoğlu 55 bin diyor, gerçekte 1,5-2 milyon bankerzede

Amerikan yardımı Kongre'deki serüvenine başladı

930 milyon dolarlık yardım tasarısının 755 milyon doları askeri, kalan 175 milyon doları ekonomik yardıma ayrılmış. Tasarı Kongre'de görüşülürken her türlü değişiklik yapılabiliyor

Ağca ile görüştüm

Uğur MUMCU

Beni görünce sevindi ve elimi sıktı

Papa suikastından sonra dünyada Ağca ile görüşen ilk gazeteci Mumcu oldu

-1-

ROMA — Mehmet Ali Ağca ile Roma yakınlarındaki Ünlü Rebibbia Cezaevinde görüştüm. Roma Savcılığının aldığı bir karar üzerine 9 Şubat günü yapılan görüşme 35 dakika sürdü. Yerel saatle 18.55'de başlayan görüşmede Roma Savcısı Franko Scer ile soruşturmayı yürütmekle görevli Savcı İlario Martella hazır bulundu.

Ağca ile karşılaşmadan önce Papa'ya suikast girişimi nedeniyle tutuklanıp İtalya'ya getirilen, Avrupa Demokratik Ülkücü Dernekleri Federasyonu Genel Başkanı Musa Serdar Çelebi ile de görüştüm. Resmi ifade biçimindeki görüşme üç saat sürdü. Üç saat içinde Çelebi ile ben Martella'nın çeşitli sorularını yanıtladık.

Ağca bir blucin ve önü fermuarlı siyah yün yelek giymişti. Öne doğru dümdüz biçimde taranmış siyah saçlarının ön kısmı ağarmaya başlamıştı, sakalı 15-20 günlüktü.

Savcı Martella ile İtalyanca konuşan Ağca, çok sakin ve rahat görünüyordu. Martella'nın «Beni Mumcu ile görüştüreceğime demesi üzerine sevinçle önüme gelen Ağca, elimi sıkarak «Hoşgeldiniz, Sayın Mumcu» dedi. Öyle sanıyorum ki, önce benim kendisiyle daha farklı bir röportaj yapmak üzere geldiğimi sandı. Ve bu konuda Martella ile İtalyanca bir konuşma yaptı. Görüşmenin resmi niteliği bir ifade çerçevesinde süreceğini öğrenince biraz bozulduğunu farkettim.

Daha sonra Martella bana ve Ağca'ya bazı sorular sordu, bunları yeminli çevirmen aracılığıyla tutanağa geçirdi.

«ŞİMDİLİK» KAYDI

Martella, Ağca'ya İpekçi olayıyla ilgili bazı özel sorular sormama izin vermedi. Ancak ben bir ara Ağca'ya birbirine bağlı iki önemli soru sorma olanağını buldum. Kağıt göz arası sorduğum bu soruların yanıtını aldım. Ancak, Martella, bu görüşmenin içeriğinin basında yayınlanmamasını istediği için Ağca'ya sorduğum sorularla aldığım yanıtları öğrenerek şimdilik açıklayamıyorum.

Savcı Martella, gazetemizde yayınlanan ve daha sonra kitap halinde basılan yazılarımla ilgili olarak resmen bilgime başvurdu. Roma Savcılığı, Ağca soruşturması nedeniyle tanık olarak dinlenmeme resmen karar verdi. Ağca ve Çelebi ile bu yüzden karşılaştırıldım. Soruşturma çok gizli yürütüldüğünden Ağca ve Çelebi ile yaptığım görüşmelerin içeriği, Martella'nın bana Ağca'ya ve Çelebi'ye yönelttiği sorularla bu sorulara verilen yanıtları açıklama olanağından yine şimdilik kaydıyla yoksunum.

HABERLER SORUŞTURMAYI GÜÇLEŞTİRİYOR

Martella, bu soruşturma konusunda basında çıkan haberlerin soruşturmayı güçleştirdiği endişesini taşıyor. Martella, benimle gazeteci sıfatıyla değil, terör, kaçakçılık ve Ağca üzerine yazılar yapan okurların ve uzmanı sıfatıyla görüştüğünü vurguladı ve bu görüşmelerin içeriğinin açık duruşma başlayıncaya kadar hiçbir şekilde yazılmaması gerektiğini bildirdi. Ve bir hukukçu olarak bana güven duyduğunu iletti.

Martella ile Roma'da üç ayrı görüşme yaptım. Bu görüşmelerden ilki, Martella'nın Roma Ağır Ceza Mahkemesi binasının dördüncü katındaki odasında yapıldı. 2 Şubat günkü görüşmeden sonra 7 Şubat günü Martella tarafından resmen ifadem alındı. Bir kısmı gazetemizde yayınlanan ve daha sonra «Silah Kaçakçılığı ve Terör» adıyla kitap olarak çıkan yazı dizilerinin Martella'nın isteği üzerine İtalyancaya çevrildiğini ve bu yayınların Ağca dosyasına eklendiğini öğrendim. Martella'nın sorduğu soruları yanıtlamam üç saatten fazla zaman aldı. 7 Şubat günü saat 16.35'de başlayan ifade, saat 19.55'de sona erdi.

Savcı Martella'ya söz verdiğim için yapılan görüşmelerde hangi soruların sorulduğunu ve hangi yanıtların verildiğini, yine şimdilik açıklayamayacağım.

Okurlarımın beni bu konuda anlayışla karşılayacaklarını umuyorum.

Bu dava nedeniyle ileride açık duruşmada da tanık olarak dinlendikten sonra sanıyorum ki, her noktasını ve virgülünü saptadığım bu konuşmaları yayınlayabileceğim. Ama şimdilik bu görüşmeleri bir meslek sırrı olarak saklıyorum.

Martella gerçekten çok ciddi bir savcı. Gece-gündüz Ağca soruşturmasıyla ilgili. Daha önce Lockheed rüşvet olayıyla ilgili soruşturmayı yürüten ve bu konudaki titiz çalışmasıyla ün yapan Martella, Ağca soruşturması konusunda en küçük bir bilgi dahi vermiyor. Ancak ben Martella'nın sorularından ve ayrıca Ağca ile Çelebi'nin bu sorulara verdikleri yanıtlardan bazı sonuçlar çıkarma ve bazı izlenimler elde etme olanağını elbette buldum. Ne yazık ki, bunları bu aşamada açıklayamıyorum. Şimdilik önemli olan bu soruşturmanın gereken duyarlılık ve ciddiyet içinde yürümesidir. Bu yüzden Martella'ya hukukçu olarak hak veriyorum.

CEZAEVİ

Roma yakınlarındaki Rebibbia Cezaevi çok sıkı güvenlik önlemleriyle korunuyor. Cezaevinde Mafya liderleriyle «Kızıl Tugaylar» üyeleri de kalıyor. Cezaevi avlusunda cezaevinden kurtuluşu simgeleyen yaklaşık 10 metre yüksekliğinde açık bir kelepçe heykeli bulunuyor. Dış duvarlarıyla ve nöbetçi kuleleriyle herhangi bir cezaevine benzeyen Rebibbia, çok modern biçimde yapılmış.

Martella'ya verdiğim ifadeden sonra Roma Savcılığı benim Ağca ve Çelebi ile görüşmemin yararlı olacağı sonucuna vararak karşılaştırılmamı kabul etti. Roma Savcısı Scerra, Martella, çevirmenimiz güvenlik nedeniyle adını açıklayamayacağım ve ben ayrı ayrı arabalarla Cezaevine geldik. Cezaevi gazinosunda Savcı Martella ile İtalyanların «Capicino» dedikleri süt lü kahveden içtikten sonra beraberce üç kilitli kapıdan geçerek sorgu odasına gittik. Görevliler, cezaevi girişinde teybimi ve fotoğraf makinemi aldılar.

ÇELEBİ İLE KARŞILAŞMA

İlk karşılaştırma Musa Serdar Çelebi ile yapıldı. Çelebi uzun boylu, açık mavi gözlü. Mavi bir gömlek ve gri çizgili takım elbise giymişti. Saçları ve bıyıkları uzunca. Üç saat kadar süren soru ve yanıtlardan sonra Martella'dan özel izin isteyerek «Çelebi'ye bir yurttaşımla bir yabancı ülkede bu koşullarda karşılaşmaktan üzüntü duyduğumu bildirdim. Roma'da iki İtalyan Savcısının önünde biri tanık, birisi sanık iki Türk yurttaşının karşılaşmasından, gerçekten üzüntü duydum. Bu duygularımı belirttikten sonra Çelebi ile el sıkışarak ayrıldık.

Martella ile yaptığım çeşitli konuşmalarda Ağca soruşturmasının çok ciddi biçimde sürdürüldüğü kanısını elde ettim.

İtalya'da daha başka temaslarda da bulundum. Önümüzdeki günlerde bunları yazacağım.

İtalya'dan sonra Avrupa'nın çeşitli kentlerinde bu konulardaki araştırmalarıma devam ediyorum.

Sezar'ın ünlü sözünü bilirsiniz: «Veni vidi vici».. Yani «Geldim, gördüm, yendim». Benim yenecek kimsem yok. Ben Roma'ya geldim ve Ağca'yı gördüm. Kendisiyle konuştum. Yani, Sezar'ın ünlü sözünden bir sözcük eksik: «Veni, Vidi» Geldim, gördüm»

Yine ünlü bir deyiş vardır: «Bütün yollar Roma'ya çıkar». Ağca'nın Malatya'dan başlayan yolu da Roma'da son bulmuş. Roma'ya çıkan bütün yolları araştırmak gerekiyor. Ben şimdi bu yolların kilometrelerini [illegible] Yarından itibaren [illegible]

İtalyan TV'si Mumcu ile görüşme yaptı

UĞUR MUMCU — [illegible]

"Her terör örgütünün ardında bir kaçakcılık şebekesi var,,

ROMA (Cumhuriyet) — Yazarımız Uğur Mumcu İtalyan RAI televizyonunun ikinci kanalında «Prima Pianos» adlı 70 dakikalık bir programda yer aldı. Mumcu, bu programda «Ermeni ASALA örgütünün arkasında uyuşturucu madde kaçakçılarının bulunduğunu» açıkladı.

7 Şubat günü saat 21.20'de yayınlanan program İtalya'da geniş ilgi gördü. Bu arada «Panorama» dergisi Mumcu ile yapılan bir röportajı yayınladı. «Manifesto» gazetesi de, yazarımızın televizyonda yaptığı açıklamaları «ilginç» diye niteledi.

Üç ayrı bölümden oluşan program, eski Dışbakanlar dan Spadolini ile yapılan bir görüşme ile başladı. Spadolini, kaçakçılık ve terör hakkında konuştu. Bulgaristan'ın bu konulardaki önemini vurguladı. Daha sonra programcı, İtalyan parlamentosundan iki parlamenterle görüştü.

Programın ikinci bölümünde, Uğur Mumcu ile S. Angelo kalesinde yapılan bir görüşme yer aldı. Mumcu, 15 dakika süren konuşmasında, terör ve kaçakçılık arasındaki ilişkilere değindi ve Bulgaristan'ın kaçakçılık trafiğindeki özel rolünü vurguladı. Bazı şirket ve kişi adları açıklayan Mumcu, bazı Ermeni kaçakçıları hakkında bilgi verdi. Her terör örgütünün ardında bir kaçakçılık şebekesi bulunduğunu kaydeden Mumcu, ASALA'yı örnek olarak gösterdi.

Programın üçüncü bölümünde terör ve kaçakçılık konusunda düzenlenen bir açık oturum yer aldı. Bu oturuma Mumcu ile birlikte Sosyalist Parti Genel Başkan Yardımcısı C. Landis Martelli, Komünist Partisi yayın organı «L'Unitas»nın Genel Yayın Müdürü ve milletvekili Emanuelle Machiusa, Cumhuriyetçi Partiden Odda Basini, Hıristiyan Demokrat Partiden, Genel Başkan Yardımcısı Roberto Mazzato katıldılar.

Komünist Parti milletvekili Machiusa'nın Türk iç politikası ile ilgili eleştirisini, «Burada Türk iç politikasını tartışmaya gelmedim. Ancak şu kadarını söyleyeyim, Türkiye'de 12 Eylül 1980 tarihinden önce bir içsavaş vardı. Her konu tartışılır, bu konu tartışılmaz» diye yanıtlayan Mumcu, kaçakçılık konusunda tek bir ülkenin suçlanmasının yanlış olduğunu belirterek, bu konuda «kapitalist ülkelerin silah tekelleriyle Bulgaristan gibi sosyalist bir ülke arasında bir çeşit yeni enternasyonalizm doğduğunu» söyledi. Mumcu, Bulgaristan kanalıyla Türkiye'ye gelen silahların NATO ülkelerinde üretildiğini hatırlatarak, kaçakçılığın çok uluslu bir nitelik taşıdığını söyledi.

Mumcu daha sonra Türkiye'nin haşhaş üreticisi bir ülke olduğunu, ancak haşhaşın eroine dönüşmesini sağlayan asitik anhidrit'in Batı ülkelerinden geldiğini vurguladı. asitik anhidrit'in başta Birleşik Amerika olmak üzere Federal Almanya, Fransa ve Japonya'da üretildiğini hatırlattı.

Açık oturum, İtalyan politikacılarının kendi aralarındaki siyasi tartışmalarla son buldu.

M. ALİ AĞCA — Çelişkili ifadeler veriyor.

Ağca kimdir, kimden emir alır, kime hizmet eder?

Malatya'nın Hekimhan ilçesinde 1958 yılında dünyaya gelen Mehmet Ali Ağca, terörist olarak ilk ününü yaptığında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi 1. sınıfına kayıtlı 11744 numaralı öğrenciydi.

1 Şubat 1979 günü saat 19.30 sularında Milliyet Gazetesi Genel Yayın Müdürü ve Başyazarı Abdi İpekçi'yi Şişli, Harbiye, Emlak Caddesi ile Karakol Sokağının birleştiği köşede 34 BL 001 plakalı arabası içinde 5 kurşunla vurarak öldüren Ağca, 25 Haziran 1979 günü İstanbul — Beyazıt'ta Ülkücülerin karargâhı olarak bilinen Külliye Kıraathanesi'nde, ihbar üzerine polis tarafından yakalandı. 11 Ekim 1979 günü İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde yargılanmasına başlandı.

Askeri Mahkeme Ağca'yı akıl dengesinin yerinde olup olmadığının belirlenmesi için Adli Tıp'a sevketti. Ağca, 5 Kasım 1979 günü getirildiği Adli Tıp'ta temin ettiği silahla jandarmaların arasından kaçma girişiminde bulundu, başaramadı.

Ağca'nın serbest kalması için 18 gün daha geçmesi gerekecekti. Ağca, 23 Kasım 1979 gecesi, tutuklu bulunduğu Kartal Maltepe Askeri Cezaevinden kendisine yardımcı olan bazı kişilerce kaçırıldı.

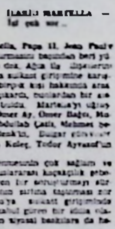
Cezaevinden kaçtıktan sonra soygun ve öldürme olaylarına karıştı. Bu olaylar, Ağca davasında, Askeri Savcılığın 979/41083—1332 sayılı esas hakkındaki mütalaasında geniş bir biçimde anlatıldı. Buna göre, Ağca İpekçi'yi öldürdükten sonra kimliği bilinmeyen bir arkadaşıyla birlikte 23 Mart 1979 günü saat 13.00 sularında Kızıltoprak, Bağdat Caddesi No. 206'daki Hamza Şükrü Yıldırım'a ait Yıldırım Kuyumcusunu soymuş ve 100 lira para ile altın ve pırlanta almıştı. 3 Nisan 1979'da Kadıköy Koşuyolu'ndaki bruko deposunu bir arkadaşıyla birlikte soymuş ve 23 bin 758 lira almıştı. 23 Aralık 1979 tarihinde SSK Okmeydanı Hastanesi lojmanları yakınında Haydar Seyrangâh adlı bir kişiyi tabanca ile ateş ederek öldürmüştü.

Ağca, cezaevinden kaçtıktan sonra gıyabında yargılandı ve 28 Nisan 1980 günü İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesinde TCY'nin 450/4 maddesi uyarınca ölüm cezasına çarptırıldı.

Bir süre sonra izini kaybettiren ve yurtdışına kaçan Ağca, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde dolaştı. 13 Mayıs 1981 günü Vatikan'da Sen Piyer Meydanında, üstü açık beyaz cipiyle konuşarak halkı selamlayan Papa II. Jean Paul'ü tabanca ile ateş ederek ağır yaraladı.

Olaydan hemen sonra meydanda yakalanan Ağca, bu suçtan Roma Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı ve 22 Temmuz 1981'de ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

Martella: Hem Mafya hem siyasal baskılarla karşı karşıya

İLARIO MARTELLA — İşi çok zor.

Sorgu yargıcı İlario Martella, Papa II. Jean Paul'e suikast girişiminin soruşturmasını başından beri yürütüyor. Martella bugüne dek, Ağca ile [illegible] ya da Papa'ya suikast girişimine karıştıklarından şüphelendiği birçok kişi hakkında araştırma yaptı, tutuklama kararı çıkardı, bunlardan bir kısmını sorguya çekme imkânını buldu. Martella'yı uğraştıran soruşturma kapsamında Ömer Ay, Ömer Bağcı, Musa Serdar Çelebi, Oral Çelik, Abdullah Çatlı, Mehmet Şener gibi Ülkücülerin, Bekir Çelenk'in, Bulgar [illegible] Sergey İvanov Antonov, Zhelvo Kolev, Todor Ayvazof'un adı geçiyor.

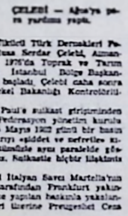
İtalya gibi, Mafya örgütlenmesinin çok sağlam ve gelişkin olduğu bir ülkede, uluslararası kaçakçılık şebekelerini de yakından ilgilendiren bir soruşturmayı sürdürmek, İtalyan sorgu yargıcının sırtına taşınması zor bir yük bindirdi. Üstelik Papa'ya suikast girişiminde «Bulgar bağlantısı»nın yaygın kabul gören bir iddia olarak ortaya çıkması, Martella'nın siyasal baskılara da hedef olmasına yol açtı.

1982'nin son günlerinde, Martella'nın bu görevden ayrılmak istediği yolunda haberler duyuldu. [illegible] sorgu yargıcı olayı siyasal dünyada kullanmak isteyenlerin soruşturmanın sağlığını bozduğunu ileri sürmüş, bu koşullarda soruşturmayı yürütemeyeceğini açıklamıştı.

Ancak sonradan bu haberler doğrulanmadı, Martella tüm görevini sürdürüyor.

Zaten bütün soruşturma boyunca, özellikle İtalyan gazetelerinde Martella'ya atfen pek çok iddia, demeç, açıklama yayınlandı, ama bunların ne kadarının gerçekten Martella'ya ait olduğu hayli şüpheliydi. Martella birkaç kez kendisi hiçbir açıklama yapmadığı halde basının onun ağzından birtakım haberler yayınlamasından yakındı. Martella'nın ağzı hakkında fazla konuşmayan bir kişi olduğu ayrıca biliniyor.

Çelebi: Papa'ya saldırıyı kınadı, ama aynı olaydan tutuklandı

ÇELEBİ — Ağca'ya para yardımı yaptı.

AVRUPA Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu Başkanı Musa Serdar Çelebi, Almanya'ya gitmeden önce 1976'da Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı İstanbul Bölge Başkanlığı'nda devlet memurluğuna başladı. Çelebi daha sonra Ekim 1977'de Gümrük ve Tekel Bakanlığı Kontrolörlüğü'ne atandı.

Ağca'nın Papa II. Jean Paul'e suikast girişiminden sonra Musa Serdar Çelebi, Federasyon yönetim kurulu üyeleriyle birlikte Bonn'da 15 Mayıs 1981 günü bir basın toplantısı yaptı. Papa'ya saldırıyı «şiddet ve nefretle kınayarak «Ağca'yı kendi örgütümüzde aynı paralelde gösteren komünistleri lanetliyoruz. Suikastle hiçbir ilişkimiz yoktur,» dedi.

Çelebi 3 Kasım 1982 günü İtalyan Savcı Martella'nın isteği üzerine Alman polisi tarafından Frankfurt yakınlarındaki Kriftel köyündeki evine yapılan baskınla yakalandı ve Federal Savcılığın emri üzerine Preugesheim Ceza ve Tutukevi'ne gönderildi.

Çelebi'nin Ağca'ya çeşitli kereler para ve silah yardımında bulunduğu ileri sürüldü.

İtalyan Hükümeti Çelebi'nin kendilerine verilmesi için 18 Kasım 1982 günü resmen Federal Alman makamlarına başvurdu. Bu başvuru kabul edildikten sonra Çelebi 14 Ocak 1983 günü İtalya'ya verildi. Çelebi şu anda İtalya'da tutuklu bulunuyor.

Çelebi'yi Türk Hükümeti de Federal Alman hükümetinden istedi. Ancak Federal Almanya makamları, «suçun siyasi niteliği itibariyle iadesinin mümkün olmayacağı» gerekçesiyle ilgili dosyayı Türk adli mercilerine geri gönderdi. Çelebi, kapatılan MHP'nin üyeleri arasında bulunuyor ve bu parti ile ilgili davada yargılanıyor.

Çelebi'nin sorgusunda, Ağca ile birkaç kez görüştüğü para verdiğini itiraf ettiği ancak Papa'ya suikast girişimiyle herhangi bir ilişkisinin bulunmadığını ileri sürdüğü belirtiliyor.

UÇAK SERVİSİ ANONİM ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN BİLDİRİLMİŞTİR

1 — Şirketimizin Ankara'da Şehir terminali ile Havaalanı terminali arasında yolcu taşımacılığında kullanılmak üzere 6 adet otobüs satın alınacaktır.

2 — Geçici teminat: 3.600.000.— TL.'dır.

3 — İlgilenen firmalar idari ve teknik şartnameleri şirketimizin Cumhuriyet Caddesi 249/4 Kuva Apt. Harbiye / İstanbul adresindeki Levazım Müdürlüğünden temin edebilirler.

4 — Son teklif verme tarihi 7 Mart 1983 pazartesi günü saat 16.00'ya kadardır.

5 — Şirketimiz 2490 sayılı kanuna tabi değildir.

6 — Postadaki vaki gecikmelerden şirketimiz hiçbir şekilde sorumlu olmamaktadır.

(Basın: 13820 — 605)

Satış İlanı

İstanbul Defterdarlığından

Adet	Cinsi	Değeri
1	Brother Marka Sanayi Dikiş Makinası Alman Malı	200.000 TL.

Fatih Vergi Dairesine olan vergi borcundan dolayı İMÇ 1. Blok No: 1094 Unkapanı mahalde tahtı hacze alınan ve yukarıda cins ve evsafı gösterilen menkul malların 25/2/1983 gün ve saat 10.00'da merkür mahalde 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü hakkındaki kanun hükümlerinin açık arttırma ve peşin para ile satılacağı ancak verilen bedel tahmin edilen kıymetin %75'inden aşağı olduğu veya hiç alıcı bulunmadığı takdirde 2. satışın 3/3/1983 günü saat 10.00'da aynı mahalde yapılacağı ve fazla malumat almak isteyenlerin Fatih Vergi Dairesi Müdürlüğüne müracaatları ilân olunur.

(Basın: 13825)

Yarın: Ağca'nın Mayorka serüveni

Türk-İş'in Kaygılarının Kaynağı

23 Şubat 1983

*Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz, çalışma yaşamı ve işçileri ilgilendiren yeni yasa tasarılarını "kaygı" ile karşıladıklarını belirtmiştir. **"İşçi sorunu çözülmeden, rejim sorununun çözülemeyeceğini"** vurgulayan Yılmaz, **"Sendika devlet ilişkisinde sendikaları bağımlı hale getirecek düzenlemelerden kaçınılmalıdır"** demiştir.*

Televizyonda yaptığı konuşmayla 1982 Anayasası'nın onaylanmasını emekçilerden isteyen Türk-İş Genel Başkanı'nın yeni tutumu bir çelişki midir? Bu sorunun yanıtını aramak bugün için yararsızdır. Anayasalar yaygın ilkeler getirirler; gerçekte toplumsal yaşamı düzenleyen yürürlükteki kanunlar, uygulamadaki görenekler ve sosyal bilinç birikiminin düzeyidir. Bugün Türkiye'nin ulaştığı noktada işçi haklarından geriye doğru gidişin ülkeye olumlu katkılarda bulunacağını söylemek zordur. Çünkü, hem emekçilerin siyasal ve ekonomik yönetime katılımları çağın gidişi gereğidir; hem de iki yılı aşkın bir süreden beri yaşananlar, Türkiye'yi 12 Eylül'e getiren nedenler arasında sağlıklı ayrımlar yapmak olanağını sağlamıştır.

2,5 yıldan beri Türkiye'de grev yasaktır; toplusözleşme düzeni Yüksek Hakem Kurulu'nun elindedir. İşçilerin gerçek ücretlerinin düşürüldüğü ve grevlerin gündemden kaldırıldığı bu sürede işsizlik artmıştır. Fabrikalar kapanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. İşyerleri devlet yardımlarıyla ayakta durmaya çabalamaktadırlar.

Buna karşın 12 Eylül'den önceki sendikalaşma yaşamının onarılması gereken bazı yanları olduğu da yadsınamaz.

Bu deneylerin ışığı altında işçiyle işveren arasındaki ilişkilerin demokratik dengesini aramak gerekir. Çalışma Bakanı Turhan Esener, bu zorunluluğun bilincinde görünmektedir.

Dengeyi işçinin zararına kuracak bir düzenlemenin gelecekteki ekonomik yaşamda huzursuzlukların kaynağı olacağı açıktır. Çünkü TÜrkiye 20 yıldan beri işçi hakları ve sendikacılık alanında belirli bir düzeye ulaşmıştır. Türk-İş, bu düzeyin ve birikimin gerisinde kalan bir örgüttür. Yeni yasa tasarıları Türk-İş'i bile rahatsız edip kaygılandırdığına göre, üzerinde düşünülmesi gerekli bir sorun karşısında bulunmaktayız.

* * *

FKÖ'de Zafer Arafat'ın

CENGİZ ÇANDAR/*23 Şubat 1983*

CEZAYİR — Filistin Ulusal Konseyi, 14 şubattan beri sürdürdüğü toplantılarını dün tamamladı. Çetin müzakereler ve pazarlıklardan sonra, FKÖ lideri Yaser Arafat yetki ve manevra alanını genişleterek Filistin Ulusal Konseyi'nin 16. dönem toplantılarından kendisi için kişisel zaferle çıktı. Bu arada, FKÖ içinde ve dışında fırtınalar kopartan 5 konuda uzlaşmaya varılarak Filistin Kurtuluş Örgütü'nün örgütsel, Filistin halkının ulusal birliği korundu.

Bilindiği gibi, Ulusal Konsey çalışmalarına yaklaşık 10 günden beri damgasını vuran temel konular şunlardı:

1. Reagan Planı'na takınılacak tavır,
2. Ürdün ile ilişkilerin biçimi,
3. Mısır ile yeniden ilişki kurulup kurulmaması,
4. Bazı İsraillilerle (siyonist ideolojiyi reddetmemiş olanlar) ilişkilerin sürdürülüp sürdürülmemesi,
5. Fez kararlarına ilişkin FKÖ tutumunun ne olacağı.

Günlerdir ve özellikle son üç gün iyice kızışarak sürdürülen pazarlıklardan ve çeşitli siyasi manevraların ardından siyasi komite, Ulusal Konsey'in kabul ederek yasa hükmüne getireceği, aşağıda özet olarak aktarılan şu kararları —her bir sözcüğün üzerinde uzun uzun tartışıldıktan, büyük mücadeleler yapıldıktan sonra— aldı.

Reagan planı

"Filistin halkının vazgeçilmez ulusal haklarını tatmin edici nitelikte olmadığı, FKÖ'yü Filistin halkının biricik meşru temsilcisi olarak kaydetmediği, vatanına geri dönüş hakkını ve vatan toprakları üzerinde bağımsız devlet kurma hakkını inkâr ettiği için, Konsey, (Reagan planını) **adil bir barışın temeli olarak kabul edilemeyeceği görüşünden hareket ederek reddeder."**

Ürdün'le ilişkiler

Bu bölümde Filistin ve Ürdün halklarının kardeş olduğu, iki halkın birliğine hizmet edecek yakınlaşma çabalarının devamı gerektiğine işaret edildikten sonra, tartışmaların temelini oluşturan Kral Hüseyin'e ABD ve giderek belki de İsrail ile yapılacak görüşmelerde Filistinliler adına da konuşma yetkisi verilip verilmemesi ve bir Filistin-Ürdün konfederasyonu konusunda şöyle deniyor:

(Ulusal Konsey) **Filistin halkını temel hakkını elde ederek çözüm görüşmelerine katılınmasını** (yani Ürdün'ün ya da Kral Hüseyin'in katılmasını) **reddeder.**

Bir konfederal devlet ise iki bağımsız devlet arasında kurulacaktır (yani bağımsız Filistin Devleti ile Haşimi Ürdün Krallığı arasında)."

Mısır

"Ulusal Konsey, Yürütme Komitesi'ne Camp David anlaşmalarından uzaklaşması ışığında Mısır rejimi ile ilişkileri belirleme yetkisini verir."

"Ulusal Konsey, Fez kararlarını ortak Arap eylemi için bir asgari platform olarak kabul eder. Konsey, Fez kararlarını programımızın yükümlülükleri ve konsey kararları çerçevesinde değerlendirir."

Bu son pasajla, Fez kararlarının 7. maddesi olan İsrail'i zımni tanımaya işaret ediliyor. **"Bizim programımız"**dan kasıt, Filistin anayasası niteliğindeki

Milli Misak'ın, İsrail'in devlet olarak tanınmasına ilişkin hükümlerinin hatırlatılması. Yani, böylece Fez kararları, Araplar için çizilmiş, daha fazla taviz veremeyecekleri bir sınır çizgisi olarak değerlendiriliyor. Ayrıca FKÖ, Fez kararlarının 7. bendinde İsrail'in zımnen tanınmasını, varlığınn kabul edilmesi, ama diplomatik tanıma yüklence getirmemesi biçiminde yorumlamış oluyor. Yani İsrail'i tanımayacağını ilan etmiş oluyor. Ve bu konuda beklenenin ötesinde sert bir tavır takınılmış oluyor.

Arafat'ın kazancı

Yeni FKÖ politikasının ve giderek uluslararası siyaset gündeminin başında yer alan, Filistin sorununa ilişkin girişimlerin önümüzdeki dönemdeki ana hatlarını belirleyecek olan söz konusu yasa gücündeki kararlar, FKÖ'nün tutumunda, Ulusal Konsey'in 10 gün önce başlayan toplantılarının arifesinde beklenen ve umulanın ötesinde, hissedilir bir sertleşmenin gerçekleştiğini ortaya koyuyor. Bununla birlikte, çok dikkatle seçilmiş sözcükler incelendiğinde, politik ve diplomatik esnekliğin de korunduğu görülüyor.

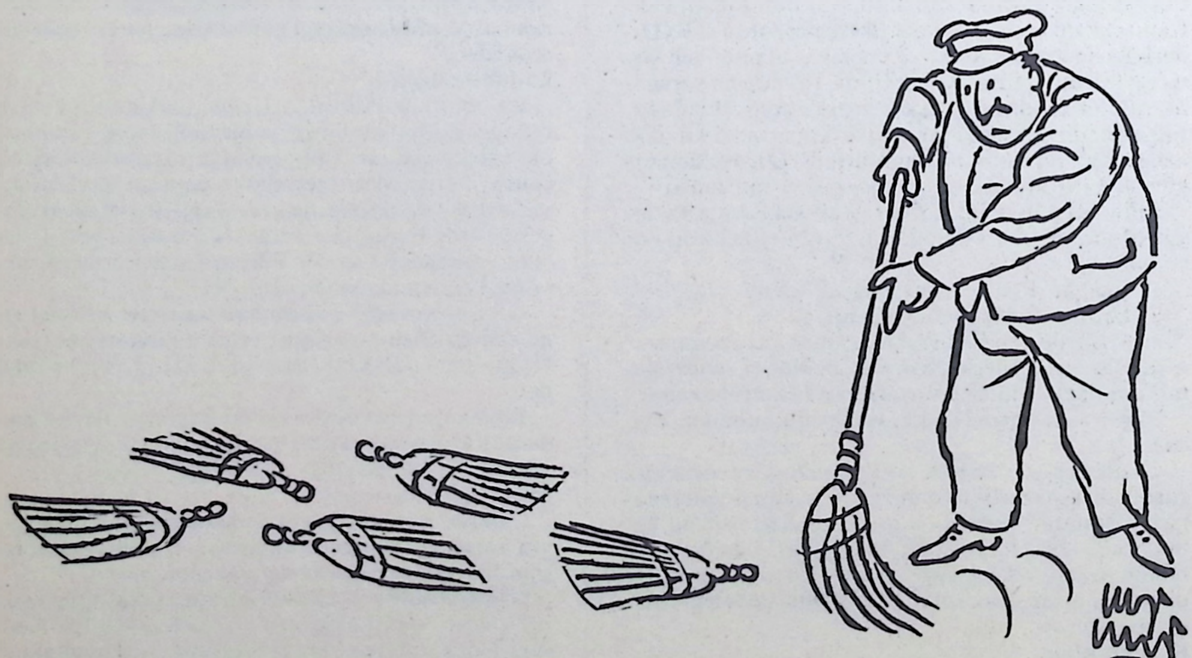
Ürdün konusunda ise Kral Hüseyin'e Filistin adına konuşma yetkisi tanınmamakla birlikte, Kral Hüseyin'in başkanlığında barış görüşmelerine katılacak delegasyonda Filistinlilerin yer almayacağından söz edilmiyor. Yani bu konuda da kapı aralık. Arafat, asıl önemli yetki gücünü Mısır rejimi ve bazı İsrail şahsiyetlerle görüşme konusunda elde etti. Bu iki konuda Ulusal Konsey, Yürütme Kurulu'na (FKÖ hükümeti) yetki tanıyor. Arafat'ın başkanlığındaki 15 kişilik Yürütme Kurulu'nda 3 sandalye El Fetih'e ait. Diğer gerilla örgütlerinin 1'erden toplam 6 sandalyeleri var. Diğer 6 sandalye ise Arafat'ın kontrolündeki bağımsızların elinde. Dolayısıyla Yürütme Kurulu' bir anlamda Arafat demek ve Ulusal Konsey'in bu "yetki devri" sayesinde Arafat büyük inisyatif elde etmiş durumda.

Arafat, bundan sonra izlenecek FKÖ politikasında elini kolunu serbest bırakacak bu yetki genişlemesini bir dizi usta siyasi manevrayla sağladı.

Son üç gün söz konusu karar tasarıları üzerinde çalışan siyasi komite El Fetih delegasyonu Yürütme Kurulu Başkanı'nın doğrudan Ulusal Konsey tarafından seçilmesi (Arafat, Ulusal Konsey'in üçte iki desteğine sahip) ve Yürütme Kurulu üyelerinin başkan tarafından atanmaları önerisini getirdi. Bu önerinin geri çekilmesinin ancak Yürütme Kurulu'nun (yani Arafat'ın) yetkilerinin genişletilmesiyle mümkün olabileceği, diğer gerilla örgütlerine bildirildi. Her iki önerisinin de reddi durumunda, Arafat istifa edeceği tehdidini öne sürdü.

İsmi Filistin kavramıyla özdeşleşmiş ve bu nedenle yeri doldurulamaz nitelikteki lider, en etkili silahını böylece kullanınca, El Fetih dışındaki diğer gerilla örgütlerine yukarıda sözü edilen iki şıktan birine razı olmaktan başka yol kalmadı.

Washington'dan Şam'a, işgâl altındaki topraklara ve sürgünde yaşayan Filistin halkından Amman'a ve Kahire'ye dek, milyonlarca insanın ve cumhurbaşkanlarının, kralların, başbakanların merakla izledikleri Filistin Ulusal Konseyi'nin Beyrut günlerinden sonra 16. dönem toplantısı da Ortadoğu sorununun tarihine karıştı...

24 Şubat 1983

YÖK'ün Yazarları!

OKTAY AKBAL *24 Şubat 1983*

YÖK, *"Türkçe"*yi *"zorunlu ders"* olarak benimsemiş. Gerekçe: İlk ve orta öğretimde dil bilgisi ve Türkçe dersleri yeterli ölçü ve nitelikte ele alınmadığı için üniversiteye gelen öğrencilerin dillerini doğru ve güzel kullanma yeteneğini kazanamamış olmaları! Niye böyle olmuş? YÖK'ün üniversitelere gönderdiği genelgede bu konuda şu yargıya varılmış:

"Bu sonuçta Türk dilinin elli yıldan beri çeşitli yönlere çekilmesinden doğan istikrarsızlığın da etkisi vardır. Bu durum üniversite öğrenimi için bir yetersizlik olarak kendini göstermiş ve yüksek öğretime Türk Dili derslerinin konmasını zaruri kılmıştır."

Ortaokullarda Türkçe, liselerde edebiyat dersleri vardır.. Haftada birkaç saat öğrenciler Türkçe ve edebiyat öğrenimi görürler. Demek bütün bu çabalar boşa gitmiş, sonuçsuz kalmış. Şimdi yüksek öğrenime gelen gençler bir yıl içinde Türkçe'yi öğrenip, doğru, güzel konuşmak, yazmak olanağını elde edecekler... Acı bir durum, acı bir sonuç, acı bir saptama...

Orta öğretimde Türkçe ve edebiyat dersleri niye yararlı ve başarılı değil? Önce çözümlenmesi gereken budur. Hep yazıp yineleriz, Türkçe ve edebiyat derslerinde öğrencilere çağın çok gerilerinde kalmış bir takım yapıtlar okutulur. Gençlerimiz anlamadıkları bir dilde yazılmış şiirleri sözlüklere baka baka çözmeye çalışırlar, tıpkı bilmece çözer gibi!.. Divan Şiiri, yazınımızın değerli bir bölümüdür. Ama koskoca bir yıl yalnız Divan Edebiyatı mı okutulmalı? Bunlardan birkaç örnek vererek *"gerçek edebiyat"* ürünlerine geçmek, Dünya ve Türk yazınının *"güzel"* yapıtlarını okutmak, bu yapıtlar üzerinde çalışmalar yaptırtmak daha iyi olmaz mı? Nedense, Cumhuriyet dönemi yazarları ortaokul ve lise programlarına gereği gibi alınmamıştır. Hatta çağdaş yazarların yapıtlarını öğütlemek, okutmak, tanıtmak bile gerici çevrelerin, kişilerin, politikacıların gözünde *"suç"* haline getirilmiştir. Bir genç kendi öz dilini nasıl öğrenecek? Çağın gerisinde kalmış, Osmanlıca adı verilen karmaşık dilde yazılmış şiirler, düzyazı parçaları okuyarak mı? Yoksa bugünün diliyle yazılmış şiirler, düzyazılarla karşı karşıya getirilerek mi?

YÖK'ün saptaması doğruysa, elbette ki bir çözümün aranmasını gerektirir. O çözüm de, çağdaş yazınımızın öncelikle benimsenmesine, çağdaş yazarların yapıtlarının okutulmasına, incelenmesine dayanır. Genç öğrenciler yüz yıl, iki, üç yüz yıl öncenin yapıtlarını da öğreneceklerdir elbet, ama günümüz Türkçesini iyi kullanmanın, iyi bilmenin tek yolu çağımızın usta yazarlarını okumaktan geçer. YÖK bunu neyse ki kabul ediyor, üniversitede Türkçe derslerinde çağımız yazarlarının yapıtlarının okutulmasını istiyor. Yakup Kadri, Refik Halit, Yahya Kemal, Halit ziya, Falih Rıfkı, Sait Faik, Orhan Veli, Ahmet Haşim, Abdülhak Şinasi, Tanpınar, Yetkin vb. yazarların yapıtlarını öğrencilere öğütlüyor. Bütün bunlar iyi, güzel, yerinde...

Ama YÖK, yukarıda adını andığım önemli yazarlarımızın yapıtlarını salık vermekle kalsa yine iyi, başkaları da var öğütlediği, öğrencilerin *"Türk dilini iyi öğrenmeleri ve tanımaları için"* okumalarında yarar gördüğü!.. İşte burda YÖK'ün özlemi, niyeti meydana çıkmaktadır. Bilmem, siz çağdaş yazınımızın şu önemli kişilerini biliyor musunuz, adlarını duydunuz mu, yapıtlarını okudunuz mu? Zeynep Korkmaz, Niyazi Karasar, Karamanlıoğlu, Emine Işınsu, Erol Güngör, Mehmet Çınarlı, Sevinç Çokum, Muharrem Ergin, Sabahat Emir vb..

Nerde Yaşar Kemal, Melih Cevdet, Orhan Kemal, Oktay Rıfat, Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret, Necati Cumalı, Haldun Taner, Sabahattin Ali, Samim Kocagöz, Sabahattin Eyüboğlu, Salâh Birsel, Ataç, Nezihe Meriç, Dranas, Tarancı, Dağlarca'daha niceleri... Çağdaş yazınımızın gerçek ustaları bir yana itiliyor, görmezlikten geliniyor, gençlerin karşısına yazınla ilgisiz bir takım "yandaş"lar çıkarılıyor! Bu, en azından ayıptır, çirkindir. YÖK'ün bilgi, anlayış düzeyi bir kez daha belirmiş olmuyor mu?

Sendika ve Demokrasi

ŞÜKRAN KETENCİ *24 Şubat 1983*

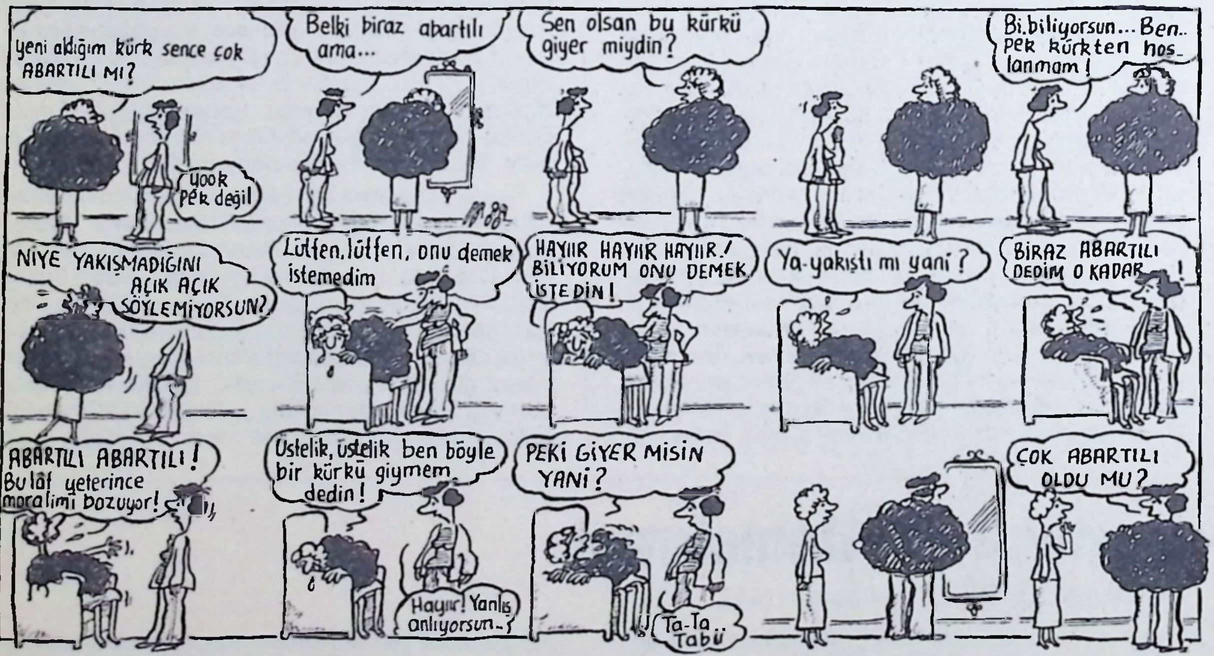
İşçi-işveren ilişkilerimizin geleceğini biçimleyecek sendikalaşma, toplusözleşme ve grev haklarına ilişkin yasa taslakları, gazetemizin kapalı olduğu tarihlerde kamuoyu ve ilgili tarafların tartışmasına sunuldu. Son yıllarda işçi-işveren ilişkilerinde çok duyarlı bir kamuoyuna karşın, bu taslaklarla ilgili ilk haberler, gazetelerin iç sayfalarında, küçük haberler sıralamasında yer aldı. O günlerde Türk-İş cephesinden gelen sesler de cılız ve daha çok taslakların kamuoyu tartışmasına sunulmasından duyulan memnuniyeti vurgular nitelikteydi.

İlk günlerde olumlu eleştirilerle sağlıklı yasaların çıkabileceği umudunu dile getiren Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz, son demeçlerinde kaygılarını giderek vurguluyor, *"İşçi sorunu çözümlenmeden, rejim sorununun çözümlenemeyeceğini"* söylüyor. Basın da yasa taslaklarının, şu ya da bu niteliğini, doğabilecek sonuçlarını anlatan haberleri, eleştirileri ön sayfalarda büyük puntolarla vermeye başladı. Özellikle Türk-İş açısından bu çelişki, *"tutarsızlıklardan biri"* olarak mı açıklanabilir? Taslakların niteliği de acaba bu çelişkide rol oynamış mıdır?

Öncelikle, hukuk tekniği açısından, 274 ve 275 sayılı yasaları değiştirmek üzere hazırlanmış taslaklara çok fazla eleştiri getirilemeyeceğini belirt-

meliyiz. Maddeler içinde getirilen hükümlerin karakteristiği: *"17 yıl ülkemizde uygulanan sistemin esas alınması. Bu sistemde sorun kabul edilen konulara çözüm aranırken, o alandaki temel hak ve özgürlükte kısıtlamalara gidilmesi"* şeklinde özetlenebilir. Daha açık bir anlatımla, yasa maddeleri ilk okunduğunda, *"uygulamadaki şu sorun nedeni ile, şu hakka şöyle bir sınırlama getirilmiş"* düşüncesi oluşturuyor. Konu sadece sınırlama getirilen alanda ele alındığında, hak ve özgürlüğün kısıtlanmış olmasının boyutuna göre, *"şu hak kısıtlanmış, ama şu sorun da önemliydi"*, ya da *"şu sorun vardı, ama bu kısıtlama da olmaz"* gibisinden tepkiler yaratıyor. Ancak sonra sonra, okunan, kavranan maddeler arttıkça, yaranın soğuduktan sonra acımaya başlaması gibi, taslakların bütünlüğünde getirilen kısıtlamanın boyutunu kavrıyorsunuz.

Sendikaların faaliyet alanından *"kültürel"* faaliyetin çıkarılması ile başlayan sınırlamalar içinde neler neler yok ki?.. Sendika kurucularına sınırlama, noterden ve işverene de bildirilerek üye olma, yine noter zengin ederek ve üç ay bekledikten sonra üyelikten ayrılabilme, seçilebilme için sendikalarda 10 yıl şubelerde 3 yıllık çalışan olma, aynı göreve en fazla üst üste 3 kez, yani en uzun 9 yıl seçilebilme, sendikal faaliyetten ceza görmüşse daha önce çalıştığı işyerindeki tazminat hakkını kaybetme, siyasal parti organlarında görev alındığında sendikal görevin düşmesi, sadece sözleşme yapan sendikanın çek-of'tan yararlanması, aidata yasa ile getirilen sınırlama yanında, diğer bütün gelir sınırlamaları, sendika üyeliğinin işlevini ortadan kaldıran hükümler, siyasi faaliyet yasağı çerçevesinde sendikal faaliyetin özüne getirilen sınırlamalar, sendikaların toplusözleşme ve yasal kurullara katılma dışında, sendikal eğitim dahi yapamaz kurumlar haline gelişi, idari ve mali devlet denetimine ilişkin hükümler, uluslararası sendikal kuruluşlarla sendikaların doğrudan ilişkisinin yasaklanması, kapatma hükümlerinin, yöneticinin mahkûmiyeti halinde sendikanın kapanması boyutuna vardırılması, üretim alanlarının çok önemli bir bölümünü kapsayacak şekilde getirilen grev yasakları, yasaklama niteliğini kazanan ertelemeler ve YHK'ya aktarılan toplusözleşmeler, grev yapılmasına ilişkin ayrıntılı sınırlamalar ile grevin yapılamaz hale gelişi.. Bir bölümünü başlıklar halinde aldığımız yeni sınırlamaların hepsi birden, eski sınırlamalarla da birleşince, düzenlemesi yapılan sendikalaşma, toplusözleşme ve grev haklarının özünün korunduğundan söz edilebilir mi?

24 Şubat 1983

11 Dakika ve 10 Yıl...

İLHAN SELÇUK *24 Şubat 1983*

Zaman, anlatılması zor bir kavramdır. kimi vakit zaman insan bilincinde durmuş bir saatin sarkacı gibi sallanır; kimi vakit ışık hızına ulaşır. Mahpushanede bir gün bir ay gibidir; kalabalık bir kentin dağdağasında bir gün göz açıp kapayıncaya dek akıp gider.

Yalnız kişilerin yaşamında değil, ülkelerin hayatında önemli ve anlamlıdır zaman...

★

Başbakanlık Basın-Yayın Genel Müdürlüğü Cumhuriyet'in 50'nci yılında bir *"Türkiye Yıllığı"* çıkardı.

Bu kitabın 661'inci sayfasında Türk Bayrağı Yasası, 662'nci sayfasında İstiklâl Marşı'nın notası, 664'üncü sayfasında 1071-1973 arasında yaşanan *"Olaylar Kronolojisi"* verilmiş; 680'inci sayfada şu tarih düşülmüştür:

"— 17 Şubat 1927... Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında, 1917'de kesilmiş olan diplomatik ilişkiler yeniden kuruldu."

Demek Ki 1917'den 1927'ye dek canımız ciğerimiz ve *"Büyük Müttefikimiz"* Amerika Türkiye'yi yok saymış...

Ya neyi var saymış?

Bu sorunun yanıtını 673'üncü sayfada buluyoruz:

"— 20 Nisan 1920... Birleşik Amerika, konunun hukuki tarafını dikkat-i nazara almaksızın, Ermenistan Cumhuriyetini tanıdığını bildirdi."

23 Nisan 1920'de kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetini tanımayan ABD, Lozan Antlaşmasına karşı durmuş, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni de tanımamıştır.

1927'de Amerika'ya giden ilk Türk Büyükelçisi Muhtar Bey, tepkiler ve tehditlerden korunmak için bir gümrük motoruyla vapurdan gizlice karaya çıkarılmıştır.

*

10 yılın öyküsü işte böyledir.

Ya 11 dakikanın öyküsü?

Bunu da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin *"Atatürk'ün 100'üncü Doğum Yılına Armağan"* dizisinden yayınladığı *"Siyonizm ve Irkçılık"* kitabından bir alıntıyla vurgulamak gerekir. 10 Kasım 1975'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu *"Siyonizmin bir çeşit ırkçılık ve ırk ayrımı olduğunu saptayan"* 3379 sayılı kararı onaylamıştı. Bunun üzerine düzenlenen uluslararası bir sempozyumda gerçekler konuşuldu.

İşte bu kitaptan bir alıntı:

"— Amerikan Hükümeti, İsrail'i resmen ilan edildikten 11 dakika sonra tanıdı. İlk ABD Büyükelçisi James G. McDonald gerekli agrément'ı daha vermeden, Truman tarafından atanmış ve kendine resmi statü tanınmıştı. Ülkenin içine hemen akan Amerikan danışmanlar İsrail'de yaşamın birçok alanını denetim altına aldılar. 1957'de ABD'de kurulan "İsrail İçin Amerikan Yahudi Derneği"nde şeref üyeleri olarak önde gelen Amerikan maliyecileri ve endüstri erbabı yer alıyordu. Ellinden fazla Amerikan Yahudi kurumu çalışmaya başladı. İsrail'e akan para o kadar büyüktü ki, Harlan Cleveland'ın sözleriyle, alan tarafın onu işe yarar biçimde tüketecek yetenekte olup olmadığı söz konusuydu. ABD Hükümeti 1952'de İsrail ile "Bilgisel İletişim Güvence" anlaşması imzaladı."

*

Bugün, İsrail yeryüzünün en büyük askeri güçlerinden birisidir ve bu gücün kaynağı ABD'dir.

Türkiye'ye yönelik Amerikan askeri yardımı ise, Washington'da Yahudi ve Yunan lobilerince kırpılmaktadır. Dış ve iç basında çeşitli kez yayınlandığı gibi Türk Ordusu, Kore savaşı döneminden kalma araç ve gereç düzeyinde donatılmıştır. Buna karşın Washington, Doğu Anadolu'yu Basra Körfezi'ne atlama tahtası gibi kullanmayı düşünmektedir.

Peki, doğal değil midir olup bitenler?

10 yıl ile 11 dakika arasındaki zamanı düşünürsek: 10 yılın kaç dakika olduğunu hesaplarsak; belki de kafamızda bir gerçek ışımaya başlar.

25 Şubat 1983

26 Şubat 1983

Tunaya'yı Okumak

OKTAY AKBAL *26 Şubat 1983*

"Otuz yılı aşkın bir süredir, yükseköğretim programlarında sözde 'okutulan' Devrim Tarihi derslerinin şu acıklı haline bakınız. Çoğu Türk Devrimiyle ilgili otuz satır yazmamış kişilerin elinde bu konu ne hale gelmiştir göreceksiniz. 1925'te Ankara Hukuku, Mustafa Kemal'in eliyle açılırken 'ihtilâller tarihi' dersi okutuluyordu, Türk Devrimi'nin başka devrim hareketleriyle karşılaştırılmasıydı. Nerede o ders?"

Prof. Tarık Zafer Tunaya'nın evindeyim. "Hoca", birkaç gün önce İst. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden kendi isteğiyle ayrıldı. Eliyle kurduğu yeni bir fakülteydi bu. İlk mezunlarını bu yıl verecekti. Şimdi bu gençler 'hoca'nın yokluğunda diploma alacaklar. Kırk dört yıl emek vermek! Bilime, sanata, kültüre, en başta da Atatürk devrimine... Yazmak, konuşmak, anlatmak, duyurmak, yaymak! Onbinlerce öğrenci yetiştirmek... Yurdun siyasal gidişinde zaman zaman etkin olmak, yön vermek...

Birkaç ay öncesini anımsıyorum. Bir deniz kıyısındaki söyleşilerimizi. Sonra da geniş bir terasta bir iki kadeh atışımızı. Hep yurt sorunları, kültür, sanat, yazın konularıyla içli dışlı olarak... Uzun yıllar öncesi, 1950'leri, 60'ları, 70'leri... Yaşadık hepsini gördük, anladık bir şeyleri. Yaşlandık... Neler konuşuyorlar, dalıp gitmişim.

"Hoca", yeni bir yapıtını verdi. Bir ayrıbasım olarak yayınlanmış uzunca bir yazı: *"İkinci Meşrutiyet Rejimi ve Atatürk."* Abdülhamit rejiminin beşinci yılında doğan bir insan. Mustafa Kemal... İkinci Meşrutiyet dönemi boyunca Mustafa Kemal'in düşünceleri neydi, nelere, hangi düşüncelere dayanıyordu, bunları özet olarak veriyor. Tunaya'ya göre Türk Devrimi ile Meşrutiyet 'inkılâbı' arasındaki fark; Meşrutiyette, hürriyetin, çok uluslu ve egemenliğine tamamiyle sahip olamayan bir ülke için de elde edilmek istenmesi; Türk Devrimi'ndeyse özgürlüklerin 'istiklâl' ve hâkimiyeti milliye' ile birleşerek gerçekleştirilmesidir. Atatürk bu 'devrim'le 'inkılap' arasındaki ayrımı şu sözlerle belirtmiştir:

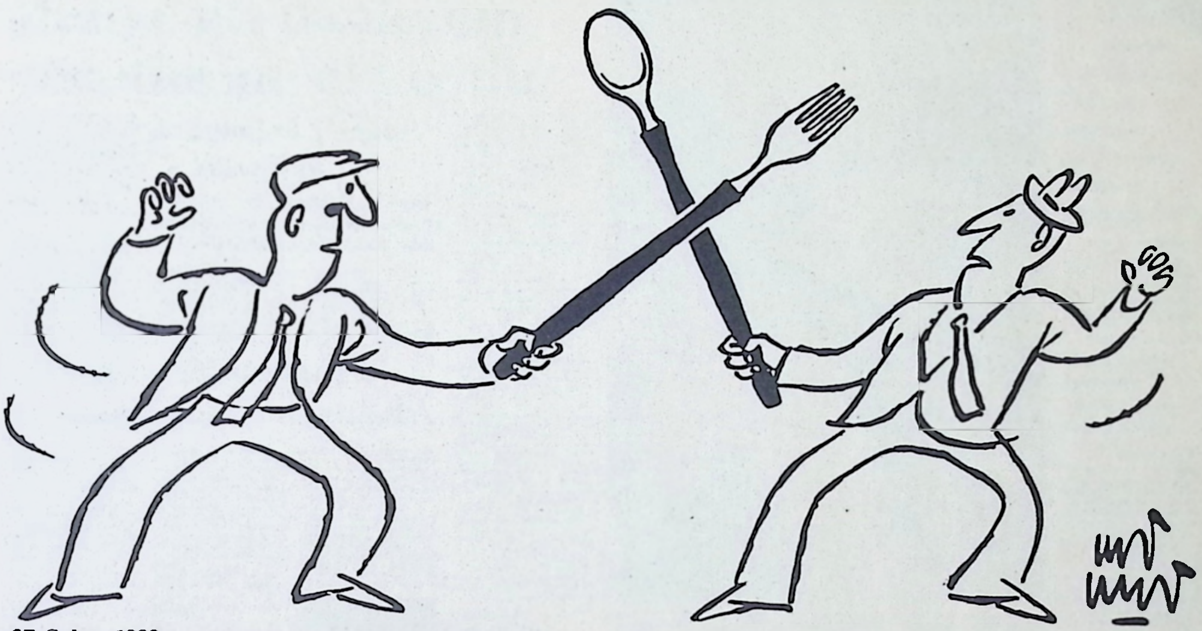
"Bu iki inkılap arasındaki fark tarif olunamayacak derecede büyüktür, zannederim. Birincisi — Meşrutiyet— milletin tabiaten aradığı hürriyet havasını içine çektiğini zannettiren bir harekettir. Fakat ikincisi, milletin hürriyet ve hâkimiyetini fiilen ve somut olarak saptayan ve ilân eden bir inkılab-ı mesuttur ve şüphe yok, yalnız Türkiye'de değil bütün cihanda önemle ele alınmaya değer bir yeniliktir."

Yazımın başında aldığım sözleri Tunaya'nın 1971'de gazetemizde çıkan bir yazısından aldım. Tunaya, 'Devrim Tarihi' derslerinin baştan savma yerine getirildiğini söylüyor ve gençlerimizin düşünerek, duyarak, bilinç ışığında aydınlanarak Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçekleştirdiği bir devrimi, 'Türk Devrimi'ni çözümlemeye, anlatmaya, anlamaya başladıklarını mutlu bir olgu olarak gösteriyor. Bu devrimci eylem, bir düşünce, tek başına ele alınamaz, onu dünyadaki başka eylemlerle, düşüncelerle karşılaştırmak, böylece gerçek yerini, önemini belirtmek gerekir. Tunaya diyor ki: *"Türkiye'de bugün sayısız fikir akımları varsa, o kadar da düşünen kafa var demektir. Bu çeşitlilikten ürkmemek gerek... Hem ne gariptir. Dünyanın her yerinden gelen her şeye açığız. Miniyi, maksiyi 'tabii", 'medeni' sayıyoruz, ama her yerde, her an söylenen fikirleri 'fiili' bir gümrükten geçirmek istiyoruz."*

Ben de Tunaya gibi düşünüyorum: Türk Devrimi diye adlandırılması gereken Atatürk'ün devrimci eylemi, dünyanın pekçok düşünce eylemleri arasında kendince bir ayrılığı olan bir tutum, bir görüştür. Bunu açıkça tartışmaktan, başka eylemlerle,

düşüncelerle karşılaştırmaktan niye kaçınmalı, niye ürkmeli? Tarihimizi, Atatürk'ün düşüncelerini gereği gibi bilmek, her şeyi yerli yerine koymak, Türk Devrimi'ni yaşatmanın, başarıya ulaştırmanın tek yoludur.

Tunaya'yı büyük işler bekliyor. Öğrencilerinden ayrılmış değil o... Kitaplarla, yazılarla daha geniş yığınları aydınlatmak, çağdaş bilince kavuşturmak göreviyle başbaşa şimdi...

27 Şubat 1983

İspanyol Hükümeti, bankaların desteğiyle Rumasa'ya el koydu

NİLGÜN CERRAHOĞLU/ *28 Şubat 1983*

MADRİD — 23 yıl içinde yoktan var olan İspanya'nın en önemli holdingi Rumasa'ya, sosyalist hükümetin elkoymasıyla İspanya'da siyasal rejime sırt dayayarak milyoner olma yolunun kapandığı görülüyor. Frankist rejimin ekonomik patlama yıllarının ürünü olan Rumasa'nın ardındaki yasadışı uygulamalar ve koyu katolik finans grubu "Opus Dei" örgütünün ilişkileri böylece, kamuoyunun gözleri önüne serilmiş oluyor.

Ancak ülkede büyük tartışmalara yol açan ve üzerinde durulan asıl soru, alınan kararın temelde ne ölçüde kaçınılmaz olduğu. Özellikle Bakanlar Kurulu'nun istisnasız desteğiyle kararı alanın, iş çevrelerine yakınlığı ile tanınan **"aşırı"** liberal görüşleri yüzünden sık sık eleştirilere hedef olan, İspanya'nın dinamik Ekonomi Bakanı **Miguel Boyer** olması ilginç. Olayın sürpriz bir başka yönü, diğer Batı Avrupa ülkelerinde yaşanan endişelere rağmen Rumasa olayının İspanya'da, genel bir **"devletleştirme"** dalgasının başlangıcı olarak görülmemesi. Hükümetin bu yönde güvencelerle dolu açıklamalarının yanı sıra, dün Başbakan Felipe Gonzalez ile 2 saatlik bir görüşme yapan Özel Sektör Bankaları Derneği Başkanı **Rafael Termes**'in açıklamaları da bu güvenceleri tamamen destekleyici yönde.

Bankaların desteği

İşveren çevrelerinde yaygın kanı, Ekonomi ve Maliye Bakanı Boyer'in bu cüretli adımı atmadan önce büyük bankaların desteğini sağladığı yolunda. Çok mütevazi bir şarap tüccarının oğlu olarak ticaret hayatına atılan, Rumasa'nın sahibi Ruiz Mateos'un geleneksel iş çevreleri tarafından **"yeni zengin"** olarak görülüp, öteden beri fazla ciddiye alınmadığı bir gerçek. Ayrıca, biraz Türkiye'deki Kastelli olayında görüldüğü gibi, Rumasa Holding'in ve Başkanı Ruiz Mateos'un yaşadığı mali çöküntünün, işveren çevrelerini de tedirgin ettiği muhakkak.

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Şevket Süreyya Aydemir
Kırmızı Mektuplar ve Son Yazıları
Fiatı: 100 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu/İstanbul

Cumhuriyet
59. Yıl; Sayı: 21030 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. — 16 Mart 1983 Çarşamba

1983/MART

Maliye iki bankanın yönetimine el koydu

1- İstanbul Bankası
2- Hisarbank

Ödeme aczi içindeki İşçi Kredi Bankası yönetimine elkonması için formaliteler devam ediyor

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Maliye Bakanlığı Bankalar Yasası'nın 60. maddesine dayanarak «Mali bünyelerini ciddi bir biçimde sarsıldığı» gerekçesiyle Hisarbank ve İstanbul Bankası yönetimlerine el koydu. Ödeme aczi içerisinde bulunan İşçi Kredi Bankası yönetiminin değiştirilmesi için formalitelerin devam ettiği bildirildi.

Hisarbank ve İstanbul Bankası yönetimlerinin değiştirilmesinden sonra bu iki bankanın Genel Müdür ve yöneticilerine işten el çektirildi. Hisarbank Muvakkat Azalığına Erdoğan Mamaoğlu, İstanbul Bankası Muvakkat Azalığına Oktay Ersoy getirildiler.

Yeni oluşturulan Yönetim Kurulları'nda Maliye Bakanlığı'nca [illegible] olarak Ziraat Bankası'ndan destek alındı. Bankaların Muvakkat Azalığına getirilen Mamaoğlu ve Ersoy görete başlayarak vatandaşın paniğe kapılmamasını istediler.

Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu, Bakanlar Kurulu'nun dünkü toplantısından çıkarken «ödeme aczi içerisinde bulunan» İşçi Kredi Bankası için de formalitelerin sürdüğünü belirterek «tamamlanırsa onu da açıklayacağız» dedi.

1958 tarihli Bankalar Yasası'nın Maliye Bakanı'na tanıdığı yetki ile Hisarbank ve İstanbul Bankası'nın yönetim kurulu üyeleri değiştirilirken, yeni atanan Yönetim Kurulu üyeleri dün görevlerine başladılar. Yönetimleri değiştirilmiş olmasına rağmen, her iki bankanın tam müşteri ile ugurcu kişilere olan yükümlülüklerinde herhangi bir değişiklik olmayacak.

Öncekile geçen yıl ortaya çıkan «banker batmalarından» sonra, Maliye Bakanlığı, bankaların dikkatini çekerek «mali bünyelerini güçlendirmelerini» yönünde direktif verdi. Bu direktif doğrultusunda da, bankalar kesiminde yoğun ve gizli süren bir denetim başlatıldı. Aynı amaçla, Bankalar Yasası'nda da değişikliklere gidilmesi gereği doğdu. Öngörülen değişiklikler göre, Maliye Bakanlığı'nın ve hükümetin bankalar üzerindeki tasarruflarının yoğunlaştırılması üzerinde duruldu.

Öngörülen genel tavrın arasından, «mali bünyelerinin gerçek durumlarının» saptanması için Bankalar Yeminli Murakıpları harekete geçirildi ve bankalarla ilgili «gizli ve özel raporlar» hazırlandı. Bu raporlar arasında Hisarbank ile İstanbul Bankası'na ilişkin raporların, her iki bankanın «mali bünyelerinin sarsılmakta olduğu» doğrultusunda bilgileri içerdiği görüldü. Bunun üzerine her iki bankanın yöneticileri Ankara'ya çağırılarak Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu tarafından uyarıldı ve «kendilerinde çekilmelerini istendi». Sağlanan bilgilere göre, bu dönem de belli bir süre tanındı. Ancak bu süre içinde her iki bankanın faaliyetleri yakından izlenmeye devam edildi, bankalar özellikle mevduat sertifikası alım-satımları, banker [illegible]

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

Kafaoğlu: Bankalara el koymadık yasayı uyguladık

ANKARA, (a.a.) — Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu Hisarbank ve İstanbul Bankası'na el konulmadığını, ilgili kanunun 60. maddesinin uygulandığını açıkladı.

Maliye Bakanı Kafaoğlu, dün Bakanlar Kurulu toplantısından çıkarken gazetecilerin Hisarbank ve İstanbul Bankası'nın yönetimlerinin değiştirilmesine ilişkin sorularını cevaplandırdı.

Kafaoğlu iki bankanın geçici Yönetim Kurulları'nın Ziraat Bankası uzmanlarından teşkil edildiğini belirterek, Hisarbank ve İstanbul Bankası'nın idari [illegible] Ziraat Bankası'na tevdi edildiğini söyledi.

Anılan bankalarla ilgili işlerin yapılmasının zaruri olduğunu kaydeden Maliye Bakanı Kafaoğlu, Danışma Meclisi'nden yetki istenmesinin konuyla ilgisi bulunmadığını ifade etti ve «bunu kanunla yetkim vardır» dedi.

İşçi Kredi Bankası ile ilgili formaliteler tamamlanmadığı da [illegible] olduğuna da dikkati çeken Maliye Bakanı Kafaoğlu'nun basın mensuplarının yönelttiği sorulara verdiği cevaplar şöyle:

SORU: Maliye'nin el koyduğu bankalar hakkında birşey söyleyecek misiniz?

KAFAOĞLU: Birşey söylemiyeceğim. Bankalar Kanunu'nun 60. maddesine göre, formaliteler yerine getirildi ve geçici Yönetim Kurulu kuruldu. Bu geçici Yönetim Kurulu Ziraat Bankası uzmanlarından teşkil edildi.

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Operasyonun yankıları

Ahmet Kozanoğlu: Karar normaldir

ALİ KOÇMAN : Olumludur
HALİT NARİN : Kaçınılmazdı
MURTEZA ÇELİKEL : Geç kalındı

Ekonomi Servisi — Hisarbank ve İstanbul Bankası yönetimlerinin Maliye Bakanlığı'nca değiştirilmesi, banka ve sanayi çevrelerinde genellikle olumlu, hatta «geç kalınmış bir karar» olarak karşılandı. Kararın «ne zamandır beklenen ve yapılması gereken bir düzenleme» olduğunu kulağımıza fısıldayan banka yöneticileri, iş demeç vermeye gelince çekimser kaldılar ve bu durumda konuşmanın «yakışık almayacağını» vurguladılar. Başta Hisarbank'ın sahibi olmak üzere görüş belirten sanayici ve ekonomistler şöyle dediler:

● HİSARBANK'ın sahiplerinden Ahmet Kozanoğlu — Kararı normal karşılıyorum. Maliye Bakanlığı, Bankalar Kanunu'nun 60. maddesindeki hakkını kullanmıştır. Artık bu hakkı kullanma kararıyla birlikte mesuliyetleri de üstlenmiştir. Hisarbank'ta yönetimin değişti-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

KOZANOĞLU — «Kimse benim görüşümü almadı.»

Bankalar operasyonu

Uzun süredir beklenen olaydı

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Güney ve Güneydoğu bölgesindeki gezisinden ayrılan tonuyla Tıp Bayramı'na katılan Cumhurbaşkanı Kenan Evren, bu bayram nedeniyle önceki gün bilinen konuşmasını yaptıktan sonra, Çankaya'ya çıktı. Bir süre sonra da Başbakan Bülend Ulusu başkanlığında, bir heyeti kabul etti. Heyette Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu ile birlikte Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığı yetkilileri de bulunuyordu.

Başbakan Ulusu, son Güneydoğu gezisinde sürekli olarak Cumhurbaşkanı Evren ile birlikteydi. Belki de, konuyu gezi sırasında Cumhurbaşkanı ile görüşme olanağını bulmuştu. Ancak, Ankara'ya dönünce «son bir kez daha teknik ayrıntıları» dinledi ve daha önce hükümet düzeyinde alınan kararı ere-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

ZAMANSIZ YİTİRİLEN YILDIZ — Şehit Galip Balkar'ın tabutu başında konuşan arkadaşı, Büyükelçi Aydın Alacakaptan, «yıldızlarını zamansız yitirme nedense milletimizin tarihsel kaderidir» dedi. Balkar'ın ölümü Türkiye'de dış saldırılara karşı dayanışmayı pekiştirdi. (Foto: a.a.)

Şehit Balkar toprağa verildi

Türkmen: Türkiye'den intikam almaya kalkanlar cezasız kalmayacak

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Ermeni teröristlerin kurban aldığı Dışişleri Bakanlığı'nın 23'üncü şehidi, Belgrad Büyükelçimiz Galip Balkar dün Ankara'da düzenlenen Devlet töreni ile toprağa verilirken çalışma arkadaşları Balkar için son görevlerini yerine getirdiler.

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Dışişlerinde herkesin sevdigi isim: Galip Balkar

Sedat ERGİN

ANKARA — Geçtiğimiz hafta Ermeni teröristlerce şehit edilen Belgrad Büyükelçimiz Galip Balkar'ın kaybının Dışişleri Bakanlığında yarattığı büyük üzüntüde Balkar'ın herkes tarafından sevilen kişiliğinin rolü büyük.

Çalışma arkadaşlarına göre, Balkar «Bakanlıkta herkesin üzerinde görüş birliğine varabildiği tek kişiydi». Kendisini yakından tanıyan bir diplomata göre de

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Yurda dönen Nilüfer Çelenk ifade verdi

İstanbul Haber Servisi — Silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı ile suçlanan ve Bulgaristan'da göz altında bulunan Bekir Çelenk'in eşi Nilüfer Çelenk dün sabah saat 02.00'da yurda döndü ve İstanbul Emniyet 1. Şube Müdürlüğünde ifadesi alındı.

Dün saat 14.00 sıralarında yanında kız kardeşi Hülya Koçyiğit'in kocası eski futbolcu Selim Soydan olduğu halde Emniyet Müdürlüğün'ün Gayrettepe'deki binasına giden Nilüfer Çelenk'in kocasının işleri ile ilgili olarak ifadesine başvurulduğu öğrenildi.

Papa suikastına da adı karışan ve terörist Mehmet Ali Ağca'ya para yardımı yaptığı öne sürülen Bekir Çelenk'in eşi, uçakla İstanbul'a vardıktan sonra Bekir Çelenk'e ait Kalamış'taki evine gitti. Olayın öğrenilmesi üzerine, Kalamış'a gelen gazetecilerle görüşmek istemeyen Nilüfer Çelenk, saat 12.00'ye doğru eniştesi Selim Soydan'ın İstiklal caddesinde bulunan yazıhanesine gitti. Burada da bir süre kalan Nilüfer Çelenk daha sonra eniştesi ile birlikte gittiği Emniyet Müdürlüğü'nde ifade verdi.

Nilüfer Çelenk akşam 6-[illegible] ifadesinden sonra Emniyet'ten ayrıldı.

İtalya'da [illegible] çıkarılan uluslararası silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığını soruşturan İtalyan savcı Carlo Palermo, Sofya'da Bekir Çelenk'i sorguya çekti. Palermo ve yüksek düzeydeki İtalyan polis yetkililerinin Bulgaristan'daki soruşturmayı tamamladıkları açıklandı.

Yabancı öğretim üyelerine Türklerin üç katı maaş öneriliyor

ODTÜ öğretim üyeleri Dr. Kemal Gürüz ile Dr. Yahya Tezel, İngiltere'de «transfer edecek» öğretim üyesi arıyorlar.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Üniversitelerdeki öğretim üyesi açığını kapatmak için İngiltere'de bir dizi görüşmeler yapan Dr. Kemal Gürüz ile Dr. Yahya Tezel'in yabancı bilim adamlarına cazip öneriler yaptıkları belirlendi.

ODTÜ'lü öğretim üyeleri Dr. Gürüz ile Dr. Tezel'in yabancı bilim adamı transferi için İngiltere'de yapacakları görüşmelerin içeriği, İngiliz Kültür Heyetince, İngiltere'deki Üniversitelere bir yazı ile duyuruldu. İngiliz Üniversitelerine Türkiye'den gönderilen yazıda, Dr. Gürüz ile Dr. Tezel'in ziyaretlerinin amacının öncelikle «öğretim üyesi açığını kapatmak» olduğu belirtiliyor.

İngiltere'deki Üniversitelere gönderilen yazıda ayrıca, Türk Üniversitelerinde çalışacak yabancı öğretim üyelerine konut giderleri dışında Türk meslektaşlarına ödenen aylık ücretin üç katı verilebileceği bildiriliyor.

Bu arada ODTÜ'nün bazı Ortadoğu ülkelerinden özellikle Suudi Arabistan ve Kuveyt'ten alacağı fonlardan yararlanıla-

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

Ege ve SBF'den birer öğretim üyesi daha ayrıldı

Haber Merkezi — Ege Üniversitesi'nden bir profesör daha emekliliğini isteyerek ayrıldı. SBF'den öğretim görevlisi Sadık Baklacıoğlu'nun istifa ettiği öğrenildi.

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri bölümü öğretim

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

■ ABD İsrail'e baskıyı artırıyor.
■ Madrid, NATO referandumunu erteledi.
3. sayfada

■ Sartre'ın aşk mektupları.
4. sayfada

■ Kurtuluş davasında, 21 kişi mahkum oldu.
■ Bıçaramecila ve Taygun, TKP üyeliği iddiası ile yargılanıyorlar.
6. sayfada

■ TPAO Genel Müdürü: Türkiye'de petrol ucuz lamaz.
8. sayfada

● Cankurtaran — Sakarya maçının hakemiyle görüştük: «Sakarya hakmen yenik sayılmalı.»
10. sayfada

■ 7 milyonluk dava başladı.
■ ABD, El Salvador'u kaybetmemek için bu tün gücünü kullanıyor.
■ Marlon Kemal'in öldürülme davası yedi yıldır sürüyor.
12. sayfada

2 bankanın kimliği

Maliye Bakanlığı tarafından geçici yönetime alınan iki bankanın sermaye yapıları ve mevduat durumları şöyle:

HİSARBANK

● *1926'da kurulan Afyon Terakki Bankası 1979 yılında Hisarbank olarak yeniden örgütlendi.*

● *Sermaye yapısı bankanın tümüyle Kozanoğlu-Çavuşoğlu Grubu bünyesindeki şirketlerden oluştuğunu gösteriyor. Payların dağılımı şöyle: Ahmet Kozanoğlu yüzde 15, Ömer Çavuşoğlu yüzde 18, Koz — Çav yüzde 30 Karben A.Ş. yüzde 3, [illegible] yüzde 18.7, Sınai Yatırımlar Finansman A.Ş. yüzde 10, Surholding yüzde 13, diğer ortaklar yüzde 1.*

● *Bankanın mevduatı yıl sonları itibariyle*

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

Maliyenin yetki tasarısı bugün DM'de

Danışma Meclisi'nin bugün yapacağı toplantıda Türk Mali Sistemi'nin yeniden düzenlenmesine ilişkin yetki yasa tasarısı görüşülecek

ANKARA, (ANKA) — Türk Mali Sistemi'nin yeniden düzenlenmesine ilişkin Yetki Yasa Tasarısı Danışma Meclisi Genel Kurulu'nun bugün saat 14.00'de başlayacak birleşiminde görüşülecek.

Tasarının açık ya da gizli oturumda görüşülmesi konusu şu ana kadar kesinlik kazanmadı.

Danışma Meclisi Genel Kurulu'nun bugünkü birleşimini yönetecek olan başkanvekili Turhan Güven, «ANKA» muhabirinin konuyla ilgili sorusunu yanıtlarken tasarı'nın gizli oturumda görüşülmesi yolunda Maliye Bakanlığı'nın başkanlık divanına herhangi bir başvuruda bulunmadığını bildirdi. Güven şöyle dedi:

«— Ancak, tasarıyla ilgili görüşmelere geçildiği an Bakan ya da bakanlık temsilcisi gizli oturum talebinde bulunabilirler. Bu talep üzerine üyeler dışında genel kurul salonu boşaltılır ve talepte bulunan temsilci, isteminin gerekçesini genel kurula açıklar. Gizli oturum genel kurulun bu yolda vereceği karar üzerine yapılabilir.

Sözkonusu tasarıyla para ve sermaye piyasalarının güven ve istikrar içinde, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara uygun olarak

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de

Şirketlerin yeniden değerlemede uyacakları esaslar belirlendi

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile şirketlerin yeniden değerlemede uyacakları esaslar belirlendi. Tebliğ ile imtiyazlı şirketler yeniden değerleme kapsamı dışında bırakılırken, yaban-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

“İkinci adım,, atıldı

Osman ULAGAY

Maliye Bakanlığı dün yürürlüğe giren kararıyla «mali bünyeleri ciddi şekilde sarsılmış olan» bankalar konusunda niceliy beklenen «ikinci adımı» atmış oldu. Şu ana kadar gelen bilgilere göre, daha önce verilen sürede durumlarını düzeltemeyen iki bankada Bankalar Yasası'nın 60. maddesinin 2. fıkrası uyarınca geçici yönetimler oluşturuldu ve söz konusu bankaların genel müdürlüklerine Ziraat Bankası bünyesinden atamalar yapıldı.

«İkinci adım»ın bundan sonraki aşaması; söz konusu bankalarda ara bilançolar hazırlanarak kesin bir durum saptaması yapılması ve alınması gereken önlemleri içeren bir raporun hazırlanarak Maliye Bakanlığı'na verilmesi olacak. Bu işler yapılırken söz konusu bankaların müdürleri arasında bir telaş ve panik havasının esmemesi için Ziraat Bankası'nın

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de

olayların ardındaki GERÇEK

Tarihimize Sahip Çıkmak

1 Mart 1983 günü bu köşede «Boğaziçi'ni kurtarma görevi» başlığı altında yayınladığımız yazıda şu tümce yer alıyordu: «Dünyanın en güzel doğasını ve çeşitli tarihsel uygarlıkların mirasını yok eden saldırıları durdurmak, hem atalarımıza hem gelecek kuşaklara, hem de yeryüzü uygarlığına karşı borcumuzdur.»

Bu satırların üstünden 2 hafta geçmeden Boğazda tarihsel yalılar birbiri ardına yanmaya başladı; yalı yangınlarından türeyen kıvılcımlar, Beylerbeyi'nde Hamid-i Evvel Camii'ne de sıçradı. Paha biçilemiyecek değerde tarihsel eşya kül oldu. Yangınların nedenleri şimdilik bilinemiyor; Açılan kovuşturma ve uzman raporlarının sonuçları bekleniyor.

Ancak, çarpıcı bir gerçek gittikçe belirginleşiyor. Diyarbakır'da 7 katlı beton apartman çöküyor; Zongul-

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

Petrolde fiyat savaşı nasıl önlenecek?

Haberi 9. sayfada

GÖZLEM — UĞUR MUMCU

Özerklik Ne Demek?

«Holding profesörlerinden ne haber?

Sanırım haberler iyidir. Holdinglerin bordrolarına birkaç yüzbinlik aylıkla bağdaş kuran profesörlerimizin keyfine diyecek yoktur. Gerçi, bir ara, «Banker faciası» nedeniyle bir kısmının durumları sarsılmışsa da kısa sürede işlerinin düzelmiş olduğunu sanırım. Aç kalacak değiller ya?

Bu «Holding profesörlüğü» kavramı, mali açıdan ele alındığı gibi, siyasal, ideolojik ve pedagojik açıdan da ele alınmalıdır.

(Arkası Sa. 11, Sü. 7 de)

Grizu faciası

Bilirkişilere itiraz edildi

■ *Zonguldak Valisi Halkımızın tam bir sorumluluk duygusu içinde kazazedelerin yardımına koşması acımızı bir ölçüde hafifletiyor.*

■ *Kirli hava ocaktan dışarı atılamazsa tozların yanısıra grizu gazı da çalışma yapılan yol ve pannolarda birikiyor. Son patlamada en güçlü olasılık havalandırmadaki bir aksama.*

■ *Kandilli kömür ocakları önünde işçi-sendikacı diyaloğu. Sendikacı: Bak arkadaş, biz dinleriz ama bazı şeyleri söylemek işimize gelmez, dedi. Sendikacı Maden Federasyonu Genel Başkan Vekili Nizamettin Özkan'dı. İşçiler Özkan'la onun kimliğini bilmeden söyleştiler.*

■ *DPT'nin istatistiklerine göre son 14 yılın ortalaması alındığında bir günde 709 işçinin iş kazası geçirdiği saptandı.*

Haberleri 7. sayfada

Boğaziçini Kurtarma

1 Mart 1983

Son günlerde yönetim kesiminde üç olumlu girişim gündeme girdi. 1) Tüketiciyi koruma önlemlerini içeren yasa tasarısı. 2) Kamu iktisadi kuruluşları konusunda düzenleme çalışmaları. 3) Boğaziçi Yasa Tasarısı.

Bu üç girişim basına yansıdığı kadarıyla olumlu çizgiler taşımaktadır. Ayrıntılar ortaya çıktığında konuyu daha iyi değerlendirip eleştirmek olasıdır.

Öncelikle Boğaziçi Yasa Tasarısı'nı desteklemek, yurtseverlik görevi düzeyine ulaşmıştır. Çünkü dünyanın en güzel doğasını ve çeşitli tarihsel uygarlıkların mirasını yıkıp yok eden saldırıları durdurmak, hem atalarımıza, hem gelecek kuşaklara, hem de yeryüzü uygarlığına karşı borcumuzdur. Boğaziçini yiyip bitiren, çirkinleştiren, betonlaştıran, ata yadigârı tarihsel değerlerimizi kemiren salgını önce durdurmak, sonra da yıkılanları onarmak zorundayız.

Boğaziçi yıllarca kapanın elinde kalan yağma alanına dönüşmüştür. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Genel Müdürü Çelik Gülersoy'un dün gazetemizde vurguladığı gibi birisi çıkıp yüz yıllık güzelim çınarı devirmiş, yanına kâr kalmıştır; öteki çıkıp 200 yıllık ahşap yalıyı 9 yerinden kundaklayıp yakmış, yerine beton apartman dikmiştir. Kimileri de Boğaziçi sırtlarını gecekondulaştırmıştır.

Oysa Boğaziçi, nüfusu 10 milyona doğru tırmanan metropolde halkın soluk alabilmesi için işlevini yapacak biçimde düzenlenmelidir. Bu amaçla çıkarılacak kesin yaptırımlı bir yasa önemli bir adım sayılmalıdır.

Görgüsüzlüğün, parasal hırsın, çıkar güdüsünün saldırısına göğüs germek kolay değildir. Bir yönetimin bu işi yapabilmesi için çok güçlü olması, çık zar çevrelerinin etkisinden kurtulması gerekir.

Ama, sorun yine bitmez. Çıkarılan yasanın gelecekte titizlikle uygulanmasını sağlayacak önlemlere de gerek vardır.

★ ★ ☆

1 Mart 1983

Avrupa ve Füzeler

ALİ SİRMEN *1 Mart 1983*

Önümüzdeki pazar yapılacak olan F.Alman seçimleri *"Alman füzeleri"* konusunu öne çıkarmış bulunmakta. Gözlemci ve yorumcuların hepsi, Alman seçimlerinden söz ederlerken Avrupa füzelerine de değinmek zorunluluğunu duyuyorlar.

ABD yöneticileri, bir kısım Amerikan gazetecileri ve politikacıları ile bu ülke dışındaki bazı gözlemciler ise bu konuda Avrupa'daki yeni gelişmeleri bir türlü anlayamıyorlar, Cruise ve Pershinglerin eski anakaraya yerleştirilmesine karşı çıkanları, oyunbozanlık, mızıkçılık ya da bozgunculukla suçlamaya kadar vardırıyorlar işi.

Bu görüşü savunanlar, *"Avrupa 1950'lerden başlayarak, güvenliğini Amerikan nükleer şemsiyesi altına koymadı mı? Şimdi hem Amerikan nükleer şemsiyesini isteyip, hem de bu füzelere karşı çıkmak neden?"* diye soruyorlar.

Sanırız sorunun özünde, gelişmelerin getirdiği yeni durumu görmemekten kaynaklanan bir yanlış yatmaktadır. Evet, Avrupa'nın 1950'lerden başlayarak kendi güvenliğini Amerikan nükleer şemsiyesinde aradığı bir gerçektir. Hemen belirtelim ki, burada sözünü ettiğimiz Avrupa, coğrafi değil politik bir kavramdır, yani yalnızca kapitalist Avrupa ülkeleri kastedilmektedir. Ancak, dünyanın durumu 1950'lerden bu yana çok değişmiştir. Yaşanmış olan olayları yok saymak da olası olmadığına göre, artık yeniden 50'lerin koşullarına ve 50'lerdeki düşüncelere ve çözümlere dönmeye çalışmak da pek tutarlı olmasa gerektir.

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesindeki günler, hızla kızışan, dozu sürekli artan bir soğuk savaş dönemiydi. İkinci Dünya Savaşı'nda büyük kayıplara, yıkıma uğrayan Avrupa, yalnız askeri alanda değil, ekonomik konularda da Amerikan öncülüğünü kabul etmekten başka bir yol bulamıyordu. Bu dönemde, başlangıçta ABD nükleer tekele sahip olduğuna göre, kendi görüşlerini karşı tarafa rahatça kabul ettirebilecek bir durumdaydı.

Kısa süren tekel aşaması, Sovyetler'in kendi nükleer güçlerini oluşturup güçlendirmeleriyle geride ka-

lınca, yeni bir dönem başladı. Bu dönem nükleer denge ya da dehşet dengesi dönemiydi.

İkinci dönemde de Avrupa'nın güvenliğini Amerikan nükleer şemsiyesinde aramasını anlamak kolaydır. Kendi topraklan üzerinde Amerikan güçlerinin bulunmasını isteyen Avrupalılar, bu güçlerin kendi konvansiyonel yanıt olanaklarını arttırmasından çok, bunları olası bir saldırı halinde, ABD'nin nükleer savaşa otomatik olarak katılmasını sağlayacak birer güvence olarak görmekteydiler.

O günlerde NATO'nun stratejisi topyekün mukabeleydi. Yani, bir NATO ülkesi saldırıya uğradığı takdirde, NATO topyekün nükleer savaşı başlatacaktı. Böylelikle Avrupa kendi açısından bir denge oluşturduğu kanısındaydı. Hiç kuşku yok ki, dehşet dengesi diye adlandırılan bu denge gerçekte çok tehlikeli, insanlığı bir an içinde yok etme tehdidini de bağrında taşıyan bir dengeydi.

1960'lı yıllarla birlikte, soğuksavaşın hızı azaldı. Onun yerini yavaş yavaş gelişen bir yumuşama aldı. Bu yumuşama sürecine geçilmesinin çeşitli nedenleri vardı. Bunlar arasında ekonomik gerçekler de önemli bir yer tutmaktaydı. Nitekim, F.Almanya altmışlı yılların ikinci yarısında patlak veren büyük ekonomik bunalımını, SPD'nin doğuya açılmayı öngören Ostpolitik'i ile atlattı.

Yumuşama ile birlikte NATO'nun stratejisi de değişti. Artık topyekün mukabele yerini esnek mukabeleye bırakmıştı. Yani, bir NATO ülkesinin saldırıya uğraması halinde, NATO otomatik olarak nükleer savaşa başvurmayacak, kademeli bir mukabele yöntemi uygulayacaktı.

Avrupa'ya bir saldırı gelmesi halinde, savaşın Avrupa'da yoğunlaşması ve ABD'nin buna seyirci kalması olasılığı belirmeye başlamıştı. Bu gerçeği belki de ilk dile getiren General De Gaulle oldu. De Gaulle daha 1960 yılında Eisenhower'e, kendi yazgılarıyla başbaşa bırakılabileceklerini düşünmek zorunda olduğunu söylemiş, beş yıl sonra Atlantik İttifakının entegre gücünden çekilmiş, kendi "caydırıcı" nükleer gücünü geliştirme yolunu tutmuştu.

1960'larda geçerli olan bu olgu günümüzde kendini daha da güçlü bir biçimde duyurmaktadır. Hele hele, taktik nükleer silahların gelişmesiyle, Reagan yönetiminin Avrupa'da odaklanacak, sınırlı bir nükleer savaşı kazanabilecekleri olasılığını ciddi olarak ele alıp incelemeye başlaması, Avrupa ülkelerinde yalnız sol kanat partilerinde değil, birçok çevrede çok ciddi kuşkuların doğmasına neden olmuştur.

Bu durum karşısında Avrupa'da bazı kuruluşlar, 1950'lerin geride kalmış koşullarının getirdiği çözümler yerine, karşılıklı yumuşamaya dayalı çözümlere yönelmeyi yeğlemekte, Avrupa'yı gerginliğin odağı olmaktan çıkarıp, Helsinki Nihai Senedi'nde de öngörüldüğü gibi barış ve işbirliğinin kaynağı haline sokmak istemekte, çıkışı bu noktada aramaktadırlar.

Herhalde, bu tutum ciddi biçimde eğilip incelendiğinde, anlaşılması zor bir nitelik göstermemektedir.

3 Mart 1983

Fransız Doğmak Talihi

5 Mart 1983

İnsan nasıl doğar? Kız ya da oğlan değil mi? Ama geçmişe baktığımızda görüyoruz ki, kimi efendi, kimi köle, kimi soylu, kimi halktan biri olarak dünyaya gelmiştir. Herkes kont, kontes, dük, düşes olabilir mi? Şehzade ya da veliaht doğmak da bir piyango işidir. İnsanlar farklı mı doğuyorlar? Kimi Müslüman, kimi Yahudi, kimi Hıristiyan, kimi Amerikan, kimi Türk, kimi Fransız doğsa da insanlar ça-

ğımızda eşit sayılırlar.

Özellikle Fransız olarak doğanların 1789 Devriminde de belirlendiği gibi insanların eşit doğduğunu bilmeleri gerekmez mi? İnsan Hakları Bildirisi'nde herkesin eşit doğduğu ve insanın yaşama hakkına sahip bulunduğu yazılı değil midir?

Öyle görünüyor ki pratikte iş biraz değişiyor. Ermeni terörü dış dünyada (ve öncelikle Fransa'da) Türk diplomatlarının canını alırken, tepki göstermeyen, hatta tepki yerine televizyonda 1915 yılının tarihte kalmış görüntülerini gösteren Fransızlar, bu kez bir sorun karşısındadırlar. Çünkü 8 şubatta Paris'te bir Türk turizm ajansına saldırıda bulunan Ermeni terör örgütü ASALA, bir Fransızı, bayan Renée Morin'i yanlışlıkla öldürmüştür. Bu olay Fransız basınını ayağa kaldırmaya yetmiştir. Pek saygın Le Monde gazetesi bile başyazısında olayı titizlikle inceliyor; Ermeni terör örgütü ASALA'yı eleştiriyor; Türkiye'yi iğnelemeyi ve yermeyi de unutmuyor.

Fransızlar, Ermeni terörünün varlığını ve karşısına çıkma zorunluluğunu Türkler öldürülürken algılamamışlardı; bu kez kurban bir Fransız olunca tepkiler oluştu.

Demek ki insanlar Fransız Devriminin dünyaya anlatmaya çalıştığı gibi eşit doğmamışlardır. Türk ya da Fransız olmak ayrı şeylerdir. Acaba, böyle bir yaklaşımla Fransız dostlarımıza haksızlık mı etmiş oluruz? Bilmiyoruz.

Bildiğimiz şudur: Türkler, Bayan Renée Morin'e bir şey borçludurlar. Mezarının üstüne bir demet çiçek bırakırken ruhuna şükranlarımızı sunmak görevimizdir. Çünkü ancak onun ölümüyle Fransızlar, Ermeni terörünün terör olduğunu Türkler kadar anlamak bilincine ulaşmışlardır.

Toprağı bol olsun, bu da Bayan Morin'in ölümünden duyulacak üzüntüyü azaltacak bir teselli sayılmalı.

★ ★ ★

Yeşillerin bulicinli adayı herkes hayran bıraktı

YALÇIN DOĞAN/*5 Mart 1983*

Yeşiller'in blucinli adayı, herkesi hayran bıraktı.

HAMBURG — Gençliğin merakla ve zevkle gittiği bir caz salonu. Ya da duvarlarına her türlü afişin asıldığı bir kulüp. Aşkı simgeleyen kalp çizgilerinden İrlanda'daki direnişi destekleyen sloganlara kadar kazınmış yazılar. Çocukların çizdiği karikatürler. Kartondan yapılmış insan boyunda gemiler. Atom silahlarına, nükleer santrallara karşı boydan boya rengârenk bizden biçimlendirilmiş hicivler. Sandalye yerine büyük sigara sandıkları. Masa yerine ormanlarda piknik yerlerinde kullanılan kütükler. Tavandan geçen acaip kalın ısıtma boruları. Yine tavandan sarkan kurumuş çiçek ve ot demetleri. Solgun demetlerin hemen yanından sallanan loş salonu kör bir aydınlığa boğan lambalar.

Girişte büyük bir fil maketi. Hıristiyan demokratların adayı ve şimdiki Başbakan Kohl'un tüm başı ve vücudu fil niyetine oturtulmuş. Duvarlarda silme pankart Caz ustalarından, dünyanın dört bir yanındaki direnişi simgeleyen siyasal afişlere kadar.

Her tarafı rengârenk boyanmış binanın cam çerçeveleri özellikle yeşile boyalı. Alt ve üst kattaki salonun her bir yanında 18. yüzyıldaki Sanayi Devrimi sırasında icat edilen makine maketleri, her biri bir insan boyunda.

Yeşiller'in Hamburg'daki **"parti merkezi"** burası. Ya da kullanılan adıyla **"fabrika"**dayız. Alman siyaset yaşamında artık kendilerini kabul ettiren ve gerek düşünceleri gerekse davranış biçimleriyle klasik parlamenter sistemde hiç alışılmamış örnekler veren Yeşiller konusunda Alman kamuoyunda çok farklı yaklaşımlar egemen.

1970'li yılların sonunda ortaya çıkan Yeşiller, **"topluma başkaldırma"**nın somut ürünleri. 1980 ocağında bu başkaldırma siyasal bir partiye dönüştü. Çevre kirliliğine karşılar, atom silahlarına, nükleer santrallara, savaşa, toplumda yerleşmiş değer yargılarına, geleneklere başkaldırıyorlar. 1980-83 arasında girdikleri eyalet seçimlerinde yüzde 5'ten başlayarak oylarını yüzde 8'e kadar çıkardılar. Şanslarını şimdi de genel seçimlerde deniyorlar.

1980'de, partilerini kurar kurmaz o yılki genel seçimlere girmişlerdi. Ancak o tarihte aldıkları oy yüzde 1.5'u aşmamıştı. Şimdi yüzde 5'lik oy barajını zorluyorlar. İlk kez Alman parlamentosuna üye sokma şansları belirmiş durumda.

"Fabrika"nın 2. katındayız.

Tavandan sarkan kurumuş ot ve çiçek demetleri arasında sandalye niyetine konmuş tahta sandıklardan birinde Yeşiller'in Hamburg bölgesi adaylarından dördü oturuyor. Ne kravat, ne lacivert elbise, ne geleneksel parlamenter aday davranışı. Pantolon niyetine birer blucin, üstlerinde dik yakalı kazaklar. Saat sabahın 10.00'u. En genci elindeki paketi açıyor, sandiviçini yavaş yavaş yiyor, cebinden sigarasını çıkarıyor, aranıyor, kibriti yok, hemen karşısında oturan İtalyan gazetecinin yanan sigarasına uzanıyor, sigaradan kendi sigarasını yakıyor. Müthiş ve sakin ve kendinden emin bir tonla, sorulacak sorulara yanıt vermeye hazır olduğunu söylüyor.

Verdiği yanıtlar görünüşüne taban tabana zıt. İnanılmaz bir bilgi hazinesi, tam bir uluslararası aydın. Bilim adamlarından, dünya çapında politikacı ve sanatçılardan arka arkaya örnekler sıralıyor. Hem klasik, hem de en son yapıtlara atıfta bulunuyor. Omuzlarına dökülen saçlarını ara sıra elleriyle arkaya tarayan genç adam, karşısındakinde sağlam bir güven uyandırıyor.

"TERÖRİST DEMİŞLERDİ"

"İlk anda asi ve başıboş gençliğin topluma siyasal bir tepkisi gibi gelen davranışlarda, gerçekte en dengeli politikacıların olgun yanıtlarını bulabiliyorsunuz:

"Azınlık haklarından, toplumda itilmiş ve hor görülenlerin haklarından yanayız. NATO'dan çıkmayı savunuyoruz. Çünkü iki süper blok dünyada gerginlik yaratıyor. Parlamento içi olduğu kadar, parlamento dışı muhalefeti de savunuyoruz. Parlamenter demokrasideki oyunun kurallarını biliyoruz. Bu oyun için kitlesel eylemleri destekliyoruz. Ama şim-

di bu kuralları değiştirmeye de çalışıyoruz. Özgür, bağımsız, özyenetimden yanayız. Bize ilk zamanlarda terörist diyenler çok oldu, güldük geçtik. Çünkü Gandhi'ye de, Martin Luther King'e hatta şimdiki Papa'ya da terörist dediler. Toplumda sosyal adaleti sağlamaya çalışanların kaderidir bu tür suçlamalarla karşılaşmak. Sermayenin izin verdiği ölçüde değil, bizim düşüncemizin toplumda yaygınlaşması ölçüsünde ağırlığımız artınca, daha da gelişeceğimize inanıyoruz. Anti-demokratik uygulamalara, ahlâksızlıklara, rüşvete sabretmektense, toplumun bu kokmuş değerlerine başkaldırmak ve siyasal mücadeleye girmek, elbette daha tutarlıdır."

Evren: NATO'da en büyük fedakârlığı biz yapıyoruz

5 Mart 1983

WASHİNGTON, (a.a.) — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**, NATO müttefiklerinin Türkiye kadar fedakârlıkta bulunmadığını belirtti. Türkiye'nin her yıl 1 milyar dolarlık askeri yardıma ihtiyacı olduğunu söyledi. Cumhurbaşkanı Evren, Amerikan nükleer füzelerini ülkelerine yerleştirmeyi kabul etmiş olan 5 NATO ülkesinin bu kararı yerine getirmeleri gerektiğini belirterek, Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile geniş bir sınırı olduğuna işaret etti ve, **"Komşumuz olan bu ülke ile ilişkilerimizde dikkatli olmak zorundayız"** dedi. Cumhurbaşkanı, Türkiye'de genel seçimlerin sonbaharda yapılacağını **"kesin olarak söyleyemediğini"** yerine getiremeyeceği bir sözü vermek istemediğini, **"sivil yönetime dönmek için gerekli yasal değişikliklerin zamanında yapılabileceğine ve parlamentonun göreve başlayacağına inandığını"** söyledi.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Ankara'da **Washington Times** gazetesi muhabiri **Russel Warren**'in sorularını yanıtladı. **Washington Times**'in önceki günkü sayısında yayınlanan görüşmede yer alan sorular ve Cumhurbaşkanı'nın yanıtları şöyle:

SORU — 1984 mali yılında Birleşik Amerika'nın Türkiye'ye yapmayı tasarladığı askeri yardım, Türk ordusunun modernizasyonu çalışmalarına başlamak için yeterli midir?

EVREN — NATO içerisinde Türk Silahlı Kuvvetleri, Birleşik Amerika ordusundan sonra ikinci büyük ordudur. Bunun nedeni de coğrafi konumumuzdur. Türkiye, NATO içindeki görevini elinden geldiğince yapmaya çalışıyor. Statüsü değişik dört sınırımız ve bu sınırların da kendilerine göre gereksinimleri var. Bu da, Türk halkının ekonomik refahından bazı fedakârlıklar yapması anlamına gelmekte.

Kişi başına yıllık gelir düzeyimiz 1300 dolar. NATO içindeki en düşük gelir. Buna rağmen, kişi başına yıllık geliri 7 bin ile 10 bin dolar arasında olan bazı müttefiklerimiz, Türkiye kadar dahi fedakârlıkta bulunmaktan ve kararlılık göstermekten kaçınıyor. Aile başına üç otomobilin düştüğü bazı ülkelerde, bu otomobillerden birisini feda etmekten kaçınılıyor. Bu nedenle, Türkiye'nin dost ve müttefiklerinden bazı yardımlar beklemesi tabiidir.

ABD yönetiminin, 1984 mali yılı için Kongre'nin onayına sunduğu Türkiye'ye askeri ve ekonomik yardımlar, önceki yıllara kıyasla önemli ölçüde arttırıldı. Ancak, bu tür bir artış daha önce yapılmış olsaydı, silahlı kuvvetlerimizin modernizasyonu şimdiye kadar tamamlanmış olurdu. Yine de eğer yardım miktarındaki artış oranı önümüzdeki on yıl içinde aynı düzeyde gerçekleşirse, amacımıza ulaşırız. Türkiye, NATO içinde, halen 2. Dünya Savaşı'ndan kalma askeri malzemeleri kullanan tek ülkedir.

Geçtiğimiz yılların deneyleri, Kongre'nin yardımlarda daima bazı kısıntılar yaptığını göstermiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gereksinimlerini karşılamak için, on yıl süreyle, sadece askeri yardım olarak, yılda bir milyar dolara ihtiyaç vardır. Ancak, tabii olarak, ABD yönetiminin, Türkiye'ye yapılan yardımları arttırma önerisini memnunlukla karşıladık.

Arap-İsrail çatışmasında arabuluculuk

SORU — Türkiye, Arap-İsrail sorununa ya da İran-Irak savaşına barışçı bir çözüm bulmak için bir rol alabilir mi?

EVREN — Arap-İsrail çatışmasında iki önemli gelişmeden biri, Arap Birliği'nin Fez Deklarasyonu, öteki Reagan Planıdır ki, İsrail her kisini de reddetmiştir.

Türkiye, şayet arabuluculuğunun olumlu sonuç vereceğine inansa, müzakere yoluyla barışın sağlanmasında rol oynamakta tereddüt göstermez.

İran-Irak savaşına gelince, Türkiye birkaç kez iyiniyet girişiminde ortak çabalara katılmıştır ve iyiniyet çabalarının yararlı olacağına inandığı an yine de katılacaktır. İkisi de komşumuz olan ve dostça ilişkilerimiz bulunan bu ülkeler arasındaki savaş bizi müteessir etmektedir ve dostumuz olan bu iki ülke arasındaki çatışmanın sona erdirilmesi için her çabayı göstereceğiz.

SORU — Pershing-2 ve Cruise füzelerini topraklarına kabul etme kararı veren beş NATO üyesinden herhangi birinin bu kararından vazgeçmesi halinde, Türkiye bu silahları kabul eder mi?

EVREN — Türkiye'nin coğrafi ve stratejik konumu çok önemlidir. Kuzey komşumuz olan Sovyetler Birliği ile uzun bir sınırımız var. Komşumuz ile ilişkilerimizde dikkatli olmak zorundayız.

Cumhurbaşkanı Evren, beş NATO ülkesi, İngiltere, İtalya, Federal Almanya, Belçika ve Hollanda'ya füze yerleştirilmesi kararının NATO'da alındığını, bu karardan vazgeçilmesinin tepki yaratacağını söyledi. Füzelerin Türkiye'ye yerleştirilmesi ile ilgili olarak, **"Bu bir varsayıma dayanıyor. Varsayımlar üzerinde durmak istemem"** dedi.

Evren, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Bütün bunlara karşın bizim arzumuz, her iki tarafın bu silahların yok edilmesi hususunda bir anlaşmaya varmasıdır. Böyle bir karara varılmasından insanlık adına memnuniyet duyacağız."

Cumhurbaşkanı bir başka soru üzerine, Türkiye'de terörle mücadelede büyük başarı sağlandığını, ancak

anarşi ve terörün henüz tamamen silinmemiş olduğunu kaydetti ve **"Bazı belli örgütler yeniden ortaya çıkmak için çaba harcıyor. Türkiye'de halen anarşi ve terör eylemlerine katılmaları nedeniyle hapiste olan 23-25 bin kadar tutuklu var. Yine 7 bin kadarının serbest olduğu biliniyor"** dedi.

Sivil yönetime dönüş ve seçimler

Sıkıyönetim nedeniyle alınmış olan birçok önleme bugün gerek kalmadığını belirten Evren, **"Sivil yönetime dönmek için gerekli yasal değişikliklerin zamanında yapılabilmesi halinde, genel seçimlerin sonbaharda yapılabileceğine ve parlamentonun göreve başlayacağına inanıyorum"** diye konuştu. Cumhurbaşkanı, seçimlerin herhangi bir nedenle sonbaharda yapılamaması halinde, en geç önümüzdeki ilkbaharda gerçekleştirilmesinin kesin olduğunu belirtti. Cumhurbaşkanı Evren, **"seçimlerin kesin olarak sonbaharda yapılacağım söyleyemiyorum. Herhangi bir nedenle tutamayacağım bir sözü vermek istemem"** dedi. Evren bugüne kadar hem dünyaya, hem de Türk halkına verdiği sözlerin hepsini yerine getirmekten sevinç duyduğunu belirtti.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Birleşik Amerika'yı ziyaretinin söz konusu olup olmadığı sorusuna, **"Memnun olurum, ancak şu anda böyle bir tasarı yok"** yanıtını verdi.

"Türkiye'ye anlayış"

Kenan Evren, konuşmasını şöyle tamamladı: **"Türkiye'nin karşılaştığı sorunlar ve problemler sadece kendisi için değil, tüm hür dünya için de aynı oranda önem ve tehlike arzetmekmektedir. Bu bakımdan içinde bulunduğu bu olağanüstü ve geçici dönemde Türkiye'ye gösterilecek askeri, ekonomik destek ve sorunlarına anlayışın, Türkiye'nin olduğu kadar dostlarının da menfaatlerine olacağı gerçeğini belirtmek isterim.**

Türkiye'ye yardım konusunda esas ölçünün ortak yarar olması gerekir. Gerçekten bu konu ele alınırken ve karar verilirken yasama düzeyinde, birtakım iç politik mülahazaralarla bazı grupların iki ülkenin ortak yararı aleyhinde faaliyetlerini maalesef sürdürdüklerini ve önceliği haiz olması gereken ortak yarardan ziyade bu grupların önyargılarının etkili olması sonucu yardım düzeyinin ortak yararlarımıza hizmet edebilecek oranın altına düşürüldüğünü görmekteyiz.

Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesine sıkı sıkıya bağlıyız. Bir başka ülkenin bir santim toprağında gözümüz yok. Türkiye, dünyaya ne kadar barışçı olduğunu göstermiştir. Amacımız, tüm dostlarımızla iyi ilişkiler içinde olmaktır. Bu iyi ilişkilere Yunanistan da dahildir. Türkiye ve Yunanistan dost olmalıdır."

Turgut Özal: Kötü alışkanlığım yok

YALÇIN PEKŞEN/*5 Mart 1983*

Turgut Özal'ın Yeniköy sırtlarındaki evi biraz Türk, büyük ölçüde de Japon dekorasyon anlayışına uygun düzenlenmiş. Sedef kakmalı koltuk ve sehpaların arasında Japon tahta oyma sanatının zarif örnekleri sayılabilecek içki ve müzik dolapları yerleştirilmiş.

Bunların ortasında Turgut Özal'la karşılıklı oturunca kendimi **"Shogun"** dizisinde gibi hissettim. Ne yazık ki dizi film yayınlanırken Turgut Özal yurtdışında olduğu için bizim kadar Japonca öğrenememişti. Bu yüzden konuşmamızı Türkçe yaptık.

Turgut Özal ekonomi ve politika konuşmamak koşuluyla sütunumuza konuk olmayı kabul etmişti. Biz de söze Özal'ın "sıkı" rejiminden **(ülkeye değil, kendine uyguladığı)** başladık.

—Turgut Bey, Amerika'dan döndükten sonra sizi ilk kez görüyorum. Gerçekten büyük bir fark var. Çok zayıflamışsınız. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz şimdi?

—Evet zayıfladık. Yüz on üç kilo geliyordum gitmeden önce.. Seksen beş, seksen altı kiloya indim. Daha seksene kadar inmek lazım. Dört, beş kiloyu yavaş yavaş vereceğiz. Aslında şu andaki kilom altmışlardaki kiloma yakın. Yani yirmi iki sene önceki halime.. Bizim yapımız biraz iri kemikli. Boyum bir altmış yedi olduğu halde ben hayatımda hiç yetmiş beş, yetmiş altı kilonun altına inmedim. Amerika'da da baktılar. Yağ miktarı fazla çıkmadı.. Adale, kemik vesaire fazla..

—İnsan kendini nasıl hissediyor bu kadar zayıflayınca?..

—Hafifliyorsunuz.. Hareket kabiliyeti artıyor. İnsan şişmanken yerinden kalkmak istemiyor. Haliyle kalkmayınca da kilosu artıyor. Birbirine bağlı bunlar.

Sıkıntıdan

—Oysa siz bakanlığınız sırasında çok hareketliydiniz. Devamlı kredi peşinde koşuyordunuz.

—O hareket başka.. O zayıflatmıyor, şişmanlatıyor. Zaten sıkıntıdan şişmanladım sanıyorum. Yetmiş dokuz senesi sonunda doksan üç, doksan dört kilo idik. İlk sene. Seksen senesinde 12 Eylül'e gelene kadar en sıkıntılı devre.. O devrede on iki kilo almışım.

—Sıkıntı nasıl şişmanlatıyor?

—Düşünceler dolu kafanızda. Bu sırada ne yediğinizi, ne zaman yediğinizi doğru mu yediğinizi fark etmiyorsunuz. Yemek saatleri şaşıyor. Uzun süre yemiyorsunuz, sonra ansızın bir şeyler geliyor. Bir yandan iş, bir yandan süratli yemek.. İşte bunlar...

—Sayın Özal, uzun yıllar ülkenin ekonomisini yönettiniz. Hazır para lafı açılmışken ben sizin ekonomik durumunuzu öğrenmek istiyorum. Ekonomik durumunuz iyi mi?

—Benim yetmiş bir senesinde devletten ayrılıp Dünya Bankası'na geçmem.. Orada iki buçuk sene kalmam.. Sonra özel sektörde çalıştığım yetmiş dokuz aralağına kadar... Esas birikimim bu devrelerde olmuştur. Devlette çalıştığım iki senede devletin memur maaşı ile geçinmem mümkün olmuyordu. Devlet maalesef iyi ücret veremiyor.

—İşin başında siz vardınız. Neden arttırmadınız?

—Arttırdık zaten. Bizim devremizde memur maaşlarına ciddi artışlar getirildi. Ancak yeterli değil.

Bizde yeni girenle, otuz sene çalışan memur arasında üç misli kadar fark vardı.. On-otuz bin lira gibi.. Halbuki komünist blokta on beş mislidir. Batı ülkelerinde yedi mislinden az değildir. Üst kademeyi doyuracak şeyler vermek lazım. Devleti onlar yönetiyor. Biz dört buçuk, beş katına yükselttik. Altı-yedi katına yükseltmek lazımdı. Olmadı.. Kolay değil bu..

—Ekonomik durumunuzu sormuştum.

—Ekonomik durumum.. birikimim.. Evim var.. Kendi evim burası. Bir evim daha var.. Yetmiş beş model **"Chevrolet Nova"** marka bir otomobilim var. Bir de Renault..

—Para olarak...

—Emekli maaşım... Üç ayda yüzelli bin lira alıyorum şimdi.. Dışarıda da ufak tefek müşavirlik hizmetleri yapıyorum.. Ama devamlı değil bu işler. Geçimimi temin edecek kadar...

Gördüğüm kadarıyla ekonomik durumunuz iyi. Turgut Bey birikmiş paranızı nasıl değerlendirdiniz?

—1979 senesinde bir miktar param vardı. Baktım enflasyon fevkalâde süratli gidiyor. Tasarrufumu gayrimenkule yatırmayı uygun buldum. Gayrimenkul aldım. Başka türlü tasarrufu korumak mümkün değildi. Biraz da altın aldım. Bir miktar da emlak.. Bir tane yazlık aldım mesela..

—Halbuki o sıralarda halkı paralarını bankaya yatırmaya teşvik etmiyor muydunuz? Kendiniz buna uymamışsınız.

—O zaman değil, yetmiş dokuzda daha ben gelmemiştim. Ben geldikten sonra seksen sonuna kadar enflasyon devam etti. Seksen bir de beli kırıldı.

—Turgut Bey, bugün için parası olan vatandaşlara ne tavsiye edersiniz?

—Aslında her koyun kendi bacağından asılır ama ben şu sırada altını riskli görüyorum. Spekülatif bir hadise. Üç senelik devlet tahvilleri çıktı. Yüzde otuz üç-otuz dört faiz veriyor. Dedikleri gibi enflasyon yüzde yirmi civarında kalırsa **—ki bu konuda biraz endişelerim var—** bu iyi bir yatırım gibi görünüyor.

—Peki Sayın Özal, parası olmayanlara ne tavsiye edersiniz. Sabır mı?

—Yok sabır değil. Gayret tavsiye ediyorum. Gayret ederlerse bunun karşılığını görürler ve arzu ettikleri şeylere kavuşurlar.

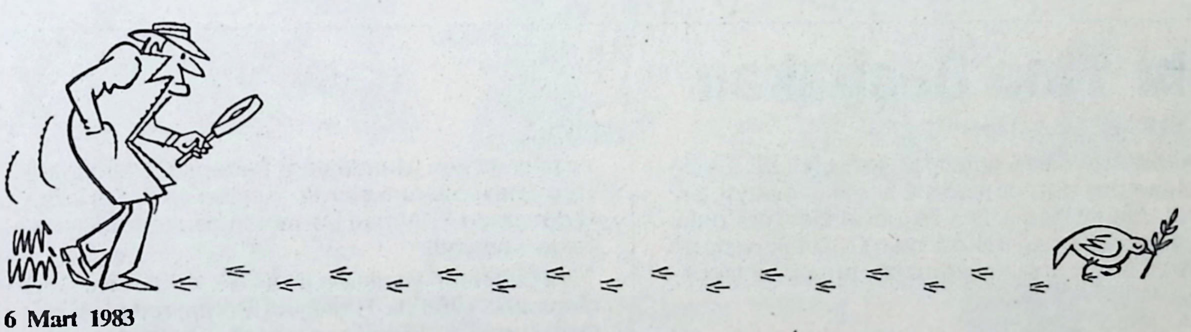
Kötü alışkanlık

—İzninizle özel yaşamınıza gireceğim biraz. Bir ekonomist nasıl eğlenir diye merak ediyorum. Eğlence hayatınız nasıldır?

—Eğlence hayatım yok... İşte gazetecilerle konuşma. Dostlarla sohbet. Gazinoya çok seyrek. Ayda yılda bir. Sinemaya senelerdir gitmiyorum.

—Sayın Özal, şakayla karışık son sorum şu: Memleket ekonomisini idare etmek dışında kötü alışkanlıklarınız var mı diye soracaktım.

—(Gülerek) yok. Başka kötü alışkanlığım yok. Sigarayı bıraktık... İçki içmem zaten... Kumar oynamam da —kumar sayılmıyor— briç oynamaktan zevk alırım...

6 Mart 1983

"O"nun Hakkâri Serüveni..

OKTAY AKBAL *7 Mart 1983*

"Zil çaldı. Çocuklar odaya doluştular. Pantolonları entarileri renk renk yamalardan oluşan... Burunları akan, aktıkça burunlarını çeken ya da ellerinin tersiyle silen. Gözleri fıldır fıldır dönen. Boyuna kendi dillerinde konuşup bağrışan. Başka bir dilde bir soru sorduğumda cevaplamayan. Sorulu gözlerini korkuyla gözüme diken. Başka bir dilden konuştuğumda ağızlarını bıçak açmayan. Saçları makasla kırpılmış oğlanlar. Uzun saçlı, saçlarının dibi bit ve sirkeyle dolu kızlar. Ayaklarında taşıt lastiklerinden kesilip biçilmiş ayakkabıları olan. Hiçbirinin ayağında çorap olmayan. Giderek bazılarının ayağında ayakkabı bile olmayan. Yani yalınayak. Yalınayak, ama karlar üstünde yalınayak. Mosmor yalınayak çocuklar."

Ferid Edgü'nün "O" romanından bir alıntı... Yazardan özür dilerim, onun alt alta sıraladığı satırları -belki de dizeleri- ben düzyazı biçiminde yanyana yazdım. Gerçekte, ha altalta, ha yanyana değerinden bir şey yitirmiyor. Anlamını, önemini, kalıcılığını etkisini, öyle de, böyle de sürdürüyor.

Evet, son yılların ilginç yapıtlarından biri, "O"yu yeniden okuyorum. *'Hakkâri'de Bir Mevsim'* filminin Berlin Şenliğini'de dört ödül birden alması beni hiç de şaşırtmadı. Yapıt güzel, yönetim iyi, oyuncular olağanüstü ise; hele konu, yöre, sorun, yöreselden evrenselliğe ulaşabilecek bir düzeyde ise Berlin Film Şenliği'nde niye dört ödül birden almasın?

Hiç şaşmamalıyız sanatçılarımızın yurt dışında

kazandıkları başarılara.. Geç bile kaldı bu başarılar. Türk şiiri, öyküsü, resmi, film ve oyun sanatı bugün Batı'nın hemen her ülkesiyle boy ölçüşebilecek durumdadır. Bunu iyi bilmeli.. Gözlerini yumarak gerçeklerden kaçmak isteyenler yani çağdaş Türk sanatlarının uluslararası boyutta yengilerini bir türlü -nedense- içlerine sindiremeyenler, Batı gazetelerinde, dergilerinde, sanat çevrelerinde uyandırdığımız ilgiyi, topladığımız sevgiyi görmekten kaçınıyorlar. Bu, onların bileceği bir şeydir. Türk ulusu, Ata'sının ona çizdiği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşıyorsa, bunu sanatçılarına borçlu olduğunu bilmektedir.

"O" ve *"Kimse"*... Öykücü Ferit Edgü'nün "şiir-roman"ları... Böyle anmalı o iki kitabı. Ben sanat yapıtımda 'oyun'dan yana değilim. Oyun, yapıta bir şey katmaz. Belki eksiltir de.. Edgü'yü gencecik yaşında yayınladığı öykülerle sevmiştim, beğenmiştim. 1954'te Sait Faik'le ondan söz etmiştik. Kaç yaşındaydı bilmem! Nisuvaz'a gelirdi, saygılı, sevgili bir çocuk. Sait de ilk örneklerini beğenmişti, ben de, sanırım o günlerin Baylan "usta"sı geçinen Attila İlhan da...

1960'dan sonra güzel bir girişim oldu: Yedek subay öğretmenlik... İki ders yılı köylerde, kasabalarda ilkokul öğretmenliği yaparak askerlik görevini tamamladı lise çıkışlılar. Büyük kent çocukları böylece ilk kez Anadolu'yu Doğu, Kuzey, Güney Anadolu yörelerini tanıdı. Bir kaynaşma oldu, bir tanışma; bir dostluk, bir sevgi bağı kuruldu. Edgü de bu görevle Hakkri'nin bir köyüne gitti. İstanbullu bir aydın delikanlı, bir sanatçı birden bire Hakkâri gerçeğiyle karşı karşıya geldi. İçinde duydu bu gerçeği. İnsanlarını, yaşam koşullarını; ruhsal, bedensel, sosyal bunalımlarını yaşadı. Sonunda ortaya çıkan iki yapıt: *"O"* ve *"Kimse"*... Derken, *"Hakkâri'de Bir Mevsim"*...

Geçenlerde Genco ile Ankara'ya gitti uçakla. - Daha önce üç dört saat alanda bekledik. Dertleştik, söyleştik. Daha çok 'Hakkâri'de Bir Mevsim' üstüne... İyi bir film olduğu kanısındaydı. Berlin'de önemli bir başarı kazanacağını umud ediyordu. Filmin baş oyuncusu Genco Erkal da 1960'larda yedek subay öğretmenlik yapmıştı. Anadolu'nun bir köyünde... *"Gösteri"* dergisinde çıkan bir konuşmasında bu konuda şöyle diyor: *"İki yıllık yedek subay öğretmenlik deneyimim burada bir işe yaradı. Sanıyorum aramızda oluşan sıcak öğrenci öğretmen, baba-çocuk ilişkisi bu sahnelerde yönetmenin işini epeyce kolaylaştırdı."*

"O" kimdir? Yalnız Edgü mü? Yalnız Genco mu? O, hepimiziz. O bu yurtta, bu toplumda, bu ortamda yaşamış bir insandır. Herkesten biridir. Acı çeken, duyan, anlayan, çözüm bekleyen, gerçekleri gören gösteren bir duyarlı kişi... *"Hakkâri'de Bir Mevsim"*'i bekleyeceğim. Ne zaman gösterilirse, ilk izleyicilerinden biri olacağım. *"Hakkâri'de bir dağ köyünde bir tür yalnızlığın çok sesli monoloğu"* diyor Ferid Edgü... Şimdi o monolog hepimizin tartışacağı bir sorun, bir konu, bir sanat yapıtı. Yığınların da ortak olacağı...

Kohl Yine Başbakan

ALİ SİRMEN *8 Mart 1983*

F. Alman seçimleri ilginç bir sonuçla bitti. Seçime katılan beş partiden dördü seçimi kazandı, biri yitirdi. Gerçekten CDU ile onun Bavyera'daki uzantısı ve daha sağ kanadı olan CSU tek başlarına oyların % 49'unu elde ederek, büyük bir başarı sağladılar.

Arkadaşımız *Yalçın Doğan*'ın Bonn'dan bildirdiğine göre, CDU-CSU ortaklığı 1980 seçimlerine oranla, % 4.2 oranında fazla oy almışlardır. İlk bakışta 1980 seçimlerine göre, kayıplı gibi görünen FDP (Liberaller) ise, son aylardaki durumları gözönünde bulundurulduğunda, yine de büyük ölçüde kazançlı sayılabilirler. Gerçekten, FDP, içinde yabancı parmağı ve rüşvet oyları da bulunan, karışık girişimiyle geleneksel Liberal-Sosyal Demokrat koalisyonunu geçen yılın sonunda bozunca, parti ikiye ayrılmış ve Genscher'in elinde kalan FDP'nin % 5 barajını aşıp, parlamentoya girebilmesi bile çok büyük ölçüde kuşku götürür olmuştu. Birçok gözlemci FDP'nin sonunun geldiğini söylerken, *Genscher, "FDP Almanya için gereklidir"* kampanyasını zar zor başarıya ulaştırmış, % 6.7 oranında oy toplamıştır.

Seçimleri yengiyle kapayan bir başka kuruluş da, *"anti-parti"* Yeşiller olmuştur. Gerçekten, bir partiden çok, belirli bazı *"hayır!"*'lar çevresinde toplanmış grupçukların oluşturduğu bir kuruluş olan Yeşiller ilk kez (Bundestag) Federal Parlamento'ya girmeyi başarmışlardır. Yeşiller'in önümüzdeki dönemde F. Alman Parlamentosuna renk katacakları kesindir.

Seçimlerden yenilgiyle çıkan tek kuruluş ise SPD olmuştur. 1966'da Hıristiyan Demokratlar ile birlikte kurduğu *"Büyük koalisyon"* ile iktidara oturan ve 1969'da, 1982 yılına kadar sürecek olan SPD-FDP koalisyonunu başaran Sosyal Demokratlar bu kez, 1980'de aldıkları oyun % 4.6 oranında gerisinde kalarak, önümüzdeki dönem için ana muhalefet partisi olma durumuna düşmüşlerdir.

1980 seçimlerini anımsayanlar, politikanın ne denli büyük değişkenlerle dolu olduğunu kolaylıkla anlayacaklardır. Gerçekten, 1980 seçimleri öncesinde yerli ve yabancı bütün gözlemciler F. Alman Şansölyesi *Helmut Schmidt*'in, seçim sandığı karşısında durumu en rahat Başbakan olduğu görüşünde birleşmişlerdir.

Bu rahatlığın nedeni, F. Almanya'nın Sosyal Demokrat İktidar döneminde *Willy Brandt*'ın (Ostpolitik) Doğu'ya açılma politikasıyla büyük bunalımı atlatmış olmasıydı.

1981 yılına kadar, F. Almanya, Japonya ile birlikte büyük ekonomik bunalım dünyasında birer refah adası durumunu korumuştu. 1981 yılından başlayarak, işsizlik F. Almanya'da da tehlike çizgisini

aşınca, büyük bir hoşnutsuzluk baş göstermiştir.

Sözü edilen hoşnutsuzluğun, iktidardaki partiyi yıpratması doğaldı. Nitekim, SPD'nin öbür ortağı FDP de bu seçimlerde oy kaybına uğrayan öbür partidir.

Bir ara, seçimlerde iç politikanın büyük sorunu olan işsizliğe karşı, dış politikanın büyük sorunu olan ve F. Almanların gittikçe çok ilgisini çeken Amerikan füzeleri konusunun ağır basacağı düşünülmüştü. Ne var ki, seçim sonuçları işsizlik konusunun sonunda daha büyük önem kazandığını göstermektedir.

Sonuçları etkileyen etkenlerden biri de, sağ kanadın Yeşillerin pek alışılmamış tutumu ile birlikte, kendi içinde tutarlı bir program sunamamış olmasının seçmenlerde yarattığı kuşkuları iyi değerlendirip, iyi sömürmüş olmasıdır.

Hiç kuşku yok ki, Kohl iktidarı özellikle dış politikanın önemli sorunu olan füzeler konusunda oldukça güçlüklerle karşılaşacaktır. Unutmamak gerekir ki, F. Alman seçmenlerin yarıdan çoğu yine de bu füzelerin yerleştirilmesindense, konunun iki büyük devlet arasında görüşme yoluyla Avrupa'da nükleer silahların azaltılması çerçevesinde çözülmesini yeğlemektedir.

Bu konuda, Kohl'un seçimleri kazanmış olması, *Mehmet Barlas*'ın Milliyet'teki başyazısında da belirttiği gibi, *Reagan*'ın da kazandığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak Alman seçmeni acaba, Kohl'un füzeler konusunda Reagan'ın doğrultusunda gitmesine ne kadar süre tepki göstermeden kalacaktır? Bu soruya bugünden kesin bir yanıt vermek olası değildir.

İç politikaya gelince: Son haftalarda Batı ülkelerinden ve özellikle ABD'den gelen haberler, 1984'ün ekonomik bunalımdan yavaş yavaş sıyrılma yılı olacağını bildiriyorlar.

Batı Avrupa ülkelerinin tümü gibi, F. Almanya ekonomisinin de ABD ekonomisine bağımlılığı göz önünde bulundurulursa, durumun Almanya için de olumlu bir gösterge olduğu kolayca anlaşılır.

Eğer sözü edilen öngörü doğru çıkarsa Kohl'un işinin büyük ölçüde kolaylaşacağı da kesindir.

8 Mart 1983

Batı Demokrasisi ve Tahterevalli

8 Mart 1983

Pazartesi günü gazetelerini açanlar, dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılan seçimlere ilişkin haber ve yorumlarla karşılaştılar. Almanya'da sandıktan sağ koalisyon çıkmıştı. Fransa yerel seçimlerinde sol partiler oy yitirip gerilemişlerdi. Avustralya'daki seçimleri İşçi Partisi kazanmıştı.

Kuşkusuz her ülkenin özel ve somut koşullarında ayrıntılı seçim analizlerine girerek seçim sonuçlarını irdelemek gerekir. Adı geçen ülkelerde başarısızlığa uğrayan partilerin uzmanları bu konuları didik didik edeceklerdir. Basın da ilgi çekici yaklaşımlarla olayların çeşitli nedenlerini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Ne var ki Türkiye'den Fransa, Federal Almanya, Avustralya gibi ülkelere bakıldığında seçim sonuçları nasıl değerlendirilecektir? Bizim bu alanda özel bir yaklaşımımız olmalıdır. Körlerin fili yoklaması yöntemiyle bir yaklaşım aldatıcıdır. Avustralya'da İş-

çi Partisi'nin, ya da Almanya'da tutucuların başarısı sağ veya sol açısından bir genellemeye gitmeye elverişli midir? Adı geçen ülkelerde genel seçimlerle insan haklarına ve fikir özgürlüğüne dayalı çok partili rejim arasında bir bağıntı yoktur. İktidara sol da gelse, sağ da gelse, sistem işleyecek siyasal yaşamda demokratik güvenceler geçerli kalacaktır.

Ne var ki iktidarda sol veya sağ partiler de bulunsa bütün ülkeler uluslararası ekonomik bunalımdan payını almakta, halk kitlelerini memnun etmek zorlaşmaktadır. İktidar koltuğu doğal olarak yıpratıcıdır. Ekonomik sıkıntıların birikimi halkta değişiklik gereksinmesini pompalamaktadır. Bu da Batılı demokratik rejimlerde nöbet değişimi olgusuna yol açmaktadır. Sistemin doğal izleyişi içinde üzerinde durulması gereken en ilginç olay belki Federal Almanya'daki Yeşiller eylemidir. İktidar seçeneği oluşturmayan ama yürürlükteki düzene karşı protesto içeriği taşıyan bu akımın sandıktaki başarısı, toplumsal isteklerin genç kuşaklardaki yansıması olarak ayrıca incelenmeye değer.

Türkiye açısından olaya baktığımızda Batı demokrasilerindeki tahteravallinin iniş ve çıkışlarını görüyoruz. Bu gel-gitler uzun süreli ve geniş ufuklu bir yaklaşımla değerlendirildiğinde ilerici partiler iktidara geçtikçe yapılan reformların da demokrasilerde korunduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin rejim sorunları ise bu dünyadan oldukça uzakta konuları içermektedir.

★ ★ ★

GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ün SÖYLEV'ini BELGELER'i

ÇAĞDAŞ YAYINLARI İNGİLİZ GİZLİ BELGELERİNDE TÜRKİYE

Cumhuriyet

59. Yıl: Sayı: 21022 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 8 Mart 1983 Salı

30 kadar işçi halen göçük altında bulunuyor

Grizu faciası: 70 işçi öldü

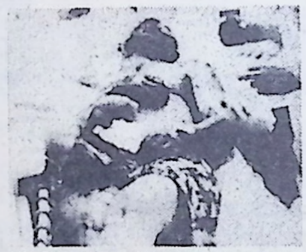
200 kişi yaralı olarak toprak altından çıkarıldı

Grizu: Madencinin korkulu düşü

En büyük grizu facialan

Yıl		Ölü
Kandilli	— 1942	63
Kozlu	— 1947	47
Gelik	— 1955	55
Kozlu	— 1960	22
Çeltek	— 1965	68
Kozlu	— 1972	23
Kandilli	— 1967	17

Türkiye'de en büyük grizu kazalarından sayılan Amasya Yeni Çeltek'teki kazada ölen 68 kişiden, 36'sının cesetleri bir yıl sonra çıkarılmıştı. Grizu patlaması yeraltında kısa sürede çok geniş bir alanı etkilediği için ölüm oranı yüksek oluyor.

YARALILARDAN BİR BÖLÜMÜ İSTANBUL'A GÖNDERİLDİ — Grizu patlamasında ağır yaralananlardan bir bölümü dün gece İstanbul'a gönderildi. Fotoğrafta Göztepe SSK Hastanesi'ne kaldırılan Ali Kaya görülüyor. (Foto: THA)

Kohl: Türkiye ile masaya oturacağız

Batı Almanya'da önümüzdeki günlerin önemli sorunu, Dışişleri Bakanlığı'na kimin geleceği olacak. Hür Demokrat lider Genscher'in yürüttüğü bu göreve CSU lideri Strauss da talip.

Yalçın DOĞAN

Almanya'da sağın zaferi Türklere kaygı verdi

Ulsa ÜÇER

Belediye seçimleri

NADİR NADİ VE OKAY GÖNENSİN — Başyazarımız Nadir Nadi ve Yazı İşleri Müdürümüz ...

Başyazarımız Sıkıyönetim'de yargılandı

Yargıç iddianameyi Savcılığa iade etti

Askeri Savcı iddianamesinde Başyazarımız Nadir Nadi için 5, Yazı İşleri Müdürümüz Gönensin için de 6 yıla kadar hapis cezası istedi. Sorgulama yapılamayan duruşma ertelendi.

İstanbul Haber Servisi — Gazetemizin Başyazarı Nadir Nadi ve Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin'in «bir suçun işlenmesini aleni olarak tahrik ettikleri» savıyla yargılanmalarına dün İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (1) Numaralı Askeri Mahkemesinde başlandı. Askeri Savcı Nadir Nadi'nin 5 yıla kadar, Okay Gönensin'in ise 6 ...

İddianamede ne var?

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Yol Keson Irmak
R. V. VELİDEDEOĞLU
EDERİ 350 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

59. Yıl Sayı: 21023 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 9 Mart 1983 Çarşamba

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
MEKTUPLARIYLA
HALİKARNAS
BALIKÇISI
AZRA ERHAT
2. BASI
EDERİ: 150 TL.
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Caddesi 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Ölü sayısı 96'ya ulaşırken facianın nedeni araştırılıyor

İhmal mi var?

Necdet DOĞAN
Nihat CAN
Hayri ÜNLÜTÜRK

Ereğli/Armutçuk'ta ölen maden işçilerinin sayısı 96'ya yükseldi. Göçük altında hâlâ birkaç işçinin cesedi bulunuyor. 89 kadar yaralı işçi Zonguldak ve İstanbul'da tedavi altında.

Grizu faciasıyla ilgili olarak hem Ereğli Savcılığı hem de Ereğli Kömür İşletmeleri soruşturma sürdürüyor. Ölü sayısının bu derece yüksek oluşunun nedeni soruşturma sonunda ortaya çıkacak

Başbakan Ulusu, Enerji Bakanı İlkel ve Sosyal Güvenlik Bakanı Şide, Ereğli'de bilgi aldılar, incelemeler yaptılar. Kaza nedenleri konusunda farklı görüşler öne sürülüyor.

ZONGULDAK — Ereğli'daki grizu faciasının soruşturmasına başlandı. Ereğli Kömürleri İşletmesi'nin (EKİ) Armutçuk bölgesi Kandilli ocağı, Yaşar Çetin panosunda önceki gün saat 17.20'da meydana gelen facianın «ihmal»den doğmuş olabileceği yolunda iddialar var. Olayın ve ölü sayısının bu derece yüksek oluşunun gerçek nedenleri, Ereğli Cumhuriyet Savcılığının yürüttüğü soruşturma ve EKİ bünyesinde yapılacak teknik soruşturma sonunda ortaya çıkacak. Kandilli ocağından dün çıkarılan 12 cesetle birlikte ölü sayısı 96'ya ulaştı. 89 yaralının tedavisi Zonguldak, Ereğli ve İstanbul'daki hastanelerde sürdürülüyor.

Başbakan Bülend Ulusu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fahir İlkel ve Sosyal Güvenlik Bakanı Sadık Side dün Kandilli üretim bölgesinde incelemeler yaptılar.

Türkiye'nin en büyük madencilik kazası olan facianın meydana geliş konusunda çeşitli görüşler var.

Henüz belirlenemeyen bir nedenle ilk patlama saat 17.20 sularında Kandilli Ocağı'nın «350 kodu» olarak nitelenen kuyubaşından 548 metre aşağıda şef Yaşar Çetin'in sorumluluğundaki 12.003 nolu panoda meydana geldi. (Pano kömür çıkartılan yere deniyor.) Bu patlamadan 10 dakika kadar sonra ikinci bir patlamanın meydana geldiği ve «—305 kodu» olarak bilinen kuyubaşından 503 metre aşağıdaki Tumba çoktu (Tumba ocak içindeki kömür aktarma yerine deniliyor.) Aynı anda yeryüzünden 598 metre aşağıda «—400 kodunda» da göçükler oldu.

Deniz düzeyinden aşağıdaki derinliğe metre birimi üzerinden kod deniliyor. Kandilli ocağının ilk girişinin yapıldığı 13 numaralı kuyunun deniz düzeyinden itibaren derinliği 300 metre. Kuyunun yeryüzünden deniz düzeyine olan uzaklığı ise 198 metre. Böylece kuyunun toplam derinliği 498 metre oluyor ve Başbakan Ulusu da yeryüzünden 498 metre derinliğe indi, gazetecilerle birlikte.

Olayın, «ihmal»den kaynaklandığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülüyor. UBA'ya göre, ihmal, bir önceki vardiya amirinin grizu oranını belirleyip yeni vardiya amirine bildirmemesi, onun da işçileri grizuyu saptamadan ocağa almasında yatıyor.

Sendika kaynaklarına göre, grizu gazını temizleyen havalandırma sistemini çalıştıran jeneratör işlemedi. Aslında bu sistem otomatik olarak devreye giriyor. Havalandırma sistemi konusunda sendika bir ay kadar önce işverenle uyuşmazlık çıkardı. İşveren ise bunun onarıldığını bildirdi. Ancak, son olayda elektrikler kesilince havalandırma sistemi çalışmadı ve grizu gazı da temizlenmeyince patlama oldu.

Hafif yaralı olarak kurtulan işçilerin hemen hepsi panoda sadece patlama sesiyle birlikte göçükte kaldıklarını, başka bilgileri olmadığını söylediler. İşçilerden bir bölümü, patlama sesinin geldiği taraftan duman geldiğini görüp aksi yöne kaçmaya başladıklarını, bu sırada kendilerine katılan başka işçilerle kümeleşip yere düştüklerini, sonrasını hatırlayamadıklarını anlattılar.

Patlamanın meydana geldiği ocağın yeryüzüne çıkan bölümünden, patlamanın duyulduğu ve kuyudan alev çıktığının gördüğü bildirildi.

«BÜYÜK FELAKET»

Zonguldak ve havalisi Maden İşçileri Sendikası Başkanı Mehmet Tezer, «Bu olay tarihimizdeki en büyük madencilik felaketidir.» dedi. Olayı duyduktan sonra Kandilli ocağına giderek kurtarma çalışmalarını izleyen Tezer, şunları söyledi:

«Olayın grizu patlamasından olduğu söyleniyor. Bu konuda incelemeler daha yapılmadı. Ve kesin sonuç belli olmadı. O nedenle bir şey söylemeyeceğim. Ancak gördüğünüz gibi, hepimiz perişanız. Çok büyük feci. Ne diyebilirim?»

7 İŞÇİ ZEHİRLENDİ

Kozlu bölgesinden gelen tahliye ekiplerinin de desteğiyle süren göçük kaldırma ve ceset çıkarma çalışmaları sırasında, içerdeki grizu gazından 7 işçi zehirlendi. Zehirlenen madenciler ambulanslarla SSK Armutçuk dispanserine götürüldüler. Ancak dispanserde yer olmadığından beton üzerine serilen süngerlerin üzerine yatırıldılar.

«YANGIN BARAJI SAĞLAM»

Zonguldak Maden İşçileri Sendikası Armutçuk bölge temsilcisi Yekta Kalafat, patlamanın nedeninin henüz bilinmediğini ve sendika bünyesinde kurulan üç kişilik bir teknik heyetin çalışmalarına başladığını bildirdi. Kalafat, patla-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Türkiye'de en büyük maden faciası

Zonguldak maden havzasında, son 42 yıl içinde çeşitli iş kazalarında 2.968 kişi öldü. Bundan önceki en büyük grizu facialarında Amasya Yeni Çeltek'te 68, Armutçuk'ta da 63 kişi can vermişti.

ZONGULDAK (Cumhuriyet) — Son 42 yıl içinde Zonguldak maden havzasındaki iş kazalarında toplam 2968 kişi yaşamını yitirdi. Zonguldak maden havzasındaki Türk madencilik yaşamının en büyük faciası olarak nitelendirilen önceki günkü kazadan önce en büyük ölümlü olay 1942 yılında Armutçuk'ta meydana geldi ve 63 kişi öldü. Ancak özel sektörün Yeni Çeltek ocağında da 1983'te meydana gelen patlamada 68 kişi ölmüştü.

(Arkası Sa. 11, Sü. 8'de)

Maden kazalarında Türkiye birinci

Haber Merkezi — İş kazaları konusundaki bilimsel araştırmalar ve çeşitli ülkelerin maden işletmelerindeki kazaların tekrarlama oranlarının karşılaştırılması, Türkiye'nin bu konuda olumsuz anlamda rekor kırdığını ortaya koyuyor. İş kazaları tekrarlama oranı en yüksek olan ülke Türkiye.

Uluslararası düzeyde karşılaştırma yapmak için şöyle bir yol kullanılıyor: Bir yılda 300 milyon çalışan bin işçi başına tazminat ödenen iş kazaları hesaplanıyor. Bu yöntemle

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'de)

Maden Federasyonu 20 gün once, emniyet nizamnamesinin degistirilmesini istemisti

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Türk — İş'e bağlı Maden Federasyonu'nun Zonguldak'ta ... grizu patlaması olmasından 20 gün önce Çalışma Bakanlığı'na başvurarak madenlerde işletmelerinde alınacak emniyet önlemleri hakkındaki nizamnamenin yeniden düzenlenmesini istediği öğrenildi.

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

KAZA YERİNDEN NOTLAR

Cesedi gösteriyorlar: Bunu tanıyan var mı?

Hasan UYSAL

Armutçuk bölgesinde 7 bin 300 maden işçisi çalışıyor. Aileleriyle birlikte 20 bini geçen bu insanlara hizmet veren dispanserin adı «Armutçuk SSK Dispanseri». Dispanser'de topu topu iki pratisyen hekim görev yapıyor. Bunların da sık sık değiştiği, kimi zaman hiç doktor kalmadığı belirtiliyor. Ölümden kıl payı kurtulan işçi konu açılınca içini çekip, «1975'e kadar burası TKİ'ye aitti. Her türlü doktoru da ebesi de vardı. SSK'ya geçince ebe bile kalmadı» diyor.

Toprağın yüzlerce metre altında can veren maden işçilerinin son durağı, bu dispanser oluyor. Önünde yüzlerce ağlayan yorgun, aç, soğuktan titreşen, ağıtlar ya-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Asansörün başında ölülerini bekliyorlar

Deniz SOM

Kaza yerine 13 numaralı kuyudan gidiliyor. İki katlı kafes biçiminde yanyana iki büyük asansör yeryüzünden 498 metre aşağıya iniyor. Bundan sonra yaklaşık bir kilometre yürünüyor. Ve üçüncü bir asansörle yerin dibine doğru, kömür çıkartılacak bölgeye bir yolculuk başlıyor. Fakat, artık bu yol tıkalı. 13 numaralı kuyunun başı kazadan sonra gece boyunca maden işçilerinin yakınları, arkadaşları ile doluydu. Herkes aşağıdan haber bekliyordu. Çevrede askerler güvenlik önlemi almış, çıkartılan yaralıların bir an önce hastanelere sevkedilmesini sağlıyordu.

Kuyunun hemen yanında bir pano var. Üzerinde «Dikkat raylara yaklaşmak tehlikeli ve yasaktır. İnsan nakli saatleri haricinde kuyuya yaklaşmayınız» yazıyor.

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

BU SEFER KÖMÜR DEĞİLDİ TAŞIDIKLARI — EKİ Kandilli Bölgesi Armutçuk Ocağı'na maden işçileri kömür çıkarmaya girdiler. Derken bir patlama... Maden işçisinin kâbusu... Grizu... Bir patlama daha... İlkinde ayakta kalan, ikincisinde yıkılmış. Yaşar Çetin panosunda hayat kalmamış. Maden işçileri dalıyor yine madene. Arkadaşlarının cesetlerini taşıyorlar. «Şükür, bize bir şey olmadı», diyebilen var mı acaba içlerinde? Yok. (Fotoğraf: Necdet DOĞAN)

Ölülerin kimlikleri

Kandilli/Armutçuk'taki grizu patlamasında hayatını kaybeden işçilerden kimlikleri belirlenebilenlerin adları şöyle:

Yener Öztürk, Vahdettin Dikici, Himmet Topal, Mehmet Kılıç, Nurettin Akyol, Muzaffer Sarı, Tevfik Uludağ, Mehmet Kelay, İsmail Yalçınkaya, İsmail Hakkı Duysak, Mehmet Aydın, Metin Yaman, Selim Aydın, Hasan Berberkaya, Sadettin Acar, Yaşar Yılmaz, Ahmet Altay, Şaban Pamukçuoğlu, Mehmet Kayıkçı, Cemil Uysal, Mehmet Hastürk, Ahmet Yiğit, Mehmet Ünver, Hüseyin Erdem, Süleyman Erdem, Mehmet Demircan, Tevfik Özdemir, Abdullah Eğril, Nazım Kıymaz, Yaşar Sönmez, Şaban Uzun, İsa Ayyıldız, Rasim Yavuz, Mehmet Türkoğlu, Ertuğrul Tarakçı, Temel Aydın, Ali Turan, Cevat Yavuz, Ahmet Erdoğdu, Ramazan Akın, Sefa Kurtul, Kasım Şenkaya, Ra-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Yaralı işçiler

Ereğli SSK Hastanesi:

Halil Baysal, Ahmet Ertürk, Hüseyin Uyar, Şaban Kardeş, Mehmet Koçar, İlyas Bozkurt, Yaşar Acar, İzzet Batman, İzzet Bakay, İbrahim Özkal.

Ereğli Devlet Hastanesi:

Halim Demiray, Mehmet Sergin, İbrahim Karakaya, Mehmet Bölükbaşı, Cafer Urbarkaya, Mustafa Keskin, Abdullah Berber.

Zonguldak SSK Hastanesi:

İbrahim Türk, Hayrettin Aydın, Mehmet Akın, Cengiz Abyüz, Hüseyin Demirel, Hakkı Yıldızhan, Hüseyin Tekin, Güner Öztürk, Zeraf Kurutaş, Osman Akkaya, Recep Güzel, Şeref Tunel, Hüseyin Çarşambalı, Asım Günay, İsmail Alandağ, Mehmet Özdemir, Hüseyin Kocaman, Mustafa Erdem, Na-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Evren: İhmali görülenler meydana çıkarılmalıdır

Cumhurbaşkanı dün yayınladığı mesajda «ilgililerin daima uyanık olmaları ve öngörülen tedbirleri eksiksiz uygulamaları şarttır» dedi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Armutçuk kömür üretim bölgesindeki grizu patlamasıyla ilgili bir mesaj yayınladı, «İhmali görülenlerin en kısa zamanda meydana çıkarılmasını ve cezalandırılmasını beklemekteyiz» dedi.

Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nden verilen bilgiye göre, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in mesajı şöyle:

«Zonguldak'ın Armutçuk kömür üretim bölgesinde Kandilli Maden Ocağı'nda meydana gelen ve çok sayıda yurttaşımızın ölümüne, çok sayıda işçimizin yaralanmalarına sebep olan grizu patlaması, hepimizi derin acılar içinde bırakmıştır.

Hükümet ve yetkililerden kazaya ilişkin sık sık bilgi alıyorum. Kömür üretimi son derece meşakkatli ve o oranda da dikkat ve disiplin isteyen bir görevdir. İlgililerin bu konuda daima uyanık olmaları ve öngörülen tedbirleri eksiksiz uygulamaları şarttır. İhmali görülenlerin en kısa zamanda meydana çıkarılmasını ve cezalandırılmasını beklemekteyiz.

Milletçe maruz kaldığımız bu ortak acıyı yine milletçe içten duygularla paylaşmakta olduğumuzu açıklarken, elim kazada hayatlarını kaybedenlere Tanrı'dan rahmet diler, ailelerine ve yakınlarına taziyetlerimi sunarım. Kazada yaralanan yurttaşlarımıza geçmiş olsun derken, toprak altında mahsur kalan yurttaşlarımızın da bir an önce kurtarılmalarını diliyorum.»

MUSALLA TAŞINDA DA YANYANALAR — Ereğli'de, dispanserin önüne bir kamyon yanaşıyor. Ceset dolu. İkinci kamyon da kereste dolu. Cesetler boşaltılıyor. Kerestelerden alelacele sıra sıra «musalla taşları» yapılıyor. İmamlardan biri bağırıyor: «Tabut kalmadı, kefen bezi kalmadı.» Dispanserin önüne tabutlar diziliyor. Sanki koca bir grup, işbaşı yapmaya gidiyor. Tıpkı öyle, sessiz ve düzenli bir kalabalık... Az ötede, yol kenarlarında kadınlar, geçen taşıtlara sesleniyor: «Bizi de götürün oraya, ölümüz var, bakacağız. Evimizin direği yıkıldı...» (Fotoğraf: a.a.)

Türk-İş: Eksik önlem facialara yol açıyor

Haber Merkezi — Türk-İş, «Yurdumuzdaki iş kazalarının noksan önlemler yüzünden böyle büyük facialarla sonuçlanmasının gerçek nedenleri üzerinde durulmasını» istedi. Maden Federasyonu Genel Başkanı Kemal Özer ile Genel Sekreteri Mustafa Orhan, Maden Emniyet Nizamnamesinin bütün uğraşlarına rağmen değiştirilmeyişini eleştirdiler. TMMOB Başkanı Bülent Tanık, «üretim zorlamalarından vazgeçilmesini» istedi. Mimarlar Odası'nca yapılan açıklamada, «meydana gelen her kazanın bir sonrakinin habercisi olduğu» ileri sürüldü.

Çalışma yasa taslakları üzerinde son değerlendirmeyi yapmak üzere dün yapılması gereken Türk-İş Yönetim Kurulu toplantısı iptal edildi. Yönetim Kurulu toplantısından sonra yapılan açıklamada, şöyle denildi:

«Bu olay, yurdumuzdaki en büyük iş kazasıdır. Yurdumuzdaki iş kazalarının, noksan önlemler yüzünden böylesine büyük facialarla sonuçlanmasının gerçek ne-

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

ITÜ Maden Bölümü Baskanı Prof. Birön:

"Uzaktan Grizu Kumanda Sistemi"ne geçilmeli

İstanbul Haber Servisi — İTÜ Maden Mühendisliği Bölümü Başkanı Prof. Dr. Cemal Biron, Türkiye'de grizu patlamalarının en aza indirilmesi için batıda yaygın şekilde kullanılan «Uzaktan Grizu Kumanda» sisteminin tüm maden ocaklarına yerleştirilmesi gerektiğini söyledi. Ayrıca, maden ocaklarında çalışan mühendislerin yanısıra nezaretçi denilen çavuşlara, başçavuşlara ve özellikle barutçulara da «Grizumetre» cihazlarından dağıtılmasının doğru olacağını belirtti.

EKİ Armutçuk kömür ocağında önceki akşam meydana gelen grizu patlaması konusunda konuştuğumuz Yüksek Maden Mühendisi Prof. Dr Cemal Birön, bilirkişi raporu olmadan şimdiden konuşmanın sakıncalı olacağını belirtti.

Prof. Birön, bahdaki maden ocaklarında havadaki metangazı oranı % 1'in üzerine çıktığında «Uzaktan Grizu Kumanda Sistemi» ile ocağın tüm elektriklerinin anında kesilip, işletmeye alarm verildiğini vurgulayarak şöyle dedi:

(Arkası Sa. 11, Sü. 2 de)

■ Koltuğuna kuruyan Genscher: Türkiye'ye yardım devam etmeli — 3. sayfada
■ Celenk'i Canlas'ı yönetenler kimler? — 7. Sayfada
■ 3 yılda fiyatlar ne kadar arttı: 2.5 liralık banliyö tren ücreti 25 lira oldu — 9. sayfada
■ Milli takım bugün Romanya ile oynuyor — 10. sayfada
■ Sovyetlerin süper denizaltısı — 12. sayfada

Asansörün başında ölülerini bekliyorlar

DENİZ SOM / *9 mart 1983*

Kaza yerine 13 numaralı kuyudan gidiliyor. İki katlı kafes biçiminde yan yana iki büyük asansör yeryüzünden 498 metre aşağıya iniyor. Bundan sonra yaklaşık bir kilometre yürünüyor. Ve üçüncü bir asansörle yerin dibine doğru, kömür çıkartılacak bölgeye bir yolculuk başlıyo r. Fakat, artık bu yol tıkalı, 13 numaralı kuyunun başı kazadan sonra gece boyuncu maden işçilerinin yakınları, arkadaşları ile doluydu. Herkes aşağıdan haber bekliyordu. Çevrede askerler güvenlik önlemi almış, çıkartılan yaralıların bir an önce hastanelere sevkedilmesini sağlıyordu.

Kuyunun hemen yanında bir pano var. Üzerinde **"Dikkat raylara yaklaşmak tehlikeli ve yasaktır. İnsan nakli saatleri haricinde kuyuya yaklaşmayınız"** diye yazıyor. Oysa, şimdi aşağıya çalışmak üzere işçiler inmiyor, aşağıda hayatlarını kaybeden insanlar, şans eseri ölümden kurtulmuş işçi arkadaşlarının omuzlarında, ellerinde ya da sedyelerde yukarıya çıkartılıyorlar. Kuyunun yan duvarına asılmış bir başka yazı daha var: **"D ve A grubu işçileri, çocuk beyannamelerinizi acele veriniz..."**

Hantal asansörü beklemiş

16 yıllık, maden işçisi Yaşar Sezer, 13 numaralı kuyunun başında yukarıya çıkacak asansörde 18 yıllık maden işçisi ağabeyi **Rasim Sezer**'in yolunu gözlüyordu. **"Ölüm haberini aldım. Fakat cesedi çıkmadı"** diyerek

Amerikan yapımı filmlerdeki hapishane asansörlerine benzeyen büyük, hantal, zincirli, kararmış Alman malı asansör çevresinde bekleşenlere bir yandan umut, bir yandan da hayal kırıklığı taşıyordu. Yardım ekipleri oldukça hızlı bir biçimde yerin altına asansör kafesinde inip çıkarken ortada durup tutunacak yer bulamayan işçiler, arkadaşlarının eline sımsıkı yapışıp kenetleniyorlardı.

Ellerindeki damarlar iyiden iyiye belirginleşiyor. Yüzlerindeki kömür tozunun siyahı çevresine sanki beyaz bir ışık saçıyordu.

Branda sedye üzerinde battaniyeye sarılmış ve kömür gibi yanmış arkadaşlarının cesetlerini yerin dibinden önce yeryüzüne ve sonra toprağa verilmek üzere hastanenin morguna taşıyan genç, yaşlı maden işçileri sanki duygularını yitirmişlerdi. Ne ağlıyor, ne başlarını öne eğiyor ne de yoruluyorlardı. Başları, bedenleri dimdik, ama vakur, ama yiğit biçimde yerin yedi kat dibindeki canavarın ağzından koparıp getirdikleri arkadaşlarını adeta bağırlarına basarak yukarıya taşıyorlardı.

Şimdi sırası değil

Kuyunun çevresinde yardım ekibi kadar gazeteci vardı. Madencilerin sorunları belki bu acı olayla gündeme getirilebilirdi. Ve bunlardan birisi **"Bize yapılan zamla, gazoz fabrikasında işçiye yapılan zam aynı"** derken, bir başkası hemen atıldı: **"Şimdi bunun zamanı değil!.."**

Kuyuya giriş öncesi geniş bir salon var. Ocağa inecek işçiler burada giyselerini değiştiriyorlar. Salonun bir yanında üç oda: Sağlık odası, kuru katık hazırlama yeri, kuru katık tevzi yeri. Eskiden 100 gram ekmekle, 100 gram peynir, zeytin ve reçel verilirmiş.. Şimdi bunun yerine 2700 lira aylık yemek parası ödeniyormuş... Salon, giysilerini değiştirecek işçilerle değil ocaktan gelecek haberleri bekleyen işçi yakınları ve ölüme soyunan işçilerin elbiseleriyle dolu. Salondan kuyuya geçilen kapının üzerinde iri harflerle **"Selametle"** yazısı yer alıyor. Ve hemen her yerde aynı slogan göze çarpıyor: **"Önce emniyet!..."**

Alarm, ölüm var

O Amerikan hapishanelerindekine benzeyen iri kıyım kafesli asansörler aşağıdan yukarıya çıkmadan önce sinyal veriyor. Dört çan sesi ile geleceğini duyuruyor. Çan seslerinin sayısı 8'e yükseldi mi, çevredekiler ağır yaralı var diye konuşuyor. Çan 10 kez vurdu mu, **"Alarm, ölüm var"** diye heyecanlanıyorlar: **"Allahım 57 oldu. Üç kişi daha varmış 60 oldular."**

Gecenin ayazında kimi basma entarisi, kimi ince hırkası ile lastik ayakkabılı, terlikli kadınlar ve kadınlar.. Göçük yönüne gidecek bir araç bulamamış kadınlar... Yaşlı gözlerle yoldan geçen araçların önüne çıkarak, **"Meftamız var. Bizi de götürün. Evimizin direği yıkılmış"** diye yakaran kadınlar. Gecenin ortasında ilikleri sızlatan soğuktan hiç mi hiç etkilenmeyen kadınlar. Tek amaçları o asansörün yanına ulaşabilmek olan kadınlar...

Haberler arasında...

MUSTAFA EKMEKÇİ / *9 mart 1983*

Hasan Hüseyin iki haftayı aşkın bir süredir yaşama savaşı veriyor hastanede. Umutsuzluklar olduğu gibi, umutlar da var. Doçent Yücel Kanpolat:

— *Savaşmaya devam edeceğiz!*.diyor.

Bir hafta öncesine göre, gözbebeklerinde, beyinsel bir kıpırdama mı görülüyor? Bilinçte, henüz bir kıpırdama yok; üresi yüksekmiş, düşürülmüş. Akciğerler çok kötüymüş. Yoğun bakımda sürdürüyor yaşama savaşını ozan.

Bilgi Kitabevi, son yayınlarını yolladı. Yayınlar arasında Cüneyt Arcayürek'in *"Demokrasinin İlk Yılları"*, Kishon'un *"Kahkahaya Vergi Yok"*, Halikarnas Balıkçısı'nın *"Denize Bırakılmış Bir Çiçek"*, Hasan Hüseyin'in *"Kızıl Kuğu"*su var. Hasan Hüseyin'in. Kızıl Kuğu'da çıkan *"Güzelleme"*si şöyle başlar:

"Dünyanın hiçbir yerinde böyle parlak böyle diri böyle canlı değildir bu yıldızlar / Yalnızken görseniz korkarsınız / Tutuşmuş tavan gibi sarkar da gökyüzü gözlerinize kamaşır gözleriniz / Ben işte orda emdim anamı.

....

Dünyanın hiçbir yerinde böyle zeki böyle atik böyle yetenekli değildir bu çocuklar / Aristo'yu yanıltırlar, afallarsınız / Çörçil'e kıç attırırlar İngilizlikte / Ho-

ca'yı çatlatırlar / Şaşalarsınız / Gel gör ki / Kavanozu dıştan yalar doyarlar / Açlığı kıtlıkla korkutur, çıplak gezerler / Ben işte orda düştüm bu çetin yola..."

Diyarbakır'dan Turgut Akın, Hasan Hüseyin için şu dizeleri yazmış:

"Yalansız ozanı - Halkımın / Öte acunlara mı acelen ne? - Bitmedi ki - Şiirlerin; / Halk için yaşam için... Ferman çıkmışsa eğer - Yüce Tanrı'dan / İtiraz - ederim - yasa uyarınca! / Bir taş atıldı mı damdan, / Düşer diyor Mevlana - doğru. / Ama çıkmadın ki; daha ne sen dama! / Düşmene var - çok zaman... Düşme n'olur! / Bırakma bizi - ve de halkımızı. / Bırakma n'olur!"

Ozan Ali Yüce anlatmıştı olayı, şöyle

Ali Yüce çocukluğunda çobanlık yaparmış; oğlak, kuzu, keçi, koyun güdermiş. Babası:

— *Aman oğlum, keçiler ölmeden bana haber ver!* dermiş. *Keçi hastayken, ölmeye yakın bildir. Yoksa yararı yok!.*

Ali'nin babası, hasta keçiyi keser, derisini yüzer, bir zarar görmeden yararlanırmış. Ali Yüce:

— *Ne zaman*, diyor *TV'de bir sanatçıyı, bir yazarı görsem, "eyvah" derim, ya öldü, ya ölecek diye ödüm kopar.... Bu yüzden televizyona bakmaya korkuyorum...*

Gençlerde *Eşref Üren*, Sanat Kurumu'nda bir sergiye gelmişti. Yanında, İmren Erşen de var. İmren Erşen, Eşref Üren'in meleği. Ankara'dan gitmeden önce, Hoca'ya, şimdi Danışma Meclisi üyesi olan İmren Aykut arkadaşlık etmiş. Arkadaşlık, bir İmren'den bir İmren'e kalmış...

İmren hanımı dinliyor. Eşref Üren ya, sözünü de, eleştirisini de esirgemiyor sanatçılara:

— *Hoca! yine öfkelendin, içini döküyorsun!*

*"Güzel sanatlar"*ın adı, Hoca'nın dilince *"çirkin sanatlar"*dır. Çok kimse bir çeşit *"Esnaflığa"* bağlamış. Tablo satılsın da gerisi nerede kalırsa kalsın! Eşref Üren:

— *Resim kadar kolay yapılan bir şey yok!* diyor. *Çocuk daha anasının karnında çizmeye başlıyor!*

İmren Erşen:

— *Hoca'nın yine heyheyleri üzerinde...*

Ne güzel, Eşref Üren gibi kişilerle dostluk, arkadaşlık etmek...

* * *

*"Ankara Notları"*nda Ankara'dan haberler vermeyelim, değil mi? Okurlar bizden onları beklerler. Bana kalırsa haberler arasında önemlileri, ülkenin sanatçıları, aydınları ile ilgili olanlarıdır. İnsanlarıyla ilgili olanlarıdır Grizu patlamasında ölenlerin, yaralananların kalanları ölüm haberlerini okuyamıyorlar bile.

Geçenlerde, evden çıkmak üzereydim. Orhan Aldıkaçtı:

— *Mustafa Bey, gidiyorsanız ben sizi bırakayım!* dedi.

Teşekkür ederim! dedim ya içimden güldüm: *Beylik ata binen tez iner!*

— *Biz de kalıcı değiliz!* dedi. *Birkaç ay sonra bitiyor işimiz...*

Haberler arasında bir önemlisi, seçimlerin 16 Ekim 1983'te yapılacağı yolundaki haber. Türkiye bu yıl, ara verilmiş olan demokrasiye yeniden girmenin adamını atmış olacak. Ne güzel!

Aziz Nesin'le birlikte, bulunduğumuz bir sıra Başbakan Ulusu'ya bu konuyu sordum:

"Sayın Başbakan, bu yıl ekim ayında seçim var mı?

— *İnşallah!* dedi...

Bir Dilaçar vardı...

OKTAY AKBAL *10 Mart 1983*

Hasan Reşit Tankut, *"Atatürk'ün Dil Çalışmaları"* kitabında ilginç bir anıyı anlatır: Atatürk son günlerinde Türk Dil Kurumu yetkilileriyle görüşmek dileğinde bulunmuştur. Hasan Reşit Tankut Dr. Saim Ali Dilemre, Ahmet Cevat Emre, Dr. Mehmet Ali Ağakay'la birlikte başuzman A. Dilaçar da Dolmabahçe Sarayı'na gelirler. Ama gediklerinde Atatürk'ün komaya girdiğini öğrenirler. Akşama kadar bekler, ayılmayınca geri dönerler. Atatürk gece yarısına doğru ayılır. TDK Genel Yazmanı Hasan Reşit Tankut'u yanına çağırtır. Şu son sözleri zorlukla söyleyebilir: *"Arkadaşlara selam. Sakın... Dil çalışmalarını... Gevşetmeyin."*

TDK tanıtma yayınlarının yeni bir kitabı *A. Dilaçar..."* Gerçek adıyla Agop Martayan ünlü dil bilgini. TDK'nun uzun yıllar baş uzmanlığını yapmış. Atatürkü'ün yakınında bulunmuş bir kişi... 1895'te doğmuş. 1979'da ölmüş. Kitabın yazarı Kaya Türkay'ın deyimi ile, -yaşamını, Türkçeyi genişlettirmeye adamış.- bu değerli bilgini, yaşamı, yapıtları, düşünceleri ile tanıtan bir yapıt. TDK'nın Türk Diline Emek Verenler dizisinin yararlı bir kitabı.

Martayan, Birinci Dünya Savaşı'nda yedek subay olarak Diyarbakır'da 2. Orduda görevlidir. Oradan Halep'e gönderilir. Ama burada başına ilginç bir olay gelir. Tutsak Hintli ve İngiliz askerlerle konuştuğundan tutuklanır. Şam'a iki askerle yollanır. Martayan'ın yaşamındaki dönüm noktası Şam'daki bir rastlantıyla anlam kazanacaktır. 7. Ordu'nun merkezi Şam'da onu komutanın odasına sokarlar. Masa başında genç bir tuğgeneral oturmaktadır. İnzibat yüzbaşısı raporu Paşa'ya sunar. Paşa birden *"Sen nasıl oldu da kaçmadın?"* diye sorar. Agop Martayan -Ben- der -bu vatan için kan döktüm, bu madalya sahte değildir. Kafkas cephesinden kaçmayan Şam sokaklarından hiç kaçmaz. Martayan'ın üstündeki eşyalar masaya dökülür. Tabanca ilmuhaber, bir de kitap... Bir Alman subayından aldığı Almanca -Türkçe Gramer,- bundan sonrasını Martayan'dan dinleyelim.

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Prof. MACİT GÖKBERK
Değişen Dünya Değişen Dil

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 21024 Kurucusu: Yunus NADİ 40 TL. 10 Mart 1983 Perşembe

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
NADİR NADİ
UYARILAR

Belgrad Büyükelçimizi de vurdular

Balkar'ı vuran 2 Ermeni'den biri yaralı elegeçti

Teröristlerle Yugoslav polisi arasında çıkan çatışmada, bir öğrenci öldü, bir emekli albayla bir kız yaralandı. Diğer Ermeni kaçtı.

«Derin koma»da bulunan Galip Balkar'ın şoförü Necati Kaya'nın durumu iyi. Yugoslavya Devlet Başkanı Stamboliç, Evren'e üzüntülerini bildirdi.

OLAY NASIL OLDU

(Arkası Sa. 11, Sü. 2 de)

ERMENİ TERÖRİSTLER — Balkar'ı vuran teröristlerden Levon Ekmekçiyan (solda) yaralı olarak ele geçti, Ekbekyan ise kaçtı (sağda).

Faciaya sorumlu aranıyor

Cenazeler kaldırıldı

Maden işçileri ocaklarda emniyet düzeninin çok zayıf olduğunu ve grizu ölçümünün düzenli olarak yapılmadığını belirtiyorlar.

Armutçuk Bölgesi Üretim Başmühendisi Sait Erman Güneşi'nin iddiası: hiçbir ihmal ve ilgisizlik sözkonusu değildir. İşçilerin cehaletinden, ihmallerinden doğan hatalar olabilir.

Başbakan Ulusu ve beraberindeki bakanlar dün Zonguldak'ta EKİ Müessese Müdürlüğü ile Zonguldak ve Havalisi Maden İşçileri Sendikası'nı ziyaret ederek başsağlığı dileğinde bulundu. Ulusu, daha sonra cenaze törenine katıldı.

"Otur bakalım dedi beni oturttu. Tabancamı verdi. İlmuhaberimi verdi. Bu kitabı gözden geçirdi. İlk defa olarak Latin harfleriyle, yazılı Türkçe'yi burada gördü. Türkçe, yani bugünkü harflerimiz değil, ama ona yakın harfleri. Açıklamalaı yaptım. Ondan sonra 'Şam'ı biliyor musun' dedi.. 'Şam'ı paşam bilmiyorum' dedim. 'Biraz gez de gel' dedi. İlmuhaberim cebimde idi. Yani firar da edebilirdim çünkü ben daha oraya kaydedilmiş değildim. Tam kapıdan çıkarken arkamı döndüm. Paşa 'Gel bakalım, senin üstün başın perişan' dedi. Yırtık pırtık şeyler gördü arkamda. Hemen kartını çıkarıp bir şeyler yazdı. -Bu mülâzım efendiyi giydiriniz ve tablodotumuza dahi ediniz- Ben de teşekkür ederek çıktım, tabldota gittim, orada kaldım. Bir terzi geldi, ölçümü aldı. Bir berber geldi, benitraş etti. Birkaç gün sonra yeniden karargaha gittim. Kumandanı aradım. Kapıyı açınca beni gördü. -Aaaa çok yakışıklı olmuşsun. Hâlâ kaçmadın mı?- dedi bana. Şakalaştı. İşte o paşa Mustafa Kemal'miş. Ondan sonra o paşa Atatürk oldu."

Yıllar geçer, Martayan, Sofya Üniversitesi'nde dersler vermektedir. 1932'de Birinci Türk Dil Kurultayı'na katılmak için İstanbul'a gelir. Ünlü Türkolog Nemeth'in *'kaba Türkçe, orta Türkçe, fasih Türkçe'* ayrımını ortadan kaldırmak için çaba harcanmaktadır. Martayan daha Şam'da bu konuda genç Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı direktife uygun çalışmalar yapmaktadır. Genç tuğgeneral şöyle demiştir: *"Bu ayrımlar kalkmalı. Bunlar birbirine yaklaştırılmalı genel dili, gazete dilini yalnız aydınlar değil, köylünün, kentlinin anlayabileceği bir duruma getirmeliyiz."*

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal 25 Eylül 1932'de Türk Dil Kurultayı'nı toplantıya çağırır. Yabancı bilginler, uzmanlar da gelmişlerdir. İçlerinde Martayan da vardır. Yıllar sonra Mustafa Kemal'le bu karşılaşmasını şöyle anlatır. Agop Dilaçar, *"Dolmabahçe Sarayı'nda giriş salonunda bekliyordum. Çok heyecanlıydım. Birden Mustafa Kemal Paşa'yı gördüm. İnönü ve arkadaşlarıyla, dilciler yanındaydı. Beni uzaktan tanıdı. Arkadaşlarına: Evet, o anlamında başıyla bir işaret yaptı. Merdivenlere koştum. Ellerine sarıldım."*

Atatürk, Agop Martayan'a Türkçe, bir soyadı verir Dilaçar... Gerçekten de Türkçe'yi açan, genişleten, öğreten çalışmalar hızla başlamıştır. Atatürk'ün buyruğuyla kurulan Türk Dil Kurumu'nun başuzmanlığına atanan Agop Dilaçar, 1932'den ölüm tarihine, yani 1979'a kadar, yarım yüzyıl Atatürk'ün en büyük yapıtı olan dil devriminin önde gelen bir emekçisi, bir yol göstericisi olacaktır. Ermeni soyundan gelen, ama Türk diline, Türkiye'ye içtenlikle bağlı bu değerli insan...

İşte Kaya Türkay'ın *'A. Dilaçar'* kitabı bütün bunları, bu büyük bilginin yapıtlarını görüşlerini, çalışmalarını anlatıyor, tanıtıyor. Yararlı, anlamlı bir yapıt.

Yeraltındakiler?

İLHAN SELÇUK *10 Mart 1983*

Bir gazetenin ilk sayfası sabahın ilk saatlerinde aşağı yukarı belirlemeye başlar. Daha önceden tarihleri saptanmış olaylar yazı müdürünün ve istihbarat şefinin defterine not edilmiştir. IMF toplantısı? Bağlantısızlar buluşması? Fransa ya da Alman seçimleri? Başbakanın basın toplantısı? Yabancı bir devlet başkanının gezisi? Ve benzerleri...

Öğleye doğru kafada programlanan gazeteyi değiştirecek haberler gelebilir; akşam karanlığı çökerken beklenmedik bir olay patladı mı sayfa altüst olur.

8 Mart 1983 günlü Cumhuriyet'te böyle oldu; bütün habeleri sayfanın altına bastıran grizu patlaması yazı müdürünün ve istihbarat şefinin defterinde bulunmayan bir acı olaydı. Ereğli Kömür İşletmeleri Kandilli Bölgesinin Armutçuk maden ocağında 17.30 sıralarında grizu patlaması en azından 70 işçinin canını almıştı.

Haber merkezi seferberliğe geçti; muhabirler olayın üstüne saldırdılar.

★

Bizim gazetenin tekniği geridir; ben bu yazıyı salı günü yazı işlerine veririm; perşembe sabahı yayınlanır.

Ama önemli mi?

Düşünüyorum: Yirmi, on beş, ya da on yıl önce de buna benzer yazılar yazmıştım. Üç günün lafı mı olur? Ne Kandilli bölgesi bana yabancıdır; ne de Armutçuk... Ülkemizdeki iş kazaları üstüne de kimbilir kaç yazı yazdım? Önce bir acı, bir tepki, bir telaş oluşur böyle olaylarda, çok geçmeden unutulur her şey.

1978 yılında Kandilli Kireçlik ocağındaki grizu patlamasından sonra zamanın bakanları olay yerine gitmişler; yeraltına inmişler, televizyon kameraları karşısında demeçler vermişler; anımsadığım kadarıyla güzel sözler söylemişlerdi:

— Çok acılıyız; herşeyi gördük; bu koşullar altında çalışmak insana utanç vericidir.

Kaza her yerde kişiye pusu kurar. Trafikte maden ocağında, uçak yolculuğunda, mutfaktaki tüpgazda ve yatak odasındaki gaz sobasında; ama kazaya karşı güvenlik önlemleri alınmış mıdır? Acaba Zonguldak bölgesinde ve Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki maden ocaklarında çağımızın gereklerine uygun bir düzen var mı?

20 yıl önce böyle bir düzen yoktu; şimdi var olduğunu kim söyleyebilir?

★

Biz yeraltında çalışan emekçiyi kazadan kazaya anımsarız.

Maden ocağını düşünün ne kadar ruh karartıcı bir yerdir; üstü başı, yüzü gözü kararmış işçilerin resimleriyle gazeteyi donatmak da bir gün için geçerlidir. Sonra gelsin iç açıcı fotoğraflar; Ahu Tuğbalar, Banu Alkanlar... Türkiye'de sosyal güvenlik önlemlerinin yetersiz, iş kazalarının çok olduğunu durmadan durmadan yazarsanız, herkesi bıktırabilirsiniz; daha tehlikelisi işçi davalarından çok söz açtınız mı tepkiler başlar:

— Komünist mi ne?

Diyelim size şimdi DPT'nin yayınladığı Üçüncü Büyük Beşyıllık Plandan (sayfa 805) bir alıntı yapsam. Sosyal güvenlik harcamalarının ulusal gelir içindeki yüzdesi Fransa'da 16.6; Almanya'da 17.5; Belçika'da 16.5; İtalya'da 16.2; İngiltere'de 12.7; peki Türkiye'de kaç?

Yanıt: 1.7.

Can sıkıcı tablo değil mi? Şimdi bu köşede şunun bunun canını sıkıp kızdırmak ister miyim?

★

Dilimizde *"görünmez kaza"* diye bir deyim var; ama Türkiye'deki kazaların çoğu *"görünür kaza"* dır. Hele iş kazalarının çoğu görünür kazadır. Bizim gazeteciliğimizde beklenmedik olaylar değil, beklenen olaylar niteliğine dönüşmüştür kazalar...

Ne var ki Armutçuk'taki acı olayın boyutları her zamankinden daha büyük, daha çarpıcıdır. Dilerim ki acıların birikimi bu soruna gerçekçi bir yaklaşımla eğilmemizi, yeraltındakileri artık düşünmemizi sağlar.

11 Mart 1983

Evren: Seçimde yeni temsilciler bulun; eskiye rağbet olsaydı, bit pazarına nur yağardı

12 Mart 1983

MALATYA (Cumhuriyet) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren dün Malatya'da yaptığı konuşmada, **"Önümüzde bir seçim devresi var. Yeni temsilcilerinizi seçerken çok dikkatli olmanızı tavsiye ederim. Eskiler yine el altından çalışma yapmaktadırlar. Bunu bilesiniz. Biz biliyoruz. Sizler de bilesiniz"** dedi.

Güneydoğu ve Akdeniz gezisinin ilk durağı olan Malatya'ya 17.00'de gelen Cumhurbaşkanı Evren, Vilayet konağından halka hitaben yaptığı kısa konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Eğer eskiye çok rağbet olsaydı, bit pazarına nur yağardı. Sizler yeni kişiler bulun. Yeni temsilciler bulun. Bunların ne gibi vasıflara sahip olması lazım geldiğini daha önce birçok yerlerde söyledim. Bu kişileri aranızdan bulun, seçin ve onları gönderin. Bizim de zamanımız geldiği zaman biz de bir köşeye gideceğiz. Kimseye baki değildir bu dünya. Her insan görevini tamamladıktan sonra bir kenara çekilmesini bilmelidir. Bilmezse işte o zaman yerinden zorla uzaklaştıran kişiler çıkabilir. Sevgili vatandaşlarım, bu konuda çok uyanık olmanızı ben size tavsiye ediyorum, tekrar tavsiye ediyorum."

Vilayeti ziyareti sırasında, yurttaşların sevgi gösterileri üzerine Vilayet balkonundan program dışı konuşan Evren, Malatya'ya gelişinin maksadını şu sözlerle anlatı:

"Bu seferki gelişimin maksadı, 1,5—2 ay sonra 2. Ordumuz Malatya'ya 15 mayıstan itibaren taşınmaya başlayacak ve haziran ayında da bitecek. 2. Ordumuzun yerleşeceği yeni binaları görmek ve eksiklikleri varsa onları gidermek, bu maksatla da Malatya'ya uğramak icabetti."

Evren, önümüzdeki yıllardan itibaren Doğu bölgesinin kömür sıkıntısı çekmemesi için gerekli tedbirlerin alındığını, bildirdi, **"Ancak bizim bir alışkanlığımız var. Herşeyi devletten bekliyoruz. Devlet yapacak ama bilhassa özel sektör kendisini görevli sayarsa, bu iki güç birleşince çok daha çabuk hallolur. Devlet Türkiye'nin bütün beş tarafına birden erişemiyor. erişeceği zaman gelecek ama elindeki imkânlar bugün için buna imkân vermiyor. Bu bakımdandırki, ben teşebbüsçü vatandaşlarımdan bu konuda devlete yardımcı olmalarını bekliyorum."**

Bu yıl çok kuvvetli ve şiddetli bir kış geçirildiğinden gezilerini daha fazla yapamadığını, belirten Evren, **"İnşallah bundan sonra daha sık olarak yurdun muhtelif köşelerine gideceğim."** dedi.

Beraberinde MGK üyesi Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral **Nurettin Ersin**, Başbakan **Bülend Ulusu** ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Fahir İlkel**'le birlikte Malatya Erhaç Havaalanı'na gelen Evren'i, 2. Ordu Komutanı Orgeneral Mehmet Buyruk, 8. Kolordu Komutanı **Nazif Okan**, Garnizon Komutanı Tuğgeneral **Mustafa Türker**, Malatya Valisi **Kurtuluş Şişmantürk**, Belediye Başkanı **Mehmet Kırçuval** karşıladılar.

"ZENGİNLER EL ATSIN"

Karşılama töreninden sonra 7. Ana Jet Üssü'nde bir süre dinlenen Evren daha sonra Malatya 0-6 yaş grubu kimsesiz çocuk yurdunu gezdi, onlarla bir süre sohbet etti ve hediyeler verdi. Evren, yurt yetkililerine, **"Bu çocuklara buranın zenginleri el atsınlar, yardımcı olsunlar"** dedi.

Evren, halka hitaben yaptığı konuşmadan sonra ise, 2. Ordu'nun yapımı süren karargah ve öteki tesislerinde incelemelerde bulundu. Evren bugün Adıyaman'da konuşacak, Afşin - Elbistan tesislerini ziyaret edecek.

12 Mart 1983

Devrim Tarihi Dersi: 1935 (I)

OKTAY AKBAL / *13 Mart 1983*

"İnkılâp Dersleri Notları"

Bir kitap. Solmuş, yaprakları kopmuş. Ankara Ulus Basımevi 1935. Bir açıklama: *"Bu dersler 1934 - 1935 okutma yılında Ankara ve İstanbul Üni-*

versitelerinde verilmiştir." İnkılâp derslerini veren öğretmenin adı: Recep Peker.

Belki bugünkü dilde yazmak daha iyi, dedim ve Peker'in derslerini o günlerin oldukça ağdalı dilinden bugünün açık seçik anlatımına uyarladım. Atatürk Devrimi'nin anlamı nedir? O yılların Devlet Partisi CHP Genel Sekreteri, Atatürk'ün yakın arkadaşı Recep Peker bakın ne diyor bu konuda:

"Bu derslerin amacı inkılâp, devrim dönemini yaşamış, o dönemi hazırlamış insanların ruhunda en güçlü ileri hareket öğesi olan sıcaklığı ve heyecanı, ulusal çalışma yaşamına çıkacak olan genç Türk kuşaklarına aşılamaktır ve onları yaşadığımız devrim ilkeleriyle yetiştirip göreve hazırlamaktır."

Kitapta yer alan konuları özetleyen bölüm başlıklarını vermekte yarar var: İnkılâbın manası, hürriyet inkılâbı, sınıf inkılâbı, sınıf inkılâbının reaksiyonları, siyasal partiler, siyasal partilerin çeşitleri, muhtelif siyasal partiler, siyasal partilerin tatbik şekilleri, istiklâl...

Recep Peker'e göre; *"Türk devriminin genel görünüşü"* şudur: *"Devrim, bir toplumsal bünyeden, geri, eğri, kötü, eski, haksız ve zararlı ne varsa bunları birden yerinden söküp, onların yerine, ileriyi, doğruyu, iyiyi, yeniyi ve faydalıyı koymaktır."* Bu tanımlamadan sonra Peker şöyle sürdürür konuşmasını: *"Fakat arkadaşlar, koymak yeter değildir. Onları öylece koyduktan sonra büyük bir sıcaklıkla davaya yapışıp sökülen şeylerin geri dönmemesini konan şeylerin yaşamasını, yerleşmesini sağlayacak bir sistem kurmak ve işletmek de devrimin değişmez koşuludur. Bu koşul olmadıkça kötülüklerin, geriliklerin yerine iyi ilişkilerin ve ileriliklerin konması gelip geçici bir olay değersizliğine iner ve eski kötülükler daha geniş bir yıkıcı etkiyle geri döner."*

Peker'e göre *'devrimi bilinçleştirmek'* gerekmektedir, şöyle der konuşmalarında: *"Devrimi kökleştirmek görevi üzerinde ısrar ediyorum. Devrimin sonuçlarını bütün ulusa maletmiş olmak için yurttaşların bu sonuçların getirdiği yaşayışa alışmış olmasını yeter saymamak gerekir. İnsan, kötü şeye alıştığı gibi iyi şeylere de alışabilir. Yeni yaşayışın yalnız alışıldığı için değil, alışılıp bilinç halinde sevilmesi ve özümüzde benimsenmesi gerekir. İşte biz, yeni şeylere doğruluklara, iyiliklere yalnız alışkanlık etkisiyle bağlı kalmayı yeter saymıyoruz. Onu bilgi ve inanca dayanan bir sevgi ile bilinç halinde kökleştirmek ve yaşatmak istiyoruz. Bizimki gibi yaşayış koşullarını baştan başa değiştiren bir devrimin korunması ve ebedileşmesi için ona inananların bu yola başlarını ve göğüslerini koyacak bir inançla beslenip güçlenmeleri gereklidir. Yeni kuşak devrime böyle bağlanmalıdır."*

Yüksek Öğrenim'de, Devrim Tarihi derslerine büyük önem verileceği açıklandı. YÖK'e göre devrim' değil de 'inkılâp diye anılan bu derslerde acaba 1934-35'lerdeki devrimci bilinç' yaşatılacak mı? Recep Peker'in derslerinde çizdiği yol, yöntem ve anlam bugün de en önde yer alacak mı? Gençlere Atatürk Devrimi'nin baş özelliğinin, *'ulusumuzun yaşayış koşullarının baştan başa değiştirilmesi'* olduğu söylenecek mi?

Peker, başka ülkelerde yapılan 'devrimleri' de öğrencilere anlatmakta, bunlarla Türk Devrimi'ni karşılaştırarak sonuçlara varmaktır. Peker'e göre bir ulusun herşeyden önce gerçekten "tam bağımsız" olması gerekir. Türk Devrimi başarılı olmuşsa, bağımsızlığını her şeyin üstünde tuttuğu içindir. İç siyasada, dış siyasada, ordu işlerinde adalette, kültürde, hazinede, ekonomide 'bağımsız' olmak, bağımsız davranmak başkoşuldur. *"Bağımsızlık öyle derin bir duyarlık ile korunmak ister ki, küçük bir kenarından ufacık bir mubalatsızlık onu yok edecek geniş yollar açar. Bağımsızlık anlayışının ileri olduğu bir yurda - bu duyarlığın yanında korunma tedbirleri de tamam olmak koşuluyla- tecavüz etmek hiçbir devletin haddi değildir."*

Evren: Eski partilerin hortlamasına izin yok

MEHMET YAPICI — ALİ ADALIOĞLU / *14 Mart 1983*

ANTAKYA / MERSİN — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** Güneydoğu ve Akdeniz gezisinin son gününde Antakya ve Mersin'de yurttaşlara hitap etti. Evren, Mersin'de yaptığı konuşmada eski siyasilere çattı ve **"Eski partilerin hemen hemen aynı kişilerle, yalnız iki isim değiştirerek, yeniden hortlamalarına müsaade edemeyiz"** dedi. Cumhurbaşkanı Evren, eski siyasilerden **"Kendilerine kul köle olacak kişilerden kurulacak partinin büyük bir çoğunlukla seçimi kazanarak seçimden sonra tekrar eski koltuklarına oturtulmayı düşleyenler"** diye söz ederek uyarıda bulundu ve şöyle konuştu:

"Nasıl 12 Eylül'den evvel bu kişileri ikaz ettik, dinlemediler, başlarına 12 Eylül yumruğu indiyse, nasıl 7 kasımdan evvel yapılan ikazları dinlemediler, 7 kasımda Türk halkının yumruğunu yediler ise, şimdi yine ikaz ediyorum: Üçüncü bir yumruğu yememeleri için bu girişimlerinden vazgeçsinler. Onlara yardakçılık edenler de bu yardakçılıktan vazgeçsinler."

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Mersin'e gelmeden önce Antakya'da yaptığı konuşmada ise genellikle mezhep ayrılığı sorununa değinerek, yurttaşları Alevi - Sünni ayırımı yaparak bölmek isteyenlerin bulunduğunu söyledi ve yurttaşlardan birliği korumalarını istedi.

Mersin konuşması

Cumhurbaşkanı Evren dün Mersin'de yaptığ konuşmada 12 Eylül öncesi siyasi şartlara değindi ve önümüzdeki dönemdeki siyasi faaliyetlerle ilgili uyarılarda bulundu.

12 Eylül öncesi dönemi anlatan Evren şunları söyledi:

"O tarihlerde devleti parçalamak, yıkmak isteyen şer kuvvetlerle mücadele etmek ve milleti rahat ve huzura kavuşturmakla yükümlü olup da normal görevini yapamayanlar, şimdi bu yönetimle gizli yollardan mücadeleye kalkmışlar, kendilerinin paralelinde bulunan kişiler vasıtasıyla yine 12 Eylül'den evvel olduğu gibi parti kurdurma çalışmalarına girişmişlerdir. Bunların düşledikleri nedir biliyor musunuz?

Önümüzde yapılacak seçimlerde acaba kendilerine kul köle olan ve her sözlerini ilahi bir emir kabul eden kişilerden kurulacak bir partinin büyük bir çoğunluk ile seçimi kazanıp da, seçimden sonra kendilerini tekrar eski koltuklarına oturturlar mı rüyasıdır.istedikleri budur.

Bunun oyunlarını tezgâhlamakla meşguldürler. Eski teşkilat mensuplarıyla mütemadiyen temas halindedirler. Onlara gerekli emirleri vermektedirler. Anayasa'nın halkoyuna sunulmasından önce de bu teşkilat mensupları vasıtasıyla Anayasaya red oyu verdirmek için çok çaba sarfettiler. Nasıl o kampanyalarında muvaffak olamayıp, hüsrana uğramış iseler, bu oyunlarında da hüsrana uğrayacaklardır."

Üçüncü yumruğu yememeleri için

Evren konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Nasıl 12 Eylül'den evvel bu kişileri ikaz ettik, dinlemediler, başlarına 12 Eylüy yumruğu indiyse, nasıl 7 Kasım'dan evvel yapılan ikazları dinlemediler, 7 Kasım oylamasında Türk halkının yumruğunu yediler ise, şimdi yine ikaz ediyorum: Üçüncü bir yumruğu yememeleri için, bu girişimlerden vazgeçsinler. Onlara yardakçılık edenler de bu yardakçılıktan vazgeçsinler."

Cumhurbaşkanı Evren, siyasi partilerin kapatılması kararı alındığında yaptığı radyo-televizyon konuşmasını hatırlattı ve o konuşmasından bir bölümü okudu. Bundan sonra Evren yurttaşlara **"Eski parti yöneticileri yine gelsinler ve o tarihte olduğu gibi yani birbirleriyle çekişmelere, kavga etmeye başlasınlar, anarşi ve terörü hortlatsınlar, göz yumacak mısınız?"** sorusunu sordu. Evren şu sözlerle konuşmasına devam etti: **"Şuna emin olun ki, ne siz, ne de biz, eski partilerin hemen hemen aynı kişilerle yalnız iki isim değiştirerek yeniden hortlamalarına müsaade edemeyiz. Eğer buna müsaade etmiş olsak, bu zamana kadar yaptıklarımızın hepsi boşa gider. Bu kadar alınan mesafe heba olur. Eğer buna razı iseniz biz gidelim onlar gelsinler."**

Yepyeni partiler ve liderler

Cumhurbaşkanı Kenan Evren konuşmasının bundan sonraki bölümünde yurttaşları denenmiş liderlerin peşinden gitmemeye çağırdı ve Türk milletinin yeni kurulacak partilerin ve bulacağı yeni liderlerin peşinden yürümeye kararlı olduğunu söyledi. Evren şöyle konuştu:

"Artık Türk milleti önünde uzanan yolda eski liderlerin, taraftarlarının fenerleriyle değil, yeni kurulacak yepyeni partilerin ve kişilerin nurlu projektörleriyle yürümeye kararlıdır.

Siyasi faaliyetlere müsaade edildiğinde evvelce denenmiş ve ne yaptıkları ortada olanların arkasından değil, gönlü vatan ve millet sevgisiyle çarpan, menfaat peşinde koşmayan, dürüst, namuslu, gecesini gündüzüne katarak çalışan, milletinin refah ve mutluluğu uğruna herşeyini feda edebilen kişileri bulacak ve onların arkasından gidecektir.

Siz sevgili vatandaşlarım, siz isterseniz bu liderleri bulursunuz. Bulduklarınız sizleri parlamentoda temsil edecektir."

Evren, parlamentoya girecek milletvekillerinin memleket için büyük önem taşıyacağını belirterek, bunları yurttaşların serbest bırakmamaları ve **"ne yaparlarsa yapsınlar"** dememeleri gerektiğini kaydetti.

Yurttaşların seçecekleri parlamenterleri devamlı olarak takip etmelerini de isteyen Evren, ancak bu şekilde Cumhuriyet rejiminin iyi işleyeceğini belirtti.

Cumhurbaşkanı Evren, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin demokrasiye her zaman saygılı olduğunu, bunun da Atatürk'e bağlı sağlam yapısından kaynaklandığını belirterek, **"Ancak, her zaman bizler gibi demokrasiye bağlı olan kişiler gelemeyebilir. Demokrasiye her zaman sahip olmak istiyor isek, bunlara dikkat etmemiz gerekir"** dedi.

Serbest bölgeler konusu

Evren, konuşmasının daha sonraki bölümünde uyuşturucu maddeler sorununa da değinerek, bu konuda yöneticilere ve ailelere büyük görevler düştüğünü, bunların büyük çaba sarfetmeleri gerektiğini söyledi. Evren ayrıca, serbest bölge konusuna da kısaca değindi. Evren, Uzakdoğu gezisi sırasında bu konularda ayrıntılı incelemeler yaptığını söyleyerek, **"Sizlere söz veriyorum, ama Mersin'in bu konuda ön planda olduğunu kuvvetle tahmin ediyorum"** şeklinde konuştu.

Antakya konuşması

Cumhurbaşkanı Evren daha önce Antakya'da konuştu. İskenderun'dan sabah Antakya'ya geçen Evren, Atatürk Alanı'nda toplanan halkın sevgi gösterileri üzerine program dışı yaptığı konuşmada, Antakya'nın Anayasaya yüzde 94,5 oranında bir oyla evet demesinden dolayı teşekkür etti. Konuşmasında Asi Nehri'nin yağışlı dönemlerde taşmasına karşı çalışmalar yapıldığını,uzun yıllardan beri çözümlenmemiş toprak meselesini kendi dönemlerinde mutlaka halledeceğini belirten Evren, mezhep ayrılığı konusu üzerine şunları söyledi:

"Bir buçuk sene evvel aralık 1981'de buraya geldiğimde yaptığım konuşmada bulunanlar hatırlarlar; o zaman bir noktaya temas etmiştim. Aynı noktaya bir defa daha temas etmek istiyorum; o da bizi her zaman en ufak sebepler altında dahi bölmek, parçalamak isteyen, ayırmak isteyen bu milletin bölünmesinin, parçalanmasının kendilerine büyük fayda sağlayacağını umanlar, yine bazı tezgâhlar peşinde koşuyorlar. Vatandaşlar arasına yine Alevilik - Sünnilik sokmaya çalışmaktadırlar. Bunu sureti katiyede men ederim.

O zaman da demiştim ki, dinimizde Alevilik - Sünnilik diye bir ayırım yoktur. Müslümanlık vardır. Aynı dine inanan, aynı peygamberi kabul eden, aynı Allahın evlatları olarak, birbirimizi Alevi - Sünni'dir diye ayırım yapamayız. Bu ayırımı yapan kimler varsa, gerekli cezaya çarptırılmalarını bekliyorum. İdare amirlerinden bekliyorum.

Burada kıymetli öğretmenlerimize ve din adamlarımıza büyük görevler düşüyor. Okuldan itibaren, kardeş olduğumuzu, aynı dine mensup insanlar olduğumuzu aşılarsak, o çocuklar büyüdükleri zaman bu ayırımı yapmazlar. Din adamlarımız da camilerde bunun doğru bir hareket olmadığını vatandaşlara anlatmalıdırlar. Dinimizde Sünnilik, Alevilik, Bektaşilik, Nakşibendilik, Nurculuk gibi ayırımlar yoktur. Eğer bunu yapanlar varsa günah işliyorlar.

Sevgili Antakyalı kardeşlerim. Bu milleti tarih boyunca ele geçiremeyenler tarih boyunca bu milletle baş edemeyeceğini anlayanlar daima kendi içinde bizi yıkmaya çalışmışlardır. Bunu tarih kitaplarını iyi tetkik ettiğiniz zaman görürsünüz. Bizi birbirimize kırdırmak suretiyle emellerine muvaffak olmaya çalışırlar. Buna alet olmayalım."

Devrim Tarihi Dersi: 1935 (II.)

14 Mart 1983

"Son söz olarak Atatürk'ün, hepimizin Ulu Önderi'nin, iki büyük kavramı, devrim ve bağımsızlığı size emanet ettiğini hatırlatırım. Onun sözlerini, kelime kelime, cümle cümle siz benden daha iyi bilirsiniz. O, size herşey bitti sanıldığı en düşkün zamanlarda bile onları koruyacak büyük kuvvetin sizin asıl kanınızda var olduğunu söylemiştir. Alınları yüksek, yüzleri ak olarak yetişiyorsunuz, size verilen yüce emaneti korumak için öğrenim çağında aldığınız bilgiler yanında ruhunuzu güzel duygular ile sıcak tutunuz. Bugünkü varlığımızın hararetini, ancak bu yoldan ileri kuşaklara yetiştirebilirsiniz."

Recep Peker 'İnkılap Dersleri'nin son konuşmasını bu sözlerle bitirir. Geçen yazımda da bu derslerden söz etmiş, bazı alıntılar yapmıştım. Atatürk döneminde yüksek öğrenim gençliğinin hangi sağlam ve devrimci ülkelerle yetiştirildiğini, bağımsızlık ve devrimcilik ilkelerinin o günlerin ileri gelen kişilerince nasıl anlatıldığını belirtmiştim. 'Devrim Tarihi Dersleri'nde o günlerin devlet adamları öğretmen olarak görev yapıyor ve gençliği 'aydınlık yarınlara' işte böyle hazırlıyorlardı.

1934'te, 35'te, yirmisinde olanlar bugün yetmiş yaşlarına ulaştı. Yani yaşlı bir kuşak, o günlerin gençleri!.. Ne dersiniz, Peker'in son konuşmasında dile getirdiği 'varlığımızın hararetini ileri kuşaklara yetiştirebildiler mi?' Tarih bunun yanıtını benden iyi verecektir. Yorum yapmaya, yargılara varmaya gerek yok. Atatürk'ün devrimci atılımlarından bu yana nereye, hangi devrimci çizgiye ulaştık? Bunu hep görüyoruz.

Recep Peker, Atatürk devrimine içtenlikle bağlı bir kişiydi. Önce eski bir asker, sonra da devrimci eylemde sorumluluk üstlenmiş bir kişi olarak bu devrimin yorumunu yapıyor. Ankara ve İstanbul Üniversitelerindeki gençlere aydınlık yarınları nasıl kuracaklarını hangi yoldan, hangi yöntemle giderek bu kutsal görevi başaracaklarını anlatıyordu. Söyledikleri, kendi özel düşünceleri değildi. Atatürk'ün görüşleriydi. Atatürk'ün, gençliğinden beklediği ilerici atılımları, Peker ve onun gibi yakın arkadaşları yineliyor, anlatıyor, açıklıyorlardı. Bugün Peker'in bu kitabı üniversitelerimizde okutulamaz mı? Okutulamazsa, o günlerin de gerilerine düşmüşüz demektir.

Peker ve onun kuşağı 'tam bağımsızlıkğa' herşeyin üstünde önem ve değer verirler. Bağımsızlığı korumak için ne yapmak gerekir? Peker öğrencilere şu sözlerle açıklamaktadır:

"Dış bakımdan herhangi önemsiz görünen bir işte bir kere zaaf gösteren bir devlet, ondan sonra öbür devletlerin ardı arkası kesilmeyecek istek ve baskılarıyla karşılaşır. Onun için bağımsızlık kavramında en ufak sorunlarda bile ta baştan titiz ve duygulu olarak dayanmak gerekir. Sıkıntılı bir günü hoş geçirmek için saydığımız esasların birinden vazgeçme çığrı açılırsa, böyle bir laubalilikle bağımsızlık titizliğinde suistimal kapısı aralık edilirse, bu kapı çok sürmez ardına kadar açılmaya mahkûmdur. Çünkü sizin karşınızda şerefli bir ulusun karşısında bulunup bulunmadığını tetkik etmekte olan yabancı, her şeyi, bu uğurda lâzım olursa savaşı da göze alacağımızı katiyen bilmelidir ki, devletinizin değil kapısına, kapısının tokmağına bile elini sürmeye cesaret edemesin. Başta küçük görünen bir hoşgörünün arkasından yüce bir tarihe mal olmuş, milyonlar ve milyonlarca Türk kanı taşıyan insanların arasında, biricik bağımsız devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı tehlikeye düşer."

Evet, Atatürk'ün yaşadığı yıllarda Türkiye büyük bir devletti. Bu 'büyüklük' ekonomik zenginliğinden, nüfusunun çokluğundan, şundan bundan gelmiyordu. Okurunu herşeyin üstünde tutmasından ileri geliyordu. Atatürk'ün kişiliğinden geliyordu. Ödün vermez siyasasından geliyordu. Devrimlere inancından geliyordu.

1934-35'lerde ben ilkokuldaydım. O günlerin gençleri ise üniversitelerde böyle 'devrimci bir eğitimden' geçiyordu. Hepimiz Türkiye'nin güçlü, büyük bir devlet olduğunu biliyor. Atatürk'ün çizdiği yoldan sarsılmaz adımlarla yürüneceğine, sonunda da 'çağdaş uygarlığa ulaşacağımıza' yüzde yüz inanıyorduk.

Recep Peker'in 'İnkılap Dersleri' kitabını okurken dalıp gittim... 1935'lerin gençlerini, bugünlerin yetmişini geçmiş eski gençlerini düşündüm. Onları da o güzel günlere götürmek istedim.

Kohl'un iktidara gelmesi, Almanların tutucu eğilimlerinden kaynaklanıyor

14 Mart 1983

ALİ SİRMEN — Sayın Hans Magnus Enzensberger, bugün sizinle F. Alman seçimlerinin sonuçları, Yeşiller üzerinde konuşmak istiyorum. Ama müsaade ederseniz başlangıçta, sizin de önemli rol oynadığınız yakın geçmişle ilgili birkaç sorum olacak. Herkes biliyor ki, siz 1960'ların ikinci yarısında başlayan ve 1970'lerin başına kadar süren Avrupa'daki Ortodoks olmayan, genç sol hareketin önde gelen yazarlarından biriydiniz. Bu hareket Avrupa'da çalkantılara yol açmakla birlikte, başarısızlıkla sonuçlandı. Deneylerinize göre, bu başarısızlıktan çıkarılacak sonuçlar nelerdir?

HANS MAGNUS ENZENSBERGER — Hiç kuşkusuz ki, bu hareket bir başarısızlığa uğramıştır. Ama bu başarısızlığın niteliğini iyi belirtmek gerekir, Çünkü politikada, yola çıkılan amaçla, varılmak istenen hedef arasında bir üçüncü hal daha vardır. Olaya bu açıdan bakılınca, 1968 hareketi, Alman toplumunun

-ki bu toplumun ideolojik yapısı son derece de tutucuydu- modernleşmesine büyük katkıda bulunmuştur. Hatta sistemin, bir nöbet değişimine, olgun hale gelmesine de yol açmıştır. Çünkü sistem kendisi bu değişim için olgun değildi. Bu olgunluğu sağlayabilecek parlamento dışı bir güç zorunluydu. Mesela geleneklerde, kurumlarda, üniversitelerde, okullarda vb. Almanya'da açıkça otoriter olan ve bu yapısıyla, ülkenin o gün vardığı düzeyin gereklerine yanıt getirmeyen bir akım vardı. Doğallıkla hareketin kendisi ilerde meydana getireceği bu etkinin bilincinde değildi. Bu hareket olayı tümden değiştirmek istiyordu, çok güçlü bir antikapitalist yanı da vardı ve bu açıdan bakıldığında iktidar deyimiyle ele alındığında 1968 hareketi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ama düşünce açısından bakılınca birçok noktaya varabilmiştir hareket.

SİRMEN — 1968 olaylarının F. Almanya'daki APO Parlamento Dışı Muhalefet denen hareketle başladığını da belirtebiliriz değil mi?

ENZENSBERGER — Evet, hareket başlangıçta çok azınlıktaydı. Ama ülke belirli değişimlere yönelebilmek açısından oldukça olgunlaşmıştı. Zaten kısa zamanda binlerce, yüz binlerce kişi bu harekete katılmıştı. Politik açıdan da birçok Sosyal Demokrat bana, **"bu hareket olmasaydı, bir Bnandt hükümetinin iktidar olması düşünülemezdi"** demişlerdir.

SİRMEN — Yalnız burada bir nokta daha var, iktidarı ele geçirmek açısından uğranılan başarısızlığın da etkisiyle belki, bu hareketin bir bölümü Kızıl Ordu Fraksiyonu gibi terörist eylemlere dönüştü. Bu hareketin yol açtığı tepki, toplumda hiç de demokratikleşme yolunda olmadı. Hatta SPD içinde dahi tutumun sertleştiği görüldü. Örneğin "Berufsverbot" (çalışma yasağı) gibi kısıtlamalar getirildi. Bu durumda gelişmeler pek sizin söylediğiniz yönde olmamış gibi görünüyor. Ne dersiniz?

ENZENSBERGER — Evet doğrudur. Böyle anlar oldu. Hatta bunların terörizmin yol açtığı bunalım dönemi olduğunu söyleyebiliriz. Ama her şeye karşın bu geçici bir dönemdi. Ve Sosyal Demokratlar da çalışma yasağı politikalarının biraz fazla tepkisel olduğunu açıkça kabul ettiler ve bu politikayı yeniden gözden geçirdiler. Yineleyeyim, her şeye karşın ülkenin düşünce yapısında 1968 hareketinin olumlu etkileri olmuştur. Şimdi, şu anda ise Kohl hükümeti ile birlikte geçmişin, 1950'lerin düşünce yapısına dönme eğilimi belirmiş bulunuyor. Ama bu eğilimin başarıya ulaşabileceğini sanmıyorum.

SİRMEN — Şimdi burada sorunu karşılaştırmalı olarak ele alırsak, şöyle bir olayla karşılaşıyoruz. 1968 olayı iktidarı ele geçirme açısından Fransa'da da başarısızlığa uğradı ve Fransa'da 1970'lerde, en aşağı F. Almanya kadar otoriterdi, ama orada ne terör olaylarına rastlandı, ne de gençlik hareketlerine karşı çok sert tepkilere. Acaba bu fark nereden kaynaklanıyor?

ENZENSBERGER — Her şeyden önce sanırım terörizm olayını biraz açıklığa kavuşturmak gerek. Terör, Almanya'da çok gösterişli çıkışlar yapmış olmasına karşın, yine de gerçekten toplumu tehdit edecek boyutlara varmış değildi. Ama bu duruma karşın büyük bir panik olmuştu toplumda. Hatta bir isteriden de söz edilebilir. Bu isteri toplum katında olduğu gibi, iktidar katında da hissedildi. Örneğin İtalya'da terör, toplumu tehdit eden boyutlara vardığı halde tepki böylesine sert olmadı. O zaman Almanların tepkisinin neden bu kadar şiddetli olduğunu sormanızı haklı buluyorum. Ben sanıyorum ki, bu olayın faşizmle ilgisi var. Çünkü Almanya'da olaydan 30, 35 yıl sonra bile, sokak gösterileri karşısında insanlar dehşete düşüyorlar. Bu belki de içgüdüsel bir davranış oluyor. Ve Almanlar büyük bir sükûnet ve barış özlemi içinde oldukları için F. Almanya politik ahengi belki de pek çok sevdiği için bu tepkiler oluştu. Bu tepkiler zaman zaman demokrasinin sınırlarını zorlayan boyutlara ulaştı.

SİRMEN — Evet, sanıyorum siz ve hatta Böll gibi kimseler, bu arada oldukça güç günler yaşadınız.

ENZENSBERGER — Öyle oldu. Bugünlerde bazı haklar da askıya alındı, liberaller, aydınlar bu duruma karşı mücadele ettiler. SPD içinde de mücadeleler oldu. Kişisel kanıma göre de F. Almanya'da kişiden gelip devleti tehdit eden bir terörden çok, iktidardan gelip kişiyi tehdit eden bir terör söz konusuydu. Ne var ki, biz 35 yıllık anayasal düzen süresi içinde, iktidarın aşırılıklarını demokratik yoldan düzeltme alışkanlığını da edindik.

SİRMEN — İktidarından kişiye yönelik terör konusu yalnız sizin ülkenize özgü değil sanıyorum. İdam adlı yapıtında, Albert Camus de aynı noktaya parmak basıyor ve çağımızın asıl sorununun bu olduğunu söylüyordu.

ENZENSBERGER — Doğrudur. Bugün enformatik alanında varılan gelişme ile devletin elinde her yurttaş hakkında toplanan bilgiler bile, tam demokratik bir ortamda dahi, bir anlamda Orwell'in öngördüğüne benzer bir toplumda yaşamamıza yol açmaktadır.

SİRMEN — Biraz önce, Kohl hükümeti ile 1950'lere dönme eğiliminin olduğunu söylemiştiniz.

ENZENSBERGER — Evet, yalnız belirteyim ki, bu bir eğilimdir. Ama sorunlar artık 1950'lerin sorunları olmadığına göre, bu eğilimin de yüzde yüz gerçekleşeceğini söylemek olası değil.

SİRMEN — Bu iktidar değişikliği, yani SPD'nin oy yitirmesi, Liberallerin değişip parçalanması ve sonunda, ortanın sağında CDU ile Strauss'un başında bulunduğu düpedüz sağ CSU'nun ortak olacakları bir iktidara yol açan neden acaba sadece ekonomik mi? Yoksa başka kültürel faktörler de rol oynadı mı?

ENZENSBERGER — Ekonomik etkenin büyük bir rol oynadığı kesindir. Ama öte yandan şu gerçeği de kabul etmemiz gerekir ki, Almanlar için sol demeyelim ama, ortanın biraz solunda bir iktidar biraz anormaldir. Tarihimizde seçimle gelmiş bu gibi iktidarlar son derecede azdır. Çünkü Almanlar genellikle tutucudurlar. Bizim insanımız, güvenlik, ekonomik güvenlik gibi sorunlarda tutucudur. İkinci Dünya Savaşı sonrasının güvensizlik dünyasında, elde edilmiş olan görece güvenlik adası durumunu korumak isteyen Almanlar sağa eğilim göstermişlerdir.

SİRMEN — Sanıyorum bu seçimlerin en büyük yeniliklerinden biri de parlamentoya yeni giren, parti demeyeceğim, çünkü onlar da kendilerini anti-parti olarak niteliyorlar -ama kuruluş diyelim- Yeşiller. Acaba Yeşillerin, sizlerin 1960'ların sonlarında başlattığınız hareketin bir devamı olduğu söylenebilir mi?

ENZENSBERGER — Bir anlamda söylenebilir, ama çok değişmiş oldukları kesindir. Onlar, geçmişin büyük ideologlarından daha az esinlenmişlerdir. Onları asıl harekete getiren etken çevre kirlenmesi, doğa ve büyük silahlanma tehlikesi olmuştur. Ancak, Yeşillerin F. Alman politik yaşamına ve parlamentosuna yepyeni bir renk ve demokratik bir yapı katacak-

ları yeni bir dinamizm ve açıklık ortamı getirecekleri kesindir.

SİRMEN — Burada şöyle bir soru çıkıyor. Ortodoks solun dışında kalan sol, entellektüel sorunlar üzerinde büyük spekülasyonlara girişmeyi biliyor ve seviyor. Hatta hangi "Hayır"larda birleşeceğinde de oldukça kolay anlaşıyor. Ama, "evet"lere gelince sıra, hızla bölünüyor. Acaba zaten birçok parçadan oluşan Yeşiller için de böyle bir tehlike söz konusu mu?

ENZENSBERGER — Unutmayalım ki, onların iktidar olma sorunları yok. Yine düşünce alanında yeni bir soluk ve bir muhalefet olarak kalacaklar. Bu bakımdan bu niteleğin büyük bir sorun oluşturacağını sanmıyorumb

SİRMEN — Avrupa füzeleri konusunda sizin kişisel görüşleriniz nedir?

ENZERSBERGER — Ben bunların tümüyle gereksiz olduğuna inanıyorum Yanlış anlaşılmasın pasifist değilim. Tek taraflı olarak nükleer füzelerin ortadan kaldırılmasıyla Sovyetler'e güven verilip barışın sağlanacağı kanısında değilim. Ama, yeni Amerikan füzeleri olmadan da bu dengenin var olduğunu sanıyorum ve üstelik "sınırlı nükleer savaş" gibi gelişmelerin F. Almanya'yı yok edeceğinden korkuyorum.

SİRMEN — Şimdi özellikle biz Türkleri ilgilendiren bir soru sormak istiyorum. Kohl'un iktidara gelmesi Türk işçilerinin durumunu temelden değiştirecek bir tehlike oluşturur mu?

ENZENSBERGER — Sanmıyorum. Çünkü F. Almanya hâlâ yabancı işçilere gereksinme duyuyor. Belki eskisi kadar çok değil ama hâlâ duyuyor. Bu durumda belki uygulamada biraz sertleşme olur. Devlet dairelerinde bu işçilerin işlerini yüretmeleri, oturma izinlerini uzatmaları vb. daha güçleşir ama temelde bir değişiklik olmaz sanıyorum.

SİRMEN — Peki bu sorunların aşılabilmesi için ne yapmak gerek?

ENZENSBERGER — Doğallıkla mucize bir reçete yok. Hiçbir şey bugünden yarına düzelecek değil. Her şey zamana, karşılıklı sabıra ve özveriye bağlı, eğer bunlar olursa bir entegrasyon değil, ama birbirini anlama ve birlikte yaşama sağlanabilir.

SİRMEN — Entegrasyon değil mi?

ENZENSBERGER — Entegrasyon olabileceğini sanmıyorum. Türklerin güçlü kişilikleri var ve kendi kültürleriyle benliklerine fazla bağlılar. Ama birlikte yaşama ve birbirlerini anlamak olası. Mesela, Münih'te bu birlikte yaşamanın yavaş yavaş gerçekleştiğini, insanların birbirlerini daha iyi anlamaya başladıklarını gözleme olanağını buldum. Bu kentte Türkler için yine Türklerin açtıkları dükkânlar var. Ve oraya gittikçe artan sayıda yaşlı Alman kadınının girip alışveriş etmeye başladıklarını gözledim. Zamanla bu daha da gelişecek.

SİRMEN — Teşekkür ederim, Sayın Enzensberger.

15 Mart 1983

Aydına Saygı...

UĞUR MUMCU *15 Mart 1983*

Şu satırlar Ziya Paşa'nındır:

Diyar-ı küfrü gezdim, beldeler, kâşâneler gördüm
Dolaştım mülk-i İslâmı, bütün viraneler gördüm.

Ziya Paşa'dan bu yana çok büyük değişiklikler olmamış. Batı, yine *"beldeler, kâşâneler"* ile bizim gibi ülkelere göre zengin bir yaşam düzeyi içinde yaşıyor. Bizler ise istatistikler ile saptanan acı gerçeklerin kıskacında kıvranıp, duruyoruz. Gerçi, *"beldeler, kâşâneler"* bizde de arttı; ama bir türlü şu az gelişmişlik çemberini kıramadık. Oysa Atatürk'ün

bizlere vasiyeti, *"çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak"* değil miydi?

Hayır, *"çağdaş uygarlık düzeyine"* ulaşamadık; bu yetmezmiş gibi kanlı iç çatışmaların içine itildik.

Çağdaşlığın birçok ölçütü, birçok koşulu var elbette. Bunları bilmezsek, ayırt etmezsek ya da bu koşulları görmezlikten gelirsek, *"çağdaş uygarlığa"* nasıl ulaşabiliriz?

Aynı Ziya Paşa şu satırları da yazıyor:

Bulundum ben dahi Darüşşifa-yı Babıâlide
Felatunu beğenmez anda çok divaneler gördüm

"Babıâli" Ziya Paşa'nın yaşadığı günlerde, devlet yönetiminin günlük dildeki adlarından biridir. Ziya Paşa, bir çeşit tımarhaneye benzettiği Babıâli'de, Yunan filozofu Platon'u beğenmeyen deliler gördüğünü söyleyerek, bunları kınıyor.

Hukuk Fakültesi'ndeki Kamu Hukuku hocamız Prof. Dr. Sayın *Münci Kapani*'nin *"Kamu Hürriyetleri"* kitabında okumuştum, 1798 yılında Padişaha Reisülküttap Atıf Efendi, Fransız ihtilali için *"Voltaiere ve Rousseau denen zındıklar ve onlar gibi maddiyatçılar, uzun zaman, peygamberleri ve hükümdarları küçük düşüren, dinsizliği kışkırtan, eşitlik ve cumhuriyeti balandıran fikirler yaymışlar."* diye rapor yazmış. Atıf Efendi, *"Halk ve vicdan korkusunu silen bu adamların İnsan Hakları adı verdikleri"* bildirileri dağıttıklarını, Padişaha işte böyle rapor etmektedir.

Aslına bakarsanız Batı uygarlığı bir çelişkiler yumağıdır. Batı, bugünkü teknolojik düzeye, sömürgecilik siyaseti ile ulaşmıştır. Batı'nın bugünkü uygarlık düzeyinin ardında, acımasızca sömürülen Asya ve Afrika haklarının alın terleri ve kanları yatmaktadır. Bu Batı'nın çirkin ve bağışlanmaz yüzüdür.

Batı'nın öteki yüzü, uygarlık ve özgürlük kavgaları ile biçimlenmiştir. Burjuva devrimlerinden, iç savaşlardan, sosyal çalkantılardan sonra ulaşılan düzey, çoğulcu demokrasinin sağlam kurumları ile çerçevelenmiştir. Bu da Batı'nın örnek alınacak, övülecek yanıdır.

İşte bu noktada, hangi düşüncede olurlarsa olsunlar, ülkenin aydınları, düşünen insanları, bu uygarlıkta, bu uygarlık düzeyinde büyük pay sahibi olmuşlardır. Düşünürünü, sanatçısını, yazarını, çizerini yadsıyan anlayış, öncelikle kendi öz değerleri ile karşı karşıya gelmiş demektir. Batı uygarlığının ulaştığı ilk hoşgörü sığınağı da budur belki.

Şair Mehmet Emir Yurdakul da öyle söylemez mi?

Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet
Sevenleri toprak olmuş öksüz bir çocuk gibidir.

Uygarlık, yalnızca teknolojik düzey değildir. Uygarlık, teknolojik düzeyden önce düşünce ile felsefe ile sanat ile oluşur. Türkiye, bu bakımdan hiç çorak bir ülke değildir. Her alanda yetişmiş insan gücümüz var. Bunlar, ülkemizin en büyük hazineleridir. Bu hazineler, gözlerimizin önünde duruyor.

Yeter ki, onlara saygı göstermeyi, yeter ki, onlarla güçlenmeyi ve aydınlarımızı *"sağcı, solcu"* demeden, onları siyasal düşüncelerine, felsefi inançlarına göre ayırmadan biraraya getirelim; onlara yazma, konuşma, araştırma yapma olanakları tanıyalım!..

Yoksa, Atatürk'ün bizlere hedef gösterdiği *"çağdaş uygarlık düzeyine"* başka türlü nasıl ulaşırız?.

Yeni Rotalar, Yeni Limanlar?..

YALÇIN DOĞAN *15 Mart 1983*

Tek boyutlu bir sahne. Ortasında Türkiye'ye hiç danışılmadan kaleme alınmış bir nota. *"Tekstil ihracatınızı kısıtladım"* diyor yazıda.

Tek boyutlu bir sahne. Ortasında Türkiye'ye yeni iletilen bir bildiri. *"Siz ihraç ettiğiniz ürünlerde uluslararası anlaşmalara aykırı olarak fiyat kırıyorsunuz. Bu nedenle de hakkınızda ticari soruşturma açıldı"* diyor bildiride.

Tek boyutlu bir sahne. Ortasında Türkiye'nin dikkatine sunulan resmi bir yazıdan çok ültimatoma benzeyen, madde madde vurgulanan bir belge. *"Siz Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerine sattığınız kuru üzümde bundan sonra ancak şu fiyatı uygulayacaksınız"* devam ediyor belge: *"Siz bundan sonra şu kadar salça satacaksınız. Siz bundan sonra şu kadar domates ihraç edebileceksiniz. Siz bundan sonra..."*

Tek boyutlu bir sahne. Ortasında AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) yetkilileri Mısır'la görüşüyor. Konu, İspanya ve Portekiz AET'ye tam üye olursa, Mısır'ın ihraç ürünleri bundan nasıl etkilenir?.. Anlaşmaya göre, hem de nerdeyse yirmi yıla uzanan anlaşmaya göre, Türkiye'ye danışmak yok mu? Hayır, yok. Brüksel'den havalanan uçak, Türkiye'ye uğramadan Kahire'ye iniyor.

Tek boyutlu bir sahne. Ortasında Almanya'nın büyükleri toplanmış. Almanya'daki işsizliğe çare arıyorlar. Akla ilk gelen Almanya'daki yabancı işçilerle ilgili bir dizi karar almak. Bu amaçla *"Altı yaşından daha büyük çocukların Almanya'daki anne ve babalarının yanına getirilmesini yasaklamakla"* başlayan önlemlerden, *"Alman uyruğunu kabullenmeye ya da sınır dışı edilmeye"* kadar uzanan ilke tasarılarını ele alıyorlar.

Tek boyutlu bir sahne. Ortasında bu kez *"Avrupa'nın büyükleri"* bir koro halinde aynı sözleri tekrarlıyorlar; *"Türkiye tam anlamıyla demokrasiye dönünceye kadar...'* diye başlayan ve aynı mantığı öne süren, aynı içerikli ve aynı sonuçlu cümleler...

Tek boyutlu bir sahne. Ortasında, *"NATO'nun büyükleri"* toplanmış. *"Uluslararası terörle mücadelede her ulus kendi önlemlerini kendi alır. Ermeni olayı Türkiye'nin sorunudur"* diyorlar.

Türkiye sahnenin bir kenarında bekliyor..

Tek boyutlu bir sahne. Ortasına konulan kürsüde Alman Dışişleri Bakanı... Bugüne dek Türkiye'yi desteklemiş Genscher'i herkes hayretle dinliyor. Çünkü, Genscher bugüne kadar *"Türkiye'yi ikide birde gündeme getirmeyin, demokrasiye dönüş için fır-*

sat tanıyalım" derken, şimdi başka vurgulamaları dile getiriyor: *"Demokrasinin tam olarak uygulanmasını görmek için seçimle gelmiş yeni parlamentoyu beklemek gerek."*

Tek boyutlu bir sahne...

Tek boyutlu bir sahne...

Tek boyutlu bir sahne...

Hayır. İşte yanılgı burada. Bizler Türkiye'den bakınca hep *"tek boyutlu sahneler"* görüyoruz. Gördüklerimizi hep *"tek boyutlu"* sanıyoruz. Gözlerimizi sadece tek bir sahneye çeviriyoruz orada o anda gördüklerimizi, o yer ve konu ile sınırlı sanıyoruz, tek tek gördüklerimizin gerçekte bir bütünün ayrılmaz parçaları olduğunu belki de bilmek istemiyoruz. *"Bunlar bir bütündür ve bu adamlar çok önemli bazı şeyleri anlatmak istiyorlar"* diye düşünenlere kızıyoruz. Ama biz kızarken, gemi çoktan demir almış ve bir başka rota çizerek, başka limanlara doğru yol almış, gidiyor...

Türkiye, kendi içine inanılmaz kapanık bir ülke. Sanki dünyaya sırtını dönmüş, böylesine bir kapanıklık içinde, olayları tek tek ele alıyor, oysa, bizim tek tek gördüklerimiz, belki de *"Tarihsel bir dönüşümü"* simgeliyor ve tarihsel bir soruyu zorluyor:

Türkiye yoksa Avrupa'dan mı kopuyor?..

Avrupa'dan kopmak ne demek?.. Bunun ticari maliyeti nedir?.. Bunun siyasal maliyeti nedir?..

Bunun stratejik maliyeti nedir?. Bunun mali açıdan yükü nedir?..

Avrupa mı yeni bir rotayı zorluyor, yoksa Türkiye'nin kendisi mi başka bir limana doğru yol alıyor?..

Durup Dururken Patlamaz

15 Mart 1983

Cumhuriyet, Ereğli'ye bir ekip yolladı. Arkadaşlarımız 99 işçinin canını alan grizu faciasını yerinde izliyorlar.

Çoğu zaman bu gibi olayların ilk tepkileri büyük olur; facianın duygusal sömürüsü yapılır, gözyaşartıcı sözler söylenir; kısa bir süre sonra olay unutulur. Gazetemiz bu kötü göreneği kırmak kararındadır.

Basının görevi de budur.

Daha önce de yazdığımız gibi bu olaya yaklaşım iki yöntemle gelişmelidir: 1) Türkiye'de maden ocaklarındaki koşulların genel olarak ele alınması, denetlenmesi, teknolojik geriliğin giderilmesi, iş ve işçi güvenliğinin sağlanması için önlemlerin alınması. 2) Herkesin bildiği geri ve yetersiz koşullar içinde bile olsa kazanın nedenlerinin aydınlatılması, olayda kusur ve ihmalleri görülenlerin cezalandırılması.

Arkadaşlarımızın ilk izlenimleri kömür ocaklarında çalışma düzeninin ağırlığı yanında güvenlik denetimlerinin laçkalığını vurguluyor.

Bunca büyük kaza hangi koşullarda olabilir? Adı üstünde bir grizu faciası karşısındayız. Grizu patlaması için ocakta grizunun belirli bir oran üstünde yoğunlaşması gerekmektedir. Bu mantıktan yola çıktığımızda gerekli denetimlerin yapılmadığı sonucuna varırız. Açıkçası, maden ocağında grizu oranlarını denetleyecek mekanizmalar yeterince çalışmamış, gerekli özen gösterilmemiştir. Olayın en mantıklı açıklaması bir maden işçisinin şu tümcesinde toplanıyor:

"Durup dururken mi patladı bu meret?"

Türkiye'de insan yaşamına gerekli saygıyı göstermeliyiz. İnsanın canını yalnız terör ve anarşi almıyor; bir kalemde 99 kişiyi öldüren kazanın sorumlusu ya da sorumluları olmak gerekir.

★ ★ ★

Bankalarda zaafın nedeni ve çözüm yolu

OSMAN ULAGAY/*17 Mart 1983*

Önce Arjantin, sonra Şili ve İspanya'da bankalarla iç içe geçmiş büyük holdinglerin çökmesi ya da devlet denetimine alınması önlenemedi. Meksika'nın dev dış borçlarını ödeyemez duruma düştüğü geçtiğimiz ağustos ayında bazı önde gelen ABD bankalarının zor duruma düşmeleri güçlükle önlendi. Fransa'da devlet küçük bankaları birleştirecek bir operasyona yöneldi. Sonunda Türkiye'de nicedir beklenen adım atıldı ve **"zaafa düştüğü"** saptanan iki bankada geçici yönetim oluşturuldu.

"Zaafa düşen" bir bankanın kurtarılması ya da düzlüğe çıkartılması için ne gerekli diye düşünürken, öncelikle o bankanın neden zaafa düştüğünü saptamak gerekiyor. Bankalar çoğunlukla kredi müşterilerini iyi seçemedikleri için zor duruma düşüyorlar. Bazen birkaç puan fazla faizin çekiciliğine kapıldığı için ya da özel ilişkileri nedeniyle parayı gerektiği gibi kullanamayacak müşteriye kredi açan banka, vadesi geldiğine bu krediyi, hatta bazen faizini tahsil edemeyince zor duruma düşüyor. Bu Meksika'dan alacağını alamayan Amerikan bankası için de böyle, sanayi firmalarından alacağını tahsil edemeyen Türk bankası için de...

Bu duruma düşen bir bankanın kötüye giden durumunu bir süre gizlemek için tek çaresi var: Kötü alacaklarını birtakım yollarla resmiyete dökmemek ve nakit giriş-çıkışını tutturmak için sürekli yeni mevduat toplamak. Bunu yapmak isterken bankaların ikinci bur tuzağa yakalanmaları ve marjinal mevduatı kendilerine çekmek için faiz yarışına girişmeleri de kaçınılmaz görünüyor.

Türkiye'deki durum da bu genel çerçeveye çok iyi oturuyor. Özellikle bazı sermaye gruplarına bağlı bankaların kendi gruplarının hızlı büyüme hırslarına alet edildikleri, kredi plasmanında gerekli özeni göstermedikleri ve hızlı mevduat toplayabilmek için

bankerlerle sarmuş dolaş olma dahil her yolu denedikleri biliniyor. Bu arada Türkiye'de kredi talep eden sanayi firmalarının pek çoğunun çarpık öz kaynak - yabancı kaynak dengesine sahip olmasının da bankaları zorlayan bir etken olduğu meydanda.

Zaafa düşen bankalar için çözüm ararken, zaafa yol açan bu nedenlerden hareket etmek zorunlu görünüyor. Önce banka-holding ilişkilerinin ciddi bir süzgeçten geçirilmesi ve plasman kriterlerinin ciddiyetle saptanması gerekiyor. İkincisi sanayi şirketlerinin sorunlarına eğilmek ve hangi şirketlerin ayakta tutulacağı konusunda bir karara varmak zorunlu görünüyor. Üçüncüsü halkın tasarruflarını banka sistemine çekecek önlemlerin alınması gerekiyor. Faiz yarışıyla mevduat toplamanın pek çok banka için çıkış yolu olamayacağı ne denli doğruysa, mevduat akışı duran bir bankanın ayakta duramayacağı da o denli doğru. Bu nedenle atılacak her adımda tasarruf sahibinin nabzını tutmak ve onu ürkütücü davranışlardan kaçınmak büyük önem taşıyor.

Fransa'da Seçimler

ALİ SİRMEN *17 Mart 1983*

6 mart pazar günü F.Alman seçmenler, yeni dönemin iktidarını belirlemek için sandık başına giderlerken, komşu ülke Fransa'da da yerel seçimler yapılıyordu.

6 mart seçimlerinden sağ yengiyle çıktı. Sağ partiler, oyların yüzde 51'ini toplamışlardı. Ülkede son yapılan başkanlık seçimlerinde oranın tam ters olduğu düşünülürse, Mitterrand iktidarı için tehlike çanlarının çaldığı söylenebilirdi.

Ancak bir hafta sonra, 13 mart günü yapılan ikinci turda, solun birden kendini toparladığını ve oy yarışında sağı geçip sandıklarda salt çoğunluğu sağladığını görecektik.

Ne var ki, bu yengi de solun nüfusu 30 bini geçen belediyelerden 30'unu (15'i komünistler, 15'i sosyalistlerin olmak üzere) sağa kaptırmasını engelleyemeyecekti.

İlk turda solun 1981 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine oranla gerilemesi hangi nedenlerden doğmaktaydı?..

Sorunun yanıtını bulmak güç olmasa gerek. Mitterrand iktidarının ilk iki yılı Fransa için ekonomik güçlüklerle dolu olarak geçmiştir. İşsizlik sorunu beklendiği oranda çözülememiş, enflasyon istenilen ve öngörülen düzeye indirilememiş, üretim özlenen düzeye çıkarılamamış bulunuyordu. Üstelik Mauroy Hükümeti, başlangıçtaki oldukça iddialı ekonomik politikasından geri dönüş yaparak, daha geleneksel ve bir anlamda acı reçetelere başvurmak zorunda kalmıştı bu durum karşısında.

Olayı hemen seçimden 10 gün kadar önce açıklanan rakamlarla somutlaştıralım. 1983 yılı ocak ayında perakende eşya fiyatlarındaki artış Fransa'da yüzde 0,9 olmuştu. Aynı dönemde artış oranı ABD'de yüzde 0,2, F.Almanya'da yüzde 0,2 iken, AET ortalaması da yüzde 0,7'de kalmıştı. Gerçi AET ülkeleri içinde Belçika gibi yüzde 1,1, hatta İtalya örneği yüzde 1,4'e ulaşan ülkeler de vardı, ama Yunanistan bile perakende fiyatların artışında Fransa'nın gerisindeydi yüzde % 0.8 Üstelik aynı dönem içinde, Fransa'nın dış ticaret açığı da 9,56 milyar franktı. Bunlara ek olarak, üretim de son üç aylık dönem için 1981'in aynı dönemine kıyasla yüzde 3 oranında düşmüştü.

Seçmenin ilk turda soldan sağa doğru, küçümsenmeyecek bir dönüş yapmasının nedenini bu rakamlar yeterince açıklar sanıyoruz.

Durum böyle olunca, ikinci turdaki değişiklik nasıl açıklanabilir?

Hemen belirtmek gerekir ki, ikinci turdaki katılma oranı yerel seçimler açısından rekor bir düzeye, yüzde 80'e ulaşmıştır.

O zaman ilk turda, sandık başına gitmeyen solun küskün seçmenleri ikinci turda, her şeye karşın, Mitterrand'a olan güvenlerini duyurmak istediğini açığa vurmuşlardır diyebiliriz.

Peki ama neden?..

Nedeni anlamak da güç değildir.

Evet, Fransa'nın dış ticaretinde önceki yıllara göre artan bir açık vardır. Ama bu açık, onların da ileri sürdükleri gibi patronların sosyal harcamalarının çokluğundan doğuyorsa bir anlamda bu harcamalar Fransız emekçisinin daha rahat yaşamasına yöneliktir. Öte yandan çok devresel olan görünüşün başka nedenleri de vardır ve önümüzdeki aylarda durumun düzelmesi beklenmektedir.

Evet, Fransa'da enflasyon oranı hâlâ istenen düzeye indirilememiştir. Ama Sosyalist iktidar, böyle bir sonucu ne pahasına olursa olsun elde etmeye de yönelmiş değildir zaten. Unutmayalım ki, Mitterrand döneminde işsizlik oranındaki artış, Giscard dönemindeki gibi olmamış, hatta bir karşılaştırma yapılırsa durdurulmuştur. Bugün Fransa'da işsiz oranı yüzde 9,5'tur ve yüzde 10 düzeyini aşmamıştır.

Kısacası Mitterrand politikası birçok sorunu daha köktenci çözümlere bağlamamış ya da bağlayamamış ise, bunu dar ve orta gelirliyi, emekçiyi daha güç duruma sokmamak için yapmamış ya da yapamamıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, Fransız seçmeni bir yandan hoşnutsuzluğunu dile getirirken, bir yandan da güç koşulların doğurduğu zorunlulukları da tümden anlamazlıktan gelmediğini de vurgulamıştır. Bu açıdan, seçim sonuçları *"Güvenimiz sürüyor, ama dikkatli olmayı da unutmayın!"* diye özetlenebilecek bir uyarı olarak kabul edilebilir.

Fransa'da yerel seçimlerin büyük galibi ise RPD ile onun önderi Jacques Chirac'tır. Paris Belediye Başkanlığıyla birlikte, kentin yirmi belediyesinde de seçimleri kazanan ve solun kaybettiği 30 önemli belediye başkanlığının 17'sini toplayan Chirac ile partisi gelecekte sağın kalesi ve belki de Başkanlık için Fransa'nın sağ seçeneğini oluşturmaya aday olduklarını kanıtlamışlardır.

Bu olasılığın gerçekleşmesi ise, Mitterrand ikti-

darının önümüzdeki dönemde eline geçecek olan olanakları nasıl değerlendireceklerine bağlıdır.

Bir yanda Mitterrand iktidarının oldukça deneyim sahibi olduğunu ileri süren gözlemciler, öte yandan da, petrol fiyatlarının düşüşünün getireceği rahatlığı, üstelik Batı dünyasının krizden çıkışının belirtilerinin birçok ülkede görülmeye başladığını vurgulayarak sosyalist ağırlıklı iktidarın önümüzdeki döneminin daha rahat ve güçlü bir olasılıkla ekonomik açıdan da daha başarılı olacağını ileri sürüyorlar.

Öngörülerin gerçekçi olup olmadığını önümüzdeki yıl gösterecek.

Bu arada şu noktayı belirtelim: Mitterrand'ın en büyük şansı zamandır. Çünkü daha kendisinin 5, parlamentodaki çoğunluğunun 3 iktidar yılı vardır.

Turgut Özal: Biz bu iki bankaya ağustosta müdahaleyi düşündük

MERAL TAMER/*18 Mart 1983*

Son bankalar operasyonuyla ilgili olarak görüşlerine başvurduğumuz Başbakan eski yardımcısı **Turgut Özal**, kendisi görevdeyken de söz konusu iki bankaya müdahalenin düşünüldüğünü, ancak kendilerinin daha erken bir tarihte **Kastelli** olayıyla ilgili dalgalanmayı atlattıktan sonra, muhtemelen ağustos ayında bu iki bankaya müdahale etmeyi düşündüklerini söyledi.

"Bugünlerde devlet bankası, özel banka, küçük banka, büyük banka hikâyesi çıktı", diyen **Özal**, bankaların gerçek kâr-zarar durumlarının kamuoyuna açıklanması halinde, bazı büyük bankaların sanıldığı kadar güçlü olmadıklarının görüleceğini belirtti.

Başbakan eski yardımcısı **Turgut Özal**, **"bankacılıkta bugün varılan nokta, temmuz bankacılığının kaçınılmaz bir sonucu muydu?"** şeklindeki sorumuzu yanıtlarken, banka sisteminin bugünkü durumuna gelmesinde serbest faiz politikasının etkili olmadığını, aksine temmuz bankacılığının bankaların varolan sorunlarını açığa çıkarmada yararlı bir rol oynadığını vurguladı.

Turgut Özal'a yönelttiğimiz sorular ve Sayın **Özal**'ın yanıtları şöyle:

SORU — Hisarbank ve İstanbul Bankası'yla ilgili operasyon yapılmalı mıydı, gerekli miydi?

YANIT — Bu iki banka hakkında muhtelif zamanlarda dedikodular çıkmıştır. Bu söylentiler önceleri de vardı. Son aylarda daha da artmıştı. Hatıra olarak söylüyorum. Kastelli hadisesinden sonra biz o zaman böyle bir müdahaleyi düşünmeye başlamıştık. İlk dalgalanmayı atlattıktan sonra ağustosta böyle bir müdahaleyi tasarlıyorduk. Hatta Maliye Bakanı ile birlikte, o sırada Konsey'de olan bankalarla ilgili bir yasaya yeni maddeler ilave ettirmeyi düşünmüştük. Düşünce düzeyindeydi ve bu iki bankayla ilgiliydi. Bizim bugün yapılana oranla daha erken bir müdahale düşüncemiz vardı.

SORU — Bu operasyon sizce doğru yapılmış mıdır?

YANIT — Buna cevap verebilecek bilgilere sahip değilim. Maliye Bakanlığı'nda bulunanlar bugün en taze bilgilere sahiptirler. Teşkilat içindeki yeminli murakıplar, Maliye Bakanlığı'nın gözü-kulağıdır. Onlar bu bilgileri değerlendirmişlerdir. Maliye Bakanlığı'nın bu uygulamayı yapma yetkisi de vardır. 60. madde sarihtir.

SORU — Liberal ekonomiyi savunan bir kişi olarak bankalara devlet müdahalesini nasıl karşılıyorsunuz?

YANIT — Bankalar hem şirkettirler, hem de halkın tasarruflarının emanet edildikleri yer oldukları için bir nevi amme müessesesidirler. Bu nedenle bankalar için Ticaret Kanunu'nun yanı sıra özel kanunlar vardır. Halkın tasarrufları söz konusu olduğu için bankalar ekonominin diğer sektörlerinden farklı olarak belli kontrollere tabi tutulmalıdır. Bu kontroller yeter, yetmez. Bunları münakaşa etmem. Yetmiyorsa bugünün şartlarına göre yeni kontrol mekanizmaları getirilir. Ama, aşırıya kaçılmamalıdır. Genel espri olarak çok fazla müdahalenin, esasında 24 Ocak esprisine de aykırı olduğunu belirtmek isterim. Ama tekrar edeyim. Bankaların devletin belli kontrolleri altında olmaları kaçınılmazdır. Bu kontroller Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılabilir. Bir de kanun dışında halkın bizzat kendisi tarafından gelecek bir kontrol mekanizması oluşturulmalıdır ki, bence bankaları tedavi edecek en etkili araç da budur.

SORU — Halkın bankaları bizzat kontrolü nasıl sağlanabilir?

YANIT — Bu alanda alınacak ilk tedbir, mevduatların belli bir sigorta sistemine kavuşturulmasıdır. Örneğin 10 milyona kadar olan mevduatlar için sigorta sistemi getirilir. Bu amaçla özel sigorta kuruluşları oluşturulur. Banka iflas ederse, mevduatı — belli bir rakama kadar— sigorta öder. Bu alanda ikinci bir tedbir daha gerek. Ama bu tedbir ancak 2 yıl sonra alınabilir ve bu tedbirin 2 yıl sonra alınacağı şimdiden ilan edilmeli ki, bankalar bu süre içinde kendilerine çeki düzen versinler. Kendi sistemlerini tashih etsinler. Bu ikinci tedbir, bankaların bugünkü yeminli murakıplar değil, özel yeminli murakıplar —bu konuda uluslararası alanda ün yapmış yeminli murakıplardan da yararlanılabilir— tarafından denetlenmesi ve bu murakıpların hazırladıkları raporların, yani bankaların gerçek kâr, zarar durumlarının halka her yıl açıklanmasıdır. Yani bu tedbirde bilançoların doğruluğu ve halkın kandırılmaması esastır. İşte o zaman halkın hakiki kontrolü gelir. O vakit halk, hangi bankanın iyi çalıştığını, hangisinin çalışmadığını görür. Yüksek faize değil, güvenilir olana gider. Sigorta sistemi de, bir yandan bankaları uyarabilir, iy içalışmayan bankaları sigortayı kesmekle tehdit edebilir. Bu iki tedbir bankaları daha ekonomik ve verimli çalışmaya zorlayacaktır. Serbest faiz politikasını da bu iki tedbirle birlikte tam anlamıyla devam ettirmek gerek. Aksi halde hangi nedenin bankaları daha ekonomik çalışmaya zorlayacağını merak ederim. Son zamanlarda bir de büyük banka, küçük banka, devlet bankası, özel ban-

ka hikâyesi çıktı. Yukarıda sözünü ettiğim tedbirler alınacak olursa, özellikle bankaların gerçek kâr, zarar durumları periyodik olarak halka açıklanırsa, bazı büyük bankaların sanıldığı kadar güçlü olmadıkları, buna karşılık bazı küçük bankaların randımanlı çalıştıkları görülecektir. Nitekim Türkiye'de bunun misalleri olduğunu sanıyorum.

SORU — Sayın Özal, son bankalar operasyonu 24 Ocak programının bir parçası olan serbest faiz politikasının, yani temmuz bankacılığının kaçınılmaz bir sonucu muydu? Yoksa kararlar tam uygulansa, ya da bazı önlemler alınsa bugün daha farklı noktalara ulaşılabilinir miydi?

YANIT — Banka sisteminde bugün varılan noktanın serbest faiz politikasıyla ilgisi yoktur. Birer ticari müessese olan bankalar, kendi sermayeleri ile halktan, ticari müesseselerden ve dış kaynaklardan sağladıkları parayı; kredi olarak sanayiye, ticarete ve ekonominin diğer kesimlerine aktarırlar. Ancak bankalar kredi verirken dikkatli olmak zorundadırlar. Bankaların işi sadece para toplamak değil, bu paraları güvenilir yerlere plase etmektir. Serbest faiz politikası, bankalara daha fazla para girişini sağladı. Ama bankalar kredi verirken yanlışlıklar yaparlar. Krediler geri dönmez. Bunlara iyi idare edilmeyen bankalar derler. Bu tür bankaların dünyada da misalleri vardır. New York'ta büyük bir banka, geçen yıl bu duruma düşmüştür. Bankaların herhangi bir şirket gibi iyi yönetilmeleri gerekir. Serbest faiz politikası işte bu noktada endirekt olarak yararlı olmuştur. Serbest faiz politikası, bankalar sistemindeki meseleleri ortaya çıkarmada faydalı bir rol oynamıştır. Bankalar belli marjlar içinde çalıştırıldığında hangisinin iyi, hangisinin kötü çalıştığı belli olmaz. Bu marjlar çok sabitse, bankaların iyi çalışmamasına saik (neden) de kalmaz. Bu nedenle temmuz bankacılığı iyiyi kötüden ayırt eden bir araç olmuştur. Türkiye'de, iyi çalışanın mükafatlandırılması, kötü çalışanın cezalandırılması gerekir. Ancak serbest rekabette doğru çalışanla çalışmayan belli olur ki, halkın istifadesi de buradadır. Serbest faiz politikasıyla halk geçtiğimiz dönemde sanayiye ve bankalara ortak olmuştur. Bu politika kaldırılırsa, bu ortaklık da düşer. Ama bu demek değil ki, her şey kendiliğinden serbest olacak. Tekrarlayayım... Bankalar alanında devletin bir ölçüde kontrolü zorunludur. Bu kontroller eksikse tamamlanmalıdır. Ama aşırıya kaçılmamalıdır. Aşırıya kaçıldığında ne tür meselelerle karşılaşıldığına başka misallerle de tanık olunmuştur. Özellikle Türk Parasını Koruma Kanunu örneğinde bu aşırılığın nelere malolduğunu hepimiz biliyoruz. Bu durumlarda geriye dönüş de çok zor olmaktadır.

İlter Türkmen: Ermeni terör örgütlerinin peşini bırakmayacağız

SEDAT ERGİN/*19 Mart 1983*

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Dışişleri Bakanı **İlter Türkmen**, Lübnan'ın işgâlinden sonra Ermeni terör örgütlerinden birinin lider kadrosunun bölgedeki başka ülkelere gittiklerine dair kuvvetli işaretler bulunduğunu belirterek "**Bu işin peşini bırakmayacağız**" dedi. Lübnan'a yaptığı beklenmedik ziyareti tamamladıktan sonra dün Ankara'ya dönen Türkmen, Kıbrıs Rum yönetimini sert bir biçimde uyararak, "**Ermeni terör örgütünün lider kadrosuna kimin barınak sağladığı nasıl olsa ortaya çıkacaktır; o zaman tepkimizin ne olacağını kestirmekte kimsenin güçlük çekmeyeceği muhakkaktır**" biçiminde konuştu.

Türkmen, Lübnan Cumhurbaşkanı Emin Cemayel'in Türkiye'ye dönük tedhiş faaliyetlerinin önlenmesi konusunda olumlu bir tepki gösterdiğini açıkladı, iş ziyareti olarak nitelediği görüşmelerin yararlı sonuçlandığını bildirdi.

Türkmen, dün akşam Ankara'ya dönüşünde Esenboğa Havaalanı'nda düzenlediği basın toplantısında Beyrut'taki görüşmeler hakkında bilgi verirken, Lübnan'daki hükümetin denetiminin belirli bir bölgeyi kapsadığını, ancak hükümetin bu bölgede süratle etkin bazı tedbirler almasının mümkün olduğunu belirtti ve "**görüşmemizin başlıca konusunu bu tedbirler teşkil etmiştir**" dedi.

Türkmen'in belirttiğine göre, Cemayel, bu görüşlere olumlu bir tepki gösterdikten sonra "**Lübnan'ın anarşi ve terörden en fazla ızdırap çekmiş bir ülke olduğunu**" ifade etti. Cemayel, Lübnan'ın kendi topraklarından diğer ülkelere yönelik terör hareketlerine ve yıkıcı faaliyetlere müsaade etmemek kararında olduğunu önemle vurguladı.

Türkmen'in dönüşüne karşılık Lübnan'a yaptığı ani ziyaretin ne şekilde gerçekleştiği üzerindeki gizlilik perdesi kalkmadı. Bakan, gazetecilerin ısrarlı sorularına yanıt vermezken, bir soru üzerine, Beyrut'ta 3,5-4 saat kaldığını açıkladı.

Dışişleri Bakanı, **Cemayel** ile görüşmesinde kendisine Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in terör konusuna ağırlık veren bir mesajını iletti. Türkmen beraberinde **Cemayel**'in **Evren**'e sözlü bir mesajını getirdi. Dışişleri Bakanı Beyrut'ta **Cemayel**'den sonra Başbakan Şefik Wazzan ile Ermeni tedhişi konusunda daha ayrıntılı bir görüşme yaptı. Bakan, Dışişleri Bakan Vekili **Roger Chitani** ile de görüştü. Bakan, Beyrut'ta bulunduğu süre içinde İsrail'in Lübnan'ı işgâli sırasında tahrip olan eski Türk Büyükelçiliği binası ile Büyükelçiliğin taşındığı yeni binayı da gezdi. Türkmen, Büyükelçilik personelinin bütün güçlüklere karşın etkin bir çalışma düzeni sürdürdüklerini büyük feragatle çalıştıklarını anlattı.

Havaalanındaki açıklamalara göre, Türkmen görüşmeler sırasında Lübnan'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne ve bu ülkeye dönük bütün dış müdahalelerin durmasına büyük önem verdiğini vurguladıktan sonra "**istilacı**" İsrail kuvvetlerinin ve diğer kuvvetlerin Lübnan'dan çekilmesi için sarfedilen çabaları desteklediğini bildirdi. Cemayel de, Türkiye'nin Ortadoğu sorunlarının çözümü için sarfedilen ça-

baları destekleyici gayretlerde bulunmasını beklediklerini kaydetti.

Dışişleri Bakanı, Cemayel'e ayrıca ikili ilişkilerin canlandırılması için her türlü çabayı sarfetmeye hazır olduklarını bildirdi.

Cemayel de Türkiye'nin kuvvetli ve istikrarlı bir devlet haline gelmiş olmasından memnuniyet duyduklarını belirterek, ilişkilerin her alanda geliştirilmesini candan arzu ettiklerini ve Lübnan'ın birçok alanda Türkiye'den yardım alabileceğini ve bundan yararlanabileceğini kaydetti.

Temaslar sürdürülecek

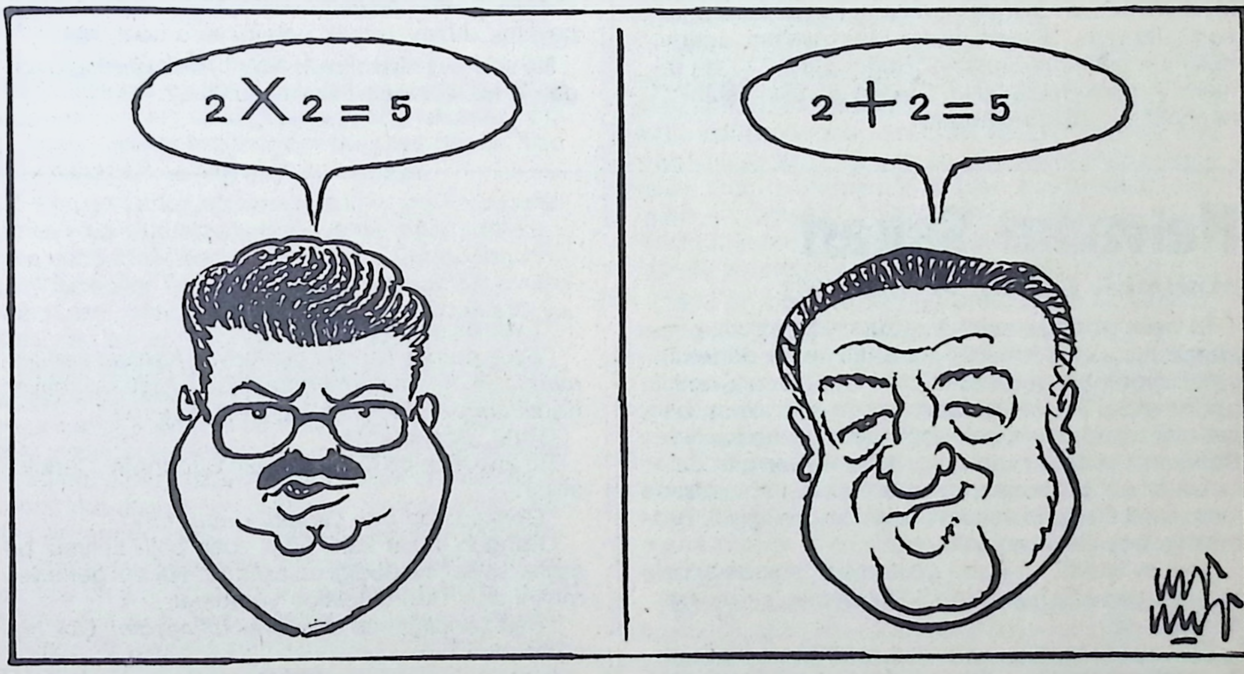
Dışişleri Bakanı, ziyaretinin gerek ikili ilişkiler, gerekse terörizm konusunda önlemler alınabilmesi açısından yararlı geçtiğini ifade ederek, **"Hükümetlerimiz arasında karşılıklı itimat havası kurulduğu ölçüde süratle bazı sonuçlara varılabileceği inancındayım"** dedi. Bakan Lübnan hükümeti ile temasların sürdürüleceğini de ekledi.

Türkmen'in basın toplantısında vurguladığı ve bir nokta da terörizm tehdidi ile mücadelenin tek boyutunun sadece Lübnan hükümeti ile diyaloğun olduğu gibi bir düşünceye saplanmanın doğru olmayacağı yolundaydı. Türkmen, diğer ilgili devletler nezdinde ısrarlı girişim ve uyarıların sürdürüleceğini belirtti.

Kıbrıs Rum yönetimini uyardı

Türkmen, konuşmasında Kıbrıs Rum yönetiminin ismini de vererek sert bir uyarıda bulundu. Türkmen bu konuda da şunları söyledi:

"İsrail'in Lübnan'ı işgâlinden sonra Ermeni terör örgütlerinden birinin lider kadrosunun bölgede başka ülkelere gittiklerine dair kuvvetli işaretler vardır. Bu işin peşini bırakmayacağız. Ermeni terör örgütünün lider kadrosuna kimin barınak verdiği, nasıl olsa ortaya çıkacaktır. O zaman tepkimizin ne olacağını kestirmekte kimsenin güçlük çekmeyeceği muhakkaktır."

20 Mart 1983

Hoşgörü Yoksa

UĞUR MUMCU *20 Mart 1983*

Geçenlerde Milano'da İtalyan Komünist Partisi'nin Kongresi yapıldı. Televizyondan izledim; Kongre'ye bütün siyasal parti genel başkanları katılarak birer konuşma yaptılar. Cumhuriyetçi Parti, Hıristiyan Demokratlar, Sosyalist Parti liderleri, orak-çekiçli bayrağa sarılı kürsüye gelip, konuştular. Delegeler, parti liderlerini, uzun uzun alkışladılar.

Herhalde Hıristiyan Demokrat Parti, Cumhuriyetçi Parti ve Sosyalist Parti'nin de kongreleri böyle oluyor. Liderler, bu toplantılara katılıyorlar; parti çalışmaları için başarılar diliyorlar, bu arada, açıklamak istedikleri görüşleri ya da dilekleri varsa bunları da kongresi yapılan partinin bayrağına sarılı kürsü üzerinde kamuoyuna rahatça sunuyorlar.

Demokrasi, eğer çok partili bir temele dayanıyorsa, partiler birbirleriyle *"barış içinde bir arada yaşamak"* zorundadırlar. Partiler arasında uygarlık köprüleri kurulmazsa, siyasal hayat, kısa sürede arap-saçına benzer, düşünce farklılıklarına dayalı çatışma ve çekişmelerin yerini kişisel kinlerin oluşturduğu uğursuz kavgalar alır.

Bizde böyle olmadı mı?

İtalyan Komünist Partisi'nin Kongresi'nde konuşan Cumhuriyetçi Parti, herhalde siyasal görüşlerinden hiç ödün vermiş değildir. Komünist Parti lideri Berlinguer'in elini sıktıktan sonra, orak-çekiçli kürsüde, alkışlar arasında konuşan Hıristiyan Demokrat Partililer herhande Hıristiyan Demokratlığından vazgeçmedi.

Bu bir uygarlık sorunudur. Demokrasi bir *"uzlaşma rejimi"* ise ayrı ayrı görüşlerin, bir anayasal çerçeve içinde uzlaşması ve bu uzlaşma sürecinde uygarca diyalogların kurulması zorunludur.

Bizde, demokrasiyi, çok partili hayatı, kör döğüşü haline sokan binbir türlü neden vardır. Fakat, herhalde bu nedenlerden biri, hoşgörü yoksunluğudur. Siyasal hayatı, gerginlikler içine itmek, karşılıklı görüşleri neredeyse bir kan davası çekişmesine sokmak bize bugüne dek çok pahalıya maloldu. İlerisi için bu konuda ders alınır mı, bilmiyorum.

Türkiye'de, karşıt ideolojik görüşler öyle noktalara sürüklenmiştir ki, bu gerginlik ortamından kolay kolay sıyrılmak da olanaksız hale girmiştir. Solcu musun? Tamam. Sovyet ajanı, Moskova'nın adamı, KGB'nin satılık maşasısın. Sağcı mısın? O da tamam. Amerikan uşağısın. CİA'nın ajanısın, işbirlikçi kapitalizmin hizmetkârısın.

Böyle olanları yok mu? Var, elbette var. Ama sağcı olup, CİA ajanı olmayan, solcu olup KGB ajanı olmayan yoksa, işimiz bitik demektir, herkes birbirini ya CİA ya da KGB ajanı olarak görür, siyasal olaylar da casuslar savaşına döner, olur biter!..

Yok, yok toplumu bu gerginliklerden kurtarmak gerekir. Demokrasi liberal kapitalist düşünce ile sosyal demokrat - sosyalist düşünce arasında bir tahteravallide yaşar. Bunun sağında ve solunda da düşünceler olur. Fakat, ana merkez, liberal kapitalist sağ ile sosyal demokrat - sol arasındadır. Liberal kapitalizm ve sosyal demokrat - sosyalist düşünceler, *"zabıta vakaları"* değillerdir. Bunlar, her toplumda sosyolojik tabanları bulunan ve özgürce örgütlendiği ve uygarca temsil edildiği ölçüde demokrasiyi yaşatan, Batı demokrasisini, Batı demokrasisi yapan temel dayanaklar ve kaynaklardır.

Karşıt görüşleri uygarca tartışabilecek kadar kendinden emin, karşıtlarına saygı duyacak kadar hoşgörülü siyasetçiler olmazsa, demokrasi de olmaz. Olmayınca da demokrasi, bir küfür yarışına, külhanbeyliğe, düzeyi düşük polemiklere konu olur.

Ve sonra iş *"karakolda biter"*. Artık işleri karakoldan önce çözmek gerekmiyor mu?.

Helvanın Şekeri

MEHMED KEMAL *22 Mart 1983*

İri kıyım gövdesi, anlamlı yüzü, bıyığı, sakalı, göğsünde hiç eksik etmediği karanfili ile bir dönemin çok başarılı bir gazetecisi olan Ümit Deniz renkli bir insandı. Özelliklerinden biri de evli olsun, bekar olsun kadınlarla çok açık saçık konuşmasıydı. Bakardım kadınlar utangaç, ilgilenmiyor gibi davransalar da, bu konuşmalardan için için hoşlanırlardı. Ümit Deniz'in kendine özgü bir özelliğiydi. Babıâli'de böyleleri pek kalmadı.

Yeni evliydim, bir baba dostu beni köşede sıkıştırdı, ne dese beğenirsiniz? *"Çapkınlık var mı, nasıl gidiyor?"*

Bir hayli kızarmış, bozarmış, yanıtlamadığım gibi, içerlemiştim de... Genç bir evliye çapkınlık sorulur mu? Baba dostu kuşakların şakası içinde önde gelen, çapkınlık öyküleriydi. Şimdi damatlarım var. Bu kuşaktan arda kalanlar. *"Nasıl damatlarla birlikte çapkınlık var mı?"* diye sorabiliyorlar.

Bizim toplum kadınsızdır. Daha doğrusu kadın erkek ilişkisini çözümleyememiştir. Belli ki bu çözümlenmediği için birçok sorun da çözümlenemiyor. Gerçi erotik pornografik doyumsuzluklar geride kaldı. Renkli basımlı dergilerde, sinemalarda, filmlerde, hatta TV'de aşama var. Eskinin dar görüşlü anlayışı çerçevesini kırdı, açıklığa kavuştu. Hiçbir zaman Batı ölçülerine ulaşamadı, ama kırdı.

Gorki, neşeli bir zamanında Tolstoy'a *"Ayak Takımı Arasında"* oyununu okur. Oyunu can kulağıyla dinleyen yazar, *"Oyun yazmak çok zordur,"* der. *"Ama orospuyu iyi çizmişsin!"* Gorki çok şaşırır. Ama ardından gelen daha beterdir:

"Çok orospu tanıdın mı?"

"Evet bir zamanlar."

"Belli, gerçek kendini gösteriyor. Kadınları anlıyamamışsın. Kadın kişilerinden hiçbiri iyice belirmiyor. Kadınlarından hiçbir iz kalmıyor insanda."

Gorki, donup kalır.

Bir ziyarette de Çehov vardır. Birdenbire Çehov'a sorar:

"Gençliğinde çok çapkınlık ettin mi?"

Utangaç yazar kem küm eder, belli belirsiz bir şeyler söyler, ne dediği anlaşılmaz. Havayı gene yetmişini aşkın Kont Tolstoy yumuşatır:

"Ben gençliğimde dur durak bilmezdim. Çok hızlı yaşadım."

İkisi de duralarlar, *"Çiftliğindeki kahya karıları, ya da genç mujik kızları ile mi?"* diye soramazlar.

Bir papaz dostum var, onunla konuşuyorduk. Evlendiği için mesleğinde ilerleyemediğini evlenmeseydi, patrik bile olabileceğini söyledi.

"Peki, çapkınlık?" diye sordum.

"Gençlikte olmaz olur mu?"

Sözün suyunu kaçırayım istedim.

"Peki şimdi?"

"Benden cennet bekleyen yaşlı kadınlarla da aşna fişna edilmez ki!.."

Hıristiyanlığın, Tanrı, Meryem, İsa üçlemesinde bir aldatmaca var. Bakire Meryem nasıl olur da Tanrı'nın soluğu ile gebe kalır? Papaz dostla bunu tartışmak istedim, hep kaçtı... Bu yaşıma geldim, milyonlarca insanın bu öyküye nasıl inandığına şaşar dururum. En güzel eleştiri gene Oscar Wilde'den gelir: *"İsa'nın bağışlayamadığı bir şey var, o da annesinin bakire oluşu..."*

Bekâr, bakir, bakire bu üç sözcüğün ağırca yüklemi var. Sade dildeki kız, kızlık, kızoğlan kızlık sözleri pek iyi karşılamıyor. Gerçi bir şairimiz, *"Kızoğlan kız güzelliğinde şiir"* diye bir dize döktürmüş, yerine oturuyor, ama bana sorarsanız gene de bakirenin yerini tutmuyor. Geriden gelen ağır yükü taşımıyor. *"Bekarlar Koğuşu"* ya da *"Bakireler Koğuşu"* yerine sade dilden gelen yeni tanımlamalar yakıştırılsa da, geç tutar.

Genç kuşaklar politikaya bulaştılar, eylemler yaptılar, başlarını belaya sokan çok işe karıştılar. Ama üniversite yıllarında, erkek dişi sorunlarını çözmek için çaba gösterseler, toplumu seksin iğdişliğinden kurtarabilirlerdi. Seks kahramanlığının cezası, siyasal olandan daha az. Bir kuşak, toplumu düzenleyecek bu fırsatı kaçırdı.

Bu konuda bizim Muhammed, İsa'dan daha çok yol göstericidir, ama izinden iyi gidememişiz, belki anlamamışız. Yerinde sayışımızın acısı onun dininden değil kendimizden...

Bir Mahallenin Anatomisi

BURHAN ARPAD *22 Mart 1983*

Bahçelievler Mahallesi 1958 sonlarında yerleşime açıldı. 1959 ilkbaharında ağaçlandırma ve bahçe düzenlemeleri başladı. 27 Mayıs 1960, kimine sevinçler, kimine üzüntüler getirdi. Küçük çıkarlar karşılığı, evleri başkalarına bırakanlar da görülmeğe başladı.

Sonra ilk ölümler geldi. Türk edebiyatında gerçekçi hikâyenin ve politik yerginin büyük ustası olan yazarımız, o pek sevdiği iki katlı köşe evinden önce hastaneye, sonra da öbür dünyaya göçtü. Kısa kısa aralarla başkaları da onu izledi.

Fotoğrafçı arkadaşlardan kimisi uçak kazasında, kimisi kalp yetersizliğinden, ya da ciğerlerini kansere verip mahalleden uzaklaştı. Türk edebiyatında "Hececiler"in ünlülerinden olan şair bir tiyatro yazarı, eşi ölünce bahçeli evini satıp uzaklaştı ve Karşıyaka'da bir apartman katında öldü.

1940'lı yılların ünlü karikatürcüsü de küçük evinde eşini dul bırakarak ölüme gitti. Başka karikatürcüler bahçeli evlerini yeni sahiplere bıraktılar. Gazete yazarlığı ve eleştiri alanının özgün kişilerinden "Bir İstanbullu" uzun süren parkinson hastalığını yenemedi. Apartman balkonuna eliyle astığı Atatürk seramiği, adsız bir anı gibi yerinde duruyor.

Fransız edebiyatından başarılı çevirileriyle ün kazanmış bir şair bir profesör, beklenmeyen bir hızla ölüme gidiverdi. Yedi Meşalecilerin güçlü yayıncısı, dergi ve yayınevi sahibi olarak ömür boyu didinmiş bir kültür adamı, yıllarca hasta yatmış eşini yitirdikten az sonra öldü.

İktisat muhabiri olarak başlayıp genel yayın müdürlüğüne yükseldikten sonra kontenjan senatörü seçilmiş bir meslektaş, yeni görevinin onurunu yaşayamadı ve kansere yenik düştü. Dünya edebiyatından çevirileriyle ün yapmış bir başka kalem ustası da emekliye ayrıldıktan kısa süre sonra kalpten gitti; çok sevdiği bahçeli ve balkonlu evinde.

Muhabirlikle başlayıp gazete yönetmenliğine tırmanmış, sonra yeni bir atılımla, yayınevi kurucusu ve basımevi sahibi olarak yıllarca çetin bir boğuşma vermiş yakın tanışım ve editör de, kitapçılığın kâğıt sorununa çözüm bulmak için başvurduğu bakanın odasında yere düşüverdi. Çekişmelere ve boğuşmalara yüreği yenik düşmüştü.

1950-1959 yıllarında bahçeli evler düzeni, 1983 başlarında tanınmayacak bir yerleşim düzensizliği olmuştur. 1959 ilkbaharında ağaçlandırmalar ve bahçe düzenlemeleri, renkler ve kuş cıvıltıları arasında bir aydınlar ve sanatçılar çevresi, hızla yitirilmişti. Plan zorlamaları ve plan kaydırmaları ağır basmıştı. İstanbul Üniversitesine bağlı Gazetecilik Enstitüsünde, "Bir mahalle planı nasıl bozulur?" konulu ve projeksiyonlu seminer bile düzenlendi.

1982 yılı da yine alıp götürdü. Ünlü bir tarih yazarı, bir yaz gezisi sonunda hastanelik oldu ve evine bir daha dönemedi. Emekli olduktan sonra günün çoğu saatlerini küçük bahçesinde geçirir, gelip geçenlerle şakalaşırdı. Şimdi küçük bahçe boş ve evin perdeleri inik. Türk tiyatrosunun öncülerinden bir komedyenin oğlu, Türk basınının altmış yıllık emekçisi ve usta ressamı da mahalleden ayrıldı. Marmara kıyılarına yakın bir semtte küçük bir apartmana taşındı. Oysa, bahçesinde çiçeklerle beraber olmaktan pek hoşlanırdı.

Bahçelievler mahallesinden son yirmi yılda uzaklaşmış başka yere taşınmış, dünyadan göçmüş yazarların, sanatçıların ve aydınların sayısı yüzü aştı. Onlardan boşalan yerlere yeni işadamları, ner türde ticaret yapanlar, vurgunu bol işler aracıları yerleşti. Kaldırımlara parketmiş otomobillerin sayısı kimi evlerde beşe, altıya yükseldi.

Yirmi yıl öncelerin güller, leylaklar, hanımeli ve yaseminler, manolya, erguvan ve çamlarla güzel kokular ve görünümler semtinde, gecekondu azmanı apartmanlar yozlaşmayı sergilemektedir. Mahallede yaşayan en son yazarlar ve gazeteciler, karşı durulmaz bir sonu bekler gibi, sessiz ve üzgün.

Bir amatörün ölümü üzerine

ABDÜLKADİR YÜCELMAN / *23 Mart 1983*

Geçen hafta bu köşede "Bir amatörün ölümünü" dile getirirken yüzlerce, binlerce amatörün de çilesini, feryadını, tükenmişliğini, yankılamıştık. Amatör Spor Dernekleri Federasyonu Genel Başkanvekili Sayın Oktay Yücel'den bir yazı aldık. Sayın Yücel de bir amatör. Onun da çırpınışları var, onun da savaşı

var bu konuda. Bizim bir şey eklememize gerek yok. İşte mektup, aynen veriyorum:

Sayın Yücelman,

16 Mart 1983 günlü Cumhuriyet gazetesindeki "Haftalık" köşenizde kaleme aldığınız "Bir amatör daha öldü" başlıklı yazınız ülkemizdeki tüm amatör sporcular va amatör spor adına bir haykırıştır, bu üzücü olayı tekrar gündeme getirdiğiniz için size teşekkür ediyorum.

Salih, Ankara Ulus End. Mes. Lis.'nin gerçekten sevilen, saygı gören, terbiyeli bir öğrencisiydi. Onun gidişiyle başlayan sessizlik hâlâ devam ediyor.

Biz Ankara Amatör Spor Klüpleri Federasyonu olarak okulu va ailesini ziyaret ettik. Güreş Federasyonu Başkanı Sayın Ferruh Bozbey'le görüştük, nisan ayı başında Salih Öztaş adına bir güreş turnuvası yapmayı planladık. Bunlar elbette manevi bir destek, acıları dindirmeyeceği de bir gerçek.

Müsabakalar öncesi gerekli tedbirlerin alınmasını her fırsatta savunuyoruz. Bu düşüncelerimiz arasında önemli bir yer teşkil eden ve ülkemizde zaman zaman meydana gelen, gelebilecek olan bu tür üzücü olaylarda ailesine ulaşabilecek, sakat kalma olaylarında ise maddi destek sağlayabilecek "Sosyal Güvenlik Fonu"nun gerçekleşmesi için tüm çabalarımızı harcıyoruz. Federasyonumuzun desteği ile, Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu'nun bu fono oluşturacağına da inanıyoruz. Bu konuda spor kamuoyu ve amatör sporcularımızın da desteğini görüyoruz.

Merhum kardeşimiz Salih'in sakat babası ve az görebilen annesinin yarasına da merhem olabileceği düşüncesiyle oluşmasını arzuladığımız bu fon için güvendiğimiz değerli basınımızın da desteğini bekliyoruz.

Sayın Yücelman,

Salih Öztaş, ocak ayı içerisinde Ankara'da yapılan liselerarası güreş müsabakalarında sakatlanarak yaşamını yitirmiştir, bu konuda size yanlış bilgi verildiğini sanıyorum, özür dileyerek bu konuda sizi aydınlatmak istiyorum.

Köşenizdeki değerli yazılarınızdan ötürü size ve gazetenize gönülden teşekkür ediyor, başarılar diliyorum,

Saygılarımla."

....

Bir ufak düzeltme yapalım. Sözünü ettiğimiz şampiyona İzmir'de yapılmamış, o genç amatör yaşamını Ankara'da yani Federasyonun da heyeti ile birlikte bulunduğu Ankara'daki organizasyonda yitirmiş. Ama başka kentlerdeki başka amatörüm acaba gerçekten dilediği gibi spor yapıyor, dilediği gibi korunuyor ve dilediği gibi sporcu olabiliyor mu? Önemli olan bu.

Ve İzmir Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü'ndeki çalışanların kendi aralarında para toplayarak ölen genç güreşçinin ailesi adına açılan hesaba yatırması da güzel ve örnek bir davranış. Sağ olsunlar.

Masa tenisinden bir serzeniş. Sakarya'da yapılacağı ilan edilen masa tenisi turnuvasının neden İstanbul'a alındığını sayın Altan Denizsel anlattı: "Önce İzmir'de yapılacaktı şampiyona, kar yağınca, iptal edildi. İkinci kar bastırınca yine yollar tıkandı, ikinci kez iptal ettik. Ve sonra nihayet İstanbul'da yapabildik!

Neyse kar yağmış, böyle olmuş diyelim...

Ereğli'deki Çarpıcı Yasa?...

24 Mart 1983

*Gazetemiz Zonguldak'ta 99 işçinin ölümüyle sonuçlanan "**grizu faciası**"nı izlemeyi sürdürüyor. Bu izleyiş sürecinde ortaya bir dizi çarpıcı gerçek de çıkıyor. Kovuşturma ve incelemelerin sonuçları uzmanlarca ortaya konduğu gün sorumlulardan hesap sorulacak.*

*Ne var ki bu köşede daha önce ısrarla yinelediğimiz gibi Zonguldak kömür ocaklarındaki "**düzenin geriliği**" temeldeki sorunu yaratıyor. Teknolojik açıdan çağdışılık, güvenlik koşullarını kuşkusuz yeterince oluşturmayı engelliyor, ama bu koşullar içinde bile korkunç boyutlara ulaşan "**adam sendecilik**" kaza oranlarını yükseltiyor. Bir de gündemde "**üretim zorlaması**" tartışması bulunmaktadır, bu alandaki sorular henüz yanıtlanmamıştır.*

*Zonguldak kömür üretimi düzenindeki çarpıklıklar bu kadarla da kalmıyor. Arkadaşımız Füsun Özbilgen'in 20 Mart 1983 günlü Cumhuriyet'te yayınlanan haberine göre Ereğli bölgesindeki iş kazalarında özel bir yasa geçerlidir. 1921 yılından kalma 151 sayılı yasanın adı "**Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun**"dur. Bu yasaya göre bölgedeki kazalarda kesin ihmal ve kusuru görülen işveren ve temsilcilerine hapis cezası verilemiyor.*

151 sayılı yasa özel bir yasadır, öyle sanıyoruz ki düzenlendiği tarihte Ereğli madenlerini işleten yabancı kumpanyalara ayrıcalık tanımak için çıkarılmış, öylece unutulmuştur. Türkiye'deki genel uygulamaya aykırı düşen 151 sayılı yasa özel nitelikte olduğundan öncelikle geçerlidir. Bugünkü koşullara göre Ereğli'deki maden ocaklarında kusur ya da ihmali görülen yöneticilere en çok 45 bin liraya kadar para cezası verebilmekte, bunu da yönetim ödemektedir.

İnsan yaşamını hiçe sayan bu yasanın hiç vakit yitirilmeden değiştirilmesi, daha doğrusu kaldırılması gerekmektedir. Ereğli bölgesinde binbir zahmetle yeraltından kömür çıkaran emekçilerimizin yaşamı bizimkilerden niçin daha ucuz ya da değersiz olsun? Bu eşitsizlik insan aklının alabileceği nitelikte değildir.

★ ★ ★

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
NADİR NADİ
Olur Şey Değil
2. Baskı Ederi: 150 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları
Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu/İST.

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 21041 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 27 Mart 1983 Pazar

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Şairler Dövüşür
MEHMED KEMAL
EDERİ: 220 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

İmar Affı ne getiriyor?

7 yıl sonra kaçak yapı kalmayacak

Haberi 6. Sayfada

Merkez Bankası yasası değişiyor

1,5 milyon liraydı

Ticari taksi plaka fiyatı 800 bin liraya düştü

Sırt ve bel ağrılarından Norveç ekonomisi zarara ugruyor

Basın cezaları artıyor

Adalet Bakanlığı'nın taslağı ne getiriyor?

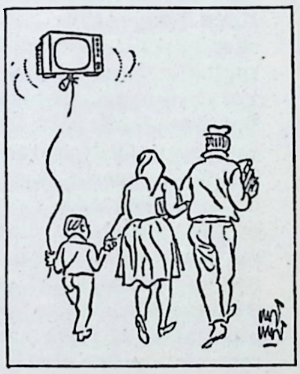
1 — DGM'de mahkûm ya da kamu hizmetinden yasaklı olanlar gazetecilik yapamayacak.

2 — İmzasız yazı sahibini Savcılığa açıklamayan Yazı İşleri Müdürü en az 1 yıl hapis yatacak, 5 - 20 bin lira para cezası ödeyecek.

3 — 142 ve 163. maddelerden hüküm giyen yayın organı en az 3 ay kapatılacak.

4 — Anayasa'nın basınla ilgili hükümleri yasaya eklenecek, Valiler «basın ve yayımı durdurma» yetkisine sahip olacak.

Rafet GENÇ

Ulusu: Bürokrasinin hastalıkları sürüyor

İdari düzenlemeye ilişkin genelgesinde Başbakan «İdari düzensizliğin temelinde laubaliliğin, ilgisizliğin ve politikanın neden olduğu bir hiyerarşi düzensizliğinin yattığını» vurguladı.

Havva CAN

Ağaç Bayramı kutlandı, Evren fidan dikti

Andropov: ABD nükleer savaş çıkarmaya çalışıyor

Sovyet lideri Pravda'ya verdiği demeçte ABD'nin Sovyetler Birliği'ni nükleer bir saldırıya karşı savunmasız bırakmayı amaçladığını belirtti.

Türk-İş Başkanı: İşçilerin memur yapılmasını istemiyoruz

Başyazarımız ve Yazıişleri Müdürümüzün yargılanmasına devam edildi

Nadir Nadi: Hukukun üstünlüğünü savundum, suça teşvik etmedim

29 Mart 1983

İstanbul Haber Servisi — Başyazarımız **Nadir Nadi** ile Yazı İşleri Müdürümüz **Okay Gönensinin** yargılanmalarına dün İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde devam edildi.

Bir önceki duruşmada, **"Sanıklar tarafından hangi suçun işlenmesinin tahrik edildiğinin açık olarak anlaşılamadığı"** gerekçesi ile savcılığa iade edilen iddianameye hazırlanan ek okundu. **Nadir Nadi** sorgusunda, halkı suça teşvik etmesinin söz konusu olmadığını, aksine yasalara saygılı olunmasını savun-

duğunu söyledi.

Sorgular ve delillerin okunmasından sonra, savcılığın esas hakkındaki mütalaasında, iddianame ve dün sunulan ekinde yer alan suçun niteliğinde değişiklik yapıldı. İddianame ve dünkü açıklama ekinde TCK'nın 311. maddesine göre, **"suça alenen tahrik'**ten yargılanan **Nadir Nadi** ve **Okay Gönensin**'in esas hakkındaki mütalaada yapılan değişiklikle, TCK'nın 155. maddesine göre **"kanunlara karşı gelmeye teşvik"** suçundan cezalandırılmaları isteniyor. Ayrıca 1402 sayılı yasanın ceza artırıcı hükümlerinin de göz önünde bulundurulması istendiğinden, **Nadi** ve **Gönensin** hakkında istenen cezaların toplamı 2 ay 20 gün ile 2 yıl 8 ay arasında değişiyor.

Başyazarımız **Nadir Nadi,** dünkü duruşmada **"Bunca kez basılan bir yazıdan ötürü şimdiye değin hakkımda hiçbir kovuşturma açılmamış iken, 1983 yılının 23 ocak günü Sayın Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcısı'nın vatandaşları suça kışkırtıyorum gerekçesiyle harekete geçmesini anlamakta güçlük çektiğimi söylemeliyim",** dedi. Yurttaşları **"Suça teşvik ettiği"** yolundaki iddiayı reddeden **Nadir Nadi,** yazılarında sürekli olarak, **"sorunların hukuk düzeni içinde çözülmesini"** savunduğunu belirterek **"Vatandaşlarımı suça teşvik ne demek, ilgilileri ülkemizde hukukun üstünlüğü ilkesinden ayrılmamaları için uyarmaya çalıştım,"** dedi Yazı İşleri Müdürümüz **Okay Gönensin,** başyazıyı yayınından önce okuduğunu, herhangi bir suç görmediğini belirterek, **"Başyazarımızın ifadesine aynen katılıyorum"** dedi.

Nadir Nadi ve **Okay Gönensin** esas hakkındaki görüş üzerine, esas hakkındaki savunmaları için süreye gerek olmadığını bildirdiler. Sorgularındaki görüşlerini yineleyerek, suça teşvik etmenin söz konusu olmadığını, 1961 yılında yayınlanmış yazının, konunun gündeme gelmesi nedeni ile, yeniden yayınlanmasından ibaret olduğunu söylediler. Duruşma,avukatların son savunmaları hazırlamaları için 4 nisan pazartesi saat 14.00'e ertelendi.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde dün saat 14'de başlayan duruşmada, Sıkıyönetim Askeri Savcısı Hâkim Kıdemli Albay **Hanefi Öncül**'ün hazırladığı, iddianameye açıklık getirilmesi istenen yazıya cevabi yazı okundu. Yazıda, Nadir Nadi ve Okay Gönensin'in "6136 sayılı kanuna muhalefet etmek suçunun işlenmesini alenen tahrik ettikleri" görüşü savunuldu.

Bilindiği gibi, 7 mart 1983 günü başlayan duruşmada iddianamenin okunmasından sonra Yargıç Yarbay **Taner Candemir,** iddianamede **"Sanıklar tarafından hangi suçun işlenmesinin tahrik edildiğinin açık olarak anlaşılamadığı"** gerekçesiyle sorguya geçemeyeceğini belirterek iddianameyi savcılığa iade etmişti.

Sıkıyönetim Askeri Savcısı Hâkim Kıdemli Albay Hanefi Öncül tarafından hazırlanan ve dünkü duruşmada okunan cevabi yazıda şu görüşlere yer verildi:

"6136 sayılı kanuna muhalefet etmek suçunun işlenmesini aleni olarak tahrik etmek suçundan sanıklar, Cumhuriyet Gazetesi sahip ve Başyazarı Nadir Nadi ve Yazı İşleri Müdürü Okay Gönensin haklarında Sıkıyönetim 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde, 7.3.1983 tarihinde yapılan yargılamada sanıkların hangi suçun işlenmesini tahrik ettiklerinin bir yazıyla açıklığa kavuşturulmasına karar verilmiş ise de Başyazar Nadir Nadi 23 ocak 1983 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan yazısında "Cumhuriyeti hedef tutan gerici akımlar bir gün yurdumuzda belirirse, normal hukuk kuralları sarsılabilir. Bu takdirde son yapılacak iş silaha sarılma, kan dökerek rejimi kurtarmaktır. Aydın gençlik bunun için daima uyanık bulunmalıdır" **şeklindeki açık beyan karşısında öncelikle, silahın tehlike teşkil etmesi göz önüne alınarak 6136 sayılı kanuna muhalefet etmek suçunun işlenmesine alenen tahrik edildiği mütalaası ile sanıkların TCK'nın 311/2. maddesi gereğince tecziyelerine, suçun yayın yoluyla işlenmesi nedeniyle TCK'nın 311/2. bendi gereğince cezanın arttırılması talep edilmiştir.**

Sanıkların eylem ve suçları, 353 sayılı kanunun 114 ve 115. maddeleri gereğince,iddianamede yasalara uygun gerekçe ile tespit edilmiştir. 353 sayılı kanunun 165.maddesine göre hüküm konusu, duruşmanın sonucuna göre, iddianamede gösterilen eylemden ibaret olup, eylemin değerlendirilmesinde, suçun tavsif edilmesinde Askeri Mahkeme, iddianame, iddia ve savunmaları ile bağlı bulunmaktadır.

Bu nedenlerle sanıklar hakkında açılan kamu davası gereğince yargılama yapılmasını talep ve iddia ederim."

"20 KÜSUR YIL ÖNCE"

Daha sonra sorgusu yapılan Başyazarımız Nadir Nadi, mahkeme heyetine sorgusuna esas olmak üzere 3 sayfalık bir metin verdi. Hakkındaki suçlamaları reddeden Nadir Nadi, sorgusunda aynen şöyle dedi:

"İddianamede de belirtildiği gibi, dava konusu olan yazım bundan 20 küsur yıl önce 13 ağustos 1961 günlü Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanmıştı. O tarihte ülkemiz sıkıyönetim altında bulunuyordu. TCK'nın hakkımda şimdi uygulanmak istenen ilgili maddeleri de yürürlükteydi. Böyle olduğu halde, hakkımda ne bir dava açıldı ne herhangi bir kovuşturma yapıldı. Tam tersine, o zamanki yönetim, benim doğrultumda yazı yazan, başta rahmetli Yakup Kadri Kara-

26 Mart 1983

osmanoğlu olmak üzere birçok arkadaşın eleştirilerini dikkate alarak tasarıyı geri çekti.

Aradan 20 yılı aşkın bir zaman geçtikten sonra, geçen yıl (Ben Atatürkçü Değilim) başlığı altında derlediğim yazıların arasında (Tuhaf Bir Tasarı) adlı yazım da, bir sözcüğü değiştirilmeksizin aynen yayınlandı. İlk baskısı eylül 1982'de çıkan bu kitap, kısa zamanda tükendi. Arka arkaya iki baskı daha yapılmak gerekti. Onlar da tükendi. Şimdiki yönetim altında yayınlanan bu kitaptan ötürü de hakkımda suç işlediğime dair hiçbir işlem yapılmadı. Oysa, 1961'de olduğu gibi 1980'den beri yine sıkıyönetim altında yaşamaktayız. TCK'nın hakkımda uygulanmak istenen ilgili maddeleri mart 1983'de nasıl yürürlükte idiyse, eylül 1982'de de öylece yürürlüktedir.

"ANLAMAKTA GÜÇLÜK ÇEKİYORUM"

Bunca kez basılan bir yazıdan ötürü şimdiye değin hakkımda hiçbir kovuşturma açılmamış iken 1983 yılının 23 ocak günü Sayın Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcısı'nın vatandaşları suça kışkırtıyoruz gerekçesiyle harekete geçmesini anlamakta güçlük çektiğimi söylemeliyim.

KAYITSIZ VE SESSİZ KALMAK

Kendimden söz etmeyi sevmem. Atatürk devrimlerini özümsememiş gerici çevrelerin tüm saldırılarına karşın aydın Türk kamuoyu benim kişiliğim hakkında yeterince bilgi sahibidir. Kimseyi suça teşvik etmedim ve etmem de. Ama, Atatürk devrim ve ilkelerinin tehlikeye girdiği anda çağdışı gerici akımlar karşısında kayıtsız ve sessiz kalınmasına da karşıyım. Suçlanmama konu olan yazımda temel düşünce de budur.

HUKUK DÜZENİ İÇİNDE

Hukuk dışına çıkalım demiyorum. Tam tersine, hukuk düzeni içinde sorunlarımızı hukuk kurallarına uygun olarak çözelim diyorum. Davamızda söz konusu olan Atatürk'ün vasiyetidir. Bu, Türk Dil ve Tarih Kurumları'nın varlığını aşan, doğrudan doğruya, yaşadığımız hukuk düzeni ile, Medeni Kanunumuzla ilgili bir konudur.

Kaldı ki (Ben Atatürkçü Değilim) adlı kitabımın 165. sayfasında aynen yayınlanan 22 nisan 1981 günlü (Sakın Yapmayın) başlıklı yazımda da belirttiğim gibi "Türk Dil Kurumu'nu iptal etmek, eğer gerçekleşirse bizce yeni yönetim hesabına büyük, çok büyük bir yanılgı olacaktır. İsteseydi Fransız Akademisi'ne benzer bir kuruluşu Atatürk kendisi de yaratabilirdi. Öyle yapmayıp da böyle yaptıysa bunun nedenleri bulunmak gerekir. Başlıca sanırım Dil ve Tarih Kurumlarını parti ve her türlü politika oyunlarının dışında Türk dilini ve Türk tarihini kendi varlıkları içinde geliştirmek olmalıdır" demiştim.

VASİYETNAMEYİ HÜKÜMSÜZ KILMAK

Yurdumuzu düşmandan kurtaran, başardığı devrimleriyle ülkemizi çağdaş uygarlık düzeyi ile özleştirmeyi amaç bilen büyük Atatürk, bugün bu konuda, bu sıfatlarıyla değil hayata gözlerini yummuş herhangi bir Türk yurttaşı olarak karşımızdadır. Bu yurttaş, ölümünden birkaç hafta önce usulüne uygun bir vasiyetname hazırlamış ve mal varlığının gelirini kendi kurduğu iki kuruma bırakmıştır. Ölümünden bunca yıl sonra bu vasiyetnameyi bir kanun çıkarmak yoluyla da olsa, hükümsüz hale getirmeye, onu, o yurttaşın öngördüğü yoldan şu ya da bu biçimde saptırmaya olanak var mıdır? Bu yola gidilirse yarın ülkemizin başına mülkiyet rejimi bakımından ne büyük tehlikeler açılabileceğini şimdiden düşünebilir miyiz?

HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ

20 yıl boyunca sırası geldikçe tekrarladığım yazılarımla o tehlikelere değinmek istedim. Vatandaşlarımı suça teşvik ne demek, ilgilileri ülkemizde hukukun üstünlüğü ilkesinden ayrılmamaları için uyarmaya çalıştım.

Bütün bu nedenler gözönüne alınarak suçsuzluğumun tesbitini saygı ile rica ederim.'

Okay Gönensin de sorgusunda yazıyı okuduğunu ve yayınlanmasında herhangi bir sakınca görmediğini, Nadir Nadi'nin sorgusunda yer alan görüşlere katıldığını bildirdi.

Daha sonra yazılı belgelerin incelenmesine geçildi. Dava konusu **Nadir Nadi**'nin 15.3.1983 tarihli makalesinden başka, Sıkıyönetim Komutanlığı'nın soruşturma emri, Danışma Meclisi'nden istenen yazıya konu yasa tasarısının yer aldğı belirlendi. Bu aşamada söz alan savunma avukatı **Uğur Alacakaptan,** iddianamede hükümet tasarısı ve hükümet tasarısının Anayasaya aykırı olamayacağı görüşünün yer aldığına işaretle, Danışma Meclisi'nden gelen yazıdan anlaşılacağı üzere, hükümet tasarısının değil, bir taslağın söz konusu olduğunu vurguladı. 1961'de ise hükümet tasarısının söz konusu olduğunu, bu nedenle de bu tasarı ile ilişkili olarak yazılan yazının başlığının **"Tuhaf bir tasarı"** olduğunu anlattı. 1983'te tasarı değil yasa önerisi söz konusu olduğuna göre, iddianamedeki **"hükümet tasarısına karşı kastın"** suçlamasının da geçerli olmadığını bildirdi. 1961 yılında yayınlanmış makale hakkında herhangi bir ceza kovuşturmasının söz konusu olup olmadığının araştırılmasını istedi.

Türk Tarih Kurumu'nca o zamanki yasa tasarısına yönelik eleştirileri toplayan bir kitabın yayınlandığını bildiren Alacakaptan bu kitabın fotokopisini mahkemeye sundu. Ayrıca o tarihteki tasarının da dosyaya alınmasını istedi. Avukat Orhan Apaydın da basın yolu ile işlenen suçlarda, davanın açılması açısından süre sınırının olduğuna, gazetelerde 3 ay ve kitaplarda 6 aylık süre sınırının bulunduğuna işaret etti. Yazının 1961 yılında yayınlandığını, makalenin yer aldığı kitabının da iki baskı yaptığını anlattı. Yayınlanmış ve süresi içinde soruşturma konusu olmamış yazıların yeniden yayınlanmak istenmesi halinde, hukukçuların doğal olarak suç bulunmadığı mütalasını verdiklerini anımsattı.

Duruşma Savcısı ise yazı yeniden yayınlandığına göre, basın yasasına göre dava açma süresinin yayın tarihinden sonraya işleyeceğini bildirdi, aksine istemlerin reddini istedi. Avukatların delillerin genişletilmesi istemine katıldı. Yargıç **Nadir Nadi**'ye daha önce soruşturma olup olmadığını sordu. Gerek soruşturma açılıp açılmadığı konusunda gerekse 1961 taslağının getirilmesinde bu anlamda soruşturmanın genişletilmesinde, dava konusu ile ilişkili olmadığı savı ile yarar olmadığı kararını verdi.

Savcıdan esas hakkındaki mütalaası sorulduğunda suçun niteliğinin değiştiği görüldü. Savcı Tunç Onat esas hakkındaki mütalaasında özetle şöyle dedi:

"1982 Anayasasının 134'ncü maddesi Başkanlığa bağlı Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi'nden oluşan, kamu kişiliğine sahip (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu)**nun kurulmasını hükme bağlamış ve bu maddeye dayanılarak hazırlanan kanun tasarısı 5 ocak 1983'te Danışma Meclisi Başkanlığı'**

na sevkedilmiştir.

Kanunun geçici 1. maddesine göre Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları'nın hukuki varlıkları sona erecek, yeni kuruma bağlanacaklar ve gelirlerini oluşturan Atatürk'ün vasiyeti gereği elde edilen gelirler de 34'ncü madde gereğince aynı kuruluşa geçecektir.

Kanunun gerekçesinde (Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk kültürünü ve tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacı ile) yeni kurumun kurulduğu belirtilmiştir.

Yukarıdakilere benzer çalışmalar 1961 yılında da Anayasa hazırlıkları sırasında yapılmış ve beş enstitüden oluşan bir kurumun Türk Tarih ve Türk Dil

Kurumları yerine konulması istenilmiştir.

Sanık Nadir NADİ'nin 28 ocak 1983 günlü Cumhuriyet gazetesinde yer alan yazısı ilk defa 1961 yılında bu vesile ile yayınlanmıştır Bu yazıda (Atatürk'ün vasiyetnamesi ile Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarının işleyişinin —normal hukuk düzenine— bırakıldığı, servetinin gelirlerinin de aynı kuruluşlara ayrıldığı belirtilerek yeni kurumun (hukuk dışı kanunlarla) oluşmakta olduğu öne sürülmüştür. Bu şekilde hukuk dışı kuruluşlarla oluşturulan bu kurumlarla gerici akımlar davet edilecek ve normal hukuk düzeni dışına çıkılacaktır. Bu takdirde silaha sarılıp kan dökülerek rejimi kurtarmak için aydın gençlik uyanık bulunmalıdır.)

Bir başka deyişle Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarımn yerine aynı ve daha geniş amaçları taşıyan yeni kurumların konulması bu yolda yapılan çalışmalar gerici akımların çıkışına vesile olarak gösterilmektedir.

Yeni Anayasa ile aynı amaçlı yeni kurumlar tekra gündeme gelince, kanun tasarısının Danışma Meclisine sevkinden hemen sonra aynı yazının bu defa (ruhsal ve bedensel nedenlerle bir süre yazmadığı bir başka nedeninin daha olup söz konusu yazıyı yayınlamakla bu ikinci nedeni de ortaya koyduğunun) **belirtilmesi ile yayınlanması, Askeri Savcılıktaki 31. 3. 1983 günlü savunmasında kanunun çıkışını engellemeyi amaçlandığının açıklanması karşısında TCK'nun 155'nci maddesinde yer alan (... Kanunlara karşı gelmeye halkı teşvik ile memleketin emniyetine tehlike iras edilecek surette makalme neşretmek) suçu oluşmakta, iddianamenin 3'ncü sayfasındaki (silahlı ayaklanma) ve Askeri Savcılığımızın 15.3.1983 günlü yazısında (Silahın** (Tehlike irası)**'nın unsurları öne alınarak 6136 sayılı kanuna muhalefet etmek suçunun teşvik edilmesi) hususları TCK'nun 155'nci maddesindeki** (Tehlike irası)**'nın unsurları olarak ortaya konulmaktadır.**

Yukarıda belirtilen nedenlerle:

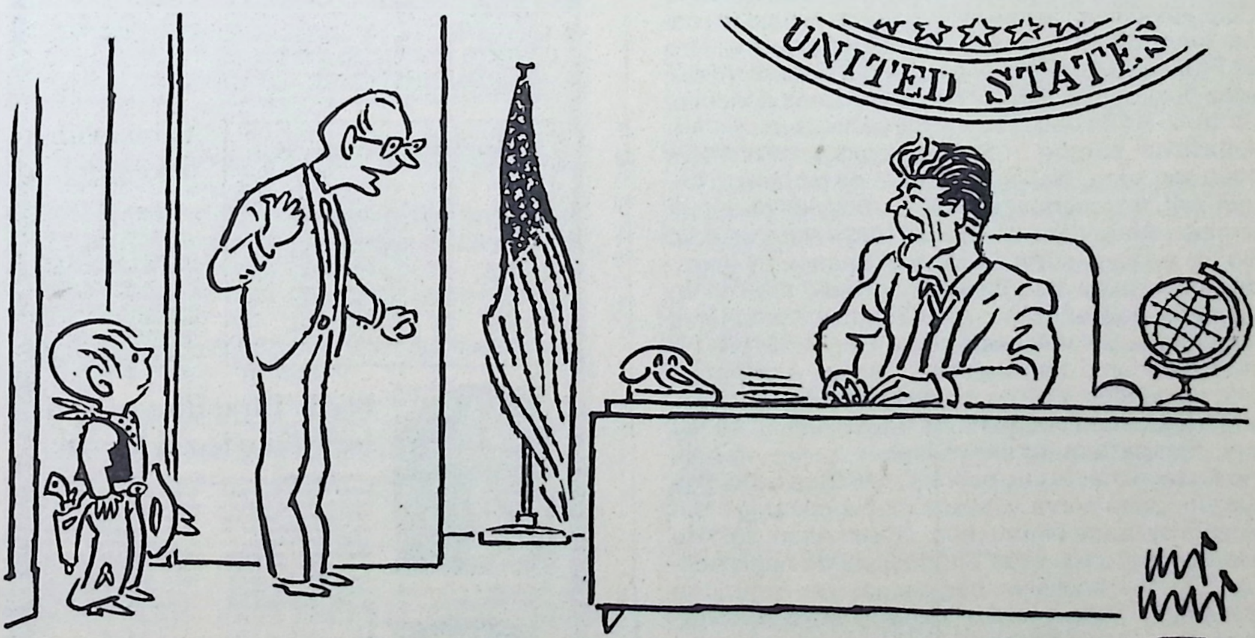
1. Sanık Nadir NADİ'nin TCK'nun 155 ve 56.

2. Sanık ve Cumhuriyet gazetesi sorumlu Yazı İşleri Müdürü Okay GÖNENSİN'in TCK'nın 155, 5680 sayılı kanunun 2231 sayılı kanunla değişik 16'ncı maddeleri gereğince cezalandırılmaları, ceza tayini sırasında 1402 sayılı kanunun 17. madde hükümlerinin de gözönüne alınması talep ve mütalaa olunur."

Savcının esas hakkındaki mütalaasından sonra, sacunmasını yapması istenen **Nadir Nadi,** yargıcın sorusu üzerine süre istemi olmadığını bildirdi. İlk sorgusuna ekleyecek birşeyi olmadığını bildirerek, **"Savcının iddiasına katılmıyorum. Halka tahrik etmek şöyle dursun, bilakis hukuk içinde kalınmasını savunuyorum"** dedi. **Okay Gönensin** de **"mehil"** hakkından vazgeçtiğini, eski beyanlarından farklı bir durum bulunmadığını söyledi.

Daha sonra **Orhan Apaydın'**ın esas hakkındaki savunmasına geçildi. Ancak zapta geçerken özetlemede sorun çıkınca, yargıç doğrudan zapta geçirilmesini önerdi. Bunun üzerine de **Apaydın** yazılı savunma hazırlayabilmeleri için süreye gereksinmeleri olduunu bildirdi. Duruşma savunmalar için 4 nisan pazartesi saat 14'e ertelendi.

Duruşmayı ABD İstanbul Konsolosu **Daniel Newberry** ile Amerikalı, Hollandalı ve İsveçli basın mensupları da izledi.

30 Mart 1983

Uzar Gider Bu Liste..

OKTAY AKBAL *31 Mart 1983*

'K' harfine kadar geldim, sonra vazgeçtim: Sayfalar doldu taştı. Bir başkası yapsın bu işi, dedim. Gerçekten ilginç bir araştırma konusudur: Tutuklanmış, hapsedilmiş, sürgüne gönderilmiş, ya da kendiliğinden sürgün yaşamına zorlanmış yazarlar, şairler öylesine çok ki! Bilmem başka ülkelerde de böyle bir liste yapılabilir mi? Elbet Batı'nın da yazdıklarından, ya da siyasal eyleme karıştıklarından ötürü yargılanıp cezalandırılmış yazarları şairleri vardır. Ama sayıları ne kadar? Orasıdır önemli olan.

Bir Victor Hugo, III. Napolyon döneminde kendiliğinden yurdundan kaçmış, İngiltere'nin yönetimi altındaki Guernesey adasında uzun yıllarını geçirmiş, koskoca 'Sefiller'i de orada yazmış... Bir Emile Zola suçsuzluğuna inandığı Yüzbaşı Dreyfus'u Şeytan Adası'ndaki mahkûmluğundan kurtarmak, gerçek suçluların başkaları olduğunu kanıtlamak için Savaş Divanı önünde yargılanıp, iki yıl hapse mahkûm edilmiş, duruşmasında son olarak, *"Bir gün Fransa bana teşekkür edecektir, onurunu kurtardığım için..."* demiş. Sonra da hapse girmemek için o da İngiltere'ye gitmiş, ancak bir yıl sonra yurduna dönmüş. Evet, Avrupa, Amerika ülkelerinde de böyle olaylara ara sıra rastlanır. Doğu ülkelerinde ise düşünen kafalara, yazarlara, sanatçılara baskı, cezalandırma yöntemleri daha çok uygulanır. Solzenitzin'in dediği gibi *"Büyük bir yazar, ikinci bir hükümettir"* de ondan belki...

'Edebiyatımızda Yazarlar' sözlüklerini açtım, 'A'dan 'K' harfine kadar taradım. Dediğim gibi vazgeçtim bu işten, başa çıkılır gibi değil! Birkaçını buraya da alayım. Abdullah Cevdet, 1892'de Fizan'a sürgün, Avrupa'ya kaçarak yakayı kurtarır... Halide Edip, Abdülhamit'e baş kaldırdığı için Avrupa'ya, daha sonra da 1926'dan 1939'a kadar yine İngiltere ve Fransa'da gönüllü sürgün... Agâh Efendi, Abdülaziz döneminde 1867 - 71'de Abdülhamit döneminde 1874 - 84'de önce Fransa'da, sonra Bursa ve An-Ankara'da sürgün... Samet Ağaoğlu 27 Mayıs 1960'dan sonra bir kaç yıl Kayseri'de mahpus... Ahmet Arif 141. maddeden 1950, 1952, 53'de tutuklanmış.. Ahmet Mithat Efendi 1873 - 76 arasında. Rodos adasına sürgün... Ahmet Samim, 26 yaşındayken sokakta öldürülmüş... A. Kadir, 1936'da on ay hapis, 4 yıl sürgün... Aka Gündüz, Abdülhamit döneminde Selanik'te sürgün... Bedii Faik bile bir süre tutuklanıp bağışlanmış... Niyazi Akıncıoğlu, 142. maddeden 1952'de tutuklanmış... A. Kemal Aktürel, Abdülhamit döneminde tutuklanmış... Ali Kemal, Fransa'da sürgüne yollanmış, sonra da halk tarafından İzmit'te linç edilmiş... Ali Suavi, 1866'da sürgün, daha sonra V. Murat'ı tahta çıkarmak için giriştiği eylemde öldürülmüş... Çetin Altan, 1971'de tutuklanmış, uzun yıllar Sağmalcılar'da hapis edilmiş, Cumhurbaşkanın bağışlamasıyla özgürlüğe kavuşmuş... Talip Apaydın, Yedek Subaydan 'çavuş' çıkarılmış... Muzaffer Arabul, 141. maddeden 1952 - 53 arasında tutuklu... O. S. Arolat, 1971 - 74'de hapiste, 140 yıllık bir ceza almış, yılın mahkûmu seçilmiş... Doğan Avcıoğlu 12 Mart 1971'den sonra tutuklu... Şevket Süreyya Aydemir 1925'te İstiklâl Mahkemesi'nce tutuklanmış, mahkûm edilmiş... Balaban, 12 yıl hapis yatmış, sonra Kudüs'e sürgün gitmiş... İlhan Başgöz 141'den tutuklanmış 1953'te, iki yıla hüküm giymiş...

Bakın daha 'B' harfine yeni başladık... Neye ya-

yet

TL. 31 Mart 1983 Perşembe

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Samim Kocagöz
Roman ve Yazarlık Onuru
Ederi 200 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 CAĞALOĞLU — İSTANBUL

İhracatta uyarı sinyali

Önlem alınmazsa 1983 hedefine varmak güç

Dışsatımcılar, 6.8 milyar dolarlık 1983 ihracat hedefine ulaşma konusunda karamsar görünürken, kendi firmalarının dışsatım rakamlarını artırma vaadinde bulunuyorlar.

Meral TAMER

1981'de atağa kalkan dışsatımımızda geçen yılın özellikle ikinci yarısından sonra gözlenen duraksama eğilimi, bu yıl «geriye sayma»ya mı dönüşecek?

7.1 milyar dolar olarak saptanan, ancak daha sonra revize edilerek 6.8 milyar dolara düşürülen 1983 yılı dışsatım hedefine ulaşmak mümkün olabilecek mi?

Dünya petrol fiyatlarının tepe-taklak olması sonucu OPEC ülkelerinin gelirlerinde görülen büyük düşme bu ülkelerin bizden yaptıkları dışalımları ne ölçüde olumsuz etkileyecek?

Bu sorular dışsatımla ilgili çevrelerde son günlerde sık sık soruluyor... Yanıtlar ise oldukça ilginç.

Son yıllarda ön plana çıkan dışsatımcılarımızın hemen tümü ağız birliği etmişçesine dışsatımda bu yılki 6.8 milyar dolarlık plan hedefine ulaşılmasının çok zor olduğunu kaydettikten sonra hemen ardından ekliyorlar: «Ama bizim firmanın bu yılki ihracatı, geçen yıla göre artacak...»

Büyük dışsatımcılarımızın bir-ikisi değil, hemen tümü Türkiye'nin bu yılki toplam dışsatımı için kötümser, ama kendileri için iyimser konuşunca, insanın aklına ister istemez şu soru takılıyor:

Tek tek firmalar, bu yılki dışsatımlarını dolar değeri olarak arttıracaklarına göre, toplam dışsatım rakamı neden düşsün?

Yoksa 1983 dışsatım plan hedefinin tutturulamayacağı yolundaki karamsar tahminler, dışsatım teşviklerinin arttırılmasını sağlamak amacıyla yürütülen kulisin bir parçası mı?

Ya da bu işe baş koymuş dışsatımcılarımız iç ve dış etkenlerin olumsuzluğuna

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

Türkiye'nin ihracatı (milyon dolar)

Aylar	1980	1981	1982	(Artış — Yüzde) 1981/80	1982/81
Ocak	236,3	410,8	446,1	73,8	8,6
Şubat	244,2	306,6	410,2	25,6	33,8
Mart	255,6	331,2	447,3	30,2	47,0
Nisan	219,0	316,1	[illegible]	44,3	[illegible]
Mayıs	196,5	284,1	414,5	43,8	43,8
Haziran	163,3	325,3	419,8	99,1	29,0
Temmuz	157,1	315,8	412,7	83,0	30,7
Ağustos	178,0	335,9	408,4	88,7	21,6
Eylül	219,8	400,0	456,4	82,0	14,1
Ekim	260,7	486,8	560,0	85,7	15,1
Kasım	306,5	552,3	604,7	79,2	9,5
Toplam	2.310,3	[illegible]	[illegible]	67,8	22,8

Tamam mı, devam mı?

Osman ULAGAY

Türkiye'nin 1980 yılında 2.9 milyar dolar olan dışsatımı 1982'de 5.7 milyar dolara ulaştı. Dolların 1982'de 1980'de olduğundan daha değerli bir para haline geldiği unutulmamalıdır. ... dışsatımındaki ... abartma değil. Bu atılımın dünya ticaretinin daraldığı...

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

SARIK TARA — Pazar, ürünlerden daha önemli...

Şarık Tara: İhracat için her yönüyle zor bir yıl

ENKA Holding Yönetim Kurulu Başkanı Şarık Tara: 1983 yılı, ihracat açısından her yönden zor bir yıl olacak. Dunya pazarlarının daraldığı ve birbirinin bu daralan pazardan pay kapmak için birbiriyle kıran kırana rekabet ettiği bu dönemde, konulan hedefe varmak kolay değil. Bu nedenle ihracatta en önemli hadisenin üretimden ziyade pazar olduğunu inanıp, pazar araması gerek. Pazarlama şirketleri de bu arayışta önemli rol oynar. İhracatın milli gelirimiz içindeki payının hâlâ çok düşük olduğundan ... Teşvik Uygulama Dairesi ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

İbrahim Yazıcı: Malı satmasını bilemiyoruz

BAM Dış Ticaret Müdürü İbrahim Yazıcı: 1983 yılında değil hedefe varmak, ancak ... ekonomik darboğaz, hükümet ... ihracat teşviklerinde ... Türk ihracatındaki gerçek de...

rar bir bir hepsini sıralamak. Bir işe yaramalı, bir yararı olmalı böyle gerçeklerin? Türkiye'de oldum olası yazarlara, düşünürlere, sanatçılara karşı yönetimde bulunanların —kim olursa olsun— bir kuşkuları vardır. En doğal bir karşı çıkış, bir ters düşünce belirtiş, yönetimdeki kişileri niye bunca üzer, bunca öfkelendirir? Tarih boyu böyle... Buna karşın, Türk düşünce adamları, sanatçıları, yazarları, şairleri yine de yazmışlar, konuşmuşlar, Türk ulusunun sesini, özlemini, duygularını belirttiklerine inanarak, yorumlama, uyarma, belirleme görevini yapmışlar ve yapmaktalar...

Evet, ilginç bir inceleme konusu bu: Tutuklanmış, yargılanmış, mahkûm edilmiş, sürülmüş yazarlar, şairler, gazeteciler, düşünce ve bilim adamlarımızın yaşamlarını, serüvenlerini, suçlarını topluca gözler önüne sermek çok yararlı bir iş olacak... Ben 'K' harfine kadar geldim, yoruldum. Canım da sıkıldı doğrusu. Niye, niye hep böyle oluyor? Niye, niye yazara, şaire, düşünce adamına bu toplumun en sağlam, en güvenilir bireyleri gözüyle bakamıyoruz? diye düşünmemek, üzülmemek elde mi? Bu yanlış gidiş bilmem ne zaman sona erecek, ne zaman? diye sormamak...

Suriye Dışişleri Bakanı'nın Cumhuriyet'e demeci

Haddam: İlişkileri geliştirmek için görüş birliğindeyiz

SEDAT ERGİN / *31 Mart 1983*

ŞAM — Suriye Dışişleri Bakanı Abdülhalim Haddam, Cumhuriyet'e verdiği özel demeçte, Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in Şam temaslarını değerlendirdi. Haddam, Türkiye - Suriye ilişkilerinin güçlendirilmesi konusunda görüş birliğine vardıklarını açıkladı. Şam'daki temaslarını tamamlayan Türkmen ise Suriye hükümetinin tahsis ettiği özel bir uçakla Halep'e geçti. Türkmen, daha sonra, Halep'ten ayrılarak karayoluyla Cilvegözü sınır kapısı üzerinden Türkiye'ye döndü.

Suriye Dışişleri Bakanı'nın Cumhuriyet'e özel demeci şöyle:

SORU — **Dışişleri Bakanı İlter Türkmen ile yaptığınız görüşmelerin sonuçlarını anlatır mısınız?**

YANIT — Sayın Türkmen ile çeşitli dünya sorunları yanında ikili konuları da görüştük. İki komşu ülke arasındaki ilişkilerin daha da güçlendirilmesi konusunda görüş birliğine vardık. Görüşmelerimiz bu görüş birliği ile sonuçlandı.

SORU — **Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerin bugün içinde bulunduğu durumu geçmişe kıyasla nasıl değerlendiriyorsunuz?**

YANIT — Ülkelerimiz arasındaki ilişkiler 1970 yılından beri olumlu bir şekilde gelişmektedir. Bu yıl da kültürel ve ekonomik alanlarda bir dizi anlaşmalar yaptık. İlişkilerimizin daha da gelişmesi için olanaklar mevcuttur.

SORU — **Türkiye ile Suriye arasında tam bir karşılıklı güven ilişkisi var mıdır?**

YANIT — İlişkilerimizin gelişmesi herhalde bu güvenin varlığını göstermektedir.

SORU — **İki ülke arasındak siyasi konularda sürekli bir diyalog mekanizması oluşturulması söz konusu mu?**

YANIT — Aramazda her zaman diyalog mevcuttur. Bu hem ziyaretler şeklinde hem de çeşitli kuruluşlarda yapılan işbirliği ile gerçekleşmektedir.

SORU — **Türkiye'nin Ortadoğu sorunu karşısındaki konumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?**

YANIT — Türkiye, İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesini istemekte ve Birleşmiş Milletler'de alınan kararları desteklemektedir. Türkiye'nin Arap dünyası karşısındaki tutumunda geçmişe kıyasla bir gelişme vardır.

SORU — **Türkiye, Ortadoğu sorununa ne şekilde katkıda bulunabilir?**

YANIT — Türkiye'nin tutumunda geçmişe kıyasla gelişme olduğunu söylemiştim. Biz Türkiye'nin tutumunu daha da ileri götürmesini ve İsrail ile ilişkileri kesmesini diliyoruz.

Dışişleri Bakanı Haddam, demecinin sonunda Türkiye ile ilişkilerin daha da iyiye gitmesini istediklerini ve her alanda ilişkilerin geliştirilmesini arzuladıklarını sözlerine ekledi.

TÜRKMEN DÖNDÜ

Dışişleri Bakanı **İlter Türkmen,** Şam'daki temaslarını tamamladıktan sonra dün sabah Suriye hükümetinin tahsis ettiği özel bir uçakla Halep'e geçti.

Türkmen, ünlü Halep Kalesi'ni gezdikten sonra Halep Valisi'nin, onuruna verdiği yemeğe katıldı. Daha sonra karayoluyla Cilvegözü sınır kapısından yurda giriş yapan Türkmen, Adana üzerinden Ankara'ya döndü.

Dışişleri Bakanı, Halep'e geçmeden önce Şam'da ünlü Emevi Camii, ile 1914'te uçak kazasında şehit olan üç Türk pilot için yapılan mezarı ziyaret etti. Türkmen, Selahattin Eyyübi'nin türbesini de ziyaret ederek dua etti.

Önlem alınmazsa hedefe varmak güç

MERAL TAMER/*31 Mart 1983*

1981'de atağa kalkan dış satımımızda geçen yılın özellikle ikinci yarısından sonra gözlenen duraksama eğilimi, bu yıl "**geriye sayma**"ya mı dönüşecek?

7.1 milyar dolar olarak saptanan, ancak daha sonra revize edilerek 6.8 milyar dolara düşürülen 1983 yılı dışsatım hedefine ulaşmak mümkün olabilecek

mi?

Dünya petrol fiyatlarının tepetaklak olması sonucu OPEC ülkelerinin gelirlerinde görülen büyük düşme, bu ülkelerin bizden yaptıkları dışalımları ne ölçüde olumsuz etkileyecek?

Bu sorular dışsatımla ilgili çevrelerde son günlerde sık sık soruluyor... Yanıtlar ise oldukça ilginç.

Son yıllarda ön plana çıkan dışsatımcılarımızın hemen tümü ağızbirliği etmişcesine dışsatımda bu yılki 6.8 milyar dolarlık plan hedefine ulaşmasının çok zor olduğunu kaydettikten sonra hemen ardından ekliyorlar: **"Ama bizim firmanın bu yılki ihracatı, geçen yıla göre artacak."**

Büyük dışsatımcılarımızın bir ikisi değil, hemen tümü Türkiye'nin bu yılki toplam dışsatımı için kötümser, ama kendileri için iyimser konuşunca, insanın aklına ister istemez şu soru takılıyor:

Tek tek firmalar, bu yılki dışsatımlarını dolar değeri olarak arttıracaklarına göre, toplam dışsatım rakamı neden düşsün?

Yoksa 1983 dışsatım plan hedefinin tutturulamayacağı yolundaki karamsar tahminler, dışsatım teşviklerinin arttırılmasını sağlamak amacıyla yürütülen kulisin bir parçası mı?

Ya da bu işe başkoymuş dışsatımcılarımız —iç ve dış etkenlerin olumsuzluğuna rağmen— dış pazarlarda büyük çaba harcayarak ve kıran kırana bir mücadele vererek kendi firmalarının bünyelerinde bir dışsatım artışı sağlamayı mı umuyorlar?

Aslında 1983 dışsatım plan hedefinin tutturulması konusunda karamsar olmak için şu anda ortada pek çok neden var.

(1) En büyük amacımız Irak'ın, petrol fiyatlarının düşmesi sonucu karşılaştığı ödeme güçlüğü, (2) diğer OPEC ülkelerinde de petrol gelirlerinin azalması sonucu kısılan dışalımlar ve dolayısıyla bu bölgeyle ticari ilişkilerde bulunanlar için daralan dış pazarlar, (3) AET'nin başta tekstil olmak üzere çeşitli mallarımıza koyduğu kısıtlamalar, dış etkenlerin başlıcaları...

Belli başlı iç etkenler ise; (1) Türk Lirasının gerçek değer kaybının bir süredir döviz kurlarına yeterince yansıtılmaması, (2) Merkez Bankası'nın dışsatım reeskont kredilerindeki tıkanıklık ve (3) Yerli firmaların dış pazarlarda birbirleriyle kırıcı rekabetleri olarak sıralanabilir.

Yukarıda sıralanan olumsuz iç ve dış etkenlerin tümü bir arada dikkate alındığında, dışsatımcılarımızın 1983 hedefi konusunda neden karamsar olduklarını anlamak pek de zor olmuyor. Ancak bu arada hepsinden daha önemli ve belki de bu karamsarlıkta en belirleyici olan bir başka etken dile getiriliyor: Ekonominin genel yönetiminde dışsatıma verilen ağırlığın azaltılması.

Kastelli olayının ardından dışsatım reeskontlarının aksamasıyla başlayan bu eğilimin, güç durumdaki firma, banker ve bankaları kurtarma operasyonlarına ağırlık verilmesiyle daha da belirginleştiği görülüyor.

Oysa ki belli bir deneyimin kazanıldığı ve dışsatımın tam öğrenilmeye başlandığı bu aşamada, hükümetin bu işe sahip çıkmaktan vazgeçmek yerine, dinamik bir politika izleyerek dışsatımda sürekliliği sağlaması isteniyor. Dışsatımla ilgili çevrelerin **"dinamik politika"**dan kastettiklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Dışsatımla ilgili istatistik bilgilerin süratle hazırlanması.
- Ticaret yaptığımız ülkelerin ekonomik durumlarının süratle değerlendirilerek dışsatımcılarımızın yönlendirilmesi. (Örneğin Irak ödeme güçlüğü içindeyse ve bizden dışalımı kısacaksa, bu ülkeden aldığımız petrolün bir bölümünü başka bir ülkeden alarak, karşılığında o ülkeye mal satmanın yollarını aramak gibi.)
- Kredilerdeki tıkanıklığın ve dışsatımcıya hangi gün ne kadar para verileceği konusundaki belirsizliğin ortadan kaldırılması.
- Teşviklerin sürekliliğini kaygıya düşürecek tutumlardan kaçınılması.

1983 yılı için yüzde 18'lik bir dışsatım artışı planlanmasına karşılık, ocak ayında ancak yüzde 7.2'lik artışın sağlandığı, ayrıca şu anda yapılan dışsatımın 1982 sonunda alınan siparişler alınamadığı için dışsatımdaki gerilemenin gerçek boyutlarının ancak mayıs-haziranda görülebileceği yolundaki görüşler de eklenince, bu alanda dinamik bir politika ve bazı önlemlerin gereği ortaya çıkıyor.

Yıllarca gözlerimizi kapadığımız dış pazarlarda, hem de dünya ekonomisinin daraldığı bir dönemde katedilen yoldan geriye saymamak; Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu'nun ödemeler dengesini denk tutma ve 1985'e kadar uluslararası para piyasalarından ivedi kredi istememeyi amaçlayan programının gerçekleşmesi açısından da zorunlu görünüyor.

1983/NİSAN

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
İLHAN SELÇUK
Atatürkçülüğün Alfabesi
2. Bası. Ederi: 200 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 21070 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 25 Nisan 1983 Pazartesi

YAYINLARI ... inya
İsteme ... ocağı C...

Yeni siyasal dönem başladı

Siyasi Partiler Yasası yürürlüğe girdi

Siyasi takvim nasıl işleyecek

- Siyasi partiler, 16 mayıstan itibaren kuruluş bildirilerini İçişleri Bakanlığına verebilecekler.
- İçişleri Bakanlığı, parti kuruluş ve bildirilerini 24 saat içinde MGK Başkanlığı'na iletecek.
- MGK, inceleme sonucu ilgili partiye iletmek üzere İçişleri Bakanlığı'na ve Cumhuriyet Başsavcılığı'na 20 gün içinde bildirecek, tebliğ tarihinden itibaren 5 gün içinde MGK kararını yerine getirmeyen siyasi partiler hakkında kapatma davası açılacak.
- Siyasi partiler ilk genel seçimler sonucu TBMM Başkanlık Divanı oluşuncaya dek organlar, Kurucular Kurulu tarafından oluşturulacak.
- Partiler kongrelerini, TBMM Başkanlık Divanı oluştuktan sonraki iki yıl içinde yapabilecekler.
- Önseçim yapılmayacak olan ilk genel seçimlerde milletvekili adayları 16 ekimden en az 70 gün önce saptanacak. Seçim Yasası'nda ekim ayının ikinci pazar günü seçim yapılacağı hükmü var, buna göre, 16 ekimde seçim yapıldığı takdirde milletvekili adayları 6 ağustos cumartesi günü belirlenmiş olacak.

Yeni koşullar ve kısıtlamalar

- Bugünden itibaren 7 gün içinde yani 30 nisana dek yasayla kendilerine yasak getirilen ve getirilecek kişilerin kimlikleri, statüleri ile hukuki durumları İçişleri Bakanlığı'nca saptanarak Resmi Gazete'de ilân edilecek.
- İlân tarihinden itibaren 15 gün içinde ilgililer İçişleri Bakanlığı'na itiraz edebilecekler.
- En az 30 Türk vatandaşı tarafından kurulacak partiler en az 34 ilde örgütlenecekler.
- Aynı kişi altı dönemden fazla Genel Başkan seçilemeyecek.
- İl ve ilçe başkanları en çok 5 kez üst-üste seçilebilecek. Yeniden seçilebilmek için aradan 4 yıl geçecek.
- Partiler, 12 Eylül Harekâtı'na ve MGK kararları ve icraatına karşı herhangi bir tutum, beyan ve davranış içinde olamayacaklar.
- Eski siyasilerden 10 yıllık yasağa uymayanlar 1-3 yıl, 5 yıllık yasağa uymayanlar 6 ay-2 yıl hapisle cezalandırılacaklar. Partilerin kuruluş ve faaliyetlerini destekleyenlere de 6 ay-1 yıl hapis verilecek.

Milli Güvenlik Konseyinin kabul ettiği Siyasi Partiler Yasası dün Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Yasa, 124 esas ve 12 geçici maddeden oluşuyor. Geçici maddelere göre, siyasi partiler 16 mayıstan itibaren kuruluş için İçişleri Bakanlığına başvurabilecekler. Bu tarihe dek parti kurmak için hazırlık çalışmaları yapılacak, temaslarda bulunulacak.

İlk genel seçimlerde önseçim yapılmayacak, milletvekili adayları doğrudan Kurucular Kurulu üyelerinin en az üçte iki çoğunluğu tarafından seçim bölgelerine göre, bunların çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı olarak seçimden en az 70 gün önce belirlenecek.

Siyaset yasağı kapsamına girenlerin listesi 1 mayısa kadar Resmi Gazete'de ilan edilecek. MGK Parti kurucularını inceleme yetkisine sahip kılındı. Konseyin kararını yerine getirmeyen partiler hakkında kapatma davası açılabilecek.

Siyasi partiler ilk genel seçimler sonucu TBMM Başkanlık Divanı oluşuncaya dek organlar, Kurucular Kurulu tarafından oluşturulacak. Partiler, kongresini TBMM Başkanlık Divanı oluştuktan sonraki iki yıl içinde yapabilecekler.

Önseçimde en az yüzde 75 oy alan adayın üzerine kontenjan adayı konulmayacak. Parti Genel Başkanları en çok 12 yıl görev yapabilecek, 4 yıl aradan sonra yeniden seçilebilecekler. İl ve ilçe başkanları üst üste en çok beş kez seçilebilecekler.

En az 30 kişi tarafından kurulabilecek partiler, seçimlere katılabilmek için en az 34 ilde örgütlenecekler. İlk seçimlerde adaylar merkez yoklamasıyla belirlenecek. Partilere aynı yıl içinde 1 milyon liradan fazla ayni veya nakdi bağışta bulunulamayacak.

Haberleri 7. Sayfada

Kimler parti kuracak?

Tedbirli ve ihtiyatlı geçiş..

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Siyasal yaşamın aşamalı olarak yeniden düzenlenmesine ilişkin bir dizi kural ilk anda şu çarpıcı mesajı veriyordu: *«Demokrasiye geçiş çok tedbirli ve çok ihtiyatlı bir süreç içinde gerçekleşecek.»*

Siyasal partiler yasası ile birlikte MGK'nın dün yayınlanan bildirisi demokrasiye geçiş süreci içinde yeni bir kilometre taşı niteliğini taşıyor. Dün yayınlanarak yürürlüğe giren siyasal partiler yasasının geçiş dönemi açısından asıl belirleyici yanı, tıpkı Anayasada olduğu gibi, geçici maddelerde toplanıyor. Çünkü, geçici maddeler ilk seçimle oluşacak yeni Meclis'in kapısına uzanan yolun niteliklerini sergiliyor.

Geçici maddeler arasında en çok önem taşıyan ilkelerden biri ise, dördüncü maddede dile geliyor. Buna göre, *«Milli Güvenlik Konseyi, İçişleri Bakanlığı'na verilen partilerin kuruluş bildirisinde adı yazılı bulunan parti kurucuları üzerinde inceleme yetkisine sahiptir.»* Geçici madde devam ediyor: *«Bu inceleme sonunda bu görevler için uygun görülmeyenler...»* Parti kurucuları arasında yer alamayacaklar. Dolayısıyla, yeni partilerin kurucuları MGK'nın onayından geçmek zorunluğu ile karşı karşıya bulunuyorlar.

Herkesin parti kuramayacağı ilkesi ve MGK'nın onayı aslında üçüncü geçici maddede de bir başka biçimde dile getiriliyor. Üçüncü geçici madde, parti kuramayacakların kimliklerinin ve hukuki durumlarının Resmi Gazete'de yayınlanacağını öngörüyor. Aynı zamanda Anayasa'nın geçici maddelerinde yer alan kısıtlamaya gönderme yapıyor. Ve ayrıca şöyle deniyor: *«Özel yasaklamaya tabi olduğu sonradan anlaşılanlar hakkında da»* bunların isimlerinin Resmi Gazete'de yayınlanması kuralını öngörüyor. Dolayısıyla, geçici maddelere «Özel ya-

(Arkası Sa. 11. Sü. 7'de)

MGK siyaset yasağını kaldırdı

76 sayılı Konsey kararıyla parti kurma çalışmaları açıldı

MGK'nin 70 sayılı kararının yerini alan 76 sayılı kararı 4 yasağı sürdürüyor

1 — Feshedilmiş partilerin eski mensupları partilerini ve kendilerini savunacak beyanda bulunamayacak.

2 — Yeni partiler, eski parti ve siyasileri suçlayıcı ya da savunucu beyanda bulunamayacak.

3 — 12 Eylül'den itibaren MGK icraatı, Cumhurbaşkanının beyanları ve Sıkıyönetim Komutanlarının yasakları ve kararları tartışılmayacak.

4 — Anayasa'da özel yasak getirilmiş eski siyasilerin durumu değişmiyor.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — MGK'nın siyasi parti faaliyetlerinde bulunmayı yasaklayan 70 numaralı kararı yürürlükten kaldırıldı.

Resmi Gazete'nin dünkü sayısında yayınlanan 76 numaralı MGK bildirisinde «Milletçe tarihimizin güven ve huzur dolu dönemi devam ettirme kararlılığı için» deyiş deniliyor. MGK kararında feshedilen siyasi partilerin eski mensupları ile Anayasa'nın geçici 4. maddesinde kendilerine özel yasak getirilen kişilere siyasi demeç verme yasağı getiriliyor.

MGK'nın 76 numaralı kararı aynen şöyle:

«1 — Siyasi Partiler Kanununu 24 nisan 1983 günü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu itibarla siyasi parti faaliyetlerinde bulunmayı yasaklayan MGK'nın 70 numaralı kararı yürürlükten kaldırılmıştır.

Bundan sonra vatandaşlar kurulacak ve tercihlerine göre girecekleri siyasi partiler içinde siyasi faaliyette bulunma hakkına sahip olacak, seçme ve seçilme hakkını Seçim Kanununun yayınlanmasını müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçim çalışmaları ile kullanmaya başlayacaklardır.

2 — Milletçe tarihimizin güven ve huzur dolu dönemini devam ettirme kararlılığı içindeyiz. Devletin korunması, milletin bölünmez bütünlüğünün devam ettirilmesi ve demokrasiye geçişin kesinleşmesi temel hedefimize ulaşabilmemiz için aşağıdaki yasakların devamı zorunlu görülmektedir.

a — 2533 Sayılı Kanunla feshedilmiş bulunan siyasi partilerin eski mensuplarınca partilerini veya şahıslarını savunma amaçlı da olsa 12 Eylül 1980 öncesine benzer çekişme ve çalışma-

(Arkası Sa. 11. Sü. 4'de)

Çok sayıda grup ve kişi siyasi parti kurma temasları içinde

Parti kurma çalışmaları, merkez, liberal ve sosyal demokrat görüşleri yansıtacak 3 ayrı noktada odaklaşıyor. Sosyal - demokrat grupların tek parti olarak örgütlenmesi için çaba harcayanlar var.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi'nin siyasi parti kurma çalışmalarını serbest bırakması üzerine bu hafta politik çalışmaların hız kazanacağı bildiriliyor.

Sağlanan bilgilere göre, parti kurma çalışmalarının genel olarak üç ana görüş çerçevesinde yoğunlaştığı belirtiliyor: Merkez Partisi niteliğinde «milliyetçi ve muhafazakâr» bir partinin kuruluş çalışmaları bu ana görüşlerden ikinci oluşturuyor. İkinci çalışma «sosyal demokrat tabana dayalı bir partinin» kurulmasına yönelik. Üçüncü parti çalışması ise «liberal» nitelikli siyasi akımın temsilciliğini üstleniyor. Bu üç ana düşünce ayrıca, kendi içinde ve fakat aynı siyasi doğrultuda olmak üzere farklı akımlar biçiminde kendini gösteren faaliyetlere ayrılıyor.

MERKEZ PARTİSİ

Genelkurmay eski ikinci başkanlarından emekli Orgeneral Turgut Sunalp'in kurucu heyet başkanlığını yükleneceği ve müstakbel kurucuları tarafından «milliyetçi ve muhafazakâr parti» olarak nitelenen Merkez Partisi için temaslar önce Ankara'da, sonra İstanbul'da yürütüldü. İki gün önce İstanbul'da Celal Bayar'la görüşen Turgut Sunalp bu hafta Ankara'da bazı eski milletvekilleri bazı Danışma Meclisi üyeleri ve bazı bürokratlardan oluşan bir heyetle toplantı yapacak. Sunalp'in birlikte çalıştığı isimler şöyle belirleniyor.

Ahmet İhsan Kırımlı, Necati Zeren, Yılmaz Öztuna, Feyzi Fırat, Yılmaz Hocaoğlu, Abdurrahman Demirtaş (Milli Eğitim Bakanlığı eski müsteşarlarından) Prof. Kemal Beyhoğlu (Atatürk Üniversitesi rektörü), Rona Yırcalı (Balıkesir Sanayi Odası Başkanı), Şinasi Ertan (İzmir Sanayi Odası Başkanı), Prof. Süleyman Sağlam (Hacettepe Üniversitesi Rektörü), Cemal Tarlan, Faruk İlgaz, Cengiz Ekinci, Misbah Ongan, Servet Sezgin, Sabri Keskin, Mehdi Keskin, Ali Rıza Çeti-

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

DM üyeleri siyaset için ne diyor?

Ogünç, Alpdündar ve Güvenç bir sosyal demokrat parti için temaslara başlıyor.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi'nin bazı üyeleri politikaya atılacaklarını bildirirken, bazıları da eski görevlerine dönecekler. DM'nin işçi kökenli üyelerinin ise, bir sosyal demokrat partinin kurulması için DM içerisinde bugünden itibaren temaslara başlayacakları öğrenildi.

Siyasi Partiler Yasasının geçici 9 maddesi ile DM üyelerinin kurulacak siyasi partilerin kontenjan adayı olabilecekleri hükmü getirildi.

DM'nin işçi kökenli üyelerinden Feridun Şakir Ogünç, Mustafa Alpdündar ve Vahap Güvenç ile birlikte bir sosyal demokrat partinin oluşturulması için meclis içinde çalışmaya başlayacaklarını belirtti. Bu girişimde bulunan DM üyelerinin feshedilen CHP'nin Gençlik Kolları eski Başkanlarından Dr. Çağlar Kırçak ile yakın temas içinde bulundukları da bildiriliyor.

Mustafa Alpdündar ise, önümüzdeki dönem içinde bir sosyal demokrat partide yer almayı düşündüğünü belirterek Türk-İş eski Genel Başkanlarından Halil Tunç'un önderliğinde çalışmalar yaptıklarını ifade etti. Alpdündar, «özellikle çalışanlara yıllarca hizmet vermiş, maziyi temiz kişiler tarafından oluşturularak sosyal demokrat partiden halkın seçmesi koşuluyla siyasete atılabilirim» dedi.

DM ÜYELERİ NE DİYOR?

DM üyeleri, «Cumhuriyet» muhabirinin «siyasete atılmayı düşünüyor musunuz?» biçimindeki sorusunu şöyle

(Arkası Sa. 11, Sü 5'de)

■ Avusturya'da çoğunluğu kaybeden Sosyalist Parti Başkanı Kreisky istifa etti. — *3. Sayfada*

■ Osman Ulagay'ın Turgut Özal'la söyleşisinin ikinci bölümü: Daha hızlı büyümek için dış borçlanmadan başka yol yok. — *9. Sayfada*

■ Atletlerimiz Berlin'de 1 birincilik, 2 ikincilik aldı. — *12. sayfada*

■ Video kasetlerini İçişleri Bakanlığı denetleyecek. — *14. Sayfada*

Lübnan'da 200 bin Ermeni bugün genel greve gidiyor

Atina, Marsilya ve Tahran'da soykırımın 68. yıldönümünü andıklarını ileri süren Ermeni grupları çeşitli gösteriler düzenledi.

BEYRUT (Cumhuriyet) — Lübnan'da yaşayan 200 bin dolayındaki Ermeni, «Çağdaş tarihin ilk soykırımı» olarak iddia ettikleri 1915 olaylarının 68. yıldönümü nedeniyle bugün genel greve gidiyorlar. Lübnan'da Ermenilerin toplu olarak bulunduğu her yerde çalışma yaşamı duracak.

Ermeniler tarafından her yıl «Soykırımın yıldönümü» olarak anılan 24 nisanın bu yıl pazara rastlaması nedeniyle Lübnan'daki Ermeni protesto grevi bugüne bırakıldı. Bununla birlikte dün Ermenilerin Beyrut'ta toplu olarak yaşadıkları Burç Hammud kentinde gösteriler yapıldı, Türkiye aleyhinde sloganlar atıldı, Türk bayrağı yakıldı.

24 Nisan yıldönümü nedeniyle, Lübnan, birkaç gündür Türkiye aleyhtarı Ermeni toplantılarına sahne oluyor. Önceki gün Beyrut'un Hristiyan doğu kesimindeki Ermeni semti Burç Hammud'da bir dini toplantı (Mes) düzenlendi. Lübnan bayraklarıyla donatılan belediye stadında Ermeni marşının okunmasından sonra mavi üniformalı Ermeni kızlarından oluşan koro ağıtlar söyledi.

Burç Hammud'daki toplantıya Ermeni Ortodoks Patriği Aram Keşişyan, Ermeni Katolik Patriği Andreyan Badoglıyan, Lübnan Parlamentosunda ki Ermeni grubu başkanı Melkon Ebligatyan ve Burç Hammud Belediye Başkanı Nalak Tuyalyan ile kalabalık bir Ermeni topluluğu katıldı.

Toplantıda bir konuşma yapan Ermeni Ortodoks Patriği Keşişyan, «Türkiye'nin suratına insanlığın ezeli düşmanı olduğunu, haklarını ve topraklarını bilmeye devam eden halkımızı yok etmeye başaramadığını haykırmak için Ermeniler birleşmişlerdir» dedi. Keşişyan, Ermeni gençliğinin dünyayı Ermeni davasını kabule zorlamak için «kardeşlik, ölüm ve kan yolunda yürümeye karar vermiş olduğunu» bildirerek «İlk bir Ermeni başlamış olan ve

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

olayların ardındaki GERÇEK

Yeni Döneme Doğru..

Ülkemizdeki politika yaşamını ilgilendiren önemli adımlar atıldı. Milli Güvenlik Konseyi'nin 70 numaralı bildirisi yürürlükten kaldırıldı. Siyasal Partiler Kanunu yürürlüğe girdi. Parti girişimleri serbest bırakıldı. Siyasal partiler 16 Mayıs gününden başlayarak kurulabilecekler. Bugün DM'de seçim yasası görüşülmeye başlanacak.

Bu gelişmelere bakarak politika alanının yeniden canlanacağını umabiliriz.

Ne var ki içinde yaşadığımız özel koşullarda yeni düzenlemeleri incelerek, konuya daha dikkatli bir yaklaşımla eğilmek gerekiyor. Çünkü yeni düzenlemelerle bir yandan politikaya açılış öngörülürken, öte yandan da siyasal yaşama getirilen kimi yasakların sürmesi gözetilmiştir.

Bu yasakların şimdiye değin belirli kişilere ilişkin yanları bilinmektedir. Ol

(Arkası Sa. 11. Sü. 4'de)

ABD Ortodoks Başpiskoposu: "İstanbul'da Patrikhanenin seyahat özgürlüğü kısıtlanıyor"

LOS ANGELES (AP) — ABD'deki Rumların dini lideri Başpiskopos Iakovos, «Türkiye'deki Ortodoksların desteklenmesi konusunda 17 kişilik bir komisyon oluşturulacağını, bunların içinde Demokrat Parti Senatörü Paul Sarbanes'in de bulunduğunu» söyledi.

ABD'deki Rum Ortodoks kilisesi'nin ... temsilcileri, Los Angeles'te yaptıkları açıklamada, Türk resmi makamlarının İstanbul'daki Patrikhanenin «seyahat özgürlüğünü kısıtladıklarını, dinsel amaçlı ziyaret ve incelemelere izin vermediklerini» öne sürdüler.

Temaslardan, Belmont Piskoposu Leonidas Contos, Türkiye'nin Lozan Antlaşması ve Helsinki sözleşmesindeki insan haklarıyla ilgili maddelere uy

(Arkası Sa. 11. Sü. 7'de)

MGK'dan çıkan metinle Komisyon metni birbirine yakın

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — 648 sayılı Siyasi Partiler Yasası kısaca böyle «2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası» olarak anılacak. Uzun süreden beri MGK'da görüşülen ve ilgiyle beklenen yasanın, Anayasa Komisyonunun hazırladığı metinle büyük benzerlikleri bulunuyor. Komisyondan 124 esas, 3 geçici madde olarak DM'ye sunulan tasarı MGK'da 124 esas, 12 geçici madde olarak benimsendi. DM'den çıkan tasarı, MGK'da önemli değişikliklere uğradı.

Anayasa Komisyonu ...

(Arkası Sa. 11. Sü. 4'de)

Seçim Yasası bugün DM'de görüşülüyor

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milletvekili Seçimi Yasa Tasarısı'nın görüşülmesine bugün DM Genel Kurulu'nda başlanacak. Tasarının tümü üzerinde 45 üye söz aldı.

Genel Kurul'un bugün saat 14.00'de başlayacak toplantısında tasarının tümü üzerinde üyeler görüşlerini açıklayacaklar. Başkanlık Divanı'nın kararı uyarınca tasarının tümü üzerindeki konuşmalar 20 dakika, maddeleri üzerindeki konuşmalar ise 10 dakika ile sınırlı bulunuyor.

Tasarıya göre, siyasi partiler Türkiye genelinde yüzde 10 barajı aşmak zorundalar. Ayrıca partilerin illerde aldıkları oy sayısının toplamının o ilde çıkacak milletvekili sayısına bölünmesi ile çıkacak rakamın altında alınan oyları hesaba katılmayacak. Seçmenler isterlerse partilere oy verecekler, isterlerse oy verdikleri partinin o ilde çıkacak milletvekili sayısının iki katı aday arasından çıkacak milletvekili sayısı kadar adayı işaretleyecekler. Seçmenler isterlerse takdirde üçüncü yol olarak karma liste yapabilecekler.

İlçe bütünlüğü korunmak kaydıyla 7'den fazla milletvekili çıkaran iller seçim çevrelerine ayrılacak. Buna göre şu anda 7'den fazla milletvekili çıkaran 12 il seçim çevrelerine ayrılacak.

Dikmener Ödülü'nü arkadaşımız Cengiz Çandar kazandı

İstanbul Haber Servisi — Genç yaşta ölen Cumhuriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürü ve TGS Yönetim Kurulu üyesi Bülent Dikmener'in anısını yaşatmak amacıyla düzenlenen «Bülent Dikmener Haber Ödülü» yarışmasını bu yıl gazetemiz dış politika mu...

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Büyümemeyi seçen çocuğun öyküsü

ATİLLA DORSAY / *1 Nisan 1983*

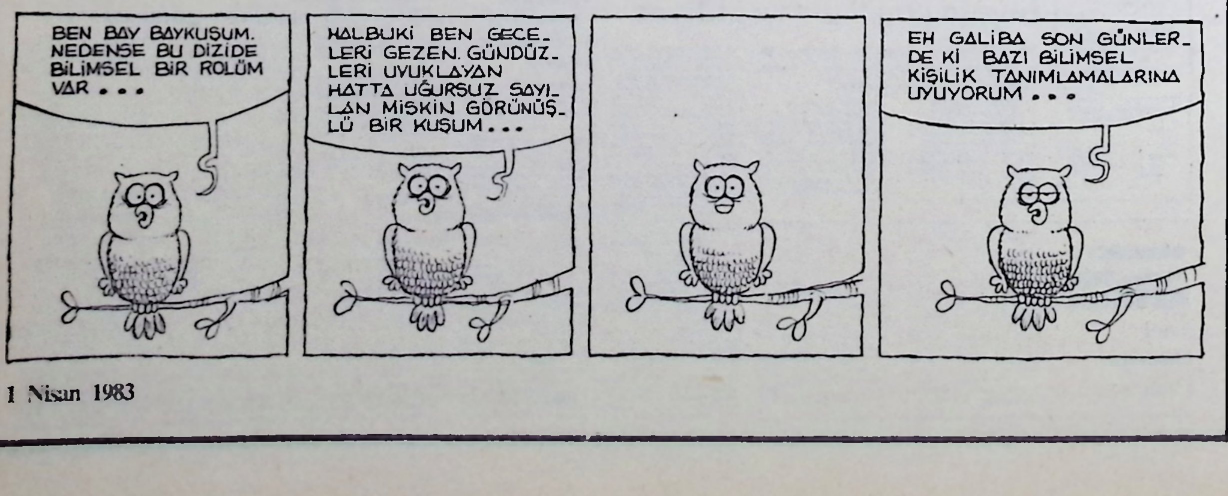
TENEKE TRAMPET (Die Blechtrommel / Le Tambour) / Yönetmen: Volker Schlöndorff / Oyuncular: David Bennett, Mario Adorf, Angela Winkler, Daniel Olbrychski, Charles Aznavour, Katharina Tahtbach, Andréa Férreol / Alman - Fransız - Yugoslav - Polonya ortak yapımı (Emek, İnci).

Matzareth ailesinin küçük **Oscar**'ı 3 yaşına bastığı gün, yaşına göre inanılmaz bir açık seçiklikle gözlediği büyüklerin yozlaşmış dünyasına olabildiğince geç katılmak için **"büyümemeye"** karar verir. 1920'lerin **Danzig**'inde, Alman, Polonya ve **"Kaçube"** denen azınlığın geçici bir uyum içinde birlikte yaşayıp gittiği bu yoksul kentte, anası ve hangisinin gerçek babası olduğunu bilmediği iki erkek arasında, her şeyi gözleyerek ve yargılayarak büyüyen bu garip çocuk, yıllar boyu hiç bir fiziksel gelişme göstermeyecek, hep **"çocuk"** kalacaktır. Ama çevresindeki dünya hızla değişmektedir: Küçük Oscar, Nazizmin yükselişine, Yahudi kıyımına, savaşın ilk silah atışlarına, yakınlarının birer ikişer ölümüne tanık olacaktır. Çevresine ve dünyaya yalnız büyümeyi reddetmesiyle değil, tüm cam eşyayı kırıp - döken tiz çığlığıyla da karşı koyacaktır **Oscar...** Gözlem, başkaldırı ve saldırıyla koşut olarak bir ölçüde koruduğu **"saflığı"** ile çağını aşıp giderken, günün birinde artık yeniden **"büyümesi"** gerektiğine karar verecektir. Çağ, insanlığın en büyük trajedisini yaratmış, en büyük savaşı, en büyük kitlesel kıyımları gerçekleştirmiş, insanoğlu yaşananlardan ola ki gerekli deneyimi kazanmıştır. Oscar, artık yeniden büyüyebilir, bedenini de **"akıl yaşı"**na uydurmaya başlayabilir...

Alman yazarı **Günther Grass**'ın 1959'da ilk yayımlandığından beri büyük bir ilgiyle karşılanmış olan romanı **"Teneke Trampet"**in sinemalaşması, kuşkusuz öncelikle önemsenmesi gereken bir olay. Çünkü kitap, ilk bakışta herkesi ürkütebilecek (nitekim ürkütmüş-olan) uyarlama zorlukları taşıyor. Bir kez, **"hiç büyümeyen bir çocuğu"** ve onun gerçeküstü bir bakışla görülen serüvenlerini perdede yansıtmanın içerdiği güçlükler açık... Ayrıca bu dev romanın çağından geniş bir panorama yansıtmayı amaçlayan nitelikleriyle ne denli büyük bir prodüksiyona, ne denli uzun ve zengin bir filme yol açabileceği de tahmin edilebilir.

Volker Schlöndorff, kendinden önceki birçok yapımcı ve yönetmeni ürkütmüş olan bu projeye yaklaşırken, yanına aldığı senaryo yazarları **Jean-Claude Carrière, Fransz Seitz** ve de **Günther Grass**'ın kendisiyle birlikte romanı akıllı biçimde **"ayıklamayı"** ve sinemasal boyutlara indirgemeyi başarmış. Oscar rolünde önceleri herkesin düşündüğü biçimde bir **"cüce"** değil, bir **"çocuk"** (hem de son derece yetenekli bir çocuk) oynatmayı seçmiş olması önemli. Bu seçim bile, tek başına, filmin özünü, bildirisini biçimlendiriyor. Çünkü **"çağının tanığı"** Oscar'ın bir **"cüce"** değil, **"büyümeyen bir çocuk"** olarak sunulması, **Schlöndorff**'un kendi deyimiyle **"bir dönemin kurtulamadığı çocukluğu ve çocukluk hastalıklarını"** simgeliyor. Oscar, gerçek anlamda çocuk olamadığı gibi, **"bebek"** bile, olamamıştır "doğmaya" bile dışarda gözünü alan bir parlaklık nedeniyle kendisi **"karar vermiştir."** Ama Oscar'ın akıl dışı **"bilinçliliği"** ve masumluk dışı kişiliği, dönemin ve çevrenin birbiri üstüne akıl almaz bir tempoyla yığılan çılgınlıkları ve trajedileriyle karşı karşıya geldiğinde yine de son derece saftır, temizdir. **Grass**'ın romanına temel yaptığı ilgi seçici seçim, yani yüzyılımızın bu en çarpıcı dönemine sıra dışı, giderek gerçek dışı bir yaratık aracılığıyla ayna tutma düşüncesi, filmde, olayı görsel olarak kabul ettirmenin güçlüklerine karşın inandırıcı biçimde gerçekleşiyor.

Schlöndorff'un filminden arta kalan birçok kolay unutulamaz sahne var, kuşkusuz. Birkaçını anarsak, başta Oscar'ın büyükannesiyle büyükbabasının ilk tanıştığı (ve çok garip biçimde birleştiği) sahne, Oscar'ın annesinin (büyük Alman oyuncusu **Angela Winkler)** denizden gelen bir **"öküz başı"**nın içinden çıkan yılan balıklarını görerek kusması, Oscar'ın **"büyümemek"** için kendini şarap mahzenine fırlatması, teneke trampetiyle yeni yetmelerin katıldığı bir Nazi törenini tempoyu bozarak altüst etmesi, cüce sevgilisinin bombardımanda ölmesi, ilk cinsel ilişkileri, vb.

1 Nisan 1983

Bunlar tümüyle görsel çarpıcılıklar içeren ve çok ustaca gerçekleştirilmiş bölümler... Ayrıca bunların ve daha birçok bölümün filmin yapısı içinde olsun, kendi başına olsun içerdiği çeşitli simgelerden ve filmin zengin alegorik yapısından da, daha uzun bir yazıda söz edilebilir, bu simgeler yerli yerine oturtulabilir...

Ne var ki bu tür sahnelerin birer birer ele alındığında başarılı bölümler olması, sonuç olarak filmin tüm olarak biraz aleyhine oluyor gibi geldi bize... Çünkü bu tür sahnelerde **Schlöndorff**, gerek kendi sinemasının, gerek genç Alman sinemasının temel özelliklerini (başta soğukkanlılık) unutarak, bir Latin sinemacısının coşkunluğuna, barok anlatımına yaklaşıyor. (Özellikle **Fellini** etkileri söz götürmez denli açık). Buna karşılık, romanın temel bildirisiyle ve yapısıyla daha yakından ilintili bazı bölümler, Polonyalı **"amca" Bronski**'nin (ünlü Polonyalı oyuncu **Daniel Olbrychski)** ölümü, babanın **(Mario Adorf)** kurtuluşu haberleyen bir Rus eri tarafından gereksiz yere öldürülmesi, Yahudi **Markus**'un **(Charles Aznavour) "intiharı"** gibi etkili bazı sahnelere karşın, filmin genel yapısı içinde güme gidiyor. Sürekli olarak gerçekçilikle gerçeküstücülük, belgesel canlandırmayla simgecilik, politik eleştiriyle kaba saba gülmece arasında gidip gelen filmden, bizce, sonuç olarak, seyirlik özelliklerinin altı çizilmiş, popüler / ticari olmasına çaba gösterilmiş, ama ana kaynağıyla (romanla) ilişkisi en alt düzeye indirgenmiş bir yapıt kalıyor. Amaçladığı geniş tarihsel / politik freskten çok, alabildiğine özel bir durumu anlatan, ilginç anekdotlar, çarpıcı ve parlak bölümler içeren bir film... Gerçek anlamlarıyla savaşı, Nazizmin yükseliş ve çöküşünü ve benzer önemli konuları, olayları ve bunların oluşum mekanizmalarını pek aramamak kaydıyla, **"Teneke Trampet"** kuşkusuz izlenmesi gereken, çeşitli özellikleriyle dikkati çeken, alışılmamış, özgün bir yapıt...

Karşılıklı Konuşma...

MUSTAFA EKMEKÇİ / *2 Nisan 1983*

— *Merhaba; nasılsınız?*
— Teşekkür ederim iyiyim, siz nasılsınız?
— *İyiyim, sağolun.*
— İşler nasıl gidiyor?
— *Bildiğiniz gibi.*
— Görüşemiyoruz, görüşelim...
— *Görüşelim...*

Kızılay'da yol üstünde ayaküstü konuşmalar tekdüze.

Kapının önünde çöp kovası vardı; *"şunu döküvereyim"* dedim. Çıktım kovayı boşaltıp dönerken, baktım Aldıkaçtı, bahar güneşinde balkonda:

— *Günaydın Mustafa Bey, bakıyorum çok çalışıyorsunuz!*
— Hava nasıl da güzel değil mi?
— *Evet, çok güzel!*
— Bu yıl zorlu bir kış geçirdik!

Hafifçe kızarmış gibi geldi! Duymadı galiba. Bağırdım:

— *Bu yıl zorlu bir kış oldu,* dedim...
— Evet, evet...
— *İyi günler Orhan Bey!*
— İyi günler!

Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç telefon etti:

— *Sayın Ekmekçi yazınızı okudum!*
— Bir açıklamanız varsa...
— *Yok, yok! O konudaki tutumunuzu biliyorum. Bizim eski müezzinlerimizden olduğunuzu bilmiyordum. Eğer isterseniz, yine görev verebiliriz!*
— Teşekkür ederim! Tansiyonum var, minareye çıkamam herhalde...
— *Bizim asansörlü minarelerimiz de var! Kocatepe Camii'nde var...*

TV'de, Anadolu Liseleri sınavları ile ilgili izlence, ana babaların, çocukların yakınmaları ilginçti. Bir arkadaşım şöyle dedi:

— *Çocukların düşünme ve yaratma gücünü kalıplaştırıyorlar. Çocukta kişilik çatlaması, burukluk yaratıyor...*

Basında bir tartışma, ODTÜ'deki ağaçları Doğramacı kestirdi mi, kestirmedi mi? Biri şöyle dedi:

— *İhsan Bey, adı üstünde: İhsan Doğramacı. Kimine ihsanını gösteriyor, kimini doğruyor! Ağaçları dikenler doğrandıktan sonra, ağaçların lafı mı olur?*

★ ★ ★

Şiar Yalçın, Victor Hugo'nun anılarını yeni baştan çeviriyor. Adı: *"Görülmüş Şeyler"* olacak. Kitap,

tümüyle bir anı değil. Victor Hugo, başkalarından duyduklarını da yazmış defterine. Bunları da sağlığında yayımlamamış. Ölümünden sonra, bulunup yayımlanmış. Şiar Yalçın'ın çevirisi, *Aziz Nesin*'in oğlu *Ahmet Nesin* adına kurduğu yayınevince basılacak. Kitaptaki bölümlerden *"diyalog"* yani karşılıklı konuşma başlıklısı şöyle:

— *Yoksulları daha da yoksullaştırmayan bir vergi sistemi istiyorum.*

— Siz bir din düşmanısınız.

— *Bahtsızı ister istemez yoksul yapan, yüzbinlerce mutsuz ananın kızlarını geneleve ve oğullarını küreğe mahkûm eden sosyal koşulları düzeltmek istiyorum.*

— Siz bir aile düşmanısınız.

— *Ücretsiz, özgür, dürüst, onurlu çizvitlere değil, İsa'ya bağlı papazlar istiyorum.*

— Siz bir din düşmanısınız.

— *Halkın halk tarafından, halk için yönetildiği düzenli ve barışçı bir yönetim istiyorum.*

— Siz bir toplum düşmanısınız.

— *Ölüm cezasının kaldırılmasını istiyorum.*

— Siz kana susamış bir canavarsınız...

Bu, Hugo'nun 1850'de özel defterine yazdığı notlardan. 28 Haziran 1844 günlü notunda, Kral Louis Philipple bir konuşmasını şöyle aktarıyor:

"Kralla konuştuk. Çeşitli diller hakkında bana şunları söyledi:

— *İngilizce, Fransız giysileri giydirilmiş bir Alman iskeletidir...*"

Özgürlük İçinde Kalkınma

HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU / *3 Nisan 1983*

54 yıl önce **Neuchatel** Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenciliğim sırasında devletler hukuku hocamız. Prof **Béguelin**, derslerimizde ve seminerlerde bizi devletler hukukunun temel ve tarihsel kaynaklarından da sorumlu tuttuğu zaman çok yadırgamıştım. Biz Türkiye'deki hukuk öğrenimimizde böyle bir zorunlukla karşılaşmamıştık. "Filan antlaşmanın falan maddesi şöyledir" tümcesinin arkasından aktarılan o maddeyi öğrenmekle yetinirdik. Örneği, kapitülasyonlar gibi, ülkemiz için çok önemli bir konuyu bir kitabın 7-8 satırlık bölümünde verilen bilgiden öğrenmiştik. Lozan Antlaşması'nın -çok önemli konulardaki- görüşme ve tartışmalarını herhangi bir kaynaktan öğrenme olanağımız yoktu; çünkü bu antlaşmanın tutanakları Türkçe'ye çevrilmemişti. (Bu iş sevgili dostum rahmetli Prof. Seha Meray'ın kişisel çalışma ve çabaları sonunda Lozan Antlaşması'ndan ancak 50 yıl sonra gerçekleşebildi).

Atatürk'ün Büyük Söylev'inin, çok önemli olan ve üçüncü cildini oluşturan BELGELER bölümü de -çok ağdalı Osmanlıca metinleri içerdiğinden- yeni kuşakların bu kaynaktan yararlanma olanağı yoktu. Cumhuriyetimizin kurucusu o büyük insanın 100. doğum yılına küçük bir katkıda bulunabilmek için o belgeleri bugünkü Türkçeye çevirip 1981'de yayımladım. Çünkü bir dönemin tarihsel ve toplumsal durumunu gerektiği gibi öğrenmek için konuyu, ikinci, üçüncü ağızlardan değil, doğrudan doğruya ilk ve temel kaynaklardan araştırma gereğini, yukarıda saygıyla adını andığım hocam **Béguelin**'den öğrenmiştim. O tarihte dünyaca ünlü devletler hukuku uzmanı, Paris Üniversitesi profesörlerinden **Louis LE FUR** ile bir arkadaşının 757 sayfalık **"Recueil de Textes de Droit International Public"** (Devletler Hukuku'na İlişkin Metinler Derlemesi) adlı yapıt, bugün bile yararlandığım değerli bir kaynaktır.

★ ★ ★

"Özgürlük içinde kalkınma" bugün bizim uyguladığımız ekonomik ilkedir. Bu ilkenin kaynağı neredir? Bir **Friedmann Teorisi**'dir gidiyor. Fıkra anlatmayı pek sevmediğim halde, güzel uydurulmuş bir tanesini şuracığa aktarmak gereğini duydum: Vaktiyle bir Arnavut köylüsü, kendi köyünde hergün kuru fasulye yemekten bıkmış. Biraz değişiklik olsun diye en yakın kasabadaki bir aşçı dükkânına gitmiş. Okur-yazar olmadığından garsona yemekleri sormuş ve onun saydıkları arasından, o zamana kadar hiç duymadığı "börülce" yemeğinden istemiş. Gele gele önüne küçük boyda, göbeği kara benekli kuru fasulye gelince, birden öfkelenerek altıpatlar'ını çekip önündeki tabağa çevirmiş ve "More, kılık değiştirip burada da karşıma çıktın" diyerek tabancasının kurşunlarını börülce tabağına boşaltmış.

"Friedmann'ın serbest piyasa ekonomisi" denildikçe hep bu fıkra aklıma gelir. Bu ekonomi politikası 18. ve 19. yüzyılın Fizyokratlarının da katıldığı liberal ekonomi sloganı olan **"Laisser faire Laisser passer"** (Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) ilkesinin uluslararası kılığa bürünmüş yeni modelidir. Öyle bir model ki, mantıklı ve akılcı görünümü altında, yeryüzünün ekonomik bakımdan geri kalmış ülkelerini her zaman bağımlı durumda tutmak amacını güdüyor. Dibinde beş santim çapında bir delik bulunan dolu bir havuz düşününüz. Oradan akıp giden suyu kıyıdaki lüleden aynı miktarda akıtılan su karşıladığı için, havuzun yüzeyi değişmiyor; yalnız deliğin bulunduğu yerde, basınçlı akıntı yüzünden küçük çapta bir burgaç oluşuyor. Bu havuzun üstüne küçüklü büyüklü, sudan hafif plastik nesneler atarsanız ne olur? Küçükleri yavaş yavaş burgaca yaklaştıkça onun çekimine kapılıp hızla dönmeye başlar ve sonunda merkezine varıp yutulur gider. Burgacın çapından büyük olan nesneler ise havuzun yüzeyinde sürekli olarak döner durur.

İşte Friedmann modeli kalkınma, küçük ekonomileri yutup büyükleri yüzdüren bu burgaçlı havuza benziyor. Şimdiye değin bu burgaçtan kurtulup ekonomik çapını büyütmüş, dış borçlardan kurtulmuş geri bir ülke anımsamıyorum ben.

★ ★ ★

Yazının başında "kaynak"lardan söz etmemizin nedeni sadece Friedmann kuramının 18. ve 19. yüzyıllardaki liberal ekonomi sisteminden kaynaklandığını belirtmek değildir. O kaynağı geliştiren çok önemli bir belgeyi, yani Fransız toplumunun eski feodal sistemden yeni burjuva egemenliğine geçişini sağlayan büyük Fransız Devrimi ideolojisinin temel ilkelerini içeren 1789 **"İnsan ve Yurttaş Hakları Bil-**

dirisi"nin tam metnini -bir kaynak belge olarak-okurlarıma sunmak istiyorum. Liberal ekonomiyi destekleyen en önemli siyasal belge budur; ancak bir tek yazıya sığmayacağı için, bugün onun BAŞLANGIÇ bölümünü, gelecek hafta da -on yedi maddeden oluşan- metin bölümünü vereceğim. BAŞLANGIÇ bölümü şöyledir:

"Fransız halkının Uluslar Kurultay olarak toplanan temsilcileri, insan haklarını bilmemeyi, unutmayı ve hor görmeyi, kamusal felâketlerin ve hükümetlerdeki kokuşmuşluğun tek nedeni görerek insanın doğal, devredilmez ve kutsal haklarını kamusal bir bildiri içinde belirtmeye karar vermiştir:

Şu amaçla ki, bu bildiri toplum yapısının bütün üyelerinin her zaman gözleri önünde bulunsun, onlara sürekli olarak hak ve ödevlerini anımsatsın;

Şu amaçla ki, yasama ve yürütme gücünün işlemleri, bütün siyasal kurumlarının, amaçlarıyla karşılaştırılıp bu haklara daha çok saygı gösterilsin;

Şu amaçla ki, bundan böyle yalınç ve karşı gelinemez ilkeler üzerine oturtulmuş bulunan yurttaş istekleri, her zaman anayasanın desteği ve kamunun mutluluğu doğrultusuna yönelmiş olsun.

Sonuç olarak Ulusal Kurultay, yüce Tanrı'nın karşısında ve korunması altında, insanın ve yurttaşın aşağıdaki haklarını tanır ve ilan eder."

* * *

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra ülkenin kalkınması için ekonomik yöntemler araştırılmasına geçildi. Kuzey komşumuzda egemen olan marksist ekonomi ülkemiz için söz konusu olmadığından, bu araştırmalar hep liberal ekonomi doğrultusunda sürdürülüyordu. İlk İktisat Kongresi'nin eğilimi de bu yöndeydi. Ama hemen anlaşıldı ki, **Adam Smith** (1723 - 1790) **Ricardo** (1772 - 1823) gibi klasik ekonomistlerin liberal ekonomi sistemiyle hızlı kalkınma olanağı yoktu; çünkü Türkiye'de anamal birikimi olmadığı gibi, sanayii devrimine ayak uydurma gücü de yoktu. Bu koşullar altında, devlet desteği olmaksızın **"serbest yarışma"** ve **"sunu ve istem"** (arz ve talep) yasalarıyla özel girişimin beklenen ve istenen hızlı kalkınmayı başaramayacağı meydanda idi. Ülkemizde iktisatçı geçinenlerin daha **Keynes** (1883 - 1946) ekonomisinden bile haberleri yoktu. Oysa Keynes, bir ölçüde ve faizleri ayarlama yoluyla devletin ekonomiyi ayarlamasını kabul ediyordu. Yanlış anlaşılmaması için hemen belirtmeliyim ki, Keynes özel girişimcilere karışmak ve bu alanda kısıtlama veya destekleme işlemleri yapmak biçiminde görüşler ileri sürmüş bir iktisatçı değildi. Temelde o da -az önce belirttiğim moneter sistem düzenlemeleri dışında- serbest piyasa ekonomisi, yani tıpkı Smith, Ricardo ve şimdiki Friedmann gibi piyasa ekonomisi yanlısı idi.

Sözünü ettiğim araştırma döneminde Türkiye'nin kalkınması için en uygun sistemin,"güdümlü ekonomi" sistemi, yani devletin güdümünde desteğinde bir ekonomi politikasını benimseyen "devletçilik ilkesi" kabul edildi ve sonradan bu ilke 1924 Anayasası'na da girdi.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk halkının birçok gereksinmesi devletçilik ilkesine göre yapılan fabrikaların ürünleriyle karşılandı ve Türk parasının değer gücü böyle korundu. Yarım yüzyıl önce ben İsviçre'de öğrenim görürken bir İsviçre Frankı kırk kuruş idi; başka bir deyişle, bir Türk Lirası ile iki buçuk İsviçre Frankı satın alınıyordu. **Bugün yüz küsur Türk Lirası ile bir tek İsviçre Frankı alınabiliyor.** Demek ki Türk Lirası, serbest piyasa ekonomisi sonucunda yabancı paraya oranla yarım yüzyıl içinde iki yüz elli kat değer yitirmiştir ve biz hâlâ **"hür teşebbüs"** sayesinde, devlet müdahalesi olmadan kalkınma düşlemi içinde yaşıyoruz. Asıl üzücü olan acı nokta da, başı sıkışan "hür teşebbüs"çülerin devlet desteğine sığınmaları oluyor.

Atatürk ilkelerinden ayrılmanın bizi nereye getirdiğinin somut ve acıklı örneklerinden biridir bu!..

Amin Tahiri: Humeyni yönetimi gerçekte antiemperyalist değildir

ALİ SİRMEN / *4 Nisan 1983*

ALİ SİRMEN — Sayın Tahiri siz İran'ın en önde gelen gazetesinin bir numaralı yöneticisi olduğunuz halde, neden ülkenizden ayrılma zorunluğunu duydunuz?

AMİN TAHİRİ — Bildiğiniz gibi İran'da bir devrim oldu. Ve bir devrimde olduğu gibi daha önceki dönemde kurumların başında olan yöneticiler yerlerini başkalarına bırakmak zorundadırlar.

SİRMEN — Demek ki, devrim yöneticileri sizin hizmetlerinizi istemediler.

TAHİRİ — Hayır, tam öyle denemez. Çünkü kimse beni işten çıkarmadan önce ben ayrıldım. Ben de onlarla çalışmak istemedim. Yani olay iki yönlüydü, onlar beni fazla sevmiyorlardı, ben de onları sevmiyordum.

SİRMEN — Peki siz bu yönetime neden karşısınız?

TAHİRİ — Birçok nedenle karşıyım. Ama her şeyden önce, İran'ın bu devrimle ortaya koyduğu bunca özverisinin, bunca kahramanlığının olumlu sonuçlar vermesini engellediler ve bu devrimi, hiç de gerekli olmayan budala bir bağnazlığa sürüklediler. Bugünkü yöneticiler ülkenin aydın kadrosunu darmadağın ettiler. Doktor, mühendis, iktisatçı gibi çoğunluğu aydın olan 100.000 İranlı bugün hiç de böyle olmaması gerekirken, ülke dışında yaşamaktadır. Çünkü aslında bu insanların çoğu bugünkü yönetimin karşıtları değildir. Ama yönetim, yabancı bir ülkede eğitim görmüş olanların hepsini kendi karşıtı olarak kabul etmektedir. Bu durumda yönetime, İran'ın aydınlarının kendi ülkelerinin yazgısını çizmeye katılma olanağını tanımadığı için de karşıyım.

SİRMEN — Peki, İran'ı terkedenler içinde bir zamanlar Şah politikasına karşı çıkmış olanlar da var mı?

TAHİRİ — Evet, şu anda yurt dışında bulunan-

ların çoğunluğu bir zamanlar Şah'a muhalif olan kişilerdir. Mesela Beni Sadr, Bahtiyar, Amini, mücahidinlerin başı Bay Recavi bunlar gibi, bir zamanlar Şah'a karşı çıkmış, onun tarafından hapse atılmış, yüzlerce, binlerce kişi şu anda İran'ı terketmiş bulunmaktadır. Zaman zaman, **"Mollaların görevi İran'ı Şah'ın düşmanlarından temizlemektir"** diyorlar.

SİRMEN — Yalnız Humeyni yanlıları da, Ayetullah'ın rejiminin antiemperyalist olduğunu, sizlerin yönetimin bu yönünü görmediğinizi ya da görseniz bile Batı'nın etkisinde olduğunuz için antiemperyalizme karşı çıktığınızı ve bu yüzden yönetim ile bağdaşamadığınızı söylüyorlar. Humeyni yönetimi gerçekten antiemperyalist mi?

TAHİRİ — Duygu olarak Humeyni yönetimi hiç kuşku yok ki antiemperyalisttir. Ama gerçekte değildir. Onlar, emperyalizme karşı lafla çıkışlar yapıp küfür ederek bir yere varacaklarına içtenlikle inanıyorlar. Bu durumu anlamak pek de zor olsa gerek rek. Çünkü doğuda söze verilen önem çok büyüktür. Ama gerçek böyle değil. Bölgedeki ekonomik ve politik gelişmelere bir göz attığımızda, bugünkü yönetimin gerçekte emperyalizmin çıkarlarına büyük ölçüde zarar vermediğini görürüz. Size bazı örnekler vermek isterim: Örneğin, süper güçler açısından bakalım olaya. ABD tarihte ilk kez olarak, şimdi Pers Körfezi'nde(Basra Körfezi) askeri bir varlık olarak doğrudan doğruya mevcuttur. Rapid Deployement Force ile mevcuttur. ABD de Arap denizinde Masirra adasında büyük üsler kurmakla meşguldür bu sırada. Daha önceleri, bağlantısız bir eğilimi olan Pakistan da, İran devriminden duyduğu korku yüzünden ABD'ye çok daha bağlı bir hale gelmiş bulunmaktadır. Yine geçmişte ABD'ye karşı daha mesafeli bir politika izleme yolunu tutmuş bulunan bazı Arap ülkeleri de İran devriminden korku duyarak bu politikalarından vazgeçtiler. Örneğin Suudi Arabistan, Sovyetler ile diplomatik ilişki kurma görüşmelerine başlamıştı. İran devriminden sonra bütün bunlar bırakıldı ve Riyad, ABD'ye sıkı sıkıya sarıldı.

Lübnan macerası, İran olayları olmasaydı olamazdı. Bundan 5 yıl önce kim İsrail'in Beyrut'a gireceğini düşünebilirdi? Bugün Ortadoğu'da Arap devletlerinin çoğunluğu için Filistin davası arka plana düşmüştür. FKÖ'nün yenilmesi, örgütünün parçalanması... Bütün bunlar emperyalizme karşı başarı diyorlarsa, benim bir söyleyeceğim olamaz. Ama bana göre bunlar başarı değil, başarısızlıktır.

Afganistan sorununa gelelim. İran'daki kaos, Sovyetler'in rahatça Afganistan'a girmelerine yol açtı. Tarihte ilk kez bir Müslüman ülke Sovyetler tarafından işgal edilmektedir... Evet, İran'daki olaylar olmasaydı, Sovyetler Afganistan'a giremezlerdi.

Irak'a bakın: Bağdat, şimdi geçmişe oranla süper güçlerle daha işbirlikçi bir politika izlemek durumunda kalmıştır.

SİRMEN — Neden bölgedeki öbür yönetimler Humeyni hareketinden bu kadar korkuyorlar?

TAHİRİ — Unutmamak gerekir ki, bu ülkelerdeki nüfusun çoğunluğu gençtir ve bu gençler politikaya çok düşkündürler. Şimdi hepsi de az gelişmiş olan bu ülkelerin gençlerine, her şeyin düzelmesi için kuşaklar boyu beklemenin hiç de gerekmediğini söylediniz mi, yeryüzünde cennetin hemen elde edilebileceğini ileri sürdünüz mü son derece etkili olursunuz. Humeyni'den korkmalarının nedeni budur.

SİRMEN — Bir de sanıyorum, Humeyni yönetimi kendi devrimini komşu ülkelere ihraç edeceğini de açıklamış bulunuyor. Bu da korkutuyor galiba bölge devletlerini.

TAHİRİ — İran devriminin ihracı, gerçekte resmi devlet politikasıdır. Bu amaca yönelik olarak resmi kuruluşlar meydana getirilmiştir. İslam Cumhuriyet yönetimi bütün Müslüman ülkelere yayılacaktır. Mesela geçen şubat ayında, bir harita yayınlandı İran'da. Bu haritada Türkiye de dahil olmak üzere tüm Müslüman ülkeleri gösterilmişti, devrimin yayılacağı ülkeler arasında. Humeyni yönetimine göre, kendi İslam Cumhuriyeti dışındaki tüm yönetimler gayri meşrudur. Hatta ilişkilerinin çok iyi olduğu Suriye'deki yönetim bile gayri meşrudur. Bu rejimlerin hepsi Allah'ın iradesine karşıdır. Mesela son olarak Bedir Haşimi, İran devrimini Afganistan'a ihraç edecek kuruluşun başına getirildi. Resmen bürosu, sekreteri, örgütü var. Bunun gibi her ülke için bir özel kuruluş meydana getirilmiştir.

SİRMEN — Humeyni ideolojisinde en büyük saldırı hedeflerinden biri de Mustafa Kemal Atatürk. Neden acaba?

TAHİRİ — Çok basit. Çünkü Mustafa Kemal İslam topraklarında modernizmin sembolüdür. Ne demiştir Mustafa Kemal? Politika ve din birbirlerinden ayrılsın demiş, yani laikliği getirmiştir. Mustafa Kemal İslam dünyasında laik bir devleti kuran ilk ve tek liderdir. İslam dünyasında laiklik yolunda birçok girişim olmuştur. Örneğin Mehmet Ali Paşa bunu Mısır'da yapmak istemiş. Rıza Şah İran'da uygulamaya çalışmış, ama başaramamışlardır. Laiklik yolundaki tek başarılı girişim Mustafa Kemal'inkidir. Bu durumda O'nun Humeyni ideolojisinin bir numaralı düşmanı olarak gösterilmesi doğaldır. Yalnız bu arada şu noktayı belirtmek isterim. Tüm bu saldırılarda Mustafa Kemal'in düşünceleri ele alınmıyor, enine boyuna tartışılmıyor, yalnızca kişiliği hedef alınarak saldırılıyor.

SİRMEN — Peki Sayın Tahiri ekonomik olarak İran yabancılara karşı daha bağımsız bir hale geldi mi, Humeyni rejiminden sonra?

TAHİRİ — Hayır. Size resmi rakamlara dayanan bazı bilgiler vermek isterim. Örneğin İngiltere, İran'a ihracatını 4 katına çıkarmış bulunmaktadır devrimden beri. Doğallıkla ABD doğrudan ihracatında çok kaybetmiştir. Ama dolaylı yoldan Amerikan mallarının İran'a girişi sürmektedir. Bir kere ABD İran'a yılda 1 milyar dolarlık buğday ve tahıl satmaktadır. Bunların yanı sıra dolaylı yoldan Amerikan mallarını satmak için özellikle Singapur'da odaklanan bir sürü, naylon firma oluşmuştur.

SİRMEN — Neden?

TAHİRİ — Çeşitli nedenleri var. Her şeyden önce, saptanmış doğru dürüst bir ekonomik politika yok. İkinci olarak teknik kadrolar ülkeyi terketmiş bulunuyor. Üçüncü olarak da içinde bulunulan belirsizlik yatırımları engelliyor. Dördüncüsü de İran'ın petrol gelirleri, bu yönetimin OPEC'i dağıtan davranışıyla düşmüş bulunmaktadır. Bu arada şu gerçeği belirtmek isterim. Tarımda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.

SİRMEN — Tarımdan söz açılınca şunu sormak isterim: Siz Şah politikasını desteklediğinizi söylüyorsunuz. Bir kere Şah tarihin gördüğü en büyük baskı rejimlerinden birini yaratmıştı. Ve yine Şah örneğin

İran tarımını çökertmiş bir kişidir. Değil mi? Siz Şah'ın politikasını neden destekliyordunuz yine de?

TAHİRİ — Şah'ın politikası bana göre gerçekleşebilecekler arasında en az kötü olanıydı. Ben bir lokantaya gitsem, bir tatlı seçme olanağım olsa, içlerinden en iyisini seçmeye çalışırım. Ama böyle bir olanağım yoksa elimde iki seçenek varsa, en az kötü olanı seçerim. Bence Şah'ın politikası en az kötü olandı. İran'da iki olasılık vardı: Ya Şah yönetimi, ya da İslam Cumhuriyeti. Bu durum biraz da İran aydınlarının tembelliğinden doğmuştur. Çünkü onlar İran için sloganların dışında başka seçenekler oluşturamadılar.

Şah'ın yapmak istediğine gelince: O İran'da çok güçlü bir devlet yaratmak istedi. Ama güçlü bir devlet her zaman mutlu bir halk demek değildir. Örneğin, İsviçre'de devlet çok güçlü değildir, ama halk mutludur.

Şah'ın son dönemindeki siyasal tutuklu sayısı 3.000'di. Bu Humeyni'nin de kabul ettiği bir rakamdır. Şu anda ise siyasi tutuklu sayısı 40.000'dir. Şah'ın tüm saltanatı boyunca, siyasal ve adi suçlu olmak üzere 312 kişi idam edilmişti. Şimdi Humeyni yönetiminde ise 10.000 kişi idam edilmiştir. Şah'ın suçu - ki İranlılar da ona bu yüzden kızıyorlardı- bütün bir ulusu, eşya gibi görmesidir. Bu durumda insanlar esaret altında dinginlik, barış ve zenginlik yerine, özgürlük içinde macerayı seçiyorlar. İran'da da böyle oldu.

SİRMEN — **Köylünün durumu, Şah zamanında çok kötüydü. Köylü varlık içinde değildi.**

TAHİRİ — Şah döneminde bir tarım reformu uygulandı. Bu reform 65.000 köyü olan ve suyu kıt bir ülkede büyük tarım merkezleri yaratmaya, büyük sulama olanaklarıyla çok büyük tarım işletmeleri ortaya çıkarmaya yönelikti. Ne var ki, Amerikanlaşmış bürokratların halkın katkısı olmadan uygulamaya çalıştıkları ve nedenlerini de halka hiç açıklamadıkları bu politika halktan destek bulmadı. Bu politika köylere yatırım yapmıyordu. Bir anlamda kasten köylerde yoksulluk yaratıyordu ki, insanlar gitsinler de bu tarım merkezlerine yerleşsinler. Ama bu tutmadı. Köylü yoksulluğa razı oldu, toprağını terketmedi.

SİRMEN — **Sayın Tahiri, siz İran'da Şah yönetimi ile İslam Cumhuriyeti'nden başka bir üçüncü seçenek olmadığını söylüyorsunuz. Şah'ın da kendi iktidarı sırasında ülkesinin durumunu doğru analiz etmesi gerekirdi. Acaba tüm baskı yöntemleriyle seçeneksizliği yaratanlardan biri de Şah değil miydi? Daha demokratik, halkın katkısına açık bir seçenek yaratma yolunda çaba harcasaydı Şah bugünkü gelişmeleri engelleyemez miydi?**

TAHİRİ — Bu yalnız İran'a özgü bir durum değil tabii. Hangi ülkede olursa olsun, demokratik seçenekler, demokratik olarak değişme yolu kapanınca tek seçenek olarak şiddet kalır. Ne yazık ki, Şah analizinde Amerikan çıkarlarının bekçiliğini yaptığı sürece, Amerika'ya dayandığı sürece yıkılmayacağı sonucuna varmıştı. Bu tutumunda öylesine ileri gitti ki, zaman zaman bazı Amerikalıların bile eleştirilerine neden oldu. Yani **"Papa'dan fazla katolik"** bir tutum izledi. Bugünkü dünyada aynı yanlışı yapan başkaları da var. İktidarda kalabilmek dış güçlerin desteğiyle olası değil. Aynı zamanda kendi ülkesinde halka dayanan bir tabanı olmalı iktidarın.

SİRMEN — **Peki Sayın Tahiri, sizce önümüzdeki günlerde ve yıllarda İran'da ne gibi gelişmeler olabilir?**

TAHİRİ — Önümüzdeki günlerde, devrimci heyecan sürecektir. Sanırım daha bir iki yıl bu hava sürer. Ama daha sonra, yavaş yavaş bugün sokakta olan iktidar bir çatı altına girecek, kurumlar yeniden yavaş yavaş da olsa işlevlerine kavuşacaklardır. Mesela basın gücünü bulmaya başlayacaktır. Mesela dini şefler yeniden güçlerine kavuşacakladır.

SİRMEN — **Şu anda iktidar onların elinde değil mi?**

TAHİRİ — Şu anda iktidar sokakta, onlar halkın çoğunluğunun isteklerine uydukları sürece iktidara sahipler. Bu yüzden de, söylenenlerin tersine, İran'ın gelecek 5 yıl içinde, askeri bir dikta olacağına, bonapartist bir yönetime yöneleceğine inanmıyorum. Çünkü artık herkes şef İran'da. İran'da politika artık böyle çözümlere elvermeyecek kadar karmaşıklaştı. Bu da bu devrimin olumlu yönüdür. Çünkü şu anda en yoksul adam bile İran'da tarihi bir maceraya katıldığını, bu gidişte kendi katkısı olduğunu hissediyor. Artık bu adamlara **"Siz çekilin bir kenara, ben karar vereceğim"** diyemezsiniz. Geleceğin İran'ında bakan olmak kolay değil. Şah zamanında herşeye evet efendim diyen her budala bürokrat bakan olabilirdi.

SİRMEN — **O zaman bu yönetimin demokratik olduğu sonucuna varmamız gerekmez mi?**

TAHİRİ — Şu anda mollaların yönetimine dış politika alanında yönetim diyebiliriz. İçeride böyle bir şey söylememiz olanaksız. Gerçek bir yönetim yok. İktidar kimsenin elinde değil. Hatta Humeyni'nin de. Yaşanan olayların demokratik olduğunu, demokratik bir yönetim olduğunu söyleyemeyiz.

SİRMEN — **Peki, ama bu olayların gelecekte, demokratik bir yönetime yol açacak bir nitelik taşıdığını söyleyebilir miyiz?**

TAHİRİ — Evet, diyebiliriz. Bugün geçmişte var olmayan demokratik bir düşünce yapısı oluşmaktadır. Buna dayanarak gelecekte demokratik bir yönetim kurulabilir.

SİRMEN — **Yani iyimsersiniz gelecek için.**

TAHİRİ — Tabii ki iyimserim.

SİRMEN — **Teşekkür ederim Sayın Tahiri.**

Türkiye ile Almanya arasında karşılıklı anlayış gelişiyor

ÜMİT KIVANÇ / *4 Nisan 1983*

Batı Berlin Belediye Başkanı **Richard von Weizsaecker**'in Ankara'da Cumhurbaşkanı, Başbakan, yedi bakan, Diyanet İşleri Başkanı, Türk-İş Başkanı ve TİSK Genel Sekreteriyle üç buçuk gün içinde

gerçekleştirdiği görüşmeler, Federal Almanya'daki Türk işçileriyle ilgili olarak son yıllarda yapılan en önemli temasları oluşturuyor. Temasların kapsamı ve Alman hükümeti açısından taşıdığı anlam, von Weizsaecker'in Ankara ziyaretinin geleceğe yönelik önemini ortaya koyuyor.

• Von Weizsaecker, Batı Almanya'da Türklerin en yoğun şekilde yaşadığı kentin belediye ve hükümet başkanı. Bu ona, gerçekte tüm F. Almanya için geçerli sorunlar ve çözümleri **"Berlin çerçevesinde"** yani görünüşte daha dar bir çerçevede görüştüğünü söyleme imkânı veriyor ve ziyaretine sağlam bir **"diplomatik koruma şemsiyesi"** sağlıyor.

• Berlin Belediye Başkanları her zaman F. Almanya düzeyinde belli bir ağırlığa sahiptir. Berlin'in özel statüsünün yol açtığı bu duruma ek olarak, von Weizsaecker, kalabalık bir işçi nüfusu barındıran Berlin'de Hıristiyan Demokrat Başkan olmanın zorunlu kıldığı geniş saygınlığa da sahip. Partinin ılımlı ve açık kanadından.

• Özel olarak Hıristiyan Demokratları destekleyen milyonlarca insanın gözündeyse, von Weizsaecker'in tartışmasız bir yeri var. Ayrıca, partinin genel yönetim kurulu üyesi ve muhtemel Cumhurbaşkanı adayı.

• Von Weizsaecker. Türkiye'ye sırf Berlin'in sorunlarını görüşmeye geldiğini ziyaretinden önce de, Ankara'da da pek çok kez belirtti. Son olarak perşembe günü düzenlediği basın toplantısında, **"Görevimin asıl önemli bölümü Almanya'ya dönünce başlayacak"** dedi ve hem Berlin'in politik kurumlarına hem de partisinin yetkili organlarına, hükümete ve Federal Meclis'e aldığı bilgileri, izlenimlerini aktaracağını anlattı.

Bonn'da hayli ağırlığa sahip böyle bir politik sima, Almanya'daki Türklerle ilgili olarak Alman hükümetinin atacağı adımlara ışık tutacak verileri toplamaya gelmişti; ziyaretin anlamı buydu.

Bonn'un yabancılar (dolayısıyla Türkler) sorununda izleyeceği tutumun ana hatlarını çizen ve somut öneriler içeren bir rapor, koalisyon görüşmeleri sırasında kabul edilmişti. **Cumhuriyet**'te önemli noktaları yayınlanan ve yabancılar politikası için bir **"zemin"** sayılan bu raporun **"ana fikri"** Almanya'daki Türkler için hayatı mümkün olduğunca zorlaştırarak, bir yandan da bazı ekonomik avantajlar yaratarak Türk işçilerini ülkelerine dönmeye teşvik etmek. Hükümetin yeni yönelişinde en az bu kadar ağırlık taşıyan ikinci unsur da, herşeye rağmen Almanya'da kalacak kalabalık Türk nüfusunun Alman toplumuna uyumunu ne pahasına olursa olsun sağlamak.

Von Weizsaecker'in Ankara'da yürüttüğü temasların bu eğilimlerden bağımsız bir zeminde cereyan etmesi beklenemezdi.

• F. Almanya'daki Türklerin sayısının artması hem Almanya'nın hem oradaki Türklerin hem de Türkiye'nin zararınadır.

• Gerek Berlin gerekse F. Almanya, Türk işçilerini kesinlikle dönüşe zorlamayacak, dönenlere ek primler ödenmesi gibi "maddi zorlama yöntemleri"ne başvurulmayacaktır.

• F. Almanya'da kalmak isteyen Türkler kalabilirler. Dönmek isteyene de yardım edilecektir. Önemli olan, Türk işçilerinin, Von Weizsaecker'in deyişiyle, "günün birinde kesin karara varmaları"dır.

• Almanya'da kalacak olan Türkler, Alman toplumuna kesinlikle uymalıdır. Türklerin Alman toplumuna kaynaştırılması konusunda, Berlin Yabancılar Görevlisi Barbara John'un deyişiyle "daha etkin politika" izlenecektir.

• Almanya'daki Türklerin sayısının artmamasını gerektiren zorunlu koşullar, Türkiye'nin AET ile Ortaklık Anlaşması gereği 1986'da elde etmesi gereken serbest dolaşım hakkından söz edilirken de gözönünde bulundurulmalıdır. Türkiye serbest dolaşımdan vazgeçerse bir takım ekonomik destek ve yardımlar alabilir.

Von Weizsaecker Ankara'daki temaslarından genelde hoşnut kaldı. Özel bir konu için söylediği şu sözler görüşmelerin genel havasını da yansıtıyordu: **"Türkiye ile Almanya arasında karşılıklı anlayış henüz tam gerektiği ölçüde gelişmiş değil, ama büyüyor."**

Von Weizsaecker'in temaslarından sonra gerek kendisi gerekse Türk yetkililerce yapılan açıklamalar veri alınırsa bu yoğun görüşmeler bütününün bilançosu şöyle özetlenebilir:

• Almanya, Türk işçilerini dönüşe zorlamayacak, ama dönmek isteyene kolaylık sağlayacak. Bu "kolaylıklar", seyahat ve taşıma masraflarının karşılanmasından, bankalarda birikmiş ev yapım tasarruflarının, sigorta pirimlerinin SSK, İmar-İskân Bakanlığı ya da başka bir kanaldan Türk işçilerine ve Türkiye'ye aktarılmasına kadar birçok olasılığı içeriyor.

• Dönen işçilerin Türkiye'de iş kurabilmeleri ya da iş sahibi olabilmeleri için; işçilerin kuracağı küçük işletmelerin, ortaklaşa kuracakları orta büyüklükteki işletmelerin ve gıda ile el sanatları başta olmak üzere yeni iş alanları açacak yatırımların teşviki amaçlanıyor. Federal Almanya'nın hangi alanlarda ne şekilde katkıda bulunabileceği araştırılıyor.

• Almanya'da kalacak Türklere yönelik olarak, köklü bir eğitim programı, ayrıca mesleki eğitimin güçlendirilmesi, gençlik kulüpleri, Türklerle Almanların kaynaşmasına katkıda bulunacak kültür merkezleri ve faaliyetlerle, yoğun bir **"uyum sağlama"** çabasına girişelecek.

YENİ UYGULAMA

Şimdi Von Weizsaecker ülkesine dönecek ve onun aktaracağı izlenimler - bilgiler ışığında Alman hükümeti yabancılar politikasında yeni uygulamasına başlayacak.

Bu uygulamaya temel olacak **"Yabancılar Raporu"**'nun genel **"havası"** ve içerdiği somut öneriler gözönüne alındığında, Von Weizsaecker'in temasları konusunda yukarıda çizilen tablo fazla iyimser görünüyor. Türk işçileri için Almanya'daki hayatı müthiş zorlaştıracak önerileri içeren raporla Von Weizsaecker'in sunduğu tablonun ilişkisini belki de Berlin Belediye Başkanı'nın şu sözlerinde aramak gerek: **"Yasalarımızın öngördüğü koşulları yerine getirmek kaydıyla isteyen her Türk Almanya'da kalabilir"**. İlk bakışta gayet genel ve doğru bir söz olarak gözüken bu ifadenin Almanya'daki 1 milyon 600 bin Türk için ne ifade edeceği, hükümetin söz konusu sert rapor ışığında gerçekleştireceği **"yasal düzenlemeler"** tarafından belirlenecek.

Örneğin, raporda yer alan **"Alman işçileriyle eş konut koşullarına sahip olmayan Türk işçileri ailelerini getiremesin"** gibi öneriler **"yasal düzenleme"** haline gelecek olursa, Batı Berlin Belediye Başkanı'nın **"İsteyen kalır, biz zorla git demeyiz"** sözleri gerçekle ne kadar ilişkili olacak?

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Prof. MACİT GÖKBERK
Değişen Dünya
Değişen Dil
Gerçek bir kültür kitabı
EDERİ: 180 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 21050 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 5 Nisan 1983 Salı

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Prof. ÖZDEMİR NUTKU
Yaşayan Tiyatro
EDERİ 300 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Averof: Bombalı saldırı hükümet sorumluluğunda

Yunanistan yeni bir krizin eşiğine geldi

Hükümet Sözcüsü Marudas: «Ülkenin en kritik bölgesinde böyle bir olayı yaratmaktan kimlerin çıkarı olabileceğini Averof da düşünebilmeli.»

Stelyo BERBERAKİS

ATİNA — Dimetoka ilçesinde muhalefetçe düzenlenen bir toplantıda patlayan bombalar Yunanistan'da yeni bir siyasal bunalıma yol açmak üzere. Muhalif Yeni Demokrasi Partisi lideri Evangelos Averof, bu «cinai olayın» hükümeti «büyük sorumluluk altına soktuğunu» ve bu tür olayların «Başbakan Papandreu'nun amaçsız ve tehlikeli politikasının sonucu olduğunu» öne sürdü. Hükümet Sözcüsü Dimitrios Marudas, «olayın özelliği, ülkenin en duyarlı bölgesinde ve ulusal çıkarlar bakımından son derece kritik bir anda meydana gelmiş olmasıdır.» yollu bir açıklama yaptı.

Türk sınırına 18 kilometre uzaklıktaki Dimetoka ilçesinde cumartesi günü muhaliflerin siyasi toplantı yaptığı bir otelde ekonomi eski bakanlarından Yuannis Paleokrassas konuşurken dört bomba patlamış, iki kişi yaralanmış, binada büyük hasar meydana gelmişti.

Ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi'nin lideri Averof, olaydan ötürü hükümetin «büyük sorumluluk altına» girdiğini öne sürdü ve «Ülkede yeni bir bölünme istemiyorsa Papandreu ciddi önlemler almak zorunda» dedi.

Hükümet Sözcüsü Marudas Averof'u yanıtladı ve muhalefet liderinin «barış ve birliğin korunması için sükunet» kavramının dışına çıktığını ileri sürdü. «Ülke-

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

AVUKATLAR SAVUNMALARINI YAPTILAR — Başyazarımız Nadir Nadi ve Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin'hakkında açılan davanın dünkü duruşmasında esas hakkındaki savunma okundu. Orhan Apaydın ve Uğur Alacakaptan'ın ortaklaşa hazırladıkları savunmada, «Yarım yüzyıllık gazetecilik yaşamı gözler önünde duran, şiddete karşı ama hoşgörüden yana olan Nadir Nadi'nin ateşli bir suç kışkırtıcısı kesilmesi olacak şey midir?» denildi.

Basyazarımızın davası karar için 9 mayısa ertelendi

“Nadir Nadi daima hukuk devletini savundu„

Esas hakkındaki savunmada, «Bugüne kadar şiddete karşı ama demokrasilerin temelindeki hoşgörüden yana tavrını her vesileyle ortaya koyan Nadir Nadi'ye, suçlanan yazısının ve aynı kitapta yayınlanan yazılarının içeriği dikkate alındığında böyle bir cürüm yüklenemez» deniliyor.

İstanbul Haber Servisi — Gazetemiz Başyazarı Nadir Nadi ile Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin'in yargılanmalarına dün İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 numaralı Askeri Mahkemesi'nde devam edildi ve duruşma karar için 9 mayıs günü saat 14.00'e ertelendi. Dünkü oturumda esas hakkındaki savunmasını yapan sanık avukatlarından İstanbul Barosu Başkanı Orhan Apaydın ve Prof. Uğur Alacakaptan sanıkların beraatini istediler ve «Esasen, hukuk düzeninin temel ilkelerine, hukuk devletinin temel kurumlarına sahip çıkmak için yazılanları suç saymak, bizzat o düzenle [illegible] düşmek, çatışmaya girmek demek olur» dediler.

Saat 14.00'de başlayan dünkü oturumda duruşma yargıçlığını yarbay Taner Candemir yaparken, iddia makamında [illegible] savcı Tunç Onat yer aldı.

Yargıç Candemir'in esas hakkındaki savunmalarını yapmaları için sanık avukatlarına söz vermesi üzerine İstanbul Barosu Başkanı Orhan Apaydın ve Prof. Uğur Alacakaptan, ortaklaşa hazırladıkları 9 sayfalık esas hakkındaki savunmalarını mahkemeye verdiler ve açıklamalarda bulundular.

Esas hakkındaki savunmada, söz konusu «Tuhaf bir Tarama» başlıklı yazının 22 yıl önce yazıldığı ve o günden bu yana aradan geçen süre içinde herhangi bir so-

(Arkası Sa. 9, Sü. 2'de)

YÖK, son sınıftan belgeli öğrenciye yeni bir sınav hakkı vermekten yana

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — YÖK Başkanı Prof. İhsan Doğramacı bugün bir basın toplantısı yapacak. Prof. Doğramacı'nın basın toplantısının başlıca konusunu, Yüksek Öğretim Yasası'nda yapılacak değişikliklerin oluşturması bekleniyor.

YÖK, yasada yapılacak değişikliklerin incelenmesi ve metin haline dönüştürülmesi için YÖK üyelerinden oluşan bir komisyonun görevlendirilmesini kararlaştırmıştı. Komisyonda görüşülen başlıca noktalar şöyle sıralanıyor:

● Ekstern öğrencilik kavramına yasada açıklık getirilmesi ve ekstern öğrenciliğin YÖK tarafından düzenlenmesine olanak tanınması,

● Sanatçı ve sakat öğrencilerin yüksek öğretime girişlerinde kolaylıklar getirilmesi,

● 3 dersten başarısız olmaları nedeniyle yüksek öğretimin son sınıfında belge alan öğrencilere yeniden iki sınav hakkı verilmesi. Bu hakkın 1 ya da 2 yıl şartıyla dönük olarak verilmesi bekleniyor.

● Başka Üniversitelerde ö-

(Arkası Sa. 9, Sü. 5'de)

● Üniversiteler araştırmalarını ihtiyaca göre yapacaklar. Haberi 10. Sayfada

Servet affında İş Bankası da yetkili olacak

Meral TAMER

Maliye Bakanlığı'nın Ziraat Bankası'nın yanısıra İş Bankası'na da [illegible] yetkisi [illegible] Bu yetki [illegible] de servet affından yararlanmak isteyenler, Ziraat bankası [illegible] İş Bankası'na da [illegible]

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

Seçimlerde baraj sistemi ilke olarak benimsendi

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Seçim Yasa Tasarısını hazırlayan Anayasa Komisyonunda oluşturulan Alt Komisyon seçimlerde Türkiye genelinde baraj getirilmesini ilke olarak benimsedi.

Komisyonun dünkü toplantısında uzun tartışmalardan sonra getirilerek seçim sistemi hangisi olursa olsun Türkiye genelinde baraj getirilmesi kararlaştırıldı.

(Arkası Sa. 9, Sü. 3'de)

Uğurlu: Yurda kimin silah soktuğunu MIT basından sonuna kadar bilmektedir

10 sanıklı silah ve mermi kaçakçılığı davasında sanıkların tahliye istemleri reddedildi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Çayıroval Osman İmamoğlu ve Abuzer Uğurlu'nun yargılandıkları 10 sanıklı silah ve mermi kaçakçılığı davasında sanıkların tahliye istemleri reddedildi.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı (4) Numaralı Askeri Mahkemesinde dün yapılan duruşmada tutuksuz sanık Emin İpek'in kimlik saptaması yapıldı ve Rize Ağır Ceza Mahkemesinde alınan ifadesi okundu. Duruşmada MHP ve ülkücü kuruluşlar davasında yargılanan sanıklardan Celal Adan, Orhan Çakıroğlu, Hüseyin Ruslan ve Yılmaz Durak'ın Askeri Savcılık ve mahkeme ifadelerinin dava ile ilgili olması nedeniyle gönderildiği anlaşıldı.

Adli sicilden gönderilen belgede tutuklu 10 sanığın sabıka kayıtlarının bulunmadığı görüldü. Ayrıca duruşma yargıcı sanıklardan Osman İmamoğlu hakkında 4 tutuklama müzekkeresinin bulunduğu, sanık Abuzer Uğurlu hakkında savcılıkça yanıt gönderilmediği anlaşıldı. Abuzer Uğurlu'nun savunma avukatı Selahattin Deniz, söz alarak, Cumhuriyet Gazetesi yazarı Uğur Mumcu'nun İbrahim Telemen hakkındaki bir kaçakçıdan mektup aldığını, ikinci kaynağın ise Süleyman Necati Topuz olduğunu söyledi. Uğur Mumcu'nun bu yazılardan edindiği belgeler le yayın yaptığını söyleyen

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

Körfez ülkeleri korku içinde

Bahreyn'de yapılan toplantıda her ülkenin kendi olanaklarıyla önlem alması benimsendi.

Dış Haberler Servisi — Sekiz körfez ülkesi temsilcisinin Bahreyn'de yaptıkları toplantıda İran tesislerinden akan petrolün yol açtığı tehlikeyi her ülkenin kendi olanaklarıyla önlemesi kararlaştırılırken, İran, Irak'ın soruna çözüm bulununcaya kadar sınırlı bir ateşkes yapılması önerisini reddetti.

Bahreyn'de yapılan Körfez ülkeleri toplantısına Irak ve İran da katıldı. Kuveyt, Bahreyn, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve Umman'dan gelen çevre koruma uzmanları toplantıda petrol tehlikesinin önüne geçilebilmesi için alınacak ortak önlemleri açıkladılar, ancak dün sona eren top-

(Arkası Sa. 9, Sü. 7'de)

Bor madeninin tekellesmesi DM'de tartısıldı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Maden Yasa Tasarısının maddelerinin görüşülmesine DM'de dün başlandı. Tartışmalı geçen dünkü oturumda eleştirileri yanıtlayan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fahir İlkel, «Borun tekelleştirilmesinden korkmayın» dedi.

Birinci madde üzerinde söz alan Atalay Pekiş 1978 yılında çıkarılan 2172 sayılı yasanın ideolojik nitelik taşıdığını ileri sürdü, yeni tasarının da aynı doğrultuda olduğunu savunan Pekiş, bor maden müteahhitlerinden tasarı hazırlanırken görüş alınmadığını ileri sürdü. Ayhan Fırat bu konuş-

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

HABUR'DA ARTIK KUYRUK YOK — Geçen yıl aralık ayında 3 bin aracın giriş-çıkış yaptığı Habur sınır kapısında bu sayı mart ayında 1915'e düştü. Bundan 3 ay önce sigara içmeye bile vakit bulamayan görevliler artık rahat rahat yemeklerini yiyebiliyorlar. Yukarıdaki fotoğrafta sayıları 30—40'ı geçmeyen kamyon ve TIR'lar geçiş yapabilmek için öğle tatilinin bitmesini telaşsız bir şekilde bekliyorlar.

Gürbulak'ta kuyruk, Habur'da sessizlik var

İran'a açılan Gürbulak sınır kapısında uzayan araç kuyruğunu hafifletmek için yoğun çalışmalar yapılıyor. Habur sınır kapısından geçen araç sayısı ise geçen yıla göre yarı yarıya azaldı.

Celal BAŞLANGIÇ

Türkiye'nin iki önemli kapısından, İran'a açılan Gürbulak ile Irak'a açılan Habur kapıları bugünlerde en sakin [illegible] günlerini yaşıyor. [illegible] nedeniyle Türkiye'nin Irak Kapısı Habur'da taşıt geçişlerinde büyük düşme [illegible] olurken, İran kapısı Gürbulak'ta oluşan kilometrelerce kuyruğu eritmek için gümrük kapısının 24 saat taşıt geçişine açık tutulmasına çalışılıyor.

Sarp Körfez'in girişlere kapalı olması ve kötü geçen kışın etkisini yitirmesi nedeniyle, İran sınır kapısı Gürbulak'tan geçiş yapan taşıtların sayısında yüzde [illegible] bir artış oldu. Geçen ay günde ortalama 600 taşıtın geçtiği İran Kapısı Gürbulak'ta, bu sayı iki katına çıkarak bugünlerde 1200'e ulaştı. Gürbulak sınır kapısında her gün oluşan 30 kilometreyi aşkın kuyruğu eritebilmek için, gümrük çalışmalarının 24 saat aralıksız sürdürülmesine başlandı.

Gümrük Müdürlüğü yetkilileri, ummadıkları bir taşıt yükü ile karşı karşıya olduklarını belirterek «Kuyruğun artmasını önlemek için kapı çevirici memur ve muhafaza memurları ile takviye edildi. 24 saat içinde 12'şer saatlik iki vardiya halinde çalışmalarımızı sürdürüyor. Ancak kapının kapalı kesi 24 saatte 1200 aracın geçişine izin veriyor. Başka bir hesaplama ile, bir saatte yaklaşık 50 aracın gümrüğümüzden geçmesine olanak sağlıyoruz. Bu da Gürbulak sınır kapısı için hayli yüksek bir sayı» dediler.

Gürbulak gümrük kapısı'nda yeterli tesislerin bulunmayışı ve yapılan yatırımların bugüne değin tamamlanamayışı nedeniyle işlemlerin ayrı ayrı ünitelerde gerçekleştiğini kaydeden Gümrük Baş Müdürlüğü yetkilileri İran'lı gümrükçülerin yavaş davranmasının da oluşan kuyrukta etkin olduğunu söylediler.

Gürbulak sınır kapısındaki bu yoğun trafiğin aksine bir zamanlar kilometrelerce araç kuyruğunun oluştuğu Habur kapısı'nda ise, büyük bir sessizlik sürüyor. Irak ile birlikte Dubai, Arap Emirlikleri, Kuveyt ve Suudi Arabistan'a da geçiş kapısı olan Habur'dan çıkış yapan araç sayısında yüzde 50'yi aşkın bir azal-

(Arkası Sa. 9, Sü. 7'de)

Evren: İmar affı Ankara ve İstanbul'da bazı sorunlar çıkarmış

Belediye Başkanı Süleyman Önder Cumhurbaşkanı'na Ankara'nın «şeref hemşehriliği beratını» verdi.

Haberi 6. Sayfada

Nükleer silah aleyhtarı kampanya sona erdi

Almanya'da son gün 750 bin kişi füzeleri protesto etti

FRANKFURT (AP) - Geçen cuma günü Batı Avrupa'da başlatılan nükleer silah aleyhtarı kampanya, dün Federal Almanya'da 750 bin kişinin katıldığı bir gösteriyle sona erdi.

Federal Almanya'da dünkü gösterilerde, nükleer silah aleyhtarları yerlere yatarak «ölü taklidi» yaptılar. Frankfurt'ta 30 bin kişi bir katedralin önünde toplanarak balonlar uçurdu. Bisiklet ve bebek arabaları da taşıyan göstericiler «Amerikan füzeleri durdurulsun» «nükleer silahlardan arındırılmış bir Avrupa» diye bağırdılar. Diğer kentlerde de çeşitli katedraller önünde toplanan binlerce kişi rock müzik dinleyerek ve barış şarkıları söyleyerek ülkelerindeki kampanyayı sona erdirdiler.

Berlin polisi son iki gün içinde 131 göstericinin tutuklandığını ancak daha

(Arkası Sa. 9, Sü. 4'de)

● İsrail'de incelemeler yapan Kızılhaç yetkililerine göre Batı Şeria'da zehirlenme olayı yok. 3. sayfada

● Ham beyaz mallar 11 nisandan itibaren zamlı satılacak. 7. sayfada

● Üniversite araştırmaları ihtiyaca göre yapılacak.

● Kafaoğlu ile banka genel müdürleri bankalar yasasını tartışacak. 10. sayfada

● Vietnam birlikleri Kamboçya'da Sihanuk yanlılarının karargâhını da ele geçirdi. Haberi 3. Sayfada

olayların ardındaki GERÇEK

Tıptaki gelişmenin izlenmesi

Anadolu Ajansı'nın verdiği habere göre SSK Ankara Dışkapı Hastanesinde yapılan katarakt ameliyatında ilk kez göz içine sürekli lens yerleştirildi.

Bu tür operasyonların Amerika'da ve Avrupa'da yapıldığı biliniyor; ancak «konu hangi aşamadadır ve başarı istatistikleri nedir?» sorularına uzmanlar bir yanıt getirebilirler.

Miyopluğun, Sovyetler Birliği'nde 10 dakikalık bir [illegible] ni ve gözlük takma sorunluluğunun kalktığını, Batı basını yazmaktadır. Amerikalı birçok doktor bu tekniği öğrenmek için Sovyetler Birliği'ne gidip yerinde incelemeler yapmış ve miyopluğu düzelten operasyonlar Amerika'da da yaygınlaşmıştır.

Tıbbın her kesiminde dev adımlarıyla ilerlemeler saptanmakta. ABD bu yarışta birinciliği elinde tutmak-

(Arkası Sa. 9, Sü. 3'de)

HADİ GAFFARİ — Türk kökenli İranlı önder sıvalan propagandadan yakındı.

İran'da evde içki içmenin cezası yok

Humeyni yanlısı Hizbullahi adlı militan güçlerin lideri İstanbul'da gayrıresmi bir gezi yaptı.

Haber Merkezi — İran Devrimi'nin ve bugünkü yönetimin [illegible] Hüccetül İslam Hadi Gaffari, [illegible] [illegible] Hadi Gaffari Humeyni yanlısı [illegible] «Hizbullahiler» yarattı. [illegible] Türkiye anlaşmasına rağmen, [illegible] Türkmeni [illegible] İran'ın İstanbul Başkonsolosu Muhammed Taheri'nin tercümanlığıyla

(Arkası Sa. 9, Sü. 4'de)

kim kimdir?

Hadi Gaffari: Şah heykelini ilk kıran din adamı

Hüccetül İslam Hadi Gaffari, İran Devrimi'nin ve bugünkü rejimin en renkli kişilerinden biri olarak tanınıyor. Şah döneminde de falakaya yatırıldı. Ağır işkencelerden geçti. Vücudu [illegible] Babası

(Arkası Sa. 9, Sü. 8'de)

Başyazarımızın davası karar için 9 mayısa ertelendi

"Nadir Nadi daima hukuk devletini savundu"

İstanbul Haber Servisi — Gazetemiz Başyazarı **Nadir Nadi** ile Yazı İşleri Müdürümüz **Okay Gönensin'**in yargılanmalarına dün İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 numaralı Askeri Mahkemesi'nde devam edildi ve duruşma karar için 9 mayıs günü saat 14.00'e ertelendi. Dünkü oturumda esas hakkındaki savunmasını yapan sanık avukatlarından İstanbul Barosu Başkanı **Orhan Apaydın** ve Prof. **Uğur Alacakaptan** sanıkların beraatini istediler ve **"Esasen, hukuk düzeninin temel ilkelerine, hukuk devletinin temel kurumlarına sahip çıkmak için yazılanları suç saymak, bizzat o düzenle çelişkiye düşmek, çatışmaya girmek demek olur."** dediler.

Saat 14.00'de başlayan dünkü oturumda duruşma yargıçlığını Yarbay **Taner Candemir** yaparken, iddia makamında sıkıyönetim yardımcı savcısı **Tunç Onat** yer aldı.

Yargıç Candemir'in esas hakkındaki savunmalarını yapmaları için sanık avukatlarına söz vermesi üzerine İstanbul Barosu Başkanı **Orhan Apaydın** ve Prof. **Uğur Alacakaptan**, ortaklaşa hazırladıkları 9 sayfalık esas hakkındaki savunmalarını mahkemeye verdiler ve açıklamalarda bulundular.

Esas hakkındaki savunmada, söz konusu **"Tuhaf Bir Tasarı"** başlıklı yazının 22 yıl önce yazıldığı ve o günden bu yana kesinlikle herhangi bir soruşturma ya da suçlamaya hedef olmadığı bildirildi ve şöyle denildi:

"Şimdi, yaklaşık 22 yıllık bir dönemde bu yazıyı 4 kez yayınlayıp hiçbir soruya bile maruz kalmamış olan bu kişi, aynı yazıyı her seferinde hiçbir yasal tepki yaratmadığını da görerek beşinci kez yayınlarsa ve kendisine (...gel bakalım, şimdi hesap vereceksin..) denirse, bunu yasal ve hukuksal kalıplara sığdırmak mümkün müdür? Sanık böyle bir durumda, suçsuzluk karinesinden yararlandırılmayacak mıdır? Sanığın bütün bu gelişmelere karşın, cürmi maksadı izlediği nasıl söylenebilecektir? Yazıda suç unsuru gördükleri halde, hiçbir harekete tevessül etmeyerek, meşruluk karinesinin yerleşmesine yol açan resmi görevlilerin sorumluluğu vatandaşa aktarılabilecek midir?"

Bu soruların yanıtlarının belli olduğuna işaret edilen savunmada, yazı yeniden yayınlandığına göre, davanın süresinde açıldığı, suç kastının yenilenmiş olduğu şeklindeki savcılık görüşüne katılmanın olanaksız olduğu bildirildi. İlk yayımdan sonra yasal süre içinde dava açılmamış bulunduğuna göre, sonraki yayınların suç kastına değil, meşruluk karinesine güç kazandırdığı açıklandı. Bir yazıda herhangi bir suçun maddi ve yasal unsurlarının bulunup bulunmadığı araştırılırken, yazının bir cümlesine değil, paragrafına da değil, tümüne bakılması gerektiği, aynı şekilde yazarın suç kastının araştırılmasında da, özdeş bir yaklaşımla, şahsın kişiliği ve yaşamı boyunca bağlı kaldığı, uğrunda mücadele verdiği ilkelerinin araştırılması gerektiği vurgulandı.

Esas hakkındaki savunmada daha sonra Nadir Nadi'nin yazarlık ve gazeteciliğinin Türkiye Cumhuriyeti ile yaşıt olduğu, O'nun bunca yıl süren yaşamındaki değişmez tutumuyla değerlendirilmesi gerektiği belirtildi ve şöyle denildi:

"Cumhuriyet Gazetesi'nin isim babası Atatürk'tür. Bunun nedeni de bu gazetenin başka bir isim altında yayınlandığı, Kurtuluş Savaşı döneminde, bazen tek başına, Mustafa Kemal'i ve O'nun yürüttüğü davayı, mücadeleyi desteklemekten bir an için vazgeçmemiş olmasıdır.

Bugün ise Nadir Nadi, ilk günden beri bağlı kaldığı ilkelere ve kişiye ihanet etmek, yani Atatürk'ün en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı bir "silahlı ayaklanmayı" tahrik ve teşvik eylemekle suçlanıyor. Nadir Nadi, daima, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkelerine ve demokrasilerin temelinde yatan hoşgörüyü savunmuş bir kimsedir ve Atatürk'ün en büyük eseri olan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesinde belirtildiği gibi, "...bir hukuk devletidir..." Bu bakımdan Nadir Nadi'ye Cumhuriyet'e karşı silahlı ayaklanmayı tahrik ve teşvik etme kastını izafe etmenin inandırıcı bir yanı olamaz."

Esas hakkındaki savunmada **"Yarım yüzyılı aşan gazetecilik ve yazarlık yaşamı hepimizin bellek ve gözleri önünde duran ve şiddete karşı, ama hoşgörüden yana olan tavrını her vesileyle ortaya koymuş bulunan Sayın Nadir Nadi'nin bir yasa önerisi sözkonusu olunca birdenbire ateşli bir suç kışkırtıcısı ya da silahlı ayaklanma teşvikçisi kesilmesi akıl ve havsalanın alabileceği bir şey midir?"** diye soruldu ve şöyle eklendi:

"Bütün bunlarla, müvekkilimiz Nadir Nadi'nin, layüsel ve dokunulmaz olduğunu söylemek istediğimiz zannedilmesin. Dokunulmazlara ve dokunulmazlıklara ihtiyaç yoktur. Anlatmaya çalıştığımız husus, düşün ve yazın yaşamının özellikleri ve suçlanan yazısıyla bir kapak altında birbiri ardından yayınladığı yazılarının içeriği dikkate alındığında Sayın Nadi'ye böyle bir cürüm kasdının yüklenmesindeki isabetsizliktir."

Savunmada devamla suç işlemeğe tahrik cürmü üzerinde duruldu. Tahrik fiilinin belli özellik ve nitelikleri olması gerektiği, işlenmesi istenen suçun varlığı ile tahrik hareketi arasında yakın bağların varolması gerektiği anımsatıldı. Bu konuda Askeri Yargıtay kararlarından örnekler sunulduktan sonra tahrikin konusunun da belirli olması gerektiği anlatıldı. Suça tahrik fiilinde azmettiren durumunun olması gereğine işaret edilerek, suça tahrik fiili ile eleştiri hakkının kullanılmasının birbirine karıştırılmaması istendi. İddia makamının yorumlamasının aksine, yazıda silaha sarılıp kan dökerek rejimin kurtarılması için gençliğin uyanık bulunmasının savunulmadığı belirtildi. Yazıda anlatılanlar şöyle özetlendi:

"Silaha sarılarak ve kan dökerek rejimi kurtarmak, Cumhuriyeti hedef tutan gerici akımların, Türkiye'de normal hukuk kurallarını, yeni Anaya-

sal düzeni sarsacak bir düzeye ulaşması halinde bile yapılacak son iştir. Bu bakımdan aydın gençlik, Cumhuriyetin böyle bir tehlike ile karşı karşıya kalmaması, temel hakları Anayasal düzenin sınırları içinde koruyabilme koşullarının ihlal edilmemesi için (yoksa normal anayasal hukuk düzeninden çıkılarak silaha sarılarak kan dökmek için değil) uyanık olmalıdır. Böylece rejim (Atatürk'ün kurduğu rejim) yaşayacak ve gelişecek, kültür kuruluşlarının sürekliliği, olağanüstü çare ve yollara başvurarak değil, normal hukuk kurallarının işlerliği sayesinde sağlanacaktır."

Açıklanan nedenlerle, Atatürk'ün kurduğu ve bağımsız olarak yaşamaları için hukuki ve mali bütün tedbirleri aldığı iki tesisi özel yasa çıkararak ortadan kaldırmanın gereği olmadığı belirtilerek, **"Atatürk gibi tarihimize güneş dolusu ışık salan bir adamın tesirleri böylesine kanun, hukuk dışı bir tasarruf ile yok hükmüne tabi tutulursa, alelade vatandaşlar yapacakları ölüme bağlı tasarufların geleceğinden, onlara hayat hakkı tanınıp tanınmayacağından nasıl emin olabileceklerdir?"** denildi.

Sözkonusu olanın Atatürk'ün vasiyeti olduğu da belirtilen esas hakkındaki savunmada sorunun, hukuk düzenimizin, hukuk devleti ilkelerinin ve medeni kanunun hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı sorunu olduğu da bildirildi ve şöyle denildi:

"Atatürk, herhangi bir vatandaş olarak gözlerini dikmiş bize bakmaktadır. Bu vatandaş, ölümünden kısa bir süre önce usulüne uygun bir vasiyetname hazırlamış ve mal varlığının semerelerini, kurduğu bu iki kuruma bırakmıştır. Ve bize sormaktadır."

"Ölümümden bunca yıl sonra bir kanun çıkararak benim vasiyetnamemi hükümsüz hale getirmeye, onu benim koyduğum yönden saptırmaya imkân var mıdır? Bu hukukla bağdaşır mı? Bunun, ileride mülkiyet rejimi bakımından ne büyük tehlikelere vücut vereceğini görmüyor musunuz?"

Müvekkilimiz Sayın Nadir Nadi'nin yazısında söylemek istediği budur. Sanık, o tarihte hazırlanmış bu kanun tasarısı ile bugün bir yasa teklifi olarak karşımıza çıkan bir metindeki temel fikir ve içeriği eleştirmiştir. Suç işlemiş, suç işlenmesinin peşinde koşmuş değil... Esasen, hukuk düzeninin temel ilkelerine, hukuk devletinin temel kurumlarına sahip çıkmak için yazılanları suç saymak, bizzat o düzenle çelişkiye düşmek, çatışmaya girmek demek olur."

İddianameye göre, bırakınız kanunları, kanun teklifi ve tasarılarını bile eleştirme hakkının bulunmadığı vurgulanan savunmada, makale yazarak kanun çıkmasını engellemenin, halkı kanunlara karşı gelmeğe teşvik olarak değerlendirildiği hatırlatıldı. Demokratik ve hukuktan yana olmanın alfabesinden vazgeçilmemesi gereken doğrular şöyle özetlendi:

"Bir hukuk metni Anayasa bile olsa eleştirilebilir. Kurallarının ve ilkelerinin yanlış, eksik, isabetsiz, çağının gerisinde ya da toplumun içinde bulunduğu koşulları aşar nitelik ve içerikte olduğu söylenebilir. Kaynağını bir Anayasa hükmünden alan bu kanun tasarısı ve teklifi gibi kanun da aynı sebeplerle eleştirilebilir. Hatta kanunların Anayasaya aykırı hükümler taşımaları mümkündür. Anayasa Mahkemesi bunun için vardır. Bu bakımdan vatandaşların, yasa teklif ve tasarıları nasılsa yasama meclislerinde islah edileceklerdir diye elleri kollarına kavuşmuş beklemelerini isteyemeyiz. Yasa teklifi ile yasa tasarısı ayrı şeylerdir. Birincisini yasama meclisi üyeleri, ikincisini hükümetler hazırlar. Makaleye konu teşkil eden metin, 1961 olayı bakımından muhtemelen bir tasarı, 1983 olayı bakımından da bir tekliftir. Hükümetle hiçbir ilgisi yoktur. Teklif veya tasarıların makale yazılarak kanunlaşmasını engellemeye çalışmayı, demokrasi içinde yasaklamak olanaksızdır.

Hele bunu Esas Hakkında Mütalaada yapıldığı gibi, kanunlara karşı gelmeye halkı teşvik saymaya hiç imkân yoktur."

Kanunlara itaatsizliğe tahrik teşvik suçunun işlenebilmesi için itaat edilmemesi istenen metnin bir kanun olması ve bu kanunda yürürlüğe girmiş bulunmasının şart olduğunu, bir makale yazarak bir yasa teklifine engel olmaya çalışmanın bu suçla bir ilişkisi bulunmadığı belirtildi.

Esas hakkındaki savunma **"İddia makamı, sanığın, halkı, silaha sarılıp kan dökerek, bu teklifin yasallaşmasını engellemeye tahrik ve teşvik fiilini işlediğini söylemek istiyor ise, müvekkilimiz hakkında, TBMM'nin vazifesini yapmakta cebren men etmek amacıyla neşren teşvikte bulunmayı idam ile cezalandıran TCK'nın 146/2 maddesinin uygulanmasını nerden talep etmemiştir?"** diye soruldu ve iddianamede 6136 sayılı yasaya muhalefet suçunun işlenmesinin tahrik edildiği konusunun da bulunduğu vurgulanarak son olarak şöyle denildi:

"Acaba, bugüne kadar silah kaçakçılığı konusuyla etkili ve ülke çıkarlarına hizmet edici mücadeleyi tek başına sürdüren Cumhuriyet Gazetesi'nin sahip ve başyazarı Nadir Nadi silah kaçakçılığı suçunun işlenmesini tahrik ve teşvik etmiş de sayılacak mıdır? Silah kaçakçılığının terorizmin en önemli desteklerinden biri olduğunu haykıragelmiş bir gazetenin sahip ve başyazarı, silahlı ayaklanmanın yani tipik terorist eylemlerin tahrik ve teşvikcisi sayılırsa bunu inanan olacak mıdır?"

Avukatların esas hakkındaki savunmaya ilişkin açıklamaları sona erdikten sonra yargıç Candemir, Nadir Nadi'ye bu savunmaya ekleyecek bir şeyi olup olmadığını sordu. Nadi ve Gönensin, avukatların savunmalarına ekleyecek birşeyleri olmadığını belirttiler. Yargıcın son sözlerini sorması üzerine ise Nadir Nadi, **"suçsuzluğumun tespit edilmesini istiyorum"** dedi. Okay Gönensin de beraat kararı verilmesini istedi. Bunun üzerine yargıç Candemir duruşmayı, kararın açıklanması için 9 mayıs 1983 günü saat 14.00'e erteledi.

Dünkü oturumu birçok yerli gazetecinin yanısıra ABD İstanbul Başkonsolosu **Daniel Newberry** de izledi. Duruşmayı ayrıca New York Times ve Herald Tribune yazarlarından **Marvin Howe** ile Reuter Ajansından **Hugh Carnegy**'de izlediler.

Çoksesli müzik dünyamızın unutulmayan birkaç kişisi

KORAL ÇALGAN / *5 Nisan 1983*

Konserler vardır olağandır, orkestraların her hafta dinlemeye alıştığımız gelenekselleşmiş konserleridir. Konserler vardır olağanüstüdür, ünlü bir şefin ya da solistin yer almasıyla niteliği birdenbire değişen, belleğimizde yer eden konserlerdir. Konserler vardır sıradandır, iz bırakmayan, anımsatıcı yanı olmayan konserlerdir. Konserler vardır anlamlıdır, yitirdiğiniz, sevdiğiniz kişilerin anısına verilen ya da yıllarını bu mesleğe adamışların övgü dolu sanat geçmişlerinin anımsandığı konserlerdir.

Bu hafta bir rastlantı sonucu bu tür konserlerin arka arkaya geldiği günleri yaşadık.

TRT Ankara Oda Orkestrası, solist **Suna Kan** ve şef **Gürer Aykal** yönetiminde Zonguldak 100. Yıl Vakfı'nın düzenlediği I. Sanat ve Kültür Festivali nedeniyle Zonguldak'ta bir konser verdi. Ankara Oda Orkestrası, **W.A. Mozart'ın "Divertimento"**sunu, **Ulvi Cemal Erkin**'in **"Sinfonietta"**sını ve **Vilvaldi**'nin **"Mevsimler"**ini seslendirerek üretim kültürünün olgun meyvelerini veren Zonguldaklılara bir başka kültürün örneklerini sunmanın mutluluğunu duydu. Toprak altında güç koşullarda ülkesine kömür ile demir üreten Zonguldaklılarla birlikte olmanın sevincini ve üzücü kaza nedeniyle bir süre önce yitirilen bu saygın insanların acısını paylaştı.

TRT Ankara Oda Orkestrası Zonguldak'tan döndükten bir gün sonra Ankara Radyoevinde bir konser daha verdi. Bu kez orkestranın programında, **İlhan Mimaroğlu**'nun Faruk Güvenç için yazdığı **"Gece Ezgileri"** vardı. Ankara Oda Orkestrası'nın kurulmasından gelişmesine dek her etkinliğinde imzası bulunan Faruk'un müzik dolu yaşamının anısı, **Mimaroğlu**'nun bu güzel ürünüyle yeniden yaşandı. **Faruk**'un amaçladığı gibi, sürekliliğini aynı coşku ve sevgiyle koruduğunu kanıtlayan orkestra, O'na özlemle, sevgiyle sundu bu yapıtı.

Geçen hafta **Bartok**'un **"Keman Konçertosu"**nu büyük bir başarıyla çalan **Çağıl Yücelen**, Devlet Konser Salonu'nda **Gülay Uğurata** ile bir resital verdi. **W. A. Mozart**'ın 6 nolu **"Sol Majör Sonatı" L. V. Beethoven'in** 8 No.lu **"Sol Majör Sonatı"**nın Szymanowski'nin **"Mythes"**inin (I.La Fontaine D'Arethuse, II. Narcisse) **C. Franck**'ın **"Le Majör Sonatı"**nın çalındığı resital geçen hafta **Çağıl Yücel** için yazdığım övücü yazımı pekiştirdi. **Gülay Uğurata** gibi bu konuda deneyimli değerli bir piyanistin birlikteliğinde verilen konser resitale rağbet etmeyenler için gerçekten bir kayıp oldu.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın bu haftaki konserini konuk şef **Luis İzquierdo** yönetti. Konserin solisti **Mükerrem Berk** uzun yıllar Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın Flüt Grup Şefliğini ve Müdürlüğünü yapmış, daha sonra İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nı kurmakla görevlendirilmiş değerli bir sanatçımız. **Mükerrem Berk, Debussy**'nin **"Prélude a l'aprés midi d'un faune"** orkestra yapıtının solo flüt partisini, **Telemann**'ın **"Süit"**ini, orkestranın bir şükran borcu olarak kendisine adadığı konserde bulunan Ankaralı müzikseverlere, dostlarına, eski ve yeni meslektaşlarına çalmanın mutluluğu ve heyecanı içindeydi. **Mükerrem Berk**, geçen yıl yaş haddinden emekli olmasına karşın İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nda sanatçılık görevini sürdüren, flütüyle dimdik duran, yaşlanmayan, yorulmayan, eksilmeyen bir tutku ve sevgiyle sanatçı olarak, yönetici olarak yıllardır çalışmak, üretmek, ortaya birşeyler çıkarmak çabası içinde olduğunu bir kez daha kanıtladı. 40 yılı aşkın sanat yaşamını daima çalışmakla güzel kılan, örnek olan bu değerli sanatçımıza sağlık ve mutluluklar diliyorum.

Konuk İspanyol şef **Luis İzquierdo, Brahms'ın "Do Minör I. Senfonisi"**ni tempolarını biraz ağır almakla birlikte sıkmadan, altını çizmesi gereken yerleri çoğu kez çizerek yönetti. Bu konserde, **Telemann**'daki solosuyla **Gülgün Sarıözen**'i ve **Brahms**'taki solosuyla **Oktay Dalaysel**'i ayrıca kutlamak isterim.

TRT Ankara Oda Orkestrası 4 nisan 1983 pazartesi günü **Cenap And**'ın birinci ölüm yıldönümü nedeniyle bir anma konseri verecek. **Cenap And**, yaşamı boyunca çoksesli çağdaş Türk müziğinin destekçisi olmuş, sanatçıların yüreğinde saygın yeri olan seçkin bir kişidir.

1940'lı yıllarda bir dernekle yola çıkan, evini konser salonu gibi kullanıp yerli ve yabancı birçok soliste konser verme olanağını sağlayan, daha sonra bu derneği **"Sevda-Cenap And"** adlı bir müzik vakfına dönüştürerek bütün mal varlığını bu vakfa bağışlayan **Cenap And**, günümüze dek her yıl ayırdığı azımsanmayacak bir bütçeyle kurumlara ve sanatçılara büyük katkılarda bulunmuştur. Sevda-Cenap And Müzik Vakfı'nın orkestra ve konservatuvarlara yardımlarının yanı sıra, Türk bestecilerinin yapıtlarını bastırmak, çoğaltmak, öğrencilere burs vermek, yarışmalara sanatçılar adına ödül koymak, plak yaptırmak, kitap bastırmak gibi kalıcı ve yararlı hizmetleri sanat çevrelerinde her zaman övgüyle anılacaktır.

Cenap And'ı ölümünün birinci yıldönümünde ölümsüzleşen hizmetleri nedeniyle saygıyla anıyoruz.

M.Ş.E Yüz Yaşında

OKTAY AKBAL / *6 Nisan 1983*

"Sanat yolunda acelesi, ün kazanmak için telaşı olmamıştır. Sanatçı kişiliği hiç göze çarpmadan, kendisi de bunu isteyip aramadan, 1946 yılına kadar bir yeraltı suyu gibi aktı geldi."

Memduh Şevket Esendal için Tahir Alangu böyle yazmıştı. "Cumhuriyet'ten Sonra Hikâye ve Roman" adlı yapıtında bu büyük öykü yazarımızı bütün özellikleriyle anlatmıştır: *"Onun hikâyelerinin bir*

başka özelliği de olayı bitmiş olarak arkadan değil, olurken vermesidir. Bundan dolayıdır ki hikâyeleri geçmiş devirdeki olayları varsa bile şimdi oluyormuş gibi anlatılmıştır... Bitişi de başlayışına benzer, hayatta her zaman olduğu gibidir... Onun hikâyelerinde dikkati çeken bir başka yön, konularındaki basit güzelliğin yanında kişilerinin de çok canlı ve gerçekten alınmış olmalarıdır. Hiç bir yazarımız M.Ş.E. kadar milletimizin köylüsünü, kendisini, çeşitli bölgelerde, çeşitli zamanlarda tanımak fırsatlarını bulamamıştır."

M.Ş.E.? Uzun zaman "kimliği" anlaşılamadı bu üç harfin!.. Kimdi, neydi, neciydi? Sonradan öğrendik Milletvekiliymiş, eski bir Elçiymiş, önde gelen bir İttihatçıymış... 1942'de CHP Genel Sekreteri olmuştu. Hikâyeci yanı ortaya çıkmıştı. *"Ulus"* gazetesinde her pazar bir öyküsü yayınlanıyordu. Hepsi birbirinden ilginç, birbirinden güzel parçalar... Derlerdi ki, Cumhurbaşkanı İnönü, M.Ş.E.'nin öykülerini çok sevdiğinden özellikle istemiş bunu. Başka adlarla da yazardı, Mustafa Yalınkat, M. Oğulcuk vb. Önceleri ünlü bir politika adamı olan bir kişinin 'öykü yazmak' gibi bir işi küçümsediğini, kendine yakıştıramadığını, gerçek imzasını bu yüzden atmadığını sandık. Biraz kızdık, üzüldük genç yazarlar olarak... Sonra gerçek anlaşıldı.

1953'te 'Varlık'ta çıkan bir konuşmasında şöyle diyordu: *"Edebiyatı bilmediğimden, marifetsizliğimden, sade yazmışımdır. Bilsem öyle düpedüz yazar mıyım hiç? Köylü bir şeyi söylerken dikine, olduğu gibi söyler. Neden? Süslemesini bilmez, benzetmesini bilmez, anlatmasını bilmez de ondan. Marifetli insanlar öyle yapmazlar. Sözlerine, yazılarına marifetlerini sokarlar, hünerlerini gösterirler. Aslını sorarsanız marifet hayatın içinde, hayata uymayan bir şeydir."*

Esendal'ın 'edebiyattan uzak' bir kişi olduğuna inanmak zordur. Rus öykücülerini, Fransız ustalarını, yazınımızın önde gelen yazarlarını iyi bildiği kanısındayım ben. O 'marifet' göstermek istemiyordu. İyi yapıyordu; yalınlık, açıklık, kısalık gerçek yazın adamlarının ulaşmak istedikleri bir düzeydir. Ama herkes bunu yapamaz, az sözle, az tanımlamayla, az 'edebiyat'la, daha doğrusu 'edebiyat yapmamak'la başarılı olunacağını bilemez, düşünemez. Esendal'ın öykülerinin başarısı, kalıcı yanı ölümsüz güzelliği. O'nun da Çehov gibi *"Denizin rengi mavidir"* diyebilecek kadar süslerden uzak bir dille yazmasıydı. Bugün bile bu öyküleri, içinde yaşarmışcasına, okuyor, o olayların içinde imişiz gibi oluyorsak, yazarın gerçek 'edebiyat'ın temel niteliklerini bilmesinden başarıyla kullanmasındandır.

M.Ş.E. 1883'de Çorlu'da doğmuştu... Yaşasa yüz yaşında olacaktı. Ama arasanız da öykü kitaplarını kolayca bulamazsınız. Böyleyiz biz. Yazınımızın en büyük yazarlarının kitaplarını bile piyasada bulundurmayı düşünemeyiz. Neyse ki Bilgi Yayınları M.Ş.E.'nin tüm yapıtlarını basmaya başladı. İlk olarak *'Ayaşlı ve Kiracıları'* romanı çıktı. Onu öykü kitapları izleyecek. Esendal'ın yüz kadar öyküsü vardır. Her biri koskoca romanların anlatamadığı kadar yoğun ve anlamlı yaşam olaylarını, insan hallerini verir bize... Bu öyküler M.Ş.E.'nin yazın dünyamızın en büyük yazarlarından biri olduğunu kanıtlamaktadır.

Esendal'ın şu sözleri öykülerinin tanımlaması sayılabilir: *"Ben insanlara yaşamak için ümit, kuvvet ve neşe veren yazılardan hoşlanırım. İnsanları yolunmuş mutfak paçavrasına çeviren ve yeise düşüren yazılardan hoşlanmam. Zaten tam bir refah içinde yaşamıyoruz. Bir de karanlık kötü şeylerden bahsederlerse bize, onları okursak! Bu, insanları bir havana koyup ezmeye benzer. Halbuki insanların içinde umut olmalı. Yaşama umudu, neşe vermeli insana okudukları..."*

Mezarlıklarda neler oluyor?

Ölüyü gömebilmek için resmi ücretin 2 katı bahşiş veriliyor

YALÇIN PEKŞEN/*7 Nisan 1983*

İstanbul'un Kadıköy yakasında oturan **Hüseyin Ramadan,** 24 mart 1983 günü 63 yaşında iken yaşama gözlerini yumdu. 30 yıllık eşi **Şaziye Ramadan'**ın ağlamaktan kapanmış gözleri bir şey görmediği için cenaze işlerini banka müfettişi olan oğlu **Ahmet Ramadan** üstlendi. Doktordan defin ruhsatını aldıktan sonra İstanbul Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü Kadıköy Şubesi'ne başvurdu. Karacaahmet Mezarlığı'nın girişindeki Müdürlükte son derece kibar bir görevli kendisine şu bilgileri verdi:

"Başınız sağolsun... Ölüler üç sınıfta gömülüyor. Birinci sıf 15.000 lira... Her şey dahil.. Briket duvar örülüyor, tabutla gömülüyor. İkinci sınıf dokuzbin lira. Tabutlu, duvarsız... Üçüncü sınıf toprak mezar... 3500 lira. Hangisini istersiniz... Tekrar başınız sağolsun."

Ahmet Ramadan, babasına son görevini **"birinci sınıf"** olarak yerine getirmek istedi. 15.000 lirayı ödedi. Birinci sınıf cenaze töreni için makbuzunu aldı.

Kapıdan çıkarken bizimle karşılaştı. İsteğimizi kabul etti. İşin bundan sonrasını birlikte yaşadık.

"ABİ BU SENİN Mİ?"

Biz Ahmet Ramadan'la birlikte babasının evine giderken bir cenaze arabası da verilen adrese doğru yola çıktı. Evde Hüseyin Ramadan'ın ölüsü battaniyelere sarılı olarak arabaya bindirildi. Yeniden Karacaahmet Mezarlığı'na geri dönüldü.

Tabut, gasilhanenin önünde yeşil cenaze arabasından indirilirken, orada bekleyen iki kişi sarıldılar tabuta. Arabanın başında üç kişiyiz. Ben, Beysun Gökçin ve Ahmet Ramadan. Tabuta sarılan iki kişi Ahmet Ramadan'ı gözlerinden anladılar. Hemen kendisine yöneldiler; **"Abi bu senin mi?"** Ahmet Ra-

7 Nisan 1983

madan onayladı.

Cenaze arabası ile Gasilhane arasında 8 metre ya var, ya yok... Üstelik tabutun başında şoför dahil dört kişiyiz. Fakat iki kişi bu işi kimseye bırakmıyorlar. Beş metrelik uzaklık içinde tabutu, gasilhane mermerleri üzerine yatırdıktan sonra Ahmet Ramadan'ın karşısına dikiliyorlar: **"Abi başın sağolsun. Burada yıkanacak işte. Bizim işimiz tamam."**

İki kişiye 500'er lira veriyor Ahmet Ramadan. Taşıyıcılar paraları alır almaz yeni bir arabaya doğru koşuyorlar.

GÖRMEK İSTER MİSİNİZ?

Biraz sonra yıkayıcılar cenaze sahibini çağırıyorlar. Ahmet Ramadan'la birlikte gidiyoruz. Bize sorulan soru şu: **"Acaba ölüyü yıkanırken görmek ister ister miyiz?"** İstemediğimizi söylüyoruz. Tam bu sırada görevli imam yaklaşıyor yanımıza.

"Cenaze sahibi siz misiniz?" diyor. **"Evet biziz.."** İmam güleryüzlü bir adam. Kendisini tanıtıyor. **"Adım Sedat.."** **"Başınız sağolsun"** derken bile gülümsüyor. Hepimizin elini sıkıp kim olduğumuzu soruyor. Biz komşularıyız. Ahmet Ramadan'ın **"oğul"** olduğunu öğrenince koluna girip biraz uzaklaştırıyor. Aralarında bizim de kulak misafiri olduğumuz şu konuşma geçiyor.

"Başınız sağolsun kardeşim. Şimdi biz Allah'ın emriyle soruyoruz. Akşam bir program ister misiniz?"

— Ne programı?

— **Program şu: Biliyorsunuz dinimize göre ölünün 24 saat bekletilmesi gerekiyor. Akşam evde hatim indiriyoruz. En az 8 imam geliyor. Her biri üç cüz okuyor çünkü. Mevlitten küçük bir bölüm okuyoruz. Son bir vazife yapıyoruz isteyenlere. Tabii gönlünüze kalmış bir mesele."**

Sözün burasında Ahmet Ramadan üstü kapalı şekilde işin mali portesini soruyor. Güleryüzlü imam yine güleryüzle anlatmayı sürdürüyor:

"Malum cenaze işinde pazarlık olmaz, ama ölünün maddi durumuna göre cenaze sahibi münasip bir şey verir. Bazı muhterem ölü sahipleri az verdik diye mahçup oluyorlar. Onun için söylüyoruz, ama bunlar kesin değildir. Ölü evinin durumuna göre.. Tabii ikibinden aşağı olmaz. Bazen ikibinbeşyüz verirler. Üçbin verirler... Adamına göre. Adam başına tabii... Ölünün ruhu muazzeb olmasın diye. Sizin gönlünüze kalmış artık..."

"Hepsi bu kadar mı?" diye soruyor Ahmet Ramadan.

İmam Sedat güleryüzüyle yeni bilgiler veriyor: **"Bu, akşamki program için... Cenazeyi kaldıran imama da bir şey verilir usulen. İki bin verirler, üç bin verirler. Bak söylüyorum. Bu bizim işimiz. Hiçbir imam para isteyemez. Fakir ilmuhaberlilerden para almayız zaten. Sevabına... Zaten bizim maaşımız var. Ama beyefendi 17.000 lira maaş alıyorum. 19,000 lira ev kirası veriyorum. Bazı geceler iki üç işe koştuğum oluyor. Ev kirası böyle çıkıyor."**

Ahmet Ramadan yeniden soruyor: **"Sadece size mi vereceğiz?"**

— **Bir de yardımcım var. Ama mal benim. Eğer ölü sahibi isterse 100 lira da imamın yardımcısına verir. Tabii o da dua edecek.**

"KÖPÜKLENDİ"

O sırada yıkayıcılar gasilhaneden çıkıp bize yaklaşıyorlar. **"Abi köpüklendi... Görmek ister misiniz?"** Yine görmek istemediğimizi söylüyoruz. Fakat konuşmayı sürdürüyorlar. **"Yıkadık... Sabunlu şimdi... Biraz sonra pamuklayacağız."**

Bütün bu ilgi ile bilginin nedeni biraz sonra ortaya çıkıyor. Yıkama işi bitince bahşiş beklediklerini çok ustalıkla belirtiyorlar. Binanın her yanında **"bahşiş vermenin yasak olduğu"** belirtilmesine karşın Ahmet Ramadan, **"ölünün ruhunu muazzep etmemek için"** bir binliği **"bölüşün"** diyerek bırakıyor yıkayıcılardan birinin eline.

MEZARLIK BAŞINDA

Yeniden cenaze arabasına yüklenen ölü bir gece için evine dönüyor. Gece **"program"** yapılıyor. Bi-

zim bulunmadığımız bu gecenin bilançosunu Ahmet Ramadan ertesi günü mezar başında anlatıyor ve annesinin isteği üzerine yapılan gece programı için 8 kişiye yaklaşık 25.000 lira ödediğini söylüyor.

Mezarın başında mezar kazıcıları (iki kişi) yaptıkları işin önemini belirtircesine Ahmet Ramadan'ın çevresinden ayrılmayanlara imam Sedat'tan aldığımız bilgiye göre bunlara de en az 1000'er lira vermek gerikiyor. **"500'er lira da verilse olur."** Sonunda iki kişiye 1500 lira ödüyor Ahmet Ramadan. İmamlar son duayı okurken ellerinde plastik testilerle küçük çocuklar koşturuyorlar. Toprağa biraz su döküyorlar ve Ahmet Ramadan'ın peşine takılıyorlar. Kişi başına 100'er lirayı aldıktan sonra da yeni bir mezara doğru yola çıkıyorlar.

45.000 LİRA

Mezar dönüşü Ahmet Ramadan'la yolda durup bir hesap yapıyoruz. Yaklaşık 45.000 lira harcamış Ahmet Ramadan. Bu paranın 15.000 lirası **"birinci sınıf"** cenaze masrafı için istenen resmi ücret. 30.000 lira ise **"ölünün ruhu muazzep olmasın diye"** dağıtılan bahşişlerden oluşuyor.

Döviz kapılarımız Habur-Gürbulak

Cizre'de dinar alış-verişi bakkallarda bile yapılıyor

CELAL BAŞLANGIÇ/*7 nisan 1983*

"Umre ziyaretçileri, hac mevsimi dışında giderler. Şeytan taşlamayıp, kurban kesmezler. Hacılardan tek farkı budur. Yarım hacı sayılırlarmış o zaman."

Böylece, mevsiminden önceki hac görünümünün anlamını kavrıyoruz. Kıble bulunuyor. Üç otobüs dolusu. **"Umre ziyaretçileri"**nin içinden biri ezan okuyor. Seccadeler serilip, namaza duruluyor. Değişik bir görünüm oluşuyor gümrüklü sahanın içinde...

Öğle tatili sonrası taşıtların kontrolü yapılıyor. Ahmet Özdoğan'ın kullandığı bir TIR'la Adana'ya değin sürecek yolculuğa konvoy halinde başlıyoruz. Konvoyda Yasin Altınok ve Ahmet Kahraman'ın da kullandığı TIR'lar var. Mersin'den Bağdat'a. Japon firmasına ait yer karosu götürmüşler, geri dönüyorlar.

Şoförler sınır kapısını geçtikten sonra Silopi'nin ardından ikinci ilçe olan Cizre'de duruyorlar. Gümrükten çıkış yapanlar, ya da girecek olan tüm araçlar yol kenarına dizilmiş. Çocuklar ellerinde Samsun sigarası satıyorlar. **"Kaça"** diyoruz.

— İstanbul sigarası abi bunlar. 100 lira...

Bazı sürücüler bakkallarda dinar bozduruyor.

— Merkez Bankası, biz Irak'a giderken dinar vermiyor. Mecburen burada bozdurmak zorunda kalıyoruz. Resmi kuru 202 lira imiş. Biz bakkallardan dinarı 350 liraya alıyoruz. Zararımız büyük oluyor.

Dinar satın alan bakkallara Samsun sigarası soruyoruz. Aldığımız yanıt değişik oluyor:

— Biz evvelden sigara satardık. Ancak şu anda Tekel'den aldığımız sigarayı kimse beğenip almıyor. Biz de bunun için sigaraya para bağlamıyoruz. Duyduğumuza göre, Diyarbakır'dan sigara getiriyorlarmış buraya. İstanbul sigarası... Daha kaliteliymiş. Sigaranın Cizre'ye gelişi 87.5 liraya mal olduğundan, çocuklara verip yüz liradan sattırıyorlar.

Sigara bulma umudunu yitirince, yüz lira verip, bir paket Samsun alıyoruz.

İKİNCİ ARAMA

Gümrük kapısının ardından, Cizre civarında ikinci bir arama yapılıyor, görevli erler tarafından. Dikkat edilen nokta özellikle pasaportlar. Arama sırasında en etkin unsur bu. **"Eğer araç Irak'tan geliyorsa pek kaçak bir şey bulunmaz. Çünkü orada bir şey yok. Ama Kuveyt'ten geliyorsa ne olsa getirebilir, onun için iyi aramak gerek"** düşüncesinin ağır bastığı izlenimi uyanıyor bizde.

Zaten bu yüzden Suudi Arabistan'a giden Umre ziyaretçileri de iyice aranıyor. Bir gümrük görevlisi, bir otobüs umre ziyaretçisinin üzerinden 43 tane teyp çıktığını söylüyor.

TIR sürücüsü Ahmez Özdoğan ile birlikte aranmadan Cizre'den geçiyoruz. Yol bir hayli sarsıyor. Onbeş kilometre gitmeden, tüm yolun kapalı olduğunu görüyoruz. Herkes araçlarından inmiş bir bekleyiş içinde. Yüklü bir TIR'ın birkaç kilometre ileride yolun kenarındaki şarampole yuvarlandığını görüyoruz. Getirilen vinçle aracı çıkarmaya çalışıyorlar. Ancak araç dolu olduğu için bir türlü çıkmıyor. Yolun iki yanında büyük birikintiler oluyor. Bunun üzerine trafik görevlileri, çalışmalara ara vererek tek yanlı olarak yolu trafiğe açıyorlar.

Devrilen aracı solda bırakarak yola devam ediyoruz. Geniş alanlar ekilmiş. Yeşilin türlü tonları çarpıyor gözümüze. Ancak göz alabildiğine bölünmeden uzanıyor arazi. Görünüm bize, bunca arazinin kesintisiz olmasındaki nedenin, arazinin tek kişiye ait olması gerektiğini düşündürüyor.

Sağda solda, çoban çocuklar sürülerin peşine takılmış. Özellikle yol kenarında otlatıyorlar. 10 yaşında, 15 yaşında çocuklar, ellerini ağızlarına götürüp, sigara içme işareti yaparak geçen araçlardan sigara istiyorlar.

Birkaç yerde sürücüler, önce sigara veriyormuş gibi yapıp aranmaya başlıyorlar, sonra çocukları geçer geçmez bu devinimlerine son veriyorlar. Nedenini sorunca şöyle açıklıyorlar:

"Eğer sigara atar gibi yapmazsak, bazısı kızıp, arabanın arkasından taşı patlatıyor. Bunun için araba geçene kadar veriyormuş gibi yapıyoruz ki, yakın mesafede taş yemeyelim."

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
NADİR NADİ
Olur Şey Değil
5. Baskı Ederi 150 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Samim Kocagöz
Roman ve Yazarlık Onuru
Ederi 200 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

59. Yıl; Sayı: 21055 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 10 Nisan 1983 Pazar

Cumhurbaşkanı Evren Aydında konuştu

Vatandaşlar arasında ayrım yapmak haksızlık ve suçtur

Cumhurbaşkanı Evren, Aydın'da yaptığı konuşmada, «Feragat ve fedakârlık sözcüklerini sözlüklerimizden çıkarmayalım. Feragat ve fedakârlık sözcüklerini unutmuş olan milletler yavaş yavaş yok olmaya mahkûmdurlar» dedi.

Işık KANSU

AYDIN — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, dün Aydın'da yaptığı konuşmada kamu görevlilerinin vatandaşa nasıl davranması gerektiğini anlatırken, «Vatandaşlar arasında siyasi düşüncelerinden dolayı ya da ırk, cins, dil, din ve mezhep ayrımı yapılmamalıdır. Büyük haksızlık ve suçtur» dedi.

Cumhurbaşkanı Evren, kamu görevlilerinin sadece ... olmaları halinde kanunlardan istenen ve beklenenlerin yerine gelmeyeceğini ifade ederek, «Kamu görevlileri menfi davrandıkça vatandaşların devlete olan güveni sarsılıyor» biçiminde konuştu.

Evren, özetle şunları dedi:

«Eğer doktor hastanın ile ilgilenmemiş ise, hizmeti gereği devletten para alan kişi yapmakla mükellef olduğu işi yapmazsa, elektriğiniz, suyunuz sık kesiliyorsa yönetime ve devlete karşı itimatsızlık kalmaz. Bu bir eğitim meselesidir. Feragat ve fedakârlık sözcüklerini sözlüklerimizden çıkarmayalım. Feragat ve fedakârlık sözcüklerini unutmuş olan milletler yavaş yavaş yok olmaya mahkûmdurlar.»

Anayasa'nın vatandaşlara eşit muamele yapılmasını, siyasi düşüncelerinden dolayı ayrım yapılmamasını emrettiğini belirten Evren, «Kanunlar bir taraftan kamu görevlilerine hem haklar tanırken, hem mükellefiyetler de getirmiştir» dedi.

«Kamu görevlilerine verilen yetkinin bir imtiyaz olmadığını» anlatan Cumhurbaşkanı, bu yetkilerin «devlet yetkisi olduğunu» söyledi. Evren şöyle konuştu:

«Kamu görevlileri yetkilerini sahip oldukları hak ve hürriyet ile karıştırmamalılar. Devlet yetkilerini şahsına bağlı olarak değerlendirmeye kalkışılmamalıdır. Makamlar kimseye baki kalmamıştır. Vatandaşlar arasında siyasi düşüncelerinden dolayı ya da ırk, cins, din, mezhep ayrımı yapılmamalıdır. Bu büyük bir haksızlık ve suçtur.» Evren, vatandaşların eşit olduğunu anımsatarak, «Ülkede imtiyazlı kimsenin bulunmadığını» söyledi. «Ben de imtiyazlı değilim. Devletin başı olarak ben yetkilerim vardır, o kadar» dedi.

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

DEVLETE GÜVEN — Cumhurbaşkanı Evren, «Kamu görevlileri menfi davrandıkça vatandaşın devlete olan güveni sarsılıyor» dedi.

İzlenimler

Jeotermal enerjinin önemi

Barış KUDAR

DENİZLİ — Cumhurbaşkanı Kenan Evren Ege inceleme gezisinin dördüncü gününde Türkiye'nin enerjideki yeni umudu jeotermal enerjinin ana üretim merkezleri Germencik ...

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

Toprak reformu tasarısını açıklıyoruz

Reşit ve çiftçilik yapabilecek erkek çocuğa da toprak verilecek

Toprak talebinde bulunanlardan, Cumhuriyeti ortadan kaldırmak amacıyla işlenen suçlardan hüküm giyenler affa uğramış olsalar dahi toprak dağıtımından faydalanamayacaklar.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Toprak ve Tarım Reformu Yasa Tasarısı tarım arazilerinin kamulaştırılması ve dağıtımı konusunda yeni ilkeler getiriyor. Tasarı, sahibine bırakılacak arazi miktarının Bakanlar Kurulu kararı ile saptanacak bir katsayının yasada öngörülen arazi büyüklükleri ile çarpımı sonucunda bulunmasını öngörüyor. Kamulaştırmada kesin ödenecek miktarın toplam bedelin yüzde 30'undan az olmamasını öngören tasarıda ayrıca, toprak dağıtımında aile başkanları ile bağımsız işletme kurabileceklerine karar verilen reşit ve mümeyyiz erkeklere arazi verilebileceği hükme bağlanıyor.

Toprak Reformu Yasa Tasarısı ile getirilen önemli düzenlemeler şöyle sıralanıyor:

...

rulu kararının yayımı tarihinden itibaren kamulaştırma, toplulaştırma, arazi değiştirilmesi ve dağıtım işlemlerinin yeni duruma göre, tapuda şerh ve tescili sonuçlanıncaya kadar, gerçek kişilerle özel hukuk tüzel kişilerine ait arazinin mülkiyet ve zilyetliği devir ve temlik olunamaz (madde (11)

● Miras yoluyla intikaller bu hükmün kapsamı dışında kalır

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

Toprak reformuna karşı çıkmanın kaynağı

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Toprak reformuna karşı çıkanlar ve aniden reforma karşı büyük bir kampanya yürütenlerin dikkat çekici bir hareket noktaları var: «Ne güzel geçinip gidiyorduk, nereden çıktı bu toprak reformu ...»

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

Sınav havasına girinceye dek kolay soruları yanıtlayın

360 bin dolayında öğrenci yarın üniversitelerarası 1. basamak seçme sınavına girecek. Doçent Dr. Aysel Ekşi, «Öğrenci kesin kurallar koymadan kendini zorlamadan nasıl rahat ve huzurlu olursa o şekilde davranmalıdır» dedi.

İstanbul Haber Servisi — Aylardır ilk ve ortaokul öğrencilerini saran sınav heyecanı, bu kez de yetişkin öğrenciler arasında yaşanmaya başlandı. 360 bin dolayında öğrenci yarın Üniversitelerarası 1. basamak «Seçme» sınavına girecek.

...

rekten, sınav heyecanının doğal olduğunu kabul etmektir. Çok iyi çalışmış öğrenciler dahi sınav durumunda kaygılanır» dedi.

İstanbul Üniversitesi Medico-Sosyal Merkezi ...

BÜYÜK KENTLERE ÖĞRENCİ AKINI: *Yarın yapılacak üniversiteye giriş 1. basamak sınavı için başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere öğrenci akını başladı. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nce kurulan Danışma Büroları bu nedenle dolup taşıyor. 280 bin dolayında öğrencinin katılacağı ve bunlardan 180 bininin elenceği 1. basamak sınavı yarın 45 il merkezinde saat 9.30'da başlayacak ve 150 dakika sürecek. 1.100 ayrı binada, 13 bin 801 salonda yapılacak sınavda öğrenciler 170 soruya yanıt verecek. 64 bin öğrencinin sınava katılacağı İstanbul'da, Haydarpaşa Garı, Topkapı'daki Trakya ve Anadolu Otogarları (fotoğraf) ve Harem Otogarında dört danışma bürosu kuruldu. Bürolarda ikişer uzman görev yapıyor ve öğrencilere sınav yerlerine nasıl gidileceğinden nerelerde kalınabileceğine kadar her konuda bilgi veriyor.*

Anadolu liseleri sınav sonucundan kuşkulananlar, Milli Eğitim'e başvuracak

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Eğitim Bakanlığı ...

Yeşil Kitap Sempozyumu

Libya'da Orta Amerika rüzgârları esiyor

Cengiz ÇANDAR

...

(Arkası Sa. 9, Sü. 7'de)

Müşterek oy pusulasından vazgeçildi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi ...

(Arkası Sa. 9, Sü. 7'de)

Kömürün altı-üstü — Şükran KETENCİ

Kazalar ve bilirkişi raporları havzanın kaderini değiştirmedi

İşvereni yüzde 100 kusurlu bulan yüzlerce bilirkişi raporlarına karşılık TKİ'nin özel raporlarında kimsenin sorumlu olmadığını belirtilmesi gibi zıtlıklar geçmiş kazalarda da görülmüş.

-1-

...

Sorumlu arama çalışmalarında en yetkili, daha doğrusu yargı açısından, ölenlerin, yaralananların tazminat hakları açısından en geçerli bilirkişinin ...

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

TKİ'nin işlettiği bazı madenlerin özel sektöre devri öngörülüyor

Türkiye Kömür İşletmeleri'nin önemli yatırımlar yaptığı ve rezervleri gereği havza olarak değerlendirilmesi gereken bu sahaların sahiplerine geri verilmesi DM Komisyonu'nda kabul edildi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi'nde görüşülmekte olan elbor, kömür, asfaltit ve demir madenleri ile nükleer enerji hammaddelerinin işletilmesini düzenleyen yasa tasarısında, Türkiye Kömür İşletmeleri ... sahaları arasından çıkarılarak özel sektöre devri öngörülüyor.

TKİ'nin önemli yatırımlar yaptığı ve rezervleri gereği havza olarak değerlendirilmesi gereken bu sahaların, hükümet tasarısında ... tuşmalardan sonra sahiplerine geri verilmeleri kararlaştırıldı.

TKİ'nin en gelişmiş kuruluşu olan Garp Linyitleri İşletmeleri sınırları içinde kalan ve bölgedeki termik santralları da besleme söz konusu olan Kütahya — Tavşanlı bölgesindeki 14 saha listeden çıkarıldı.

İktisadi İşler Komisyonu 100 milyon ton rezervi olan, TKİ'nin bilfiil kurduğu ...

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

■ FKÖ, Ürdün'e kendilerini temsil yetkisi vermiyor.
■ Körfez ülkeleri petrol yayılması için BM Güvenlik Konseyi'ne başvuracak.
3. Sayfada
■ Doç. Dr. Selçuk Abaçı: Mali kesim borç ekonomisinden kurtulmanın sancısını çekiyor.
7. Sayfada
■ Nikaragua Enformasyon Bakanı Cumhuriyet'in sorularını yanıtladı.
■ Uzay Mekiği Challenger 1 dakika hata ile dünyaya döndü.
10. Sayfada

Gelirler Genel Müdürü: Ödünç alarak servet affı beyanı yapılamaz

Aykon Doğan, 1982 sonu itibarıyle bankalarda bulunan hesapların blokaja tabi olmadığını, bunların çekilip servet beyannamesinde nakit olarak bildirilmesinden kaçınılmasını istedi.

ANKARA, (ANKA) — Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürü Aykon Doğan, Ziraat Bankası ile öteki bankalar arasında sürtüşme bir çekişmeye dönüşen servet affı blokajı konusuna açıklık getirdi. Aykon Doğan, ANKA'ya yaptığı açıklamada ...

yanda bulunulmuş olur. Bu hususa mükellefler dikkat etmelidir.

4 — Bugünkü beyan sistemi, kendine ait olmayanın beyanına imkân vermez, ayrıca mükerrer beyana da izin vermez. Buna göre, ödünç alarak ...

Dışardaki mal varlığı ve kaçak dövizler de affa alındı

Aftan yararlanabilmek için yurt içindeki ve yurt dışındaki beyan dışı konvertibl dövizlerin Ziraat Bankası'na yatırılması ve döviz hesabı açılması gerekiyor.

ANKARA, (ANKA) — Bugüne kadar «Herhangi nedenle olursa olsun» kayıt ve beyan dışı kalmış olan yabancı servetler de servet affı kapsamına alındı. Maliye Bakanlığı'nın Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğine göre, af kapsamına alınan yabancı servetler şunlar:

— Yurt içindeki ve yurt dışındaki konvertible dövizler.

— Yabancı hisse senedi ve tahvil gibi menkul kıymetler.

— Yurt dışındaki gemi ve gayrimenkuller.

Aftan yararlanabilmek için, ...

(Arkası Sa. 9, Sü. 1'de)

Nikaragua Enformasyon Bakanı Cumhuriyet'in sorularını yanıtladı

ABD'nin Nikaragua'ya müdahalesine karşı dayanağımız dünya kamuoyudur

ULYA ÜÇER / *10 Nisan 1983*

BONN — Nikaragua Enformasyon Bakanı Dr. **Enrique Schmidt**, ülkesiyle Honduras arasında savaş olasılığının çok büyük olduğunu, böyle bir durumda ABD'nin müdahalesi, Küba'nın katılımı, Sovyetler'in tavır almasıyla dünya çapında bir bunalım doğabileceğini söyledi. Schmidt, ABD'nin Sandinist iktidarı yıkmak için harcadığı çabalara karşı en büyük dayanaklarının dünya kamuoyu olduğunu, Sandinist rejime karşı ülke içinde geniş bir muhalefetin bulunmadığını belirtti. **"Biz devrimimizi kendimiz için yaptık, bağımsızlığımızı korumaya kararlıyız"** dedi. 34 yaşındaki bakan, Sandinist yönetimin Nikaragua'da eğitim, kültür, sağlık, konut alanlarında gerçekleştirdiği atılımları **Cumhuriyet**'e anlattı.

NİKARAGUA İLK ÖRNEK DEĞİL

Enrique Schmidt'le bir haftalığına geldiği Bonn'da yaptığımız söyleşiye Orta Amerika'daki gerilimden başladık:

— Somoza yanlılarının Honduras sınırından yaptığı saldırıların ardında ABD'nin bulunduğunu söylüyorsunuz. Nedir bu saldırılar?

SCHMIDT — Orta Amerika'da kendi politikasına uygun davranmayan hükümetlere karşı ABD'nin **"önlemler"** aldığı öteden beri bilinir. Nikaragua'da ilk örnek değil. Çatışmalarda tutsak aldığımız Somoza yanlısı savaşçılar ABD'de Miami'de kurulan kamplarda eğitildiklerini açıkça söylüyorlar. Devrimimizin başından beri Batı Basınına pek yansımayan bir gizli savaş vardı. CIA Nikaragua'dan kaçan Ulusal Muhafızları Honduras sınırında örgütlemeyi becerdi. Bunlar ülkemizdeki üretim merkezlerine sabotajlar, baskınlar düzenlediler. Saldırganları yakalayamıyorduk, çünkü hemen sınırın ötesine çekiliyorlardı. Şubat ayından bu yana sırf sabotaj değil, düpedüz işgal eylemlerine girişiyorlar. Sınıra yakın, yerleşimin az olduğu dağlık bir bölge var, orada üstlenip yakındaki kentlere köylere saldırıyorlardı. Savunmamız başarılı oldu. Ama bizim asıl sorunumuz Somoza yanlılarının eylemleri değil. Endişemiz, bu saldırıların daha geniş bir yıkım hareketi için zemin hazırlamayı amaçlayan provakasyonlar olmasından doğuyor. Honduras silahlı kuvvetleri doğrudan çatışmalara katılırsa diye düşünüyoruz.

HER AN SAVAŞ OLABİLİR

— O zaman ne olur?

SCHMIDT — 1979 yılında çok küçük olan Honduras ordusu üç yılda üç kat büyütüldü. Modern silahlarla donatıldı, örneğin bugün Latin Amerika'nın en modern hava kuvvetlerinden biri Honduras'ta. Honduras'ın bize saldırmak için gerekçe bulması da mümkün. Saldırganları kovalarken ülkelerine girdiğimizi falan ileri sürebilirler.

— Honduras birlikleriyle hiç çatıştınız mı?

SCHMIDT — Üç kez. Sınırımızdan girmişlerdi. Henüz savaş hali yok gerçi, ama olabilir. Önemlisi, savaş olursa kriz tüm Orta Amerika'yı kaplayacak, El Salvador ve Guatemala'nın durumları malûm. Savaş hali, ABD'ye müdahale imkânı verecek. O zaman Küba'nın ne yapacağını bilemem. Küba işe karışırsa Sovyetler ne yapacak? Bölgesel krizin dünya krizine dönüşmesi pekâlâ mümkün. Bu önlenmeli.

— Doğrudan bir ABD müdahalesini önlemek için Nikaragua'nın elinde yeterli imkân var mı?

SCHMIDT — Bizim imkânımız, dünya kamuoyu. Yalnız ABD'nin değil, müttefikleri Avrupalıların görüşleri de önemli. Sanırım Avrupa hükümetleri krizin Orta Amerika'da başlayıp Avrupa'da bitebileceğini hesaba katarlar. BM Güvenlik Konseyi üyesiyiz. ABD'nin itirazına rağmen Konsey'i toplantıya çağırabildik. Bağlantısızlar Konferansında Nikaragua, Ekonomi Komisyonu Başkanlığına seçildi. Bağlantısızlar arasında, Latin Amerika'da birçok dostumuz var. BM'de Arjantin, Brezilya ve Meksika bizi destekledi.

KAYDA DEĞER MUHALEFET YOK

—Nikaragua'da size karşı geniş bir muhalefet var mı?

SCHMIDT — Eski büyük toprak sahipleri, büyük burjuvazi gibi, devrimden sonra çıkarları bozulanlar ile, sınıra yakın dağ köylerinde oturan, eskiden Somoza'nın şimdi de bizim elimizin uzanamadığı, yani devrimin henüz ulaşamadığı yerlerde yaşayanlar var. Hakkımızda anlatılan masallara inanabiliyorlar, ayrıca Somoza yanlıları onları sindirerek yanlarına katabiliyor. Ama ülke içinde Sandinistlere karşı kayda değer güçte bir hareket olduğu söylenemez.

— Ya Eden Pastora ve arkadaşlarının durumu?...

SCHMIDT — Pastora, Somoza'nın devrilmesinden kısa süre önce harekete katılmış, gösterişli eylemleriyle dikkati çekmiş bir işadamıydı. Onunla anlaşmazlık, ABD'ye karşı izlenecek politika ve Somoza ailesinin malvarlığı yüzünden çıktı. Şimdi Kosta Rika'dan bir karşı - hareket örgütlemeye çalışıyor. Sanırım böyle gelişmeleri normal karşılamak gerekir.

DEVRİMİ BAŞKASI İÇİN YAPMADIK

— Nikaragua gerçekten bağlantısız bir ülke mi?

SCHMIDT — Devrimimizi başkası için yapmadık. Diktadan, yarı - sömürgenlikten, az gelişmişlikten kurtulmak için yaptık. İlke olarak, ticari alanda da başka alanlarda da sosyalist ülkelerle ilişki kuruyoruz. Küba'nın bizim için özel bir yeri var. Başka Latin Amerika ülkelerinin çözemediği birçok sosyal sorunu çözdüğü için. Somoza devrildikten sonra sosyalist ülkeler bizi destekledi, ama sırf onlarla ilişkide değiliz ki. Sovyetler'den de Fransa'dan da

silah alıyoruz. Batı yanlısı Latin Amerika ülkelerinden Meksika, Venezüela, Panama, Brezilya, hatta Arjantin'le ilişkilerimiz iyi. Fransa, İspanya ve özellikle İsveç'le iyi ilişkilerimiz var. Daha nasıl çoğulcu olabiliriz? Kendi geleneklerimize, toplum yapımıza, tarihimize uygun bir politik modelle kendi yolumuzu kendimiz çizeceğiz. Bunda kararlıyız.

YAPTIKLARIMIZ SAYMAKLA BİTMEZ

— Sandinist yönetim Nikaragua halkına bugüne dek neler getirdi?

SCHMIDT — Bu konuda kitap yazılabilir, birkaç savı ile yetinelim. Okur - yazar olmayanların oranı 3 yılda yüzde 56'dan yüzde 11'e düşürüldü. Orta ve yükseköğrenimdeki öğrenci sayısı 3 yılda 500 binden 1 milyon 200 bine çıktı, yine 3 yılda 10 bin yeni konut yapıldı, 25 bin konut onarılıp oturulur hale getirildi. Somoza zamanında sigortalı çalışanların oranı yüzde 8'di, şimdi yüzde 26. Latin Amerika'nın ezeli sorunları çocuk felci ve sıtmaya, Nikaragua'da artık rastlanmıyor. Hastaneler tüm halka açık. Sağlık hizmetleri parasız. Biz yönetimi aldığımızda yüzde 35 olan işsizlik oranı şimdi yüzde 13-14.

Bunlar Avrupa ölçülerinde değil, ama Latin Amerika için başarıdır.

Vavlı Türk

MEHMED KEMAL / *10 Nisan 1983*

Arap ABC'sini kullandığımız dönemlerde Türk sözcüğü trk olarak yazılır, ya *Türk* ya da *Terk* gibi okunurdu. Arada sesli harf yoktu. Türk sözcüğünü ilk kez sesli harflerle yazan *Velet Çelebi*'dir. *Trk* olarak yazılan sözcüğün içine T'den sonra gelen bir vav harfi koymuş, Türk diye okunmasını sağlamıştır. Velet Çelebi'nin yazımda yaptığı bu değişiklik çoğu kişinin gözüne batmış, onunla alay etmeye başlamışlar, tutmuşlar bir ad takmışlar. "*Vavlı Türk*" demişlerdir. Bir süre Velet Çelebi'nin adı "*Vavlı Türk*" demişlerdir. Bir süre Velet Çelebi'nin adı *vavlı Türk* aşağı, *vavlı Türk* yukarı olmuştur.

Bir dize vardır, "*Terk ehlinin ey hace biraz başı kabadır*". Buradaki terk'i Türk diye okuyanlar da çıkmıştır. O zaman, '*Türk ehlinin başı biraz kaba*" gibi olmuştur. Türk mü, terk mi diye tartışma epeyce sürmüş, sonunda terk'e bağlanmıştır. Rahmetli İshak Rafet Işıtman, bu sözün terk olduğunda epeyce direnmişti.

Bütün bu tartışmalar Osmanlının yeniliş ve Batılılaşma dönemine rastlar. Batı'da milliyetçilik akımları kendini gösterdiğinde Osmanlı yöneticileri, çok uluslu imparatorluğun yapısını kemireceğinden milliyetçilikten öcü görmüş gibi korkmuşlardır. Bugünkü bazı aşırı sayılan akımlar neyse milliyetçilikle de imparatorluklar için 18. ve 19. yy.'da öyle olmuştur. Türk'ün, imparatorluk içinde ayrıcalıklı bir durum kazanması istenmemiştir. Çünkü o günlere değin ırk-ı necip, Muhammed'in kavmi sayılan Araplardı. Bunun yerini Türklerin alması yöneticilerce istenmezdi.

Vatan sözcüğü de yoktu. Vatan sözcüğünü bugün anladığımız yönde kullanan Namık Kemal'dir. O da bu sözcüğü bulur ve kullanırken (oturulan yer anlamına gelen tavattundan çıkarmış) vatan demişti. Çünkü oturulan toprakların adı o dönemde vatan değil diyâr-ı Rum'du. Bir parçası diyâr-ı Rum ise, öteki parçaları da türlü adlarla anılırdı. İmparatorluğun son dönemlerinde Abdülaziz de, Abdülhamit de milliyetçilik akımları karşısında epeyce sıkıntı çekmişlerdir. Dilde başlayan milliyetçilik akımları gittikçe siyasal bir anlama da bürünmüştür. Osmanlı devlet düzeni içinde milliyetçilik akımlarını benimseyenlerden çoğu ya sürgüne gitmişler, ya da kendi kendilerini sürgüne göndermişler yurt dışına kaçmışlardır. Osmanlı padişahlarından biri (Abdülhamit) bir konuşmasında, "*Ben istesem dili Arapçaya çeviremez miydim?*" gibilerden üzüntüsünü belirlemişti.

İttihatçılar döneminde Osmanlı topraklarının birer ikişer elden gidişi karşısında partinin ideoloğu olan Ziya Gökalp'in bulduğu çare, federatif bir topluma yönelmektir. İmparatorluğu oluşturan ulusların milliyetçilik kavgası sırasında önerilen, federatif bir devlet kurmaktır. Hani, şimdi Tito'nun kurduğu Yugoslavya gibi bir şey. Ne İttihatçılar ellerini sıkı tutabilmişler, ne de dünyanın siyasal olayları buna el vermiştir. Zaten mütareke kendini gösterdiğinde Ziya Gökalp de Malta'ya sürülmüştür. Döndüğünde Atatürk'ün misak-ı milli sınırlarını çektiğini görmüş, bir daha da böyle önerileri ağzına alamamıştır.

İttihatçılar döneminde bazı düşünürler, "*Coğrafyadan vatana*" gibi sözler etmişlerdir. Bu sözleri daha çok edenler Rusya'dan kaçan, Avrupa'da okumuş bazı yazarlardı. Onların oluşturduğu bir düşünceyi daha sonrakiler geliştirmişlerdir. İmparatorluğun bozguna uğramasından sonra elbette ki Türklerin bir vatanı olacaktı. Mondros ve Sevr Andlaşmaları genç Türk milliyetçilerine yetmezdi. Ancak Lozan'ladır ki ulusal sınırlar çizilebilmiştir. Biz imparatorluğun yıkımından sonra kurulan sınır çizgileri ile ne kimseden toprak istiyor, ne kimseye toprak veriyorduk. Yeni çerçeveye herkes razı olmuştu. Hatay'ın Türk topraklarına katılması, ne bir toprak istemi, ne de bir toprak katmasıydı. Belli antlaşmaların süresi dolunca yerine getirilmesiydi. Son Kıbrıs harekâtı da bir toprak istemi değil bir toprak üstünde oturan soydaşlarımızın haklarının korunmasıdır. yoksa biz, sonuna değin misak-ı milliye bağlı kalmışızdır.

Günümüzde tartışılan konu siyasal milliyetçilik değildir. Sosyal adaletin çerçevelediği bir ekonomik milliyetçilik tartışması günü geldiğinde gündeme girecektir. Tasada, kıvançta, her türlü eğilimde birlikte yaşayan bir toplumun ekonomik üretimde, sosyal adalet ilkeleri içinde paydaş olması beklenir ve umulur. Zaten yöneticilerin çok çalışmasını, üretimin arttırılmasını öğütlemeleri bu anlamda değil midir?

Atatürk ve Ekonomik Kalkınma

HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU/ *10 Nisan 1983*

"Artık yüzyıllardan beri geleneksel olarak kullanılagelmekte olan bugünkü sabanlarla bu ülkenin zenginlik kaynakları gelişemez. O halde yapılması gereken şey, bütün çiftçilerimizin makine sahibi olması, makine kullanmasını bilmesi ve makine yapan kuruluşlara sahip olmaktır."

Yukarıki satırları sayın Arı İnan'ın 1982'de Türk Tarih Kurumu'nca bastırılan "Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları" adlı kitabından aldım (sy. 111) (*). Atatürk bu sözleri 18 Ocak 1923 günü (yani İzmir'in Yunanlılardan kurtarılış tarihi olan 9 Eylül 1922'den dört ay dokuz gün sonra) İzmit'te halkla yaptığı tarihsel görüşmesinde söylemiştir. Eğer yanılmıyorsam, Türkiye'de **"makine yapan makine yapımı"** ilkesinden ve böylece **gerçek anlamda sanayileşme** gerekliliğinden ilk kez söz eden kişi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'tür; hem de art arda gelen ve tam on bir yıl süren 1911 Trablus, 1912/1913 Balkan, 1914-1918 Birinci Dünya ve 1919-1922 Kurtuluş Savaşlarından yorgun, bitkin ve yoksul olarak çıkmış Türk halkı karşısında söylenmiştir bu sözler. Olanak bulsam, o büyük insanın **—Sayın Prof.Bekir Sıtkı Baykal'ın bilimsel ve özlü önsözü ile değerlendirilen—** yukarıki kitaptan Eskişehir ve özellikle İzmit konuşmalarını bütünüyle aktarırdım buraya; o denli ilginç, o denli tarihsel ve önemli konuşmalardır bunlar.

Gerçi Atatürk'ün bu görüşmeleri yaptığı tarihte İzmir düşmandan kurtarılmış, saltanat kaldırılmış, ulusal egemenlik pekişmiş bulunuyordu; ama daha barış imzalanmamıştı; kimi zaman kopma noktasına yaklaşan çok çetin tartışmalar sürüyordu Lozan'da. "Kopmak", yeni bir savaş demekti. Istanbul'da hilafet postunda oturan ve ülkemizdeki bütün gerici ve saltanatçı takımının gizli umutlarını simgeleyen bir halife vardı. Henüz cumhuriyet ilan edilmemiş olduğundan, devlet **"Türkiye Cumhuriyeti"** değil, **"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti"** adını taşıyordu ve o Meclis'i oluşturan milletvekillerinden —sayısı hiç de az olmayan— bir bölüğü, türlü nedenlerle, Atatürk'e karşıydı. Ülkenin çok büyük bölümü de yıkıntı ve yangın yeri durumundaydı. İşte böylesine yoksul ve perişan bir ortamda, Gazi Mustafa Kemal, halkın karşısında **"makine yapacak makineleri yapmak"**'tan söz ediyordu.

Düş mü görüyordu, yoksa halkı mı aldatıyordu? Hayır, hiçbiri değil. Türk milletine olan sonsuz güveni O'nu böyle konuşturuyordu; uzak görüşlülüğünün —kısır kafalarca düşlem olarak nitelenen— şu gerçeklerini halka yansıtıyordu:

"Sanayimizin yeniden canlandırılması gereklidir; ama küçük tezgâhlarımızın ürünleriyle ulusun gereksinmelerini karşılamak olanaksızdır. Büyük sanayi kuruluşlarına, fabrikalara gereksinmemiz vardır. (...) Yollarımızı, demiryollarımızı, limanlarımızı yapabilmek, gemi yapımını gerçekleştirmek için ne kadar para, ne derece uzmanlık gereklidir? Bir an düşünüp bunların bizde olmadığını aklımıza getirirsek, ne kadar üzüntü duyarız değil mi? Gerçekten üzülünecek, acınılacak bir durumdur bu; ancak hiçbir zaman umutsuzluğa düşmemelidir. Ulus, bu ölçüde geniş, değerli, sayısız ve çeşitli servet gömüleri (hazineleri) bulunan bu ülkenin sahibi oldukça, ulusal egemenliği kıskançlıkla elinde bulundurdukça, kendi yazgısını kendisi yönlendirmeyi sürdürdükçe, sermayeyi de, kuruluşları da, uzmanlığı da bulur. Her şeyi bulur. (...) Çalışacağız ve az zamanda biz de durumumuzu en ileri duruma dönüştüreceğiz. Ekonomik gereksinmemiz ve bunu karşılayacak önlemler, benim burada iki dakikada söylediklerim kadar değildir. Daha çoktur. Bunu anlayabilmek için yalnız çok kitap okumak yetmez. Bütün emekçi ve sanayicilerle doğrudan doğruya görüşmek yerinde olacaktır." (**Arı İnan,** aynı kitap, sh. 112/113).

İzmir İktisat Kongresi bu görüş ve anlayışla kısa bir süre sonra toplandı (**).

★ ★ ★

Atatürk'ün halkla doğrudan doğruya görüşmek için 1923 yılı başında yaptığı uzun süreli yurt gezisinin bir amacı da, yeni Türkiye'nin siyasal kuruluşunun, kısacası, Cumhuriyet'in temellerini atmaktı. O'nun bu konuda esinlendiği tarihsel belgelerden biri de 1789 Fransız Devrimi'nin "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi" ve bunun içindeki ilkeler idi. Bu nedenle BAŞLANGIÇ bölümünü geçen haftaki yazıya aktardığım bu bildirinin geri kalanını da bugünkü yazıya alıyorum:

MADDE 1 — İnsanlar özgür ve hakça eşit doğar ve yaşarlar, toplumsal ayrımlar ancak kamu yararına dayandırılabilir.

MADDE 2 — Her siyasal kuruluşun amacı, insanın doğal ve zaman aşımı ile düşmeyen haklarının korunmasıdır; bu haklar, özgürlük, iyelik (mülkiyet), güvenlik ve baskıya karşı direnmedir.

MADDE 3 — Her türlü egemenliğin temel kaynağı ulustadır; hiçbir kurum, hiçbir kimse açıkça ondan gelmeyen egemenliği kullanamaz.

MADDE 4 — Özgürlük, başkası için dokuncalı olmayan her şeyi yapabilmektir; böylece, herkesin doğal haklarını kullanabilmesinin sınırı, toplumun öteki üyelerinin aynı haklardan yararlanmasını sağlayan sınırlardır; bu sınırlar ancak yasa ile belirlenebilir.

MADDE 5 — Yasa ancak toplum için dokuncalı olan eylemleri yasaklayabilir. Yasaca yasaklanmamış olan şeyler önlenemez ve kimse yasanın buyurmadığını yapmaya zorlanamaz.

MADDE 6 — Yasa, genel istencin (iradenin) ürünüdür. Bunun oluşumuna bütün yurttaşlar doğrudan doğruya veya temsilcileriyle katılma hakkına sahiptir; yasa, ister korusun, ister cezalandırsın, herkes için bir olmalıdır. Bütün yurttaşlar yasa karşısında eşit olduğundan, her türlü rütbe, orun (makam) ve kamu görevlerine, erdem ve becerilerinden başka bir ayrım gözetilmeksizin, yeteneklerine göre, eşit olarak atanırlar.

MADDE 7 — Hiç kimse, yasanın belirlediği durumlar olmaksızın ve koyduğu yöntemlere uyulmaksızın suçlanamaz, tutuklanamaz ve gözaltına alınamaz. Keyfi buyruk isteyen, veren, böyle buyrukları yerine getiren veya getirtenler cezalandırılırlar; ancak yasa gereğince çağrılan veya yakalanan her yurttaş, buna hemen uymak zorundadır; karşı koyarsa kendini suçlu duruma düşürür.

MADDE 8 — Yasa ancak kesinlikle ve açıkça gerekli olan cezaları koyabilir ve kimse ancak suçun iş-

lenmesinden önce çıkarılıp ilan edilmiş ve yöntemine göre uygulanmış bir yasaya göre cezalandırılabilir.

MADDE 9 — Herkes, suçluluğu saptanıncaya değin masum sayılır; eğer onun tutuklanması zorunlu görülürse, alıkonulması için gerekli olan önlemler dışında her türlü sertlik, yasaca ağır biçimde cezalandırılmalıdır.

MADDE 10 — Açıklanmaları, yasa ile oluşan kamu düzenini bozmadıkça, her kimse, dinsel bile olsa, düşüncelerinden dolayı kovuşturulamaz.

MADDE 11 — Düşünce ve görüşlerin özgürce iletişimi, kişinin en önemli haklarından biridir; şu halde her yurttaş özgürce konuşabilir, yazabilir ve basım (yayın) yapabilir, ancak yasa ile belirlenmiş durumlarda, bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından sorumludur.

MADDE 12 — İnsan ve yurttaş haklarının güvence altında olması için kamusal bir güce gereksinim vardır; ancak bu güç kendilerine emanet edilenlerin özel çıkarları için değil, herkesin yararı için kurulmuştur.

MADDE 13 — Kamusal gücü sürdürmek ve yönetim giderlerini karşılamak için ortak bir vergilendirme zorunludur; vergi yükümü bütün yurttaşlar arasında varsıllıkları oranında, eşitce paylaştırılmalıdır.

MADDE 14 — Bütün yurttaşlar genel vergilendirmenin gerekliliğini doğrudan doğruya veya temsilcileri aracılığıyla araştırmak ve bunu serbestçe onaylamak; kullanılışını, herkese düşen payı, vergi tabanını, toplanış yöntemini ve süresini belirlemek hakkına sahiptir.

MADDE 15 — Toplum, bütün kamu görevlilerinden, yönetiminin hesabını sorabilir.

MADDE 16 — Hakların güvenceye bağlanmamış ve erkler ayrılığının kabul edilmemiş olduğu bütün toplumlarda anayasa yoktur.

MADDE 17 — İyelik (mülkiyet), dokunulmaz ve kutsal bir hak olduğundan, yasaca saptanmış kamusal bir zorunluluk açıkça gerekli kılmadıkça ve adaletli ve peşin bir ödence (tazminat) verilmedikçe, kimse bu haktan yoksun bırakılamaz.

★ ★ ★

Fransa'nın 1791 Anayasa'nın ve daha sonraki tarihlerde Avrupa'da çıkarılıp özgürlükçü anayasaların başında yer alan bu bildirgenin ekonomik bakımdan en önemli maddesi, "mülkiyet hakkı"nı kutsal ve dokunulmaz olarak niteleyip ilan eden sonuncu maddesidir. Çünkü bu madde Fransız Devrimi'nin burjuva niteliğini simgeler. Nitekim o devrimde sosyalist görüşlü bir Babeuf (1760-1797) yaşatılmamıştır.

19'uncu yüzyıl boyunca, ister devletçi nitelik taşıyan eski merkantilist ekonomi sistemi savunucularının izleyicileri olsun, ister geçen haftaki yazıda kendilerinden söz ettiğim liberal ekonomi yanlıları olsun, bütün ekonomistler, Bildiri'nin on yedinci maddesindeki **"kutsal ve dokunulmaz mülkiyet"** ilkesine sıkı sıkıya sarılmışlardır. İşte burjuva devrimi ile proleter devrim arasındaki karşıtlığın ve günümüzde bütün dünyayı ateşe verme tehlikesi yaratan büyüklü küçüklü çatışmaların özünde, Bildiri'nin bu on yedinci maddesindeki **"kutsallığı"** benimseyen toplumlarla, onu yıkmak isteyen toplumların ideolojileri yatıyor. Eğer bu çatışmalar, eylemli olarak büyük devletlere de bulaşırsa, insanlık tarihinde uygarlık çağı kapanıp, yeni bir ilkellik ve barbarlık çağı açılacağını söylemek bir **'La Palice gerçeği'**'ni yinelemek olsa da, bunu sık sık belirtmekte yarar olduğuna inanıyorum.

(*) Arı İnan'ın yine Türk Tarih Kurumu'nca 1983'de yayımlanan "Düşünceleriyle Atatürk" başlıklı değerli kitabının 86, 123, 135'inci sayfalarında da Atatürk'ün ekonomik düşünceleri yansıtılmıştır.

() Birkaç yıllık deneyim sonunda Atatürk'ün, devletin güdümünde karma ekonomi sistemini benimseyip "devletçilik" ilkesini anayasaya koydurduğunu geçen haftaki yazıda belirtmiştim.**

Evren: Yepyeni partiler gelsin

"Eski dönemin sorumlularının Bizans oyunları bozulacak"

IŞIK KANSU/*11 Nisan 1983*

DENİZLİ/UŞAK — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Denizli'de yaptığı konuşmada, **"Biz millete efendilik değil, hizmet edecek yepyeni, taptaze partiler gelsin istiyoruz"** dedi. Evren, geçmiş dönemden birinci derecede sorumlu olanların yeni dönem içerisinde bazı **"Bizans oyunları"**na başvurabileceklerini ifade ederek, vatandaşların bu oyunlara kapılmayacağına inandığını belirtti.

Türk milletine en yaraşır seçim sisteminin getirileceğini bildiren Evren, **"Türk milleti yüzde 72-73 oranında okuma - yazma seviyesine ulaşmıştır. Seçim sistemi buna göre olacaktır"** dedi. Evren, vatanı bölmek, parçalamak, komünizme, faşizme ve teokratik düzene gitmek isteyen siyasi partilerin yeni dönemde olmayacağını da kaydetti.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren dün sabah Denizli 11. Piyade Tugay Komutanlığı'nı denetledi. Daha sonra, günlerdir beklenen konuşmasını yaptı. Evren, Denizli'den sonra Uşak'ta halka hitap etti. **"Onlardan bir kısmı kukla adaylara oy vermenizi isteyecektir. Onlara oy verirseniz tekrar 12 Eylüle döneriz. Bunlara kanarsanız 12 Eylüle inanmadığınız ve kabul ettiğiniz Anayasa'yı reddettiğiniz manası çıkar"** dedi.

Evren, Denizli'deki konuşması sırasında siyasi partilerle ilgili şu görüşlere yer verdi:

"Biz 2 Eylül'den önceki partileri kapatırken ileride parti faaliyetlerine yeniden müsaade edildiğinde bunların, tekrar karşımıza başka isimler altında çıkmasını düşünmedik. Eğer böyle düşünmüş olsaydık hiç kapatmaz, yalnızca bazı yöneticilerinin değiştirilmesiyle iktifa ederdik. Partileri kapatmaktan maksadımız onların mal varlığına el koymak değildi. Dev-

letin o kadarcık mal varlığına ihtiyacı yok.

Biz istedik ki Türkiye 11 eylül noktasına gelinceye kadar etkin tedbir almayan, memleketin bir kan gölü haline gelmesine seyirci kalan, vatandaşların birbirine düşman olduklarını görüp de, değil buna mani olmak, daha da bölünmelerini teşvik eden, Meclisleri çalışmaz hale getiren, 6 ay memleketi cumhurbaşkansız bırakan ve bundan da üzüntü ve sorumluluk duymayan, en acısı da 12 Eylül Harekâtının lüzum ve zaruretine bütün Türk milleti ve hatta yabancı milletler inanmışken, bunu reddeden, böyle bir harekâtın yapılmasına gerek yoktu, biz bunu demokrasi kaideleri içinde hallederdik, diyen kişilerden kurulu ve artık her yönleriyle devirlerini kapatmış, yararlılıklarını kaybetmiş partiler gitsin, onların yerine bir daha bu ülkeyi eski dönemlere getirmeyecek içeride ve dışarıda saygınlık ve itimat uyandıracak yeni Anayasa'ya inançlı, millete efendilik değil, ona hizmet edecek kişilerden oluşacak yepyeni taptaze partiler gelsin istedik. Biz bunu istedik. Onun için eski partilerin hepsini kapattık ve yeni partilerin kurulması için de bu zamana kadar bekledik."

Evren, 12 Eylül'den evvel iktidara gelen partilerin anarşiyi yok edeceklerine ilişkin vaadlerini yerine getirmediklerini dile getirerek, **"Geçmişte iktidarda bulunanlar, devletin bütün güçlerini şer güçler karşısında kullandılar mı?... Sıkıyönetim bile ilan ettiremediler. Çünkü, Mecliste sıkıyönetim aleyhinde birçok milletvekili vardı. Bunların Mecliste olumsuz oy vermelerinden korkuyorlardı"** dedi.

Çeşitli kanunların çıkarılması konusundaki girişimlerin antidemokratik ve insan haklarına karşı gerekçeleriyle sabote edildiğini anlatan Cumhurbaşkanı Evren, daha sonra şunları söyledi:

BİZANS OYUNLARI

"Eski dönemden birinci derecede sorumlu olanlar, önümüzdeki dönem içerisinde bazı Bizans oyunlarına başvuracaklardır. Gelişen olayları bütün çıplaklığıyla takip eden vatandaşlarımızın bu oyunlara kapılmayacağını ve bu oyunları bozacağına olan inancımı belirtmek istiyorum. Bizler de bu oyunların oynanmasına ve memleketin tekrar aynı düşünceye sahip kişilerden oluşacak bir ekibin eline düşmemesi için her türlü tedbiri almakta tereddüt göstermeyeceğiz. Yalnız biz değil, Türk milleti istiyor ki, Türkiye artık bir daha 12 Eylül'e gelmesin. Medeni âlem içerisindeki lâyık olduğu mevkii alsın. Eğer böyle hareket etmeyecek olursak, Türkiye yeniden 12 Eylül'deki noktaya kısa sürede gelecek ve tarih bizi affetmeyecektir."

SEÇİM SİSTEMİ

Türkiye'nin düz ve aydınlık bir yoldan sapmadan yürüdüğünü belirten Evren bu yoldan memleketi saptırmak isteyen sapıklara vatandaşların gereken dersi vereceğini bildirdi.

Yeni sistim içirsende temsilcilerin her şeyden önce kendisi gibi düşünmeyenlere kavga etmeyen kişilerden oluşacağını dile getiren Cumhurbaşkanı Evren, kendileri gibi düşünmeyen vatandaşların birbirlerini düşman olarak görmeyeceklerini belirterek şunları söyledi:

"Kafalarımız şekil olarak aynıdır. Yuvarlaktır. Onun içinde beyin vardır. Beyin aynıdır, ama beynin içindeki fikirler ayrı ayrıdır. Bunu böyle kabul etmeye mecburuz. İnsanların beyin yapılarını değiştiremeyeceğimize göre, onun içindeki fikir ve inançları da değiştiremeyiz. Bunun yolu kavga etmek değildir. Bunun yegâne yolu ikna yoludur. Eğer karşımızdakini ikna edebilirsek, belki bize uyabilir. Edemezsek uymaz. Veya biz ona uymak zorunda kalabiliriz. Bize uymadı diye karşımızdakini çekip vuramayız."

Cumhurbaşkanı Evren, kavganın bir yana itilerek, aynı ülkenin evlatları olarak kardeşçe yaşanması gerektiğini söyledi. Evren, kendi temsilcilerini vatandaşların çok dikkatli seçmeleri gerektiğini ve oy kullanırken kendi vicdanlarının sesine kulak vermeleri gerektiğini ifade etti.

Kendilerine oy vermeleri için vatandaşlara menfaat ya da para verebilecek bazı kişilerin çıkabileceğini anlatan Evren, **"Menfaat karşılığı oyunuzu satmayınız. Menfaat karşılığı seçilen kişi sonra neler yapmaz. Verdiklerini fazlasıyla çıkaracaktır"** biçiminde konuştu. Evren, kendisinin partizanlığa kapılmış kişilere seslenmediğini, yeni düzenin iyiye mi kötüye mi gittiğinin gözler önünde olduğunu bildirerek, daha sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:

ANTİDEMOKRATİK YOLLARA BAŞVURMADIK

"Biz mecbur olmadıkça antidemokratik yollara başvurmadık. Sanki Türkiye'de bir askeri rejim, bir sıkıyönetim yokmuş gibi hareket ettik. Ve hatta bu yüzden birçok vatandaşlarımızdan bu yumuşak tutumumuzu tasvip etmeyen mektuplar aldık. Ona rağmen bu telkinlere kapılmadık. Pire yüzünden yorgan yakmadık."

Evren, vatandaşların nasıl 12 Eylül'den sonra kendilerini destekledilerse, siyasi partilerin oluşturulduğu yeni dönemde de yardımcı olacaklarına inancını bildirdi.

UŞAK KONUŞMASI

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, dün öğleden sonra Uşak'ta yaptığı konuşmada, 12 Eylül'e inanmamış kişilerin gösterecekleri kişilere oy verilmesinin 12 Eylül'ü reddetme anlamına geldiğini söyledi. Evren, konuşması sırasında, **"Yeni dönemde milletvekillerini onun bunun akıl hocalığı ile değil, kendi aklınız ve vicdanınız ile bulacaksınız"** dedi.

Evren, konuşması sırasında, **"Ben sizlere oylarınızı şu ya da bu istikamette kullanın demeyeceğim"** diyerek şunları söyledi:

"Bu memleketin 12 Eylül'e gelmesinde büyük sorumluluğu olanları biliyorsunuz. Onlardan bir kısmı sizlere baskıda bulunarak, ya da bir takım çıkarlar sağlayarak, kendilerine menfaat bağlarıyla bağlı olan kukla adaylarına oy vermenizi isteyeceklerdir. Onlara oy verirseniz ne olur? Tekrar 12 Eylül öncesine döneriz. Bazı vatandaşlar soruyor: Yeni seçimlerden sonra tekrar aynı noktalara gelirsek halimiz nice olur diye. Eğer onların söylediklerine ve onların yönettiği kişilere oy verirseniz korktuğunuz başınıza gelir. 12 Eylül'e inanmamış bu harekât yapılmamalıydı diyen, Anayasaya red oyu verin diye el altından emir gönderenler şimdi sizlere filan falan kişiye oy verin propagandasına kanmanız, sizin de 12 Eylül'e inanmadığınız ve kabul ettiğiniz Anayasayı reddetmeniz manasını taşır. 12 Eylül yapılmamalıydı, eski Anayasa çok iyiydi derseniz, onların sözlerine uyarsınız.

İNANIYORSANIZ

12 Eylül'e gönülden inanıyor ve Anayasa'ya evet diyorsanız, onlara kulağınızı tıkar, vicdanınızın se-

sine uyarak temsilcinizi seçersiniz. Yeni bir Türkiye yaratmak istiyoruz. Memlekete modern fikirlere sahip, aydınlık yolda yürüyecek kişiler lazımdır. Sizler onları arayıp bulacaksınız. Onun bunun akıl hocalığı ile değil, kendi aklınız ve vicdanınız ile bulacaksınız."

Türkiye'nin çok partili döneme girdikten bu yana milletin kamplara ayrılmasından çok zarar gördüğünü anlatan Evren, solcunun sağcıyı, sağcının solcuyu düşman olarak gördüğünü, Alevilik-Sünnilik ayrımı getirildiğini, ülkede bölgecilik başlatıldığını belirterek, bunların kendi kendine oluşmadığını söyledi.

Bu durumda eski dönemde devletin başında olanların birbirleriyle görüşmediklerini, birbirlerine düşman olarak baktıklarını dile getiren Evren, **"Bunlar millete nasıl bölünmeyin der. Deseler bile halk onlara inanır mı"** diye sordu.

Evren, daha sonra şunları söyledi:

"Bu bölünmelere son vermeliyiz. Bir kişi Alevi ya da Sünni olabilir. Bir kişi dinine çok düşkün olabilir. Diğeri Müslümandır, ama dinin gereklerini tam olarak yapmayabilir. Ya da hiç yapmayabilir. Bir kişi Uşaklı, Afyonlu ya da Manisalı olabilir. Ama hepsi Türk vatandaşıdır. Anayasa eşitlik ilkesi getirmiştir. Önümüzdeki dönemde ortaya birçok parti çıkacaktır. Bir kişiyi benim partimden değil diye kötü gözle göremezsiniz. Ayrılık ve düşmanlıkları ortadan kaldırmalıyız. Bir kişi kırmızıyı, diğeri maviyi sevebilir. Birimiz halk türküsünü, birimiz Türk sanat müziğini sever. Birimiz esmeri, birimiz sarışını sever. Ama bundan dolayı hiçbir zaman kavga etmezsiniz. Nasıl bu konuda kavga etmiyorsanız diğer konuda da illa da benim partimden olacaksınız demeyeceksiniz. Böylece kahvelerimiz de camilerimiz de birleşecektir."

Kenan Evren, okulda okuyan gençlere seslenerek, okulda siyasi parti münakaşalarına katılmamaları gerektiği görüşünü yineleyerek, **"Okula, camiye, kışlaya politika girmeyecektir"** diye konuştu.

12 Eylül öncesinde gençlerin eline silah ve bomba verenlerin amaçlarına ulaşamayacaklarını anladıklarından, şimdi gençleri fuhuşa ve uyuşturucu maddeye alıştırmaya çalıştıklarını belirtti. Evren, gençlerin kendilerini uyuşturucu madde simsarlarına kaptırmamaları gerektiğini sözlerine ekledi.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve MGK üyeleri dün akşam üstü Uşak'tan Afyon'a geçtiler. Evren ve beraberindekiler buradan uçakla Ankara'ya döndüler.

Ping Pongla Gelen Tenisle Gider

ALİ SİRMEN / *12 Nisan 1983*

Dilimizde pek ünlü bir atasözü vardır: *"Haydan gelen huya gider"* derler. Eğer bu sözü günümüz politika sahnesine uygulamak istersek, şöyle dememiz gerekecek: *"Ping pongla gelen, tenisle gider"*. Gerçekten de, ABD ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında 1970'lerin başında bir Amerikan ping pong takımının Çin'e gitmesiyle başlayan iyi ilişkiler, aradan 10 yıldan biraz fazla süre geçince, bu kez bir Çinli tenisçinin, Bayan Hu Na'nın ABD'ne gidip de dönmemesiyle eski parlaklığını yitirmiştir.

Pazar günkü Cumhuriyet'te, ABD Dışişleri Bakanlığının bir açıklaması yayınlandı. Bu açıklamada, Pekin'in Washington ile imzalamış olduğu kültürel anlaşmayı geçersiz ilân etmesinin aşırı bir tepki olduğu ileri sürülmekteydi.

Pekin'in tepkisinin aşırı olup olmadığını anlamak için olayın ne olduğuna bakalım: Geçen yılın temmuz ayında Kaliforniya'daki bir tenis turnuvasına katılan Çinli sporcu Bayan Hu Na ülkesine geri dönmemiş ve ABD'den sığınma hakkı istemişti. Bu istek ABD makamları tarafından incelenirken, Pekin Hu Na'ya sığınma hakkı verilmemesi için diplomatik girişimlerde bulunmuştu. Özellikle Çin-Amerikan ilişkilerinin gelişmesi konusunda büyük çabalar harcamış olan Deng Hisaoping, tenisçinin ülkesine geri gönderilmesi halinde, herhangi bir kovuşturmaya uğramayacağı konusunda güvence bile vermişti.

Ne var ki, aradan sekiz ay geçtikten sonra ABD Hu Na'nın sığınma isteğinin kabul edildiğini açıklamıştır. Sözü edilen açıklama üzerine Pekin kendi ulusal onurlarının zedelendiğini söyleyerek çok sert tepki göstermiş ve ABD-Çin ilişkileri soğuma dönemine girmiştir.

İşte kültür anlaşmasının tek taraflı olarak kaldırılması bu olaydan sonra meydana gelmiştir.

Olaya bu kadarıyla bakıldığında Çin'in davranışını anlamak çok güçtür. Her ne kadar Pekin yöneticilerinin kendi davranışlarına uymasa da, çoğulcu ülkelerin bu gibi isteklere olumlu yanıt vermeleri doğaldır. Herhalde Pekin'de bu durumu bilen yöneticiler az değildir.

O zaman Çin-ABD ilişkilerindeki bu gelişmeyi nasıl açıklayabileceğiz?

Gerçekte, Hu Na olayı, Arşidük Ferdinand'ın öldürülmesi gibi, barutu ateşleyen bir kıvılcımdan başka bir şey değildir.

Çin ile ABD arasında, üçüncü kişiye duyulan öfkenin ürünü olan abartılmış derecede iyi ilişkilerin günün birinde, Le Monde'un 9 nisan tarihli başyazısında belirttiği gibi, olması gereken normal düzeyine oturması zaten beklenmeliydi. Çünkü abartılmış Çin-Amerikan yakınlığı ne Çin ve Amerikan yönetimleri ile halklarının ideolojik yapılarına uymaktaydı, ne de bir akılcı işbirliğinin sınırları içine sığmaktaydı.

Pekin, Moskova'ya duyduğu tepkinin itisiyle, Mao'nun kırmızı kitabında her sorunun yanıtının bulunduğunun sanıldığı dönemden, -ki o dönemde, tüm Çin *"kartondan kaplan olan"* Amerikan emperyalizmine karşı savaşa hazırlanmaktaydı- birden balıklama, *"herşeyin Coca-Cola ile daha iyi gittiği"* döneme geçmiş oldu. ABD ise, Sovyetler'i kuşatma politikasında Çin'i kullanabileceğini düşünerek, bu yakınlaşmayı kolaylaştırdı. Washington bu yakınlaşma politikasını öylesine benimsedi ki, bir zamanlar desteklediği ve Çin halkının tek yasal temsilcisi olarak gördüğü Taiwan'ı yalnız ve desteksiz

bıraktı ve BM'de onun yerini Pekin'in almasını sağladı.

Ne var ki, yukarıda belirttiğimiz neden yüzünden bu aşırı tepkisel politikanın değişmesi ve daha *"normal"* bir doğrultuya oturması kaçınılmazdı.

Nitekim Reagan yönetimi işbaşına gelince, Washington'un *"ahde vefa"* ilkesine uymasının, Üçüncü Dünya ve Latin Amerika ülkelerindeki müttefikleri nezdindeki itibarını arttıracağını düşünerek, Taiwan'a ekonomik ve askeri yardımı arttırdı. Bu politika, iki Çin'i birleştirme emelinden hiç bir zaman vazgeçmemiş olan ve Amerikan desteğinin Taiwan'dan çekilmesi üzerine, bu isteğini barışçı bir politikayla gerçekleştireceğini düşünen Çin'e büyük bir darbe oldu ve Pekin, Washington'un yardım politikasına sert bir şekilde tepki gösterdi.

Öte yandan Reagan yönetiminin Çin ile ticarete bazı kısıtlamalar getirmesi de, iki ülke arasındaki ilişkilerde soğuma doğurmuştu.

Bu arada Çin Halk Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği ilişkilerini, ilk günlerin düzeyine değilse bile, biraz daha yumuşak ve biraz daha normal bir duruma sokmak için görüşmeleri sürdürüyordu.

Olayın perde arkasındaki gelişmeler de bunlardır.

Bugün Pekin-Washington ilişkileri birkaç yıl öncekinden çok daha değişiktir. Ama bu değişikliğe bakarak, Çin'in ABD ile yine Mao döneminin gergin ilişkilerine girip, Sovyetler'e yakınlaşacağını düşünmek pek olası değildir. Şimdilik görünen, Pekin'in her iki büyük güç ile de ilişkilerini daha normal ve gerçekçi düzeyde tutma çabasını güttüğüdür.

12 Nisan 1983

Dreyfus, Mındıkoğlu ve Solakoğlu

Dr. DENİZ GÖKÇE/*12 Nisan 1983*

Mındıkoğlu ve Solakoğlu adlarının yan yana gelmesi okurları şaşırtabilir. Herkes bilir. Biri kanunsuz ameliyatlar yapmakla suçlanan ve yargılanması sürmekte olan bir tıp profesörü. Diğeri ise Basketbol Federasyonu Başkanı. O da Türk basketbolunun profesyonel olduğunu açıklamamakla, genç basketbolcular konusunda yönetmelikleri uygulamamakla, hakemlerin başarısız, belki de taraflı yönetimine göz yummakla, yabancı basketbolcuların piyasayı kızıştırmasına izin vermekle suçlanıyor.

Mındıkoğlu ve Solakoğlu'nun başka bir ortak yönleri, her ikisinin de TRT programlarında suçlanmış olmaları. Ben, Mındıkoğlu ve Solakoğlu'nun suçlanma şeklinin yanlış olduğunu düşünüyorum. Bu görüşüm, suçlananların gerçekte suçlu olup olmamaları ile ilgili değil. Kişilerin, tarafsız olması gereken bir kamu yayın organında, kendilerine savunma olanağı tanınmaksızın suçlu gösterilmelerinin mutlaka önlenmesi gerektiği görüşündeyim.

Konuya açıklık getirmek için önce Mındıkoğlu, sonra Solakoğlu olaylarını ele alalım. Mındıkoğlu olayı, basın ve TRT'den izleyebildiğim kadarıyla şöyle: Bazı ihbarlar üzerine TRT programcısı Uğur Dündar Profesör Mındıkoğlu'nu stüdyoya davet ediyor. Kendisine bazı bilimsel sorular yöneltileceğini söylüyor. Mındıkoğlu ile görüşülürken söz birden Mındıkoğlu'nun yaptığı bazı ameliyatlara getiriyor. Önceden Mındıkoğlu'na bildirilmeyen bazı "tanıklar" ve "kurbanlar" ortaya çıkarılıyor ve kameralar Mındıkoğlu'nun üzerine çevriliyor. Mındıkoğlu, hemen oracıkta, milyonlarca TV izleyicisinin gözleri önünde yargılanıveriyor.

Çeşitli toplum sorunlarına dikkat çeken programların çok yararlı olduğu kanısındayım. Ama insan haklarına saygı gösterilerek yapılırsa. Örneğin Uğur Dündar, Mındıkoğlu'nun kapısına dayanıp, kendisini stüdyoya davet etse, ama Mındıkoğlu'na yöneltceği soruları önceden bildirip, hazırlanma, kendisini savunma olanağını tanısa ve Mındıkoğlu programa gelsin gelmesin hem Mındıkoğlu gibi düşünen, hem de ona karşıt yönde düşünen tıp otoritelerini, hukukçuları bir araya getirip tartışma açsa ve en önemlisi, kendisi tarafsız kalsa, ben de programı ayakta alkışlardım. Ama uygulanan şekline yalnızca, toplumumuz adına derin bir üzüntü duyuyorum. Görüşüm, Mındıkoğlu halen süren yargılanması sonunda suçlu bulunsa da, aklansa da değişmez. TRT bir yargı kurumu değil, bir haber kurumudur.

Gelelim Solakoğlu olayına. Bir spor programı söz konusu olduğundan belki de daha az kişi tarafından izlenmiştir. Olay tümüyle farklı bir konuda olmakla beraber, ilkede aynıdır. TRT programcısı Ertan Yüce, Basketbol Federasyonu Başkanını bir sohbete davet edip, onu çeşitli suçlamalarla karşı karşıya bırakmıştır. Solakoğlu'na sorular önceden verilip, kendisini savunma olanağı verilmiş midir? Bir takım

hakkında ithamlar varsa, kulüp temsilcileri çağrılıp söz hakkı verilmiş midir? İtham edilen hakemlerin temsilcilerine söz verilmiş midir? Hayır, bunların hiçbiri yapılmamıştır. Uğur Dündar bey gibi Ertan Yüce bey de TRT adına kendisini tek otorite, savcı ve yargıç rolüne sokarak, Solakoğlu'nu, Efes Pilsen ve hakemleri izleyiciler önünde mahkûm etmiştir.

Cinsiyet değiştirme ameliyatları ve hukuku hakkında bilgim yok, fakat basketbol konusunda biraz bilgim var. Uğur Dündar'ın usulü yanlıştır. Ama Ertan Yüce bey hem usulde, hem esasta haksızdır.

Birincisi, Türk basketbolu gerçekte profesyoneldir, ama Solakoğlu bunu televizyonda söyleyemez. Söylerse, bir daha Avrupa ve Dünya Şampiyonalarına katılamayız. Öte yandan dünyada basketbolun amatör olduğu tek bir ülke yoktur. Amerikalılar amatör olduklarını iddia edebilirler, ama kolej öğrencisi amatör sayılabilirse. Doğu Blokunda ise amatörlük, bol maaşlı bir memuriyettir.

İkincisi, Solakoğlu Amerikalıların 30-40 bin dolar aldıklarını bilir, ama bunlar kâğıt üzerinde üç kuruşa oynarlar. Aynen Efe, Erman, Mehmet, Behçet ve geçmişte Ertan'ın oynadığı gibi.

Üçüncüsü, gençler konusunda, yönetmelik konusunda diyelim haklısınız. Bu bir hukuk sorunu. Bırakın bir hukukçu söylesin gerçekleri. Veya bu işten zarar gören bir kulüp temsilcisi. Siz sadece onlara fırsat verin.

Gelelim, gösterdiğiniz yavaş çekimler ve ithamlarınıza. Türk basketbol hakemliğinin bir kriz içinde olduğu kesin, ama hakemlik basketbolümüzün diğer unsurlarından daha kötü bir durumda mıdır? Buz gibi soğuk salonlardan, yıkılan tribünlerden, akmayan duşlardan, iki yıldır bir Amerikalı oyuncunun adını "Yarbrought" diye bir t harfi ekleyerek yanlış söyleyen TRT spikeri Ertan Yüce'den daha mı kötüdür hakemlerin performansı? Bugüne kadar hakemlerin eğitimi konusuna eğilinmiş midir?

Üstelik, yavaş çekimde gösterilen maç, bu yılın en iyi yönetilen maçıdır. Bu yalnızca benim değil, salondaki yüzlerce basın mensubunun da kanısıdır. Olayın bütününe bakacağınıza, son dakikadaki faul konusunu ele alarak, kolay yola gidiyorsunuz. Üstelik haksızsınız, çünkü maçı izlediğiniz TV kamerası açısında rakip oyuncunun göğsüne dayanmış olabilecek eli göremezsiniz. Hakem siz olsaydınız da, o an yanılabilirdiniz. Emin olmadığınız, olamayacağınız konularda iddia etmeyiniz.

Son olarak, programda taraf tutmanız, hep bir takımın maçlarından örnekler vererek sanki bu takım şampiyonluğu bedavadan kazanmış izlenimini uyandırmaya çalışmanız büyük bir haksızlıktır. Söz konusu takım bence bileğinin gücüyle şampiyon oldu. TRT, final grubu maçlarının tümünü naklen yayınlamadığı için seyirci bunu göremedi. TRT bir yandan maçları göstermez, diğer yandan sizin asılsız ithamlarınıza yer verirse, kamuoyunu yanıltmış olur.

Konular tartışılmalı, fakat TRT mensupları tartışmaya taraf olarak katılmamalıdır. TRT yetkilileri bu tür programları önlemeli, personelini eğitmelidir.

Okurlar bu yazının başlığında Dreyfus'dan neden söz edildiğini sorabilirler. TRT programcılarına bir hatırlatmada bulunmak için. Hiç kimse yargı organınca suçlu bulunana kadar suçlu değildir. Hatta yargı organlarınca suçlu bulunanların bile sonradan tümüyle aklandığı görülmüştür. Tarihte bu tür yanılmaların en iyi örneği, Fransa'daki Dreyfus olayıdır.

14 Nisan 1983

15 Nisan 1983

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
TALİP APAYDIN
Köy Enstitüsü Yılları
Cumhuriyet Türkiyesi eğitiminin bu ilginç deney ve uygulamasından anılar.
Ederi: 273 Lira.
İsteme adresi: Çağdaş Yayınları — Türkocağı Cad. 39-41 Cağaloğlu - İST.

Cumhuriyet
59. Yıl; Sayı: 21061 Kurucusu: Yunus NADİ 40 TL. 16 Nisan 1983 Cumartesi

...nma derdi olan ve olmayan bütün ailelerde okunması gerekli kitap
AİLENİN ÇİLESİ
BOŞANMA
Ord. Prof. H. V. VELİDEDEOĞLU
EDERİ 200 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Caddesi 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Rehineler indi, "korsan" teslim oldu

Bıçaklı korsan mürettabatı bekletirken, yolcular uçağı geceyarısına doğru boşalttı

Hava korsanının kim olduğu, ne istediği, yardımcılarının olup olmadığı uzun süre anlaşılamadı. «Ankara» uçağını kaçıran korsanın Mahmut Kalkan adlı kişi olduğu ve yanında silah bulunmadığı gece geç saatlerde anlaşıldı.

İstanbul - İzmir seferini yaparken kaçırılan ve Atina'nın Helenikon Havaalanına inen «Ankara» uçağından en son pilotlar ve üç hostes ayrıldı.

Haber Merkezi — THY'nin İstanbul — İzmir seferini yapan «Ankara» uçağının Atina'ya kaçırılması dün gece geç saatlere kadar uçakla yakını bulunanlara, yetkililere ve olayı merakla izleyen bütün yurttaşlara büyük heyecan yaşattı. Ancak gece yarısından sonra, uçağı kaçıranın tek kişi olduğu, elinde ateşli silah bulunmadığı, bir çakı ve içinde patlayıcı madde olduğunu iddia ettiği bir şişe ile uçağı kaçırdığı ortaya çıktı.

Mahmut Kalkan adlı kişi olduğu anlaşılan hava korsanı, TSİ 01.25'te teslim oldu.

THY'nin TK—346 sefer sayılı Boeing 727 tipi «Ankara» uçağı dün saat 17.36'da İstanbul-İzmir seferini yapmak üzere İstanbul/Yeşilköy Havaalanından kalktı. 107 yolcusuyla havalandıktan kısa süre sonra, uçak Marmara Adası üstünden geçerken pilotlarca tehlike sinyali olan «7700 kodu» verildi. Bunun üzerine Yeşilköy Havaalanından uçağa sürekli çağrı yapıldı ve olağandışı bir durum olduğu anlaşıldı.

Hava korsanınca rota değiştirmeye zorlanan uçağın önce Girit Adasına doğru yöneldiği, daha sonra Biga üstünden Atina'ya doğru yol aldığı bildirildi.

Atina/Helenikon Havaalanı yetkilileri uçağa önce iniş izni vermediler. Yunan polisi, pilotun uçağın kaçırıldığını ve yarım saatlik yakıtı kaldığını bildirmesi, üzerine iniş izninin verildiğini açıkladı.

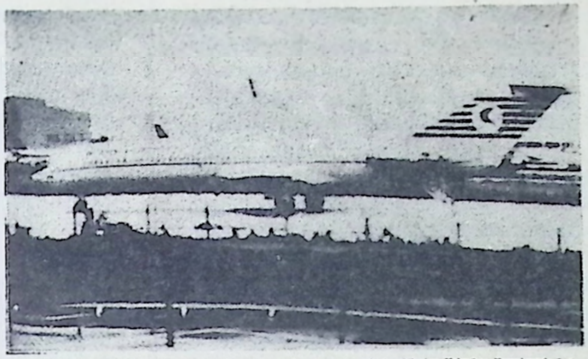
«Ankara» uçağı, indikten sonra hava korsanı yakıt ikmali yapılmasını istediğini bildirdi. Bu sırada pilot kabininde hava korsanının görüldüğü, uçakla haberleşmesinin telsiz aracılığıyla yapıldığı bildirildi.

Alana indikten kısa süre sonra hava korsanı yakıt ikmali yapılmasını istediğini bildirdi. Bu sırada pilot kabininde silahlı bir hava korsanının görüldüğü, uçakla haberleşmenin telsiz aracılığıyla yapıldığı bildirildi.

Helenikon Havaalanı'nda uçağa 10 bin litre yakıt kondu. [illegible] Avustralya'nın Atina Büyükelçisi ile görüşmek istediğini bildirdi. Avustralya Büyükelçisi alana gelirken, korsan hasta bir yolcu için bir ambulans ve bir otobüs istedi. Hava korsanı kadın ve çocuklardan oluşan 26 kişilik bir yolcu grubunu serbest bıraktı ve yolcuları serbest bırakmaya sürdürdü.

Korsan, alana gelen Avustralya Büyükelçisine, ülkesinden iltica hakkı istediğini iletti. Hava korsanı, istekleri kabul edilirse, bütün yolcuları serbest bırakacağını duyurdu.

Uçak Helenikon alanına indikten sonra Yunanistan Kamu Düzeni Bakanı Yeannis Skoularikis ile Ulaştırma Bakanı Nikos Akriditis havaalanına geldiler. Yunan televizyonu olayı ilk haber olarak verdi, alandan sürekli görüntü yayınladı.

8 SAAT BEKLEDİ — THY'nin «Ankara» uçağı, çakı taşıyan bir hava korsanı tarafından Atina'nın Helenikon Havaalanında 8 saat bekletildi. Korsanın teslim olmasıyla sona eren heyecanlı bekleyişten sonra, bir kısmı uçağı zaten daha önce terk etmiş olan yolcular bir otele yerleştirildi. (Fotoğraf: AP - aa)

Dev-Sol mu?

«Ankara» uçağını kaçıranların kaç kişi oldukları, eylemi hangi amaçla yaptıkları uzun süre belirlenemedi.

Atina'da serbest bırakılan yolcular, korsanın tek kişi olduğunu, uçağı kontrolüne aldıktan sonra iç anonsla Dev-Sol adına hareket ettiğini duyurduğunu söylediler. Yolcuların anlattığına göre, hava korsanı, arka koltuklarda oturan iki arkadaşının daha bulunduğunu söyledi, ancak uçaktan kurtulan yolcular hava korsanının yardımcıları olabilecek kimseyi görmediklerini belirttiler.

Serbest bırakılan yolculardan biri de, hava korsanını «neşeli bir tip» diye tanımladı. Uçağı kaçıran kişinin Mahmut Kalkan olduğu ve yanında silah bulunmadığı, uçağı bir çakıyla kaçırdığı daha sonra ortaya çıktı. Mahmut Kalkan TSİ 01.25'te, uçakta 5 mürettebat dışında kimsenin kalmadığı bir an- (Arkası 11. Sayfada)

Yolcu listesi

Işık Yeşer
Erdoğan Karoğlu
Erkan Sever
Metin Çiloğ
[illegible] Geteroğlu
Işık Citilli
[illegible]
Nilgün Kulay
M. Karamehmet
Över Çekim (Fabrikatör)
Muammer Bilgin
Nusret Üzgenç
Ferda Akbal
Oğuz Dağdelen (Sanayici Yapı Kredi Bankası eski Yönetim Kurulu üyesi)
Nebile Dağdelen
Günay Balkan
Vedit Kaynak Prof.
Fikret Cürehbatur (İzmir Ege Üniversitesi)
Sinan Kırmak
Massimo Carmelich (Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası Genel Müdür Yardımcısı)
Prof. Mithat Özer (İzmir Ege Üniversitesi)
Gökçe Koloç (bebek)
Tercan Atay
Mestan Ay
Bekir Yıldız
Mr. Taylor
Sönmez Hakali
Sönmez Havva
Coşkun Erdem (saz sanatçısı)
Yalçın Tümer
Metin Göksel
Naşit Tuna
Otto Graf
Yunus Danacı
Dilek Burçin
Nigar Süser
Dilek Tuncay
Faruk Doktoroğlu
Dr. Süheyla Gökhan
Süheyla (Cenk) Gökhan
Suna Kahraman
(Arkası 11. Sayfada)

Mürettebat

Ziya Ocal (Kaptan pilot)
Hikmet Elyan (pilot)
Melih Oğuzmenler (Uçuş mühendisi)
Füsun Bektaş (hostes)
Ayfer Yereşen (hostes)
Selma Altıntaş (hostes)
Leyla Ayaz (hostes)

Yolculardan biri: Önce paniğe kapıldık sonra gülmeye başladık

Oktay Baysal, hava korsanı pilot kabinindeyken şüpheli kişilerin kimliklerini sorup çantalarını aradıklarını, hatta tuvalete bile baktıklarını ama başka korsan bulamadıklarını anlattı.

Yalçın BAYER

Bir bıçak ve bir şişe. 107 yolcu ile 7 uçak mürettebatına tek başına korkulu saatler geçirten bir terörist. Heyecan ve paniğin arkasından bir komedi...

İzmir'de ticaretle uğraşan Oktay Baysal, uçaktan «kurtulduktan sonra — kendi deyimiyle Yunan makamlarının çağrısıyla Helenikon pistine indikten sonra— şöyle konuşuyordu:

«Evet, uçak kaçırma olayı bir komedi haline geldi. İçerde hepimiz baştan paniğe kapıldık ama sonunda gülmeye başladık.»

Oktay Baysal'la, Atina Helenikon Havaalanı'ndaki THY Bürosunda dün gece 24.00'da yaptığımız konuşmada, «kaçırılma olayını» şöyle anlatmaya başladı:

«Yeşilköy'den normal kalkışımızı yaptık. 20 dakika sonra ön sıralarda oturan birisi, tuvalete gitmek için ayağa kalktı. Hostesten izin istedi. Biz kendisini bu sırada arkadan görüyorduk. Pilot kabinine yöneldi, girmek istedi. Bir polis kendisine müdahale etmek isterken bıçağını gösterdi. Aslında kapıyı çaldığında, personelden gelen oldu diye açmışlar. Bu arada hostesler arasında koşuşma oldu, müdahale edin, yetişin, dendi. Hava korsanı içerde kaldı, bizde bir telaş başladı.»

«Ankara» uçağı bu durumda yarım saat kadar yol almış. Hostesler, yolcuları teskin ederek yerlerine oturtmuş.

Bir anons duyulmuş az sonra... Kendisinin Dev-Sol üye- (Arkası 11. Sayfada)

İzmir'de bekleyiş

Çiğli'de telaşlı bekleyişe saat 21.00'e kadar izin verildi

Kaçırılan uçaktaki yolcular arasında Güney Deniz Saha Komutanı'nın eşi ile oğlu ve Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası yöneticileri ile Çukurova Holding'in üst yöneticileri de bulunuyor.

İZMİR — İzmir'e gelmesi gereken «Ankara» uçağının yolcularını bekleyenler, Çiğli Havaalanı'nda ancak saat 21.00'e kadar telaşlı bekleyişlerini sürdürdüler. Bu saatten sonra alana iniş yapan diğer uçakların yolcu ve bekleyenleri ile birlikte, kaçırılan uçaktakilerin bekleyenleri de THY'nin otobüsleriyle alandan götürüldüler.

Havaalanı kapısında bekleyen ve bu ana kadar içeri giremeyen gazeteciler, alanın boşaltılmasından sonra güvenlik kuvvetleri tarafından sadece THY personelinin bulunduğu alana alındılar.

Bu saatten sonra araştırmalarına başlayan gazeteciler, kanun sanatçısı Coşkun Erdem'in, Ege Üniversitesi eski dekanlarından Mithat Özer'in ve İstanbul'dan stajdan dönen THY personelinden Erkan Yeşilbağ, Sedat Hazar ve Hidayet Kaya'nın kaçırılan uçakta olduğunu öğrendiler. Sonra Güney Deniz Saha Komutanı Oramiral Emin Göksan'ın doktor olan eşi Süheyla Göksan ile oğlu Cenk Göksan'ın da kaçırılan uçakta bulunduğu ortaya çıktı.

Dr. Süheyl Göksan'ın İstanbul'da bir klinikte çalıştığı, hafta sonları oğluyla birlikte eşinin yanına gittiği öğrenildi.

Uçak yolcuları arasında Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası ile Çukurova Holding'e bağlı üst yöneticiler de bulunuyor. Banka ve Çukurova yöneticileri, dün akşam Çeşme'deki Altınyunus Oteli'nde, bankacılık yasaları üzerindeki bir seminere katılacaklardı.

Uçak yolcuları arasında Ünlü aktör Cüneyt Arkın'ın ağabeyi olduğu belirtilen Prof. Dr. Fikret Cürehbatur da var. Ege Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi eski dekanlarından Prof. Dr. Nazmi Ertürk ile Hacettepe Üniversitesi Profesörlerinden Sargın Güvener, kaçırılan 17.20 uçağına bilet aldıkları halde son anda uçağa binmekten vazgeçerek, İstanbul'dan kalkan 19.00 uçağı ile İzmir'e gelmişlerdi. Uçakta bulunan yolculardan Sadık Dalva, dün sabah bir iş gezisi için İstanbul'a gitmişti, akşam da İzmir'e dönüyordu. Olaydan haberdar olan babası Mustafa Dalva, önce oldukça telaşlandı, ama uçakta bir çatışma olmadığını, hava korsanlarının bazı yolcuları serbest bıraktığını duyunca bir parça rahatladı.

■ Ulusu: Hükümet ve parti işinin birlikte yürütülmesi imkansız
■ Fen Liseli sınavında ilk üç, Anadolu Liselerinden
■ IMF üyeleri, siyasal yaşam için üç seçeneği tartışıyor.
3. Sayfada
■ ABD ile İngiltere yeni bir ticari bunalımın eşiğinde
■ ABD Kongre Alt Komitesi'nde 5,5 saat Türkiye tartışıldı.
■ İstanbul'da bir haftada süper telefon bağlanıyor.
7. Sayfada
■ Mehmet Turgut: Bu yıl 24 halka açık şirketi düşünüyoruz.
■ Sony renkli TV ve Video 2 ay sonra piyasada.
9. Sayfada
■ Federasyon Başkanı dediğin çok sabırlı olmalı.
12. Sayfada
■ Hipodromdan
13. Sayfada
■ 193 milyonluk arsasını bankerzedelere satıyor.
■ Fransa'da tıp öğrencileri Zafer Anıtı ve Eyfel kulesini işgal etti.
■ Organ Nakli Vakfı'nın gecesinde açık artırma, 10 milyon getirdi.
14. Sayfada

"Ankara" THY'nin kaçırılan 7. uçağı

«Ankara» uçağı THY'nin kaçırılan yedinci uçağı oluyor.

● THY tarihinde ilk uçak kaçırma olayı 16 eylül 1969 günü meydana geldi. İstanbul — Ankara seferini yapan Viscount tipi yolcu uçağı, sonradan akıl hastası olduğu bildirilen Nadi Toker adlı öğrenci tarafından Sofya'ya kaçırıldı. 37 yolcu ve 4 mürettebatı bulunan uçak aynı gün yurda iade edildi, öğrenci Toker de yurda getirile- (Arkası 11. Sayfada)

BİLGİ ALDILAR — Kaçırılan THY Ankara uçağının yolcularının kontrolden geçtiği yerde İstanbul Sıkıyönetim Askeri Savcısı Kıdemli Albay Hanefi Öncül (soldan üçüncü) ve Sıkıyönetim Sivil Savcı Yardımcısı Atilla Mısırlıoğlu ile diğer yetkililer incelemelerde bulundular. (Fotoğraf: Şenol KONUKÇU)

Hostes Yereşen'in oğlu: O benim annem, kurtulacaklar değil mi? diye sordu

Hostes Ayfer Yereşen'in gözü yaşlı annesi Muazzez hanım «Kızım mesleğini severek, isteyerek yapıyordu ama keşke o da ablası gibi mühendis olsaydı, bunlar başımıza gelmezdi» diyordu.

Şenay KALKAN

Kaçırılan «Ankara» uçağının hosteslerinden Ayfer Yereşen'in Gayrettepe'deki evindeyiz. Kapıyı gözleri ağlamaktan şişmiş, kızarmış 10 yaşlarında bir erkek çocuk açtı. Gazeteci olduğumuzu anlayınca, «Benim annem o, kurtulacaklar değil mi?» dedi.

Haberi duyduğundan beri ağlayan hostesin annesi Muazzez Hanım güçlükle konuştu bizimle. Her seferinde «Bir şey olmadan kurtulurlar inşallah» diye başladı.

1933 Ankara doğumlu Ayfer Yereşen, ilk ve orta öğrenimini Adana'da yapmış. Öğretmen olan annesi İstanbul'a tayin e- [illegible] mesleğini sever. Eşinden ayrıldıktan sonra Hostes olacağım diye tutturduğunda önce karşı çıkmadık. Ama çocuğu büyütmesine izin verdik» Bir yandan ağladı, bir yandan böyle anlattı kızını Muazzez Yereşen.

Evlendikten bir buçuk yıl sonra eşinden boşanan ve annesiyle birlikte oturan Ayfer Yereşen «Ankara» uçağıyla İzmir seferine çıkmadan önce annesine geç döneceğini, meraklanmamasını söyleyip gitmiş.

Oya şimdi heyecan ve merak (Arkası 11. Sayfada)

DUA EDİYORDU — Hostes Ayfer Yereşen'in annesi Muazzez Yereşen, bir yandan kızının ve uçaktaki diğer mürettebatın, yolcuların bir an önce kurtulması için dua ederken bir yandan da büyük kızı Seçim'den olan torunu Ayçin'le (solda) Hostes kızı Ayfer'den olan torunu Reha'yı (sağda) avutmaya çalışıyordu. (Fotoğraf: Şenay KALKAN)

Kaptan Pilot'un eşi olayı öğrenince sinir krizi geçirdi

Bir pilot: Biz kaptanlar olarak böyle olaylar karşısında sessiz kalmayı ve sonucu beklemeyi tercih ederiz.

İstanbul Haber Servisi — Atina'ya kaçırılan THY uçağının kaptan pilotu Ziya Ocal'ın eşi Nermin Ocal, [illegible] öğrendikten sonra uzun süre kendine gelemedi. 15 yaşındaki kızları lise öğrencisi Işıl Ocal, sık sık sinir krizi geçirdi. Ailenin oğlu Tayfun Ocal'ın, öğrenim nedeniyle Ankara'da bulunduğu öğrenildi.

Kaçırma olayı duyulduktan hemen sonra, 20 yıllık pilot Ziya Ocal'ın Bakırköy Cumhuriyetçi sokaktaki Kanarya Apartmanı yasa büründü. Tüm apartman sakinleri, Ocal ailesini teskin etmek için seferber oldular. Yakınları, Nermin Ocal'ın çok büyük bir sarsıntı geçirdiğini, kimseyle görüşemeyeceğini bildirdiler.

Olayın etkisiyle şok geçiren Işıl Ocal, kendisini ziyaret edenlere, kimseyi görmek istemediğini, hiç kimseyle konuşmayacağını, yalnız bırakılmasını istedi. Yakınları kaptan pilot Ziya Ocal'ın kızı ve eşini yatıştırabilmek amacıyla daha ayrıntılı bilgi için telefonla sürekli Türk Hava Yolları'nı aradılar. Genel Müdürlükten, konuya ilişkin hiçbir bilgi verilmeyeceği yanıtını aldıklarını belirttiler.

İki çocuk sahibi Ziya Ocal'ın oğlu Tayfun Ocal, Ankara Üniversitesi İngiliz Filolojisi 1. sınıf öğrencisi.

Kaçırılan «Ankara» uçağında görevli ikinci pilot Hikmet Elyan evli ve iki kız çocuğu babası.

Hikmet Elyan'ın oturduğu Ataköy 4. kısım P.O. 154 blokuna giden [illegible] komşuları, bu arada oraya gelen ve kendisinin de pilot olduğunu söyleyen bir kişi ile karşılaştı. Hikmet Elyan'ın ailesinin [illegible] böyle bir olayla karşılaştıklarını ve şok geçirdiklerini söyleyen bu kaptan, Ankara uçağında ikinci pilot olarak görev yapan pilot Hikmet Elyan'ın evli ve biri 24, biri de 21 yaşında olmak üzere iki kız çocuğu babası olduğunu söyledi.

Adını belirtmeyen THY pilotu, «Biz kaptanlar olarak böyle olaylar karşısında sessiz kalmayı ve sonucu beklemeyi tercih ediyoruz» şeklinde konuştu.

Kaptan Pilot Ziya Ocal

Pilot Hikmet Elyan

Hostes Ayfer Yereşen

Hostes Leyla Ayaz

Bir Yıldönümü...

OKTAY AKBAL / *17 Nisan 1983*

"Nüfusumuz 17 milyondur. Yuvarlak bir hesapla 4 milyona yakın insanımız şehirlerde oturur ve 13 milyon halkımız köylerdedir."

17 Nisan 1940'da TBMM'nde Köy Enstitüleri konusunda konuşan Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel önce bu gerçeği belirtiyordu. Ulusulumuzun büyük çoğunluğu köylüdür, bu yüzden köy çocuklarını eğitmek en başta gelen bir görevdir. Bunu sağlamak için de köy çocukları için Köy Enstitüleri açılacak, buradan çıkan öğretmenler tüm köylere dağılarak örnek yurttaşlar olarak ulusumuzun kalkınmasında etken olacaklardır. Yücel *"Yetiştireceğimiz bu öğretmenlerle 15 senelik programımızın tahakkuk ettiği zaman asgari bir buçuk milyon köylü çocuğu okuma imkânı kazanacaktır... Bu kanun en aşağı 15 sene sonraki bir hakikatı bugün bize tatlı bir hayal olarak düşündürmektedir. Ben kendi hesabıma milletimin naciz bir irfan hizmetkârı olarak bu hayalin büyük zevki içindeyim"* diyordu.

Köy Enstitüleri Kuruluş Yasası Maarif,Ziraat, Dahiliye ve Bütçe Komisyonları'nda incelendikten sonra Meclis Genel Kurulu'nda tartışılmış, sonunda 278 milletvekilinin oyuyla kesinleşerek yürürlüğe konulmuştu. Tarih 17 Nisan 1940. Tam kırk üç yıl önce... bugün...

İlköğretim Genel Müdürü ve Köy Enstitüleri'nin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç bu yeni öğretmenler konusunda bir yakınına şunları söyler: *"Büyük toplumların yaşamını kolaylaştıracak hizmetler manzumesini bir aklına getir. Bunun içinde neler var, kabataslak ve kısa ölçüler çerçevesinde bunları şöyle bir gözden geçirelim: Kültür, sağlık, tarım, bayındırlık. İşte bu görüşe uygun paralel olarak köye lüzumlu elemanları yerlerine yerleştirebiliriz. Bir defa Öğretmen'i başa koyalım. Bu, köyü bilen, düşünen ve herşeyini hesaplayan bir 'Beyin'dir".* Köy Enstitüsü Müdürlerinden S.Edip Balkır *Dipten Gelen Ses* adlı kitabında bu yasanın, devrimci bir güç ve reformcu bir amaç taşıdığını söyler: *"Köy Enstitüleri Kanunu köye dönük görev ve hizmetlerin toptan yürütülerek 'Köy ve köylü'yü çağdaş uygarlığa kavuşturma işini, temel sorun olarak ele almayı öngörmüştür."*

Son günlerde Köy Enstitüleri üzerine yazılmış kitapları yeniden okudum. Bu konuda çok yazılar yazdım şimdiye dek... Bu eğitim yuvalarının yeniden açılmasını çok savundum. Türkiye'yi topluca kalkındırmak istiyorsak, ulusumuzu çağdaş uygarlık düzeyine, ulaştırmak amacını güdüyorsak, ilkin köylerimizin, halkımızın eğitim ve öğretimini kentlerdekilerle eş kılabilmemiz gerekir. Köydeki yaşam koşullarını düzeltmek, yükseltmek baş koşuldur. Bunu da ancak köyden yetişip köye akan 'beyin'lerle, 'zekâ'larla gerçekleştirmek olasıdır. Tonguç'un ortaya attığı, Yücel'le, o dönemin Devlet Başkanı İnönü'nün onaylayıp uygulamaya koydukları bu devrimci atılımın, ilerici eğitim yönteminin özü, anlamı budur...

Son günlerde Çağdaş Yayınları'nda yeni baskısı yapılan Talip Apaydın'ın *'Köy Enstitüsü Yılları'* ile yine aynı yayınlarda Mahmut Makal'ın *'Köy Enstitüleri ve Ötesi'* adlı kitapları ile Hür Yayınevi'nin bastığı deneyimli eğitimci S.Edip Balkır'ın *'Dipten Gelen Ses'* kitapları bu önemli sorunun özünü, anlamını duyup öğrenmek isteyenler için yararlı başvuru kitaplarıdır. Apaydın da, Makal da bu Enstitülerde yetişmiş köy çocuklarıdır. Fakir Baykurt, Başaran, Binyazar, Bolulu, Kaftancıoğlu, Kıyafet, Köklügiller, Osmanoğlu, Özdemir Solak, Şahin, Şimşek, Uysal, Tatar, Yağmur, Yüce, Yücel, Zeyrek ve daha nice nice eğitimciler yazarlar, şairler...

Apaydın'ın ve Makal'ın kitaplarında Köy Enstitüleri'nin kuruluşu kapatılışı konularında ilginç öyküler, yaşanmış olaylar sergilenmiş ibretle okunmaya değer belgeler, tanıklıklar... Hele bu Enstitülerin zararlı görülerek ortadan kaldırılması!.. Hangi birini anmalı, sıralamalı!.. En iyisi bu kitapları okumak. Türkiye'yi en kısa sürede, çağdaş uygarlığa ulaştırmada önemli etken olacak bir yöntem, bir yapıt, bir eğitim anlayışı nasıl bilerek yozlaştırılmış, sonra da ortadan kaldırılmış, görün...

Son olarak Köy Enstitüleri üzerine yabancıların görüşünü belirleyen bir kaç alıntıyı sunmakta yarar görüyorum: *"Son yıllarda tasavvurumdaki okullar Türkiye'de kurulmaktadır. O da Köy Enstitüleridir"* (John Dewey) *"Dünyanın hiçbir yerinde böyle yararlı ve anlamlı kurumlar görmedim"* (George Duhamel); *"Köy Enstitüleri, Kemalist Türkiye'nin kendine has, özel bir buluşudur"* (FR. Fernau)...

Toplumu Tabandan Kalkındırma

HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU/ *17 Nisan 1983*

"—Kaç yaşındasın?

—On iki.

—Söyle bakalım, baban senden otuz beş yaş büyük. Kaç yılında doğmuş olur?

Kahvenin içi bir gürültülü, cadde bir kalabalık. Hava bir sıcak. Sıtmalıyım, sıkıntıdan terliyorum. Karşımdaki ak yüzlü şişman adam —müfettiş— başını sallayarak bana bakıyor. Milli Eğitim memuru, kasabada okurken başöğretmenimizdi, çok yardımını görmüştüm, "Hadi söyleyiver yavrum, sıkılma" der gibiydi. Babam arkamda, ayaktaydı. Askerlikten kalma alışkanlıkla hazırol duruyordu. Ayak değiştirdi. Ben bir iki kez yutkundum. Kafamı bir türlü toplayamıyordum. Köyümüz uzak olduğu için, gece kırda yatmıştık. Dairelerin açılış saatine yetişmek üzere, şafakla birlikte kalkıp yürümüştük, eski püskü giysilerimin içinde bir zayıf, bir yorgun, kimbilir nasıl görünüşteydim. Aylardır saçım kesilmemişti. Köçet'te ortak çeltik ekmiştik. Onu beklerdim. İki aydır köy yüzü bile görmemiştim."

Yukarıki satırları gerçek Atatürkçü, değerli yazar **Talip Apaydın**'ın (pek yakında Çağdaş Yayınları'nca üçüncü basısı yayımlanan) **"Köy Enstitüsü Yılları"** adlı kitabından aldım; kitabın ilk satırlarıdır bunlar. Onun tümünü (236 sayfa) sürükleyici bir roman gibi, ilgi, coşku ve burukluk içinde okudum. Çağdaş Yayınları, kitabı şöyle sunuyor okurlara:

"Köy Enstitüsü Yılları", yazar Talip Apaydın'ın öğrencilik anılarından oluşuyor. Bilindiği gibi, Köy Enstitüleri, Cumhuriyet eğitim tarihinin üzerinde en çok tartışılan bir konusudur. Yanında, karşısında çok şey söylenmiştir, Köy Enstitüleri'nin. Ama içinden yetişen bir yazarın kaleminden okuyunca bu kurumlar çok daha iyi anlaşılmaktadır.Cumhuriyet Türkiye'si eğitiminin bu en ilginç deneyimi, bir bakıma bugün de gündemdedir. Özellikle genç kuşakların bu konuya eğilmeleri zorunluluğu vardır. Çünkü geniş halk yığınlarının nasıl bir eğitimle eğitileceği, yazık ki, hâlâ çözümlenmiş değildir."

* * *

Ben Köy Enstitüleri ile, kuruluşlarından beri çok ilgilenmiş, başta Hasanoğlan Enstitüsü olmak üzere bunlardan bir bölümünü (Gölköy, Pulur, Cilavuz, Beşikdüzü) yakından incelemiş, alınan çok başarılı sonuçlara tanık olunca da, türlü zamanlarda (17, 18, 19, 20, 21 Nisan 1967 ve 17 Nisan 1971 tarihlerinde) bu sütunlarda ve "Anıların İzinde" adlı kitabımın 2. cildinde (S. 2031206 ve 230/234) düşüncelerini açıklamış bir Türk aydını olarak, bu enstitülerin kuruluşunun 43. yılında, görüşlerimi yeniden dile getirmek istiyorum.

Çağdaş Yayınları'nın yukarıya aktardığım tanıtma yazısında Köy Enstitüleri eğitiminin **"ilginç bir deneyim"** olduğundan söz ediliyor. Bence bu deneyim, daha 17 Nisan 1940 gün ve 3803 sayılı **Köy Enstitüleri Yasası** (Resmi Gazete 22 Nisan 1940) çıkmadan önce yatılı köy okullarında yapılmış ve olumlu sonuç alınınca sözünü ettiğim yasa çıkarılmıştır. Bu nedenle şimdi artık "deneyim"den değil, **"amaç ve başarılı sonuç"**tan söz etmek gerekir.

Cumhurbaşkanı rahmetli İsmet İnönü, 29 Mayıs 1944 tarihli bir yazısında şöyle diyordu: **"Hazırlıklar tamamdır. Makine kurulmuştur. Bundan sonra yalnız ameli (eylemî) neticeler alacağız. Yakın, uzak, büyük küçük, toplu dağınık bütün köylerin, kız erkek bütün çocukları çok değerli öğretmenlerinin karşısında dershaneleri dolduracaklardır. Nihayet on sene zarfında Türkiye'de ilköğretim meselesinin halledilmiş olacağım açık ve kesin olarak görebiliyoruz."**

Rahmetli Milli Eğitim Bakanı **Hasan Ali Yücel** de, 29 Mayıs 1944 tarihli yazısında, güdülen amacı şöyle açıklamıştı:

"Türk milleti artık bugünü ve yarını kendini ve etrafındaki canlı cansız varlıkları, nihayet bütün dünyayı bilecektir. Bilmezlik, kişiyi kendi etrafındaki canlı, cansız varlıklara, milletine ve insanlığa faydalı olma âletinden mahrum bıraktığı için, korkunç ve kötüdür. (...) Türk milleti emin olabilir ki, Maarif teşkilatında vazife almış kardeşleri bu davayı canla, başla gerçekleştirmenin yolundadırlar." (Köy Enstitüleri II, Ankara 1944, S.1)

O dönemin İlköğretim Genel Müdürü rahmetli İsmail Hakkı Tonguç da: **"Köyü derinliklerine inerek ele almak bütünü ile canlandırmak lazımdır"** diyerek köy eğitiminin tabandan yukarıya doğru ve kalkınmanın da yine aynı doğrultuda olması gerektiğini vurguluyordu. (Köy Enstitüleri II, 1944. S.15, 19 ve 24).

Tonguç yerden göğe haklıydı; çünkü toptan kalkınmaya, tarihimizin hiçbir döneminde, tabandan, yani köyden tavana doğru başlamayı kimse denememişti. Şimdi köy çocuklarının ne büyük bir insan hazinesi olduğunu ve bunlarda ne kadar zengin bir zekâ potansiyelinin yattığını Köy Enstitüleri meydana çıkardı.

* * *

Ne var ki, köyün ve köylünün kalkınmasını, daha doğrusu, uyanıp aydınlanmasını kendi çıkarlarına aykırı gören kimi iç ve dış çevreler, köy enstitüsü girişimini daha başlangıçta söndürmek için harekete geçtiler ve sözünü ettiğim Köy Enstitüleri Yasası'na karşı açık ve sinsi propaganda çabalarını yoğunlaştırdılar. Bu yasadaki "yirmi yıl öğretmenlikte çalışmak zorunluluğunu" okul çocuklarının ve onların ana-babalarının gözünde büyüterek, çocukları okuldan çekme girişimini başlattılar. Nitekim bu yasa çıktıktan sonra, yatılı köy okulundan Kütahyalı bir arkadaşının, eşyasını toplayıp okulu terk ettiğini Talip Apaydın başta sözünü ettiğim kitabında anlatmaktadır. (s. 45)

Yüksek katlarda da direniş baş gösteriyordu. Yine rahmetli İsmet İnönü bunu, Hasanoğlan Köy Enstitüsünce yılda dört sayı olarak çıkarılan "Köy Enstitüleri Dergisi"nin ocak 1945 günlü sayısında şöyle anlatıyor:

"Karşısında bulunduğumuz zorluk, pasif direnmedir. İlköğretimin kıymetini kendi anladığımız gibi ve kendi anladığımız ölçüde vatandaşa anlatamıyoruz. Daha fenası, vatandaşa anlatacak olan vazifelilere anlatamıyoruz. "Kız çocukların hepsini göndermiyorlar; sonucu beklemeden okuldan alıyorlar. Çocuklar, köylünün iş zamanında ailelerine yardım ederler. Fakir olanlar vaktinden evvel çalışmaya gidiyorlar. Vakti hali yerinde olanlar da bir iki sene okuduktan sonra öğrendiklerini kâfi görüyorlar" **gibi mazeretlerini ve izahlarını işitirim ve işittiğim her yerde bunları söyleyenleri şiddetle reddederim.** "İlköğretim, ilköğretim! Bu iş, milletin umumi hayatı ve seviyesiyle alakâlı bir meseledir. Yüzlerce senede hallolunacak bir dava on beş senede halledilemez. Bütün emekler boştur. Zaten ilköğretimden evvel ekonomik durumu düzeltip iyileştirmeli!" **diyorlar. Bunlar da, sözümona aydın karasının özürleridir. Özellikle bu çeşitlerden biri memleketin bir köşesinde bir selahiyet başında, hele bir vilayet başında bulunursa, talihsizlik hakiki bir felaket olur. İhmalci ve inanmamış bir valinin ilköğretimde kusurlu olduğunun farkına varıldıktan sonra iyileşmiş neticeyi ancak dört yıl sonra alabilirsiniz. Bir senelik fena takip, fena zihniyet en azından zararın üç yıl uzamasına sebep olur; müsbet neticeyi her şeyden evvel işbaşında bulunan bütün vazife sahiplerinin, özellikle valilerin, kaymakamların ve maarif müdürlerinin himmetinden bekliyorum."**

* * *

Vali ve kaymakamların bir bölümü köy enstitülerine niçin karşı çıkmışlardı? Bunun nedeni şu: Daha önceki yıllarda jandarma onbaşısı köye gelip bir öğ-

retmene: "Vali, ya da kaymakam seni çağırıyor" dediği zaman, öğretmen hemen bu çağrıya uymak zorundaydı. Hak, hukuk, yetki konularını araştıramazdı, oysa şimdi köy enstitüleri "emir kulu" değil, kişilik sahibi, aydın öğretmen yetiştiriyor ve o öğretmen böyle bir çağrı karşısında, gelen jandarma onbaşısına, yazılı bir buyruk getirip getirmediğini soruyordu. İşte bu davranış, yetkili bürokratları öfkelendiriyor, zaten çevrelerindeki kimi etkin feodallerin köy enstitüleri karşısında "iftiracı" tutumlarından etkilenmiş oldukları için, böyle öğretmenlere hemen "komünist" damgasını yapıştırıyordu. Tarihimizde III. Selim, II. Mahmut, Abdülmecit dönemlerindeki kısır reform ve yenileşme girişimlerine karşı kullanılan "**gavurluk**" suçlaması, yerini "komünistlik" suçlamasına bırakmıştı. Oysa köy enstitüleri, halkı kendi içinde aydınlatmak, ona ulusal müziğini, ulusal oyunlarını, ulusal tarihini tanıtmak, kısacası, onu milliyetçilik doğrultusunda bilinçlendirmek, ona ulusal gururu aşılamak görevini yapan kuruluşlardı.

Ben, halktan, garsonlardan, şoförlerden: "Amerika olmasa biz ayakta duramayız" sözünü çok duymuşumdur; çünkü bunlar kafaları o doğrultuda yıkanmış bilinçsiz kişilerdi. Aynı bilinçsiz kişilerin, Tanrı esirgesin, yarın bir Sovyet veya Çin etkinliği karşısında; "Rusya veya Çin olmasa, biz ayakta duramayız" diyeceğinden hiç kuşku duymuyorum. Birini söyleyen ötekini de söyler; çünkü ulusal bilinçten yoksun kişilerin kafası bir lüleci çamuruna, ya da yumuşatılmış balmumuna benzer; hangi damgayı vurursan onun izini taşır; **ulusal gurur ve bağımsızlık bilinci olmayan toplumlar her zaman bu tehlike ile karşı karşıyadır.**

Köy enstitüleri ulusal bilinç taşıyan, kişilikli bir gençlik yetiştiriyordu. **Tabandan kalkınmak için olumlu seçilim süreci yaşanıyordu o kurumlarda: Yarının Türk aydınlarını yetiştirmek için yeterli zekâları Türkiye'nin köylü-kentli bütün bireyleri arasından seçmek en iyi sonucu verir ve ülkemiz ancak böyle zekâlar sayesinde hızla kalkınabilirdi.**

* * *

"Köy enstitüleri komünist yatağı olmuş" suçlaması çok alçakça bir iftiradır. Onların içine komünist diktasını önleyen kafalar sızmış olabilir; ama dişlerimizden biri çürüdü diye nasıl hepsini birden çektirmeyip, çürüğünü aldırıyorsak, ulusal gururdan ve özgürlük bilincinden yoksun öyle birkaç kafa için bütün köy enstitülerini kapatmak, gerçekten çok yanlış ve zararlı olmuştur. Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Mehmet Başaran, Şevket Gedikoğlu —başta son kitabından söz ettiğim— Talip Apaydın ve bunlar gibi, enstitü çıkışlı yazarları okudukça; "**Eğer bu enstitüler kapanmasaydı, daha nicesi yetişirdi bu ülkede**" diye içim sızlar hep. Büyük bir zevke okuyup yararlandığım,"**ÖĞRETMEN DÜNYASI**" dergisinin ocak 1983 tarihli sayısında (S. 25'te) sayın **Cemal Türkmen**'in "**Öğretmenin ve Eğitimin Kalitesi**" başlıklı özlü yazısında dediği gibi, "**Tuttuğunu koparan öğretmen yetiştiren köy enstitülerinin kapısına kilit vurmak, kimilerince bir övünç kaynağı olmuştur.**"

Dahası var: Bu enstitülerin kapatıldığı yerlerde beyinleri körletilmiş vatandaş yetiştirmek için Kuran kursları açılıyor. Siyasal Bilgiler Fakültesi toplumbilim profesörü Dr.İbrahim Yasa'nın 1969 yılında yayımlanan "**Yirmi Beş Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü**" başlıklı kitabının 202'inci sayfasında yer alan şu satırları hiçbir yorum yapmadan aşağıya aktarıyorum:

"Köylülerden bazıları Cumhuriyet'in ilanından bu yana gizli gizli de olsa, çocuklarını hocalara göndererek, din dersi aldıragelmişlerdir; 1950'den sonra bu işi açıktan açığa yaptırmakta devam etmişlerdir, fakat bunu bir türlü istedikleri düzen ve örgüt altına alamamışlardı. Bugün artık resmi olarak bir Kuran kursu hocasına kavuşma başarısını kazandıkları için, hepsi değilse bile, bir kısım köylüler resmi okul saatleri dışında çocuklarını Kuran kursuna göndermekte, kurs binası için bir arsa satın almış bulunmaktadırlar."

Bütün aydınların bildiği gibi, 1946'da çok partili demokrasiye geçiş, üç kurbana mal oldu ülkemize: 1) Laiklik ilkesi, 2) Köy Enstitüleri, 3) On binlerce hektarlık orman alanı.

* * *

12 Eylül 1980 harekâtından sonra başlatılan "**Kendi Okulunu Kendin Yap**" kampanyası sonucunda birçok varlıklı vatandaşın kurslar için değil, okullar için arsa bağışlayıp bina yaptırdıklarını TV ekranında sık sık görüp işitmek, bizi Türkiye'nin geleceği bakımından umutlandırıcı bir olgudur. Kendi okullarını kendini yapan köy enstitülerinin tam 43. yılında bu olguyu sevinçle belirtmeyi görev sayarım.

18 Nisan 1983

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
İLHAN SELÇUK
Atatürkçülüğün Alfabesi
2. Bası ederi: 200 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 21064 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 19 Nisan 1983 Salı

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Yol Kesen Irmak
H. V. VELİDEDEOĞLU
EDERİ 350 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu/İST.

ABD Beyrut Elçiliği bombalandı: 40 ölü

100'ü aşkın kişinin yaralandığı olayı El Cihad El İslami adlı örgüt üstlendi

Bir «intihar komandosunun» sürdüğü arabanın elçilik yanında patladığı sırada binada bulunan ABD'nin Ortadoğu temsilcisi Morris Drager'in eşi başından yaralandı.

Patlamadan sonra ABD 6. filosuna bağlı «Guadalcanal» helikopter gemisi elçiliğin karşısında kıyıdan 500 metre açıkta demirledi.

BİNA ÇÖKTÜ — Bombanın patlamasıyla ABD Büyükelçiliği'nde büyük hasar meydana geldi. (Telefoto AP/a.a.)

Dış Haberler Servisi — Lübnan'ın başkenti Beyrut'taki Amerikan Elçiliği'nde dün öğle saatlerinde meydana gelen patlamada 40 kişi öldü, 105 kişi de yaralandı. Ölenlerin çoğunun vize almak için elçiliğe gelen Lübnanlı yurttaşlar olduğu belirtilirken, 8 Amerikan askerinin de ölenler arasında olduğu bildirildi. BBC radyosu Büyükelçi Robert Dillon'un patlama sırasında binada bulunduğunu, ancak olaydan yara almadan kurtulduğunu duyurdu.

ABD Büyükelçiliği'nde meydana gelen bu büyük patlamadan sonra, ABD 6. filosuna bağlı «Guadalcanal» helikopter gemisi elçiliğin karşısında, kıyıdan 500 metre açıkta demirledi. Filoya bağlı bir başka gemi de 2 kilometre kadar uzaklıktaki bir limana girdi.

Amerikan AP ajansının görgü tanıklarına ve polis yetkililerine dayanarak verdiği habere göre bir müslüman militanın kullandığı ve içinde 150 kiloluk patlayıcı madde olduğu bildirilen bir araba, Ayn Mreyse semtinde, 7 katlı elçilik binasına doğru gitti ve binanın yanında büyük bir gürültüyle patladı. Patlamadan sonra bina yanmaya başladı ve çevredeki tüm binaların pencerelerinin kırıldığı gözlendi.

Lübnan Devlet Başkanı Emin Cemayel'in de denetleme amacıyla geldiği kurtarma ve enkaz kaldırma çalışmalarına 12 kadar ambülansın yanısıra, çokuluslu barış gücünde görev yapan Fransız ve Amerikan askerleri de katıldı.

Hıristiyan Lübnan'ın Sesi Radyosu olayda 40 kişinin öldüğünü bildirdi. Radyo «İntihar Komandosu»nun kullandığı arabanın diplomatik plaka taşıdığını da kaydetti.

Yabancı birliklerin Lübnan'dan çekilmesi konusunda görüşmeler yapılmak için

(Arkası Sa. 7, Sü. 2 de)

"El Cihad El İslami„ İran yanlısı bir örgüt

Dış Haberler Servisi — ABD elçiliğinin bombalanması olayını üstlenen İran yanlısı El Cihad El İslami örgütünün Lübnan'ın doğusunda üslenen bin kadar İran devrim muhafızı ile işbirliği içinde olduğu belirtiliyor.

AP Ajansı'nın Lübnan polisine dayanarak verdiği bilgilere göre örgüt Lübnan'daki Şii Müslüman grubu Emel'e bağlı. Yüzlerce silahlı militana sahip olan Emel örgütü, eski bir Lübnan kenti, Baalbek'de üslenmiş durumda. Örgütün liderliğini 40 yaşındaki bir öğretmen, Hüseyin Musavi yapıyor.

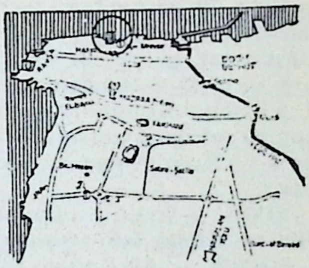
İsraillilere karşı Suriye birliklerine yardım amacıyla İran Devrim Muhafızları geçen haziran ayında Bekaa vadisindeki bu 25 bin nüfuslu kente geldiler.

Kentin ana caddesinde [illegible] katlı sarı bir binayı karargâh olarak seçen Devrim Muhafızları, caddedeki birçok duvarı İran lideri İmam Humeyni'nin posterleri ve Amerikan aleyhtarı sloganlarla süslediler.

İran Devrim Muhafızları'nın ve onlara bağlı Lübnanlı Şiilerin son aylarda Lübnan'da giriştikleri saldırılar şöyle:

— 4 Martta Bekaa Vadisi'nde Lübnan ordusuna saldırı:

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Yukarıdaki krokide dün Beyrut'ta saldırıya hedef olan ABD Büyükelçiliği 1 rakamı ile gösteriliyor. Ayn Mreyse semtindeki ABD Büyükelçiliği deniz kıyısında bulunuyor. Hemen arkasında ünlü Hamra Caddesi ile arasında kalan kesimde Beyrut Amerikan Üniversitesi kampusu yer alır. Krokide 2 rakamı ile Sovyetler Birliği Büyükelçiliği belirtiliyor. 3 rakamı ile de Türkiye Büyükelçiliği'nin 1982 yazındaki savaş sırasında kullandığı ve şu anda tamamen harap olmuş binası.

Bombalamanın ardında ne yatıyor?

Lübnan'da Şiiler de sahneye silahla çıktı

Cengiz ÇANDAR

Beyrut'taki ABD Büyükelçiliğine karşı girişilen bombalı saldırı, belirtiler bizi yanıltmıyorsa, Ortadoğu'da ve tabii en başta Lübnan'da ABD hedeflerine karşı girişilmesi muhtemel bir saldırı dalgasının ilk habercisidir.

ABD, İsrail'in Lübnan'ı işgalinden bu yana geçen süre için-

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 de)

Servet affıyla 1-1,5 trilyon lira aklanacak

Yükümlüler dünden itibaren Ziraat Bankası'nda bloke ettikleri kıymetleri geri almaya başladı. 7 banka Genel Müdürü Bankalar Yasası'nı görüşmek üzere dün biraraya geldiler.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Servet affıyla ilgili olarak Ziraat Bankasına bloke yaptırmış olan yükümlüler dünden itibaren bloke ettikleri kıymetleri geri almaya başladılar. Dört yıllık defter hesap belgeleri incelemeden kaldırılacak olan mükellefler vergi dairelerine başvuruyorlar.

Servet affıyla «aklanacak» paranın ilk verilere göre 1-1,5 trilyon liraya ulaşacağı sanılıyor.

Bazı kamu alacaklarının özel uzlaşma yolu ile tahsili hakkındaki yasa çerçevesinde uygulanan servet affı, Maliye'nin beklentilerini aştı. Maliye Bakanlığı yetkilileri, 67 ilden kesin sonuçların 1 hafta içinde alınabileceği, ancak ilk verilere göre servet affı ile «aklanan paranın» 1-1,5 trilyona ulaşacağının tahmin edildiğini bildirdiler. Yetkililer, özel uzlaşma ile vergi tahsilinin ön plana çıkartılmadığını belirterek: «Servet beyanlarının yenilenmesi ile ortaya çıkan servetten yüzde 1 oranında yani 15 milyar lira vergi tahakkuk ettirsek bu bize göre çok büyük miktardır. Maliye Bakanlığı önceleri çok daha küçük rakamlara ulaşılacağını tahmin ediyordu» biçiminde konuşuyorlar.

Maliyeciler, «Özel pişmanlıktan da 45-50 milyar liralık bir vergi geliri gelmesinin» kesinleşmek üzere olduğunu bildiriyor.

Öte yandan servet beyanlarını yenileyen yükümlülerinin

MGK, Yigit ve Aksu'nun ölüm cezalarını onayladı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — MGK, Şener Yiğit ve Cafer

ASRIN BEBEĞİ 5 YAŞINDA — Doğumu büyük yankılar uyandıran «asrın bebeği», «mucize bebek» sıfatları takılan tüp bebek Loise Brown bugün 5. yaşında.

Yepyeni buluş!

Kadınlar hormon pompası

Türkiye'de ilk tüp bebek denemesi

İlk tüp bebeğin gerçekleştiği Londra'daki klinikte bugün bir bebek yaratmak yaklaşık 200 milyon liraya malolurken, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi doktoru Prof. Ali Gürgüç, aynı olayın Türkiye'de 500 bin liraya çıkacağını söylüyor.

Jülide GÜLİZAR

ANKARA — Olayın başlangıcı filmlere yaraşır biçimde oldu. Büronun telefonu çaldı ve telefondaki ses devam etti: «Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Prof. Dr. Ali Gürgüç tüp bebek yapacak, haberiniz var mı?»

Hemen, Prof. Dr. Ali Gürgüç'ü aradık, duyduğumuz haberi doğrulatmak istiyorduk. «Evet» diye güldü Prof. Dr. Gürgüç, «Öyle bir kötü niyetimiz var.»

Ülkemizde milyonlarca umutsuz kadına umut verecek bir olay bizde de ele alınmış oluyordu. Prof. Dr. Ali Gürgüç «Evli her on çiftten birinin çocuğu olmuyor. Yani onda bir oranında diyebilirsiniz?» diyerek lar bu düşüncenin çıkış noktası oldu. Ayrıca dünyada başlatılan bu çalışmaya bütün ülkelerin katılması gereğine inanıyorum. Konunun ayrıntılarını biliyorum. Merak ettiğim nokta neydi biliyor musunuz? Acaba böyle bir çalışmayı gerçekleştirecek bir kadro kurabilir miydik? Araştırmalarımız sonunda bu konuda tam yetişmiş bir kadroya sahip olduğumuzu gördük. Sıra alet-edevat sorununa gelmişti. Yeniden bir araştırma daha. Gördük ki ufak bir çalışmayla her biri bir yerde bulunan bu cihazları da toparlamak mümkün. Zaten şimdi işin bu aşamasındayız. Organizasyon faslı tamamlandı. Üniversite'den de gerekli yardımı gördük. Elimizde bulunan hastalar arasında

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

350 milyonluk dört kanser cihazı çürüyor

Asiye UYSAL

Işın tedavisi gören kanser hastalarına, kimi hastanelerde cihazların ışınından, bazı hastanelerde günde 3 — 4 saat yararlandıklarına dikkat çekilerek, boşa kullanılan ışın nede-

Askeri Mahkeme, "Korsan„ için tutuklama kararı verdi

Açlık grevi tehdidinde bulunan Mahmut Kalkan, bugün Atina'da yargıç önüne çıkarılıyor.

Haber Merkezi — THY'nın İstanbul - İzmir seferini yapan «Ankara» uçağını cuma günü Atina'ya kaçıran ve bugün yargıç önüne çıkarılacak olan hava korsanı açlık grevi tehdidinde bulunduğu bildiriliyor. Uçak kaçırma olayıyla ilgili olarak İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi de hava korsanı hakkında gıyabi tutuklama kararı verdi. Yeşilköy Havalimanı yolcu arama bölümünde görevli bir polis memuru da tutuklandı.

Atina muhabirimiz Stelyo

ABD Büyükelçisi'nin Cumhuriyet'e demeci (1)

"10'a 7 oranına ABD yönetimi karşıdır"

YALÇIN DOĞAN/*20 Nisan 1983*

ANKARA — Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye arasında son günlerde trafik hayli yoğunlaştı. Özellikle son hafta, hemen her gün Washington kaynaklı haberler ve Türkiye'yi yakından ilgilendiren gelişmeler birbirini izledi. Amerikan Kongresi Alt Komitesinde alınan yardım kararının azaltılmasından tutun da, İnsan Hakları Komisyonu'nda Türkiye'ye yönelik eleştirilere dek bir dizi gelişme iki ülke arasındaki trafiğin yoğunluğunu vurgulamaya yetti de arttı bile.

Bu nedenle, ABD'nin Ankara Büyükelçisi Strauzs-Hupe ile son gelişmeler üzerine bir sohbet yaptık.. Büyükelçiye yönelttiğimiz sorular ve yanıtları aynen şöyle:

SORU — Sayın Büyükelçi, sohbetimize isterseniz yardımla ilgili gelişmelerle başlayalım. ABD'nin 1984

mali yılı içinde Türkiye'ye yapmayı tasarladığı yardım miktarı geçen hafta Temsilciler Meclisi Alt Komitesi'nde azaltılırken, Türkiye ve Yunanistan'a yapılacak yardımlara ilişkin (10'a 7) oranı da korundu. Kongre'deki bu gelişme Başbakan Sayın Ulusu'nun da basın toplantısında belirttiği üzere Ankara'da kaygı yarattı. Sizin bu konudaki düşünceniz nedir?

YANIT — Bu karar Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Alt Komitesinde alındı. Bu kararın geçerlik kazanabilmesi için Dış İlişkiler Komitesi, Temsilciler Meclisi ve daha sonra da Senato'da onaylanması gereklidir. Bu açıdan bakıldığında oldukça uzun bir yasama sürecinin daha henüz başlangıcındayız. Benim düşüncem, bu sürecin nasıl sonuçlanacağını bekleyip görmektir. Bundan önce Alt Komite kararının Dış İlişkiler Komitesi tarafından geri çevrildiği durumlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Alt Komite'nin kararını Kongre'nin nihai kararı olarak almamak gerekir.

SORU — Yani, yardım miktarı daha sonra arttırılır mı demek istiyorsunuz?

YANIT — Alt Komite kararının aynen kaldığını varsaysak bile, Türkiye yine de içinde bulunduğumuz yıla kıyasla çok daha fazla, 315 milyon dolar daha fazla askeri yardım alacaktır. Bu yılki askeri yardım miktarı 400 milyon dolardır. Bu artışla birlikte öngörülen, rakam olarak önemli bir miktardır. Dikkate alınması gereken bir başka nokta da yardımın koşullarıdır. Yönetim, askeri yardımların büyük bir bölümünün hibe niteliğinde olmasını öngörmüştür.

Sonuçta, Türkiye'ye yapılan yardım artmakta ve yardımın koşulları da iyileştirilmektedir. Eğer kesinti korunsa bile, her halükârda bu yılla karşılaştırıldığında ABD yardımı açısından Türkiye çok daha iyi bir durumda olacaktır. Bu unutulmamalıdır.

MISIR VE TÜRKİYE

SORU — Türkiye'ye yapılacak yardımlar Kongre'de kısıtlanabiliyor. Bunda da Rum Lobisinin etkili olduğu öne sürülüyor. Oysa Mısır gibi Kongre'de lobisi olmayan bir ülke ABD yardımlarından yararlanmada ikinci sırada yer alabiliyor. Bunu nasıl açıklarsınız?

YANIT — Türkiye'nin durumunu Mısır ile karşılaştırdınız. Biz Türkiye'ye 30 yılı aşkın bir süredir yardımda bulunurken, yakın yıllara kadar Mısır için herhangi bir şey yapmıyorduk. Mısır son yıllarda ABD'den önemli miktarlarda yardım sağlamıştır. Ancak bu miktar, Türkiye'nin başından beri aldığı yardımların toplamıyla kıyaslanamaz.

Ayrıca hatırda tutulması gereken bazı özel koşullar vardır. Mısır, Sovyetler'in desteğinde bir ülkeyken, bizim desteğimize geçmiştir. Biz Sovyetler'in yerine geçtik. Mısır'ın İsrail ile müzakereye oturmayı kabul ettiğini biliyorsunuz. Bizim ilgilerimizi dikkate almalısınız. Bizim bazı çıkarlarımız var. Bu Mısır'ın bizim gözümüzde Türkiye'den daha önemli olduğu anlamına gelmez. Bizim söylediğimiz şu: Özel bir durum vardır. Mısır'ın tarihi, geçmişte bizimle ve İsrail ile olan ilişkileri bizi etkilemiş ve yönetimin bu ülkeye önemli ölçüde yardım verilmesi kararında rol oynamıştır.

TÜRKİYE YARDIM ALAN TEK ÜLKE DEĞİL

SORU — Türkiye'ye yapılması öngörülen yardım üzerinde Kongre ile Yönetim arasında bazı tartışma konuları var galiba?

YANIT — Kongre ile Yönetim arasındaki tartışma konusu Türkiye'ye Yunanistan'a ya da Mısır'a yapılacak yardımlar değildir. Yönetim ile Kongre arasındaki çelişki, dış yardım tasarısının büyüklüğü üzerindedir. Yönetim, Kongre'den vermeye hazır olduğu miktardan daha fazla yardım tahsis etmesini istemektedir. Yapılan eleştirilere bakılınca kanımca, tek tek ülkelere yapılan yardımlar üzerinde durmak yerine konunun bizim bütçe yöntemlerimiz çerçevesinde ele alınması daha yerinde bir yaklaşım olur. Sizin de bildiğiniz gibi, bütçe dev bir açık verecektir. Kongre de bazı iç harcamalar dışında yönetimin öngördüğü artışları onaylamada oldukça eli sıkı davranmaktadır. Dış yardımlar bütçedeki tek kalem değildir. Türkiye de Dış Yardım Tasarısındaki tek ülke değildir. Bu müzakerelerin anlaşmayla sonuçlanacağını umuyoruz.

SORU — Yunanistan ile anlaşma sağlanırsa, bu korunmuş bulunan 7'ye karşı 10 oranının bir sonucu mu olacaktır?

YANIT — Yine Temsilciler Meclisi Alt Komitesi'nin kararına geliyorsunuz. Yönetim, (10'a 7) oranını uygun görmediğini açık bir şekilde belirtmiştir. Ama Kongre bu oranı kabullenirse, bu ayrı bir konudur. (10'a karşı 7) oranlaması ABD hükümetinin politikası değildir.

SORU — Peki kimin politikasıdır?

YANIT — Bu yalnızca Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Alt Komitesi'nin kararıdır. Yönetim buna katılmadığını bildirmiştir.

19 Nisan 1983

SORU — ABD yönetiminin Türkiye'den Kıbrıs konusunda herhangi bir beklentisi var mı?

YANIT — Türkiye'den herhangi bir şey talep ettiğimizi soruyorsanız, hayır. Biz toplumlararası görüşmelerin, sorunun çözümü için en doğru yol olduğunu defalarca belirttik. Bu görüşmelerin anlaşmayla sonuçlanacağını umuyoruz. Bizim Kıbrıs sorununa ilişkin politikamız budur. Biz, ayrıca sorunun Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na götürülmesi yerine, toplumlararası görüşmeleri tercih ediyoruz.

SORU — Türkiye ile ABD arasında havaalanlarının modernizasyonuna ilişkin bir askeri mutabakat imzalanmış bulunuyor. Bu anlaşma çerçevesinde havaalanlarında modernizasyonun gerçekleşmesi hangi durumda?

YANIT — Modernizasyonun gerçekleştirilmesi de ayrı bir müzakereyi gerektirir.

SORU — Hangi açıdan?

YANIT — Askeri mutabakat herşeyi kapsıyor. Bunun içindeki projelere geldiğinizde her proje üzerinde ayrı ayrı anlaşmaya varılması gerekir. Türk hükümetisize bu konuda benden çok daha iyi cevap verebilir.

SORU — ABD hava kuvvetleri bakanı geçtiğimiz hafta "Cumhuriyet"e verdiği özel demeçte, Türkiye'de yeni üsler için Kongre'den para talep ettiklerini söyledi. Yeni üslerle kastettiği nedir? Hangi yeni üsler bunlar?

YANIT — Bunu hükümetinize sorun. Verner Orr, askeri mutabakattan bahsediyordu.

SORU— ABD'li yetkililer çevik kuvvet için bölge ülkelerinden geçiş kolaylıklarının önemini vurguluyorlar. Bir bunalım anında ABD'nin Türkiye'den bu çerçevede herhangi bir kolaylık talep etmesi olasılığı var mıdır?

YANIT — Şu ana kadar Türkiye ile askeri işbirliği alanında yaptığımız bütün anlaşmalar NATO çerçevesinde olmuştur. Bizim Türkiye'den beklediğimiz, bir bunalım anında NATO'ya sadık bir müttefik olarak hareket etmesidir.

(ABD Büyükelçisi ile sohbete başlamadan önce, büyükelçilikte yoğun bir faaliyet göze çarpıyordu. Çünkü, birkaç saat önce Beyrut'taki ABD Büyükelçiliği'nin bombalandığı haberi ulaşmıştı. Konuyu bu yöne çektik.)

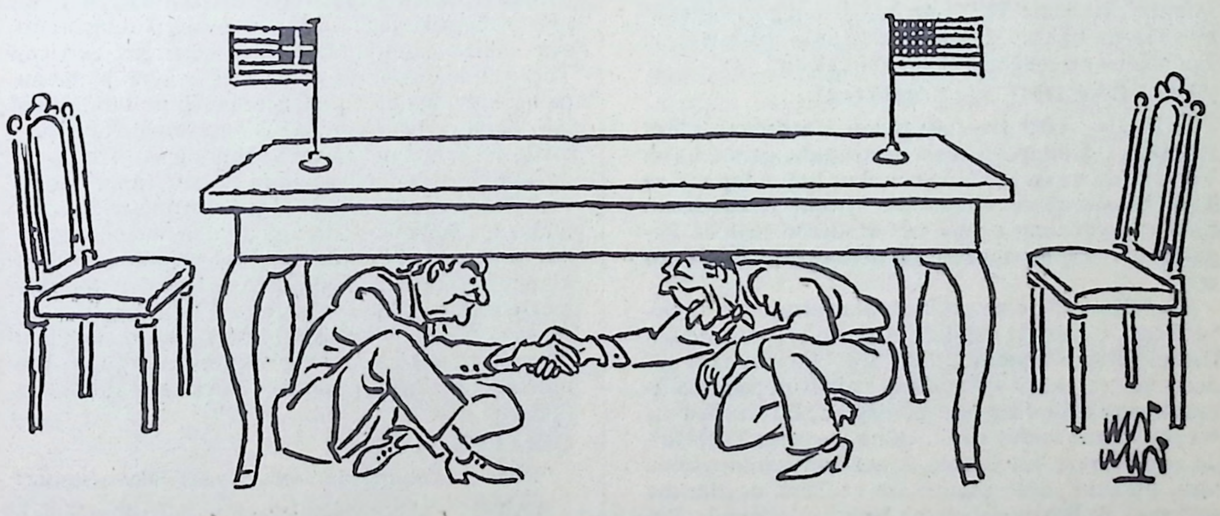
SORU — Beyrut'taki Büyükelçiliğinizin bombalanması yeni bir uluslararası terör olayı... Ne düşünüyorsunuz uluslararası terör konusunda?...

YANIT — Bu, diplomatik dokunulmazlık ve diplomatik güvenliğe yönelmiş vahşi bir saldırıdır. Türkiye ve ABD gibi uygar ülkeler terörizmi dünyadan kaldırmak için ellerinden gelen her türlü çabayı göstermelidirler. Bizim için şok etkisi oldu. Aynı şeyin sizin hükümetiniz açısından da söz konusu olduğunu tahmin ederim. Çünkü Türk ve ABD hükümetleri terörizmle mücadele kararlılığında aynı çizgidedirler. Aynı kararlılık içindedirler.

SORU — Bu kararlılığın uygulanacak somut bir programa dönüşmesi söz konusu mu?

YANIT — Bu sorunuzun karşılığını yine en iyi Türk makamları verebilir.

ABD Büyükelçisi Hupe ile **"İnsan Hakları ve Demokrasi"** konularında yaptığımız söyleşiyi yarın yayınlayacağız.

Cumhuriyet'e demeç (2)

Amerikan Büyükelçisi: İnsan haklarını ciddiyetle izliyoruz

YALÇIN DOĞAN/*21 Nisan 1983*

ANKARA — Amerikan Kongresi'nde geçen hafta iki gelişmeye tanık olundu. Bunlardan ilki, yardımlarla ilgiliydi. İkincisi de, yine Kongre'de ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı **Elliot Abrahms**'ın da katıldığı **"Türkiye'de İnsan Hakları"** konulu oturumdu.

Amerika'nın Ankara Büyükelçisi **Strauzs-Hupe** ile söyleşimizin son bölümünü bu nedenle **"İnsan Hakları"** ve buna Amerika'nın bakış açısı üzerinde yoğunlaştırdık.

SORU — Sayın Büyükelçi, geçtiğimiz hafta Amerikan Kongresi'nde gözlenen bir başka olay da, Türkiye'deki insan haklarını konu alan özel bir oturumun düzenlenmesiydi. Türkiye bir NATO ülkesi... Sizin Kongrenizde herhangi bir NATO ülkesindeki insan haklarına ilişkin daha önce bu tür bir oturum düzenlendi mi?..

YANIT — ABD yasalarına göre, yönetim yalnızca Türkiye hakkında değil, dünyadaki bütün ülkelerde insan haklarının durumunu gözleyen bir rapor sunmak durumundadır. Bu açıdan, Türkiye hakkında da bir rapor sunulmuş olması, istisnai bir durum değildir.

SORU — Kongredeki konuşmalara bakılırsa, son zamanlarda ABD'de, Türkiye'de insan haklarına ilişkin bazı eleştirilerin arttığı gözleniyor. Bu eleştiriler Amerikan Yönetimi'nin Türkiye'ye dönük politikasında bir değişikliğe yol açabilir mi?

YANIT — Daha önce söylediğim gibi, biz dünyanın dört bir yanında insan haklarının durumunu ciddi bir şekilde gözlüyoruz. İnsan haklarının gözlenmesi kamuoyuna ulaşan bilgilerle birlikte önemli bir ağırlık taşır. Yönetimi ya da Kongreyi değil, ortalama Amerikalı vatandaşı kastediyorum. Her ortalama Amerikan vatandaşı dünyada insan haklarının durumuna belli bir ilgi gösterir. Buradan yola çıkmak gerekir. Bu, özellikle Türkiye'ye ya da başka bir ülkeye karşı yöneltilen bir şey değildir. Doğu Bloku, Sovyetler Birliği ve Polonya'ya dönük tutumumuz ortadadır. Biz insan haklarının gözlenmesinde ve insan hakları ihlalleri karşısında çok hassasız. Bu, bizim geleneğimizin bir parçasıdır.

ABD YÖNETİMİ NE YAPIYOR?...

SORU — ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Elliot Abrahms, Kongre'de özel oturumda geçen hafta Türkiye'de insan hakları sorunları bulunduğunu ve Türk hükümeti ile sürekli bir diyalog içinde insan haklarını korumaya çaba sarfettiklerini söyledi. Reagan yönetimi bu doğrultuda herhangi bir adım attı mı?

YANIT — Size ne gibi adımlar attığımızı söyleyebilecek durumda değilim. Sizlerin iç işlerinize karışmak gibi bir niyetimiz yok. Size ülkenizi nasıl yönetmeniz gerektiği ya da insan haklarını nasıl korumanız gerektiğini söyleyecek değiliz. Bu size kalmış bir şey. Bizim işimiz değil. Buna karşılık, Türkiye'de alınan bazı önlemlerin Amerikan kamuoyunda nasıl bir etki yaratacağını size ve Türk dostlarıma söylemek de Büyükelçi olarak benim görevimdir. Bunu yaptığımı size ifade edebilirim.

SORU — Bu yaptığınız, gizli diplomasi olarak nitelendirilebilir mi?

YANIT — Hayır, size bizzat Büyükelçi olarak ne yaptığımı söyledim. Ben Türk dostlarıma şunu söylüyorum:

Ne yapmak istiyorsanız yapın, sizin ülkeniz, kendi anayasanız, kendi partileriniz, kendi geleceğiniz. Ancak yaparken bunların Amerikan kamuoyunda yarattığı etkinin ne olabileceğini de unutmayın. Eğer "Amerikan kamuoyu beni ilgilendirmiyor" derseniz, buna diyeceğim bir şey yok. Siz bilirsiniz. Ancak Amerikan kamuoyunu dikkate alıyorsanız, o zaman, şunu ya da bunu yaptığınızda Amerikan kamuoyunun tepkisinin ne olacağını da dikkate almanız gerekir.

AMERİKAN KAMUOYU VE TÜRKİYE

SORU — Türkiye'de bugünkü yönetimin Amerikan kamuoyunu dikkate aldığı görüşünde misiniz?

YANIT — Hem de çok. Benim şahsen Türk hükümetinin Amerikan kamuoyunun farkında olduğundan kuşkum yok. Ancak bunun hükümetinizin yaptıkları üzerinde belirleyici olduğunu söyleyecek değilim. Şuna inanıyorum ki, hükümetiniz doğru olduğuna inandığı şeyleri yapıyor. Şu ana kadar, çıkarılan anayasada, insan hakları konularının ele alınmasında bu düşünce hâkim olmuştur. Bu konuda benim bir diyeceğim yok. Ben yalnızca bizim, insan hakları ve işçi hakları gibi konularda güçlü görüşlerimiz olduğuna dikkat çekmek istiyorum. Bizim anayasamızı ve insan hakları sözleşmemizi okuyun, o zaman hangi konularda dikkat ettiğimizi görebilirsiniz. Bizim açık politikamız, İnsan Hakları Sözleşmemizde ifade bulur.

TÜRK ADALET MEKANİZMASI

SORU — İstanbul'daki Başkonsolosunuz gazetemiz Başyazarı Nadir Nadi'nin duruşmalarını izledi. Nadir Nadi'nin duruşmalarına gösterdiğiniz ilgi nereden kaynaklanıyor?

YANIT — Adalet mekanizmanızın nasıl çalıştığını görmek istedik. Bu meşru bir ilgidir. Sizin ABD'deki Büyükelçiniz de Amerika'daki bütün mahkemeleri izleyebilir. Hem de, rahatlıkla izleyebilir. Yalnız bir dakika... diğer sorunuza geçmeden önce, burada şunu bir kez daha vurgulamak istiyorum: İçişlerinize karışmak gibi bir niyetimiz olamaz. Size benim bütün söyleyebileceğim, biz Amerikalılar'ın insan hakları konusundaki düşünceleridir. Ayrıca, Türkiye'nin demokrasiye döneceğine olan inancımı da bir kez daha belirtmek isterim. Bunu hükümetime defalarca bildirdim. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Abrams'ın Kongre'ye sunduğu ve Türkiye'de insan haklarının durumunu ele alan rapor benim Ankara'dan gönderdiğim değerlendirmeleri esas almaktadır. Benim raporlarımın,bunda önemi, kuşkusuz büyüktür. Altını çizerek söyleyebilirim ki, hükümetiniz Türkiye'yi tam bir demokrasiye döndürmekte kararlıdır. Şu ana kadar açıklanan zaman takvimine harfiyen uyulmuştur. Bundan sonra herhangi bir sapmadan kuşku duymak mümkün değildir. Benim hükümetim de, yapılanlardan şu ana kadar tatmin olmuştur.

GELECEK YILLAR

SORU — Önümüzdeki yıllara nasıl bakıyorsunuz?

YANIT — Anayasalar güzel metinlerdir. Ancak her şey insanların anayasaları nasıl uyguladıklarına bağlıdır. Anayasalar önemlidir. Ancak bundan daha önemli olan şudur: İnsanlar anayasayı gözetirler mi? Gereklerini yerine getirirler mi? Anayasayı değiştirirler mi? Bunların hepsi geleceğe bağlıdır.

SORU — Sorularımız bu kadardı. Sizin eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

YANIT — Uzun yıllardır iyi ilişkiler sürdürdüğümüz Türkiye'ye vefalı bir müttefik olarak büyük saygı beslediğimizi, Hükümetinizin karşı karşıya olduğu sorun ve güçlükleri çok iyi anladığımızı ve hükümetin demokrasiye dönüş konusundaki zaman takvimine sadık kalmasından etkilendiğimizi lütfen okurlarınıza iletin.

Üs'ler ve Silahlar?

İLHAN SELÇUK / *21 Nisan 1983*

NATO 1949'da kurulmuştur. Türkiye NATO'ya 1952'de girmiştir. *"Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü"*'ne ilk harflerini yan yana getirerek kısaca NATO diyoruz.

Adı üstünde, NATO bir ortak savunma anlaşmasıdır; *"ulusal değil, uluslararası"* niteliktedir; çeşitli devletler ulusal çıkarlarına uygun geldiğini düşünerek bir *"ortak savunma"* anlaşmasında buluşmayı yeğlemişlerdir.

Ulusal savunma ile *NATO* ne eş anlamlıdır, ne de özdeştir.

Kimileri NATO ile ulusal savunmayı birbirine karıştırırlar; bu yanılgıdır.

NATO'ya bağlı her ülkenin kendine göre ulusal savunma (ya da saldırı) gerekleri vardır. Bunun çeşitli örneklerini yaşadık, gördük. İngiltere'nin Falkland adaları savaşı NATO'nun *"ortak savunma"* kapsamına girebilir mi? Ne var ki *"Majestelerinin ülkesi"* Güney Atlantik'teki Falkland ya da Marounies adaları için Arjantin'le savaşmayı yeğlemiştir.

General de Gaulle, Fransa'yı NATO'nun askeri kanadından çekmiş, Fransız ordusunu tümüyle ulusal savunmaya dönük yapı ve planlama içine sokmuştur. Fransa'nın ve İngiltere'nin NATO dışı tutumları kendine özgü ulusal savunma kavramları içinde nükleer güçlerini geliştirmelerine yol açmıştır.

★

Son çeyrek yüzyıl içinde Türkiye, NATO dışı ulusal savunmanın önemini deneyimlerle kavradı. 1964 ve 1967'de Kıbrıs sorunu, gerçekleri dile getirdi. Bugün *Kıbrıs Türk Federe Devleti*'nin sınırları içinde yaşayan Türkler, 1960'larda soykırıma dönüşen sürekli tehlike içindeyken NATO'lu ortaklar (başta garantör İngiltere) olaya ilgisiz gözlerle bakıyorlardı. Falkland adaları için ta Güney Atlantik'e gitmeyi göze alan İngilizler, Kıbrıs'taki Türkler öldürülürken kıllarını kıpırdatmıyorlardı. NATO'daki *"büyük müttefik Amerika"* ise anlaşmaların verdiği hak ve yetkiye dayanıp Kıbrıs'a yönelen kuvvetlerimizin önüne çıkıyor; Türkiye'yi tehdit ediyordu.

1964'te ABD Cumhurbaşkanı Johnson'un Türkiye Başbakanı İsmet Paşa'ya gönderdiği ünlü mektup, *"Washington'un NATO anlayışı"* ile *"Türk ulusal savunma gerekleri"* arasındaki derin ayrımı vurgulayan tarihsel bir belgedir.

Türk Ordusu bu olaydan sonradır ki, hiçbir *"NATO müttefiki"*'ne güvenmeden kendi askeri mantığı içinde Kıbrıs sorununu çözmeye ve Ada Türklerini güvenceye almayı düşünmüştür. Ege'deki vazgeçilmez ulusal haklarımızı sürekli saldırı altında tutan *"NATO'daki müttefikimiz Yunanistan"* ise bir *"uyarıcı"* güç olmuş; burnumuzun dibindeki adaları Lozan Antlaşmasına aykırı olarak silahlandıran Atina *"saldırının tek yerden değil, çeşitli yönlerden gelebileceeği yasası"*'nı Türkiye'ye anımsatmıştır.

Türkiye, Ege Ordusu'nu NATO ortak savunma mantığı içinde değil; ulusal savunmanın zorunlu gerekleri içinde oluşturmuştur. Zaten Türk Silahlı Kuvvetleri *Atatürk'ün savaş, barış ve ulusal savunma* ilkelerine göre kurulmuştur.

★

Ulusal savunma ile *Natosal savunma* arasındaki ayrımı yaşadığımız yakın tarih vurgulamıştır. Bu vurgulama süreci içinde ABD'nin tutumu hep olumsuzluk çizgisini içermiş; 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Türkiye'ye yaklaşık üç yıl süren silah ambargosu uygulanmıştır. Amerika, yıllardan beri Türkiye'ye dönük askeri kredileri kısarken, Yunanistan ve İsrail'i güçlendirme politikasını uygulamıştır. Bu politika; 1) Hem NATO'da üştlendiğimiz yükümlülüklerin gereklerine, 2) Hem de ulusal savunma gereklerimize aykırı düşmektedir.

ABD'nin Türkiye'ye dönük politikasının yıllardan beri süregelen temel kuralı şudur: *"Türkiye'yi NATO ve Amerikan üsleriyle donatmak; Türk silahlı kuvvetlerini silahça eksik tutmak..."*

★

Bu temel politikanın hangi askeri stratejiye dayandığını anlayabiliyor muyuz?

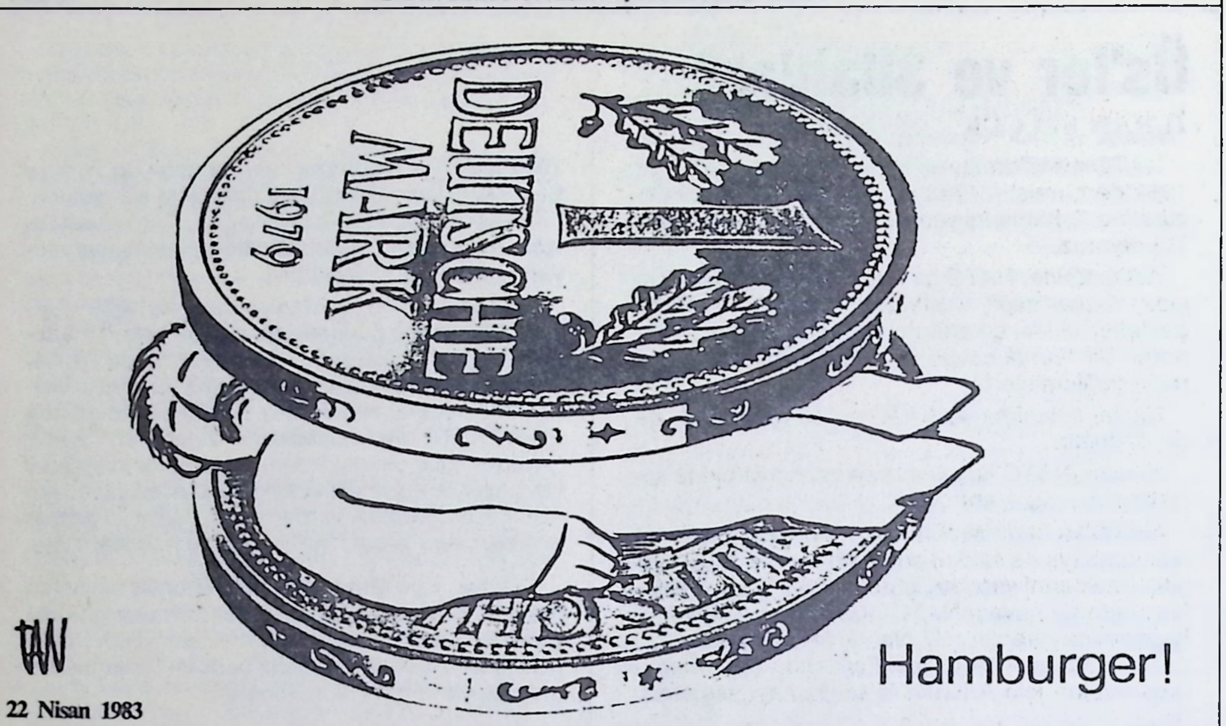
Her Türk milliyetçisi bu soruya yanıt aramak zorundadır.

Gezgin satıcının ölümü: At

ATİLLA DORSAY / *22 Nisan 1983*

Arthur Miller'in satıcısı, kurduğu tüm **"yükselme"** düşlerinin paramparça olması, aile bireyleriyle ilişkilerinin tam bir iletişimsizlik tuzağına düşmesi nedeniyle yaşamdan ayrılmayı seçer. Üstelik **Freud** ve **Jung** öğretisinin en beylik verileriyle bezenmiş ve alabildiğine **"dramatik"** kılınmış bir ölümdür bu.. **Ali Özgentürk**'ün **"Gezgin Satıcı"**sı **Hüseyin** ise, hayattan, gerçi bir bıçak darbesinin içerdiği şiddetle, ama aslında yumuşak, sessiz bir biçimde ayrılır: **"Adli vaka"** olmasa kimsenin farkına bile varmayacağı, **Hüseyin**'in yaşadığı gibi göçmesidir bu.. Bizim insanımıza özgü biçimde yaşanmış ve sonuçlandırılmış bir hayattır sonunda... Koca kent İstanbul'da gazetelere bile geçmesi kuşkulu bir **"haber"**dir... Alçakgönüllü, sıradan, usul usul...

Bu nitelikler, zaten **Özgentürk**'ün güzelim filmi **"At"**ın temel nitelikleridir. Filmi görmeden hakkında çok şey dinledim. Sanırım ki kulağıma gelen tüm eleştiriler, filmin şaşırtıcı denli yeni, alışılmamış yapısından kaynaklanıyordu. Aslında ben de bir süre öyle düşündüm: Oğlunu ne pahasına okutmak tutkusuyla köyü bırakıp büyük kente gelen **Hüseyin**'in

22 Nisan 1983

ve canıciğeri **Ferhad'**ının öyküsü neden bu denli **"gevşek"** biçimde anlatılmış, neden sanki sağlam bir **"dramaturji"** çabasından yoksun bırakılmıştı? Olayın **"toplumsal eleştiri"** yanı niye daha güçlü değildi, **"çocuğunu okutmak"**, eğitimin (13 yaşına dek) zorunlu olduğu Cumhuriyet Türkiye'sinde gerçekten bir sorun muydu?

GERÇEK HAYATTAKİ FANTASTİK

Ama sonra şunu farkettim... Özellikle filmin etkisinden günlerce sıyrılamayınca.. **"At"** ilk bakışta anlatmak istiyor göründüğü şeylerin hiçbirini anlatmıyordu, en azından asıl anlatmak istediği bunlar değildi... **"At"**, **Ali Özgentürk'**ün kendi ifadesiyle belirttiği gibi **"..dünyanın en tuhaf şehirlerinden birinde hayatın kendiliğinden akışını yakalama çabası"** idi. Bu genel tanımlamanın içinde İstanbul'un olduğu denli hayatın, insanın, bireyin ve birey / toplum ilişkilerinin tüm karmaşıklığı, zenginliği, çapraşıklığı da yatıyordu. **"At"**'ın köylüsü **Hüseyin, Genco Erkal'**ın derinleşmiş çizgilerinin imlediği **"hayat yorgunluğu"** içinden bir çocuk yüzünü anımsatan meraklı, keşfe hazır, hayata dört açık kocaman gözleriyle çevresine bakarken, yaşadığı her anın, karşılaştığı her olayın sanki bir **"masal"** niteliği taşıdığını keşfediyordu, hayatın en gerçekçi (yani sorunlara en yakın) biçimde yaşandığı zaman bile (yoksa asıl o zaman mı?) ne denli **"fantastik"** bir olay olduğunu algılıyordu.. Düşlenen, ama erişilemeyen **"at"** imajı, **"öldürülmüş oğlunu"** arayan **"deli"** kadın, **Ferhat'**la, **Ferhat'**ın geleceğiyle, ölümle, **"acı âkıbet"**'le ilgili **"fantastik"** görüntüler... Ama bu **"düşlem düzeyi"**'ndeki görüntülerden daha mı az **"fantastik"**'ti, filmde yer alan **"gerçek hayat"** görüntüleri? Yolun ortasına düşüp ölen ve çevresinden araçların duraksamadan gelip gittiği at, **"kaldırımları işgal ediyor"** diye belediye memurlarının sürekli kovaladığı ve sattıkları meyve-sebzeyi denize döktüğü **"gezgin satıcılar"**, yasa gereği oğlanın **"ancak babası ölmüş olursa"** okula (herhalde Darüşşafaka'ya alınacağını söyleyen, hem de bunu **"babaya"** söyleyen görevli memur? **"Ölü satıcıları"**'nın para-pul yaptığı, **Mafya'**ların parsellediği, insanın hem insanın kurdu, hem de en dar zamanında yardıma yetişen dostu olduğu bir garip düzen, bir garip kent?

İlk cinselliği yaşlı ve kör **"hayat kadını"**'ndan öğrenen yeni-yetme çocuklar? Tüm bu görüntüler, aslında **Özgentürk'**ün filmine zaman zaman yerleştirdiği simgelerden, düşsel motiflerden sahnelerden daha az mı fantastikti?

YENİ BİR ARAYIŞ

Ali Özgentürk, daha ikinci filminde ilk filminin (**"Hazal"**'ın) başarısını sağlayan ögelere kesinlikle sığınmayan, yeni bir arayış, yeni bir biçim getiren bir çalışma gösteriyor. Sinemamızın ve de sinemanın yıllanmış kalıplarını, klişelerini yüreklice bir kenara iten, hayattan, İstanbul'dan bir kesit vermeyi deneyen değişik, ama o ölçüde olgun, usta işi bir filmle... Filme simgesel olarak konmuş bazı sahneler, kuşkusuz belli bildiriler taşıyorlar, belli şeyler anlatıyorlar. Sözgelimi **"deli kadın"**'ın (usta oyuncu **Güler Ökten**), aradığı **"öldürülmüş çocuğu"** (yoksa çocukları mı?) ile bir dönemin grotesk anarşisini ve bu anarşinin bunalttığı, şizofreniye giden bir toplumu simgelediği açık.. Bu sahneler, filmin yapısına ustaca yedirilmiş...

BİR YAŞAM FİLMİ

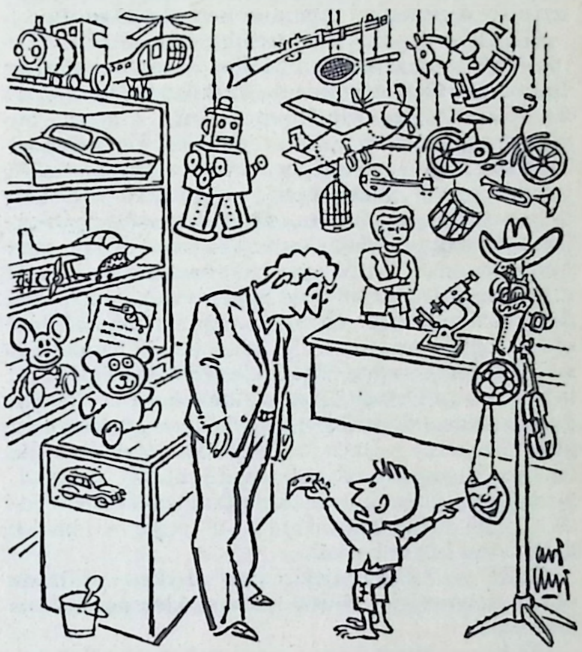
Ama asıl önemlisi, **"Özgentürk'**ün filminin genel tonu, havası.. Film, içerdiği çeşitli yapısal ve konusal ögelerin (toplumsal eleştiri, çeşitli kentsel sorunlar, kente göç, vs) hiçbirinin altını çizmiyor. Bir **"yaşam filmi"** bu, bir atmosfer filmi... Hiçbir şey, sonuç olarak, bir şafak vakti Yenicami önündeki güvercinleri, kedileri, sabahın ilk emekçilerini seyreden **Hüseyin'**in görüntüsü denli iç burucu değil. Haşin, hoyrat yaşamımızdan, bazen sevinç, ama çokluk hüzün dolu yaşamımızdan yansımalar getiriyor **"At"**.

Çevresini hayretle, şaşkınlıkla izleyen köylü **Hüseyin**'in bilinci, diğer yandan, sinemamızda ve bu tür filmlerde ele alınmış köylü bilincinden büyük farklılıklar taşıyor. **Hüseyin**'in sevgi dolu gözleriyle algıladıkları, onu ne **"sınıfsal"** bir isyana, ne koyu bir nefrete, ne de köktenci çözümlere itiyor. Hüseyin görüyor, izliyor, algılıyor, bu büyük kentteki **"harikulade serüven"**ini yaşıyor. O çılgınlığa doğru giden hayatımızın sessiz ve edilgin bir tanığıdır, **"cahil köylü"**, ama içerdiği sağduyuyla **"aydın"** ve **"insan"** nitelikleri de belirgin bilinciyle, büyük kentte yüz yıllardır hiç değişmemecesine süregelen bir serüvene bir süre için tanık olmuştur.

"At", alçakgönüllü, ama belleklerde uzun süre yer edecek filmlerden... **Işıl Özgentürk**'ün senaryosuna, **Kenan Ormanlar**'ın görüntülerine, **Okay Temiz**'in olağanüstü fon müziğine ve de tüm oyuncuların usta kompozisyonlarına hayranlığımı da ayrıca belirtmek isterim.

Başyazarımız Nadir Nadi ameliyat oldu

Başyazarımız Nadir Nadi dün başarılı bir mide ameliyatı geçirdi. Mide ülserinden rahatsız bulunan Başyazarımız Nadir Nadi'nin hastalığı bir süreden beri operasyonu zorunlu kılacak düzeye ulaşmıştı. Dün sabah yapılan başarılı müdahale ile Başyazarımız Nadir Nadi sağlığına kavuşmuş bulunuyor. CUMHURİYET çalışanları olarak kendisine geçmiş olsun diliyoruz.

23 Nisan 1983

Ulagay sordu, Özal yanıtladı:

Öncelik kurtarma operasyonuna verilince ihracatın hızı kesildi

24 Nisan 1983

SORU — Sayın Özal, sizinle konuşmamızın ilk bölümünde ekonomide yapı değişikliği konusunu ele almak istiyorum. Siz çeşitli konuşmalarınızda 24 Ocak kararlarının bir istikrar tedbirleri paketi olmanın ötesinde ekonomide belli doğrultuda bir yapı değişikliğini amaçladığını söylemiştiniz. Size göre bu yapı değişikliği ne anlama geliyordu? Ne yönde bir yapı değişikliği amaçlıyordu 24 Ocak kararları?

ÖZAL — Aslında 24 Ocak kararlarının bir ara hedefi vardı, bir de nihai hedefi. Tabii bu nihai hedef hareketli bir hedeftir, şu tarihte, bu tarihte buna varılır demek zor. Ara hedef ekonomiyi içine düştüğü sıkıntıdan kurtarmaktı. Bu işin başında da ödemeler dengesini islah etmek, Türkiye'nin kredibilitesini düzeltmek, kıtlıkları - yoklukları gidermek, ekonomide alt - üst olan dengeyi yeniden kurtarmak geliyordu. Bunların gayesi tabii esas hedefe varmak için bir sıçrama tahtası görevi yapmaktı...

SORU — Peki, esas hedef neydi Sayın Özal?

ÖZAL — Esas hedefi şöyle tarif edebiliriz: Biz asırlardan beri, bilhassa son 150 seneden beri bir gelişmemişlik çemberi içindeyiz, esas hedef işte bunu kırmak. Tabii bunun için yapı değişikliği, zihniyet değişikliği elzemdir. Bunu yaparken alınacak örnek de ileri Batı ülkeleridir. Zaten Atatürk'ün **"muasır medeniyet"** derken gösterdiği hedef de Batı'dadır. Şimdi bu hedefe giderken nedir sıkıntımız? Biz tarihten gelen sebeplerle içine kapalı bir toplum haline gelmişiz. Mühim olan mesele bu toplumu bütünüyle dışarıya doğru açmaktır. Bu da tabii zaman içinde olacak bir şey. Ben insanımızın kabiliyetine inandığım için bunu başaracağımıza da inanıyorum. İyi bir organizasyon, iyi bir sevk ve idareyle bu meseleler çözülebilir.

SORU — Bu esas hedefe yönelirken kullanılacak yöntem ne olmalı sizce?

ÖZAL — Prensip şu: Ekonominin tabii kanunları var. Biz bu kanunların zıddına gitmemek mecburiyetindeyiz. Biz bu kanunların iyi işlemesini temin etmeliyiz düşüncesinden hareket ettik. Genel prensibi böyle koyduktan sonra bunun tabii uygulama araçları olacak. Bunların başında serbest kur politikası, serbest faiz politikası ve serbest fiyat politikası gelir. Bunlar da kâfi değildir, uygulamada orga-

nizasyon çok önemlidir. Onu da düzenlemişizdir, yani ekonomiyi bir noktadan yürütme meselesini halletmişizdir...

SORU — Sayın Özal, burada bir noktayı sormak istiyorum. Sizin döneminizde ekonominin yönetiminde çok merkezi bir yönetim tarzı olduğu, bütün iplerin sizin elinizde toplandığı ileri sürülüyordu...

ÖZAL — Bu merkeziyetçilikle ilgili değil. Fakat mesela Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası ve Devlet Planlama Teşkilatı'ndan meydana gelen dörtgeni ele alalım. Bunlar arasında bir ahenk sağlanamadığı takdirde herkes kendine göre bir kaide koymaya kalkıyor, birinin yaptığının öbürü tersini yapıyor, hiçbir netice alınamıyor. Biz bunu önlemeye çalıştık. Bu koordinasyonu sağlamaya çalıştık. Mümkün olduğu kadar az kaide koyduk, ama bunların ahenk içinde uygulanmamasına önem verdik. Prensipler tek bir noktadan konsun dedik, ama detaylara müdahale etmedik... Bunlar da kâfi gelmedi, coğrafyamızın verdiği imkânlara bakarak transit taşımacılığına büyük önem verdik, teşvikler sağladık. Ayrıca Ortadoğu'ya gözümüzü açtık. Ortadoğu'ya sırtımızı dönseydik, açık söyleyeyim, bütün bu güzel programa rağmen netice alamazdık. Bu konuda da spesifik gayretlere gerek vardı, tüccarı, sanayiciyi, müteahhidi yanımıza aldık, bu memleketlere gittik. Bu bir örnek oldu. İhracat böyle gelişti, kabuk değiştirme böyle başladı...

SORU — "Kabuk değiştirme" derken neyi ifade etmek istiyorsunuz, bunu biraz açıklamanız mümkün mü?

ÖZAL — Şimdi kabuk nasıl değişecek? Ben kabuk değiştirmeyi modernleşme, en yeni zihniyeti, en yeni teknolojiyi kademe kademe memlekete getirme şeklinde anlıyorum. Bunu sağlamak için bir içerideki rekabetten önce dışa açılmayı esas aldık. Bu konudaki önemli kararlardan biri ihracat için sıfır gümrüklü ithalata imkân verilmesidir. Büyük tartışmalardan sonra alınan bu karar zannediyorum sanayii yapı değiştirmeye sevkeden en önemli kararlardan biridir. Ben bu sayede Türkiye'de pek çok şeyin zamanla dünya kalitesinde yapılacağına inanıyorum. Ayrıca başta saydığım kur politikası ve yabancı bankaların gelmesine izin verilmesi de dışa açılmada önemli unsurlar olmuştur.

SORU — Şimdi burada şöyle bir soru akla geliyor: Sanayi, ürettiğinin daha fazlasını dışarı satmaya başlarsa buna yapı değişikliği demek doğru mu? Yapı gerçekten değişmiş oluyor mu bu durumda.

ÖZAL — Yapı değişikliği deyince sadece fiziki değişikliğe bakmamak lazım. Belki de birçok sanayide fiziki değişiklik olmamıştır, tesis aynı tesistir. Değişiklik o işin idaresinde olmuştur. Hesabının - kitabının yapılmasında olmuştur, stok politikasında olmuştur, finansman politikasında olmuştur, pazarlama meselesine bakışında olmuştur. Aslında modern manada değişiklik deyince bunlar da olması lazımdır. Biz bazen zannediyoruz ki, o makineler gider başka makineler gelir, yapı değişikliği olur. Hayır, eski makinelerdir gene ama idare değişmiştir, hesap - kitap yapma alışkanlığı artmıştır. Türkiye'de kompüter satışları artmıştır buna bağlı olarak. Ayrıca ihracata yönelmek için tesisinde değişiklik yapanlar, bunun için yatırım yapanlar oldu. Böyle olmasaydı sanayide bu kadar ihracat nasıl yapılırdı? Bugün yatırım yapılıyor, ama hesaplı - kitaplı yapılıyor, bir takım yeni sahalara yapılıyor. Mesela konfeksiyonda bir patlama var...

SORU — Siz dışa açılma derken bir de ithalatın liberasyonunu düşünüyorsunuz galiba?

ÖZAL — Evet, dışa açılmanın ikinci safhasında esas üzerinde durduğumuz, fakat çok netice alamadığımız konu Türk sanayiinin dış rekabete açılmasıdır. Asıl mücadeleli, netice alınması zor safha budur. Biz bunu kısmen başlattık; kotalar kalktı, yasaklamalar kalktı, Liberasyon 1'den Liberasyon 2'ye aktarma politikası kalktı. Bundan sonra yapılacak şey belli bir gümrük koruması anlayışı içinde Türk sanayiini kademe kademe dış rekabete açmaktı. Biz bunun ilk tatbikatını elektronik sanayiinde yapmak istedik, ama maalesef bunda muvaffak olamadık. Bu yapılsaydı televizyon fiyatlarının kontrolüne de lüzum kalmayacaktı.

SORU — İçerideki rekabet konusunda düşünülen önlemler var mıydı?

ÖZAL — Temel olan insanların mutluluğudur, gelişme bunun için istenir. Bizim anlayışımız kendi insanımıza daha iyi mal, daha iyi hizmet götürmektir. Bunun yolu da akıllı rekabetten geçer. Monopolleri, tekelleri kaldırabilirseniz, bazı sahalardaki oligopol sistemlerine mani olabilirseniz, ama bunu zorlama yoluyla değil ekonomik metotlarla yapabilmiş olur. Bunu sağlamak için de kademeli olarak serbestiyeti arttırmak lazımdır. Bizim gayemiz de bu idi...

SORU — Sayın Özal, sizin görevden ayrılmanızda kendi düşünceniz doğrultusundaki politikalara karşı olanların, düşündüğünüz yapı değişikliğine karşı olanların etkisi olduğu söylendi. Ne dersiniz?

ÖZAL — Bunu böyle tahmin edenler oldu, dışarıdan da böyle tahmin yapanlar oldu. Tabii benim şahsen buna ait kesin bilgim yok. Ama bazı konuların şikâyet edildiğini tahmin ediyorum. Nitekim dikkat edilirse, biz ayrıldıktan sonra bir program değişikliği çok gündemdeydi. Revizyon falan da denmiyordu. Yeni bir programdan söz ediliyordu. O program bir türlü çıkmadı, çıkamayacağı da anlaşıldı. Mesela, faizler çok yüksek diyenler vardı, hâlâ da var, ama aradan bu kadar zaman geçti indirilemeyeceği anlaşıldı...

SORU — Yani sizce yapı değişikliği programı halen sürüyor mu?

ÖZAL — Ben görevden ayrılmadan bu programın uygulanmasında artık geriye dönülemez noktaya gelinmiş olduğu kanaatine varmıştım. Tabii şimdiki uygulamada nüans farkları var. Biz olsaydık daha farklı şeyler getirirdik. Kademe kademe gerekli olan şeyleri getirirdik. Bir de ekonomik idaredeki fark önemlidir. Bakanlıklar arası koordinasyon önemlidir. Bir de önemli işlerin bizzat takibi çok önemlidir. Önemli konuların peşini bırakmayacaksınız. Mesela Ortadoğu'ya açılmada işadamını, sanayiciyi, tüccarı yanınıza alıp gideceksiniz. Bunu Mitterrand da böyle yapıyor, bütün Batı böyle yapıyor. Batılılaşma kavramının içinde bu da var...

SORU — Sayın Özal, benim görebildiğim kadar sizin görevden ayrılmanızdan sonra sanayide olsun, mali kesimde olsun kurtarma operasyonları o kadar güncellik kazandı ki, ihracat, dışa açılma gibi konular biraz ikinci plana düştü, ne dersiniz?

ÖZAL — Şimdi efendim, aslında anlayış farkı var. Ben esasında bir - iki çok zorunlu hadise müstesna -ki orada da zorlanarak söylüyorum- ekonomide tabii akışın dışında koyduğumuz ana prensibe aykırı

hareketler yapılmasına karşıyım. Şirketler bir: kötü idareden, iki: kuruluşu yanlış olduğu için, üçüncüsü, kredi - borç münasebetleri iyi olmadığı için zor duruma düşer. Şimdi bunların devlet tarafından kurtarılmaması lazım. Aslında devlet tarafından kurtarılma dediğimiz hadise, milletin bunları kurtarmasıdır. Yani neticede bunun faturasını hepimiz öderiz. Bıraktığınız zaman ne olacaktır? Bugün 100 şirket bu durumdadır diyorlar. Aslında bu çapta bir operasyonda bu rakam fazla değil. Bir kısmı da **"Bir şeyler veriyorlar, biz de nasibimizi alalım"** diye başvuruyorlar. Ben taa işin başında işverenleri ikaz ettim. Zor bir dönem geliyor. Özkaynaklarınızı arttırmak zorundasınız dedim. Hatta şakaya getirerek, **"villalarınızı satın"** dedim. İki karpuzu bir koltukta taşıyorsanız birini satın diğerini iyi taşıyın dedim; içeriden veya dışarıdan ortak bulun dedim. Bunu anlayıp, kendini buna göre organize edenler çok oldu. Ama bunun yanında, **"Belki bu program tutmaz, değişir"** deyip kendini iyi idare edemeyenler de oldu. Şimdi burada yapılacak iş, bunları kendi haline bırakmaktır. Kim bunlara kredi vermişse onlar meseleleri halletmeyi düşünsünler. Bunu böyle yapmak lazım ki o krediyi verenler de bundan sonra daha dikkatli para versinler. Suyu getirenle testiyi kıranı bir tutan anlayış yerleşirse ekonomi yanlışa doğru gider. Onun için böyle bir operasyonun prensibinde mutabık değilim. Ayrıca bankaları zorlamanın da karşısındayım. Bu şirketler el değiştirebilir, yeni ortaklar girer, bir kısmı da kapanırsa kapanır. Türkiye batmaz bu yüzden. Ben bütün bunları ekonomik sisteme lüzumsuz müdahaleler olarak görüyorum...

SORU — Peki, kurtarma operasyonlarıyla ihracattaki yavaşlama arasında bir ilişki var mı sizce?

ÖZAL — Şimdi kredi imkânları bu yollara akıyorsa bu ihracatı olumsuz etkiler. Bizim kredi sisteminde yaptığımız ana değişiklik, içe dönük sanayiden dışa dönük sanayiye doğru kredileri aktarmaktı. Şimdi mesela bizim bankaları ihracat kredisi vermeye teşvik etmek için farklı munzam karşılık uygulama tedbirimiz kaldırılmıştır, bu da ihracata dönük çalışan bankaları cezalandırmak olmuştur. Netice itibarıyle bu şirket kurtarma, banka kurtarma operasyonlarıyla bir takım fonlar, içeride kendini idare edememiş ihracata yönelememiş şirketlere kaydırılmış oluyor. Bu fonlar o tarafa kaymaya devam ederse, tabii ihracata daha az kredi kalacak. Ancak ihracatın yavaşlamasında tek sebep bu değil tabii. Demin saydığım iş takibi, heyetlerin götürülmesi, devletin destek sağlaması gibi konular da çok önemli..

SORU — Bazı kredi fonlarının bu şekilde yönlendirilmesi ve kurtarma operasyonlarının sürmesi, aslında sizin değişmesini önerdiğiniz yapının korunması anlamını taşımıyor mu?

ÖZAL — Evet, bir parça öyle. Fakat bence bu çıkar yol değildir. Türkiye'de artık bizim koyduğumuz prensiplere, hedeflere sahip çıkacak güçler de çoğalmıştır. Memleketin dışa açılmasını, ihracata yönelmesini isteyenlerin sayısı artmıştır. Bunlar programı değiştirmek isteyenlere her türlü güçlüğü çıkartacaktır.

MGK parti kurucularını inceleyecek

25/4/1983

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Siyasi Partiler Yasası'nda yer alan 12 geçici madde ile kurulacak partilerin faaliyetlerinin aşamaları ayrıntılarıyla yer alıyor. Buna göre siyasi partiler 16 mayıstan itibaren kuruluş için İçişleri Bakanlığı'na başvurabilecek. Bu tarihe dek parti kurmak için hazırlık çalışmaları yapılacak, temaslarda bulunulacak.

Danışma Meclisi üyelerinin ilk genel seçimlerde kontenjandan aday olamayacaklarına ilişkin Kurucu Meclis hakkındaki yasanın anılan hükmü de yasayla yürürlükten kaldırılıyor. Bu arada ilk genel seçimlerde önseçim yapılamayacak, milletvekili adayları doğrudan kurucular kurulu üyelerinin en az üçte iki çoğunluğu tarafından seçim bölgelerine göre, bunların çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı olarak seçimden en az 70 gün önce belirlenecek.

GEÇİCİ MADDELER

2820 sayılı yeni Siyasi Partiler Yasası'nın geçici maddeleri aynen şöyle sıralanıyor:

GEÇİCİ MADDE 1) — 1.16 ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı kanunla feshedilmiş bulunan siyasi partilerden:

11 eylül 1980'den sonra gerek parti tüzel kişiliği, gerek bunların merkez yöneticilerinden veya parlamento üyelerinden herhangi biri hakkında Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitabının birinci babında yer alan devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile ilgili olarak kamu davası açılmış olanlarla, 11 eylül 1980 tarihinde iktidar partisi ve ana muhalefet partisi durumunda bulunan siyasi partilerin:

a) 1 Ocak 1980 ve daha sonraki tarihlerde, genel başkan, genel başkan yardımcıları veya vekilleri, genel sekreterleri, bunların yardımcıları ve merkez yönetim kurulu veya benzeri organların üyeleri; Anayasa'nın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlayarak on yıl süre ile siyasi parti kuramazlar, Anayasa hükümlerine dayalı olarak kurulacak siyasi partilere üye olamazlar, bu partiler tarafından veya bağımsız olarak milletvekili genel ve ara seçimlerinde, mahalli seçimlerde aday gösterilemezler ve aday olamazlar. Siyasi partilerle herhangi bir şekilde bağıntı kuramazlar ve siyasi partilerde fahri olarak bile herhangi bir görev alamazlar.

b) 1 Ocak 1980 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde üye bulunan milletvekilleri ile senatörler, Anayasa'nın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlamak üzere beş yıl süre ile siyasi parti kuramazlar, kurulacak siyasi partilerin merkez yönetim kurullarında veya benzeri organlarda görev alamazlar.

2.—.1 Ocak 1980 tarihinde kontenjan senatörü veya Cumhuriyet Senatosu'nun tabii üyesi olanlar ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bağımsız üyelerinden, haklarında Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitabının birinci babında yer alan devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümlerden herhangi biri ile kamu davası açılmış bulunanlar veya birinci fıkrada nitelen-

dirilen siyasi partilerden birine girmiş olanlar, birinci fıkranın (b) bendi hükümlerine tabi olurlar.

GEÇİCİ MADDE 2) — Bu kanunun geçici 1. maddesi kapsamında olup bu maddede gösterilen süreler içerisinde siyasi parti kuramayacakları belirtilenlerin herhangi bir siyasi partinin kurucuları arasında bulunmaları halinde, o siyasi parti tüzel kişilik kazanamaz.

GEÇİCİ MADDE 3) — Bu kanunun geçici 1. maddesi uyarınca kendilerine özel yasak getirilen kişilerin kimlikleri, statüleri ile hukuki durumları belirtilmek suretiyle kanun yayımı tarihinden itibaren yedi gün içinde İçişleri Bakanlığı'nca tespit edilerek Resmi Gazete'de yayımlanır.

Resmi Gazete'de yayım tarihinden itibaren 15 gün içinde inceleyerek karara bağlar.

Özel yasaklamaya tabi olduğu sonradan anlaşılan kişiler hakkında da yukarıdaki hükümler uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 4) — Bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçimlerinin sonucunun Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilanına kadar, Milli Güvenlik Konseyi:

Siyasi parti kurmak üzere İçişleri Bakanlığı'na verilen kuruluş bildirisinde adı yazılı bulunan parti kurucuları üzerinde incelemede bulunmak yetkisine sahiptir. Bu inceleme sonucunda bu görevler için uygun görülmeyenler hakkında; Milli Güvenlik Konseyi, temelli kapatılan siyasi partilerin her kademedeki yöneticileri ile üyelerine, parti faaliyetlerine katılma kısıtlılığı getiren Anayasa'nın 69. maddesi hükümlerine dayalı olarak, üye tam sayısı ile karar alır. Bu suretle hakkında olumsuz karar alınan kurucu yerine, diğer kurucular tarafından yenileri önerilebilir.

Bu inceleme işlemi, kuruluş bildirisinin İçişleri Bakanlığı'na verilmesi ile birlikte partinin tüzel kişilik kazanması hakkını önlemez ve geciktirmez.

İçişleri Bakanlığı, kendisine verilen kuruluş bildirisi ve eklerinin (program ve tüzük hariç) birer örneğini 24 saat içinde Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığı'na ulaştırır.

Milli Güvenlik Konseyi inceleme sonucunu ilgili partiye iletmek üzere İçişleri Bakanlığı'na ve aynı zamanda Cumhuriyet Başsavcılığı'na 20 gün içinde bildirir.

Tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde Milli Güvenlik Konseyi'nin kararını yerine getirmeyen siyasi partiler hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Anayasa Mahkemesi'nde kapatılma davası açılır.

GEÇİCİ MADDE 5) — Bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip kurulacak siyasi partilerin teşkilatlanmaları aşağıdaki esaslara göre yapılır:

a) İlk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçecek süre içinde kurulan siyasi partilerin, genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulu ve merkez disiplin kurulu üyeleri; partinin tüzel kişilik kazanmasını takip eden yedi gün içinde ilgili siyasi parti tarafından İçişleri Bakanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilir. Bu organlarda meydana gelen değişiklikler de, değişikliğin yapıldığı tarihten itibaren yedi gün içinde aynı makamlara bildirilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen süre içinde gerekli bildirimi yapmayan parti sorumluları hakkında bu kanunun 155. maddesi hükümleri uygulanır.

b) Bu kanuna göre kurulacak siyasi partiler ilçe, il ve büyük kongrelerini ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanının oluşumundan sonra ve bu tarihten itibaren iki yıl içinde yaparlar.

GEÇİCİ MADDE 6) — Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip, yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri için önseçim yapılmaz.

Milletvekili adayları; doğrudan kurucular kurulu üyelerinin en az üçte iki çoğunluğu tarafından seçim bölgelerine göre, bunların çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı olarak, milletvekili genel seçim tarihinden en az 70 gün önce tespit edilir ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı ile Adalet Bakanlığı'na bildirilir. Seçimle ilgili müteakip işlemler, seçim mevzuatına göre yürütülür.

GEÇİCİ MADDE 7) Bu kanunun yayımlanmasını müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçim tarihinden 70 gün öncesine kadar geçecek süresi içinde bir siyasi partinin, bir başka siyasi partinin kapatılmasına ilişkin dava açma isteminde bulunabilmesi için bu kanunun 100. maddesinde öngörülen:

a) Milletvekili genel seçimlerine katılmış olmak.

b) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunmak,

c) İlk büyük kongresini yapmış olmak,

şartları aranmaz.

İlk milletvekili genel seçimlerinden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçecek süre içinde, bu kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümleri ihlâl sebebiyle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bir partinin kapatılması için dava açılması konusunda Milli Güvenlik Konseyi de Adalet Bakanı kanalıyla istemde bulunabilir.

100. maddede gösterilen itiraz ve itirazın incelenmesiyle ilgili süreler, bu geçici madde kapsamına giren istemler bakımından onar gün olarak uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 8) Kurulacak siyasi partilerin tüzel kişilik kazanabilmeleri için bu kanunun 8. maddesine göre, düzenlemekle yükümlü bulundukları kuruluş bildirisi ve buna eklenecek belgeler 16 mayıs 1983 gününden itibaren İçişleri Bakanlığı'na verilir.

Bu tarihe kadar olan süre içerisinde siyasi parti kurmak için gerekli olan ve bu kanunda öngörülen hazırlık çalışmalarında ve temaslarda bulunabilir.

GEÇİCİ MADDE 9) 29 haziran 1981 tarih ve 2485 numaralı Kurucu Meclis hakkında kanunun Danışma Meclisi üyelerinin ilk genel seçimlerde herhangi bir siyasi partinin kontenjan adayı olamayacaklarına ilişkin 31. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 10) 16 ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı kanunla feshedilmiş bulunan siyasi partilerin 11 eylül 1980 tarihindeki il ve ilçe başkanlarından,

a) 11 eylül 1980 tarihine kadar beş defa arka arkaya seçilmiş bulunanların, bu kanuna göre kurulacak yeni bir partideki aynı görevlere yeniden seçilebilmeleri için aradan dört yıllık bir sürenin geçmesi gerekir. Bu sürenin başlangıç tarihi olarak 16 ekim 1981 tarihi kabul edilir.

b) On yıldan az süreyle il veya ilçe başkanlığı yapmış olanlar ise, bu kanunun hükümlerine göre kurulacak siyasi partilerde il veya ilçe başkanlığı yapabilirler. Ancak 16 ekim 1981 tarihinden önce yapmış oldukları il veya ilçe başkanları süreleri bu kanunun hükümlerine göre yapabilecekleri azami il ve ilçe başkanlığı sürelerinin hesabında gözönünde bulundurulur.

Bu madde hükümlerine uymayan siyasi partiler hakkında bu kanunun 104. maddesi hükümleri uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 11) — Bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri tarihinden önce kurulacak siyasi partilerin çeşitli kademedeki kongreleri yapılıncaya kadar geçecek sürede genel başkanlık ile il ve ilçe başkanlığına getirilenlerin bu görevlerde bulunmaları arka arkaya altı veya beş defa seçilme haklarında herhangi bir kayba sebep teşkil etmez.

GEÇİCİ MADDE 12) Bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip kurulacak siyasi partilerin il ve ilçe yönetim kurulu başkan ve üyelik görevlerine getirilenlerden geçici 6. madde hükümlerine göre partilerin kurucular kurulu tarafından görev yaptıkları yerden milletvekili adayı olarak tespit edilip, Yüksek Seçim Kurulu'yla, Adalet Bakanlığı'na bildirilenlerin, bildirim tarihinde bulundukları il ve ilçe yönetim kurulu başkanlıkları ile üyelik görevleri sona erer.''

Yeni Döneme Doğru..

25 Nisan 1983

Ülkemizdeki politika yaşamını ilgilendiren önemli adımlar atıldı. Milli Güvenlik Konseyi'nin 70 numaralı bildirisi yürürlükten kaldırıldı. Siyasal Partiler Kanunu yürürlüğe girdi. Parti girişimleri serbest bırakıldı. Siyasal partiler 16 mayıs gününden başlayarak kurulabilecekler. Bugün DM'de seçim yasası görüşülmeye başlanacak.

Bu gelişmelere bakarak, politika alanının yeniden canlanacağını umabiliriz.

Ne var ki içinde yaşadığımız özel koşullarda yeni düzenlemeleri incelersek, konuya daha dikkatli bir yaklaşımla eğilmek gerekiyor. Çünkü yeni düzenlemelerle bir yandan politikaya açılış öngörülürken, öte yandan da siyasal yaşama getirilen kimi yasakların sürmesi gözetilmiştir.

Bu yasakların şimdiye değin belirli kişilere ilişkin yanları bilinmektedir. Oldukça geniş tutulan siyaset yasaklarının kişilere yönelik maddeleriyle geçmiş dönemdeki önemli politik kadrolar, yeni açılacak dönemin dışında tutulmuştu.

Bu kez getirilen yeni düzenleme ile bugünden adı bilinmeyen, ama yeniden demokrasiye geçişte kişiliğini duyuracak olanlara da siyaset yasağı getirebileceği anlaşılmaktadır. Nitekim çok partili rejime yönelirken, seçim sonuçlarının ilanı gününe kadar, MGK'nın yeni kişilere siyaset yasağı uygulama yetkisi saklı tutulmaktadır.

Siyasi Partiler Kanunu ayrıntılı ve özenli bir yasaklar sistemini içermektedir. Bu durumda politika ortamına açılışta çok ihtiyatlı ve titiz olmak yetmeyecektir. Yasaların ve uygulamaların bütün boyutlarını siyasal hayatta görebilmek için zamana gereksinme vardır.

Geçmiş dönemdeki acıların Türkiye'yi çok partili politika hayatına karşı kuşkulu bir ortama getirdiği anlaşılmaktadır.

Acaba yeni düzenlemelerle gerçekten sağlıklı bir siyasal demokrasiye geçebilecek miyiz? Yoksa yasaların öngördüğü sistem tıkanacak mıdır?

Bunu şimdiden kestirmeye olanak yoktur.

Toplumlar her şeyi yaşayarak öğreniyorlar; Türk toplumu da yaşayarak ve deneyerek demokrasi yolunda amacına ulaşacaktır.

★ ★ ★

Kuşkunun Aşılması Önemlidir

26 Nisan 1983

Politika açılmaya başladı.

Temelde bir toplum hiçbir zaman politika dışında yaşayamaz. Nitekim Başbakan Bülend Ulusu Hükümeti'nin de bir politikası vardır. Siyasal yelpazede yeri açık seçik olan bu politikanın temel çizgileri hükümet programında yazılıdır.

Politikaya açılış deyimini siyasal partilerin varlığıyla eş anlamlı tutuyorsak iş değişir.

Türkiye'deki siyasal partilerin yeniden kurulması için çalışmaların başlaması kuşkusuz bir adımdır. Ancak, yeni yasal düzenlemelerle oluşturulan ortamda çekingenlik ve duraksama görülmesi doğaldır. Bunun ilk kanıtı, siyasal parti kurmak için ortaya çıkan adların kamuoyunu düşündürmesiyle belirginleşiyor. Ortaya yeni ve taze adların çıkması için zaman gereklidir.

Bir noktayı iyice aydınlatmakta yarar var:

Eğer çok partili rejime geçiş kararı toplumsal iradeyi vurguluyorsa, kuşkuların dağılmasında yarar vardır ve kurulacak rejimin sağlığı buna bağlıdır.

Türkiye 12 Eylül 1980'den önce terör ve anarşinin toplumda salgınlaşmasıyla hastalanmıştı. Terör ve anarşiye karşı olduğu bilinen siyasal akımların, terör ve anarşi konusunda zorunlu tutulup suçlanması, etkisizdir, haksızdır, olanaksızdır. Bu bakımdan siyasal yaşamın sağlığı da kuşkuların aşılmasıyla orantılıdır.

Acaba bu yolda başarıya ulaşılacak mıdır? Yoksa geçmiş günlerin yarattığı birikimi yüklenmiş toplumsal kesimler politikaya uzak mı kalacaklardır?

Bu soruların yanıtları seçimlere yansıyacak ve kurulacak parlamentonun yapısını etkileyecektir. Kuşkusuz amaç, nasıl olursa olsun bir parlamento değil, toplumun demokrasi karakterini taşıyan ve yansıtan parlamentodur.

★ ★ ★

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
İLHAN SELÇUK
Atatürkçülüğün Alfabesi
2. Baskı Ederi 200 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39-41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 21071 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 26 Nisan 1983 Salı

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Prof. MACİT GÖKBERK
Değişen Dünya Değişen Dil
Gerçek bir kültür kitabı
EDERİ 350 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39-41 Cağaloğlu - İstanbul

Partiler için yoğun hazırlık

Sosyal demokratlar

Erdal İnönü'nün katılacağı geniş toplantı yapılacak

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Siyasi parti kurma çalışmaları içinde Sosyal Demokrat kanattaki gelişmeler sürüyor. Çeşitli gruplarca yürütülen çalışmalara katılan Sosyal Demokrat yanlılarının bu hafta içinde Ankara'da büyük bir toplantı yapmaları bekleniyor. Bu konudaki toplantıda çeşitli grupların görüşlerini yansıtan 120 kadar eski ve yeni politikacının «Sosyal Demokrat» tabana dayalı bir parti kurulması için ortak bir noktaya ulaşmaları amaçlanıyor.

Ankara'da dün bu amacı gerçekleştirilmesi için gruplar kendi aralarında bir durum değerlendirmesi yaptılar. Gruplar ayrıca, kurucu aday saptama çalışmalarını sürdürdüler. Ankara'ya ulaşan haberlerde toplantıya niteliği ile siyasete atılmaya karar veren Erdal İnönü'nün büyük toplantıyı gerçekleştirmek için bugün ya da yarın Ankara'ya geleceği belirtildi.

Başbakanlık eski müsteşarlarından Necdet Calp ve arkadaşları dün öğleden sonra büroya geldiler. Eski Genel Sekreter Yardımcıları ve Grup Başkan Vekillerinden oluşturulan grup da dün bir toplantı yaptı.

Necdet Calp'ın önderliğinde oluşturulması düşünülen partinin kurucu adaylarından dün değin 217 [illegible]. Üzerlerinde anlaşmaya varılan kurucu adaylar şöyle sıralanıyor:

Nüzhet Atakan (Milli Birlik Komitesi eski üyesi, Cumhuriyet Senatosu eski üyesi), Aytekin Yıldız (Gazeteci, a.a. eski Genel Md.), Şeref Uğur (Emekli Hava Korgenerali), Engin Aydın (Avukat), Turhan Timuçin (Tıp doktoru), Gönenç Ockaya (Türk Kadınlar Birliği Genel Başkanı), Mustafa Kemal Palaoğlu (TBMM eski üyesi), Turgut Altınkaya (TBMM eski Artvin Üyesi), Naci Cidal (TBMM eski üyesi), Ümit Teoman (Avukat), Ayhan Çapar (Ticaret Bakanlığı AET eski uzmanı), Rahmi Tuncaygil (İmar ve İskan Bakanlığı eski Müsteşarı), Kemal Aydar (Gazeteci), Mehmet Şahin (Maden - İş Sendikası eski Başkanı), Bilal

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Necdet Calp: Muvazaa partisi değiliz

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal demokrat tabana seslenen siyasal bir parti kurma hazırlığı içinde bulunan Başbakanlık eski müsteşarı Necdet Calp «Cumhuriyet»in sorularını yanıtladı. Calp'a yöneltilen sorular ve yanıtları aynen şöyle:

Soru — Daha önce hiç politikaya atılmadığınız halde, şimdi niçin politika yapmaya ilgi duyduğunuzu açıklayabilir misiniz?

Yanıt — Milletimizin sağlıklı bir demokratik rejime ve yönetime kavuşmasına büyük önem vermekteyim. Bu nedenle, bu sonucu sağlayacak uğraşta görev almayı bir memleket vazifesi olarak gördüğümüzden politikaya girmeye karar verdim.

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Prof. Erdal İnönü

Sosyal Demokrat Parti kurma çabaları içinde olduğu söylenen Erdal İnönü, eski Cumhurbaşkanlarından İsmet İnönü'nün oğlu. 1926 yılında Ankara'da doğan Erdal İnönü, yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi fizik matematik bölümünde tamamladı.

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

Necdet Calp

1922 yılında Karamürsel'de doğdu, ilk ve ortaokulu İzmit'te okudu. Liseyi başkent Ankara'da Erkek Lisesinde bitirdi. 1943 yılında girdiği SBF'den dört yıl sonra mezun oldu. 1945 yılında fark muavinlerini vererek Hukuk Fakültesini de bitirdi.

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

Merkez Partisi

Sunalp: Herşey yolunda giderse kurucular içinde olacağım

Deniz SOM

Genelkurmay eski İkinci başkanlarından ve büyükelçilerden emekli Orgeneral Turgut Sunalp, «Atatürk milliyetçiliğine dayanan, demokrasiye inanan bir parti kurma araştırmaları içindeyim» dedi. Sunalp, bugün öğleden sonra uçakla Ankara'ya gidecek.

Moda'daki evinde kısa bir açıklama yapan Sunalp, bugüne kadar çeşitli temasları olduğunu ancak siyasal faaliyet yasağı nedeniyle herşeyin kafasının içinde geliştiğini belirterek «Yasak kalktığı için, beni de olarak arkadaşlarla birlikte Ankara'da çalışma yapacağız. Mayıs'ın 16'sında herşey yolunda giderse bir parti kurulmasının müteşebbisleri arasında yer alacağım» şeklinde konuştu.

Şimdiye dek temas ettiği kişileri açıklamaktan kaçınan Turgut Sunalp, partinin kurucuları arasında yer alacak isimlerin kesinlik kazanmadığını söyledi. Yakın çevresi tarafından «milliyetçi ve muhafazakâr» olarak nitelenen «Merkez Partisi»nin kurucu isimleri için Turgut Sunalp «Benim düşündüğüm arkadaş belki eşinin rahatsızlığı nedeniyle görev almak istemeyecektir değil mi? Onun için şu anda kesin isimler yok» dedi.

«Churchill» marka puro içen ve oldukça neşeli görünen Turgut Sunalp, askerlik ve büyükelçilik günlerinde armağan edilmiş şiltlerle süslü evinin salonunda eşi Susan Sunalp'la birlikte fotoğraf çekimi için poz verirken, öğle saatlerinde evine, yemek yemek için uğradığını söyledi.

Şinasi Ertan İzmir'de toplantı düzenledi

Hikmet ÇETİNKAYA

İZMİR — Siyasi dönemin yeniden başlamasından sonra Ege bölgesinde de siyasi temaslar yoğunlaşıyor.

Genelkurmay eski İkinci Başkanları'ndan emekli Orgeneral Turgut Sunalp'ın başkanlığı oluşturacağı «Milliyetçi ve Muhafazakâr Parti» olarak nitelenen Merkez Partisi'nin Ege kanadını EBSO Meclis Başkanı Şinasi Ertan ile bir dönemin popüler Belediye Başkanı Osman Kibar temsil ediyor. Merkez Partisi'nin Bahkesir kurucusu İsa Yavuz ailesinin bu dönem politikaya atılacağı oğulları madenci Bona Yavuz var.

Merkez Bankası eski guvernörü Cafer Tayyar Sadıklar da

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

Turgut Sunalp

Merkez Partisi kurucuları arasında adı geçen emekli Büyükelçi ve Orgeneral Turgut Sunalp 1917 yılında doğdu. Kuleli Askeri Lisesini, daha sonra da Harp Okulunu tamamladı. Asker kişiliği ağır bastığı söylenen Turgut Sunalp, Moskova ve Washington Ataşeliklerin-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Şinasi Ertan

1926 yılında doğan Şinasi Ertan, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi mezunu. Evli ve üç çocuk babası olan Ertan, Altınordu kalıbında uzun yıllar basketbol ve atletizm dalında spor yaptı. Ulusal Basketbol Takımında da oynayan Ertan 8 yıl süre ile Ege Bölgesi Sa-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

Emniyet Genel Müdürlüğünde özel komisyonlar oluşturuldu

Siyasi yasağa girenlerin tam listesi çıkarılacak

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Siyasal Partiler Yasası ile kendilerine özel siyaset yasağı getirilecek kişilerin belirlenmesi için Emniyet Genel Müdürlüğü'nde özel komisyonlar oluşturulduğu öğrenildi.

Edinilen bilgiye göre, Siyasal Partiler Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte dün kendilerine özel yasak getirilecek kişilerin belirlenme yöntemi konusunda İçişleri Bakanlığı'nda bazı yetkililerin katıldığı bir toplantı yapıldı. Toplantıda belirlenen yöntem uyarınca siyasal yasaklı kişilerin belirlenmesi çalışmalarına başlandı.

Siyaset yasağı getirilecek kişilerin belirlenmesi konusunda İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nde komisyonlar oluşturuldu. Bu komisyonların çalışmalarını kısa süre içerisinde sonuçlandırmaları bekleniyor. Komisyonlar, genel müdürlükteki dernekler ve siyasi partilere ilişkin eski kayıtları elden geçiriyorlar.

Ayrıca, TCK'nun ikinci kitabının 1. babında yeralan devletin şahsiyetine karşı işlenmiş cürümler nedeniyle haklarında kamu davası açılmış olanların saptanmasına çalışılıyor. Bu şekilde 11 Eylül 1980'den sonra haklarında dava açılanlar askeri mahkemelerde yargılandıklarından bu konudaki bilgilerin de Emniyet Genel Müdürlüğü'nde bulunduğu belirtildi. Yargılamalar, hakkında bazı bilgi alışverişi için Sıkıyönetim Komutanlıklarıyla da işbirliği yapılabilecek.

İçişleri Bakanlığı, Siyasal Partiler Yasası'nın geçici 3. maddesiyle kendilerine özel siyaset yasağı getirilecek kişilerin isimlerini belirleyerek, 1 Mayıs'a dekin Resmi Gazete'de duyurmakla görevlendirilmişti. Kendilerine listenin kısa süre-

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

Seçim Yasası DM'de görüşülüyor

Aldıkaçtı: Demokrasi için son sayfayı çeviriyoruz

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi Genel Kurulu'nda milletvekili seçimi yasa tasarısının görüşülmesine başlandı. Tasarıyı Genel Kurul'a sunan Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Orhan Aldıkaçtı, «Danışma Meclisi üyelerinin demokratik düzenin işleyişine katılmayı istemeleri en doğal haklarıdır» dedi. Birleşimi yöneten başkanvekili Turhan Güven, «Gelecek parlamenterlerin Türk siyasi hayatının kısır çekişmelere asla tahammülü olmadığını bilmeleri gerektiğini» söyledi.

Güven, birleşimi açtıktan sonra yaptığı konuşmada, önemli bir neden olmadığı takdirde 1983 sonbaharında yapılacağı anlaşılan seçimlerle birlikte çoğulcu parlamenter demokratik düzenin tüm unsurları ile sağlam temeller üzerinde oluşacağını bildirdi. Güven, şöyle dedi:

«Yüce mecliste bulunacak milletvekillerinin hangi görüşe sahip olursa olsun bilmeleri gereken seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, tüm milleti temsil ettikleridir. Türk toplumunun huzur ve refaha ihtiyacı vardır.»

Daha sonra tasarıyı bir konuşma ile genel kurula sunan sunumda Cumhurbaşkanı Cemayel Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Orhan Aldıkaçtı, yeni demokrasi düzeninin kurulmasında büyük rolü olan anayasa siyasi partiler ve seçim yasalarının yapılmasında üyelerin mut-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

İsmail Cem: Sosyal Demokrat Parti için çalışıyorum

İstanbul Haber Servisi — Sosyal Demokrat parti kurma hazırlıkları içinde olduğu bildirilen «Milliyet» Gazetesi yazarlarından İsmail Cem, «Uygun bir danışma süreci çerçevesinde sosyal demokrat partinin sağlıklı doğacağını biliyorum ve bunun gerçekleşmesine çalışıyorum» dedi.

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

İsmail Cem

Gazeteci ve yazar İsmail Cem kamuoyunca adını en çok TRT Genel Müdürlüğü'ndeki hukuksal savaşımı ile duyurdu. TRT Genel Müdürü iken Demirel hükümeti tarafından görevden alındığında, bu işlemin hukuk dışı olduğunu belirterek Danış-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Aytekin Kotil

1930'da Rize'de doğan Aytekin Kotil, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1950'da kapatılan CHP'nin İstanbul İl Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. 1970'de İl Başkanı oldu. 1964'dan Belediye Başka-

(Arkası Sa. 11, Sü. 5'de)

Hüsamettin Cindoruk

Kapatılan AP'nin İstanbul İl Başkanı Hüsamettin Cindoruk, serbest avukatlık yapıyor. 1933 yılında İzmir'de doğan Cindoruk, 1954 yılında Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi. 1956'da Ankara Barosuna kayıtlı

(Arkası Sa. 11, Sü. 5'de)

Kotil: İzliyorum Cindoruk: Görev düşüyor

İstanbul Haber Servisi — Eski İstanbul Belediye Başkanı Aytekin Kotil, yeni siyasal dönem konusundaki düşünceleri ve politikaya atılıp atılmayacağı yolundaki sorulara karşı, «Şu anda herhangi bir açıklama yapmayacağım» bildirdi.

Kotil, «Cumhuriyet» muhabirine şunları söyledi:

«Şu anda izlemedeyim. Belli bir süre sonra düşüncelerimi açıklayacağım. Bakalım. Şu anda hiçbir şey söylemeyeceğim.»

(Arkası Sa. 11, Sü. 5'de)

Özal: Program dar bir yelpazede kalmayacak

Haber Merkezi — Siyasi parti kurma hazırlıkları nedeniyle Ankara'da bulunan Turgut Özal, «parti programı ve tüzüğü üzerindeki çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bunu tamamlayınca kurucular konusuna eğileceğiz» dedi. Değerlendirilecek bir kurucular listesi hazırlamayı umduklarını belirten Özal, 16 mayıs'ı izleyen günlerde başvuru işlemlerini tamamlayacaklarını söyledi.

İstanbul'dan telefonla aradığımız Özal, «yeni parti sizin başkanlığınızda mı kurulacak?» sorusunu yanıtlarken şöyle konuştu: «Organizasyon çalışma-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Halil Tunç: Siyaset aklımdan geçmiyor

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Türk-İş eski Genel Başkanlarından Halil Tunç, bu dönem içerisinde gerek siyasi parti kurucu, gerek milletvekili olarak siyasete atılmayı kesinlikle düşünmediğini açıkladı.

Halil Tunç, «Cumhuriyet» muhabirinin sorularını ya-

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

"Yeni Düzen Partisi" yazmış-çizmiş üye arıyor

İstanbul Haber Servisi — Siyaset yasağının kalkmasından sonra ilk olarak Yeni Düzen Partisi'nin (YDP) kuruluşunun gerçekleştirileceği açıklandı. Gazeteleri dolaşan ve emekli subay olduğunu söyleyen Vahap Esendağ (50), partinin a-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Profesör Aydın Yalçın

1920'de Isparta - Uluborlu'da doğdu. Haydarpaşa Lisesini bitirdikten sonra Siyasal

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Aydın Yalçın: Partimizi piyasa ekonomisine inananlar oluşturacak

Profesör Yalçın yakında üniversiteden istifa edip kurulacak siyasi partide yeralacağını açıkladı.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Prof. Aydın Yalçın, yakında üniversiteden istifa ederek, kurulacak siyasi partide yer alacağını bildirdi. Prof. Yalçın, «Biz ilke olarak piyasa ekonomisine inanan, demokrasi ve hürriyetlerin eksiksiz kullanılmasını isteyen kişileriz» dedi.

Prof. Yalçın, üniversiteden istifa ettikten sonra politik faaliyete resmen başlayacağını belirterek, Cumhuriyet muhabirinin konuya ilişkin sorularına karşılık şunları söyledi:

«Biz ilke olarak piyasa ekonomisine inanan, demokrasi ve hürriyetlerin eksiksiz kullanılmasını isteyen kişileriz. Demokratik hayatımızın kavgasız, gürültüsüz ve kısır çekişme-

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Danışma Meclisi üyelerinin birçoğu politikaya niyetli

Anayasa Komisyonu üyesi Prof. Akif Erginay, DM çatısı altında bir parti çıkarmaya çalışıyor.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Siyasi Partiler Yasası'nda DM üyelerinin ilk seçimlere katılacak partilerden kontenjan adayı olabileceklerine ilişkin geçici maddeye yer verilmesi üyelere büyük bir hareketlilik getirdi.

DM kulislerinde, bazı üyelerin Anayasa Komisyonu üyesi Prof. Akif Erginay'dan DM çatısı altında bir parti oluşturmasını istedikleri konuşuluyor. Erginay'ın bazı yüksek rütbeli askerlerle görüşmelerde bulunduğu ve bu görüşmelerde DM'de 60—70 kişilik bir üye grubunun katılımıyla parti kurulmasının mümkün olacağının dile getirildiği edinilen bilgiler arasında. Ancak, şu anda bu konudaki üyeler arasında görüşmelerin dışında bir netlik bulunmuyor.

Erginay bu konuda, «Bu memlekete hizmet etmek yo-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Seçmen kütükleri 5 mayısta askıya çıkıyor

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Yüksek Seçim Kurulu, düzenlenen seçmen kütüklerinin 5 mayıs perşembe günü askıya çıkartılacağını açıkladı. Kütükler 25 mayısta askıdan indirilecek. 31 mayıs 1983 tarihine dek 21 yaşını dolduranlar da seçimlerde oy kullanabilecekler.

Yüksek Seçim Kurulu'nun yayınladığı bildiriye göre, Anayasa için yapılan halkoylamasına katılmayanların isimleri karşılarına «Anayasa oylamasına katılmadı» ibaresi yazılarak muhtarlık bölgeleri esas alınmak suretiyle düzenlenen kütükler tüm yurtta 5 mayısta saat 8.00'de askıya çıkarılacak. 25 mayıs günü saat 17.00'de askıdan indirilecek.

Kütükler askıdan indirildikten sonra, seçmen kütüğünde isimleri yazılı olmayanlar ya da isimleri karşısında «Anayasa oylamasına katılmadı» ibaresi bulunanlar oy verme hakkına sahip olsalar bile oylarını kullanamayacaklar.

■ Portekiz seçimlerinde Sosyalist Parti önde gidiyor.
■ İzlanda seçimlerinde muhafazakârlar oylarını artırırken, feministler ilk kez parlamentoya girdiler.
3. Sayfada
■ Türkiye 3 yılda 13 milyar dolar borç ödeyecek.
9. Sayfada
■ Burt, Yunanistan gezisini iptal etti.
■ Türkiye Yazarlar Sendikası davasının, yargısı çekildi.
■ Irak'la sığınaklar renkli televizyonda
12. Sayfada

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Bir Yeni Dönem...

Siyasi Partiler Yasası ve Milli Güvenlik Konseyi'nin siyasal çalışmalara izin veren 76 sayılı kararının yayımı ile birlikte Türkiye'de yeni bir dönem başlamış bulunmaktadır. Bu dönemin, ülkemize ve ulusumuza hayırlı ve uğurlu olmasını, barış dolu günler getirmesini dileriz.

Bu yasa ve kararın yayımı ile birlikte özellikle geçici maddeler üzerinde çeşitli yorumlar ya-

(Arkası 7. Sayfada)

olayların ardındaki GERÇEK

Kuşkunun Aşılması Önemlidir

Politikaya açılma başladı.

Temelde bir toplum hiçbir zaman politika dışında yaşayamaz. Nitekim Başbakan Bülend Ulusu hükümetinin de bir politikası vardır. Siyasal yelpazede yeri açık seçik olan bu politikanın temel çizgileri hükümet programında yazılıdır.

Politikaya açılış deyimini siyasal partilerin varlığıyla eş anlamlı tutuyorsak iş değişir.

Türkiye'de siyasal partilerin yeniden kurulması için çalışmaların başlaması kuşkusuz bir adımdır. Ancak, yeni yasal düzenlemelerle oluşturulan ortamda çekingenlik ve durakasma görülmesi doğaldır. Bunun ilk kanıtı, siyasal parti kurmak için ortaya çıkan adların konuşulması düşündürmesiyle belirginleşiyor. Ortaya yeni ve taze adların çıkması için zaman gereklidir.

Bir noktayı iyice aydınlatmakta yarar var:

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Batı'da Liberalizm, Muhafazakârlık, Sosyal Demokrasi nedir? Şahin Alpay'ın yazısı 12. sayfada

Bir Yeni Dönem...

UĞUR MUMCU / *26 Nisan 1983*

Siyasi Partiler Yasası ve Milli Güvenlik Konseyi'nin siyasal çalışmalara izin veren 76 sayılı kararının yayımı ile birlikte, Türkiye'de yeni bir dönem başlamış bulunmaktadır. Bu dönemin, ülkemize ve ulusumuza hayırlı ve uğurlu olmasını, barış dolu günler getirmesini dileriz.

Bu yasa ve kararın yayımı ile birlikte özellikle geçici maddeler üzerinde çeşitli yorumlar yapılmaktadır. Bu yorumlara yardımcı olabilmek için bu geçici maddelere kısaca değinmek isteriz:

Geçici 1. madde, eski siyasetçilerin bir kısmına belli bir süre ile geçerli *"kesin kısıtlılık"* getirmektedir. Maddeye göre, 1 Ocak 1980 tarihi başlangıç olmak üzere 11 Eylül 1980 tarihinde parlamentoda bulunan siyasi partilerin genel merkez yöneticilerinden hiçbiri, 10 yıl süre ile hiçbir siyasal çalışma yapamazlar. Bunlar gibi, haklarında siyasal nedenlerle kovuşturma yapılan kişiler de 10 yıl süre ile hiçbir siyasal çalışmada bulunamazlar. 1 Ocak 1980 tarihinde parlamento üyesi bulunanların kısıtlılıkları, birincilerine kıyasla biraz hafiftir: Bunlar 5 yıl içinde, parti kurucusu olamazlar, kurulan herhangi bir partide merkez yönetim kurullarında yer alamazlar. Bu *"statü"*de görülen eski siyasetçiler, yeniden milletvekili seçilebilirler.

Yasaklar, Anayasa'nın geçici maddelerinde de yer almıştır. Bu bakımdan, bu kısıtlamalar yeni değildir. Bu yüzden bu kısıtlamaların Siyasi Partiler Yasası'nda yer alması sürpriz sayılmamalıdır.

Geçici maddelerde önemli olan, 4. maddedir. Bu maddeye göre, MGK ilk genel seçim sonucu açıklanıncaya kadar, *"parti kurucuları üzerinde inceleme de bulunmak yetkisine"* sahiptir. Madde bu yetkinin kullanılma koşullarını, Anayasa'nın 69. maddesine dayatmaktadır. 69. madde ise, *"Siyasi partilerin uyacakları esaslar"* başlığını taşımaktadır.

Bu *"inceleme"* ve *"uygun görmeme kararı"*, yalnızca *"kurucular"* için söz konusudur. Üye ve adaylar için böyle bir yetki öngörülmüş değildir. Bu maddenin getirilmesinde amaç, öyle sanıyoruz ki, eski parti yöneticilerinin, *"kendi adamlarını, yakınlarını ve sözcülerini"* kurucular içine yerleştirmeleri olasılığının baştan engellenmesidir. Bu amaç, il ve ilçe başkanları ile ilgili yasaklarda da söz konusudur.

İl ve ilçe başkanları ile ilgili 10'uncu maddeye göre, on yıldan az süreyle il ve ilçe başkanlıkları yapanlar, yeniden aynı görevlere seçilebileceklerdir. 5 yıl art arda il ve ilçe başkanlıkları yapmış olanların, yeniden bu görevlere gelebilmeleri için 16 Ekim 1985 tarihine kadar beklemeleri gerekmektedir. Buradaki amaç da partilerde, 12 Eylül öncesi parti genel başkanları ve parti yönetimleri ile özdeşleşip, bütünleşmiş olanların, yeni dönemde, aynı görevlere gelmelerini engellemektir.

Görüldüğü gibi amaç, yeni kurulacak partilerin 12 Eylül öncesi siyasal partilerin eski yöneticilerince yönlendirmelerinin önlenmesidir. Yani özetle, eski yöneticilerin yakınları, sözcüleri ya da adları bu lider ve yöneticilerle özdeşleşen her düzeydeki politikacıya yeni kurulacak partilerin kapıları sımsıkı kapanmaktadır.

MGK'nin parti kurucularını *"inceleme"* ve bunların bazıları hakkında *"uygun görmeme kararları"*ile ilgili geçici maddeyi iki türlü yorumlamak olasıdır.

Birinci yorum, MGK'nin, Anayasa'nın 69. maddesinde yer alan genel ilkeleri gözeterek, kurucularda genel olarak bu koşulların varolup olmadığını araştırma ve karar yetkisine sahip olduğu yolundadır. Bu yoruma göre, eski siyasal partilerde görev yapmış olsun olmasın bütün kurucular için *"uygun görüp görmeme incelemesi"* yapılabilecektir.

Bu yorumun, amaca pek uygun olduğunu sanmıyoruz. Çünkü, geçici madde, *"Bu inceleme sonucunda bu görevler için uygun görülmeyenler hakkında MGK, temelli kapatılan siyasi partilerin her kademedeki yöneticileri ile üyelerine parti faaliyetlerine katılma kısıtlılığı getiren Anayasa'nın 69. maddesi hükümlerine dayalı olarak"* tanım ve koşulunu getirmektedir. Öyleyse bu yetki, *"Temelli kapatılan siyasi partilerin yasak kapsamına girmeyen kurucuları ve her kademedeki yöneticileri"* ile sınırlıdır diye düşünülebilir. 12 Eylül öncesi siyasal partileri, *"temelli kapatma"*nın hüküm ve sonuçlarını doğuracak biçimde, MGK kararı ile feshedilmişlerdir. Kaldı ki, daha önce Anayasa Mahkemesi'nce *"temelli kapatılan"* partiler de vardır. Demek ki, MGK, yeni kurulacak partilerin *"kurucuları"* arasında eski parti yöneticilerinin *"yakın adamları"* ya da *"sözcüleri"* olup olmadığını inceleyecek, bunlar hakkında *"uygun görmeme kararları"* verebilecektir.

Yasa metni, gerçi iki yoruma da elverişlidir ancak, sanıyoruz, yasanın *"özü ve sözü"* bu yoruma daha elverişlidir.

Geçici maddelerde, partili belediye başkanlarına herhangi bir kısıtlılık getirilmediği için bunlar, hiçbir kısıtlamaya bağlı olmaksızın siyasal örgütlenmelere girebileceklerdir.

Bütün bu hukuksal yorumları aşıp, şu siyasal yargımızı belirtmek isteriz: Siyaset, vekâlet yoluyla yapılmaz! Siyasal partiler, *"mütevelli heyetler"* ile yönetilecek, *"vakıf kuruluşları"* değildir! Sosyal oluşumlar, vekâlet vereni de, almak isteyeni de aşar!

Getirilen yeni düzen, bizim özlediğimiz Batı türü çoğulcu bir sistem değildir. Gelen düzen, Türkiye'ye özgü kısıtlı bir demokrasi anlayışından kaynaklanmıştır. Bütün bunlara karşın yine de sivil demokrasiye doğru bir adım atılmıştır. Bu yeni dönemde, yeni kadroların oluşması, siyasal gerginlikleri bir ölçüde yumuşatmaya yarayacaktır. Vekâlet vermek isteyen de almak isteyen de bu ilişkilerin doğuracağı gerginliklerin sakıncalarını hesap etmek zorundadır.

İlk Günlerin Görünümü

27 Nisan 1983

Siyasal parti girişimleri konusunda basına yansıyan haberlere bakılırsa politika etkinliğinin çoktan beri su altında sürdüğü ve çeşitli pazarlıkların başladığı anlaşılıyor. Bu bakımdan yönetimin son aldığı karar ve düzenlemeler zaten var olan bir gelişimi meşrulaştırmış bulunmaktadır.

İlk görüntülerini izlediğimiz siyasal ortamda parti kurmaya yönelen kişiler ve kadro çekirdekleri göz doyurmaktan uzaktır. Siyasal sınavlardan geçmemiş çoğu kişinin parti lideri olmaya heveslendiği izlenmektedir. Bunu doğal karşılamak gerekir. Bu kişilerin ileride ortaya çıkacak sorunlar karşısında tutumları, davranışları, kararları değerlerini ya da değersizliklerini saptayacaktır.

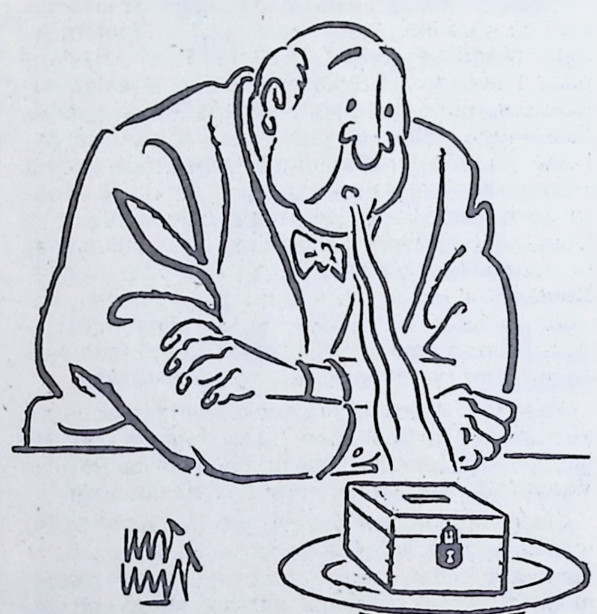
Bunun yanı sıra tarihsel gelişme içinde Türkiye'de var olan iki büyük siyasal akımın yandaşları bekleyiş içindedirler. Bu bekleyiş gerilimli nitelikler taşıyor. Çünkü: 1 — Bir büyük partinin kurulması ve seçimlere hazırlanması için süre azdır. 2 — İçinde yaşadığımız koşullarda, bir siyasal parti işlevlerini yerine getirebilecek midir, ya da nasıl getirebilecektir? 3 — Yapay girişimler ve siyasal tabanları parselleme çabaları nasıl saptanacaktır?

Anadolu'da bu soruların yanıtlarını bekleyen kadroların ve kitlelerin varlığı yadsınamaz. Basının "merkez sağ" ve "sosyal demokrat" diye nitelediği iki alanda hem bölme, hem bütünleştirme gayretlerinin göze çarptığı izleniyor. Sağda ve solda bölünme ile bütünleştirmeye ilişkin çabaların, parlamentonun ilk haritasını etkileyeceği beklenmelidir.

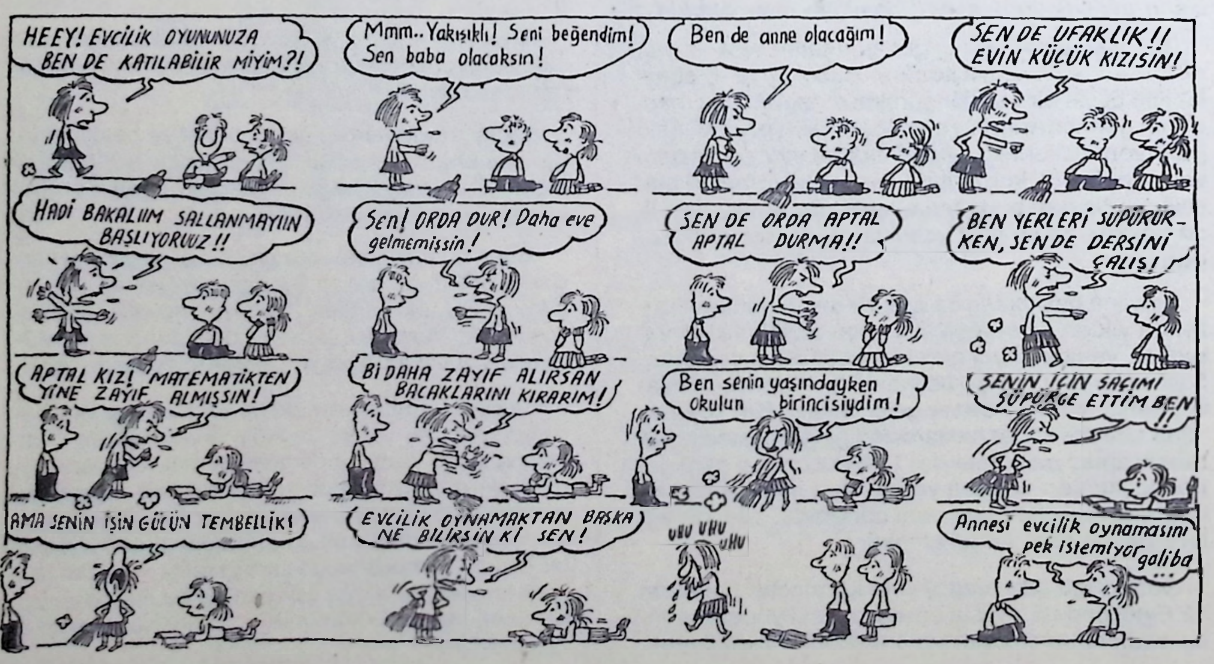
Ancak, Türkiye'de siyasal yaşamın (Bütün antidemokratik ve olumsuz eğilimlere karşın) belirli bir düzeyden geriye döndürülemeyeceği de anlaşılıyor. Bundan 10 yıl önce "Sosyal Demokrat Parti" dendiği zaman hem yönetimin, hem halk kitlelerinin kavramı, anlayışları ve tepkileri başka biçimde olurdu. Şimdi sosyal demokrat akımın demokrasinin vazgeçilmez ögesi olduğu içinde yaşadığımız olağanüstü dönemde bile benimsenmektedir.

Evet, toplumlarda ilerleme ve dönüşüm zor oluyor; ama oluyor.

* * *

28 Nisan 1983

Birkaç Günün Özeti

29 Nisan 1983

Siyasi parti girişimleri bazı adların çevresindeki söylenti bulutları ile sürmektedir. Öncelikle sağa açılan alanda büyük etkinlik görülüyor. Emekli Orgeneral ***Turgut Sunalp,*** *Ulusu kabinesinin eski Başbakan Yardımcısı* ***Turgut Özal*** *ve ortanın sağı tabanının geleneksel akımını temsil ettiği söylenen* ***Hüsamettin Cindoruk****'un isimleri gazete sayfalarına yansımaktadır.*

*Ortadan sağa açılan kanatta parti kuracak olanlar, acaba hangi ekonomik programı benimseyeceklerdir? Bu sorunun yanıtlanması için vakit erkendir. Bilindiği gibi 24 Ocak Kararlarıyla "****alternatifsiz****" olduğu ileri sürülen programı Ulusu kabinesi de benimsemişti. 1980'den bu yana yaklaşık 3.5 yıl uygulanan programın sonuçları ortadadır. Seçmen kitlelerinin kuşkusuz bu programa yönelik yargıları da oluşmuştur. 3.5 yıldan beri izlenen uygulamalar Türkiye'de belli siyasal çevrelerin isteklerini dile getiriyordu.*

Ortadan sağa doğru açılacak partiler 24 Ocak programına karşı nasıl bir yaklaşım içinde olacaklardır?

Sağ kanada yerleşmek isteyenlerin Caddebostan'a gidip 101 yaşındaki ***Celal Bayar*** *ile görüşme zorunluluğunu duymaları düşündürücüdür. Sermaye kesimindeki etkinlik de ilgi çekicidir. Türkiye'nin büyük holdingleri arasında kurulacak yeni bir partiye destek aranışı açıkça görülüyor. Demek ki 101 yaşındaki Bayar ile atılgan holdinglerin sağ kanatta verilecek kararlar üzerinde büyük ağırlıkları bulunmaktadır.*

Bu kesimin dışında kalan alanda ise iki girişim söz konusudur. Bunlardan Başbakan ***Bülend Ulusu****'nun eski müsteşarı Necdet Calp'ın çalışmaları üzerine haberler sürerken, sosyal demokratların Erdal İnönü çevresinde toplanmak istedikleri söyleniyor.*

Ne var ki bu kesimde kararı etkileyecek temel itici gücün Anadolu'daki taban kadrolardan beklenmesi gerekmektedir.

Parti kurma girişimlerinin birkaç günlük öyküsü böylece özetlenebilir. Şimdilik siyasal partiler ve seçim yasalarının koşulları üzerinde durup düşünen yoktur.

* * *

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
OKTAY AKBAL
Dünyaya Açılmak
EDERİ 200 LİRA
İsteme Adresi Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 38/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

50. Yıl; Sayı: 21075 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 30 Nisan 1983 Cumartesi

HOBBY Uluslararası Çiçekçilik A.Ş.
Tel: 75 94 64 - 75 07 85
Telex: 23289 Sdc. Tr - 22 627 Istg. tr
Posta kutusu: 374/İST.

Seçim 6 kasımda

Evren: Doğru dürüst partiler kursunlar

Cumhurbaşkanı, Erzincan'daki konuşmasında «siyasetin hevesllileri ne kadar çokmuş. Mantar gibi siyasi parti kurucusu ortaya çıktı» dedi.

Işık KANSU

Erdal İnönü çekildi

Prof. İnönü siyasete girmeme konusunda kesin karar verdiğini açıkladı.

İNÖNÜ — «Onür diliyorum»

Solda dramatik gelişme

Yalçın DOĞAN

Sosyal Demokrat kesim

Birleştirici kadro arayışı yoğunlaştı

Necdet Calp, Erdal İnönü'nün kararını saygı ile karşıladığını belirterek «Bu karara varırken ül. kemizin içinde bulunduğu koşulları muhakkak

ABD Savunma Bakanı Cumhuriyet'in sorularını yanıtladı

Weinberger: Türkiye isterse, Çevik Güç üslerden yararlanır

ABD Savunma Bakanına göre Türkiye, Yunanistan için bir «tehdit kaynağı» değil

Hasan CEMAL

Sunalp: Ben Türkiye'ye yayılmış bir insanım

Gölhan: Her şeyimiz hazır

HEM CİMRİ, HEM İNATÇI — «Kurt generaller nasıl olsa onu alteder» düşüncesini sildi.

ABD Savunma Bakanı Cumhuriyet'in sorularını yanıtladı

Weinberger: Türkiye isterse, Çevik Güç üslerden yararlanır

HASAN CEMAL/*30 Nisan 1983*

WASHINGTON — Acil müdahale gücü... Çevik güç... Acil intikal kuvveti... ya da, yine aynı anlamı taşıyan ve İngilizce baş harflerinden oluşan **RDF**... Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu'ya özellikle Körfez bölgesine dönük çıkarlarını korumak üzere kurduğu askeri güç... Türkiye'yi de **"görev"** ya da **"sorumluluk"** alanı içine dahil etmiş gözüken ortak askeri komutanlık... Bu gücün bölgeye müdahalesini kolaylaştıracak koşullar... Üs ve depolama kolaylıkları... Geçen aralık ayında ABD ile Brüksel'de imzalanan **"mutabakat"** gereğince Anadolu'da modernize edilecek üsler ve Muş'ta inşa edilecek yeni havaalanı... Askeri yardım... Türkiye ile Yunanistan arasında yediye on oranı...

Kafamın içinde bu sorular... **Potomac** nehrini geçip **Pentagon**'a doğru kıvrılıyoruz. Yemyeşil çimenler üstünde sarı - kırmızı laleler... Amerikan Savunma Bakanlığı: 23 bin sivil ve askeri memur çalışıyormuş...

Hayli sıkı güvenlik kordonunu aşıp ucu gözükmeyen koridorlarda yürümeye başlıyoruz. Her bir NATO ülkesinden davetli birer gazeteciden oluşan renkli bir topluluk... Mihmandarımız hayli tedirgin. **"Aman peşimi bırakmayın, kaybolursunuz"** diye uyarıyor bizleri sürekli olarak. Neredeyse **"elele tutuşun da öyle yürüyün"** diyecek... Gülüşüyoruz...

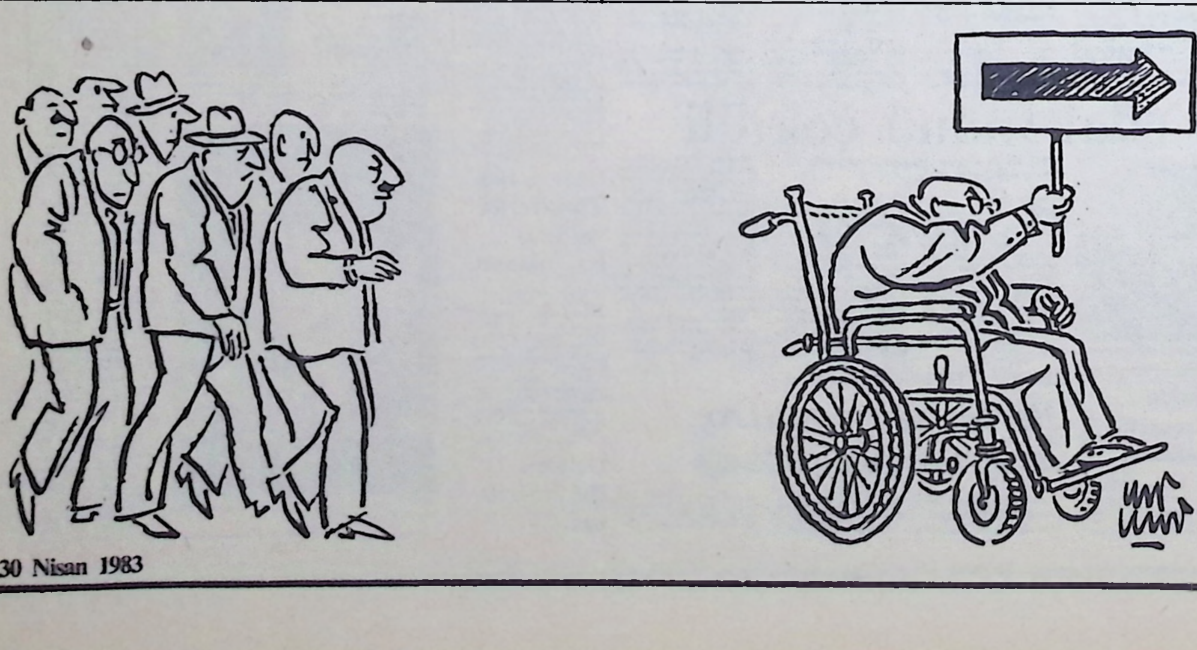
ABD Savunma Bakanı **Casper Weinberger**, **"haydi başlayın ateşe"** diyerek açıyor basın toplantısını. **Cumhuriyet** adına yönelttiğim soruların birinci bölümü, Amerikan çevik kuvveti ile ilgili. Stratejik konumu açısından Türkiye çevik güç için uygun mu? Herhangi bir olağanüstü durumda, Türkiye'de modernize edilecek üsler ve özellikle Muş'ta inşa edilmesi ilke olarak kararlaştırılmış olan havaalanının çevik güç tarafından kullanılması Amerikan yönetimince düşünülüyor mu? Amerikan yönetimi bu konuda, Ankara'dan **"ön-onay"** almak için herhangi bir girişimde bulundu mu bugüne kadar? Bulunmadıysa düşünüyor mu? Geçen aralık ayında Brüksel'de Ankara ile Washington arasında imzalanmış olan **"mutabakat"** sadece NATO çerçevesinde mi, yoksa bu çerçeveyi aşıyor mu?...

Weinberger'in bu sorulara karşılıkları hayli genel nitelikte oldu. Bazı sorularımızda ısrar edince, şu karşılığı vermekle yetindi:

— Üslerin kullanımı, Türkiye'nin rızasına bağlıdır. Ancak Türkiye isterse, bu üslerden, acil müdahale gücü için yararlanabiliriz...

Pentagon'un bir numaralı yöneticisinin sorularımıza verdiği yanıt şöyle oldu:

"— Biz bir NATO ülkesiyiz. Türkiye de bir NATO ülkesi. Bu nedenle bütün savunma konularında çok yakın bir işbirliğimiz olagelmiştir. Türkiye'nin çok stratejik konumda bir ülke olduğundan kimsenin kuşkusu yoktur. Güneye ya da bir başka yöne doğru bir Sovyet saldırısı halinde en canalıcı ikmal yollarının üstünde bulunmaktadır Türkiye, NATO'nun doğudaki kalesi konumundadır. Geçen yıl Ankara'ya geldiğim zaman, Türkiye'nin askeri gücü, hava savunması, NATO ve hür dünya açısından sahip olduğu konumu gibi çok önemli konularda görüşmeler yapmışken, Türkiye'de kullanmakta olduğumuz NATO tesislerini günün koşullarına uygun hale getirebilmek için çalışıyoruz. Bu tesislerin kullanımı daima ev sahibi ülkenin iznine bağlıdır. NATO üssü olsun, başka türlü üs olsun, bu üslerin kul-

30 Nisan 1983

lanımı ev sahibi ülkenin iznine bağlıdır. Bunun dışında özel bir düzenleme söz konusu değildir"

Weinberger, geçen aralıkta Brüksel'de imzalanmış olan mutabakatın NATO çerçevesinde olduğunu özellikle vurguladı. Herhangi bir olağanüstü durumda Anadolu'daki üslerin örneğin Muş'ta inşa edilecek yeni üssün çevik güç tarafından kullanılıp kullanılamayacağı konusundaki sorumuzu yineleyince de ABD Savunma Bakanı şu yanıtı verdi:

"— Türk hükümeti isterse kullanılabilir. Ancak ve ancak bu takdirde kullanılabilir."

Amerikan Savunma Bakanına yönelttiğimiz ikinci bölüm sorular, Türkiye ve Yunanistan'a yardım, bu yardıma **Reagan** yönetiminin isteği üzerine Kongre'de yeniden tesis edilmiş olan 7'ye 10 oranı ve Türkiye'nin Yunanistan açısından bir **"tehdit kaynağı"** olduğu yolunda Atina'nın bugüne dek öne süregeldiği iddialardan oluşuyordu.

Weinberger Türkiye'nin Yunanistan'a bir **'tehdit"** teşkil ettiği görüşüne katılmadı. Ayrıca, 7'ye 10 oranı konusunda da **"yardımlar orana göre değil, ihtiyaca göre saptanır"** demekle yetindi. Amerikan yönetiminin söz konusu orana katılmadığını belirten ABD Savunma Bakanı şöyle konuştu:

"— Her ülkeye verilen askeri yardım, o ülkenin kendi ihtiyacına göre ayarlanmalıdır. Bu nedenle Türkiye'ye yapılacak yardımın arttırılması için çaba gösteriyoruz. Bu konuda öneride bulunduk. Henüz bu alanda Kongre tarafından yasal işlemler tamamlanmış değildir. Ancak ilgili komisyonlarda bu yardımın bir miktar indirilmesi yolunda bir adım atılmıştır. Fakat Kongre'de işler henüz tamamlanmadı, Türkiye'ye yardımın indirilmesini temenni ediyorlar."

Weinberger, bu konudaki yanıtını burada kesmek istedi. Biz sorumuzda ısrar ettik. Yediye on oranı hangi kriterlere göre saptanmıştı? Acaba Türkiye'nin Yunanistan'a dönük bir **"tehdit"** oluşturduğu kanısı Amerikan yönetimince kabul mu ediliyordu? Ölçüler neydi? Nüfus mu, silahlı kuvvetlerin büyüklüğü mü, ittifaka yapılan katkılar mı, yoksa strateji mi? **"Sorunuza cevap verdim sanıyorum"** diye söze başlayan Weinberger, şöyle devam etti:

"— Yardım ancak ihtiyaca göre yapılır, yapılmalıdır. Eğer oran 10'a 7 olursa 10'a 7'ye 5 olursa 7'ye 5, 1'e 1 olursa 1'e 1 olur. Türkiye'nin şu anda Yunanistan için bir tehdit teşkil ettiği kanısında değilim. Ne de Yunanistan Türkiye için bir tehdit oluşturmaktadır. NATO'nun ve hür dünyanın her bölgesindeki anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak için elimizden geleni yapıyoruz."

ABD Savunma Bakanı Weinberger, Anadolu'daki üslerin modernizasyonu ve Doğu Anadolu'da Muş'ta inşa edilecek yeni üsle ilgili olarak imzalanmış olan **"mutabakat"**ın NATO çerçevesinde olduğunun altını özenle çizdi sorularımıza verdiği yanıtlarda. Ancak Türkiye isterse, rıza gösterirse bu üsler çevik güç tarafından kullanılabilecekti. Ve bu konuda henüz Ankara'nın **"ön-onayı"** da istenmiş değildi.

Ne var ki, bizim edindiğimiz izlenim, resmen olmasa bile, başka kanallardan Washington bu konuda sürekli nabız yokluyordu. NATO ülkelerinin, NATO'nun sorumluluk alanı dışında muhtemel saldırılara karşı hazırlıklı olması, bu konuda kafa yorup planlar hazırlaması gerektiği kanısında idi Amerikan yönetimi. Dört gündür Washington'da yaptığımız görüşmeler ve göz gezdirdiğimiz resmi raporlar bu izlenimimizi doğruladı diyebilirim.

Nitekim Weinberger, Pentagon'daki basın toplantısında **"NATO-dışı"** alanlardaki **"sorumluluk"** konusuna özellikle dikkati çekerek şöyle dedi:

"— NATO'nun sorumluluk alanı dışındaki bölgelere gelince... Prensip olarak belirli bir alanı, sınırları belli olan bir alanı korumak askeri açıdan kolaydır. Ancak NATO ülkeleri bir takım sorunların kendilerine nasıl yansıyacağını bilmelidirler. Mesela Körfez bölgesindeki petrol alanlarını örnek olarak verebilirim. Bu bölgelere yapılacak bir müdahale, aslında NATO ülkelerinin yaşamsal çıkarlarına yönelik bir saldırı olacaktır. Çünkü Avrupa ülkeleri NATO ülkeleri olağanüstü bir biçimde Ortadoğu petrolüne muhtaç durumdalar. Bu nedenle Avrupalı NATO ülkeleri bu durumu gözönünde tutmak zorundalar. NATO bu durumu kendisinin savunma yollarından biri olarak düşünmelidir. Pentagon NATO'nun sorumluluk alanı dışında olup, NATO'yu etkileyebilecek olayları düşünmektedir, kafa yormaktadır."

FALKLAND ÖRNEĞİ

ABD Savunma Bakanı, bu noktada Falkland örneğini verdi. Falkland, NATO'nun sorumluluk alanının yedi bin mil uzağındaydı. Ama NATO'ya tahsis edilmiş birliklerle İngiltere buraya müdahale etmişti. Weinberger şöyle dedi:

"— Falkland sorunu, NATO'ya yedi bin mil uzaklıkta olmasına rağmen, NATO'yu doğrudan etkiledi. Çünkü oraya gönderilen birlikler NATO'ya tahsis edilmiş birliklerdi ve NATO onların yerini doldurmak durumundaydı. İşte, üzerinde durmamız gereken konular... İşte böyle Falkland gibi, NATO'nun sorumluluk alanı dışında olmakla birlikte NATO ülkelerinin çıkarlarını etkileyecek konular üzerinde kafa yormamız, planlama yapmamız gerekiyor..."

Evet, böyle...

Amerikan yönetimi, NATO'lu müttefiklerine şöyle demekte:

— NATO'nun sorumluluk alanı belli, sınırları belli. Planlar yapılmış, her şey bir bakıma hazır. Ama NATO'nun sorumluluk ya da görev sahası dışında kalan yerler var. Buralara bir saldırı, aynı zamanda sizin yaşamsal çıkarlarınıza aykırı düşer. Bu nedenle, gelin, buralardaki çıkarlarımızı nasıl koruyacağız, onu düşünüp planlayalım. Örneğin, Basra Körfezi. Buradan çıkan petrole tümüyle bağımlısınız. Benim bu bölgeyi koruyacak gücüm var, ama sizlerin de yardımınıza ihtiyacım var...

Amerikan yönetimi böyle diyor. Ve yardım istediği ülkeler arasındaki en önde gelen NATO ülkesi de hiç kuşkunuz olmasın, Türkiye. Bunu şimdilik pek telaffuz etmeseler bile, dört gündür Washington'da yaptığımız üst düzey brifinglerinden bu izlenimi kesin olarak edinmiş bulunuyoruz.

ÇEVİK GÜÇ

Körfez bölgesine dönük Amerikan acil müdahale, ya da çevik gücün nelere mi ihtiyacı var? Bu sorunun yanıtı, Caspar Weinberger'in imzasını taşıyan ve Pentagon'un Kongre'ye sunduğu 1984 mali yılı raporunun 196. sayfasında yer alıyor. Şöyle:

"— Çevik gücü, Güneybatı Asya'da veya Güneybatı Asya'ya hızla sevkedilmek ve savaşta onu destekleyebilmek için hareket yeteneğini arttırmak.

— Karadan ön - konaklama yerlerini sağlamak için

gerekli onayları sağlamak, varsa bunları geliştirmek,

— Bölgeye havadan geçiş haklarını ilgili ülkelerden sağlamak,

— Hava üssü ve deniz limanlarından yararlanma hakkını elde etmek.

— Güneybatı Asya'ya ulaşım ve aynı bölgede hareket edebilmek için ev sahibi ülkelerle destek anlaşmaları yapmak."

Çevik gücün çerçevesi özetle bundan ibaret. Ve bu çerçevede Türkiye'nin yer aldığını söylemek hiç de güç değil. Şunu iyi bilmek gerek: Sadece Türkiye'ye Kongre'de gerekli askeri yardımı sağlamak için Türkiye'nin Ortadoğu'daki yeri ve soyunabileceği rol vurgulanmıyor. Güneybatı Asya'ya, Körfez'e bitişik tek NATO ülkesi olarak Türkiye'nin bu senaryoda yer alması için yoğun ve önceden saptanmış bir eğilim var Washington'da. Dillerin altında ne gibi bir bakla olduğu herkes tarafından biliniyor. Ancak şimdilik bu bakla çıkarılmıyorsa, anladığımız kadarıyla zamanı değil de ondan. Ancak şunu unutmayalım: Eğer Türkiye, 1960'lardan bugüne kadar yaptığı gibi Ortadoğu'da yeni rollere soyunmayacağını kesin olarak Washington'a belli etmeye devam ederse, Amerikan yöneticilerinin dillerinin altındaki bakla resmen hiçbir zaman ortaya çıkmaz. Ve Türkiye'nin ulusal çıkarları da, söyleyelim, bu baklanın dillerin altından çıkmasını önlemekle eş anlamlıdır.

723 politikacı siyaset yasağı kapsamında

30 Nisan 1983

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Siyasi Partiler Yasası'nın ilgili geçici maddeleri gereğince, 10 ile 5 yıllık siyaset yasağı kapsamına girenlerin kimlikleri Resmi Gazete'nin dünkü mükerrer sayısında yayınlandı. Resmi Gazete'de yayınlanan İçişleri Bakanlığı tebliğine göre 242'si 10 yıl, 48'i 5 yıl olmak üzere toplam 723 kişi siyaset yasağı kapsamına alındı.

Feshedilen AP'den 29, CHP'den 27, MHP'den 36, MSP'den 23 kişi 10 yıl süreyle siyaset yasağı kapsamına giren 219 parlamenterlerden 153'ünü milletvekilleri, 66'sını ise Cumhuriyet Senatosu üyeleri oluşturuyor. 231 parlamenterine siyaset yasağı getirilen CHP'de 176 milletvekili ile 55 senatör 5 yıl süre ile siyasetle uğraşamayacaklar.

MSP'de 22 parlamenter ve parti yöneticisi 10 yıllık siyaset yasağı kapsamı içinde yer alırken, MHP'de aynı süreyle siyaset yapamayacakların sayısı 36 olarak belirlendi.

Parlamentoda temsilcisi bulunmayan Nizam Partisi'nden 20, Vatan Partisi'nden 15, Türkiye İşçi Köylü Partisi'nden 21, Türkiye İşçi Partisi'nden 20, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nden ise 41 parti yöneticisi ile üyesi olmak üzere toplam 117 kişi de 10 yıllık siyaset yasağı kapsamına alındılar.

5 yıllık siyaset yasağı kapsamına çeşitli tarihlerde CHP'ye giren 9 Bağımsız Milletvekili ile haklarında kamu davası açılan 3 Bağımsız Milletvekili, 1 Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi ve Kontenjan Senatörü iken CHP'ye giren 1 Cumhuriyet Senatosu üyesi alındılar.

10 yıllık siyaset yasağı kapsamına CHP ve AP'nin TBMM yöneticileri de alındı. CHP'den Millet Meclisi Grup Başkan Vekillerinden **Metin Tüzün** ve **Coşkun Karagözoğlu**, Cumhuriyet Senatosu Grup Başkan Vekillerinden **Orhan Vural** ile **Erdoğan Bakkalbaşı** 10 yıl süreyle siyasetle uğraşamayacaklar. AP'den Millet Meclisi Grup Başkan Vekili **Oğuz Aygün** ile **Gıyasettin Karaca**, Cumhuriyet Senatosu Grup Başkanı **Cahit Dalokay** ve Grup Başkan Vekilleri **Orhan Çalış** ile **Ergün Özkan** da 10 yıl süreli siyaset yasaı kapsamındalar.

CHP'de, ayrıca Genel Yönetim Kurulu üyesi, Gençlik Kolları Başkanı **Hasan Belovacıklı** ile Kadın Kolları Başkanı **Güler Gürpınar** da 10 yıllık kapsamı içine alındılar.

Resmi Gazete'de yayınlanan siyaset yasağı kapsamına alınanların partilere ve yasak sürelerine göre dağılımı şöyle:

10 yıl süreyle siyasi faaliyette bulunma yasağı kapsamına girenler:

ADALET PARTİSİ

Genel Başkan: Süleyman Demirel.

Genel Başkan Yardımcıları: Sadettin Bilgiç, Yiğit Köker, Necmettin Cevheri, Kemal Doğan, Turgut Yücel, Ali Naili Erdem, Kasım Önadım.

Genel Sekreter: Nahit Menteşe.

Genel Muhasip: Önol Şakar.

Genel İdare Kurulu Üyeleri: Selahattin Kılıç, A. İhsan Ulubahşi, Barlas Küntay, Hüseyin Özalp, Nuri Bayar, Ahmet Mahir Ablum, İsmet Sezgin, İlhan Aytekin, Mehmet Şerefoğlu. Hayrettin Erkmen, G.Gürhan Türek, Rasim Küçükel, Nilüfer Gürsoy, İ. Hakkı Tekinel, Sabit Osman Avcı, Vefa Poyraz, Cemal Tercan, Münif İslamoğlu, Aydın Menderes, Faik Türün, Feyzullah Değerli, Kinyas Kartal, Ömer Barutçu, Orhan Eren.

Cumhuriyet Senatosu Grup Başkanı: Cahit Dalokay.

Cumhuriyet Senatosu Grup Başkanvekilleri: Orhan Çalış, Ergun Özkan.

Millet Meclisi Grup Başkanvekilleri: Oğuz Aygün, Gıyasettin Karaca.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

Genel Başkan: Bülent Ecevit.

Genel Başkanvekili, Genel Sekreter: Mustafa Üstündağ.

Genel Sekreter Yardımcıları: İmadettin Elmas, Altan Öymen, Metin Somuncu, Erol Tuncer.

Genel Sayman: İlhan Biber.

Genel Yönetim Kurulu Üyeleri: Orhan Akbulut, İsmet Atalay, Nail Adlı, Nusret Aydın, Mehmet Dedeoğlu, Celal Doğan, Hüseyin Doğan, Mehmet Gümüşçü, Avni Gürsoy, İlyas Kılıç, Nebil Oktay, Hayri Öner, Hayrettin Uysal, Gündüz Ökçün, Çetin Bozkurt.

Millet Meclisi Grup Başkanvekilleri: Orhan Vural, Erdoğan Bakkalbaşı.

Gençlik Kolları Merkez Kurulu Başkan: Hasan Belovacıklı.

Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulu Başkanı: Güler Gürpınar.

MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ

Genel Başkanı: Alpaslan Türkeş.

Genel Başkan Yardımcıları: Sadi Somuncuoğlu, Agah Oktay Güner, Ahmet Er.

Genel Sekreter: Necati Gültekin.

Genel Sekreter Yardımcısı: Nevzat Kösoğlu, Ömer Çakıroğlu, Yaşar Okuyan, Ali Gürbüz.

Genel İdare Kurulu Üyeleri: Tahsin Ünal, Avni Çarsancaklı, Ali Fuat Eyüpoğlu, İhsan Kabadayı, Osman Albayrak, Turhan Koçal, Mehmet Irmak, Faruk Demirtola, Sait Bilgiç, Cengiz Gökçek, Ziya Derya, Mehmet Tahir Şaşmaz, Mehmet Yusuf Özbaş, Taha Akyol, Seyfi Ahmet Avras, Ahmet Hamdi Ayan, Münir Köseoğlu, Servet Bora, Murat Bayrak, Özcan Ergiydiren, M. Voyvoda Develioğlu, İhsan Karaçam, Necdet Şarman, Osman Öztekin, İsmet Kapısız, Vacit Akkor.

MİLLİ SELAMET PARTİSİ

Genel Başkan: Necmettin Erbakan.

Genel Başkan Yardımcıları: Süleyman Arif Emre, İ. Fehmi Cumalıoğlu, M. Recai Kutan, Şevket Kazan.

Genel Sekreter: Oğuzhan Asiltürk.

Genel Muhasip: Abdurrahim Bezci.

Genel İdare Kurulu Üyeleri: Mazhar Gürgen Beyatlı, Ali Güneri, Tahir Büyükkörükçü, Lütfü Doğan, Korkut Özal, Fehim Adak, Temel Karamollaoğlu, Ali Oğuz, Yasin Hatipoğlu, A. Remzi Hatip, Abdullah Tomba, Kadir Mısırlıoğlu, Mustafa Yazgan, Ali Rıza Öztürk, Mehmet Oktü.

MİLLİ NİZAM PARTİSİ

Genel Başkan: Hüsamettin Akmumcu.

Genel Başkan Yardımcıları: Hüseyin Teksan, E. Muammer Özkan.

Genel Sekreter: İsmail Hal.

Genel Muhasip: Recep Küçükece.

Üyeler: H. Ali Çögen, Nurettin Karakaya, Ahmet Sarıçam, Şükrü Dursun, Ziya Tümay, Mustafa Şahin, Ali Eryılmaz, A. Yılmaz Kuştepe, Fahrettin Işık, Hilmi Baltacıoğlu, S. Nuri Ertürk, Osman Gündoğdu, Ali Türkal, Yaşar Çelik, H. Tahsin Sarıcalıoğlu.

SOSYALİST VATAN PARTİSİ

Genel Başkan: Mehmet Özler

Genel Sekreter: Nurettin Yılmaz.

Üyeler: Mehmet Çanakçı, Fuat Özenir, Oğuzhan Kayserilioğlu, Ali Sel, Abdullah Kuzu, İ. Bakıröküş, Munzur Tekgüleç, Adnan Altun, Zafer Emir, Sebuktay Kaan, Ahmet Gönel, Mustafa Öztürk, Ahmet Küpeli.

TÜRKİYE İŞÇİ KÖYLÜ PARTİSİ

Genel Başkan: Doğu Perinçek.

Merkez Komitesi Üyeleri: Gün Zileli, Oral Çalışlar, Hasan Yalçın, M. Kemal Çamkıran, M. Bedri Gültekin, Hüseyin Karanlık, Durmuş Uyanık, Halim Halim Spatar, Yaşar Karadağ, Haydar Güngör, Hasan Sam, Hüseyin Bülbül, Osman Gürhal Ertürk, Mehmet Cengiz, Ramazan Duran, Şahin Çömez, Oktay Kutlu, İlkay Demir, Rıza Böke, Işık Soner.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Genel Sekreter: Nihat Sargın

Genel Sayman: Yalçın Cerit

Örgüt Bürosu Sekreteri: Can Açıkgöz

Eğitim Bilim Araştırma Büro Sekreteri: Yusuf Ünal.

Haber Alma Propaganda Basın Bürosu Sekreteri: Gündüz Mutluay.

Kitle Örgütleri Büro Sekreteri: Osman Sakalsız.

Üyeler: Peyami Irıtrk, Vedat Baranoğlu, Dinçer Doğu, Çetin Gözaçtı, Özcan Kesgeç, Zeki Kılıç, Neşet Kocabıyıkoğlu, Selim Mahmutoğlu, Nurdan Orpen, Nurettin Özvarış, Vedat Peker, Alp Selek, Orhan Silier, İbrahim Sönmez.

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ

Genel Başkan: Ahmet Kaçmaz.

Genel Sekreter: Aydoğan Gezer.

Üyeler: Yalçın Yusufoğlu, Bülent Tuna, Çağatay Anadol, Ethem Kiper, Tektaş Ağaoğlu, Veli Gürcan, Ali Kar, Hüseyin Hasan Çebi, Yaşar Yiğit, Hüsamettin Küçükali, Abdülselam Suavakçı, Cemal Özden, Mehmet Yıldırım, Yaşar Gökoğlu, Mehmet Yazırlı, Abbas Özay, Mehmet Yıldız, M. Ali Tan, Yaşar Arıkan, Nurettin Bayram, Melih Sağıroğlu, Akay Sayılır, Sabah Demirkapı, Afek Kaya, Ömer Aslan, Ahmet Melek, Nuh Giyap, Kasım Yeşilyurt, Cemil Fazlı, Kadir Nunel, Ali Aktürk, Ali Öner, Mehmet Durmuş, Nuri Geçgili, Ercan Civelek, Mehmet Gürsoy, Dursun Öztürk, Mustafa Çolak, Ekrem Çakıroğlu.

5 yıl süreyle siyasi faaliyette bulunma yasağı kapsamına girenler:

AP MİLLETVEKİLLERİ:

Cevdet Akçalı, Mehmet Halit Dağlı, Hasan Gürsoy, Halit Ağar, Mehmet Özutku, Mukail Aydemir, Ahmet Hamdi Şam, Ethem Naci Altunay, Muhammed Kelleci, Bekir Adıbelli, Sebati Ataman, Mustafa Başoğlu, Mustafa Kemal Erkovan, İsmail Hakkı Köylüoğlu, Fikri Pehlivanlı, Hayrettin Turgut Toker, İhsan Ataöv (Çarıklı), Kaya Çakmakçı, Sadık Erdem, Galip Kaya, Hasan Ekinci, Mustafa Rona, Selahattin Acar, Behiç Tozkoparan, Cemalettin İnkaya, Emin Engin Tanrıverdi, Hüsnü Yılmaz, Cemalettin Köklü, Mehmet Sayit Göker, Abidin İnan Gaydalı, Avni Akyol, Müfit Bayraktar, Ahmet Çakmak, Ahmet Sayın, Ali Elverdi, Yılmaz Ergenekon, Halit Karaatlı, Cemal Külahlı, Özer Yılmaz, Ahmet Nihat Akay, İrfan Binay, Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu, Mustafa Kemal Biberoğlu, Ahmet Çimbek, Aslan Topçubaşı, Mustafa Kemal Aykurt, Emin Atıf Şohoğlu, Eşref Cengiz, Abdüllatif Ensarioğlu, Mahmut Kepolu, Mustafa Bulut, Ahmet İnceoğlu, Ali Rıza Septioğlu, Timuçin Turan, Rıfkı Danışman, Osman Demirci, İsmail Hakkı Yıldırım, İsmet Angı, Yusuf Cemal Özkan, Seyfi Öztürk, İmam Hüseyin İncioğlu, Ahmet Karahan, Mehmet Atilla Ocak, Mehmet Özkaya, Şükrü Abbasoğlu, Nizamettin Erkmen, Ali Köymen, Mehmet Çatalbaş, Sabahattin Adalı, M. Sayit Reşa, Ali Yılmaz, Yusuf Uysal, Yakup Üstün, Ali Ak, Fevzi Arcı, Nazım Baş, Ramazan Çalışkan, Ali Haydar Eyüpoğlu, Ekrem Ceyhun, Kemal Kaçar, Recep Özel, Osman Özer, Hüsamettin Tiyanşan, İhsan Toksarı, Numan Uzun, Celal Yardımcı, Talat Asal, Adil Demir, Zeki Efeoğlu, Şinasi Osma, Aysel Uğurol, Erol H. Yeşilpınar, Halit Evliya, Hidayet Çelebi, Bahri Dağdaş, Fethi Acar, İsmail Hilmi Dura, Ali Nihat Karol, M. Şevket Doğan, Mehmet Zeki Okur, Mustafa Eşrefoğlu, Adem Ali Sarıoğlu, İbrahim Topuz, Mustafa Güzelkılıç, Necati Kalaycıoğlu, Şaban Karataş, Hüseyin Cavit Erdemir, İlhan Ersoy, Ali İrfan Haznedar, Ahmet Karaaslan, Süleyman Çağlar, Sümer Oral, Yahya Uslu, Halit Yurtseven, Metin Musaoğlu, Ahmet Buldanlı, Unat Demir, Zeyyat Man-

dalinci, Kasım Emre, İbrahim Etem Boz, Esat Kıratlıoğlu, Hüseyin Çelik, H. Avni Kavurmacıoğlu, Hamdi Mağden, Kemal Şensoy, Bilal Taranoğlu, Günay Yalın, İzzet Akçal, Barbaros Turgut Boztepe, Selahattin Gürdamar, Güngör Hun, Mustafa Dağıstanlı, İ. Ertem Ezgü, Nazif Kurt, S. Orhan Uluçay, Zeki Çelikler, Enver Akova,Tevfik Koraltan,Halit Başol, Nihat İlgür, Ali Şevki Erek, İbrahim Vecdi Aksakal, Kemal Cevher, Mehmet Aksoy, Mehmet Celal Bucak, Galip Çetin, Ömer Lütfü Erzurumluoğlu, Turgut Nizamoğlu, Abdülmuttalip Gül, Ahmet Gültekin Kızılışık, Köksal Toptan, Ahmet Zeydan.

ADALET PARTİSİ SENATÖRLERİ

Erdoğan Adalı, M. Nuri Ademoğlu, Baha Akşit, Mehmet Emin Alanyalı, Ünal Allıoğlu, Celal Arslan, Sadık Batum, M. Atıf Benderlioğlu, Ahmet İhsan Birincioğlu, Ata Bodur, Ömer Naci Bozkurt, Osman Nuri Canpolat, İhsan Sabri Çağlayangil, Mithat Şükrü Çavdaroğlu, Osman Çetin, Mehmet Münir Daldal, Mustafa Deliveli, Şaban Demirdağ, Muzaffer Demirtaş, Selahattin Deniz, Halim Dursunoğlu, İskender Cenap Ege, Mehmet Erdem, Fevzi Ergun, Orhan Cemal Fersoy, Naci Gacıroğlu, Rasim Gezmiş, Mustafa Gülcügil, Ahmet Cemil Kara, Kâzım Karaağaçlıoğlu, Adnan Karaküçük, Oral Karaosmanoğlu, Ahmet Karayiğit, Fevzi Kartal, Şeref Kayalar, Mehmet Kılıç, İbrahim Kirazlıoğlu, Doğan Kitaplı, Kasım Küfrevi, Haldun Menteşoğlu, Şükrü Meto, İsmet Muharremoğlu, Hasan Oral, Cemal Örgen, M. Sedat Özcan, Akın Özdemir, Abdül Haluk Özdinç, Talip Özdolay, Orhan Özen, Hamdi Özer, Şerafettin Paker, Osman Salihoğlu, Refet Sezgin, Nevzat Şener, A. Metin Taş, Lütfü Tokoğlu, Süleyman Tuncel, Tahsin Türkay, Ömer Ucuzel, Emin Uyansoy, Mehmet Ünaldı, Ragıp Üner, Erol Yavuz, Remzi Yılmaz, İ. Sıtkı Kırcalı, Ahmet Demir Yüce.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ MİLLETVEKİLLERİ

Mehmet Can, Hasan Cerit, Melih Kemal Küçüktepepınar, Musluhittin Yılmaz Mete, İsmail Hakkı Öztorun, Nedim Tarhan, Oğuz Yazıcıoğlu, Kemal Tabak, Ramazan Yıldırım, İsmail Akın, Hasan Akkuş, Rıza Polat, Erol Çevikçe, Vehbi Meşhur, Alişan Canpolat , Yaşar Ceyhan, A. Hikmet Çanakçı, Kenan Durukan, A. Hayri Elçioğlu, A. Semih Eryıldız, Kemal Kayacan, Teoman Köprülüler, Abdurrahman Oğuztürk, Selahattin Öcal, Erol Saraçoğlu, Önder Sav, Deniz Baykal, Ömer Buyrukçu, Hasan Ünal, Mehmet Balta, Mehmet Çelik, Selami Gürgüç, Muharrem Sökeli, Nuri Bozyel, Necati Cebe, İrfan Özaydınlı, Sadullah Usumi, Orhan Yağcı, Hasan Celalettin Ezman, Bayram Turhan Çetin, Haluk Karabörklü, Cemal Aktaş, Mehmet Emekli, Hasan Esat Işık, Saffet Ural, Osman Orhan Çaneri, Altan Tuna, Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Şükrü Bütün, Ethem Eken, Mustafa Gazalcı, Adnan Keskin, Ömer İhsan Paköz, Halil Akgül, Mehmet İskan Azizoğlu, Bahattin Karakoç, Süleyman Sabri Öznal, Cavittin Yenal, Celal Ertuğ, Faik Öztürk, Nurettin Karsu, Lütfi Şahin, Selçuk Elverdi, İsmail Özer, Emin Altınbaş, Ekrem Çetin, Mustafa Kemal Çilesiz, Hasan Namık Tekin, Haydar Demirtaş, Ömer Miski, Mevlüt Önal, Sabri Öztürk, Hüseyin Şükrü Özsüt, Süleyman Şimşek, Veli Yıldız, Muammer Aksoy, Ayhan Altuğ, Orhan Birgit, Hikmet Çetin, Çağlayan Ege, Tarhan Erdem, Zeki Eroğlu, A. Bahir Ersoy, Ferit Gündoğan, Doğan Güneş, Yalçın Gürsel, Enver Karabeyoğlu, Osman Kaya, Sevil Korum, Doğan Onur, Ali Nejat Ölçen, İlhan Özbay, M. Kâzım Özeke, Cengiz Özyalçın, Ali Topuz, Necdet Uğur, Haluk Ülman, Ertuğrul Yoksal, Ferhat Arslantaş, Kaya Bengisu, Alev Coşkun, Yüksel Çakmur, Süleyman Genç, Ahmet Taner Kışlalı, Neccar Türkcan, Mahmut Türkmenoğlu, Orhan Sezal, Oğuz Söğütlü, Doğan Araslı, Turgut Artaç, M. Kemal Güven, Hasan Yıldırım, Vecdi İlhan, Sabri Tığlı, A. Gani Aşık, Mehmet Yüceler, Gündüz Onat, Doğan Güneşli, Kılıç Sorgucu, İbrahim Akdoğan, Kenan Akman, M. Yücel Akıncı, Ahmet Çobanoğlu, Hüseyin Kaleli, Nizamettin Çoban, Lütfi Doğan, Turhan Fırat, Erkin Topkaya, Hasan Zengin, Ahmet Türk, Sami Gökmen, Burhan Garip, Şavlı, Yaşar Kemal Yüksekli, Yılmaz Kemal Bor, Burhan Ecemiş, Temel Ateş, Memduh Ekşi, Ertuğrul Günalp, Yılmaz Balta, Sami Kumbasar, Ahmet Altın, Kenan Bulutoğlu, İ. Ethem Kılıçoğlu, Muzaffer Önder, Tevfik Fikret Övet, Alaattin Şahin, Azimet Köylüoğlu, Mahmut Özdemir, Mustafa Yılankıran, Yılmaz Alpaslan, Ömer Karaman, Cevat Atılgan, Ömer Dedeoğlu, Selmin Durmuşoğlu, Ali Kurt, Adil Ali Cinel, Rahmi Kumaş, Ertöz Vahit Suiçmez, Ahmet Şener, Hüseyin Erkanlı, M. Sabri Kılıç, Ahmet Melik, Celal Paydaş, İsmail Aydın, M. Selahattin Yüksel, İhsan Bedirhanoğlu, Mehmet Salih Yıldız, Mevlüt Güngör Erdinç, Veli Zeren, M. Kemal Anadol, Burhan Karaçelik, Cahit Karakaş.

SENATÖRLER

Mukbil Abay, Rıza Akgün, Neşet Akmandor, E. Akıp Aksaç, Uğur Alacakaptan, Beyti Ardağ, Nurhan Alptemiz, Sırrı Atalay, Selahattin Cizrelioğlu, Ali Cüceoğlu, İsmail Çataloğlu, Cemil Çeçen, Mustafa Çelik, Yusuf Çetin, Selahattin Çolakoğlu, Mustafa Fahri Dayı, Saadettin Demirayak, Abdülgani Demirkol, Süleyman Efe, M. Tevfik Elmasyazar, Abdullah Ercan, Rami Erdem, Süleyman Sırrı Ergün, Kâmran Erkmenoğlu, Ergün Ertem, Hasan Fehmi Güneş, İdris Gürsoy, Hasan Güven, Hasan İldan, Abdullah Emre İleri, M. Sebip Karamollaoğlu, Temel Kitapçı, Hayri Mumcuoğlu, Ziya Müezzinoğlu, Fevzi Özer, Hüseyin Öztürk, İbrahim Öztürk, M. Ali Pestilci, Kemal Sarıibrahimoğlu, Nejat Sarıcalı, Hikmet Savaş, Mehmet Seydibeyoğlu, Behiç Sonbay, Halis Soylu, Mehmet Sönmez, M. Sungur, Ahmet Tahtakılıç, Ö. Naim Taşan, A. Vehbi Uğur, Besim Üstünel, Cengizhan Yorulmaz.

MİLLİ SELAMET PARTİSİ MİLLETVEKİLLERİ

Hasan Aksay, Abdurrahman Unsal, Muhyettin Mutlu, M. Yaşar Göçmen, Hasan Seyithanoğlu, Şener Battal, Abdülkadir Timurağaoğlu, M. Emin Seydagil, Lütfi Göktaş, Salih Özcan, Muslih Görentaş, Hüseyin Erdal.

SENATÖRLER

İdris Arıkan, İsmail Arslan, Mehmet Bilgin, Sabahattin Savcı.

NİZAM PARTİSİ

Milletvekili: Abdülkerim Doğru.

DİĞERLERİ

Abdülkadir Kaya (1 ocak 1980'deki statüsü bağımsız milletvekili. 13.5.1980 tarihinde AP'ye girmiştir). Güneş Öngüt (Bağımsız milletvekili, 9.7.1980 tarihinde CHP'ye girmiştir.) Mustafa Özçin (Bağımsız mil-

letvekili, 13.2.1980 tarihinde CHP'ye girmiştir), Akın Simav (Bağımsız milletvekli, 23.6.1980 tarihinde CHP'ye girdi), Hasan Korkut (Bağımsız milletvekili, 9.7.1980 tarihinde CHP'ye girdi), Şerafettin Elçi (Bağımsız milletvekili 9.7.1980 tarihinde CHP'ye girmiştir), Tuncay Mataracı (Bağımsız milletvekili, 9.7.1980 tarihinde CHP'ye girmiştir), Cengiz Şenses (Bağımsız milletvekili. Hakkında kamu davası açılmıştır). Nurettin Yılmaz (Bağımsız milletvekili. Hakkında kamu davası açılmıştır). Muhsin Batur (Kontenjan Senatörü, CHP'ye girmiştir). Ahmet Yıldız (Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi. Hakkında kamu davası açılmıştır). Mustafa Kılıç (Bağımsız milletvekili. Hakkında kamu davası açılmıştır).

Cin İşi, Şeytan İşi?

İLHAN SELÇUK / *30 Nisan 1983*

Dünya gazetesinin 26 nisan günlü başyazısını okuyorum:

— *"Dünya, dramatik bir değişim sürecinden ve ağır bir ekonomik bunalım döneminden geçiyor. Bunalımı, tüm ülkeler görüyor ve yaşıyor. Ancak hâlâ bunalıma inandırıcı bir açıklama ve geçerli çözümler getirilmiş değil. Yakın zamanlara kadar bir araya gelmez sanılan enflasyon ve resesyonun birarada en sağlam bilinen ekonomileri bile sarsmakta oluşu şaşkınlık yaratıyor."*

★

Düşünüyorum:

Eskiden insanoğlu yağmurun neden yağdığını, şimşeğin neden çaktığını bilmez; doğa olaylarını tanrıların öfkesine bağlardı; yıldırım düştüğünde yüreği titrer, yerlere kapanır; bağışlanması için yakarırdı. Bilim geliştikçe yağmurun, şimşeğin, yıldırımın nedenleri öğrenildi; su baskınlarını önlemek için barajlar, kanallar yapıldı; yıldırıma karşı önlem alındı. Çevremizde olan bitenleri; cin işi, şeytan çarpması, tanrıların öfkesi diye açıklama çağlarını çoktan geride bıraktık. Ekonomi, toplum bilimleri arasında yer alır. Yaşadığımız ekonomik bunalımı niçin bilimsel yasalarla açıklayamıyalım? İktisat fakültelerinin işi nedir? Bilgisayar dönemindeyiz, elektronik çağındayız, sibernetikten enformatiğe dek bir dizi yeni bilim oluştu. Uzaya tırmandı insanoğlu; Ay'a ayak bastı; ekonomik bunalımın yasalarını neden bilemiyoruz, önüne geçemiyoruz? Yoksa yaşadığımız ekonomik bunalım, tanrının öfkesinden mi oluşuyor? Şeytan işi midir? Cin mi çarpıyor insan toplumlarını?

★

Ekonomik bunalım yeryüzünde ilk kez yaşanmıyor; daha önce kaç kez yaşandı.

Bunalımın nedenleri ve niçinleri artık insanoğlu için bilinmeyen şey değildir. Toplumları ne cin çarpıyor, ne de şeytan; tanrıların öfkesi yağmıyor insanlığın başına; bir başka iş var bu işin içinde...

★

Prof. Salih Şanver'in 28 nisan 1983 günü bu sayfada yayınlanan *"Borca Batık"* başlıklı yazısından altını çizdiğim satırları birlikte okuyalım:

"— Petrol dışsatımcısı olan ya da olmayan az gelişmiş ülkeler, Türkçe deyimle borca batıktır. Söz konusu ülkelerin 1982 yılında 798 milyar dolar dış borcu vardır (...) son dört yılda söz konusu ülkelerin borçları yılda yaklaşık 100 milyar dolar artmıştır (...) Geçtiğimiz yılda 25 ülke 200 milyar dolar borç için erteleme istiyor. Borçlular dünya çapında acze düşünce, alacaklılar dünya banka sisteminin 1929 Büyük Bunalımında (buhranında) olduğu gibi çökmesinden korktular".

Çözüm?

— *Dünya banka sisteminin çökmesi için borçlulara yeniden borç verildi. Borçlulardan yalnız birisinin -ya Meksika'nın ya Brezilya'nın ya Arjantin'in ya Venezüela'nın - faiz ödemelerini yapamaması sistemin çökmesine yeter.*

Uluslararası tefecilik düzeninin çökmesi *"tehlikesini"* daha aşamadık.

★

Dünyada ekonomik bunalımın cin işi ya da şeytan icadı olmadığı, Tanrıların öfkelenmesinden de oluşmadığı açık.

Yeryüzündeki sömürü sisteminin hastalığıdır bunalım; ve kurulu düzen bu kez yakayı sıyırsa bile ancak sakat ve yaralı olarak yaşayacak; gelecek kez belki de azrailin pençesinde can verecektir.

Kimi ülkeyi daha yoksullaştıran, kimi ülkeyi daha palazlandıran çelişkili dünyamızın ekonomik düzeninde bunalımdan bunalıma düşülmesi doğaldır.

Bilimin yeryüzünü aydınlattığı çağımızda dünya bankalar sistemi neden böylesine iflas etsin? Bir köşebaşı bankasında bile bu denli şaşkınlaşan müdürü işinden atarlar; dünya kredi sistemini yöneten süper bankacıları kolundan tutup koltuklarından atacak olan güç, sömürü sisteminin tefecilik batağından üreyecektir.

1983/MAYIS

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Prof. MACİT GÖKBERK
Değişen Dünya
Değişen Dil
Gerçek bir kültür kitabı
EDERİ: 100 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

60. Yıl; Sayı: 21085 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 10 Mayıs 1983 Salı

Başyazarımıza 2 ay 20 gün hapis cezası verildi

NADİR NADİ — Rahatsızlığı nedeniyle dünkü duruşmaya katılamayan Başyazarımız, önceki duruşmada savunmasını yaparken.

OKAY GÖNENSİN — Yazı İşleri Müdürümüz dünkü duruşmada hazır bulundu ve karar yüzüne karşı okundu.

Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin'e verilen 2 ay 20 günlük hapis cezası paraya çevrildi.

Sıkıyönetim Yasası uyarınca 6 aydan daha az olan cezalar, sanıklar ve savcı tarafından temyiz edilemiyor. Verilen cezayı temyiz etme hakkı yalnızca Sıkıyönetim Komutanlarına ait

İstanbul Haber Servisi — Başyazarımız Nadir Nadi ve Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin, dün yargılandıkları İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (1) Numaralı Askeri Mahkemesi'nce «Halkı kanunlara karşı gelmeye teşvik ile memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette makale neşretmek» suçundan TCK'nun 155. maddesi uyarınca 2 ay 20'şer gün hapis ve 4'er bin lira ağır para cezasına çarptırıldılar. Okay Gönensin'in cezası Basın Yasası uyarınca toplam 12 bin lira ağır para cezasına dönüştürüldü.

Dün saat 14.15'de başlayan oturuma Başyazarımız Nadir Nadi 22 Nisanda geçirdiği diver ameliyatı nedeniyle müşahede altında olduğu için katılamadı. 1945 yılından bu yana «Cumhuriyet»i yöneten Nadir Nadi 73 yaşında.

Yazı İşleri Müdürümüz Okay Gönensin ile sanık avukatları İstanbul Barosu Başkanı Orhan Apaydın ve Prof. Uğur Alacakaptan'ın katıldıkları oturumda karar, Nadir Nadi'nin gıyabında verildi. Duruşma yargıçlığını Hakim Yarbay Taner Candemir'in yaptığı oturumda iddia makamında Sıkıyönetim Yardımcı Savcılarından Tunç Onat yer aldı.

Yargıç Candemir, kararı açıklarken şöyle dedi:

«Sanık Mustafa Nadir Nadi'nin 12.8.1961 günlü Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan (Tuhaf Bir Tasarı) isimli yazısının 23.1.1983 günlü Cumhuriyet Gazetesi'nde, yazının bugüne aynen uyduğuna dikkatleri çeken bir giriş notundan sonra yayınlanması ve sanığın Askeri Savcılıkta verip mahkeme huzurunda da tekrarladığı ifadesi ile bu yazıyı Türk Dil ve Türk Tarih Kurumu ile ilgili olarak bir yasama organı üyesi tarafından Danışma Meclisi Başkanlığı'na verilen kanun teklifinin kanunlaşmasını önlemek amacıyla yayınlamış olduğunu belirtmesi nedeniyle; bu son yayının, yazının daha önceki yayınlarının sade bir tekrarı olmadığı, son yayınlamanın yeni bir yazı kaleme almadan, eski bir yazıdan yararlanmak yoluyla ancak tamamen değişik bir kasıt altında yapılan bir makale yayını olduğu, bu makalenin yayınlanması ile Türk Ceza Kanunu'nun 155. maddesinde belirtilen suçun işlenmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.»

Yargıç Taner Candemir daha sonra, Nadi ve Gönensin'e verilen cezaları aynen şöyle açıkladı:

«Kanunlara karşı gelmeye, halkı teşvik ile memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette makale neşretmek suçunu işlediği sabit görülen sanık Mustafa Nadir Nadi ile 5680 sayılı Basın Kanununun 2231 sayılı kanun ile değişik 16. maddesinden kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle aynı suçu işlediği sabit görülen sanık Aziz Okay Gönensin'in eylemlerine uyan TCK'nun 155. maddesi uyarınca ikişer ay süre ile hapis ve yirmi beşer lira ağır para cezası ile cezalandırılmalarına, 5435 sayılı kanunun 2.

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

TCK'nın 155. maddesi

«Kanunlara karşı gelmeye halkı teşvik ile memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette makale neşir edenler veya halkı askerlik hizmetinden soğutmak yolunda neşriyatta veya telkinatta bulunanlar yahut umumi bir içtimada veya nasın toplandığı yerlerde bu suretle nutuk irat edenler iki aydan iki seneye kadar hapis olunur ve bunlardan yirmibeş liradan ikiyüz liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır.»

Cumhuriyet
bilgisayar ekleri
2.ekimizi bugün bayinizden istemeyi unutmayın

DM'de 7 tasarı kabul edildi

Son 7 yılda hangi kurumda daha fazla çalışıldıysa oradan emekli olunacak

Atatürk Orman Çiftliği'nin bazı bölümleri satılacak.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi Genel Kurulu dün yoğun bir çalışma gösterdi, 7 yasa tasarısı ve önerisi kabul edildi.

Birleşimde ilk olarak sosyal güvenlik kurumlarında geçen hizmetlerin birleştirilmesini yeni esaslara bağlayan tasarı kabul edildi. Tasarıya göre, emekli olacak kişiye son 7 yıllık hizmet süresince fiili hizmeti en fazla olan kurumdan emekli aylığı bağlanacak. Hizmetler eşitse, en son bağlı olduğu kurumca aylık bağlanacak. Hizmetlerin birleştirilmesi ise ancak emekli aylığı bağlanmasına hak kazanıldığında yaptırılabilecek. Yasanın uygulanması esasları yayımından sonra 6 ay içinde çıkarılacak yönetmelikte belirlenecek.

ÇİFTLİK ARAZİLERİ

Genel Kurul'da aynı yönde bir yasa tasarısı ile bir yasa önerisi kabul edilerek Atatürk Orman Çiftliği arazisinin bazı bölümlerinin satılması hükme bağlandı.

186 bin 441 metrekarelik bölüm, Ankara Çevre Yolu buradan geçeceği için Karayolları Genel Müdürlüğü'ne satılacak. 747 bin 708 metrekarelik bölüm ile 468 bin 500 metrekarelik ikinci bir bölüm Milli Savunma Bakanlığı'na tahsis edilme kaydıyla hazineye devredilecek. Bu bölüm halen Milli Savunma tarafından kullanılıyor. 396 bin 312 metrekarelik çiftlik arazisi ise Nazım Planı uygun olma koşuluyla ve Gazi Üniversitesi'ne tahsis edilmek kaydıyla hazineye satılacak.

[illegible]

Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yasası'nın [illegible]

(Arkası Sa. 7, Sü. 5 de)

ODTÜ'de 3 öğretim üyesinin görevine son verildi

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — ODTÜ öğretim üyelerinden üçünün görevlerine daha son verildi.

ODTÜ Elektrik Mühendisliği Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Gönen Güneş ile Doç. Dr. Nail Tepedelenlioğlu, ODTÜ Kimya Mühendisliği Bölümü öğretim üyelerinden Yardımcı Doçent Jale Akyurtlu'nun görevlerine 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası ile son verildi.

Doç. Tepedelenlioğlu'nun YÖK kararıyla Elazığ'da, Doç. Güneş'in de ODTÜ Gaziantep Kampüsü'nde görevli olduklarını belirtildi. Tepedelenlioğlu ve Güneş'e henüz tebligat yapılmadı.

Jale Akyurtlu'nun eşi Ateş Akyurtlu'nun ODTÜ öğretim üyeliği görevine de geçen hafta sonunda aynı gerekçeyle son verilmişti.

Sunalp: 16 mayısa kadar yorum yok

Esener: Cindoruk'la aramızda anlaşmazlık oldu, şu şeklindeki haberler asılsız ve kasıtlıdır. Birlikte faaliyet sürdürüyoruz.

Haber Merkezi — Sağ kanatta parti kurma girişimlerini sürdüren Emekli Orgeneral Turgut Sunalp, «Bana 16 mayısa kadar yorum yaptırmaktan, şahıslar üzerinde fikir beyan ettirmekten lütfen kaçının» dedi. Sunalp, gazetecilerin bir sorusuna karşılık şunları söyledi:

«Altımı kazımaya çalışıyorlar, ama kimse muvaffak olmayacak. Açık, açık söylüyorum, havlu at, peştemal tak diye benim üzerime gelmeyin.»

İstanbul'da bulunan Emekli Orgeneral Ali Fethi Esener de, parti çalışmalarını Hüsamettin Cindoruk ile birlikte yürüttüklerini yineledi.

Ankara'da bulunan Turgut Sunalp, saat 12.00'ye dek çalışmalarını Orduevi'nde yalnız sürdürdü. Orduevi'nden ayrılırken gazetecilerin «Cumhurbaşkanı Kenan Evren'la Ali Fethi Esener ve Necdet Calp'la görüşmesine ilişkin» sorularını yanıtladı. Sunalp şöyle dedi:

«Çok iyi biliyorsunuz ki, böyle yorumlarla hiç alakam yoktur. Bana 16 mayıs tarihine kadar yorum yaptırmaktan, şahıslar üzerinde fikir beyan ettirmekten lütfen sakının. Sayın Cumhurbaşkanı'na ne derece saygılı olduğumu biliyorsunuz. Cumhurbaşkanının söylediklerinin hiçbir noktası ve virgülü üzerinde fikir yürütmenin abes olduğunu da biliyorsunuz, siz bana soruyorsunuz anlamıyorum, siz millete sorun, millet nasıl karşılıyor.»

Sağ kanatta Hüsamettin Cindoruk ile parti çalışmasına katılan emekli orgeneral Ali Fethi Esener ile görüşüp görüşmeyeceği yolundaki bir başka soruya Sunalp «Bana bu konuda hiçbir müracaat olmadı» yanıtını verdi.

Orduevi'nden ayrılan Sunalp, daha sonra parti kurma çalışmalarına katılan Musa Öğün'ün Güvenlik sokaktaki bürosuna gitti.

Sunalp ile birlikte parti kurma girişimlerini sürdüren Ahmet İhsan Kırımlı, önceki gün Ankara'ya dönerek Güvenlik sokaktaki çalışmalara katıldı. Kırımlı, saat 13.00 sıralarında bürodan ayrılırken İstanbul'da Celal Bayar ile yaptığı görüşmeye ilişkin bir soruya «Bayar'ın desteği devam ediyor» dedi. Kırımlı, Bayar'la her zaman görüştüğünü de sözlerine ekledi.

Bürodan saat 13.37'de ayrılan Turgut Sunalp gazetecilerin sorularını yanıtlarken «Şinasi Ertan'ın kurucu olduğu sanılıyor, bu konuda ne diyorsunuz» sorusuna «ben de öyle sanıyorum. Ama bakalım sonunda ne olacak» dedi. Sunalp, çalışmalarına ilişkin bir başka soruya da şu yanıtı verdi:

«Ben şahsen hayatımdan memnunum. Altımı kazımaya çalışıyorlar ama kimse muvaffak olamayacak. Açık açık söylüyorum. Havlu at, peştemal tak, diye benim üstüme gelmeyin.»

Sunalp, gazetecilerin «Başbakan Bülend Ulusu'nun sizinle birlikte olacağı söylentisi var. Ne diyorsunuz» sorusunu ise

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

- SDG yeni isimler arıyor.
- Calp: Çalışmalarımız aynı tarzda sürecek

7. Sayfada

Sendikaların Genel Kurul seçimleri yargıç teminatı altında yapılacak

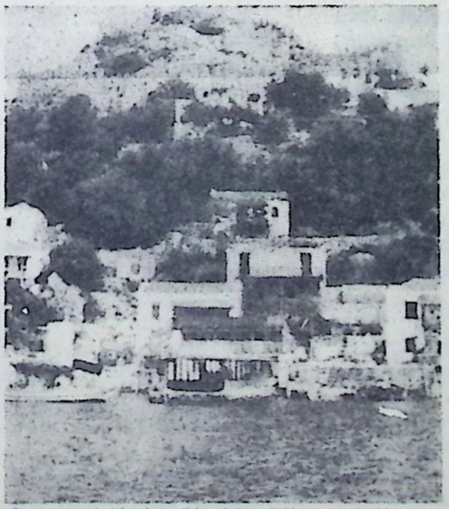
ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Yürürlüğe giren sendikalar yasasının geçici maddelerine göre, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), gerek tüzel kişiliği gerekse sendika yöneticileri hakkında beraat kararı çıkıncaya değin, sendikal faaliyette bulunamayacak. Aynı şekilde, yöneticileri hakkında TCK'nun ikinci kitabının birinci babında yer alan devletin kişiliğine karşı işlenmiş suçlardan dava açılmışsa, bu sendikalar da faaliyette bulunamayacak. Ayrıca, DİSK üyelerinden aidat kesilmeyecek, bu Konfederasyonun üyeleri, kayyımlara ve işyerlerine yazılı ihbarda bulunarak

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

Tarsus Dev-Yol davası sonuçlandı: 2 idam

- TOB.DER davasında Askeri Yargıtay'ın bozma kararına uyuldu.

Haberleri 12. Sayfada

Uçağız köyünün denizden ulaşılan Kale mahallesi... Kale'nin karşısında Kekova adası var... Bir zamanlar Türkiye posterlerini süsleyen denizin içindeki lahit de Kale'de.

Doğa cenneti, tarih hazinesi ve turizm cehennemi...

Deniz SOM

Kekova Adası... Uçağız Köyü... Kale...

Burası Kaş'ın güneydoğu kıyısında, yılda iki bine yakın yabancı yatın demir attığı bir köy...

Burada; doğa «cenneti», tarih «hazinesi» ve turizm «cehennemi» var!

Azra Erhat, bir «mavi yolculuk» anısında şöyle diyordu:

«Kekova dediğiniz yer dünyanın bir cenneti diye kabul edilir genellikle, burada doğa ile insan elele vermiş, güzellikte daha ileri gidilemeyecek bir aşamaya varmışlardır... Kekova her yönüyle çözülmemiş bir sırdır. Geçmişte de, bugün de adının ne olduğu bilinmez... Kekova bir muammadır ve herhalde bir muamma olarak kalacaktır...»

Kekova adasında batık bir antik kent var. Denizin dibindeki kent su üzerinden görülüyor. Kekova adasının karşısında Uçağız Köyü ve köyün motorla ulaşılan Kale mahallesi. Kale'de ve Uçağız'da da antik kent kalıntıları. Bir zamanlar Turizm Bakanlığı'nın Türkiye posterlerinde yer alan deniz içindeki lahit işte burada duruyor.

Kıyıları dantel gibi işlenmiş, yamaçlardaki kayaları bile sanki özenerek yerleştirilmiş gibi bu yörenin... Koyun içinde yeri saptanan 6 batık kalyon da var...

Ve her yıl buraya gelen yabancılar dalıyorlar, batık kenti su

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Evren, gazete yöneticileri ile görüştü

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren gazetelerin yönetici ve temsilcilerini kabul etti.

Çankaya Köşkü'ndeki dünkü kabule, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreter Yardımcısı Tuğgeneral Akay Bakman ile Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanı Ali Baransel de katıldılar. Toplantıya gazetemizden Genel Yayın Müdürü Hasan Cemal ile Ankara Temsilcisi Yalçın Doğan, Hürriyet Gazetesinden [illegible] ve [illegible] Gazetesinden [illegible] ve Mehmet Barlas, Tercüman'dan [illegible], Günaydın'dan [illegible], Yeni Asır'dan [illegible] katıldılar.

[illegible]

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Anka Oteli de büyük bir yangın tehlikesi atlattı

Yangın otelin zemin katındaki konfeksiyon atölyesinde başladı. Olayda ölen ve yaralanan olmadı.

Yatak kıyafetiyle odalardan fırlayan Alman turistler polis tarafından çevre otellere yerleştirildi.

24 ton fuel - oil bulunan yakıt deposuna alevlerin ulaşmaması için itfaiye büyük çaba harcadı.

İstanbul Haber Servisi — Laleli'deki Washington Oteli'nde 27 kişinin öldüğü faciadan iki gün sonra dün de Fındıkzade'deki turistik Anka Oteli yangın tehlikesi atlattı. Dün gece 03.10 sıralarında meydana gelen olayda ölen ya da yaralanan olmadığı bildirildi. Yangın Şehremini caddesi üzerinde bulunan otelin zemin katındaki Güneş Giyim konfeksiyon sanayiinin atölyesinden başladı. Yangın ilk anda atölye bekçisi İsmail Taştan tarafından farkedildi. Bekçi Taştan, «Lambalarda voltaj düşer gibi bir acaiplik oldu, hemen şalteri indirdim, duman çıkıyordu» dedi, daha sonra durumdan otel yöneticilerini haberdar ettiğini bildirdi. Bunun üzerine aralarında Alman turistlerin de kaldığı otelde müşteriler tek tek uyarıldı ve dışarı çıkmaları istendi. Çoğu yatak giysileriyle dışarı fırlayan ve perişan durumda bir süre dışarda bekleyen otel müşterilerinin daha sonra çevredeki otellere yerleştirildiği bildirildi.

Yangının kısa sürede gelişmesi üzerine yörenin elektrikleri kesildi. Otelin çevresini iki yandan saran duman ve alevlerin, zemin katın altındaki Güneş Giyim Sanayii'ne ait kumaş deposuna da sıçradığı bildirildi.

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

- Washington Oteli yangınından sonra bir sigorta uzmanının görüşü: «Kazaların ana nedeni; Bir şey olmaz zihniyeti!»
- Washington Oteli yangınında ölenlerden 6'sının kimlikleri belirlenemedi.

Haberleri 12. Sayfada

Nisandan itibaren geçerli olacak

Havagazına yüzde 44-60 zam yapıldı

İstanbul Haber Servisi — Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nca [illegible] 1 Nisan'dan geçerli [illegible] yüzde 44 [illegible] zam yapıldı.

[illegible]

- İsrail Savunma Bakanı Sarion'un çekilmesi konusunda umutluyor.
- İspanya belediye seçimlerinde zafer yine sosyalistlerin.

3. Sayfada

- Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nin bu hafta yayınlanması bekleniyor. KİT'lerin adı KİK olarak değiştiriliyor.
- Türkmen: Gelişmiş ülkeler himayeci önlemleri kaldırmalıdır.

8 Sayfada

- Depatun henüz emekleme çağında.

8. Sayfada

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Neler Oluyor?...

Gazetemizle ilgili davalar nedeniyle, bu köşede, arasıra bilgi veriyoruz. Amacımız, gazetemizin nasıl bir kavga içinde olduğunu dost ve düşmana duyurmaktır.

Davalarımızdan ikisi, «Balkan Transport» adlı şirketin sahiplerince açılmıştı. Bu şirket, eski Ba-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Bush: Tek yol, Türk Yunan görüşmeleri

Başkan Yardımcısı, demokrasiye geçişin Türkiye'nin bir iç meselesi olduğunu, ABD'nin demokrasiden yana olduğunu belirtti.

HASAN CEMAL / *1 MAYIS 1983*

WASHINGTON — Beyaz Saray'a girebilmek için içiçe güvenlik kordonlarını aşmak gerekiyor. Son aşamada ise didik didik aranıyorsunuz. Üstünüz başınız, evrak çantanız, koltuğunuzun altındaki gazetelerin içi... Devlet adamlarına suikast geleneğinin hayli yaygın olduğu bir ülkede bunu doğal karşılamak gerekiyor. Ama Türkiye'de örneğin hava alanlarında böylesine sıkı arama yapılsa, belki uçak kaçırılmaz ama, uçaklar sürekli kaçar ve tarifeler de hiç kuşkusuz altüst oluverir...

NATO ülkelerinde birer gazeteciden oluşan heyet böyle bir aramadan **"temiz"** çıktıktan sonra ABD Başkan Yardımcısı'na yönelttiğim sorular Türk - Yunan ilişkileri ve Türkiye'de demokrasi ile ilgiliydi.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların aşılmasında tek çıkar yolun ikili görüşmeler ve diyalog olduğunu belirten ABD Başkan Yardımcısı, Washington'un taraflara her hangi bir çözüm yolu dikte etmek durumunda olmadığını özellikle vurguladı. George Bush şöyle dedi:

"— Bundan on - onbeş yıl önce Birleşmiş Milletlerde büyükelçi iken Türk - Yunan ilişkilerindeki duruma yakından tanık olmuştum. Her iki ülke de NATO'nun, güney kanadının iki önemli üyesidir. iki taraf arasında doğrudan danışma ve görüşme mekanizmasının işlemesi ve müzakereye dönük isteklilik daha yoğun biçimde devam edecektir. Bu çok zor meselede Amerikan yönetiminin taraflara her hangi bir çözüm empoze etme niyeti söz konusu değildir."

Türkiye'de demokrasiye geçişin bir **"iç mesele"** olduğunun altını çizen Amerikan Başkan Yardımcısı Bush, özetle şöyle konuştu:

"— Türkiye'de demokrasiye geçiş çabalarına gelince... Bu durumun tamamen Türkiye'nin kendi iç meselesi olduğu çok açıktır. Biz demokrasiye, demokratik ilke ve ideallere bağlı bir ülkeyiz. Bunların geliştirilmesinden yanayız. Ve bu konuda yardımcı oluyoruz."

Türkiye'de demokrasi ve insan hakları konusuna değinen bir başka yetkili, ABD Dışişleri Bakan Yardımcılarından Eliot Abrams oldu. İnsan hakları meselelerinden sorumlu Bakan Yardımcısı Abrams, sorularımızı ABD Dışişleri Bakanlığı'nda yanıtladı.

Türkiye'de demokrasiye geçiş takviminin askeri yönetimin verdiği söz doğrultusunda işlediğini, insan hakları konusunda da umut verici gelişmelere tanık olunduğunu, ancak bu alanda bazı kaygılarının sürdüğünü belirten ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı özetle şunları söyledi:

"—Türkiye'de 12 Eylül öncesi durumu biliyorsunuz. Anlatmama gerek yok. Aşırı sağ ve sol demokrasiye karşıydı. Terörün at oynattığı bir ortamda insan haklarından söz etmek olanaksızdı. Bugün Türkiye'deki durumu cesaret verici buluyoruz. Demokrasiye geçiş takvimi işlemekte. 1961 Anayasasının değiştirilmiş olması o kadar eleştirilecek bir konu değil. Fransa'da Dördüncü Cumhuriyet Anayasasına benzer biçimde yapılmıştı. İşlemediği de görüldü. Yeni Anayasa, Fransa'nın Beşinci Cumhuriyet Anayasasına benziyor. Başkanın yetkileri arttırılmış durumda. Bu da demokrasiye ters düşen bir durum değil bence. Demokrasiye dönüş konusunda ordu sözünü tuttu. Cumhurbaşkanı Evrenhi halk destekliyor. Anayasa referandumu bunun bir kanıtıdır. Kişisel olarak, Cumhurbaşkanlığı seçimi ile anayasa referandumunun bir arada yapılmamasını temenni ederdim...

İnsan hakları konusunda da durum iyileşiyor. Bazı olaylar yok değil. Ama yönetim, işkence konusunda hassas, olayları izliyor, davalar açılıyor, bu konuda bazı sanıklar mahkûm edildi. Bu arada şunu da bilmek gerekir ki, işkence olaylarına 12 Eylül öncesi hükümetler döneminde de rastlanıyordu... Basın özgürlüğü konusundaki kısıtlamaların da demokrasiye geçiş süreci içinde giderek kalkacağı kanısındayız... Bir başka konu da akademik özgürlük, üniversitelerdeki durum. Kırk öğretim üyesinin işine son verildi, yüzellisinin sözleşmeleri yenilenmedi. Akademik özgürlük konusunda belirli bazı kısıtlamalardan söz edilebilir. Ama şunu da gözönünde tutmak gerekir ki, 12 Eylül öncesi üniversitelerde de, terör ortamında akademik özgürlükten söz edilmesi mümkün değildi. Genel olarak şunu söyleyebilirim: Türkiye'de demokrasi takvimi işlemektedir ve durum umut vericidir."

Demokrasi ve insan hakları... Pentagon, Dışişleri Bakanlığı, Kongre ve Beyaz Saray'da beş gün süreyle katıldığımız üst düzey brifinglerinde kulağımıza en çok çarpan sözcükler bunlar oldu. Amerikan yönetimi kendisine dönük yeni bir imaj yaratma çabasında. Bu bakımdan, Başkan Carter döneminde başlatılan çizgiyi Reagan da sürdürmek istiyor. Her yetkilinin dört beş cümlesinden biri **"insan hakları"** ve **"demokrasi"** ile ilgili...

Filipinler'de,Şili'de, Güney Kore'de,Güney Afrika'da, El Salvador'da demokrasi, insan hakları... Brezilya demokrasiye geçiş sürecinde... Orta ve Latin Amerika'da demokrasi.. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Elliot Abrams, **"Buralarda demokrasiye geçiş çabalarına destek oluyoruz"** diyordu. Hatta bir de fon kurmuşlar. **"demokrasiye geçiş çabaları"**'nı desteklemek için...

Fransa'nın Orta Amerika'ya dönük politikasına, Sosyalist Enternasyonal'in Latin Amerika'ya ilişkin tavrına kızıyorlar. Mitterrand'ın Orta Amerika'da **"kurtuluş hareketleri"**'ni destekleme politikası için Dışişleri Bakan Yardımcısı Abrams: **"Katılmıyoruz buna"** dedi ve şöyle devam etti:

"— Nikaragua'daki Sandinistalar Paris'e göre (reformcu)'dur. Olmaz böyle şey. Nikaragua, Afganistan konusunda Birleşmiş Milletler'de Sovyetler'le birlikte oy kullandı. Böyle bir hareket bağlantısızlıkla bağdaşır mı? Sosyalist Enternasyonal'ın tutumu ise utanç vericidir. Latin Amerika'da insan haklarını geliştirme kararı alıp açıklayabiliyorlar. Ne acıdır ki, Küba'nın adı bile geçmiyor. Utanç verici bir durum... İsveç'e gelince Vietnam'a büyük yardım yapıyor. Oysa Vietnam'da demokrasi yok, üstelik saldırgan..."

Demokrasi ve insan hakları... Reagan yönetiminin ulusal güvenlik politikasının boyutlarından biri

bu. **"Demokrasi inisiyatifi"** diye niteleniyor. Resmi anlamlı kavramlar Amerikan yetkililerinin ağzından ne ölçüde **"inandırıcılık"** kazanıyordu? Bu sorunun karşılığı Batı Avrupalı meslektaşlarımız arasında tartışma konusu oldu. Amerikan yönetiminlerinin dış dünyaya dönük sicili, ister istemez, bu tartışmalarda odak noktasıydı.

Amerikan Strateji Enstitüsü'ndeki yuvarlak masa toplantısında, Humeyni İran'ında süregelen insan hakları ihlallerine dikkat çekildi. Ama Suudi Arabistan ile Körfez ülkelerinden söz edilmedi hiç. Beş gün boyunca Nikaragua'daki Sandinista rejiminin **"demokrasi düşmanlığı"** vurgulandı sürekli. Ancak, bir zamanlar bu Orta Amerika ülkesini inim inim inletmiş olan Diktatör Somoza'ya otuz yıl boyunca kimin arka çıktığı unutuldu.

Cuma günü, Washington Post ve New York Times gazetelerinin birinci sayfalarında bir haber vardı. 1979'larda Arjantin'de ortadan kaybolmuş olan 20 bin kişinin sorumluluğunu Arjantin hükümeti artık resmen üstleniyor ve **"ulusu korumak için yasal ve gerekli bir operasyon"** diye gerekçeliyordu bu cinayetleri. Sadece, rakamın 20 bin değil, **"6 bin"** olduğunu açıklıyordu... 1970'lerin Arjantin yönetimleri acaba, hangi dış güce dayanarak ayakta durubilmişlerdi?...

Hafta içinde bir gün, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda Orta ve Güney Amerika'da **"demokrasi ve insan haklarını geliştirme"** konusu tartışılıyordu. Bir yetkili, **"Şili'de Allende tecrübesi, Küba ve Nikaragua'ya şunu gayet iyi öğretti: Orduyu ele geçirmeden karanlık emellerine ulaşamayacaklardır..."**

Bu noktada kendisine şu soru yöneltildi:

" — Şili'de Allende tecrübesi bir başka gerçeği daha göstermedi mi? Latin Amerika ordularını yeniden organize etmeden, bu kıtada demokrasiyi kurmak ve yaşatmak kolay değildir. Sizin mantığınızdan ürettiğimiz bu soruya ne dersiniz..."

Amerikan Dışişleri Bakanlığı yetkilisi şöyle bir baktı ve **"Sorunuzda ince bir alay var ama şunu bilmelisiniz: Demokrasiyi kurmak öyle kolay olmuyor. Latin Amerika'da zaman istiyor..."**

Doğru, demokrasiyi kurmak yaşatmak zaman istiyor. Bunun gibi, zamana muhtaç bir konu da Amerikalı yetkililerin dış dünyaya dönük olarak pek sık telaffuz etmeye başladıkları **"demokrasi ve insan hakları"** kavramlarının onların ağızlarında **"inandırıcılık"** kazanabilmesi.. Doğrusu, bu da zaman alacak...

Rejim Kakokrasi Olmayacaksa

Gazeteler her gün sol ile sağ kesimdeki siyasal parti girişimleri konusunda haberler veriyorlar. Olayların bu biçimde izlenmesi ve anlatılması kimilerini tedirgin ediyor. Parti kurmaya sıvanmış sayın girişimciler arasında sol ile sağ terimlerini yadsıyan ve "benim sözlüğümde bu deyimler yoktur" diyenler var. Kimileri "Merkez Partisi" kurmanın güçlüklerinden yakınıyor. Kimileri sağ ile sol deyimlerinin halkı kamplaşmaya ve bölünmeye götüreceğini ileri sürüyor.

Gelişmelere bu açılardan yaklaşarak, kaygılanmanın anlamı yoktur. Bütün dünyadaki siyasal yaşamda olan bitenleri anlatırken, sağ sol deyimleri kullanılır, sağsız, solsuz Batı demokrasisi olmaz, ancak sağını, solunu bilenlerin toplumunda çok partili demokrasi yürüyebilir.

Kavram kargaşasından ve bilinçsizliğin dumanlı ortamından kurtulamıyan toplumlarda ise demokrasi değil "kakokrasi" oluşur.

Sağ ve sol deyimlerini suçluluk yaftası sayan yaklaşımlardan kurtulmalıyız.

Türkiye'nin güncelliğinde "Merkez Partisi" deyimi bu yaklaşımın mantığından doğmaktadır. Sağı, solu olmayan bir ortamda "orta" (merkez) nasıl bulunacaktır?

Partiler ve fikirler yelpazesi zaman içinde değiştiğinden ortada bulunmak isteyenler de yer değiştirirler. Ne var ki, merkezi saptayabilmek için yelpazenin kanatlarını benimsemek gerekir. Sağını solunu suçlayanların toplumunda "Merkez Partisi" ile demokrasi yapılacağını sanmak ciddi bir yanılgıdır.

Sağla, solun halkı böleceğini ileri sürmek de temelsizdir. Demokrasi ayrı düşüncelerin bir arada ve hoşgörü içinde yaşaması demektir. Bu hoşgörüye alışamıyanların toplumunda demokrasi nasıl yürüyecektir?

Bölünme ve kamplaşma hoşgörüsüzlükten kaynaklanır. Türkiye'de bugün sağ ve sol gerçeğini algılamak bir aşamaya ulaşmakla eşanlamlıdır. Yoksa, "ne sağcıyız ne solcu, futbolcuyuz, futbolcu" tekerlemesi sürer gider. Futbolda da (Demokrasi gibi) şimdiye dek başarılı olamadığımız için şu tekerlemeden vazgeçmek daha akıllıca bir yaklaşım değil midir?

* * *

"Atatürk Barajı Haran'a medeniyeti yeniden iade edecek"

KENAN MORTAN / *3 MAYIS 1983*

Urfa'nın yetiştirdiği evliyalardan Karababa'nın menkıbesi şöyle biter:

"Şarkın bu muhitinde yeni bir dağ doğacak, bu dağın ortasından bir altın fışkıracaktır. Buna el değdirmeyin, çünkü yakar. Ama unutmayasınız dağ bu mıntıkaya ve Haran'a bereket saçacaktır. Gözüm arkada kalmıyor."

Yorumu yöre insanı yapıyor: Dağ, Atatürk Bara-

jı, altınsa üretilecek enerjidir.

Urfa şimdi bir şantiye görüntüsünde. Herkes Doğu'nun kalkınması, Türkiye'nin büyümesi projesini konuşmakta. Urfa'nın kent hayatına ise artık olay bütünüyle girmiş. Bakkal duvarlarında ihaleye katılan şirketlerin takvimleri. Vali Muavini Sayın Coşkun Ertürk'e nezaket ziyareti sonrası asfalt yoldan Atatürk Barajı'na doğru yola çıkıyoruz. 10 Km. sonrası **"Atatürk Barajına gider"** levhasından dönülüyor. Levhada, DSİ XV. Bölge yazmakta. Oysa Atarük Barajı için yeni bir bölge — XVI. Bölge — kurulmuş. Bir mühendis bunu, **"İnşaat, şekil hazırlıklarının ötesinde gelişiyor"** şeklinde yorumluyor. Sonra asfalttan iniyoruz. Artık Atatürk Barajı'nın bereket saçacağı yeni yol üstündeyiz. Adıyaman'ı İskenderun'a bağlayacak daha doğrusu pazara açacak olan yoldayız. Sağda - solda 60 70 tonluk dev kamyonlar, ekskavatörler işin boyutlarını anlatıyor. Güneş yavaş yavaş batıyor. Ama yolun yanından uzanan dev tünel artık üretimin doğaya bağlı olmayacağını açık açık söylemekte. Ve Atatürk Barajının yanından DSİ'nin inşa ettiği 52 konutluk şantiyenin kıyısında sakin sakin süzülüp giden Fırat karşınızda, **"Oy Fırat, Asi Fırat gerilerde kaldı"** diyor bir mühendis. Fırat üstünde gelinin küpeleri birer - ikişer takıldıkça su rejimi daha da düzelecek. Yöreden gelme şoför Müslim Kalır **"Bereket, medeniyet yeniden Yukarı Mezopotamya'da doğacak"** diyor. Sonra veciz bir Türkçeyle, **"Gelinin son küpesi Atatürk Barajı Haran'ı medeniyete iade edecek"** diye sürdürüyor, konuşmasını. Gelinin son küpesi Atatürk Barajı. Önce Keban sonra Karakaya, Birecik ve Karakamış Barajları bölgeye elektrik, su, olanak verecek. Haran suya kavuşacak, bereket saçacak.

DSİ'nin yeni XVI. Bölge Müdürü Sayın İsfendiyar Tuncer DSİ'de Genel Müdür Yardımcısı iken yaş haddinden emekli olmuş. **"Duramadım"** diyor. **"Genel Müdür Sebahattin Sayın eski yakınımdır. Göreve dön dedi. Dev eserde benim de tuzum olsun diye düşünüp, bu yaşta buraya geldim"** diye konuşuyor.

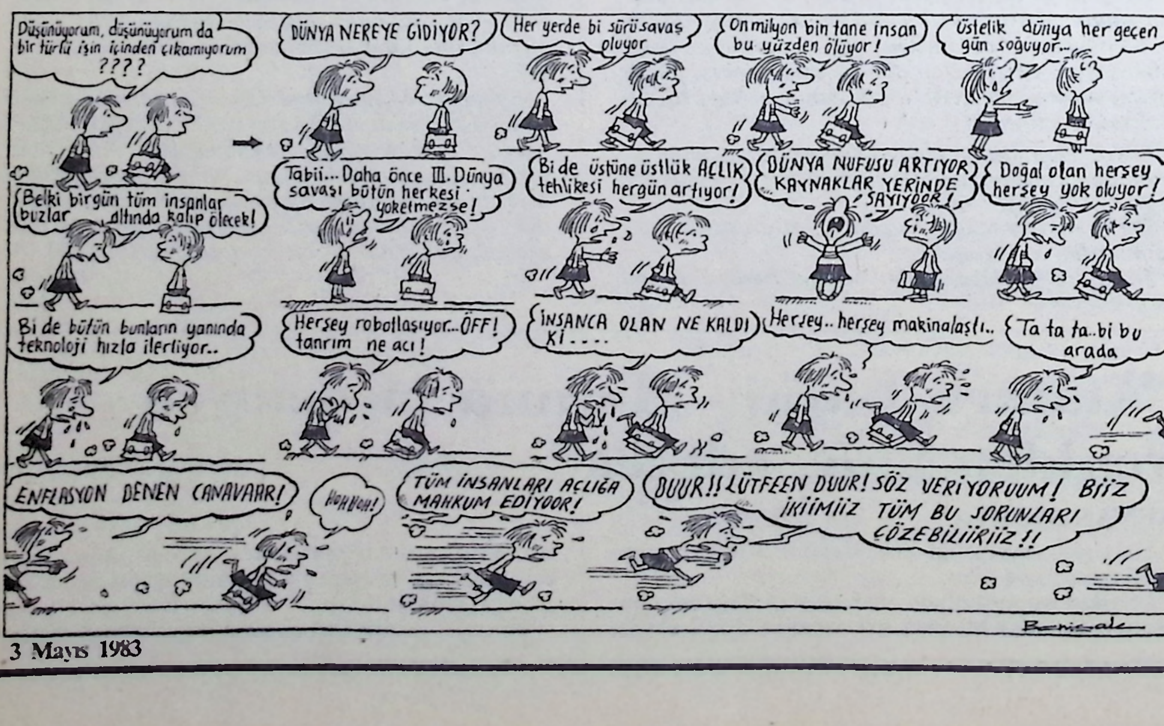
29 Ekim'de Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ilk harcını dökeceği Atatürk Barajı'nda, suyu Harran'a akıtacak, Urfa tüneli 16 Km.'ye ulaşmış. Fırat'ın yönünü değiştirecek 1050 m.'lik derivasyon tünelinin iki ucu birbirine bağlanmış. Ana yolsa hemen hemen bitmiş durumda. TEK bir elektrik santralı kurmuş. Ve 2000 teknisyen,mühendis, işçi şimdi adım adım çalışmayı ilerletiyor. Barajın inşaatı sonrası bu sayı 8000'e çıkacak. Sabah şantiye binasını gezdiğimizde, Atatürk Barajının hangi geçmişi sırtlandığını daha saydam görüyoruz. Fırat'ın kıyısında bir saç sandal hurdası bize gösteriliyor. Bir mühendis, **"Bu flexboatla İTÜ'lü hoca Prof. Kemal Erguvanlı 1960'lı yıllarda bu arazide mühendislik jeolojisi çalışması yaptı. Fırat'ın ortasında büyük akımlı fay hatları yüzünden uygun yer seçimi yaklaşık 15 yıl sabırla sürdü. Bu yatırımı asgari 25 yıllık bir hazırlığın ürünü kabul etmek gerek"** diyor.

Atatürk Barajı 1991 yılında bittiğinde Keban'ın 2.5 katı enerji üretecek, 700 bin hektarı sulayacak. Bu alan Türkiye'nin 80 milyon nüfusunu besleyecek bir ürün. Baraj sanayide 33 tankerlik su akıtacak. Bu suyla Haran ovasından bir yılda üç ürün kalkacak.

Baraj dediğinizde, herkes heyecanlı, tutkun. Ankara'da görüştüğümüz Danışma Meclisi Urfa üyesi eski eğitimci Sayın Nihat Kubilay, **"Medeniyet bu bölgeden doğmuştur. Bir Gazali burada yetişmiştir. Şimdi Türkiye'yi iki katına çıkaracak Güney Anadolu Projesi Türkiye'nin en büyük kalkınma projesidir. Her şey bu projeye dönük çalışmalıdır"** diyor.

Atatürk Barajı ilk kez IV. Kalkınma Planı'nda yer alan Türkiye'nin en büyük yatırım projesi. O dönem Planlama Müsteşarlığı yapan Sayın Bilsay Kuruç **GAP'ı** şöyle tanımlıyor:

"Yaklaşık 5 milyon insana istihdam olanağı yaratacak, 40 milyon ton buğday üretimini getirecek bir proje bir bölge kalkınma projesi olmaktan çok öte Türkiye'yi her yönden iki katına çıkaracak bir projedir. Kanımca dünyada bu denli büyük fizik artış yaratan başka bir proje yoktur."

3 Mayıs 1983

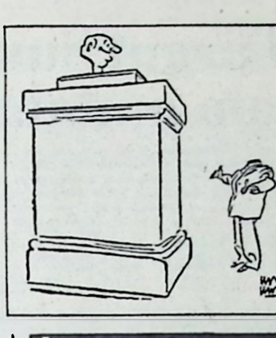
ÇAĞDAŞ YAYINLARI
NADİR NADİ
Olur Şey Değil
2. Bas. Ederi 150 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

59. Yıl; Sayı: 21079 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 4 Mayıs 1983 Çarşamba

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
OKTAY AKBAL
Geçmişin Kuşları
EDERİ 150 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

İşkolları 28'e indirildi

Sendikalar Yasası MGK'da son şeklini aldı

Faaliyeti durdurulan sendikalar, yöneticileri hakkında açılan davalar beraatle sonuçlanıncaya kadar faaliyette bulunamayacaklar.

Sendika yöneticileri aynı göreve 4 dönem için seçilebilecek. Geçici bir maddeyle şimdiki yöneticiler için bu süre 2 dönem uzatılıyor.

ANKARA — Sendikalar Yasa Tasarısı, Milli Güvenlik Konseyi'nde son şeklini aldı. Bugün ya da yarın açıklanması beklenen tasarıya göre, 4 Olağan Genel Kurulu doldurmuş sendikacılar iki dönem daha (6 yıl) seçilebilecekler. Aynı işkollarında bulunan sendikalar en geç 8 ay içinde tüzüklerini yasa hükümlerine göre düzenleyecekler.

İş kolu sayısının 28'e indirildiği tasarıya göre 12 yıl yöneticilik yapanlar 2 dönem daha (6 yıl) bu göreve seçilebilecekler. Tasarıya göre, faaliyetleri durdurulan sendikalar ve konfederasyonlar, Yönetim ve Denetim Kurulları hakkında açılan kamu davası beraat kararı alınıncaya değin yasada ki sendikal haklarını kullanamayacaklar, sendikal faaliyette bulunamayacaklar. Kayıtlı üyelerin kayyumlara ve iş yerlerine yazılı ihbarda bulunarak sendikalardan ayrılmaları serbest kılınıyor. Tasarının yasa olarak yayınlanması halinde söz konusu tarihten itibaren işverenler çalıştırdıkları tüm işçileri Çalışma Bakanlığı'nca bir ay içinde yayınlanacak yönetmeliğe uygun olarak en geç 3 ay içinde Çalışma Bakanlığı'na, Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne ve üye olduğu sendikaya bildirmek zorunda olacaklar.

Sendika değiştirmek isteyen, sendikaya üye olmak istemeyen ya da birden çok sendikaya üye bulunan işçi ya da işveren üyelikten çekilme işlemlerini yasanın yayımı tarihinden başlayarak en geç 6 ay içinde bitirmek zorunda olacak. Sendika üyeliği ve ayrılmalar Noter aracılığı ile yapılacak.

Sendika veya konfederasyonun tüzüğünde belirtilmesi gereken konulara da yer veren tasarıya göre, sendikaların sendika şubelerinin ve konfederasyonların Genel Kurul dışındaki organlarının üyeliklerine aynı kişi üst üste 4 Olağan Genel Kurulca seçilebilecek. Bu süre sonunda aradan bir Olağan Genel Kurul'un toplanması için gereken süre geçmedikçe aynı kişiler tekrar organlara üye seçilemeyecekler. Ancak bu görev sürelerinin ha-

(Arkası Sa. 9 Sü. 1 de)

28 işkolu hangileri

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Yeni Sendikalar Yasası, sendikal faaliyetin 28 işkolunda sürdürülmesini öngörüyor. Yasanın işkollarını düzenleyen 60. maddesi bir işyerinde üretilen asıl işe, yardımcı işlerin de asıl işin dahil olduğu iş kolundan sayılmasını öngörüyor.

İlgili maddede işkoluna giren işlerin neler olacağının bir tüzükle belirlenmesi öngörülüyor.

Yasada işçi ve işveren sendikalarının kurabilecekleri işkolları şöyle belirlendi:

1 - Tarım ve ormancılık, avcılık ve balıkçılık 2 - Madencilik, 3 - Petrol ve Las-

(Arkası Sa. 9, Sü. 3 de)

Yasada 5 geçici madde var
Sendikalar 8 ay içinde yeni tüzük hazırlayacak

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — MGK'da son biçimini alan Sendikalar Yasasının geçici maddelerinde halen faaliyetteki sendikalara iş kolları tüzüğünün yürürlüğe girmesinden en geç 8 ay içinde tüzüklerini hazırlama sorumluluğu getiriliyor.

Geçici 1. maddede öngörülen süre içinde tüzüğünü hazırlamayan sendikanın kendiliğinden fesfedilmiş sayılacağı belirtiliyor.

Sendikaların yasanın yayımı tarihinden itibaren 8 ay içinde üyelerin açık kimliği ile açıklanması öngörülüyor. Yasa sendika değiştirmek isteyen bir sendikaya üye olmayan veya birden çok sendikaya üye bulunan işçilere yeniden üyelik için öngördüğü işlemleri 6 ay içinde bitirme yükümlülüğü getiriyor.

Yasanın geçici 4. maddesi Sendikaların zorunlu organları ile ilgili düzenlemesi şöyle:

«Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte faaliyette bulunan işçi kuruluşunun zorunlu organlarında üye bulunanlar, ilk genel kurul toplantısına kadar durumlarını korurlar.

Bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihte sendika, sendika şubesi, veya Konfederasyonlara genel kurulları dışında zorunlu organlarına seçilmiş olanlar statülerine bakılmaksızın 8. maddenin 3. fıkrası hükmüne göre 4. olağan genel kurul dönemini doldurmuş olsalar dahi iki dönem daha seçilebilirler.

Bu yasanın yürürlüğe girdiği

(Arkası Sa. 9, Sü. 3'de)

Belediye Başkanları birlik çağrısı yaptı

İl Başkanlarını destekleyen 20 eski Belediye Başkanı, bir Temsilciler Kurulu oluşturdu.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal Demokrat harekette yer alan eski Belediye Başkanları, «il temsilcilerinin başlattıkları birleşme hareketini desteklediklerini» açıkladılar.

Komiteler oluşturan her iki grup, ortak bir toplantı için gündem hazırlıyor.

Belediye Başkanlarının yayınladığı bildiride, «her kişi ve kesime hiçbir ayrım yapmaksızın biraraya gelme çağrısında bulunularak» şöyle denildi:

«Bizler, ülke ölçeğinde halkımıza, demokratik, üretici, halkçı ve bütünleşçü yeni belediyecilik anlayışı ile hizmet etmiş olan eski Belediye Başkanları olarak kökünü Cumhuriyeti kuran felsefeden alan demokrat, halkçı düşünceye dayalı olarak gelişen Sosyal Demokrat hareketin yeniden partileşmesi aşamasında;

Ülkemizin bugün içinde bulunduğu geçiş dönemi koşullarının sorumluluk bilinci içinde;

Geçmişte gerek Türk toplumunu ve gerekse siyasal geleneğimizi sedeleyici her tür anlayış ve uygulamaya karşı olan yeni bir yaklaşımla;

Türkiye ölçeğinde Sosyal Demokrat çizgiyi temsil eden hareketin il temsilcilerinin Ankara'da yap-

(Arkası Sa. 7, Sü. 7'de)

Calp'ın kuracağı "Halkçı Parti„nin program taslağı belli oldu

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Başbakanlık eski Müsteşarlarından Necdet Calp'ın önderliğinde kuruluş çalışmaları sürdürülen Halkçı Parti'nin program taslağı belli oldu.

Beş bölümden oluşan Halkçı Parti'nin programında partinin tanımı yapıldıktan sonra, ilkeler sıralanıyor. 6 ilke «Cumhuriyetçilik, halkçılık, devrimcilik, ulusçuluk ve laiklik» olarak belirleniyor.

(Arkası Sa. 7, Sü. 4 de)

İllerde durum

Sakarya
Tavan değil, taban

Reha ÖZ

SAKARYA — Sakarya'da eski AP'lisi, eski CHP'lisi, hepsi de ortak sözler ediyorlar.

Tavan değil, taban söz sahibi olmalı. Liderlik şu anda önemli değil. İleride nasıl olsa çıkar. Önemli olan kurucu heyet. Bölünme değil, birleşme zamanıdır... Gerek sağda, gerek solda tek parti olmalıdır ve olacaktır da...

Kapatılan AP'nin eski kadroları ve tabanı içinde pek bir hareket gözlenmiyor Sakarya'da. Onlara göre herşey belli ve hazır. Kapatılan AP'nin eski örgütü «tepeden gelecek bir emir» bekliyor. Bir işareti... O işareti alır almaz tamam... Eski il başkanı Behçet Deryacıoğlu bu «olguyu» şöyle dile getiriyor:

«Sakarya teşkilatımızı biz, bir günü geçmeden dama taşı gibi otururuz. Ve Marmara bölgesi de bir haftayı geçmez. Onu da dama taşı gibi otururuz...»

Peki bu kadar lider adayı niye dolaşıyor ortalıkta?.. Onun

(Arkası Sa. 7, Sü. 2 de)

Rize
Ankara izleniyor

Faik BAKOĞLU

RİZE, (Cumhuriyet) — Rize'de siyasal faaliyetlerin henüz bilinçli bir şekilde başlamamış olması ve bu konuda çeşitli olumlu ve olumsuz söylentilerin yaygınlaştırılması dikkati çekiyor.

Siyasette rol oynayacak kişiler başkentten gelecek haberleri beklerlerken, Ankara'daki gelişmeleri de büyük bir dikkat ve olanakları ölçüsünde izliyorlar. Yeni siyasi partilerin kuruluş aşamasında bulunulduğu şu günlerde Rize'li eski siyasilerden kapatılan AP yanlısı sağ görüşlüler, Cumhuriyet muhabirinin «Siyasete katılacak mısınız?» sorusunu, «Bekle gör, zaman herşeyi gösterecek» biçiminde yanıtlarlarken, İl eski Başkanı müteahhit Ahmet Kabil, İl eski yönetim kurulu üyesi ve Rizespor Başkanı Ali Rıza Feyzioğlu, İyidere Belediye Başkanı Nihat Mete ve diğer sağ görüşlüler Rize'de kulislerini yoğunlaştırarak çalışmalarını sürdürüyorlar.

(Arkası Sa. 7, Sü. 6'da)

Nevşehir
Sağ çok hareketli

NEVŞEHİR, (Cumhuriyet) — Siyasi faaliyetlerin serbest bırakılmasıyla birlikte Nevşehir'de oldukça hızlı bir siyasi kulis faaliyeti başladı. Özellikle sağ kesimde yoğun çalışmalar yapılıyor. Sosyal Demokrat kesimde de belirgin bir hareket göze çarpıyor.

Kapatılan AP'nin eski siyasileri yeniden siyasi hayata soyunurken kapatılan MHP ve MSP'nin oylarını toplamak uğraşlarından da geri kalmıyorlar.

Nevşehir'de eski DP'liler de yoğun bir çalışma içinde gözüküyorlar. Kapatılan MSP'nin yöneticileri ise çalışmalarını genellikle gizlilik içinde sürdürüyorlar. Eski MHP'liler daha çok kapatılan AP'nin eski yöneticileri ile birlikte davranıyorlar.

Sosyal demokrat kesimde Yaşar Kemal Yüksekli, Cemal Seymen ve İsmet Sahin gibi isimlerden söz edilirken, sağ kesimde Esat Kıratlıoğlu'nun belirgin bir rol oynayacağı sanılıyor.

Turgut Sunalp: Benim içimde taban var

Sunalp'in, parti programını kurucu olması düşünülen bazı kişiler yeniden inceleyecekler. Bu amaçla Prof. Yaşa ve Naim Talu Ankara'ya geldi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sağ kanatta parti kurma girişimlerini sürdüren emekli Orgeneral Turgut Sunalp «Benim içimde taban var» dedi.

Sunalp kuracağı partinin genel merkezi olarak kullanılmak üzere aylığı 400 bin liradan 3 katlı, 14 odalı bir bina kiraladı. THA'nın bildirdiğine göre Sunalp, Gaziosmanpaşa Nenehatun Caddesi 15 numaradaki binayı öğleden sonra Musa Öğün'le gezdi ve kira anlaşmasını yaptı.

Turgut Sunalp dün de parti kurma yolundaki temaslarını sürdürdü. Sunalp dün Prof. Memduh Yaşa, Adnan Orel, Namık Kemal Şentürk, Davut Akça, Unat Demir ve Musa Öğün ile birlikte çalışmalarına devam etti. Sunalp saat 14 sıralarında şimdiye kadarki çalışmalarını sürdürdüğü Aşağı Ayrancı güven sokaktaki ikinci karargâhından ayrılırken gazetecilerin sorularını yanıtladı.

«Naim Talu ile bugün görüştünüz mü» sorusuna «Naim Talu ile hayatım boyunca çok görüştüm» dedi. Parti programının ana ilkelerinin belirlendiğini ve üzerinde çalışmaların sürdürüldüğünü söyleyen Sunalp şöyle devam etti:

«Şüphesiz ki bem fikirlerimde var. Toplumu daha iyi bir geleceğe götürmek gerektir. Bulunduğumuz çok kritik bölgede, istikrarlı ve kuvvetli bir devlet politikasını idare etmeyi amaçlayan programımızın değişik noktalarını söyleyebilir, açıklayabileceğim. Ama zamanı gelince. Bundan öte bir şey söyleyemem.»

Sunalp kuracağı partinin siyasi niteliğini hiç bir biçimde tanımlandırmayacağını belirtti.

(Arkası Sa. 7, Sü. 3'de)

Özal, partisinin ad ve amblemini açıklamıyor

Halaskârgazi Caddesi'ne park eden tek otomobil Turgut Özal'ın. Geçenlerde bir kez, trafik polisi ceza kesmek için otomobil sahibini ararken, Özal'ın olduğunu öğrenince «Peki öyleyse» demiş.

Deniz SOM

Parti kurma çalışmalarında ağırlık Ankara'ya kayarken bir süredir İstanbul'da çalışan ve randevusuz gelen gazetecileri bile kabul eden Turgut Özal bu konuda «Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır» dedi.

Özal Şişli'de cadde üzerinde 7 katlı bir apartmanın 6. katındaki dairesinde çalışmalarını sürdürüyor. 3 oda, geniş bir salon ve ayrıca bir de hizmetçi odası olan daireyi Özal, üç - dört ay önce kiralamış. Apartmanın girişinde 1. kattaki daire için «kiralık» ilanı var. Kapıcının söylediğine göre, daire sahibi aylığı 150 bin liradan bir yıl peşin kira ve 150 bin lira depozit ücreti istiyormuş.

Konuşmamız sırasında Özal, konut sorununa da değindi ve «Program çıktığı zaman göreceksiniz bu konuda çok sarih görüşmelerimiz vardır. Konutta çok ciddi ve meseleyi çözecek şeyleri biliyoruz» dedi.

Ev olarak kiralayıp büro olarak kullandığı dairesinde Turgut Özal, kadrosundaki isimleri açıklamadı, program ve tüzük çalışmalarını tamamlamak üzere olduklarını söyledi:

— Parti kurma işinin

(Arkası Sa. 7, Sü. 1 de)

Tunç: Sosyal demokrat partilerin tapusu işçilere aittir

ANKARA, (THA) — Türk-İş eski Genel Başkanı Halil Tunç, «sosyal demokrat partilerin tapusu, dünyanın her yerinde işçilere aittir» dedi.

Tunç, sendikacıların sosyal demokrat parti oluşturma çalışmalarıyla ilgili olarak yaptığı açıklamada, sosyal demokrat partinin yazıhanelerde ve otel lobilerinde değil, fabrika ve tarlalarda oluşturulacağını savunarak şöyle konuştu:

«Sosyal demokrat partilerin tapusu dünyanın her yerinde çalışanlara, özellikle de işçilere aittir. Onun için işçiler tapulu arazilerine gecekondu kurdurmazlar, toplanırlar ve kurulan gecekonduları yıktırırlar.»

Tunç, sosyal demokrat partinin tabandan tavana örgütlenmeyle [illegible] için An-

(Arkası Sa. 7, Sü. 4'de)

■ İsrail Batı Şeria'da göstericilere ateş açtı 1 ölü 2 yaralı var.
■ ABD Katolik kilisesi nükleer silahlanmanın durdurulmasını istedi.
3. Sayfada

■ Doğu'daki gerilemenin en az 1—2 ay daha sürmesi bekleniyor
9. Sayfada

■ CIA - KGB savaşında kuşatmaya doğru.
■ Doğu'nun Kalkınma Projesi: «Güney Anadolu Projesi Türkiye'ye nimet sunacak.»
12. Sayfada

Tatili Cumhuriyet'le yaşayın

Cumhuriyet'in özel eki

Turizm 83

- Nereye gitmeli?
- Nasıl gidilir?
- Nerede kalınır?
- Nasıl eğlenilir?
- Neleri görmeli?
- Kaç liraya?

Cuma ya Cumhuriyet'le birlikte

Sosyal demokrat kanatta tehlike

Yalçın DOĞAN

ANKARA — 16 mayıs'ta yeni partiler kuruluş bildirgelerini İçişleri Bakanlığına verecekler. 16 mayısta ayrıca bir başka önemli gelişme daha bekleniyor. Aynı gün Millî Güvenlik Konseyi'nin yeni bir bildiri yayınlayarak «partilerin propagandalarına başlayabilmeleri için» izin vermesi söz konusu. 16 mayısta hem partiler resmen kurulabilecek, hem de bu

(Arkası Sa. 7, Sü. 4 de)

Vehbi Koç: Türkiye 2 parti tarafından idare edilmeli

Koç, koalisyon hükümetlerinden kaçınılmasını zorunlu gördüğünü söyledi.

İZMİR (THA) — İşadamı Vehbi Koç, Türkiye'nin yeni döneminde kendisine uygun bir demokrasi modelini benimsemesi gerektiğini bildirerek, koalisyon hükümetlerinden kaçınılmasını zorunlu gördüğünü söyledi.

Türk Eğitim Vakfı'nın Manisa'daki çalışmalarını yerinde görmek üzere iki günden beri İzmir'de bulunan Koç, THA muhabirinin yeni siyasal döneme ilişkin sorularını yanıtladı.

Koç, gerek sağ, gerekse sol kanatta parti kurma çalışmalarında gördüğü dağınıklığın kısa sürede ortadan kalkacağına inandığını belirtti, «12 Eylül öncesi demokrasi önümüzdeki dönemde başka bir şekilde gelmeli, bu benim dileğim, temennimdir» dedi.

Koalisyon hükümetlerinin ülkeye zarar getirip ge-

(Arkası Sa. 7, Sü. 6 da)

59 eski parlamenter 9'lar hareketini destekliyor

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Kapatılan CHP'nin eski genel sekreter ve grup başkanvekillerinin [illegible] «9'lar hareketi» olarak bilinen grup dün bir açıklama yaparak [illegible] «Türkiye

(Arkası Sa. 7, Sü. 6 de)

GÖZLEM
Para Sorunu....

UĞUR MUMCU

Milletvekili adayları, ilk genel seçim için parti kurucuları arasından seçilecektir. Bu yüzden parti kurucularının kişilikleri ve özellikle bunların bulundukları çevreler [illegible] her zamankinden daha çok önem kazanmaktadır.

Parti kurmak, inanç işi olduğu kadar kusura bakılmasın, biraz da para işidir. Paranın parti kurmada çok özel bir önemi vardır. İl ve ilçe sa-

(Arkası Sa. 7, Sü. 7 de)

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Tebliğler Dergisinin ... tarihli gün ve 2250 sayılı ... okullara ... kitap ... tavsiye edilmiştir.
SÖYLEV (NUTUK)
Gazi M. Kemal ATATÜRK
Türkçeleştiren
Ord. Prof. H. V. VELİDEDEOĞLU
Cilt 1 ve 2 biradada
12. Baskı EDERİ 400 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

59. Yıl: Sayı: 21081 | Kurucusu: Yunus NADİ | 40 TL. 6 Mayıs 1983 Cuma

Boşanma derdi olan ve olmayan bütün ailelerde okunması gerekli kitap
AİLENİN ÇİLESİ BOŞANMA
Ord. Prof. H.V. VELİDEDEOĞLU
EDERİ 300 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Turgut Sunalp: Sayın Evren tam mutabakatını belirtti

İki saat on dakika süren görüşmeden sonra yazılı bir açıklama yapan emekli Orgeneral Turgut Sunalp «Sayın Cumhurbaşkanı kendilerine arzettiğim bütün hususlarda isabet olduğunu ve tam bir mutabakat içerisinde olduklarını belirttiler, çalışmalarımızda başarılar dilediler» dedi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sağ kanatta parti kurma girişimlerini sürdüren emekli orgeneral Turgut Sunalp dün Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından kabul edildi.

Cumhurbaşkanı Evren ile 2 saat 10 dakika süren bir görüşme yapan Sunalp «çok olumlu bir görüşme oldu» dedi.

Sunalp daha sonra yaptığı yazılı açıklamada «Sayın Cumhurbaşkanı kendilerine arzettiğim bütün hususlarda isabet olduğunu ve tam bir mutabakat içerisinde bulunduklarını belirttiler. Çalışmalarımızda başarılar dilediler» dedi.

Cinnah caddesindeki «Mavi Ev'de çalışmasına dün saat 9.30'da başlayan Turgut Sunalp saat 11.50'de Cumhurbaşkanı Kenan Evren'i ziyaret etti. Saat 14.00'de Köşkten ayrılan Turgut Sunalp, yaptığı görüşmeye ilişkin olarak sadece çok olumlu bir görüşme yaptığını belirterek gazetecilerin görüşmeye ilişkin sorularını yanıtsız bıraktı.

Sunalp «görüşmeye ilişkin teferruatlı beyanatı müsaade ederseniz derleyip toparlayıp yazılı olarak vereyim» biçiminde konuştu. Sunalp Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile görüşme isteğinin kendisi tarafından yapıldığını söyledi. Turgut Sunalp daha sonra 34 DV 433 plakalı özel bir arabayla «Mavi Ev»e döndü.

Turgut Sunalp, daha sonra yazılı bir açıklama yaparak, «Sayın Cumhurbaş-

(Arkası Sa. 7, Sü. 1 de)

BAYAR'IN DEMİREL'E YANITI NE OLDU? *Süleyman Demirel, İstanbul'daki bir günlük gezisinde iki kez Celal Bayar ile görüştü. Önceki akşam yemekte yaptığı görüşmede çok olumlu bir izlenim almamış olacak ki dün, ikinci görüşmenin «nezaket ziyareti» olacağını özenle vurguladı. Topu topu 10 dakika süren bu ikinci görüşmede Demirel, Bayar'dan ne yanıt aldı? Şimdi politika kulislerinde bu sorunun yanıtı araştırılıyor.* (Fotoğraf: Asena ÖZKAN)

Sağ kanat İstanbul'da hareketli bir gün yaşadı

Bayar'ın dünkü ziyaretçileri arasında ABD Büyükelçisi de vardı

Demirel eski Malatya milletvekillerinden Hüseyin Doğan'ın cenaze namazında Hüsamettin Cindoruk ve Ali Fethi Esener'le birlikte gazetecilere poz verdi, daha sonra Demirel, beraberinde Cindoruk da olduğu halde Celal Bayar'ı ziyaret etti.

Füsun ÖZBİLGEN

Kapatılan AP'nin Genel Başkanı Süleyman Demirel, beraberinde eski kadrosunun temel taşları İhsan Sabri Çağlayangil, Saadettin Bilgiç, Nahit İskenderoğlu, Orhan Eren ol-duğu halde dün cenaze namazı için Karacaahmet Camiine geldiğinde, gazetecilerin gözleri özellikle parti kurma çalışmalarında adı geçenlerden kimlerin Demirel'in yakınında yer alacağını arıyordu.

Bu sorunun yanıtı hiç gecikmeden geldi. Kapatılan AP'nin İstanbul İl Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Demirel'le el sıkışarak yanı başında yerini aldı. İki gün önce Cindoruk ile birlikte hareket edeceğini kamuoyuna açıklayan emekli Orgeneral Ali Fethi Esener de az sonra bu çekirdeğin çevresine geldi. Üç arkadaş, gazetecilerle birlikte poz verdiler.

Demirel'in cenazesine katıldığı eski Malatya milletvekili Hüseyin Doğan, CHP, Demokrat Parti ve AP'de bulunmuş eşrafdan bir dedeydi. Malatya'dan cenaze törenine 20 otobüs gelmişti. Bu arada bazı eski CHP'li milletvekilleri ile eski Birlik Partisi Genel Başkanı Mustafa Timisi de cenazede bulunuyordu. Karacaahmet camisinin çevresi bir anda müritler, gazeteciler, Alman televizyoncular, politikacılar, meraklılar, otobüsler, park etmeğe çalışan arabalar ve bunlara göz açtırmayan trafik polisleri ve inzibatlarla neredeyse miting meydanına dönüştü.

Öğlen namazını kılmaya Demirel çıktı. Çağlayangil ile Bilgiç cami avlusunda beklediler. Sonra hep beraber cenaze namazı kılındı.

Cenaze namazından önce konuştuğumuz Saadettin Bilgiç, daha sonra Celal Bayar'a gidileceğini söyledi. Demirel bir gece önce İstanbul'a gelmiş ve Hüsamettin Cindoruk'un kayınvalidesinin evinde yemek yerken Celal Bayar ile görüşmüştü.

AP tabanına yönelik çeşitli parti girişimlerinin olduğu şu günlerde, eski Demokrat partililerin Celal Bayar'ın da desteğini alarak Sunalp'e yakın bir girişim içinde oldukları konu-

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 de)

"Sosyal demokrat güç" tek parti çağrısı yaptı

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal demokrat hareket içinde yeralan il temsilcileri ile belediye başkanları temsilcileri dün ortak bir toplantı yaptılar. Toplantıdan sonra «Sosyal Demokrat Güç» imzasıyla yayınlanan açıklamada, «bir tek siyasal parti çatısı altında toplanmak üzere birlik ve beraberlik çağrısında bulunuyoruz» denildi. Toplantıdan sonra temsilcilerden oluşan heyetler, Necdet Uğur, Kemal Güven ve Erol Atalay'la ayrı ayrı görüştüler.

İkili toplantıdan önce il temsilcilerinden oluşan yürütme kurulu dün sabah kendi arasında toplanarak bir durum değerlendirmesi yaptılar. Toplantıda, İstanbul ve İzmir'deki görüşmelerin sosyal demokrat kişi ve kuruluşlarla yapılan temaslar konuşuldu. Belediye Başkanları temsilcileri de bir durum değerlendirmesi yaptılar.

İl temsilcileri ile Belediye Başkanları temsilcilerinin toplantısı saat 12.30'da başladı. Toplantıdan sonra «Sosyal De-

(Arkası Sa. 7, Sü. 5 de)

İllerde durum

İzmir
Soru işaretleri

Hikmet ÇETİNKAYA

İZMİR — Sağ kesim kendi içinde denge kurabilecek mi ya da uyum sağlayabilecek mi?

Sülda görülen hizipleşmeler parti kurulma aşamasına gelindiğinde sona erip bir bütünleşmeye dönüşebilecek mi?

İzmir'de solda ve sağda taban-

(Arkası Sa. 7, Sü. 4 de)

Bursa
16 mayıs bekleniyor

(BURSA, (Cumhuriyet) — Kapatılan CHP'nin daha önceki yıllarda kulis çalışmalarını yaptığı Diyar Otel, yeniden şenlendi. Bu rada kamp kuran eski par-

● Ortalıkta görünmeyen Çavuşesku'nun zatürree olduğu açıklandı
3. Sayfada

● Bir ayda parçalanma ayakkabıya karşı tüketiciyi kim koruyacak?
6. Sayfada

● Doğu'nun Kalkınma Projesi Harran bereketini bekliyor.
● Utanç Duvarındaki iki kalp krizi Doğu ve Batı'nın arasını açtı.
12. Sayfada

GÖZLEM
UĞUR MUMCU

Temsil?

Bugünün sorusu şu:
— Kim, kimi ne ölçüde temsil ediyor?.
Bu soruyu daha da açabiliriz. Dünkü temsil koşulları ve ölçütleri bugün de geçerli midir? Siya-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Dorukta çarpıcı gelişme

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Partileşme sürecinin en çarpıcı gelişmelerinden biri dün Ankara'da yaşandı. «Merkez Partisi» niteliğinde ki partiyi kurmak amacıyla görevi Başbakan Bülend Ulusu'dan devralmış olan emekli Orgeneral Turgut Sunalp dün Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından Çankaya Köşkünde kabul edildi.

Çarpıcı gelişme salt bu «doruktaki görüşme» ile kalmadı. Sunalp Cumhurbaşkanı'nın yanından ayrıldıktan sonra parti kurma girişimlerini sürdürdüğü «Mavi Ev»de kendi arkadaşlarıyla görüştü. Ve bu görüşmenin hemen ardından Sunalp ekibinde yer alan, aynı zamanda hepsi de eski AP milletvekili olan İskender Cenap Ege, Mustafa Tayyar, Yılmaz Hocaoğlu ile Ümit Demir derhal İstanbul'a hareket etti. Tek bir amaçla: Celal Bayar'la görüşmek amacıyla... Büyük bir olasılıkla Celal Bayar bugün kendilerini Çiftehavuzlar'daki evinde kabul edecek.

Eski AP milletvekilleri Bayar'la neden görüşecekler?.. Sunalp ile Bayar arasında bir arabuluculuk görevi mi, üst-

(Arkası Sa. 11, Sü. 2 de)

İzmir'de gözaltına alınan eski CHP ilçe başkanları serbest bırakıldı

İZMİR, (Cumhuriyet Ege Bürosu) — Bornova'da bir sinemada toplantı düzenleyen, kapatılan CHP'nin eski İlçe Başkanları ve temsilcileri, siyasi polisçe gözaltına alındılar. CHP'li eski İlçe Başkanları, siyasi polisçe ifadeleri alındıktan sonra dün sabah serbest bırakıldılar. Ancak haklarında soruşturma açıldı.

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Özal: 67 ilde parti teşkilatı kuracağım

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Siyasi parti kurma çalışmaları için dün Ankara'ya gelen Turgut Özal, «Parti teşkilatımı 67 ilde kuracağım, kendi görüşlerimi de parti programına belli oranda yansıtacağım» dedi.

Ankara'ya dün gelen Turgut Özal siyasi parti kurma çalışmalarını sürdürdü. Bazı kişilerle temasta bulunduğu kişileri açıklamayan Özal, görüşmeler hakkında «Çok memnunum, çalışmalarımız iyi gidiyor, bazı ahbaplarla temaslarımız oldu» Ayrıca

(Arkası Sa. 7, Sü. 2 de)

İlk seçimlerde seçilemeyen DM üyeleri kamu görevine dönebilecek

DM'de Seçim Yasa tasarısının maddeleri üzerindeki görüşmeler tamamlandı.

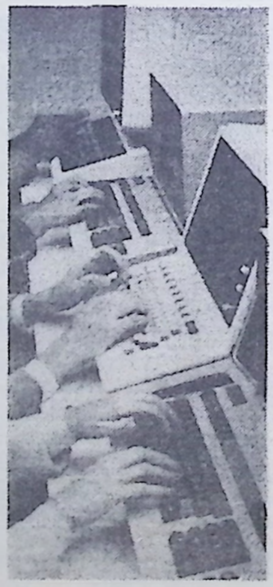
ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi'nde seçim yasa tasarısının maddelerinin görüşülmesi tamamlandı. Tasarı bugün oylanacak.

Genel Kurul'da Danışma Meclisi'nin memur üyelerinin ilk seçimlerde görevlerinden ayrılmadan aday olmaları ve seçimi kazanamadıkları takdirde görevlerine dönmelerini öngören geçici bir madde eklenmesine ilişkin önerge dikkate

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

Turizm 83
Cumhuriyet'in ÖZEL EKİ
• Nereye gitmeli?
• Nasıl gidilir?
• Nerede kalınır?
• Nasıl eğlenilir?
• Neleri görmeli?
• Kaç liraya?
bugün Cumhuriyet'le birlikte

bilgisayar
Tüm dünyada insan yaşamının her yönüne hızla egemen olan bilgisayar artık ülkemizde de vazgeçilmez oluyor...
Dünyada ve Türkiye'de
bilgisayar
Cumhuriyet
Pazartesiden itibaren hergün bir
bilgisayar
EKİ VERİYOR

Cumhuriyet'in
bilgisayar
ekleri'ni izleyin
bilgisayar
Olayı'nı her yanıyla tanıyın

Silahlı Kuvvetler Yüksek Öğretim Kurumu kuruluyor

Silahlı Kuvvetler Yüksek Okulları'nın yönetimi Genelkurmay tarafından düzenleniyor. Genelkurmay hazırlayacağı yönetmelikleri Milli Savunma Bakanlığı'na verecek.

Rafet GENÇ

ANKARA — Silahlı Kuvvetler Yüksek Öğretim Kurumu Tasarısı Danışma Meclisi'ne gönderildi. Önümüzdeki günlerde Danışma Meclisi Milli Savunma, İçişleri Komisyonu'nda ele alınacak tasarıda Harp Okulları'nın kendine eşitliği ve ya yüksek okullar açabilmesi öngörülüyor.

Tasarının «Amaç ve Tanımlar» bölümünde, kurulması ön-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Türk-İş Başkanı Şevket Yılmaz: Demokrasiyi ayakta tutacak hür sendikacılık istiyoruz

Şevket Yılmaz çalışma yaşamı ile ilgili görüşlerini açıklarken, «Tokmak başkasının elinde, davul Türk-İş'in sırtında, yok öyle yağma» dedi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz, önümüzdeki günler içinde açıklanacak olan çalışma yaşamına ilişkin yasalar konusunda «Biz güçlü, demokrasiyi ayakta tutacak olan hür sendikacılık istiyoruz» dedi.

(Arkası Sa. 11, Sü. 2 de)

DİSK davası avukatı Tahiroğlu 1 gün hapse mahkûm oldu

Mahkemeye karşı uygunsuz söz ve davranışlarda bulunduğu savıyla yargılanan avukat Tahiroğlu, dünkü duruşmasında tahliye edildi.

İstanbul Haber Servisi — DİSK davasının 4 mayıs tarihli oturumunda mahkemeye karşı uygunsuz söz ve davranışlarda bulunduğu gerekçesiyle tutuklanan ve aynı heyet tarafından İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde yargılanan Avukat Erdamet Tahiroğlu,

(Arkası Sa. 7, Sü. 1 de)

Barış Derneği Davasında soruşturmanın genişletilmesi istendi.
Haberi 7. Sayfada

Türkiye'ye ek askeri yardımı ABD Meclis Komisyonu kesti

WASHINGTON, (a.a. AP) — ABD Temsilciler Meclisi, Başkan Reagan'ın askeri dış yardımlar için önerdiği miktarı 1/3 oranında azaltırken, aralarındaki Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkeleri yardım listesinden çıkardı.

Temsilciler Meclisi Ödenekler Komitesi Dışyar-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7 de)

Romanya ve Bulgaristan Devlet Başkanları geliyor

ANKARA, (ANKA) — Türkiye, mayıs sonunda Romanya Devlet Başkanı Nikolai Çavuşesku'yu ve haziran başında da Bulgaristan Devlet Başkanı Todor Jivkov'u ağırlayacak.

Bulgaristan ve Romanya Devlet Başkanları'nın Cumhurbaşkanı Kenan Ev-

(Arkası Sa. 11, Sü. 2 de)

60. yılımıza girdik

Cumhuriyet, 59 yayın yılını geride bıraktı

Cumhuriyet elinizde tuttuğunuz bu sayısıyla 59 yılını geride bırakıyor, 60'ıncı yılına giriyor.

Bu, bütün dünya basını ölçülerinde önemli sayılan bir sürekliliği dile getirir.

Ne var ki, bu süre yalnız gazetemizin değil, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuş, kuruluş ve gelişme süreci olduğundan, ayrı ve özel bir anlam ve değer taşımaktadır. Cumhuriyetin kuruluşuyla Cumhuriyet gazetesinin kuruluşu eşzamanlı ve eşanlamlıdır.

Geçmişe doğru baktığımızda Cumhuriyet'in temellerinin 1919 yılında atıldığını görürüz.

Atatürk, Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmişti. İstanbul işgal edilmişti; ülke en acı ve karanlık günlerini yaşıyordu. Halk, **Kuvayı Milliye** grupları oluşturarak düşmanla çarpışıyor. **Müdafaai Hukuk** örgütleri de halkı ulusal bağımsızlık savaşına hazırlıyordu. Ankara'da çıkarılan **Hakimiyeti Milliye** gazetesi bağımsızlık savaşının dışa ve içe yönelik sözcülüğünü yapıyor; ama yeterli görülmüyordu. Mustafa Kemal Paşa ikinci bir gazetenin yayınlanmasını düşünüyordu.

Yunus Nadi; işgal altındaki İstanbul'dan 2 nisan 1920 günü kaçarak Ankara'ya geldi ve **Yeni Gün** gazetesini Bağımsızlık Savaşı'nın merkezine taşıdı. Karaoğlan Caddesinde bahçeli bir ahşap evin üst katı yönetim yeri, alt katı baskı bölümü yapıldı.

Kolla çalıştırılan bir eski baskı makinesi vardı; ama mürettip yoktu. İstanbul'daki millicilerin gizli örgütünden mürettip istendi. Ancak bir kişi bu görevi üstlenmeyi göze alabildi. İstanbul'dan kaçan **mürettip Ahmet** hem çalıştı, hem Ankaralı gençlere öğretmenlik yaparak dizgi ve tertip sanatını öğretti. Yukarı kattaki yazı işlerinde masa yoktu; odanın duvarlarını izleyen sedirler vardı. Yazarlar bu sedirlere oturarak çalışırlardı, hepsi de kalpaklıydılar.

Sonunda **Yunus Nadi** ile yazı işleri müdürüne zorla birer masa bulunabildi.

Yazılar yazılıyor: mürettipler elle diziyorlar; baskı makinesi de kolla çalışıyordu. Ama bu kolu çevirmek zordu; emekçiler yoruldukça işi birbirlerine bırakırlardı; kimi zaman da mürettipler kolu çevirir, onlar yorulunca yazarlar nöbete girerler; sonunda başyazara değin sıra gelirdi.

Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın sözcülüğünü **Yeni Gün** ateşli ve etkili yayınlarıyla sürdürüyordu. **Yunus Nadi**, yazacakları konusunda her gün **Mustafa Kemal Paşa**'ya danışır, konuşur, fikir oluşturması yapardı.

YENİ GÜN'DEN CUMHURİYET'E...

Ulusal Bağımsızlık Savaşı başarıya ulaştıktan sonra sıra bu savaşımın doğal sonuçlarına gelmişti. Bağımsızlığı her alanda gerçekleştirmek için devrimlere gereksinme vardı.

En başta kuşkusuz en köklü devrim gündemdeydi; Cumhuriyet devleti kurulacak, demokratik devrimlerle amaca ulaşılacaktı.

Ne var ki, İstanbul basını tutucuydu.

Gazi Mustafa Kemal, en başta cumhuriyet olmak üzere devrimleri savunacak bu gazetenin adını koydu: **Cumhuriyet.**

Ve İstanbul'da 1924 yılında yayın yaşamına atılan **Cumhuriyet**'in ilk sayısında **Yunus Nadi** gazeteyi okurlarına şöyle tanıtıyordu:

"— Cumhuriyet, sadece Cumhuriyetin, bilimsel ve yaygın deyimiyle demokrasinin savunucusudur. Cumhuriyet, demokrasi fikir ve temellerini yıkan, yıkmaya çalışan her kuvvetle mücadele edecektir. Ülkede her anlamıyla gerçek bir demokrasi kurulması için gazetemiz bütün varlığıyla çalışacaktır. Memlekette halkın halk tarafından halk için yönetimi bizim idealimizdir. Ve biz yalnız bu idealin esiriyiz; başka hiçbir kuvvetin değil."

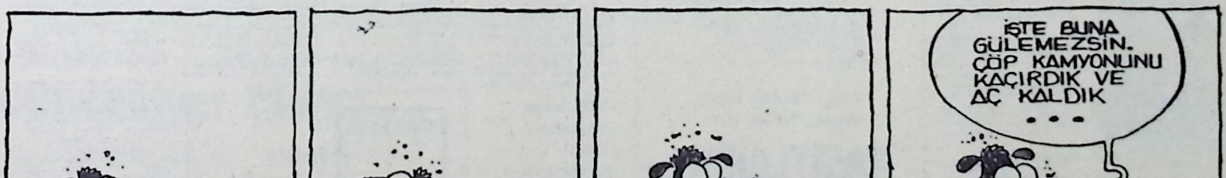
Bu yazı 7 Mayıs 1924 günü yayınlanmıştı.

Cumhuriyet'in bahçesindeki **Atatürk** büstünü 2 Eylül 1934'te açarken de **Yunus Nadi** şu sözleri söyledi:

"— Cumhuriyet gazetesi bu binada 1924 senesi mayısında çıkmaya başladı. Yepyeni bir gazete yayınına başlayabilmek için daha önce bir takım gereç ve örgütün oluşmasına gerek vardır. Birkaç ay süren bu hazırlık dönemi gözönüne alınırsa, gazetenin adının taşıdığı rejimle neredeyse günü gününe yaşıt olduğu anlaşılır. Aziz ulusumuzun bağımsızlık ve geleceğinin garantisi olan Cumhuriyet yönetimi on yaşını bitirmiştir. Onun binbir güzel eseri arasında naçiz bir yer işgal eden Cumhuriyet gazetesi de birkaç ay ara ile aynı yaştadır. Bu yaş beraberliği bizim öğünç duygumuzu okşamaktan uzak değildir."

ATATÜRK'ÜN DEVRİMLERİ İÇİN...

Ne var ki cumhuriyet yönetimine de Cumhuriyet

6 Mayıs 1983

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Tebliğler Dergisi'nin 8.1.1981 gün ve 2080 sayılı nüshasında okullara kaynak kitap olarak tavsiye edilmiştir.
SÖYLEV (NUTUK)
Gazi M. Kemal ATATÜRK
Türkçeleştiren
Ord. Prof. H. V. VELİDEDEOĞLU
Cilt 1 ve 2 birarada
18. Bası, EDFRI 400 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

60 Yıl; Sayı: 21082 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 7 Mayıs 1983 Cumartesi

HOBBY
ULUSLARARASI ÇİÇEKÇİLİK A.Ş.
Tel: 75 94 64 - 75 07 85
Telex: 23289 Sık. Tr - 22.627 İstg. tr
Posta kutusu: 374/İST.

60. yılımıza girdik

Cumhuriyet, 59 yayın yılını geride bıraktı

Kurucumuz Yunus Nadi, 60 yıl önce bugün, 7 Mayıs 1924 tarihli Cumhuriyet'in ilk sayısında, gazeteyi şöyle tanıtıyordu okurlarına: «Cumhuriyet, demokrasi fikir ve temellerini yıkan, yıkmaya çalışan her kuvvetle mücadele edecektir. Memlekette halkın halk tarafından halk için yönetimi bizim idealimizdir.»

Cumhuriyet, elinizde tuttuğunuz bu sayısıyla 59 yılını geride bırakıyor. 60. yayın yılına giriyor.

Bu, bütün dünya basını ölçülerinde önemli sayılan bir sürekliliği dile getirir.

Ne var ki, bu süre yalnız gazetemizin değil, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuş, kuruluş ve gelişme süreci olduğundan, ayrı ve özel bir anlam ve değer taşımaktadır. Cumhuriyet'in kuruluşuyla Cumhuriyet gazetesinin kuruluşu eşzamanlı ve eşanlamlıdır.

Geçmişe doğru baktığımızda Cumhuriyet'in temellerinin 1919 yılında atıldığını görürüz.

Atatürk, Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmişti. İstanbul işgal edilmişti; ülke en acı ve karanlık günlerini yaşıyordu. Halk, Kuvayı Milliye grupları oluşturarak düşmanla çarpışıyor, Müdafaai Hukuk örgütleri de halkı ulusal bağımsızlık savaşına hazırlıyordu. Ankara'da çıkarılan Hakimiyeti Milliye gazetesi bağımsızlık savaşının dışa ve içe yönelik sorumluluğunu yapıyor; ama yeterli görülmüyordu. Mustafa Kemal Paşa ikinci bir gazetenin yayınlanmasını düşünüyordu.

Yunus Nadi; işgal altındaki İstanbul'dan 2 Nisan 1920 günü kaçarak Ankara'ya geldi ve Yeni Gün gazetesini Bağımsızlık Savaşı'nın merkezine taşıdı. Karaoğlan Caddesinde bahçeli bir ahşap evin üst katı yönetim yeri, alt katı baskı bölümü yapıldı.

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Cumhuriyet

Sosyal demokrat gruplar arasında temaslar sürüyor

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal demokrat kanatta dün yine yoğun temaslar yapıldı. Sosyal Demokrat Güç ile Türkiye Sosyal Demokrat Partisi adını düşünen «9'lar»ın birleşmesinin gündemde olduğu belirtildi.

«Sosyal Demokrat Güç» önceki akşam [illegible] yapılan görüşmeleri değerlendirdi. Bu toplantıya «9'lar» grubundan Hüdai Oral ve Muammer Erten de katıldılar. Bu görüşmede SDG ile dokuzların birleşmesi için olumlu adımlar atıldığı bildirildi.

Ayrıca Vedat Dalokay, Tayfun Ün ve Tufan Doğu'dan oluşan bir ekip de bazı kişilerle ayrı ayrı görüşmeler yaptılar. Vedat Dalokay Ankara'ya gelen Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ile de görüştü.

SDG ile birleşme görüşmelerine önceki gün başlayan «9'lar» grubu dün sabah erken saatlerde beklenmeyen bir açıklama yaptı. Erdal Kocaman, Muammer Erten, Ferda Güley, Halib Tezveri ve Hüdai Oral adına yapılan açıklamada «Türkiye Sosyal Demokrat Partisi kurma [illegible] [illegible] edildi. «9'lar»ın beklenmeyen açıklamasında [illegible] ideolojik olarak değil, [illegible] bir ilkeler bütünü olarak [illegible] kaydedildi. Açıklamanın bir bölümü şöyle:

DEMOKRATİK UZLAŞMA

«Demokrasinin tüm içeriği ile [illegible] kuramlar için kendimize düşen görevi yapmaya çalışıyoruz. Bunu yapmak için sosyal demokrat ilkelerini yaşam biçimi olarak kabul etmiş ama bu ilkeleri yaşatmak için demokrasinin temel kuralları olan demokratik uzlaşmaya inanmış arkadaşlarla birlikte çalışıyoruz.

Ülkemizde de sosyal demokrat hareketi bir sürekliliği temsil eder. Türkiye'nin tarihsel süreci içerisinde oluşmuş ve bu ilkeler çerçevesinde birleşmiş geniş bir tabanı vardır. Bu sürekliliği için, demokrasiyi de yaşatabilmek için çaba sarfediyoruz.»

SOSYAL DEMOKRAT GÜÇ

SDG temsilcileri dün sabah bir toplantı yaptı. Toplantıda genel bir durum değerlendirmesi yapılırken temaslar konusu yeniden ele alındı. 9'lar grubu ve bazı kişilerle görüşmeler için heyetler oluşturuldu.

SDG'nin Ümit Gürtuna, Tayfur Ün, Ünal Ozan, Abdurrahman Keskin, Ekrem Ulkan'dan oluşan heyeti İsmail Hakkı Birler ile uzun süren bir görüşme yaptı. Öğleden sonra yapılan

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

Bayar başka, sağ taban başka mı düşünüyor?

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Sağda formül formül üstüne. Ve tüm formüllerin tek bir amacı var: Sağda oyların parçalanmasını önlemek, dolayısıyla ortaya tek bir parti ile çıkmak.

Sağ kadroların Celal Bayar'la görüşmesi bu anlamı taşıyor. Turgut Sunalp'in kendine yakın bulduğu bazı eski kişileri Bayar'a göndermesi aynı anlama geliyor. Sağda iki ayrı parti kurulmasını önlemenin bir yolu da Çankaya'dan geçiyor. «Çankaya - Bayar ve sağ tabanın arasında kurulmasına çalışılan siyasal köprüden geçiyor. Görüşmelerin ve İstanbul yolcularının tümü «kapalı arsa üzerine gerçekten sağlam ve tek bir bina yapılmasına yönelik. Bu nedenle sağ tabanın adayı olarak ortaya çıkan Hüsamettin Cindoruk ile bu tabanın adayı olmayan, ancak aynı tabana aday olmak isteyen Turgut Sunalp'in görüş

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

İş yasaları yürürlüğe giriyor

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sendikalar yasası ile toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt yasası bugün Resmi Gazete'de yayınlanacak.

MGK'nin, İhtisas Komisyonu'nca hazırlanan metin üzerinde bazı değişiklikler yaptığı öğrenildi. Buna göre, 10 yıl bilfiil işçilik yapmamış ve halen sendikalarda yönetici durumunda bulunanlar iki dönem daha yönetici olarak görev alabilecekler. İhtisas Komisyonu'nun metninde, bu yöneticilerin yapılacak ilk genel kurula dek görevde kalmaları esası benimsenmişti.

Yaşlılık, malûllük ya da emekli aylığı almakta olan sendika yöneticilerinden üst üste dört dönem görev yapmış olanlar da iki dönem daha seçilebilecekler. İhtisas Komisyonu'nun metninde yasanın yürürlüğe girdiği tarihte emekli aylığı al-

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

- Turgut Sunalp: Türkiye genelinde taban sağlamdır
- Sunalp'ın Çankaya ziyareti değişik yorumlara yol açtı
- Evren, 4 DM üyesini kabul etti

Haberleri 7. Sayfada

■ İsrail hükümeti, geri çekilme planını onayladı.
■ Paris'te kanlı çatışmalar
3 Sayfada
■ Devletin sahip çıkmadığı hesap uzmanları «özel sektör» kapıyor
9 Sayfada
■ Kremlin'de miras kavgası
■ Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir ilçe ortadan kalkarak
12 Sayfada

NURSEL DURUEL — Nursel Duruel bu yılki Sait Faik Hikâye Armağanı'nı «Ö[illegible]», Ağaçlar ve Almanya» adlı öykü kitabıyla aldı.

Sait Faik Ödülü Duruel'e verildi

Kültür Servisi — Darüşşafaka Cemiyeti'nce 17 yıldır verilmekte olan Sait Faik Hikâye Armağanı'nı bu yıl «[illegible], Ağaçlar ve Almanya» adlı kitabıyla Nursel Duruel aldı. Seçici kurulda Kadri Aksal, [illegible], Hüsnü Tezer, Oktay Akbal [illegible]

(Arkası Sa. 11, Sü. 5 de)

Yargıtay: Silah kaçakcılığı konusunda yayın yapmak basının görevidir

Balkan Transport adlı şirketin Uğur Mumcu aleyhine açtığı davada Yargıtay 4. Dairesi oybirliği ile davanın reddine karar verdi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, silah kaçakçılığı konusunda yapılan yayınların, «kamuoyunu aydınlatma ve oluşturma görevi içine girdiğini» belirten bir karar verdi. Kararda «kişilerden ve basından, bilinen silah kaçakçılığı olayının bütün karanlıklarını ortaya koyması beklenemez» denilerek, basının bu konudaki yayınlarının «kamuoyunu aydınlatma ve oluşturma» hak ve gö

(Arkası Sa. 11, Sü. 7 de)

Evren, bugün Çankırı'da konuşacak

ANKARA, (ANKA) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, incelemelerde bulunmak üzere bugün Çankırı'ya gidecek.

Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nden verilen bilgiye göre Cumhurbaşkanı Evren, önce Çankırı valiliğini ziyaret ederek ilin sorunları hakkında bilgi alacak. Daha sonra halka hitaben bir ko-

(Arkası Sa. 7, Sü. 6 da)

Yalçın PEKSEN yazdı, İsmail GÜLGEÇ çizdi

TAŞITLARIN ACIKLI FOTOROMANI

Pazartesiye

Cumhuriyet'te

Milletvekili Seçimi Yasa Tasarısı DM'den geçti

DM'nin memur üyelerinin görevlerinden ayrılmadan aday olmaları ve seçilemedikleri takdirde görevlerine dönmeleri reddedildi

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi, Kurucu Meclis hakkındaki yasa ile kendisine verilen üçüncü önemli görevini de dün tamamladı. Milletvekili Seçimi Yasa Tasarısı, Genel Kurul'da Mehmet Hazer'in red oyuna karşın çoğunlukla kabul edildi.

DM üyelerinin görevlerinden ayrılmadan aday olmaları ve ilk seçimlerde başarı sağlaya-

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

DİSK davası Avukatlar dünkü duruşmaya katılmadı

İstanbul Haber Servisi — DİSK davası avukatlarından Ercüment Tahiroğlu'na verilen bir günlük disiplin cezasından sonra dün yapılan DİSK davasına savunma avukatları katılmadı. Avukatlar adına duruşmaya gelen Avukat Halit Çelenk, birçok avukatın imzasını taşıyan vekil olarak verdiği ve okuduğu dilekçede savunma hakkının kısıtlanması nedeniyle bu koşullarda savunma görevi yapamayacaklarını ifade ile dünkü duruşmaya ka-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Cumhuriyet

bilgisayar ekleri

Pazartesiden itibaren Cumhuriyet ile birlikte

bilgisayar nedir, nasıl çalışır ne yapar, ne yapamaz türleri, özellikleri

bilgisayar piyasası Dünyada ve Türkiye'de ne durumda

bilgisayar olayı'na ilişkin herşey

Cumhuriyet'in bilgisayar eklerinde..

2. köprünün yapımı için kaynak bulundu

Boğaz köprüsü geçiş ücretine yüzde 100 oranında zam yapıldı

15 mayıstan itibaren geçerli olacak yeni tarifeye göre, otomobiller 200 lira ödeyecekler

İstanbul Haber Servisi — İstanbul Boğaziçi köprüsünden geçiş ücretlerine yüzde 100 zam yapıldı. Otomobil geçiş ücreti 200 lira oldu.

Karayolları 17. Bölge Müdürlüğünden yapılan açıklamada, köprünün araç geçiş ücretlerinden sağlanan gelirin, büyük kısmının Türkiye'deki otoyolların yapımıyla onarımına harcandığı, yakında inşa edilecek 2. Boğaz köprüsünün yapımında da Boğaziçi köprüsünün parasal gelirinden yararlanılacağı bildirildi.

Bu harcamaları karşılamak ve 1981 yılında yapılan geçiş ücreti ayarlamasından sonra köprünün büyük artış gösteren bakım ve onarımını karşılamak için köprü geçiş ücretinin yeniden düzenlendiği belirtilen açıklamada, yalnızca top [illegible] köprü trafiğinin yüzde [illegible] [illegible] oluşturan ve pek az yolcuya hizmet veren otomobil, ağır tonajlı kamyon ve treylerlerin ücretlerinin artırıldığı bildirildi.

Önceden olduğu gibi kamyon ve treylerler saat 18.30 — 21.30 arasındaki geçişlerde yüzde 50 oranında zamlı ücret ödeyecekler. Bütün geçişlerde yüzde 10 oranındaki indirim uygulaması ise sürecek.

Boğaz Köprüsü'nün eski ve yeni geçiş ücretleri şöyle:

Cinsi	Eski	Yeni
Otomobil	100	200
Motosiklet	50	100

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Sahte Liberaller...

«Liberal Parti» kuracaklarını söyleyenlere bakınca, insan ister istemez karamsarlığa kapılıyor. Bunların neresi «liberal» Allah aşkına! Kanaati düşünce yasaklarını savunanlar, nasıl liberal oluyorlar? «Biz İngilizce konuşanlar, liberaldir» diye bilemediğimiz bir kural da konmayacağına göre, nedir bunların liberalliği? Ne olacak; özel sektör çalışkanlığı!

Bunların çoğu da sözde Batı'da yaşamış, Batı'nın yaşam [illegible] yüzünden [illegible] insanlar-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7 de)

Beşiktaş hükmen yenik

2 sarı kart gören Mehmet Ekşioğlu F. Bahçe maçında oynatan Beşiktaş, Futbol Federasyonu kararı ile 3-0 yenik sayıldı

Haberi Spor sayfasında

gazetesine de karşıt güçlerin varlığı yadsınamazdı. Adını **Atatürk**'ün koyduğu **Cumhuriyet**, devrimlerin savunmasını sürdürüyordu. Bu arada **Cumhuriyet**'in ilanını içlerine sindiremeyenler hiç olmazsa halifeliğin kaldırılmasını engelleme çabaları içindeydiler. **Cumhuriyet** gazetesinin görevi büyüktü. Başyazar **Yunus Nadi**, hem gazetede, hem de milletvekili olduğu için Büyük Millet Meclisi'nde işlevini yerine getiriyordu. Cumhuriyet rejimine karşıt kimi milletvekilleri şu taktiği uyguluyorlardı:

— Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur; bunu Büyük Millet Meclisi kullanır. Ancak "koridor kanunları" denen bazı yasalarla cumhuriyet rejimi oldu - bittiye getirilmiştir; hilafet korunmalıdır.

İstanbul basını Cumhuriyet yönetiminin ilanından sonra Ankara yönetimine karşı kampanyaya girişmişti. **Yunus Nadi** bu kişilere karşı Meclis kürsüsünden şunları söylüyordu:

"Cumhuriyeti beğenmeyen adamlar vardır ve içimizdedirler. Ülkenin rejimi söz konusudur. Cumhuriyet yönetimi söz konusudur. Herşeyden önce bu sorunu görüşmek gerekir." (Kemal Atatürk - NUTUK. Cilt 2)

TARİHSEL GÖREV ZORLAŞIYOR

Cumhuriyet Atatürk devrımlerinin savunucusu olarak Türkiye'nin fikir yaşamında tarihsel bir savaşım vererek ilerledi. 1940'lara ulaşıldığında gazetenin sorumluluğunu **Nadir Nadi** üstlenmeye başlamıştı.

1945 yılında **Yunus Nadi**'nin ölümüyle bu sorum ağırlaştı.

Sorumu ağırlaştıran kuşkusuz yalnız **Yunus Nadi**'nin ölümü değildi. Türkiye İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili rejime geçiyordu. Dış dünyanın koşulları ülkeyi bu açılışa zorluyordu. Ne var ki, çok partili rejimi çağdaş demokratik düzen olarak benimsemek yerine Atatürk devrimlerine karşı bir siyasal araç gibi kullanarak seçim sandığında ağırlık kazanmaya çalışanlar büyük güç oluşturmuşlardı.

Başyazarımız **Nadir Nadi**'nin bu ortamda Atatürk devrimlerini korumak kaçınılmaz bir görev ve tarihsel bir mirastı. Ne var ki, bu görevin yürütülmesi çok zordu.

Karşı-devrimciler yönetimde etkiliydiler. Atatürk devrimleri arasında **"tutmuş ve tutmamış devrimler"** ayrımı yapılıyordu. **Gericilik ve tutuculuk** çok partili rejimi alabildiğine kullanıyor, buna karşın demokratik ve devrimci kesimler suçlanıyordu.

Günden güne ağırlaşan ortamda Cumhuriyet gazetesi çıkar çevreleriyle amansız bir çatışmaya girmişti.

CUMHURİYET VE DEMOKRASİ

İlk sayımızdaki sunuş yazısında belirtildiği gibi Cumhuriyet'in **(bilimsel ve yaygın deyimiyle demokrasinin)** savunucusuyuz. Demokrasi çağdaşlığa giden yol olduğuna göre demokratik içerikten yoksun rejimlerin ve fikir özgürlüğünden uzak yönetimlerin karşısındayız; Atatürk devrimlerini korumak başgörevimizdir.

Kırk yıldan beri bu yoldan sapmadan gazetemizi yöneten Başyazarımız Nadir Nadi'nin 9 Mayıs 1971 günü çıkan başyazısı bu gerçeği vurgulamaktadır:

"Cumhuriyet'le Yeni Gün, birincisi ikincisinin devamı olan kardeş gazetelerdir. Yeni Gün, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın yılmak nedir bilmez inançlı bir savunucusuydu. Cumhuriyet de Atatürk ilkelerinin ve devrim atılımlarının yine ateşli ve inançlı bir savunucusu olarak işte görev başında bulunuyor. (...) Ulusumuzu çağdaş uygarlığın ön safına yükselteceğiz diyordu Atatürk, bunun yolunu yordamını da gösteriyordu: Müspet bilimin rehberliğine inanacağız, batıl inançları, dogmaları silip atacağız, laikliği, laik zihniyeti benimseyeceğiz, eğitim birliğini kurup halkı aydınlatacağız,öğretimde köylü-kentli her vatandaşa fırsat eşitliği sağlayacağız, sosyal adaleti adım adım gerçekleştireceğiz, ulusça bir an önce kalkınacağız.

Cumhuriyet yarım yüzyıla yaklaşan sürekli yayımı boyunca bu ilkelere yürekten bağlı kalmış, hiçbir sapma eğilimi göstermemiş, yurt bütünlüğünü zedeleyecek bölücü ve gerici haraketlerin karşısında cesaretle yer almıştır."

DÜN — BUGÜN — YARIN

Başyarımız Nadir Nadi'nin saptadığı yolda, bütün güçlüklere karşın yürüyoruz.

Bu yürüyüşü tökezletmek isteyen ve Cumhuriyet'e tuzaklar hazırlayan güçlerin şimdiye dek başarılı olamadıkları bir gerçektir. Bundan böyle de başarılı olamayacaklardır.

Bu gazetenin tarihsel konumu ve çalışanlarının çağdaş bilinci Cumhuriyet'i Cumhuriyet yapmakta, okurlarımızın eşi görülmemiş bir vefayla sağladıkları destek gazetemizi hiçbir ödün vermeden yürütmemize olanak yaratmaktadır.

Bütün maddi-manevi güçlük ve baskılara karşın Cumhuriyet'i büyük özveriyle destekleyip ayakta tutan okurlarımıza layık olmak, hem görevimiz hem borcumuzdur.

Cumhuriyet'in okurlarıyla bir bütün oluşturduğuna inanıyoruz. Bu gerçek, tarihsel sınavlarla saptanmış; dar boğazlardan gazetemizi aşırmış, hayata kavuşturmuştur.

Bunun içindir ki, Cumhuriyet'in kuruluş yıldönümünde sevincimizi okurlarımızla paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz.

Cumhuriyet Bilinci

İLHAN SELÇUK / *7 Mayıs 1983*

Birkaç kez yinelemiştim; bu köşenin yazıları iki gün önce yazılır.

7 Mayıs 1983'te Cumhuriyet 59'uncu yılını bitirip 60'ına girdiğine göre bu konuya ilişkin bir yazıyı perşembe günü yazmak gerekir.

Ne yazayım?

Gazetedeki çalışma odamın penceresinden bakarak düşünüyorum. Karşımda İstanbul Erkek Lisesi'nin taş yapısı görünüyor. Gazetenin u harfi biçimindeki bahçesi Cumhuriyet'in eski ahşap konağını çeviriyor. İstanbul Erkek Lisesi eskiden Düyunu Umumiye, ahşap konak İttihat ve Terakki merkeziymiş.

Birdenbire Osmanlı tarihine giriverdiğimi anladım; düşüncelerim geçmişin derinliklerinde uçuştu; altı yüzyıllık koca bir imparatorluk çökerken ve

yerine bir ulusal devlet kurulurken doğan Cumhuriyet'in ancak çağdaş tarih bilinciyle kavranabileceğini sezdim.

Dünyanın tümünü sarsan büyük bir deprem dalgasının kanlı fırtınasında Cumhuriyet'in temelleri atılmıştı.

★

İttihat ve Terakki'nin ahşap yapısına bir göz daha attım; Düyunu Umumiye binasının taş duvarlarına baktım. Bu iki tarihsel anı Türkiye'de ulusçuluğun doğuşunu ve emperyalizmin sarmalını simgeliyordu.

19'uncu yüzyılın sonunda ve 20'nci yüzyılın başlangıcında dünyanın biçimlenmesi bu ikisinin hesaplaşmasıyla gerçekleşmişti.

Hesaplaşma Türkiye'de çetin ve kanlı oldu.

İşte bu hesaplaşmanın sağlam mantığında kurulan Cumhuriyet, Atatürk devrimlerinin felsefesini her gün sayfalarına yansıttığı için yalnız bir yayın organı değildi; bu gazetenin yapraklarından yansıyan tarihsel bilinç, çağdaşlığa yönelen ışıldak gibi yollarımızı aydınlatmıştır.

Ben de küçük yaştan beri bu ışıldağın aydınlığında yetişmiştim.

Babam bir Cumhuriyet okuruydu; ama evimize iki gazete alınırdı. Birincisi Cumhuriyet'ti; ikincisi zamanına göre Son Posta, Vatan, Tan, Tanin olurdu. Daha ilkokul sıralarındaydım. Babam önce Cumhuriyet'i verir:

— Oku bakalım, derdi.

Çoğu zaman anlamadığım ve ilgilenmediğim yazıları tekdüze bir sesle okurdum.

Sonra yavaş yavaş ışıldağın aydınlığı benliğime yayılmaya başladı. Yaşadığımız dünyanın ev ile okul arasına sığmadığını, görülmeyen ufuklara dek yayılan kımıl kımıl insan toplumlarının insanlığı oluşturduğunu sezdim. Bu okyanusta yolunu bulabilmek için çağdaş bilincin ve mantığın postası gerekirdi.

İnsan bu bilince erişmememişse bakar kör gibi yaşıyordu. Çağının insanı olmak, kişinin yalnızlığını eritiyor, mutluluğun yolunu yordamını bulmasına yarıyordu.

★

Yıllar sonra bir gün Yaşar Kemal:

— İlhan, dedi, Nadir Nadi seni çağırıyor.

Cumhuriyet'in okuru değil yazarı olmuştum.

Görevin sorumu ağırdı.

Cumhuriyet'in sıradan bir gazete olmadığını çok iyi biliyordum. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir gazete yoktu. Bir ülkenin Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nda temeli atılmış; Cumhuriyet'in demokratik devrimleriyle özdeşleşmiş; kişiselliğin ötesinde, tüzelleşmiş; sahiplerinden, yazarlarından, yöneticilerinden çok okurlarının malı olmuş böyle bir gazete bugün de dünyanın hiçbir yerinde yoktur.

Cumhuriyet'in yazarı olarak ben, bu duyguyu bu köşede ilk yazdığım günden beri taşıdım; yaptığım işin ne olduğunun bilincindeyim, gazetede çalışan bütün arkadaşlarım gibi...

Doğruları Yazmak Görevi...

OKTAY AKBAL / *7 Mayıs 1983*

Söylemeli mi? Söylememeli mi?

Yazmalı mı? Yazmamalı mı?

Sorun burda işte: "Yaşamak mı, yaşamamak mı?"dercesine...Düşünen, duyan, anlayan, gören kişi konuşacaktır, yazacaktır, içinden doğan bir aydınlığı çevresine yayacaktır. Yanlışlıkları kötülükleri, ihanetleri görecek, gösterecektir. Aydın olmanın gereğidir, görevidir bu. Susmamak, konuşmak. Oysa Peygamberimiz, 'Susanlar kurtulur' demiş. 'Söz gümüşse sükut altındır' diye buyurmuş Atalarımız... Hep susmak, görmemek, duymamak, bilmemek, öğrenmemek, ses çıkarmamak. Bu arada kişisel çıkarlarını sağlamak. Ünlü deyimle 'pa çasını kurtarmak, gemisini yürütmek.'

Büyük babamı anımsadım birden; Erenköy'deki köşkün bahçesinde sabah gezintilerimizi, Abdülhamit, Vahdettin konusunda anlattıklarını... Bütün bu dönemlerin içinde yaşamış bir kişiydi. Hem de yüksek görevlerde bulunmuş. İki padişahı da yakından tanımak, anlamak olanağını bulmuş. Vahdettin döneminde idama mahkûm olmuş, dokuz ay hapiste yatmış. Hem de eski bir vali, bir nazır olarak! Suçu da, Kuvayi Milliye'ye, Mustafa Kemal Paşa'ya yardımcı olmaktı. İdam hücresinde bir gece kalmış, sonra cezası süresiz hapse çevrilmişti. Vahdettin'le Nazır olarak konuşmuş. 'Bu gidişle tahtınızı yitireceksiniz' demiş. Vakit varken Damat Ferit'ten kurtulmasını söylemiş. O da, gitmiş herşeyi Ferit Paşa'ya anlatmış. Derken Damat Paşa yeniden Sadrazam olunca, bir önceki kabinenin Dahiliye Nazırını tutuklatıp hapse atmış. Nemrut Mustafa Paşa Harp Divanı'nda idama mahkûm ettirerek öcünü almış... Bu arada Mustafa Kemal ve arkadaşlarına da aynı Harp Divanı'nda 'idam' hükümleri çıkarılmış...

Ne günlere kaldık? Vahdettin'in, Abdülhamit'in nerdeyse 'vatan kahramanı' olarak 'aklanması' istenecek! 'Resmi Tarih' yanlışlarla doluymuş, genç kuşaklar 'geçmişimizin büyükleri'ni gereği gibi tanımıyorlarmış, bu kişilerin 'hain'likleri, 'kötü'lükleri konusunda 'delil' istiyorlarmış, ama 'delil yok'muş! Geçenlerde 'Tercüman'da bir kişi bunu açık açık söyledi: 'Delil yok ki verebilelim' dedi. Ben de bir yazımda 'Vahdettin'in 'hain'liğine acizliğine, kötülüğüne delil mi gerek? diye sormuştum. Bu Tercüman'cı kişi, bu kez sözü değiştirip Leningrat okulundan, Lenin'in vasiyetinden söz etmeye başlamaz mı? Tarihi küçültmek, tarihsel kişileri yererek ulusun onurunu aşağılamak Lenin'in emridir gibi sözlerle saçmalamaz mı? Sen ne diyorsun, biz ne diyoruz? Sorun neydi. Vahdettin'in hainlliğine delil yok ki verebilelim demiyor muydun? Niye Lenin'e, Leningrat'a başvuruyorsun zoru görünce arkadaş?

İşte sana delil. Mustafa Kemal Atatürk'ün 'Büyük Nutuk'da yani Türkçesi 'Söylev'de yer alan sözleri:

"O zaman, egemenliği atadan oğula geçirmek gibi yanlış bir yöntem sonucu olarak büyük bir orun gösterişli bir san kazanabilmiş bir *alçağın*, onuru çok yüksek olan soylu bir ulusu nasıl *utançlı bir duruma* düşürebileceği kendiliğinden anlaşılır. Gerçekten, neden ve nasıl olursa olsun Vahdettin gibi özgürlüğünü ve canını kendi ulusu içinde tehlikede görebilecek kertede *aşağılık bir yaratığın* bir dakika bile olsa bir ulusun başında bulunduğunu düşünmek ne acıklıdır. Şuna kıvanabiliriz ki, bu *alçak, alçaklığını* atalarından kalma *padişahlık* onurundan Türk ulusunca atıldıktan sonra tamamlamış bulunuyor ... *Beceriksiz, aşağılık, duygu ve anlayıştan yoksun bir yaratık,* kendisini kabul eden herhangi bir yabancının kanadı altına sığınabilir, ama böyle bir *yaratığın* bütün Müslümanların halifesi kimliğini taşıdığını söylemek elbette doğru değildir."

'Delil yok ki verebilelim' diye yazmak ayıptır. Ama bu yanlış iddiayı savunmak için sözü Moskova'ya, Lenin'e getirmeye çalışıp karşı saldırıya geçmek çok daha çirkin bir iştir. Yıllardır gazetecilik yapan birine yakışmaz. Vahdettin'i, Abdülhamit'i yararlı birer kişi, önemli birer devlet adamı, büyük bir Padişah olarak gençlere tanıtmaya kalkışmak ise temeli çürük bir yapı kurmaya benzer. Tam içine girersin, bir de bakmışsın o kurduğun yapı tepene çöküvermiş...

Zoraki Nikâh Bozuldu

ALİ SİRMEN / *7 Mayıs 1983*

İran'da Humeyni Yönetimi bir ittifakını daha bozdu. Komünist Partisi *"Tudeh"*'in yöneticilerini tutuklamaya başlayan Ayetullah Humeyni, 18 Soyvet diplomatını da sınır dışı ederek, Moskova ile ilişkilerini de yeni bir aşamaya sokmuş oldu.

Anılardadır. İran'da mollalar yönetimi Şah'a karşı savaş vermiş olan güçlerini birer birer saf dışı ederken, Moskova yanlısı Komünist Partisi Tudeh ile yakın bir işbirliğine girmiş bulunmaktaydı.

Humeyni - Tudeh işbirliği gerçekten zoraki bir nikâhtı. Mollalar, Tudeh yandaşlarında kendi eksikleri olan kadro gereksinimini giderirlerken, bu parti de, siyasal karşıtlarının birer birer sahneden silinmesine yardımcı oluyor, ya da hiç değilse seyirci kalıyor, yarının İran'ında tek sol güç olarak kalmayı planlıyordu. Mollalar Yönetimi içerde kendi tüm girişimlerine sessizce katlanan Tudeh ile işbirliği yaparken, geçen yıl bölgede de Sovyetler Birliği ile yakın ilişkileri geliştiriyordu.

Tudeh-Humeyni işbirliği gibi, Sovyet-Tahran ilişkileri de bir zoraki nikâh olarak nitelenebilir.

Tahran, Bağdat'a karşı savaşında Moskova'nın desteğini zorunlu buluyordu.

Moskova ise anti-Batı, anti- Amerikan Humeyni'nin politikasını bölgedeki kısa vadeli çıkarlarına uygun görüyordu.

İçerde ve dışarda bu iki işbirliği sayesinde Humeyni yol alıyor, sonunda ittifaka girmiş olanlar da, kendi politikalarını yürütüyorlardı.

Ne var ki, dış ittifak Humeyni'nin istediği yönde gelişmedi. Moskova bölgedeki politikasını salt Tahran üzerine bina edip, Bağdat'ı tümden gözden çıkarmanın pek akıllıca bir iş olmayacağını düşünmüş olmalı ki, Bağdat'tan da desteğini tümüyle çekmedi. Gerçi Moskova'nın İran'a güvence vermesi sonunda mollalar yönetimi tüm güçlerini Bağdat üzerine yöneltmek olanağını bularak, Irak karşısında önemli bir üstünlük kazanmıştı. Ama bu kadarı Humeyni'ye yetmiyordu. O aynı zamanda bir yandan İsrail'den silah alırken, Moskova'nın Bağdat'a herhangi bir şekilde yardım etmesine de karşı çıkıyordu.

Sözü edilen çelişkinin sonunda Moskova-Tahran zoraki nikâhını bozması kaçınılmazdı.

Nitekim nisan ayı içinde boşanma girişimleri başladı. Birbirine koşut iki ilişkinin, birbirlerini etkilememesi de düşünülemezdi. Dışarda Moskova ile ilişkileri bozulan mollaların, içerde Tudeh ile işbirliğini sürdüreceklerini sanmak safdilik olurdu. Mollaların yönetiminin yapısına gözatanlar. Humeyni'nin yazılarını okumuş olanlar, bu yönetimin eninde sonunda Tudeh'i de ortadan kaldıracağından emindiler.

Nitekim beklenen gelişme olmuştur.

Sözü edilen yeni durumun, gerçekte su yüzünde görünen girişimlerinden çok, bir yeraltı kuruluşu olarak örgütlenmiş olan Tudeh'i ne ölçüde etkileyeceği, uzun yıllar Şah Yönetimi sırasında varlığını korumuş olan bu partinin Humeyni'nin darbesinden ne ölçüde kendini kurtarabileceği kolaylıkla kestirilemez.

Yalnız şurası kesindir ki, Iran'daki ilerici ve demokratlar arasında, daha Musaddık'ın son günlerinde büyük ölçüde prestijini yitirmiş olan Tudeh, Humeyni Yönetimi sırasında mollalar ile yaptığı işbirliği yüzünden tabanını daha da yitirecektir. İran'da Şah döneminde ortaya çıkmış olan İslamcı-ilerici kuruluşların varlık nedenleri, büyük bir ölçüde, daha o zamandan Tudeh'in ülke için bir seçenek olmamasıydı.

Tudeh Humeyni Yönetimi sırasındaki tutumuyla bu yönünü daha da belirginleştirmiştir. Bu parti, mollaların büyük kıyımından kendisini kurtarsa bile, sanırız seslenecek bir taban bulamayacaktır.

Tudeh, İran'daki bütün ilerici güçlerin mollalar tarafından temizlenmesine seyirci kalmıştı. Şimdi sıra Tudeh'e geldi, artık İran'da ses çıkaracak kimse de kalmadı.

Tudeh'in sonu, olmayacak dualara amin demeye kalkanlara ders olmalıdır.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren Çankırı'da siyasileri uyardı

"Gayrikanuni hareketlerden kaçınmalarını son defa hatırlatmak istiyorum"

8 Mayıs 1983

ÇANKIRI (Cumhuriyet) — Cumhurbaşkanı Evren, Çankırı'da yaptığı konuşmada, siyasi parti kurma hazırlıklarının tehlikeli bir gidiş içinde bulunduğunu belirterek, siyasi faaliyete girişen eski politikacıları sert bir dille uyardı. Siyasi partiler yasağı ve geçici maddelerine uyulmadığını bildiren Evren, Sıkıyönetim Komutanlarının gerekli kanuni takibata giriştiklerini söyledi. Evren, bu dağınıklık ve başıboşluğu ortadan kaldırmak için gerekli girişimleri yapacağını da belirterek, **"Dinlerlerse mesele yok. Dinlemezlerse neticelerine katlanırlar"** dedi. Cumhurbaşkanı Evren, bazı kişilerle konuştuğunu da belirttiği konuşmasında, **"Ben kiminle konuşacağımı bilirim. Bunu Türk milletinin huzur ve sükununa kavuşması için yapıyorum. Bu benim vazifemdir. Ben devletin başıyım"** şeklinde konuştu.

Cumhurbaşkanı Evren, dün sabah beraberinde MGK üyeleri Orgeneral **Tahsin Şahinkaya** ve **Sedat Celasun** ile Başbakan **Bülend Ulusu** olduğu halde Çankırı'ya geldi ve burada vilayet binasından halka hitaben bir konuşma yaptı. Kenan Evren, siyasi parti kurma hazırlıklarına ağırlık verdiği konuşmasında, daha önce yerden mantar çıkar gibi partilerin türemeye başlıyacaklarını, onların biraraya gelmeleri gerektiğini söylediğini hatırlatarak, **"Ancak bugün büyük bir vatandaş kitlesi olayları üzüntü ile takip etmektedir. Parti hazırlıkları tehlikeli bir gidiş içindedir"** dedi.

Konuşmasında demokrasiye dönüş takvimine büyük hassasiyetle uyduklarını ve son basamağa ulaştıklarını anlatan Evren, siyasi partiler yasasıyla yalnızca kuruluş hazırlıklarına izin verildiğini hatırlattı, buna karşılık yürütülen faaliyetlerde yasanın çiğnendiğini bildirerek şunları söyledi:

"15 gündür Türkiye'mizde bir baştan bir başa estirilen siyasi hırs fırtınasının meydana çıkardığı manzaraya şöyle bir bakacak olursak, parti kurmaya çalışanlardan bir çoğunun 12 Eylül 1980 öncesinde milletimizin başına gelen felaketlerden hiçbir ibret dersi almadıkları ve eski parti mensuplarının siyaset yapma anlayışlarında bir arpa boyu bile olumlu bir gelişme sağlayamadıkları açıkça ortaya çıkmaktadır."

Cumhurbaşkanı Evren, bu hazırlıklarda sağ, sol, merkezci gibi bölünmelerin ortaya çıktığını, bu şekilde vatandaşları hasım kamplara toplama eğiliminin başgösterdiğini kaydederek, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Bu gibi hareketlerin bugün için bütünleşmiş olan milletimizin birlik ve bütünlüğüne kastetmiş malum ve belirli mihraklara bilerek veya bilmeyerek yeniden uygun bir faaliyet hazırlandığı endişesini taşıyorum. Bu endişeyi yalnız biz değil, aldığım mektup ve müracaatlardan anlıyorum ki bütün Türk milleti taşımaktadır. Yüce Atatürk'ün arzu ve inancı içinde siyasal gruplaşmaları sağlayacak tutum ve davranışlardan uzak kalınması gerektiğini göstermek ve bundan üzüntü duymamak mümkün değildir. Politik istikrara, basiret ve aklıselime en çok muhtaç olduğumuz dönemde siyasi parti kurma çabası içine girmiş bazı gözleri hırs bürümüş kişilerin 12 Eylül öncesindeki partilerin mensupları arasındaki çekişmelere benzer şekilde çekişmeleri, kişileri daha şimdiden karalama faaliyetlerine, çelme takma ve engelleme oyunlarına ve asılsız aday çıkarma ve yayma gayretlerine yer verme hareketlerini basından ibretle takip etmekteyiz. Makam uğruna, iktidar uğruna, para uğruna bu gibi yalanlar düzenleyenleri 12 Eylül'den sonra da çok gördük. Ve vatandaşlarımızı sık sık ikaz ettik. Yalan ve maksatlı haberlere inanmayınız."

Evren konuşmasında, yeni siyasi partiler yasasında kapatılmış bir siyasi partinin devamı niteliğinde parti kurulamayacağı yolundaki açık hükme rağmen, Ankara ve diğer yerlerde **"İl Başkanları"** ve **"Belediye Başkanları"** adı altında siyasi muhtevalı toplantılar yapıldığına değinerek, **"11 Eylül 1980'de mevcut siyasi partiler feshedildiğine göre, bu toplananlar hangi partinin il başkanıdır. Hangi partinin belediye başkanıdırlar? Bunlar hangi sıfatla bu toplantılara katılmaktadırlar. Yoksa bunlara da siyasi faaliyette bulunma yasağı getirmemekle hatamı işledik. Eğer öyle bir hata işlemişsek, onları da bu yasağa teşmil etmek işten değildir. Eğer böyle bir yasakla karşılaşmamak istiyorlarsa, bu gibi gayri kanuni hareketlerden kaçınmalarını ben son defa hatırlatmak istiyorum."** dedi.

İKTİDAR PARTİSİYİZ DİYENLER

Cumhurbaşkanı Evren, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Parti kurmak çabası içinde bulunan bazı kişiler de (Partimiz kurulmuştur), (Biz iktidar partiyiz) diye beyanat vermekte hatta bunu bir ecnebi ajansa da söyleyebilmektedir. Bu açıkça bir propagandadır ve suçtur. Biz bir partinin nasıl kurulmuş kabul edilebileceği Anayasamızda ve Partiler Kanunu'nda açıkça belirtilmişken, siyasi ihtirasın kanunları göremeyecek kadar bu gibi insanların gözlerini nasıl karartabildiğini hayretle ve ibretle tesbit etmekteyiz.

Daha şimdiden kıran kırana bir mücadele başlatılmıştır. İçinde bulunduğumuz sıkıyönetim, gerekli dikkate alınmadan bir başıboşluğun girdabı içine girilmiştir. Bir yandan kongrevari toplantılar yapılmaya çalışılmakta, herkes birbirini karalamak için açık-kapalı elinden gelen herşeyi yapmaktadır. Bütün bunlar daha ortada bir parti yokken yapılan işlerdir.

12 EYLÜL ÖNCESİ GİBİ

12 Eylül öncesinde hergün teessürle takip ettiğimiz parti mücadele tablosunun bir benzeriyle bugün karşı karşıya bulunmaktayız. Batı hayranı olup, onların uyguladıkları siyaset yapma hürriyetine özlem duyanlara soruyorum: Bu mudur siyaset yapma hürriyeti. Bu mudur aylardan beri kapalı kapıların ardında gizli ve hainane görüşmeler yaparak elde etmek için uğrunda mücadeleye karar verdikleri hürriyet. Aklıma hemen şu soru geliyor: Bu kişiler henüz parti kurma çalışmaları sırasında bunları yaparlarsa, acaba parti kurulduktan sonra daha ne gibi marifetler ortaya koyacaklardır. Siyaset yapmanın mut-

lak bir disiplin, sorumluluk ve edep anlayışı içinde olması ve herşeyden evvel de ülke yararının gözönünde tutulmasının kaçınılmazlığı herkes tarafından bilinmelidir.

HUSUMET HAVASI

Bütün bu ibret verici gelişmeler içinde, önemle dikkatlerinize sunacağım bir husus da, bazı gruplarca yapılan hazırlık çalışmalarında, ülkede bir husumet havasının estirilmesi fikrinin hakim olmasıdır. Neye karşıdır bu husumet. Türk vatanı ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk devletinin varlığına karşı benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın eşiğine gelmiş olan ülkemizin, bu milletçe el ele vererek kurtarılması hareketine karşı mıdır. Yoksa Anayasamızı, ezici bi çoğunlukla kabul eden yüce milletimize mi karşıdır?

12 Eylül 1980 ülkeyi ve milleti koruma ve kurtarma harekâtı Türk milletince bir bütün halinde tahakkuk ettirilmiş ve Anayasa yine Türk milletinin kendi eliyle inşa edilmiştir. Buna göre herkes Anayasa doğrultusunda yerini almaya ve hizaya gelmeye mecburdur.

HANGİ DEMOKRASİ

Demokrasinin Türk toplum hayatının vazgeçilmez bir unsuru olduğundan kimsenin şüphesi yoktur. Ancak, milletçe ne 12 Eylül'den önceki gibi, ve ne de son 15 gündür örnekleri ortaya konmakta olan anlayışa dayalı bir demokrasi istiyoruz. Onun ismi demokrasi değildir. Onun ismi başkadır. Özlediğimiz demokrasiye topluca Türk vatandaşlarının milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu birbirinin hak ve hürriyetine, şeref ve haysiyetine mutlak saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duyguları ile dolu bulunduğu fertlere ve millete huzur, güven ve refah getirici bir demokrasidir. Bizim anladığımız demokrasi budur. Biz böyle bir demokrasi istiyor ve bunu sağlayabilecek kişilerin ortaya çıkmasını bekliyoruz. Yoksa 12 Eylül'den evvelki malûm kişilerin, bayrağını ele alarak (Ben bayrağı açtım, Yürüyün arkamdan gelin) diyenlerin getirmek istediği demokrasi değil.

Yakın tarihten ve geçmişten ders almayanlara, akıllanmayanlara bir daha hatırlatmak isterim ki, hakkı olan huzura, güvene, istikrara kavuşan ve bugün birçok dış ülkenin gıptasını çeken Türkiye'yi makam ve intikam hırsıyla tekrar 12 Eylül öncesine döndürmeye çalışanlara asla müsaade etmeyeceğiz.

Daha şimdiden kanunlara ve Milli Güvenlik Konseyi'nce yayınlanmış bildirilere aykırı hareket edenler hakkında sıkıyönetim komutanlarımız gerekli kanuni takibata girişeceklerdir ve girişmişlerdir bile. İlan ettiğimiz tarihte seçimlerin bir aksamaya meydan verilmeden yapılması arzu ediliyorsa, her türlü kanunsuz ve aşırı hareketlerden kaçınılmalıdır. Bizi tekrar arzu etmediğimiz sert tedbirler almaya mecbur etmesinler.

Biz yurtta üç senelik bir huzur ve güven sağlamak için 12 Eylül harekâtına girişmedik. Sizler de bu üç sene için bize destek olmadınız. Bu milletin artık devamlı bir huzur ve güvene ihtiyacı var. Yeter artık milletin bu gibi kişilerden çektiği.

BİR DEFA DAHA UYARIYORUM

Dengesiz ve gözlerini makam hırsı bürümüş politikacıları bir defa daha uyarıyorum. Türkiye'de artık her şey bitmiştir zannediliyorsa çok büyük bir hataya düşüyorlar. Biz 12 Eylül'den evvel de, üstü kapalı, bazen de açıkça ilgilileri uyardık. Bu uyarılara kulak verilseydi, ülke yararı bilinci planda tutulsaydı, o korkunç günlere gelinmezdi. Sizler de o sıkıntılı günleri yaşamazdınız. Eğer o zamanın bazı sorumlularını özel olarak kurulacak mahkemelerde tevdi etmemiş isek bu bizim hoşgörümüzden olmuştur.

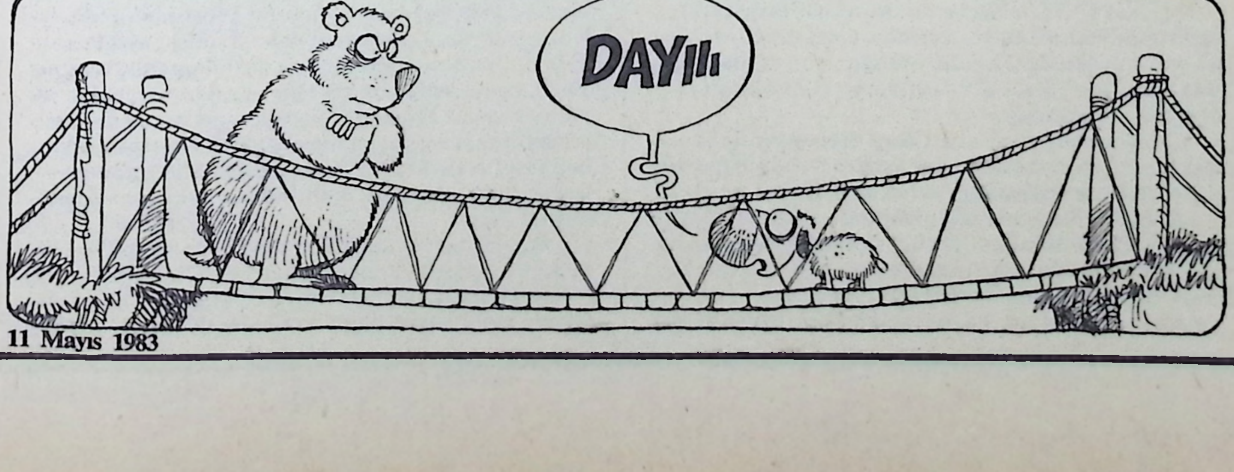
Hoşgörü denince aklıma geldi, bazıları der ki (Siz büyüksünüz, sizin elinizde kudret vardır. Biraz hoşgörülü olun) diyorlar. Bizim gösterdiğimiz hoşgörüyü acaba kim gösterebilirdi? Biz bugüne kadar kimsenin gösteremeyeceği hoşgörüyü gösterdik ama, anlayan olmadıktan sonra kimse bunun farkına varamaz.

GEREKEN GİRİŞİMLERİ YAPACAĞIM

Şuna inanıyoruz ki, bu milletin tekrar o günlere gelmemesi için her türlü tedbiri almakta kararlıyız. Şahsen ben bu dağınıklığı bu başıboşluğu ortadan kaldırmak, ayrılığı değil, birlik ve beraberliği, düşmanlığı değil, kardeşliği hâkim kılmak için gerekli girişimleri yapacağım. Dinlerlerse mesele yok. Dinlemezlerse neticelerine katlanırlar.

Bazı kişilerle konuşuyorum. Bundan sonra da konuşmaya devam edeceğim. Benim kimlerle görüşmem gerektiği hakkında başkalarının aklına ihtiyacım yok. Ben kimlerle konuşacağımı bilirim. Eğer ben bazı kişilerle konuşuyor ve onlardan bilgi alıyorsam, bunu milletin Türk milletinin huzur ve sükûna kavuşması tekrar o günlere dönülmemesi için yapıyorum. Benim bir vazifem de budur. Ben devletin başıyım. Elbette birçok başıboşluklara müsaade edemem."

Cumhurbaşkanı Evren, konuşmasını tamamladıktan sonra meydandaki topluluğa veda etti ve buradan Kırıkkale'deki MKE tesislerine giderek incelemelerde bulundu. Evren, öğleden sonra helikopterle Ankara'ya döndü.

11 Mayıs 1983

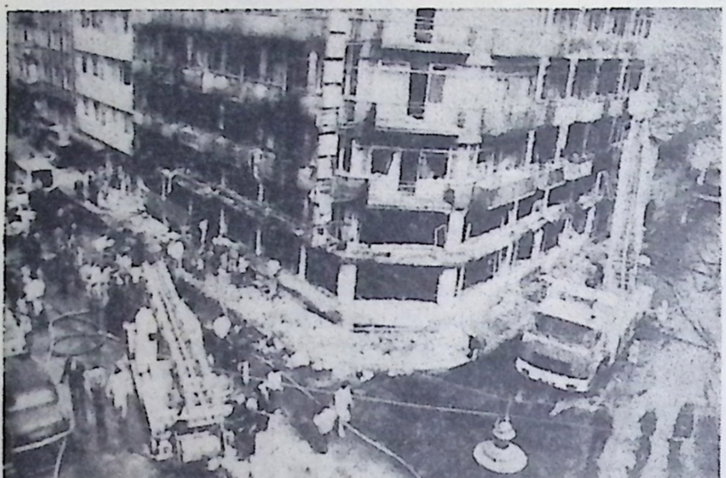
ÇAĞDAŞ YAYINLARI
İLHAN SELÇUK
Atatürkçülüğün Alfabesi
2. Bası, Ederi: 200 Lira
İsteme Adresi, Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

60 Yıl; Sayı: 21083 Kurucusu: Yunus NADİ 40 TL. 8 Mayıs 1983 Pazar

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Şairler Dövüşür
MEHMED KEMAL
EDERİ 200 Lira
İsteme Adresi Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Yine tüpgaz: 36 ölü

«WASHINGTON OTELİ» — Tüpgazın değiştirilmesi sırasında patlaması, yeni bir faciaya yol açtı. Sonradan ortaya çıkan gerçek ise, otelin bir yangın merdiveni olmayışı ve daha önce üç kez sahibinin uyarılmasına rağmen, otelin tartışık olması nedeniyle herhangi bir şey yapılamayışıydı... Otel sahibi Yusuf Şerefoğlu ise döviz kaçakçılığı suçundan yaklaşık 4 aydır Sağmalcılar cezaevinde tutuklu bulunuyor... (Fotoğraf: Erdoğan KÖSEOĞLU)

Lâleli'deki Washington otelinde ölenlerin çoğu Yunanlı ve Avusturyalı turistler.

Çay ocağındaki tüp gaz, değiştirilirken patladı.

6 katlı, 65 odalı bina 20 dakikada enkaza döndü.

Kendilerini aşağı atanlarla birçok kişi de balkon demirlerine yapışık halde can verdi.

Lâleli'de diğer otellerde bulunan turistler şok geçirdi.

Yaralı kurtulan turistlerin tek isteği ülkelerine telefon etmekti.

Otelin sahibi döviz kaçakçılığından 4 aydır tutuklu.

Haberleri 7. Sayfada

Cumhuriyet
bilgisayar
'ekleri
Yarından itibaren
Cumhuriyet ile birlikte

Türkiye'de Bilgisayar olayı:
Piyasada patlama..
Moda mı, hevea mı?
Verimli kullanıyor muyuz?
Üretim ne durumda?
İthal kısıtlaması gerekli mi?
Dünyada

Kenan Evren: Siyasi parti kurma hazırlıkları tehlikeli gidiş içinde

Başyazarımıza 2 ay 20 gün ceza verildi

10 Mayıs 1983

İstanbul Haber Servisi — Başyazarımız **Nadir Nadi** ve Yazı İşleri Müdürümüz **Okay Gönensin,** dün, yargılandıkları İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı (1) Numaralı Askeri Mahkemesi'nce **"Halkı kanunlara karşı gelmeye teşvik ile memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette makale neşretmek"** suçundan. TCK'nun 155. maddesi uyarınca 2 ay 20'şer gün hapis ve 4'er bin lira ağır para cezasına çarptırıldılar. **Okay Gönensin**'in cezası Basın Yasası uyarınca toplam 12 bin lira ağır para cezasına dönüştürüldü.

Dün saat 14.15'te başlayan oturuma Başyazarımız **Nadir Nadi** 22 nisanda geçirdiği ülser ameliyatı nedeniyle müşahede altında olduğu için katılamadı. 1945 yılından bu yana "Cumhuriyet"i yöneten Nadir Nadi 75 yaşında.

Yazı İşleri Müdürümüz **Okay Gönensin** ile sanık avukatları İstanbul Barosu Başkanı **Orhan Apaydın** ve Prof. **Uğur Alacakaptan**'ın katıldıkları oturumda karar, **Nadir Nadi**'nin gıyabında verildi. Duruşma yargıçlığını Hakim Yarbay **Tamer Candemir**'in yaptığı oturumda iddia makamında Sıkıyönetim Yardımcı Savcılarından **Tunç Onat** yer aldı.

Yargıç Candemir, kararı açıklarken şöyle dedi:

"Sanık Mustafa Nadir Nadi'nin 13.8.1961 günlü Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan (Tuhaf Bir Tasarı) **isimli yazısının 23.1.1983 günlü Cumhuriyet Gazetesi'nde, yazının bugüne aynen uyduğuna dikkatleri çeken bir giriş notundan sonra yayınlanması ve sanığın Askeri Savcılıkta verip mahkeme huzurunda da tekrarladığı ifadesi ile bu yazıyı Türk Dil ve Türk Tarih Kurumu ile ilgili olarak bir yasama organı üyesi tarafından Danışma Meclisi Başkanlığı'na verilen kanun teklifinin kanunlaşmasını önlemek amacıyla yayınlanmış olduğunu belirtmesi nedeniyle; bu son yayının, yazının daha önceki yayınlarının sade bir tekrarı olmadığı, son yayınlamanın yeni bir yazı kaleme almadan, eski bir yazıdan yararlanmak yoluyla ancak tamamen değişik bir kasıt altında yapılan bir makale yayını olduğu, bu makalenin yayınlanması ile Türk Ceza Kanunu'nun 155. maddesinde belirtilen suçun işlenmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır."**

Yargıç **Taner Candemir** daha sonra, Nadi ve Gönensin'e verilen cezaları aynen şöyle açıkladı:

"Kanunlara karşı gelmeye, halkı teşvik ile memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette maka-

le neşretmek suçunu işlediği sabit görülen sanık Mustafa Nadir Nadi ile 5680 sayılı Basın Kanununun 2231 sayılı kanun ile değişik 16. maddesinden kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle aynı suçu işlediği sabit görülen sanık Aziz Okay Gönensin'in eylemlerine uyan TCK'nun 155. maddesi uyarınca ikişer ay süre hapis ve yirmi beş biner lira ağır para cezası ile cezalandırılmalarına, 5435 sayılı kanunun 2. maddesinde, 2790 kanunun 1. maddesiyle yapılan değişiklik nedeniyle ağır para cezalarının yükseltilmesine ve her bir sanığın üçer bin lira ağır para cezası ila mahkûmiyetlerine, suçun sıkıyönetim ilanından sonra işlenmesi ve yargılamanın Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde sürdürülüp sonuçlandırılması nedeniyle işbu cezaların 1402 sayılı kanunun 2301 sayılı kanun ile değişik 17/1 maddesi uyarınca 1/3 oranında arttırılmasına ve ikişer ay yirmişer gün süre ile hapis ve dörder bin lira ağır para cezası ile cezalandırılmalarına; sanıklardan Aziz Okay Gönensin'in iki ay yirmi günlük hapis cezasının 5680 sayılı Basın Kanununun 2231 sayılı kanun ile değişik 16/1 maddesi uyarınca beher günü 100 liradan olmak üzere sekiz bin lira ağır para cezasına çevrilmesine, bu sanığın aynı neviden para cezalarının TCK'nun 72. maddesi uyarınca içtimaına ve neticeten on iki bin lira ağır para cezası ile mahkûmiyetine; sanık Mustafa Nadir Nadi hakkında TCK'nun 56'ncı maddesinin uygulanması istenmiş ise de bu madde 15 sayılı kanunla kaldırılmış olduğu ve ancak 58. maddenin son fıkrası uyarınca saptanacak indirim oranları açısından kendisinden yararlanılan bir maddeye dönüştüğünden Askeri Savcılığın, TCK'nun 56. maddesinin uygulanmasına ilişkin istemin reddine."

Duruşmayı, ABD Başkonsolosu Daniel O.Newbery, ABD Basın ve Kültür Merkezi Basın Danışmanı Bertah Saraçaoğlu, İngiltere Konsolos Yardımcısı Dr. John Mitchiner de izlediler.

1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası uyarınca 6 ay hapisten daha az olan cezalar sanıklar ve Askeri Savcı tarafından temyiz edilemiyor. Bu tür cezalar ancak Sıkıyönetim Komutanınca temyiz edilebiliyor ve ancak bundan sonra sanıklar ve Askeri Savcı açısında da temyizi mümkün olabiliyor.

Nadir Nadi'nin gazetemizin 23 ocak 1983 günlü sayısında yayınlanan **"Tuhaf Bir Tasarı"** başlıklı başyazısı nedeniyle "Yayın yoluyla suç işlemeye teşvik" savıyla **Nadir Nadi** ve Yazı İşleri Müdürümüz **Okay Gönensin** hakkında dava açılmıştı.

7 mart 1983 günü yapılan ilk oturumda iddianamesini okuyan Askeri Savcı, Nadir Nadi'nin TCK'nun 311/2. 311/2 bent ve 56. maddeleri uyarınca 5 yıla değin, **Okay Gönensin**'in ise TCK'nun 311/1. 311/2 bent maddeleri uyarınca 6 yıla değin hapis cezasıyla cezalandırılmalarını istemişti. Ancak duruşma yargıcı **"Sanıklar tarafından hangi suçun işlenmesinin tahrik edildiğinin anlaşılmadığı"** gerekçesiyle iddianameye açıklık kazandırılması amacıyla askeri savcılığa iade edilmesine karar vermişti.

28 mart 1983 günü yapılan ikinci oturumda ise savcılıkça iddianameye getirilen açıklık yazısının okunmasından sonra **Nadir Nadi** ve **Okay Gönensin** savunmalarını yapmışlardı. Daha sonra esas hakkındaki mütalaasını bildiren Askeri Savcı, suç vasfında değişiklik yapıldığını bildirmiş. **Nadi** ve **Gönensin**'in **"Kanunlara karşı gelmeğe teşvik suçu"** nedeniyle cezalandırılmasını istemişti. **Nadi**'nin TCK'nun 155 ve 56. **Gönensin**'in ise TCK'nun 155 ve 5680 sayılı yasanın 2231 sayılı yasayla değişik 16. maddesi uyarınca cezalandırılmaları, ayrıca sanıklar hakkında 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 17. maddesindeki ceza arttırıcı hükümlerin uygulanması istenmişti. Buna göre **Nadi** ve **Gönensin**'in cezaları 2 ay 20 gün ile 2 yıl 8 ay arasında değişen hapis cezalarına dönüştürülmüştü. Sanık avukatları bu oturumda yazılı savunmalarını hazırlayabilmeleri için mahkemeden süre istemişlerdi.

4 nisan günü yapılan oturumda sanık avukatları **Orhan Apaydın** ve Prof. **Uğur Alacakaptan** sanıkların beraatlerini istemişlerdi.

İşçinin maliyeti giderek artıyor, robotunki düşüyor

NİLGÜN UYSAL / *11 Mayıs 1983*

Dünyada bin robot bulunuyormuş 1970 yılında... Bugün bu sayının 20 bin olduğu sanılıyor. 10 yıl sonra robot sayısı 200 bine çıkacak deniyor.

İlk kez 1975 yılında robot kullanımından geri dönüş olmadığı ortaya çıkmış. Çünkü, ilk kez 1975'te robotlarla işçilerin maliyeti denkleşmiş ve daha sonraki yıllarda da robotların maliyeti düşerken işçilerin maliyeti yükselmeye başlamış. ABD'de bugün robotların işçilere göre, 3-4 kat ucuza üretim gerçekleştirdikleri kabul ediliyor.

450 robot kullanmakta olan ünlü Amerikan otomobil firması **General Motors** 1990 yılında en az 14 bin robot çalıştırmayı planlamış durumda. General Motors'un Teknik Müdürü geçen yıl **"Dünya Verimlilik Konferansı"**'nda şunu söylemiş:

"1970'li yıllar boyunca otomobil fabrikalarındaki işçi ücretleri yüzde 200 artarken aynı dönemde robot maliyetleri sadece yüzde 40 arttı."

"ROBOTLAR BİZİM ARKADAŞIMIZ"

Peki, bunun sonu nereye varır? Bugün yeryüzünde en çok robot yapan ve kullanan ulus Japonlar. Onlar başlangıçta **"robotlar arkadaşımızdır"** selamıyla karşıladılar yeni dönemi... Uzmanlar, bunda şaşılacak bir şey yok diyorlardı. Çünkü, Japon iş piyasasına akan elemanların gitgide niteliği yükseliyor ve ileride mavi yakalı işçi bulmada sıkıntıya düşülecek. 1985 yılında Japonya'da çalışanların yüzde 99'u en az lise mezunu olacak ve yüzde 50'si de üniversite bitirecek.

Japonya bu çerçevede sanayide yüksek teknoloji kullanmanın yeni ve bireyi beyinsel açıdan daha fazla tatmin eden iş alanları açacağına inanıyordu. Ama orada da işçiler en sonunda robotlara başkaldırdılar.

Avrupalı için ise **"robot"** kullanmanın çok daha başka açıklamaları var.

Öncelikle, teknolojik düzeyini sürekli yukarı çeken Japonlar kaşısında yenik düşmemek sorunu birinci planda duruyor.

Renault fabrikalarının Paris'teki merkezinde konuşma fırsatını bulduğum Teknik Müdür Mösyö Grappotte:

"Rekabet nedeniyle robot kullanmaya mecburuz. Yoksa robotlar sayesinde malını ucuza üretenler karşısında yok olur, fabrikaları kapatmak zorunda kalırız" diyordu. **"İyi ama, tüm Avrupa'da ve özellikle Fransa'da işsizlik sorunu iyileşmek şöyle dursun daha da kötüye gidiyor. Bu koşullarda neden insan yerine makine?"** diye sorduğumda...

ROBOT YA DA YABANCI İŞÇİ

Grappotte, **"Kapanmak zorunda kalan fabrikaları işsizlik üstünde patlayacak kamçısı yanında, robotların lafı mı olur?"** diyecek ve ekleyecekti: **"Kaldı ki, bizim fabrikalarımızdaki robotlar, işçileri sağlığa aykırı ve bıktırıcı işlerden kurtardı. Boya gibi... Kaynak gibi...Batılı insan bu işlerde çalışmak istemiyor."**

'İşsizlik' sözünü hiç sevmedikleri belliydi. O kadar ki, bir süre sonra Bay Grappotte, Fransız değil bir Türk gazetecisiyle konuştuğunu da unutup sürçü lisan etti:

"Zaten robot kullanmasak yabancı işçi kullanmak zorundayız."

AZGELİŞMİŞLERİN YETİŞMESİ İMKÂNSIZ

Bütün savunmalara karşın bir de daha yıllar önce yapılmış hesaplar var. Özellikle her düzeydeki **otomatisazyonun** istila hareketine dikkat çeken hesaplamalar bunlar. Daha **1978 yılında** İngiltere'de ünlü bir firmanın **Kompiter Analizi ve Programlama Bölümü Başkanı**, teknolojik gelişmeleri ve işyerlerine giren çok marifetli araçları gözününe alarak **"yaklaşık 3 milyon İngiliz 1981-82 yılında ya kendine yeni bir iş bulmak zorunda kalacak ya da işsiz olacak.."** demiş. Ve işin tuhafı, İngiltere'de geçen yıl yaklaşık 3 milyon işsiz bulunuyordu.

Kısa adı **AFRI** olan Fransız Robotik Sanayi Birliği Genel Sekreteri **Jean Chabrol** ile görüşmemizde Chabrol'ün ilk vurguladığı şeylerden biri şu oldu: **"Evet. Gelecek on-onbeş yıl içinde otomatizasyon hızla ilerleyecek ve gelişecektir. Robotlar, maden ocaklarına da girecekler, yerleri de süpürecekler. Ağaçlardan meyve de toplayacaklar. Bu teknoloji hızına azgelişmişlerin yetişmesi mümkün değil."**

BUHRAN DA PATLASA.. ROTA AYNI

Günde 16 saat bazen daha da fazla çalışan ilk Sanayi Devrimi İşçisi, **"bir gün haftalık çalışma sürelerinin 35 saata düşeceğini"** herhalde aklının ucundan bile geçirmemişti.

Kriz de olsa buhran da patlasa gelişmiş ülkelerin genel rotası bu çizgide ilerliyor.

Robotlar çizginin vazgeçilmez parçası.

Peki azgelişmiş dünya ne olacak? Maden ocaklarına bile robotlar girecekse... Yerleri robotlar temizleyecekse... Kaynaktı, boyaydı türünden pis işleri çoktan robotlar yapmaya başladıysa... Üçüncü Dünyalı hangi işin ucundan tutacak?

Batı, pis bulduğu, çileli gördüğü için bir süre önce Üçüncü Dünya'ya bırakmaya razı olduğu **"sanayi kollarında"** robot kullanma imkânına kavuştuğu ölçüde **"uluslararası işbölümünü"** sil baştan değiştirmez mi? En azından değiştirmeyi denemez mi?

Bu gidişle, gelişmiş ülkelerin, doğal kaynakları geniş, nüfusu bol Üçüncü Dünya ile başı derde gireceğe benzer.

Ya da bu bizim kuruntumuzdur. Ve çareyi düşünenler düşünmüştür.

Metalik bir robot kolundan fazla insaf bekleyemezsiniz ya? Emiri alır bir gün. Uzatır soğuk parmaklarını bir düğmeye. Patlatır nötron bombasını Üçüncü Dünya üstüne. Gider fazla nüfus. Kalır zengin doğal kaynaklar. O kaynakları da işleyecek robot bulunur elbet.

8 aylık hamile kadın, gasptan 8 yıl 4 aya mahkûm edildi

ŞENOL KONUKÇU / *12 Mayıs 1983*

Sekiz aylık hamile bir kadın altı yıl önce işlediği iddia edilen gasp suçu nedeniyle, 8 yıl 4 ay hapis cezasına mahkûm edildi. Onaltı yaşında iken Şirinevler Aksu Gazinosu'nda hayat kadını olarak çalıştığı sırada, kimliği tespit edilemeyen taksi şoförü ile birlikte **Ahmet Çaprazoğlu** isimli müşterisinin 2500 lirası ve deri ceketini gaspettiği iddiası ile yargılanan **Parihan Olcay** (22) ilk olarak çıktığı Ağır Ceza Mahkemesi'nde önce 15 seneye mahkûm oldu. Mahkeme sanığın yaşını ve suçu az bir menfaat karşılığı yaptığını gözönüne alarak 15 senelik hapis cezasını 8 sene 4 aya indirdi.

"Ayşe Kırca" takma adıyla altı yıl önce Şirinevler'deki pavyonlarda yaşını büyük göstererek çalışmakta olan **Perihan Olcay**, Afyon Sultandağ nüfusuna kayıtlı. Nüfusta 1964 olan doğum tarihi mahkeme kararıyla 1961 olarak tashih edilmiş. İmam nikâhıyla evli olan 2 çocuk annesi ve üçüncü çocuğuna hamile olan **Perihan Olcay**, mahkemeye elleri kelepçeli olarak getirildi. Dudağında derin bir yara izi olan sanık iki jandarma arasında mahkemedeki yerini alarak hakkında verilen kararı sükûnetle dinledi.

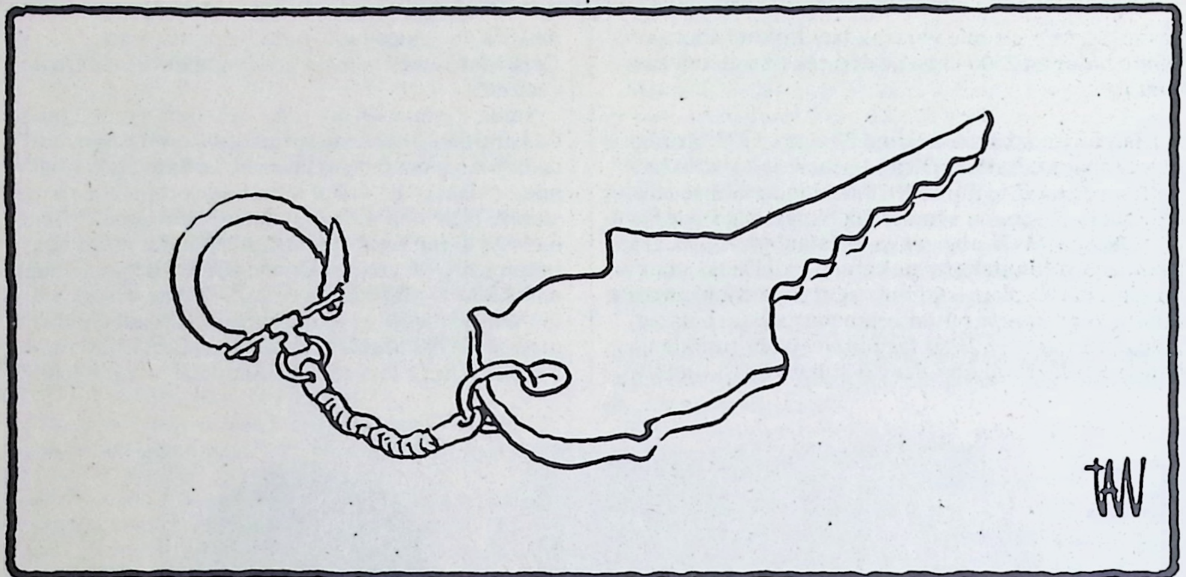
Perihan Olcay hakkındaki iddiaya göre, 23 mart 1977 tarihinde çalıştığı Aksu Gazinosu'nda **Ahmet Çaprazoğlu** adlı müşteri ile tanıştı. Kendisi ile ilişki kurmak isteyen müşterisine gazinonun o gece polis tarafından basılacağını söyleyerek isteğini kabul etmedi. Gece gazino kapatılıp kalmakta olduğu Aksaray'daki otele gittiğinde **Ahmet Çaprazoğlu**'nu kendisini bekler buldu. **Çaprazoğlu, Perihan**'a kendisini çok beğendiğini ve gece beraber olmak istediğini söyledi. Bunun üzerine kimliği hâlâ tespit edilemeyen bir taksi şoförü ile birlikte **Çaprazoğlu**'nu alarak Sarıyer Bentler semtine gittiler. Sanık Perihan ile kimliği meçhul şoför **Ahmet Çaprazoğlu**'nun ka-

fasına sert bir cisimle vurarak bayılttıktan sonra cebinde bulunan 2500 lirası ile deri ceketini alarak kaçtılar.

Mağdurun şikâyeti üzerine 24 mart 1977 tarihinde yakalanan **Perihan Olcay** 1 sene 4 ay tutuklu kaldıktan sonra, 7 temmuz 1978 tarihinde tahliye edildi. Sanığın, suçunun ağır cezalık olması nedeniyle Sarıyer Sorgu Hakimliği davaya İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin bakmasına karar verdi.Davaya bakmakla görevli olan İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tahliye olan sanığı bütün aramalara karşın bulamayınca, 16 temmuz 1980 tarihinde gıyabi tutuklama kararı verdi. Perihan Olcay 8 şubat 1983 tarihinde Ankara'da yakalanarak tutuklandı. Bu arada 5. Ağır Ceza Mahkemesi sanığın gıyabında duruşmalara devam etti.

Sanık Perihan Olcay dün ilk defa çıktığı davada karardan önce **"Suçsuzum tahliyemi istiyorum"** dedi. Mahkeme sanığın Hazırlık ve Sulh Hakimliği'nde verdiği, olayı kabul eden ifadelerinin gözönüne alarak TCK'nun 497/1. maddesi gereğince 15 sene hapsine karar verdi. Sanığın suçtan elde ettiği menfaatin azlığı ve yaşının küçüklüğünü gözönüne alan mahkeme 15 yıllık hapis cezasını 8 sene 4 aya indirdi. Sanığın tutuklu kaldığı sürelerin cezadan indirilmesine ve 990 liralık mahkeme masraflarının sanık Perihan Olcay'dan tahsil edilmesine karar verildi.

13 Mayıs 1983

Attila İlhan: Cinsel açıdan normal kişi yok

YALÇIN PEKŞEN/*14 Mayıs 1983*

Ozan ve yazar Attila İlhan'la"yazıhanem" dediği Taksim'deki **"Cafe Boulevard"**ın masalarından birinde buluştuk. Buluştuğumuzda saat tam 10.00'du. Zaman konusunda bu kadar kesin konuşmanın nedeni var. Garsonlar İlhan'ın içeri girişi ile saatlerini ayarladılar çünkü. Söylediklerine göre yazar her gün hiç aksatmadan tam 10.00'da kapıdan içeri giriyordu.

Bulunduğumuz yerin adı insana ister istemez Fransa'yı ve özellikle Paris'i anımsatıyordu. Attila İlhan'ın da Paris sevgisi biliniyordu. O yüzden konuşmamız bu konu ile açıldı.

— Galiba Kafe Bulvar'ı size Paris'i hatırlattığı için, sizin deyişinizle "yazıhane" **olarak seçtiniz sayın Attila İlhan...**

— Hayır ilgisi yok. Buranın adı ve niyeti öyle, fakat parizyen bir havası yok. Akşamları belki flörtler falan oluyor, ama sabah hayatı başka... Ben sabahları geliyorum. Benim buraya gelişim ise, üniversite tahsili sırasında kahvede ders çalışmak alışkanlığımdan... Evde çalışamazdık. Önce Osmanbey'de Suna Pastanesi, sonra Beyoğlu'nda Baylan Pastanesi... O alışkanlık sürüyor. Paris kahveleri çok sonra... Buraya gelmenin nedeni fazla kibar yerlerde rahat edemeyişim. Öğrenciliğimdeki hava var burada. Buraya yazar çizer takımı da pek gelmez. Biraz da belki bundan...

—Yazar çizer takımı ile aranız iyi değil mi yoksa?

İYİ ÖĞRENCİ TİPİ

— Edebiyat çevrelerine girmeyi sevmiyorum. Paris'te de girmedim hiç. Edebiyat çevrelerinin yaşama biçimi, benim yaşama biçimime uymaz. Mesela içki... Onlar durmadan içerler. Ben içmem. İçmedim mi uyamazsın. Sonra edebiyat çevrelerinde edebiyat konuşulur. Ben edebiyat konuşmam, yazarım. Benim yapıtlarım ortada... Neyini konuşayım? Sonra bizde bir sanatçı tipi var. Kötü öğrenci tipi.. Mecnun, derbeder... Ben bu türden de değilim. İyi öğrenci tipiyim ben. Çok çalışkan öğrenci...

— Gerçekten çok fazla eser veriyorsunuz. Nasıl çalıştığınızı soracaktım.

— Çok iyi çalışırım. Öğrenciliğimde de çok çalışkan bir öğrenciydim. Bütün iftihar listelerinde varımdır. Allah tarafından diyelim çok hızlı çalışabilen biriyim. Hafıza ve dikkatim çok iyidir. Çok hızlı çalışabiliyorum o yüzden. Ama ben romanlarımı günde bir sayfa, bir sayfa yazarım. Koskoca romanlar böyle çıkıyor. Hepsi günde bir sayfa ile. Ama her gün yazarım.

"SANATIN DEKATLONCUSUYUM"

— Attila Bey, siz daha çok roman yazıyorsunuz fakat şair olarak tanınıyorsunuz. Bunun nedeni ne?

— Şair olarak tanındığım doğru. Bunun nedeni bir yarışmada şair olarak ödül aldıktan sonra edebiyat dünyasına girmiş olmam. Aslında roman yazmaya daha önce başladım, ama bunları yayınlamadım. Ortaokulda, lisede yazdığım yazılardı. Sonra ben şair, romancı ayırımlarını kabul etmiyorum. Sanatçı bir bütündür. Her dalda oynayabilir. Film çeker, makale yazar. Senaryo, şiir, roman yazar. Bir sanatçı kendini hangi sanat biçiminde daha iyi ifade ederse onu kullanır. Ben de böyleyim. Ben bir dekatloncuyum yani... Sanatın dekatloncusuyum. Zaten bir tek alanda kalem oynatmak bana eksik bir iş gibi geliyor. Mesela şairler vardır... İki kelimeyi bir araya getirip konuşamaz veya düz yazı yazamaz. O zaman o adamın şairliği de bana tesadüfmüş gibi gelir. Bütün büyük yazarlar benim gibi... Mesela Aragon şairdir, ama her şey yazmıştır. Bizde Nazım (Hikmet). Piyes, şiir, roman, her şey yazmış. Yir-

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
SAMİM KOCAGÖZ
Roman ve Yazarlık Onuru
EDEBİ 200 LİRA
İsteme Adresi Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

60. Yıl; Sayı: 21089 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL — 14 Mayıs 1983 Cumartesi

HOBBY
ULUSLARARASI ÇİÇEKÇİLİK A.Ş.
Tel: 75 94 64 - 75 07 85
Telex: 23289 Sık. Tr - 22 627 İstg. tr
Posta kutusu: 374/İST.

Kıbrıs'tan yabancı kuvvetlerin çekilmesi tasarısı BM'de kabul edildi

Karar tasarısına 5 ülke red, 103 ülke kabul oyu verdi.

Dış Haberler Servisi — BM Genel Kurulu'nda dün yapılan oylamada, Bağlantısız ülkeler tarafından hazırlanan ve Kıbrıs Rumları'nın tezini destekleyen karar tasarısı 5'e karşı 103 oyla kabul edildi. 20 ülkenin çekimser kaldığı kararda, «Kıbrıs sorununun ivedi çözümü için, yabancı birliklerin çekilmesinin ön şart olduğu» ifade edildi. 21 ülkenin katılmadığı oylamada Türkiye'nin yanısıra Pakistan, Somali, Bangladeş ve Malezya red oyu kullandı.

Karar tasarısının Kıbrıs'taki tüm yabancı birliklerin geri çekilmesini öngören 7. maddesi ile Güvenlik Konseyi'nin konuyu izlemesi ve ve konuyla ilgili kararlarının uygulan-

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

Kıbrıs'la ilgili yoğun temaslar

Denktaş, New York'a gitmekten vazgeçti, Kıpriyanu Atina'da

İzzet Rıza YALIN

LEFKOŞE — Birleşmiş Milletler'de Kıbrıs konusu görüşülürken, konuyla ilgili yoğun temaslar yapılıyor. BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs'a ilişkin kararın sonrasında BM Genel Sekreteri de Cuellar ile görüşme eğiliminde olan ancak 15 mayıs'taki görüşmesini, «BM görüşmelerindeki Rum yanlısı karar tasarıları» nedeniyle erteleyen KTFD Başkanı Rauf Denktaş, Londra'dan New York'a gitmekten vazgeçti.

Denktaş, BM'den çıkacak kararı KTFD parti ve toplum temsilcileriyle görüşüp değerlendirdikten sonra, temas ve kararlarına ilişkin açıklamalarda bulunmaya karar verdiğini açıkladı. Denktaş, daha önce de, «BM'ye sunulan karar tasarısının, Kıbrıs'ta Türklerin varlığını yok saydığını ve Türk haklarını çiğnediğini» söylemiş, «BM kararı görüldükten sonra Kıbrıs Türk toplumu olarak önlemler alınacağını» belirtmişti.

Denktaş'a yakın çevreler, Denktaş'ın Kıbrıs'a dönerek parti ve toplum temsilcileriyle görüşeceğini ve BM'den çıkacak karar ışığında gerekirse halkoylamasına başvurularak önlem alınacağını belirtiyor.

ABD yardımı 40 milyon dolar indirimle onaylandı

WASHINGTON, (AP) — ABD Kongresi'nin Dış İlişkiler Komiteleri, Reagan yönetiminin 7.3 milyar dolarlık dış yardım önerisini, bazı değişikliklerle onayladılar. Değişiklikler arasında İsrail ile Yunanistan için önerilen yardımın artırılması, Türkiye ile El Salvador için se [illegible] bulunuyor.

Senato ve Temsilciler Meclisi Komiteleri Türkiye'ye silah satışı için öngörülen yardımı 715 milyon dolar olarak kabul etti. Reagan yönetimi ise yardımı 755 milyon dolar olarak önermişti. Kongre üyeleri bu miktarın, Türkiye ile Yunanistan'a yapılacak silah satışı 7'ye 10 oranında korunması amacıyla belirlendiğini söylediler.

Reagan yönetimi, ekim ayında başlayacak yeni mali yılda Yunanistan için 280 milyon dolar yardım önermişti.

Halil Tunç: Çalışma yasalarında işçiye güvensizlik egemen

Türk - İş eski Genel Başkanı Tunç, yeni yasalar hazırlanırken 20 yıllık deneyimden hiç yararlanılmadığını söyledi.

Haberi 7. Sayfada

Partinin adı Milliyetçi Demokrası oluyor

Sunalp'in partisine girmek üzere iki bakan istifa etti

Gümrük ve Tekel Bakanı Ali Bozer ile Adalet Bakanı, Rifat Beyazıt istifa ettikten sonra Turgut Sunalp ile bir süre görüştüler.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Turgut Sunalp'in kuracağı partinin adı «Milliyetçi Demokrasi Partisi» olarak belirlendi ve dün görevlerinden istifa eden Adalet Bakanı Rifat Beyazıt ile Gümrük ve Tekel Bakanı Ali Bozer'in bu partinin kurucu üyeleri arasında yer alacakları bildirildi.

Saat 16.30'da Turgut Sunalp ile görüşmeye gelen Adalet Bakanı Rifat Beyazıt ile Gümrük ve Tekel Bakanı Ali Bozer, saat 18.00'de Beyaz Ev'den ayrıldılar. Gazetecilerin sorularını yanıtlayan Bozer, «Sunalp'in kuracağı Parti'nin kurucu üyesi olduklarını ve siyasi faaliyette bulunmak üzere istifa ettiklerini» söyledi. Bozer, «yeni bir siyasi faaliyete başlamak üzere kabineden, Başbakan'ın tensibi almak suretiyle de ayrılmış bulunuyorum» dedi.

Bozer, gazetecilerin «Kurulacak olan partinin başarılı olup olmayacağı» sorusuna, «Onun için çalışacağız, ümidimiz var» yanıtını verdi.

İstifa eden Adalet Bakanı Rifat Beyazıt da, Sunalp'in kuracağı partide kurucu üye olacağını açıkladı.

Başbakanlık Basın Müşavirliği'nden dün bu konuda şu açıklama yapıldı:

«22 Eylül 1980'de kurulan hükümetimizde 25 Şubat 1983 tarihinde görevine başlayan sayın Adalet Bakanı Rifat Beyazıt ile 23 Aralık 1981 tarihinde görevine başlayan Gümrük ve Tekel Bakanı Ali Bozer, 13 Mayıs 1983'den geçerli olmak üzere, istifalarını sunmuşlar ve sayın Cumhurbaşkanı'nca istifaları kabul edilmiştir. Yerlerine yenileri atanıncaya kadar Adalet Bakanlığı'na sayın İlhan Öztrak, Gümrük ve Tekel Bakanlığı'na sayın İlhan Evliyaoğlu vekillik edeceklerdir.»

Ali Bozer 23 Aralık 1981'de Recai Baturalp'in Gümrük ve Tekel Bakanlığı'ndan istifa ederek Danışma Meclisi üyeliğine getirilmesi üzerine bakanlık görevine atanmıştı.

Rifat Beyazıt da Cevdet Menteş'in istifası üzerine 15 Şubat

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Cindoruk: Esener Paşa ile ayrımız gayrımız yoktur

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sağ kanatta parti kurma çalışmaları için Ankara'ya gelen emekli Orgeneral Ali Fethi Esener dün sabah Hüsamettin Cindoruk ile biraraya geldi. Cindoruk, görüşmeye girerken, bir soru üzerine, «Paşayla ayrımız gayrımız yoktur» dedi.

Hüsamettin Cindoruk dün Mehmet Gölhan ile birlikte bir basın toplantısı düzenledi. «Hareketimiz hiçbir dış tesir altında kalmaksızın birleşmesini sürdürecektir» diyen Cindoruk, siyasi faaliyetlerine Mehmet Gölhan ile aynı parti çatısı altında devam edeceklerini söyledi.

Cindoruk, Gölhan ve parti kurma çalışmalarına katılmak üzere bazı illerden gelen 30 dolayındaki kişi ile birlikte yaptığı basın toplantısında şunları söyledi:

«Sayın Gölhan ile müşterek siyasi faaliyetimize aynı parti çatısı altında devam edeceğiz. Partimizi kurma hazırlıkları son noktaya gel-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 50 yıl önce öğrenim gördüğü eski okulunun «Kenan Evren Lisesi» adı verilen yeni binasının açılışına katıldı. Fotoğrafta Evren, Lise öğretmenleriyle birlikte (Fotoğraf: Deniz SOM)

Cumhurbaşkanı, bugün Kırklareli'de konuşacak

İstanbul'da Kenan Evren Lisesi açıldı

İstanbul Haber Servisi — Cumhurbaşkanı ve Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, dün sabah 1. Ordu Komutanlığı'nca düzenlenen «Orgeneral Asım Tınaztepe—83» plan tatbikatını izledi, öğleden sonra Kadıköy Ortaokulu'nun yeni yapılan ve «Kenan Evren Lisesi» adı verilen yeni binasının açılışına katıldı, daha sonra da Harp Akademileri Komutanlığı'nı ziyaret etti.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, «Kenan Evren Lisesi»nin açılışında yaptığı konuşmada «Eğer bir millet kültür seviyesini yükseltmezse, okullarını nüfusu ile orantılı olarak çoğaltmazsa, bilim ve irfandan yoksun olursa, elbette o milleye hakim olmak isteyen başka güçler çıkacaktır ve çıkmıştır» dedi.

1933-34 eğitim yılında 775 numaralı öğrenci olarak 4. sınıfında okuduğu okula, 50 yıl sonra Cumhurbaşkanı olarak geleceğini o yıllarda düşünülemeyeceğini belirten Kenan Evren, öğrencilerden geleceğe çok iyi hazırlanmalarını istedi ve şöyle konuştu:

«Sizlerin aranızdan da bir çok devlet adamları yetişecektir. Kıymetli öğretmenler, sizlere teslim edilen bu öğrencileri istikbale, memlekete, millete yararlı olarak evlatlar yetiştireceksiniz. Milli eğitim camiamızdan da bunu istirham ediyorum. Yalnız okul yapmak, yalnız güzel binalarla emlenme ba

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

İlaç zammı yüzde 30

Sağlık Bakanlığı'nca onaylanan yeni fiyatlar kutu basımından sonra 10 gün içinde perakende piyasaya peyderpey yansıyacak.

Ekonomi Servisi — İlaç fiyatlarına ortalama yüzde 30 oranında zam geliyor. Ülkemizde satılan 2500 kadar ilacın yaklaşık yarısına ilişkin fiyatların belirlendiği, diğer yarısının ise peyderpey önümüzdeki günlerde belirleneceği öğrenildi.

İlaç firmalarının yeni fiyatlarla ilgili beyannamelerinin bir yılı bir bekleyişten sonra Sağlık Bakanlığı'nca onaylanarak firmalara iletildiği ve bu nedenle de [illegible] ilaç siparişlerinin durduğu bildirildi. İlaç firmaları, yeni fiyatları gösteren yeni kutular bastırdıktan sonra [illegible] Kutu basımı ve zamlı satış işlemlerinin bir hafta içinde süreceği kaydedildi.

Sağlık Bakanlığı'nın ilaçları gruplara ayırarak kanser ve kalp ilaçlarıyla [illegible] bu grup ilaçların yeni fiyatları [illegible] hafta içinde firmalara [illegible] bildirildi.

İlaca son zam 10 ay önce yapılmıştı. Bir hafta kadar sonra piyasada fiyatlara yansıyacak yeni zamla yaygın olarak kullanılan antibiyotiklerden 250 miligramlık Ampisilin kapsülün fiyatı 373 liradan 477 liraya [illegible] bir liraya, 20 tablet [illegible] 472 liradan yaklaşık 550 liraya, [illegible]

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

GÖZLEM
UĞUR MUMCU

Cepheleşme

Kurulacak siyasal partiler, önümüzdeki dönemde, hangi konuları tartışarak görüş bildireceklerdir?

Milli Güvenlik Konseyi'nin 58 sayılı kararı, hangi konuların tartışılamayacağını tek tek say-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Zeytinburnu yargıcı aleyhimize açılan davadan çekildi

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Gazetemiz ile Tercüman gazetesi sahibi Kemal Ilıcak arasındaki 33 milyon liralık tazminat davasının yargıcı Hasan Bey-dur Cimilli davadan çekildiğini açıkladı. Zeytinburnu 1. Asliye Hukuk Yargıcı Cimilli, çekilme kararına ge-

(Arkası Sa. 11, Sü. 8 de)

● Suriye, geri çekilme planını tümüyle reddettiğini açıkladı.
● Başkan Reagan'ın sefert MX füzelerinin 6 denetli Tahsis Komitesi'nde onaylandı.
● Silivri'deki protesto eylemlerinde 350 kişi tutuklandı.
3. Sayfada

● Hemşirelik direktörlüğü kurulması istendi.
7. Sayfada

● Dış ticaret açığımız büyürken, işçi döviz girişleri geriliyor.
● KTFD'de Türk lirası resmi para olarak kabul edildi.
8. Sayfada

● Sporda Diyalog: Abdülkadir Yücelman, Özhan Sümer ile görüştü.
● Bir Öykünün Yeri İnönü Stadı'nın geniş [illegible]...
10. Sayfada

● Boğaz köprüsünden [illegible] sandallara geçişleri kısıtlandı.
● 18 yaşını doldurmamış işçi [illegible] sendika üyesi olacak.
12. Sayfada

İllerde durum

Kars

Gözler Ankara'da

Işık KANSU

KARS — Kars'ta Sosyal Demokratlar ayrı görüşte olan partilerin biraraya gelmesinden yana. Sosyal Demokratlar, Ankara'da son durumu kokladıktan sonra, kuruluşlarında gördükleri takdirde hemen örgütlenebileceklerini söylüyorlar. Kars'ta Sosyal Demokratların en büyük kaygısı, mali kaynak. Bir ilçe örgütünü kurmak için 100-150 bin lira gerektiğini belirtiyorlar. Kars'ta Sosyal Demokratlara «Nasıl bir kadro» diye sorulduğunda yanıt şöyle oluyor: «Genel merkezde genç bir kadrodan oluşması önemli büyüktür. Özellikle genel başkan, lider karakterli olmalıdır. Halkın içine rahatlıkla girebilmelidir.» Sağ kesim de aynı bekleyiş içinde.

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

Antalya

16 mayıs bekleniyor

ANTALYA, (Cumhuriyet) — Antalya'da 16 mayıs yaklaştıkça siyasal çalışmalarda kıpırdanmalar farkediliyor. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Çankırı konuşmasından sonra gerek sağda, gerek solda hareket bulandı ve ihtiyatlı bir hava egemen oldu. Sol kesim bir bekleyiş içinde. Eskisi, yenisi politikacıların tümü bakışlarını Ankara'ya çevirmiş durumdalar. «Kurulacak gerçek Sosyal Demokrat çizgideki bir partiye içinde olmasak bile destek olacağız» diyorlar. Bütünlük içinde hareket etme konusunda da duyarlılar. Açık faaliyet çalışmalarını sürdüren kesimin başını Sunalp Paşa'yı destekleyen avukat Adnan Güra çekiyor. [illegible]

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

Eskişehir

Sol kanatta canlılık var

ESKİŞEHİR, (Cumhuriyet) — Eskişehir'de Demokratik sol kesim kulis çalışmalarını yoğunlaştırdı. Eski Belediye Başkanlarından Selami Vardar, eski siyasilerden avukat Aydın Güngör, Sami Yaylalı, eski parlamenterlerden Niyazi Ünal ve Murat Kabyalıoğlu'nun da çabaları eklenince demokratik sol kesimde dikkat çeker bir canlanma görülüyor. Bu arada demokratik sol, Eskişehir 2. Bölge Eczacı Odası Başkanı Av [illegible]

Bakan Güney: Gönlümüz istifa eden arkadaşlarla beraber

LEFKOŞE (Cumhuriyet Bürosu) — Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde bulunan Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı Münir Güney, Sunalp'in partisine katılmak üzere istifa eden bakanları hatırlatarak kendisinin de Kıbrıs'a gelmeden önce istifa edip etmediğini soran Kıbrıs temsilcimize, «Gönlümüz onlarla beraber» yanıtını verdi.

Gazetemiz Kıbrıs temsilcisi İzzet Rıza Yalın'ın, «Bu yanıtı istifa ettiğiniz anlamına alabilir miyim?» sorusu üzerine de,

«Bunu buradaki basın toplantısından sonra özel olarak yanıtlıyayım, müsaade ederseniz» dedi.

Siyasi kulisten

Prof. Yaşa siyasete atılmaktan vazgeçti

● Turgut Sunalp'in partisine gireceği daha önce açıklanan Prof. Memduh Yaşa bu karardan vazgeçti. Programın ekonomik bölümlerinin yazımına katkıda bulunduğu bilinen Prof. Yaşa'nın bu kararına Üniversitede kalmayı tercih etmesinin yolaçtığı söyleniyor.

● DM Mardin üyesi Beşir Hamitoğulları Sunalp'in partisinde yer alacağını açıkladı.

● Türkiye Atılım Partisi kuracaklarını açıklayan Avukat Doğan Yasmıkılıç, partililerinin «Ne sağ ne sol Atatürkçü bir parti» olacağını söyledi.

● Dört DM Üyesi Halkçı Parti'ye üye olacaklarını bildir-

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

Sosyal demokrat güç, 7 kişilik temas komisyonu oluşturdu

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal Demokrat Güç'ün (SDG) parti kurma çalışmaları son aşamaya geldi. Sosyal demokrat tabanda yer alan kişilerle görüşmek üzere oluşturulan 7 kişilik temas komisyonu [illegible] sonra, komisyona bu kişilerin daha katılması kararı aldı.

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

"...Benzer organlar... parti kuramaz,,

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Başbakan Bülend Ulusu'nun stilde bir yönü var. Getirdiği ilkeleri harfiyen uyguluyor. Sadece kendisi için değil, kabinede birlikte çalıştığı bakanlar için de aynı titizliği gösteriyor. «Kim siyasal partilerde görev alacaksa, kabinede bakan olarak kalamaz» sanırım, bu düşüncesini parti faaliyetleri başladıktan sonra, birkaç kez özel toplantılarda

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

İmar affı ne getiriyor?
Kim, hangi koşulla af tan yararlanacak?
Yıkılacak yapıyı kim nasıl saptayacak?
Hisseli arazide evi olanlar nasıl tapu alacak?
Aydın AYBAY
İmar affı yasasını ayrıntılarıyla anlatıyor
Pazartesiye Cumhuriyet'te

minci asrın sanatçısı böyle bir yapıda olmalı...

— Sayın İlhan, şairler romantik bilinir. Oysa ben sizi tanıyorum. Pek romantik sayılmazsınız özel konuşmalarımızdan anladığım kadarıyla.

— Bu romantiklik konusu bizde Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Ati döneminden kalma bir ön yargı. O zaman şairler hakikaten böyle hayatla irtibatları çok sabit olmayan kişiler... Bu onları belli bir romantizm içine sokmuş. Yirminci asırda böyle olamaz. Hele toplumcu bir şairin romantiklik iddiası komik olur. Ben onaltı yaşımdan itibaren toplumculuk anlayışı ile büyüdüm. Böyle bir adam romantik olamaz. Yine de toplumcu şairler içinde duygusal şiirler en fazla olan Nazım'dan sonra benim. Bundan dolayı da bana saldıranlar olmuştur. Ama ben şöyle düşünüyorum: Toplumculuğun içinde insanın sadece kafası değil, kalbi de var, hatta belden aşağısı da var.

BELDEN AŞAĞI

— Belden aşağı deyince size sorayım. Siz romanlarınızda belden aşağısı ile fazla ilgilenirsiniz. Hem belden aşağı, hem de biraz sapık ilişkiler var roman kahramanlarınızda. Bunun nedeni ne acaba?

— Bir insanın duyguları vardır, düşüncesi vardır. Bir de cinselliği vardır. Bir insanı tanıtırken bu üç unsuru da belirtmek lazım. Yoksa eksik tanıtmış oluruz. Bu yüzden cinselliğe giriyorum romanlarda.

— Ama bunların çoğu sapık ilişkiler içinde oluyor.

— Çünkü klasik manada normal dediğimiz insan cinsel açıdan mevcut değildir. Yani yoktur. Hormonal olarak her insanda kadın ve erkek hormonları vardır. Bu kiminin dışına vurur, kiminin içinde kalır, başka bir sahaya yönelir. Ama herkesin içinde böyle bir çarpıklık vardır. Çok kişi biraz sapık, eşcinsel, narsist, yani kendine hayran vesairedir.

— Bu biraz abartılmış bir iddia değil mi?

— Hayır değil... Ama insan kendini bilmez. Bir insana sanatçı gözüyle bakmazsan göremezsin de. İnsan kendi sesini bile teypte dinlerse tanıyamaz. Her insan kendini başka biri sanır. Bu tip belki burada oturur, sen onu sanatçı gözüyle görmezsen hiçbir sapık tarafı yok dersin, ama sanatçı onu görebilir.

ÇOK SATMANIN SIRRI

— Attila Bey, romanlarınız en çok satanlar arasında. Çok satmanın sırrını da buldunuz galiba...

— Ben bunu iki şeye bağlıyorum. Türkiye sanayileşti ve kentleşti. Ben kent romanı yazıyorum. Diğerleri hep köy romanı yazmışlar. Kentte yaşayan, yani edebiyat okuru olan genç bende kendini buluyor. İkinci unsur şu: Herkes beni Fransız edebiyatı hayranı sanır. Oysa gerçek Türk edebiyatını ben kullanıyorum. Mesela şiirimi divan edebiyatından, halk edebiyatından üretiyorum. Okuyucu alışık olduğu bu kokuyu, sesi tanıyor. Bu yüzden fazla satıyorum.

— Yazarlıktan iyi kazanıyor musunuz? Yahut sadece yazarak geçinebiliyor musunuz?

— Bindokuzyüzyetmişdokuz'dan beri yani dört senedir, kitap kazançlarımla rahat yaşıyorum.

14 Mayıs 1983

Evren: Çankırı'daki uyarımın üstüne işler yoluna girdi

"Kim parti kurarsa kursun diyemeyiz"

CENGİZ ÇANDAR / *15 Mayıs 1983*

KIRKLARELİ — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren,** dün Kırklareli'de yaptığı konuşmada, Çankırı konuşmasındaki uyarısından sonra **"İşlerin düzene girdiğini"** söyledi. **"Benim bu ikazıma lüzum kalmadan işler kanun ve nizamlar içinde yürütülmüş olsa daha iyi olmaz mıydı? İlla da arada sırada böyle ikazlar yapmak mı gerekecek?"** dedi. Durumun bu hale gelmesine **"Malum bazı kişiler"**'in neden olduğunu bildiren Evren, **"Daha ufacık bir serbestlik verildiğinde bu kanunsuzlukları yapabilenler acaba bütün yasaklar kalktığında neler yapmazlar"** diye ekledi.

Bundan sonra, **"partileri kim kurarsa kursun diyemeyeceklerini, memleketi tekrar aynı noktaya getireceklerin parti kurucusu olarak ortaya çıkmasına müsaade etmeyeceklerini"** bildiren Evren, Seçim Kanununun önümüzdeki hafta içinde çıkacağını umut ettiğini açıkladı. Yeni seçim kanununda koalisyonu önleyecek önlemlerin alınacağını ve küçük partilerin parlamentoya girerek anahtar parti durumuna gelmesinin önleneceğini ifade etti. Bu konuda en büyük görevin seçmenlere düştüğünü kaydeden Evren, **"12 Eylül harekâtı yapılmamalıydı demeyen, Anayasa'ya hayır denmesi için çaba sarfetmemiş olan ve bu gibi kişilerin direktifiyle hareket etmeyenlerin kuracakları partilerin TBMM'ye gönderilmesini"** istedi.

Beraberinde MGK üyeleri Orgeneral **Nurettin Ersin,** Orgeneral **Tahsin Şahinkaya,** Oramiral **Nejat Tümer** ve Orgeneral **Sedat Celasun** olduğu halde helikopterle İstanbul'dan Kırklareli'ne gelen Evren, sıcak bir havada kalabalık bir halk topluluğuna hitaben yaptığı konuşmasına, Çankırı konuşmasını hatırlatarak başladı.

Evren şöyle dedi:

"Bir hafta evvel Çankırı'da siyasi parti kurulmasına müsaade edildikten sonra bazı kişilerin içinde bulunduğumuz sıkıyönetim dönemini unutarak, 12 Eylül'den evvel olduğu gibi, bir başıboşluk içinde bulunduklarını dile getirmiş ve herkesin doğru yolu bulumasını ve hizaya girmesini istemiştim.

Bu ikazımdan sonra işler düzene girdi. Benim bu ikazıma lüzum kalmadan işler kanun ve nizamlar içersinde yürütülse daha iyi olmaz mıydı? İlla da arada sırada böyle ikazlar mı yapmak lazım gelecek.

Sevgili vatandaşlarım, inanınız ki, durumun bu hale getirilmesine evvelce bu şekilde başıboşluğa alışmış olanlardan malum bazı kişiler sebep olmaktadırlar. Hâlâ, daha o kötü alışkanlıklarından bir türlü vazgeçemediler. Daha ufacık bir serbesti verildiğinde bu kanunsuzlukları yapabilenler, acaba bütün yasaklar kalktığında neler yapmazlar. Onun için ben size, sizler sık sık eski yöneticilerin kendi paralellerinde olanlara dikkat ediniz. Onlara katılmayınız demiyor muyum? Biz bu memleketi sizlerin de büyük yardım ve desteğiyle uçurumun kenarından döndürdük ve bugünkü hale getirdik. Artık bundan sonra partileri kim kurarsa kursun diyemeyiz. Memleketi tekrar aynı noktaya getireceklerin parti kurucusu olarak ortaya çıkmasına elbette müsaade edemeyiz. Bundan dolayıdır ki, bu sebepten dolayıdır ki, siyasi partiler kanununa geçici dördüncü maddeyi getirmiş bulunuyoruz. Biliyorsunuz bu geçici dördüncü madde siyasi partiyi kuracaklar, yani kurucu olarak ortaya çıkacaklar kimlerse biz tetkik edeceğiz. Bunların içinde uygun görmediklerimiz varsa, bunların kuruculuğuna müsaade etmeyeceğiz. Getirişimizin sebebi budur. Eğer bu maddeyi getirmemiş olsaydık, aynı kafayı taşıyanlar yine ne yapıp yapıp boşalan makamlara gelecekler ve Türkiye'yi kısa bir süre sonra o acı günlere getirebileceklerdir.

DIŞ ALEM

Eğer, bugün Türkiye'nin dış dünyada her bakımdan itibarı artmış ve dostluğuna kıymet verilir bir ülke haline gelmişse, inanınız ki bunun başlıca sebebi yurtta huzur ve güvenin sağlanması ve istikrarlı bir duruma gelmesi olmuştur. Demokratik parlamenter sisteme dönmeye başladığımız şu dönemde dış alemin gözleri yine Tükiye'ye çevrilmiştir. Ülkemizde acaba seçimlerden sonra istikrarlı bir idare teessüs edecek mi diye beklemektedir dış alem. Senede birkaç defa hükümetlerin değiştiği koalisyon dönemi tekrar gelecek mi, her hükümet değiştikçe alınmış bulunan ekonomik kararlar da değişecek mi diye tereddüt içersindedirler. Ben onun için sizlerle yaptığım konuşmalarımda bu millet ne çekmiş ise koalisyonla idare edilen dönemlerden çekmiştir dedim ve demeyen de devam ediyorum.

YENİ SEÇİM KANUNU

Biz yeni hazırlayacağımız seçimi kanununu da bu hafta içersinde bitirmeyi ümit ediyoruz. İşte o seçim kanununda mümkün olduğu kadar koalisyonu önleyecek, küçük küçük partilerin parlamentoya girerek, anahtar parti durumuna gelmesine mani olacak tedbirler alacağız.

Ancak, bu konuda en büyük görev, seçmen vatandaşlara yani sizlere düşüyor. Sevgili vatandaşlarım. Eğer 12 Eylül'den evvelki durumlarla tekrar karşılaşmak istemiyorsanız, 12 Eylül harekâtına yalandan değil, gönülden inanmış, bu harekât yapılmamalıydı demeyen sizlerin de büyük bir çoğunlukla kabul ettiğiniz Anayasaya hayır dememiş veya hayır deyin diye çaba sarfetmeyen veya o gibilerin direktifleri ile hareket etemeyen kişileri ve onların kurduğu partileri bulacak ve böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu gibi kişi ve partilerden oluşmasını sağlayacaksınız.

Sevgili vatandaşlarım, demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin vatansever, dürüst ve güvenilir kişilerden oluşması önemli, samimi olmayan ve gizli niyetli kişilerin milletin temsilcisi olarak Meclise girmesi devlet yönetimine katılması milletin bütünlüğüne, birlik ve beraberliğine ve refahına zarar vereceğini hatırdan çıkarmayınız. Partilerde görev yapacak kişilerin çok iyi seçilmesi ve bu kişilerin memleket menfaatini herşeyin üstünde görmesi, hatır gönül için görevini kötüye kullanmaması gerekir. İşte böyle kişileri seçip ve onlardan teşekkül edecek kişileri Meclise gönderirseniz, o takdirde bundan evvelki durumlarla karşılaşmayız."

SİYASİ PARTİLER KANUNU

Evren, Siyasi Partiler Yasası ile ilgili olarak da şunları söyledi:

"Siyasi partiler, milletvekilliği seçilme yeteneğine sahip en az 30 Türk vatandaşı tarafından kurulur. İlçelerde, illerde ve Ankara'da teşkilatı kurulur, mahallelerde ve köylerde teşkilatı bulunamaz. Çünkü, köylerde ve mahallelerde bu teşkilatın acılarını biz 950 ile 960 senelerinde çektik. Onun için politikayı, düşmanlığı köyümüze mahallemize sokmak istemedik."

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
NADİR NADİ
Olur Şey Değil

Cumhuriyet

HOBBY
ULUSLARARASI ÇİÇEKÇİLİK A.Ş.

60. Yıl; Sayı: 21091 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 16 Mayıs 1983 Pazartesi

Yeni partilerle yeni dönem

İlk üç parti: Büyük Türkiye Partisi, Milliyetçi Demokrasi Partisi, Halkçı Parti

"Devletle efendim,,

Yalçın DOĞAN

Sunalp'in Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin programı kesinleşti

- Sınıf ve ideoloji değil, kitle partisiyiz.
- Partimiz siyasi faaliyetini 12 Eylül'ün ruh ve felsefesine göre yürütür.
- Her teşebbüsün yetersiz kaldığı alanlarda devlet yol gösterici olacaktır.
- Ortak Pazar için hedefimiz tam üyelik.
- Grev ve lokavtın milli serveti tahrip etmesi önlenecek.

Haberi 7. Sayfada

İmar Affı ne getiriyor?

- "Bağışlama" kendiliğinden gerçekleşmiyor
- Yasa, gecekondulara imar mevzuatına aykırı yapılara ve hisseli arazide inşa edilmiş yapılara uygulanacak
- İmar Affı Takvimi

Aydın AYBAY İmar Affı yasasını ayrıntılarıyla anlatıyor

Bugün 8. Sayfada

Evren: Kapatılan partilerin devamıyım denilemeyecektir

Cumhurbaşkanı Tekirdağ konuşmasında Türkiye'ye ambargo koydurmağa çalışan sözde dostlara, «Türk Milleti Avrupa Topluluğu olsa da olmasa da var olmaya devam edecektir» dedi.

Yalçın BAYER

Cindoruk: Birleşme yolunda adım adım ilerliyoruz

Jülide GÜLİZAR

Yeni Bir Dönem Başlarken

OKTAY AKBAL / *16 Mayıs 1983*

Evet, her şey bugün, daha doğrusu bu akşam belli olacak. Yeni partiler, bu partilerin kurucuları, lider adayları, hepsi hepsi ortaya çıkacak... Önümüzdeki genel seçimde 400 kişilik Meclis'e girecek milletvekilleri adaylarını belirleyecek parti kurucularını bir bakıma önseçmenleri - tanıyacağız. Bu akşam radyolar ve TV bunları bildirir mi? Yoksa yarına mı kalır, tahmin yürütmek güç...

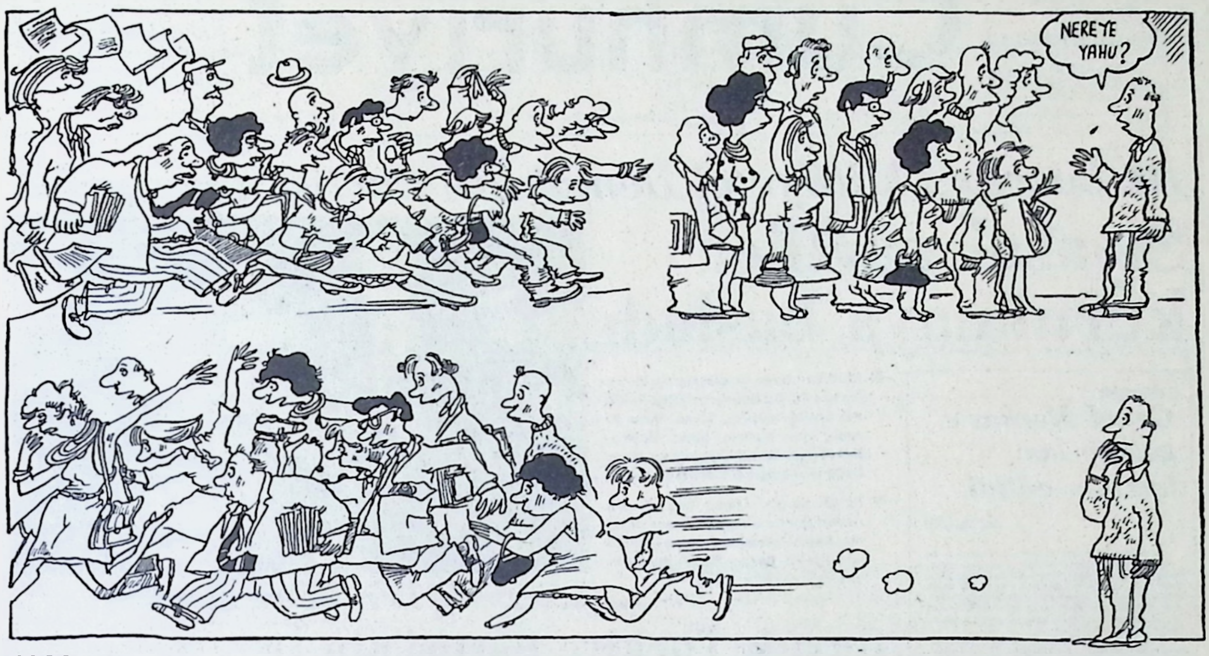
Önemli olan, 16 mayıs gününe gelmiş olmamız... 1970'in 12 Eylül gününden, 16 Mayıs 1983'e kadar geçen üç yıllık bir süre bitmiş oluyor. Yeni bir dönem başlıyor. "Çok partili dönem" demeli mi buna? Partilere ve kurucularının kişiliklerine, sonra da kamuoyu önünde yapacakları açıklamalara bakarak bu konuda karar vereceğiz. 6 Kasımda da bu "kurucu"ların belirleyecekleri adaylara oy vermek için sandık başına gideceğiz.

Oy vermek keyifli bir iştir. Türk halkı da bu keyfi tatmaya alışmıştır. Gideceksin, yurttaş olmanın gururu ile sana uzatılan parti adayları listesini alıp, bir kapalı yere girip, istediğin yere mührü basacaksın. "Egemenlik Ulusundur" demiş Atatürk... Sen de bu egemenliğin bir parçasına sahipsin. Demek ki, yönetimde senin de payın var, sorumluluğun var. Öyleyse, her şeyden önce, "seçme"sini iyi bilmek, öğrenmek gerek.

1946'dan beri oy veriyoruz, tam yirmiyedi yıl olmuş! Sanırım oy vermenin ne denli önemli yaşamsal bir iş olduğunu iyice öğrendik. Nice acı deneyimlerden geçe geçe...

Bu yazıyı iki gün önceden yazıyorum. Hiçbir tahmin yürütemiyorum doğrusu... Bakalım kimler karşımıza çıkacak? "Yeni" kişiler mi? Yoksa "yeni" kılıklar, görüntüler mi? Bugüne dek gazetelerde okuduğum haberler hiç de "yeni" kişilerin etkin olduğunu göstermedi. Yüz yaşındaki eski bir politikacı ve çevresindekiler, en azından on beş-yirmi yıldır adını duyduklarımız, yüzünü gördüklerimiz!... Hiç de başarılı bulmadıklarımız!..

Halkımız yeni bir sınav öncesindedir. Seçmesini bilecek mi? Yoksa yeni bir umutsuzluk uçurumuna daha mı düşecek? Ne istiyoruz, ne bekliyoruz?

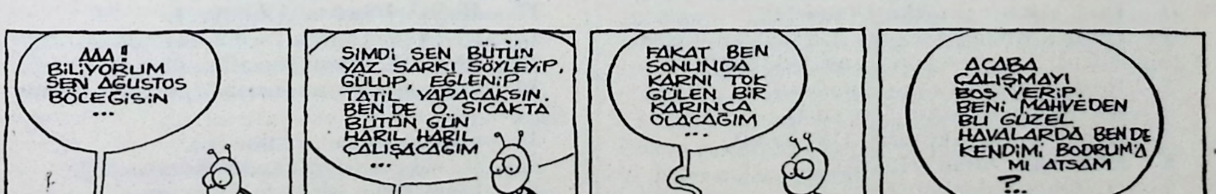

16 Mayıs 1983

Önce bunu bilmek gerek...Huzurlu bir yaşam önce... Sonra da sağlam bir ekonomik düzen, toplumsal yaşam... Yıllardır bizi yöneten eski politikacı takımı, daha doğrusu takımları, bunu bize veremedi, burası kesin... Demek bu tür politikacıları bir yana itmek, hangi partide bu tür kişiler yer almışsa o siyasal topluluktan yarar beklememek gerek. Halkımız dürüst, tutarlı, yürekli, bilgili, gerçek yurtsever, Atatürk'ün belirlediği ulusalcılık çizgisinde yöneticiler bekliyor.

Benim gönlüm sosyal demokrat adı verilen halka dönük, halk yararını her şeyin önünde tutan, geniş yığınların çıkarını belirli bir azınlığın hesaplarına göre düzenlemeyen bir siyasal oluşumdan yana... Böyle bir siyasal oluşum, belki ilk seçimde büyük oy almayabilir. Koşullar böyle bir partinin "iktidar" olmasına uygun düşmeyebilir. Önemli olan ilk Mecliste en azından yetmiş-seksen dürüst, sağlam, inançları ve bilgileriyle halka, doğruya, iyiliğe, güzelliğe, Türk ulusunun gerçek çıkarlarına bağlı kişinin Mecliste yer almasını, yurt yönetiminde etkinliğini duyurmasını sağlayabilmektir. Karşımıza halkçı, sosyal demokrat, ilerici; Atatürk devrimlerine gerçekten bağlı, bu devrimleri daha ileri aşamalara, çağdaş uygarlığın gereklerine götürücü kişilerden oluşan bir "parti" çıkarılacak mı? Yoksa bölük pörçük birkaç "küçük" parti ile mi karşılaşacağız? 16 Mayıs 1983 döneminin görüntüsü, yarınlarımızın nasıl olacağı konusunda aydınlık bir fikir vermeye yetecektir.

Ben halkımızın sağduyusuna inananlardanım. "Taban" her şeye egemendir. "Tavan"dakiler de "taban"a uymasını, onların özlemlerini anlamasını bilmek zorundadırlar. Şimdilik söylenecek sözler, yalnız bunlar...

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
OKTAY AKBAL
Geçmişin Kuşları

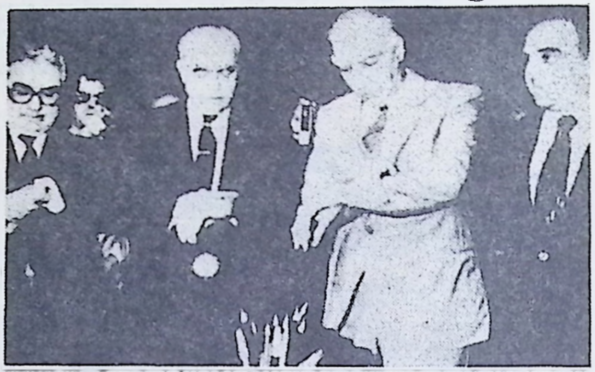
Cumhuriyet

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
TALİP APAYDIN
Köy Enstitüsü Yılları

60. Yıl; Sayı: 21092 Kurucusu: Yunus NADİ 40 TL. 17 Mayıs 1983 Salı

İlk başvuru Milliyetçi Demokrasi Partisi'nden geldi

Siyasal partiler kurulmaya başladı

KURULUŞ ANI — Turgut Sunalp İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner'e Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin kuruluş bildirgesini ve üç klasörden oluşan belgelerini verdi. Böylece ilk parti resmen kurulmuş ve tüzel kişilik kazanmış oldu. Fotoğrafta Ahmet İhsan Kırımlı (solda) İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner, Turgut Sunalp ve Ali Bozer (sağda)

- MDP kurucularının dün yaptığı ilk toplantıda Turgut Sunalp oybirliği ile Genel Başkan seçildi. Ahmet İhsan Kırımlı, Sabri Keskin, Musa Öğün ve Davut Akça Genel Başkan Yardımcısı, Doğan Kasaroğlu Genel Sekreter oldu.
- Turgut Sunalp, Ahmet İhsan Kırımlı, Abdurrahman Güler, Ali Bozer ve Namık Kemal Şentürk, kuruluş bildirgesini İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner'e dün sabah verdiler.

Haberi 11. Sayfada

İzlenimler

Genel Merkez'e gelişte koç kurban edildi

Havva CAN

ANKARA — 21 günde parti kurduğunu açıklayan Turgut Sunalp'in Ankara'ya gelişinde gazetecilerle ilk karşılaşması biraz sertçe olmuştu. Sunalp'in deyişiyle «ciddiliği başka şey, sertliği başka şeydir». Sunalp, gazetecilerin kendilerini sert bulmaları ve bu doğrultuda yayın yapmaları üzerine basın mensuplarından kendilerini «sempatik bulmalarını» istemişti.

Turgut Sunalp, dün parti resmen kurulduktan sonra ilk kez Genel Başkan sıfatıyla gazetecilerin karşısına çıktığında yüzündeki ciddi ifadeyi bastırında en ufak bir oynama olmaksızın koruduğu gözlendi. Sunalp'in askerliğinden gelen disiplinli kişiliği basın toplantısı boyunca ön plandaydı.

Turgut Sunalp, dün günün öğleye kadar olan saatlerini oldukça yoğun bir tempo içinde geçir-

(Arkası Sa. 11, S. 4 de)

MDP'nin kurucuları

Büyük Türkiye Partisi'nin kuruluş bildirisi açıklandı

Hüsamettin Cindoruk, kuruluş beyannamesinin hafta içinde İçişleri Bakanlığı'na verileceğini belirterek, «İktidara geldiğimizde ele alacağımız ilk ... laik ve demokratik cumhuriyet ilkesinin ve millet hayatını kurma ve geliştirme mücadelesinin günümüzdeki temsilcisi ve sahibidir» denildi. ... mak kararını, bu inançlarla verdik. Yolumuzu bu inançlarla çiziyoruz. Türklüğün tarihine ve manevi değerlerine Atatürk milliyet-

Halkçı Parti'nin kuruluş çalışmaları tamam, bina aranıyor

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Halkçı Parti, 30 kurucu üyeyi tamamladı. Bu sayının kısa sürede biraz daha artacağı söyleniyor. Halkçı Parti'nin 30 kurucusundan en az 20'sinin, partinin kuruluş çalışmalarıyla son 10 gündür ilgilenen kişiler olduğu görülüyor.

Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin kurucular listesi 41 kişi

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin kurucu listesi 41 kişi olarak belirlendi. SİSAV Genel Sekreteri ve TRT eski Genel Müdürü Doğan Kasaroğlu ile TRT eski Genel Müdür Yardımcılarından olan ve Sunalp'in basın sözcülüğünü yapan Ertan Karasu ile Selahattin Eryur, Unat Demir, Naci Karaca ve Haldun Menteşoğlu, ilk üyeler arasında yer aldılar. Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin kurucular listesi şöyle:

1— **Turgut Sunalp** (Emekli Orgeneral, Büyükelçi)
2— **Davut Akça** (İktisatçı, bankacı, maliyeci)
3— **Eşref Akıncı** (Emekli Orgeneral),
4— **Turhan Altınoğlu** (Esnaf, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu Genel Sekreteri),
5— **Prof. Yılmaz Altuğ** (Hukukçu),
6— **Dr. Aydemir Askın** (İktisatçı)
7— **İmren Aykut** (İktisatçı, DM üyesi),
8— **M. Selçuk Altan** (Hukukçu),
9— **O. Zekai Baloğlu** (Eğitimci),
10— **Rıfat Bayazıt** (Hukukçu, Yargıtay Onur Üyesi),
11— **A. Aydın Bolak** (Hukukçu, işadamı),
12— **Prof. Ali H. Bozer** (Hukukçu),
13— **Ali Rıza Çetiner** (Eğitimci),
14— **Hüsnü Çınar** (Esnaf, İstanbul Esnaf ve Sanatkârlar Dernekleri Birliği Başkanı),
15— **Doç. İzzettin Doğan** (Hukukçu),
16— **Tevfik Erdem** (Emekli sendikacı),
17— **Selahaddin Erkap** (Emekli sendikacı),
18— **Şinasi Ertan** (Sanayici, işadamı),
19— **S. Fevzi Fırat** (Ticaret),
20— **Abdurrahman Güler** (Hukukçu),
21— **Turgut Y. Gülez** (Petrol Yüksek Mühendisi),
22— **Feyzi Halıcı** (Kimya Yüksek Mühendisi),
23— **A. Mazhar Haznedar** (İnşaat Yüksek Mühendisi),
24— **Prof. H. Mükerrem Hiç** (İktisatçı),
25— **Yılmaz Hocaoğlu** (İktisatçı),
26— **Mustafa İzci** (İşadamı),
27— **H. Sabri Keskin** (Hukukçu),
28— **Dr. Ahmet İhsan Kırımlı** (Tıp doktoru),
29— **Prof. M. Utkan Kocatürk** (Tıp doktoru),
30— **M. Kemal Noyan** (İnşaat Yüksek Mühendisi),
31— **Misbah Ongan** (Hukukçu),
32— **Ö. Adnan Orel** (Emekli Korgeneral),
33— **Musa Öğün** (Emekli Korgeneral),
34— **Necmi Özgür** (Elektrik Yüksek Mühendisi),
35— **T. Yılmaz Öztuna** (Yazar, tarihçi),
36— **Ahmet Sarp** (İnşaat Yüksek Mühendisi),
37— **M. Murat Sökmenoğlu** (Çiftçi),
38— **N. Kemal Şentürk** (İdareci, Emekli Vali),
39— **Mustafa Tayyar** (Emekli Albay),
40— **A. Necla Tekinel** (Hukukçu),
41— **M. Macit Zeren** (İktisatçı).

17 Mayıs 1983

Lakaplar...

UĞUR MUMCU / *18 Mayıs 1983*

Siyasete çok sayıda emekli general atılıyor. Emekli Orgeneral Sayın *Turgut Sunalp*, yanında Orgeneral Sayın *Fethi Esener* ve öteki sayın emekli korgenerallerimiz, tümgenerallerimiz ve tuğgenerallerimiz uygun buldukları siyasal partilerde çalışmaya başlıyorlar.

Böyle bir aşamada, basınımıza dönük olarak bir küçük eleştiriyi dile getirmek isteriz. Sayın emekli generallarimizi anarken, çoğumuz, dilimize yerleşen *"Paşa"* sözcüğünü kullanmaktayız. Oysa, *"Efendi, bey, paşa gibi lâkaplar ve unvanların"* kullanılmayacağına ilişkin bir yasa *"Devrim Yasası"* olarak Anayasal güvenceye alınmıştır. Öyle ki, bu yasa. Anayasa'ya aykırı olduğu biçiminde anlaşılmaz ve yorumlanamaz.

26 Aralık 1934 tarihli *"Efendi, bey, paşa gibi lâkap ve unvanların kaldırıldığına dair kanun"* ile *"Ağa, hacı, hafız, hoca, molla, efendi, bey, beyefendi, paşa, hanım, hanımefendi ve hazretleri"* gibi *"lâkap ve unvanlar"* kaldırılmıştır. Aynı yasanın 3. maddesinde de *"Askeri rütbelerde adının başına gelmek üzere"* belirtilen rütbeler yer almıştır. 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Yasası da general ve amirallikteki rütbeleri saymıştır.

Anayasa'nın *"İnkılâp Kanunlarının Korunması"* başlıklı beşinci kısmında bu yasanın *"anayasaya aykırı"* görülemeyeceği belirtilmektedir. Sözcük anlamı ile paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nda bugünkü yüksek bürokratların karşılığı olan yüksek sivil yöneticilere verilen rütbe demekti. Eski Türk geleneklerine göre, büyük erkek kardeşe de *"paşa"* denilmekteydi. Bu anlayışla paşa, *"mülk sahibi"* anlamında kullanılmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nda *"paşa"* rütbesi ilk kez *"büyük oğul"* anlamında olmak üzere, Osman Gazi'nin oğlu *Alaettin* ile *Orhan Gazi*'nin oğlu *Süleyman*'a verilmişti. Daha sonra, *"paşa"* rütbesi, vezirlere ve beylerbeyine de verilmeye başlandı. Başlangıçta yalnızca sadrazam için kullanılan *"paşa"* rütbesi daha sonra devletin yüksek yöneticilerince de kullanıldı. Defterdar, *"Defterdar paşa"*, kaptan *"Kaptan paşa"* nişancı *"Nişancı paşa"* rütbesiyle anıldı.

Babıali için kullanılan *"Paşakapısı"* adı da bu anlamdaki paşa sözcüğünden kaynaklanmaktaydı.

"Paşa" rütbesi, Osmanlı İmparatorluğu'nda valilere ve sancak beylerine de verilmişti. Böylece *"paşa"* iyice yaygınlık kazanmıştı. *"Paşa"* Tanzimat döneminde gittikçe yaygınlık gösteren bir rütbe adı olarak kullanıldı. Saraya yakın bütün yüksek yöneticilere paşa unvanları dağıtıldı.

Askeri anlamda paşa, albaydan yukarıdaki rütbeler için kullanılmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında *Talât Paşa*, sivil kökenli paşalığın, *Enver Paşa* da asker kökenli paşalığın örnekleriydi.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın görkemli komutanı ve unutulmaz önderi Mustafa Kemal Paşa, bu rütbeyi, savaş alanlarında, düşman askerleri ile dövüşe dövüşe almıştı. Paşa rütbesi, emperyalist ordulara karşı asker ve sivil halkı örgütleyerek kutsal isyanı başarıya ulaştıran *Mustafa Kemal* ve yakın silah arkadaşlarının kişiliklerinde, ulusal onurun yüreklerde kök salan unutulmaz bir simgesi oldu. *Mustafa Kemal Paşa* ile birlikte *İsmet Paşa*'lar, *Fevzi Çakmak Paşa*'lar. *Karabekir Paşa*'lar, *Özalp Paşa*'lar, *Fahrettin Altay Paşa*'lar, *Ali Fuat Paşa*'lar Türk Ulusu'nun kara yazgısını onurlu elleriyle değiştirdiler.

"Paşa" unvanı, resmi dilden ve yasal uygulamalardan kaldırıldıktan sonra nedense günlük dilde kullanılmaya devam edildi. Çoğumuz bugün de yasal olarak *"General"* olarak adlandırılması gereken emeklilere dil alışkanlığı ile *"paşa"* demekteyiz. Oysa, Türk Silahlı Kuvvetleri'nde *"paşa"* diye bir rütbe yoktur. Silahlı Kuvvetler'de, emir-komuta ilişkilerinde rütbe yerine *"komutanım"* sözcüğü kullanılır. Resmi yazışmalarda da *"orgeneral, korgeneral"* gibi rütbe adları geçerlidir.

Bu nedenlerle, sayın emekli generaller için dil alışkanlığından kaynaklanan *"paşa"* rütbesinin kulanılması, yasalara da ters düşmektedir. Çünkü, Silahlı Kuvvetlerde böyle bir rütbe adı yoktur. Atatürk devrimleri, biçimi ve öz olarak bir bütündür. Atatürk'ün gerek görerek, bir yasa ile kaldırdığı *"paşa"* unvanı ve rütbesini bugün sık sık kullanırsak, Atatürk'e saygısızlık yapmış olmaz mıyız?

Pinochet Güç Durumda

ALİ SİRMEN / *18 Mayıs 1983*

Şili'nin 10 yıldır tek egemeni olan Pinochet'nin durumunun gün geçtikçe güçleştiğini bildirir haberler birbirini izliyor. Geçen hafta sonu Santiago'da yapılan gösterilerde 1000 kişinin tutuklandığı bildiriliyor. Bilindiği gibi, sözü edilen gösteriler 11 Mayıs günü yapılan büyük gösterilerde ölen iki kişinin cenaze törenleri sırasında çıkmıştı.

Allende'yi devirmesinin 10. yılında Auguste Pinochet her bakımdan iflasın eşiğine gelmiş bulunmaktadır. Şili'de Salvador Allende'nin, ABD'nin ve ülkenin sağ güçlerinin girişimi ve orta sınıf ile birlikte ev kadınlarının da desteğiyle yıkılmasından sonra, Pinochet sert bir baskı yöntemi uygulamış, yalnız kendi iktidanna boyun eğmeyenleri değil, eğmemesi olasılığı bulunanları bile temizleme yolunu tutmuştu.

Pinochet'nin zalim baskı politikasının yanı sıra uyguladığı ekonomik reçete *"Chicago Okulu"*nun önderi Milton Friedmann'ın öneriler paketiydi. Bu monetarist uygulama, politik yaşamdaki büyük baskının yanı sıra ekonomik alanda tam bir liberalizme dayandığını ileri sürmekteydi. Ne var ki, Chicago Okulu'nun ekonomik önlemleri gerçek bir ekonomik liberalizmi bile getirmiyordu. Çünkü bu önlemler, içinde işçilerin kendi el emeklerini piyasa kurallarına göre değerlendirme olanakları ortadan kaldırılırken, işverenlere istedikleri anda işçilerin işlerine son verme olanağını tanıyordu.

Şili gibi bir ülkede yapısal bozuklukların Friedmanncı önlemlerle düzeltilemeyeceği çok yazılıp söylendi. Uzmanlar, Friedmannci politikanın demokrasiyle bağdaşamayacağı gerçeğini bile bir yana bırakarak, her türlü baskıya ve devletin desteğine karşılık, Şili'deki yapısal bozukluğun süreceğini dirençle belirttiler.

Tüm bu eleştirilere karşı Auguste Pinochet direndi ve politikasını sonuna kadar uygulama konusunda dayattı. İlk yıllar, enflasyon oranında görülen gerileme, Friedmann ile Pinochet'in, görünüşün aldatıcı ve gelişmenin geçici olduğunu söyleyenlere kulaklarını tıkamalarını kolaylaştırıyordu.

Ne var ki, zaman eleştirilerdeki büyük haklılık payını, en ufak bir kuşkuya yer vermeyecek açıkla gün yüzüne çıkardı. Şili'de tüm önlemlere, tüm büyük çaplı dış desteklere karşın ekonomik yapı düzelmiyor, sanayi gelişmiyor, vadesi gelen dış borçlar artıyor, enflasyon yine alıp başını giderken, işsizlik % 30 dolayına yükseliyordu.

Bu durumun, eşine az raslanan bir baskı rejimiyle birleştiğinde ülkenin hemen tümünün hoşnutsuzluğuna yol açması ve bu hoşnutsuzluğun eyleme dönüşmesi kaçınılmazdı.

Nitekim, Pinochet Yönetimi'nin tüm tehditlerine karşın, 11 Mayıs günü Maden İşçileri Federasyonu'nun çağrısına uyan Şili halkı, sokaklarda gösteriler düzenlemiş, Şilili dükkâncılar dükkânlarının kepenklerini indirmişler, Şilili işçiler işbaşı yapmamışlar, Şilili ev kadınları geceleri evlerinin ışıklarını beş dakika için söndürmüşler. Şilili sürücüler sokakları klakson seslerine boğmuşlar ve işsizlerin karıları sokaklarda kap kacaklara vurarak korkunç bir gösteri düzenlemişlerdi. 11 Mayıs günü öğrencilerin % 70'i okullara gitmemişlerdi.

Bu gösteriler sırasında ölen iki kişinin cenaze töreni sırasında ise aynı olaylar yinelenmiş, Pinochet yönetimi ilk ağızda 1000 kişiyi tutuklamıştır.

İktidarının 10. yılında Şili'de Pinochet'ye karşı olanlar sadece aydınlar, işçiler, öğretmenler değildir. Friedmannci politikanın kurbanı olan küçük üretici, küçük işletmeci ve özel sektörün çok büyük bir kesimi Pinochet'ye karşıdır. Pinochet'nin karşıtları arasında kilise ile birlikte, uç sağcı Vatan ve Özgürlük hareketi de yer almaktadır.

Bu durumda acaba Pinochet'nin sonunun, bir an sorunu olduğu söylenebilir mi?

17 milyar dolarlık dış borcu, iflas eşiğini aşmış ekonomisiyle Şili'de Pinochet'nin artık inişe geçtiği kesin olmakla birlikte, bu sorunun çok kısa sürede alınacağını sanmak biraz acele karar vermek olur.

Unutmamalı ki, 12 Mayıs tarihli Le Monde gazetesinin başyazısında belirtildiği gibi, Pinochet 10 yıl boyunca, ordu içinde seçenek oluşturabilecek, kendi politikasına karşı çıkabilecek kadroları temizlemede büyük başarı göstermiştir.

Öte yandan, Amerikan Yönetimi Şili'de bir yumuşak inişin ya da geçişin dış desteği olmayı şu anda ne denli ister bilinemez. Orta Amerika'da bir batağa saplanmış görünen Reagan Yönetimi'nin Şili'de yeni tip gelişmelere iyi gözle bakmayacağı söylenebilir.

Ancak, her yönüyle iflas etmiş bir yönetim karşısında galeyana gelmiş bir halkın bazı gelişmeleri sanıldığından daha kısa süre içinde gerçekleştirdiği de sık sık görülmüştür.

Orient Express'in gecesi "Oriyental!" geçti

YALÇIN PEKŞEN / *18 Mayıs 1983*

1983 yılında Paris'ten İstanbul'a doğru yola çıkan ve zamanında dünyanın en lüks treni sayılan **"Orient Express"** 100. yılına İstanbul'da girdi. Etap Marmara Oteli, 100. yıl onuruna giriş katındaki bir lokantayı tren şekline dönüştürmüştü. Yerli ve yabancı konuklar önce tren şeklindeki bu lokantada içkilerini içtiler, daha sonra otelin balo salonunda trenin adına layık **"oriyental"** bir tarzda eğlendiler.

100. yıl kutlama töreni sırasında gerçekten birçok **"oriyentallik"** yaşandı. Örneğin gecenin en ünlü konuğu olan Amerikalı disco şarkıcısı **Gloria Gaynor** parti başladıktan bir saat sonrasına kadar otelin gi-

rişinde unutuldu. Daha sonra hatırlanarak salona getirildi. Turizm ve Tanıtma Bakanı İlhan Evliyaoğlu ile tanıştırılan şarkıcı, Bakanın **"İstanbul'u beğendiniz mi?"** şeklindeki sorusuna **"evet, çok"** diye yanıt verdi.

ŞEREF KONUKLARI

Gecenin şeref konuklarının seçilişi de oldukça **"oriyentaldi"**. Bunlardan biri Fransız estetikçisi Dr. **Rudolph Troque** idi. Dünyada **Alain Delon**'un, Türkiye'de **Zeki Müren**'in yüzünü geren adam olarak biliniyordu. Bilinmeyen taraf bu gecede ne aradığıydı. Fakat çevreye bakanlar, bunun nedenini biraz sonra buldular. **Dr. Troque** İstanbullu hanımların özel ilgisi nedeniyle çağrılmış olabilirdi. Birçok çağrılı hanım ünlü estetikçi ile kısa görüşmeler yaptılar. Bu arada Dr. Troque'a iyi bir müşteri olabileceği düşüncesiyle ilgililer kendisini **Gönül Yazar**'la tanıştırmak istediler. Fakat bu çabalar boşuna çıktı. Çünkü Dr. Troque ile Gönül yazar çok önceden tanışıyorlardı. Birbirlerine samimi bir şekilde sarılarak selamlaştılar.

EKSPRES VE HAYDARPAŞA

İkinci şeref konuğu ülkemizde **Haydar Paşa**'nın gelini olarak bilinen Fransız seks yıldızı **Christine Haydar**'dı. Christine Haydar'ın da Orient Express' le alâkası uzun süre bulunamadı. Daha sonra bazı konuklar mantıki nedenler buldular. Bu kadın Haydar Paşa'nın gelini değil miydi? Haydarpaşa da bir tren istasyonuna ad olmamış mıydı? İşte Orient Express ile Christine Haydar arasındaki en mantıklı bağ bu olabilirdi.

Eskiden bu tür toplantılara Banker Kastelli gibi kişiler çağrılırdı. Bankerlik devrinin kapanmasından sonra çağrılılar da değişmişti. Bu kez çağrılılar arasında bankerlik tasfiye kuruluşlarının başkanları bulunuyordu.

EĞLENCE BAŞLIYOR

Üzerinde Paris, Zürih, Viyana, Budapeşte ve İstanbul yazılı bez pankartların altından geçen konuklar balo salonuna alındılar. Eğlence programı başlamadan önce, Orient Express'in emekli olmuş kondüktörlerine birer plaket verildi. Daha sonra eğlence bölümüne geçildi. Eski manken ve fotomodel **Güngör Bayrak** ilk kez sahneye çıkarak **"Orient Express"** adlı bir şarkıyı seslendirdi ve **Gloria Gaynor'**un şaşkın bakışları arasında şarkıcılık yaşamına başladı.

Daha sonra **"bizim böyle gelinimiz olduktan sonra neden sırtımız yere gelsin"** diye sahneye çağrılan **Christine Haydar**, birkaç şarkı söyledi. Sonunda da 8 mayısta Olimpia'da **"acizane muhteşem bir konser verdiğini"** söyleyen **Zerrin Özer** programına başladı. Türkçe şarkılarla sürdürdüğü programını **Gloria Gaynor**'un dünyaya tanıttığı **"I Will Survive"** adlı şarkı ile bitiren Özer, bu şarkıyı ünlü şarkıcıya da söyletmek istedi, ama Gaynor, buna yanaşmadı. Belki de kendi şarkısını Zerrin Özer söylerken tanımamıştı. Orient Express'in 100. yılı kutlama töreni orkestranın çaldığı **"mastika, mastika"** havası ile sona erdi.

Türk karikatürünün dışa taşan dalı: Selçuk Demirel

ABİDİN DİNO/*18 Mayıs 1983*

Cem'den Sedat Nuri'ye, Cemal Nadir'den Turhan Selçuk'a ve yeni kuşağa kadar, ne ilginç bir insan dizisi.

Cemal Nadir'i anımsıyorum: Cılız bir beden, giyimi kuşamı çok düzgün, siyah çerçeveli gözlükler arkasında genellikle güleç, (kimi zaman çok kederli), fırlak iri gözler, dostluk dolu.

Onu **"kıraathane ve meyhanelerde"** pek göremezdiniz. **Cemal Nadir**'le çene çalmak isteyenler, onu ancak **Cumhuriyet** gazetesinde, o koca konakta bulabilirlerdi ve bir şartla: Çizmekte olduğu karikatürü bitirmişse, karşılıklı bir kahve içme saati gelmişse... Bir arı kovanı gibi işlek, vızıltılı ve gitgide dolu **Cumhuriyet** gazetesinde, sayfanın boşluğunda bir çizgiye —dengeyi yitirmeden— parendeler attırmak hiç de kolay değildi. Tümden zordu **Cemal Nadir'**in ve Türk karikatürünün durumu, birçok nedenle...

CEMAL NADİR'İ ANIMSAMAK

Selçuk Demirel'in çizgilerinden söz edecekken **Cemal Nadir**'i anımsamam; bağışlayın, aslında bu iki sanatçı birbirlerine hiç mi hiç benzemezler, apayrı kuşaktan, bambaşka insanlar. Yarım yüzyıl ara ile belleğimde onları yaklaştıran tek özellik, ikisinin de çizgi delisi olmaları.

Bu yakınlık bir yana, önemli başkalıklar var 1960'lardan önceki karikatürcülerle 1960'lardan sonra gelen karikatürcüler arasında. Bana öyle geliyor ki, **Cem**'den **Cemal Nadir**'e kadar karikatür sanatı, topluma ve kişiye bakışta, önceliği dış görünüşe vermişti.

Dışsal imge, abartmalı bir gözlem süzgecinden geçerek gülmeceye, eleştiriye ulaşıyordu.

Turhan Selçuk'la birlikte ve ondan sonra gelen birçok çizgicide, bana öyle geliyor ki başka bir yönteme, başka bir boyuta erişildi. N'ola ki bu başka boyut? Kolay değil buna doğru ve kısa bir yanıt vermek, ama **Selçuk Demirel**'in çalışmaları, bu alanda bir iki düşünce ileri sürmeme olanak veriyor sanıyorum.

Selçuk Demirel'in işi gücü, bir bakıma sürekli bir günlük tutmak... Sözcüklerden değil de çizgilerden oluşan bir günlük cinsi.

Öyle çizgiler ki, sanatçının duygu ve düşüncelerinin yumaklaşmış ürünleri bunlar.Bir iç zorlayışın ya da zorluğun dışlanması, dışa vurması belki de, **Selçuk Demirel**'in karikatür yönteminde, görmecelerinde seyredenin katkısı var; yumağını ya da düğümünü **"çözmekle" "yükümlüyüz"** sanki. Karşılıklı bir oyun oynanıyor **Selçuk**'la seyirciler arasında. **Selçuk** insanlara kızgınlıkla, sevinçle, korku ile, güvenle, kırıklıkla, hayranlıkla, obur bir ilgi ile bakıyor. Hepsi birden...

Durmadan bakıyor.

Belki geceleri bile karanlıkta, evinde, yatağında, gözleri açık uyuyor, yahut da düş seyrediyor gözleri

içeriye dönük, belki de gözlerinin biri içeriye, biri dışarıya bakıyor; demek istediğim şu ki, faltaşı gibi dört açıyor gözlerini gece gündüz, sonra da çiziyor.

Gülmeye ya da kızmaya hepten hazır; ne var ki gülüş ya da kızışının özünü eve saklıyor besbelli. Kalemi ele alıncadır ki dananın kuyruğu kopuyor; çıkmazlarla, tersliklerle, hesaplaşıyor durmadan, sabahlara kadar.

Somuttan kopmaksızın, "**kavramsal**' bir tepki ortaya çıkıyor, yeni dediğim karikatür kuşağında "**Felsefe**" sözcüğü bunca ucuzlamasaydı, bir "**çizgi felsefesi**"nden söz etmek yersiz değil bir bakıma.

Yeryüzündeki şamatanın ortasında kimi zaman fısıldamak, bağırmaktan daha etkili... Çok eski bir Anadolu yöntemidir, bozkırda yitik tekkelerde kendi kendine ilahiler mırıldana mırıldana ömür tüketmiş nice dervişler var ki, yüzyıllar boyunca tüm bir halk tarafından duyulmayı becermişler, savaşları, kırımları, baskıları aşa aşa günümüze ulaşmışlar sessiz sedasız.

Yoksa, topluma dönük olmanın etkin yollarmdanbiri, kendine dönük olmak mı? Belki şöyle demek daha doğru: Dış baskılarla bilenmiş bir kişilik giderek kişisellik-cinsi var ki, doğalca toplumsala erişiveriyor; etki-tepki kuralı içinde genele kavuşuyor, topluma açılıyor bütünleşerek.

ARADA BİR DE ÇOCUK KİTAPLARI

20. yüzyılın son çeyreğinde, her alanda (ekonomi, teknoloji, düşünce vb.) yeni sorunlar patlak verdikçe, hızlı bir değişim içinde bulunan değerlerle birlikte karikatür sanatı, yabancılaşmış insan kavramı etrafında-sınıfsallık boyutunu unutmadan- eleştirilerini getiriyor.

Selçuk'un çizgilerine bakarak söylüyorum: İnsan olmak ne zor şey aslında!

Evet, bir de "**çocuk kitapları**" karışıyor araya, örneğin "**Mumuk**" var, o her ülkede benimsenen, cana yakın **Mumuk.** Ama "**çocuk kitabı**" neyin nesi? Bence çocuk kitabı "**büyükleri**" ilgilendiren bir kitap türü, nasıl ki "**büyüklerin**" yüksek raflarda tuttukları kitaplar, küçükleri en çok ilgilendiren kitaplarsa...

Selçuk'un "**çocuk kitapları**", böylece Tokyo, Hamburg ya da Bologna'da elden ele geçiyor, okunuyor, seyrediliyor, seviliyor.

Karikatürün kuşkusuz daha nice çeşitleri var ve bu çeşitler arasında, iğne ile kuyu kazarcasına, **Selçuk Demirel**'in Afrika ormanlarından bin kez daha çetin olan Paris kentinde karikatür üretmesi, Türkiye'den başlayarak çizgilerini ülkeden ülkeye yayması, sözünü ettiğim yeni akıncılığın güçlü bir örneği.

Benim gibi neredeyse beşikten beri karikatüre vurgun bir kişi için Türk karikatürünün bahçe duvarını aşmış bu dalının ta uzaklarda yeşerdiğini görmek, büyük bir mutluluk.

Sevinemediler..

ŞÜKRAN KETENCİ / *19 Mayıs 1982*

Yeni Sendikalar, Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Yasaları sonuçlarına çok yüzeysel baktığımızda, halen açık olan büyük sendikalar, hatta küçük de olsalar Türk-İş'e bağlı sendikaların sevinmeleri gerektiğini düşünüyoruz:

İşkolunda % 10'a ulaşmadan sözleşme yapamama, sadece sözleşme yapan taraf sendikanın çekof'tan yararlanabilmesi, sendika kuruluşuna getirilen sınırlamalar yeni sendikaların kurulmasını nerede ise olanaksız hale getiriyor. Türk-İş'e bağlı sendikaların korkulu rüyası, DİSK'e bağlı sendikaların durumu her ne kadar yargı sonucuna bağlı ise de, Meclisin çalışmaya başlaması ile, sözleşmelerinin YHK'da yenilenememesi ve aidat ilişkilerinin kesilmesiyle fiilen kapanmış oluyorlar. Bağımsız ve küçük konfederasyonlardaki sendikalar çeşitli yasa hükümleri içinde eriyip gidecek. Üst kademe yöneticilerinin görevden alınmasını öngören yasa hükümlerinin uygulanması, geçici maddeler ile ertelendi. İş kolları dağılımı Türk-İş içindeki birkaç muhalefet sendikasını bölmeden öte bir zarar getirmedi.

Gerekçelerinde güçlü, büyük sendikaların korunmasının amaçlandığı belirtilen yeni yasalar, tüm bu saydığımız olumlu görünümlere karşın, halen açık, büyük sendikalarımızı hiç de sevindirmedi. Sevinemediler.. Aksine her açıklamalarında kaygılar dile getiriliyor..

Açık büyük sendikalarda, yeni yasalar sonrası görülmesi gereken, yeni bir "şevkle" çalışma ortamından eser yok. Gündemdek genel kurullar, örgütlenme çalışmaları dahi ertelendi. Herkes yasaların tanıdığı en son sürelere kadar, yasaların zorunlu gördüğü işlemleri yapmaya dahi istekli görünmüyor. Oysa hiç şaka değil, 1 ocak 1984'e kadar, bütün sendikaların üyeleri yeni yasa hükümlerine göre yeniden belirlenecek, yasanın öngördüğü bir sürü işlem yapılacak. Yasa hükümlerine göre, federasyonlar Türkiye tipine dönüşecek. 800 küsur sendikadan, 100'ün altında sendikaya inmek üzere, bir dizi pazarlık, birleşme ayrılmalar olacak. Önce yeni yasaya göre tüzükler yapılacak. Sonra da yeni tüzüklere göre genel kurullar tamamlanacak. Fiilen kapanmış sayılan faaliyeti askıda sendikaların üyeleri paylaşılacak. Kendilerini fesh eden, yeni yasaya uyduramayan sendikaların üyeleri pazarlanacak.. Yapılacak bunca iş varken, bu durgunluk, isteksizlik niye?

Ayakta kalan büyük sendikalar için, geçmiş dönemin zor, yarışmalı sendikacılık dönemi kapandı. Ancak yönetici olma koşullarından, sendikaya üye alma, genel kurul yapma koşullarına kadar bir dizi sınırlama ve denetim sistemi. Sendikanın çalışma alanında bir dizi sınırlama, sendikanın çalışma alanını hemen toplu sözleşme yapmadan ibaret olarak çizen bir çerçeve. Derken toplu sözleşme içeriğine, yapılışına getirilen sınırlamalar ve grev hakkı kısıtlamaları ile bu işlevin de anlamından çok şeyler yitirmiş olması... Kimsede sendikacı kalma, sendikal çalışma yapma hevesi bırakmadı gibi görülüyor. İlk şok etkisinden sonra bakalım olaylar nasıl bir gelişme gösterecek?

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Tebliğler Dergisi'nin 6.7.1981 gün ve 2000 sayılı nüshasında okullara kaynak kitap olarak tavsiye edilmiştir.
SÖYLEV (NUTUK)
Gazi M. Kemal ATATÜRK
Türkçeleştiren
Ord. Prof. H. V. VELİDEDEOĞLU
Cilt 1 ve 2 birarada
12. Bası. EDERİ 600 Lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

60. Yıl; Sayı: 21094 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. 19 Mayıs 1983 Perşembe

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
VEDAT NEDİM TÖR
Kemalizmin Dramı
İngilizce'ye de çevrilen bu yapıtın İKİNCİ BASISI ÇIKTI
EDERİ 300 LİRA
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Prof. Erdal İnönü, sosyal demokrat kanatta parti kuruluşuna katıldı

"Sosyal demokrat partiye katkıda bulunmak görevinden kaçınamayacağımı gördüm,,

Erdal İnönü'nün dün Ankara'da Pembe Köşk'te düzenlediği basın toplantısında Barolar Birliği Başkanı Atilla Sav, Yol-İş Federasyonu Başkanı Muzaffer Saraç, Askeri Yargıtay eski Başkanı Rafet Tüzün, Danıştay eski 12. Daire Başkanı Kâzım Yenice ve emekli Vali Cezmi Kartay da bulundu.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal Demokrat kesimde parti kurma çalışmaları Erdal İnönü'nün yeniden siyasal hayata girme kararı sonucu önemli bir boyuta ulaştı. Parti kurma çalışmalarına geçildiği günlerde Sosyal Demokrat Parti kurucusu olarak Ankara'da beklenen ancak önceleri kabul ettiği bu görevi son anda kesinlikle reddettiğini açıklayan Erdal İnönü, önceki gün yeniden siyasal yaşama atılmaya karar verdi. İnönü dün bir basın toplantısı düzenleyerek bu kararını açıkladı ve Üniversite ile Tübitak'taki bilimsel görevlerinden de ayrıldı.

Prof. Erdal İnönü, Sosyal Demokrat Parti kurma hazırlıklarına bugünden itibaren başlayacağını açıkladı. Pembe Köşk'te dün bir basın toplantısı düzenleyen Prof. Erdal İnönü, «Bati anlamda Sosyal Demokrat bir partinin kuruluşuna katkıda bulunmak görevinden kaçınamayacağımı gördüm» dedi.

Ankara'ya önceki gün gelen Prof. Erdal İnönü, dün saat 10'da Tübitak'a giderek, bu görevinden istifa ettiğine ilişkin dilekçeyi verdi. Daha sonra Pembe Köşk'e dönen Prof. İnönü, eve girerken gazetecilerin sorularını «daha erken» diyerek yanıtsız bıraktı.

Saat 10.40'da Türkiye Barolar Birliği Başkanı Atilla Sav ile Yol - İş Federasyonu Başkanı Muzaffer Saraç Pembe Köşk'e geldiler. Sav ve Saraç'ın hemen arkasından eski valilerden Cezmi Kartay, Danıştay eski Daire Başkanlarından Kâzım Yenice ile Askeri Yargıtay eski Başkanlarından Rafet Tüzün de Pembe Köşk'e geldiler. Cezmi Kartay, Barolar Birliği Genel Sekreterliği'nden ayrılıp ayrılmayacağına ilişkin bir soruyu yanıtlarken, «Bu görevin yasum da o görevin önemi yoktur» dedi.

Saat 11'de Erdal İnönü, Pembe Köşk'ün tarihi yemek salonunda bir basın toplantısı yaptı. Toplantıya Atilla Sav, Muzaffer Saraç, Rafet Tüzün, Kâzım Yenice, Cezmi Kartay da katıldılar.

Basın toplantısının başında söz alan Atilla Sav, Sosyal Demokrat bir partinin kurulması ile ilgili çalışmaların belli bir aşamaya geldiğini belirterek şunları söyledi:

«Bu aşamada, Türk kamuoyuna bilgi vermek için sizi çağırdık. Sizi bu toplantı için daha elverişli bir yerde ağırlamak isterdik. Ama bu evin de özel bir anlamı var biliyorsunuz.»

Daha sonra Erdal İnönü Sosyal Demokrat Parti çalışmalarına başlayacağını açıkladı. İnönü, şunları söyledi:

«Ben, politikanın yoğun yaşandığı bir aileden geliyorum. Politikaya ilgi duyardım ve olayları yakından izlerdim. Ama kendime meslek olarak bilim adamlığını seçmiştim. Bu alanda yıllardan beri [illegible] ve bilime hizmet etmeye çalıştım.

Demokrasinin yeniden kuruluş aşamasında siyasal görev yapmak önerileri ile karşılaştığım zaman bilim alanından ayrılmaya karar vermekte güçlük çektim, bu çevreden kopmaya hazır değildim ve bunu söyledim. Ancak aradan geçen süre içinde olayları değerlendirerek düşündüm.

Ülkemizde demokrasinin yeniden işlerlik kazandığı bugünlerde ilkelerine daima inandığım Batılı anlamda Sosyal Demokrat bir partinin kuruluşuna katkıda bulunmak görevinden kaçınamayacağımı gördüm. Tercihimi bu yolda yapıyorum.

Bugün Üniversitedeki ve Tübitak'taki görevlerimden ayrılma dilekçelerimi veriyorum. Yarından itibaren de arkadaşlarımla birlikte partimizin kuruluşu hazırlıklarına başlayacağım.»

İnönü'ye sorulan sorular ve yanıtları şöyle:

(Arkası Sa. 7, Sü. 2 de)

kim kimdir?

Erdal İnönü: Bilim adamlığından baba mesleğine

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal demokrat parti kurma çalışmalarına başlayacağını açıklayan Erdal İnönü, eski cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün iki oğlundan biri. 1926 yılında Ankara'da doğan İnönü, ilk öğretimini Çankaya ilkokulunda yaptı. 1943 yılında Gazi Lisesi'ni bitirdi. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nden 1947 yılında mezun oldu. 1947-51 yılları arasında ABD'de California'da fizik alanında doktora yaptı.

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 de)

Prof. Yalçın: Cindoruk'a akıl verenlerin bencilliği bölünmeyi körükledi

ANKARA (THA) — Prof. Aydın Yalçın, Turgut Sunalp ve Bülend Ulusu hareketini taktik hatası olarak niteleyerek, «Cindoruk'a akıl verenlerin bencilliği bölünmeyi körükledi» dedi. Yalçın, sağ kanatta 4. bir parti kurmanın gereksizliğini düşündüklerini belirterek THA muhabirine şunları söyledi:

«Bugün şu manzara ortaya çıkıyor. Milliyetçi [illegible] sağ kanatta üç parti [illegible] gibi, bundan sonra te-

(Arkası 8. Sayfada)

DİSK davası Baştürk: Konuşmalarım işçilerin çıkarlarını korumayı amaçlıyordu

İstanbul Haber Servisi — DİSK davası yargılamasında delillerin değerlendirilmesi üzerinde söz alan Genel Başkan Abdullah Baştürk, DİSK ajansında yer alan konuşma ve açıklamalarının genel olarak 274 sayılı Sendikalar Yasası'nın 1.

(Arkası 8. Sayfada)

Gloria Gaynor İstanbul'a "sevabına,, mı geldi?

Amerikalı zenci şarkıcının İstanbul konserleri için kaç lira aldığı açıklanmıyor. Gaynor'a göre normal ücretinin biraz altında. Ustünkaya'ya göre «hayır kurumlarına yardım eder gibi sevabına» geldi.

Yalçın PEKŞEN

İstanbul'dan bir Gloria Gaynor rüzgârı geçti. Buna «rüzgâr» demek bize uygun gelmiyor. Çünkü ABD'li şarkıcı 3

(Arkası Sa. 7, Sü. 3 de)

PEMBE KÖŞK'TEKİ BASIN TOPLANTISI — Prof. Dr. Erdal İnönü, dün Kavaklıdere'deki tarihi Pembe Köşk'te bir basın toplantısı düzenleyerek, «Batılı anlamda bir Sosyal Demokrat Parti kuracağını» açıkladı. (Fotoğraf: a.a.)

Evren, Özal'ı kabul etti

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren dün saat 10.00'da Turgut Özal'ı kabul etti.

Özal, Evren ile 20 dakika süren görüşmeden çıkarken basın mensuplarına şu açıklamayı yaptı:

«Sayın Cumhurbaşkanına çalışmalarımız ve kuruluşumuz hakkında bilgi verdim. Cuma günü dilekçeyi vereceğimi söyledim. Programımızdan da biraz bahsettim. Kurucularımız hakkında da biraz bilgi verdim.»

Özal, basın mensuplarının sorularını yanıtlarken, «başka gruplarla birleşmenin ke[illegible] söz konusu olmadığı[illegible]» söyledi. Bugün «Partinin adını ve kurucularını açıklamak için belki bir basın toplantısı yapabileceğini» ifade eden Özal, kuracağı partinin adının «Milli Refah Partisi» olup olmadığı biçimindeki bir soruya da yanıt vermedi.

Özal, Erdal İnönü'nün parti kurma çalışmalarına başlamasına ilişkin bir soruya «Sayın'ı uğurlu olması [illegible]» karşılığını verdi. Özal, «Ba-

(Arkası Sa. 7, Sü. 5'de)

Cindoruk ve Özal yarın kuruluş bildirgelerini ayrı ayrı veriyor

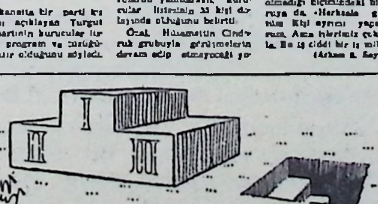
ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Turgut Özal, kuracağı partisinin, Hüsamettin Cindoruk da Büyük Türkiye Partisinin kurucular listesini yarın İçişleri Bakanlığına vereceklerini açıkladılar.

Sağ kanatta bir parti kuracağını açıklayan Turgut Özal, partinin kurucular listesinin, program ve tüzüğünün hazır olduğunu söyledi. «Milletin önüne hazır olarak çıkmak lazım» dedi. Partinin adının ve kurucular listesinin bugün açıklanması bekleniyor. Özal, «Cumhuriyet» muhabirinin parti kurma hazırlıklarına ilişkin sorularını yanıtlarken, kurucular listesinin 35 kişi dolayında olduğunu belirtti.

Özal, Hüsamettin Cindoruk grubuyla görüşmelerin devam edip etmeyeceği yolundaki bir soruya, «Zaten bir iki görüşme oldu. Ciddi bir sonuca ulaşılamadı. Bundan sonra görüşme olmayacak» yanıtını verdi.

Özal, Aydın Yalçın'la görüşmesinin söz konusu olup olmadığı biçimindeki bir soruya da, «Herhalde görüşmüş kişi ayrımı yapmıyoruz. Ama işlerimiz çok fazla. Bu iş ciddi bir iş milletin

(Arkası 8. Sayfada)

İnönü'ce tavır...

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Celal Bayar'a geçenlerde sormuşlar: «Erdal İnönü politikadan tam anlamıyla geri çekilmedi, biraz düşünmek istediğini söylemiş, ne diyorsunuz bu olaya?» Bayar'ın yanıtı çok ilginç: «Düşünecek miymiş? O zaman, tam babasının oğlu. Çünkü, Atatürk milli mücadele başlayacağı zaman İsmet Bey'e sorar ve Osmanlılarla bu işin olmayacağını anlatır, kendisine birlikte mücadeleye atılmayı teklif eder. İnönü önce biraz düşüneceğim karşılığını verir. Herhalde Erdal da aynısını yapacak.»

İster, okulunda gibi uzun [illegible] düşündükten sonra karar vermiş olsun, ister bir atom bilgini olarak ilk şeyin [illegible] çalışılsın duralım [illegible]

(Arkası Sa. 7, Sü. 4 de)

Birleştirici isim bulundu

Füsun ÖZBİLGEN

Sosyal Demokrat kanatta parti kurma çalışmaları günlerdir hizipler arası savaş alanına dönüşmüş, her kafadan bir ses çıkıyordu. İlk başlarda Erdal İnönü adı etrafında yoğunlaşan hareket, İnönü'nün «politikaya atılmama kararı» üzerine darmadağınık olmuş, eski hizipler parti kurma çalışmalarını birer ucundan çekiştirmeğe başlamıştı.

Bu arada en akıllı ve sağlıklı görüş, aynı kişilerin oluşturacağı yeni bir partiye katkıda bulunmak olarak belirliyordu. Ancak bu yeni kişilerin biraraya gelmesi, oluşmakta olan kuruluşun koşulu duymaları sorun yaratıyordu.

(Arkası Sa. 11, Sü. 7 de)

Halkçı Parti bildirgesini yarın veriyor

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Kuruluş bildirgesini yarın İçişleri Bakanlığı'na verecek olan Halkçı Parti'nin kurucu üye sayısı 33 olarak donduruldu.

Kurucu üyeler arasında, 4 Danışma Meclisi üyesi, 3

(Arkası 8. Sayfada)

MDP'ye 25 eski parlamenter 24 DM üyesi kayıt yaptırdı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milliyetçi Demokrasi Partisi'ne 24 Danışma Meclisi üyesi ve 25 eski parlamenter dün üye kaydını yaptırdı. [illegible]

Milliyetçi Demokrasi Partisi

(Arkası 8. Sayfada)

Denktaş'ın BBC'ye demeci: «Bağımsız devlet kurma girişimine yakında başlayacağız.»

Haberi 8. sayfada

SAMSUN'DAN GETİRİLEN BAYRAK EVREN'E VERİLECEK — Ankara 19 Mayıs Stadyumu'ndaki tören bugün saat 10.00'da Cumhurbaşkanı Evren'in şeref tribününde yerini alması ve gençlik meşalesinin ateşlenmesi, İstiklal Marşı ve göndere bayrak çekilmesiyle başlayacak. Gençlik Marşı'nın söylenmesinden sonra Samsun'dan getirilen bayrak atletler tarafından Cumhurbaşkanı Evren'e sunulacak. Fotoğrafta bugün yapılacak gösterilerin provası görülüyor.

19 Mayıs'ı kutluyoruz

19 Mayıs Stadyumu'ndaki kutlama törenlerine giriş, şeref tribünü ve kapalı tribün dışında davetiyesiz ve serbest olacak. Saat 10.45'de başlayacak törenler TV'den naklen yayınlanacak.

Haber Merkezi — 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı bugün tüm yurtta, Türkiye'nin dış temsilciliklerinde ve KKTC'de törenlerle kutlanacak.

Ankara'da bu sabah Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı saat olan 07'de Toprakkale surlarından 21 pare top atışı yapılacak. Bunu Ulus ve Zafer Anıtlarına, resmi kuruluş ve kurumlarca hazırlanan çelenklerin konulması izleyecek.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, bugün saat 09'da MGK üyeleri, Danışma Meclisi Başkanı ve Başbakan ile birlikte Anıtkabir'i ziyaret ederek kabre çelenk koyacak, Atatürk'ün manevi huzurunda saygı duruşunda bulunacaklar.

Anıtkabir'deki törene, Anayasa Mahkemesi Başkanı, Bakanlar, Orgeneral ve Oramiraller, yüksek yargı organları başkanları, rektörler, müsteşarlar, Ankara Valisi, Garnizon Komutanı, Belediye Başkanı, Gençlik ve Spor Bakanlığı Genel Müdürleri ile çeşitli kuruluşların temsilcileri de katılacak.

19 Mayıs Stadyumu'ndaki tören, saat 10'da Cumhurbaşkanı Evren'in şeref tribününde yerini alması ve gençlik meşalesinin ateşlenmesi, İstiklal Marşı ve gönderde bayrak çekilmesiyle başlayacak. Bunu Gençlik ve Spor Bakanı Vecdi Gönül'ün konuşması izleyecek. Gençlik Marşının söylenmesinden sonra Samsun'dan getirilen bayrak atletler tarafından Cumhurbaşkanı Evren'e sunulacak.

Saat 10.45'deki geçit töreninden sonra gösteriler başlayacak.

İstanbul'daki ilk tören Taksim'deki Cumhuriyet anıtı önünde yapılacak. İnönü stadyumundaki gösteriler ise saat 09'da başlayacak.

■ Reagan: Ortadoğu'da barışı sağlamak için Sovyetler Birliği'ne gerek yok.
■ Suriye Habib ile görüşmeyi kabul etmedi.
3. Sayfada

■ Sporcularımız gerçek ücreti 1977 yılındaki dünyanın yarısına düştü.
■ Asian Roper Kafaoğlu: Türk ekonomisi bakış düştü.
8. Sayfada

■ Evren, Olimpiyat Komitesi Başkanı Samaranch'ı kabul etti.
12. Sayfada

■ ABD'li Markistlerin lideri anlatıyor: Amerikan işçileri sosyalisttir ama bunu bilmezler.
■ Financial Times gazetesinin Türkiye eki: Türkiye NATO bölgesi dışında sorumluluk almak istemiyor.
■ Türk Hava Yolları 50 yaşına basıyor.
12. Sayfada

Akıman: Bağımsızlık için referandumu Rauf Denktaş'la henüz görüşmedik

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Rum yanlısı bir kararı kabul etmesi üzerine Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı Rauf Denktaş'ın bağımsızlık ilanı için referandum istemesi diplomatik çevrelerde yankı yarattı.

Denktaş'ın referandum istemesi karşısında Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Büyükelçi Nazmi Akıman, «Kendisiyle henüz görüşmedik» dedi. Akıman, gazetecilerin sorularına yanıt verirken, «Tabiatıyla Türk toplumunun tepkisini anlamamaya imkân yoktur» diye konuştu.

Böylesi, gazetecilerin Denktaş'ın bu konuda bir ortak değerlendirmede bulunmak üzere Ankara'ya gelip gelmeyeceği yolundaki sorularına yanıt olarak, şu anda böyle bir şeyin olmadığını bildirdi. Dışişleri Bakanı İlter Türkmen de önceki gün bu konuda verilmiş bir karar olmadığını açıklamıştı.

Başkentteki Batılı diplo-

(Arkası Sa. 7, Sü. 1'de)

Denktaş BBC'ye demeç verdi: «Bağımsız devlet kurma girişimine yakında başlayacağız.»

Haberi 3. Sayfada

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Gençlik...

Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı örgütlemek için Anadolu'ya ayak bastığı 19 Mayıs gününü, niçin gençliğe adamıştır? Herhalde, bunun özel bir anlamı bulunmaktadır. Bu özel anlam, Atatürk'ün gençliğe verdiği önemde aranmalıdır. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın önderi, yaptığı devrimleri, gençliğe emanet etmiştir. Atatürk, böylece kendi eliyle gerçekleştirdiği devrimlerin, genç kuşaklarca benimsenip, sürdürülmesini istemiştir.

Cumhuriyetin, gençliğe emanet edilmesi de bir Atatürk ilkesidir. Atatürk, sağlığında, devrim-

(Arkası Sa. 7, Sü. 1 de)

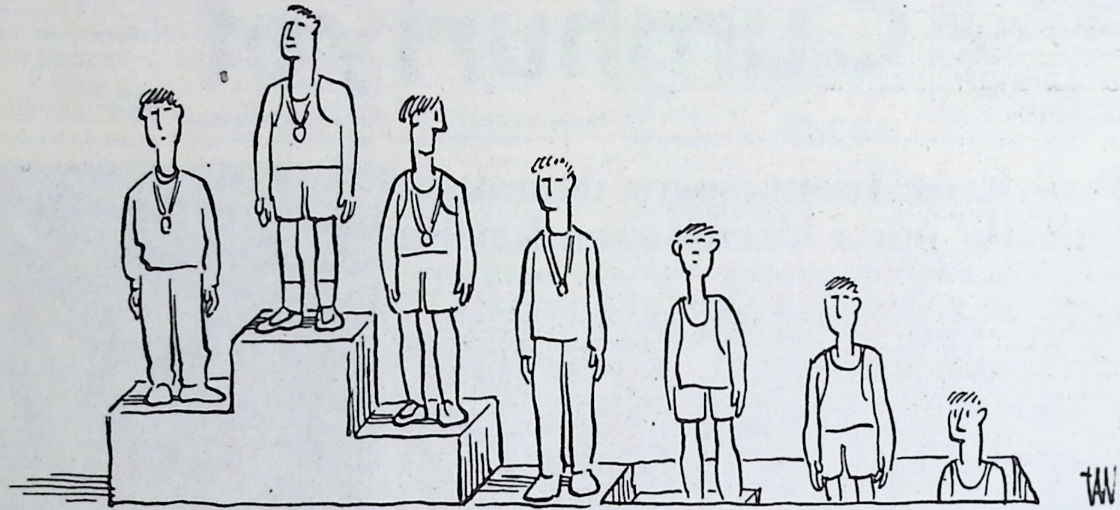
Prof. Korugan, Küçükömer ve Divitçioğlu görevden alındı

İstanbul Haber Servisi — İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ustün Korugan ile İ.Ü. İktisat Fakültesi öğretim üyeleri, Prof. Dr. İdris Küçükömer ve Prof. Dr. Sencer Divitçioğlu'nun görevlerine son verildi.

1402 sayılı sıkıyönetim yasasının ilgili maddeleri uyarınca, 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emriyle görevlerinden uzaklaştırılan bu üç öğretim üyesine de dün [illegible] tebligat yapıldı.

İÜ Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı [illegible] uzmanı Prof. Dr. Ustün Ko-

(Arkası 8. Sayfada)

19 Mayıs 1983

İnönü Adı...

UĞUR MUMCU / *20 Mayıs 1983*

Prof. Erdal İnönü'nün *"sosyal demokrat"* nitelikli bir parti için kollarını sıvaması, sol kesimdeki dağınıklığı büyük ölçüde önleyeceğe benzemektedir.

Sayın İnönü'nün ilk basın toplantısında yanında bulunanlar da çevrelerinde saygıyla anılan kişilerdir. Sayın İnönü'nün güvenilir bir kadro ile kamuoyu önüne çıkacağı şimdiden anlaşılmaktadır. Sayın *Atilla Sav*'ın ilerici kamuoyunda, Sayın *Rafet Tüzün*'ün askeri yargıda, Sayın *Muzaffer Saraç*'ın sendikal kesimde, Sayın *Kâzım Yenice*'nin idari yargıda ve Sayın *Cezmi Kartay*'ın da devlet bürokrasisinde saygı ile anıldıklarını biliyoruz. Bu bakımdan, Sayın İnönü'nün attığı adım, daha ilk andan, sol kesimde ilgiyle karşılanmıştır.

Doğrusunu söylemek gerekirse, sol kesimdeki dağınıklık ilerici kamuoyunda büyük bir sıkıntı kaynağı olmaktaydı. Sayın İnönü'nün girişimi ile bu sıkıntının, yok edilmese bile, hafiflemesi olanağı belirmiş bulunmaktadır. Erdal İnönü olayına, bu açıdan bakarsanız, gelişmeler, çok yararlı ve olumludur. Bundan, çalkantı içindeki ilerici kamuoyunun büyük bir mutluluk ve huzur duyması da doğaldır.

Konunun bu olumlu ve yararlı yönü dışında üzerinde durulması ve düşünülmesi gereken bazı önemli özellikleri de yok mudur?.. Elbette vardır. Eğer bugünden bu noktalar üzerinde durmaz ve *"ölen ölür, kalan sağlar bizimdir"* felsefesi ile *"canım işte biri çıktı hareketi topluyor"* dersek, yarının yanılgılarından ve düş kırıklıklarından kurtulmamız hiç kolay olur mu?

Sayın Erdal İnönü, sosyal demokrat kesime, babası, Ulusal Kurtuluş Savaşı kahramanı ve demokrasimizin kurucusu İsmet Paşa'nın saygın soyadı ile birlikte adımını atmıştır. Sayın Prof. Erdal İnönü'nün güven verici kişiliği, siyaset çarklarının çok dışında, bilim laboratuvarlarında oluşmuştur. Bu yüzden, Sayın Prof. Erdal İnönü'nün kendisinden, kendi kişiliğinden, kendi siyasal görüşlerinden önce babasından aldığı soyadı önem kazanmıştır.

Yirminci yüzyılın şu son çeyreğinde, sağ kesim, devrik Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın evini *"siyasi türbe"* yaparken, sol kesim de İnönü'nün mezar taşından güç almayı geleceğin güvencesi saymaktadır!

Yalnızca bu oluşum bile bu yeni dönemde, sağ ve sol kesimin ileriye değil, geçmişe dayanarak güç kazanmak istediğini ortaya koymaktadır.

Bu oluşum, şu kısıtlı demokrasi düzeni için üzerinde özenle durulması gereken bir *"dramatik gelişmeyi"* vurgulamaktadır. Eğer, bir toplum, bunca çalkantıdan sonra, kendi öncülerini, kendi siyasal ve sosyal birikimlerinden çıkaramıyor ve *"veraset ilamları"* ile yüz yaşını aşmış*"pir-i fani"*lerin hayır dualarına bel bağlıyorsa, gelecek için umutlu olmak hiç de kolay değildir.

Liberal olmayan alaturka muhafazakârlar ile veraset ilamlarından güç alan sosyal demokratların yaratacakları düş kırıklıkları korkarız ki, ileride hepimizi çok derin acılar içine sürükleyecektir.

Sol, toplumun geleceği demektir. Bugüne dek, sol adına, bunca yazı yazılmış, bunca söylev verilmiş, toplantılar düzenlenmiş, partiler, dernekler, sendikalar kurulmuş, böylece azımsanmayacak bir birikim yaratılmıştır. Bu birikim toplumsal örgütlenme tabanına dayanmadığı, sol kesimdeki bu dağınıklıktan ve bu dağınıklığın önlenmesi için bulunan *"fizik formülü"*nden anlaşılmaktadır. Bu, sol birikim açısından bir *"dramatik gelişme"* değil de nedir Allahaşkına?

Solun, kendi önderini, kendi siyasal birikimi içinden çıkaramamış olması, başlıbaşına bir dramatik gelişmedir. *"Erdal İnönü olayı"*nda üzerinde durulması gereken önemli sonuçlardan biri budur.

Sayın İnönü'nün seçimlere kadar *"toparlayıcı rol"* oynayacağını sanıyoruz. Bu yüzden gönlümüz kendisinden yanadır, ancak aklımız, yanıtlanması güç soruların işaretleri ile doludur.

Geçmiş ile özdeşleşmek kimse için olası değildir.

Çünkü tarih geçmişte kalmıştır. Ne bahçesi parsellenip satılan köşk, o eski pembe köşk olur, ne de fizik profesörü İnönü, İsmet Paşa'nın işlevini yürütebilir! Umarız, sayın İnönü, kendi adını, soyadının önüne geçirecek ve başarıları ile kendi adına demokrasiye katkıda bulunacaktır. Çünkü, siyaset dünyasında, veraset ilamlarının değil toplumsal yasaların egemen olduğunu, Sayın İnönü, herkesten daha iyi bilmektedir.

Türkiye'de sosyal demokrasinin güçlükleri ve çıkmazları, yalnızca yeni Anayasa'da ve yasalarda değil, biraz da kendi adına yola çıkanların ürkek, kararsız, kısır düşünce ve davranışlarında yatmaktadır.

Bu düşünce ve kaygılarımızı belirtmeyi bir yazarlık borcu sayarak, Prof. Sayın Erdal İnönü'ye bütün gönlümüzce başarılar diliyoruz...

20 Mayıs 1983

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ... okullara kaynak kitap olarak tavsiye edilmiştir. **SÖYLEV (NUTUK)** Gazi M. Kemal ATATÜRK. Türkçeleştiren Ord. Prof. H. V. VELİDEDEOĞLU. Cilt 1 ve 2 bir arada. 12. Bası. EDERİ 400 Lira. İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul

Cumhuriyet

ÇAĞDAŞ YAYINLARI. VEDAT NEDİM TÖR **Kemalizmin Dramı**. İngilizce'ye de çevrilen bu yapıtın İKİNCİ BASISI ÇIKTI. EDERİ 200 LİRA. İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları Türkocağı Cad. 39-41 Cağaloğlu - İstanbul

60. Yıl; Sayı: 21096 — Kurucusu: Yunus NADİ — 40 TL. — 21 Mayıs 1983 Cumartesi

Siyasal yaşama üç parti daha katıldı

Esener: Büyük Türkiye Partisi, Özal: Anavatan Partisi, Calp: Halkçı Parti

Dün sabah ilk olarak Turgut Özal Anavatan Partisi'nin, daha sonra Necdet Calp Halkçı Parti'nin ve 9.30'da da Esener Büyük Türkiye Partisi'nin kuruluş bildirgelerini ve evraklarını İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner'e verdiler.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Üç yeni parti daha dün kuruldu. Emekli Orgeneral Ali Fethi Esener'in Büyük Türkiye Partisi (BTP) Turgut Özal'ın Anavatan Partisi, (ANA. P.) Necdet Calp'in Halkçı Parti'si (HP) kuruluş bildirisi ve belgelerinin İçişleri Bakanlığına sunulmasıyla tüzel kişilik kazandılar.

İçişleri Bakanlığına dün ilk olarak saat 08.20'de Turgut Özal geldi. Özal'ın yanında Nejat Eldem, Cahit Aral, Leyla Yeniay ve Hüsnü Doğan bulunuyordu. İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner, Turgut Özal ve arkadaşlarını makam odasının kapısında karşıladı.

Daha sonra Turgut Özal yeni kurdukları partinin «Anavatan Partisi» olduğunu belirterek, başvurusunu Selahattin Çetiner'e verdi. İçişleri Bakanı, Turgut Özal'ın başvurusunu aldıktan sonra şunları söyledi:

«Sayın Özal, partiniz aziz milletimize, güzel yurdumuza ve partiniz mensuplarına uğurlu, hayırlı olsun. Şu anda tüzel kişiliğini kazanmış oluyor. Sizi tebrik ederim, başarılar dilerim.»

İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner'in konuşması sırasında «partiniz» sözcüğünün üzerinde vurgulama yaptığı dikkat çekti.

Turgut Özal, daha sonra bir büyük beyaz kâğıda çizilmiş olan «Anavatan Partisi»nin amblemini gösterdi. Amblem, yeşil turuncu çizginin içinde bal petekli Türkiye haritası, bu haritanın üzerinde arı'dan oluşuyor. Partinin rumuzu ise, büyük harflerle ANA. P.

İçişleri Bakanı ile birlikte Turgut Özal, amblemi bir süre izlediler.

Turgut Özal, çıkarken «elimizden geldiği kadar milletimize hizmet yoluna çıkmış bulunuyoruz. Zaten amblemimiz ve partimizin ismi de bunu gösterecektir.» dedi. Özal'ın bu sözleri üzerine Selahattin Çetiner «Tekrar hayırlı uğurlu olmasını diler, tekrar tebrik ederim. Alındı belgesini genel sekreterlik size verecek» biçiminde konuştu.

Selahattin Çetiner, Turgut Özal ve arkadaşlarını yine makam kapısından uğurladıktan sonra Özal, İçişleri Bakanlığı Genel Sekreterliğine giderek, parti başvurusu için alındı belgesini aldı.

Halkçı Parti

Halkçı Partinin 9 kurucu üyesi dün saat 8.45'de İçişleri Bakanlığına geldiler. Kurucu üyelerin başında Necdet Calp, ile eğitimcileri temsilen Besim Göçer, bayanları temsilen Günseli Özkaya, köylü ve çiftçileri temsilen Rifat Yılmaz, işçileri temsilen Mehmet Sabir, DM'yi temsilen Ayhan Fırat, eski parlamenterleri temsilen Naci Cidal, asker kökenlileri temsilen Mucip Ataklı, idarecileri temsilen Niyazi Aras bulundu. Üst katta kuruluş bildirgesi ve dosyası verilecek odada Halkçı Parti kurucularını İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner karşıladı ve tek tek ellerini sıktı. Necdet Calp hemen sağında bulunan kurucu üye Kazan köyü eski muhtarı Rifat Yılmaz'ı Çetiner'e tanıttı. Daha sonra evrakları DM üyesi Ayhan Fırat çantasından çıkardı. Çetiner, dosya ve evrakları teslim aldıktan sonra kolundaki saatine bakarak «partinizin aziz milletimize, güzel vatanımıza, partiniz mensuplarına hayırlı olmasını diliyorum. Şu andan itibaren tüzel kişilik kazanan partinizin kurucu üyelerini kutluyorum» dedikten sonra «Şimdi sizi yolcu edeyim» diyerek kapıya doğru gitti ve Halkçı Partinin 9 üyesinin tek tek ellerini sıktı.

Necdet Calp ve arkadaşları İçişleri Bakanlığı'ndan çıkmak üzereyken, görevliler «efendim, alındı belgesi imzalanacak» diye seslendiler. Bunun üzerine Calp, geri dönerek bir başka odada parti evraklarının teslim edildiğine ilişkin bir belgeyi imzaladı. Calp ve ekibi bakanlıktan ayrılırken saat 08.55'i gösteriyordu. Böylece partinin kuru-

(Arkası Sa. 7, Sü. 7 de)

Parti kurucuları ve kimlikleri 7. Sayfada

BTP

Esener: 12 Eylül harekâtının savunucusuyuz

Esener'in Genel Başkanlığa seçildiği Kurucular Kurulu toplantısında Merkez Karar ve Yönetim Kurulu dışındaki seçimler pazartesiye bırakıldı.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Büyük Türkiye Partisi'nin Genel Başkanlığı'na seçilen Ali Fethi Esener, «12 Eylül Harekâtı'nın savunucusu olduklarını bildirdi.» Kurucular Kurulu'nun dün 4 saate yakın süren toplantısında, Genel Başkan, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu seçimi yapılabildi, diğer organların seçimleri Pazartesi gününe bırakıldı.

Görev bölümünden önce BTP kurucuları, Anıt-Kabir'i ziyaret ederek, saygı duruşunda bulundular. Esener, özel deftere şunları yazdı:

«Ulu Önder Atatürk,

En büyük eserin olan Cumhuriyet, eşsiz inkılaplarının ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gö-

(Arkası 6. sayfada)

ALİ FETHİ ESENER — Büyük Türkiye Partisi'nin kurucularından emekli orgeneral.

ANA. P

Özal: Siyasi mücadelenin tek yolu fikre hürmet

Anavatan Partisi Genel Başkanlığına Özal seçildi. Teşkilât Yardımcılığına Hüsnü Doğan, Politika Tesbiti Yardımcılığına Adnan Kahveci getirildiler

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Anavatan Partisi Genel Başkanlığı'na oybirliği ile Turgut Özal seçildi. Partide dün yapılan görev bölümü sonunda görev alanlar şöyle belirlendi:

«Genel Başkan Teşkilât Yardımcısı: Hüsnü Doğan,

Genel Başkan Basın ve Halkla İlişkiler Yardımcısı: Halil Şıvgın,

Genel Başkan Hükümet ve Parlamento İlişkiler Yardımcısı: Nejat Eldem,

Genel Başkan Araştırma, Planlama, Politika Tesbiti Yardımcısı: Adnan Kahveci,

Genel Sekreter: Veysel Atasoy,

Genel Muhasip: Ural Arıkan

Genel İdare Kurulu üyeleri: ... Kavak, Kâzım Oksay, Feridun Demsoy, Erol Aksoy, Alaaddin Kuşkürek, Bedrettin Dalan.»

İçişleri Bakanlığı'ndan ayrıldıktan sonra Kennedy Caddesi'ndeki Genel Merkez binasının önünde toplanan Özal ve Anavatan Partisi kurucuları, kur-

(Arkası 6. sayfada)

TURGUT ÖZAL — Anavatan Partisi'nin kurucusu, başbakan eski yardımcısı.

HP

Necdet Calp: Birleşmeye her zaman açığız

Halkçı Parti Genel Başkanı seçilen Necdet Calp, soruları yanıtlarken, «Birleşme program ve kadro konusunda anlaşma olursa olur» dedi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Halkçı Parti Genel Başkanlığına oybirliği ile Necdet Calp seçildi.

İçişleri Bakanlığına kuruluş bildirisinin verilmesinden sonra Cinnah caddesindeki geçici büroya giden kurucu üyeler saat 11.00'de Anıt Kabir'i ziyaret ederek Atatürk'ün manevi huzurunda saygı duruşunda bulundular. Saat 12.00'da Geçici Genel Merkez adresi olarak gösterilen Menekşe sokaktaki 11 binasına geldiler. Girişte kurban kesildi, 32 kurucu üyenin bulunduğu toplantıya en yaşlı üye olarak 85 yaşındaki Fahri Ozdilek

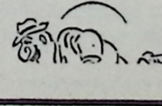

Evren: Kıbrıs'ta federal

Parti manzaraları..

Yalçın DOĞAN

ANKARA — 20 mayıs 1983 günü sadece Türkiye'nin siyasal tarihinde değil, herhalde dünya siyasal tarihinde de anılacak bir gün. Bir saat içinde üç ayrı siyasal partinin kurulduğu bir başka günü gerek Türkiye, gerekse dünya

Bilim ve Politika

İLHAN SELÇUK / *21 Mayıs 1983*

Profesör Cahit Arf, uluslararası bilim dünyasında adı duyulan, bilinen, katkıları olan bir kişidir. Bu alanın yetkilileri diyorlar ki:

"— 1939 yılında yayınlanan ilk araştırması ile başlayarak Profesör Arf, cebir, sayılar teorisi, elastite teorisi ve analiz gibi matematiğin değişik dallarında yaptığı çalışmalarda özgün ve kalıcı sonuçlar elde etmiştir. Matematik literatüründe "Arf invarlantı", "Arf ringes" gibi terimlere bugün de raslanır. 1948'de İnönü Armağanı ve 1974'de Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Bilim Ödülünü kazanan Ord. Prof. Dr. Cahit Arf'a 1980 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Onur Doktorası vermişlerdir."

★

Öğünerek söyleyeyim, Prof. Cahit Arf'la aramızda içtenlikli bir dostluk ilişkisi sürer. Toplumbilimlere şaşırtıcı bir kavrayışla yaklaşan Prof. Arf Bebek sırtlarında eski bir evde oturur. Bir gün kendisini görmeye gittiğimde çalışma odasının kapısını açtı. Masanın üstünden yerlere değin yayılmış bir yığın kâğıt bana Çince gibi gelen sayılar ve formülle doldurulmuştu.

Cahit Arf dedi ki:

— Bir sorunu çözmeye çalışıyorum; ama çalışamıyorum; kafama şu YÖK takılıyor.

Prof. Arf, YÖK'ün Türkiye'de bilimin yolunu kapattığını, üniversiteyi okullaştırdığını söyleyen ve bu fikrini bizim gazetede açıklayan kişi olduğundan durumuna şaşmadım. Çağımızda gerçek bilim adamı toplumsal kapsamından üniversiteyi soyutlayarak değerlendirebilir mi? Üniversitelerinde bilim yapılamayan bir ülkede bilim adamının yüreğine bıçak gibi saplanan sızıyı dindirmek olanaksızdır.

İhsan Doğramacı'nın YÖK'ü kuşkusuz üniversite değildir; böyle bir kurumda öğrencileri isterseniz tek tip giysilerle donatın; uygun adım sınıflara girip çıkarın; ne yararı olur? Üniversite, sürekli araştırma, geliştirme, üretme, bilimsel kuşkuculuk, soruşturma sürecinde gerçekleri irdeleyen ve yeni gerçeklere doğru yönelen canlı bir organizma niteliğine kavuşmadan üniversite olamaz.

★

Prof. Erdal İnönü toplumda saygınlık kazanmış bir bilim adamıdır. Şimdi bilim adamlığını bir yana koyup politikaya atıldı. Bu davranışını eleştirenler, kınayanlar, ya da değerlendirenler çıkacaktır.

Olayı iki yandan tartmak olasıdır.

— Prof. Erdal İnönü bilim adamıdır; politikacı değildir; siyasette deneyimi yoktur; başarılı olup olamayacağı kuşkuludur. Ayrıca bu olayda "İnönü" soyadından yararlanma eğilimini saptamak olasıdır. Bilim evreninin yüceliğinden kopup politikanın çamuruna dalmak Sayın Erdal İnönü'ye yakışır mı? Hem şimdiye dek bu alanda hiçbir sınav vermediğinden kendisini kuşkuyla izlemek yerinde bir davranış olacaktır.

Bu yaklaşım olayın bir yanıdır.

★

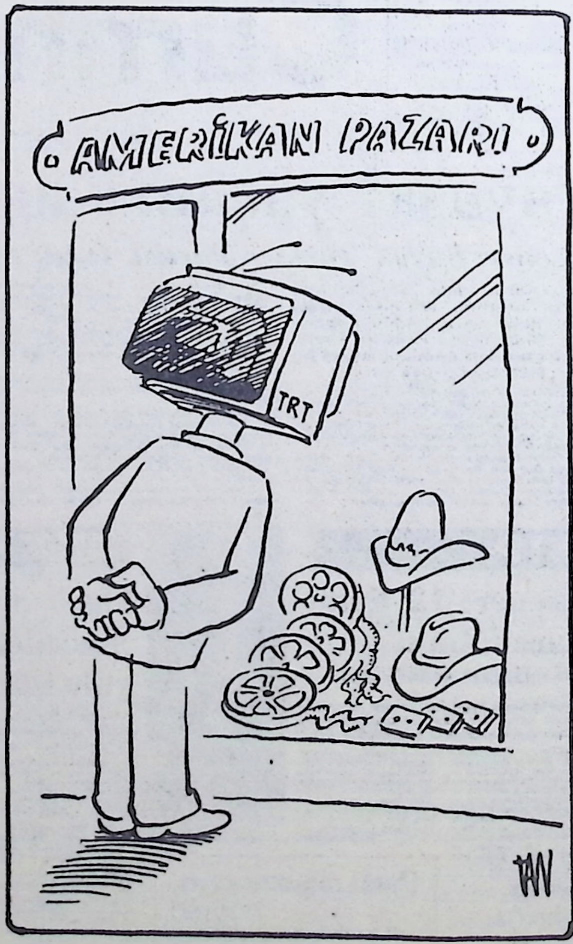
Ancak üniversitelerine *"Doğramacı'lığın"* egemen olduğu bir düzende bilim olası mıdır?

Öyle sanıyorum ki, Sayın Erdal İnönü de Profesör Cahit Arf gibi bilimle yeterince uğraşamıyor; kafasının bir yanına acı gerçek saplanıyor; yüreğine bir sızı işliyor; bilimin politikadan soyutlanamayacağı bilinci artık benliğini etkiliyor; sağlıklı bir içgüdü yaşadığımız dönemde siyasal sorun üstlenmesi için bilim adamı kişiliğinde baskıya dönüşüyor; başarılı olup olamayacağı kuşkulu bir sınava girmekten kendini alamıyor. Erdal İnönü'nün siyasal tutkusu koltuk merakı yoktur; ama bilim dünyasında soluk alması da kolay değildir.

★

Çoğu kişi, *"üniversite olayı"*nın toplumdan soyutlanabileceğini sanır; ama aldanır. Bir ülkenin üniversitelerinde herkesin *"holding profesörü"* olması kolay değildir. Matematikçilerin ya da fizikçilerin de göklerde bulutlar üzerinde bilim yapması olanaksızdır.

Ve kanıtı ortada...

21 Mayıs 1983

Parti manzaraları...

YALÇIN DOĞAN/*21 Mayıs 1983*

ANKARA — 20 mayıs 1983 günü sadece Türkiye'nin siyasal tarihinde değil, herhalde dünya siyasal tarihinde de anılacak bir gün. Bir saat içinde üç ayrı siyasal partinin kurulduğu bir başka günü, gerek Türkiye gerekse dünya siyasal tarihi herhalde yaşamamıştır...

Sabah saat 8.30... **Turgut Özal** ve arkadaşları İçişleri Bakanlığı'nda; **Anavatan Partisi** Türk siyasal yaşamında... Sabah saat 9.00... **Necdet Calp** ve arkadaşları İçişleri Bakanlığı'nda; **Halkçı Parti** Türk siyasal yaşamında... Sabah saat 9.30... **Ali Fethi Esener** ve arkadaşları İçişleri Bakanlığı'nda **Büyük Türkiye Partisi** Türk siyasal yaşamında...Türk siyasal tarihinin yüz yıllık geçmişinde kurulan seksenbeş, seksenaltı ve seksenyedinci partiler... Bir başka deyimle, son yüz yıl içinde hemen hemen yılda ortalama bir parti kurulmuş. Salt bu rakam bile, Türk siyasal yaşamındaki çalkantıyı gözler önüne sermeye yeter de artar.

Partiler tek tek kuruluş bildirgelerini İçişleri Bakanı **Selahattin Çetiner**'e iletirken, bu kez dikkatli olduğu gözlendi. İçişleri Bakanı geçen hafta **Turgut Sunalp**'in kuruluş bildirgesi vermesi sırasında kullandığı **"partimiz"** sözünü dün **"partiniz"**'e çevirdi. Üstelik üç seferinde de, **"partiniz"** derken, üzerine basa basa söyledi. Oysa geçen sefer madem ki, bir dil sürçmesi sonucunda **"partimiz"** demişti, dün de aynı sözcüğü tekrarlar ve kendisine ilişkin çıkartılan söylentilere yanıt vermiş olurdu. Ne var ki, bu yola gitmediğine göre, çıkan söylentileri böylelikle bir anlamda doğrulamış oldu.

Bu küçük gözlem bir yana, kurulan yeni partilerin listelerine bakıldığında, ilginç bileşimlere tanık olunuyor. **Turgut Özal**'ın listesi tam bir teknisyenler listesi. Onbir tane mühendis, beş tane hukukçu, dört tane ekonomist, sekiz tane yönetici Özal'ın listesinde yer almış. Tek bir emekli askere karşın, hiçbir Danışma Melisi üyesi bulunmuyor. Sadece iki eski parlamenter var.

Özal'ın **Anavatan Partisi**'nin programına bakıldığında, ilginç satırlar okuyorsunuz. **"Kamu iktisadi kuruluşlarının zaman içinde millete devredilmesi... Sanayide tekellerin kaldırılması... Sosyal ve ekonomik gelişmenin ahenkli, süratli, verimli olması, kaynakların en iyi şekilde değerlendirilmesi için planlamayı önemli görüyoruz... Refahın dengeli olarak kitlelere yayılması planlamada ana hedefimizdir."** 24 Ocak kararlarının mimarı Turgut Özal politikaya atılınca **"planlama"** demeye başlıyor. Ama programının daha sonraki satırlarında **"Rekabet şartlarının hâkim kılındığı serbest pazar ekonomisinin uygulanması, ekonomik sistem tercihimizdir"** cümlesine yer veriyor. Teknisyen bir bakan olarak görev başında iken, **"KİT'lerin özel sektöre satılmasını"** öneren Özal, şimdi politikacı olarak, aynı KİT'lerin **"Millete devredilmesini"** programına alıyor. Çok az tanınmış isimlerden oluşan kadrosunun ilginç bir teknisyenler grubu olduğu açık. Bu konuda kendisine yöneltilen bir soruya, Özal'ın şu karşılığı verdiği öne sürülüyor. **"Tek bir oy alacağımı bile bilsem, bu kadroya sonuna kadar güvenim sonsuzdur ve sonuna kadar işe asılacağım bilinmelidir."**

Kendi içinde son ana dek büyük tartışmalara sahne olan **Büyük Türkiye Partisi** ise, daha kuruluşundaki isimler itibarıyle **"Ne kadar liberal bir parti olabileceğini"** ortaya koymuş bulunuyor. 12 Eylül öncesinin ünlü Ordu Valisi ve ülkücü dergilerde sık sık yazılarına rastlanan **Reşat Akkaya...** Yine 12 Eylül öncesinde Kültür Bakanlığı Müsteşarlığı sırasında ülkücülerin yakından tanıdığı **Emin Bilgiç...** Hakkında rüşvet suçundan dava açılan, mahkemenin verdiği beraat kararının Yargıtay tarafından bozulması üzerine dosyası şu anda yeniden incelenmekte olan **Şeker Şirketi**'nin eski Genel Müdürü **Aydın Arat...** 12 martın ünlü Askeri Savcısı **Baki Tuğ...** Milli Eğitim Bakanlığı'nda 12 Eylül öncesinde yaptığı Müsteşarlık görevinde ülkücüler tarafından çok sevilen **Abdullah Nişancı...** İşte **"Büyük Türkiye Partisi"**nden bazı kurucular. Bu partinin bir başka özelliği daha var. Turgut Sunalp'in partisi de dahil olmak üzere, kurucu listesinde en çok emekli asker ve Danışma Meclisi üyesi bulunduran parti **Büyük Türkiye Partisi.** Kurucular arasında onüç emekli asker, onbeş Danışma Meclisi üyesi var. Sunalp'in kurucu listesinde ise, emekli asker sayısı beş, Danışma Meclisi üyesi onbir.

Calp'in liderliğindeki **Halkçı Parti**'de dört emekli asker ve dört Danışma Meclisi üyesi kurucular listesinde görev almış. Halkçı Parti'de kurucular arasında yer alan **Turhan Temuçin,** son anda istifa etti. Aslında, Temuçin'den başka üç kişinin daha kurucu listesinde olması istenmedi. Sendikacı **Mehmet Şahin,** avukat **Engin Aydın** ve eski parlamenterlerden **Naci Cidal** için **"Bunlar listede olmasın"** biçiminde Calp'a **"herhangi bir telkin"** mi geldi? Önceki gece Necdet Calp geç saatlerde kimlerle görüştü ve sonunda baştan beri birlikte çalıştığı dört kişiyi **"Sizi listeden çıkartıyorum"** demek zorunda kaldı. Aslında, Siyasal Partiler Yasası'na göre, madem ki Milli Güvenlik Konseyi'nin partilerin kurucu heyetleri üzerinde onay hakkı var, o zaman neden böyle bir şans denenmeden listeler değişiyor? **Halkçı Parti**'de bir şeyler oluyor, neler olduğu da galiba yakında su yüzüne çıkacak...

20 mayıs 1983 tarihinde, yani dün üç yeni siyasal parti kurulurken, Sosyal Demokrat Parti için **Erdal İnönü** ve beş kişilik ekibi sessiz sessiz çalışmalarını sürdürdü. Çeşitli gruplarla ayrı ayrı görüştü. Kendisiyle görüşenlerin önemli bir gözlemi var:

"Kimse İnönü'ye liste önermeye kalkmasın. Çünkü, Erdal İnönü listesini kendi arkadaşlarıyla birlikte hazırlayacak. Sosyal Demokrat tabanın sahip çıkacağı bir listeyi yan etkilerden uzak olarak hazırlayacak."

Yeni kurulan partilerin manzaraları insanın yorgunluğunu gidermiyor. Onun için de, herkes ilgiyle Erdal İnönü'nün listesini ve davranışlarını izliyor. Yorgunluğun belki onun kuracağı Sosyal Demokrat Parti yoluyla giderilebileceği inancıyla...

Bağımsız devletin adı "Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti" olacak

İZZET RIZA YALIN/*22 Mayıs 1983*

LEFKOŞE — Kıbrıs'ta ilan edilmesi düşünülen **"Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti"**'nin adının **"Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti-Republic of North Cyprus"** olacağı belli oldu. Söz konusu isim KTFD yetkililerinin görüşmeleri ve Ankara'ya iletilen görüş sonucunda belirlendi. 17 mayısta KTFD Bakanlar Kurulu toplantısında **"BM kararından sonra toplumlararası görüşmelere başlanamayacağı"** yönünde bir karar alınmıştı. Bundan sonra, KTFD'nin yeni adı ve biçimiyle ilgili olarak **"Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti"**, **"Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti"**gibi isimler üzerinde durulmuştu.

KTFD Başkanı **Rauf Denktaş**'ın Lefkoşe'ye dönüşünde yaptığı konuşmada sarfettiği **"Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temelinin önceki gün atıldığı"** biçimindeki sözleri yeni devlet biçimi ve adı üzerinde işaretler olarak değerlendiriliyor.

Denktaş'ın önceki gün yaptığı konuşma üzerine diplomatik çevrelerde şu soru ortaya atıldı: **"BM kararının kaldırılması ve Türk toplumunun eşit sayılması halinde görüşmelere oturulur mu? Bağımsız devlet ilanından vazgeçilir mi?"**

Bu nedenle, Kıbrıs Rum yönetiminin Denktaş'ın sözlerinde dile gelen uyarılara önem vermesi ve BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın özenle değerlendirme yapmasının çok önemli olduğuna işaret ediliyor. Rum yönetiminin uyarılara kulak vermemesi ve BM Genel Sekreteri'nin gerekli değerlendirmeyi yapamaması halinde **"Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti"** ilanının gündemde olduğu kesin görülüyor.

Şimdi Kıbrıs'ta izlenecek yöntem ve alınacak kararlar, **"Daha önce Bakanlar Kurulu, KTFD üst düzey ve yetkili çevrelerde varılan değerlendirme"** sonucu daha büyük ilgiyle izlenmekte.

Bu konuda edinilen izlenimler şöyle:

1— KTFD, bir değerlendirmeyle uygulanacak yöntem ve kararları saptamış, bu yöndeki görüşleri Ankara'ya da duyurmuştur.

2— Yöntem ve kararlar, Rum, BM ve dünya ülkelerinden gelecek yeni tepkilere göre, parti ve halk temsilcileriyle görüşülerek ortak verilecektir.

DENKTAŞ'IN TEMASLARI

Öte yandan, KTFD Başkanı Denktaş, parti genel başkanlarıyla randevulaşmaya başladı, dün parti genel başkanlarıyla görüşme günlerini saptadı. Kuzey

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanına karşı çıkan Toplumcu Kurtuluş Partisi Genel Başkanı ile günü saat 10.00'da görüşeceği açıklandı.

Kıbrıs'a dönüşünde Türkiye Büyükelçiliğiyle ve Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri komutanlarıyla bilgi ve görüş alış verişinde bulunan Denktaş, öncelikle parti temsilcileriyle görüşüp **"Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti"**nin ilanı için referandum yönünde destek arayacak. Daha önce alınan kararların Rumlarca teyit edilip uygulanmaması ve BM kararlarının ortadan kaldırılmaması halinde toplumlararası görüşmelerin başlatılmasına karşı çıkılacak.

Ayrıca Barış Gücü'nün Kıbrıs'taki görev süresinin uzatılmasına da karşı çıkılarak Barış Gücü artık muhatap kabul edilmeyerek dışlanacak. Ancak BM'nin Lefkoşe merkezi, özellikle BM Genel Sekreterinin özel temsilcisiyle ilişkiler kesilmeyecek.

En önemlisi Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin elektrik gereksinimi gibi çok önemli gereksinimlerinin karşılanması için **"zamanlama"** unsurlarına başvurularak, Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanına gidilmesine çalışılacak.

Bu arada Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Dev-İş'in dışında bağımsızlık ilanına yeni karşı çıkışlar oldu. Denktaş'a sunulan muhtırayı imzalamayı reddeden Toplumcu Kurtuluş Partisi de, **"Şu anda, Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti gibi bir ilana karşı olduklarını"** açıkladı. Belediye Emekçileri Sendikası da, bağımsız Türk devleti ilan edilmesine karşı olduğunu bildirdi.

Denktaş'a verilen muhtırayı genellikle Denktaş'ı destekleyen kuruluşların imzaladığı dikkati çekiyor. Mimar ve Mühendis Odaları Birliği, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mezunları Birliği ve Hukukçular Birliği'nin de, bu tür bir eyleme karşı olduklarını bildirdi. Demokratik Halk Partisi, **"Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti"**nin ilanından yana olmakla beraber, yöntemlerdeki eksiklik nedeniyle muhtırayı imzalamadı.

Pazartesi günü toplanarak konuyu görüşecek olan Toplumcu Kurtuluş Partisi Genel Başkanı Alpay Durduran,**"Cumhuriyet"**e verdiği özel demeçte, şöyle dedi: **"Bize göre şu anda Kıbrıs Türk politikası, gerek Türkiye'nin, gerekse Kıbrıs Türk yönetiminin politikası iflas etmiş durumdadır. Haklı Kıbrıs Türk toplumu, kendini rahatsız eden bir kararla karşı karşıya kalmıştır. Bu kararı biz kesinlikle reddediyoruz. Kararda olumlu olan tek unsur, göçmenlerin tümünün yerlerine dönemeyeceğini içermesi ve dolayısıyla iki bölgenin oluşturulmasına olanak vermesidir. Fakat karar, bütünüyle Rum yönetiminin sertleşmesine ve toplumlararası görüşmelerin kesilmesine olanak sağlamaktadır.**

Bize göre BM Genel Sekreteri, bu sertleşme sırasında, Rum yönetimiyle çalışmak zorunda kalacaktır. Dolayısıyla biz, bu olayı beklemeliyiz. Eğer beklemez ve tek yanlı kararla görüşmeleri baltalayan durumuna düşersek, hiç kimseye değil, Papandreu'ya hizmet etmiş oluruz.

Şu anda Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti gibi bir ilana karşıyız."

Bu gelişmelerin yanı sıra Rum kesiminde büyük bekleyiş sürüyor. Rumca gazeteler, Türk tutum, eğilim ve görüşlerine büyük yer veriyorlar. Denktaş'ın KTFD dönüşü konuşmasına da yer verdiler.

Türkçe gazetelerden Birlik, **"Devlet Başkanımızı coşkun gösterilerle karşıladık — Denktaş: "Kıbrıs Türk Cumhuriyetini kuracağız" dedi — Kararımız kesindir"** başlıklarını kullanırken, Bozkurt, **"Bağımsızlık konusunda Denktaş göreve çağrıldı" — "Görüşmeye oturamıyoruz"** sözlerini manşetine aldı.

Anadolu Uygarlıkları Sergisi, kültür sentezini vurguluyor

ALİ SİRMEN / *23 Mayıs 1983*

ALİ SİRMEN— Sayın Nazan Tapan, Avrupa Konseyi'nin sergilerinin 18'incisi, Anadolu Uygarlıklarını konu alıyor ve ülkemiz de, İstanbul'da açılmış bulunuyor. Bu sergiden ne amaçlandı?

NAZAN TAPAN— Sergiden amaçlanan, Türkiye'nin bugün üstünde bulunduğu topraklarda tarih boyunca gelmiş geçmiş medeniyetlerin hepsini sergilemek ve bütün bunların batı uygarlığının meydana gelmesinde, ortaya çıkmasında üstlendiği rolü ortaya çıkarmaktı.

SİRMEN— Sergiye ne zaman karar verildi?.. Çalışmalar ne zaman başladı?..

TAPAN— Sergiye 1978 yılında Avrupa Konseyi'nin bu konuyla ilgili komisyonuna, Türk Delegasyonu tarafından verilen bir öneriyle, Türkler talip olmuşlar. Komisyon da kabul etmiş. Fakat çalışmalar ancak 81 yılı sonbaharında başladı.

SİRMEN — Bu sergi hangi dönemleri kapsamaktadır?

TAPAN— Serginin programı yurdumuzda en eski dönemden, tarih öncesi çağlardan M.Ö. yüzüncü binden başlayarak günümüze kadar, (Cumhuriyet çağdaş sanatı da var çünkü sergi programında) kesintisiz bir uygarlık zincirini kapsıyor. Yüz bin dedim aslında tarih öncesi çağın sergisini programlayan arkadaşlar bunu yedi yüz bine kadar çıkarıyorlar. Fakat bu sergide ilk defa son yıl kazılarından çıkan malzeme, son yıllardaki bilgiler de değerlendirildi.

SİRMEN— Sayın Tapan, zannediyorum bu sergide ilk defa sergilenen parçalar da yer alıyor.

TAPAN— Evet, kazı başkanları doğrusu büyük bir cömertlikle daha önce yayınlanması tamamlanmamış, kazılmış fakat henüz ön değerlendirmesi yapılmamış ama genel bir çerçevede yayınlanmamış bir çok malzemeyi sergiye verdiler.

Bunların ne müzelerde, ne de yayınlarda daha önce geçtiğini söyleyebiliriz.

SİRMEN— Sergide kaç parça sergileniyor ve bunlar arasında yurt dışından gelen parçalar da var mı?..

TAPAN— Toplam 11.691 parça eser taşındı. Bunun büyük bir bölümü Türk müzelerinden ve özel koleksiyonlardan sağlandı. Dışardan 18 parça geldi. Bu-

nun sayısı sizi şaşırtmamalı. Aslında bu bizler için övünç kaynağı olmalı. Çünkü böyle bir geniş kapsamlı sergiyi dolduracak malzeme yurdumuzda var. Sergiyi düzenleyenlerin ilk programı dışardan hiç bir eser istememekti. Hem bunların getirilmesindeki zorluğu gözümüzde biraz fazla büyüttük, hem de korunmaları sergilenmeleri gerektiğinden fazla bir külfet getirir diye düşündük, istemedik. Fakat Konsey'in kararı böyle sergilerde bu Konsey'e mensup ülkelerin kültürel iş birliği kadar karşılıklı yardım çerçevesi yani sergiye bir eser vererek bu kardeşliği sembolize etmek, gibi bir prensipleri varmış. Bunun için yollamakta ısrar ettiler. Bunun üzerine çok titiz bir seçmeyle ancak eksikliklerimizi dolduracak 18 parça istedik.

SİRMEN— Peki Nazan Hanım, bu sergi kaça çıktı?..

TAPAN— Tam rakamı söylemek gerçekten zor. Bir kere verilen bütçe devamlı takviye oldu. Bunun dışında bu, sırf sergiye harcanmadı. Büyük bir kısmıyla sergi sahaları düzenlendi. Serginin yapılacağı yerler tamir oldu, onların çevrelerinde düzenlemeler yapıldı. Eserler restore oldu, tamir edildi. Yaklaşık 1,5 yıllık bir çalışmanın mali portesini çıkarmak gerçekten zor.

SİRMEN— Yüz millyonlarca lira olduğunu söyleyebiliriz değil mi?

TAPAN— Söyleyebiliriz.

SİRMEN— Bu ülkede bu kadar sorun varken bu kadar yüz milyonlarca lirayı harcamak sizce fazla değil mi?..

TAPAN— Hayır. Bir kere sanata ve kültüre yapılan yatırımın hiç bir zaman boşa gitmeyen bir yatırım olduğunu söyleyebilirim. Eski sanat eserlerine yapılan yatırım hakkında yabancı meslektaşlarım, müzelerinde herşeyden kısıntı yaptıklarını, hatta personelden bile kısıntı yaptıklarını fakat eski bir sanat eserine yapılan yatırımdan kısıntı yapmadıklarını söylüyorlar. Çünkü finansman bakımından bakıldığında uzun vadede kendi değerini en çabuk artıran gene sanat eseri oluyor. Tamamen işe rant hesabıyla yaklaşılan çevrelerde bile, bu eserlere yapılan yatırımın asla fazla gözde büyütülmemesi gerektiği söyleniyor.

SİRMEN— Bir de zannediyorum ülkemizin turistik potansiyelini artması bakımından bir yararı oluyor. Bir de zannediyorum aynı zamanda Türkiye'nin tanıtılması açısından da yararlı. Yalnız turistik açıdan değil, kültürel açıdan Türkiye'nin ne olduğunu anlatmak açısından da ele alırsak...

TAPAN— Şunu söyleyebilirim. Verilen bu para asla fazla değil. Gerçekten büyük bir para ama rolü küçümsenmemeli. Bir kere sergi bölgeleri düzenlendi, eserler tamir edildi, sergi binaları tamir edildi. Gelecekteki büyük bir müzenin ilk çekirdeği oluşmuş oluyor. Yani bu ülkede varolmuş ne varsa, ortaya çıkmış ne varsa tüm kültürlerin ortaya çıkması ve sunulması.

SİRMEN— Bir de zannediyorum sizin de uğraştığınız, sorumlu olduğunuz, meselâ bu yapılar arasında İbrahim Paşa Sarayı var. Bu, yıllardır onarılan ama bir türlü onarımı bitirilemeyen bir yapı değil mi?.. Ama bu sergi nedeniyle onarım tamamlandı sanıyorum.

TAPAN— Önce şunu belirteyim. Sergi bir çok bakımdan çok ilginç şeyleri bir araya getirdi. İkincisi sergide belirli bölümlerin pek çok yöreye dağılmış malzemesinin bir araya getirilip bir tarih hakkında bilgi ve malzeme vermesi oldu. Sanat veya kültür dönemi dendiği zaman, İstanbul, İzmir vs. pek çok yere dağılmış kazı malzemesi, bilen programlayıcılar tarafından ilk kez bir senaryo çerçevesinde bir araya getirildi. Bu senaryo çerçevesinde her zaman şu gözönünde tutuldu: Bu toprakların bir kültür aktarımında bir kültürü hamur yapıp yoğurup başka kültürleri besleyecek malzeme kaynağı durumuna getirip rolü ve Batıya aktardığı rol vurgulandı. Batı medeniyeti dediğimiz ne varsa onların köklerinin burdan geçtiğini, burdan kaynaklanmasa bile, büyük bir kısmının burdan geçtiğini ortaya koydu. Bu bir araya getirme vasfı, sergide gerçekten çok önemli.

SİRMEN— İbrahim Paşa Sarayı'na gelelim?

TAPAN— İbrahim Paşa Sarayı uzun zamandan beri restore olan bir yer. Bu sergi, bu süreyi çabuklaştırdı. Yapılan yatırımı da arttırdı. Bu sayede İstanbul kanımca çok önemli bir sanat ve kültür merkezi kazanmış oldu.

SİRMEN— Peki, bu sergi bittikten sonra İbrahim Paşa Sarayı nasıl kullanılacak?

TAPAN — İbrahim Paşa Sarayı, Türk İslam Eserleri Müzesi'nin yeni bir binası haline sokulmak amacıyla tamir ediliyordu.Ve binanın pek çok hizmet veren yeri de buna göre zaten, planlanıp programlanmıştı. Türk İslâm Eserleri Müzesi, bu sergiyle yeni binasına geçiyor. Yeni binasına geçerken zaten kendi konusu bulunan bir takım malzemeyi bu sergi dolayısıyla kapalı bir program halinde ortaya koyuyor. Ama sergi dolayısıyla da programda olmayan bir kısım renkli köşeler yapılıyor.

SİRMEN— Anlıyorum.

TAPAN— Programda ne vardı derseniz, Türk İslam Eserleri Müzesi zaten dünyanın en eski ve zengin halı koleksiyonuna sahip. Bu sergide Türk halılarından seçmeler ayrı bir salonda kronolojik bir sırayla sergilenecek. Bu vesileyle Türkiye'de ilk defa bilimsel bir halı restorasyonunun olduğu gösterilecek. Uzun bir süreden beri elden geçen tamir olunan halılar böylece bir araya gelebilecek. Bunun dışında gene müzenin koleksiyonunda olan kilimler ve bir kısım etnoğrafik eser dışardan ve özel koleksiyonlardan gelen çok zengin bir koleksiyonla birleşip, bir etnoğrafik seksiyon halinde ortaya çıkıyor. Bundan başka gene Türk yaşamından sahneler, bu sergiyle ortaya çıkıyor. Bütün bunlar zaten Türk İslam Eserleri Müzesi'nin Etnoğrafya Bölümünün planında programında vardı ama bu sergiyi çok mutlu bir rastlantı sayıyorum. Bu sergi bir takım özel koleksiyonlardan eser almamıza ve bu kapsamda ilk defa ortaya çıkmasına bir vesile oldu, yardım etti.

SİRMEN— Sayın Tapan, bu Anadolu Uygarlıkları Sergisi Anadolu'daki daha önceki uygarlıkları, Selçuk ve Osmanlı uygarlığının birbirini tamamlayan ve birbirinin devamı olduğu izlenimini uyandırıyor bende.

TAPAN— Bunu söyleyebiliriz. Biliyorsunuz bir ülkeden tarih boyunca pek çok şey gelir geçer ama bütün bunlar birbirleriyle kültürle bir araya gelir ve bir sentez haline gelir. Bir takım unsurlar kaybolur, bir kısım unsurlar meydana gelir ama aslında bir ülkede meydana gelen kültürü bir bayrak yarışı gibi bir elden bir ele aktararak gelir. Bu gözle baktığımız zaman, bunda nelerin yeni olduğunu, o kültür döneminin neleri varolan kültüre eklediğini görebiliriz. Ama bu uzun bir süre. Baktığımız zaman tarih bilimleri 100'er, 500'er yıllık fasılalarla geçiyor, birbirinden. Yani uzun bir süre sonra, 200 yıl 300 yıl sonra bir durulma olduğunu ve bilhassa bunu Türkleş-

mesinden sonraki safhada söyleyebiliyoruz. Yeni gelen unsurların bir denge kurduğunu ve giderek ağır bastığını ama bütün bunlarda asla daha önceki kültürleri reddetmediğini ve onları da kendi bünyesinde toparlayıp bununla hoş bir sentez yarattığını söyleyebiliriz.

SİRMEN— Anadolu Uygarlıkları Sergisi konusunda bir yayın hazırlandı mı, hazırlandıysa, bu yayının içeriği nedir? Ve bir de bu yayının fiyatı nedir? Yani insanlar bunu alıp, daha önceden hazırlanıp sergiyi öyle gezme imkânına sahip olabilecekler mi?..

TAPAN— Serginin didaktik rolü ilk defa bu kadar vurgulandı. Değişik levhalar grafikler ve kültür merkezlerinin birbirleriyle bağlantılarını gösteren haritalarla ziyaretçiye neyi gördüğünü, gördüğü şeyi nereye yerleştirmesi gerektiği söylenmeye çalışıldı. Bunun dışında sözünü ettiğiniz yayınlara da gene ilk yer veriliyor. Şöyle ki bir küçük katalog ve üç ciltten meydana gelen, sergide yer alan tüm eserlerin yer aldığı fotoğraflı bir katalog da çıkıyor. Katalog sergiyle birlikte satışa sunulacak.

Özal ve Politika

OSMAN ULAGAY / *23 Mayıs 1983*

"24 Ocak kararlarının mimarı" ve *"Türk ekonomisinin patronu"* gibi deyimlerle çok anılmış olan Turgut Özal bu kez siyasal parti lideri olarak yeni bir rol oynamaya hazırlanıyor. Özal'ın bu yeni girişimi farklı yorumlara konu olurken partisinin programı da açıklanmış bulunuyor.

Turgut Özal Türkiye'de *"24 Ocak kararları"* diye anılan bir dizi kararla gündeme gelen ekonomi politikaların doğruluğu konusunda çok kesin görüşlere sahip. Türk ekonomisinin ancak bu felsefe doğrultusunda ekonomik politikalarda ısrar edilerek düzlüğe çıkabileceğine ve gelişme yoluna gireceğine inanıyor. Bu politikalardan ciddi bir sapma olması halinde ise ekonomide dengelerin bozulacağını ve Türk ekonomisinin dış dünyada kazanmaya başladığı itibarın sarsılacağını ileri sürüyor.

Özal'ın bu görüşlerini kendi ekonomik mantığı içinde savunmak belki mümkün. Kendi içinde bir tutarlılık ve bütünlük taşıyan bu çizgiyi korumak kaygısıyla ayrı bir parti kurmayı göze alan Özal'ın bu davranışını *"ilkelere bağlılık"* açısından takdir etmemek de olanaksız.

Ancak Özal'a ayrı parti kurma cesaretini veren bir diğer inancı var ki, buna katılmak aynı ölçüde kolay değil. O da 24 Ocak kararlarının milletin çoğunluğu tarafından benimsendiği ve millet çoğunluğunun bu kararlara sahip çıkacağı inancı.

24 Ocak kararlarının ekonomide pek çok kesimi sıkıcı, disipline edici, zorlayıcı nitelikleriyle hiç de popüler kararlar olmadıkları sanırız açık. Taban fiyatından ve girdilerin pahalılaşmasından yakınan çiftçiden fabrikasının kapısına kilit vuran sanayiciye, ayın sonunu getiremeyen işçi ve memurdan tek umudu emeklilik ikramiyesini bankere kaptıran emeklilere kadar çok farklı toplum kesimlerinin 24 Ocak kararlarına ve onun mimarına büyük bir sevgiyle sarılmaları biraz da *"eşyanın tabiatına"* aykırı görünüyor. Buna rağmen Özal'ın IMF'den, OECD'den, uluslararası bankalardan gördüğü anlayışı Türk halkından da göreceğini sanması *"hesap adamı"* niteliğiyle pek bağdaşmıyor. Çok güvendiği bazı işadamlarının kendisinin parti kurma girişimini mesafeli izlemeleri de herhalde bu konuyla ilgili bulunuyor.

Partisinin programında *"demokratik düşünce ve haklara karşı olan her çeşit rejimi ve tasarrufu reddederiz"* ve *"sendika kurma, toplu sözleşme yapma, grev ve lokavt hakları demokratik çalışma hayatını düzenleyen temel unsurlardır"* gibi ilkelere yer veren Özal'ın unuttuğu bir önemli nokta da 24 Ocak kararlarının ancak 12 Eylülden sonra tam anlamıyla uygulanabildiği ve *"başarı"* hanesine yazılan sonuçları sağlayabildiği. Demokrasinin tüm kurallarıyla işlediği bir ortamda Özal'ın programı nasıl uygulanabilirdi, ne gibi sonuçlar verirdi? Bunlar ayrıca tartışılması gereken sorular.

Özal'ı ilkelerine sadık kaldığı ve gerçekten liberal, rekabetçi bir ekonomiye geçişi amaçlayan bir parti programında, cesaretle *"tüm tekeller kaldırılmalıdır"* diyebildiği için kutluyoruz. Ama Türkiye'de siyaset sahnesinde *"büyük"* olmak için bunla-

23 Mayıs 1983

rın yeterli olmadığını da hatırlatmak istiyoruz.

Siyaset sahnesinde *"büyük"* olmayı amaçlayanların bu *"kıssa"*dan çıkarmaları gereken *"hisse"* de herhalde şu: Uygulanacak ekonomi politikaları konusunda dışardan gelecek olumlu-olumsuz tepkilerin önemi gözardı edilmeden bu politikaların öncelikle ülke içinde yaratacağı tepkilere dikkatle kulak vermek gerekiyor. Bu politikaların oy potansiyeli büyük olan kesimlerde nasıl bir etki yapacağını dikkatle hesaplamak, buna göre adım atmak gerekiyor. Salt ekonomi mantığıyla geçerli ve tutarlı görünen bir programın seçmen çoğunluğu için en sevimli program olamayabileceğini kavramak gerekiyor. Bu noktaları kavramadan siyaset sahnesinde *"büyük* olmak ise kolay bir iş gibi görünmüyor.

24 Mayıs 1983

Geleneksellik ile modernleşme Türkiye'de büyük bir çatışma içinde

KENAN MORTAN — / *25 Mayıs 1983*

İZMİR — Rotary Türkiye Kulüpleri'nin Kuşadası'nda düzenlediği **"Türkiye'yi Tanıtma"** toplantısına katılanlar arasında Alman siyaset adamları ve basın mensupları da vardı. **Cumhuriyet,** biri Başbakan Helmut Kohl'un Türkiye uzmanı, üçü basın mensubu dört Alman konuk ile Türkiye'nin **"Alman gözü ile nasıl göründüğünü"** soruşturdu. Sorularımızı yanıtlayan Almanların kimlikleri şöyle: **Heinz Schwarz** (milletvekili, Kohl'un Türkiye uzmanı), **Dr. Peter Dittmar** (Die Welt Gazetesi politika muhabiri), **Elisabeth Bauschmid** (Suddeutsche Zeitung Kültür Bölümü şefi), **Wolfgang Gunther Lerch** (Frankfurter Allgemeine politika muhabiri).

Cumhuriyet'in soruları ve verilen yanıtlar şöyle:

SORU: Ülkemizde konuk olarak bulunuyorsunuz. Gözlem ve değerlendirmeniz nedir?

SCHWARZ: Bir Suudi elçisinin sözünü size aynen tekrarlayayım. Kurucunuz Atatürk modernleştirmeyi Batılı yoldan yaptı. Bunun dışında Doğulu tüm liderler modernleşmeyi Batılaşma olarak anladığı için başarısız kaldılar. 1970 yılından bu yana 23 kez Türkiye'ye geldim. Gözlemim hep bu tespiti doğrulamakta.

BAUSCHMID: Yine de bir farklı gözlemim var. Özellikle son yıllarda büyük bir yaşam farklılığı ortaya çıkıyor. Bir tatil köyünde Batı'nın bile ekstrem kabul ettiği bir gösteri alkışlanırken, öte yandan buradan 20 km. ötedeki bir yerde hâlâ geleneksel yapıda yaşayan insanlar görmek mümkün. İki farklı yaşam biçimi giderek belirginleşiyor.

DİTTMAR: Çeşitli zamanlarda Türkiye'ye geldim. Bu gözleme katılacağım. Türkiye bütün Batılaşma çabası içinde geleneksel değerlerinden fazla kopmamalı. Aksi durumda toplumu saran manevi kriz önü alınmadık bir sorun halini alıyor.

LERCH: Türkiye'ye fazla gelmedim. Bu soruya yanıt vermeye kendimi yetkili görmüyorum.

SORU: Türkiye'de seçimler konusunda öngörülen program aynen yerine getirildi. Seçim sonrası Türk-Alman ilişkileri açısından beklentiniz nedir?

SCHWARZ: Federal Alman Parlamentosu içinde bir Türk lobisi kurulacak. Ancak kuruluşu kasım seçimlerinden sonrasına bıraktık. İstediğimiz dışarıdan bir etkilemede bulunmadan Türkiye'de bir pluralist demokratik yapının kurulmasına yardımda bulunmak. Gördüğümüz oluşum bir kesintiye uğramıyor. Bu sevindirici gelişimi alkışlıyorum.

BAUSCHMID: Özgürce bir oluşum bekliyoruz.

DITTMAR: Geleneksel değerlerin hâkim olduğu bir ülkede dönüşümler kolay ve akşamdan sabaha olmuyor. Sorunlar eskisi gibi yüklüdür. Yeni dönemde seçilecek iktidar adayı partiyi de büyük sorunlar beklemektedir. Zira geleneksellik ile modernleşme toplumda büyük bir çatışma içindedir. Nüfus artışı çok büyüktür ve bu oranda bir olayı çözecek bir iktisadi çözüm aracı dünyada yoktur.

LERCH: Evet zor gerçekten bu sorunlar. En basitinden Türk işçilerinin sorunları. Bunu altetmek o denli güçtür ki. Ancak birkaç küçük gözlem yaparak gelişimleri gözlemek de mümkün değil.

SCHWARZ: Ben sevdiğim bir sözcükle **"inşallah"** diyerek bağlıyorum bunu. Bu iyileştirmenin zamana bağlı bir olay olduğunu da söyler bize..

İNTİBAK SORUNU VAR

SORU: Büyük bir sorun alanına girdik. Türk işçi-

lerinin sorunları zaman zaman ileri sürüldüğü gibi abartılıyor mu?

SCHWARZ: Hayır, ancak basında abartılıyor. Geleneksel dostluk içinde Türk işçileri ile hiçbir sorun yoktur. Ayrıca dönüş için bizim bir zorlamamız yoktur.

DITTMAR: Sorun vardır ve bu konuda basına büyük bir görev düşmektedir.

BAUSCHMİD: Bir İstanbul'da 200 bin Alman'ın oturduğunu düşünün. Bunun benzeri şimdi Almanya'da yaşanıyor. Bu sorun olmaz mı? Tam anlamıyla bir intibak sorunu vardır. Ve bu sorun 20 yıl önce konuk İtalyan işçileri ile yaşanmıştı.

LERCH: Bu sorun denildiği gibi pür bir ekonomik sorun değildir. Bu işin içinde, psiko-ekonomik etkenler de fazladır. Bir dershanede Türk çocukları, Almanlara göre daha başarılı olduğu zaman Alman velileri, toplumun yeni eliti diye korkuya kapılıyor.

SORU: Peki, bunun çözümü nedir?

SCHWARZ: Hiçbir şeyin kesin çözümü yoktur. Gerçeği ifade ediyorum dediğiniz an zaten kendi sübjektiv görüşünüzü söylemiş oluyorsunuz. Gerçeği söylemeyi bir yana bırakmalı, bunun yerine taraflar yaklaşım getirmelidir. Samimi sıcak yaklaşımlar çözüm için ilk adımlar olacaktır.

SCHWARZ: SPD Partisi Türk işçilerine oy hakkı verilsin diyordu çözüm için. Bu çözüm olabilir mi? Bu nedenle yeni dönemde Türk tarafının da katkısını bekliyoruz.

SORU — Katkıdan anladığınız nedir?

SCHWART: Örneğin, Türk-Alman fonunda yıllık 30 milyon marklık yardımda, Türk tarafının katkısı çok sınırlıdır. Bunu arttırması gerekir. Bu nedenle, haziran ayında yapılacak olan, Türk-Alman Çalışma Bakanlarının görüşmeleri büyük anlam taşımaktadır bizce.

DITTMAR: Ben katkının daha çok manevi değerlere dayalı olmasını istiyorum. Zira Alman toplumuna, konuk Türk işçilerinin üretim için geldiğini ve bu nedenle bütünleşmeleri gerektiğini söylemek gerek. Bu ise daha çok mediaya dayalı bir aydınlatma gerektirmektedir.

Kastelli tahliye edildi

İstanbul Haber Servisi — "Dolandırıcılık ve emniyeti suiistimal" iddiaları ile 8 ay 20 gündür tutuklu bulunan **Abidin Cevher Özden** (Banker Kastelli) tahliye edildi. 262 günlük bir aradan sonra serbest bırakılan Kastelli tahliye kararını duyar duymaz mahkeme salonunda avukatı Prof. **Çetin Özek**'in üzerine atılarak kucakladı. Özek'le ağlaşarak uzun süre kucaklaşan Kastelli görevli askerler de dahil olmak üzere önüne gelen herkesi kucaklayarak öptü. Hıçkıra hıçkıra ağlayan Kastelli salonda bulunanları da ağlattı. Kastelli ile kucaklaşanlar sevinç yumağı haline geldiler. Kastelli salondan güçlükle ayrılabildi. Tahliyesine karar verilen Kastelli'nin yurt dışına çıkışı yasaklandı.

Dün saat 14.35'te başlayan dava 15 dakika sürdü. Duruşmaya abisinin ölümü üzerine Adana'ya gidip dün İstanbul'a dönen Hâkim **Hüseyin Yücel** çıktı. Duruşma başlamadan önce salondaki yerlerini alan dinleyicilerin sayısı 50'den fazla idi. Kastelli'nin tahliyesini bekleyen yakınlarının sayısı 100'ü geçiyordu. Cezaevi kıyafetleri içerisinde duruşma salonundaki yerini alan Kastelli açık sarı bir gömlek giymiş elbiselerine uygun olarak lacivert bir kravat takmıştı.

Duruşmayı açan Hâkim **Hüseyin Yücel,** Ankara 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nin bilirkişi tespiti için yetki isteyen yazısını okuttu. Görüşü sorulan Savcı **Oğuz Keser,** mahkemeye istenen yetkinin verilmesini belirterek, **"Deliller toplanmış olduğundan tutuklu kaldığı süreler de göz önüne alınarak sanığın tahliyesine"** karar verilmesini istedi. Söz alan Prof. **Çetin Özek,** aradan 74 gün geçmesine karşın bilirkişi incelemesi yapacak heyetin oluşturulamadığını belirterek, **"müvekkilimin mağduriyetinin önlenmesi için tahliye edilmesini istiyorum"** dedi.

KARAR

Yargıç **Hüseyin Yücel**'in **"Gereği düşünüldü"** sözüyle birlikte Kastelli ve salonda bulunanların hepsi heyecanla ayağa kalktı. Yargıç ara kararını yazdırmaya başladığı sırada herkes nefeslerini kesmiş pür dikkat tahliye kararının verilmesini bekliyordu. Hâkim ön-

ce bilirkişi teşkili için Ankara 7. Asliye Ceza Mahkemesi'ne tam yetki verilmesine, bilirkişilerin güvenilir ve tarafsız kişilerden oluşmasına karar verdi. Mahkeme ikinci kararında ise, Kastelli'nin tahliyesini yazdırdı. Hâkim, Kastelli'nin tahliyesini yazdırırken şunları söyledi: **"Bilirkişi tetkikatı henüz başlamadığından uzaması ihtimali göz önüne alınarak sanığın tahliyesine....."** Kastelli'nin ayrıca yurt dışına çıkışı yasaklandı.

Tahliye sonrası Kastelli konuştu:

Devlet alacaklarımı tahsil eder, borçlarımı da öder

DENİZ SOM/*25 Mayıs 1983*

Ve Cevher Özden 20 haziran 1982'de sessizce ayrıldığı evine, İsviçre ve Tunus'a gidip Bayrampaşa Cezaevinde yattıktan sonra, dün saat 18.40'ta kesilen kurbanın üzerinden atlayıp, **"Bismillahlarla"** döndü. Çiftehafuzlar, Cemil Topuzlu caddesi, 58 numaradaki eski **"Dormen Yalısı"**ndaki evin önünde **"adam"**larıyla bekleyen oğulları **Nedim Özden** ve **Necdet Bahadır** gazetecilerin Belediye'nin kaldırımında durmasına bile izin vermezlerken, **Cevher Özden** evine gelince kendisini İsviçre'de, Tunus'ta izleyen gazetecilerin ayrı ayrı hatırını sordu.

Oğul **Cemil Bahadır**'ın kullandığı metalik gri renkte BMW otomobille eşi **Mukadder Özden**, kızı ve torunuyla birlikte cezaevinden ayrılan Banker Kastelli, yakınları ve gazetecilerin oluşturduğu uzun bir otomobil konvoyu ile yola çıktı. Cezaevinden ayrılırken, gayet neşeli görülen Kastelli fotoğraf çeken gazetecilere gülerek, **"doymayacak mısınız?"** dedi. Kastelli otomobilinde **Mukadder Özden**'e sarılıp hasret giderdi.

Evine gelince, bahçede bekleyen kasap kurbanı kesti ve **Cevher Özden** önce yalnız, sonra poz vermek için eşiyle birlikte alnına kan sürerek **"Bismillahla"** kurbanın üzerinden atladı. Balkondaki komşularına da el sallayıp öpücük gönderen **Cevher Özden**, çevresini saran gazetecilerin **"hoşgeldiniz"** sözlerine hemen şu yanıtı verdi:

"— Yorum yok. Her şey tasfiyeden sonra. Devlet gayet sağlam vaziyette gidiyor."

Siyah ayakkabı, siyah çorap, siyah pantolon ve safari tipi beyaz gömlekli olan Kastelli bir ara parmağındaki nişan yüzüğünü gösterdi ve **"pırlanta yok"** dedi. Eşi **Mukadder Özden** ise sade bir makyaj yapmış ve krem rengi bir keten takım giymiş, fakat birkaç altın ve pırlanta takı takmıştı. Kastelli gazetecilerin konuşmak için ısrar etmeleri üzerine, **"hepinizi almaz"** demesine karşılık daha sonra evinin salonunda basın mensupları ile kısa bir görüşme yaptı. **Cevher Özden**'e ilk sorulan soru, **"Sağmacılar'da en zor ne geldi"** oldu. Cevher Özden, **"Hayatta kolay olan şey yok. Yeter ki içinde azim olsun. Vicdanın rahat olsun"** yanıtını verdi. İçerideyken eşinin ve çocuklarının hasretine **"dayanamadığını"** söyleyen Banker Kastelli, bir ara gazetecilerle olan Tunus anılarını anlattı:

"— Kapının dibinde 8-10 kişi vardınız. Aramızda 10 metre mesafe yoktu. Habip diyordu ki Mistır Özden. Yes, Jurnalist. (boğazını keser gibi yaparak) kıııh! Sizin yüzünüzden Emniyet Müdürlüğü'nden hapishaneye gittim. Eğer siz gelmeseydiniz, ben Emniyet Müdürlüğü'nde paşa gibi yaşayacaktım. Siz geldiniz adam geldi dedi ki; Kardeşim ben bunların eee, nedir o, ne derler onlara, öldüren adamlara de diyorlar?

— **Katil!...**

— **Yok canım! Eee, anarşist. Anarşist mi ne olduğunu bilmiyorum. Onun için kusura bakma seni göndereceğiz. İyi ki göndermiş beni. Yoksa Emniyet Müdürlüğü'nde sefilleri oynayacaktım."**

Kastelli'nin Tunus'ta Emniyet Müdürlüğü'nde mi, yoksa hapishanede mi rahat ettiği anlaşılamazken, konu dünkü duruşmaya geldi.

— Tahliye olup olmayacağınız belli değildi ki!

— **Görmüyor muydunuz, zangır zangır titriyordum. Tahliye edilmişim. Ben farkında değilim.**

— Ama bugün ilk defa gömlek giyip kravat taktınız.

— **Gömlek bana hizmet eden çocuğun gömleği idi.**

26 Mayıs 1983

Kravat da gardiyanın kravatıydı. Kazak giysem terden geberecektim.

Bundan sonraki programı için "**dinleneceğim**" diyen Banker Kastelli ile basın mensupları arasında şu konuşma geçti:

— Tasfiyeden sonra ne olacak?

— **Mutlaka müsbet olacak.**

— Mahkemede alacağım şu, borcum şu, geride kalanı dağıtacağım demiştiniz?

— **15 milyar alacağım var.**

— Borcunuz ne kadar?

— **Hesaplardan çok uzağım. Ben Yönetim Kurulu Başkanıyım. Bütün sorumluluk bana yükleniyor. Benim tasarruf sahipleri ile ilgim yok.**

— Bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz ?

— **Tasfiye bittikten sonra her şeyi konuşuruz. Şimdi tasfiye ve aklanma.**

— Uzun sürse bile sonuna kadar bekleyecek misiniz?

— **Devletin gücü benden çok kuvvetli. Devlet alacaklarımı tahsil eder, borçlarımı da devlet öder.**

— Bu duruma neden olan en önemli faktör nedir?

— **Madem ki mevduat sertifikası satılmayacaktı, neden 1 temmuz 1980'de ilan edilmedi. 16 ay satışına müsaade edildi. Tamam mı? Madem ki mevduat sertifikalarının faizlerinden vergi stopajı yapılacaktı, neden "1980 yılında vergi stopajı yapılacak kurumlardan" da diye deklarasyon yapıldı?**

— O zaman Hisarbank'tan alacaklar konusunda sorun var mıydı?

— **Hayır... Materyal kalmadığı için bu durumu yarattı. Eğer biz zamanında mevduat sertifikası satmasaydık, tahvil'le yürüyecektik.**

— Hisarbank'ın bir oyunu var mıydı?

— **Yooo. Bir suiniyet olacağını sanmıyorum.**

Bu arada Kastelli'nin sürekli çalan telefonlarından birisi daha geldi. İsviçre'den oğlu arıyordu. Onunla görüşmek için hole gitti ve "**yavrum**" diye bağırarak oğluyla hasret giderdi. O arada salonda bulunan "**yakın**"ları gazetecilerden artık fazla soru sormamalarını istediler ve Kastelli'nin uzun bir aradan sonra gazetecilerle olan sohbeti de böylece bitti.

Aksaraylı Kelison, "yüzde iki milyar garantili" kellik ilacı imal etti

YALÇIN PEKŞEN — / *27 Mayıs 1983*

"SAÇLARINIZ DÖKÜLÜYOR MU? Cihan Kelison mamülleri ile bu sorununuza kesin çözüm getirdik. İDDİALIYIM. Uzun araştırmalar sonucu saç dökülmesi, yağlanması, kepeklenmesi, yüzünüzdeki

sivilcelerinizi, saçkıran hastalığını salonumuzda kesin ve garantili tedavi ediyoruz."

Çizer ve fotoğrafçı Beysun Gökçin'le gazetelerde yayınlanan bu ilanın altında yazılı adrese giderken, içerde saçları dökülmüş bir işadamı ile karşılaşmanın eğlenceli olacağını konuşuyoruz. Fakat Gökçin böyle bir şey olabileceğine inanmıyor. **"O kadar da olmaz artık"** diyor. Ben olabileceğini söylüyorum ve bir zamanlar yine gazete ilanıyla boy uzattığını ileri süren bir firmaya gittiğimde, röportajı firmanın sahibi olan 155 cm boyundaki **"müteşebbis"** bir işadamı ile yapmak zorunda kaldığımı anlatıyorum.

10 HAFTALIK TEDAVİ

Fakat bu sefer öyle olmuyor. Cihan Kelison firmasında çalışan herkes aşağı yukarı saçlı. Yine de içerde garip bir manzara var. Saçlarının yerinde mor ile kırmızı karışımı renkte bir madde sıvanmış, genç erkekler ve yaşlı kadınlar idam mahkûmları gibi oturmuş bekliyorlar.

Daha sonra bu maddenin müesesesenin kurucusu ve saç dökülmesi ilacının **"mucidi"** İbrahim Coşkun'un **"Kendi elleriyle yarattığı"** krem olduğunu öğreniyoruz. Anlattığına göre saç dökülmesinden yakınanların başlarına bu madde sürülüyor. Bir saat kadar bekletiliyor. Daha sonra soğuk suyla yıkanıyor. Bu işlem her hafta yineleniyor ve tüm tedavi 10 hafta sürüyor.

10 haftanın sonunda saç dökülmesi durmuşsa **"demek ki, iyi geldi"** düşüncesiyle tedavi yineleniyor. Eğer dökülme durmamışsa bu kez **"demek ki tedavi yeterli olmadı"** düşüncesiyle yineleniyor. Yani Cihan Kelison firmasına girenin bir daha kurtuluşu yok. 10 haftalık tedavinin ücreti ilaç ve bakım masrafları ile birlikte 10.000 lira tutuyor.

"YÜZDE İKİ MİLYAR" GARANTİ

Müessesenin kurucusu ve ilaçların mucidi İbrahim Coşkun ile konuşurken insan Türk milletinin yeteneklerine şaşmadan edemiyor. Coşkun **"haddizatında"** bir kadın-erkek kuaförü. Fakat saçları dökülmüş insanları gördükçe **"içi içini yiyen, kendi kendini bitircesine üzülen"** bir kuaför. 20-25 yaşlarında iken, 12 tür kimyasal madde ile iki doğa maddesini birbirine karıştırıyor. Ve sonuçta anlıyor ki, bulduğu ilaç **"yüzde iki milyar etki yapan, dünyada eşi bulunmayan bir ilaçtır. İşte şimdi bunu herkese haykırmak istemektedir."** Haykırmak istemektedir, ama ilacın for-

26 Mayıs 1983

27 Mayıs 1983

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
Yol Kesen Irmak
H. V. VELİDEDEOĞLU

Cumhuriyet

60. Yıl; Sayı: 21103 Kurucusu: Yunus NADİ 40 TL. 28 Mayıs 1983 Cumartesi

GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ün SÖYLEV'ini BELGELER'i

Cumhuriyet Seçim 83
Bu pazartesi'nden itibaren her hafta Cumhuriyet'le birlikte

Cumhuriyet Seçim 83
Her pazartesi Cumhuriyet özel bir ek veriyor

20. yüzyılın Haçlı seferi: ERMENİ TERÖRÜ
Cengiz ÇANDAR
Lübnan'da Ermeni terörünün kaynaklarını yapısını, hedeflerini inceledi
Pazartesi Cumhuriyet'e

Dışişleri: Harekât, amacına ulaşmıştır

"Irak hududunda mahdut amaçlı bir harekât yapıldı"

Türk - Irak budut bölgesinde güvenliğimizi ihlâl eden ve askeri birliklerimize ateş açan silahlı grupları hedef alan harekâttan önce Irak'la görüş alışverişinde bulunuldu.

(Arkası Sa. 11, Sü. 4 de)

ABD Genelkurmay Başkanı Erzurum'a gidiyor

NATO tatbikatı Doğu Anadolu'da başlıyor

Tatbikat sırasında, NATO tarihinde ilk kez merkez karargâhtan binlerce kilometre uzakta bir komuta değişikliği gerçekleştirilecek ve Çevik Kuvvet Komutanlığı devir töreni Sarıkamış'ta yapılacak.

ABD hükümeti, Yunanistan'ın

Bayülken: ABD yardımı yetersiz

Partiler
Erdal İnönü'nün listesi bugün belli oluyor

Sunalp: Demokrasiye inananların hareketi İzmir'de başladı

mülünü de kimseye söylememektedir. Hatta formül kimsenin eline geçmesin diye saç dökülmesini önleyen macunu ailecek üretiyorlar. Formülünü evde bırakmaya bile korktuğu için işe gidip gelirken çantasında taşıyor.

İZİN YOK

İbrahim Coşkun **"şerefiyle söylüyor ki"** bu işi para kazanmak veya maddi menfaat için değil **"sırf vatanına faydalı olmak ve Türkiye'den de bir mucid çıktığını dünya duysun, vatana bir döviz kaynağı olsun"** diye yapıyor. Fakat, yarattığı ilacı bir türlü dünyaya **"haykıramıyor"**. Çünkü elinde ne bir patent, ne de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın bir izni var. İzin olmayınca, Coşkun bu işi **"izinsiz"** yürütüyor ve Cihan Kelison firmasına başvuranların saçlarını **"iyi ediyor"**. Oysa, bir patent olsa, bir de elinden tutan biri olsa, Türkiye'ye dünyanın dövizi girecek, ama bundan kimsenin haberi yok. Söylediğine göre, **"millet** (yani gazeteciler) **Ahu Tuğba ile uğraşmaktan, İbrahim Coşkun'dan söz etmeye vakit bulamıyor."**

"FITTIRIYOR"

İbrahim Coşkun ilacın formülünü kimseye emanet edemediği için oğluyla birlikte ve kol gücüyle çamaşır leğeninde **"yaratırken"** resmen **"fıttırıyor"**. Çünkü, **"yüzde iki milyar"** etkinliği olan bu ilacın içine koyduğu maddeleri ölçecek ne terazisi, hatta ne de derecesi var. **"Öyle koyuyor, ama doğru mu yapıyor, yanlış mı bilmiyor."** Oysa, devlet kendisine 20 milyon kadar bir para verse, hassas bir laboratuar kurup bu işleri bilimsel bir şekilde yürütse fena mı olur?

Yine de **"Allaha şükür"** para kazanıyor, yani geçiniyor. Halkımızın doktorlardan ve eczanelerden dili yandığı için kendisine koşuyor. Bu koşanlardan ikisi ile konuşuyoruz. Biri 27 yaşında. Buraya ikinci gelişi. **"Farketmedi"** diyor. Diğer müşteri 5 kez geldiğini ve **"fark ettiğini"** söylüyor. Fakat, bu sonuncusunun saçlarına bakınca insan **"artık farketse de farketmez"** diye düşünüyor.

İŞİN BİLİMSEL YANI

İbrahim Coşkun sadece iyi bir işadamı değil, aynı zamanda işin bilimsel yanına da önem veren bir mucid. 20-25 yaşında bir kuaförken, kendi kendine saç dökülmesinin bir hastalık olduğunu bulduktan sonra, düşüne düşüne bunun nedenini de buluyor. **"Mesela, diyor, yağlanmadan mütevellit saç kanalı tıkanıyor. Saç ölüyor. Koyduğum madde her neyse yağı çözüyor, kanalı açıyor. 10 haftada köke kadar açılıyor. Kök oksijen alıp, karbondioksit veriyor. Böylece güçleniyor."**

"Profesörlerin bile bulamadığı" bu formülü kendi kendine icad eden Malatyalı İbrahim Coşkun'un en büyük korkusu hükümetten izin ve yardım beklerken saçlarının döküleceği korkusu. **"Vallahi izin beklerken, üzüntüden saçlarım dökülecek kardeşim"** diye yakınıyor. **"Neden korkuyorsunuz,** diye soruyorum Coşkun'a, **"Dökülürse Cihan Kelison ilacı var ya."**

YOL KESEN IRMAK
H.V.Velidedeoğlu
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul, 150 Lira

Cumhuriyet

BELGELER
Türkçeleştiren: H.V. Velidedeoğlu
Atatürk'ün Söylev'i 3 cilt de tamamlıyor
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41
Cağaloğlu - İSTANBUL 300 Lira

60. Yıl Sayı: 21105 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL. 30 Mayıs 1983 Pazartesi

İnönü: 12 Eylül öncesine düşmemenin yolu kısıtlayıcı değil, düzenleyici olmaktır

Kurucular listesi

1 — Erdal İnönü (Boğaziçi Üniversitesi eski öğretim üyesi)
2 — Prof. Dr. Türkan Akyol (Ankara Üniversitesi eski rektörü)
3 — Halil Akyüz (Dış hekimi)
4 — Doç. Dr. Türker Alkan (Ankara Üniversitesi SBF öğretim üyesi)
5 — Tahir Alp (Ankara eski valisi)
6 — Uğur Dalmaz (Tes-Büro-İş eski genel başkanı)
7 — İsmail Hakkı Birler (Eski parlamenter Devlet eski Bakanı)
8 — Vecdi Çapa (Sanayici)
9 — Ahmet Salih Cebi (Anayasa Mahkemesi emekli üyesi)
10 — Hasan Çetinkaya (Eski parlamenter)
11 — Ahmet Durakoğlu (Dişhekimleri eski reis başkanı)
12 — Oktay Ekşi (Gazeteci - yazar)
13 — Prof. Ekrem Fişek (A. Ü. eski rektörü)
14 — Dr. Kerim Gökyaman (ODTÜ öğretim üyesi)
15 — Yiğit Gülöksüz (Köyişleri Bakanlığı eski müsteşarı)
16 — Erhan Işıl (Maliyeci)
17 — Doç. Dr. Kemal İnan (ODTÜ öğretim üyesi)
18 — Kamil Karavelioğlu (MGK eski üyesi)
19 — Cemal Kartay (Emekli vali)
20 — Prof. Dr. Sabri Kendir (A. Ü. SBF öğretim üyesi)
21 — Prof. Dr. Mehmet Kocaman (ODTÜ eski rektör vekili)
22 — Dr. Şevket Köksal (Eski parlamenter)
23 — Erol Köse (İzmit eski Belediye Başkanı)
24 — Kâmil Kotlar (Avukat, Gaziantep Baro Başkanı)
25 — Cahit Külebi (TDK eski yazmanı)
26 — Gülkan Hamitoğlu (Öğretmen)
27 — Güdal Oral (Enerji ve Tabii Kaynaklar eski bakanı)
28 — Ünal Ozan (Adapazarı eski Belediye Başkanı)
29 — İbrahim Özen (Emekli vali)
30 — Gündüz Pamuk (Yeşilin eski genel müdürü)
31 — Muzaffer Saraç (Yol-İş Federasyonu başkanı)
32 — Süleyman Sarıoğlu (İşadamı)
33 — Kemal Sarıay (Ağaç-İş genel başkanı)
34 — Atilla Sav (Barolar Birliği Başkanı)
35 — Cevdet Sebri (Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı)
36 — Cemal Seymen (Üçüz eski Belediye Başkanı)
37 — Doç Dr. Hatice Şahin (Turan Ünsal'ın eski kabinesi yardımcısı)
38 — Prof Dr. Cahit Talas (Ankara Üniversitesi SBF eski öğretim üyesi Çalışma eski Bakanı)
39 — Güler Tanyolaç (Orta öğretim eski genel müfettişi)
40 — Seyfi Tanrıkulu (Emekli subay)
41 — Refet Tüzün (Avukat Yazarlar eski başkanı)
42 — Kazım Yenice (Danıştay 12. Daire eski başkanı)

İnönü'nün kurucuları listesinde kim kimdir?
13. SAYFADA

Sosyal Demokrat Parti'nin kurucu heyetini açıklayan Erdal İnönü «hepimize düşen sorumluluk Türk Silahlı Kuvvetleri'ne görevini tamamlamasında yardımcı olmaktır» dedi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal Demokrat Parti kurma çalışmaları içinde olan Erdal İnönü, partisinin 42 kişiden oluşan kurucu listesini dün açıkladı. İnönü, kurulacak olan partinin ana ilkelerini açıklarken «hepimize düşen sorumluluk vatan savunmasına dönmeğini açıklamış olan Türk Silahlı Kuvvetlerine görevini tamamlamasında yardımcı olmaktır» dedi.

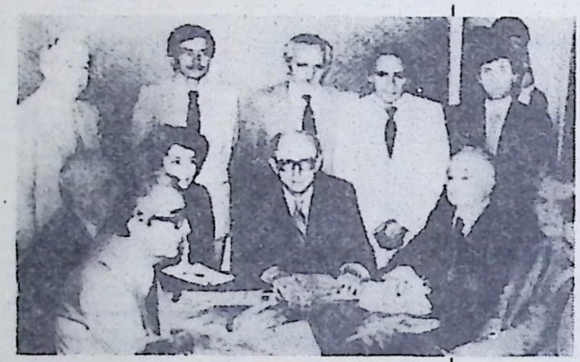
İnönü, Türkiye'nin 12 Eylül öncesine dönmemesi ve ülke bütünlüğünün ve ulusal birliğin tehlikeye düşmesini önlemenin en sağlıklı yolunun kısıtlayıcı değil düzenleyici olmak» olduğunu belirtti. İnönü, «partimiz, Atatürk ilkeleri olan cumhuriyetçiliğe, ulusçuluğa, devletçiliğe, halkçılığa, laikliğe ve devrimciliğe tam bilinçle bağlıdır» biçiminde konuştu.

Erdal İnönü, Selanik Caddesi 31/3—4'daki geçici merkezde yaptığı açıklamada aynen şu görüşlere yer verdi:

«12 Eylül 1980 öncesinde siyasal, ekonomik ve toplumsal bir bunalım içine düşmüş olan ülkemiz kardeş kavgasından ve iç savaş eşiğine varan anarşi ve terör ortamından Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime sorumlu olarak el koymasıyla kurtulmuştur.

Şimdi hepimize düşen sorumluluk sayın Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in 12 Eylül harekâtının hemen ardından belirttikleri gibi, demokratik sistemi yeniden kurduktan sonra her zamanki vakar ve vazife aşkıyla asıl vazifesi olan vatan savunmasına döneceğini açıklamış olan Türk Silahlı Kuvvetlerine görevini tamamlamasında yardımcı olmaktır.

Kurmakta olduğumuz parti, Türkiye'nin yeniden 12 Eylül öncesinin çalkantılarına düşmesini ülke bütünlüğünün ve ulusal birliğinin tehlikeye düşmesine, demokratik düzenin siyasal bunalıma ... [illegible]

KURUCULAR AÇIKLANIYOR — Prof. Erdal İnönü uzun bir çalışmadan sonra belirlenen 42 kişilik kurucular heyetinde yer alanları Sosyal Demokrat partisinin Selanik Caddesi'ndeki geçici merkezinde açıkladı.

... [illegible] Partimiz hukuka bağlılığı varlığının temeli saymaktadır. Bu nedenle başta Anayasa olmak üzere yasalara saygı ve bağlılık çalışmalarımızın temel ilkesi olacaktır. Partimiz bir yandan sakıncalı yönler veya kurallar meydana çıkarsa onlara saygı gösterecek fakat değiştirilmesi için öngörülen hukuki yolları arayacaktır.

Partimiz Atatürk ilkeleri olan cumhuriyetçiliğe, ulusçuluğa, devletçiliğe, halkçılığa, laikliğe ve devrimciliğe tam bilinçle bağlıdır.

İnsan haklarına saygılıdır. Ekonomik kalkınmayı çağdaş teknolojik gelişme içinde üretimi çoğaltmada görmektedir. ... [illegible]

Amacımız olan sosyal refah devletine varabilmek için özellikle üretimin arttırılması zorunludur. ... [illegible] Böylece halkı bir Sosyal Demokrat Partinin programıyla temelde benzerlik taşıyacak fakat ilkemizde gerçeklerini de gözönünde tutacaktır.»

Erdal İnönü, açıkladığı listede yer alan bazı kişilerin yasal işlemlerini ve istifalarını tamamladıklarını ifade ederek, ... [illegible]
(Arkası Sa. 13, Sü. 3 de)

Olağanüstu Hal Yasa Tasarısı valilere genis yetkiler veriyor

DM'nin yedi iktisas komisyonunda görüşülen tasarı bugün esas komisyonda ele alınacak.

ANKARA, (a.a.) — Anayasa'nın 119. ve 120. maddeleri uyarınca, ilan edilecek olağanüstü halleri düzenleyen kanun tasarısı yarın Milli Savunma, İçişleri ve Dışişleri Komisyonunda ele alınacak.

Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısı, daha önce Danışma Meclisi'nin yeni intibak komisyonunda görüşülmüştü. Tasarı bugün esas komisyon olan Milli Savunma, İçişleri ve Dışişleri Komisyonunda görüşülecek.

Olağanüstü Hal ilan edilen il'de, Vali olağanüstü hal'in dayandığı sebepleri gözönüne alarak her türlü tedbiri almaya yetkili olacak Valiler, tabii afet ve tehlikeli salgın hastalığı hallerinde şu yetkilerini kullanacaklar

■ Bölgenin belirli yerlerine yerleşimi yasaklamak, belirli yerleşim yerlerine giriş ve çıkışı sınırlamak, belirli yerleşim yerlerini boşaltmak, başka yerlere nakletmek.

■ Resmi ve özel her derecedeki eğitim ve öğretim kurumlarında öğrenime ara vermek ve öğrenci yurtlarını sürekli veya süresiz olarak kapatmak.

■ Gazino lokanta, birahane, meyhane, sinema, tiyatro gibi her türlü eğlence yerleri, oyun salonları, otel-motel tatil köylerini de denetlemek, açılış kapanış saatini belirlemek, gerektiğinde kapatmak.

■ Grev ve lokavt uygulamalarını izne bağlamak veya yasaklamak.

■ Bölgede olağanüstü hal'in yürütülmesi ile ilgili personelin yıllık izinlerini sınırlamak veya kaldırmak, bölge içindeki tüm haberleşme araç ve gereçlerinden yararlanmak ve bunlara el koymak.

■ Olağanüstü hal'in gerektirdiği para mal ve çalışma yükümlülüklerinin ne suretle yerine getirileceğinin esaslarını belirlemek.»

20. yüzyılın Haçlı seferi: Ermeni Terörü

Cengiz ÇANDAR

Asıl hedef, Türkiye'yi parçalayıp, bağımsız bir Ermeni devleti kurmak

Beyrut'ta Taşnak'ın önemli karargâhı Kültür Evi nöbetçiler, ışıldaklar, TV kameralarıyla korunmaya çalışılıyor.

Farklı Ermeni kliplerinin üyeleri diğerlerinin «hain» suçlamasıyla karşılaşmamak için hiçbir Türkle diyaloga girmiyor.

Taşnak yetkililerinin görüşme talebine yanıtı: «Gerek yok.»

YAZISI 13 SAYFADA

SUNUŞ

Mart ayında Türkiye'nin Belgrad Büyükelçisi Galip Balkar'ın hain katledilmesi bir süredir Türkiye'nin ve uluslararası siyasal yaşamın gündemine giren Ermeni terörü sorununu bir kez daha ön plana çıkardı.

Bugüne dek nice değerli diplomatımızın ve Esenboğa örneğinde olduğu gibi günahsız insanlarımızın canını alan Ermeni terörünün ulusumuzun kollektif bilincinde uyandırdığı tepkilere ek olarak Ermeni terör eylemlerinin Türkiye'nin toprak bütünlüğüne ve ulusal varlığına kastеden uluslararası stratejilerle bağını sezerek konuya girmenin gerekliliğini düşündük.

Zaten Türk diplomasisi de bu konuda daha önce rastlanmadık bir hareketliliğin içine girmişti. Dışişleri Bakanı İlter Türkmen ardardına Beyrut'a ve Şam'a gitmişti. 24 Nisan'ın dünya çapında Ermeni faaliyetinin doruk noktasına ulaştığı gün olduğunu akılda tutarak nisan ayında Beyrut yolunu tuttuk. Bir Türk gazetecisinin ırkçı intikam duyguları taşıyan Lübnan'daki Ermeni toplumunda bilgi toplamaya çalışmasının getirdiği sorunlarla karşılaştık. Bazı engelleri aşamadık. Bununla birlikte, bugün yayına başladığımız 9 günlük yazı dizisi, Beyrut ... [illegible]

(Arkası Sa. 13, Sü. 4 de)

CENGİZ ÇANDAR

olayların ardındaki GERÇEK

Halk ve TV

Ulaştırma Bakanı Mehmet Turgut «Lüks» kısılmasının kaçınılmaz olduğunu» ve bunun «özellikle sanayi sektöründe ve televizyonda olacağını» söylemiştir.

Türkiye'de altyapı eksikliği her alanda kendini göstermektedir. İstanbul gibi nüfus yüzde 10'u barındıran bir metropol «Susuz yaz» geçirmektedir. Resmi kurumlar ve belediye «Kentimizi temiz tutalım» kampanyasına girişirken evlerde bulaşık ve çamaşır yıkayacak su yoktur.

Bundan daha büyük çelişki hükümet içinde görülüyor. Bir yandan bakanlar parlak sözler söylüyorlar önümüzdeki yıllarda yüzde 6 kalkınma hızı öngörülüyor ekonomide kapsayı dündüğü ...

(Arkası Sa. 13, Sü. 4 de)

Cumhuriyet
Seçim 83

Bugün ve her pazartesi Cumhuriyet'le birlikte

Sosyal demokrat kanadın listesi

Yalçın DOĞAN

ANKARA — Sosyal Demokrasi genç bir kadro ister. ... [illegible]

... Daha önce de belirtildiği gibi, oluşan herhangi bir kadroya hangi eleştiriler getirilirse, şimdi de İnönü ekibine benzer eleştirilerde bulunulabilir. Bunlar da doğruluk payı da yüksek olabilir. Ne var ki, özellikle İnönü olayında unutulmaması gereken çok temel bir yön var: Sosyal demokrat bir parti kur ...

(Arkası Sa. 13, Sü. 4 de)

Apartmanda yaşamanın yasası
Kat Mülkiyeti
Aydın AYBAY
yeni yasanın kat sakinlerine getirdiği yeni yükümlülükleri anlatıyor
bugün 8.sayfada

Türkmen aniden Irak'a gitti

Dışişleri Bakanının Bağdat'ta Türk - Irak sınırındaki durumu görüşeceği bildirildi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Dışişleri Bakanı İlter Türkmen dün beklenmedik bir şekilde Irak'a gitti.

Türkmen'in Bağdat'taki Baas yönetimi yetkilileri ile Türk - Irak sınırındaki durum üzerinde görüş alışverişinde bulunacağı bildirildi.

Bilindiği gibi, tedirginlik yaratan bazı silahlı grupların eylemleri üzerinde Türk-Irak sınırında geçen hafta ortasında bir askeri harekat yapılmıştı. Söz konusu harekattan önce Irak hükümeti ile danışmalar yapılmış, Baas yönetimi mayıs ayının ortasında bu konuda Türkiye ile her türlü işbirliğine hazır olduğunu Ankara'ya resmen duyurmuştu.

Türkmen'in, Bağdat'taki temaslarında sonuca ulaştığı açıklanan harekât sonrasında, Türkiye ve Irak'ı ilgilendiren bazı konuları görüşmesi bekleniyor.

Dışişleri Bakanı dün sabah askeri bir uçakla Bağdat'a gitti. Türkmen'in Irak'a gidişi haberden gizli tutuldu.

Kuşçulu: 130 şirkete oksijen verilmeli

ANKARA (a.a.) — Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği'nin 38. genel kurul toplantısında dün bir konuşma yapan yönetim kurulu başkan vekili ve İstanbul Ticaret Odası Başkanı Nuh Kuşçulu, «130 şirket sıkıntı içinde, bunlara oksijen verilmesi gerekir. Hükümet - iş alemi birleşerek hareket ederlerse birçok sorun halledilir» dedi.

Kuşçulu, konuşmasında yatırımlar üzerinde de durarak yönetimde gereken tecrübenin yatırımlara yöneltilmediğini, bugün 130 şirketin sıkıntı içinde bulunduğunu, bunlara oksijen verilmesinin şart olduğunu belirtti.

ANA - P.'ye İstanbul'da 80 kişilik bir grup katıldı

Sunalp, İzmir'deki çalışmalarını tamamladı

TDK Genel yazmanlığına Kemal Demiray getirildi

Sedat Akman: Bugünkü koşullarda sosyal demokrat parti kurulamaz

Haberleri 13. sayfada

● Reagan, Kremlin'i Lübnanda gerginliği artırmakla suçladı.
● F—16, ABD'nin en üstün savaş uçağı.
● Sovyetler: BM'nin Kıbrıs kararı derhal uygulanmalı.
3 Sayfada
● Sanayileşmiş Batılı liderler pelerinde ... [illegible]
● KTFD'de yabancı bankalar tasfiye ediliyor
9 Sayfada
● İngiltere «Tornado» uçakları için resmi teklifte bulundu.
● Şilide: Göçmen partilere sosyal güvenlik getirilecek.
● Almanya'da 3 yaşındaki David askerlik için başvuruda bulundu.
14 Sayfada

İstanbul'un fethinin 530. yıldönümü kutlandı.

Haberi 7. sayfada

Kitap Sevgisi

MEHMED KEMAL / *31 Mayıs 1983*

Son bir, iki ay içinde Ankara ve İstanbul'da düzenlenen kitap imzalama günlerine katıldım. Şurasını açıklamak isterim ki gençler kitaba büyük bir ilgi duyuyor. Ekonomik güçleri yetmediğinden olacak, diledikleri kadar kitap alamıyorlar ama, kitapların çevresinde sevecenlikle, içtenlikle dolanıyorlar. Hele bir de keseleri elverse çokça kitap alacaklar eşlerine, dostlarına armağan edecekler.

Kitabın çevresinde dolanan bulaşıcı bir mikrop var, biri bu mikrobu salmış, hemen hemen herkesi hasta etmiş: *"Kitap pahalı"* diyorlar. Kitap gerçekten pahalı mı? Bakkaldan, manavdan, kasaptan aldığımız yiyeceklerle, sebzelerle, meyvelerle, etlerle, balıklarla karşılaştırasınız, kitap, hiç de pahalı değil! Uzun süre kitabın ucuzluğuna alışmışız, yiyeceklerle birlikte kitap da pahalılaşınca, gözlerimize kitabın artışı batmaya başladı. Hani şöyle bir şey söylesem çok mu batıcı olur? Kişi haftanın bir günü iki marul, bir kilo kiraz, bir karpuz yemese bir kitap alır. Bunlara pahalı demiyor da, kitaba mı pahalı diyoruz?

İmza faslının ardı kesildiğinde gençler çevremi alıyorlar, türlü sorular yöneltiyorlar. Bu soruların başında, *"Nasıl yazar olunur?"* geliyor. Sanıyorum bu *"Nasıl yazar olunur?"* sorusunun kapsamı içinde, *"Nasıl öykücü, şair, romancı, eleştirmen, köşe yazarı olunur?"* yatıyor. Dilimin döndüğünce *"Çok yazın"* diyorum; elbette çok okuyun da demek istiyorum. Çok yazın demek, her şeyi oturup yazın demektir. Kişi yazmaya özendi mi, oturup her gördüğünü, her işittiğini, her öğrendiğini yazacak... Nasıl mı yazacak? Nasıl yazarsa yazsın, kendini yazmaya alıştıracak... Bir koşucunun kendini koşmaya alıştırması gibi, durup dinlenmeden koşacak.. Bir genç kız, *"Nasıl yazayım, neyi yazayım?"* diye sordu. *"Her şeyi"* dedim. *"Şu benimle oturup konuştuklarınızı yaz bakalım, ne çıkacak?"* Bilmem oturup yazdı mı?

Şaşırdı genç kız, *"Ben bu konuşmayı yazmak için yapmıyorum ki, bu konuşma yazılır mı?"*

"Dene bakalım."

Soran genç kız, eğer bu yazımı okuma fırsatını bulursa görecektir, her şeyin yazılması, yazılırken bir yerde kullanılması vardır. Belki bir ışık tutar, bilmem ki!

Kitabı sevenler olduğu gibi, kitaptan korkanlar, çekinenler de var. Kitap fuarında gözlemleniyor. Bazı gözler korkutucu bakıyorlar kitaba.. Ürkütüyorlar. Bazıları yasak kitap, tehlikeli kitap arıyorlar. Bunlar yıllarca önce basılmış, bilmem hangi kitap, bilmem hangi ilin sorumlularınca toplatılmış, fuarda bu kitap var mı diye didik didik ediyorlar sergileri.. İçlere kitap korkusu, kitap yasağı sinmesin bir kez, bir daha üstesinden gelinmez korkunun kendisi büyür.

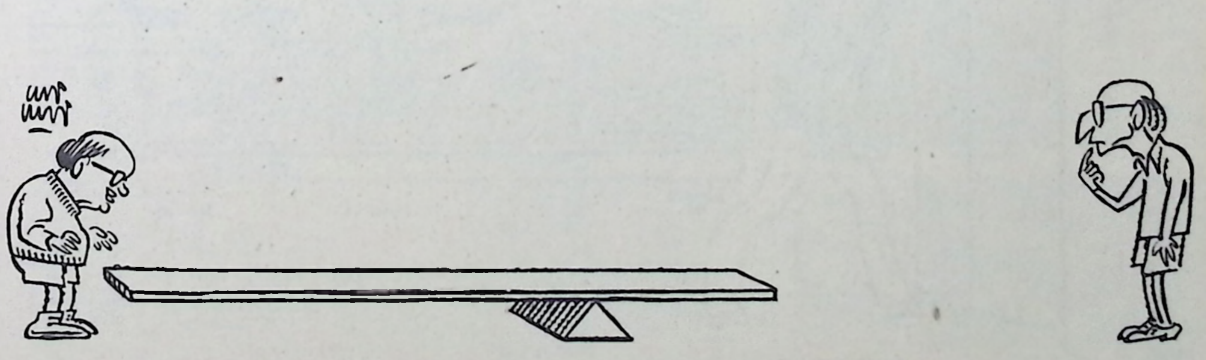
Bir sorumlu kitap fuarını düzenleyenlere sormuş, *"Neden mobilya fuarı açmıyorsunuz da, kitap fuarı açıyorsunuz?"* Bir soru ama, kitap fuarı da açılır, mobilya fuarı da... hatta her ikisi yan yana açılır, ne çıkar bundan?

Onbinlerce kişinin kitap alamasa bile kitap fuarına gelmesi sevindirici bir olgudur. Kitaba yönelen ilgi yetkili ve etkili kişileri de sevindirmelidir. Milli Eğitim Bakanı, son üç yılda okuma-yazma seferberliği sonucu milyonlarca kişinin okumayı ve yazmayı öğrendiğinden kıvançla söz etmiyor muydu? Okuma yazmayı öğrenenler hangi kitapları okuyacaklar? Okuma yazmayla bitmez ki iş, ardından okunacak kitap gelir. İşte o kitaplarda burada, bu fuarlarda halkın ayağına getiriliyor, ellerine sunuluyor. Bir yandan okuma yazma seferberliği, bir yandan yasak kitap korkusu...

Bu iki duygu birarada yaşamaz. Tuhaftır, bir kitaba yasak koydunuz mu, ilgi daha çok artar, daha çok okunur, daha çok aranır. Sanki yasak, kitap daha çok okunsun diye konmuş olur, bir reklam niteliği taşır.

Geçende bir kitabın yakımına karar verildi. Şairi, kitabın zaten yıllardır yeni baskısının yapılmadığını, elde de kalmadığını söylüyordu. Bir kitapçı da yasak kitap aramalarından bıktığı için kitaplığını kapatacağını söylüyordu.

Yasaklansa da, korkutsa da, bunalımlı günlerimizde tek dostumuzdur kitap.. Elimize alır, bir ağacın serinliğine sığınır yapraklarını okşayarak çevirir okuruz... Kitap sevenlerin tek lüksü de budur.

31 Mayıs 1983

Atatürk filmleri üzerine düşünceler

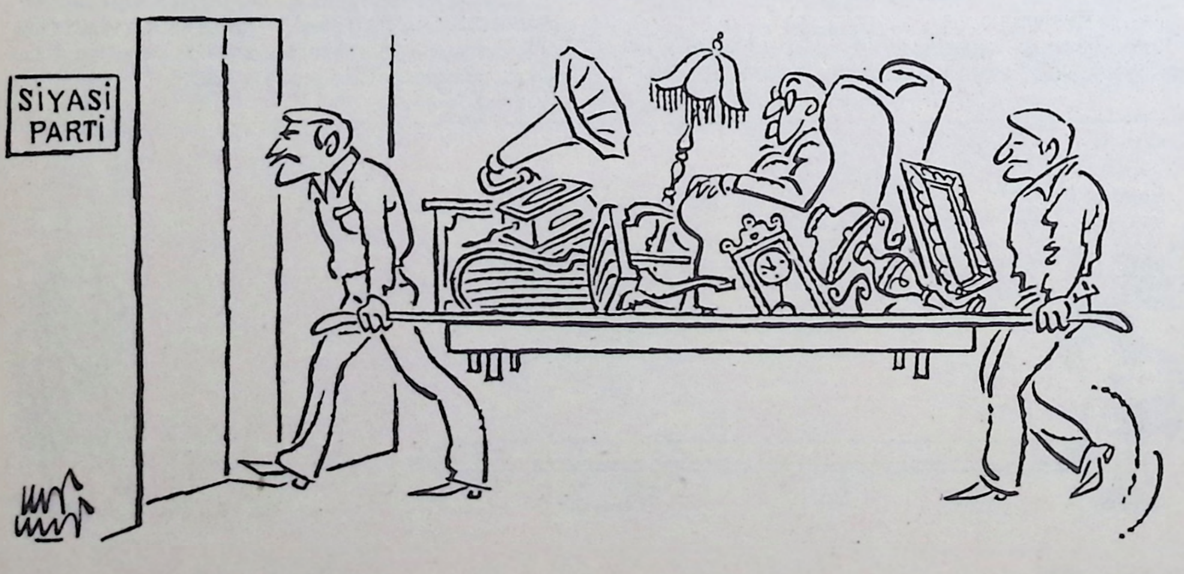
MAHMUT TALİ ÖNGÖREN / *31 Mayıs 1983*

Geçen 19 mayıs akşamı TRT televizyonunda yabancı yönetmenler tarafından Atatürk'le ilgili olarak yapılan filmlerden birini izledik. Bu konuda televizyonumuzda gösterilen ilk yabancı film, Sovyetler Birliği'nin ünlü yönetmenlerinden *Sergei Yutkevitch* tarafından *Atatürk*'ün isteği üzerine Cumhuriyet'in onuncu yıldönümünde, 1924 yılında, *"Ankara Türkiye'nin Kalbidir"* adıyla çevrilen yapıt olmuştu. 10 kasım 1969 günü Ankara televizyonunda gösterildiğinde yoktan yere büyük tepkilere yol açan bu filmden pek çok sahne ülkemizde beceriksizce yapılmış tüm diğer filmlerde kullanılmıştır. Nitekim 19 mayıs 1983 günü televizyonda gösterilen *"Atatürk"* filminin yönetmeni *Marc Mopty* de, herhalde işin pek ayırdında olmadan *"Ankara Türkiye'nin Kalbidir"*'den çeşitli sahneleri kendi filminde de kullanmış. Örneğin eski Ankara'nın uçaktan göründüğü bölüm ve *Atatürk*'ün fraklı çekimleri *Yutkevich*'in 1934 yılında saptadığı sahneler arasınadır.

Ne var ki, *Mopty*'nin filmi, *"Ankara Türkiye'nin Kalbidir"* değin başarılı olması bile, hem beceriksizce yapılmış bir film değil, hem de kimi yenilikleri taşıması bakımından üzerinde durulması gereken bir yapıt. *Yutkevitch'in* filmi Cumhuriyet'in onuncu yılı ile ilgili çok değerli belgesel görüntüleri. *Atatürk*'ün son derece etkileyici görünümlerini ve Onuncu Yıl Söylevini (kendi sesinden yansıtan ilk ve tek belge) içermesi bakımından önem taşıdığı gibi, aynı zamanda da o günlerin Türkiye'sindeki yeni dönemin başlangıç coşkusunu ve yorumunu da ustalıkla ve bugün bile geçerli olabilecek bir sinema diliyle yansıtır. *"Ankara Türkiye'nin Kalbidir" Atatürk*'ün yaşamını değil, daha çok ülkemizin çağdaşlaşmasını anlatıyordu.

Mopty'nın filmi ise *Atatürk*'ün kişiliğini ön plana çıkararak ülkeyi arka plana itmiş. Hatta Dolmabahçe Sarayı'ndaki balo sahnesinde (son sahnelerden biri) *Atatürk* herkesi selamlayıp dansa çağırdıktan ve bir yabancı kadın gazetecinin *"Gelecek Nasıl Olacak?"* sorusuna da *"İyi akşamlar, hanımefendi"* yanıtını verdikten sonra yürüyüp geldiği balkondan denizi izlerken oldukça kaygılıdır. Tüm güçlükleri yüklenmiş önderlerinki gibi insancıl bir kişiliğe sahiptir *Mopty*'nin filmindeki *Atatürk*. Kaygılıdır, ama umutlu mudur? Filmin en son sahnesinde, Dolmabahçe Sarayı'nın balkonundaki mermer parmaklıklara dayanıp omuzlarındaki ağır sorumluluklarla sessizce karanlık denize bakan *Atatürk*, umudunu yeni ülkeyi *"gençliğe emanet ettiğini!"* belirttiğinde mi ortaya koyar? Belki... Ama geleceğin onu kaygılandırdığı kesindir *Mopty*'nin filminde. *Mopty*, bu filmde Türkiye'de gerçekleştirilmesine cesaret edilemeyen bir yola başvurarak, *Atatürk*'ü onun belli dönemlerini ayrı ayrı yansıtan oyuncularla canlandırmış ve bu sahneleri de gerçek *Atatürk*'ün göründüğü sahnelerle ve diğer gerçek görüntüleri içeren belge filmleriyle ustalıkla kaynaştırmış. *Atatürk*'ü ve diğer gerçek kişileri canlandıran oyuncuların bulunduğu sahnelerin kısa tutulması ve bu gibi bölümlerde konuşmalara hiç yer verilmemesi ya da kısa konuşmalarla yetinilmesi, hem *"canlandırma olayı"*'nı yadırgamamızı ve hem de sırıtabilecek durumların engellenmesini sağlıyor.

Mopty'nin filmi ve bugüne değin televizyonumuz tarafından gösterilen yabancı yönetmenlerin çektiği *Atatürk* filmleri hakkında söylenecek daha çok söz var. Önümüzdeki yazılarımda bu konuyu sürdüreceğim.

29 Mayıs 1983

1983 / HAZİRAN

YOL KESEN IRMAK
H.V. Velidedeoğlu
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul, 350 Lira

Cumhuriyet
60. Yıl Sayı: 21107 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 1 Haziran 1983 Çarşamba

Türkçeleş... Atatürk'ün Söylev...
Çağdaş Yayınları Türk... Cağaloğlu - İSTANBUL

Büyük Türkiye Partisi kapatıldı

Eski il, ilçe yöneticileri siyaset yasağı kapsamında

Demirel, Cindoruk, Gölhan, Çağlayangil, Baykal, Bilgiç, Menteşe ve 9 eski parlamenter Çanakkale'de zorunlu ikamete tabi tutuldu

Beş yıllık yasak kapsamındaki eski parlamenterler yeni partilere de üye olamayacak.

BTP kurucuları da MGK izni olmadan parti kurucusu, yöneticisi ve milletvekili adayı olamayacak.

Zorunlu ikamete tabi tutulan 16 eski siyasi yarın akşama kadar Çanakkale'de komutanlığa başvuracak

MGK kararında "feshedilmiş bir siyasi partinin varlık ve felsefesinin devam ettirilmesi ihtirasının meydana getirdiği bir kin ve intikam bayrağı açmaya yeltendikleri apaçık ortaya çıkmıştır" denildi.

Kararın Anayasal ve yasal dayanağı

Milli Güvenlik Konseyi, Büyük Türkiye Partisi'nin kapatılması ve bazı eski siyasilerin zorunlu ikamete tabi tutulmasıyla birlikte siyaset yasağının kapsamını da genişleten kararını alırken, Anayasa'nın Geçici 4. maddesi ile Siyasal Partiler Yasası'nın Geçici 10. maddesine dayandı.

Anayasa'nın sözkonusu Geçici 4. maddesinin 1/B ve 2. paragrafları şöyle:

«GEÇİCİ MADDE 4. — 1) 16 Ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı Kanun'la feshedilmiş bulunan siyasi partilerden...

(Arkası Sa. 11, Sü. 7 de)

Çanakkale'de ikamet edecek 16 siyasi

Süleyman Demirel,
Ali Naili Erdem,
Ekrem Ceyhun,
Sadettin Bilgiç,
Nahit Menteşe,
Yiğit Köker,
İhsan Sabri Çağlayangil,
Sırrı Atalay,
Metin Tüzün,
Celal Doğan,
Deniz Baykal,
Ferhat Aslantaş,
Süleyman Genç,
Yüksel Çakmur,
Hüsamettin Cindoruk,
Mehmet Gölhan.

Süleyman Demirel

İhsan Sabri Çağlayangil

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi dün yayınladığı 79 numaralı bildiriyle Büyük Türkiye Partisi'ni temelli kapattı, aralarında Süleyman Demirel'in de bulunduğu 14'ü eski parlamenter olan 16 siyasetçiye Çanakkale'de ikamet zorunluğu getirdi. MGK'nın kararıyla, BTP'nin kurucuları ile feshedilen siyasi partilerin 11 eylül 1980 tarihindeki il ve ilçe başkanları ile il yönetim kurulu üyeleri ve 12 eylül 1980'den sonra görevinden alınan Belediye Başkanları MGK'nın yazılı izni olmadıkça yeni bir siyasi partinin kurucusu ve yöneticisi olamayacaklar. Ayrıca, beş yıllık siyasi kısıtlılığı bulunan milletvekili ve senatörlerin parti kuramama yasağına ilaveten, yeni kurulmuş partilere üye olamayacakları da bildirildi.

MGK'nın ikamete zorunlu kıldığı eski siyasilerin adları şöyle: Süleyman Demirel, Ali Naili Erdem, Ekrem Ceyhun, Sadettin Bilgiç, Nahit Menteşe, Yiğit Köker, İhsan Sabri Çağlayangil, Sırrı Atalay, Metin Tüzün, Celal Doğan, Deniz Baykal, Ferhat Aslantaş, Süleyman Genç, Yüksel Çakmur.

Bunun dışında BTP'nin kurucuları arasında yer alan Hüsamettin Cindoruk ile Mehmet Gölhan'ın da Çanakkale'de ikamete tabi tutulması kararlaştırıldı.

14'ü eski parlamenter 16 siyasetçi, yarın saat 18'e kadar Çanakkale Sıkıyönetim Komutanlığı Yardımcılığı'na başvuracaklar.

MGK'nın yayınladığı 79 sayılı karar aynen şöyle:

«○ 23 mayıs 1983 günü İçişleri Bakanlığı'na verdiği başvuru bildirisi ile tüzel kişilik kazanmış olan Büyük Türkiye Partisi'nin bazı kurucularının, parti kurma faaliyetlerinin serbest bırakıldığı tarihten bu yana sürdürdükleri tutum ve davranışları ile ve vicdan sahibi vatandaşlarımızın gözleri önünde [illegible] ... [illegible]

○ Ülkemizin ve milletimizin varlık ve yaşayışını etkileyen her alanda ve önemle devlet yönetimi sorumluluğunun ... Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, bir daha 12 eylül 1980 öncesi [illegible] ... [illegible]

(Arkası 7. Sayfada)

Hüsamettin Cindoruk

Mehmet Gölhan

Deniz Baykal

Türkiye Sosyal Demokrasi Partisi kurucu heyetinden 5 üye çekildi

Programda, 24 Ocak Kararlarına alternatif bir model öneriliyor. İç talebin canlandırılmasına yönelik öneriler içinde «İnşa Programı» yeralıyor.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Erdal İnönü'nün önderliğindeki partinin kurucular listesinde bulunan Şevket Kâhmi, Ünal Oman, Erol Köse, Zihni Kutlar ve Cemal Seymen, kurucu heyetinden çıktıklarını açıkladılar. Bu arada Tüzük taslağında yeralan «Ulusal Egemenlik Partisi» ismi dünkü kurucular toplantısında kabul edilmedi. Bunun yerine partinin «Türkiye Sosyal Demokrasi Partisi» (TSDP) adı alınması kabul edildi.

Parti kurucuları, dün 10.30'da Pembe Köşk'te toplanarak tüzük taslağını görüştüler. 42 kurucu üyeden Vecdi Çapa, Oktay Ekşi, Mehmet Kocaman ve Cemal Seymen, Ankara'da bulunmadıklarından toplantıya katılamadılar.

Kurucu üyelerin Pembe Köşk'teki toplantısına saat 11.05'de bir süre ara verildi. Bu arada MGK'nun 79 numaralı bildirisi gereğince Erdal İnönü'nün kurucu listesinde bulunan Şevket Kâhmi (Ordu eski İl Başkanı), Ünal Oman (Adapazarı eski Belediye Başkanı), Erol Köse (İzmit eski İl Başkanı), Zihni Kutlar (Gaziantep eski İl Başkanı), Cemal Seymen (Ürgüp eski İlçe Başkanı) kurucu üyelikten ayrıldıklarını bildirdiler. 5 kişinin, radyodaki 13.00 haberlerinden bildiriyi duydukları öğrenildi. Kurucular saat 13.30'da yeniden biraraya geldiler. Kurucu üyelikten ayrılan 5 kişinin yerine yeniden üye alınıp alınmaması konusu görüşüldü.

Kurucu üyelerin toplantısı saat 16.00'da sona erdi. Erdal İnönü toplantıdan sonra tüzük üzerindeki çalışmaları tamamladıklarını bildirdi. Program taslağının, bugün kurucuların tartışmasına açılacağını belirten İnönü, İçişleri Bakanlığı'na başvurunun önümüzdeki Pazartesi günü yapılacağını söyledi. Erdal İnönü kurucu heyetten çekilen 5 kişinin yerine kimsenin alınmayacağını bildirdi. Bir soruya karşılık olarak «hayır bunu gerek yoktur» yanıtını verdi.

Saat 14.45'de İstanbul eski Belediye Başkanı Aytekin Kotil, Erdal İnönü'yü ziyarete geldi. Kotil, cemiyet ziyaretinde bulunduğunu bildirdi.

Tüzük taslağında yeralan «Ulusal Egemenlik Partisi» ismi dünkü kurucular toplantısında kabul edilmedi.

(Arkası 7. Sayfada)

Sırrı Atalay

Süleyman Genç

Nahit Menteşe

MDP'nin siyasi yasak kapsamına giren 14 üyesi çekildi

Anavatan Partisi ile Halkçı Parti yetkilileri yasak kapsamına giren üyeleri olmadığını bildirdi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Siyasi partiler üye kayıtlarını MGK'nın 79 sayılı kararı uyarınca gözden geçiriyorlar. MDP'de yasak kapsamına giren parti üyesi 14 eski parlamenter çekildi.

(Arkası Sa. 11, Sü. 3 de)

Evren ile Saddam karşılıklı mesaj gönderdiler

Türkiye-Irak, sınır güvenliği için "temas ve danışma„yı sürdürecek

Dışişleri sözcüsü Akıman, Güney sınırımızdaki harekâtta silâh atıldığını ama kimsenin yaralanmadığını söyledi.

Irak'ın Ankara Büyükelçisi, Türk Ordusunun başarısını övdü ve, «İki ülkenin bazı marksist ve terörist unsurlara karşı işbirliği içinde eyleme geçmesi gerekli olmuştu,» dedi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in Bağdat'a yaptığı 38 saatlik ziyaret sırasında, Türkiye ile Irak arasındaki sınır güvenliği konusundaki temas ve danışmaların sürdürülmesi kararlaştırıldı.

Türk - Irak sınırında son zamanlarda, «bazı silahlı gruplar ve onların yaralanan eylemleri» üzerine gerçekleştirilen harekâttan sonra Bağdat'a giden Türkmen, burada Baas rejiminin bir numaralı ismi Saddam Hüseyin'e Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in bir mesajını iletti.

Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Büyükelçi Nazmi Akıman, «ya sıl» mesajın ayrıntılarına girmemekle birlikte, «dokunması mesajın, son günlerde sınırda geçen olaylarla ilgili olduğu söylenebilir» dedi.

Saddam Hüseyin'in de Evren'e sözlü bir yanıt mesajı gönderdiği bildirildi. Önceki gece geç saatlerde askeri uçakla Ankara'ya dönen Türkmen, dün sabah doğruca Cumhurbaşkanı Kenan Evren'i ziyaret ederek, Bağdat'taki temasları hakkında bilgi verdi ve Hüseyin'in mesajını iletti. Saddam Hüseyin'in mesajında, «Görüşülen konularla ilgili olarak iki ülke arasındaki güven ve anlayışın teyid edildiği» ile üst düzeyde bir Türk yetkilisi tarafından bildirildi.

«GÜVEN TEYİD EDİLDİ»

Dışişleri sözcüsü Büyükelçi Akıman Bakanlıkta dün düzenlenen olağan basın brifinginde, Türkmen'in Irak'ı ziyareti konusunda gazetecilere bilgi verdi. Akıman, «Sayın bakanın ziyareti sınırdaki olaylarla ilgili olarak yapılmıştır. Bu ziyaret sırasında gerek Cumhurbaşkanı Saddam Hüseyin, gerekse Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tarık Aziz ile görüşmelerinde sınırda meydana gelen hadiselerin dışında ikili konular ve bölgesel konular da görüşülmüştür. Tabiidir ki, görüşmelerde en büyük ağırlık Türk - Irak sınırının güvenliği oluşturmuştur» dedi.

Sözcü, görüşmeler sırasında iki ülke arasında bu konudaki güven ve anlayışın «teyid edildiğini» vurgulayarak, «ziyaretin sonunda sınır güvenliği konusundaki temas ve danışmaların sürdürülmesi hususunda mutabık kalındı» diye konuştu.

Sözcü, bir başka soru üzerine, Türk tarafının isteği üzerine gerçekleştirilen ziyaretin olumlu geçtiğini ve Türkmen'in [illegible]

(Arkası Sa. 11, Sü. 6 da)

Sadettin Bilgiç

Ekrem Ceyhun

Metin Tüzün

Evren bugün Çorum'da konuşacak

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, bugün Çorum'da halka hitaben bir konuşma yapacak.

Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nden verilen bilgiye göre, Cumhurbaşkanı Kenan Evren, önce Çorum Valiliğini ziyaret ederek ilin sorunları hakkında bilgi alacak. Daha sonra halka hita-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1 de)

- Necdet Calp sosyal demokratları HP'de birleşmeye çağırdı
- Erdal İnönü'nün kurucu heyetinde kim kimdir?
- Atilla Onuk MDP'ye girdi
- Prof. Yalçın'ın fakülteye dönme isteği reddedildi

Haberleri 7. Sayfada

GÖZLEM
UĞUR MUMCU

"Oksijen,,...

İstanbul Ticaret Odası Başkanı Sayın Nuh Kuşçulu, «130 şirketin oksijen içinde olduğunu, bunlara oksijen verilmesi gerektiğini söylemiş. Tabii, «oksijen» dediği «para»: Para devlet yardımı.

«Serbest piyasa ekonomisi» diye ortaya çıkılacak. Bu serbestlik ele-yüze bulaştırılacak, «devlet

(Arkası 7. Sayfada)

Yüksel Çakmur

Ferhat Aslantaş

Yiğit Köker

- 20. Yüzyılın Haçlı seferi: Ermeni Terörü

Ermeni terörünü Ermeni kilisesi kutsuyor

Cengiz ÇANDAR'ın yazı dizisi

12. Sayfada

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

3. Sayfada

- [illegible]
- [illegible] ... yabancı sermaye ... Türk lirasına çevrilecek.

8 Sayfada

Ali Naili Erdem

Celal Doğan

MGK'nın 79 sayılı kararı

1 Haziran 1983

MGK'nın yayınladığı 79 sayılı karar aynen şöyle:

1) "20 mayıs 1983 günü İçişleri Bakanlığı'na verdiği başvuru bildirisi ile tüzel kişilik kazanmış olan Büyük Türkiye Partisi'nin bazı kurucularının, parti kurma faaliyetlerinin serbest bırakıldığı tarihten bu yana sürdürdükleri tutum ve davranışları ile ve vicdan sahibi vatandaşlarımızın gözleri önünde sahneledikleri oyunlarla, milletçe yıllardan beri özlenen huzur ve sükuna kavuşmuş olan ülkemizde, vatandaşlarımızı yeniden kamplara bölme, aralarına yeniden nifak tohumları serpme istidadı gösteren ve feshedilmiş bir siyasi partinin varlık ve felsefesinin devam ettirilmesi ihtirasının meydana getirdiği bir kin ve intikam bayrağı açmaya yeltendikleri apaçık ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Anayasa'nın geçici dördüncü maddesiyle siyasi kısıtlamaya tabi kılınan kişilerin de, Anayasa hükümlerini gözardı ederek parti kurma faaliyetlerine bizzat katıldıkları ve kamuoyunu, huzuru bozacak şekilde ters yönde etkilemeye çalıştıkları tespit edilmiştir.

2) Ülkemizin ve milletimizin varlık ve yaşayışını etkileyen her alanda ve özellikle devlet yönetimi sorumluluğunun teslim edileceği Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, bir daha 12 Eylül 1980 öncesi feci durumlara düşülmemesi için, gerekli her türlü tedbiri almayı amaç edinmiş Milli Güvenlik Konseyi, kamu vicdanını rahatsız etmeye başlayan yukarıdaki olumsuz gelişmeler karşısında, Anayasa'nın 177 ve geçici ikinci maddelerindeki hükümlere dayanarak 2324 ve 2485 sayılı kanunlarla sahip bulunduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri ile aşağıdaki kararları almıştır:

a) Büyük Türkiye Partisi bu kararın yayınlanması ile birlikte temelli kapatılmıştır.

b) Yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı oluşup göreve başlayıncaya kadar geçecek süre içinde:

1) Büyük Türkiye Partisi kurucuları ile 2533 sayılı kanunla feshedilen siyasi partilerin 11 eylül 1980 tarihindeki il ve ilçe başkanları ile il yönetim kurulu üyeleri ve 12 Eylül 1980'den sonra görevinden alınan Belediye Başkanları, Milli Güvenlik Konseyi'nin yazılı izni olmadıkça, yeni bir siyasi partinin kurucusu ve hangi kademede olursa olsun yöneticisi olmayacaklar ve parti listesinden veya müstakil olarak milletvekili adayı gösterilmeyeceklerdir. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun il ve ilçe başkanlarının görev sürelerine ilişkin geçici madde 10 hükümleri, ilk milletvekili seçimleri sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın oluşup göreve başladıktan sonra uygulamaya konulacaktır.

2) Anayasa'nın geçici dördüncü madde ilk ve ikinci paragraflarında belirlenen ve beş yıllık siyasi kısıtlılığı bulunan milletvekili ve senatörler, parti kuramama yasağına ilaveten yeni kurulmuş partilere üye olmayacaklar, halen üye olmuş bulunanların ise üyelik kayıtları derhal silinecektir.

c) Anayasa'nın geçici dördüncü maddesindeki hüküm gereğince, siyasi partilerle herhangi bir şekilde bağlantı kurması ve bir siyasi partinin kuruluş çalışmaları içinde bulunması yasaklanan ve 1 ocak 1980 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde üye bulunan milletvekili ile senatörlerden bu hükümlere uymayan aşağıda isimleri yazılı olanlar ile Büyük Türkiye Partisi'nin ilk iki kurucusu ve organizatörü Hüsamettin Cindoruk ile Mehmet Gölhan Çanakkale ilinin bağlı bulunduğu Sıkıyönetim Komutanı'nın nezaretinde Çanakkale'de ikamete tabi tutulacaklardır. Bu kişiler 2 haziran 1983 saat 18'e kadar Çanakkale İli Sıkıyönetim Komutanı Yardımcılığı'na müracaat edeceklerdir.

3) Bu karar, basın dahil hiçbir şekilde tartışılmayacak, kararın getirdiği yasaklara uymayan kişiler hakkında, fiilleri başka bir suç oluşturursa dahi ayrıca 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun 16'ncı maddesi uyarınca, yasal işlem yapılacak, siyasi partiler ise derhal kapatılacaktır.

İkamete tabi tutulacaklar:

Süleyman Demirel, Ali Naili Erdem, Ekrem Ceyhun, Saadettin Bilgiç, Nahit Menteşe, Yiğit Köker, İhsan Sabri Çağlayangil, Sırrı Atalay, Metin Tüzün, Celal Doğan, Deniz Baykal, Ferhat Aslantaş, Süleyman Genç, Yüksel Çakmur.

KENAN EVREN CUMHURBAŞKANI
Nurettin ERSİN Orgeneral K.K.K. ve Milli Güvenlik Konseyi üyesi
Nejat TÜMER Oramiral DZ.K.K. ve Milli Güvenlik Konseyi üyesi.
Sedat CELASUN Orgeneral J.Gn.K. ve Milli Güvenlik Konseyi üyesi."

İstanbul'da hastanelerden ambulans bulununcaya kadar hasta ölebilir

ASİYE UYSAL / *1 Haziran 1983*

İstanbul'da , üniversite hastaneleri ile bazı Devlet hastanelerinin, kendi hastaları dışındaki vatandaşlar için ambulans bulundurmadıkları belirlendi.

Konuştuğumuz görevliler, var olan 1 - 2 ambulansın kendilerine yetmediğini, bu nedenle dışarıya ambulans servisi yapılamadığını söylediler.

Ambulansı bulunmayan, istendiğinde ambulans göndermeyen veya gönderemeyen hastaneler, cankurtaran isteyen vatandaşlara ya özel ambulans servislerine, hastanın ekonomik gücü yetersizse belediye ambulans servislerine başvurmalarını ya da hastalarını taksiyle göndermelerini öneriyorlar.

Şüphesiz ağır bir hastalıkta veya ciddi bir yaralanmada en doğru yolun bir ambulans çağırıp, yaralıyı

sağlık görevlilerinin gözetiminde en yakın tedavi kurumuna ulaştırmak olduğunu ve her gün çok sayıda insanın başına ani hastalık ya da ciddi yaralanma olaylarının geldiğini göz önünde bulundurarak, vatandaşın gerektiğinde ne şekilde ambulans bulabildiğini öğrenebilmek amacıyla çeşitli hastaneleri aradık.

İlk olarak, her biri pek çok bakımdan bir kasaba büyüklüğünde olan Tıp Fakültesi hastanelerinden Cerrahpaşa'nın telefonunu çeviriyoruz.

Telefonda ambulans isteği belirtildiğinde santral görevlisi bir dakika beklenmesini istiyor. Telefon kulakta, tam 6 dakika 5 saniye bekleniyor. Tekrar santral görevlisinin sesi duyulduğunda, istek tekrarlanıyor ve **"Bağlıyorum"**, yanıtı alınıyor. Görevlinin bağlıyorum demesinden 2 dakika 28 saniye sonra ilgili servisten **"Alo"** yanıtı duyuluyor ve ambulans isteği 3. kez tekrarlanıyor.

Santral görevlisi tarafından **"ilgili"** olduğu için bağlanan serviste ilk görüşülen kişi ambulans konusunda, **"Dışarıya ambulans vermezler,"** diyor. Durumun çok acil olduğu belirtilince şu öneride bulunuyor:

"Özel ambulans istiyorsanız, göndeririz."

Özel ambulans için kaç para gerektiği sorulduğunda bilemediğini söylüyor ve telefonu bir bilene veriyor. İstek bu görevliye de anlatılıyor. Görevli nereden telefon edildiğini, hangi adrese ambulans istendiğini öğrendikten sonra Cerrahpaşa Hastanesi'nin telefon numarasının bir daha çevrilerek, santraldan 292'nin istenmesini öneriyor. Bu numaranın Sivil Savunma Amirliği'ne ait olduğunu belirterek, şöyle konuşuyor:

"Vilayetten deyin ki, arabayı size göndersinler." Ardından kolaylık olsun diye aynı yerin (24 19 83) olan direkt numarasını da veriyor.

24 19 83 çevrilerek telefona yanıt veren görevliye ambulans gerektiği bildiriliyor. Görevli hastanın adresini aldıktan sonra **"Bir dakika"** diyerek, telefonu bir başkasına veriyor. Bu kez bir bayan görevlinin sesi duyuluyor:

"Buyrun canım."

Bayan görevli, sorulu yanıtlı kısa bir konuşmadan sonra, **"Canım, biz evden hasta taşımıyoruz,"** yanıtını veriyor. Ambulans için Fatih Belediye Tabipliği'nin telefon numarasını veriyor. Bir ambulans bulunabilmesi için sürekli başka bir yerin telefon numarası verildiği yolunda çıkışılınca görevli, **"Yok hayatım, biz evden hasta almıyoruz. Zaten bizim ambulansımız yok. İki tane var. Onlar da koskoca hastaneye yeterli gelmiyor."** diyerek, hasta sahibini sakinleştirmeye çalışıyor.

Benzer yanıtlar verilen İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi'nden de, özel bir ambulans servisinin adı verilerek, cankurtaran için bu servisin aranması öneriliyor.

Ambulans bu kez, bazı SSK hastanelerinden isteniyor. SSK Bakırköy Doğumevi görevlisi, hastanın ya da kocasının sigorta numarasını istedikten sonra **"Araba yok. Size burdan bir taksi yollayacağım"** yanıtını verirken, SSK Okmeydanı Hastanesi görevlisi, **"Şu anda arabamız yok. Hasta ağır mı? Biraz bekleyebilir mi? Biz sizin adresinizi alalım,"** diyor.

Hastanın durumunun çok ağır olduğunu belirttiğimizde, **"Bir taksiye atın gelin"** diyor. Kendilerinin ne kadar zamanda ambulans gönderebileceklerini sorduğumuzda yanıtı şu oluyor:

"Bilmiyoruz efendim. Şu anda elimizde ambulans yok. Ve, acil bir hasta daha bekliyor."

"Biz de cankurtaran servisi yok," diyen Zeynep Kâmil santral görevlisi, 23 12 72'den özel ambulans servisinin aranmasını öneriyor.

Aranan numara bir ev çıkıyor. Zeynep Kâmil santral görevlisinin bu dalgınlığına iyice alışmış olan ev sahibi, bekletmeksizin **"33 13 72'yi arayacaksınız,"** yanıtını veriyor. 33 13 72 çevrildiğinde, her defasında meşgul çıkıyor.

Cankurtaran servislerinin olmadığını söyleyen Haseki Hastanesi santral görevlisi şöyle konuşuyor:

"Cankurtaran bulunduruyoruz da yalnızca bizde özel olaraktan ambulanslar var. Onlar da burda değil, Fatih'te. Onun için paralı geliyorlar işte."

Sonunda, Taksim Hastanesi'nden, **"Ambulansınız var mı?"** sorusuna **"Var,"** yanıtı alınıyor. **"Var,"** dedikten sonra devam ediyor:

"Cankurtaran var, ama şoför yok. Şoför Başhekim Beyi götürmeye gitti."

Kültür politikamız; sanatta ve özellikle müzikte bayağılık politikası

FİLİZ ALİ LASLO/ *1 Haziran 1983*

İzmir Devlet Opera ve Balesi Müdürü Necdet Aydın, opera temsillerinin yanı sıra, haftalık konser ve konferanslar düzenliyor İzmir'de. Bu etkinlikleri, kentin her yanına astırdığı afişlerle ve radyoda duyurarak İzmir'de bir sanat coşkusu uyandırmaya çalışıyor. Bir ay kadar önce bir konferans vermek üzere çağrıldım İzmir'e. Hayret ki ne hayret! Tanıtım ve olayın duyurulması kusursuz olduğundan, Elhamra Sineması bir konferans için epey kalabalıktı.

Dinleyiciler arasında beni en çok duygulandıran üç eski öğrencim oldu. İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'nü yıllarca önce bitiren bu öğrenciler, Anadolu'da epey hizmet gördükten sonda tayinleri İzmir'e çıkmış. Bu arada evlenip, çoluk çocuk sahibi de olmuşlar. İkisi halen müzik öğretmenliğine devam ediyor ama en kısa zamanda, öğretmenlik dışında bir iş bulabilme özlemiyle yaşıyorlar. Oysa bu çocuklar vaktiyle mesleklerine aşıktılar.

ORTA ÖĞRETİMDE MÜZİK EĞİTİMİ VAR MI?

Konferanstan sonra, **"Hocam, sorunlarımız var, bize biraz zaman ayırın da dertleşelim"** dediklerinde, çocukların sorunlarını şıppadak çözebileceğim inancıyla içim rahat, **"Pek tabii"** dedim. Oturduk, konuşmaya başladık, Beş dakika geçti geçmedi, anlatılanların ağırlığı altında ezilmeye başladığımı, sorunlarına çare bulmak bir yana, bütün bir eğitim sisteminin göz göre göre yozlaştırılmış olmasına seyirci kalmış olmanın yükünü de taşımaya başladım.

Anladığım kadarıyla, Mill Eğitim BakanlığıTalim Terbiye Kurulu'nca onaylanmış orta öğretim müzik **"müfredat"** programının uygulanıp uygulanmaması, ya da nasıl uygulandığı artık kimsenin umurunda değildir.

Müzik dersi de, resim ve beden eğitim dersleri gibi dersten sayılmamakta, bu derslerin öğretmenleri çoğu kez öteki öğretmenler idare ve hatta veliler tarafından ezilmekte, derslerine **"müdahale"** edilmekte, yıl sonu öğrenci gösterilerinde müzik olarak, arabesk, **Ümit Besen, Ferdi Özbeğen** türleri **"tercih"** edilmekte ve müzik öğretmenlerinden birer gazino organizatörü olmaları beklenmektedir.

KÜLTÜR POLİTİKAMIZ BELLİ

Belirli bir kültür politikamız yok diye üzülür dururduk. Artık inanıyorum ki, bizim **"Belirli Bir Kültür Politikamız"** var! O da özellikle TRT Televizyonu tarafından yaygınlaştırılan ve özendirilen **"Sanatta ve Özellikle Müzikte Bayağılık"** politikasıdır. Bir ülke düşünün ki, ergenlik çağına girmemiş çocuklar bile, gerdan kırarak, kalça kıvırarak (erkek ya da kız artık ayırım da yapılmıyor) piyasanın en yoz şarkılarını, sahneye çıkıp söylediklerinde hem öğretmenleri, hem velileri tarafından alkışlarla kutlanıyorlar, artık o ülkede üst düzeyde sanat ve müziğin sözü mü olur?

Bizler, Eğitim Enstitüleri Müzik Bölümlerinde yıllarca **"bilimsel"**liği az **"biçimsel"** eğitim yaptık. Bunu kabul etmek zorundayız. Müzik öğretmeni adayları lise bitirmiş, müzik öğreniminde birinci koşul olan erken eğitimden yoksun, esnekliğini yitirmiş kişilerdir genellikle. Bu adaylara üç yıl içinde piyano, keman, şan, armoni, solfej, koro yönetimi pedagoji gibi bilgiler verilir. Bu bilgileri nasıl uygulayacakları konusuyla pek fazla ilgilendiğimiz söylenemez. Araç gerek eksikliği yöntemsizlik, en önemlisi de çevreyle uyumsuzluk sonucu en ağır darbeyi müzik öğretmenleri yemiştir son yıllarda.

FİZİK ÖĞRETMENİNİN İŞİNE KARIŞILMAZ DA..

Bir matematik ya da fizik öğretmeninin işine karışmak kimsenin aklına gelmezken,herkes otorite kesilip, müzik öğretmeninin ne öğretip ne öğretmemesi gerektiğini tartışır olmuş meğer.

Daha önceki yazılarımızda da sık sık belirttiğimiz gibi, müzik eğitimi, özellikle 0-7 yaş grubu çocuklar arasında, en az matematik ve anadil eğitimi kadar önemlidir. Dünyada son 50 yıl içinde, bu yaş grubunun gelişiminde müziğin önemini ortaya çıkaran pek çok sayıda yöntem ve kuram geliştirilmiş, uygulanmış ve kesin başarı sağlanmıştır. Konuyu bir an önce ciddi ve bilimsel biçimde ele alarak **"Zararın neresinden dönersek kârdır"**kuralını anımsamak gereğine inanmaktayım.

YOL KESEN IRMAK
H.V.Velidedeoğlu

Cumhuriyet

BELGELER
Türkçeleştiren: H.V. Velidedeoğlu
Atatürk'ün Söylev'ini 3. cilt ile tamamlayın

60. Yıl Sayı: 21108 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 2 Haziran 1983 Perşembe

Evren: Gerekirse seçimleri erteleriz

16 eski siyasi TBMM Başkanlık Divanı oluşana dek Çanakkale'de kalacak

"Sert tedbirler almak mecburiyetinde kaldık. Huzur ve güven için her türlü tedbiri almakta kararlıyız. Bizi daha sert tedbirler almak zorunda bırakmasınlar."

"Partinin başına bir emekli Orgeneral getirdiler. Bundan daha haince bir oyun düşünebilir misiniz? Bu oyunu oynayan zat Türkiye'yi tapulu arazisi kabul ediyor."

Faruk BİLDİRİCİ

"Biz o partinin adının nereden geldiğini biliyoruz. Amblem olarak evvela arıyı seçtiler. Arı, eski o parti başkanının mezun olduğu üniversitenin amblemidir. Amblemlerini el yaptılar. Seçime gittiği zaman vatandaş mühürü alacak evet yerine basacak ya, mühür demirden yapılmış. Demiri ele bas, demir el olsun. Onun için bu işareti seçtiler. Bizi saf mı zannediyorlar."

Evren: Gerekirse seçimleri erteleriz

16 eski siyasi TBMM Başkanlık Divanı oluşana dek Çanakkale'de kalacak

FARUK BİLDİRİCİ / *2 Haziran 1983*

ÇORUM — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren,** Büyük Türkiye Partisi'nin kapatılması ve siyasi partiler konusunda bazı önlemleri içeren 79 sayılı MGK kararının nedenlerini açıkladı, **"Sert tedbirler almak mecburiyetinde kaldık. MGK milletin huzur ve güveni için her türlü tedbiri almakta kararlıdır. Gerekirse, seçimler de ilan edilen tarihten sonraya bırakılabilir"** dedi. 16 eski siyasetçinin, seçimler yapılıp TBMM Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, Çanakkale'de ikamete mecbur tutulacaklarını bildirdi.

Evren, BTP'nin eski bir siyasi partini gövde gösterisi şeklinde sahneye çıkarılması yüzünden kapatıldığını, geride kalan ya da kurulacak olan partilerin de bu tutumda olması halinde aynı tedbirlerin çekinmeden uygulanacağını bildirdi. BTP'nin başına emekli bir orgeneralin getirilmesini **"hainane bir oyun"** olarak niteledi, **"Bu asker arkadaşımıza böyle bir oyuna alet olmamasını söylememize rağmen onu alıkoymak mümkün olamadı"** diye konuştu.

Eskilerle yeniden yola çıkmak istemediklerini belirten Evren, **"Gönlünde intikam ateşi yanmayan, içi vatana hizmet aşkıyla dolu ve bundan başka bir şey düşünmeyen kişilerle yola çıkmak istediklerini"** söyledi.

16 eski siyasetçinin TBMM Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar Çanakkale'de ikamete memur edilmeleri kararını açıklarken şöyle dedi:

"Ümit ederiz ki, Çanakkale'den karşıda 1. Cihan Harbi'nde Atatürk'ün komutasında gerçekleştirilmiş Çanakkale muharebelerinin o sahalarını seyrederler ve Atatürk'ün ruhu, onların kalplerini biraz olsun belki aydınlatabilir."

Evren Anıt Alanı'ndaki konuşmasının başında, **"Son zamanlarda teşekkül eden siyasi partiler vasıtasıyla oynanmak istenen çirkin oyunları gözler önüne sermek ve MGK'nin aldığı karar hakkında açıklama yapmak lüzumunu hissettiğini"** bildirdi. 12 Eylül 1980'den önce Çorum'un, 54 yurttaşın ölümüne, 450 ev ve işyerinin yıkılmasıyla sonuçlanan olaylar yaşadığını belirterek, **"3 sene evvel yine bugünlerde Çorum'a geldiğimiz zaman Çorum'un manzarası içler acısıydı. Hafızalarımızı tazelemek bakımından çeşitli konuşmalarımda değindiğim konulardan Siyasi Partiler Kanunu'nda işaret ettiğim hususlara bir defa daha değineceğim"** dedi.

"Karanlık ve korkunç günlerin geçirildiği milletçe bir çıkış yolunun beklendiği bir zamanda 27 aralık 1979'da kendisinin ve Kuvvet Komutanı ve Jandarma Genel Komutanı arkadaşlarıyla birlikte zamanın Cumhurbaşkanı'na bir uyarı mektubu verdiklerini" bildiren Evren, bu uyarı mektubundan bazı bölümler okudu, **"İstedik ki, ülke yönetimine el atmayalım. Bir kez daha uyarılarda bulunalım. Belki faydası olur, dedik. Biz bu mektubu bütün partilere uyarı olsun diye Cumhurbaşkanı'na vermiştik. Fakat gördüğünüz gibi hiçbir fayda sağlamadı."** dedi.

Cumhurbaşkanı, 12 Eylül 1980'de MGK'nin yayınladığı 1 numaralı bildiriden ve radyo - TV'de yaptığı konuşmalardan bazı bölümleri de tekrar etti. 12 Eylül'den sonra siyasi partilerin kapatılmadığını, ancak, bazı gizli faaliyetlerde bulunulduğunun saptanması üzerine 15 ekim 1981'de siyasi partilerin kapatılmasına karar verildiğini anlatan Evren, daha sonra Büyük Türkiye Partisi'nin kapatılmasına ve daha önce yaptığı Çankırı konuşmasına değinerek şunları söyledi:

"Bu ikazdan da anlamadılar. Anlamazlar, çünkü onların anlayacakları dilden söylenmemişti. Atalarımız anlayanlar için sivrisinek saz, anlamayan için davul zurna az demişlerdir. Bu kadar açık ikazlarımıza rağmen, anlamayınca dün neşredilen MGK kararı ile o gibilere de yeni bir siyasi parti kurucusu ve hangi kademede olursa olsun yöneticisi olamayacakları ve bir partinin adayı ya da müstakil olarak milletvekili seçilemeyecekleri ifade olunmaktadır. Bu gibi yasakların içerisinde doğru dürüst olanları vardır diyerek, çirkin hareketlere karışmayanları vardır diyerek, bu gibi hareketlere karışmayanları yine de iyi niyetin neticesi olarak kurunun yanında yaşın da yanmaması için böylelerin parti kurucusu veya yöneticisi veya milletvekili adayı olabilmesini Konsey'in yazılı iznine bağladık.

Bu istisnayı da getirmeyebilirdik. Kurunun yanında yaş da yansın diyebilirdik. Ama bunu yapmadık. Biz bugüne kadar olduğu gibi bugün de insaflı davranıyor, bir haksızlık yapmamaya büyük dikkat gösteriyoruz."

Evren, daha önce kurulan partinin başında da bir emekli orgeneralin bulunduğunu hatırlatarak, **"Bundan daha hainane bir oyun siz düşünebilir misiniz?"** dedi. Evren, makam uğruna herşeyi yapabilen bu kişilerden birinin **"Ben tapulu arazime gecekondu kondurtmam"** dediğini anımsatarak şunlara değindi:

"Bu tehlikeli oyunu oynayan zat bütün Türkiye'yi kendinin tapulu arazisi kabul ediyor. Yani bu ülke yalnız ona aittir, ancak kurduracağı bir parti meşrudur, diğerleri gecekondudur. İsmini dahi eski bir parti liderinin ağzından düşürmediği bir deyimden alan Büyük Türkiye Partisi eski bir siyasi partinin mensuplarından, akrabalarından, kardeşlerinden bu yönetime karşı küskünlerden, kalpleri intikam ateşiyle yanıp tutuşan kişilerden oluşmuş ve feshedilen bir siyasi partinin devamı niteliğinde görüldüğünden kapatılmasına karar verilmiş, bu tehlikeli oyunu tezgâhlayanların elebaşılarıyla yine evvelce kapatılmış bir siyasi partinin devamı niteliğinde siyasi partilerin oluşturulması için gizli faaliyette bulunan kişilerin, normal seçimler yapılabilsin, Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulup Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar Çanakkale'de gönderilen mahalde mecburi ikamet etmeleri kararlaştırılmıştı.

Ümit ederiz ki Çanakkale'de karşıda Birinci Cihan Harbi'nde Atatürk'ün komutasında gerçekleştirilmiş Çanakkale muharebelerinin o sahalarını seyrederler ve Atatürk'ün ruhu biraz olsun onların kalplerini belki aydınlatabilir.

Eğer, aynı oyunu geride kalanlar oynamaya devam ederlerse bugünkü uygulamaların onlara da getirileceğini tekrar etmek isterim. Evvelce birkaç kez tekrar ettiğim gibi bizi daha sert tedbirler almak zorunda bırakmasınlar. Kurulmuş veya kurulacak olan diğer partiler de aynı şekilde hareket edecek olurlarsa aynı işlemi onlar için de yapmaktan çekinmeyeceğimizi bütün Türk milleti önünde belirtmek isterim. Bugüne kadar söylediğim gibi biz tekrar eskilerle yola çıkmak istemiyoruz. Biz tekrar eskilerle bina yapmak istemiyoruz. Biz gönlünde intikam ateşi yanmayan, içi bu vatana hizmet aşkıyla dolu ve bundan başka bir şey düşünmeyen kişilerle yola çıkmak istiyoruz. Öyle inanıyorum ki millet de bunu istiyor."

GÖVDE GÖSTERİSİ

Evren, daha sonra Büyük Türkiye Partisi'nin kapatılması konusuna değinerek, şöyle dedi:

"Şimdiye kadar açıkladığım bütün bu ikazlarımıza rağmen milletvekilliği veya senatör olmanın sağladığı nimetlerden faydalanmanın, makam ve iktidar koltuğundan uzaklaştırılmanın acısını içlerinden atamayan gözlerini yalnız hırs ve intikam bürümüş bazı malum kişiler Büyük Türkiye Partisi adıyla bir parti kurdular. Adını ve amblemini kapatılan bir siyasi partiden alan ve o partinin devamı olduklarını bir gövde gösterisi halinde ortaya sergilediler.

DEMİREL OLSUN

Biz o partinin adının nereden geldiğini biliyoruz. Amblem olarak evvela arıyı seçtiler. Arı eski o parti başkanının mezun olduğu üniversitenin amblemidir. Başka bir parti de onu almıştı, vazgeçtiler el yaptılar. Elin manası nedir size izah edeyim, seçime gittiği zaman vatandaş mühürü alacak evet yerine basacak ya, mühür demirden yapılmış. Demiri ele bas, demirel olsun. Onun için bu işareti seçtiler. Acaba bizi bu kadar saf mı zannediyorlar, bunları anlamayacak kadar. Üzülerek ifade ediyorum ki, bazı çirkin oyunlar tezgâhlayarak illerden temsilciler göndermek ve yalan vaadlerde bulunmak suretiyle bu partinin başına kuruluş hazırlıklarının sonuna doğru bir emekli orgeneral arkadaşımızı getirmek suretiyle milleti tereddüt içerisinde bulundurma yolunu seçtiler.

SİLAHLI KUVVETLERİ KAMPLARA AYIRMAK

Bu asker arkadaşımıza böyle bir oyuna alet olmamasını tekrar tekrar söylememize rağmen, onu alıkoymak mümkün olmadı. Biz çok iyi biliyoruz ki, milleti aldatmak maksadıyla Genel Başkanlığa getirilen bu arkadaşımız, ilk genel kongrede Genel Başkanlıktan indirilecek ve kendilerine kul köle olacak, eski parti mensuplarından birisi genel başkanlığa getirilecekti. Bu çirkin oyunu tezgâhlayanlar, iki sınıf arkadaşı emekli orgeneralimizi karşı karşıya getirmek suretiyle milleti bölmekten çekinmedikleri gibi makam ve iktidar uğruna gerekirse milletimizin gözbebeği ve yegâne güvencesi silahlı kuvvetlerimizi kamplara ayırmaktan zerre kadar çekinmediklerini açıkça ortaya koymuşlardır. Çünkü daha evvel kurulan bir parti vardı. Başında emekli bir orgeneral vardı. Siz mi onu getirdiniz, biz de karşısında bir orgeneral getirelim de görürsünüz diyerek bu oyunu oynadılar."

Evren, daha sonra çeşitli vatandaşlardan aldığı mektuplardan bazılarını okuyarak seçimler konusunda şunları söyledi:

BUYURSUNLAR YÜRÜSÜNLER

"Çankırı konuşmamın bir yerinde şöyle demiştim. Onu bir defa daha tekrar etmek istiyorum, (Tarihten ve yakın geçmişten ders almayanlara, akıllanmayanlara hatırlatmak isterim ki hakkı olan güvene huzura ve istikrara kavuşan bir çok dış ülkenin gıptasını çeken Türkiye'yi makam veya intikam hırsıyla 12 Eylül öncesine götürmeye çalışanlara asla müsaade etmeyeceğiz. İlan ettiğimiz tarihte seçimlerin bir aksama olmadan yapılması arzu ediliyorsa her türlü kanunsuz hareketlerden sakınılmalıdır. Bizi tekrar arzu etmediğimiz tedbirler almaya mecbur etmesinler) demiştim. Bu kadar açık olarak söylenmiş sözlere ve açık olarak yapılmış ikazlara rağmen hâlâ aynı yanlış yolda yürümek isteyenler varsa buyursunlar yürüsünler. Akıbetlerine de katlanırlar. Bugüne kadar söylediğim sözler gözdağı vermek için söylenmiş sözler değildir. Şimdiye kadar gösterdiğimiz büyük müsamahayı böyle değerlendirenler, şimdi ne kadar yanıldıklarını görmüşlerdir.

SEÇİMLERİ GERİ BIRAKABİLİRİZ

Biz normal demokratik sisteme geçişi, yumuşak iniş ile fazla kimseyi incitmeden gerçekleştirmeyi düşündük, öyle hareket ettik. Ancak bu şekilde hareketimizin bazı çevrelere cüret ve cesaret verdiğini gördük. Bunun üzerine, böyle sert tedbirler almak mecburiyetinde kaldık. MGK,milletin huzur ve güveni için her türlü tedbiri almakta kararlıdır. Gerekirse seçimler de ilan edilen tarihten sonraya bırakılabilir. Bizi, böyle bir karar almak mecburiyetinde bırakmamak için kurulacak siyasi partilerin bugüne kadar söylenmiş ve yapılmış beyan ve ikazları daima gözönünde bulundurmaları ve uymaları gerektiğini bir kere daha hatırlatmak istiyorum."

ÇORUM LEBLEBİSİ

Evren, konuşmasının sonunda Çorum'un bazı sorunlarına değinerek, Türkiye'nin bir çok geri kalmış yöresi olduğunu ve bunların tümünün beraber kalkındırılmasının mümkün olmadığını bu nedenle bazı yörelere öncelik verildiğin ifade etti. Evren, Çorum'un meşhur leblebisinden de Ankara'ya götüreceğini belirttikten sonra sözlerini, **"Siyasi partiler görevlerini yapmıyorlardı. Bunları söylemek mecburiyetindeyim"** diye tamamladı.

Evren'in Çorum gezisine MGK üyeleri, Orgeneral **Nurettin Ersin**, Orgeneral **Tahsin Şahinkaya**, Oramiral **Nejat Tümer**, Orgeneral **Sedat Celasun** ve Başbakan **Bülend Ulusu** da katıldılar.

Evren, konuşmasından önce vilayeti ziyaret etti. Vali **Ahmet Özer**, Cumhurbaşkanı ile MGK üyeleri ve Başbakan Ulusu'ya birer **"şükran plaketi"** sundu. Çorum Belediye Başkanı **Turan Kılıççıoğlu** da, belediyenin bir şildini Cumhurbaşkanı'na sundu.

Çimento Fabrikası, ve Yetiştirme Yurdu'nda incelemeler yapan, Piyade Tugayını denetleyen Evren ve beraberindekiler daha sonra Ankara'ya döndüler.

İngiliz Seçimleri

ERGUN BALCI / *2 Haziran 1983*

İngiltere'de seçim kampanyası ilginç biçimde gelişiyor. Kamuoyu yoklamalarına göre, Bayan Thatcher'ın Muhafazakâr Partisi, İşçi Partisi ile aradaki mesafeyi koruyor. Kimi İngiliz gazeteleri, İşçi Partisi'nin 9 azirandaki seçimlerde son elli yılın en ağır yenilgisine uğrayabileceğini bile ileri sürüyorlar. Doğal olarak, kamuoyu yoklamalarına bakarak seçim sonuçları hakkında şimdiden kesin bir yargıya varmak olanaksız. İşçi Partisi bir sürpriz yapabilir. Kamuoyu yoklamaları yanıltıcı olabilir. Ancak şimdiye dek yapılan kamuoyu yoklamalarından edinilen izlenim, İşçi Partisi'nin seçimlerde kazanma şansının çok az olduğu yolunda.

Oysa, Bayan Margaret Thatcher'ın politikası sonucu İngiltere'de işsiz sayısı rekor düzeye çıkarak % 13'e ulaşmıştır.

İşçi Partisi seçim kampanyasında bu denli güçlü bir silahı neden kullanamamıştır?

Kullanmıştır, ama anlaşıldığı kadarı ile silah ilginç biçimde geri tepmektedir. Asıl önemli olan, bir kozu kullanmak değil, onu inandırıcı biçimde kullanmaktır.

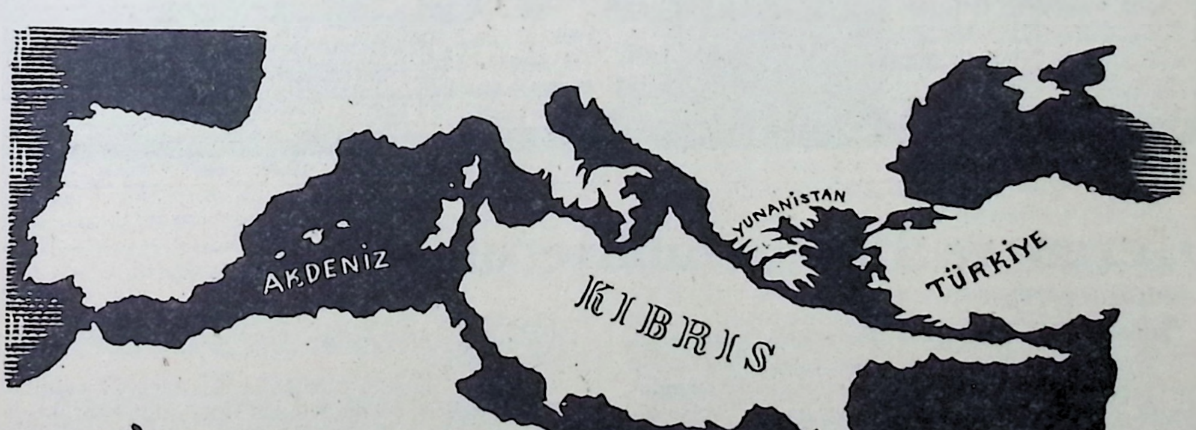
İşçi Partisi'nin ise bu inandırıcılığı henüz sağlayamadığı anlaşılıyor.

İngiliz İşçi Partisi, François Mitterrand ve Andreas Papandreu gibi Avrupa sosyalistlerinin düştüğü hatadan kendini kurtaramamış görünüyor. Parti, işsizlik sorununa tüm gücü ile yüklenmekle, iktidara geldiği takdirde kamu harcamalarını büyük ölçüde arttıracağını, yeni iş alanları yaratacağını, işsizliği çözümleyeceğini söylemektedir. Diğer bir deyişle, François Mitterrand ve Andreas Papandreu gibi, halka parlak vaatlerde bulunmakta, *"ben iktidara gelirsem, her şey günlük güneşlik olacak"* demektedir. Bu arada Thatcher'ın politikasının, enflasyonun düşmesi ve ihracatın artması gibi, olumlu sonuç vermiş olan yanlarına hiç değinmemektedir.

Thatcher ise bu konuda akılcı ve gerçekçi bir tutum içinde görünüyor. Parlak vaadlerden kaçınan Başbakan üç hafta kadar önce *"Newsweek"* dergisinin *"iktidara tekrar gelirseniz, işsizliği çözümleme konusunda halka ne vaadde bulunuyorsunuz?"* sorusunu şöyle yanıtlamıştı: *"İşsizlik hükümetlerin vaadleri ile çözümlenemez. Sanayiin, ucuz kaliteli ve rekabet gücü yüksek mal üretmesi, randımanlı çalışması gerekir."*

Evet, İşçi Partisi gerçi, bu seçimlerde işsizlik sorunu gibi güçlü bir silaha sahiptir, ama sol partilerin asıl en güçlü silahı, gerçekleri ne denli tatsız da olsa halka tüm açıklığı ile söylemektir. Bayan Thatcher, bu silahı İşçi Partisi'nden kapmış görünüyor.

Sol eğilimli partiler, eşitliğin savunucusudur. Ama bunalım dönemlerinde iktidara soyunan sol partiler, refahta ve bollukta değil, sıkıntıda ve özveride eşitliği savunmak zorundadırlar. Sol parti, kendisi iktidara gelince sıkıntıların biteceğini değil, sıkıntıların bitmesi için toplumun her kesiminin eşit biçimde özveride bulunacağını söyleyebilmelidir. Ekonomik Bunalım döneminde, sol parti ancak sıkıntı ve özveride eşitlik vaad edebilir. Parlak

2 Haziran 1983

vaadlerle işbaşına gelen Mitterrand ve Papandreu'nun günümüzdeki durumları öğreticidir.

"The Observer" gazetesi, Londra'da işsizliğin yoğun olduğu birkaç yörede özel bir anket yapmış. Bazı yanıtlar çok ilginç. Şubat ayında işini kaybetmiş olan 47 yaşındaki bir işçi şöyle diyor: *"Ben Thatcher'i hiç sevmem. Ama, İşçi Partisi yeni iş alanları açmak için milyarlarca sterlin harcayacağını söylüyor. Oysa o zaman da enflasyon yine azacak. Başladığımız yere döneceğiz. Onun için oyumu Muhafazakârlara vereceğim."*

Bir başka işsizin görüşü şöyle: *"Şu kadını öldürebilirim. Ama kabul etmeli ki enflasyonu düşürdü. Kararlı bir lider."*

Bir diğer işsiz: *"İşçi Partisi, işsizlik sorununu çözümleyeceğini söylüyor ama ben durumda fazla bir değişiklik olacağını sanmıyorum."*

Ve bir fabrika işçisinin savunma konusundaki görüşü: *"İşçi Partisi, İngiltere'nin nükleer silahlarına karşı çıkıyor. Ama diğer ülkelerin nükleer silahları varken, sonra biz savunmasız kalırız."*

İşçi Partisi, 9 haziranda seçimleri kaybederse, bu olgunun temel nedeni herhalde Bayan Thatcher'in başarısından çok, işçilerin inandırıcı olamamasından kaynaklanacaktır.

İnandırıcı olmak için de önce gerçekleri açıkça söylemek, sonra da karşı taraf can düşmanı bile olsa, kaydettiği başarılar varsa, onları kabul etmek gerekir.

Gezen ve Dinçel tahliye oldu

4 Haziran 1983

İstanbul Haber Servisi — Beş yıl önce yazdıkları bir kitapta komünizm propagandası yaptıkları savıyla tutuklanarak haklarında dava açılan sanatçı **Müjdat Gezen** ve **Savaş Dinçel** ilk duruşmada tahliye edildiler. Mahkeme, zamanında açılmadığı için davanın düşürülmesine karar verdi. Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nce tutuklanan Gezen ve Dinçel'in TCK'nın 142/1-6 ve 159. maddelerine göre 21 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması isteniyordu.

Müjdat Gezen'in yazdığı Savaş Dinçel'in resimlediği **"Çizgilerle Nazım Hikmet"** kitabında komünizm propagandası yapıldığı ve hükümetin manevi şahsiyetinin tahkir edildiği savı ile açılan dava dün başladı ve bitti. Tiyatro sanatçısı Müjdat Gezen ve Savaş Dinçel Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri

Mahkemesi'nin gıyabi tutuklama kararı üzerine 16 mayıs günü İstanbul'da gözaltına alınarak Diyarbakır'a gönderilmişlerdi. İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davada 19 gün tutuklu kalan Gezen ve Dinçel'in sorguları yapıldı. Gezen yargıcın **"Kitabı komünizm propagandası yapmak için yazdığın iddia ediliyor. Ne diyorsun?"** sorusuna **"Öyle bir gaye ile kitap yazılmaz efendim"** diye yanıt verdi. Gezen sorgusunda şunları söyledi: **"Kitabı Nazım Hikmet'in hayat hikâyesini esprili bir şekilde anlatmak için yazdım. İddialar doğru değildir."** Sanatçı Savaş Dinçel de sorgusunda, **"78 yılında basılan bu kitabı bir sanatçı gözüyle resimli romanlardaki espri altında resimlemeye çalıştım. Suçlamaları kabul etmiyorum"** şeklinde konuştu. Görüşü sorulan C. Savcısı kitabın üç kişilik bilirkişi tarafından incelenmesini istedi. Sanık avukatları Prof. **Uğur Alacakaptan** ile Av. **Hikmet Doğanlar** savunmalarında bilirkişi incelemesine gerek olmadığını, davanın zamanında açılmadığı için düşmesi gerektiğini belirttiler. Yargıç **Süheyl Deliorman** başkanlığındaki İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi beş yıl önce basılan kitap hakkında 6 ay içinde dava açılması gerekirken, henüz yeni açıldığı için Basın Kanunu'nun 35. maddesine göre davanın düşürülmesine ve Gezen ile Dinçel'in tahliyelerine karar vererek duruşmayı bitirdi.

Gezen ve Dinçel Bayrampaşa Cezaevi ile Emniyet 1. Şube'deki işlemlerin tamamlanmasından sonra salıverildiler. 19 gün tutuklu kalan Gezen ve Dinçel'in Bayrampaşa Ceza ve Tutukevi'nde Kastelli'nin yattığı tek kişilik revir koğuşunda yattıkları bildirildi.

BİRBİRLERİNE KELEPÇELENDİLER — Cezaevi giysileri içinde duruşmaya getirilen Müjda Gezen ve Savaş Dinçel, karardan sonra bileklerinden birbirlerine kelepçelenerek tahliye işlemlerinin yapılması için tekrar cezaevine götürüldüler. *(Fotoğraf: ŞENOL KONUKÇU)*

İzak Şamir Ne Diyor

5 Haziran 1983

Ajansların verdiği haberlere göre İsrail Dışişleri Bakanı İzak Şamir, Brüksel'de düzenlediği basın toplantısında Türkiye'yi "işgalcilik"le suçlamıştır.

*Basın toplantısında bir gazeteci Şamir'e Türkiye'nin Irak sınırında yaptığı harekâta ilişkin İsrail görüşünü sormuştur. Bunun üzerine İsrail Dışişleri Bakanı şunları söylemiştir: **"Bu kendi topraklarında bağımsız olmak isteyen bir halkın sorunudur. Buna karşılık bu toprakları işgal altında tutan ülkeler hiçbir şey dinlemediklerinden söz konusu halk amaçlarına ulaşamamaktadır."***

İzak Şamir'in bu yaklaşımı çoğu kişinin kafasında soru işaretleri yaratacaktır. Ancak konuyu öteden beri ilgiyle izleyenler için İsrail'in tutumunda anlaşılmayacak bir yan yoktur. Tel-Aviv uzun bir süreden beri Siyonizmin Ortadoğu'da (Türkiye'yi de kapsayan) siyasal ve askeri stratejisi kapsamında hedefine doğru yürüyor.

*"**Bu hedef nedir?**" sorusunun yanıtı gazetemizde çeşitli kez belgelenerek yayınlanmış; İsrail Devletinin en yetkili ağızlarından Türkiye'ye yönelik politikalar açıklanmıştır. İsrail **(gizli ve açık müttefikleriyle birlikte)** Ortadoğu'nun siyasal haritasını değşitirmek amacındadır. Bu yeni haritada Türkiye'nin "**Milli Misak**"la saptanan ve "**Lozan**"la pekişen ulusal sınırları da tartışmalıdır.*

*2 Haziran 1983 günlü Cumhuriyet'te arkadaşımız Cengiz Çandar'ın dizi yazısında Dünya Siyonist Örgütü'nün organı **Kivounim** (Yönelişler) dergisinde İsrail stratejisinin önemli çizgileri yayınlandı. Hedefler şöylece özetlenebilir: **"Lübnan'da bir Hıristiyan devleti kurulmalıdır. İsrail devletinin sınırları kuzeyde Kapadokya (Türkiye)'nin karşısındaki dağlar, Güneyde Süveyş Kanalı ve Fırat'ın doğusuna kadardır."***

*Kapadokya Anadolu'nun iç bölümünde güneyde Akdeniz ve Toros dağlarından Kuzeyde Karadeniz'e, Batı'da Tuz gölünden, Doğu'da Fırat'a kadar uzanan bölgeye verilen addır. İsrail **"Boğazlar'a değin Türkiye'nin İsrail'in savunma stratejisi içinde bulunduğunu"** en yetkili ağızlarıyla dile getirmiştir.*

İsrail Dışişleri Bakanı İzak Şamir'in Türkiye'nin ulusal sınırlarını yadsımaya değin varan demecinin anlamını tarihsel perspektifi içine oturtmak zorundayız. Eğer bu alanda geleceği şimdiden görebilecek bir bilinçle olayları kavrayamazsak Bğımsızlık Savaşımızı gerçekleştiren ulusumuzun geçmişine ve geleceğine karşı görevimizi eksik yapmış oluruz.

Bütün dünya bilmelidir ki Türkiye'nin Lozan'la saptanan ulusal sınırlarının dışında bir isteği yoktur; ancak bu ulusal sınırların tartışılmasına da hoşgörüsü olamaz.

★★★

GEÇMİŞİN KUŞLARI
Oktay Akbal

Cumhuriyet

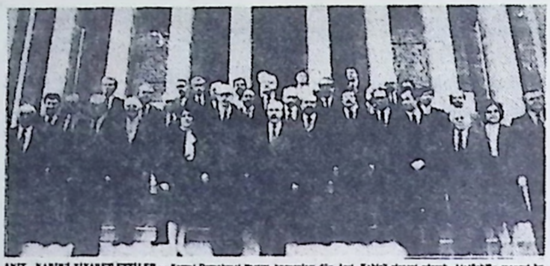
OLUR ŞEY DEĞİL
Nadir Nadi

60. Yıl Sayı: 21113 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 7 Haziran 1983 Salı

Jivkov Ankara'da

Evren: Yurttaki sulhü bölgede sağlayamadık

KTFD'de muhalefet "Bağımsızlık ilanı çılgınlık olur" diyor

Sosyal Demokrasi Partisi kuruldu

Erdal İnönü: Sağlıklı demokrasiye geçişte üzerimize düşeni yapacağız

SODEP dün tüzel kişilik kazanırken, İnönü Genel Başkanlığa, Durakoğlu Genel Sekreterliğe getirildiler. İlk basın toplantısı bugün yapılacak. MGK, MDP'nin kurucu üye olan eski parlamenterler Ali Rıza Çetiner, Mişbah Ongan ve Abdurrahman Güler'i veto etti.

«Yüce Görev Partisi» de siyasal yaşama katıldı. Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp, «Her partinin büyümesi ve gelişmesi için aynı ilkeleri paylaşanlarla teması olabilir» dedi.

HABERLERİ 7. SAYFADA

Sağda yeni parti için Ulusu formülü tartışılıyor

Mehmet Yazar'ın yeni bir parti oluşturma çabalarının hızlandığı belirtiliyor.

Naim Talu böyle bir girişim içinde yer almayı kabul etmedi.

Dünya Çevre Günü kutlanıyor

Yılda 750 bin ton çimento tozu yutuyoruz

Lüks otel motel ve kuaförler denetimden geçecek

Maliye Bakanlığı'nın yaygın vergi denetimi ... kişileri kapsıyor

Brüksel'deki "NATO Bahar toplantısı"nın sonuçları:

NATO'da tüm müttefikler "Çevik Kuvvet"i gerekli gördü

SEDAT ERGİN / *7 Haziran 1983*

BRÜKSEL, (Cumhuriyet) — Geçen hafta Brüksel'de yapılan NATO Savunma Bakanları Toplantısı ABD'nin **"Çevik kuvvet"**'i ve Körfez stratejisi konularında ABD ile NATO'nun Avrupalı üyeleri arasında bir dizi tartışmaya sahne oldu. Üst düzeyde bir NATO yetkilisinin NATO sınırları dışındaki gelişmelerin ittifakın yaşamsal çıkarlarını etkileyeceği ve ABD'nin bu durumda **"Çevik kuvvet göndermesinin gerekeceği konusunda görüş birliği var. Ancak uygulamada ABD dışındaki müttefiklere düşen rol konu olduğunda herkes kendi durumuna göre farklı bir tutum takınıyor"** diye özetlediği bu tartışmaları ana başlıkları şöyle sıralanabilir:

1) ABD'nin Çevik Kuvvet'e tahsis ettiği Avrupa'daki birliklerini kriz anında NATO bölgesi dışına kaydırması halinde Avrupa'da ve özellikle Almanyada doğacak boşluğun doldurulması gerekiyor. NATO askeri makamları tarafından hazırlanan **"ara rapor"**'a göre, ABD Almanya'da bir kriz anında boşluğu doldurmak amacıyla 77 bin kişiyi rezerv olarak silah altına almasını ve hazırlıkları şimdiden başlatmasını istiyor.

Almanya ise savunma harcamalarında meydana gelecek artışı düşünerek bu konuda istekli bir tutum içinde değil. Nitekim geçen hafta Federal Almanya Başbakanı **Helmut Kohl**, Bonn'da ABD Savunma Bakanı **Caspar Weinberger** ile yaptığı görüşmede, Pentagon'un bir numarasına, talep ettiği 77 bin kişilik rezerv konusunda ümit vermedi.

2) Kuzeylilerin kaygıları — Hollanda, Norveç ve Danimarka gibi kuzeyli ülkelerin itirazları ise NATO sınırları dışında yapılacak bir askeri harekâtın hukuksal yönüne dönük. Bu ülkeler **"Çevik kuvvet"**'e ihtiyaç duyulacağını ilke olarak kabul etmekle birlikte, ittifak sınırlarının dışına çıkılmasının NATO anlaşması açısından bazı hukuksal sorunlar yaratacağı görüşündeler. Ancak kuzeyliler, bir yandan **"Çevik kuvvet"**'e yeşil ışık yakarken, bir yandan da bu gerekçeye sığınarak körfez stratejisinin dışında kalmayı yeğliyorlar.

3) Geçiş kolaylıkları NATO'nun güney kanadındaki ülkelerin durumu bölgeye binlerce mil uzaklıktaki kuzeylilere kıyasla kuşkusuz çok daha farklı. NATO yetkililerine göre, **"bu açıdan, güney kanatta en hassas durumdaki ülke Türkiye'den başkası değil."** Geçen haftaki tartışmalar sırasında ortaya çıktığı gibi, Türki-

ye'nin kaygıları daha çok bu stratejinin kendi adresine gelebilecek **"kolaylıklar"** boyutu üzerinde toplanıyor. ABD, Körfeze kuvvet göndermesi halinde, müttefiklerden geçiş kolaylıklarına ihtiyaç duyacağını gizlemiyor. Türkiye ise bu konuda kendisini bağlayacak formüllerin mümkün olduğu kadar dışında kalmaya çalışıyor. Geçen hafta Türk tarafı, bildirinin hazırlanması aşamasında aktif bir şekilde **"kolaylıklar"** konusundaki ifadeleri yumuşatmaya çalıştı.

4) Danışmaya zaman var mı? Yine **"çevik kuvvet"** tartışmalarında ön plana gelen bir başka konu danışmalarla ilgili Türkiye'nin savunduğu görüş, **"Çevik Kuvvet"**'in devreye girmesi halinde konunun NATO içine getirilmesi ve bu konuda **"danışmalar"** yapılması. ABD ise danışmalara ilke olarak karşı çıkmamakla birlikte, buna **"zaman kalmayacağı"** görüşünde. ABD, bu görüşten hareketle **"bir kriz patlak verdiğinde hemen harekete geçilmesi gerekir. Bu sırada NATO'da danışma yapılıp, onay alınması zaman kaybına yol açar. Hal böyle olunca, danışmanın krize müdahaleden sonra yapılması doğaldır."** diyor. NATO'da bu görüşün az çok rağbet gördüğü söylenebilir. Üst düzeyde NATO yetkilileri de bir kriz anında müdahaleden önce konunun NATO içinde tartışılmanın **"olanaksızlığına"** değiniyorlar.

ULUSAL KARAR YETKİSİ

5) Bu tartışmalar içinde Türkiye'nin yine başından beri ısrarla savunduğu bir görüş **"körfez stratejisinde rol almanın herşeyden önce bir ulusal karar konusu olacağı."** Türkiye körfez stratejisine katkıları söz konusu olduğunda, kendisini daha baştan bağlayıcı bir tutuma girmek istemiyor ve karar yetkisini kendi elinde tutmak istiyor.

İşte geçen haftaki toplantılarda ABD ile Avrupalı müttefikleri arasındaki tartışmalar bu konular üzerinde geçerken, Türk diplomasisi yukarıda sıraladığımız başlıklarda oldukça hareketli bir tutum içinde gözüktü.

ABD AÇIK SENET ALDI MI?

ABD, yayınlanacak bildirinin körfeze ilişkin bölümü ile ilgili olarak getirdiği taslakta toplantıya yakın bir kaynağa göre **"adeta müttefiklerden çevik kuvvet için açık bir senet istemekteydi"** ancak yapılan tartışmalarda ABD'nin istediği özellikle Federal Almanların **"boşluğun doldurulması"** Türkiye'nin ise geçiş kolaylıkları ve **"danışmanlar** başlıklarındaki itirazları ile yumuşatıldı.

Müttefiklerine **"kongrede üzerinize düşeni yapmadığınız konusunda şikâyetler var, NATO'da bağlayıcı bir metin çıkarsa kongredeki tepkileri gideririz"** diyen ABD'nin yumuşatılmasına karşın, yine de çıkan bildiride her zamanki gibi **"bir kaç adım daha attığı"** ve Avrupalı müttefiklerini körfez stratejisinin içine **"biraz daha çektiği"** NATO'da görevli diplomatlarca yaygın bir kanı olarak belirtiliyor.

Bu adımların en açık göstergelerinden biri, Avrupalı NATO üyelerinin ilk kez körfez stratejisinin ittifaka etkilerini konu alan çalışmanın bitirilmesinden sonra **'ihtiyaç duyulan önlemleri almaları gerekeceğini"** kabul etmeleri. Bir başka gösterge de, Türkiye'nin konuyu NATO için çekmesine karşılık, özellikle Federal Almanya'nın onayıyla söz konusu **"askeri önlemler"** üzerinde ABD ile üyeler arasında **"ikili görüşmeler"**'e kapının açılması.

Türkiye'nin aktif bölge politikası, Ermeni sorununu etkisiz kılacak

CENGİZ ÇANDAR / *7 Haziran 1983*

Türk kamuoyu, Ermeni sorununun gerçek boyutlarını yeterince kavramış görünmüyor. Daha da önemlisi, Ermeni tezleri karşısında Türk kamuoyu hayli silahsız hatta çok güçlü sanılan Türk tezlerinin bir bölümünü, Ermeni tezlerinin işine yarar nitelikte.

Türkiye için zaaf oluşturan kimi savlar resmi çevrelerce de savunuluyor. Bu nedenle, Ermeni propagandası karşısında zaaf yaratan, üstelik onu güçlendirici nitelikteki ya da en azından inandırıcılık yanı zayıf olan tezleri saptayıp, ayıklamak ve terketmek gerekiyor.

Bunlar şöylece sıralanabilir:

1) Ermeni tehciri ve soykırımı iddialarına dayanak oluşturan olaylar Osmanlı Devleti döneminde meydana geldi. Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı Devleti'ni yıkarak kurulmuştur. Bu nedenle, Osmanlı Devleti döneminde olup, bitenlerden sorumlu tutulamaz.

SAKAT VE ETKİSİZ BİR TAVIR

Bu tavır tümüyle sakat ve Ermeni tezlerinden habersiz, dolayısıyla etkisizdir. Çünkü:

a) Herşeyden önce bu tavırda soykırım iddialarının gerçek olduğu zımnî bir kabulü vardır. Bu durumda, Ermenilerin **Willy Brandt**'ın Nazilerin Yahudi soykırımını kabulünü örnek gösterip Türkiye'den de aynı tavrı talep eden iddiaları meşruluk kazanır. Zira, Willy Brandt'ın Başbakanlığını yaptığı Federal Alman devletinin de Nazi Almanyası ile ilgisi yoktu.

b) Ermeni tepkileri sadece 1915 yılında meydana gelen olaylara ve İttihad Terakki liderlerine yönelik değildir. **Atatürk** de Ermenistan'ı haritadan silen Türk lideri olarak İttihatçı liderlerle eş düzeyde sorumlu tutulmaktadır. Ermeni tezlerine göre, Ermeni sorunu 1951'le sınırlı kalmamaktadır. 1918-1920 yılları arasında kurulmuş bulunan bağımsız Ermenistan devletinin Atatürk'ün başkanlığındaki TBMM hükümeti ile Sovyet hükümeti arasında 1921'de imzalanan anlaşmalarla kangren haline gelmiştir.

Bunun da ötesinde, Atatürk, Ermenilere bağımsız devlet kurma umutları veren Mondros Mütarekesi ile bağımsız Ermenistan'ı güvence altına alan Sevr Anlaşmasına karşı çıkan ve Ermenistan düşünü Lozan ile yokeden lider olarak görülmektedir. Ermeniler, 1915 ile 1921 arasındaki gelişmeleri soykırım sürecinin halkaları olarak yorumlamaktadırlar.

Dolayısıyla, gerek Mustafa Kemal'i, gerekse Türkiye Cumhuriyeti'ni Osmanlı Devleti-Ermeni ilişkilerinden soyutlayarak almak Ermeni tezlerinin ne olduğu bilinirse bir anlam taşımamaktadır.

c) Osmanlı Devleti dönemi dünya tarihinde hiçbir devlette raslanmadık ölçüde azınlıkların ve gayrımüslim toplulukların imtiyazlar taşıdığı bir dönemdir. Çarlık ordularından kaçan Polonyalılardan, Macar yurtseverlerine, İspanyol engizisyonundan kaçan Yahudilere dek onbinlerce Hıristiyan ya da Yahudi Türk hoşgörüsünün kucağına sığınmışlardır. Osmanlı Devleti'ni Ermeni tezlerinin ağırlığı altında ezilip reddetmek, aynı zamanda Türk ulusunun dayanabileceği büyük bir moral güçten mahrum kalmak demektir.

2) Türkiye'nin zaaf gösterdiği bir başka nokta, 1915'teki Ermeni kayıpları konusunda ortaya atılan görüşlerde kendisini beliriyor. Bilindiği gibi Ermeniler, 1.5 milyon Ermeni'nin soykırıma uğratıldığını iddia etmektedirler. Çeşitli tarihi bilgiler araştırılarak oluşturulan resmi Türk tutumu ise Ermenilerin yalan söylediğine çünkü o tarihte Doğu Anadolu'da o sayıda Ermeni bulunmadığına dayandırılmaktadır.

Bu tavır, Ermeni propagandası üzerine kuşku düşürmek açısından yararlı olabilir. Ama özellikle vurgulanması gereken özvarlığını ve topraklarını korumak için canla başla direnen bir ulusun arkasından vurulmasıdır. Bu gerçek vurgulanırken gözden kaçırılmaması gereken nokta soykırım iddiasının doğrudan doğruya bağımsız Ermeni devleti kurma hedefinin aracı yapılmak istenmesidir. Bağımsız Ermenistan düşünün ilk halkasını oluşturmasıdır.

Brandt'ın Yahudi soykırımı Almanya adına kabul etmesi örneğinin ikide bir ileri sürülmesine karşı söylenecek söz de vardır. Brandt'ın Nazilerin Yahudilere kıydığını kabul etmesinin Almanya için hiçbir maliyeti yoktu. Çünkü Yahudiler, sözde **"vaadedilmiş topraklar"**da yani Filistin'de kendi devletlerini kurmuşlar, Almanya'ya yönelik bir toprak talebine sahip bulunmuyorlardı.

Oysa, Türkiye için durum aynı değildir. Soykırım yapıldığını Türkiye'nin kabul etmesi talebi, Türkiye toprakları üzerindeki taleplere bağımlıdır. Soykırımı Türkiye'nin kabul etmesini isteyenlere, Türkiye topraklarının parçalanmasından yana olup olmadıkları, Türkiye toprakları üzerinde bağımsız bir Ermeni devleti kurulması taleplerini destekleyip desteklemedikleri sorulmalı ve açık tavır takınmaları istenmelidir. Türkiye'ye **"diyalog"** kurmaya ve **"Brandt örneği"**'ni kabule yönelik telkinler, kurulmuş bir tuzaktır ve asla kabul edilemez.

3) Türkiye ve kamuoyu açısından bir başka zaaf unsuru, soykırım iddiaları karşısında **"önce onlar başlattı"** sloganına sarılmaktadır. Bu zımmen soykırım yapıldığını kabul etmektir. Ve, böyle olunca da, kimin önce başladığı önem taşımamaktadır. Çünkü işin bir yanında soykırım sorumluluğu Türklerin üzerine yıkılmış olmaktadır.

4) Kamuoyunda yaygın bir aymazlık noktası, **"Tarihte olan olmuş; 60' yıl önce olan-bitenlerden bize ne. Biz önümüze bakalım"** tavrıdır. 2000 yıl önce topraklarında İsrail adlı bir devlet kurduğu gözönüne alınırsa, bu aymazlığın anlamsızlığı ve tehlikesi de kendiliğinden anlaşılır.

TÜRKİYE'NİN OLANAKLARI

Türkiye'nin güçlenme ve gelişme, uluslararası politika da ağırlık sahibi olma çabaları gösterdiği sürece, süper devletler dünyasında Ermeni sorununun ve bu sorunun haberciliğini yaptığı etnik ya da mezhip kökenli sorunların girdabında tutulmak isteneceğini kavramalıyız. Yani, Ermeni sorunu ile birlikte yaşayacağımızı peşinen kabul etmeliyiz.

Bununla birlikte, Türkiye aciz ve çaresiz değildir. Bu sorunu kendisine karşı bir koz olarak ya da Demoklesin kılıcı gibi kullanmayı hesaplayanların heveslerini, kursaklarında bırakacak kozlara da sahiptir.

Ermeni sorununu etkisiz kılacak en önemli faktörlerden biri Türkiye'nin her ne pahasına olursa olsun aktif bir bölge politikası gütmesidir. Ermeni davasının ve kültürünün merkezi olarak ilan edilen Ortadoğu'nun aynı zamanda İslâm coğrafyasının yüreği olduğu ve bu topraklarda Türk ulusu ile aynı çatı altında yüzyıllar boyu birlikte yaşamış Müslüman halklar olduğu asla unutulmamalıdır.

Arap ve İslâm ülkelerine ve halklarına yönelik, onların çıkarlarını gözeten ciddi bir yakınlaşma politikası Ermeni faaliyetinin manevra alanını hayli daraltacaktır.

ÖZELLİKLE LÜBNAN

Arap ülkeleri arasında Ermeni faaliyetinin odak noktası durumundaki Lübnan ile yakın ilişkilere girişmek özellikle yararlı olacaktır. Lübnan'da Türkiye ile iyi ilişkiler kurmak için siyasi iradenin bulunduğunu Lübnan Dışişleri çevreleriyle görüşmelerimizde saptadık. Özellikle, 1982 yılındaki savaş da Türk müteahhitlik firmalarına çekci yeni bir alan sunmaktadır. Bu ülkeyle girişilecek sıkı iktisadi ve ticari ilişkileri siyasi ilişkilerin izlemesi doğaldır.

Türk şirketlerini tereddütte sevkedecek tek konu güvenlik sorunu olabilir. Ancak, güvenlik sorunu, Cemayel yönetiminin prestiji ile yakından ilgili olduğu için, Türki şirketleri Lübnan devlet otoritesinin güvencelerine bu konuda güvenmek durumundadırlar. Hiç değilse, Ermenilerin müttefiki Emin Cemayel, müttefikleri ile Lübnan devlet otoritesinin geçerliliği ve saygınlığı arasında açmazda, nötralize edilmiş durumda bırakılabilir.

Bütün bunların tümünden daha önemlisi, Lübnan nüfusunun yarısından çoğunu oluşturan Şiîler ve Sünnî Müslümanlar'ın Türkiye'ye bir özlemle bakmalarıdır. Bir Fransa kısa bir tahrii kesiti içinde Lübnan'ı yönetmiş olduğunu ve kültürel bağlarına dayanarak Lübnan'ı doğal ilgi alanı içinde kabul ederken, söz konusu ülkeyi yüzyıllarca yönetmiş olan ve nüfusun çoğunluğu ile Fransa'ya oranla çok daha güçlü kültürel bağları bulunan Türkiye'nin Lübnan'a ilgi göstermesi meşru sayılır. Lübnan'ın Müslüman nüfusuna dayalı bir nüfuz, Türkiye'yi Ortadoğu politikasında ağırlıklı kılacak unsarlardan biri olacaktır.

AKDENİZ POLİTİKASI

Türkiye'nin kendisini zayıf düşürmeyi amaçlayan uluslararası girişimleri etkisiz bırakmakta dayanacağı kozlardan biri, bir Akdeniz politikasına sahip olması gerçeğidir. Fas'a dek tüm Kuzey Afrika yani Güney Akdeniz ülkeleri ile aynı devlet çatısı altında, ortak bir kültür ve uygarlığın parçaları olarak yüzyıllar boyu birlikte yaşanmıştır. Türk ulusu, Kuzey Afrika-Güney Akdeniz'in Arap-Müslüman halklarının hâlâ duygusal dozu hayli ağır basan derin sempatisine sahiptir. Bu psikolojik unsur, canlı, tutarlı, ciddi bir Akdeniz politikası izlenmesi halinde Türkiye'nin siyasî çabalarında yarar sağlayacaktır.

Ermeni siyasi faaliyetinin destek üsleri durumunda olan Fransa, Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetimi Akdeniz devletleridir. Bu ülkelerin siyasi ağırlığı, Türkiye'nin başta Güney Akdeniz ülkeleri ile yakın ilişkilerine dayanılarak sürdürülecek hareketli bir Akdeniz politikasıyla dengelenebilir. Bir Türk Akdeniz politikası Kıbrıs sorunundan Ermeni terörü ile mü-

cadeleye dek çeşitli alanlarda Türk diplomasisine olumlu imkânları kazandırabilecektir.

TARİH BİLİNCİ VE DÜŞ GÜCÜ

Bütün bunlara ek olarak Türk insanına tarih bilinci ve geleceğe yönelik bir düş gücü kazandırılmalıdır. Türk insanı uluslararası kampanyanın yarattığı eziklikten, kendi içine kapanmaktan, **"Türk'ün Türk'ten başka dostu yok"** duygusundan kurtarılmalıdır. Tarihte büyük roller oynamış olan Anadolu insanlarının gelecekte de insanlığa ve uygarlığa büyük katkılarda bulunacak kapasitesi fark edilmelidir. Türk insanına uluslararası yaşamda saygın roller üstleneceği ufku verilmelidir.

Ve, belki de en önemlisi, Türkiye'yi ve dolayısıyla Türk insanını uluslararası camiada yalnızlıktan kurtarmak için, ülkenin ve halkın enerjisi ve potansiyelini harekete geçirecek çağdaş bir ortam sağlanmalı ve korunmalıdır. Bunun aksi Türkiye'yi ve Türk halkını yalnızlığa iteceği için bundan yalnız Türkiye üzerine komplo kuranlar yararlanacaktır.

Türkiye topraklarında yaşayan tüm insanları olanca hoşgörüsü ile bağrına basacak çağdaş bir Türkiye, kendisini parçalama hesaplarıyla uğraşanların oluşturmaya çalıştığı Haçlı çemberini de parçalayıp çıkacaktır.

Gözlük...

MUSTAFA EKMEKÇİ / *11 Haziran 1983*

Bazı okurların uyarılarına da uyup, önce ciddi sorunlarla ilgili haberler aktarayım; sonra tozutursam, bağışlayın artık!

Tepelerde gündemde seçim yasası tasarısı var: Yasa, eli kulağında çıktı çıkacak. Bu, seçimlerin 6 Kasım'da yapılacağının, bahara kalmayacağının belirtisi sayılabilir. Seçim yasası daha önce ele alınacaktı ya, sanırım Todor Jivkov'un gelişi, görüşmenin birkaç gün ertelenmesine neden oldu..

Kulağıma çalındığına, göre, parti kurucularına olduğu gibi, milletvekili adaylarına da *"veto"* geliyor. Ortak oy pusulasında *"karma liste"* yapma, yani liste üzerinde çeşitli partilerin adaylarına oy verme yok. Bir de partilerin iki kat aday göstermelerinden vazgeçilecek gibi görünüyor. ne kadar milletvekili çıkacaksa, aday da o kadar gösterilecek deniyor. *"Tercih"* işaretiyse, var..

Buncağız haber için yorum yapmak gerekirse, *"Veto"*ların özellikle, Yüksek Seçim Kurulu'nun sonuçları açıklamasından önce yapılmasının doğru olacağı görüşü savunuluyor hukukçular arasında...

★★★

Fıkraları nedense, Karadenizlilere mal ederler çokluk. Londra'dan gelen Ahmet Tan söyledi. İngiltere'de de İrlandalılara mal ederlermiş. Onlar da bunu öylesine benimsemişler ki, *"Fıkra Sanayii"* bile kurmuşlar. Fıkralardan döviz bile sağlıyorlardır tanrı bilir. Böyle bir fıkra, belki bilirsiniz.

Karadenizli hastaneye gelmiş, iki kulağı yanmış, çok şaşırmışlar.

— Ne oldu? diye sormuşlar...

— Ütü yapıyordum, demiş...

— Eee..

— İyisi telefon çaldı, koştum!

— Peki, öteki kulağın niye yandı?

Karadenizli karşılık vermiş:

— Hastaneye de telefon etmem gerekti!

Fıkra daha bitmiyor; sonra adam göz doktoruna da gitmiş:

— Göremiyorum! demiş

— Neden?

— Kulaklarım olmadığı için, şapkam gözlerimi kapatıyor.

★★★

Herkes kendi işinin güç olduğunu söyler ya, gazetecilik, yazarlık da kolay değil!

1960 öncesiydi: İsmet Paşa'nın konuşmaları zamanın iktidarına gülle gibi geliyordu. Muhafelet gazetesinde, Vatan'da çalışıyordum. Bir arkadaşımız, İsmet Paşa'yı izlemek için, illerden birinden izlenimlerini yazdırıyordu: *"Paşa duvardan böyle atladı... Kolunu şöyle kaldırdı..."* filan. Telefonla da izlenimi ben alıyordum. İzlenimler uzadıkça uzadı. Bilmem kaç sayfa oldu. Büronun şefi, telefonun paralelini kaldırdı. Arkadaşıma:

— İsmet Paşa'nın konuşması çok uzun, onu olduğu gibi geçecegiz. Sen izlenimlerini kısa tut... dedi. Arkadaşım ne karşılık verse iyi:

— Siz İsmet Paşa'nın konuşmasını kısaltın, benim yazımı kısaltmayın!

Öyle hoşlanmıştım ki, yanıttan! Demek bazen gazeteci, belki farkına varmadan eylem adamının önüne geçebiliyordu!

Yazar, olayları anlatır, yorumlar. Bazen sert, bazen yumuşak olur yazı biçimi. Oldukça sert yazılar yazdığım sıralar mıydı ne? Çetin Altan, İlhami Soysal'ın evinde bir gün:

— Sen, bu tür yazıyı bırak; ileride okunmaz olacaksın; en iyisi, romana öyküye dön, öykü yaz... demişti.

— Eyvaahh! dedim içimden, demek okunmaz olacağım?

Çetin Altan, hapisten çıkmıştı, o sıralar yazmıyordu.

— Siz niye yazmıyorsunuz?

— Enayi değilim ben! diye karşılık verdi. Bir daha cezaevlerine düşmek istemediğini söylemek istiyordu.

Sonra, yine konuştuk. Bir gün:

— Ne dersiniz öykü, roman mı yazayım?

— Yok, dedi, devam et.

Galiba 23 mayıs ya da 24 mayıs günü Güneş'teydi: Nadir Nadi'yle ilgili ne güzel bir yazı yazdı. Telefon edip kutlamak istedim, olmadı...

Hiçbir günlük olay, hücredeki bir tutuklunun mektubu kadar etkilemedi. Mektup, kardeşine yazılmıştı. Hücresinde tutuklu gece gündüz okuduğundan, gözleri bozulmuştu. Artık okuyamıyordu. Babası, bir süre önce ölmüştü. Mektupta şöyle diyordu:

— Babamın bir okuma gözlüğü vardı, belki benim gözüme uyar: gönderirseniz sevinirim...

Milletvekili adaylarını MGK inceleyecek

Sıkıyönetimce işten çıkarılanlar 5 yıl aday olamayacak

BETÜL UNCULAR / *11 Haziran 1983*

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi Seçim Yasa Tasarısı üzerindeki görüşmelerini dün akşam tamamladı. Tasarıya göre MGK siyasi parti kurucularını olduğu gibi milletvekili adaylarını da inceleyecek.

Öğrenildiğine göre MGK Anayasa Komisyonu'nun sunduğu tasarı metninde Konsey pek büyük değişikler yapmadı. MGK'dan geçen Seçim Yasa Tasarısının birkaç gün içinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmesi bekleniyor.

MGK Anayasa Komisyonu'nun Konsey'e sunduğu raporda seçim tarihi olarak 6 Kasım öngörülüyor. Raporda yer alan önemli hükümler şöyle:

— Yurt dışında bulunan Türkler oy kullanabilecek.

— Sıkıyönetim Komutanlarınca işlerine son verilenler 5 yıl süre ile aday olamaycaklar.

— Seçimlerde özürsüz olarak oy kullanmayanlar 2500 lira ceza ödeyecek.

— Adaylar için kullanılan tercih oyları, seçim çevresinde parti için verilen geçerli oyların yüzde 25'ine ulaşırsa geçerli olacak.

— İllerin çıkaracağı milletvekili sayısı önce her ile bir milletvekili verilip Türkiye nüfusu kalan sayıya bölünerek saptanacak.

— Aday olan Silahlı Kuvvetler mensupları seçilemezlerse, mesleklerine geri dönemeycek.

— Seçimlerde geçerli oyların yüzde 10'unu almayan partiler milletveki çıkaramayacak.

TERCİH OYLARI

MGK Anayasa Komisyonu, seçimlerde kullanılacak tercih oylarının geçerli olması için yüzde 25 oranını benimsedi. Buna göre, bir adayın tercih oylarından yararlanabilmesi için aldığı tercih işaretli oy sayısının, o seçim çevresinde partisinin aldığı geçerli oy sayının yüzde 25'i kadar veya daha fazla olması öngörülüyor. Tercih oylarının oranı yüzde 25'in altında ise tercih işaretleri dikkate alınmayacak ve o partiden milletvekilliğine seçilenler, parti listesindeki sıraya göre belirlenecekler.

MİLLETVEKİLİ SAYISI

Raporda, illerin çıkaracağı milletvekili sayısının hesaplanmasında şu yöntem öngürülüyor. TBMM'ye seçilecek olan 400 milletvekili için önce 67 ile birer miletvekli ayrılacak. 400 rakamından 67 sayısı çıktıktan sonra kalan 333 milletvekiliği için Türkiye nüfusu 333'e bölünecek. Çıkan sayının illerin nüfusuna, içinde yer alışına göre illerin çıkaracağı milletvekili sayısı saptanacak. Bu hesaplama yöntemi ile şimdiye dek tek milletvekili çıkaran Hakkâri, Bitlis, Bilecik gibi illerin 2 milletvekili çıkarabileceği kaydediliyor.

SEÇİM ÇEVRESİ

MGK Komisyon Raporda Seçim Yasa Tasarısı'nın DM'den geçen biçiminde yer alan seçim çevresine ilişkin ilke aynen benimseniyor. Buna göre, milletvekili sayısı 7'ye kadar olan iller bir seçim çevresi sayılacak. Çıkaracağı milletvekili sayısı 7'den fazla olan iller, ilçelerin bütünlüğü korunarak yapılacak bölünme ile seçim çevrelerine ayrılacak. Seçim çevrelerinin çıkaracağı milletvekili sayısının 3, 5, 7 gibi tek rakamlı olması temel ilke alınacak ve bu sayı 3'ten az olmayacak.

Raporda seçimlerin 5 yılda bir yapılması, ara seçimlerinin ise her seçim döneminde bir kez yapılabileceği öngörülüyor.

Beş yıllık sürenin hesabında, oy verme günü olarak ekim 1983 ayının ikinci pazar günü tarihinin esas alınması benimsendi.

Komisyon yurt dışında bulunan Türklerin oy kullanmalarına ilişkin bir maddeyi tasarıya ekledi. Buna göre, ilk milletvekili genel seçiminde kullanılacak seçmen kütüklerinin yazım ve güncelleştirilmesi sırasında yurt dışında bulunan Türklerin, seçim gününden önceki 15'nci gün saat 17.00'ye dek ikametlerinin bulunduğu yer İlçe Seçim Kurulu'na pasaportlarıyla başvurmaları halinde kütüğe ve sandık listelerine dahil edilmelerine İlçe Seçim Kurulları'nca karar verilecek. Bu durum hangi sandıkta oy kullanabilecekleri de belirtilmek suretiyle pasaportlarına işlenecek.

İlkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, askerliğini yapmamış olanlar, kamu hizmetlerinden yasaklılar, yüz kızartıcı suç veya kaçakçılık suçları işleyenler, devlet sırlarını açığa vuranlar, siyasi ve ideolojik amaçlı suç işleyenler milletvekili seçilemeyecekler.

MGK Anayasa Komisyonu da partilerin katıldıkları her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı aday göstermeleri koşulunu benimsedi. Partiler müşterek liste halinde aday gösteremeyecekler.

Komisyon DM'nin kabul ettiği metinden ayrı olarak **"Bir siyasi partiye mensup olsun veya olmasın seçilme yeterliğine sahip her Türk vatandaşının milletvekiliğine adaylığını koyabileceğini"** öngörüyor.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yüksek öğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, YÖK üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileriyle yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, subaylar ve astsubaylar, seçimlerin başlangıcından bir ay önce yenileme kararının ilanından başlayarak 7 gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koyamayacaklar ve aday gösterilemeyecekler. Ayrılma istekleri kabul edilen subay ve astsubaylardan seçilmemiş olanlar Silahlı Kuvvetlere dönemeyecekler.

Siyasi partiler aday listelerini Yüksek Seçim Kurulu'na ön seçim gününden en geç on gün sonraki gün saat 17.00'ye kadar verecekler. Bağımsız adaylık için başvuranlar en yüksek derecedeki devlet memurunun brüt bir aylığı kadar para yatıracaklar. Adaylıklar kesinleştikten sonra kurul oy verme gününden önceki 55. gün Resmi Gazete'de ve radyo ile ilan edecek.

Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde geçerli oyların yüzde 10'unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramayacaklar. Bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların toplamının o çevreden çıkacak milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilecek sayıdan az oy alan

partilere ve bağımsızlara milletvekilliği tahsis edilmeyecek.

Siyasi partilerin oy sayıları önce 1'e, sonra 2'ye, 3'e olmak üzere o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar bölünecek.

Seçime katılan siyasi partiler, oy verme gününden önceki 7. günden başlayarak oy verme gününden bir önceki gün saat 18.00'e dek radyo ve TV'de propaganda yapabilecekler. Propaganda yayınlarının tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılması Yüksek Seçim Kurulu ile TRT tarafından sağlanacak.

Propaganda toplantısına engel olanlara 6 aydan bir yıla kadar hapis cezası öngörülüyor. Bu fiiller cebir kullanılarak işlenirse, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilecek. Bu fiiller içlerinden en az ikisi silahlı bulunan üç veya daha fazla kimse tarafından işlenirse, faillerin herbiri beş yıldan 8 yıla kadar hapisle cezalandırılacaklar.

Oy vermeyi önleyecek propaganda yapanlara verilecek ceza ise 3 aydan 6 aya kadar hapis, 15 bin liradan 75 bin liraya kadar para. Kendisine oy verilmesi için vaatte bulunanlar, menfaatler temin edenler, başkalarına oy verilmemesini menfaat vaatiyle isteyenler bir yıldan üç yıla kadar hapisle cezalandırılacaklar. Oy kullanacakların sandık yerine gelmesini engelleyenlere ise 1 yıldan 4 yıla kadar hapis cezası öngörüldü.

Seçme yeterliliği olmadığı halde oy verenler iki yıldan 5 yıla kadar hapis ve 5 bin liradan 25 bin liraya kadar ağır para cezasına çarptırılacaklar. Başkalarının adına oy verenler ise, 3 yıldan 5 yıla kadar hapis, 10 bin liradan 50 bin liraya kadar para cezasına çarptırılacak.

Seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen tahrif edenler veya ettirenler için komisyon 5 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası öngördü. Oy verme günü açık yerlerde ispirtolu içki satanlar da 3 aydan 6 aya kadar hapisle cezalandırılacaklar.

13 Haziran 1983

Bağlı, Ama Kime Bağlı Ortaklıklar?..

YALÇIN DOĞAN / *14 Haziran 1983*

Öyle çok örnek var ki.. Arçelik'te Devlet Malzeme Ofisi de ortak. Yüzde 15 payla. Arçelik ile Devlet Malzeme Ofisi'nin ne gibi bağlantısı olabilir?.. Çukurova Elektrik A.Ş.'deki Türkiye Elektrik Kurumu'nun payı yüzde 25. Eskişehir Çimento Fabrikası'nda Emekli Sandığı'nın payı yüzde 20, Ray Nimens Şirketi'nde Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları'nın payı yüzde 24. Sistaş Sanayi ve Ticaret A.Ş.'de Şeker Fabrikaları yüzde 21 ile ortak.

Kamu kuruluşlarının kendi faaliyet alanlarıyla ilgili ya da ilgisiz olmak üzere özel firmalarla ortaklıkları en az 20-30 yıl geriye gidiyor.

Bir Makine Kimya Endüstrisi Kurumu'nun TOFAŞ'tan, Keban Holding'e, Azim Civata Sanayiine, T.O.E.'ye uzanan ortaklıkları bulunuyor. Sümerbank'ın tekstil dışında elektrik, takım tezgâhları, porselen, gıda sanayiinde üretim yapan kırkı aşkın kamu ve özel firmalarda ortaklıkları var. Denizcilik Bankası, PTT, TCDD, Türkiye Ziraî Donatım Kurumu, Devlet Yatırım Bankası... aklınıza hangi kamu iktisadi kuruluşu (KİT) gelirse gelsin, bunların tümünün özel kesimde ortaklıkları var. Sermayeleri ile özel kesimi destekliyorlar. Ama, tüm bu ortaklıklarda özle kesimin payı daha yüksek. Devletin sermayesi azınlıkta, yani yüzde 51'in altında.

Özel sermayenin geliştirilmesi için kamu kesiminin ortaklığı temel bir politika olmuş. Ne zaman? 1950'lerden başlayarak... Çalışma alanına ve ilgisine bakılmaksızın ortaklık yoluyla devletten özel kesine sermaye aktarılmış. Bu yöntemle 1950-60 arasında kurulan ve günümüzde de faaliyetlerini sürdüren 38 ortaklık var.

Devlet yatırmak zorunda olduğu sermayenin tümünü fiilen ödüyor. Örneğin, MKEK yatırmak zorunda olduğu yüzde 30'u *"ortağı"* Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş.'ye fiilen ödüyor. Bu zorunluk devlet sermayesi için geçerli. Aynı ortaklıkta yer alan özel firma için yani Türk Traktör A.Ş. için değil. Devlet öngörülen sermayenin tümünü öderken, diğer *"ortak"* öngörülenin sadece yüzde 25'ini ödüyor. Ama, konu kârın dağıtımına gelince, iş değişiyor. Kâr dağıtımı fiilen ödenen sermayeye göre değil, öngörülen sermaye miktarına göre gerçekleşiyor. Dolayısıyla *"Devlet Ortaklığı"* yoluyla, fiilen yatırılmayan özel sermaye fiilen daha çok kâr elde ediyor.

Devletten özel kesime sözü edilen *"ortaklıklar"*

aracılığı ile ne kadar kâr transfer edildi? Bunun saptanması için geçmişi de kapsayan bir araştırma yapmak gerek. Bu ortaklıkların kuruluşlarından başlayarak yıllık bilançolarını tek tek incelemek gerek.

Buraya kadar özetlenen zaten vardı. Yeni değil. Ama tek tek bilançoların incelenme önerisi yeni.

Sisteme ilişkin bir başka yenilik, geçenler de yayınlanan KİT kararnamesi. Son kararname ile *"bağlı ortaklık"* diye bir kurum getiriliyor. Sermayesinin tümü devlete ait herhangi bir kamu kuruluşu, basamak basamak *"bağlı ortaklık"* haline getiriliyor. *"Bağlı ortaklığın"* özelliği, yukardan beri açıklamaya çalıştığımız devletin sermayesinin özel kesim firmalarında *"ortak"* durumuna indirgendiği düzenleme. Son kararname öyle bir düzenleme getiriyor ki, sermayesinin tümü devlete ait olan KİT, Bakanlar Kurulu kararıyla *"azınlıkta kalan bir ortak"* olabilir. (Kararnamenin 15-5. maddesi.) Bir kamu kuruluşunun sermayesinin önce yüzde 50'sine kadar bölümü Bakanlar Kurulu kararıyla özel kesime devrediliyor. Bu konuda ilgili ana kuruluşun yönetim kurulundan da karar gerekiyor. *"Bağlı ortaklık"* son kararnamenin 37-2 maddesi ile devletten alınıp özel kesime devredilen bir yapı kazanabiliyor.

İşin özeti şu: Zaten varolan devletten özel kesime kâr transferi, yeni kararname ile kâr transferini de geride bırakacak ilkelere yöneliyor. Kâr transferi yerini mülkiyet transferine bırakabiliyor.

"Cizre dururken Allah cehennemi niye yarattı"

KADİR CAN *14 Haziran 1983*

Mardin'in Kızıltepe ilçesindeki sıcak kuru bir sıcaktı, insanı yakıyor, adım atmasına bile engel oluyordu. Fakat Cizre'deki sıcak başkaydı. Kendi kendime **"Eyvah yanlış yere geldim herhalde"** demekten kendimi alamadım. Vurgun yemiş dalgıç gibi bir süre etrafıma anlamsız bakışlarla baktım. Cizre'nin sıcağı, hiçbir yerin sıcağına benzemiyor. İnsanın üzerine dalga dalga gelerek adeta boğmaya çalışıyordu. Cizre sokakları kalabalıktı. Herkes alışverişteydi. **"Ver bir limonata... Bir daha... Bir daha..."** **"Hemşerim"** dedim. **"Ne bu sıcak böyle?."** adam şaşırdı, afalladı: **"ne sıcağı"** dedi, devam etti: **"Ne sıcağı, sen buna sıcak mı diyorsun? Bak herkes burda, yalnız göçerler yaylada. Sıcaklar bastırınca herkes yaylanın yolunu tutacak. Cizre sokaklarında insan kalmayacak."** Koşaradım **"taksi dolmuşların"** kalktığı durağa kendimi zor attım. Şoför kaldırımın üzerinde bir tabureye oturmuş bir yandan: **"Şırnak, Şırnak"** diye bağırıyor, bir yanda da elindeki koskoca bir mendille terini siliyordu.

Taksi şoförünün beşinci yolcunun gelmesini beklemeye hiç niyeti yoktu. Direksiyona geçer geçmez bir gazladı bir gazladı. Adam sanki canavardan kaçıyordu. Cizre'den ayrılıp tepelere doğru çıkmaya başladık. Yüzümüze bir serinlik çarptı. Seli gitmiş, kumu kalmış dere yatağında, on binlerce zakkumun kırmızılı pembeli çiçeklerini seyrederken şoför yavaş yavaş kendine geldi ve kolunu camdan çıkarıp keyifle salladı: **"Biz Şırnaklılar hep aynı şeyi düşünürüz, Cizre dururken Allah niçin cehennemi yarattı deriz"** dedi. Evet **"Cizre dururken Allah niçin cehennemi yarattı"** sözünün bu bölgede dilden dile dolaştığını öğrendim. **Cizre, Silopi, Kızıltepe** ve bu gibi ilçelerle bunlara bağlı köylerde hayvancılıkla uğraşan bütün aileler, bu ovalarda kışı geçiren yörükler, ilkbahar sonuyaz başında denklerini kurup, yataklarını yorganlarını alıp sürülerini önlerine katarak yaylaların yollarını tutup yüzlerce kilometreyi katederek Muş'a Van'a kadar giderler.

1620 METRE YÜKSEKLİKTEKİ BİRİNİ YAYLASI

Kış aylarını ovalarda geçiren, ancak bir toprağa bağlanmadan gezgin bir hayat süren insan gruplarının oluşturduğu göçerlerin, kahverengi çadırlarına Şırnak'a yaklaşırken raslamaya başladık. Su kenarlarında konaklayan göçerler, çadırların önlerinde yaktıkları ateşin üzerine yerleştirdikleri sinilerde ekmeklerini pişiriyorlardı. Kalabalık göçer grupları ise Şırnak ile Eruh arasındaki **"Birini"** yaylasındaydılar. Rakımı 1620 metre olan Birini Tepesi'nden yaylaya ulaşmak için en az bir saat yürümek gerekiyordu. Yemyeşil yayla, halen her tepenin yanından akan sular buralara göçerleri mıknatıs gibi çekiyordu. Göçerler genellikle koyun,keçi besliyorlar.Geçimlerini bunlardan elde ettikleri sütlerden, peynir ve tereyağı yaparak sağlıyorlardı. Yaylada otlatılan koyun ve keçiler akşamları kadınlar tarafından sağılıyor, sütler kaynatılıp mayalandıktan sonra elde edilen peynirler ve yayıklarda yapılan mis gibi tereyağların bir kısmı at sırtında en yakın yerleşim alanlarına götürülüp satılıyordu. Göçerler 3-4 kilo sütten elde ettikleri 1 kilo peyniri 200 liraya, 25 kilo sütten elde ettikleri 1 kilo tereyağını ise 600 liraya satmaktaydılar.

KIŞI DA GARANTİYE ALIYORLAR

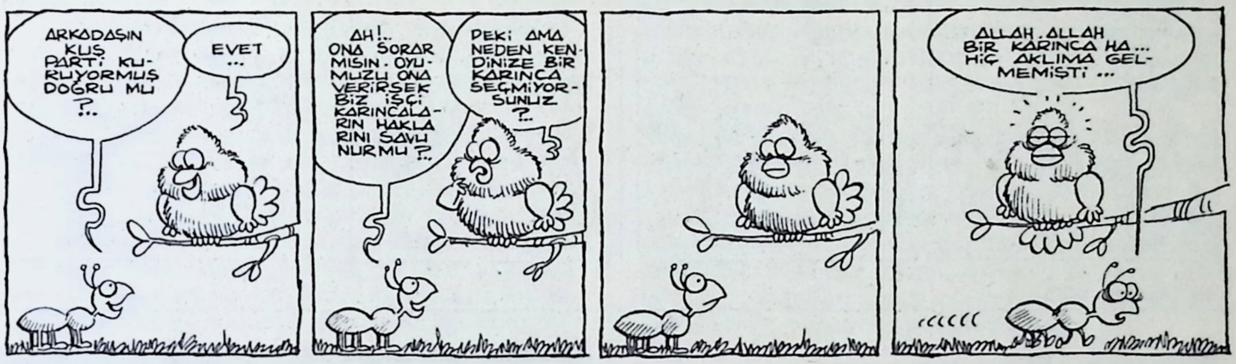
Göçerler ayrıca besledikleri koyun ve keçilerden elde ettikleri yün ve kıldan çeşitli giyim eşyaları ile battaniyeler yapmakta, bunları yine en yakın yerleşim alanlarında satarak paraya çevirmekte ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaktaydılar. Yaptıkları sade ve otlu peynir ile tereyağının bir bölümünü satmayıp ayırarak, kış aylarını geçirdikleri ovalardaki yerleşim alanlarına götüren göçerler böylece kışı da garanti altına almaktaydılar. Göçerlerin bir bölümü son zamanlarda kendi sabunlarını da yapmaya başladılar. Her türlü arazide yetişen ve aşılandığı zaman Antep fıstığı veren **"Menengüç"** ağaçlarının minik meyvelerinden yapılan bu sabun, saçlardaki kepeği tamamen yokediyormuş. Saçları yumuşatan, parlatan ve kepeklenmesini önleyen bu sabun için yörede **"Bıtım"** adı verilen Menengüç ağaçlarının minik meyveleri toplanıp, bir kazanda **"Sudkostik"** ilavesiyle uzun süre kaynatılıyor. Kaynatıldığı kazanda sabun haline gelen ve katılaşan **"Bıtım sabunu"** kalıplar halinde kesilerek kullanılıyor. Göçerler bütün bir yaz boyunca bütün bu işleri yaparken, konaklıya konaklıya dağları ba-

yırları aşıp yüzlerce kilometre yolu kat ederek Doğu Anadolu'nun en yüksek yaylalarına kadar ulaşıyorlar ve yine aynı yolları takip ederek kış aylarını geçirecekleri ovalara dönüyorlar.

UZUN YAŞAMIN SIRRI

Göçerlerin çocukları okuldan, büyükleri ise sinemadan, televizyondan, video'dan habersiz. "**Durkalk**"tan bunları öğrenmeye vakit bulmamıyorlar. Tek eğlenceleri akşam çadır önünde yakılan ateş etrafına toplanıp, saz çalıp, türkü söylemek.

83 yaşında olduğunu söyleyen ama 50'dan fazla göstermeyen Emin Turan yanıma yaklaşıyor. Beyaz bıyıkları sigaradan sarı sarı olmuş. "Var mısın bir güreşe?" diyor. Cesaret edemiyorum. Sırım gibi. İlk elensede yeri boylayacağımı biliyorum. Bu zindeliğin sırrını soruyorum. Emin Turan gülüyor. "Sırrı falan yok. Bizim ciğerimize hep temiz hava, midemize hep katıksız boyasız, hilesiz yemek girer. Biz araba nedir bilmeyiz, yürürüz. Senet, sepet, kira, borç derdimiz yok. Bunlara sır diyorsan öğrendin artık."

15 Haziran 1983

El Dizgisinden Akıllı Makinelere...

İLHAN SELÇUK / *16 Haziran 1983*

Koskoca bir mürettiphane.

Tahta kasalar mürettiphanenin dört yanına dağılmış. Kurşundan dökülmüş harfler, kasaların belirli kutularına yerleştirilmiş. Diyelim ki Cenap Şahabettin Beyin yazısı dizilecek. Sermürettip, bu yazının sayfalarını mürettiplere dağıtıyor. Her bir mürettip yazının kendisine verilen bölümünü elle dizmeye başlıyor.

Alfabenin harflerini tek tek kutularından toplayıp yan yana koyarak bir yazının kalıbını oluşturmak kolay iş değil.

★

Dizgi makineleri Babıâliye girince iş değişmiş. Koskoca bir daktilo düşünün.

Ne var ki bu daktilonun tuşları erkek değil dişi olsun. Dizgici elindeki yazıyı daktilodaki gibi tuşlara basarak diziyor. Bir yandan sarı pirinçten dişi harfler yan yana dökülüyor; önce sözcüklere, sonra satırlara dönüşüyor; öte yandan koskoca makinenin potasında kaynayan erimiş kurşun bu "dişi" kalıbın üzerine dökülerek "erkek" bir kalıp elde ediliyor. Sonra da kurşun madeninden oluşan yazıyı mürettipler bir tablada düzenleyip bağlıyorlar. Kurşunla çalışan dizgi makinelerinin sıralandığı mürettiphaneler de sürekli gürültünün yanı sıra kurşun buharının insanın genzini yakan kokusu da duyulur. Kurşun buharını bütün gün soluyan işçilere sağlıkları korunsun diye hergün belli oranda süt dağıtılır.

★

Basım endüstrisi dev adımlarıyla ilerlediği için bu sistem de geride kaldı; pirinç ve kurşun madeni üretim sürecinden çıkarıldı. Ofset teknolojisi denen yeni düzende bilgisayarlar da devreye girdiler; artık işçinin kol ve kafa emeğiyle yapacağı çoğu işi "akıllı makineler" birkaç saniyede yapıveriyor.

Nasıl oluyor bu iş?..

Artık dizgiciler orta boy daktilo boyutunda bir yazı makinesinde çalışıyorlar. Makinenin yanındaki televizyon ekranı gibi bir tabloda dizilen yazı izleniyor ve bir küçük diskete istif ediliyor. Sonra bu diskete içindeki yazı birikimiyle birlikte bilgisayarlı makinelere veriliyor; "akıllı makine" düğmelerine basılarak programlanıyor. Gazeteye yansıyacak biçimde harf karakterleri, satır boyları, sayfa düzeni bu makinelerde oluşuyor. Tıpkı fotoğraf çeker gibi önce filmlere sonra da incecik kalıplara yansıtılan gazete sayfaları basılmak için rotatife gidiyor.

★

El yazması kitaplardan başlayan yazılı yayın serüveninin gelip dayandığı noktada bilgisayarlı makinelere ulaştık. Artık yalnız insan elinin değil, insan kafasının yapacağı işleri beceren "akıllı aygıtlar" devreye girdiler.

Cumhuriyet şimdi bu sisteme geçişin hazırlıkları içindedir. Arkadaşlarımız gece gündüz çalışıyorlar. Bu çabanın sonuçlarını adım adım Cumhuriyet'in sayfalarında izleyeceğiz.

★

Kabataslak anlatmaya çalıştığım bu dönüşümün Türkiye'de acıklı ve çelişkili bir yanı da var. Bilgisayarlı baskı teknolojisiyle çağdışı fikirleri yayan gazetelerin ve yılın on bir ayında baldırbacak fotoğ-

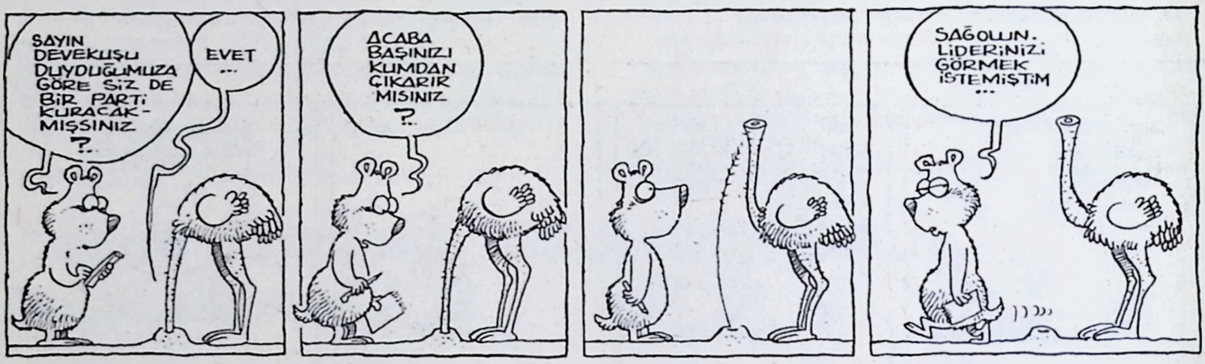
rafı bastıktan sonra Ramazan ayında Kur'an ve Hadis dağıtan boyalı basının öyküsüne bir başka yazıda ilişiriz.

Bu köşede hep sorardım:

— Okurlar Cumhuriyet'i neden alırlar? Bu gazetede satırlar eğri büğrü çıkar, harfler okunmaz, fotoğraflar görünmez, piyango düzenlenmez. Üstelik "Cumhuriyet okuyor" diye kişi baskı altında kalır. Bu gazetenin nesi var ki ülkenin yaşamında etkenleşiyor?..

Şimdi bu soruların bir bölümü ortadan kalkacak; bundan böyle Cumhuriyet'in yazıları rahatça okunacak; fotoğrafları pırıl pırıl görünecek.

Biraz daha sabır.

16 Haziran 1983

Basın Yasası ve Fuhuş

UĞUR MUMCU / *17 Haziran 1983*

Danışma Meclisi'ne sunulan Basın Yasası Tasarısı, geniş ölçüde Anayasanın basın özgürlüğü ile ilgili maddelerine dayanmaktadır. Ancak, getirilen yeni tasarı, Anayasadaki yasak ve kısıtlamaları da aşmış ve basına bir çeşit *"gözaltı rejimi"*'ni uygun görmüştür.

Tasarıdaki hukuk anlayışını gereğince değerlendirebilmek için şu örneğe bakmak yeterlidir:

Tasarının ek 5'inci maddesinde mahkeme kararı ile dağıtımı önlenen bir yayın organında suç sayılan yazıyı yazan ya da resmi yapanlar, yasanın bu suç için öngördüğü cezalar üçte-bir oranında indirilerek, cezalandırılmaktadır.

Oysa yürürlükteki Basın Yasasına göre suç, ancak *"neşir"* ile oluşur. Yasanın üçüncü maddesi, *"Basın suçuna tam teşebbüs"* ya da *"nakıs teşebbüs"* gibi kavramlara yer vermiş değildir. Yasa *"basılmış eserlerin herkesin görebileceği ve girebileceği yerlerde gösterilmesi, asılması veya dağıtılması veya dinletilmesi veya satılması veya satışa arzı"* gibi kesin ölçüler getirmiştir.

Tasarının gerekçesinde *"basın yolu ile işlenen suçlar"* da *"suça teşebbüs"* kavramının niçin zorunlu olduğu anlatılırken, *"fuhşa tahrik suçu"* örnek gösterilmektedir.

Tasarı gerekçesinin ilgili bölümü şöyle:

— Türk Ceza Hukukunda, bazı istisnai durumlarda, eylemin vehameti gözönünde tutularak hazırlık hareketleri cezalandırılmaktadır. Nitekim, TCK'nun ikinci kitabının sekizinci babının fuhşiyata tahrik başlıklı üçüncü faslında yeralan 436'ncı maddesinini son fıkrasında bunun örneğini görmek mümkündür. Anılan maddede *"Bu fasla giren suç-*

KÖY ENSTİTÜSÜ YILLARI
Talip Apaydın

Cumh

60. Yıl Sayı: 21123 — Kurucusu:

Kapalıçarşı'da kanlı baskın: 2 ölü, 23 yaralı

Kimliği belirsiz kişi önce çöp bidonuna bomba attı, sonra çevreyi taramaya başladı. Saldırgan, güvenlik kuvvetleri gelince üzerindeki bombayı patlatarak intihar etti.

Basın yasa tasarısına tepkiler

TGS: Basın, çok geri rejime sürüklenecek

Nail Güreli, yasada endişe verici hükümler bulunduğunu, bu tasarı yasalaştığı takdirde Türk basınının özgürlükçü, çoğulcu demokrasiyle bağdaşamayacağını belirtti.

"Yazama

Anadolu Liseleri 2. sınav soruları çok zor değil

Milli Eğitim Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanı Muhlis İnalpulat: «Öğrenciler heyecanlanmasın. Bu sefer zor sorulmadı» dedi.

Mete A

Denktaş: G

ların ihzari hareketlerini işleyenler, asıl suç için yazılı cezanın altıda biri ile cezalandırılır" denilmektedir.

Basın Yasası yeniden düzenlenirken, basın hukukunun evrensel kurallarına bu kadar ters düşen yani bir suç çeşidinin *"Fuhşa tahrik"* suçuna benzetilerek savunulması, basınımız için yeterince bir üzüntü kaynağı olacaktır.

Bilinen hukuk kuralını bir çırpıda devre dışı bırakan bu gerekçenin *"fuhşa tahrik"* gibi suçlar dışında inandırıcı örnekler bulmasını dilerdik. Demek ki, basın özgürlüğü konusundaki kısıtlamalarda, ceza hukukunda bulunabilen tek örnek *"fuhşa tahrik"* suçudur..

Anayasının 28'inci maddesinde *"suçların önlenmesi"* amacıyla yayın organlarının toplatılacağı yazılmakta, tasarı ise toplatma kararı ile önlenen suç için ceza yaptırımını getirmektedir.

Ceza Hukukunda, *"nakıs teşebbüs"* ve *"tam teşebbüs"* gibi kavramlar vardır. Basın suçunda tam ya da eksik *"teşebbüs"* söz konusu olmaz. Suç, ancak yayın ile işlenir. Tasarı, getirdiği bu yeni madde ile basın hukukunun evrensel kuralları ile çelişmektedir. Tasarı gerekçesinde, düşülen bu büyük yanılgı dolaylı yoldan kabul de edilmektedir. Gerekçeye göre, bu gibi durumlarda *"nakıs teşebbüs durumunun söz konusu olduğu düşünülmemekte, sadece eylemin vahameti karşısında"* yeni düzenlemeler yapılmaktadır. Bu düzenlemeler de *"hazırlık hareketlerini de müeyyideye"* bağlamaktadır. Herhangi bir suç için"hazırlık *hareketleri"* ise Ceza Hukukunda *"teşebbüs"* kavramı ile açıklanmaktadır.

"Teşebbüs" konusunda Ceza Hukukunun getirdiği tanım ve ilkeler, bu gerekçelerle açıkça yok sayılmaktadır.

Bir başka örnek de ek 1'inci maddededir. Madde bazı suçların işlenmesi halinde *"suçlulardan bir veya birkaçına ait olmaları şartıyla, suçu ihtiva eden mevkute ve mevkute sayılmayan basılmış eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basımevlerinin müsaderesine de"* karar verilmesini öngörmektedir. Sayılan suçlar arasında Ceza Yasası'nın 142. 163'üncü maddeleri ile *" hükümetin manevi şahsiyeti"* ile ilgili 159'uncu madde de bulunmaktadır.

Bu madde, Anayasanın 28'inci maddesinden güç almaktadır. Anayasası tartışmaları sırasında, zoralımına karar verilecek basımevlerinin, 12 Eylül öncesi görülen terör örgütlerince kullanılan basımevleri olduğu söylenmiş, bu yetkinin *"fraksiyon basını"* için getirildiği ileri sürülmüştür. Bize hukuk derslerinde, yasal kuralların, eski deyiş ile *"objektif, umumi ve gayrişahsi"* niteliklerde olacağı öğretilmiştir. Bu yüzden, bir yasa kuralları genel olarak herkese uygulanır. *"Fraksiyon basını"* ya da *"Fraksiyon dışı yayın"* diye bir ayrım yapılamaz. Yetki herkese karşı kullanılır.

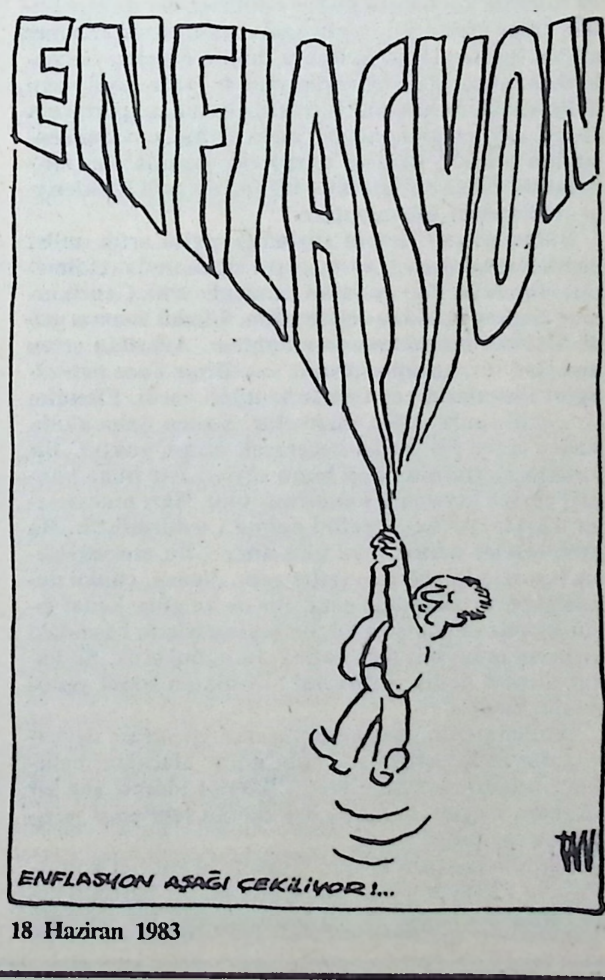
Bu durumda şöyle düşünülebilir: Bir gazete sahibi, gelecek hükümetlerin birinde, söz gelişi *"Mataracı olayı"*na benzer bir olay nedeniyle yayın yapsa ve bu yayın o gazete sahibinin adı ile yapılsa *"hükümetin manevi şahsiyeti"* ya da ilgili bakanın başında bulunduğu *"Bakanlığın manevi şahsiyeti"* ileri sürülerek dava açılacak ve mahkûmiyet halinde gazetenin malvarlığına da elkonacaktır.

Yasa yapılırken akla gelmeyen *"yok canım hiç olur mu"* diye gözardı edilen birçok olasılık, deney ile sabittir ki, acı örnekleri ile çok uygulama görmüştür.

Bir başka sakınca ek ikinci maddededir. Maddeye göre, bir gazetenin, herhangi bir hükümet üyesini eleştirmesi ve eleştirinin de suç sayılması halinde gazete üç aya kadar kapatılacaktır. Böyle bir madde *"iç sansürü"* arttıracak ve basının *"serbestçe"* yayın yapması önlenecektir.

Toplu basın mahkemelerinin kaldırılması için ileri sürülen gerekçe de pek o kadar inandırıcı değildir. Gerekçe, basın davalarının bu mahkemelerde sürüncemede kaldığı yolundaki eleştirilere dayanmaktadır. Oysa, hemen hemen bütün mahkemelerde, bu gibi tıkanıklıklara rastlanmaktadır. Toplu basın mahkemeleri, basın suçlarında uzmanlaşmış yargıçlardan oluşmaktadır. Bu da basın özgürlüğü için bir güvence olmaktaydı. Şimdi bu güvence de terk edilmektedir.

Bu bir tasarıdır. Tasarıdaki sakıncalı hükümlerin basın yoluyla ve basın kuruluşlarının düzenleyecekleri açık toplantılarda ele alınıp incelemesinde yarar vardır. Yarar vardır ama basın özgürlüğünü kısıtlayan ana metin, ne yazık ki, Anayasadan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden, tasarının temel hükümlerinde, —bundan sonra istense de— pek büyük değişiklikler yapılacağını sanmıyoruz.

18 Haziran 1983

Evren: Yakında Genelkurmay Başkanlığı'ndan çekileceğim

Cumhurbaşkanı Evren Sinop'ta "Geçiş döneminde bazı anti-demokratik tedbirler almak zorunda kaldık" dedi

18 Haziran 1983

SİNOP — Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral **Kenen Evren,** yakın zamanda Genelkurmay Başkanlığı'ndan çekileceğini belirterek, **"Çünkü zamanı geldi. İlelebet bu makamda kalamam. Arkadan gelen insanlar var, arkadaşlarımız var"** dedi.

Evren, Sinop'ta halka hitaben yaptığı konuşmada, milletvekili adaylarının MGK tarafından veto edilebileceğini belirterek,**"Geçiş dönemi içinde bazı anti demokratik tedbirler almak zorunluluğunu hissettik"** şeklinde konuştu.

Cumhurbaşkanı Evren, halkın 12 Eylül'deki desteğinin şimdi de devam ettiğini bildirerek, şöyle konuştu:

"Çalışmaya, Türkiye'nin problemlerini halletmeye çalışacağız. Güveninizi kaybettiğimiz anda bu görevden çekilir gideriz. Biz çekilmesini biliriz. Daha önce Türkiye'ye baktığınızda kendi isteği ile zamanında çekilmiş kimseyi göremezsiniz. Dünyada seçimlerde itibarını kaybetmiş kişiler çekilirler. Bir de bize bakın. Önce yüzde 50 oy alır azala azala yüzde 29'a iner, ama o makamlarda kalmaya devam ederler. Geçenlerde Avustralya'da bir seçim yapıldı. Daha gayri resmi neticeler alınır alınmaz iktidarda bulunan, partisinin seçimi kaybettiğini anladığı anda derhal partisinin başından çekildi. Bizdeki partilerin başındakiler kaybetse de, hatta zorlansa da bir türlü kendi istekleriyle çekilmesini bilemiyorlar.

Bütün mesele demin söylediğim gibi artık millet kendisine bu desteği vermiyorsa zamanında çekilmesini bilmektir. Ben de yakın zamanda artık Genelkurmay Başkanlığı'ndan çekileceğim. Çünkü zamanı geldi. İlelebet bu makamda kalamam. Arkadan gelen insanlar var, arkadaşlarımız var. Biraz önce bahsettiğim insanların çevresinde kimileri vardı. Efendim siz çekilirseniz millet mahvolur. Sizden daha akıllı, sizden daha iyi bu işi becerecek kimse yoktur. Bir kimsenin etrafında hep bunu söyler. İşte buna kandığı sürece kendisini kandırmış olur. Bazı müesseseler Türkiye'de hayatiyetini daima sürdürmüştür. Bu müesseseler daima çark gibi döner. Bu müesseselerin başında Silahlı Kuvvetler gelir. Neden, çünkü daima gider arkasındaki gelir. Biz de bu güne kadar çıkardığımız kanunlarla birçok müesseselerin başındaki kişilerin muayyen süre kalmasını kabul ettik. Şu kadar dönem dedik o dönemi bitirdikten sonra yenisi gelsin istedik."

Yenilenmenin, devri daimin olduğu sürece devlette daha fazla yetişmiş kişinin görev alacağını belirten Cumhurbaşkanı Evren, **"Devlet idaresi zor bir idaredir. Devlet idaresine her zaman yenilerini yetiştirmek lazımdır"** dedi.

Cumhurbaşkanı Evren, Çorum'da yaptığı konuşmayı ve 79 sayılı kararı anımsatarak, bir partinin kapatılmasının nedenini bu partinin eski bir partinin devamı olmasına bağlayarak, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Eğer biz,eski partilerin devamı niteliğinde yeni yeni partiler çıkacaksa eski partileri niye kapattık? Niye kapatmak lüzumunu hissettik? O zaman hiç kapatmazdık. Bu partilerin başındaki 3-5 kişiyi değiştirirdik mesele kalmazdı. Ama gördük kim memlekette huzur ve sükunun devamlı olabilmesi için, bu mütemadiyen birbirleriyle didişen, birbirleriyle kavga eden kişiler gitsin, yepyeni bir bu kavgaya girmemiş ve 12 Eylül felsefesine inanmış yeni heyetler gelsin istedik. Ve onlar biraz memleketi idare etsin istedik. Bundan dolayı başka bir partinin devamı mahiyetinde gördüğümüz o yeni kuruluşu kapattık.

İKTİDAR KOLTUĞUNU BAŞKASINA BIRAKMAMAK

12 Eylül'den sonra partilerin bir bekleyiş devresine girdiklerini, ancak Konya konuşmasından sonra kendilerine ve eski milletvekilerine siyasette bir iki dönem yer verilmeyeceğini öğrendikten sonra bütün işlerin değiştiğini anlatan Evren, daha sonra şunları söyledi:

"Bu eski yöneticiler bu beyanatımdan sonra dediler ki bu, 12 Eylül'den daha kötü oldu. Yani 12 Eylül daha yumuşakmış, ama onların işlerine son verilirse 12 Eylül'den daha kötüsü olurmuş. Bu da gösteriyor ki, bütün mesele iktidardan uzaklaşmamak, o iktidar koltuğunu başkasına bırakmamak. Yoksa memleketi düşündüklerinden değil."

Cumhurbaşkanı, enflasyonun hangi alanda olursa olsun kötü bir şey olduğunu ifade ederek, 12 Eylül öncesinde parti enflasyonunun da bulunduğunu kaydetti. Evren, memlekette parti enflasyonu olmaması ve halkın aklının çeşitli yönlere çekilmemesini istediklerini belirtti ve şöyle konuştu:

"Şimdi görüyoruz ki, birçok yeni yeni hevesliler ortaya çıktı. Yeni yeni daha parti kurmaya çalışıyorlar. Anayasa'ya göre parti kurmak serbesttir. Fakat memleketin menfaati, bugünkü durumu fazla parti ile memleketin idaresine elvermiyor. Eğer birçok partiler teşekkül edecek olursa Meclis'te koalisyon başlıyor. Ne çekmişsek koalisyon dönemlerinden çektik. Biz istedik ki, muayyen partiler olsun, o partilerle memleket idare edilsin. Biz partinin karşısında değiliz. Ama gelin görün ki, herkes baş olmak istiyor. Fazla parti çıkmasının bir nedeni de bu. Soruyorsunuz bazı kişilere. Kurulmuş olan partiler var, niye girmiyorsunuz oraya. Eh, ben kurucular arasında değilim diyor. Bu neyi gösteriyor. Çünkü kurucular arasına girerse kendisini ilk seçemlerde milletvekilli adayı gösterecekler.

Bunu yapmaya mecburuz. Bir geçiş dönemimiz var. Bu geçiş dönemimiz var. Bu geçiş dönemi içerisinde bazı anti demokratik tedbirler alma zorunluluğunu hissettik. Kaldı ki, vaktiyle 12 Eylül'den ön-

ce parti genel merkezleri, parti başkanları pekalâ illerdeki milletvekili adaylarını veto edebiliyordu. Peki onlar ettiği zaman birşey olmuyor da biz edersek ne olacak?

Bütün mesele bu. Eğer vazife görmek istiyorsan, bu millete hizmet etmek istiyorsan, partiye aday olarak girersin. Orada da kendini gösterirsen, milletvekili adayı olursun. Hayır illaki kurucu olacak. Ben bir parti kurayım da diyor belki kazanırım. İşte onun için seçim kanununda baraj getirdik. Eğer herhangi bir parti Türkiye sathında yüzde 10 oy alamazsa hiçbir yerden milletvekili çıkartamayacak. Bugün Türkiye'de 22 milyon seçmen var. Bunun yüzde 10'u 2 milyon 200 bin. Yani bir parti 2 milyon 200 bin oy alamazsa hiçbir yerden milletvekili çıkaramayacak. İsterse Sinop'ta bütün reyleri alsın. Bu barajı getirmekle büyük partilerin iktidara bazen bir parti, bazen diğer parti gelmek suretiyle yönetimi devralsın dedik."

Bütün vatandaşların oy kullanmalarının bir vatandaşlık görevi olduğunu belirten Cumhurbaşkanı, kütüğe geçmiş vatandaşların oy kullanmamaları halinde, 2500 lira para cezası vereceklerini ifade ederek, **"6 Kasım'da yapılacak seçimlerde kadın erkek herkes oyunu kullansın"** dedi.

Evren, seçim yasası ile getirilen yeni sistemin daha önce çok milletvekili çıkartan illerde daha az milletvekili çıkmasının sağlandığını da kaydetti.

MİLLETVEKİLİ ADAYLARININ VETOSU

Önümüzdeki seçimlerde partilerin gösterecekleri milletvekili adaylarının MGK'nca tetkik edilerek, uygun görünmeyenlerin veto edileceğini dile getiren Cumhurbaşkanı Evren, konuşmasının son bölümünde konuya ilişkin şunları söyledi:

"Niye bize, vetomuza karşı çıksınlar. Çünkü bunların içinde öyle kişiler olabilir ki onların milletvekili olarak gelmesi uygun düşmeyebilir. Bu bakımdan, yalnız bu sefere mahsus olmak üzere, partilerin gösterecekleri adaylar arasında bir inceleme yapma yetkisi MGK'ya verilmiştir. Ama biz bu yetkiyi kötü maksatla kullanmayacağız."

Evren, daha sonra Sinopluları Ramazan ayında çok fazla ayakta tutmak istemediğini belirterek, **"Oruç tutmak bir mesele. Seferi olduğumuz için biz kurtulduk ama, içinizde 17-18 saat ağzına birşey koymayanlar var"** diye konuştu.

AF YOK

Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve beraberindeki MGK üyeleri daha sonra Atatürk Hastanesi, Öğretmen Evi, Kız Öğrenci Yetiştirme Yurdu ve Karakum tatil sitesinde incelemelerde bulundu. Evren Atatürk Hastanesini ziyareti sırasında mahkûmlar revirinde ağır suçlardan hükümlü yurttaşlarla konuştu. Evren, "Paşa baba biz ıslah olduk, bizi affet kurban olayım" diye eline sarılan hükümlüye **"af yok sizi ben değil, hasımlarınız affetsin"** dedi.

Gece onuruna verilen yemeğe katılan Evren daha sonra Derya gemisine döndü.

Evren ve MGK üyeleri, bugün Deniz Kurdu 82 Tatbikatı'nı izleyecekler. Evren ve beraberindekiler yarın öğleyin Giresun'a gelecekler. Evren, burada da halka hitaben bir konuşma yapacak.

YARIN GİRESUN'DA

Arkadaşımız **Şenol Konukçu**'nun bildirdiğine göre, **'Deniz Kurdu-2'** tatbikatı nedeniyle bir süredir Sinop limanında bulunan Deniz Kuvvetlerine bağlı gemiler, bu sabah Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** ve MGK üyeleriyle birlikte Giresun'a hareket ediyor. Evren, yarın Giresun'da konuşacak.

Cumhurbaşkanı Evren ve MGK üyeleri Orgeneral **Şahinkaya,** Oramiral **Tümer** ve Orgeneral **Celasun,** Gölcük'te başlayan "Deniz Kurdu-2" tatbikatının ikinci safhasının, ikinci kısmı olan Sinop-Giresun arası bölümünü **"Derya"** gemisinden izleyecekler. Evren dün geceyi bu gemide geçirdi.

Donanma Komutanı Oramiral **Zahit Atakan,** dün **"Derya"** gemisinde yaptığı basın toplantısında tatbikatla ilgili bilgiler verdi.

Kaygının nedeni

NADİR NADİ *20 Haziran 1983*

Söz Napolyon'undur:

"Basın özgürlüğü konusunda yarım yamalak önlemlerin hiçbir yararı yoktur" demiş ve devrim Fransası'nın özgür basınım dizginlemeyi başarmıştır. Napolyon'un bu tutumuna uyan ünlü Dış İlişkiler Bakanı Talleyrand da "bana bir adamın iki satırlık yazısını gösterin, onu ölüm cezasına çarptıracak gerekçeyi derhal hazırlayabilirim" yargısını açıklamakta bir sakınca görmemiştir.

Napolyon, kuşkusuz büyük bir asker, Talleyrand ise nabza göre şerbet vermesini bilen çok zeki bir politikacıydı. Nitekim, İmparatorun yıldızı sönmeye başlar başlamaz öbür yana geçmiş, 1814 Viyana Kongresi'nde eski efendisine karşı cephe almaktan çekinmemiştir. Tarih kitaplarında okuduğumuz bu gerçekler bize basın özgürlüğü üzerine yapılan baskıların ne yöneticilere, ne de topluma hiçbir yarar sağlamadığını göstermektedir. Özgürlüğün zararları yok mudur? Elbette vardır. Düşün ve eleştiri özgürlüklerine dokunmaksızın bu zararları en az düzeyine indirmek olasıdır. Uygar toplumlar bunun yolunu çoktan bulmuşlardır. Ama basın özgürlüğünden doğan zararları önleyeceğiz diyerek, düşünen kafaları işlemez duruma getirmeye çalışmak, kuşkusuz, kötüye kullanılan özgürlüğün doğuracağı zararlardan kat kat daha zararlıdır.

Bu satırları DM'ye sunulan yeni Basın Yasa Tasarısının kamuoyunda uyandırdığı olumsuz tepkilere katıldığımızı belirtmek amacıyla yazıyoruz. Ve neden saklayalım, biraz da çekinerek yazıyoruz. Her yönetim, yaptığının beğenilmesini ister. Doğal, insancıl bir eğilimdir bu. Ne var ki yapılanı beğenmek yürekten gelmeli, zorlama olmamalıdır. Dalkavuklaşmış, köpeksi bir basın, yönetilenler hesabına olduğu denli, belki daha çok yöneticiler hesabına da büyük bir tehlikedir. Eleştiri haksız, yanlış olabilir. Ülkeyi yönetenler buna uyup uymamakta özgürdürler. İsterlerse direnir, isterlerse tutumlarını değiştirirler. Sayın Cumhurbaşkanının birkaç gün önce söylediği gibi, bizde kendi istemi ile görevini bırakan yüksek düzeyde

politika adamları hemen yok gibidir. Vakti geldiği zaman "arkadaşlar, ben yapamıyorum, çekildim" diyebilen bir hükümet başkanı gerçekten bugüne değin çıkmamıştır.

Peki basın böylesine eli kolu bağlı, suspus olmuş bir hale getirilirse, hangi başbakan kalkıp da yerini kendinden sonra gelenlere bırakmak yürekliliğini gösterebilecektir? Unutmayalım ki kapalı rejimlerde özel çıkarları uğruna el etek öpmeye hevesli sayısız şakşakçılar belirir. Bunların gayreti ile devlet gemisini yürütmeye çalışan beceriksiz kaptanlar daha da yüreklenip yapıştıkları dümene gemi karaya oturana dek sımsıkı sarılmazlar mı?

Yaşadığımız günlerin bir geçiş dönemi olduğunu biliyoruz. Bu dönemin kendine özgü antidemokratik yöntemlerine de anlayışla katlanıyoruz. Ama hazırlanan basın yasasının bugünü değil, yarın kavuşacağımızı umduğumuz İnsan Haklarına ve tüm özgürlüklere saygılı demokratik düzeni hedef aldığını varsayıyoruz.

Kaygımızın nedeni budur.

Evren: Fazla değil az ve öz parti istiyoruz

IŞIK KANSU *20 Haziran 1983*

GİRESUN — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**, dün Giresun'da yaptığı konuşmada, 79 numaralı MGK kararını çıkarmadıkları takdirde, milletin kendilerini bir kaşık suda boğacağını belirterek, millet ile orduyu bölmek, MGK arasında huzursuzluk yaratmak için yalanlar düzüldüğünü bildirdi. Vatandaşların, eski partilerin ya da yandaşlarının maksatlı telkinlerine kapılmamaları gerektiğini ifade eden Evren, **"Fazla parti değil, öz parti, bu memlekete hizmet verecek parti istiyoruz"** dedi.

Cumhurbaşkanı Evren, Giresun'da yaptığı konuşmada huzur içinde Ramazan'a girildiğini bu huzur ve güvenin sağlanma gayretlerinin millet tarafından bilindiğini anlatarak şöyle konuştu:

"O korkunç günleri şimdi atlattık. Fakat bu savaş bitmemiştir. Bu savaşı başlatan terörist ve anarşistlerin uyguladıkları taktikler çok korkunçtu. Acımasızca insan öldürmekten katiyen çekinmiyorlardı. Onlara da aynı lisanla cevap vermek gerekiyordu. Savaşın bir kaidesi vardır. Karşıdaki hangi usulü kullanıyorsa, aynı usulle cevap verilmezse, o zaman mağlubiyeti kabul etmiş oluruz. Biz bunu 12 Eylül'den evvel anlatamadık. 12 Eylül'den sonra o tedbirlerle bugünlere ulaştık. Ama bu demek değildir ki, bundan sonra bu olmayacaktır. Radyo ve televizyonda yeni yeni örgütlerin yakalandıklarını görüyorsunuz. Son olarak bir olay Kapalıçarşı'da oldu. Gerçi o hain bir Ermeniydi ama, bunlar da bize savaş açmıştır. Bunlar da teröristtir. Bunlarla mücadelemizi sürdürmekteyiz."

Partiler Yasası çıktıktan sonra bazı kişilerin parsayı toplamak için faaliyete geçtiklerini belirten Evren, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Yeni yeni bazı partiler kurmak suretiyle, eski kapatılmış partilerin devamı niteliğinde, gösteri halinde bu partileri kurdular. Ve hâlâ daha da bu girişimlerde bulunmaya devam ediyorlar. Eğer biz, eski partilerin bir başka modelini kabul edecek olsaydık, niye onları feshettik. Hiç feshetmemek eskilerinin sahneye çıkmasına müsaade etmek demek, milletin fedakârlıklarını boşa harcamak olurdu. Hayatı pahasına çalışarak anarşist ve teröristlerle savaşan Silahlı Kuvvetlerin ve Emniyet mensuplarının bu gayretlerini boşa harcamış olurduk. Bunlara müsaade etmekle yüzde 100'e ulaşmış enflasyonun, yüzde 20'ye düşürülmesini bir yana bırakarak yeniden enflasyon canavarını hortlatmasına müsaade etmiş olurduk. Bu müsaade etmek, 12 Eylül'den sonra izlediğimiz pencereyi yine buyrun kirletin diye, aynı ellere teslim etmek olurdu."

79 numaralı MGK kararının alındığını anımsatan Cumhurbaşkanı Evren, konuşmasına şöyle devam etti: **"Bunun aksini yapsaydık, yani ses çıkarmamış olsaydık, millet bizi bir kaşık suda boğardı. Bizi lanetlerdi. 'Yazıklar olsun 3 sene sonra bu mu olacaktı bize yapacağınız' derdi millet. Onun için o kararı aldık.**

Atatürk'ün başlattığı kurtuluş savaşında halk ile ordu yan yana değil, iç içeydi. 12 Eylül'den sonra da böyle olmuştur. Ancak Ordu ile milletin iç içe olmasından menfaatleri haleldar olanlar bir gün Ordu ile milleti ayırmak ve hatta Orduyu kendi içinde bölmek için haince planlar hazırlamakta ve girişimlerde bulunmaktadırlar. Bugüne kadar MGK ile hükümetin arasını açmak, MGK üyeleri arasında huzursuzluk yaratmak, MGK ile Ordunun arasını açmak için birçok girişimlerde bulundular. Yalanlar düzdüler. Çankırı'da bir konuşma yaptım. Çankırı konuşmamda Kara Kuvvetleri Komutanı Nurettin Ersin ile Deniz Kuvvetleri Komutanımız Oramiral Nejat Tümer NATO tatbikatındaydı. Brüksel'e gitmişlerdi. Bunu fırsat bildiler, ben Çankırı'da çok sert konuşmuşum ve bu iki arkadaşımız bu sert konuşmaya taraftar değilmiş, onun için o konuşmada bulunmamışlar. Bakın uydurdukları yalana. Şimdi yine burada Malezya ve Güney Kore'ye giden Kara Kuvvetleri Komutanımız yok. Şimdi milletin çoğunluğu hakikati görebiliyor. Çünkü bunlar o gibi yalancıların uydurdukları yalanlar. Yalancıların yalanları kendi yanlarına kalıyor"

Evren, eski partilerin veya yandaşlarının maksatlı telkinlerine vatandaşların kapılmamasını isteyerek, **"fakat bu eski partililerin içlerinde iyi olanlar da var. Hainane çalışanlar da var"** dedi.

TABAN TUTTURDULAR

"Efendim filan partinin tabanı yokmuş. Sanki ayakkabı alıyor da ayakkabının tabanına bakıyor. Ya da evin tabanına bakıyor. Vatandaşlar bu partilerin tabanıdır. Sizlersiniz taban. Onların söylemesi ile taban teşekkül etmez. Onların taban dedikleri kendi kurdukları, vaktiyle kurdukları teşkilatların mensupları. O taban eskidi bölündü artık. Yeni taban lazım bize."

AYNI PARTİLER BİRLEŞSİN

Evren, Sinop'ta yaptığı konuşmasında yer alan parti dernek ve para enflasyonundan ülkenin çok çektiğini yineleyerek 12 Eylül öncesinde İstanbul'da 46 bin dernek bulunduğunu örnek gösterdi. Evren, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Aynı istikamette olan, aynı felsefeyi benimsemiş ay-

nı programı olan partiler birleşsin de biraz güçlü kuvvetli partiler ortaya çıksın. Bölük pörçük partilerle bu memleket bir noktaya varamaz. Varamadı bugüne kadar. Bizim bünyemiz buna müsait değil. Bizim dediğimiz budur. Parçalanmanın her zaman zararını gördük. İstiyoruz ki bu kadar parçalara bölünmeyelim. Birlik ve beraberlik içerisinde olalım. Dünyaya bakıyoruz hangi ülke bizim gibi 15-20 parti ile idare ediliyorsa, aynı sıkıntı onlarda da var. Biz de bu ilk adımımızı atarken, az parti ile atacak olursak, bundan böyle bölük pörçük partiler çıkmaz diye düşündük. Onun için diyoruz ki fazla parti değil, az parti, öz parti bu memlekete hizmet edecek, memlekete yararlı olabilecek partiler istiyoruz."

Devlet Sırrı...

UĞUR MUMCU / *21 Haziran 1983*

Devlet sırrı nedir?

Anayasa, bu konuda "devlete ait gizli bilgiler" diye çok genel ve soyut bir çerçeve çizmiştir. Basın Yasası tasarısı da aynı tanımı benimsemiştir. Eğer, "devlete ait gizli bilgilerin ifşasını yasaklayan kanunlarda yer alan suçlar"ın işlendiği kuşkusu belirirse, yayın organları, sulh ceza yargıcının, "gecikmesinde sakınca bulunan hallerde" ise Cumhuriyet Savcısının kararı ile toplatılacaktır.

"Devlet sırrı" ceza yasamızın 132'nci maddesi ile korunmaktadır. Yasanın suç ögelerine göre, " devletin emniyetine veya dahili veya beynelmilel siyasi menfaatlerine taalluk eden ya da "gizli kalması devletin emniyeti" için gerekli görülen konular "devlet sırrı" kapsamı içindedir.

Yasanın 136'ncı maddesi de "gizli kalması lazım gelen malumatı ifşa eden kimse"nin beş yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına çartırılacağını öngörmektedir.

Tasarının bu hükmü, anayasanın 28'nci maddesinden kaynaklanmakta ve ceza yasamızın anılan hükümlerine —ne yapalım ki— de uygun düşmektedir. Bu nedenle, bu konuda 'Anayasaya aykırılık' tan söz etmeye, üzülerek ifade edelim, olanak yoktur.

Bu konuda, söylense söylense ancak şu söz söylenebilir:

— Tasarı Anayasa'ya uygun, ancak Anayasa basın özgürlüğüne aykırıdır...

Bu konuda, dilerseniz, Amerika'dan bir örnek verelim:

Vietnam savaşı sırasında, ünlü Washington Post gazetesi, "McNamara Raporu"nu yayınlamış bu yüzden gazete sorumluları hakkında dava açılmıştı. Amerikan Yüksek Mahkemesi, Washington Post'un bu yayınını basın özgürlüğü sınırları içinde görmüş ve bu yayının anayasal bir haktan kaynaklandığını kabul etmiştir.

Bizde, buna benzer bir gerekçe bulmaya olanak yoktur, çünkü Anayasa, basın özgürlüğünü tam anlamıyla kısıtlayıcı hükümler getirmiştir. Bu tasarıyı sunacak olanlar, "tamamen Anayasaya uygun hükümler getirdik" derlerse, buna karşı söylenecek sözün hiçbir hukuksal ağırlığı bulunmayacaktır. Yollar, başta tutulmuştur!..

Ceza yasası, hiç olmazsa, "devlet sırrı" kavramına bir çerçeve çizmiştir: Bu sır, devletin emniyetine, iç ve dış siyasal çıkarlarına ilişkin olacaktır. Bu tanımlar, soyut ve genel de olsalar, "devletin emniyeti" ile ilgili bir ölçü getirmektedirler. Bu ölçüler, devlete özgü her bilginin "devletin emniyeti ya da iç ve dış çıkarları" ile ilgili sayılmayacağını göstermektedir.

Anayasa, bu konuda daha ileri gitmiş ve "devlete ait gizli bilgilere ilişkin" gibi daha soyut, daha genel bir tanım getirmiştir. Maddeye göre, devletin iç ve dış güvenliği ile ilgili siyasal nitelikte ve eyleme yönelik yayınlar için toplatma kararı verilecektir. Bundan ayrı, "devlete ait gizli bilgi" diye yeni bir kavram getirilmiştir. Bu kavramın ceza hukukundaki karşılığı andığımız maddelerdir. Ancak, Anayasa, bu konuda ceza yasasını da aşmaktadır.

Ve böylece, Anayasa, ceza yasasında, bu alanda değişiklik yapmaya da kapıları aralamaktadır. "Devlet sırrı" devletin "emniyeti", "iç ve dış güvenliği" gibi ölçüleri aşarak daha da genişleyebilecektir. Böyle bir tehlikeli olasılık her zaman söz konusu olabilecektir.

Bu konudaki ceza uygulaması göstermiştir ki, 132'nci maddenin tanımladığı " devlet sırrı"nın niteliğini belirlemek pek kolay değildir. Madde "devletin emniyeti" ve "iç ve dış çıkarları" gibi ölçüler getirmesine karşın, "devletin emniyeti" kavramına somut içerik vermek zaman zaman güçleşmiştir.

Böyle olasılıkları da düşünerek şöyle bir örnek verelim, ne dersiniz?

Yurt dışına yapılan dışsatımla ilgili bilgiler de Maliye ve Ticaret Bakanlığı'nca "devlete ait gizli bilgi" kapsamına alınabilir. "Nasıl?" diyeceksiniz, şöyle:

Bakanlardan birinin bir yakını, yurt dışına sahte belgelerle mal satmaya çalışmaktadır. Bu yolla, "vergi iadesi" adı altında devletten, dolandırıcılık yoluyla para alacaktır. Gazeteci de bu konuyu öğrenmiş ve konuyu gazetesine yansıtmıştır. Bakanlığın bu konudaki yazışmaları olayı kanıtlamaktadır.

Siyasetçi yakınlarının bu yollarla milyonlar kazandıklarını biliyoruz. Kimse "böyle şey olmaz" diyemez. Daha önce nasıl olduysa, buna benzer olaylar bundan sonra da olabilir. Bu durumda, bu işlemlere bir "gizli" damgası vurulursa bu konuda yayın yapmanın olanağı ortadan kalkar.

Bir başka örnek verelim mi?

Bir bakanın önemli bir görevde bulunan ve aynı soyadı taşıyan yeğeni rüşvet alırken suçüstü yakalansa ve gazeteci bunu haber almış olsa "aman hükümetimiz yıpranmasın" diye bir yolu bulunacak ve bu gibi işlem ve operasyonlar da kolaylıkla "gizli" damgası ile kamuoyundan kaçırılacak, bu konuyu yazmak isteyen gazeteler de bu hükümetin emrindeki savcıların kararı ile toplatılacaktır.

Kaçakçılık, rüşvet ve devlet ihaleleri ile ilgili yazışmalarla "gizlidir" damgası vurulursa, bu konuda yayın yapmanın olanağı büsbütün ortadan kaldırılabilecektir.

Anayasanın 28'nci maddesi, "devlet sırrı" kapsamını değiştirecek ve basın özgürlüğünün alanını daraltacak değişikliklere de olanak tanımaktadır. Gelecek bir hükümet, bu yolda değişikliklerle de yapabilecektir.

Diyeceksiniz ki:

— Bunlar olur mu?

Olur!

Biz, gelecek hükümetler tarafından kötüye kullanılmaya elverişli yolları bugünden belirtmeyi bir görev sayıyoruz.

Yarın "bu yolsuzlukları, bu haksızlıkları, bu rüşveti görmüyor musunuz, niçin yazmıyorsunuz?" diye sorulduğunda, Anayasayı, Basın Yasasını anımsatıp, "yazardık ama siz engel oldunuz" diyeceğiz.

Amerika'daki kadar basın özgürlüğü istemek, biz Türkler için bir lüks mü sayılmalıdır? Ama öyle sayılıyor, ne yapalım!

Adventure Express 83 sona erdi

Rogers: Türkiye'ye NATO yardımı yetersiz

BARIŞ KUDAR *21 Haziran 1983*

ERZURUM — NATO Avrupa Kuvvetleri Başkomutanı Orgeneral Bernard Rogers, ABD'nin Türkiye'ye askeri yardımı için **"715 milyon dolar iyi bir miktardır. Ancak benim görüşüme göre 1 milyar dolara çıkarılmalıdır"** dedi. Rogers, Türkiye'ye NATO yardımının **"yetersiz"** olduğunu söyledi. Sarıkamış'ta yapılan törenle NATO Çevik Kuvveti **(Ace mobile Force)** Komutanlığını Kanadalı Tümgeneral **Andrew Christie**'ye devreden İngiliz Tümgeneral **Mike Reynolds,** dün sona eren **"Adventure Express 83"** tatbikatının, NATO Avrupa Kuvvetlerinin bugüne kadar gerçekleştirdiği **"en güç ve en masraflı"** tatbikat olduğunu bildirdi.

Dün Sarıkamış'ta, NATO tarihinin merkez karargâhından binlerce kilometre uzakta gerçekleşen ilk komuta değişikliği töreni yapıldı. Çevik Kuvvet Komutanlığını Christie'nin devralması dolayısıyla düzenlenen törende NATO Avrupa Başkomutanı Rogers da konuştu.

Törenin bitiminden sonra Adventure Express 83'ü izleyen NATO Genel Sekreteri **Joseph Luns** ve Milli Savunma Bakanı **Ümit Halûk Bayülken** bölgeden ayrıldılar.

Orgeneral Bernard Rogers, bölgeden ayrılmadan bir basın toplantısı düzenledi ve gazetecilerin sorularını yanıtladı. Rogers, NATO Çevik Kuvvetinin Doğu Anadolu'da tatbikat yapmaktaki amacının, **"Sovyetler'e ve bölge halkına, gerektiğinde kısa sürede buraya gelebileceğini göstermek"** olduğunu belirtti.

Rogers, Yunanistan'ın NATO bünyesinde Ege'deki Limni adasının NATO tatbikatlarında hedef olarak yer almayışı nedeniyle sorun çıkarmasına ilişkin olarak, **"Limni yüzünden Türkiye ile Yunanistan arasında görüş ayrılıkları doğuyor. Ama Varşova Paktından bir saldırı olursa Limni'yi ben koruyacağım"** dedi.

Adventure Express 83 için 28 mayıstan sonraki 10 gün içinde Doğu Anadolu'ya gelmiş bulunan Çevik Kuvvet birlikleri dün dönmeye başladılar.

22 Haziran 1983

Basın Yasası Tasarısı

22 Haziran 1983

Basın Yasasının yeniden düzenlenmesi amacını taşına değişiklik tasarısı çeşitli kesimlerden yansıyan bir ortak tepki meydana getirmiştir.

*Gazeteciler Cemiyeti'nin tasarıya yönelik değerlendirmesini içeren raporda şu noktalar vurgulanmıştır: **1) Cezaların arttırılması, 2) Doğru haberlerin yalanlanmasına yol açılması, 3) Yargılama yöntemlerinin değiştirilmesi, 4) Ne olduğu belli olmayan tanımı açık seçik yapılamayan yeni kavramlar getirilmesi, 5) Düşünce özgürlüğünü tehdit eden ve basılmamış yazıları bile suç kapsamı içinde sayan yöntemlerin benimsenmesi, 6) Dava açma süresinin uzatılması, 7) Sorumluluğun salt yazıişleri müdürüne ağır biçimde yüklenerek oto-sansür kurumuna ağırlık verilmesi.***

*Bir yandan demokrasiye geçiş sürecine girildiği söylenirken öte yandan basına ağır yükümlülükler getirilmesi bir çelişki oluşturmaktadır. Basın yasası tasarısındaki antidemokratik yaklaşımı **"geçiş sürecinin geçici önlemleri"** olarak yorumlamaya da olanak yoktur. Çünkü yasa tasarısı basın özgürlüğü üzerindeki ipotekleri kurumsallaştırmakta ve **"sürekli düzen"** niteliğine dönüştürmektedir.*

Bu yaklaşım nereden kaynaklanmaktadır?

*Öyle sanıyoruz ki siyasal iktidarın **"iyi niyetle"** bir gücün elinde sürekli olarak bulunacağı varsayımından yola çıkılmakta ve çok partili rejimde bu gücün basını da denetlemesi öngörülmektedir.*

Oysa böyle bir yaklaşım büyük bir yanılgıyı içermektedir.

Yanılgı iki yönlüdür:

1) Siyasal iktidarlar değişebilirler. Bu değişimin beklenmedik ve umulmadık toplumsal güçleri etkinleştirmesi olasıdır. Bu durumda bütün hesaplar tersine dönebilir. 2) Demokrasilerde siyasal iktidarlar basını değil, basın siyasal iktidarları denetler. Çok partili rejimlerde bu kuralın varlığı demokrasinin varlığı için temel koşuldur.

Bunun içindir ki tasarıdaki antidemokratik kuralları ayıklamak için zamanında ve iyi niyetle yapılmış eleştirileri değerlendirmek gerekir. Eğer bu düzeltmeler yapılmadan tasarı yasalaşırsa Türkiye'de basın özgürlüğünün varlığını kimse savunamayacaktır.

Ermeni Terörünün Zamanlaması

İLHAN SELÇUK / *23 Haziran 1983*

Ermeni terörüne ilişkin soru işaretleri arasında en önemlisi şudur:

— Ermeni terörcüleri 1970'li yılların ilk yarısında ortaya çıkmışlardır. İlk terör eylemi 1973'te Amerika'da (Los Angeles) gerçekleştirilmiştir. Güncel katiller 1915'in intikamını aldıklarını ileri sürüyorlar. Arada yaklaşık 60 yıllık bir süre var. Bunu nasıl açıklayacağız? Yarım yüzyılı aşkın bir boşluktan sonra Ermeni terörü neden hortluyor?

Terör de (savaş gibi) eninde sonunda bir politikanın aracıdır, Siyasetin şiddete dönüşmüş biçimidir. Cinayetlerin kanlı görüntüsü, gerçekleri görmemize engel olmamalıdır.

Gerçek nerededir?

*

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğu Sevr Antlaşmasıyla paylaşıldı. Bu *antlaşmanın* Anadolu'ya ilişkin haritasını Kemal Atatürk önderliğindeki Ulusal *Bağımsızlık* Savaşıyla yırttık.

Ne var ki Arap yarımadasındaki İslam ülkeleri İngiliz ve Fransız boyunduruğuna girdiler. Birinci Dünya Savaşı'nda emperyalizmle işbirliği yapan şeyhler, emirler, sultanlar Batı sömürgeciliğine eyvallah diyerek halklarını sattılar.

Türkiye'nin, Güneydoğu sınırlarından aşağıya doğru baktığımızda karşımıza İngiliz ve Fransız çıkıyordu.

*

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün dünyada sömürgeler, bağımsızlıklarını elde ettiler.

Türkiye'deki siyasal iktidarların bu süreç boyunca İslam dünyasına bakışı utanç vericidir. 1956'da Birleşmiş Milletler'de Cezayir'in bağımsızlık savaşına karşı olumsuz oy kullandık; 1958'de Lübnan'a Amerikan çıkarmasına göz yumduk; Müslüman dünyasına Amerikanosiyonist mantığın koşullarıyla yaklaştık.

Bu dönemde İsrail'e yakınlık ve İslam dünyasına uzaklık Türkiye dış politikasının ekseniydi.

İlerici sayılan yazarlarımız bile İslam ülkelerinde uç veren antiemperyalist çıkışları azımsayıp İsrail'e övgüler düzerlerdi. İsrail, bizim için Batı uygarlığı demekti; İslam toplumları da geriliğin ve çağdışılığın simgesiydi. Laik olduğumuz için şeriatın koşullandırdığı toplum biçimlerini eleştirmekte haklı olabilirdik; ama İsrail'in "Siyonist emperyalizm"in Yakındoğudaki üssü olduğunu görmekte geç kaldık.

İslam dünyasının gerici kanadında yer alarak (Bağdat Paktı ve CENTO) Ortadoğu'da Amerikan emperyalizminin temsilcisi gibi davrandık.

Müslüman ülkelerdeki uyanışla birlikte Amerikanosiyonist politikayı sürdürmek zorlaştı.

*

Çünkü Müslüman ülkeler siyonizme karşı bütünleşirken petrol kaynaklarına sahip çıkıyorlardı.

1971'de İslam Konferansı Örgütü kuruldu. Bu örgütün amaçları neydi: Üye devletler arasında işbirliği ve dayanışmayı geliştirmek; ırkçılık ve sömürgeciliğe karşı savaşımı yürütmek; "Kutsal Topraklar"ın kurtarılması için eşgüdüm sağlamak; Filistin halkının savaşımını desteklemek.

Türkiye, laik bir devlet olduğu için dinsel bir niteliği olan bu örgüte girip girmemekte duraksadı;

ama (üyeleri arasında Amerikanofil İslam ülkeleri de bulunan) örgüte girme zorunluğu ağır bastı.

İşte bu dönüm noktasından sonra çok şey değişti.

★

Ortadoğu'da Türkiye'nin konumu bir soru işaretine dönüşmüş, Ankara yavaş yavaş İsrail'in karşısına kaymaya başlamıştı. İsrailden uzaklaşan ve İslam dünyasıyla bütünleşen bir Türkiye, Siyonizm için tehlikeli bir potansiyel güç oluşturuyordu.

Ermeni terörünün başlaması bu süreç içinde verilen kararla gerçekleşmiştir.

Tarihsel bilincimizle Ermeni terörünün kaynağında Anadolu'ya dönük "Sevr Politikası'nın yattığını kolayca anlayabiliriz. Yakın tarihin bütün belgeleri bize Ortadoğu'da Amerikanosiyonizmin güçlü bir Türkiye istemediğini kanıtlamaktadır.

İsrail, Lübnan'da bir Hıristiyan devleti kurmak amacına erişirse bu ülkenin büyük parasal gücü Amerika ve Fransa'daki Ermeni sermayesiyle Yahudi kapitalinden kaynaklanacaktır. Körleşmeyen gözler için Ermeni terörüyle siyonizmin Önasya'ya yönelik ortaklığı çırılçıplak ortadadır.

Türkmen uyardı: Yunanistan'a güvence verirse, ABD zararlı çıkar

SEDAT ERGİN / *23 Haziran 1983*

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Dışişleri Bakanı **İlter Türkmen,** Yunanistan'a **"güvence"** konusunda ABD'yi kesin bir dille uyardı. Türkiye ile ilgili olarak Yunanistan'a **"dolaylı ya da dolaysız"** herhangi bir güvence verilmesinin kabul edilmeyeceğini belirten Türkmen, **"Cumhuriyet"**'e verdiği demeçte, **"ABD, Yunanistana güvence verirse, Yunanlılardan kazandığı avantajlardan çok daha fazla Türkiye ile ilişkilerinde kayıplara uğrar"** dedi.

Türkiye'nin görüşlerinin ABD'ye en üst düzeyde duyurulduğunu belirten Türkmen, **"ABD'nin tutumumuz konusunda en ufak bir tereddüde kapılmasına imkân yoktur"** dedi. Atina ile Washington arasındaki üs görüşmeleri Papandreu'nun bu konudaki talepleri nedeniyle tıkanıklığa girmiş bulunuyor.

"Cumhuriyet"'in Dışişleri Bakanına yönelttiği sorular ve Türkmen'in yanıtları şöyle:

SORU — Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu, müzakere ettiği üsler anlaşmasını imzalamak için ABD'den Türkiye ile ilgili güvenceler istiyor. ABD, Yunanistan'a Türkiye ile ilgili bir güvence verirse, Türkiye'nin tepkisi ne olur?

YANIT — Bu konuda Papandreu ile bir polemiğe girmek istemeyiz. Bizim Amerikalılarla görüşmelerimizde belirttiğimiz bir tutum vardır ve bu tutumumuzda ısrarlıyız. O da şudur: Nasıl ki Türkiye ile ABD arasında Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasında Yunanistan'ı ilgilendiren herhangi bir hüküm yok ise, ABD ile Yunanistan arasında imzalanacak anlaşmada da Türkiye ile ilgili en ufak bir hüküm bulunmamalıdır. Bu ikisini birbirinden ayırmak lazımdır. Bu doğrudan doğruya Yunanistan ile ABD'yi ilgilendiren bir işbirliği anlaşması olacaktır.

Burada Türkiye hakkında doğrudan doğruya veya dolaylı en ufak bir hüküm konmasını kabul edemeyiz. Biz bu tutumumuzu Amerikalılara açıklıkla ve en yüksek düzeyde birkaç kere belirttik. Geçenlerde de vurguladığımız gibi, şayet böyle bir hüküm yer alırsa; bizim arzumuzun aksine "Amerika Hükümeti Yunanlılardan kazandığı avantajlardan çok daha fazla Türkiye ile ilişkilerinden kayıplara uğrar" dedik. Bu sözümüz son derece ciddidir. Birleşik Amerika'nın da bu tutumumuzu göz önünde bulunduracağını temenni etmekteyiz.

SORU — Papandreu geçenlerde yaptığı bir açıklamada Türk Ordusu "hızlı" bir şekilde modernize edilirken, ABD Yunanistan'a güvence vermezse, tek taraflı hareketlere girişebileceklerini açıkladı. Papandreu'nun bu sözlerini ve Türkiye ile ilgili güvenceler talep etmesini nasıl karşılıyorsunuz?

YANIT — Tabii sayın Papandreu'nun söylediklerine verilecek çok cevap var. Tamamiyle gerçeklerin bir çarpıtmasından ibarettir. Türkiye ile Yunanistan'ın savunma ihtiyaçları tamamiyle değişiktir. Türkiye'nin karşılaştığı potansiyel askeri tehdit değişiktir. Türkiye'nin NATO içindeki sorumlulukları başkadır. Bu itibarla Yunanistan'ın kendi düşüncelerine göre bir oran saptamaya imkân yoktur. Kaldı ki, bizim ordumuzun modernize edilmesinin Yunanistan ile uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Bizim ordumuzun modernizasyonu doğrudan NATO görevleri dolayısıyla bir ihtiyacımızı aksettirmektedir. Yunanistan da bunu pekala bilmektedir. Yunanistan, zannediyorum ki, bu işi politik bir vasıta olarak kullanmak istemektedir. Yoksa Yunanistan'ın Türk Ordusunun bu gayet mütevazi ölçülerdeki modernizasyonundan endişe edebileceğini tahmin etmek, bunu düşünmek imkânsızdır. Yunanistan'ın unuttuğu bir şey var tabii, aslında biz böyle bir denge meselesi ortaya koyarsak Yunanistan bundan çok zararlı çıkar. Çünkü bizim aldığımız bütün silahlar doğrudan doğruya Amerikan ve Alman yardımından sağlanan kredilere inhisar etmektedir az çok. Halbuki Yunanistan ayrıca, bu yardımların üstünde, dışında da bir takım silahlar satın almaktadır. Ve bu silahları satın alırken de bunları Türkiye'ye karşı aldığını da üstelik gizlememektedir.

DOLAYLISI DA OLMAZ

SORU — Yine güvence konusunda, Türkiye'nin adının geçmediği dolaylı bir güvence verilmesi halinde Ankara buna ne der?

YANIT — Biz dolaylıyı da kabul etmiyoruz. Yani, Yunanistan'ın "Evet, bundan kasıt Türkiye'dir" diyebileceği bir hüküm istemiyoruz.

SORU — 1976 yılında müzakere edilen üs anlaşması sırasında dolaylı bir güvenceyi ifade eden dönemin ABD Dışişleri Bakanı Kissinger'in Yunan Dışişleri Bakanı Bitsios'a gönderdiği bir mektup vardı. Bu mektup yeniden gündeme getirilirse..

YANIT — İstemiyoruz. Zaten bundan önceki ABD Dışişleri Bakanı Haig geçen baharda bu soru gazeteciler tarafından kendisine yöneltilmiş, o da "mektup arşive kaldırılmıştır" şeklinde bir cevap vermişti. Demek ki, rafa kaldırılmış.

KEMALİZMİN DRAMI
Vedat Nedim Tör
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul, 200 Lira

Cumhuriyet
60. Yıl Sayı: 21130 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL., 24 Haziran 1983 Cuma

GEÇMİŞİN KUŞLARI
Oktay Akbal
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul, 150 Lira

İnönü ve 20 kurucuya veto

SODEP 5 gün içinde 14 yeni kurucu üye bildirmezse münfesih olacak

Erdal İnönü

Türkan Akyol

Atilla Sav

Muzaffer Saraç

Cahit Külebi

Cahit Talas

Tekin Alp

İbrahim Önen

Erhan Işıl

Güler Tanyolaç

Korel Göymen

Veto edilenler

- *Erdal İnönü*
- *Türkan Akyol*
- *Atila Sav*
- *Muzaffer Saraç*
- *Yiğit Gülöksüz*
- *Cevdet Selvi*
- *İbrahim Önen*
- *Tekin Alp*
- *Hicri Fişek*
- *Korel Göymen*
- *Erhan Işıl*
- *Kemal İnan,*
- *Kamil Kırıkoğlu*
- *Kazım Yenice*
- *Cahit Talas*
- *Türker Alkan*
- *Hasan Çetinkaya*
- *Cahit Külebi*
- *Şükran Nasuhoğlu*
- *Güler Tanyolaç*
- *Halil Akyüz*

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)— MGK, SODEP'in 37 kurucu üyesinden Genel Başkan Erdal İnönü dahil 21 kişiyi veto etti. MGK'nın 85 no'lu kararı dün saat 16.30'da Cumhuriyet Başsavcılığına ve SODEP Genel Merkezine tebliğ edildi.

Kararda, Siyasi Partiler Yasasının 4. maddesi hükmüne göre yapılan inceleme sonunda 21 üyenin kurucu olmalarının uygun görülmediği belirtildi.

MGK'ce veto edilen SODEP kurucu üyeleri şöyle:
Erdal İnönü- Genel Başkan, **Türkan Akyol** Genel Başkan Yardımcısı, **Atila Sav**- Genel Başkan Yardımcısı, **Muzaffer Saraç**- Genel Başkan Yardımcısı, **Yiğit Gülöksüz**- Genel Sekreter Yardımcısı, **Cevdet Selvi**- Genel Sekreter Yardımcısı, **İbrahim Önen**- Genel Sayman

Yönetim Kurulu Üyeleri- **Tekin Alp, Hicri Fişek, Korel Göymen, Erhan Işıl, Kemal İnan, Kamil Kırıkoğlu, Kazım Yenice, Cahit Talas** ve diğer kurucu üyelerden: **Türker Alkan, Hasan Çetinkaya, Cahit Külebi, Şükran Nasuhoğlu, Güler Tanyolaç** ve **Halil Akyüz**.

Böylece SODEP organlarından Genel Başkanlık makamı ile dört genel başkan yardımcısından üçü, üç genel sekreter yardımcısından ikisi, genel sayman-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Türkmen: ABD yönetimi yardım için daha çok çaba sarfedebilirdi

Dışişleri Bakanı, "Balkan Doruğuna kapıyı kapamıyoruz, ancak Doruğun faydalı olup olmayacağı konusunda sağlam kanaate varmak gerekir" dedi.

SEDAT ERGİN

ANKARA— Dışişleri Bakanı İlter Türkmen, "Cumhuriyet"e verdiği demecin ikinci bölümünde, ABD yönetiminin Türkiye'ye yardımlar konusunda "**daha çok çaba sarfedilebileceğini**" belirterek, yardımların önerilen miktarların altında kalmasını "**üzüntü**" ile karşıladıklarını belirtti.

İsrail Dışişleri Bakanı İzak Şamir'in Türkiye'yi bölgede işgal-çilikle suçlayan demeci konusunda "**İsrail herhalde olaylara dayanaç konusunda himaye tavsiyede bulunacak durumda değildir**" diyen Türkmen, FKÖ içindeki çatlaklarla ilgili olarak da "**FKÖ'nün birlik ve dayanışma içinde olmasını tercih ederiz**" şeklinde konuştu.

Türkmen, Balkanlar'da nükleer silahlardan arındırılmış bir bölge ilan edilmesinin Avrupa'nın güvenliğine bir katkıda bulunmayacağını da belirtti. Balkan doruğu konusunda ise bu düşünceye ilke olarak "**kapıyı kapamadıklarını**" ancak önceden bunun başarılı olacağı konusunda "**sağlam bir kanaat**" varılması gerektiğini vurguladı.

Türkmen'e yönelttiğimiz sorular ve kendisinin yanıtları şöyle:

SORU- **Yapılan resmi açıklamalarda ABD'nin Türkiye'ye yaptığı askeri yardımların arttığı görüşü işlendi ancak 1982 ve 1983 yıllarında dış yardım tasarısının kongrede takılması sonucu"** continuing resolution "**yöntemiyle bir yıl önceki yardım miktarları gerçekleşti. Böyle olunca Amerikan yardımlarının artış hızı reel olarak açıklamaların aksine çok sınırlı bir düzeyde kaldı. Bu durumu nasıl karşılıyorsunuz?**

YANIT- Üzüntüyle karşılıyoruz tabii. Şimdiye kadar "**continuing resolution**" yöntemlerinden sıyrılmak mümkün olmadı. Bu Amerikan kongresinin kendine has çalışma yöntemlerinin bir sonucu.

SORU- **Bundan önceki bir demecinizde Türkiye'ye yapılan yardımlarla ilgili olarak kongrede çıkan tıkanıklıkları kongre yönetim ikiliğine bağlamıştınız. Bu ikilik ne ölçüde geçerli oluyor?**

YANIT- Yönetim Türkiye'ye karşı olumlu bir tavır içindedir. Yönetim Türkiye'ye yüksek düzeyde askeri yardım arzusunu taşımaktadır. Bunu yakından biliyoruz. Ama yönetim hakikaten kongre üzerinde gerekli şekilde bütün çabaları sarfediyor mudur, sarfetmiyor mudur, bu ayrı bir konudur. Ama bu sorunun cevabını da ancak kongredeki bu süreç bittikten sonra değerlendirebileceğiz.

SORU- **ABD yönetiminin, bugüne kadar olan süreç değerlendirildiğinde, örneğin 1982 ve 1983 mali yılı bütçe tasarılarındaki çabalarına bakıldığında nasıl bir durum ortaya çıkıyor?**

YANIT- Bize sorarsanız yönetim daha iyisini yapabilirdi. Onlar, "**biz elimizden geleni yaptık**" diyorlar. Ama yönetimin kendi önerileri bakımından Türkiye'ye olumlu bir yaklaşım içinde olduğu da muhakkaktır. Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek lazım.

SORU- **Yönetim- kongre ikiliği açısından bir de şöyle bir olgu var değil mi ki, yönetim Panama Kanalı ya da ambargo konularında olduğu gibi kongre nezdindeki ağırlığını gerçekten koyarsa, yani bir konuya asılırsa istediği sonucu çıkarır...**

YANIT- Var böyle bir görüş, evet...

SORU- **Geçen Mart ayında Lübnan'ı ziyaretinizden dönüşte olumlu bir hava yansıtmıştınız...**

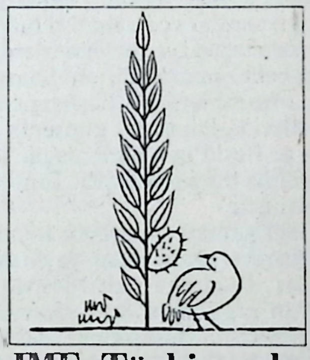
YANIT- Çok olumlu bir hava yansıttığımı hatırlamıyorum. Lübnan'da çok ciddi sorunların mevcut olduğunu, Ermeni tedhişçilerin hâlâ orada olduğunu, Lübnan hükümetinin ancak son derece sınırlı bir kontrol imkanına sahip olduğunu belirtmiştim.

SORU- **Ancak açıklamanızda Türkiye açısından ifade ettiğiniz hassasiyete Lübnan Cumhurbaşkanı Cemayel'den olumlu tepki aldığınızı söylemiştiniz. Ziyaretten bu yana geçen süreye bakıldığında somut olarak göze çarpan belirgin düzelmeler var mı?**

YANIT- Hayır. Beyrut'ta değişmiş bir şey yoktur.

SORU- **İsrail'in Lübnan politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?**

(Arkası Sa. 11, Sü. 5'de)

Kissinger: Siyaset gibi futbolda da herşey mümkün

HİKMET ÇETİNKAYA
KENAN MORTAN

SELÇUK- Türkiye'yi ziyaret etmekte olan ABD eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, "**Dünyada yeni bir güç dengesi oranlıktır, bu kaçınılmaz sorumluluğun tesisi için çalışmalıyız**" dedi.

Türkiye'deki ziyaretinin ikinci durağı olan İzmir'den Efes harabelerine geçen Kissinger Efes'te Cumhuriyet'in sorularını yanıtladı.

Kendisini Türkiye'ye getiren Ahmet Ertegün'ün isteğiyle, "**Politik olmayan, sorunlara üzerine gitmeyen**" bir görüşme yaptığımız Kissinger'a yönelttiğimiz sorular ve yanıtları şöyle:

SORU- **Sayın Kissinger, Sayın Ertegün'ün isteğiyle size politik olmayan bir soru getirmek zorundayız. O halde Dünya Kupası'nı tartışalım. Gerçiminizde sonucu ABD gelecek dünya kupasının organizasyonunu üstlenecek mi?**

KISSINGER- Tabii öyle olmasını. Bu konuda çalışıyorum. Ama Amerika'nın takım olarak Dünya Kupası'na katılmasını soruyorsanız o başka.

SORU- **Onu da olası görüyor musunuz?**

KISSINGER- Tabii kıvılabilir. Siyaset gibi futbolda da herşey mümkündür. Onu da gayret ediyoruz. İşte, bu işin mimarı Ertegün yanımda.

SORU- **Sayın Kissinger, politik olmayan sınırlarımız [illegible] devam etmek istiyoruz. Türkiye'deki ağırlanmanız sırasında değerlendirmeniz ne oldu? Bol-**

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

Dışişleri nükleer yakıtlı gemilerin geleceğini doğruladı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)- ABD'nin Akdeniz'deki Altıncı Filosu'na mensup nükleer yakıtla çalışan uçak gemilerinin Türk limanlarında konaklayabilmeleri amacıyla bir yönetmeliğin hazırlandığı yolunda geçen mart ayında "Cumhuriyet"te çıkan haber dün Türk makamlarınca ilk kez resmen doğrulandı.

Altıncı Filo Komutanı Oramiral **William Rodden** İzmir'de Türk gazetecilerine verdiği demeçte, nükleer yakıtla çalışan uçak gemilerinin yakın bir gelecekte Türk limanlarını ziyaret edeceklerini "**umduğunu**" söylemiş, bunda başlıca sorunun Türk yasalarının nükleer güçle çalışan uçak gemilerinin konaklamalarına izin vermediği noktasında düğümlendiğini belirtmişti. Rodden bu durumun düzeltilmekte olduğunu da kaydetmişti.

Yetkililerden edinilen bilgiye göre, bu konudaki başlıca güçlüğü söz konusu gemilerin denize bıraktıkları nükleer artıklar ve çevreyi korumak amacıyla alın-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

ÜNİVERSİTE ADAYLARI TERCİH LİSTENİZİ GEÇEN YILKİ PUANLARA GÖRE BİR KEZ DAHA GÖZDEN GEÇİRİN

OKULLARIN TABAN VE TAVAN PUANLARI, PUAN TÜRLERİ

Bugün 8. Sayfada

Uğur Mumcu
Mafyanın anavatanında araştırdı ve yazdı

Çokuluslu Kaçakçılık

Suriyeli ve Türk kaçakçılardan İtalyan gizli polis şeflerine, Mason localarına uzanan kaçakçılık ağı.

İtalya'da yürütülen geniş kaçakçılık soruşturmasının binlerce belgesine dayanan bir araştırma.

Uğur MUMCU'nun
yeni yazı dizisi
Pazartesi Cumhuriyet'te

Evren, bugün Mardin'de konuşacak

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral **Kenan Evren** Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki bazı illerde incelemelerde bulunmak üzere bugün Mardin'e gidecek.

Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nden verilen bilgiye göre Evren, bugün öğleden sonra, önce Mardin'de halka hitabedecek, ardından vilâyette ilin sorunları hakkında bilgi alacak ve bazı kuruluşlarda incelemelerde bulunacak.

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

IMF, Türkiye ekonomisini 3 ayda bir denetleyecek

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)- Bir yıllık yeni bir anlaşmanın imzalanmasını öngören ve Maliye Bakanı **Adnan Başer Kafaoğlu** tarafından gönderilen "**niyet mektubu**" bugün onay için IMF yönetim kurulunda görüşülüyor.

Toplam bir milyar 400 milyon dolar tutarında ve geçen üç yıl içinde uygulanan anlaşmanın sona ermesinden sonra, Türkiye IMF'ye bir yıllık yeni bir anlaşma önerdi. 1984 yılının Haziran ayına dek uygulanacak olan yeni "**Stand-By**" anlaşması bir yıl içinde yaklaşık 260 milyon dolarlık kredi çekilmesini öngörüyor. IMF ile yapılan anlaşma gereğince, 260 milyon dolarlık kredi bir yıl içinde dört dilim halinde çekilecek. İlk kredi dilimi, mektubun IMF yönetim kurulunda onaylanmasından hemen sonra, bu ay sonunda çekilecek. İkinci kredi 1983 ekimi, üçüncü kredi 1984 şubatı ve son dilim de 1984 nisan ayında verilecek.

Ancak, bu kredi dilimlerinin IMF tarafından Türkiye'ye verilmesinde, IMF'ye üye diğer ülkelerle yapılan anlaşmalardan farklı olarak, ilginç bir uygulamaya gidiliyor. Genel olarak bir yıl süreyle imzalanan anlaşmalarda IMF her kredi diliminin verilişinde, "**Ekonomik denetlemeye**" ilke olarak pek gitmemesine rağmen, bu kez Türkiye ile yapılan anlaşmada her kredi diliminin çekilmesinden önce, "**yeni bir denetleme**" öngörülüyor.

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Balık Avı...

Ünlü Amerikan yazarı Sulzberger, geçen haftayı Türkiye'de geçirdi.

"The New York Times"ın bu ünlü yazarı, Cumhurbaşkanı Sayın Evren ile görüşmek istemiş. Ancak görüşme olanağı bulamamış. Ünlü yazarın "Yeni Sınıf" adlı kitabı ile bütün dünyada yankılar yaratan kitabın yazarı Milovan Cilas ile birlikte "balık tutmak" üzere Yugoslavya'ya gittiği de biliniyor.

Sulzberger'in ne tür balıklara düşkün olduğunu pek bilemiyoruz. Fakat, kendisinin atacağı oltalar konusunda pek hünerli olduğunu sanıyoruz.

Amerikalı yazarın balık tutkusunu yakından bilenlerden birin, Büyükelçi Sayın Kâmran İnan'dır. İnan'ın çok yakın dostu olan Sulzberger, üç beş yıl önce Türkiye'ye gelmiş ve doğu illerimizin birinde gölü [illegible] balık avlamıştı. Yöredeki köylüler, bu ünlü gazetecinin yalnızca balık avlamadığını, yanında bir emekli Amerikan subayı ile beraber, bazı eski mezarların filmini çektiğini de görmüşlerdi.

Acaba, Türkiye'deki balıklar, Amerika'daki balıklardan daha mı lezzetlidir? Balık niçin örneğin Bodrum'da, Marmara'da, Ayvalık'ta, Sinop'ta değil de Van ve Bitlis illerinde avlanmaktadır?

1977 yılı temmuz ayının 17'sinden 22'sine kadar, yörede "balık avlayan" ve bazı köylülerle konuşan, bu konuşmaları banda alan Sulzberger, acaba, niçin özellikle bazı eski mezar taşlarına meraklı olmuştur?

İlgililerin belleklerini de tazeleyelim: Sulzberger, Van'da Ça-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Dışişleri sözcüsü:

ASALA Türk - Irak sınırında yıkıcı faaliyetlerini itiraf etti

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Dışişleri Bakanlığı, ASALA'nın Irak sınırındaki operasyonda 22 üyesini kaybettiği yolundaki açıklamasını "**Ermeni teröristlerin söz konusu bölgede yıkıcı faaliyetlere giriştiklerinin kendi ağızlarından itirafı**" olarak nitelendirdi.

New York'ta yayımlanan "**Armenian Reporter**" gazetesi, geçenlerde ASALA'nın Türkiye'nin Irak sınırında yürüttüğü askeri operasyonda 22 üyesini kaybettiği iddiasına yer aldığı bir bildirisine yer vermişti.

Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Büyükelçi Nazmi Akıman, gazetecilerin bu konudaki sorusu üzerine "**Ermeni teröristleri bu açıklamalarıyla, bu bölgede Türkiye'ye karşı yıkıcı faaliyetlere giriştikleri olduklarını itiraf et-**

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

Saat ve Başka şeyler

MELİH CEVDET ANDAY

24 Haziran 1983

Dolmuş şoförü yanımdaki yolcuya,

— Saatiniz kaç? diye sordu.

Adam,

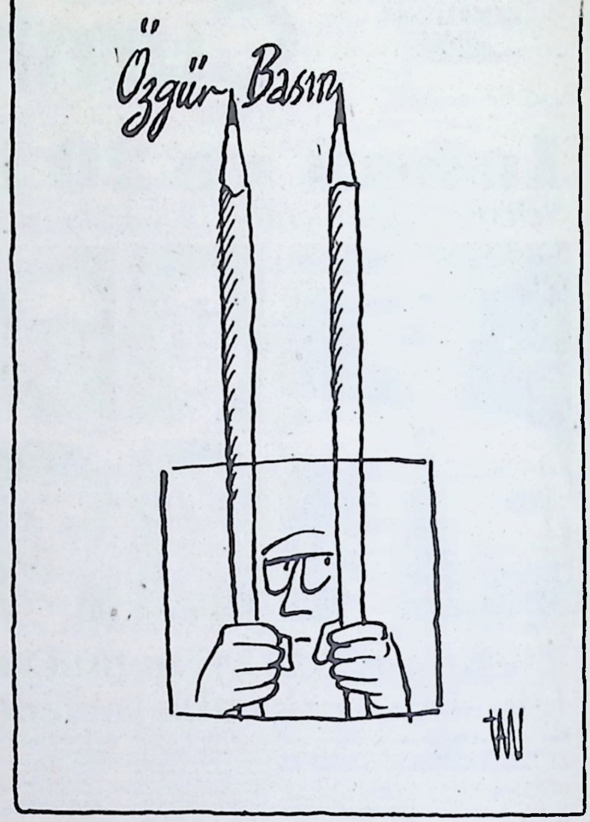
— Tamirde, dedi.

Çok düşündürücü bir yanıt.

Sanki, "Saatim yok" deseydi, dolmuş sürücüsünün ve o sıra arabada bulunan öteki yolcuların gözünden mi düşecekti! Bilinmez; ama şurası kesin ki, adam "Benim saatim var, fakat şu anda yanımda değil, çünkü tamire verdim" demek istediğine göre, saatsizliği ayıp sayıyordu. Gereksiz bir kaygı sayılamaz; çünkü saat zamanı gösteren bir aygıt değil, çağımızın bir göstergesidir. İnsanın, baksın bakmasın, saati olacaktır, hatta isterse hiç gerekmeden de bakabilir ona, "Vakit amma geçmiş be!" diyebilir. Gene de saatin "Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit bir birim" anlamını kimse düşünmez. İki yeryüzü noktası arasındaki boylam farkını dakika ve saniye cinsinden gösteren bir astronomi gerecini üstümüzde taşımak delilik sayılsa yeridir. Eskiler yalnızca güneş saatini, kum saatini ve su saatini bilirlerdi; bunları da yanlarında taşımayı düşünmezlerdi elbet. Namaz, oruç gibi belli zamanlarda yapılması gerekli görevleri içeren Müslümanlığın başlangıcında güneş, kum ve su saatleri kullanılırdı, kimsenin kendi saati yoktu. Harun al-Reşid'in Charlemagne'a gönderdiği saat geliştirilmiş bir su saatiydi. Kim bilir ne şaşkınlık uyandırmıştır!

Yaylı saatlerin yapımı ise çeliğin bulunmasından sonradır. Bu yüzden Osmanlılar yaylı saate kavuşmakta geciktiler. Bugünkü saat 1849'da Henri Lapaute tarafından yapılmıştır. Cep saati Alman ustası Peter Von Halle'nin buluşudur. Elektronik saatlere kadar gelindiğine göre, günümüzde zamanı bilmenin büyük önem kazandığı söylenebilir gerçi, ama diyelim hep uçağa yetişecekmişiz gibi, ikide bir saate bakmamız, anlamı kolayca açıklanamayacak modern bir alışkanlıktan başka bir şey değildir gene de. Meydan saatleri nemize yetmiyor. Bunların da ikide bir bozulduğunu düşünürsek, zamanı dakikası dakikasına bilmenin hiç de gerekli olmadığı anlaşılır. Herkesin saat taşımasına karşın, buluşmalarda çoğu gecikilmesi de bunu gösterir. Bindiğiniz otobüsün, gideceğiniz yere kaçta varacağını şoföre bir sorun hele, alacağınız yanıt "Onu bilemem kısmetse varırız" olacaktır.Demek zamanın kısmete bağlı olarak geçeceği anlayışı ile, onu dakikası dakikasına bilme tutkusu birarada yaşıyor günümüzde. Gerçi bir atom savaşını kirişte bekleyenler için "Kısmet"in hiç hesaba katılmadığı yüzde yüzdür, ama büyük çoğunluğunun hâlâ güneş saati ile yaşadığı pekâla söylenebilir. Bizde kadınlar eskiden eve, sular kararmadan dönmek zorunda idiler. "Su" demek, zaman demektir. Türkçe bir sözcük. Oysa Ahmet Haşim onu düpedüz "Su" anlamında kullanır, "Sular karardı yüzün perde perde solmakta" dizesinde.

Hepimizin saat taşımadan edemememiz, çağdaş felsefeye gösterdiğimiz saygıdandır. Felsefe, zamanı bunca değerlendirmeseydi saatsiz yaşamayı sürdürüp giderdik. Bir düşünün, hangi yılda olduğumuzu bilmeyen biri ile karşılaşsanız şaşırmaz mısınız! Elbet yılı bilmemiz için, yüzyılımızı da bilmek zorundayızdır. Öyle ise başa yüzyılı koyarsak, ondan sonra yıl, daha sonra da ay, gün ve saat gelir. Bunları bilmeyen aydın sayılamaz. Birbirimize ikide bir "Günlerden ne?" ya da "Saat kaç?" diye sormamız işte bundan. Eskiler bunları bilmeden yaşayıp ölüyorlardı; bizim üstünlüğümüz bunları bilerek ölmemizdedir.

24 Haziran 1983

Dolmuş şoförünün yanında oturan yolcunun saatsizlikten utanmasını ben böyle anlıyorum.

Bir gün de bir dişçinin oturma odasında bekliyordum. Başka bekleyenler de vardı. Bu gibi yerlerde nedense gerekli gereksiz konuşulur ya, diş ağrısının doğurduğu ortaklıktandır belki de; aramızdan biri, araba park etmenin güçlüklerini sayıp dökmeye başladı. Gerçi bu güçlük, diş ağrısı gibi ortaklık duygusu yaratacak türden bir şey değildir ama, zamanın geçmesine yardımcı olur inanışıyla dinlemeye başladık. Adam öylesine ayrıntılara girdi ki, ben sözü ille arabasına getirmek istediği sanısına kapıldım, bari bir an önce açayım da, sıkıntısından kurtulsun diye,

— Arabanız mı var? diye sordum.

Adam,

— Ehliyetim var, dedi, daha araba almadım.

Araba sahibi olmak için, araba kullanmayı bilmenin gerekli olduğu açıktır elbet, bu işi de öğrenince ehliyet alınır. Ne var bunda! Ama ben gene de şaştım adamın o sözüne. Bana öyle geldi ki, ehliyeti olduğu için, arabası da var sanıyor. Öyle ya, araba mülkiyetinin belgesi değil midir ehliyet? Konuyu biraz genişletirsek, mülk sahibi kimliğinin, mülkten daha

değerli olduğu varsayımına gelebiliriz. Malı mülkü olmayanın saatsiz bir adamdan farkı ne! Saat nasıl sanayi devriminin ürünü ise, mülk de tarım devriminin ürünüdür. Uygar kişinin saati ve mülkü olmalı. Bunların ikisi de hangi çağda yaşadığımızı bildiren göstergelerdir. Zamanın farkında olmadan saat kullandığımız gibi, arabamız olmasa da ehliyetimiz bulunmalıdır. Üstelik "Ehliyet" sözcüğü "Yeterlik" anlamına geldiği için, hukukta "Fiil ehliyeti", "Rüşte ermiş" olmayı, "Mahcur" bulunmamayı da içerdiğinden kişiye saygınlık kazandıran bir niteliktir.

Eskilerin kendilerine özgü taşıtları yoktu.Güneş saatinden ortakça yararlanıldığı gibi, onlar da kamu araçlarını kullanırlardı. Arabası olmayanı çağdaş saymak bugün artık çok güçtür. E, çağdaş olmayan da gerekli saygınlığı elde edemez. Hiç olmazsa, ehliyetimiz bulunmalıdır.

Ben ehliyetim olmamasının zararını gördüm. Şimdi de onu anlatayım.

Kent Oyuncuları tiyatrosunda bu kış, Turgenyev'den sahneye uyarladığım "Babalar ve Oğullar" adlı oyun oynanmıştı ya; ilk ayın sonunda muhasebeden, payıma düşen telif hakkını gösterir bir çek verdiler bana, yakındaki bir bankadan bozdurulacakmış, gittim oraya. Görevli bayan, çeki inceledikten sonra, kimlik göstermemi istedi. Yanımda üç kimlik belgesi vardı; önce birini, Gazeteciler Cemiyeti üyesi olduğumu gösterenini uzattım görevliye. "Bu olmaz" dedi. Sonra ikincisini, Yazarlar Sendikası üyesi olduğumu gösterenini uzattım. Görevli, "Bu da olmaz" deyince, Cumhuriyet Gazetesi Yazarı olduğumu gösteren kimliği verdim. A... o da yeterli değilmiş. Bunun üzerine görevli hanım, "Otomobil ehliyetiniz yok mu?" demez mi? Şaşırmıştım "Kırk yıllık yazar olduğumu gösteren bu belgeler geçersiz de, bana güvenmeniz için ille araba sahibi olmam mı gerekiyor?" demekten kendimi alamadım.

Şimdi düşünüyorum; arabayı bir yana bırakalım, bir an önce bir ehliyet edinsem iyi olmaz mı? Böylece rüştümü, mahcur bulunmadığımı, büluğa erdiğimi (çünkü o da var Hukuk'ta) tanıtlarım da, böylesi güç durumlardan kurtulurdum.

Kissinger: Siyaset gibi futbolda da herşey mümkün

HİKMET ÇETİNKAYA / KENAN MORTAN

24 Haziran 1983

SELÇUK — Türkiye'yi ziyaret etmekte olan ABD eski Dışişleri Bakanı **Henry Kissinger, "Dünyada yeni bir güç dengesi zorunluktur. Bu kaçınılmaz zorunluğun tesisi için çalışmalıyız"** dedi.

Türkiye'deki ziyaretinin ikinci durağı olan İzmir'den Efes harabelerine geçen Kissinger Efes'te Cumhuriyet'in sorularını yanıtladı.

Kendisini Türkiye'ye getiren Ahmet Ertegün'ün istemiyle, **"Politik olmayan, sorunların üzerine gitmeyen"** bir görüşme yaptığımız Kissinger'a yönelttiğimiz sorular ve yanıtları şöyle:

SORU — Sayın Kissinger, Sayın Ertegün'ün isteğiyle size politik olmayan bir soru getirmek zorundayız. O halde Dünya Kupası'nı tartışalım. Girişiminiz sonucu ABD gelecek dünya kupasının organizasyonunu üstlenecek mi?

KISSINGER—Tabii niye olmasın. Bu konuda çalışıyorum. Ama Amerika'nın takım olarak Dünya Kupası'na katılmasını soruyorsanız o başka.

SORU — Onu da olası görüyor musunuz?

KISSİNGER — Tabii ki olabilir. Siyaset gibi futbolda da herşey mümkündür. Ona da gayret ediyoruz. İşte, bu işin mimarı Ertegün yanımda.

SORU — Sayın Kissinger, politik olmayan suallerimize izninizle devam etmek istiyoruz. Türkiye'deki ağırlanmanız sırasında değerlendirmeniz ne oldu? Futboldan size ulaşan herhangi bir bilgi var mı?

KİSSİNGER — Bu konuda bir bilgimiz yok.

SORU — Ortadoğu'daki son eğilimleri nasıl görüyorsunuz? Örneğin, Libya ile Suudi Arabistan arasındaki yumuşama belirtileri...

KISSINGER — Biz bütün Arap ülkeleri arasında bir yakınlaşma ve ahenk tesisini tabii arzu ederiz. Bu, politikamızın değişmez bir kuralıdır. Fakat bu son karşılaşmaların henüz köklü bir değişiklik ortaya çıkardığını da bilmiyoruz.

SORU — Futboldan Türk mutfağına devlet adamlarından tarihi yerlere kadar çok geniş temaslarınız oldu. Ne dersiniz?

KISSINGER — Harikulade diyebilirim. Özellikle, ağırlanmam sırasında Türk misafirperverliği olarak duyduğum olaya tanık oldum. Bildiğiniz gibi, geçen defa Türkiye'ye gelişim saatlerle sınırlıydı. Büyük bir hektir (sinir gerilimi) hüküm sürmüştü. Şimdi ise, büyük bir rahatlık içinde herşeyin, kısacası yaşamın tadına vardım.

SORU — Ankara'daki meslektaşlarımızın aktarımlarından Türk-Amerikan ilişkilerini "eşsiz" olarak nitelediğiniz anlaşılıyor. Ortak girişimler oluşturulmasını olası görüyor musunuz?

KİSSİNGER — Hayır, bunu bana sormuş olmayın. Ben bildiğiniz gibi Türkiye'ye tamamiyle özel amaçlı olarak geldim. Buradan çıkacak sonuçlar ayrı. Ama şu noktada bir değerlendirme yapamam.

SORU — Sayın Kissinger, karizmatik bir liderlik yapınız var. Bir devlet adamı olarak zaman zaman kurumsal ve devletlerarası ilişkiden öte tayin edici bir rol oynayabiliyorsunuz. Sadece ve sadece buradan hareketle sizin Türkiye'de yapmış olduğunuz bu yedi günlük siyasi olmayan gezi sonrası siyasetten öte Ortadoğu dünyasında ortak iktisadi girişimler söz konusu olabilir mi?

KISSINGER — Olursa çok sevinirim. Hele hele bu yapım, bunu oluşturabilecekse çok memnun olurum. Gördüğünüz gibi, bay Ertegün türünden aktif işadamları yanımda bulunuyorlar. Yapabilirlerse çok mutlu olurum.

SORU — Sayın Kissinger, harabeleri gezmeye başlamak üzeresiniz. Güneş tepeboyuna ulaştı. Bu yüz-

den siz izin verseniz dahi eşinizi ve sizi güneşten etkilememek ve oluşmuş olan güzel ilişkileri bozmamak için son sualimizi soruyorum:

Geçtiğimiz yıl Newsweek dergisinde iki sayı içinde dünyanın ekonomik yeri konusunda bir değerlendirme yaptınız. Karşılıklı güç dengesine dayanan bir dünya iktisadi düzeni önerdiniz. Bunun için taraflara (Doğu ve Batı Bloku) liderlerinden aktif bir rol üstlenmelerini talep ettiniz. Bu görüşünüzde ısrarlı mısınız?

KİSSINGER — Kesinlikle evet, o yazım, bir bildirge niteliğindeydi. Dünya liderlerine, siyasal karar alma organlarına bir çağrıydı. Kalıcı bir dünya barışı için karşılıklı güç dengesi üzerinde bir ekonomik düzenin tesisi zorunludur ve Batı ile Doğu Bloku liderlerine bu konuda yapılacak çok iş düşmektedir.

SORU — Sayın Kissinger, böylelikle geçtiğimiz yüzyıl yaşamış olan Avusturyalı siyaset adamı Metternich'ı bir kez daha yaşatmış olursunuz. Size iki numaralı Metternich diyebilir miyiz?

Bu sözlerden sonra Kissinger'in nazik şekilde Nurnberg aksanıyla konuştuğu İngilizceyle nazik bir biçimde **Teşekkür ederim.Burada noktalamalıyım"** dediği görüldü.

Kissinger, "**rehberimiz nerede?**" diyerek, hızlı temposuna başlarken, kendisini Efes'e getiren işadamlarımızdan Selçuk Yaşar'ın 35 LK 368 plakalı 280 S Mercedes'i dönüş için hazırlığını yapmıştı. Bu arada Kissinger, kendi ifadesiyle, "**siyasi olmayan**" bu gezisinde Selçuk Kaymakamı **Ömer Bıçkıoğlu**'nun iyi niyet dileklerini kabul etti. Gerçi, Selçuk Emniyet Amirliği kendi yönünden tüm güvenlik önlemlerini almıştı ama yakalarında ABD devlet rozeti bulunan dört gorilin buna ihtiyaç bırakmadığı görüldü.

Kazılarla fazla ilgilenmeyen Kissinger, bir ara Hadrian mabedi önünde rehberden bu taşların nasıl dizildiğini sordu.

Dünyanın ilk genelevi olarak bilinen kalıtı ile ilgilenmeyen Kissinger, son yıllarda büyük bir kısmı ortaya çıkarılan Celsius kitaplığında oyalandı ve bilgi aldı. Efes harabelerindeki gezinin fazla uzun sürmesi nedeniyle Kuşadası'ndaki öğle yemeği iptal edildi ve Kissinger İstanbul'a geçmek üzere İzmir'e döndü.

İSTANBUL'A GELDİ

Kissinger, beraberinde eşi **Nancy,** oğlu **David** ve senatör **Abraham Rebicaffa** ile dün saat 17.30'da uçakla İzmir'den İstanbul'a geldi.

Kissingerler Yeşilköy Havalimanı'nda İstanbul Vali Yardımcısı **Fazıl Osman Yöney** tarafından karşılandı.

Kissinger, Yeşilköy Havalimanı'nda İstanbul'da bulunmaktan büyük mutluluk duyduğunu belirtti. Kissinger, şunları söyledi: "**İstanbul'un tarihsel önemine ve güzelliğine müdrikim. Gerek devlet adamlarınız tarafından Ankara'da ve gerekse gayriresmi şahıslardan gördüğüm dostluk ve alâka beni minnettar ve mütehassıs etti. Seyahatimin gerçekleşmesi için bana yardım eden eski arkadaşım Ahmet Ertegün'e teşekkür ediyorum. Zaten bende mevcut olan Türkiye ve Türk halkına karşı dostluk duygusu bu ziyaretimde perçinlenmiş oldu.**"

İtalya'nın Ankara Büyükelçisi **Bartalameo Attalcio,** dün gece Kissinger onuruna Büyükelçiliğin İstanbul'daki yazlık ikametgahında bir akşam yemeği verdi. Yemekte işadamı **Ahmet Ertegün** de hazır bulundu.

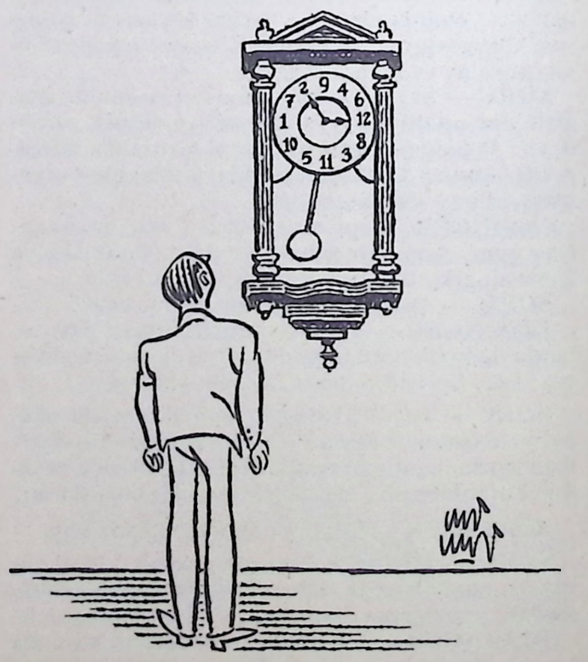
Evren: Bunlara davul-zurna az

IŞIK KANSU / *25 Haziran 1983*

MARDİN — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** dün Mardin'de yaptığı konuşmada devlet millet düşmanı bir kısım eşkiyanın adaletin pençesinden kaçarak bazı yabancı devletlerin yasalarından ve müsamahalarından yararlanarak hıyanetlerini ve Türk devletine düşmanlıklarını sürdürdüklerini belirterek, "**Biz dini ve kökü, soyu bir olan öz be öz Türk milletiyiz**" biçiminde konuştu. "**Türk boyları arasında ayrılık yaratılmak istendiğini**" belirten Evren, bunlara karşı her türlü tedbirin alınacağını ifade etti. Cumhurbaşkanı, lüzumundan fazla parti kurulmasından yana olmadıkları görüşünü yineleyerek, "**Bunlara davul-zurna az geliyor**" biçiminde konuştu.

Cumhurbaşkanı Evren dün Ankara'dan Diyarbakır'a geldi.Beraberinde MGK üyeleri Orgeneral **Nurettin Ersin,** Orgeneral **Tahsin Şahinkaya,** Oramiral **Nejat Tümer** ve Orgeneral **Sedat Celasun** olduğu halde Diyarbakır'dan helikopterle Mardin'e geçti. Daha sonra halka hitaben bir konuşma yaptı.

Evren konuşmasına başlarken, Mardin gibi Türkiye'de üç il bulunduğunu, bunların Artvin, Bitlis ve Mardin olduklarını belirtti. Evren, bir Bektaşi fıkrasını anımsatarak, "**Artvin'e giden Bektaşi, kadehimi koyacak düzlük bulamadım, demiş**" biçimin-

25 Haziran 1983

de sözlerine başladı. 12 Eylülden önce bu bölgeye birkaç kez geldiğini dile getiren Cumhurbaşkanı, Mardin'e gelişinde iki polis memurunun şehit edildiğini öğrendiğini bildirerek, **"O dönemde böyle şeyler adi olaylar kabul ediliyordu. İktidara göre bu olaylar takibata uğruyor, ya da üstü örtülüyordu. Anlattığım olayı yapanlar iktidardaki partinin il başkanının akrabasıydı. Bu yüzden meselenin üzerine gidilemiyordu"** dedi.

12 Eylül öncesinde can ve mal emniyetinin kalmadığını, soyguncuların yöre halkının kazandığı üç-beş kurşu silah zoruyla alarak örgüt mensuplarına verdiklerini anlattı.

12 Eylül harekâtıyla iç huzurun sağlandığını belirten Evren, ancak devlet ve millet düşmanlarının bir kısmının adaletin pençesinden kaçarak yabancı devlet topraklarına sığındıklarını kaydederek konuşmasını şöyle sürdürdü:

"İşte vatan haini, bu kaçaklar, bazı devletlerin yasalarından, müsamahalarından, bazı devletlerin ise içinde bulundukları durumdan yararlanarak hıyanetlerini ve doğup büyüdüğü Türk devletine ve milletine olan düşmanlıklarını hâlâ devam ettirmektedirler. Türk milli birliğini, Türklük şuurunu mezheplere, dini inançlara ve akla gelebilecek çeşitli sebeplere dayanarak bölmeye, parçalamaya, zayıflatmaya çalışan bu gibi hainler Türk insanları arasında böyle suni ayrılıklar yaratamayacaklarını anlayınca ırkçılığa sığınmışlardır. Biz dini, kökü, soyu bir olan öz be öz Türk milletiyiz. Binlerce yıldan beri iç içe yaşamış, devletler kurmuş, üç kıtaya yayılmış büyük Türk milletinin tarihi geçmişi vardır. Bu uzun tarih süreci içerisinde kendiliğinden meydana gelen bazı farklılıkların bunu bölmek, parçalamak isteyen hain güçlerce maksatlı olarak kullanılmak istendiğini, dış ülkelerce bunun körüklenmek istendiğini biliyoruz."

Vatan hainlerinin milleti parçalamak için iki yöntem kullandıklarını bildiren Cumhurbaşkanı, bunların bir tanesinin zor kullanarak ve zulüm yaparak halkı kendi yanlarına çekmek olduğunu söyledi. 12 Eylül öncesinde korkunç ve iğrenç işkencelerin hatırlanması gerektiğini vurgulayan **Evren** şöyle dedi:

"O tarihte yurdumuzun dört bir yanında yapılan bu işkencelere Avrupa İnsan Hakları Komisyonu sesini çıkarmazken, ağzını dahi açmazken, vaktaki 12 Eylül'den sonra bu işkenceleri yapanlar teker-teker hapishanelere gönderilmeye başlandı, Türkiye'de tutuklulara işkence yapılıyor diye yaygaraya başladılar. Dahası dost ve aynı ittifak içerisinde bulunan ülkeler de Türkiye'yi İnsan Hakları Komisyonu'na şikâyet ettiler. Türkiye bunlara gerekli cevabı vermiştir. Ancak, bu şikâyeti yapanların içinde bir ülke var ki, orada geçenlerde bir Türk işçisini, bir işçi vatandaşımızı, oranın polisi döve döve öldürmüştür. İnsan hakları orada çiğneniyor, buralarda değil."

Cumhurbaşkanı Evren, vaktiyle millete kan kusturan, tarlasında bile rahat vermeyen anarşist ve teröristlerin 12 Eylül harekâtıyla büyük ölçüde yakalandıklarını yineleyerek bunlardan bir kısmının sınırlarımızın dışında kendilerine sığınacak yerler bulduklarını ve uzun zamandan beri sınırlarımızın dışında Türkiye'ye sızarak eski melanetlerini sürdürdüklerini söyledi. Evren konuya, ilişkin şu görüşlere yer verdi:

"Bunlar bununla da yetinmemişler, bulundukları ülkelerin yasal, coğrafi ve siyasi durumlarından yararlanarak, o ülkede Türkiye Cumhuriyeti aleyhine faaliyetlerde bulunmuşlardır. Dış ülkelere kaçan hainlerden bir kısmı da Güney hudutlarımızdan zaman zaman Türkiye'ye girerek, vatandaşlarımızdan silah zoruyla para ve mal almışlar, işiyle gücüyle uğraşan devletimize ve milletimize bağlı bu vatandaşlarımızı rahatsız etmeye başlamışlardır. Hatta bu hainlerden bazıları hudut koruması askerlerimize ateş ederek onları şehit etmişlerdir. Hiçbir devlet, vatandaşının hak ve hukukunun eşkiyalar tarafından çiğnenmesine göz yumamaz. Yumarsa o devlet devletlik vasfını kaybeder.

İşte bunun içindir ki, Türk devletini de komşumuz ülkeyi de rahatsız eden eşkiyalara karşı komşu ülkenin de malumatı altında ufak çapta ve mahdut hedefli harekât gerçekleştirilmiş ve böylece bölgede bulunan vatandaşlarımızın can ve mal güvenliği korunmuştur. Bazı yabancı basın ve yayın organlarının söylediği gibi büyük çapta bir zayiat olmamıştır. Yalnızca, karşı taraftan ateş açılmış, bir erimiz şehit edilmiş buna mukabil de askerlerimizin ateşinden de karşı taraftan da bir kişi vurulmuştur. Bütün zayiat bu kadardır. Zaman zaman bu eşkiyalar sizi rahatsız etmek için yine bazı girişimlerde bulunabililerler. Yöre halkından rica ediyorum, bunları ilgili emniyet örgütlerine bildirsinler. Her türlü tedbir alınacaktır. Bundan emin olunuz. Devlete güveniniz, ona yardımcı olunuz"

Anarşistlerin uyguladıkları ikinci yöntemin fikir alanındaki anarşi ve terör olduğunu bildiren Cumhurbaşkanı Evren, **"Türklüğün binlerce yıllık tarihini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini çarpıtarak, bu çarpık fikirlere bilim süsü vererek Türk boyları arasında ayrılıklar yaratılmak istenmektedir. Bölgedeki vatandaşlarımız, diğer Anadolu topraklarına gelen Türk boyları gibi ilk gelen Türk boyları olmuşlardır."** biçiminde konuştu.

DAVUL-ZURNA AZ

Evren, Siyasi Partiler Yasası'nda kapatılan siyasi partilerin devamı niteliğinde parti kurulamayacağının hüküm altına alınmasına karşın, bir partinin buna riayet etmediğinden kapatıldığını anımsattı. Cumhurbaşkanı Evren, şunları söyledi: **"Lüzumundan fazla partilerle memleketin bir yere varamayacağını, bu kadar çok partinin bir yarar değil, zarar vereceğini söylemiştim. Fakat yine görüyoruz ki bazı hırs sahibi kişiler, bu ikazlardan anlamadılar. Bunlara davul-zurna da az geliyor.**

Maksatlarının ne olduğunu biliyoruz. Maksatları her ne olursa olsun partiyi kurmak, ondan sonra diğer kurulmuş partilerle pazarlığa girişmek ve böylece kurucuların başlarında bulunanların milletvekillilik adaylığını garantiye almak. Ortada boşluk varmış, taban yokmuş, taban onlardaymış gibi sözler hep birer aldatmacadır. Seçim sırasında ve seçimden evvel bazı nüfuzlu kişiler, sizlere gelerek oylarınızı kendi istekleri doğrultusunda kullandırmak isteyeceklerdir. Bilhassa kapatılan siyasi partilerin yöneticileri bunu yapacaklardır. Bu oyuna gelmeyiniz. Memleketin mukadderatı, geleceği sizlerin elindedir. Sizlerin de aklınız fikriniz vardır. Bu aklınızı ve fikrinizi iyi kutlanarak ve yurdumuzun geleceğini iyi düşünerek oylarınızı kullanacaksınız. Böyle yapmazsanız vatandaşlık görevini yerine getirmemiş olur, sizden filan ya da falan partiye oy vermenizi isteyen kişinin kuklası durumuna düşersiniz, size bu gibi telkinlerde bulunanlar memleketi ve milleti düşündük-

lerinden dolayı değil, kendi menfaatleri öyle gerektiğinden, öyle davranmaktadırlar."

Evren, konuşmasının son bölümünde özellikle böyle kişilerin okuma-yazma bilmeyenlere baskılarını çoğaltacaklarını ifade ederek, okuma- yazmanın gereğine değindi. Parolanın her köye bir okul olduğunu anlatan Evren, önümüzdeki yıl okulsuz köy bırakılmayacağını vurguladı.

Cumhurbaşkanı Evren ve beraberindekiler konuşmadan sonra Mardin Yetiştirme Yurdu ve Mardin Devlet Hastanesi'nde incelemeler yaptılar. Evren ve MGK üyeleri dün geceyi Mardin'de geçirdiler. Cumhurbaşkanı Evren, bugün Siirt'e geçecek ve halka hitaben bir konuşma yapacak. Evren, bugün ayrıca Şırnak'ta da incelemelerde bulunacak, yarın da Hakkâri'ye gidecek.

97 yaşında ölen mimar Holzmeister Ankara'ya damgasını basan adamdı

AFİFE BATUR / *25 Haziran 1983*

Bu ayın başlarında ölen Avusturyalı mimar **Clemens Holzmeister,** Türk kamuoyunda bugünkü TBMM binalarının mimarı olarak tanınmaktadır. Oysa, **'Holzmeister'**in Cumhuriyet dönemi Türkiye mimarlığında, tüm önemine rağmen TBMM binalarının müellif mimarı olmasının çok ötesinde bir yeri ve derinlemesine etkisi olmuştur.

1886'da Tyrollerin bir kasabasında doğan ve başarılı bir eğitim döneminden ve kısa sürede onu tanınmış bir meslek adamı haline getiren ilk projelerinden sonra Türkiye'ye çağrılan **Holzmeister,** Ankara'da kariyerinin en büyük olanağı ile karşılaştı.

13 ekim 1923 günü Türkiye Devleti'nin başkenti olarak ilan edilen Ankara'nın, Cumhuriyeti temsil edebilecek nitelikte modern bir başkent olması için **Atatürk**'ün direktif ve desteğinde yürütülen çalışmalar, 1928'de uluslararası bir yarışma ile seçilen **H.Jansenn**'in imar planı ile büyük boyutlu ve ciddi bir yapı tasarımı, kent planlaması ve mimarlık olayı haline gelmişti. Aynı yıl çağrılmış olan mimar **Holzmeister'e, Jansenn Planı**'nda yönetim mahallesi olarak ayrılmış kesimin planlanması ve bazı yapılarının proje ve yapımı işe verildi. Burada olduğu gibi bir başkentin tüm yönetim binalarının yapımı ölçeğinde bir iş, aslında **Le Corbusier** ve **Niemeyer** örneklerinde olduğu gibi dünyada az sayıda mimara verilmiştir. **Holzmeister**'in 1926 yılında başlayan çalışmaları, genel planın yanı sıra Milli Savunma Bakanlığı (1927-1931), İçişleri Bakanlığı (1929-1930), Cumhurbaşkanlığı Köşkü (1930-1932), İçişleri Bakanlığı, Emniyet ve Jandarma Genel Müdürlükleri ile birlikte (1932-1934), Bayındırlık Bakanlığı (1933-1934), Yargıtay (1933-1935), Ticaret Bakanlığı(1934-1935) ile Yönetim Mahallesi dışında Merkez Bankası (1931-1983) ve Emlâk Kredi Bankası (1933-1934) binalarının proje ve yapımlarını içermektedir. TBMM binası ise (1938-1960) **Holzmeister**'in Ankara'daki ilk projelerinin boyutunu aşan en büyük ve önemli uygulamasıdır.

11 Ocak 1932 yılında açılan ve ondört projenin katıldığı uluslararası yarışmada üç proje son elemede seçilerek ödüle ve uygulamaya değer bulunup hükümete sunuldu. **Holzmeister**'in projesi seçilerek Ekim 1937'de Parlamento'nun temeli atıldı. Savaşın başlamasıyla yarıda kalan inşaat ancak 1960'ta (ve mimar **Behruz Çinici**'nin gözetiminde) bitirilebildi. **Holzmeister**'in projesi öbür iki projeden daha sade, daha az iddialı idi. Anıtsallığı - hele Ankara'nın günümüzdeki yapı ölçüleri yanında - çarpıcı ve ezici görünmemektedir ve Yönetim mahallesinin öteki yapılarıyla uyumludur. **Prof. Holzmeister**'in Parlamento'nun özelikle iç mekân düzenlemelerinde özenli ve bilgili bir çalışma yaptığı hemen farkedilmektedir. Genel Toplantı Salonu ve Anfi, büyüklüklerine oranla kaba bir anıtsallıktan uzaktırlar. Mimari ögelerde ve iç mekân yüzeylerindeki klâsik repertuvarın ustalıklı bir stilizasyonu vardır.

Prof. Holzmeister'in Ankara'daki ustalık yapıtı Cumhurbaşkanlığı Köşkü'dür. Klasik motiflerin, klasik şema veya tasarım ilkelerinin dönüştürülüp kullanılması ve stilizasyonu yoluyla modern bir espriye ulaşılmıştır. Ortası Atriumlu (avlu) simetrik plan yüzlerce yıldan beri kullanılan bir motif olmasına karşın modern biçimlendirmenin aracı olmuştur burada. Kolaylıkla anlaşılabileceği gibi, anılan bu proje ve yapımların sayısı, büyüklüğü ve niteliği **Holzmeister**'i Türkiye'de dönemin en güçlü ve etkili mimarı yapmıştır. İTÜ Mimarlık Fakültesi'ndeki öğretim görevi ise bu etkiyi arttırıp 50'li yılların ortalarına kadar sürdürmüştür.

Prof. Holzmeister'i, Türkiye'deki resmi yapılarında ısrarlı kullandığı klasik şemalar, aksiyal düzenlemeler ve taşı öne çıkaran malzeme kullanımı vb. ile modern esprinin temsilcisi saymak kolay değildir. Bu tasarım özellikleri bazı binalarının cephelerinde kullandığı iki ilâ üç kat yüksekliğindeki kolonların anıtsal üslubu ile birleştiğinde, Alman Nasyonal Sosyalizmi'nin mimari programına daha akraba görünmektedir. Yalnız Türkiye'deki yapıları değil, fakat yaşamının tüm yapıtı incelendiğinde, onun bir yandan geleneksel klasik şemaları ve motifleri kullandığı, bir yandan da Modern Akımını Viyana Okulu'nun kitle ve mekân örgütlenmelerini "Paris'te" cephe plastiğini seçtiği ve kendine özgü bir bileşimle ve yorumla projelendirdiği görülmektedir.

Holzmeister tasarımının bu ikili yapısı, yapıtlarını kuşkusuz hep tartışabilir kılmakta, fakat aynı zamanda onların dönemler ve akımlar dışı bir zamana sahip olmasını da sağlamaktadır.

KÖY ENSTİTÜSÜ YILLARI
Talip Apaydın
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul. 275 Lira

Cumhuriyet

GEÇMİŞİN KUŞLARI
Oktay Akbal
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul. 150 Lira

60. Yıl Sayı: 21134 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 28 Haziran 1983 Salı

Yeni kurucular

Dr. Akbulut Alatan (*Ankara eski sağlık müdürü*).
Yaşar Alıçlı (*Makina mühendisi, basımevi sahibi*).
Dr. Orhan Asena (*Yazar*).
Selahattin Canbay (*Emekli Ağır Ceza Başkanı*).
Nail Gürelli (*TGS Başkanı, gazeteci-yazar*).
Ferruh Güven (*1961 Kurucu Meclisi üyesi, emekli vali*).
İsmail İnan (*1961 Kurucu Meclis üyesi, Türk-İş eski Genel Başkanı*).
Doğan Könel (*Hukukçu, işadamı*).
Prof. Baki Kuru (*Hukuk profesörü*).
Üstün Küseioğlu (*Eğitimci, 19 Mayıs Üniversitesi Vakfı Başkanı*).
Doğan Okdemir (*Veteriner hekim*).
Övün Önder (*Eczacı*).
Haydar Özkın (*Emniyet eski Genel Müdürü, emekli vali*).
Çetin Soyak (*Harb-İş Sendikası Genel Başkan Yardımcısı*).
Ziya Tuncel (*Tıp doktoru, cerrah*).
Haluk Türksoy (*Sanayici*).
Ertuğrul Ünlüer, (*Emekli vali, Kocaeli eski Belediye Başkanı*).
Vahit Yılmaz (*Eğitimci, MEB Talim Terbiye eski Başkanı*).
Ekrem Yurdakoş (*Yargıtay eski üyesi*).
Çetin Remzi Yüreğir (*Yeni Adana gazetesinde gazeteci*).
İsmail Hakkı Zarakol (*Yüksek mühendis, müteahhit*).

SODEP'in yeni başkanı Kartay

Veto edilen 21 kurucu üyenin yerine belirlenen yeni isimler İçişleri Bakanlığı'na bildirildikten sonra MGK ve Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından incelenecek.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP), 21 kuruluşunu dün tespit ederek İçişleri Bakanlığı'na verdi. Kurucular Kurulu, yeni Kurucularla yaptığı ilk toplantıda Cezmi Kartay'ı Genel Başkanlığa seçti.

SODEP veto edilen 21 kurucu üye yerine 21 yeni kurucu üye belirledi. SODEP kurucular Kurulunun dün belirlediği yeni kurucular şunlar:

Dr. Akbulut Alatan, Yaşar Alıçlı, Dr. Orhan Asena, Selahattin Canbay, Nail Gürelli, Ferruh Güven, İsmail İnan, Doğan Könel, Prof. Baki Kuru, Üstün Küseioğlu, Doğan Okdemir, Övün Önder, Haydar Özkın, Çetin Soyak, Ziya Tuncel, Haluk Türksoy, Ertuğrul Ünlüer, Vahit Yılmaz, Ekrem Yurdakoş, Çetin Remzi Yüreğir, İsmail Hakkı Zarakol.

SODEP Kurucular Kurulu veto edilenler ve kuruldan ayrılan Saim Kendir'le bu yeni 21 ismin dışında şu isimleri kapsıyor:

Cezmi Kartay, Oktay Ekşi, İsmail Hakkı Birler, Uğur Batmaz, Vedi Çapa, Ahmet Durakoğlu, Ahmet Salih Cebi, Hudai Oral, Mehmet Kacıman, Gündüz Panok, Süleyman Sarıalioğlu, Rafet Turan, Metin Şahin, Seyfi Turagay, Kemal Sarısoy.

Böylece SODEP Kurucular Kurulu 36 kişi olarak belirleniyor. Kurucular Kurulu'na yeni getirilen isimler İçişleri Bakanlığı'na bildirildikten sonra MGK ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nca incelenecekler.

Yeni kurucu üyelerin belgelerinin tamamlanmasından sonra SODEP Genel Başkan Yardımcısı Cezmi Kartay ve genel sekreteri Ahmet Durakoğlu belgeleri İçişleri Bakanlığı'na götürdüler. Kartay ve Durakoğlu yanlarında bulunan iki klasör belge ile bakanlık genel sekreteri Aykut Ozan'ın odasına saat 16.30'da girdiler. Kartay ve Durakoğlu, bir süre Ozan'ın alındı fişlerini düzenlemesini beklediler. Daha sonra üzerlerinde "Sosyal Demokrasi Partisi-11 takım ve, Sosyal Demokrasi Partisi 10 takım" yazılı iki klasör ile üç dilekçeyi genel sekreteri Ozan'a verdiler.

Durakoğlu'nun imzasını taşıyan ilk dilekçede, "16.6.1983 gün ve 2 sayılı kararıyla Kurucular Kurulu ilişkte sunulan türük değişikliklerini yapmıştır" denildi. İki maddelik değişiklikleri içeren bu dilekçede, Siyasi Partiler Yasası uyarınca parti suçlarına ilişkin suçların ayrı ay-

(Arkası 7. Sayfada)

Kim kimdir?

Kartay: Deneyli bir idareci

Cezmi Kartay, 1920'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da yaptı. Daha sonra SBF'yi bitirdi ve maiyet memuru olarak

Gazetemizin kurucusunu 1946 yılında bugün yitirmiştik.

Yunus Nadi'yi anıyoruz

Gazetemizin kurucusu Yunus Nadi'yi 1946 yılında bugün yitirmiştik.

Yunus Nadi ateşli bir yurtsever, yazar ve gazeteciydi. Cumhuriyet'in uzun süre Yazıişleri Müdürlüğü'nü yapmış Kemal Salih Sel'in bir sorusuna yanıt verirken gazeteciliği şöyle tanımlamıştı:

"— Çok sevdiğim mesleğim olduğu için değil, hakikat olarak ifade ederim ki insanlığın en büyük buluşlarından birisi, belki de birincisi, işte bu (gazetecilik) mesleğidir...

Yunus Nadi gazeteyi de şöyle anlatıyor:

"— Gazete her gün cemiyeti beşeriyeden (insanlık toplumundan) efkârı umumiye (kamuoyu) adlı ikinci bir heyet çıkaran çok kudretli bir tahlil ve terkip (sentez) unsurudur. Gazete sayfaları hergün yüz binlerce insanın beraber toplanıp, beraber düşündükleri, konuştukları içtima (toplantı) meydanlarıdır."

Yunus Nadi, İstanbul'da Yeni Gün'ü çıkarırken düşman işgali altında bulunan başkentten

Vadeli devlet tahvilleri faiz oranı indirildi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu, banka faiz oranlarının indirilmesinden sonra vadeli devlet tahvillerinin faiz oranında da indirim yapıldığını açıkladı.

Bakan Kafaoğlu, Cumhuriyet muhabirinin sorusunu "3 yıllık devlet tahvilinin yüzde 33 olan faizi yüzde 30'a indirildi" biçiminde yanıtladı.

Bakan ayrıca, iki yıl vadeli devlet tahvilinin faiz oranının da yüzde 32'den yüzde 29'a düşürüldüğünü, vadesiz tahvillerin faiz oranlarının ise aynen kaldığını vurguladı.

Böylece devletin dünyanın her yerinde uyulan ekonomik genel kurala uyduğunu bildiren Bakan Adnan Başer Kafaoğlu "Maliye Bakanlığı olarak enflasyonu önleyici önlemleri almaya devam edeceğiz. Amacımız ekonomik istikrarı sağlamaktır" diye konuştu.

İtalya'da Hristiyan Demokratlar 30 yılın en büyük hezimetine uğradı

NİLGÜN CERRAHOĞLU

ROMA — Hıristiyan Demokratlar'ın son 30 yılda uğradıkları en ağır yenilgi İtalyan seçimlerinin büyük sürprizle sonuçlanmasına yol açtı. 1970 seçimlerinde oyların yüzde 38.3'ünü alan Hıristiyan Demokratlar'ın bu kez yüzde 6'lık bir oy kaybına

İki yüksek mahkeme kararı

ALİ SİRMEN / *28 Haziran 1983*

Geçen hafta sonunda gazetelerimizde küçük bir haber yayınlandı. Haberde, Amerikan Federal Mahkemesi'nin, Kongre'nin Başkanın kararlarını veto yetkisini sınırladığı bildiriliyordu. Konuyla ilgili fazla bir açıklama da yoktu haberde. İşin en ilginç yönü ise, haberin gazetelerimizin çoğunda yer almamış olmasıydı.

Herhalde geniş ve ayrıntılı bilgiler bu hafta içinde elimize geçecek olan Amerikan gazetelerinde bulunabilecek ve gerektiğinde biz de konuya tekrar değineceğiz.

Bilindiği gibi, Amerikan Başkanlık sistemi, son elli yılda iki büyük ve önemli değişiklik geçirmiş bulunmaktadır. Değişikliğin ilki, büyük 1929 bunalımını izleyen, New Deal dönemindeki Roosewelt iktidarı sırasında olmuş ve Başkan, kişiliğinin ve güçlü politikasının etkisiyle, Beyaz Saray'ın Kongre karşısındaki gücünü arttırmıştır. Roosewelt'in Başkanlık makamının yetkilerini arttırırken, 650'den fazla Kongre kararını veto ettiğini kitaplar yazarlar.

Roosewelt'in etkisiyle, İkinci Dünya Savaşın'ı izleyen yıllardaki Amerikan Başkanları, önceki yıllardaki Başkanlara oranla çok daha güçlü idiler.

Beyaz Saray yararına olan bu durum, 1970'li yıllarda iki olayın etkisiyle yeniden değişti. Bu olaylardan birincisi, Vietnam Savaşıydı. Bilindiği gibi, ABD'yi "Vietnam Batağı"na sokan Beyaz Saray'dı ve Başkan, Kongre'ye danışmadan Vietnam'a asker göndermişti. Daha sonra ABD'de Vietnam Savaşı aleyhine bir havanın doğması üzerine, Kongre Beyaz Saray'ın yetkilerini tehdit etmeye başlamıştı.

Kongre'nin Beyaz Saray karşısında yeniden güçlenmesine yol açan ikinci olay ise Watergate skandalı olmuştur. Nixon'un, Watergate olayındaki ve diğer alanlardaki yolsuzluğunun ortaya çıkması yalnız kendisinin itibar yitirmesiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda Beyaz Saray da itibarını ve gücünü Kongre yararına bir ölçüde yitirmişti.

Federal Mahkemenin son kararı, ilk bakışta Beyaz Saray'a yeniden İkinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesindeki gücünü kazandıracak gibi görünüyor.

İkinci Yüksek Mahkeme kararı ise henüz verilmiş değil, üstelik Alman Yüksek Mahkemesi'nin büyük bir ilgiyle beklenen kararına neden olan olay da ülkemiz basınında fazla ilgi bulmadı.

Olay, Cruise ve Pershing füzelerinden kaynaklanıyor. Önümüzdeki günlerde, Köln'de bir milyon barışçı göstericinin biraraya gelerek protesto edecekleri Amerikan füzeleri konusunda Kohl Hükümeti kararlı bir tutum izlemektedir. CDU ağırlıklı iktidar bu füzeleri kamuoyunun tepkisi ne olursa olsun, yerleştireceğini açıklamış bulunmaktadır.

Kohl İktidarı bu adımı atarken, kamuoyunda büyük etkisi olan barışçıların kendilerine karşı daha sert bir tavır almayacakları düşüncesinden hareket etmektedir. Gerçekten, füzeler konusunda tam ters bir tutum izleyen Sosyal Demokratlar da, barışçıların gösterilerinin şiddet hareketlerine dönüşmesine karşı olduklarını belirtmiş bulunmaktadırlar. Çok yönlü olan, aralarında papazlardan Yeşillere kadar çok çeşitli grupları barındıran barışçılar da böyle bir tutumu benimsemek eğiliminde olmadıklarını açıklamışlardır.

Ne var ki bu arada bazı Belediyeler, kendi bölgelerini nükleer silahlardan arındırılmış bölge ilan etme kararında olduklarını açıklamışlardır. F.Alman toprakları üzerinde nükleer silahların bulunmasının Anayasa'ya aykırı olduğunu belirtmişler ve Belediyelerin kendi bölgelerini nükleer silahlardan arındırılmış topraklar olarak tutma hakkına sahip olduğunu ileri sürmüşlerdir.

F.Alman Yüksek Mahkemesi'nin bu konuda vereceği karar şimdi yalnız bu ülkede değil, bütün dünyada ilgiyle beklenmektedir.

Eğer F.Alman Yüksek Mahkemesi, Belediyeleri haklı gören bir karar verirse, Kohl Hükümeti füzeler konusunda oldukça güç bir duruma düşecektir.

İki değişik ülkenin iki yüksek mahkemesinin kararları bu ülkelerin politik yaşamını etkileyecek kadar önemlidir.

Yüksek Mahkemelerin yaşamsal konularda, yürütme ya da yasamanın hoşuna gitmeyen, zaman zaman onların hareket alanını sınırlayan kararlar alabilmesi ise Batı'da hiç de garip karşılanmıyor ve demokrasinin doğal bir sonucu olarak görülüyor.

Herkesin yanıt aradığı soru:

Yaser Arafat'ın sonu mu geldi?

CENGİZ ÇANDAR / *30 Haziran 1983*

"Biz konacak bir dal bulmak için Ortadoğu'da oradan oraya uçan bir yaralı kuş gibiyiz". Bu sözler FKÖ sözcüsü **Ahmet Abdurrahman**'ın. Filistin halkı adındaki yaralı kuş sürüsünün önderi **Yasar Arafat** için bu sözler özellikle doğru. FKÖ lideri geçtiğimiz hafta tüm siyasal yaşamının en ağır darbesini yedikten sonra İsrail'le mücadele mevzilerinin çok uzağına itildi.

Arafat, 1971'de Ürdün'ü, 1982'de Beyrut'u terketmek zorunda kalmıştı. Ama her ikisinde başı dik, bir kahramanlar ordusunun onurlu komutanı gibi çıkıp gitmişti. Geçtiğimiz hafta ise yıllardır bir devlet başkanı protokolü ile ağırlanan Filistinli lider iki saat içinde bir basit siyasi suçlu gibi bir daha dönmesi istenmeyerek Suriye dışına çıkarıldı. Beyrut'a dönemez. Mücadele bölgesinde tek gidebileceği yer deniz yoluyla Trablusşam. Bu da netameli. Çünkü Lübnan karasuları İsrail donanmasının denetiminde. İsrail'e sınırdaş Mısır savaş dışı. Keza Ürdün'de fiilen öyle.

Şimdi, sokaktaki adamdan hemen her başkentteki devlet adamlarına dek çok kişinin kafasındaki soru şu: Artık Arafat'ın sonu geldi mi? Bu soru Arafat'ın kişiliğinde FKÖ'nün bağımsızlığının sona erip ermediğini, artık Ortadoğu denkleminin dışında kalıp kalmayacağını, Suriye'nin denetiminde basit bir **"kurtuluş örgütü"**mü olacağını, yoksa **"topraksız devlet"** olmaya mı devam edeceğini araştırıyor. Dolayısıyla, tüm bölge dengeleri ve uluslararası politikanın siyasi haritası bu sorunun yanıtıyla yeniden çizilebilecek.

Ortadoğu ile ilgili bir ülke olarak Türkiye'nin başkenti Ankara'ya da son günlerde yansıyan diplomatik trafik geçtiğimiz hafta keskin bir viraj alan ve bu hafta da tehlikeli bir hızla seyreden söz konusu gelişmelerle ilgili. Ankara, besbelli ki, Amerikan diplomasisine **"kur yapan"** Suriye'yi mi, yoksa hâlâ uluslararası yaygın bir sempatiye sahip gözüken Ara-

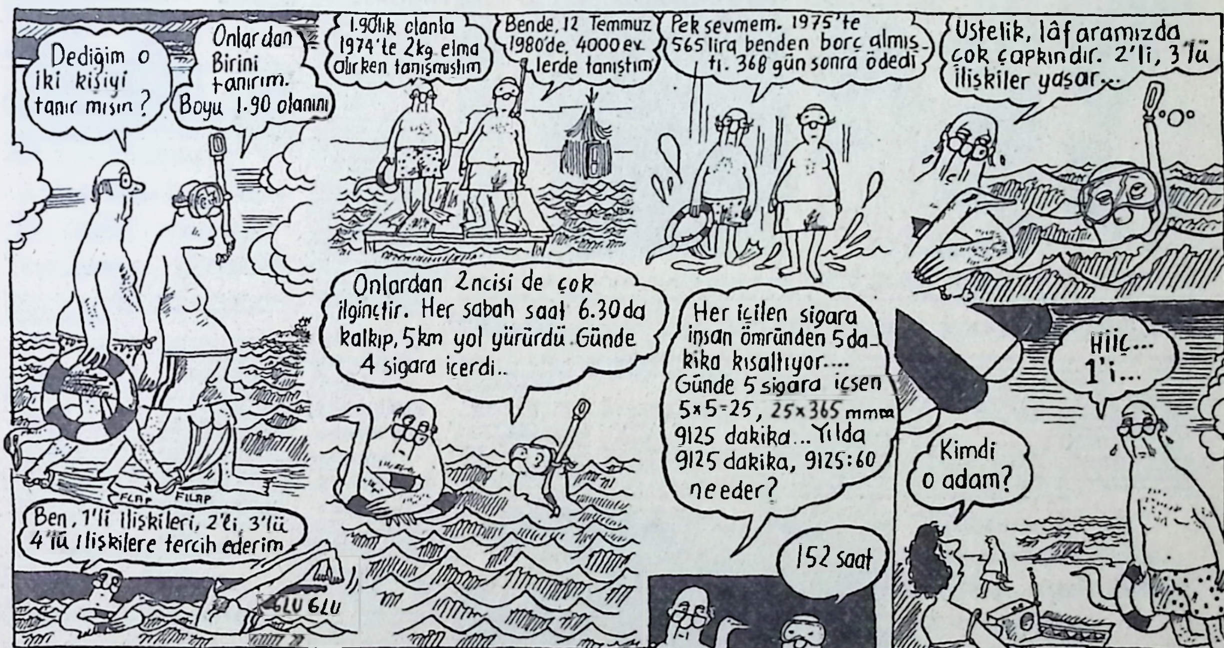

uriyet
KÖY ENSTİTÜSÜ YILLARI
Talip Apaydın
Yunus Nadi — 40 TL. 29 Haziran 1983 Çarşamba
nkara'da açıkladı
nce yok
Amerikan yetkilisi, Ortadoğu'da bir "güç boşluğu" bulunduğuna dikkati çekti. "Bu nedenle Doğu Anadolu'nun askeri açıdan güçlendirilmesi bölge istikrarı için önemlidir" dedi.
KISSINGER ANKARA'DA BATI'DAKİ GÖRÜNTÜMÜZ ÜSTÜNDE DURDU
Evren, Genelkurmay Başkanlığını Ersin'e devrediyor
Danışma Meclisi Dil ve Tarih Kurumu yasasını görüştü
alıyor
İlke, parlamentonun yeniden açılması
YALÇIN DOĞAN
GÖZLEM
UĞUR MUMCU

fat'ı mı ya da Suriye'nin başlıca hasmı Mısır'ı mı ön planda kollaması gerektiğinin çelişik hesapları ile yüzyüze kaldı.

Arafat'ın teknik anlamda FKÖ önderliğinden indirilmesi mümkün değil. FKÖ lideri bulunduğu mevkiye Filistin Parlamentosu (Filistin Ulusal Konseyi) tarafından seçimle getirildi. Ayrıca, Filistin halkının büyük çoğunluğunun desteği Arafat'a yönelik. Şam'dan çıkarıldığı gün Suriye başkenti varoşlarındaki Filistin mülteci kamplarında **Hafız Esad** aleyhinde gösteriler yapıldı. Asıl önemlisi işgal altındaki topraklar. Gazze İslam Konseyi açıkça Hafız Esad'ı kastederek **"Tüm hainlere karşı birliği koruma çağrısı"** yaptı. En önemlisi Kudüs Müftüsü, **"Tüm Müslümanların Amerikalı patronuna boyun eğen, Müslüman katili Hafız Esad'ın tıpkı Enver Sedat gibi öldürülmesinin farz olacağı"** fetvasını verdi. Mescid-ül Aksa'da toplananlar Arafat'a destek, Hafız Esad'ı kınama bildirisi yayınladılar. Batı Yakası'nın çeşitli kentlerinde İsrail yasaklamalarına rağmen Arafat lehinde toplantılar yapılıyor.

Arafat şu anda Filistin halkının tartışmasız lideridir. Ancak, tankların ve topların gölgesinde Suriye, FKÖ'yü bölebilir, etkisiz bırakabilir. Bu mümkün. Ne var ki, şimdi çok güçlü duruma gelen Hafız Esad'ın siyasal geleceği de bu dramatik gelişmelerin yol açabileceği kaynaşma sonucu umulmadık yönlere gidebilir.

Bu da orta ya da uzun vadede mümkün.

28 Haziran 1983

1983 / TEMMUZ

SANATÇILARLA KONUŞMALAR
Kemal Özer
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39-41 Cağaloğlu - İstanbul, 50 Lira

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21162 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL., 28 Temmuz 1983 Perşembe

Katiller bu kez kurtulamadı

Maslahatgüzarın eşi öldü, 6 Ermeni terörist ölü olarak ele geçirildi

Saldırıyı "Ermeni Devrimci Ordusu" adında bir örgüt üstlendi. Kurtarma operasyonunu Başbakan Soarez başkanlığındaki "Bunalım Konseyi" yönetti.

Haber Merkezi— Ermeni teröristler Brüksel ve Orly saldırılarından iki hafta sonra bu kez Portekiz'in başkenti Lizbon'da Türk Büyükelçiliği ve elçilik konutuna yeni bir saldırı daha düzenlediler. Lizbon Maslahatgüzarı Yurtsev Mıhçıoğlu'nun eşi Cahide Mıhçıoğlu (42) öldürüldü, 6 Ermeni militan da ölü olarak ele geçirildi. Cesetlerinin yanık olarak bulunduğu bildirilen Ermeni teröristlerden ikisinin Lübnan pasaportu taşıdıklarının anlaşıldığı açıklandı.

Saldırıyı "Ermeni Devrimci Ordusu" adında adı ikinci kez duyulan bir örgüt üstlendi. Portekiz hükümeti, dört saat süren baskın eylemi ile ilgili ayrıntılı bir açıklama yapmadı, yalnızca operasyonun "etkin ve takdir edilir" olduğunu belirtti.

TSİ 12 sıralarında bazı görgü tanıklarına göre dört, bazılarına göre de altı Ermeni terörist bir otomobille Avenida Das Descobertas kesimindeki Türk Büyükelçiliği binasına geldi. Grup önce bu bahçe içinde bulunan Türk büyükelçiliği binasına saldırdı. Çeşitli ajansların haberlerine göre, saldırganlara Türk görevliler karşı koydular. Bu sırada, bir militan öldü. Ankara kaynaklı bilgilerde, Ermeni terörist bir Büyükelçilik görevlisi tarafından vuruldu. Büyükelçilik binasında bu sırada İdari Ataşe Osman Öztürk, Hikmet Yutek ve koruma görevlisi Erman Yıldırım bulunuyordu.

Daha sonra Büyükelçiliğin bitişiğindeki elçilik konutuna yönelen Ermeni teröristler, binanın kapısını açamadılar. Bunun üzerine, kapıyı bir bomba patlatarak açtılar. Çeşitli kaynaklardan ulaşan bilgilere göre, elçilik konutunda Maslahatgüzar Yurtsev Mıhçıoğlu, eşi Cahide Mıhçıoğlu ve tatilde yanlarında bulunan küçük oğulları Süleyman Sudi Yaşar Atasay Mıhçıoğlu (17) bulunuyordu.

Bazı bilgilerde ise, Maslahatgüzarın elçilik binasında olduğu belirtildi.

Bu sırada konuttan teröristlerin ateş açtığı, daha sonra ikinci bir patlamanın duyulduğu bildirildi. Ardından binadan dumanlar yükseldi.

Bazı ajanslar, maslahatgüzar, eşi ve oğlunun rehin alındığını bildirirken, dün saat 13.30'da yapılan açıklamada, ikametgâhta rehine bulunmadığı bildirildi.

Saldırının meydana gelmesinden yaklaşık 30 dakika kadar sonra Büyükelçilik Portekiz güvenlik kuvvetlerince sarıldı. Bu arada, Portekiz hükümeti yetkilileri, güvenlik harekâtının Başbakan Mario Soares başkanlığındaki bir "Bunalım Konseyi" tarafından yönetildiğini açıkladılar. Çelik yelekli polis timleri, zırhlı araçların desteğinde binayı kuşatırken, çevredeki yollar kesildi. Keskin nişancılar, Büyükelçilik konutunu gören damla-

(Arkası Sa. 11., Sü. 4'de)

Ermeni teröristlerin saldırısına uğrayan Lizbon Maslahatgüzarı Yurtsev Mıhçıoğlu ve öldürülen eşi Cahide Mıhçıoğlu.

Lizbon'dan gelen ilk telsiz mesajı: Saldırıya uğradık

Elçilikle telefon bağlantısı kesilince Portekiz vatandaşlığına geçen bir Türk, kendi olanaklarıyla Ankara'ya bilgi aktardı.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — "Şu anda saldırıya uğradık!"

Lizbon Büyükelçiliğimize Ermeni teröristlerce girişilen saldırı, telsiz memuru Hikmet Savaş Yoğukla'ın çatışma sürerken merkeze geçtiği bu ilk mesajla öğrenildi.

Mesaj geldiğinde kançılarya binasının içinde yalnızca koruma görevlileri değil, maslahatgüzar Yurtsev Mıhçıoğlu ve idari ataşe Osman Öztürk de ellerinde tabancalarıyla Ermeni teröristleri kançılaryaya sokmamak için silahlı çatışma halindeydiler.

Bu sırada Ankara ile telsiz bağlantısı kesildi. Bunun üzerine kançılarya telefonla arandı, telefon bağlantısı kurulduğunda Ermeni teröristler bombaladıkları büyükelçilik konutuna girmişlerdi. Dışişleri yetkilileri Mıhçıoğlu ve Öztürk ile telefonda konuşurlarken geri planda silah sesleri duyulmaktaydı. Mıhçıoğlu konuttan dışarı çıkan eşinin yanına gidince Dışişleri Bakanlığı'na bilgi vermek idari memur Öztürk'e düştü. Olay yerine gelen Portekiz polis timleri kançılaryayı da boşaltınca Lizbon ile telefon bağlantısı da kesildi. Bu sırada yakındaki diğer büyükelçiliklerle bağlantı imkânı aranırken Portekiz'e yerleşen ve bu gi-

(Arkası Sa. 11., Sü. 3'de)

ASALA militanı Nayır'ın babası Gemerek'te çiftçi

Soner Nayır'ın kardeşlerinin bazıları İstanbul'da, diğerleri Arjantin'de yaşıyor. ASALA militanının 12 yıl önce Paris'e gittiği belirlendi.

Haber Merkezi— Paris'in Orly Havaalanında 7 kişinin ölümüne yolaçan ASALA militanlarının kullandığı bombanın yapımcısı olduğu bildirilen Sivas'ın Gemerek ilçesi doğumlu Ermeni militanı Soner Nayır'ın 12 yıl önce Türkiye'den ayrılarak Fransa'ya gittiği belirlendi. Ermeni militan Nayır'ın İstanbul'da olduğu öne sürülen yakınlarının adreslerinin saptanmasına çalışılıyor.

Soner Nayır'ın babası Serkis Nayır'ın halen hayatta olduğu ve Sivas'ın Gemerek ilçesi Pekmezdere mevkiinde çiftçilik yaptığı saptandı. Sivas muhabirimiz İlhan Yapıcı'nın bildirdiğine göre baba Serkis Nayır, Gemerek ilçesinin Pekmezdere mevkiinde Yurdan Özcan adlı bir yurttaşla ortaklaşa çiftçilik yapıyorlar.

Baba Serkis Nayır, Soner Nayır'ın 11 çocuğundan en küçük ola-

(Arkası Sa. 11., Sü. 8'de)

Paris'te "Ermeni Kültür Merkezi" bombalandı

Haber Merkezi — Paris'teki "Ermeni Kültür Merkezi" önünde dün sabah bir bomba patladı olayda ölen ya da yaralanan olmadı. Brüksel'de öldürülen İdari Ataşe Dursun Aksoy'un Hollanda'da yakalanan katil zanlısının isminin Hamid Gal olduğu açıklandı. Federal Almanya'da yayınlanan "Frankfurter Allgemeine" gazetesi "Fransız gizli servisinin Orly baskınından haberdar olduğunu öne sürdü. ABD'de yayınlanan Washington Post gazetesinde yer alan bir yazıda Ermeni terörü incelendi ve uzmanların Ermeni teröristlerin hedefleri fark gözetmeksizin saldırılara hazır olmaları karşısında endişe duydukları belirtildi.

Ermenilerin yoğun olduğu Paris'in banliyölerinden Alfortville'deki "Ermeni Kültür Merkezi" önünde dün sabah bir bomba patladı. Binanın giriş kapısına yerleştirildiği sanılan bomba hasara yol açtı, ancak olayda ölen ya da yaralanan olmadı. Patlamanın sorumluluğunu henüz hiçbir örgüt üstlenmedi.

(Arkası Sa. 11., Sü. 7'de)

Çavuşoğlu - Kozanoğlu Grubu'na Maliye el koydu

Haberi 12. Sayfada

Ermeni Devrimci Ordusu: ASALA'nın kendisi mi, yeni bir örgüt mü ?

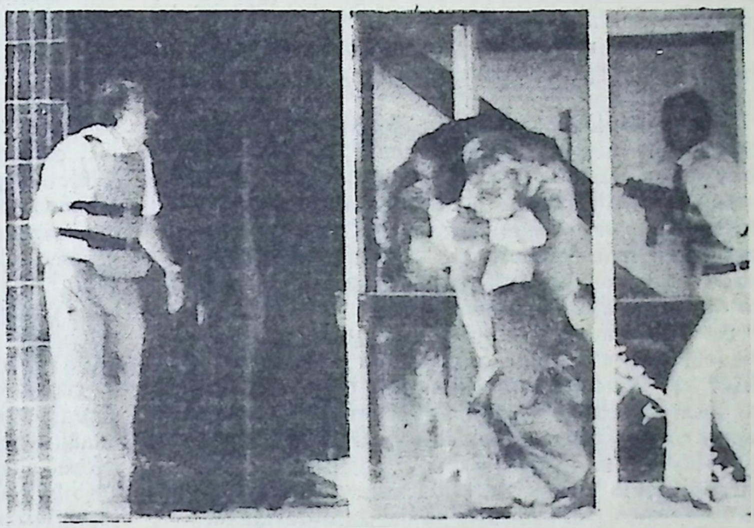
Dış Haberler Servisi — Türkiye'nin Lizbon Büyükelçilik konutuna girişilen saldırıyı üstlenen "Ermeni Devrimci Ordusu" adını ikinci kez duyuran bir örgüt. "Ermeni Devrimci Ordusu" adı ilk kez 14 Temmuz'da yani iki hafta önce Brüksel Büyükelçiliğimiz İdari Ataşesi Dursun Aksoy'un şehit edilmesinin sorumluluğunu aldığında duyulmuştu. Ancak, daha sonra ASALA, olayı üstlenmiş, ve Brüksel saldırısının ASALA tarafından yapıldığı kabul edilmişti.

Bir olasılıkla "Ermeni Devrimci Ordusu", ASALA'nın kendisi. Orly eylemi ile büyük tepkiler çeken ASALA, prestij yitirmemek için çeşitli eylemlerde farklı isimler kullanabilir. Bir başka olasılık ise Ermeni Devrimci Ordusu'nun gerçekten Paris'te AFP'ye açıklandığı gibi yeni bir Ermeni terör örgütü olmasıdır. Zaten açık ve gizli, siyasi parti niteliğinde ya da terör örgütü durumunda bir dizi Ermeni örgütü vardır.

Bugüne dek teröre imzasını atan başlıca iki örgüt biliniyor. ASALA ve ESAK (Ermeni Soykırımı Adalet Komandoları). ASALA, Marksist-Leninist olduğu iddiasındadır ve Sovyet Ermenistan'ını "kurtarılmış topraklar" olarak görmektedir. ASALA'nın amacı terörü Türkiye topraklarına da taşımaktır. Bu örgütün çeşitli ülkelerle, bu arada özellikle Suriye ile ve çeşitli Filistinli gruplarla (son zamanlarda Abu Nidal grubunun adı bunların arasında baş sırada sayılıyor) ilişkileri bulunduğu haberleri yayılıyor.

ESAK'ın ise Taşnak Partisi'nin askeri kolu olarak kurulduğu biliniyor. Bununla birlikte, Ermenilerin en büyük siyasi kuruluşu olan sağcı Taşnak'ın Paris'teki yetkililerinden Papazyan, Orly olayından sonra yaptığı açıklamada, Taşnak'ın ESAK ile bir ilgisi bulunmadığını iddia etmişti. Papazyan'ın açıklaması ve ESAK'ı kamufle etme niyeti ya da ESAK'ın Taşnak'tan koparak bağımsız hare-

(Arkası Sa. 11., Sü. 6'da)

Cahide Mıhçıoğlu'nun cesedi çıkarılıyor Ermeni teröristler tarafından öldürülen Lizbon Büyükelçiliğimiz Maslahatgüzarı Yurtsev Mıhçıoğlu'nun eşi Cahide Mıhçıoğlu'nun cesedi Lizbon polisi tarafından elçilikten çıkartılıyor. Cahide Mıhçıoğlu, Olgunlaşma Enstitüsü mezunuydu. Eşi ve oğlunun durumlarının iyi olduğu bildirildi. (Fotoğraf: UBA-UPI)

"Teröristler yaktıkları ateşte kavrulacaklar"

Ankara, olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, Portekiz makamlarının takındıkları tutumu takdirle karşıladığını belirtti.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Lizbon Büyükelçiliğine yapılan saldırı ile ilgili olarak Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklamada "Ermeni teröristler Lizbon hadisesinde olduğu gibi yaktıkları ateş içinde kavrulacaklardır" denildi. Açıklamada Ermeni terörüne karşı medeni dünyanın bütün imkanlarıyla harekete geçmesinin kaçınılmaz bir vecibe haline geldiği de vurgulandı.

Ankara ayrıca olay sırasında Portekiz makamlarının takındıkları tutumu takdirle karşıladığını açıkladı.

Dışişleri Bakanlığınca dün akşam saatlerinde yapılan açıklamada "Brüksel Menfur Suikasti ve Orly Havaalanında vukubulan katliamın derin üzüntüsü devam ederken, maruz kalınan bu yeni saldırı nefret duygularımızı son haddine getirmiştir." denildi ve şöyle devam edildi:

"Lizbon Büyükelçiliğimizdeki masum insanları kadın erkek ayırt etmeden hedef alan bu barbarca eylem yine Ermeni örgütleri tarafından üstlenilmiştir. Saptırılan tarihi gerçekleri geç de olsa kavramaya başlayanların, hatta mensubu bulundukları cemaat içindeki sağduyu sahibi kimselerin daha isfiadial ayandıran bu olaylar serisine karşı medeni dünyanın artık bütün imkânları ile harekete geçmesi kaçınılmaz bir vecibe haline gelmiştir.

Uluslararası terörizmle ilgili mücadele için bir an evvel somut bir işbirliği tesisi yolunda yaptığımız müteaddid çağrıların olan olumlu sonuçlar vermemesinde payı bulunanların bu kanlı hadiselerin sürüp gitmesinde ciddi bir sorumluluk taşıdıkları şüphesizdir.

Olayı haber alır almaz meseleye en yüksek düzeyde el koyan ve saldırganların kaçmasına meydan vermeden süratle bertaraf edilebilmeleri için diğer ülkelere de örnek teşkil edeceğini umduğumuz fedakâr çabalar sarfeden Portekiz makamlarına ve güvenlik yetkililerine bu tutumu takdirle karşılanmıştır"

Koruma ateşi altında Elçilik konutunda yangın çıkaran patlamanın ardından Lizbon Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Yurtsev Mıhçıoğlu ile oğlu Atasay Mıhçıoğlu güvenlik görevlilerinin arasında ve koruma ateşi altında binadan uzaklaştırıldılar. Saldırganlarla meydana gelen çatışma sırasında Maslahatgüzar Mıhçıoğlu ile güvenlik görevlisi kendilerini böyle korudular. (Fotoğraf: THA)

"Eniştem 3 yıl Marsilya'da çalıştı, oradan muhakkak tanıyorlardı"

Eczacı Cengiz Celayir, eniştesi Lizbon Maslahatgüzarı Yurtsev Mıhçıoğlu'nun Marsilya'da birçok kez tehdit edildiğini söyledi. Görev süresi sona eren maslahatgüzar 15 güne kadar Türkiye'ye dönecekti.

Haber Merkezi— Eczacı Cengiz Celayir, eniştesi ve ablasının yanından üç gün önce gelmişti Lizbon'dan. Acı haberi gazetemizden öğrenince ailece "yıkılıp kaldılar."

Lizbon Maslahatgüzarı Yurtsev Mıhçıoğlu, eşi Cahide Mıhçıoğlu ve Türkiye'den yanlarına izinli gelen çocukları Süleyman Sudi Yaşar Atasoy Mıhçıoğlu, 15 güne kadar Türkiye'ye dönüyorlardı. Çünkü, görev süreleri bitmişti.

Bir ilaç fabrikasının genel müdürü olan eczacı Cengiz Celayir, "Eniştem, daha önce Marsilya'da 3 yıl süreyle maiyette Başkonsolos olarak görev yaptı. Birçok kez tehdit edildi. Bir keresinde de Başkonsolosluk binasının bahçe duvarında patlayıcı madde bulundu" diyordu. Cengiz Celayir ve eşi, Avrupa'ya gittiklerinde Mıhçıoğlu'ların ziyareti için Portekiz'e de geçtiler. İki gün onlarda misafir kaldılar. Eczacı Celayir, dört gün önceki bu ziyareti şöyle anlatıyor:

"Lizbon Büyükelçimiz İsmail Soysal emekli olmuştu. Yeni Büyükelçi Prof. Suat Bilge de henüz göreve başlamamıştı. Bu nedenle eniştem, Büyükelçilik binasını boş bırakmamak ve idari işleri yürütmek için kısa süre önce kiralık evlerinden buraya taşındılar. Ayrıca, güvenli olmak için de bunun gerekli olduğunu bize söylediler."

Celayir, "Eniştem göreve başlayınca, güvenlik yöntemini değiştirdi" diyor. Son Paris ve Brüksel eylemlerinden sonra Maslahatgüzar Yurtsev Mıhçıoğlu, elçiliğin kurşun geçir-

(Arkası Sa. 11., Sü. 6'da)

Ermeni Kongresi sırasındaki tahminler doğru çıktı

CENGİZ ÇANDAR

Lozan'daki Ermeni Dünya Kongresi, Türk basınında gereğinden fazla mı büyütüldü? Kongre, Ermenilerin birleşmesini sağlayamadığına, zaten pek geniş bir delege topluluğu ile toplanmadığına göre bu kadar önemle üzerinde durulmalı mıydı?

Sorunun yanıtı dün ne yazık ki, Lizbon'dan geldi. Ermeni terörü Kongre'nin üzerinden 72 saat geçmeden Portekiz'de kan akıttı, can aldı. Kongre ile ilgili ilk haberimizde şu satırlara yer vermiştik: "Ermeni Dünya Kongresi Batılı çevrelerin ya safdilce, ya da görmek istedikleri türden

(Arkası Sa. 11., Sü. 2'de)

Aydın Kime Derler?

MELİH CEVDET ANDAY / *1 Temmuz 1983*

Ne demektir "Aydın", kime derler, hep merak ederim; bu konuyu ele alan bir yazıyı nerde bulsam, dört elle sarılırım.

'Tan-Düşün / Yazın Seçkisi'nin haziran sayısında, Oğuz Demiralp'in **"Aydın mı, entelektüel mi?"** başlıklı yazısını da işte böyle bir hevesle okudum ve yazı bitince, ne etsem de bu konuyu sürdürsem diye düşüncelere daldım. Ne iyi oldu!

Oğuz Demiralp, daha yazısına başlarken konuya gerekli açıklığı getirmek için, elinden geleni yapmaktadır gerçekten:

"Batının entelektüel sözcüğünün bizdeki karşılığı eskiden "münevver"di, şimdi "aydın"dır; oysa entelektüel, entelekt'ini yâni "anlık"ını çalıştıran, kafa işi yapan demektir... Bizde "aydın" Batılılaşma devinimiyle Türkçeye yerleşmiş bir sözcük. Batılı gibi düşünmeyi öğrenmiş ve bildiğini, doğulu halkına öğretmek isteyen, kendini halkına yol gösterici, ışık tutucu ilan eden kişi. Toplumsal öncü."

Bu tanımdan sonra konusunu geliştiren Demiralp, bizdeki **"aydın"**ın talihsiz durumuna getiriyor sözü, diyor ki: **"Klasik aydın tipimiz Batı'nın usçu, olgucu, kısacası kentsoyluluğun ileri dönemine ait Aydınlanma Çağı düşüncesini benimseyen kişidir. Bilgi, görgü yoluyla halkının çok üstüne çıkmıştır. Buna karşın, bu halkın bir çocuğu olmasından gelen sorumluluk duygusunun itmesiyle ya halkın düzeyine inerek ya da onu kendi düzeyine çıkararak, onunla kaynaşmak, onu hizmet etmek istemektedir. Ne var ki halkın gelenekçi, dinsel eğilimleri, aydının Batıcılığı ile sürekli olarak çelişmiştir, çelişmektedir. Halk, aydını benimsememiştir hiç."**

Elbet, Batılı **"aydın"**ı, bizim **"aydın"**dan ayırarak varıyor bu sonuçlara Demiralp, başka bir deyişle, özgür bir durumu, bize özgü "aydın" sorununu açıklamak istiyor. Yoksa "aydın olma" tümden gereksiz ve olumsuz bir niteliğe bürünürdü. Anlaşılıyor ki, bizim aydınımız, halkın çok üstüne çıktığı ve halk da gelenekçi, dinsel eğilimlere bağlı kaldığı için, halktan umulmaz bir biçimde ayrı düşmüştür.

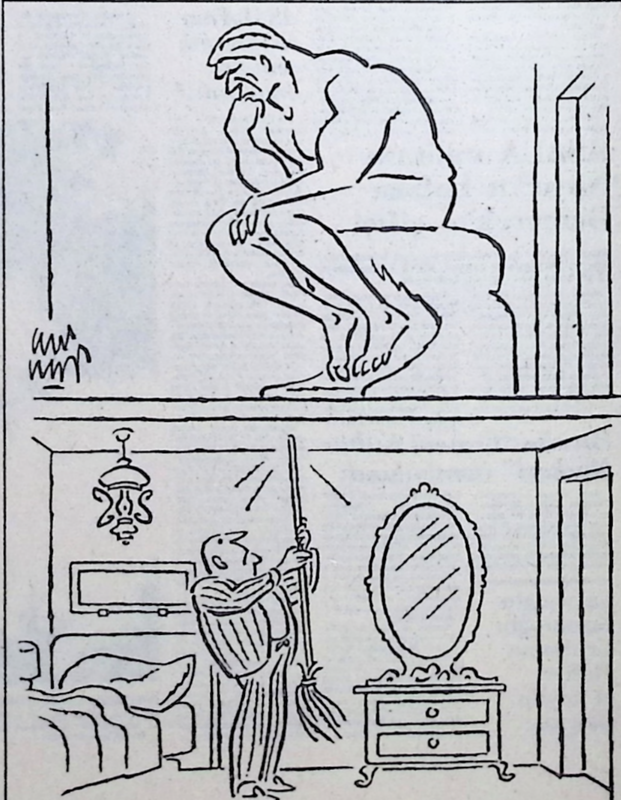
Ama bu umutsuz durumu benimsemek kolay mıdır? "Keşke aydınımız halkın çok üstüne çıkmasaydı!" diyebilir miyiz? Sonra, yalnızca bizde mi görülmüştür bu durum? Batılı toplumların aydınları da, halklarının çok üstünde değil midirler? Dahası var; bizim halkımız gelenekçi, dinsel eğilimlere öylesine bağlı mı bakalım? Bizim toplumumuzda olduğu gibi, başka toplumlarda da, halkı gelenekçi, dinsel eğilimlere bağlamak isteyen başka türden aydınlar yok mu? Ne dersiniz? Yoksa asıl karşıtlık bu iki tür aydın arasındadır da, halk sadece seyirci midir? Bitmedi; çok yükselmiş olan aydın kişiyi tümden yitmiş biri saymak doğru mudur? Onun etkisi zamanla topluma işlemez mi?

Böyle sorular sormağa başladım kendi kendime ve baktım konu büsbütün karışıyor kafamda. Derken, Cengiz Bektaş'ın, kitaplığımdaki "Duvarların Dışı da Senin" adlı kitabı geldi aklıma. Onu açıp ilk sayfalarını okudum. Yazar, Gramsci'nin şu sözleri ile başlıyor kitabına:

"Yeni aydının özelliği, söz ustalığında, yani duyguları ve tutkuları bir an için harekete getiren bu dış güçte aranmıyor artık. Bu yeni özellik aydının, pratik hayata yapıcı, örgütleyici, sürekli inandırıcı olarak karışmasındandır. Çünkü o, söz ustası değildir sadece artık." Gramsci'nin bu sözlerine, kendisi de eklemeler yapıyor Bektaş, diyor ki: **"En iyi bildikleri şey** (aydınların - M.C.A) yakınmaktır. Yakındıkları küçücük şeyleri bile değiştirmek için, ikisini üçünün biraraya gelip parmaklarını oynatıvermeleri yetecektir oysa. İşte böyle, lâf aydını, yalap şalap bilgili, ya da kitaplık rafı kafalı kişileri, çağımız aydın saymıyor artık."

Demiralp'ın nitelediği durumdan çok başka bir görünüm ile karşı karşıya bulunduğumuzu ayırdetmemek olanağı var mı? Burada aydın, çok okuyup yükselmesinden değil, halka, topluma kendini uzak tutmasından ötürü eleştirilmektedir; hatta böylesi bir aydını bilgili saymak da yanlış olur. Yalap şaptır o bilgi elbet, yakınılan şeyleri değiştirmeğe yaramadıktan sonra. Kısacası, halkın gelenekçi, dinsel eğilimlere bağlı olması değildir aydının güç durumunu açıklayan neden, gene kendindedir onunu sorunsalı, iyi bir aydın olmayı başaramamasındadır... Bu gibi sonuçlar çıkıyor ortaya. Şunu da düşünmeden edemedim: Gramsci, **"yeni aydın"**ın özelliklerini sayıp dökerken, bunların **"eski aydın"**da bulunmadığını anlatmak istiyordu elbet. Öyle ise nelerdir yeni aydını oluşturan koşullar? Anlık (intellect) kendi başına bir atılım mı yaptı, yoksa o da toplum gibi, toplumla birlikte mi değişmektedir? Başka bir deyişle, olması gerekeni salt anlıktan mı beklemeli?

Bizde eskiden **"münevver"** denen (Azerbaycan'da **"ziyalı"** diyorlar) aydın, adından da anlaşıldığı gibi,

1 Temmuz 1983

"aydınlanmış kişi" anlamına geliyor; kafası bilgi ile, görgü ile donanmış, böyle olduğu için de, çevresini, toplumunu aydınlatan adam. Bu "aydınlık" nasıl kazanılır? **"Intellectuel"** sözcüğünün anlamında var bu sorunun yanıtı: **"Intellect"**ini (anlık'ını, eski sözcüğü ile müdrike'sini) çalıştıran adam. Demek herkesin kolay kolay yapabileceği bir iş değil bu. Öyle olsaydı "intellectuel" sözcüğüne gerek kalmazdı. Oysa **"anlık"** bir yeti olduğuna göre, insanoğlunun bir özelliğidir, çünkü insan, kavramlarla düşünür. Skolastik felsefe **"us"**u **"duyumlarla alınan gereçleri kavramsal olarak işleme"**, **"anlık"**ı ise **"her türlü duyarlıktan bağımsız olan idelerin bilgilerine varma"** biçiminde tanımlamıştır. Ama bu anlayış eskide kaldı. **"Aydınlanma"** çağından sonra "düşünme ve bilme" yetisi anlamına yorumlandı, anlık, ki bunun içinde somut düşünceler olduğu gibi, soyut düşünme yetisi ve kılgı da vardır. Demek anlığını çalıştıran kişi, düşünmeyi, hem soyut, hem somut yönde, hem de kılgısal olarak başarır.

Ama böyle bir başarıya ermek için, öğrenim, bilgi, görgü yetmez sadece, belli bir dünya görüşünü de gerektirir, ancak böyle bir bütünleme ile bilgi, aydınlık verici, aydınlanmayı gerçekleştirici olur. Uzmanlaşmanın akıl almaz boyutlara vardığı günümüzde ise, bütünlemeyi başarmak, bilgi edinmekten çok daha güçleşmiştir. Bu yüzden, uzmanlar, bilgili kişiler arasında "aydın"ı bulmak için çırpınıp duruyoruz; kendi bilgi, uzmanlık alanı içine kapanmış olana, halktan uzak düştüğü için acıyor, ya da uzmanlık söyleminin tek başmalığına bakıp kızıyoruz.

Aydın olmak her zamankinden daha geçleşmiştir çağımızda, çünkü **"us"** da, **"anlık"** da yeni yorumlara uğramış, yeni anlamlar kazanmağa başlamıştır. Bugün "usa dayanma", artık eski Yunan'daki ve 18. yüzyıl Avrupasındaki anlamlarını taşımıyor. Öyle ise çağdaş aydın, çağdaş aydınlanmanın bütüncül niteliğine ermiş bir kişi demektir. Ama kolay mıdır bu? Eğitimi, öğretimi metafizik, inakçı (dogmacı), skolastik bir düzeyde kalmış bir toplum nasıl yetiştirir çağdaş aydını? Öyle birinin ne büyük güçlükleri yenmesi gerekir? Hele klasik aydınlanmadan da, 18. yüzyıl aydınlanmasından da geçmemiş toplumlar için durum büsbütün umut kırıcı olabilir. Bilme, kendimizi, insanlığı, doğayı bilme, her şeyden önce, usun bağımsız düşünebilmesini gerektirir, bu ise usa karşı olan inakların yenilmesine bağlıdır. Aydınlanmağa böyle girilir ancak. İmdi, aydınlanmayı yaşamamış bir toplumda, aydın kişinin yetişip yetişemeyeceği sorunu, demek üzerinde düşünülmesi gereken en önemli sorundur. Kuşkusuz bildiğimiz aydınlanma çağlarını yaratanlar da gene aydınlardı; daha doğrusu, bu karşılıklı ilişki, diyalektik bir nitelik taşır. Hatta aydınlanma ve aydın ilişkisi, belli özdeksel - ekonomik koşulları da gerektirir. Bütün bu sayıp döktüklerim açısından, ben, bizim aydın sorunumuzu irdelemeğe kalktığımda, büyük güçlüklerle karşılaşıyorum, kestirip atamıyorum, **"us"**umu, **"anlık"**ımı nasıl çalıştıracağımı bilemiyorum.

Hani, **"Atatürk'ün gününde demokrasi var mıydı sanki!"** diyorlar ya, aydınlanmanın demokrasiden önce olduğunu bilmediklerinden. Atatürk, inakçılığı, skolastiği yenik düşürecek bir aydınlanmayı gerçekleştirerek, usun egemenliğini, böylece de özgürlüğü kurma ardında idi. Aydınlarımız, şimdi, aydınlanmanın neresinde bulunduğumuz sorunu üzerinde düşünmelidirler. Belki böylece aydın tanımına daha da yaklaşmış olurlar. Ben aydınlarımıza ne acıyorum, ne kızıyorum.

Nasıl bir "Basın" isteniyor?

OKTAY AKBAL/*1 Temmuz 1983*

"Yerginin olmadığı yerde övgüler hiçbir değer taşımaz."

'Figaro'nun Düğünü' ve 'Sevil Berberi' adlı ünlü oyunların yazarı Beaumachais'nin bu sözü her gün 'Le Figaro' gazetesinin baş köşesinde çıkar.

Yeremezsen, eleştiri yapamazsan, düşünceni açıkça söyleyemezsen, bir olayı, bir kişiyi gerçekten övgüye değer bulsan, yine de birşey diyemezsin. 'Dalkavuk' diyecekler, 'yaranmaya çalışıyor' diye suçlayacaklar diye çekinirsin! Yerilemeyen kişi, övülemez de!.. Övüldüğü zaman da kendisi bile buna inanmaz. Olsa olsa kendini aldatır. Bile bile kanmak ister övgülere! Ama içinden gelen bir ses 'inanma bunlara, tek yönde yazmak, konuşmak zorunluluğunun sonucudur bu' der...

Chteaubriand "Basın Özgürlüğü tüm özgürlüklerin anasıdır" derken, toplumda doğruyu, yanlışı, güzeli, çirkini ayırt etmenin tek yolunun basın özgürlüğünden geçtiğini söylemek istemiştir. 'Tek Sesli' radyo, TV, basın o ulusa, o topluma yarar sağlamaz; onu güçsüz kılar. Ulusal bütünlük ve beraberlik ancak özgürce belirtilen düşüncelerin, görüşlerin toplamından oluşur. Her gün, her konunun değişik görünüşleri vardır. Tek yandan bakmak o sorunu çözmez, 'yok' etmez, ortadan kaldırmaz. Buradan bakarsan, göremezsin o sorunu! İlle de buradan bak derlerse, buna zorlarlarsa, bundan toplum mu kazanır yoksa o sorunun ortadan kalkmamasında çıkarı olan çevreler mi?

Napolyon Bonapart, herkes bilir ki bir diktatördü. Kendini imparator ilan etmiş, tacını da Papa'nın elinden alıp kafasına kendi eliyle, oturtmuş bir kişi! Ona kim taç giydirebilirdi ki! En büyük O'ydu! Ama Napolyon bile, 19. yüzyılın ilk yıllarında şöyle demiş: "Basın özgürlüğü, yüzyılımızın ilk fethidir. İmparator olarak ben, bu özgürlüğün korunmasından yanayım."

Denecek ki, hep öyle derler, ama sonra biri çıkıp da eleştirdi mi, yerdi mi, yandı o kişi! Basın özgürlüğü ne demektir? Devletin çıkarı her şeyin önünde gelir! Devletse, yönetimin başında bulunanlar sayılır! Onların istediğini, özlediğini yazmalıdır basın! Tersini yaparsa, yazılanlar gerçek de olsa hoşa gitmeyecektir. Yazanın, basanın başı dertlere girecektir. Hep söylerler, Atatürk döneminde basın özgür müydü? diye... Şunu unuturlar. Atatürk 'yeni bir devlet' kurmuştu. 'Yeni bir toplum' yaratmıştı. Çağdaş uygarlığın tüm verilerini getir-

mek, yetiştirmek istemişti. Elbette ki belli bir süre için devrimci çizgide bir basın isteyecekti, bunu arayacaktı. 'Cumhuriyet gazetesi 1924'ten bugüne dek Atatürk Devrimi'ni, Atatürk Cumhuriyeti'ni savunmuşsa, bunu da severek, isteyerek ulusa, yurda yararlı bularak yapmışsa, bu tek örnektir. Osmanlı artığı nice gazete, nice yazar daha baştan Atatürk'e karşıydı. Bu karşılığını da, 'basın özgürlüğü' perdesi altında Atatürk Devrimi'ni yıkmak amacıyla kullanıyordu. Böyle durumlar tarihte bir kez olur. Ama yönetim başındakiler bu örneği kendilerinden yana kullanmaya kalkıştılar mı yanılgıya düşmüş olurlar Atatürk bir kez gelir, Atatürk devrimi bir kez yapılır...

"Milliyet'te bir açık oturum. "Basın tasarısı değişmeli". Prof. Çetin Özek şöyle demiş: "Cezaların bunca arttırılması basın hürriyetini yok edebileceği gibi Türkiye'nin kültür hayatını çok karanlığa götürecek imkânlar da yaratmış olmaktadır. Basın bu ürküntü altında susarsa Türkiye'de düşünen ve bilen insan azalacaktır. Kısacası, basının sadece haber verme hakkı değil, halkın haber alma hakkı da sınırlandırılmaktadır. Bu da gelecekte siyasal iktidarın eline önemli koz vermektir." TGS Genel Başkanı Nail Güreli kesin konuşmuş. "Tasarı genel anlayışı ile basını suçlu görmektedir. Basın özgürlüğünü ve bunun ayrılmaz parçası olan düşünce özgürlüğünü güvence altına alan bir yanı yoktur. Tasarı bu biçimi ile yasalaşırsa özlediğimiz demokratik rejimin büyük bir noksanı olacaktır. Bu tasarıyla özgürlükçü, çoğulcu bir basın değil, bir devlet basınının özlendiği söylenebilir. Buna ise, ne Türk ulusu, ne de Türk basını layıktır."

Açık oturuma katılan Gazeteciler Cemiyeti Genel Sekreter vekili arkadaşımız Orhan Erinç'in 'iyimser'liğine katılmak zor, ama ister istemez bu umudu sürdürmek zorundayız. 'Herşeye rağmen bu tasarının bu şekliyle yasallaşmayacağını ummak istiyoruz."

Evren: Şimdi inadına parti kurduruyorlar

FARUK BİLDİRİCİ — HASAN UYSAL /
3 Temmuz 1983

BOLU / SAKARYA — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**, eski siyasi parti liderlerinin, partilerinin devamı niteliğinde partiler kurdurmak istediklerini, ancak muvaffak olamadıklarını kaydererek, **"Biz mantar çıkar gibi parti çıkıyor, bu kadar çok parti memlekete fayda değil, zarar getirir dedik, şimdi inadına mütemadiyen parti kurduruyorlar"** dedi. Bolu ve Sakarya'da halka hitaben konuşmalar yapan Evren, eski siyasi parti liderlerinin mahkûm edilmesi için yeni mahkemeler kurulması yoluna gitmediklerine dikkati çekti. Evren, **"Önümüzdeki seçimlerde birçok oyunlar oynanacaktır. Bu oyunlardan birisini izlediğimiz için oyunu etkisiz hale getirdik. Şimdi yeni yeni oyunlar düzme içindeler"** diyerek, **"Bunlardan bir tanesi de önümüzdeki seçimlerde eski filan parti yanlıları sandığa gitsin, oy pusulasını boş atsın diye telkinlerde bulunuyorlar. Bunlara sizin kanmayacağınızı biliyorum"** biçiminde konuştu.

Evren, beraberinde MGK üyeleri Genelkurmay Başkanı Orgeneral **Nurettin Ersin**, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral **Tahsin Şahinkaya**, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral **Nejat Tümer**, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral **Sedat Celasun** olduğu halde, saat 10.15'te helikopterle Ankara'dan Bolu'ya geldi. Daha sonra Valilikte ilin sorunları hakkında bilgi alan Evren, Hükümet Konağı'ndan halka hitaben yaptığı konuşmada, vatandaşların kendi iradesiyle oy kullanmasını isteyerek, başkasının etkisiyle oy kullananların kukla olacağını belirtti.

Kalabalık bir halk topluluğuna seslenen ve konuşması zaman zaman alkışlarla kesilen Cumhurbaşkanı Kenan Evren, şöyle konuştu:

"Bu kadar zaman uğramadım diye bana gücenmediniz ya. Önce onun cevabını verin. Belediye Başkanınız bana fahri hemşehrilik beratını verirken bunu sordum. Gücenmediklerini söyledi. İnşallah siz de gücenmediniz. Fakat biliyorsunuz ki, dün Genelkurmay Başkanlığını devrettikten sonra ilk defa Cumhurbaşkanı sıfatıyla sivil elbiseyle böyle geliyorum.

İlk kez Sinop konuşmamda, ayrılmasını bilmek lâzım demiştim. Ben de yakın bir tarihte ayrılacağım demiştim. Ve tarih zikretmemiştim. Ondan sonra, 1 temmuzda ayrılmaya karar verdim ve bildiğiniz gibi dün yapılan bir törenle görevimi çok kıymetli arkadaşım Orgeneral Nurettin Ersin'e devrettim. Ve yalnız Cumhurbaşkanı ve Konsey üyesi oldum. 1978'de Genelkurmay Başkanlığı görevine başladığım zaman normal sürem 1982'nin 7 martında bitecekti. O tarihte bu görevden ayrılmamız mümkün değildi. Çünkü memleketin içinde bulunduğu durum, bizim bir müddet daha bu görevde kalmamızı gerektiriyordu. Anayasa, partiler ve seçim kanunları gibi kanunlar çıkmamıştı. Bu bakımdan mecburen bu zamana kadar bu görevde kaldık. Ama, kimsenin hakkım da yemedik. Ben bazen ayrılmam gerekiyor dediğimde, inanın bizim arkamızdan gelen arkadaşlar dahi bizim ayrılmamızı doğru bulmadılar. Onun için bu zamana kadar bu görevimizi devam ettirdik. Bundan sonra da huzur ve güven içinde yeni görevime başladım. Bundan sonra gelen arkadaşlarımız büyük bir ehliyetle bu görevi başaracaklardır. Bundan kimsenin şüphesi olmasın. Silahlı Kuvvetlerin gücü de buradan geliyor. Silahlı Kuvvetler zamanında kendisini yenilemesini bilir. Uzun süre görevinin başında kalmaz, her zaman yenilendiği için de Silahlı Kuvvetler taptaze gücünü muhafaza eder. Diğer devlet sektörlerinde de böyle yapabilsek zannediyorum ki, o sektörler de gücünü kuvvetini, taze kan almak suretiyle kuvvetli tutabilir. Bize bu görevden ayrılmayın diyenler çok oldu. Dediler ki, aman sakın ayrılmayın bu işi sizden başka bilen yoktur, diye çok söyleyenler oldu. Fakat her arkadan gelen de görüyoruz ki, bir evvelkinden daha iyi yapabiliyor.

Bir zamanlar öyle şeyler oldu ki, Kuvvet Komutanlığı, Genelkurmay Başkanlığı sırası gelmiş arkadaşlarımıza yanaşarak tahrik etmeye çalıştılar. Ne ola-

cak sizin haliniz, bakın hâlâ daha duruyorlar. Siz o makamlara geçmeyecek misiniz, diye onlara gidip tahrik etmeye yeltendiler. Fakat o arkadaşlarımız katiyen böyle birşeye tevessül etmedikleri gibi, söylenenleri de bize aktardılar. Silahlı Kuvvetler arasındaki birliği, beraberliği ve gücünü anlayın. Bizler koltuk peşinde koşan insanlar değiliz. Bir laf vardır biliyorsunuz "Dünya Kanuni Sultan Süleyman'a bile kalmamış" kime kalmış ki? Herkes gelip geçiyor bu dünyadan, onun için bunların hepsi gidici şeylerdir. Yeter ki, geride insanlar bir hoş seda bıraksın ve vatanına, milletine gerekli şekilde hizmet edebilsin. Eğer, ben hakkım olmadığı halde 7 kasım 1982'den bu yana görevde kalmış isem, daha önce de ifade ettiğim bu 12 Eylül icabatındandır. Yoksa bu makamda kalmaya hevesli değildim. Size bir misal vereyim:

Genelkurmay Başkanı'nın görev süresi 3 senedir. Fakat hükümet birer sene daha uzatmak suretiyle 3 sene daha uzatabilirdi. Ben Genelkurmay Başkanlığı görevine geldiğim zaman o zamanki hükümete ilk yaptığım teklif Genelkurmay Başkanı süresi sabit olmalıdır dedim. Böyle birer sene uzatılmasını doğru bulmuyorum dedim. Bu kanunu değiştiriniz, Genelkurmay Başkanı 3 sene ise 3 sene, 4 sene ise 4 sene kalır ve gider dedim. Bir Genelkurmay Başkanı mevcut hükümete yaranabilmek için bazı girişimler yapmasın diye bunu açıkça söyledim. Ve bunun üzerine, Genelkurmay Başkanlığı 4 sene olarak tespit edildi. Ben koltuk peşinde olan bir insan olsaydım bu teklifi yapmazdım."

YENİ YENİ OYUNLAR

Bugünkü çalışma hızının artarak devam etmesi için normal demokratik düzende de ortaya çıkacak tablonun sağlıklı olmasını istediklerini belirten Evren şöyle dedi:

"Sizleri oylarınızı kullanırken, dikkatli olmaya çağırıyorum. Şimdi bu seçim sırasında 4 ilimizde de çeşitli konulara değineceğim. Burada bir konuya temas etmek istiyorum. Bu önümüzde yapılacak seçimlerde birçok oyunlardan birisini izlediğimiz için oyunu etkisiz hale getirdik. Şimdi yeni yeni oyunlar düzme içindeler. Bunlardan bir tanesi de, önümüzdeki seçimlerde eski filan parti yanlıları, sandığa gitsin, (çünkü cezası var biliyorsunuz) oy pusulasını boş atsın diye böyle tebligatlarda bulunuyorlar. Bunlara sizin kanmayacağınızı biliyorum. Fakat, bazı vatandaşları da uyarmak istiyorum. Anayasa ile ilgili konuşmalarım sırasında sandık başına gidin, herkes oyunu kullansın, bundan sonra yapılacak seçimlerde de oyunu kullansın dediğim zaman, oradan bir vatandaş "Sayın Başkanım, artık gözümüz açıldı, bizi artık kandıramazlar" dedi. Bu vatandaşımız bunu dedi ve oradaki vatandaşların hislerine tercüman oldu. Sizlerin de gözleri açıldı, başkasının etkisi altında değil, kendinizin fikirleriyle düşünceleriyle oyunuzu kullanacaksınız. Eğer başkasının etkisi altında oyunuzu kullanırsanız onun kuklası olursunuz diye de söylemiştim. Eğer kukla olmak istemiyorsanız, kendi iradenizle oyunuzu kullanırsınız. Sizin önümüzdeki seçimlerde onlara iyi bir ders vereceğinize inanıyorum."

ADAPAZARI'NDA

Bolu'daki incelemelerinden sonra beraberinde Konsey üyeleri olduğu halde helikopterlerle Adapazarı'na geçen Evren, Vali **Mehmet Aldan**'dan ilin sorunları hakkında bilgi aldı. Burada Evren'e ilin hemşehrilik beratı ve anahtarı verildi.

Evren'i Adapazarı'nda kalabalık bir halk topluluğu karşıladı. Kalabalık toplulukta sıkışan bazı dinleyicilerin fenalık geçirdikleri görüldü. Valilik konağı önünden halka hitap eden Evren, Genelkurmay Başkanlığı'nı devretmesinin nedenlerine bir kez daha değindi.

Evren, kendisini en akıllı insan yerine koymadığını vurgulayarak, **"Bir imtihan yapılsa belki ben en sonuncu gelirim"** diyerek sözlerini şöyle sürdürdü:

"İnsanı makamlara hadiseler getirir. Bu hadiseler olmasaydı, 12 Eylül olmasaydı ben Genelkurmay Başkanlığı'na seçilmiş olmasaydım bu makamlara gelmem mümkün değildi. Eğer, Sakarya muharebesi olmasaydı. Atatürk'ü kimse tanımayacaktı."

12 Eylül harekâtını başka çare kalmadığı için yaptıklarını yineleyen Evren şöyle dedi:

"12 Eylül günü akşamı zamanın siyasi parti liderlerini evlerinden almak gerektiğinde şu emri verdik. Sakın evlerine asker göndermeyin belki korkudan kriz geçirirler. Kendi tanıdıkları bildikleri ve akrabası olan kimseler gitsin onlar alsınlar dedik. Aileleri ile birlikte 1 ay süreyle kendilerini misafir ettik."

Evren, siyasi parti liderlerinin 12 Eylülden sonra huzur ve güvenin kurulmasını engellemek için ellerinden geleni sarfettiklerini belirterek, **"Bunları tarih yazacaktır"** dedi. Bu liderlerin mahkûm ettirilmesi için yeni kanunlar, yeni mahkemeler kurulması yoluna gitmediklerini dile getiren Evren, bu liderlerin ilk olarak Anayasa oylamasında karşılarına çıktıklarını söyledi.

"Fakat Türk milletinden gerekli cevabı aldılar" diyen Evren, şöyle devam etti.

"Şimdi de parti kurulması çalışmaları devam ederken, bazı oyunlar peşindedirler. Evvela eski partilerin devamı niteliğinde partiler kurdurmak istediler. Muvaffak olamadılar ve biz, mantar çıkar gibi parti çıkıyor bu kadar çok parti memlekete fayda değil, zarar getirir dedik. Şimdi inadına mütemadiyen parti kurduruyorlar.

Maksatlarının ne olduğunu ben size söyleyeyim. Gayet iyi biliyorum. Memlekette çok parti kurulsun, ama barajı aşacakmış, aşamayacakmış ne olursa olsun. Yüzde 2 de oy alsa 10 parti kurulsa yüzde 2'lerden yüzde 20 eder. Böylece hiçbir parti çoğunluğu sağlayamayacak bundan sonra da milletin karşısına geçecekler, diyecekler ki görüyor musunuz sevgili vatandaşlarımız, askeri idare gelirse sonunda bu olur. Görüyorsunuz hiçbir parti yine çoğunlukla iktidara gelemedi o halde askeri idare bu gibi netice ile son bulur. Bir daha askeri idare gelmesin bu işe karışmasın dedirtmek için bu kadar parti kuruyorlar. Biz bu gibi oyunlara gelmeyeceğiz. Sizlerin de 6 kasımda Anayasa oylamasındaki gibi yine aynı cevabı vereceğinize gönülden inanıyorum."

Ordu ve siyaset...

UĞUR MUMCU / *3 Temmuz 1983*

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra Atatürk Silahlı Kuvvetlerle ilgili bir önlem aldı. Bu önlem, o sıralarda, milletvekili görevini de sürdüren Genelkurmay Başkanı ve Ordu Komutanlarının Silahlı

Kuvvetlerden ayrılmalarıydı.

Atütürk, komutanlardan ya milletvekili olmaları ya da orduda kalmaları konusunda karar vermelerini istemiş; Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak milletvekilliğinden çekildiğini bildirmiş, Birinci Ordu müfettişi Kazım Karabekir ise Ordu'dan ayrılarak, milletvekilliği görevini sürdürmeyi uygun görmüştü.

1924 yılı ekim ayının son günlerinde bu karar hemen uygulanmış, Şükrü Naili Paşa, İzzettin Paşa, Fahrettin Paşa, ordudaki görevlerini sürdüreceklerini bildirmişler, Ali Fuat Paşa ile Kazım Karabekir, siyasal yaşamı seçmişlerdi. Cevat ve Cafer Tayyar Paşa'ların askerlik görevlerine de son verilmişti. Bu son karara neden, bu iki komutanın takındıkları karşıt güvensiz tutumdu.

Cumhuriyet tarihimizin tanık olduğu bu olay, Atatürk'ün o günden bu güne örnek alınması gereken bir tavrını, bir ilkesini, bir inancını yansıtmaktadır. Atatürk, komutanlarının siyasetle ilgilenmelerinin "Orduda ve komuta işlerinde beklenen düzenbağı ile bağdaşmadığı" kanısındadır. Kurtuluş savaşının "Olağanüstü koşulları" bitince, Silahlı Kuvvetlerin iç siyaset ile olan güncel ilgisini kesmiş, komutanların milletvekili olarak görev yapmalarını engellemiştir.

Bu tavır, önemli bir "Atatürk ilkesi"dir.

İttihat ve Terakki dönemini yaşayan ve iç siyasetin Silahlı Kuvvetlerde yarattığı yıkıntıyı yakından gören Atatürk, Cumhuriyet döneminde Silahlı Kuvvetleri yeniden örgütlerken, iç siyaseti, Ordu'dan uzak tutmaya çalışmıştı.

Türk Silahlı Kuvvetleri, son yirmi üç yıl içinde üç askeri müdahaleye karşın yine de "kalıcı askeri yönetimler" kurmamış; olağanüstü dönem koşulları sona erince, kışlasına dönmüştür. Bu tavır, Silahlı Kuvvetler içindeki Atatürkçü gelenekten kaynaklanmaktadır. Atatürkçülüğün vazgeçilmez ana amaçlarından biri, çok partili yaşamı yerleştirmektir. Silahlı Kuvvetlerin kalıcı askeri yönetimler kurması, bu bakımdan da Atatürk ilkelerine aykırıdır.

Askeri müdahaleler, Silahlı Kuvvetlerin geçici yönetimlerine yol açar. Ordunun siyasetle ilgisi bu dönemlerle sınırlıdır. Olağanüstü dönem bitince, Silahlı Kuvvetler yine öz görevine döner. Önemli olan "Sivil Demokrasi"nin kurulması ve "Asker-Sivil" herkese düşen görev, demokrasinin, yeniden anarşi ve terör ortamına sürüklenmesine engel olmaktır. Çünkü, terörün başgösterdiği her ülkede bir "iktidar boşluğu" doğar ve bu boşluk, ergeç Silahlı Kuvvetlerce doldurulur. Bu işin yasası böyledir!

12 Eylül öncesinde Türkiye'de tam bir iç savaş görüntüsü olduğunu, herhalde kimse yadsımaz. Bu "örtülü iç savaş"ın bugün için bilebildiğimiz ya da hiç bilemeyeceğimiz bir dizi nedeni vardır. Silahlı Kuvvetler, haklı olarak, bu ortamda müdahale etmiştir.

Askeri müdahale, doğası gereği, Silahlı Kuvvetlerdeki emir-komuta zincirinde kopukluklar yaratır. Yakın tarihimizde, 27 Mayıs ihtilali, emir - komuta zincirinin dışında gerçekleştirilmiş, sivil demokrasiye geçinceye kadar 22 Şubat ve 21 Mayıs örneklerinde olduğu gibi hiyerarşik düzeni sarsıcı olaylara tanık olunmuştur. 12 Mart 1971 müdahalesinde ise Silahlı Kuvvetlerde bir kısım general, amiral ve albay, "Disiplinsizlik nedeniyle" emekliye ayrılmışlardı. Görüldüğü gibi her askeri müdahale, kendi sorunlarını da beraberinde getirmektedir.

Olağanüstü dönemlerde, Silahlı Kuvvetlerin bütünlüğünün korunması başlıca güvencedir. Emir - komuta zincirinin bozulması, ülkede sonu kestirilemeyen kanlı serüvenlere yol açar, Silahlı Kuvvetlerin, sanki bir askeri müdahale yaşanmamış gibi, emir-komuta zinciri içinde "Atama ve terfi işlemlerine" devam etmesi, bu bütünlüğün tam olarak sağlandığını göstermektedir.

Bu olgunun önemi ve önleyeceği tehlikeler ilerde, hiç kuşkusuz, daha iyi anlaşılacaktır.

Kalıcı askeri müdahalelerde, bu bütünlüğü korunması olası değildir. Yönetime el koyan komuta kurulu, kısa zamanda Silahlı Kuvvetlerde kendi karşıtlarını yaratır. Böylece, iç darbeler birbirini izler. 1967 darbesinden sonra komşumuz Yunanistan'da yaşanan olaylar, bu gözlemimizin en yakın ve canlı örneklerini oluşturmaktadır.

Cumhurbaşkanı Sayın Evren'in, Genelkurmay Başkanlığını, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Sayın Ersin'e bırakması, Ersin'den boşalan Kara Kuvvetleri Komutanlığına da Orgeneral Sayın Necdet Ürüğ'un atanması, Silahlı Kuvvetlerin iç yapısında, "olağan koşullarla" gerçekleşmiştir. 6 Kasım seçimlerinden sonra, Sayın Ersin ve Milli Güvenlik Konseyi'nin öteki sayın üyeleri, Anayasa ile kendilerine verilen görevlere başlamak üzere üniformalarını çıkaracaklar, yerlerine yasa ve gelenekler uyarınca "en kıdemli komutanlar" atanacaklardır.

Böylece Silahlı Kuvvetler, hiç sarsıntı geçirmeden ve hiçbir sorunla karşılaşmadan, iç siyasetten aşama-aşama uzaklaşmış olacaktır. Bu, biraz da "geçici" bir "askeri yönetim" olmanın sonuçlarından biridir.

Silahlı Kuvvetlerin siyasal akımlardan uzak tutularak, bütünlüğünün korunması önemli bir sorun ve önemli bir güvencedir. Çünkü, emir - komuta zincirinin, siyasal görüşlere göre değişmesi ve değiştirilmesinin yaratacağı güçlükleri ve sorunları, yaşamadan anlamak ve algılamak, çok güçtür.

Bu olağanüstü dönemin, elden geldiği ölçüde sarsıntısız atlatılması ve geriye yine elden geldiğince az sorun bırakılması, günümüzün, herkesçe gözönüne alınması gerekli, güncel gündemidir.

Son Yargı Artık Tarihin...

OKTAY AKBAL/*3 Temmuz 1983*

Hep yazdık, hep söyledik, hep uyardık. Bu sonuncusu.. Bu yazı çıkana kadar TDK ve TTK tarihe karışmış olabilir. İki Atatürkçü bilim kuruluşunun yerinde bir 'Genel Müdürlük' görebiliriz. Bir devlet dairesi!.. Amirleri, memurları, müdürleri ilel... İktidardaki siyasal partilerin eğilimlerine göre yönlenebilecek bir devlet örgütü!.

Bu muydu Atatürk'ün istediği, özlediği? Değildi. O, 'devrimi'nin dondurulması'nı istemezdi. O, ilerleyen, gelişen uygarlığın, ekinin, bilimin verilerine ayak uydurulmasından yanaydı. 'En gerçek yol gösterici bilimdir' demez miydi? Çağdaş olmak, araştırıcı olmak, yaratıcı olmak; Türk ulusunun "öz kişiliği'ni bulmasına yol açan çalışmaları hızlandırmak, tarih ve dil alanlarında tam bir özgürlük içinde görev yapılmasının yararına inanmak...

"En iyi savunma, saldırıdır. Şu halde dil alanında türemiş yabancılıklara saldıralım, ağacı bir defa silkeleyelim. Görelim hangi çürükler düşecek, kalan sağlamlar bakalım ne kadardır. Dökülmeyenler, özleri ve arınmışları bulununcaya kadar biraz daha işe yarayabilir. Geçici olarak...", "Yeni kelimeleri ortaya atmak gereklidir. Ulusal beğenimiz hangisinden hoşlanır ve onu kullanırsa o zaman sözlüğümüze koyalım"; "Ulusçuluğun en belirgin niteliklerinden birisi, değerli esaslarından birisi, dildir. Türk ulusundanım diyen insan herşeyden önce ve kesinlikle Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk ekininden ve topluluğundan olduğunu iddia ederse buna inanmak doğru olmaz", "Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır."

Atatürk'ün bu sözlerini okumamışlar, duymamışlar sanki! Atatürk'ün bıraktığı vasiyetle TDK ve TTK'yi koruduğunu, bu iki kurumun geleneğini güvence altına aldığını sanki bilmiyorlar! Atatürk devriminin bilimsel kaleleri tek tek elden giderken buna sessizce seyirci kalmak acıdır, acı! Bu acılığı duymak gerek... Sonuna dek bir yanılgının, bir yanlışlığın, bir bozuk anlayışın karşısına çıkıp, doğruları, Atatürk'çü düşünce ve görüşleri savunmak gerek... On ikiye bir kalaya, hatta daha sonrasına dek...

"Cumhuriyet" -ki bu gazete de Atatürk'ün kurduğu, adını koyduğu bir başka yapıtıdır- ve yazarları her zaman Atatürkçülüğe ters düşen işlere, davranışlara karşı gerçekleri savunmuşlardır. Her zaman da savunacaklardır... Yanlış yoldan ergeç dönülecektir inancındayız biz. 'Atatürk Kültür Kurumu' TTK ve TDK'nun yerini tutamaz. Atatürk devriminin açtığı yolda başarılı olamaz, kanısındayız. 'Atatürk'ün, dil ve ekin konularını bir 'devlet kuruluşu' içinde oluşturmayı düşünmemesinde büyük bir gerçek payının bulunduğunu biliyoruz. Ama DM'deki bir takım üyelerin TDK'na saldırırken 'gökkonuksal avrat' gibi -hiçbir TDK sözlüğünde yer almayan- uydurmalarla konuştuklarını görerek ve bu tür konuşmaları -ne yazık ki- etkili olduğuna şaşarak, bir kez daha uyan görevimizi yapıyoruz. İleriki kuşaklar desinler ki, 'Cumhuriyet' yazarları sonuna dek Atatürkçülük görevini yerine getirdiler, gerçekleri belirtmekten korkmadılar.

'Yarın' diye bir gerçek vardı. Gün gelir tüm yanılgılar, yanlışlıklar ortaya çıkar. Ama yitirilen bunca değerli zamanı geri getirmek olanaksızdır.

Evet, son yargı artık tarihin...

Alternatifi kim oluşturacak?

OSMAN ULAGAY / *4 Temmuz 1983*

Türkiye 1988 yılına kadar her yıl 2 milyar doların üstünde dış borç ve faiz ödemek zorunda. Bu ne demek? Bu, kaynak kıtlığı sorunuyla boğuşmakta olan Türk ekonomisinin her yıl 2 milyar doların üstünde bir kaynağı dışa transfer etmesi, binbir güçlükle kazandığı dövizlerin bu kadarını dış borç ödemeye ayırması demek. Bunun ülkenin büyüme potansiyelini, yatırım ve ithalât olanaklarını sınırlayıcı bir etki yapması kaçınılmaz.

Türkiye'nin henüz toplumsal patlamaya dönüşmediği için gözardı ettiği işsizlik tırmanışını durdurmak için ne yapması lazım? Büyüme hızını yılda % 7 mertebesine çıkartması lazım. Bunun yolu ise iç ve dış finansmanı sağlanmış, akıllı planlanmış yatırımlardan geçiyor.

Türkiye'nin gene hafife alıdığı konut sorunuyla artık kapıya dayandığı için hafife alamadığı enerji sorununu çözmek için bir şeyler yapması, kaynakları bu alanlara kaydıracak önlemleri düşünmesi gerekiyor.

Türkiye'nin bütün bunları gerçekleştirmek için her şeyden önce yurt içi tasarruf potansiyeli ile gerekli yatırımlar arasındaki köprüyü kurması gerekiyor. Sermaye piyasasının yeni araçlarının Türkiye'deki tasarruf sahibinin ilgisini ve güvenini kazanacak araçların bir an önce geliştirilmesi ve halka benimsetilmesi gerekiyor.

Tüm bu saydıklarımız dev boyutlu sorunlar. Bu sorunlar varken yapılacak şey herhalde rehavete kapılıp *"ekonomimiz istikrara kavuştu"* demek değil. Yapılacak şey yukarda saydığımız türden sorunları çözmeyen,çözemeyen bir ekonomik istikrarın, pek de uzak olmayan gelecekte daha büyük istikrarsızlıkları, toplumsal ve politik çalkantıları gündeme getirebileceğini düşünerek bu sorunları çözecek politikaları, alternatifleri aramak.

Oysa kim ne yapıyor? Yetkililer, sanayiciler, işadamları, iktisatçılar, basın bu sorunlara nasıl yaklaşıyor, ne gibi çözümler geliştiriyor? Hangi seminerde, hangi yazıda orjinal bir katkı, orjinal bir öneri ortaya konuyor?

Yetkililer bir yandan günlük işlerle uğraşırken di-

ğer yandan siyasete geçiş döneminin neler getireceğini düşünerek tavır alıyorlar. Konuştukları zaman da genellikle çok iyimser tablolar çizimi sorunları küçümsememe eğilimine girebiliyorlar.

Sanayiciler, özel sektör temsilcileri, sorun kendi işlerini, kendi çıkarlarını doğrudan ilgilendiriyorsa aslan kesilip mangalda kül bırakmıyorlar. Ama bakış açıları genellikle çok kısa vadeli; üç beş yıl sonra kendi sorunlarının ne olacağını bile tam kestiremeden tavır alabiliyorlar. Bir de iktidardakilere hoş görünmek için takındıkları *"ikinci tavır"* var ki neyi savunduklarını anlamayı daha da güçleştiriyor. Kısası bu çevreden geleceğin sorunlarının çözümüne katkıda bulunacak, ufuk açacak, tutarlı öneriler pek ender çıkıyor.

Ya üniversitelerimiz, iktisatçılarımız? Gerçekten ilmi çalışma yaptıkları için YÖK'zede olan az sayıda kişinin dışında, hemen her seminerde, her dergide, her toplantıda boy gösterenler hangi katkıda bulunuyorlar? Aile planlamasından, sigortacılığa; bankacılıktan su ürünleri pazarlamasına kadar akla gelebilecek her konuda kendilerini fikir beyan etmeye. tebliğ vermeye yetkili görenler, bu fikirleri nasıl üretiyor, tebliğleri nasıl hazırlıyorlar? Hangi sorunu derinlemesine inceleyip ülke ekonomisinin geleceğine ışık tutacak bir öneri geliştiriyorlar? Özel danışmanlık görevleri dışında bu gibi işlere ayıracak vakitleri kalıyor mu?

Ya biz basın olarak, hangi ekonomik sorunu enine-boyuna sergileyip, önemini tam olarak ortaya koyabiliyor, geleceğe dönük çözümlerin geliştirilmesine yardımcı oluyoruz? Kolay eriştiğimiz dar bir çevrenin dışında ekonominin içinde yaşayan, etkinlik gösteren hangi atılımcı girişimciye, küçük sanayiciye, yetenekli yöneticiye, işçiye erişebiliyor, bu gibi insanların sorunlarını ve önerilerini sayfalarımıza yansıtabiliyoruz? Tersliğini, yanlışlığını gördüğümüz bir uygulamaya ne ölçüde karşı çıkabiliyoruz?

Bu koşullar, bu davranış biçimleri bir noktada zorlanıp kırılmadıkça kimse kızmasın ama iktisatçı olmayan Turgut Özal'ın ekonomi reçetesi daha uzun süre alternatifsiz kalır, alternatifin kendisi de siyasal desteği de oluşmaz. Onun için bu davranış biçimlerini ne kadar eleştirsek sanırım yeridir.

Evren: Parti enflasyonu oyununa gelmeyeceğiz

FARUK BİLDİRİCİ / HASAN UYSAL
4 TEMMUZ 1983

BİLECİK - KÜTAHYA — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, **"Mütemadiyen aynı istikamette ve paralelde parti kuruluyor, parti enflasyonu başladı. Bakıyoruz hergün bir parti çıkıyor, yerden mantar çıkar gibi. Allah hayırlı etsin ne diyelim. Elbette biz bu oyuna gelmeyeceğiz"** dedi. Bilecik ve Kütahya'da halka hitaben konuşmalar yapan Evren, Anayasa'ya hayır kampanyası açanların **"Boş oy atın"** diye propaganda yaptıklarını yineleyerek, **"Hatta aksi taraftaki partilere oy verin diyorlar. Onlara nasıl Anayasa oylamasında mahkûm ettiyseniz, 6 kasımda yapılacak seçimlerde de yine mahkûm edeceksiniz"** biçiminde konuştu. Ekonominin eskiye oranla daha iyiye gittiğini belirten Evren, ekonomide mütemadiyen model aramamak gerektiğini kaydederek, **"Sık sık model değiştirmek faydadan çok zarar getirir"** dedi.

Geceyi Gölcük Orduevi'nde geçiren Evren ve MGK üyeleri sabah helikopterle Bilecik'e hareket ettiler. Ancak havanın kapalı olması nedeniyle helikopterler İznik üzerinden Bilecik'e ulaşabildi.

Evren ve beraberindekileri Bilecik Valisi **Ahmet Elbeyli,** DM üyesi **Orhan Baysal,** Belediye Başkanı **Hadi Arıncı** karşıladı. Saat 10.45'te valiliğe gelen Evren'e ilin sorunları hakkında bilgi verildi. Ayrıca Cumhurbaşkanı Evren'in bir fotoğrafının yerleştirildiği, mermerden yapılmış bir plaket verildi. Bir öğrenci tarafından da kendi büstü kendisine takdim edildi. Evren, belediye tarafından verilen mermer vazoyu ise almadı.

Daha sonra Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 12 Eylül'den bu yana uğradığı 55. il olan Bilecik'te hükümet alanında halka hitap etti. Evren, **"Anayasa'ya karşı hayır kampanyası açanların, şimdi de boş oy atın diye propaganda yaptıklarını"** belirterek, **"Hatta aksi taraftaki partilere oy verin diyorlar. Bunlardan da haberimiz var. Bunların milliyetçilikleri, vatanseverlikleri bu kadar."** dedi. Evren, **"Onları nasıl Anayasa oylamasında mahkûm ettiyseniz, 6 kasımda yapılacak seçimlerde de yine mahkûm edeceksiniz. Buna inanıyorum"** biçiminde konuştu.

Anayasa oylamasında yüzde 80 oranında evet oyu verenlere de teşekkür ettiklerini hatırlatan Evren konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Herkesin zaten evet demesi mümkün değildi. Elbette bize karşı olanlar hayır diyeceklerdi. Bütün Türkiye sathında % 100 evet oyu çıksaydı, o zaman da baskıyla aldılar diyeceklerdi. Bunun için yüzde 80 evet diyenlere de teşekkür ettim. Bize karşı olanların oy vermemesini makul karşıladık. Fakat bir zamanlar 'Bu anayasa ile devlet idare edilemez' diyenler 'Yeni Anayasa'ya hayır, diye kampanya açınca asıl biz ona üzüldük. Yoksa elbette 12 Eylül öncesinde anarşiye karışmış, hapislere düşmüş, bir çok olaylar çıkarmış kişiler, bize elbette evet demeyeceklerdir. Fakat Anayasa değişmelidir. Bununla devlet idare edilemez diyenler, yeni Anayasa'ya karşı çıkınca biz buna üzüldük sevgili vatandaşlarım.

Anayasa kampanyasına hayır deyin diye bayrak açanlar şimdi de başka düzenler peşindeler. Bu sefer de tutturmuşlar, önümüzde yapılacak seçimlerde boş oy verin. Yani kâğıdı boş atın şeklinde propaganda yapıyorlar. Bu gibi oyunlara gelmeyeceğinizi biliyorum. Elbette onları nasıl Anayasa oylamasında mahçup etmişseniz 6 kasımda yapılacak seçimlerde de, onları mahkûm edeceksiniz. Buna inanıyo-

rum ama bir kez daha hatırlatıyorum. Ve hatta seçimlerde oylarınızı boş verin şeklinde haber gönderdikleri gibi aksi taraftaki partilere oy verin diye haber gönderenler var. Bunları biliyoruz. Belki sizin de kulaklarınıza geliyordur. İşte bunların milliyetçilik anlayışları ve vatan sevgileri bu kadardır sevgili kardeşlerim. Mütemadiyen aynı istikamette ve aynı paralelde parti kuruluyor. Parti enflasyonu başladı. Enflasyonun çeşitleri vardır. Ekonomide vardır. Herhangi bir sanatta vardır. Nitekim Bilecik'te de nüfus enflasyonu vardır. Bilecik'te mütemadiyen erozyon olmakta, vatandaşlar Bilecik'ten gitmektedir. İşte partilerde de enflasyon başladı. Bakıyoruz hergün bir parti çıkıyor. Yerden mantar çıkar gibi. Allah hayırlı etsin ne diyelim. elbette biz bu oyuna gelmeyeceğiz. Ama Türk milletinin de gelmeyeceğine inanıyoruz. Çünkü milletimiz doğru ile eğriyi iyice anlamıştır. Hangisi doğrudur, hangisi yanlıştır. Önümüzdeki seçimlerde bunu ispat edeceklerdir."

Gitmediği 11 il kaldığını kaydeden Evren, **"İnşallah yakın zamanda bunlara da giderek bitireceğiz. Böylece gitmediğimiz, görmediğimiz il kalmayacak"** dedi.

SIRA MESLEK ERBAPLARINDA

Doktorların zorunlu hizmet getirilerek yurt çapında dağıtımının yapılmasından sonra şimdi sıranın diğer meslek erbaplarına geldiğini belirten Evren, şöyle dedi:

"Şimdi sıra diğer meslek erbabına geldi. Şimdi oralarla teknik eleman yok. Mühendis yok. Teknisyen yok. Ve bunların kullandıkları aletleri tamir edecek, yapacak insanlar yok. Bunu da halledeceğiz. Yakında buna ilişkin kanun çıkacak. Bazıları böyle zoraki hizmet olur mu diye soracaklardır. Evet olur. Bu bir vatan hizmetidir. Nasıl askerler Türkiye'nin her yerinde vatan hizmeti yapıyorlarsa, bunlar da bu hizmeti yapmak zorundadır. Bazıları da oralara gidenlere daha fazla para verin, çekiciliği fazlalaşsın. Ve kendiliğinden gitsin diyor. Gitmez sevgili vatandaşlarım. Bunlar vaktiyle tecrübe edildi. Fazla para verin, o sene gidiyor, birkaç sene sonra bu para da kafi gelmiyor. Halbuki Türkiye Cumhuriyeti'nin kasaları para ile dolu değil. Yapılacak birçok işler var. Bazı vatandaşlar bu fedakârlığa katlansın. Zaten ilelebet kalmayacaklar. 2-3 yıl hizmet yapacak, dönecek. Şimdi sıra ona geldi. İnşallah bunu yakın zamanda çıkaracağız.

Ekonominin iyiye gitmesinden rahatsız olan iç ve dış odaklar vardır. Ve bu gelişmemizi de istismar etmek istemektedirler. Üç yıl öncesine kadar, vatandaşlar birçok maddeyi almak için uzun kuyruklar oluşturuyorlardı. Oysa bugün hiçbir maddenin sıkıntısı yoktur. Ama maalesef bunun istismarcıları vardır. Ekonomik sıkıntılarımızın tamamen bittiğini söylemek istemiyorum. Ekonomimizi bir daha eski duruma getirmemek için gerekli her tedbir alınmaktadır ve alınacaktır. Bundan şüpheniz olmasın. Bir ülkede takip edilecek ekonomik politika, o ülkenin şartlarına uygun olmak zorundadır. Sık sık model değiştirmek faydadan çok zarar getirir. Bu iş zorlama ile de olmaz. Nasıl bir kişinin elbisesi başkasına uymazsa, bir ülkenin uyguladığı ve başarılı olduğu ekonomik model de, diğer ülkelerde aynı sonucu vermeyebilir. Mütemadiyen model aramak yerine yapımıza en uygun modeli almak gerekir. Ortaya çıkacak aksaklık ve eksiklikleri de zamanında müdahale ederek düzeltmek de en uygun hareket tarzıdır. Türkiye, modelini tesbit etmiş ve uygulamaktadır. Çeşitli sektörlerde meydana gelen aksaklıkları giderici önlemler de devletin gücü nispetinde alınmaktadır."

KÜTAHYA KONUŞMASI

Evren, MGK üyeleri ve beraberindekiler saat 14.45'te helikopterle Kütahya'ya geldiler. Evren ve Konsey üyelerine Kütahya valisi **Saner Arman**, ilin sorunları hakkında bilgi verdi. Kütahya Belediye Başkanı **Burhan Mereyer** de Evren'e ilin anahtarı ile hemşerilik beratını sundu.

Evren, yağmur yağmaya başlaması üzerine saat 15.30'da başlayacak olan konuşmasına saat 15.00'de başladı. Kalabaklık halk topluluğu Cumhurbaşkanı Evren'i yağmur altında dinledi.

Evren şöyle konuştu:

"Basında, radyoda, televizyonda yeni yeni kurulan siyasi partilerle ilgili haberleri okuyor, izliyorsunuz. Memleketin yüksek menfaati, kurulacak partilerin birbirleriyle kapışıp kavga etmemelerini, kısır çekişmelerle çok kıymetli zamanı feda etmemelerini ve memleket hizmetini şahsi menfaatlerinden üstün tutmalarını ve 12 Eylül felsefesine inanmış partiler olmasını ve fakat memlekete yetecek kadar olmasını gerektirir. Fakat görüyorsunuz ki, bir kısım eski politikacılar ve particiler şahsi çıkarlarını memleket menfaatlerinin üstünde tutmaktadırlar.

Bugüne kadar edindiğimiz izlenim, halkımızın 12 Eylül'den önceki dönemlerde meclis içinde ve dışında cereyan eden olaylardan dolayı politikacıdan soğumuştur. Bu hâlâ devam etemektedir. Politikacıyı yavaş yavaş halka ısındırmak gerekirken, parti kurma faaliyetleri başladığından bu yana önüne gelenin 30 kişiyi toplayıp parti kurduk demesi inanın halkı rahatsız etmekte ve politikacıya olan soğukluğu daha da ileriye gitmektedir.

Biz, halkımıza bu sistemi sevdirmeye çalışıyoruz. Onlar ise soğutmaya çalışıyorlar. Mümkün olduğu kadar çok parti olsun, hiçbiri çoğunluğu sağlayamasın, tekrar olaylar başlasın, memleket işleri yüzüstü kalsın istiyorlar. Ondan sonra askeri müdahalelerin sonu budur diyecekler.

Sevgili vatandaşlarım, o gibilerin düşledikleri hayaller bunlar. Memleket batacakmış, vatandaş bölünecekmiş, bunları düşünmezler. Bir tek düşündükleri, acaba tekrar o koltuğa geri nasıl otururlar. Yegâne düşündükleri budur."

"Taban yokmuş, boşluk varmış, bu boşluğu doldurmak için parti kurmak gerekmiş" şeklinde sözleri oyun olarak niteleyen Evren, **"Bu gibiler, "Anayasa oylamasında nasıl hüsrana uğradılarsa, millet onları yine hüsrana uğratacaktır. Bu millet büyük acılar çekti. Bu gibi şarlatanlara kanmaz."** dedi. Halkı sandık başına gitmeye çağıran Evren, laik hukuk devletinin ve demokratik düzenin yeniden kurulması için halkın yüklendiği görevin çok ağır ve önemli olduğunu söyledi.

Evren daha sonra belediye binasına giderek ilin sorunları hakkında bilgi almayı sürdürdü. Evren ve beraberindekiler daha sonra Kütahya Devlet Hastanesi, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu ve bazı sanayi kuruluşlarını gezdiler. Evren ve beraberindekiler saat 18.15'de bir askeri uçak ile Ankara'ya döndüler.

5 Temmuz 1983

Karamsarlık Üreten Tartışma

7 Temmuz 1983

Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu ile Anavatan Partisi lideri Turgut Özal arasında ilginç bir tartışma sürüyor. Konu şu soruyla özetlenebilir. 24 Ocak Kararları kimin ürünüdür? Sayın Kafaoğlu'na bakarsanız Turgut Özal 24 Ocak Kararları'nın yalnız uygulayıcısıdır. Özal'a bakarsanız 24 Ocak Kararları'nın mimarı kendisidir.

Ne yazık ki, her iki tartışmacının konuşmaları "seviye" bakımından karamsarlığa yol açacak düzeydedir.

Son yıllarda politikacıları sürekli biçimde suçlamak doğal sayılmaktadır; ama ikisi de yüksek bürokratik kademelerde görev almış kişilerin tartışması, suçlanan politikacıları aratacak nitelikler taşımaktadır.

Türkiye'nin, sağlıklı çok partili rejime geçebilmesi için bu tartışma düzeyini aşması gerekiyor.

Dış borçların baskısı altında çaresiz kalan hükümetin IMF'nin reçetesini benimseyerek 24 Ocak 1980'de bir dizi kararı yürürlüğe koyduğunu kamuoyu biliyor. Bu konudaki anılar ve incelemeler kitaplıkları süslemektedir. 1980'in ilk ayında yürürlüğe giren ekonomik önlemler paketinin yalnız Türkiye'de uygulanmadığı ve çoğu ülkede ortak reçete olarak benimsendiği açıktır. Bu reçetenin teoride mimarı Friedman, uluslararası yaptırım gücü IMF'dir.

Ne var ki, konu burada noktalanmıyor. İster iç, ister dış etkenlerle gündeme girsin, ekonomik önlemleri devlet yaşamında benimseyip yürürlüğe koyan güç siyasal iktidardır, iktidarın sorumlu başıdır.

Yetki ve sorumluluk devlet yaşamında birbirinden ayrılamaz. Kararı veren hükümet başkanı emir verir, ayrıntılı uygulama programı bürokraside oluşturulur. Sorumlu ve yetkili makamdan aldıkları emirle hareket eden bürokratların yıllar sonra "24 Ocak benimdir", "Benimdir" diye tartışmaya kalkışmaları devlet yaşamında az görülür bir olayı sergilemektedir.

Ayrıca 24 Ocak Kararları'nı paylaşamayan sayın kişilerin halkın bu konuda ne düşündüğünü anlamamaları için serbest bir seçim gereklidir. İşadamlarının çok beğendiği ekonomik önlemleri geniş kitlelerin nasıl değerlendirdiğini öğrenmek istiyorsak, çok partili demokratik sürece geçişin olanaklarını elbirliğiyle yaratmaya çalışmalıyız.

* * *

Operasyonu gerçekleştiren birlikler sınırdan dönüyor

YALÇIN DOĞAN / *7 TEMMUZ 1983*

NUSAYBİN - HABUR — Operasyonu gerçekleştiren Türk birlikleri yavaş yavaş geri dönüyorlar. Büyük bölümü dönüyor. Kalanlar da dönüş hazırlığı içinde. Artık kalmaları için bir neden yok. Çünkü operasyon amacına ulaşmış...

İki gündür Silopi, Cizre, Çukurca, Şemdinli yöresinde helikopterle geziyoruz. 11 gazeteci. Gazetecilerin alfabetik sırasına göre, **Cumhuriyet**'ten **Uğur Mumcu** ile birlikte biz, **Günaydın**'dan **Bekir Coşkun**, **Güneş**'ten Güneri Civaoğlu ve **Melih Aşık**, **Hürriyet**'ten **Hasan Pulur** ve **Teoman Erel**, **Yeni Asır**'dan **Güngör Mengi** ve **Muammer Yaşar**. **Tercüman**'dan çağırılan iki gazeteci nedense geziye katılamamışlar.

Yolculuk Esanboğa'dan önceki gün başladı. Diyarbakır'a gittikten sonra, önce Güneydoğu yöresini, daha sonra Suriye sınırını hem havadan gördük hem de iki yerde, bir sınır karakolunda bir de Irak'a açılan Habur kapısında yere indik.

Mazıdağı fosfat tesislerinin üzerinden uçtuk, Nusaybin'e uzandık. Nusaybin ile Cizre arasında sınır boyunca yüzlerce ve yüzlerce yıl önceki İpek Yolunu havadan izledik. Biz yukarda helikopterde, İpek Yolu aşağıda yoğun bir trafik akışı içinde. İnanılmayacak yoğunlukta bir trafik. İpek Yolu'nun hemen

paralelinde ünlü Bağdat Demiryolu. Bu bölgede yollar ve hatlar sıra sıra. İşte, şimdi de Kerkük'den İskenderun'a uzanan petrol hattı. Pompa istasyonları. Dinçer petrol kuyusu solumuzda kalıyor, biraz ilerde sağımızda Silopi pompa istasyonu.

Güneydoğu bozkırı üzerinde uçarken sıcak mayıs günlerini anımsıyoruz, Irak sınırında gerçekleştirilen operasyonu. İyi eğitilmiş komando birlikleri bir gece sabaha karşı Irak sınırını aşmış. Irak'ın kuzeyinde, Türkiye sınırına yakın bölgede, **"Sıfır noktasında"** bulunan bazı ayrılıkçı gruplar var. **"Sıfır noktasının"** anlamı şu: Silahlı ve sayıları birkaç bini geçmeyen gruplar, tam sınırdan geçmekte olan Merge deresi üzerinde mevzilenmişler. Yani Türkiye sınırının hemen 8-10 metre gerisinde. Bulundukları noktadan Türkiye'nin bu yöresinde yaşayan halkı rahatsız etmeye başlamışlar. Zaman zaman yiyecek ve ilaç ikmali yapıyorlar, zaman zaman da siyasal propaganda. Aynı zamanda Irak topraklarına dönük olarak siyasal amaçları da var. Operasyon, Merge deresi üzerinde mevzilenen bu ayrılıkçı grupların sınırdan uzaklaştırılması amacını taşımış. Kısa süre içinde de öngörülün amaç yerine gelmiş. Karşı taraftaki gruplar geriye çok çabuk püskürtülmüş. Bunun iki nedeni var. İlki, operasyon iyi planlanmış. İkincisi de karşı tarafın arkasında hiçbir askeri ve ekonomik desteğin olmayışı. Görevini gerçekleştiren Türk birlikleri yaklaşık bir buçuk ay yörede ve sınır boylarında kamp kurmuş. Öngörülen caydırıcılık görevi artık tamamlanmış bulunuyor.

İşte biz, iki helikoptere bölünmüş olarak, bizim de bulunduğumuz ikinci helikopterden, dönüş hazırlığına geçmiş askeri birliklerin üzerinden süzülüyoruz. Birkaç gün içinde birliklerin büyük bölümü kendi asıl yerlerine dönmüş olacaklar.

Helikopterle yeniden havalanıyoruz. Tekrar pompa istasyonları, tarlalar, bozkıra yayılmış köyler üzerinden Diyarbakır'da bıraktığımız Dicle'ye ilginç bir üçgende yeniden kavuşuyoruz. Türkiye-Suriye ve Irak topraklarının birleştiği üçgen: Habur kapısı. Irak'la ticaretin yürütüldüğü tek kapı.

Helikopterden iniyor ve doğruca Türkiye ile Irak'ı birbirinden ayıran sınır köprüsüne yürüyoruz. Hatta pasaportsuz olarak Irak topraklarına 5-6 metre giriyoruz. Resimler çekiliyor, şakalar yapılıyor. Sonra sıra bilgi almaya geliyor:

Habur'un Irak tarafında dizi dizi kamyonlar ve çeşitli araçlar var. Çünkü petrol ülkesi Irak'ta iki gündür mazot ve benzin sıkıntısı başlamış. Bizim tarafta bu sınır kapılarının alışılmış fototoğrafları, yani kuyrukları yok. Geçiş işlemleri hızlanmış. Türkiye ile Irak arasındaki ticaretini göstermesi açısından ilginç rakamlar var. 1981 yılında giriş ve çıkış yapan araç sayısı toplam 715 bin dolayında. 1982'de bu rakam 1 milyon 35 bine fırlıyor. 1983'ün ilk 6 ayında ise giren çıkan toplam araç sayısı 328 bin dolayında. Yani büyük bir düşme var. Ticaret Bakanı **Kemal Cantürk**'ün kulakları çınlasın. Sürekli olarak ihracat artıyor diyordu... Rakamlar en azından Irak için tersini gösteriyor. Irak son yıllarda ihracatımızın en geliştiği ülkeler arasında yer alıyor.

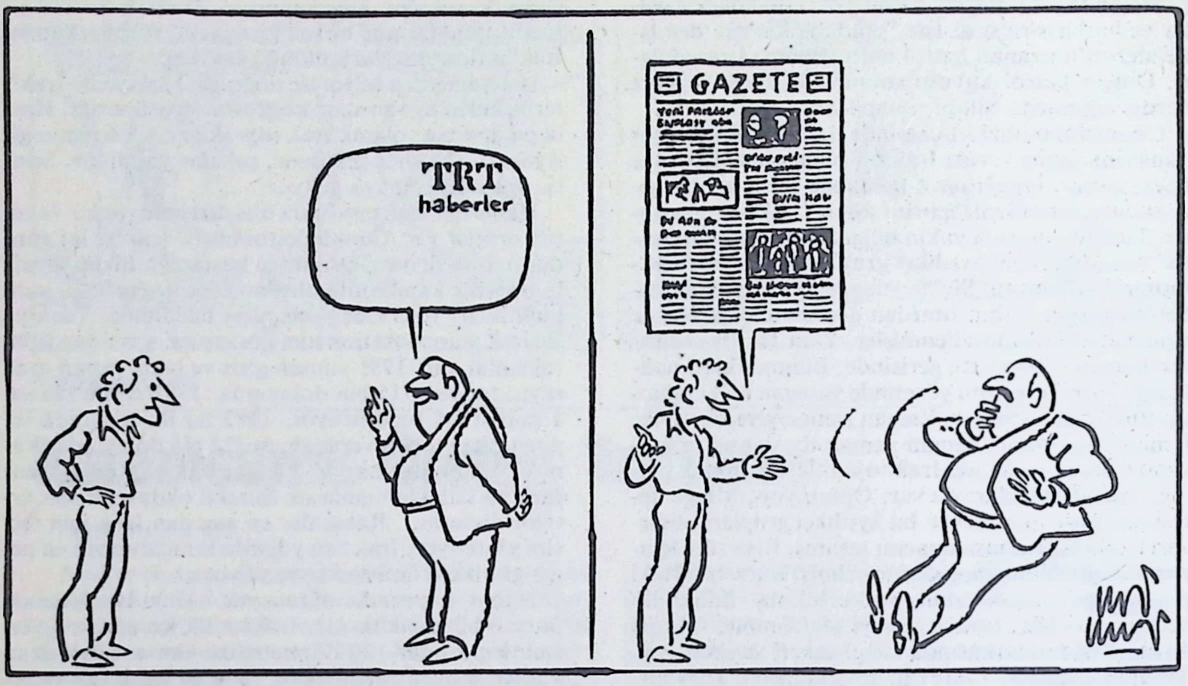
Habur kapısında düzen var. Ama bu düzende önemli bir eksiklik var. Irak'ta ilk konaklama yeri sınır kapısından 120 kilometre uzaklıkta. Şöyle uzun yoldan gelince yıkanılacak, rahatça yatılacak ve yemek yenecek yer ancak 120 kilometre sonra. Herhalde buna bir çare bulmak gerek.

Bu düşüncelerle yeniden helikoptere biniyoruz ve havalanıyoruz. Silopi kömür ocaklarının üzerinden geçerken madenciliğimizin güçlüklerini görüyoruz. Helikopter yolculuğu 800 kilometre gidiş dönüş, Diyarbakır'a yeniden inerken sona eriyor.

Yarın operasyonun yapıldığı bölgeler üzerinde uçacağız. Fiilen askeri harekâtın yapıldığı, fiilen Irak topraklarına girildiği bölgelerde...

9 Temmuz 1983

10 Temmuz 1983

Yolunmuş Tavuk...

MUSTAFA EKMEKÇİ/*11 Temmuz 1983*

Perşembe günü öğleden sonra, Danışma Meclisi'ne gittim. Türk Dil ve Tarih Kurumları'nın, şimdiki yaşamlarına son veren yasa önerisi o gün Danışma Meclisi'nde görüşülüp bitirilecekti. Alatlı'nın konuşacağını biliyordum, onu da dinlemek istiyordum. Saydım, salonda otuz altı sayın üye vardı. Ertuğrul Alatlı konuşmasında, Atatürk'ün 5 Eylül 1938 günlü vasiyetnamesine değindi. Özetle şöyle dedi:

"... Gerçek şudur ki: Silahlı Kuvvetlerimizin Atatürkçü caydırıcılığı ile desteklenen (vasiyetname)nin 'hukuki' koruyuculuğu mevcut olmasaydı, Türk Dil ve Tarih Kurumları da 'hukuksal' destekten mahkum Halkevleri gibi, yaşamlarını çoktan yitirerek, tarihin sahifeleri arasında kaybolup giderler, ya da partizan tasarruflar sonucu yozlaşarak tanınmaz hale gelirlerdi.

Şimdi, önüne sürülen bu kanun teklifinin müzakeresini tamamlayan Kurucu Meclis'in sivil kanadı, kimi üyelerinin bilimsel aydınlığa dayalı tarafsız uyarılarına rağmen, 45 senelik vasiyetnameyi de hiçe sayarak Atatürk vediası, bu iki tarihi bilimsel kurumun, Başbakanların partizan tasarruflarına terk ve tevdi edilmelerini kabullenmiş bulunuyor.

Danışma Meclisi'nin vardığı bu sonuç, bana göre, ağır bir "tarihi yanılgı"dır.

1982 Anayasası'nın 134'üncü maddesinin sarahatına rağmen, Kurucu Meclis'in asker kanadının, aynı 'tarihi yanılgı'yı tekrar etmeyeceğine inanmak istiyorum.

Başbakanların partizan tasarruflarına terk ve tevdi edilecek, bu Atatürk vediası devlet kurumlarını nasıl bir akıbetin beklediğini, kendisini 6 Kasım 1983 iktidarının tek namzedi gören bir siyasi partinin, potansiyel Başbakan Yardımcısı, ya da Milli Eğitim Bakanı'nın ağzından, şimdiden öğrenmiş bulunuyoruz...

... Şimdi, kanımca: Kurucu Meclis'in asker kanadını, devlet kuruculuğunun sorumluluğundan kaynaklananan ağır bir görev bekliyor.

Bu görev: Anayasa'nın geçici 2'nci maddesine dayanarak, 134. maddeyi askıya alıp, uygulamamak ve kısa zamanda değiştirmektir..."

Alatlı, *"... Kendisini 6 Kasım 1983 iktidarının tek namzedi gören bir siyasi partinin, potansiyel Başbakan Yardımcısı ya da Milli Eğitim Bakanı'nın ağzından şimdiden öğrenmiş bulunuyoruz"* derken, Milli Eğitim Komisyonu sözcüsü Adnan Orel, komisyona ayrılan sırada, elini sağa sola açıyor, *"Bu da nereden çıktı?"* gibilerden yakınıyordu. Adnan Orel, Alatlı'nın askeri okuldan sınıf arkadaşı mı olurdu?

Bu, *"Ankara Notları"*'nı da, *'Çıngıldak kuramı'*-na ayırmayı düşünürken, Danışma Meclisi'nde üç - dört gün tartışılan, Dil ve Tarih Kurumları'na ilişkin görüşmeleri, şöyle bir gözden geçirmeyi yeğledim. Tutanakları karıştırdım. Gözüme çarpan sözlerden bazılarını aktarmak istedim...

Adnan Orel — ... Ne yapmıştır bu kurum?... Nelere ve kimlere ödüller ihsan ettiği konusunu bir tarafa bırakayım, büyük Atatürk'ün istediğinin, beklediğinin, yönlendirdiğinin tam aksine... Canım

Türkçeyi fakirleştirmiş, kısırlaştırmış, zayıflatmış, sığlaştırmış, çirkinleştirmiş, hülâsa kolunu kanadını kırıp (tabiri af buyurun) yolunmuş tavuğa çevirmiştir.

...Büyük Atatürk bize, *"Dilimizi, kökene dayanan, özüne dönük bir güzellik ve zenginliğe kavuşturun"* dediyse, hiçbir temele dayanmayan, dilimizin yapısına, gramerine uymayan uydurmalarla onu berbat edin mi dedi?

İki misal vereyim: Köylümüzün, kentlimizin asırlarca kullandığı *"şart"* kelimesini atıp, atı arabaya bağlamak için onların kullandığı bir kelimeyi mi onun yerine ikâme edin dedi? Yine alıştığımız, asırlarca kullandığımız, hiçbir kusuru olmayan *"cevap"* kelimesini atıp, hiçbir ipe sapa gelmeyen *"yanıt"* uydurmasını kullanın mı dedi? Bu muydu dili özüne döndürmek, bu muydu ilim, bu muydu zenginleştirmek?

....

Mehmet Aydar — Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Türk kamuoyunda, özellikle ifade ediyorum, Türk kamuoyunda, aydın entellektüel kesimde değil, Türk kamuoyunda, Türk Tarih Kurumu, PTT'nin rehberlerini basan bir kurum, Türk Dil Kurumu ise hostese *"gök konuksal avrat"* diyen bir kurum niteliğini taşımaktadır.

Remzi Banaz — Yalan bu.

Ertuğrul Alatlı — Uydurma, yalan.

....

Kamer Genç - Ayrıca Dil Kurumu'nun ürettiği kelimeler halka empoze edilmeyip halk tarafından benimsendikten sonra kullanılagelmektedir. Yüce Atatürk'ün en büyük akademisi biraz önce de belirttiğim gibi halktır. Halkın kabul etmediği bir şeyi, Atatürk hiçbir zaman benimsememiştir. Türk Dil ve Tarih Kurumu yüce Atatürk'ün emanet ettiği birer Atatürk devrimi müesseseleridir.

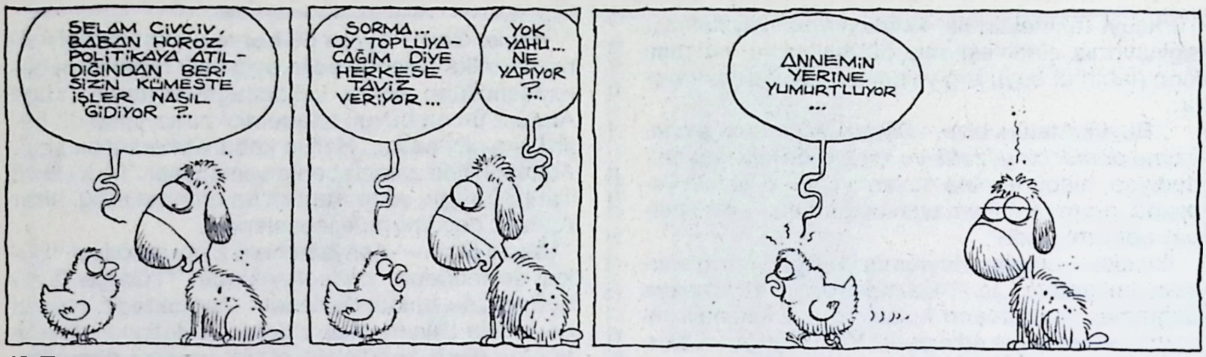
Necip Bilge — Anayasamızın 2'nci maddesi "Hukuk devletinden" bahsetmektedir. "Türkiye Cumhuriyeti, bir hukuk devletidir" demektedir. Hukuk devletinin anlamı, esas anlamı, devletin kendi yaptığı kurallara kendisinin bizzat uyması demektir. Fertlerin uyması meselesi değil. Medeni kanun, ceza kanunu vesaire onlar vardır; onlar ayrı. Fakat hukuk devletinin esas anlamı, devletin kendisinin yapmış olduğu kurallara uygun hareket etmesidir... Acaba bu oluyor mu? Bunun olmadığı kanısındayım...

Bu itibarla; Atatürk Kültür Merkezi, Araştırma Merkezi ve bunların hepsinden oluşan Yüksek Kurul bir kamu kurumu olabilir: Buna bir diyeceğimiz yok. Fakat, zaten mevcut olan ve tüzel kişiliği bulunan bu iki kurumu ortadan kaldırıp onun yerine kamu hukuku kurumu getirmek, Anayasamızın *"Hukuk devleti"* ilkesine uymaz...

12 Temmuz 1983

13 Temmuz 1983

Polonyalı yönetmen Kieslowski: "Danton" ile Polonya arasında benzerlik yok

CELAL ÜSTER — *15 Temmuz 1983*

"Sinema Günleri 83"ün Mısırlı yönetmen **Yusuf Şahin**'den sonra ağırladığı ikinci konuk, Polonyalı sinemacı **Krzysztof Kieslowski.** Polonya Sineması'nın önde gelen genç kuşak yönetmenlerinden sayılan **Kieslowski,** 1941 doğumlu. **Wajda, Munk, Kawalerowicz, Alexandre Ford, Wanda Jakubowska** gibi sinema ustalarının oluşturduğu güçlü Polonya Sineması'nın bu genç temsilcisinin **"Amatör"** adlı filmini izledik **"Sinema Günleri 83"**te. 1979'da çevirdiği **"Amatör"** adlı yapıtında kendi kendisiyle ve toplumuyla hesaplaşan bir sanatçı özelliği gösteren **Kieslowski'**yle, Polonya Başkonsolosluğu'nda Sayın Konsolos **Janusz Janczewski**'nin değerli yardımlarıyla konuşma olanağı bulduk.

SORUNLAR AYNI, BOYUTLAR DEĞİŞİK

"Sayın Kieslowski, 'Amatör' adlı filminizde, fabrikada çalışan Filip Mosz, gerçekleri yakaladıkça kendi kendisiyle hesaplaşmaya başlıyor ve bir değişim sürecine giriyor. Bu çatışma, ülkenizde seyirciden nasıl bir tepki aldı?"

— Bir anlamda, **Filip Mosz**'un dünyaya bakışı bana yakındır. Yoksa böyle bir film çevirmezdim zaten. Aramızdaki tek fark, profesyonel bir sinemacı olarak benim gördüğüm sorunların **Filip Mosz**'unkilerden daha büyük ve daha karmaşık olması. Ancak, **Mosz**'un gördüğü dünya da aynı ölçüde önemli. Sorunlar aynı, yalnız boyutlar değişik. Filmim Polonya'da iyi karşılandı. Birkaç şenlikte ödül aldı. Polonya'da yarım milyon kişi tarafından izlendi. Birçok ülke tarafından satın alındı ve sağladığı gelir maliyetini çıkardı. Filmi izleyenler, genellikle büyük kent isanları, özellikle de gençler oldu. Filmde, **Filip Mosz,** başka bir meslekle uğraşırken sinemaya yöneliyor. **Mosz'**un sinemaya olan merakının giderek artması önemli, çünkü böylece kendi çevresindeki olanaklardan daha geniş olanaklara kavuşuyor, dünyayı daha ayrıntılı görme olanağı elde ediyor. Filmin bir özelliği de, böyle bir konuyla sinemaya sinema olarak büyük önem vermesi. Sinemanın ne kadar önemli bir araç olduğunu dile getirmesi. Sinema her zaman sinemadır. Hollywood'da da film yapsanız, Polonya'nın bir kasabasında küçük makineyle de film çekseniz sinema insanlara her zaman aynı anlatımla seslenir. Her şeyi kaydeder. Dünyayı bir yerde durdurmaya çalışır, hayatı kaydeder.

SICAK BİR HAYAT YAŞIYORUZ

"Polonya'da bugünkü koşullarda her şeye karşın çok başarılı filmler çevriliyor? Bu durumu nasıl açıklayabilirsiniz?"

— Bunu böyle bir söyleşide yanıtlamak çok güç, nerdeyse olanaksız. Çok karmaşık bir sorun. Polonya'da 1970'ler ile bugünkü durum farklı. 1970'lerin sonunda ve 1980'lerin başında önemli filmler çevirdiğimiz kanısındaydık. Ama 13 aralıktan bu yana, yeni bir gerçeklik içinde kendi konumuzu saptamaya çalışıyoruz. Şu sıralar Polonya'da çok film çevriliyor, ama önemli filmler yapmadığımız kanısı egemen. Hem siyasal, hem toplumsal anlamda çok sıcak bir hayat yaşıyoruz. Bilmediğimiz şu: Seyirci ne bekliyor bizden ? Yöneticiler neye izin verirler? Yöneticilerimiz resmen her sanat etkinliğinin mümkün olduğunu söylüyor. Ama filmlerin rejimimize, yani sosyalizme, sosyalizmin ilkelerine aykırı olmaması koşulu getiriliyor. Bunun yorumu güç, her senaryoya göre durum değişebilir. **"Amatör"**den sonra iki film daha çevirdim. Gördüğüm kadarıyla, bunlar sosyalizmin ilkelerine ters düşmüyor. Ama yöneticilerimizin durumunu da anlıyorum. Sanırım, filmlerin toplamda olumsuz etki uyandırmasından kaygılanıyorlar. Yine de bunu kabul etmiyorum, ama buna karşı mücadele de etmiyorum. Bekliyorum. Zaman yılankavi bir hat üzerinde bana bir yaklaşıyor, bir uzaklaşıyor. Hayatımda birçok kez böyle oldu. Kırk yaşındayım, biraz daha bekleyebilirim. Şimdi yine de bir senaryo yazıyorum. Kışın çekeceğim filmi. Hep deneyeceğim, sonuca varıncaya kadar.

AKÜMÜZ ANCAK POLONYA'DA DOLAR

"Batı'ya giden Doğu Avrupalı sanatçıların yabancı bir toplumda içine düştükleri çelişmeler konusunda ne düşünüyorsunuz?"

— Bu çok bireysel bir konu. Herkesin kendi hayatıyla ilgili. Örneğin, ben Batı'dan birçok öneri aldım, ama hiçbirini kabul etmedim. Çünkü bugün seyirci benim filmlerimi beğeniyorsa, bunun nedeni yaşadığım koşulları çok iyi bilmemdir. Yabancı ülkelerdeki arkadaşlarımın durumuna bakınca, ülkemde kal-

mak bana doğru geliyor. Kuşkusuz, **Wajda** yurt dışında bazı filmler yapabilir. Ama eninde sonunda dönmek zorundadır. Zaten kendisi de, Polonya'da film çevirmesi ve Polonyalı seyirciyle bağını koparmaması gerektiğini çok iyi biliyor. Gerek **Wajda**'yla, gerek **Zanuszi**'yle bu konuyu saatlerce tartıştım. Bizim akümüzün ancak Polonya'da dolacağını onlar da doğruluyor. Yazarların durumu, biraz farklı. Onlar için bir kâğıt, bir kalem yeterli. Temel bir sorun da, düzey sorunu. **Milosz** Amerika'da yaşayabilir, çünkü çok yeteneklidir. Ama aynı çapta olmayanlar yurt dışında kendilerini çok çabuk tüketiyor. Önemli olan, özgün kökenlerden gelen bir esinlenmedir. Ülke, insan ve gelenektir.

DANTON AZ SEYİRCİ TOPLADI

"Wajda'nın 'Danton' adlı filmi Türkiye'de geniş bir izleyici kitlesi buldu ve çok tartışıldı. Bu filmi nasıl değerlendiriyorsunuz?"

— İlkin şunu söyleyeyim, **"Danton"** ile Polonya'daki gelişmeler arasında bir bağ kurulmasından yana değilim. Bazıları filmi böyle yorumlamak istedi. **Danton Walesa**'dır, **Robespierre** de **Jaruzelski**'dir, dediler. Bu film üzerine çok spekülasyon yapıldı. **"Danton"** filmi, böyle bir benzetmeye yatkın olsaydı, Polonya'da çok büyük bir kitle tarafından izlenirdi. Oysa çok az sayıda seyirci topladı. Bunun anlamı nedir? İnsanlar bu filme gelmediler, çünkü istediklerini bulmadılar. Filmin devrim kavramıyla hesaplaşması, Polonyalı seyirciyi o kadar ilgilendirmiyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Polonya'da bir devrim olduğunu söyleyebiliriz, ama niteliği Fransız Devrimi'nden çok farklıydı. **"Danton"** Fransa'da çok iyi karşılandı. Çok seyirci buldu. Fransızlar açısından bu film amacına ulaşmıştır. Paris'te altı hafta gösterildi. Aslında çok iyi bir film. İyi bir film, ama Polonya'da olay olmadı. Örneğin, **Wajda**'nın her filmi Polonya'da 5-6 milyon kişi tarafından seyredilir. **"Mermer Adam"**ı 7 milyon, **"Demir Adam"**ı 4 milyon kişi izledi. **"Danton"** ise tahminlerimize göre, 300-500 bin arasında seyirci topladı.

15 Temmuz 1983

Dilerim Yanılmış Olsun..

NADİR NADİ / *16 Temmuz 1983*

Sağlıklı bir demokrasiye geçmenin koşullarını arıyoruz. Son aşamaya şunun şurasında pek az kaldı. İlgililerin bu aşamada çok dikkatli olmaları gerekiyor.

Ulusal istencin (milli iradenin) tam anlamıyla yansımadığı, ya da çok eksik yansıdığı bir sonuçla karşılaşırsak 12 Eylül'den bu yana yaklaşık üç yıldır harcanan çabalara gerçekten yazık olacak, toplum düzenimizin yerli yerine oturması gene başka baharlara kalabilecektir.

Şimdiki halde sorumlu yöneticileri tedirgin eden bir durum var: Ülkemizde gereğinden çok parti kurulduğunu görüyoruz.

Cumhuriyet kuruldu kurulalı böylesine parti aşırıbolluğuna (parti enflasyonuna) tanık olduğumuzu ben anımsamıyorum. Duruma sinirlendiği anlaşılan MDP Genel Başkan Yardımcısı Sayın Musa Öğün, Yankı dergisine verdiği demeçte Cumhurbaşkanının da çok sayıda parti kurulmasının zararlı olacağı biçimindeki görüşlerine değindikten sonra: "Cumhurbaşkanının görüşlerinin aksine görüş serdetmek kimsenin haddi değildir" diyor.

Bu sözleri ülkemizi demokratik yoldan demokrasiye kavuşturmak amacıyla kurulduğunu ilan eden bir partinin genel başkan yardımcısına yakıştıramadığımı belirtmek zorundayım.

Ne demek "Cumhurbaşkanının görüşlerinin aksine görüş serdetmek kimsenin haddi değildir" sözü?

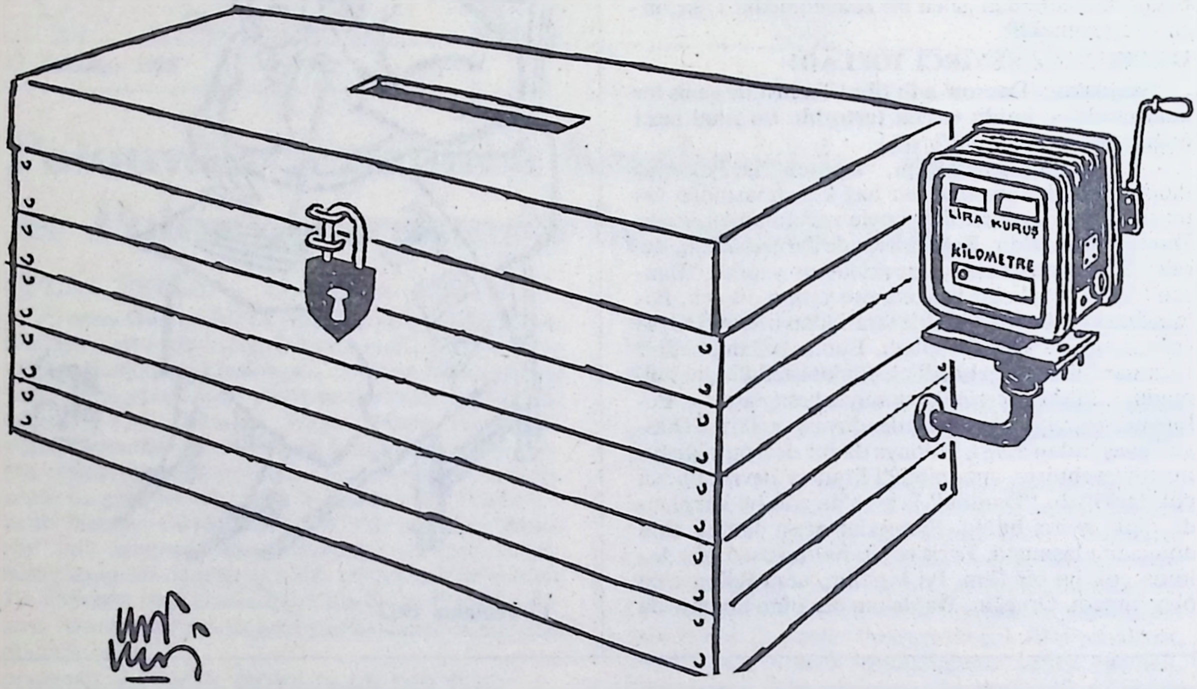
Devletimizin başı olarak Sayın Cumhurbaşkanına saygı duymak ve göstermek elbette görevimizdir. Bu yalnız yasal bir zorunluk değil, yüzyıllar boyunca kanımıza işlemiş ulusal geleneklerimizin bir gereğidir. Ama Cumhurbaşkanınca da söylense, bizimkilere uymayan görüşlere karşı kendi görüşlerimizi savunmak niçin "haddimiz" olmuyormuş?

Şunu hemen belirteyim ki, yaşadığımız koşullar altında ve yakın geçmişimizden edindiğimiz deneyimlerin ışığında birçok yurttaşlarım gibi ben de aşırı parti bolluğundan yurdumuza yarar gelmeyeceği kanısındayım. Ancak, Cumhuriyet tarihinde eşine rastlanmadık bu aşırıbolluğu önlemeye kalkışırken birtakım yasaklara başvurmadan önce bu aşırıbolluğun nedenlerini araştırmanın daha doğru olacağı kanısındayım. Sayın Genel Başkan Yardımcısı Musa Öğün

sanki Sayın Cumhurbaşkanı Evren yalnız MDP'yi koruyormuş, seçimlerde mutlaka bu partinin kazanmasında yanaymış gibi bir duyguya kapılır da öyle bir dil kullanırsa işte o zaman demokrasimizin geleceği hakkında hiç de gönüllere rahatlık verici bir yol tutmuş olmaz.

Aşırı parti bolluğunu önleyici önlemler yürürlükteki Seçim Yasası'nda zaten bol bol, belki gereğinden fazla vardır. Önümüzdeki 6 Kasım seçimlerine değin bir bu kadar parti daha da kurulsa gelecek Meclise taş çatlasa üç dört parti ancak girebilir. Ama illaki bunlardan bir tanesi duruma egemen olsun, ötekiler göstermelik kalsın isteniyor ve o yolda hukuk dışı, antidemokratik önlemler düşünülüyorsa kanımca çok yanlış bir yol tutuluyor demektir.

Sayın Öğün'ün yanılmış olmasını ve yanılgısını vaktinde anlayıp tutumunu düzeltmesini dilerim.

17 Temmuz 1983

Doğa Yasası

ERGUN BALCI/*18 Temmuz 1983*

Uygarlık tarihi, insanoğlunun doğaya karşı verdiği savaşımın tarihidir bir bakıma. İnsan soğuğa karşı ateşi bulmuş, vahşi hayvanlardan korunmak için balta ve ok yapmış, su baskınlarına karşı setler, toprağı sulamak için barajlar inşa etmiştir.

Uygarlık tarihinin bir de ahlaki yönü vardır.

Toplumlar uygarlık düzeyi yükseldikçe, doğa yasaları yerlerini insancıl kaygılara terketmiştir. Doğa yasası acımasızdır. Doğada yaşam hakkı güçlüdedir. Zayıf, tasfiye olmaya mahkûmdur. Uygar toplumun yasalarına göre ise güçlü ile güçsüzün yaşam hakkı aynı ölçüde kutsaldır.

İnsanoğlu doğaya karşı verdiği savaşımda kendini ve çevresini değiştirirken doğayı şekillendirmekte, doğa yasalarını değiştirmekte, doğanın sadece güçlünün tekelinde olan acımasız adaletini, toplumsal adalete dönüştürmektedir.

Ama bu mücadelede doğa yasaları da insanları ve toplumları şekillendirmektedir. Bilinen örnektir: Karda, yağmurda dışarıda yaşamlarını sürdüren, karınlarını çöp tenekelerindeki yemek artıkları ile doyuran sokak kedileri ile köpeklerine birşey olmaz da, gençlik aşıları yapılan, vitaminlerle beslenen evcil hayvanlar birazcık soğuk havada hastalanıverirler; değişik bir yemek yeseler mideleri bozulur. Doğa ile mücadele ve dış tehlike sokak hayvanlarının savunma sistemlerini güçlendirmiş, bünyeleri bağışıklık kazanarak katılaşmıştır.

İnsanlarla toplumlar için de aynı kural geçerlidir. Dış tehlike ve tehdit, insanların da, toplumların da içgüdüsel savunma mekanizmasını harekete geçirir. Köşeye sıkıştırılmış bir kişinin, şiddetin her türünden nefret eden biri bile olsa, hayatını kurtarmak için canını dişine takarak kendini korumaya çalıştığı gibi, saldırıya uğrayan ve kendini tehdit altında hisseden bir ulus da, savunma potansiyelini en yüksek düzeye çıkartır. Tehdidin arttığı ölçüde direnmesi de sertleşip, savunması gelişir. Bu doğa yasasıdır. Ya bilenip direnecek, ya da mahvolacaktır. Vietnam savaşında, Amerikan bombardı-

manları yoğunlaştığı oranda, Vietnam halkının kararlılığı artmış, direnmesi sertleşmişti.

Ortadoğu'da Arapların ensesinde boza pişiren İsrail, gerçi bambaşka bir olaydır. Ama dışarıdan gelen tehlike karşısında kendini koruma içgüdüsü ile savunma önlemlerinin geliştirilmesi olgusuna El-Al uçakları örneğinde tanık oluyoruz. Bir zamanlar uçakları sık sık kaçırılan El-Al, günümüzde dünyanın en emniyetli havayollarından biridir.

Hürriyet gazetesinde Şevki Adalı'nın *"Azrail'in 15 Arkadaşı"* adlı yazı dizisinde okumuştuk. El-Al uçaklarının bagajları özel biçimde değiştirilmiş. Öyle ki, bir valiz içinde her nasılsa uçağa sokulmuş bomba havada patlasa bile uçak düşmüyor. Ünlü Entebbe baskını, İsrail'in bu gibi konularda ne denli hazırlıklı bulunduğunun diğer bir örneğidir.

Gözü dönmüş ASALA katillerinin geçtiğimiz hafta peşpeşe işledikleri iğrenç cinayetler, doğa yasasını Türkiye için de bir kez daha gündeme getirmiştir. Diğer bir deyişle saldırılar sürdükçe, Türk ulusu bilenecek, savunma önlemlerini geliştirecek ve bütünleşecektir. En önemlisi, katillerin umut ettikleri gibi gazabını içerideki Ermeni vatandaşlara hiç bir zaman yöneltmeyecektir. Türklere karşı yöneltilen cinayetlerin, birkaç fanatik Ermeni'nin öç alma girişiminden çok daha geniş boyutlu bir planın bölümü olduğu kuşkusuz. Ancak bu talihsiz planları hazırlayan çevrelerin en büyük yanılgıları, Türk ulusunun tarihsel birikimini unutmuş olmaları. Bu tür darbeler, dünyanın en zengin tarihlerinden birine sahip olan bir ulusu sarsmaz; aksine uyarıcı ve kamçılayıcı etki yapar. Kendini savunmada, yüzlerce yıllık deneyiminin getirdiği yaratıcılığın ortaya çıkmasına yol açar.

"Şehitlerimizin kanı yerde kalmayacaktır" ya da *"İntikamımız fena olacaktır"* gibi açıklamalarda bulunmak ya da şu ülke Ermeni terörünü kınamadı diye hiddete kapılmak, bize biraz yüzeysel tepkiler gibi geliyor. Uluslararası politika hesaba dayanır. Bir devlet, işine gelirse Ermeni terörünü kınar, gelmezse kınamaz. Fransa'ya Ermeni teröristlerini kolluyor diye ateş püskürüyor, düş kırıklığına uğruyoruz. Adamlar, 1. Dünya Savaşı'nda Maraş ve Antep'e Ermeni militanları çıkartarak binlerce Türkü katlettirdiler. Ne bekliyorduk ki düş kırıklığına uğruyoruz.

Hiddete, gazaba kapılıp, düş kırıklığına uğrayacağımıza serinkanlı biçimde düşünmeliyiz. Ermeni terörünün gerisindeki karanlık planlar, Türkiye'yi güçten düşürmeyi, parçalamayı amaçlamaktadır. Bu planları yapanları umutlandıran olgu ise, Türkiye'nin sanayileşme aşamasını tamamlayamamış ve ekonomik savaşı henüz kazanamamış olmasıdır.

Sanayileşmesini gerçekleştirerek, makine yapan makine üreten 50 milyonluk bir Türkiye bu çevreler için korkulu düştür.

Ama bu olguyu engellemek için başvurdukları yöntemler, doğa yasası gereği kaçınılmaz olarak Türk ulusunun bütün bütüne kenetlenmesine ve sanayileşme bilincinin keskinleşmesine yol açacaktır.

Çünkü, günümüzde kendini korumanın ve güçlü olmanın tek yolu sanayileşmekten geçmektedir.

Evren: Biz TDK deyince kıyameti koparıyorlar

FATİH GÜLLAPOĞLU / *18 Temmuz 1983*

ERDEK — Tatilini Erdek'te geçiren Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**, **"Atatürk'ün çiftlikleri paylaşılmış. Biz Türk Dil kurumu deyince kıyameti koparıyorlar"** dedi. Bir süreden beri KKK Özel Eğitim Merkezi'nde kızları, damatları, torunları Ayça ve Elifcan ile birlikte kalan Evren, önceki gün karayolundan Narlı'ya gitti ve Çuğra sahil şeridinden geri döndü. Evren, 3.5 saatlik gezisi sırasında Narlı ve Ocaklar köyünde bir süre dinlendi, yol üzerindeki sivil kamping yerlerine uğrayarak yurttaşlardan tatillerini nasıl geçirdiklerine ilişkin bilgi aldı. Mayoları, bikinileriyle bir renk çümbüşü oluşturan kalabalık yurttaş topluluklar Cumhurbaşkanı'na büyük sevgi gösterisinde bulundular. Evren, sahil gerisinde çadır kurarak kamp yapan yurttaşlardan tatillerini kaç liraya mal ettiklerini öğrendi. Kullandıkları piknik tüplerine dikkat etmelerini söyledi.

Evren, Narlı muhtarıyla konuşurken, çevredeki çocuklar, **"İkinci Atatürk Evren Paşamız"** diye tezahüratta bulundular. Evren bir ara muhtara dönerek, **"Ne kadar rahatsınız. Benim de burada bir evim olsa, gelip yerleşsem"** dedi.

Kalabalık arasında ağlayan bir çocuğu gören Evren, küçüğün yanına getirilmesini sağladı. Ayçal Çevrek adlı çocuğa niçin ağladığını soran Evren, **"Ağlama, sakın korkma, bak ben buradayım, ben olduğum zaman kimse korkmaz, sen de korkma"** dedi.

Narlı dönüşünde deniz kenarında **"Üç Çınar"** isimli bir özel siteye uğrayan Evren, 40 ailenin barındığı bu sitenin kaçak yapılıp yapılmadığını sordu ve sitenin imar affı kapsamına girmediğini öğrendi.

Ocaklar köyüne giderken Başbakanlık Özel Kalem Müdürü **Tevfik Ertürk** ile şair **Necdet Evliyagil**'e rastlayan Evren, otomobilini durdurarak bir süre sohbet etti. Evliyagil'in **"Soma konuşmanız beni çok duygulandırdı"** demesi üzerine Evren şöyle konuştu:

"Ben yalan söylemedim ki, doğruyu söyledim. Atatürk'ün emanetlerine kimse sahip çıkmamış, Yalova'daki Atatürk Çiftliği paylaşılmış. Almışlar, araştırma merkezi yapmışlar, ona buna vermişler, kimse sesini çıkartmıyor. Biz Türk Dil kurumu deyince, kıyameti kopartıyorlar."

Evren, Çuğra sahil bandından dönerken, 2. Birlik Sitesi'ndeki silah arkadaşı **Dursun Atasoy**'a uğradı. Site sakinleri Evren'e Maraş dondurması ve baklava ikram ettiler. Evren de dondurmayı orada bekleşen çocuklara dağıttı. Evren, sohbet sırasında, **"So-**

ma konuşmanız çok etkiliydi'' denmesi üzerine şunları söyledi:

''Ben Romanya'dayken Romen Devlet Başkanı'na Romence'de 7 bin Türkçe kelime olduğunu söyledim ve bu kelimeleri niye değiştirmediklerini sordum. O da böyle bir şey düşünmediklerini, çünkü kapıdan pencereye kadar bu kelimelerin Romence'de yer aldığını belirtti ve dedi ki, o kadar yerleşmiş ki bu kelimeler, söküp atmak imkânsız, ayrıca da gereksiz. Biz ne yapmışız: Jenerasyonlar arasında kopukluk yaratmışız. Çocuk babasını, babası çocuğunu anlayamaz hale gelmiş. İşte biz bunu yapmışız. İş mi bu?''

Evren, sohbet sırasında, **''Ben roman okurken İngilizce okumayı tercih ediyorum. Hem İngilizcemi ilerletiyorum, hem de Türkçe'nin anlamını daha iyi anlıyorum''** dedi. Erdek'in merkezine giren Evren, bir çay bahçesinin içinden geçerek sahile indi. Karşıdaki Zeytinliada hakkında bilgi alan Evren orada duran bir takaya atladı ve adaya geçti. Burada Göz mağarası ve Şifalı Mağara'yı gezdi ve bilgi aldı. Tarihi eserler bulunan bu adanın SİT kapsamına girip girmediğini sordu. Beden Terbiyesi Genel Müdürülüğü'ne ait adada başarılı sporcuların misafir edilip edilmediğini soran Evren, **''Bazı kuruluşlar bunu yapıyor, siz de yapın''** dedi.

Ermeni Kongresi meydan okuyor

CENGİZ ÇANDAR/*21 Temmuz 1983*

LOZAN — Lozan'da yayınlanan **Le Matin Tribune** gazetesinin beşinci sayfasında, beş sütunluk bir karikatür: Elinde bond türü bir çanta, sakallı birisi. Soruyor: **"Ermenilerin Kongresi hangi salonda?"** Sağda dehşet içinde bir başkası, **"ASALA"** yanıtını veriyor.

Lozan'ın Leman Gölü kıyısındaki Quchy semtinde bir zamanlar Lozan görüşmeleri sırasında İsmet Paşa'nın kaldığı **Le Beau Rivage Oteli**'nde 2. Dünya Ermeni Kongresi TSİ dün saat 19.00'da verilen bir resepsiyon ile açıldı. Ancak, bugün TSİ 11.00'de çalışmalarına başlayacak olan Kongre'ye ASALA'nın gölgesi düştü.

İkinci Ermeni Dünya Kongresini düzenleyen Papaz **James Karnusyan** ile kısa bir görüşme yapma olanağını bulduk. Karnusyan ASALA'nın kongreye katılacağına dair henüz bir belirti dair henüz olmadığını söyledi. Karnusyan şöyle dedi:

"ASALA katılmıyor. Şu ana kadar da katılacaklarına ilişkin olarak bize herhangi bir haber vermiş değildir. Temsilcileri de gözlemcileri de buraya gelmiş değil.'' Karnusyan bizimle görüşmesinde oldukça nazik davrandı ve Türk gazetecilerinin Le Beau Rivage Oteli'ne yerleşmesinden rahatsız gözükmedi. Aksine, **Türkiye ile diyalog kurmamız çok gerekli ve önemlidir"** biçiminde konuştu. Kendisine, **"Siz ilhamınızı Teodore Herzl'den mi aldınız? 1897'de Basel'de toplanan Dünya Siyonist Kongresi mi size ilham verdi?"** diye sorduk. Bu sorumuza, **"Belli ölçülerde"** yanıtını verdi ve **"Zaten halkımızın Diaspora'da (dağıldıkları topraklar) bulunması bu kongreyi yaratmıştır"** diye ekledi. Karnusyan **"Türkiye'nin işgali altındaki Ermeni toprakları"** olarak Kars ve Ağrı vılayetlerinden söz etti. Kendisine Sovyet Ermenistanı'nı da içine alacak birleşik bir Ermenistan peşinde mi koştuğunu sorduğumuzda, **"Bu şimdi günümüzün konusu değil. Bunun yanıtı çok çok uzaklarda. Buna zamanı gelince halkımız karar verecektir"** karşılığını verdi. Karnusyan bir başka sorumuz üzerine de Musadağı (Antakya'nın Samandağı yakınlarında) kökenli olduğunu açıkladı. Karnusyan, İsviçre uyruklu, İsviçre'nin Gstaad kentinde yaşıyor. Yıllardar dünyanın çeşitli ülkelerine dağılmış Ermenileri, tek bir kurtuluş hareketi içinde birleştirmeye çalışıyor. Bu amaçla Lübnan'dan ABD'ye kadar birçok ülkeyi defalarca dolaşmış. Karnusyan'ın hedefi Ermeni Kurtuluş Hareketi için bir siyasi alt yapı yaratmak ki, bunu kongre olarak düşünüyor. Ve aynı zamanda bir ulusal fon yaratarak kurmayı amaçladığı Pan - Ermeni örgütünün mali desteğini oluşturmayı tasarlıyor. Ancak, Le Beau Rivage Oteli'nde toplanan kongre önemli bir zaaf taşıyor. Aralarında bitmez tükenmez ihtilaflar olan geleneksel Ermeni örgütleri Karnusyan'ın çabalarına kuşkuyla bakıyorlar ve kongreye aktif bir biçimde katılmaktansa sonuçlarını beklemeyi yeğliyorlar. Bu örgütlerin başında en büyük Ermeni örgütü olan **Taşnak** geliyor. Nitekim, İsviçre basınına yansıyan haberlere göre, büyük çapta Ermeni örgütleri kongreye delege olarak değil, gözlemci olarak katılma yolunu seçmişler. Daha da ilginci Ermeni büyük burjuvazisinin ve Protestan Ermenilerin siyasi örgütü olan **Ramgavar** partisine bağlı Ermeni Bienfaisance Genel Birliği -ki her bakımdan çok güçlüdür- adlı kuruluşun Lozan'da bulunan Avrupa ve Ortadoğu merkezi dahi kongreden uzak duruyor.

Karnusyan'ın asıl desteği, kendi deyimiyle sessiz çoğunluktan geliyor. Papaz Karnusyan Ermeni cemaatini bölen yine kendi deyimiyle, **"Beyhude yere yapılan partizan çatışmalarından"** yakınıyor. Bununla birlikte temsil niteliği olan bir Pan-Ermeni hareketi yaratabilmesi için tarihi Ermeni partilerine meydan okumayı göze almış durumda. Bu durumda, kendisini söz konusu geleneksel Ermeni partilerin kınadığı, ASALA'dan başka destekleyecek güç gözükmüyor.

Ne var ki Karnusyan, ASALA'nın Orly eylemini açıkça kınamış ve bunun Lozan'da toplanan Ermeni Dünya Kongresi'ne olumsuz etki yapacağını söylemişti.

Yine de ASALA'yı karşısına almaktan çekinerek kendi çalışmalarının terorizme karşı olduğunu ama kongrenin kollarının ASALA'ya da açık olduğunu eklemeyi ihmal etmemişti.

İsviçre basınında yer alan haberlere bakılırsa, Lozan'daki kongreyi merkezi Paris'te bulunan **Hay Baykar** adlı solcu Ermeniler olanca güçleriyle destekliyorlar. Hay Baykar, doğrudan doğruya kendileri terörist olmasa da kendileri ASALA sempatizanı olan genç Ermeniler'in bir kuruluşu. Dolayısıyla Karnusyan ve çevresi, bir yandan Taşnak, Hınçak ve Ramgavar gibi geleneksel Ermeni partilere meydan okurken, öte yandan da kollarını açtığı ASALA'dan kongreye karşı girişilecek bir terör eylemi nedeniyle çekiniyor.

Ermeni Dünya Kongresi, asıl Türkiye'ye meydan

okuyor. Çünkü, Karnusyan'ın ilan ettiği amaç, **"Ermeni halkının haklarının tanınması ve Türkiye'nin işgal ettiği topraklarının kurtuluşu."** "Bu amacı elde etmek için **"Tüm siyasi ve diplomatik araçların"** kullanılmasını ve silahlı şiddete buşvurmama yolunu savunuyor. İlan ettiği amacına çeşitli hükümetlerin ve en başta Birleşmiş Milletler'in tanıyacağı bir Pan-Ermeni Kurtuluş örgütü kurmakla ulaşabileceği kanısında. Lozan'ın Le Beau Rivage Oteli salonlarında toplanan kongrenin ulaşmak istediği sonuç da bu. Nitekim, Lozan'ın en büyük gazetesi **24 Heures** (24 Saat) **"Quchy'de Ermeni Kongresi Bir Meydan Okuma"** üst başlığı altında kalın puntolarla, **"Siyonizmden sonra 'Araratizm' mi?"** başlığını atmıştı. Buradaki çağırışım açık. Bilindiği gibi, 1984 yılında İsrail devletinin kurulmasına yol açan gelişmeler, 1897 yılında İsviçre'nin Basel kentinde toplanan Dünya Siyonist Kongresi'yle başlamıştı. Siyonizm ismini Filistin'de Yahudilerin kutsal saydığı Siyon tepesinden almaktaydı. Ermeniler de, kendilerine ulusal simge olarak Ararat adını verdikleri Ağrı Dağını alıyorlar. Zaten Karnusyan, 1976 yılında yayınladığı bir broşüre, **"Ararat platosuna geri dönüş"** başlığını atmıştı.

24 Heures gazetesi birinci sayfasında, **"Ermeniler Lozan'da"** başlığının hemen yanı başında **"Etyopya Kongresi"** sözcükleriyle beş sütunluk bir bant çekmiş. Karnusyan, herkesin Etyopya olarak yorumladığı Türkiye'nin toprak bütünlüğünü parçalayacak bir Ermeni devleti kurma ütopyasının da hülyasının peşinden koşmakta ısrarlı.

Zaten bu ütopyasını simgelemek için Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuki temellerini kuran anlaşmanın imzalandığı kenti, bu anlaşmaya imzasını atan İsmet Paşa'nın katıldığı oteli seçtiği apaçık ortada.

Nitekim önceki gün basına yaptığı açıklamada, Lozan'ın bilerek seçtiğini, çünkü Lozan'ın Quchy kıyısındaki otellerin Ermeni halkının ulusal haklarını inkâr eden anlaşmaların ve görüşmelerin yapıldığı yerler olduğunu söylemişti.

Şimdi Quchy'deki otellere önceki günden başlayarak Ermeni entellektüelleri ve işadamları yayılıyor. Bunlar Ermeni Dünya Kongresi'nin delegeleri. Anlaşıldığına göre, kongrenin finansmanı da özellikle ABD'deki Ermeni işadamlarının katkılarıyla sağlanmış. Dün buradaki bir yerel gazete, **"Ermeniler Lozan'da: Terorizme bir çözüm mü?"** başlığını atmıştı. Katılanların görüntüsüne bakılırsa, bunlar terorizme karşı olan Ermeniler. Ama kongrenin düzenleyicisi Papaz Karnusyan, daha birkaç gün önce terorizme karşı olduğunu söylerken, **"1976'da ASALA eylemlerine başlamadan önce dünyada herkes Ermeni davasından habersizdi"** diyerek, bir eliyle de terorizmin kanlı eline uzanmıştı.

Bu durumda Lozan anlaşmasının 60. yıldönümünde Le Beau Rivage'de düzenlenen Ermeni Dünya Kongresi Batılı çevrelerinin ya saflıkla, ya da görmek istedikleri türden terorizme karşı bir çözüm mü olacak, yoksa terorizmi daha da özendirecek ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüne karşı haince emelleri besleyecek sonuçlar mı verecek, bunu önümüzdeki hafta başına kadar Lozan'da izleyeceğiz.

Tabii eğer kongreye gölgesini düşüren ASALA, Lozan'da yeni bir kanlı eylem daha sahneye koymazsa.

Enflasyonun Yeni Kurbanı: Sol Partiler

ERGUN BALCI / *21 Temmuz 1983*

1970'li yıllarda iki büyük *'Petrol şokunun'* yol açtığı enflasyonun Batı dünyasında önde gelen kurbanları kuşkusuz dar ve sabit gelirli kitlelerdi. Ama enflasyon batıda bir kurban daha aldı: Sol partiler.

Nitekim Federal Almanya ile İngiltere'de bu yıl yapılan seçimlerde Sosyal Demokrat ve İşçi Partileri ağır yenilgiye uğrarken ABD'de 1980'de yapılan başkanlık seçimlerinde Amerikan standartlarına göre hiç olmazsa Cumhuriyetçilerin solunda sayılan Demokrat Parti bozguna uğradı.

Federal Almanya'da mart ayında yapılan seçimlerde Sosyal Demokrat Parti; Hıristiyan Demokratlar karşısında oyların ancak % 38'ini topladı. Bu, 1961'den bu yana en düşük orandı. Ingiltere seçimlerinde ise Işçi Partisi 48 yıldan bu yana en ağır yenilgisini alıyordu.

Öte yandan 1980'da yapılan başkanlık seçimlerinde, Demokrat Parti'nin oy oranı % 41'e düşmüştü.

Jimmy Carter, Helmut Schmidt ve 1979 seçimlerini Bayan Thatcher karşısında kaybeden İşçi Başbakan James Callaghan'ın bu yenilgilerinde en önemli rolü enflasyon oynamıştır. Margaret Thatcher'in Muhafazakâr Partisi'nin bu yıl yapılan seçimlerde İşçi Partisi'ne karşı ezici zafer kazanmasını sağlayan en önemli etken de yine enflasyona karşı yürütülen başarılı mücadele idi.

Enflasyon Batı Avrupa'da sadece İngiltere ile Federal Almanya'daki sol partileri yıpratmadı. Yaşlı kıtada daha bir dizi ülkede sol partiler bu canavarın kurbanı oldular. Nitekim geçtiğimiz yıl eylül ayında Danimarka'da iktidara 80 yıldır ilk kez Muhafazakârlar gelirken, Hollanda'da kasım ayında Merkez Sağ koalisyonu kuruldu. Belçika'da 1981 aralığından, Lüksemburg'da ise 1979'dan beri iktidarda Merkez Sağ hükümetler var. Danimarka'nın Muhafazakâr Başbakanı Paul Schluter'le Hollanda'nın Hıristiyan Demokrat Başbakanı Raul Lubbers, geçtiğimiz yıldan bu yana enflasyona karşı :emerleri sıkma programı uyguluyorlar. Belçika'da Başbakan Wilfried Martens, iktidara geldikten sonra ilk iş olarak kamu harcamalarında kısıntı yaptı.

Bu noktada, *"Avrupa'nın güneyinde Yunanistan, Fransa ve İspanya'da Sosyalistler iktidarda"* denebilir.

Fransa, Yunanistan ve İspanya'daki sosyalist partilerin, adlarının dışında, fazla bir Sosyalist yanlarının kaldığını sanmıyoruz.

François Mitterrand, bir yıllık Keynes'çi denemeden sonra, sağcı Başbakan Margaret Thatcher'in sıkı para politikasına dönmüştür. Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu, millileştirme programlarını rafa kaldırmasının yanı sıra, işçilerin grev hakkını kısıtlayan yasa çıkartmıştır. İspanya Başbaka-

nı Felipe Gonzalez'in ekonomik programı ise. *"Ilımlı Sosyal Demokrat"* olarak nitelenmektedir.

En büyük kaygıları enflasyon olan üç başbakan da bu tehlike karşısında giderek sağa kaymakta ve Muhafazakâr meslektaşlarının uyguladıkları politikalara yönelmektedirler. Bu yola yöneldikleri oranda da kendi tabanlarını yitirip yıpranmaktadırlar.

Genellikle bunalım dönemlerinin partileri olan sol partiler, enflasyona karşı savaşta neden başarılı olamıyor? Ya da başarılı olmak için sağa kaymak zorunda kalıyorlar?

Çünkü ekonomik bunalım, radikal önlemleri, diğer bir deyişle acı ilacı gerektirir. Bu önlemler, sol ya da sağ nitelikli olabilir. Ne var ki, Avrupa'da güçlü orta sınıf, sosyalist partilerin radikal programlar uygulamalarını engellemektedir. İşçi sınıfının, orta sınıf karşısında azınlıkta kaldığı yaşlı katıda, orta sınıfı ürkütmekten çekinen sosyalist partiler ya herkese her şey vaat ederek ve bu vaadi tutmaya çalışarak iktidarda kalmaya çabalamakta, ya da bir süre sonra sağcı politikalara yönelmek zorunda kalmaktadırlar.

Birinci halde enflasyon azarak, ekonomik bunalım ağırlaşmakta. İkinci durum ise, Sosyalist Partilerin tabanlarını yitirip yıpranmasına yol açmaktadır. Fransa'da Mitterrand, Yunanistan'da ise Papandreu denemeleri sanırız bu olgunun somut örneklerini oluşturmaktadır.

Özetle, Batı Avrupa'da enflasyonun yol açtığı ilginç bir gelişme olarak bulanımları çözme görevinin sol partilerden sağ partilere geçtiği gözleniyor. Kitleler bunca işsizliğe karşın oylarını sağ partilere veriyorlar.

Ama belki de sağın başarısından çok, solun çaresizliğinden ötürü.

İsviçre'den Türkiye'ye Yansıyan

21 Temmuz 1983

Dünya Ermeniler Kongresi dün İsviçre'nin Lozan kentinde toplandı. Bu toplantının altyapısını kilise örgütlerinin oluşturduğu ilk gelen haberler arasındadır. Ne var ki Lozan'daki toplantıyı dinsel amaçlı bir olay diye nitelemek yanlışlık olur. Rum Ortodoks Kilisesi gibi Ermeni Gregoryen Kilisesi de tümüyle siyasallaşmış bir işlevin örgütü durumuna dönüşmüştür. Merkezi Beyrut yakınlarında Antelies'ta bulunan kilisenin başkanı Katoligos Karek'in aynı zamanda Dünya Kiliseler Konseyi İkinci başkanıdır ve "Anadolu'da Ermenistan Devleti" davasının takipçisidir. En başta Fransa ve ABD olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Ermenileri örgütleyip bütünleştiren ve yöneten "cemaat ruhu" kilisede somutlaşmaktadır.

Oyle görülüyor ki çağımızda bir yandan İslam Dünyası dinsel temele dayalı politikalarla dünya siyasetine ağırlığını koyarken öte yandan Katoliklerin Vatikan'ıyla birlikte Musevi sinagogları. Gregoryen ve Ortadoks Kiliseleri de uluslararası arenada savaşmayı yeğlemektedirler.

Bu gerçeklik Ermeni terörü olgusuna daha realist biçimde yaklaşmamızı sağlamalıdır. Ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kıbrıs'ta Rum, Filistin'de Yahudi eylemleri terörle başlamışlardır. Terör daha derindeki bir siyasetin yüzeye vuran şiddet eylemidir. Ermeni terörünün kökenlerini ise yalnız dünyadaki Ermeni topluluklarının ve örgütlerinin değil, daha arkadaki güçlerin de uzantıları olarak değerlendirebiliriz.

Ermeni terörü bu arada epeyce yol almıştır ve dün Lozan'da toplanan Dünya Ermenileri Kongresi "Lozan mı, Sevr mi?" sorusunu bütün dünyaya yansıtmak amacını gütmektedir.

İsviçre'deki Lozan kentinden Anadolu'ya yansıyan bir istek olarak siyasetlerini ortaya koyanların ardındaki "güçler ortaklığı"nı Ankara yerinde ve zamanında saptamalıdır. Terörü onaylamayan ya da onaylamaz gibi görünen dış Ermeni örgütlerinin Anadolu'ya dönük Ermenistan düşlemelerini temel bir siyaset niteliğine dönüştürdüklerini ve bu siyaseti NATO üyelerinin topraklarında geliştirdiklerini görmek zamanı acaba gelmemiş midir?

* * *

Bir garip oyun

ALİ SİRMEN — *22 Temmuz 1983*

Yunanistan Başbakanı sonunda isteğine erdi ve bir taşla iki kuşu birden vuruverdi. Andreas Papandreu bir yandan Washington ile Atina arasında büyük çekişme konusu olan üsler sorununu çözerken, öte yandan da Türkiye ile arasındaki sorunları bu anlaşma ile tescil ettiriverdi.

Atina ile Washington arasındaki üsler sorununun, iki tarafın da isteklerine bir ölçüde de olsa yanıt getirebilecek şekilde çözüleceğinden kimsenin kuşkusu yoktu. Türkiye açısından asıl ilgi çeken nokta, Yunanistan'ın Ege ile öbür sorunlarda, bu anlaşmayı ne ölçüde Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanabileceğiydi.

Doğrusu istenirse, Papandreu isteğinin en alt düzeyinde bile olsa, bu girişiminde başarı kazanmış ve bir taşla iki kuşu vurmuştur. Andreas Papandreu'nun, tüm seçim propagandasına karşın, gerçekte Amerikan üslerinin bir süre daha ülkesinde kalmasına yandaş değilse bile, razı olduğu bilinmekteydi. Yunanistan Başbakanı, seçim propagandası sırasındaki çıkışlarının gerçekçi olmadığını, o sırada değilse bile, daha sonra anladığı bilinen bir gerçektir. Bu durumda, Papandreu üsler sorununu Washington'a çok ters gelmeyecek bir formül

çerçevesinde çözmeye çoktan razıydı.

Ne var ki, Papandreu bu çözüme ulaşırken, önce kendi kamuoyunu, sonra da partisi içindeki köktencileri tatmin etmek zorundaydı. Bu noktada, Papandreu politikasının uygulamada en kolay, özde ise en sakıncalı sığınağına koşmuş ve yine *"Türk tehdidini"* ileri sürmüştür.

Bu konuda çok yazılıp çizildiği için yine aynı noktaya dönmeyeceğiz. Yalnız bir nokta var ki, onun üzerinde durmak zorunludur sanırız. ABD yönetimi, Atina'ya, üsler anlaşması karşılığında dolaylı da da olsa bir güvence vermiş bulunmaktadır. Bu güvence, ABD Kongresi'nin yardıma ilişkin, 1961 ve 1978 tarihli kararlarına atıf biçimde somutlaşmıştır.

Ayrıntılarına inmeden özetlemek gerekirse, sözü edilen atıf, Türkiye'ye yapılan yardımda 7/10 oranının gözetilmesinden başka, Ankara'nın aldığı silahların, *"yardım gayeleri dışında kullanılmaması"* koşulu ve bunun yanı sıra Kıbrıs'taki gelişmelere bakılması kısıtlamasını getirmektedir.

Sözü edilen koşulların Ankara tarafından kabul edilemez olduğunu belirtmeye gerek yoktur. Nitekim Ankara bu konudaki görüşlerini tüm açıklığıyla dile getirmiş bulunmaktadır. Ancak sözü edilen olayın, Ankara'da çok yaygın olan bir kanıyı bir kez daha yerle bir ettiğini vurgulamak isteriz.

Daha önce de çok kez belirttiğimiz gibi, *"Kongre bize karşı, ama yönetim de bizden yana"* görüşlerinin hiçbir dayanağı yoktur. Çünkü ilişkiler devletten devlete yürümektedir. Bir devletin herhangi bir konudaki yetkili organının kararı o devletin kararıdır. Karşıdaki devlet, söz konusu kararın, söz konusu devletin hangi iç ilişkilerinin, ya da hangi iç çelişkilerinin ürünü olduğunu düşünmek durumunda değildir. Nitekim Türk Dışişleri'nin son kararı da bu gerçeğin kavrandığının bir kanıtıdır. Bu garip karar, ayrıca NATO'nun özünü de zedelemektedir.

Bir NATO üyesinin, dolaylı da olsa, bir başka NATO üyesine, bir üçüncü üyeye karşı güvence vermesi, bu paktın temelinde bir bozukluk olduğunu göstermektedir.

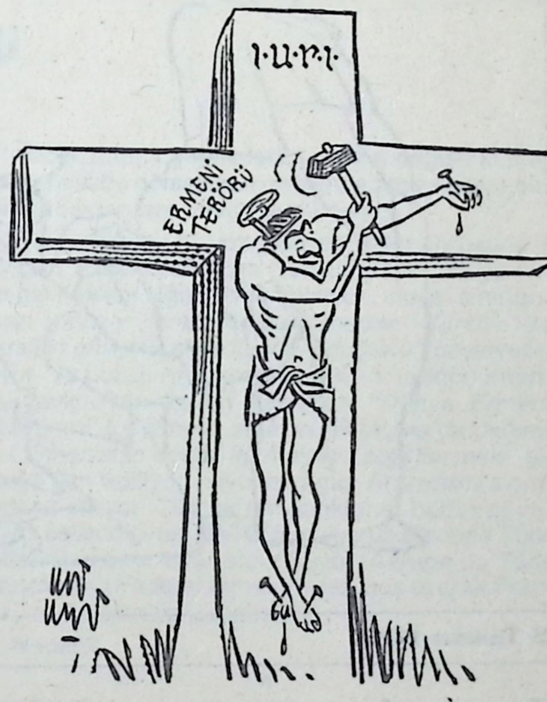
Bu durumda yapılacak olan nedir? Türkiye NATO ile ilişkilerini yeni bir gerginlik noktasına vardırmalı mıdır? Ankara, Atina ile varılan aşamadan daha ötede bir soğuk savaşı arttırmalı mıdır?

Uluslararası ilişkilerimizin bugün içinde bulunduğu durumda ve Türkiye'nin yaşadığı geçiş döneminde bu tür çıkışların, Papandreu'nun amaçları doğrultusunda bir koz oluşturacağı kanısındayız. Yukarıda ortaya attığımız sorularla ilgili temeldeki tüm görüşleri saklı tutmakla birlikte, bugün için, çok soğukkanlı bir yol izlemenin ilişkileri koparıp zedelemeden, ama dirençle doğacak sorunları vurgulamanın yerinde olduğu kanısındayız.

Unutmamak gerekir ki, Papandreu'nun garip oyununun başarısı Türkiye'nin de aynı dalga uzunluğuna girmesine bağlıdır. Yine unutmamalıyız ki, bu oyuna düşmemek için çaba harcarken, gösterilebilecek her teslimiyet belirtisi, eninde sonunda dönüp dolaşıp bir kez daha ulusal çıkarlarımızla çatışacaktır.

Çözüm soğukkanlı, kararlı, dirençli, sorumlu bir davranış çizgisindedir. Bu çizgi, bıçak sırtı gibi incedir.

Öyledir, politikada çözümler çoğu zaman bıçak sırtı gibi incedir.

23 Temmuz 1983

Bir Devlet Sorunu

23 Temmuz 1983

Fransa'da Orly toplu cinayetinin katilleri yakalanmıştır. Ermeni teröristlerin ele geçirilmesi ve katillerin adalet karşısına çıkarılması olumlu bir gelişmedir. Ne var ki bu gelişme kimseyi yanılgıya düşürmemelidir. Ermeni katiller, bütün yargılamaları, davalarını duyurmak için bir propaganda aracı gibi kullanmaktadırlar. Ermeni davası katillerin cezalandırılması ile noktalanacak çeşitten değildir. Ve yeni boyutlarını şimdiden hazırlamıştır.

Unutmamalıdır ki Filistin'de Yahudiler ve Kıbrıs'ta Rumlar, İngiliz polisine ve askerine karşı terörle işe başlamış, bu yöntemi uzun süre kullandıktan sonra amaçlarını yerleşik bir siyasete dönüştürmüşlerdir. Batı'da başta Fransa olmak üzere çoğu devletin teröre karşı olmakla birlikte, Türkiye'ye yönelik Ermeni istekleri konusunda alacakları tutum meraka

değerdir. Ola ki Batı ülkeleri, demokrasiden söz açarak her türlü fikrin kendi toplumlarında örgütlenebileceğini ileri sürebilirler. Ve bu savunmanın şemsiyesini kullanmayı yeğleyebilirler.

Nitekim, bugünlerde İsviçrede Dünya Ermeni Kongresi yapılmaktadır. Bu Kongre'nin amacı, Anadolu'da Türkiye Cumhuriyeti'nin toprakları üzerinde bir Ermenistan devleti kurmak için bütün dünya Ermenilerini örgütlemektir. NATO ülkelerinde (Başta ABD ile Fransa) aynı amaçla açık çalışmalar yapıldığını dünya basını her gün yazıyor.

Devletler hukukuna göre, böyle bir olayın anlamı nedir? Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlığına kasteden bir siyasanın İsviçre'de açık seçik örgüt çalışması yapması olası mıdır? Devletler hukukuna ve diplomasi kurallarına göre böyle bir durumda Türkiye'nin hakları ve yaptırım gücü nelerdir? Öyle sanıyoruz ki, bu soruların yanıtlarını aramanın ve eyleme geçmenin zamanı gelmiştir.

Dışişleri Bakanı İlter Türkmen, Brüksel'de şehit edilen Dursun Aksoy'un cenaze töreninde yaptığı konuşmada, dış dünyadaki Ermenilerin Türkiye'ye yönelik tutumlarına değinerek, "Bu çılgınlığa ortak olmaya heveslenen bazı ülkeler, Türkiye'nin kendilerine çok daha ağır zararlar verebileceğini bilmelidirler" demiştir.

Kamuoyu, Ankara'nın ciddi girişimlerini bekliyor.

* * *

25 Temmuz 1983

Lozan'ın 60'ıncı Yıldönümü

Lozan Antlaşması'nın 60'ıncı yıldönümünü biraz ders biraz da acı verici olaylarla birlikte yaşıyoruz.

Herşeyden önce genç kuşaklar gazetelere yansıyan güncel olaylarla Lozan Antlaşması'nın ne demek olduğunu anlıyorlar; yaşlı kuşaklar Lozan Antlaşması'nı "zafer" değil "hezimet" olarak çarpıtmaya çalışan antikemalist çevrelerin geçmiş yıllardaki çabalarını acı bir gülümsemeyle anıyorlar; sağduyu sahipleri Lozan Antlaşması'ndaki temellerin ne kadar sağlam biçimde atıldığını düşünüyorlar.

Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana geçerliliğini yitirmeyen antlaşmaların başında Lozan gelir. Bu sonucu İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmakla sağlayabildik.

Ne var ki kıyısından köşesinden de olsa, Lozan Antlaşması'nı kemirmek isteyen bazı dış çevrelerin 1970'lerden bu yana etkinliklerini arttırdıkları da izlenmektedir.

Bu arada, İsviçre'nin Lozan kentinde "Dünya Ermenileri Kongresi" yapılıyor; amaç açıklanıyor: "Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan devleti kurmak için dünyanın çeşitli ülkelerindeki Ermenileri örgütleyip eyleme katmak."

Kanlı cinayetlerle başlayan bu siyasetin terör dışında da gündeme getirilmesi için yurt dışındaki kimi güçlerin bundan böyle etkinliklerini yoğunlaştırmaları beklenebilir. Ancak bir üyesi olarak "Siyasal-askeri-ekonomik" örgütlenmeleri içinde bulunuğu-

muz Batı dünyasında Lozan Antlaşması'nı güçlendirecek ve koruyacak devletlerarası hukukun gelişmeleri de izlenmelidir.

70'li yıllarda Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı uzun çalışmalar ve çabalardan sonra olumlu bir sonuca ulaşmış 1 Ağustos 1975'te Helsinki'de bu konferansa katılan devletler bir belge imzalamışlardı. "Helsinki Sonuç Belgesi" diye anılan bu uluslararası antlaşmada Kıbrıs'ın, Yunanistan'ın, İsviçre'nin ve Batı dünyasındaki çoğu devletin imzaları bulunmaktadır.

Helsinki Sonuç Belgesi'nin "İçişlerine Karışmama" diye adlandırılan bölümünde şu kurala yer verilmiştir:

"Helsinki Sonuç Belgesi'ni imzalayan devletler tedhiş eylemlerine veya yıkıcı eylemlere ya da anlaşmaya katılan bir başka devletin rejiminin yıkılmasına yöneltilmiş diğer eylemlere doğrudan ve dolaylı yardımdan kaçınırlar."

Görüldüğü gibi Türkiye'nin statüsünü bozmak, Anayasada yazılı temel ilke olan bölünmez bütünlüğüne kasdetmek için düzenlenen eylemlere "doğrudan veya dolaylı yardım" Helsinki Sonuç Belgesi'ne aykırı düşmektedir. Oysa en başta İsviçre olmak üzere Batılı ülkeler bu kuralı unutmuşa benziyorlar.

Acaba Avrupalı dostlarımıza yürürlükteki antlaşmaların yükümlülüklerini anımsatmakta neden duraksıyoruz?

Helsinki Sonuç Belgesi'ni, Lozan Antlaşması'nı sağlamlaştıran ve koruyan tarihsel bir belge olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü bu belgenin temel ilkelerinde ve somut maddelerinde Atatürk Türkiye'sine yararı dokunacak bir dizi madde sıralanmıştır.

60 yıl önceki Lozan, 1975'teki Helsinki Sonuç Belgesi'nde tazelenmiş ve güvenceye bağlanmıştır. Çünkü Lozan Antlaşması, geriye dönük değil, geleceğe yönelik bir dünya anlayışıyla düzenlenmiştir.

ABD'nin Yeni Ambargosu

İLHAN SELÇUK/*24 Temmuz 1983*

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'deki kimi çevreler, Gazi Mustafa Kemal'in *"kendine güven"* felsefesinden uzaklaşmış; Atatürk'ün dış ilişkilerde kurduğu *"denge"* politikasını yadsımış; ülkenin varlığını yalnız *"Pax Americana"* çerçevesi içinde düşünmeye başlamıştır.

Ulusal Bağımsızlık Savaşımızdan önce de bu tür yaklaşımlara bel bağlayanlar eksik değildi. Atatürk'ün büyük *"Söylev"*inde çarpıcı biçimde belirttiği gibi ülkemizin geleceğine dönük üç görüş gündemdeydi: 1) *İngiliz Muhipleri* (ki bunlar arasında Padişah Vahdettin de bulunuyordu) uşaklıktan gayri bilinç taşımayanlardı. 2) *Amerikan güdümcüleri* (mandacıları) Türk ulusunun tek başına varlığını koruyup kendi kendisini yöneteceğine inanmayan ve *"İstiklâl-i tam"*ı düşlem gibi gören kişilerdi (ki bunların arasında Mustafa Kemal Paşa'ya inanıp, bağımsızlık savaşına katılanlar çoğunluktur.)

3) *Kemalistler* ise başlangıçtan beri ödünsüz olarak tek görüşü savunuyorlardı:

Ya istiklâl, ya ölüm!

Atatürk, Amerikan güdümcülüğüne bel bağlamış olanları Sivas Kongresi'nde yola getirmek için az çaba göstermemiştir. Tam bağımsızlık felsefesi Atatürk'ün benliğiyle tüm yaşamında özdeşleşmiş, karakteri olmuştur.

★

Ne var ki İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra *Amerikancılık* yeniden hortladı; ABD ile dostluk ve dayanışma kavramlarını *"ast-üst ilişkileri"* gibi yorumlayan politikacılar etkinleştiler; Kemalist mantığı bozdular; dış ilişkileri *"tek dost - tek düşman"* kalıbının soyutlamasına bağladılar; bir *"süper devlet"*'in şemsiyesi olmadan Türkiye'nin yaşayamayacağını ve Türk ulusunun varlığını koruyamayacağını ileri sürenler çoğaldı. Bu görüşe karşı çıkan gerçek Atatürkçüler suçlu sayıldılar.

Ancak dünya gerçekleri öylesine değişti ki dün düşlerimizde görsek inanamayacağımız olaylar birbiri ardından sorunlaşmaya başladı.

Çevremize bir göz attığımızda neler görüyoruz? Bugün Yunanistan, Ege Denizi'ndeki Türkiye'nin doğal hakkını çiğnemeye kalkıyor, ulusal sınırlarımızı zorluyor. İsrail, hiç çekinmeden *"Türkiye'nin İsrail'in güvenlik alanı içinde olduğunu"* söyleyebiliyor. Ve Lozan Antlaşmasının 60'ıncı yıldönümünde İsviçre'nin Lozan kentinde *"Dünya Ermeni Kongresi"* toplanıyor; amacın *"Anadolu'da bağımsız Ermenistan devleti kurmak için örgütlenmek"* olduğu ilan ediliyor; Siyonizm gibi Araratizm akımı ortaya atılıyor. Tüm sorumluluklarını bütün ağırlığıyla üstlendiğimiz NATO'nun üye ülkelerinde Türk görevlileri birer birer öldürülüyor. Avrupa'da Türk düşmanlığı Federal Almanya'dan başlayarak Fransa'ya, Belçika'ya buşalıyor.

Neden?

★

Bütün dünyayı düşman gibi görmek illetinden kuşkusuz kendimizi korumalıyız. 1919 yılında Batılı büyük devletler, Türklüğü ortadan kaldırmaya kararlıyken bile Mustafa Kemal Paşa böyle bir yanılgıya düşmedi. Emperyalizmin ağa babaları o dönemde açıkça söylüyorlardı:

"—Türkler Avrupa'dan kovulmalıdır; bu ilkel halka hayat hakkı verilmemelidir."

Ne var ki Atatürk *"Uygar Batı"* ile *"Emperyalist Batı"*nın içiçe yaşadığını bilen insandı. *"Batıya karşın Batıcılık"* ilkesini bu mantıkla oluşturmuş ve *"çağdaş uygarlık"* deyimini böylece benimsemiştir. Batı'nın Türkiye'ye yönelik tarihsel yaklaşımını her boyutuyla saptayarak Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş, o dönemin dünyasında onurlu yerine kavuşturmuştur.

★

Bu mirası koruyabilmek, çağdaş bilincin aydınlığını özümsemekle gerçekleşebilir.

Bugün şu gerçek artık adamakıllı aydınlanıyor. Amerika, Ortadoğu'daki çıkarları açısından *"Yunanistan-İsrail"* parantezi arasında *"güçlü bir Türkiye"* istemiyor.

Bu gerçeği görmemek için kör olmak gerekir. ABD'de kimi çevreler *"güçlü Türkiye"* edebiyatı yapsalar bile İsrail ile Yunanistan'ın ağırlıkları böyle bir yönelişi engelleyecektir. İsrail, *"Müslüman Türkiye'*nin Ortadoğu'da kuvvetlenmesini *"Siyonizm* için korkulu düş saymaktadır. *Pan Hellenist* Yunanistan, ABD ile imzaladığı yeni anlaşmaya *Türkiye'ye yönelik silah ambargosu* koydurtabilmiştir.

Bilmem ki gözlerimizin açılması için daha ne gerekiyor?

Ermenilerin birleşme kongresi birleşme değil dağınıklık getirdi

CENGİZ ÇANDAR / *24 Temmuz 1983*

LOZAN — Ermenilerin BM ve dünya devletleri tarafından tanınacak bir örgüt yaratmak amacıyla topladıkları Dünya Kongresi, değişik eğilimlerden Ermenileri tek bir örgüt çatısı altında birleştirebilmek bir yana ciddi bir parçalanma içinde. Bir Ermeni delege bize, **"Çok bölünmüş olduğumuzu biliyordum. Fakat bu kadarını tahmin etmiyordum"** dedi. Ermeni Dünya Kongresi bugün sona erecek. Ne elde edip edemediği, Ermeniler arasında ne sağlayıp sağlayamayacağı ya da daha doğrusu Ermenilerin ne denli parçalandıkları bugün belli olacak.

Zaten değişik görüşlerde olan Ermeniler arasında ayrılıklar iki nokta üzerinde odaklaşıyor:

1. Sovyetler Birliği'ne takınılacak tavır. Sovyet Ermenistan'ına bakış;

2. Terörün değerlendirilmesi, teröre karşı izlenecek tutum.

Kongrenin önceki günkü oturumunda Cumhuriyet muhabirinin Karnusyan'a yönelttiği **"Bir an için Türkiye'nin Ermenilerle diyaloğa girmeyi kabul ettiğini varsayarsak gizli ve açık örgütler arasında paramparça durumdaki Ermeniler arasında kimi muhatap alacaktır?"** sorusu Ermeni Kongresi'nin en duyarlı noktasına bırakılmış "bir saatli bomba" biçiminde yorumlanıyor. Bu niteleme bazı Ermeni delegelere ait. Bilindiği gibi Karnusyan buna, **"Sovyet Ermenistanı'nı. Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı, Ermeniler adına görüşebilir"** yanıtını vermişti. Bu yanıt üzerine Fransa'dan gelen genç Ermenilerin oluşturduğu **"Resistance Grubu"** protesto mahiyetinde salonu terk etti. **"Resistance Grubu"** ASALA'dan kopan Ara Toranyan'ın Ermeni Ulusal Hareketi isimli örgütü içinde bulunuyordu. Ancak, bu grup Ara Toranyan'ı fazla Sovyet yanlısı görerek **"Ermeni Ulusal Hareketi"** adlı örgütten ayrılmış ve Resistance Grubu'nu kurmuştu. Bu grup Sovyetler Birliği'ne Türkiye ile aynı ölçüde karşı. Sovyet Ermenistanı topraklarını da **"işgal altındaki topraklar"** olarak nitelendiriyorlar.

Karnusyan'ın, Erivan hükümetini Ermenilerin temsilcisi olarak gösteren yanıtı, buradaki kongrenin finansmanında önemli rol oynayan ABD'li işadamlarını da kızdırdı. Bunların tepkisinden ürken Karnusyan, basın toplantısının dağılmasından sonra, toplantıya katılanları bir açıklama yapmak üzere tekrar içeriye davet etti. Bu sırada otel koridorlarında Ermeni delegelerin hararetli tartışmalara tutuştukları görülüyordu. Karnusyan'ın **"Erivan Hükümeti'nin Ermenileri temsil edeceğine ilişkin sözlerinin yanlış anlaşılabileceği"** gerekçesi ile yaptığı düzeltme de bu kez kongrenin Ermenileri temsil edecek bir örgüt kurma iddiasıyla çalışmalarını sürdürdüğünü söylemesi, yani Erivan ile ilgili sözleri üzerine soru işareti düşülmesi, bu kongreye iştirak eden **ASALA** militanları ile **"Ara Toranyan Grubu"**'nun üyelerini rahatsız etti. Dünkü İsviçre basını Karnusyan'ın ve onun şahsında kongrenin düştüğü bu açmazı vurgulayan yazılarla doluydu.

TERÖR KONUSU

Buna ek olarak terör konusu da kongreyi parçalayan ikinci önemli nokta. Kongre açılmadan önce Karnusyan art arda demeçler vererek terörü kınıyor, terör dışında siyasi ve diplomatik yollar arayacak bir örgüt oluşturulacağını açıklıyordu. Ancak kongrenin birinci gününden itibaren sürekli **ASALA**'ya ve **ASALA**'nın kişiliğinde teröre paslar veriyor. Bu paslar bir kısım delegenin tepkisini çekmiş durumda. Esasen bu konuda kongreye tam bir kavram kargaşası egemen. **ASALA**'cılar terörü kutsuyor. Buna karşılık Toranyan Grubu ve bir kısım delege, **"kör terör"**e karşı çıkıyor, fakat Türk diplomatlarına ve Türk hedeflerine karşı terörü onaylıyor. Bir başka kesim ise teröre toptan karşı. Sonuç olarak kongre, **"terör"**, **"kör terör"**, **"silahlı mücadele"**, **"şiddet"** gibi kavramların bulanıklığının yarattığı kısır ve bitmez tükenmez tartışmalar içinde.

ÇAPSIZ KARNUSYAN

Lozan'da toplanan Ermeni Dünya Kongresi büyük iddialarla ortaya atılan **James Karnusyan**'ın çapsızlığını da gözler önüne serdi. İsviçre'nin Gstaad kentinde önemsiz bir Evangelist papazı olan Lübnan doğumlu Karnusyan belki bir ikinci **Pier Lermite** olma hevesinde idi ama, ufku İsviçre'nin Gstaad şehrinin sınırlarını aşabilecek çapta olmadığını burada ortaya koydu. Hiçbir şeye hâkim değil. Genç kuşağı kaybetmemek için **ASALA** terörünü tümüyle reddetmekten kaçınıyor. Daha önceki açıklamalara gölge düşürüyor. Bir yandan Türkiye'ye diyalog öneriyor, bir yandan da Ermeniler ve Türkiye arasında Yahudiler ve Naziler benzetmesi yaparak en basit siyasi esneklikten yoksun gözüküyor.

Tezleri de bölünmeyi giderecek cinsten değil. Tersine parçalanmayı derinleştirecek türden. Gözünü Türkiye topraklarına dikmiş, **"Hedef Batı Ermenistan'ı kurtarmaktır"** diyor. Sovyetler'e tek laf yok. Oysa, Sovyetler Ermenistanı'nı işgal altındaki toprakları olarak gören birçok Ermeni var. Karnusyan bunları kaybetmemek için bu sefer komünist olmadığını, komünizme karşı olduğunu ilan ediyor. Kısacası karmakarışık bir kafa yapısını sergiliyor. İs-

viçre basını da artık Karnusyan'ın bu dalgalanmalarını farketmiş durumda.

Dünkü İsviçre gazeteleri kongreye ve Karnusyan'ın Sovyetler ve terör konularındaki açmaz içindeki, çelişkili tutumuna geniş yer ayırdılar. **"Tribun de Geneve"** gazetesi manşette, **"Le Kongre Des Armanian: Malaise et Confation (rahatsızlık ve karışıklık)** başlığı ile Kongre'nin içine düştüğü parçalanmayı geniş bir biçimde işleyen bir haber verdi.

"Le Matin Tribun" gazetesi, **"Deuxieme Congres Mondial Armanian Aitation at Contution"** başlığı altında, Türk gazetecilerine yapılan müdahalelerin fotoğraflarının da yer aldığı haberinde, Karnusyan'ın Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti ile ilgili sözlerinin bazı delegelerin öfkesine neden olduğunu bildiren bir haber yayınladı. Gazetenin başlığındaki ajitasyondan da Türk gazetecilerine yapılan müdahalenin anlaşılması gerektiği haberde yer aldı.

"24 Heures" gazetesi, **"Congre Armenian su beau riage: Les Ombres d'Orly et D'Erivan"** (Ermeni Kongresinde Orly ve Erivan'ın gölgesi) başlığı altında 5 sütunluk sayfasının tümünü kapsayan üç sütunda Türk gazetecileriyle Ermeni delegelerinin tartışmasını gösteren bir fotoğrafın basılmış bulunduğu haberinde kongrenin Orly'deki terör eyleminin ve Erivan'a karşı takınılacak tutumun yarattığı parçalanmayı anlatan bir yazıya yer verdi. Yazının girişi siyah dizilmiş uzun bir paragraf Cumhuriyet muhabirinin sorusuyla ve buna **James Karnusyan**'ın verdiği yanıtla ve bu yanıtın kongrede neden olduğu çalkantının anlatımı ile başlıyordu.

Sonuç öyle görünüyor ki. Ermeni Kongresi Ermenilerin birleşmesinden çok, parçalanmasını belgeleyecek. Kongrenin kapanış gününde, bugün Ermeni Dünya Kongresi büyük bir ihtimalle **"Dağ fare doğurmuş"** olarak bitecek.

BABAM NURULLAH ATAÇ
Meral Tolluoğlu
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul. 100 Lira

Cumhuriyet

DEĞİŞEN DÜNYA DEĞİŞEN DİL
Prof. Macit Gökberk
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul, 150 Lira.

60. Yıl Sayı: 21158 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 24 Temmuz 1983 Pazar

Evren: 14 parti kurulacağı hayalimizden geçmiyordu

Cumhurbaşkanı, bazı kimselerin seçime girmek amacıyla değil, daha önce kurulmuş partilere yanaşarak liste başı olmak amacıyla parti kurduklarını söyledi, "Arabanın tekerleğine çomak sokanlar vardır, birlik ve beraberliğimizi kaybetmezsek bu kötülüklerin üstesinden geliriz" dedi.

IŞIK KANSU

KIRŞEHİR— Cumhurbaşkanı Kenan Evren, "Çok partiye bağlı cihetlaşacak kadrolara tahammülümüz yoktur" dedi. Evren dün Kırşehir'de yaptığı konuşmada, seçimlerin bir an önce yapılabilmesi için 1984 ilkbaharı yerine 1983 sonbaharını tercih ettiklerini belirtti ve, "İnanın bu kadar kısa süre içinde 14 partinin ortaya çıkacağını hayalimizden dahi geçirmedik" diye konuştu. Birlik ve beraberlik içinde olunduğu sürece bütün güçlüklerin yenilebileceğini belirten Evren, "Arabanın tekerleğine çomak sokanlar, bu yönetimin muvaffak olmaması, milletin refaha kavuşmaması için her türlü kötülüğü yapmaktan çekinmeyenler vardır. Ancak bunlara karşı tedbirlerimizi alırsak birlik ve beraberliğimizi kaybetmezsek bu kötülüklerin üstesinden geliriz" dedi.

Evren, incelemelerde bulunmak ve halka hitabetmek üzere Ankara'dan helikopterle dün saat 10.00'da Kırşehir'e geldi ve yurttaşların coşkun sevgi gösterileriyle karşılandı.

Ermenilerin birleşme kongresi birleşme değil dağınıklık getirdi

Karnusyan'ın Erivan Hükümeti'ni Ermenilerin temsilcisi olarak göstermesi Kongresi'nin finansmanını sağlayan ABD'li işadamlarını kızdırdı.

CENGİZ ÇANDAR

LOZAN — Ermeniler'in BM ve Dünya Devletleri tarafından tanınacak bir örgüt yaratmak amacıyla topladıkları Dünya Kongresi, değişik eğilimlerden Ermeniler'i tek bir örgüt çatısı altında birleştirebilmek bir yana ciddi bir parçalanma içinde. Bir Ermeni delege bize, "çok bölünmüş olduğumuzu biliyordum. Fakat bu kadarını tahmin etmiyordum" dedi. Ermeni Dünya Kongresi bugün sona erecek. Ne elde edip edemediği, Ermeniler arasında ne sağlayıp sağlayamayacağı ya da daha doğrusu Ermeniler'in ne denli parçalandıkları bugün belli olacak.

Zaten değişik görüşlerde olan Ermeniler arasındaki ayrılıklar iki nokta üzerinde odaklaşıyor:

1. Sovyetler Birliği'ne takınılacak tavır. Sovyet Ermenistan'ına bakış;

2. Terörün değerlendirilmesi, teröre karşı izlenecek tutum.

Kongrenin önceki günkü oturumunda Cumhuriyet muhabirinin Karnusyan'a yönelttiği "Bir an için Türkiye'nin Ermeniler'le diyaloğa girmeyi kabul ettiğini varsaysak gizli ve açık örgütler arasında ...

Ermeni Dünya ...

İSMET PAŞALI YILLAR
1953/1973

Paşa Uşak'ta konuşuyor: "..Uşağa üç kez geldiiim. Birincisiii düşman kuvvetlerinin başkumandanını esir alıp başkumandana götürmek üzere... İkincisiii geçen yıl. Geçen yıl düşman başkumandanını esir aldığım karargâhıma beni sokmak istemedileeer. Kafamdaki taşın izini hâlâaa muhafaza ediyoruuum. Bu üçüncü gelişim...!"

Bankalar kararnamesi

3 milyonu aşmayan mevduat sigorta edilecek

Kararname, kredilerin belli ellerde toplanmasına sınırlama getiriyor.

Ekonomi Servisi— Uzun süredir beklenmekte olan bankalarla ilgili kanun hükmündeki kararname sonunda cumartesi günkü Resmi Gazete'nin ikinci mükerrer sayısında yayınlanarak yürürlüğe girdi. 95 ana madde ve 10 geçici maddeden oluşan kararname bankaların kuruluşu, çalışma esasları ve yönetimi, el değiştirmeleri ve tasfiyeleriyle denetimleri konusunda önemli bazı hükümler getiriyor. Banka kredilerinin belli ellerde toplanmasını sınırlayacak bazı hükümler de içeren kararname ayrıca 3 milyona kadar olan tasarruf mevduatının sigortalanmasını öngörüyor.

Kanun gücünde kararnamenin getirdiği bazı önemli ilke ve esaslar şunlar:

• Bankalar en az 100 ortaklı anonim şirket olarak kurulacak.

(Arkası Sa. 11., Su. 3'de)

Kafaoğlu: İstanbul Bankası ve Hisarbank'ın durumu yakında belli olacak

ANKARA, (ANKA) — Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu, "Hisarbank ile İstanbul Bankası'nı bilerek tasfiye etmedim"

Seçim öncesinin hayatî soruları

ERBİL TUŞALP / *25 Temmuz 1983*

Türkiye'nin seçim öncesi döneminde önemli siyasal sorunlar var. Demokratik ortamın güven içinde yeniden kurulabilmesi için, biriken bu sorunların kısa sürede aşılması gerekiyor.

İç siyasal gelişmelerin ortaya koyduğu bu zorunluğun aşılabilmesi, siyasetle ilgili çevrelerde oluşan güncel soruların yanıtlanmasına bağlı.

Temmuz ayının son günlerinde, siyasal kulislerde oluşturulup piyasaya sürülen sorulara yanıt arayan kitlenin büyüklüğü tartışılmaz bir matematik gerçek.

34 aydır siyasetten uzak duran yaklaşık 21 milyonluk bir seçmen kitlesi var. 6 Kasımda ülkenin siyasal geleceğini belirleyecek bu insanlar, eskiye sünger çekme eğiliminin ilk işaretini anayasa oylamasında ver-

diler. Ancak yeni siyasal dönemin arifesinde sorularına yanıt bulmak da istiyorlar.

Saptamalara göre, çok partili demokratik yaşam öncesi, partili partisiz siyasetle ilgili tüm insanların yanıt aradığı sorular şöyle sıralanıyor:

• Seçimlere katılma hakkı kazanacak siyasi parti sayısı, yasaların öngördüğü biçimde sınırsız olacak mı? Seçime katılacak siyasi parti sayısı daha önceden mi belirlenecek, yoksa siyasi partiler, Anayasa deyişi ile, **"demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları"** olarak sayısal sınırlama dışında mı bırakılacak?

• Tüzelkişilik kazanan, ancak vetolar nedeniyle kurucu üyelerini tamamlayamayan siyasi partiler seçimlere katılabilecekler mi?

• Seçim takvimi belirlenen biçimiyle işleyecek mi? Yüksek Seçim Kurulu açıklanan seçim takvimi ile ilgili bir değişiklik kararı alabilecek mi?

VETO EDİLEN KURUCULAR

• Siyasi partilerin veto edilen kurucu üyeleri milletvekili adayı olabilecekler mi? Bu konuda yeni bir düzenleme yapılacak mı?

• Siyasi partilere kurucu olmalarında bir sakınca bulunmayan üyeler, milletvekili adayı olduklarında MGK'ce ikinci kez incelenecekler mi?

• Genel seçimlerden sonra vetoların gerekçesi kamuoyuna açıklanacak mı? Veto edilenlerin siyasi gelecekleri yeni sürelerle sınırlandırılacak mı?

• Veto edilen kurucu üyelerin eski görevlerine dönmeleri konusunda bir sakınca olup olmadığına ilişkin açıklama yapılacak mı?

• Ulusu hükümeti 6 Kasım genel seçimlerine dek görevde kalacak mı?

• Yeni demokratik dönemde Başbakan Ulusu ve hükümet üyelerinin siyasi partilerde görev almaları söz konusu mu?

• Çeşitli düzenlemelerle siyaset yapmaları izne bağlanan eski siyaset adamlarına getirilen kolaylıklar, seçimlere kadar aşama aşama devam ettirilecek mi?

• Siyasi Partiler Yasası'nın geçici 7. maddesinin uygulanması durumunda, seçimlere katılmış bir siyasi parti kapatılacak olursa ortaya çıkacak parlamento açığı nasıl doldurulacak?

• Seçimlerden önce Danışma Meclisi'nin hukuki varlığını sora erdirecek bir düzenlemeye gidilecek mi?

• Temelli kapatılmış Demokrat Parti üyelerinden bir kısmına siyaset yapma olanağı veren 91 numaralı MGK kararına benzer bir karar, kapatılan BTP'nin Danışma Meclisi kökenli 16 kurucu üyesi için de verilecek mi?

• Seçimlere katılacak partilerden yalnız bir tanesinin yüzde 10 barajını aşması durumunda parlamentonunu görünümü nasıl olacak?

• Genel seçimlerden önce Türk Silahlı Kuvvetleri'nde 30 ağustos 1983 tarihinde yapılması gereken ikinci kademe komuta değişiklikleri normal zamanında gerçekleştirilecek mi?

• Siyasi parti propaganda çalışmaları hangi tarihte, hangi ilkelerle başlatılacak? Progapanda ilkelerini MGK mı, yoksa Yüksek Seçim Kurulu mu belirleyecek?

• İlk milletvekili seçimi sonuçları ilan edilip TBMM Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçecek süre içinde Anayasa, Seçim ve Siyasi Partiler Yasası'nda değişiklik yapılması söz konusu mu?

Temmuz ayının son günlerinde, Türkiye'nin siyaset odağı Ankara'da akla gelen bu ve benzeri soruların yanıtları, bir anlamda, seçim güvencesi demek oluyor. Halkın bütününe verilmiş tek söz hakkı olan seçim, yasaların maddi güvencelerinden öte yorumsal güvenceler de gerektiriyor.

6 Kasımda sandıktan çıkan, ister 13, ister iki partili sonuç nasıl gerçekleşirse gerçekleşsin, Türkiye şimdeye dek yaşamadığı yepyeni bir siyasal biçimlenme dönemine girecek. Bu yeni dönemin, bir başka deyişle, demokrasiye yeniden geçişin en büyük güvencesi bir başka sorunun yanıtında aranıyor:

"Cumhurbaşkanı Kenan Evren, seçim öncesi, tüm partileri kucaklayan bir hakemlik görevi yürüteceğini halka ne zaman açıklayacak?"

SODEP'den, HP'ye, MDP'den, DY'ya kadar partiler, çok partili demokratik parlamenter rejimlerde seçimlerin ulusun iradesini gerçekten yansıtacak bir sınav olarak gerçekleşmesinin imkânını bu tür güvencelere bağlı görüyorlar.

Peki şu 24 Ocağı kim kurtaracak?

25 Temmuz 1983

Firma kurtarma operasyonlarının birbiri ardından gündeme geldiği son günlere insan, bizim şu anlı şanlı 24 Ocak kararlarını acaba kim kurtaracak diye düşünüyor.

Hangi kıstasa göre yapıldığı pek de belli olmayan kurtarma operasyonlarının 24 Ocak kararlarının temel felsefesine ve uygulama ilkelerine aykırı olduğu, bu kararların özüyle çeliştiği herhalde kolay yadsınmayacak bir gerçek. Bir yandan 24 Ocak kararlarını savunur görünürken, diğer yandan bu kararların beline kazmayı indirenler ne derlerse desinler bu böyle. Neden derseniz nedenleri sıralayalım:

24 Ocak uygulamasına şu ya da bu nedenle ayak uyduramamış firmaların devlet ya da zoraki banka desteğiyle kurtarılmaları, serbest piyasa kurallarına göre *"faul"* oluyor. Başarı sağlayamayan firmanın yerini başarı sağlayanın alması, batan firmalardan serbest kalan kaynakların yükselen, dışa açılabilen firmaların istifadesine sunulması, 24 Ocağın öngördüğü doğrultuda bir yapı değişikliğinin meydana gelmesi böylece önlenmiş oluyor. Tersine, banka sisteminin zorlanması da göze alınarak, 24 Ocağa uyum sağlayamayanlara destek sağlanıyor ve sırtları sıvazlanıyor. İyi ile kötüyü, yaşayacak firmayla batacak firmayı piyasa mekanizması değil, saha dışından verilen *"hakem kararları"* belirliyor ve insan ister istemez küme düşmenin gündeme geldiği liglerin son haftalarını hatırlıyor.

• Mali darboğaza giren firmaların sahiplerinin içeride ve dışarıda tüm kaynak potansiyellerini seferber ederek, gerekirse Özal'ın sembolik deyimiyle *"villalarını satarak"* kendi olanaklarıyla firmalarını kurtarma çabasını yoğunlaştırmaları bu yöntemle

önlenmiş oluyor. Gücüne ve Ankara'daki etkinliğe güvenen firma sahibi, kendi iç ve dış kaynaklarını, sonuna kadar seferber edip finans çevrelerinde kendi çabasıyla çözüm aramak yerine tüm ağırlığını yukarıdan kotarılacak kurtarma formülüne veriyor. Kendini bu tip bir operasyona layık olacak beceride, büyüklükte gören ve özel ilişkilerine güvenen her firma sahibi *"nasıl olsa bana da bir çözüm bulurlar"* rahatlığı içinde sorumsuzca işler yapmaktan geri durmuyor.

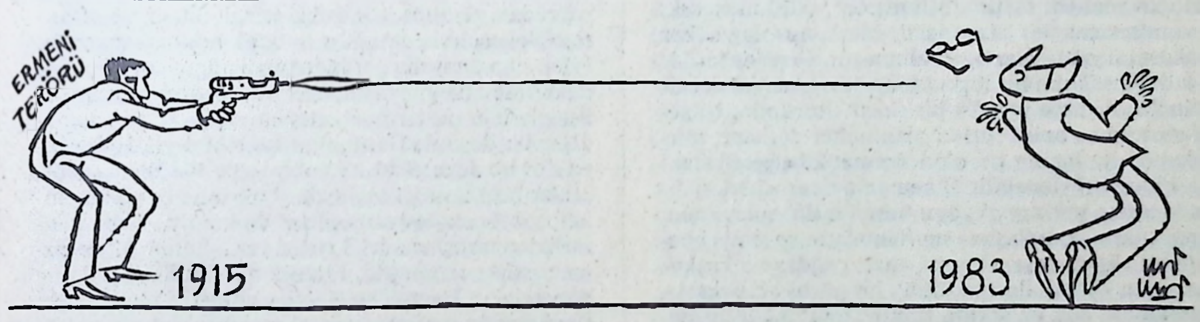
• 24 Ocak kararlarının başından beri yinelenen *"her kesimin fedakârlığıyla erişilecek başarı"* sloganı da bu tip kurtarma operasyonlarıyla ağır bir yara almış oluyor. Batacakken kurtarılan firmaların sahipleri yat sefalarından, Avrupa gezilerinden, tatlı hayatlarından hiçbir fedakârlıkta bulunmadan keyif sürerken, *"24 Ocak başarısının"* bedelini yalnızca alım gücü düşen ücretlinin, memurun; işi küçük ya da çevresi dar olduğu için kurtarılmayan iş sahibinin ödemesi adalet ve toplu fedakârlık ilkelerine epeyi ters düşüyor. Ayrıca bu tür operasyonlar iş çevreleri içinde büyük huzursuzluk yaratarak karşılıklı ihbar ve kara çalma furyasına da neden oluyor.

Kanımızca hem 24 Ocak kararlarını hem de bu tür kurtarma operasyonlarını birlikte savunmak inandırıcı hatta mümkün değil. Herkes tercihini yapmalı ve tavrını belli etmeli bu konuda.

24 Ocak kararlarını ve felsefesini savunacak olanlar, serbest piyasanın iyi ile kötüyü ayırt etme erdemine inananlar, bu tür kurtarma operasyonlarına karşı çıkmalı, kesin cephe almalıdırlar. Bugünün ortamında sözü daha çok dinlenen özel sektör için 24 Ocağı savunur görünen kesime bu konuda önemli bir görev düşmektedir.

Kurtarma operasyonlarının haklılığını, gerekliliğini, ülke ekonomisini kurtarmak ve işsizliğin daha da artmasını önlemek için yapıldığını ileri sürenler ise 24 Ocak kararlarına açıkça cephe almalı, bu kararların ülke ekonomisini ve özel kesimin büyükçe bir bölümünü iflasın eşiğine getirdiğini ilan etmelidirler. Kurtarma operasyonlarını savunanlar, gereğinde IMF'nin tepkisini de göze alarak, Türkiye ekonomisinde pek çok şeyin piyasa mekanizmasına bırakılamayacağını, özel sektörün devletin desteği olmadan ayakta duramayacağını, 24 Ocak programı yerine, ekonominin bütününde bir restorasyon programı uygulamanın gerekli olduğunu cesaretle ilan etmeli ve bunun sonuçlarına katlanmalıdırlar.

Bir yandan 24 Ocağa sahip çıkma yarışına girişip diğer yandan kurtarma operasyonlarının savunuculuğunu üstlenenler, bu temel tercihi yapmadıkları sürece bugün ve yarın çok ciddi eleştirilere hedef olacaklardır.

26 Temmuz 1983

M.G.K.'nın 99 nolu kararı

27 Temmuz 1983

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi seçim döneminin başlangıç tarihi olan 24 ağustos saat 17.00'ye kadar 30 kurucu üyeyi tamamlayamayan siyasi partilerin seçimlere katılamayacaklarını kararlaştırdı.

MGK'nın dün yayınlanan 99 sayılı kararı aynen şöyle:

"2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun sekizinci maddesi siyasi partilerin milletvekili seçilme yeterliliğine sahip en az 30 Türk vatandaşı tarafından kurulacağını öngörmüş, geçici dördüncü maddesi ile Milli Güvenlik Konseyi'ne parti kurucuları üzerinde incelemede bulunmak yetkisini tanımıştır.

Diğer taraftan aynı kanunun geçici beşinci maddesinde, bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip ilk genel seçimler sonucu TBMM toplanıp başkanlık divanı oluşuncaya kadar geçecek süre içinde kurulan siyasi partilerin genel başkan, merkez, karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyelerinin ayrıca çeşitli parti kademelerinin kongreleri yapılıncaya kadar geçici il ve ilçe teşkilatına ait zorunlu organların kurucular kurulu tarafından seçilerek oluşturulacağı hükme bağlanmıştır.

Bundan ayrı olarak kanunun geçici altıncı maddesinde bu kanunun yürürlüğe girmesini müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri için ön seçim yapılmayacağı, milletvekili adaylarının doğrudan kurucular kurulu üyelerinin en az üçte iki çoğunluğu tarafından tespit edileceği belirlenmiştir.

Bu durum karşısında, seçim döneminin başlangıç tarihi olan 24 ağustos 1983 günü saat 17.00'ye kadar Milli Güvenlik Konseyi'nin incelemeleri sonunda en az 30 kurucu üyenin uygun görülerek kuruluşları kesinleşmemiş bulunan siyasi partilerin tüzel kişilikleri devam etmesine rağmen, ilk milletvekili genel seçimleri için aday tespit edemeyeceklerine ve seçimlere katılamayacaklarına karar verilmiştir."

27 Temmuz 1983

Sinema ile tarih arasındaki karmaşık ilişkiye iki değişik örnek:

Wajda ve Şahin'in tarih yaklaşımı

29 Temmuz 1983

Sinemanın tarihe bakışı, genelde sinema sanatını onurlandırıcı bir düzeyde olmamıştır. Daha 1910'larda **"Duc de Guise'in Öldürülmesi"** ile başlayan **'sanat filmleri'**nden yine o yılların İtalyan **'üstün-yapımları'**na ve tarihin her dönemini, her olayını yağmalayıp bir tür gösteri sinemasının belirlenen kalıplarına indirgeyen bir **Hollywood'**a dek, tarih, sinema için yeniden üstün düşünülecek, çözümlenecek, yorumlanacak bir alan değil, bir konu/olay/dekor malzemesi yığını olarak ele alınmıştır. Genelde tarihle çok daha sağlıklı bir ilişki kuran ve oyalamadan çok bilinçlendirmeye yönelik bir sinema türünün, belgesel sinema ve onun türleri olan haber derleme, kurgulama veya bir ara-tür olan **'dramatik belgesel'** alanları olduğu söylenebilir. Sinemanın ticari isterleri dışında tarihe yaklaşmak, onu **'resmi tarih'** anlayışının, önyargıların, kalıplaşmış sınıflamaların ve tembel bakışların dışına taşarak yeni, taze, çağdaş ve kuşkusuz sonuç olarak ileriye dönük bir görüş açısıyla yorumlamak, çok az sayıda filmin yapabildiği bir deney olmakla kalmıştır.

FRANSIZ DEVRİMİ'NİN WAJDA'YA GÖRE ÖNEMİ

Sinema Günlerin'nde izlediğimiz **Wajda** ve **Yusuf Şahin'**in filmleri, bizce tarihe yaklaşmada değişik, ama örnek alınacak iki temel tutumu simgeleyen önemli yapıtlardır. Değişik olmalarına karşın, 2 yönetmenin tutumu da, tarihe bakışta sinemanın edinegeldiği alışkanlıkları, kalıpları yıkmaya yönelik bir işlev taşıyorlardı. **Wajda'**nın **"Danton"**'u, son yıllarda izlediğimiz tarih üstüne (veya **'tarihsel'**) filmlerin (veya diğer bir deyimle **'çağ filmleri'**nin) en ilginç örneklerinden biriydi. **"Danton"**'da **Wajda'**nın yaptığı, insanlık tarihinin en önemli, en ilgi çekici dönemlerinden birine, Fransız Devrimi'ne, devrimin öncülerinden Danton'un giyotine gitmesinden önceki 8 günü çerçevesinde yaklaşmaktı. Niçin **Danton** ve niçin Fransız Devrimi? **"Çünkü"**, diyordu **Wajda**, **"Bugün bizim için Fransız devrimi, bütün kaygıların, insanın bütün alın yazısını değiştirme girişimlerinin, bütün karşı koyuş ve boyun eğişleriyle, kazanma kavgasının kaynağıdır"...** Ve ekliyordu: **"Çok şeyin başlangıcıdır Fransız Devrimi... Bütün devrim düşüncelerinin anasıdır. Çok kısa bir sürede, inanılmaz bir yoğunlaşmayla birlikte, yüzyıllardan beri yinelenerek süregelen durumların, insanlığın tüm düşlerinin dile getirilmesidir.. Bilginin ve esinin olağanüstü kaynağıdır bu devrim"...**

TEMEL ÇATIŞMA

Wajda, Fransız devrimini, **Danton**, **Robespierre**, **Saint-Just**, **Desmoulins** gibi en ilginç yönlendiricileriyle perdeye getirirken, Devrim'i yaratan yığınları, o coşkulu, savaşkan halkı (zaten eleştirilen biçimde) geri plana itiyor, devrim'in hemen tüm liderlerini de sonradan giyotine gönderen temel çatışmayı, **Danton/Robespierre** çatışmasını odak noktası alıyordu. Film, tüm dünyada gördüğü büyük ilgiyi bu çatışmadaki dramatik güç denli, özel politik konjonktür gelişmelerinin bu tarihsel çatışmayı güncel kılmasına, diğer bir deyimle **Danton'**un **Lech Walesa**, **Robespierre'**in ise **Jaruzelski** ile kolayca kurulabilen koşutluklar taşımasına borçluydu. Üzerinde çok konuşulan, çok **'spekülasyon yapılan'** bu konuyu ve bu benzerlikleri tartışmak değil amacımız... Şunun altını çizmek istiyoruz: **Wajda**, Fransız devriminin bu ilginç dönemini ve Danton'un giyotine gitmesi sonucunu getiren tarihin bu ünlü **'siyasal yargılaması'**nı sinemalaştırırken, elindeki tarihsel malzemenin içerdiği geniş dramatik olanakları sonuna dek kllanıyordu. Ama film, inanılmaz dramatik gücünü, tarihsel olayın ilginçliği denli, bu olaya ustalıkla kurgulanmış **'ruhbilimsel'** ve bireysel kişilik incelemelerinden ve bunların getirdiği gerilimden de alıyordu. Sözgelimi **Danton'**un **Robespierre'**le kopuştan önceki son buluşma sahnesi... Bu sahnede, tarihin yazmadığı, kimsenin bilemeyeceği ve de bir bölümü kuşkusuz yakıştırma olan davranışlar birbirini izliyordu. Hayatı dolu dolu yaşayan, boğazına ve içkiye düşkün, halka (sokağa) yakınlığını hiç yitirmemiş, duygusal, ateşli ve **'hayransız Danton'**la, devrimi halkın içinden değil, bürosundan veya yatağından yönetmeyi yeğleyen, devrimi heyecanlı, kışkırtıcı ve duygusal yönlendirmelerden koparıp, katı, kesin, bürokratik bir yapı içinde oturtmaya çalışan, yemeği, içmeyi sevmeyen, belki de **'hiçbir kadınla yatmamış'** içine dönük, soğuk ve hesaplı **Robespierre'**in bu karşılaşmadaki (ve kuşkusuz başka sahnelerdeki) davranışları, sonuç olarak, ikisinin de tarihe mal olmuş tarihsel kişiliklerini ruhbilimsel düzeyde de desteklemek, sağlamlaştırmak amacını güdüyordu. Sözü yine **Wajda'**ya bırakalım **"Danton'la Robespierre arasındaki tartışma, devrim için iki farklı görüş, sadece siyasal bir tartışma olamaz, işin bir de ruhbilimsel (psikolojik) boyutu olmalıydı. Ruhbilim olmadan hiçbir şey anlaşılmaz. Sadece**

'politik' ögeleri düşünmekle politik bir film yapılamaz."

Böylece, **"Danton"**un ve de **Wajda**'nın **'tarihsel film'** anlayışı ortaya çıkıyordu: Temelde tarihi, tarihsel bir dönemi anlatmak, ama bunu yaparken de ruhbilimsel ayrıntılar ve insancıl davranışlar üzerine eğilerek, bunları tarihi ve tarihsel kişilikleri açmada yardımcı bir öğe gibi kullanmak.. **"Danton"**, bu amacı ustaca gerçekleştiren bir yapıt olarak önemliydi.

ŞAHİN'İN ÖZELDEN GENELE GİDEN BAKIŞI

Yusuf Şahin'in tarihe bakışı ise farklıydı. **Şahin,** öncelikle daha yakın dönemlere, üstelik kendi yaşadığı dönemlere bakıyor, bir anlamda **özyaşamsal** birer öykü anlatıyordu, **"Niçin İskenderiye"** ve **"Bellek"**te... Anlattığı kendi çocukluğu, gençliği ve tüm yaşamıydı. Ancak her iki filmde de, fonda tarihsel bir dönem, tüm olayları, gelişimleri ve özellikleriyle beliriyordu. **"Niçin İskenderiye"** de 1942'lerin İskenderiye'si, burnu dibindeki savaşla, Almanlar'ın dönmeye başlayan şansıyla, **El Alameyn** kıyımıyla, gelişen Arap/Yahudi düşmanlığıyla, kent burjuvazisinin savaşta bile durmayan eğlenceleri, küçük ve büyük burjuvazinin çocuklarını **"Amerika'ya göndermek"** düş ve girişimleriyle... **"Bellek"**te ise, **Şahin**'in aynı yıllarda başlayıp günümüze dek getirdiği serüveni, ülkenin neredeyse yarım yüzyıllık yakın tarihinin en belirleyici olaylarına koşutluğu içinde veriliyordu; **Faruk** rejimine karşı direnişler, sokak savaşları **Abdülnasır**'ın iktidara gelişi, Arap-İsrail savaşı, yenilgi, **Sedat**'ın ortaya çıkması vs. Tarih, geride tüm görkemiyle duruyor. **Şahin**'in bireysel öyküsüne zaman zaman **'müdahale eden'** belirleyici bir taban görevini yapıyordu.

'BENCİL' BİR SİNEMA MI?

Şahin'in **Wajda**'ya ve **"Danton"**a göre temel farkı, kuşkusuz filmlerinde tarihin değil, kişisel öyküsünün ve bireysel hesaplaşmalarının ön planda olması idi. **Şahin**'in her 2 filmine de, tarihsel fonu yerleştirmede yetersiz, giderek beceriksiz kaldığı, özellikle **"Bellek"**te araya giren haber-filmlerinden parçaların filmin genel yapısına oturmadığı, yapay ve ekleme kaldığı söylenebilirdi. Bu filmlerin karmaşık yapıları içinde tarihin varlığının ve belirleyiciliğinin çok geride, silik ve önemsiz kaldığı da söylenebilirdi. Gerçekten de, ele aldıkları dönemlerin önemine ve Mısır toplumu için yaşamsal belirleyiciliğine karşın, Şahin bunları iyiden iyiye geri planda bırakmış, kendi özyaşamına aşırı önem veren bir hayli **'benmerkezci'** bencil filmler yapmış değil miydi ve bu açıdan bu filmlerin, tarihe olumlu biçimde eğilen bir sinemaya örnek diye gösterilmesi mümkün müydü?

ÖZELİ EVRENSEL KILAN

Bizce evet... Çünkü, **Şahin**'in her 2 filminde anlattıklarına gerçek boyutlarını veren, onları bizim için de ilginç, dolayısıyla **'evrensel'** kılan, bu olayların tarihsel çerçevesiydi. Sözgelimi **Şahin**'in **"Niçin İskenderiye"**de sürekli işlenen **"Amerika'ya gidip tiyatro eğitimi görmek"** isteği, dünyayı kana bulayan bir savaşın içinde olduğu için etkin bir dramatik malzemeye dönüşüyordu. Aynı filmde işlenen, Arap genciyle Yahudi ailelerinin yaklaşan Almanlar nedeniyle İskenderiye'yi terketme zorunluğu karşısında ayrılıkla sonuçlanan ilişkileri veya Şahin'in amcası Adil Bey'in melek yüzlü bir İngiliz askeriyle yaşadığı eşcinsel ilişki, hepsi de tarihin ve döneminin çerçevesi içine oturdukları için önem ve ilginçlik kazanıyordu. İngiliz'in El Alamenyn'de ölmek üzere savaşa giderken, Adil'e **"anam da, babam da nasılsa sensin"** demesindeki duygusal/dramatik güç, onun beklenen (bilinen) yazgısı olmasa var olabilir miydi? **Şahin,** ön plandaki alabildiğine bireysel ve özel olaylar dizisini, tarihle besleyerek ve belli bir dönemin koşullarına oturtarak filmini ilginç, giderek önemli ve evrensel kılmayı başarıyordu.

KARMAŞIK BİR DİYALEKTİK İLİŞKİ

Kuşkusuz bu filmlerde, giderek herhangi bir filmde ve de herhangi bir sanat yapıtında, dönemin genel koşulları (tarih) ve sanatçının kendi bireysel tarihi arasında çözülmesi ve ayrıştırılması o denli kolay olmayan karmaşık bir diyalektik ilişki vardır. Özellikle tarihe eğilmeyen yapıtlarda bile var olan bu karmaşık ilişkiyi basite indirgemek değil amacım... **Ancak cak Wajda** ve **Şahin**'in bu diyalektik ilişkiyi kurmada, 2 temel ve değişik yönteme örnek oluşturduklarını düşünüyorum. Tarihi kişisel / bireysel / ruhbilimsel ayrıntılarla beslemek veya tam tersine, kişisel / bireysel öyküleri tarihle beslemek... Sinemanın ve sanatçının bir yandan kendisiyle, kendi geçmişiyle, diğer yandan da tarihle hesaplaşmasındaki bu yöntem farkını gözlemlemek, bana en azından ilginç olarak gözüküyor.

Aytın Gökçer: Kaşım, gözüm, dişim, ağzım, burnum, herşeyim kendimin

YALÇIN PEKŞEN / *30 Temmuz 1983*

Bugünlerde Açıkhava Tiyatrosu'na gidenler, Devlet Tiyatrosu'nun ünlü oyuncusu Ayten Gökçer Çingene güzeli, **"Zülfiye"** rolünde yaptığı göbek danslarını hayranlıkla izliyorlar. Ayten Gökçer son yıllarda şarkılı ve göbek danslı oyunlarla İstanbul seyircisinin karşısına çıktığı için sanatçı ile konuşmamıza tiyatro ve göbek dansı arasındaki ilişkiyle başladık. Yanımızda Ayten Gökçer'in eşi, aynı zamanda oyunun yönetmeni, Devlet Tiyatroları eski Genel Müdürü Cüneyt Gökçer de bulundu ve arada sırada söze karıştı.

— Sayın Ayten Gökçer... "Yedi Kocalı Hürmüz'den sonra bu kez "Zülfiye-Zülfü" ile yine bol göbek danslı bir oyunda oynuyorsunuz. Tiyatro'da My Fair Lady, Bağdat Hatun ve Hamlet'te Ofelya olduktan sonra göbek atmaya başlamak büyük değişiklik değil mi?

— Büyük değişiklik değil... Ben bugüne kadar birçok müzikalde oynadım. **"My Fair Lady..." "Kiss me Kate.."** Sonra en ağır müzikallerden **"Donkişot"**. Hep müzikal bunlar... Fakat Hürmüz ile Zülfiye popüler olduğu için dikkati çekiyor. Arada büyük bir fark yok.

— Ama siz neredeyse profesyonel göbek dansözü kadar iyi oynuyorsunuz.

— Ben Konservatuvar bale bölümünden mezun oldum. Yani dansın yabancısı değilim.

— Bale ile göbek dansı çok farklı şeyler değil mi?

— Değil. Çok farklı değil... Şimdi folklorun içine Devlet Balesi girdi. Mesela balerinler göbek atıyor. Bize Konservatuvarda dansın kuralları öğretilir. Sonra Türk halkı göbek atmayı bilir. Kendi dansımız olduğu için herkes yapar...

— Anlıyorum, Ayten Hanım, şimdi bir başka konuya geçmek istiyorum. Geçen yıl sanırım ilk kez Devlet Tiyatrosu ile Anadolu turnesine çıktınız. Ve bu iş kocanız Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü'nden ayrıldıktan sonra oldu. Bu yüzden sizi Cüneyt (Gökçer) Bey genel müdür iken Anadolu'ya gitmemekle suçladılar.

— İlk kez Anadolu'ya geçen sene gitti diyorlar. Bugüne kadar görev verilmiş de red mi etmişim? Benim oynadığım oyunlar müsait değildi Anadolu için... Mesela Kral Lear'ı Anadolu'da nasıl oynayacaksınız? Müthiş bir prodüksiyon... Hangi tiyatroda oynayacaksınız? Zaten Büyük Tiyatro'nun hiçbir prodüksiyonu Anadolu'ya gidemez. Hangi piyeste görev verildi de gitmedim.

— Ben de onu söylüyorum. Cüneyt Bey tiyatronun genel müdürüydü ve size Anadolu'da görev vermiyordu deniliyor. Büyük Tiyatro'daki prodüksiyonlarda hep sizin başrol almanız tuhaf bir rastlantı değil mi?

— Cüneyt (Gökçer) 78-79'da Devlet Tiyatroları Genel Müdürü değildi. İki sene rol vermediler bana. **"Rol yok ona göre"** diyorlardı. Bu iki sene neden rol verilmedi? İki sene rol verilmedi diye ben de **"Yedi Kocalı Hürmüz"**ü oynadım.

— Yani kocanızın genel müdür oluşu meslek yaşamınızı hiç etkilemedi mi diyorsunuz?

— Hiçbir rolü olmadı. Hatta ben genel müdür eşi olduğum için bazı şeyleri yapamadım bile...

— Ne gibi?

— Cüneyt genel müdür olduğu sırada benim de eleştirecek konularım vardı ama kocam genel müdür diye bir şey söyleyemedim. Dedikodulara cevap vermedim.

— Ayten Hanım madem ki konuşuyoruz kafamdakini söyleyeyim. Devlet Tiyatroları'nın genel müdürü genç bir oyuncu ile yani sizinle evleniyor. Sonra siz Devlet Tiyatroları'nın en yetenekli oyuncusu, en önemli oyunlarda rol alan, en gözde oyuncu oluyorsunuz. Burada haklı olarak insanın aklına birşeyler geliyor.

CÜNEYT GÖKÇER — Bu soruya müsaade ederseniz ben cevap vereyim. Meşhur İngiliz oyuncusu Laurence Olivier'yi bilirsiniz. Adam "sör" değil de "lord" oldu. Vivien Leight gibi çok güzel, yetenekli bir kadınla evlenmiştir ve bu kadın ünlü olmuştur. Böyle bir adamın yetenekli bir karısı olması kadar doğal bir şey olamaz.

— Yani Cüneyt Bey, siz "Ayten Hanımı yeteneği için mi seçtim" diyorsunuz.

CÜNEYT GÖKÇER — Rolü olmuştur muhakkak. Hem yeteneği, hem güzelliği... Çok yeteneklidir. Aynı zamanda da çok güzeldir.

— Yani Ayten Gökçer'e karınız olduğu için hiç iltimas yapmadım diyorsunuz.

CÜNEYT GÖKÇER — Zaten istesem de yapamam. Bir tiyatro olayı binlerce kişinin önünde geçiyor. Seyirci sizi aşar. Eğer Ayten rollerin altından kalkamasaydı, Ayten Gökçer olamazdı.

— Konuyu değiştirelim isterseniz. Ayten Hanım biraz özel yaşamdan konuşalım. Sanırım evde en çok tiyatro konuşuluyordur... Karı-koca tiyatrocu olduğunuz için...

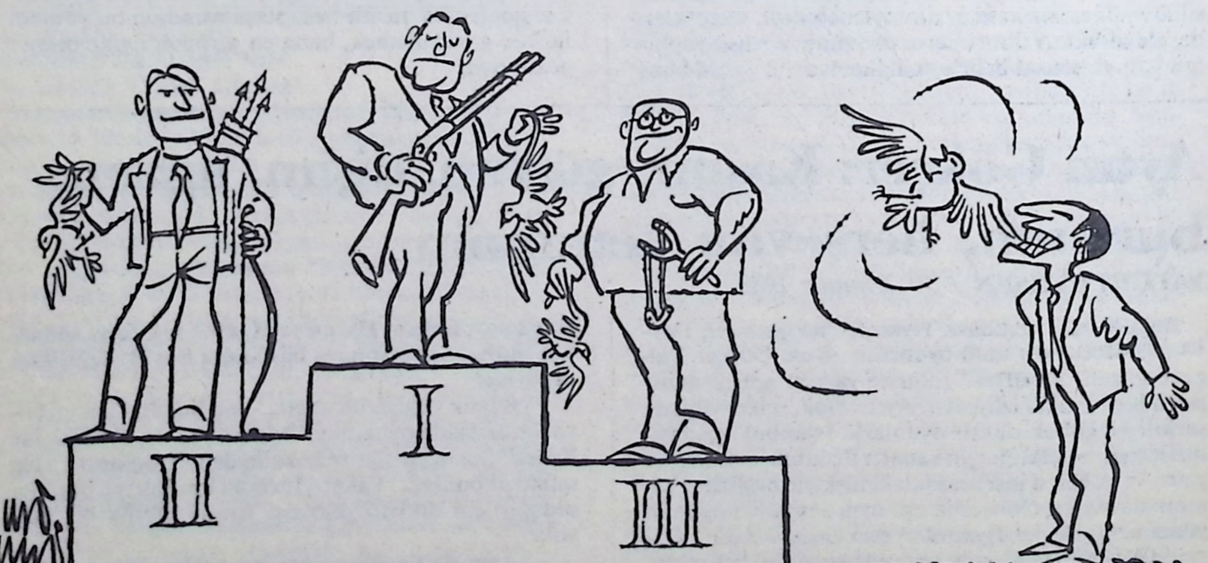
— Alâkası yok. Normal bir evin problemleri konuşulur. Evin geçimi... Ailemiz... Çocuklar... Normal maaşlı bir evin problemleri... Evin içinde tiyatronun bahsi geçmez...

— Ne kadar kazanıyorsunuz. Karı-koca..

— Devlet Tiyatrosu'ndan seksen bin. Geçen aya kadar yetmiş bindi. Cüneyt'in de maaşı aynı...

— Yani ikiniz 160 bin lira... Yan işleriniz de var..

— Şimdi bakın bu parayla çok iyi geçinemiyoruz. Ben eski elbiselerimi düzeltip giyiyorum. İstediğim

31 Temmuz 1983

giysileri alamıyorum. Her ay bütçe yapmak ve planlı hareket etmek zorunda kalıyorum. Yemek, ev işi hep kendim yaparım.

— Bulaşık?..

— Yemek, ev işi, bulaşık... Lavaboları ovduğum için tırnaklarıma bakarsanız o kadar muntazam değildir.

— Televizyondaki reklamlarda da çok iyi bulaşık yıkıyordunuz zaten. Herhalde bu işi evde de iyi yaptığınız için...

— Evet olabilir.

— Cüneyt Bey ev işlerine yardım etmiyor mu?

— Yok, hepsini ben yapıyorum. Cüneyt'le tanıştığımda yani 58'de flört ederken daha çocuktum... Genç kızla çocuk arası... Bu işlere koşullandım.

— Ayten Hanım bir sorum da şu olacak. Tiyatro oyuncusu olmaktan memnunsunuz herhalde...

— Oyunculuktan çok memnunum. Ama şu dedikodular yok mu, çok rahatsız oluyorum.

— Evet. Yukarda anlattığım konularda en çok sizin hakkınızda söylenti çıkıyor. Sizce nedeni ne bunun?

— Bilmiyorum ama yapılıyor işte...

CÜNEYT GÖKÇER — Meyveli ağacı taşlıyorlar şekerim (Bu cümle Ayten Gökçer'e söylendi)

— Belki ama bu dedikoduyu yapanlar 8-9 kişiyi geçmez. Yatar kalkar rüyalarında bile beni görürler. Ama şansları var güzel bir kadın görüyorlar rüyalarında. Özür dilerim tevazuyu gardropta bıraktım.

— Güzellik konusunda kendinize güveniyorsunuz galiba...

— Güveniyorum. Ne ameliyat oldum.. Ne bir şey taktırdım. Kaşım, gözüm, dişim, ağzım, burnum, herşeyim kendimin...

Hiç bir yerimi kestirmedim. Zaten devlet maaşı ile nasıl yaptırırdık? Allah acımış halimize... Bununla yaptıranları kınamıyorum. Ben ne ihtiyaç duyuyorum, ne de bütçem müsait... Dişçiler dişlerimi görünce **"takma"** diyorlarmış... Hatta bir tanesi, **"Herkes onun modelini istiyor, kalıbını alalım"** demiş. Sonra bir yerde karşılaştık. Ağzımı açtım gösterdim. Allahın yardımı ile hepsi benim. Bunun için Allah'a şükrediyorum, yoksa ne vakit var, ne para bunları yaptıracak...

— Güzelliğiniz için özel bir çaba göstermiyor musunuz?

— Pertev kremi kullanıyorum. Hepsi o kadar... O da yıkandıktan sonra yüzüm gerildiği için... Yoksa güzellik için değil. Ben insan güzelliğini kremde değil, yürekte buluyorum. Gönlünüz rahatsa, yüreğiniz güzelse, yüzünüz güzelleşiyor.

— O halde sizin sadece yüzünüz değil, yüreğiniz de güzel...

— Evet ben yüreğimi de seviyorum. Kaşımı, gözümü de... Herşeyimi...

1983/AĞUSTOS

DÖRTLER DERSANESİ
Lise sonlar için
1 Eylül
Kayıtlar devam ediyor
Tel: 522 24 60

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21190 | Kurucusu: Yunus Nadi | 40 TL. 25 Ağustos 1983 Perşembe

SODEP ve Doğru Yol seçimde yok

6 kasımda yapılacak seçimlere üç parti katılacak: MDP, ANA.P ve HP

Cumhuriyet Başsavcısı Çilingiroğlu'nun yaptığı açıklamaya göre MDP 67 il 510 ilçede, ANAP 67 il 458 ilçede, HP 47 il 214 ilçede örgütlendi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) ile Doğru Yol Partisi (DYP) 6 kasımda yapılacak milletvekili genel seçimlerine örgütlenme barajını aşmalarına karşın, MGK'nın 99 sayılı kararı gereğince onaylanmış 30 Kurucu üyeyi sağlayamadıklarından katılamayacaklar. Seçimlere katılma hakkını Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), Anavatan Partisi ve Halkçı Parti olmak üzere 3 parti elde etti.

Cumhuriyet Başsavcılığı, partilerle ilgili incelemelerini tamamlayarak dosyalarını Yüksek Seçim Kurulu'na dün saat 18.50'de bildirdi. Yüksek Seçim Kurulu bugün seçime katılacak partileri resmen açıklayacak.

SODEP'in veto edilen kurucu üyelerinin yerine bildirdiği 8 kurucu üye ve DYP'nin bildirdiği 9 yeni kurucu üyeyle ilgili olarak dün saat 17'ye kadar Cumhuriyet Başsavcılığı'na MGK inceleme sonucu ulaşmadı. Cumhuriyet Başsavcısı Firuz Çilingiroğlu, saat 17'ye kadar MGK'dan ulaşan inceleme sonucunun bulunmadığını bildirdi. Çilingiroğlu, "Seçimlere girme kararını YSK verecek" dedi.

"Siyasi Partiler Yasası hükümleri ve MGK'nın 99 sayılı kararı uyarınca" seçimlere katılmaya hak kazanan 3 siyasi partinin örgütlendikleri il ve ilçeler şöyle:

Parti	İl	İlçe
MDP	67	510
ANAP	67	458
HP	47	214

Örgütlenme barajını aşmalarına karşın MGK tarafından 30 onaylanmış kurucu sağlayamayan ancak, tüzel kişilikleri devam edecek olan SODEP ve DYP'nin örgütlendikleri il ve ilçeler de şöyle:

Parti	İl	İlçe
SODEP	65	465
DYP	67	421

Cumhuriyet Başsavcılığı Siyasi Partiler Sicil Bürosu görevlileri geçen cumartesiden bu yana aralıksız sürdürdükleri çalışmaları dün akşam tamamladılar. Partilerin örgütlenmelerine ilişkin belgeleri getirme süresi dün saat 17'de sona erdiğinde, Yüksek Seçim Kurulu'na iletilecek belgelerin dosyalanması işlemleri, Cumhuriyet Başsavcısı Firuz Çilingiroğlu başkanlığındaki Sicil Bürosu elemanlarınca yürütüldü.

Muhafazakâr Parti Genel Sekreter Yardımcısı Fikret Fırat sürenin sona ermesine 4 dakika kala nefes-nefese koşarak Sicil Bürosuna girdi. Fırat, 19 il ve 51 ilçede örgütlendiklerine ilişkin belgeleri büroya teslim ettikten sonra partinin 37 ilde örgütlendiğini belirtti.

Çilingiroğlu'nun belgeleri düzenleme çalışmaları sürerken 17.29'da Doğru Yol Partisi'nden bir görevli Çanakkale'nin Eceabat, Bayramiç, Lapseki ve Hakkari'nin Yüksekova ilçelerinin örgütlenme belgelerini büroya vermek istedi. Ancak Çilingiroğlu, yasal sürenin dolduğunu belirterek, belgeleri alamayacaklarını söyledi. "Dükkanı kapadık, listeler bağlandı" diyen Çilingiroğlu, belgelerin bugün getirilmesi durumunda işleme konulacağını da sözlerine ekledi.

Refah Partisi'nden bir görevli de 40 il ve bu illerin üçte birinde örgütlendiklerine ilişkin belgeyi saat 18.04'de Sicil Bürosuna getirdi. Çilingiroğlu, belgelerin başlığının "Yüksek Seçim Kurulu"na yazılmış olduğunu söyleyerek YSK'ya götürmesini istedi. Görevli belgeyi üst katlardaki YSK'ya götürdü. Ama oradan da belgenin kendilerini ilgilendirmediği ve Sicil Bürosu'na verilmesi gerektiği yanıtı verildi. Belgenin başlangıcının yanlış yazıldığının anlaşılmasından sonra Refah Partisi görevlisi örgütlendiklerine ilişkin belgeyi alarak binadan ayrıldı. Ancak Refah ve Muhafazakâr Parti, yasada öngörülen oranda örgütlenemediler. Başsavcı Çilingiroğlu, saat 18.45'de çalışmaların sona erdiğini açıklayarak "Mevcut partilerin hukuki durumları ile il ve ilçelerde kurdukları teşkilatı gösterir çizelgeler şu anda tamamlandı" dedi. Büro Yazı İşleri Müdürü Şeref Aydoğan ve tutanak yazmanı Aysun Coşar belgeleri alarak, YSK'ya götürdüler. Siyasi partilere ilişkin belgeler saat 18.50'de YSK Yazı İşleri Müdürü Saadet Mermer'e verildi.

Çilingiroğlu daha sonra yaptığı açıklamada, partilerin örgütlendikleri il ve ilçelerin sayılarını bildirdi. Çilingiroğlu, "Hangi partiler seçime girmeye hak kazandılar" sorusunu yanıtlamayarak, "O konuda kararı Yüksek Seçim Kurulu verecek. Biz tüm belgeleri onlara verdik" dedi.

Siyasi Partiler Yasası ve

(Arkası Sa. 11., Sü. 3'de)

Saat 17'yi nasıl yaşadılar

MDP Genel Sekreteri Kasaroğlu: Saati siz söylediniz de aklıma geldi. Bizim için bir problem yok.

ANAP'da, kendinden emin yöneticiler ve bir sınav heyecanı yaşayan aday adayları vardı.

HP yöneticileri: Seçimdeki başarımızı küçümsemek için bu durum bahane edilecek.

SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay: Yeni dönem hayırlı olsun.

DYP Genel Başkan Yardımcısı Muhsinoğlu: Her şart altında devam edebilmek siyasetin kuralıdır.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Yeni demokratik dönemin başlangıcında önemli bir an olan "24 ağustos saat 17.00" seçime katılma hakkı elde eden partilerce farkedilmeden gelip geçti. Dün saat 17.00'de SODEP ve DYP'de büyük bir sessizlik vardı.

Nene Hatun Caddesi'ndeki MDP Genel Merkez binasında olağan bir gün yaşanmaktaydı. Saat tam 17.00'yi gösterdiğinde partinin Genel Sekreteri Doğan Kasaroğlu'nun Genel Merkez'in ikinci katındaki odasında yanına yaklaştık ve sorduk:

— Sayın Kasaroğlu, acaba saatiniz kaç?

— Saat beş.

— Şu anki izlenimlerinizi alabilir miyiz?

— Neden?

— Şu an seçime hangi partilerin katılıp katılamayacağı belli oldu.

— Siz söylediniz de aklıma

(Arkası Sa. 11., Sü. 7'de)

Seçim takvimi

- *2 Eylül Cuma: Siyasi partiler milletvekili adaylarını Yüksek Seçim Kurulu ve Adalet Bakanlığı'na bildirecek.*
- *9 Eylül Cuma: Yüksek Seçim Kurulu geçici aday listesini ilan edecek.*
- *21 Eylül Çarşamba: MGK milletvekili adayları hakkındaki kararını Yüksek Seçim Kurulu'na bildirecek.*
- *26 Eylül Pazartesi: Yüksek Seçim Kurulu kesin aday listelerini yayınlayacak.*
- *16 Ekim Pazar: Propaganda başlangıcı.*
- *30 Ekim Pazar: Radyo ve TV'de Propaganda başlangıcı.*
- *5 Kasım Cumartesi: Propagandanın sona ermesi.*
- *6 Kasım Pazar: Genel seçim.*
- *Yüksek Seçim Kurulu seçim sonuçlarını ilan edecek ve 10 gün sonra TBMM ilk toplantısını yapacak.*

Seçim yasakları

Ankara (Cumhuriyet Bürosu)— Seçim yasakları bugün saat 24'den itibaren başlıyor. Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki 298 sayılı yasada öngörülen ve seçim sonuçları alınıncaya kadar geçerli olacak yasakların bir bölümü şöyle:

- *Genel yollarda, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde, ilçe seçim kurullarının göstereceği yerler dışındaki alanlarda toplu sözlü propaganda yapılamayacak. Nerelerde toplu sözlü propaganda yapılabileceğini ilçe seçim kurulları belirleyecek. Partilerin başvurusu üzerine, toplantı günleri, saatleri, sırası ilçe seçim kurullarınca ad çekme yöntemiyle saptanacak.*
- *Partiler ve bağımsız adaylar mabetler, okullar, kışlalar, karargâhlar, ordugâhlar gibi askeri bina ve tesislerle kamu*

(Arkası 6. Sayfada)

Seçim dönemi başladı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Yüksek Seçim Kurulu bugün yayınlayacağı bir bildiri ile seçim döneminin ve seçim yasaklarının başlayacağını ilan edecek. Yüksek Seçim Kurulu bildirisinde 6 kasımda yapılacak milletvekili genel seçimlerine katılacak partilerle ilgili bir açıklamanın da yer alması bekleniyor.

Seçim döneminin başlaması ile birlikte siyasi partiler milletvekili adaylarını belirleme çalışmalarını hızlandıracaklar, seçimlere katılacak adayların iki katını Yüksek Seçim Kurulu'na 2 eylül cuma akşamı saat 17.00'ye dek ulaştıracaklar.

Siyasi Partiler Yasası ile MGK'nın 99 sayılı kararı uyarınca öngörülen koşulları yerine ge-

(Arkası Sa. 11., Sü. 3'de)

Partilerin haberleri radyoda 90, TV'de 45 saniye sürecek

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Yüksek Seçim Kurulu seçime katılacak siyasi partilerin propagandaya yönelik konuşmalarının TRT'deki yayın esaslarını belirledi. YSK, partilerin seçim çalışmalarıyla ilgili haberlerin radyoda 90, TV'de de 45 saniye yayınlanmasını kararlaştırdı.

Seçime katılacak partilerin seçim çalışmalarıyla ilgili olarak

(Arkası Sa. 11., Sü. 5'de)

Yeni Doğuş Partisi'nden 10 kurucu veto edildi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi Yeni Doğuş Partisi'nin 10 kurucu üyesini daha veto etti.

Yeni Doğuş Partisi'nin MGK'nın daha önce veto ettiği kurucular yerine İçişleri Bakan-

(Arkası Sa. 11., Sü. 8'de)

MUŞ KONUŞMASI — Cumhurbaşkanı Evren Muş konuşmasında, "Türkiye geriye değil, ileriye doğru gitmektedir. Kötü haber taşıyıcılarına itibar etmeyin" dedi. (Fotoğraf: Rıza EZER)

Evren: Oylarınızı 12 Eylül öncesini unutmadan verin

Cumhurbaşkanı, Muş'ta yaptığı konuşmada, "Zaman zaman ekonomide meydana gelen bazı olayları istismar edenlerin çıktığına" dikkat çekerek, "seçimlerde kötü haber taşıyıcılarına itibar edilmemesini" istedi.

Evren, Muş'a havaalanı yapılması konusuna değinerek, "Havaalanı NATO tarafından yapılarak, yurt savunmasında hizmet görecektir" dedi.

IŞIK KANSU / HASAN UYSAL

MUŞ/BİTLİS/VAN — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, vatandaşların 6 kasımda temsilcilerini, "Türkiye'nin 12 Eylül'den önceki durumunu, gözlerinin önünden silmeden, seçmelerini" istedi. Evren, "Ekonomide meydana gelen olayları zaman zaman istismar edenlerin çıktığını" belirterek, seçimlerde oy kullanırken "Kötü haber taşıyıcılarına itibar edilmemesi" gerektiğini söyledi. "Ekonomide bir ay tıkanma olsa, hayat pahalılığında ufak bir artış olsa, bir maddeye zam yapılsa felaketmiş gibi gösterenler oluyor" dedi. Evren, Muş konuşmasında, "Kötü niyetli bazı kişilerin niye buraya havaalanı kuruluyor diye sordukları" söyleyerek, şöyle dedi: "Havaalanı NATO tarafından yapılarak, yurt savunmasında hizmet görecektir."

Evren Van konuşmasında Ermeni sorununa değindi ve şöyle dedi: "Saldırıları yetmiyormuş gibi bu toprakların kendilerinin olduğunu söyleyerek, toprak talebinde bulunuyorlar. Gelirlerse buna müsaade eder miyiz? Atatürk buna en iyi cevabı verdi. Buna ekleyecek sözüm yok."

Cumhurbaşkanı, yurt gezisinin son gününde Muş, Bitlis ve Van'da konuştu.

Cumhurbaşkanı, Muş konuşmasında, Türkiye için en büyük yol göstericinin Atatürk olduğunu, eğer onun izinden zaman zaman sapılmasa, 12 Eylül'e gelinmeyeceğini ve "Bugünkü Türkiye'nin daha başka olacağını" söyledi. Evren, "Yüzlerinde Atatürk'ün maskesini taşıyarak gelişme yolunu başka merkezlerde arayanlar ne Atatürk'le buluşabilirler ne de Batı medeniyeti ile buluşabilirler" dedi.

Cumhurbaşkanı Evren, "12 Eylül'de gördüğü rol ve anlayışa ters düşen, 12 Eylül harekâtı yapılmamalıydı diyen, yine 12 Eylül'den önceki havayı tesettür ettirmek isteyenleri" vatandaşların iyi tanımasını ve onların tekliflerine kapılmamasını isteyerek "Zaman zaman da ekonomide meydana gelen bazı olayları istismar edenlerin çıktığına" dikkat çekti ve şöyle konuştu:

"Türkiye geriye değil ileriye doğru gitmektedir. Kötü haber taşıyıcılarına itibar etmeyerek akılınızı ve izanınızı ve 12 Eylül'den evvelki Türkiye'nin durumunu gözlerinizin önünden silmeyerek seçiniz. Eğer bütün vatandaşlar böyle hareket edecek olurlarsa, 6 kasımdan sonra teşekkül edecek TBMM ve onun oluşturacağı hükümet de Türkiye'yi daima ileriye götürecektir."

Bazı gerici mihrakların Arapçanın Kuran'ın dili olduğunu iddia ettiklerine değinen Evren, "Allah'ın lisanı yoktur. Allah bütün milletlerin lisanını bilir" dedi.

Evren, Muş'un sorunları hakkında konuşurken, "Bazı kötü niyetli kişilerin Muş'a neden havaalanı kuruluyor diye sordukları" hatırlattı ve, "Havaalanı NATO tarafından yapılacaktır. NATO hizmetlerine tahsis edilecektir" dedi. "Havaalanı yurt savunmasında hizmet görecektir. Tabii Türk Hava Yolları'nın buraya işlemesi imkânı da elde edilmiş olacaktır."

Cumhurbaşkanı dün ikinci konuşmasını Bitlis'te yaptı. Bitlis konuşmasına parti mücadelesinin "medeni milletlerde olduğu gibi" yapılmasını isteyerek başlayan Evren, küfürle kavgayla siyasal mücadele yürütülmemesini, seçimden sonra kazanan

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

İTO Başkanı Kuşçulu: Ekonomi bu yıl 1982'deki gelişmeyi gösteremedi

İstanbul Ticaret Odası, 1982'nin başarılı vergi mükelleflerine ödül verdi. Şarık Tara, "1983'de 650 milyon lira gelir vergisi vereceğim" dedi.

MERAL TAMER

İstanbul Ticaret Odası'nın 1982 yılının başarılı vergi mükelleflerini ödüllendirdiği toplantı, "iğne atsan yere düşmeyecek" derecede kalabalıktı. Gazetecilerin tümünün, davetlilerin ise bir bölümünün ayakta duracak yer bulmakta bile güçlük çektikleri toplantı, insana neredeyse "meğer biz vergi ödemeye ne kadar meraklı milletmişiz de haberimiz yokmuş" dedirtiyordu.

Toplantının en dikkat çekici yönü, madalya dağıtım töreni gibi "moda" bir günde İTO Başkanı Nuh Kuşçulu'nun ekonominin bu yıl kötüye gittiği yolundaki sözleriydi. Kuşçulu'nun sözleri, geçen haftaki İstanbul Sanayi Odası Meclisi'nde sanayicilerin yaptıkları konuşmalar ve Odalar Birliği Başkanı Mehmet Yazar'ın önceki gün "1983'te ekonomide başarı sağlanamadı" biçimindeki demeciyle birleştirildiğinde Türk sanayi ve ticaret hayatının kilit noktasındaki kişilerin ekonominin genel gidişi konusunda bu ortamda konuşma gereğini duydukları izlenimi uyanıyordu.

Toplantıda bizi en şaşırtan şey, bu yılın İstanbul gelir vergisi rekortmeni ENKA Holding Yönetim Kurulu Başkanı Şarık Tara'ya "1983'te ne kadar vergi ödemeyi vaadediyorsunuz?" diye sorduğumuzda aldığımız yanıt oldu. 1982'de 223 milyon lira gelir vergisi ödeyerek rekortmen olan Şarık Tara, hiç düşünmeden, "650 milyon lira" dedi, ve sözlerini şöyle sürdürdü: "Hem söylediğim bu rakam vaad değil, benim bunu kesin rakamdır. Çünkü şirketlerimin 1982 yılındaki kârları üzerinde benim 1983 yılı gelir vergimi belirlenir. Onların kârları belli ol-

(Arkası Sa. 11., Sü. 4'de)

Olağanüstü Hal Tasarısının tümü DM'de benimsendi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi Genel Kurulu dün görüşülmeye başlanan Olağanüstü Hal Yasa Tasarısının tümünü benimseyerek maddelerine geçilmesini kabul etti.

Tasarının tümü üzerinde ilk olarak konuşan Tokat üyesi Şerafettin Yurkın tasarıyla tabii afet ve ağır ekonomik bunalım, şiddet olaylarının yaygınlaşması hallerinde olağanüstü hal ilan edilebileceğinin hükme bağlandığını anlattı. Yurkın tasarıyla valilere verilen yetkilerin, sıkıyönetim komutanlarına verilen yetkilerle aynı olduğunu kaydederken, bunun çok ağır sonuçlar doğurabileceğini bildirdi.

Valilere olağanüstü hallerde kamu görevlilerinin görevlerine son verme yetkisi tanındığını hatırlatan

(Arkası Sa. 11., Sü. 6'da)

Metin Toker ve Doğan Heper için dava açıldı

İstanbul Haber Servisi— Sıkıyönetim tarafından kapatılan Milliyet Gazetesi yazarı Metin Toker ile gazetenin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Doğan Heper hakkında İstanbul Sıkıyönetim 1 Numaralı Askeri Mahkemesinde dava açıldı. Toker ve Heper hakkında en az üç ay ağır hapis isteniyor.

(Arkası Sa. 11., Sü. 5'de)

Hem örgütlendiler, hem veto barajını aştılar

Örgütlenme barajını aşıp vetoda takıldılar

MİLLİYETÇİ DEMOKRASİ PARTİSİ ÜYELERİ EN AZ VETO EDİLEN PARTİ

HALKÇI PARTİ ÖRGÜTLENME BARAJINI AŞMAK İÇİN OLDUKÇA ZORLANDI

ANAVATAN PARTİSİ ÖRGÜTLENME VE KURUCULAR BARAJINI HIZLA AŞTI

SOSYAL DEMOKRASİ PARTİSİ'NİN 28 KURUCU ÜYESİ TAMAMLANDI

DOĞRU YOL PARTİSİ'NİN 3 KURUCU ÜYESİ EKSİK KALDI

Haberleri 7. Sayfada

(Fotoğraf: Erdoğan KÖSEOĞLU)

Onca gürültünün ortasında Eminönü'nde, onca kalabalığın, gürültünün ortasında uyumak öyle herkesin harcı değil. Ama yaşlılığa bir de yorgunluk eklenince, gürültü mürültü dinler mi insan? Dede sarmış başını hem ıslığa hem soğuğa karşı. Ayağını uzatmadan sonra, deyip ayaklarını pabuçla [illegible] kaçınmış. Sonra, çorap mı sıktı, biraz oğuşturayım diye mi çorabını çıkardı ayağından bilinmez, kalmış tek çoraplı. Elini yanağına koyup şehir kalabalığının ortasında kestirmek keyifli olmasına keyifli de, ya bu arada çanta sepet elden giderse? En iyisi sepetin sapını hiç bırakmamalı. Türk bayraklı denk sağlamda; onu yaslanmış, çekemez kimse. Ama sepeti tutmalı bırakmamalı, çantanın da kaderi onu bağlı; kayışla...

Mitterrand hükümeti ile solcu aydınların arasına kara kedi girdi.
3. Sayfada

Alparslan Türkeş'in Savcıya hakaret davası karara kaldı.
8. sayfada

Atatürk Barajı için teklif verecek firma sayısında düşme bekleniyor.

Pakdemirli: Sözlerim yanlış değerlendirildi.
9. Sayfada

Sendikal seçimlerde işçilerin çoğu seçme hakkını kullanamayacak.
12 Sayfada

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Polis Romanı Gibi...

İtalya'da siyasal rejimi devirmeyi amaçlayan gizli P-2 Mason Locası'nın büyük üstadı Gelli, tutuklu bulunduğu İsviçre'de cezaevinden kaçırıldı. Gelli'nin yakın dostu Banko Ambrosiano'nun sahibi Roberto Calvi de İtalya'dan önce sahte pasaport ile kaçtıktan sonra İngiltere'de ölü bulunmuştu. İngiltere'de Calvi'nin ölümü hâlâ soruşturma konusudur.

Calvi ve Gelli adları, birbirleriyle yanyana gelmemesi gereken Mafya ve Vatikan adlarını da birleştiriyor. Daha önce, yazı dizimizde anlatmaya çalıştığımız intiharlar, cinayetlerle olay iyice karanlıklara gömülüyor.

(Arkası Sa. 11., Sü. 7'de)

1 Ağustos 1983

İskambilden Şatolar On Yıllık Öyküdür!

YALÇIN DOĞAN/*2 Ağustos 1983*

Sanayicilerle solcular bugün aynı noktalarda birleşiyor. Solcuların yıllardır söylediklerini bugün artık aklı başında sanayiciler de söyler oldu. Ekonomik olaylarda sanayicilerin gözlemleri solcuların yıllar önce vurguladıkları olgulara denk düşmeye başladı. Hayır, elbette sanayiciler solcu olmadı. Benzer gözlemlerde bulunmak, sanayicilerin sol düşünceyi savunmakta oldukları anlamına gelmiyor. Sadece, yaşadıkları olaylar, sanayicilerin ayağını yere bastırmaya katkıda bulunuyor.

Özetlenen durum kendini *"şirket kurtarma operasyonlarında"* olanca çıplaklığı ile sergiledi. Şimdi, firmaları *"kurtarma harekâtına aday"* olanlar hariç, firmaların neden bugünkü bunalıma düştükleri konusunda, birleşilen noktalar aşağı-yukarı şöyle:

Sanayileşme politikalarında ve yeni yatırımlarda herhangi bir firmanın,

1- Ekonomik kapasitesini belirlemesi,

2- İleri teknoloji uygulaması,

3- Modern işletmecilik kurallarını benimsemesi,

4- Yapacağı yatırımlarda yüzde 40 oranında özkaynak kullanması,

5- Dış rekabete açık ve ihracata dönük üretimi gerçekleştirmesi üzerinde yıllar yılı duruldu.

Bunlar sağlanmadıkça, yeni yeni firmaların piyasaya çıkmalarına izin verilmemesi istendi. Hatta sıralanan koşullar üçüncü ve dördüncü beş yıllık planlarda, her yıl hazırlanan ekonomik programlarda yer aldı. Tam on yedi yıl önce saptanan bu kurallar, yeri ve zamanı geldikçe hatırlatıldı. Gazete kolleksiyonları bu hatırlatmaların kanıtlarıyla doludur. Ama, o hatırlatmalar sürekli suçlamalara dönüştü. Şimdi ise, tam on yıldır söylenenlere sanayiciler de koro halinde, hem de aynı yukarıdaki noktaları sıralayarak katılıyorlar.

On yıl önce belirlenen kurallara uyan çok az firma oldu. Firmaların gerçekleri görmeleri için *"serbest faiz politikası"*'nı beklemeleri gerekti. *"Serbest faizler"* yukarıdaki kurallara uymayan firmaları iskambilden şatolara dönüştürdü.

Ama *"firmaları kurtaralım"* diyen Maliye Bakanı Kafaoğlu, hâlâ belirlenen kuralları görmezden geliyor. Ve *"Şu kurtulsun, bu kurtulsun"* derken, kendine göre bir ölçü getiriyor: *"Firmaları değil, orada çalışan işçileri düşünüyoruz."*

Madem, kurtarmanın ölçüsü çalıştırılan işçi sayısı, o zaman işçi şirketlerine neden el atılmıyor? Yaklaşık iki yüz bin memurun, emeklinin, dar gelirlinin belli ölçüde gelir kaynağını oluşturan Kastelli bir-iki milyar lirayla neden kurtarılmadı? Bugün iki binden fazla işçi çalıştıran, örneğin Kula Mensucat neden kurtarılmıyor? Hem de, 630 milyon lira lira için, öyle milyarlar filan değil. Sadece 630 milyon lira için üretimi durdurmak zorunda kaldı. Bankerlere para kaptıran yüzbinlerce bankerzede ile ilgili yasal önlemlere neden bir an önce geçilmiyor? Bankerzedeler neden kurtarılmıyor? Bankerlere para kaptıranlar dar gelirli değil mi?

Bu örnekleri görünce, insan iskambil şatolarının kurtarılmasında öne sürülen *"çalışan işçi sayısının"* ne ölçüde gerçekleri yansıttığını ister istemez bir kez daha düşünüyor. *"Demek ki, kurtarmanın başka ölçüleri varmış"* diyor.

Memurun aylığı, işçinin ücreti, köylünün ürününe taban fiyatı denince, yanıt hazır: *"Sıkı para politikası."* İskambilden şatoların yeniden yıkanıp:-yağlanması söz konusu olunca, sıkı para politikası aniden gevşiyor. Hem de öylesine gevşiyor ki, lastik gibi uzuyor da uzuyor.

İşin içindeki sanayiciler de gözlerinin önündeki bu gevşemeyi artık görmezlikten gelemiyorlar...

Görünen Köy!...

HINCAL ULUÇ/*2 Ağustos 1983*

"Görünen Köy" dedik, ama pazartesi sabahı çıkan gazetelere baktık ki, köy öyle bizim gördüğümüz gibi ayan beyan ortada değil. Görebilen görmüş sadece..

Görünen köye kılavuz gerekmezse söyleyelim... Galatasaray'ın yolu, şampiyonluk yoludur..

Bursaspor önünde Galatasaray, ne olduğunu göstermedi.. Ne olacağının işaretlerini verdi. Hemen söyleyelim.. Bu işaretler çok olumlu...

İviç'in düşündüğü futbolu oynayabilirlerse, ligi öyle alır götürürler ki, tozlarına yetişilmez. Yarısını oynasalar, son yıllarda ulaşmadıkları başarılara ulaşırlar..

Bir yeni Galatasaray geliyor sahalara.. B. Mustafa dışında bir tek transfer yapmadığı halde, bir yeni Galatasaray geliyor... Çünkü futbolcular bir başka oynuyorlar, takım bir başka oynuyor ve bunların hiçbiri henüz oturmamış..

Oturacak... Adamların yeteneklerine bakarsanız, oturacak. İviç'in gücüne bakarsanız oturacak..

Oturduğu zaman da..

* * *

Birch'ün aforoz ettiği, Özkan Sümer'in şaşkın ördeklere çevirdiği Öner, İviç'in en önemli taktik adamı.. Anderlech'teki Erhan gibi oynuyor.. Sağbek ile sağaçık arası birşey. 90 dakika sahayı bir uçtan öbür uca arşınladı.. En az on gollük orta yaptı. Biri de gol oldu zaten.. Öner daha olmamış üstelik.. Fizik kondisyonu da az, kendine güveni de.. Bu başlangıcın sonunu getirirse, onu aforoz edenler başlarını utançla öne eğecekler..

B. Mustafa'nın transferini önüne gelen eleştirdi. Bize sorarsanız, bu yılın en önemli, en akıllı transferlerinden biri o.. Bu Galatasaray Mustafa'yı yeniden ulusal takıma verir, hiç şaşmayın.. O da İviç'in en önemli taktik adamlarından biri.. O da henüz oturmamış.. Ama oturacak. Mustafa'nın klası, kendisine verilen görevi yapmaya yeterli..

* * *

Pazartesi sabahı, gazetelere baktık. Her gazete başka türlü yazmış Galatasaray'ın dizilişini.. Yazarın sahadaki futbolu okuyuş tarzına göre..

Savunma anındaki Galatasaray'a bakarsanız, 5-4-1.. Hücum anındaki Galatasaray'ı yazmak isterseniz, 3-2-5 yazmanız gerekiyor.. Topun çok hızlı çıkarıldığını da düşünürseniz, savunma dizilişinden, atak dizilişine geçmek büyük bir fizik kondisyon gerektiriyor, diyebiliriz. Ama sanıldığı gibi değil.. Deli danalar gibi değil de, ne yapacağını bilerek koşarsanız, fazla yorulmadan, fazla koşmadan deplasmana girebiliyorsunuz.. Ekonomik bir kontratak taktiği deyim yerinde ise İviç'in yaptırdığı.

* * *

Savunmada, voleybol gibi dönerli bir oyun var.. Pek oturmamış henüz, bu yüzden çok açık verildi. Gol arayışları ise, ya kanatlardan, ya ortadan.. Orta ataklarda, Ali Çoban veya Fatih'ten biri oluyor, gizli gol adamı. Geriden gelen bu yeni forvete hazırlıklı olmayan rakip savunmayı avlamak amaç..

Kanat akınlarında ise, Seydiç ile Mustafa'nın boşalttığı açıklardan Öner ve Ahmet Keloğlu'nun ortaları var. Bu ortalara ön ve arka direklerde Sinan ve Hosiç (Kendisi ile konuştum. Adamın adı Hosiç. S ile.. Hociç değil..) kafa vuruyorlar. Özellikle Sinan yan toplara uçarak kafa atmada ustalaşmış. Bu yüzden oynuyor, ama bu kafalar dışında takım oyunu içinde çok aksıyor.. İviç bu sorunu bakalım nasıl çözer?

* * *

Bursa maçından önce, Galatasaray'ın B takımı, Yoncaspor ile oynadı. B takımı dediğiniz kadroya bakın.. Cengiz - Sefer, Cengiz, Murat, H. İbrahim - Cüneyt, Bülent, Adnan - Sabahattin, Ayhan, B. Metin.. Bu takımın yedekleri, Ali, Birol ve Rauf.

Bu B takımını sahaya A takımı diye sürseniz, kaç kişi yadırgar ki.. Geçen sezonun sonundaki Galatasaray'dan çok daha iyi..

Bu şu demek.. Birch, ya da Özkan Hoca gibi hovardaca harcanmazsa, Galatasaray'ın elinde birinci sınıf en az iki takım var.. Yani yedek sıkıntısı yok..

Bir kez daha yineliyoruz:

Köy, görünüyor.. Hem de yakında!.

Yasak Kalkınca...

ŞÜKRAN KETENCİ/*4 Ağustos 1983*

İş yasasında beklenen değişiklik, 30 temmuz günlü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Ancak değişiklikler yasanın iş güvencesine ilişkin beklenen maddeleri üzerinde olmadı.

12 Eylül Harekâtı ile sendikaların faaliyetleri askıya alınırken, Konsey kararı ile işverenlerin de gerekçesiz işçi çıkarmaları yasaklanmıştı. Daha sonra bu karar birkaç kez yayınlanan Genelkurmay Başkanlığı açıklamaları ile pekiştirildi, işçinin kusurlu hali dışında, işçi çıkarması vilayetlerde oluşturulan komisyonların denetimi ve Çalışma Bakanlığı'nın iznine bağlandı. Kusurlu işçi çıkarmada ise, yargı

3 Ağustos 1983

denetimi öncesinde ilgili Sıkıyönetim Komutanlıkları ve Bölge Çalışma Müdürlüklerinin denetimi geldi. Tüm bu önlemlere rağmen yasa boşluklarından yararlanılarak, ya da işçi anlaşmaya zorlanarak resmi kayıtlara geçenin çok üstünde işçi çıkarması gerçekleştirildi. İşten çıkarılma, sendikalar ve işçinin yakındıkları başlıca sorunlardan biri, korkulu rüyası olarak kaldı.

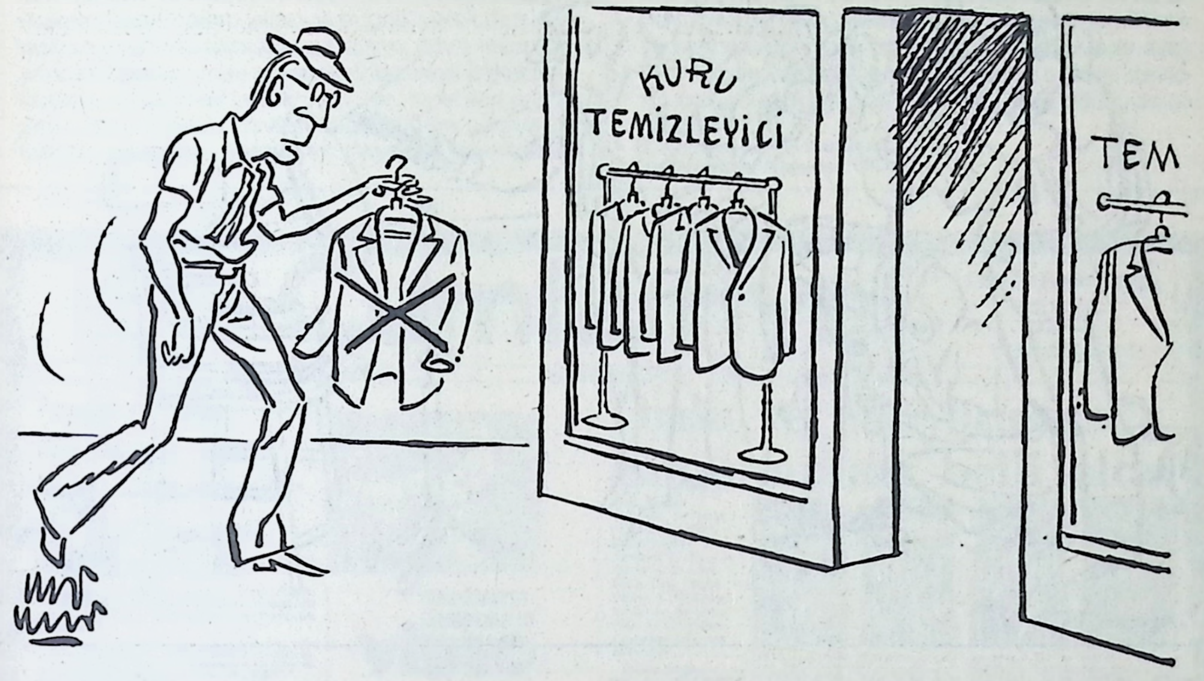
Grevlerden, toplu sözleşmelerden, sendikaların baskısından kurtulmuş olan işverenler ise, gerekçesiz işçi çıkarmama yasağından hiç de hoşnut değillerdi. Yasalarda sınırlama olmadığı için, *"istedikleri zaman, istedikleri sayıda işçi çıkarma"* alışkanlığı içindeki işverenlerimize, işçi çıkarma için gerekçe gösterme, gerekçeyi kanıtlama ve izin alma zorunluluğu çok ağır gelmişti. Kalifiye işçinin gerekli olmadığı iş yerlerinde, ya da kalifiye olmayan işçiler arasında yılda % 30'lara varan işçi sirkülasyonu (eski işçiyi çıkarıp yeni işçi alma) durmuştu. Yüksek ücretli işçiden, sendikalı işçiden toplu sözleşmenin yükünden kurtulmada çok yaygın uygulanan işçi çıkarmaları, aynı zamanda üretim kapasitesinde istenildiği gibi oynamaya da olanak veriyordu.

12 Eylül sonrası düşük kapasiteli üretimin gerekçesi, sorumlusu olarak gösterilen işçi hareketleri, grevler, sendikalar, iş yavaşlatmaya eylemleri yoktu. Oysa sanayicilerimizin de artık bütün bilimsel toplantılarda açıkladıkları gibi, başta işçiler olmak üzere dar gelirlilerin satın alma gücünde, ücret artışlarının, gelirlerin sınırlanması ile bağlantılı olarak meydana gelen düşmeler, iç piyasada % 50'leri aşan bir daralmaya yol açmıştı. Pazar daralması ihracatla karşılanmayınca, üretimde büyük stoklar baş gösterdi. Stokları depolamayı daha pahalı bulan işletmeler, idare kararla üretimlerini % 30'lara kadar düşürürken, bir-iki aylığına işçi atıp, sonra sipariş aldıklarında üretim arttırırken eskisinden ucuza yeni işçi alma olanağından mahrum kaldılar. Yasal izinler dışında ücretli izne çıkarma, çalıştırmadan işyerinde ücret ödeme gibi Türkiye'de görülmemiş uygulamalar, gerçek ücretlerdeki düşmelere karşın işverenleri çok huzursuz kıldı. Gerekçesiz iş çıkarma yasağının kalkması yolunda baskılar artarken, Çalışma Bakanlığı'ndaki işçi çıkarma istemleri de yığılmaya başladı. Yasak kalktığında kitlesel işçi çıkarmalarının gerçekleşeceği ve sosyal barışın gerçek bir tehlikeye gireceği noktaya gelindi.

İşte bu aşamada, 1475 sayılı iş yasasının işçi çıkarmasını düzenleyen ünlü 13-17-24. maddelerinde yeniden düzenleme yapılması gereği gündeme geldi. Batı demokrasisi modellerine ulaşılmasa dahi, uluslararası ilkeler düzeyinde, işverenin *"çalıştırma hakkı"* kadar işçinin *"çalışma hakkının"* da kutsal olduğu ve korunması gerektiği üzerinde duruldu. Bu doğrultuda, istenildiği an istenildiği kadar işçi çıkarmasını sınırlayacak, hiç değilse *"haklı neden, ekonomik gerekçe"* gibi ölçütlerin aranması, işverenin haklı nedeni yoksa, yargı kararı ile işçinin *"işe iade"* edilebilmesi, ya da *"tazminata"* hükmedilmesi gibi önerileri içeren taslaklar hazırlandı. Taslaklarda yer alan ve 1475 sayılı İş Yasası'nın 13-17-24. maddelerine beklenen değişiklikler, yayınlanan İş Yasası değişiklikleri kapsamında yok. Bir başka anlatımla, 1475 sayılı iş Yasasının, işverenlere, *"istedikleri zaman istedikleri kadar işçi çıkarma"* olanağı tanıyan düzenlemeleri yürürlükte. Tabii Konsey yasağı olduğu için şimdilik askıda. Ancak geçici yasaklama kalkınca ne olacak? İşverenlerin bir an önce kalkması için kamuoyu yaratmaya çalıştıkları, ancak yoğun işçi çıkarmasından kaygı duyulduğu için kaldırılmasının ertelendiğini sandığımız *"gerekçesiz işçi çıkarma"* yasağı, yasa değil sadece geçici dönemin bir kararı olduğuna göre, ne kadar ertelense de bir gün kalkacak. Beklenen, ancak yayınlanan yasa değişikliği içinde yer almayan, yasal önlemler gelmezse, işçilerin iş güvencesinden, iş barışının geleceğinden kaygı duymamak olanaksız.. Hele uzak değil, 3-4 yıl önceki yakın geçmişin çok yakındığımız işçi olaylarında, direnişlerde, başlıca nedenin işçinin çıkarılması uygulamaları olduğunu anımsarsak...

4 Ağustos 1983

6 Ağustos 1983

Atilla Şoför Kursu
Uzman öğretim kadrosu Bay, Bayan, Disiplin, Ciddiyet, üstüyet. Eğitimle, Ehliyet — Şubemiz yoktur
Fındıkzade, Oğuzhan Cad. No. 10 Tel: 523 79 11

Cumhuriyet

Kurslarımız 22 Ağustos'ta başlıyor Kayıtlar devam etmektedir
YILAYDIN DERSANESİ
Altıyol, Vişne Sok. No: 38 Kadıköy/İST. Tel.: 337 79 33 - 337 35 08

60. Yıl Sayı: 21172 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 7 Ağustos 1983 Pazar

İlter Türkmen Güneydoğu'da

Dışişleri Bakanı Van, Habur sınırkapısı ve Yüksekova'da inceleme yaptı

Dışişleri Sözcüsü Akıman, Türkmen'in gezisinin "özel" nitelik taşıdığını ve üç hafta önce planlandığını açıkladı. İran'ın Ankara Büyükelçisi ile İstanbul Başkonsolosunun Tahran'a gittikleri öğrenildi. Yedinci Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı dün yaptığı açıklamada "Sayın Türkmen, Komutanlığın misafiri olarak bölgede bulunuyor" dedi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)— Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in Güneydoğu Anadolu'da başlattığı inceleme gezisi, İran'ın Kerkük'e dönük olarak açtığı 'Dördüncü Cephe'de çarpışmaların şiddetlendiği bir döneme denk düşmesi nedeniyle diplomatik kulislerde ilginç yorumlara yol açtı. Dışişleri Bakanlığı Türkmen'in gezisinin "özel" nitelik taşıdığını, daha önceden planlandığını açıklarken, konuyla ilgili olarak, 7. Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı da bir bildiri yayınladı. Bildiride, "Sayın Türkmen, Komutanlığımızın misafiri olarak bölgemizde bulunuyor" denildi.

Dışişleri Bakanı İlter Türkmen önceki gün uçakla Diyarbakır'a gitti. Geceyi Diyarbakır'da geçirdi. Dün de Van ve çevresinde helikopterle dolaştı. Dışişleri Bakanı, Habur sınır kapısında ve Yüksekova yöresinde de gözlemlerde bulundu. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Büyükelçi Nazmi Akıman Türkmen'in gezisiyle ilgili olarak yöneltilen soruya şu karşılığı verdi:

"Dışişleri Bakanı sayın İlter Türkmen'in yaptığı gezi tümüyle özel bir nitelik taşıyor. Özel bir inceleme gezisinden ibarettir, o kadar. Size gezinin yaklaşık üç hafta önceden planlanmış özel bir gezi olduğunu belirtebilirim. Yoksa, spekülasyonlara yol açacak herhangi bir siyasi yönü olduğunu sanmıyorum."

Akıman bir soru üzerine de şu karşılığı verdi:

"Bu gezide komşu ülkelerin devlet yetkilileriyle Türkmen'in herhangi bir görüşme de yapacaklarına ilişkin haberler, değerlendirmeler tümüyle hayal mahsulüdür, gerçekle ilgisi yoktur."

7. Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in bölgedeki gezisine ilişkin bir açıklama yaptı.

(Arkası Sa. 11., Sü. 6'da)

Dışişleri Bakanı İlter Türkmen Güneydoğu'da ne yapıyor?

Bölgede ne oluyor?

4. Cephe açılınca

CENGİZ ÇANDAR

İran-Irak Savaşı, bir buçuk ay sonra üçüncü yılını dolduracak. Ancak, gerek Türkiye, gerekse başta ABD olmak üzere Batılı güçler, üç yıl boyunca savaştaki gelişmelerden, son üç haftadaki kadar etkilenmemişlerdi.

Irak'ın iki numarası Tarık Aziz'in ani Ankara ziyareti, Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in Güneydoğu Anadolu gezisi ile yoğun ve karmaşık bir diplomatik-askeri trafiğe yol açan dramatik gelişmeler üç hafta önce, temmuz ayının son 10 günü içinde başladı. Söz konusu tarihte, Irak Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tarık Aziz bir demeç vererek, "gerekirse İran'ın Basra Körfezi'ndeki petrol ve ekonomik çıkarlarını baltalayabiliriz" dedi.

Tarık Aziz'in demeci İranlılar tarafından İran petrol sevkiyatının yapıldığı Kharg Adası'na ya da İran'dan petrol taşıyan tankerlere yönelecek bir saldırının habercisi olarak algılandı. Çünkü, Irak'ın geçen yılki Falkland Savaşı'nda önemli işlevler gören Fransız yapımı Exocet füzelerini kullanmak istediği bir sır değil. Irak, Exocet'leri daha önce de kullanmak istemiş ama pek etkili olamamıştı. Ne var ki, Exocet'leri etkili biçimde kullanabileceği Fransız yapımı 5 adet Super-Etendard uçağı almaya karar verdi ve pilotları Fransa'da eğitiliyor.

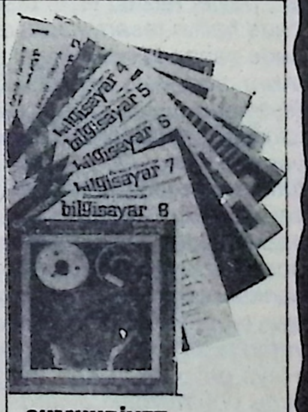
Irak, savaşı sona erdirmek için barış şartlarını sözsüz veremeyince, İran'ı savaşa devamdan caydıracak askeri girişimler düşünüyor. İran, savaşı, Irak'a kapalı olan Basra Körfezi'nden pompaladığı günde 2.5 milyon varil petrolün satışından kazandığı parayla finanse ediyor. İran'ı bu olanaktan yoksun bırakmak Iraklılar için yaşamsal önemde.

Bu nedenle, İran, Tarık Aziz'in demecine sert bir tepki gösterdi ve eğer İran petrol sevkiyatı engellenirse, Hürmüz Boğazı'nı kapatarak tüm petrol trafiğini engelleyeceğini açıkladı. Böyle

(Arkası Sa. 11., Sü. 5'de)

Irak, bir yıl sonra ilk kez İran'a girdi

Dördüncü cephede İran harekâtının yeniden başlaması üzerine, Irak orta cephede harekâta geçerek İran topraklarına girdi. Mehran kentinin çevresindeki yollar kesildi.

CUMHURİYET BİLGİSAYAR
Bankacılıkta bilgisayar
Servis büroları konuşuyor
9. sayı salı günü yine
CUMHURİYET'le birlikte

7 Ağustos 1983

Özal, Kafaoğlu ve Büyük Holdingler

OSMAN ULAGAY / *8 Ağustos 1983*

Turgut Özal, geçen yılın temmuzunda başbakan yardımcılığı görevinden ayrılmadan hemen önce *Tercüman* gazetesi başyazarı Nazlı Ilıcak'la yaptığı görüşmede faizlerin geleceğiyle ilgili olarak şöyle diyordu: *"Bazı çevreler aman bu faizler insin, sanayi ölüyor, bitiyor şeklinde ifadelerde bulunuyorlar. Hatta bazı banka sahibi holdinglerimiz geliyorlar, devlet faizleri tayin etsin diyorlar. Maksat neticede halkın tasarruflarını daha düşürecekler. Neticede zannediyorlar ki bu tasarruflarını kolaylıkla bir takım projelerine kanalize edebilirler.. Bu sistemi değiştirmek isteyen bazı gruplar ve şahıslar, düşük (faizli) krediden istifade ederek kârlarını arttırmak hevesinde. Ama genelde faizi sınırladığımız zaman bütün sanayi çok daha büyük zorluğa düşecektir. Bu sefer tasarruf daha karanlık piyasalara, tefeci piyasasına gider, normal kurumlara gitmez. Onun için ucuz faizle halktan para toplamak hesabını yapan bankacılarımız varsa, holdinglerimiz varsa, o hesapların tutmayacağını şimdiden söylüyorum. Onun için vatandaşın hakkı olan faizleri versinler. Bankalar bir araya gelip de faizleri aşağıya doğru çekme eğilimine önümüzdeki aylarda girmesinler."* (1)

Turgut Özal bu görüşmenin yayınlanmasından beş gün sonra görevden ayrıldı. Ekonominin yönetiminde önemli noktaya getirilen Kafaoğlu döneminde Özal'ın *"aman olmasın"* dediği şeylerin çoğu oldu. Devlet faizlere müdahale etti. Bankalar da bir araya gelerek mevduat faizlerinin kademeli olarak aşağı çekilmesi konusunda anlaştılar. Yıllık net faiz geliriyle enflasyon oranı başabaş duruma geldi.

Adnan Başer Kafaoğlu, Turgut Özal'ın altını oyan çevrelerin pek çok istediğini yerine getirdi. Ama Kafaoğlu'nun tek misyonu bu değildi. Onun da ekonomide gerçekleştirmeyi düşündüğü bazı önemli yeniden düzenlemeler vardı. Mali sistemin ve özellikle de banka sisteminin yeniden düzenlenmesi bunlar arasında öncelik alıyordu.

İşte bu konuda ve kurtarılacak firmalarla bunlara uygulanacak kurtarma yöntemleri konusunda Kafaoğlu ile bazı büyük holdinglerin görüşleri aynı paralelde buluşmuyordu galiba. Çok sulandırılmasına karşın, bankalar kararnamesinin holding bankacılığını zorlaştıran bazı hükümler içermesi ve Kafaoğlu'nun Transtürk'ün kurtarılması operasyonunu bankalara yıkmak istemesi, bazı holdingleri herhalde fazla memnun etmemiş. Kafaoğlu, bu sıkıntılı ortamda, tıpkı Özal'ın geçen yıl yapmış olduğu gibi, içini *Tercüman*'a döküyor ve Transtürk'ü kurtarma operasyonuna çomak sokan holding bankalarına ateş püskürerek şöyle diyordu: *"Burada el değiştirsin diyen holdinglerin kastı şu: Şirket iflas etsin, iflas masasından daha ucuza kapatalım. Yani kapitalistler kendi başlarına oyun oynuyorlar. Buna hiçbir şekilde müsaade etmem. Kartellerin oyunu bu. Bir kartel öbür karteli boğacak. Boğup ne olacak? Kıdem tazminatından, vergiden kurtulacak. Bir bankamızın Transtürk'teki oyunu budur."* (2)

Kafaoğlu'nu nasıl bir geleceğin beklediğini henüz bilmiyoruz. Ama yankısını *Tercüman*'da bulan her iki olayın gösterdiği gerçek oldukça açıktır. Türkiye'de az sayıdaki büyük holdingin onayını almadan ekonomiyi yönetmeye kalkışmak, yeni ilke-

ler koymak ya da yeniden düzenlemelere girişmek son derece tehlikelidir. Sağlıklı bir sermaye piyasasının kurulmasını yıllar yılı engelleyerek tüm kaynakları ellerinde toplamaya çalışan, döviz yutan dayanaklı tüketim malı sanayilerinde tekel hâkimiyeti kurarak büyük kârlara konan, işçi şirketleri gibi ilginç denemelerin devletin ilgisizliğine uğrayarak batma noktasına gelmesini alaycı bir tebessümle seyreden büyük holdinglerin icazetini almadan ekonomiye yön vermek mümkün olmuyorsa bu olgu üzerinde çok düşünmek gerekmektedir. Türkiye ekonomisinin pek çok tıkanma noktasında ayak izlerini gördüğümüz bu holdinglerin ağırlığı devletin karar alma organlarını etkileyecek düzeyde olmamalıdır.

(1) Tercüman, 8 ve 9 temmuz 1982
(2) Tercüman, 4 ağustos 1983

KAVRAM DERSANESİ
Lise Sonlar: 19 Ağustos
Beklemeliler: 5 Eylül
Laleli Ordu Cad. 202/3 (Kimya Fakültesi karşısı) 528 64 37 - 522 75 74

Cumhuriyet

Atilla Şoför Kursu

60. Yıl Sayı: 21176 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 11 Ağustos 1983 Perşembe

Doğru Yol Başkanı Avcı: Gündemimizde birleşme yok

"Gireceğimiz ilk seçimlerde Türkiye'nin en büyük partisi olabileceğimizi ispat edeceğiz."

"Partimizin fikir ve felsefesinden dolayı sağ tabanda birleşen kitleler, bu alandaki boşluğu doldurmak üzere kurulan Doğru Yol Partisi'ne büyük teveccüh göstermiştir."

FÜSUN ÖZBİLGEN

Doğru Yol Partisi (DYP) Genel Başkanı Yıldırım Avcı, "Gireceğimiz ilk seçimlerde Türkiye'nin en büyük partisi olabileceğimizi ispat edeceğiz" diyor. Avcı, DYP'nin gündeminde birleşme diye bir konu bulunmadığını belirtirken, "Tasfiye ve tercihi 6 kasımda aziz milletimiz yapacaktır" diye ekliyor.

DYP İstanbul İl Başkanı Yaşar Keçeli ile Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yaptığı Bakırsan Şirketi'nin şık döşeli bir odasında söyleşi yaparken Yıldırım Avcı da oraya gelince söyleşimizi bu kez Avcı ile sürdürüyoruz. Aynı günün sabahı MDP Genel Başkanı ile yaptığım söyleşide birleşme konusunda Turgut Sunalp'in yaptığı açıklamalar aklımda. Sunalp "aynı prensiplerde birleşen kişilerin aynı partide yer alması" gerektiğini söylemişti. Bu konudaki düşüncelerini

(Arkası 7. Sayfada)

Tercüman Gazetesi'nin basımı ve yayımı durduruldu

CUMHURİYET BİLGİSAYAR 10
VİDEO

Video'da sistem tartışması: VHS, Beta V2000, hangisi kaliteli? Birbirlerinden farkı ne?

Türkiye'de hangi firma hangi markayı üretiyor, kaça satıyor?

Firmalar Sanayi Bakanlığı'na taahhütlerini yerine getirebilecek mi?

Yarın Cumhuriyet'le birlikte

Ordu ve Sıkıyönetim Komutanları belli oldu

Org. Necdet Öztorun, 1. Ordu ve İstanbul, Org. İsmail Hakkı Akansel 2. Ordu ve Malatya ile çevre illeri, Org. Fikret Oktay 3. Ordu ve Erzincan ile çevre illeri Sıkıyönetim Komutanlıklarına atandılar

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Sıkıyönetim Komutanlıklarına yeni atamalar yapıldı. Orgeneral Necdet Öztorun 1. Ordu ve İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Orgeneral İsmail Hakkı Akansel 2. Ordu ve Malatya, Konya, Niğde, Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Yozgat illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Orgeneral T.Fikret Oktay da 3. Ordu ve Erzincan, Gümüşhane, Giresun, Trabzon, Rize, Ordu, Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Samsun, Sinop illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'na getirildiler.

Bu arada 1'nci Ordu Komutanı Orgeneral Haydar Saltık Kara Kuvvetleri Komutan Yardımcılığı'na, 2'nci Ordu Komutanı Orgeneral Mehmet Bayraklı Yüksek Askeri Şûra üyeliğine, Orgeneral Ragıp Uluğbay NATO Güneydoğu Avrupa Müttefik Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na, Orgeneral Recep Ergun Harp Aka-

vunma Bakanlığı Müsteşarlığı'na, Cumhurbaşkanlığı ve MGK Genel Sekreteri Orgeneral Necip Torumtay Genel Kurmay 2. Baş-

leri Komutanlığı'na, Orgeneral Ragıp Çiçek Milli Savunma Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı'na Oramiral Zahit Atakan De-

Kuvvetleri Komutan Yardımcısı Orgeneral Halil Sözer'in görev süresi de bir yıl uzatıldı.

Resmi Gazete'nin dünkü sayı-

SALTIK— Org. Haydar Saltık Kara Kuvvetleri Komutan Yardımcılığı'na getirildi.

ÖZTORUN— Orgeneral Necdet Öztorun 1. Ordu Komutanlığı'na getirildi.

AKANSEL— Org. İsmail Hakkı Akansel 2. Ordu Komutanlığı'na getirildi.

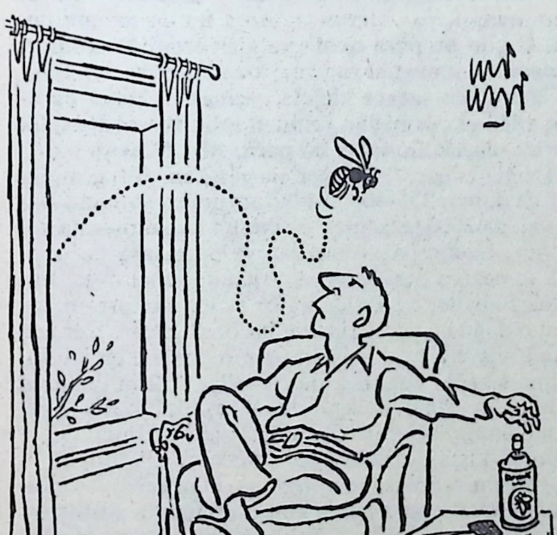
OKTAY— Orgeneral Fikret Oktay, 3. Ordu Komutanlığı'na getirildi.

ULUĞBAY— Org. Ragıp Uluğbay NATO G. Doğu Avrupa Müttefik K.K.K.'na getirildi.

TORUMTAY— Org. Necip Torumtay Genel Kurmay 2. Başkanlığı'na getirildi.

ERGUN— Org. Recep Ergun Harp Akademileri Komutanlığı'na getirildi.

ÇELENKLER— Org. Hüsnü Çelenkler Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarlığı'na getirildi.

8 Ağustos 1983

Babadağ'da 600 yıllık dokuma olayı, umutsuz günler yaşıyor

KENAN MORTAN/*11 Ağustos 1983*

DENİZLİ/Babadağ — Türkiye'de büyük-küçük imalat sanayii dışında **"Ev ekonomisi"** olarak ilginç bir örnek yaşanır. Üretim evlerde gerçekleştirilir, çalışanlar ise hane halkıdır. Bursa'da, Mudurnu'da, Kastamonu'da, Çanakkale'deki örnekleri dışında Denizli ilinin Buldan ve Babadağ'ında dünyaca ünlü şile bezi olarak bilinen bezler ve çeşitleri üretilir. Az bir sermayeyle büyük bir iş yaratma kapasitesi olan bu dal ne yapar ve ne durumdadır? Bunlar Türkiye için geçerli örnekler olabilir mi? İhracata açılma dönemi sonrası bu olay gerekli yapısal uyumu gerçekleştirmiş midir? İşte bütün bunları araştırmak için bu bölgeye uzanıyor, olayı yerinde gözlemeye çalışıyoruz.

İzmir-Denizli karayolu Ege bölgesinin ana ulaşım aksıdır. Yol üstünde önce pamuk, sonra incir, sonra üzüm, sonra yine pamuk yörenin ekolojik dokusunu ve zenginliğini gösterir. Aydın'ı geçtikten sonra Cumhuriyet döneminin ilk dokuma fabrikalarından Nazilli Basma Fabrikası'nı görürsünüz. Sonra içe büküm yapan yol Denizli'ye yirmi kilometre kala Sarayköy ilçesini karşınıza çıkarır. İlçenin sayısı çok, duvarları mermerle kaplı banka şubeleri yörenin pamuktan kazancını gösteren simgeleridir.

Sarayköy'den içe saparsanız toprak birden çoraklaşır. Arızalı bir arazi yapısı tarımda ve hayvancılıkta olmazları gösterir size. Gösterişli arabaların yerini eski 2 büyük savaş kalıntısı jeepler alır. İşte Babadağ böylesine bir yerde kuruludur. Yapılamazlar, yapılanı ortaya çıkarmış ve Menderes Ovası'nın bereketi olan pamuk burada evlerde 600 yıldır dokunagelmiştir.

4300 nüfuslu Babadağ nahiyesi dağ eteğinde yer almakta. Heyelan bölgesinde yer alan Babadağ **"ha boşaldı, ha boşaltıldı"** derken imar planı bile çıkmamış. Yıkık-dökük evlerin her biri aslında birer dokuma fabrikası. Kargacık-burgacık yollar üstünde büyük tonajlı kamyonlar hemen göze çarpıyor. Kamyonlara renk cümbüşü bezler, nevresimler yüklenmekte. Salı günü Babadağ'ın Anadolu'ya **"yüklenme"** günü. Türkiye'nin dört bir yanına dokuma ürünleri dağıtılmakta.

Nahiye meydanında yorgunluk çayımızı içerken Jandarma Karakol Komutanı da aynı kahvede oturmakta. 600 yıldır tasada-kıvançta birleşmiş Babadağ'da bir gün bile zabıta olayı yaşanmamış. Biz çay içerken yaşları 8-12 arasında değişen başörtülü çocuklar, ellerinde **"cüz keseleri"** yoldan geçiyorlar. Kahvede oturan nahiye sakinleri günlük görüntü gibi bu çocuklara aldırmaz gözlerle bakıyorlar. İlkokulu bitiren her çocuk önce Kuran kursundan geçiyor, sonra da dokuma tezgâhının başına oturuyor.

KALİTE BELGESİ

Halk Bankası Müdürü'ne, **"kaç kişi dokumadan geçim sağlar?"** dediğimizde müdürün, **"Kent girişinde gördüğünüz nüfus levhası burada dokumadan geçimini sağlayanların sayısını verir"** sözleri, ev ekonomisinin ne denli yaygın olduğunu söylüyor. Belediye binası yanında Dokumacılar Derneği, Kooperatif ve Ticaret Odası kent hiyerarşisinde dokumanın önemini gösteren başkaca belirtiler. Çay sonrası Ticaret Odası'na çıkarak Oda Başkanı **İbrahim Katrancı**'yı arıyoruz. 16 yıldır değişmez başkan, ama ömür boyu dokumacı Katrancı, **"600 yıllık dokuma geçmişi Ticaret Odası'nda kalite unsuruyla buluşturuldu."** diyor. Günümüzde sanayi odaları hâlâ nasıl kalite belgesi vereceklerini araştırırken, bir nahiyede 1928'den bu yana kalite belgesi verilmesi çok ilginç değil mi?

Odanın kuruluş ve gelişimini biraz daha açmasını istiyoruz. Katrancı şöyle konuşuyor:

"Dokuma olayı bir başkadır burada. Önce kalitesiyle öğünür. Osman Sultan'a şalını dokuyan Babadağ'da her ev bir fabrika olmuştur. Burada ne hayvancılık arayın, ne de bir ekin. Hayat tezgâhlardır. İşte bu nedenle kalite unsurunu daha iyi murakabe etmek için 1928 yılında bir Ticaret Odası kurulmuştur. Oda, 1946 yılına kadar nahiyeyi terkeden her dokuma parçasının kalite belgesini vermiştir. Ancak bu tarihten sonra Türkiye'de siyaset başlayınca odanın da kalite belgesi uygulaması duruvermiştir. Duruş, o duruş."

Babadağ, dokuma derken, hemen hemen tüm ürünlerini dokumakta. Bunlar arasında çarşaf, havlu, nevresim ve ham bez başta geliyor. Düne dek iç pazara seslenen Babadağ şimdi bir de ihracat yapma çabasında. Ama çaba kuşkusuz çok cılız. Kentin tek şirketi Altınbaşaklar bu yeni ihracat kervanını çekenlerden. Kurucuları olan Atıcı kardeşlerin üçü de marangozluktan gelme. Eskiden el dokuma tezgâhlarını yaparken, 1971 yılından sonra şirketleşmişler ve dokuma üretip pazarlamaya başlamışlar.

Şimdi Altınbaşaklar Suudi Arabistan yolunda. Bu yıl için bu ülkeyle 6.5 milyon liralık nevresim bağlantısı yapılmış. Haftada 20 bin metre bez dokuyan yaklaşık 40 aileye geçim sağlayan Altınbaşaklar'dan **Sait Atıcı, "Peki dokumada en büyük sorun nedir?"** dediğimizde hiç duraksamaksızın, **"Bırakın dokumayı, her kolda en büyük sorun kalite tesisidir"** diyor. Bugün parça ürün fiyatı eşdeğerlerine göre 250 lira daha pahalı bir ürünü ürettiği halde Altınbaşaklar'ın rahatça satış yapması biraz da bu gerçekte saklı değil mi? Ama kardeşi **Aydın Atıcı** söze karışıp, **"Halimiz Babadağ'ın genel hali değil"** dercesine söyleşiyi başka bir kanala sürüklüyor:

"Dokuma umumi bir sıkıntı içine girmiştir. Bir ürün düşünün ki fiyatı altı ay içinde yüzde 100 artmıştır. Bu halde ortak istihsal çok zorlaşır. İhracat hadisesi devlete bir ferahlatma getirmiştir, ama öte yandan da iç âlemi karartmaktadır."

İhracatın özendirilmesi, üretimin ise yaya kalması Babadağ'da son 1.5 yılın, belki de en önemli ekonomik olgusu. AET ülkelerine girecek Türk iplikleri için eşik fiyat (giriş) 7.65 mark olarak belirlenince, iplik tüccarı iç piyasa fiyatını da 730 liraya çıkarıyor. Ama üreten aynı zamanda ihraç eden değil ki bu hammaddeyi alma olanağı olsun... İşte bu sorunu Kooperatif Başkanı **Ali Çivi** şöyle anlatıyor:

HAFTADA 20 MİLYON AMA...

"Nahiyeye giren para olarak bakarsanız, şu gün haftada 20 milyondur. Bu para iyi günlerde 50 milyon liraya kadar ulaşmıştı. Ama bu da önemli değil. O gün bu para nahiyeye giriyordu. Dokumacı zanaatkârı sünnetini yapıyor, kızını everiyordu. Şimdi 20 milyon sadece kâğıda geçmekte. Daha paranın yüzünü görmeden yeniden iplik tüccarına iplik parası olarak gitmekte bu para. Bizi tıkayan bu."

İpliğin kilosu 730 liraya ulaşmışken, 600 gramlık bir havlunun 350-400 liradan satılması sonuçta Babadağ'da 2000 tezgâhtan 600'ünün kapanmasına yol açıyor. Üretip pazarlamayan ve pazarlasa da tıkanık iç pazara mal sunan üreticinin genel çilesi bu. Ama Babadağ ve Buldan gibi ev ekonomisinin hâkim olduğu bu yörelerimizin bir özelliği var. Her tezgâh bir işyeri. Makine Kimya'nın ürettiği en iyi dokuma tezgâhı bugün vadeli 2 milyon. 2 milyondan satılan bu tezgâhsa asgariden 4 kişilik bir aileye geçim olanağı sağlıyor. Oysa DPT verileri bugün devletin bir kişilik istihdam yaratmak için 35 milyon lira yatırım yapması gerektiğini ortaya koyuyor. Kapanan 600 tezgâh aslında kilit asılmış 2400 kişilik bir fabrika bu durumda. Çünkü bu insanlar önce gündelikçi oluyor, sonra da daha büyük kentlere işsiz olarak göç ediyor. İşte Babadağ'da yaşanan günler böylesine umutsuz ve kara...

10 Ağustos 1983

İşgal altında parçalanma

CENGİZ ÇANDAR/*12 Ağustos 1983*

Lübnan'daki gelişmeleri yakından izleyenler için Dürzî milislerin üç bakanı kaçırmalarıyla başlayan olaylar zinciri hiç şaşırtıcı olmamalı. Lübnan ya yeni bir iç savaşa, ya da önü alınmaz biçimde kesin bir taksime doğru yol alıyor.

Son gelişmelerin yakın geçmişteki kökleri, 1982 yazındaki savaşta yatıyor. Daha o zaman, İsrail'in Beyrut saldırısı sürerken, ülkenin İsrail ile Suriye arasında fiilî bölünmesi konusunda Siyonist devlet ile Şam rejimi arasında zımnî bir anlaşmanın bulunduğu spekülâsyonu yapılıyordu.

İsrail kuvvetleri Lübnan'ı işgale başladıklarında, o tarihe dek FKÖ'nün müttefiki olan Dürzîlerden hiçbiri direnme gelmemiş ve İsrailliler Dürzîlerin yaşadığı dağlık Şuf bölgesinde kolayca ilerleyerek, hem Güney'den Beyrut'a uzanan kıyı yolunu, hem Beyrut'u kontrol altına alabilmişler hem de Şuf'un dayandığı Şam-Beyrut karayoluna ulaşmışlardı. Şuf bölgesindeki Suriye birlikleri de karşı koymadan Şam-Beyrut karayoluna dek çekilmişlerdi.

Ve daha o zamandan İsrailliler Maruni Hıristiyanlarla Dürzîler arasında 100 yıldan fazla bir süredir devam etmekte olan geleneksel düşmanlığı kaşımaya başlamışlardı. İsrail Ordusu'nun denetimi altındaki Şuf bölgesine Maruni Hıristiyanların siyasi temsilcisi, İsrail'in müttefiki Falanjist milisler kaydırılmış, Aley, Suk El-Garb ve Aitat gibi Beyrut'a kuşbakışı bakan Şuf kasabalarında Dürzî milislerle Falanjistler her seferinde çatışmaların kızıştığı bir noktada bir hakem tavrıyla duruma müdahale etmiş, hatta zaman zaman Dürzîlerin koruyucusu rolüne bürünmüştü.

Stratejik ama küçük ve dar Lübnan Dağı'na egemen olmak isteyen bu iki geleneksel düşman mezhebin çatışmaları giderek alevlenmişti. Bu arada, **Emin Cemayel**'in Falanjist Partisi'ne dayalı bir devlet cihazı oluşturmaya girişmesi ve İsrail'le uzlaşmaya yönelmesi, Dürzîlerin lideri **Velid Cunblat'ı** Suriye'ye yanaştırmıştı.

Bugünkü olayların ipuçları nisan ayında İsrail'in Beyrut ve Şuf'daki birliklerini tek taraflı olarak geri çekeceğini açıklaması üzerine alınmıştı. Emin Cemayel, bunun önüne geçmeye çalışmış ve Lübnan'daki tüm yabancı birliklerin eş zamanlı bir geri çekilmesinden yana davranmıştı. Çünkü böyle bir gelişme Şuf bölgesinde birdenbire bir otorite boşluğu yaratacaktı. Emin Cemayel'in önünde bu bölgeyi ya tümüylü Dürzîlerin —ki bu Velid Cunblat'ın İlerici Sosyalist Partisi demektir— egemenliğine terketmek ya da devlet egemenliği ve merkezi devlet iddialarına uygun olarak Lübnan ordusu'nu Şuf'a göndermek kalıyordu.

Dürzîler, Lübnan Ordusu'nu Falanjist yönetimin bir uzantısı olarak gördükleri için buna izin vermeyeceklerini kesin bir dille birkaç kez bildirmişlerdi.

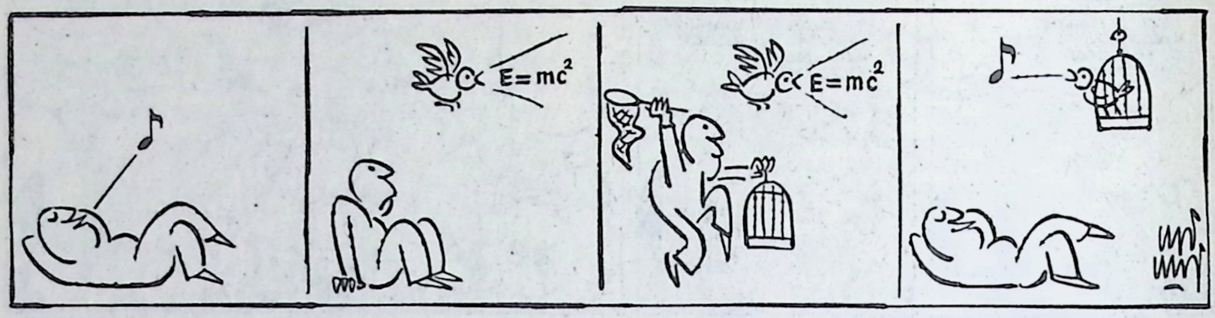
Olaylar, İsrail'in bir takvim içinde Beyrut çevresini boşaltacaklarını ilan etmesinden sonra yeni bir ivme kazandı. İsrail'in bu hamlelerine koşut olarak Suriye, Lübnan-İsrail anlaşmasına karşı çıkmakta ve Bekaa ile Kuzey Lübnan'daki birliklerini takviye etmekteydi. İsrail açıklamasının hemen ardından Velid Cunblat, Suriye yanlısı eski Başbakan **Raşit Karami** ve eski Cumhurbaşkanı **Süleyman Franciye** ile birlikte Emin Cemayel'e karşı bir **"Ulusal Selamet Cephesi"**nde birleştiklerini duyurdu. Böylece, İsrail ile uzlaşma yönünde, Suriye'ye karşı açıkça hasım bir tavra giren Emin Cemayel'in karşısında Suriye güdümünde bir cephe kurulmuş oluyordu.

Gelişmelerin askeri yansıması, Lübnan Ordusu'nun Şuf'a gönderilmesi Dürzî milislerin de Beyrut'un Hıristiyan kesimi ile havaalanını top ve roketle dövmeleri oldu. En sonunda da iş bakanların kaçırılmasına dek dayandı.

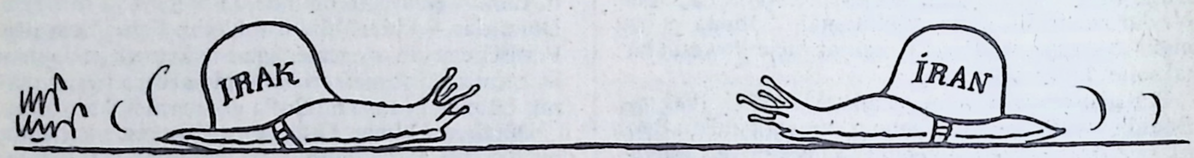
Son gelişmeler Emin Cemayel iktidarına indirilmiş ağır bir prestij darbesidir. Her gelişme Lübnan'da merkezi devlet otoritesinin kurulmasının sanki olanaksızlığını kanıtlıyor. Her gelişme, ülkenin İsrail ve Suriye tarafından paylaşılmasını pekiştiriyor.

Ancak, hiç unutmamak gerekir ki, bütün bu gelişmeler tarihi perspektif içinde İsrail'e yarıyor. İsrail'in bölgenin egemeni olmak için bölge ülkelerinin etnik ve mezhep temelleri üzerinde küçük küçük devletlere bölünmesini ya da iç savaşlarla parçalanmasını istedikleri biliniyor. İsrail devletinin kurucusu David Ben Gurion bunu defalarca dile getirmişti. Ben Gurion Lübnan'da bir Maruni, bir de Dürzi devletinin kurulmasından söz etmişti.

Bölgede bir kez daha İsrail'in empoze ettiği olaylar zinciri izleniyor.

14 Ağustos 1983

18 Ağustos 1983

ÜLKESİNDE İNGİLİZCE ALMANCA FRANSIZCA İTALYANCA İSPANYOLCA

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ
Lise Sonlar: 19 Ağustos
Beklemeliler: 5 Eylül
Laleli Ordu Cad. 202/3 (Kimya Fakültesi karşısı) 528 64 37 - 522 75 74

60. Yıl Sayı: 21181 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 16 Ağustos 1983 Salı

Barış Derneği Davası

Sirmen, suçlamada kanıt getirilemediğini söyledi

Barış Derneği davasında dün, Ali Sirmen, Ataol Behramoğlu ve Medet Serhat'ın savunmaları tamamlandı.

İstanbul Haber Servisi— İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 no'lu Askeri Mahkemesi'nce Metris Askeri Ceza ve Tutukevi'nde duruşma salonunda yapılmakta olan Barış Derneği davasında gazetemiz yazarlarından **Ali Sirmen**, Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Sekreteri **Ataol Behramoğlu** ODTÜ eski öğretim üyelerinden **Gencay Şaylan** ve avukat **Medet Serhat**'ın savunmaları tamamlandı. Ali Sirmen mahkemeye verdiği 31 sayfalık savunma metninde, suçlamaların hiçbiri hakkında bir kanıt getirilmediğini söyledi.

Dünkü oturuma Dernek Genel Başkanı **Mahmut Dikerdem**, Kırıkkale **Kemal Anadol** ile geçen oturum gözaltına alınan **Orhan Taylan** dışında 25 sanık katıldı.

Savunma yapan Ataol Behramoğlu, mahkemeye 8 sayfalık bir metin vererek suçlamaları kabul etmediğini açıkladı. Behramoğlu, Nazım Hikmet'le ilgili toplantılara katılmakla, şairin kişiliğiyle ilgili konuşmakla suçlandığını belirtti.

Sanat ve kültür tarihimizde yerleri ve değerleri yadsınmayacak Türk yazarları ve sanatçıları olduğunu, Nazım Hikmet'in de ulusal kültür mirasımızın bir parçası olduğunu bildirerek şunları söyledi:

"Bizler ve derneğimiz için vereceğiniz kararın güncel siyasanın geçici olması kaygısından ortamında değil, insani ve vicdani kanaatlerinizde bulunan ilkelerine ve demokrasiye bağlılığımızda dayanak bulmasını diliyorum.

Medet Serhat ise savunmasında, iddianamedeki ve mütalaadaki suçlamaları kabul etmediğini, Türkiye'de belli dönemlerde kişilerin Sovyet yanlısı olmakla suçlandığını, son dönemde de ortaya TKP'nin çıktığını belirtti. TKP'ye üye olmakla, onun görüşlerini benimsemekle bir çok kişinin suçlandığını ileri süren Serhat, **"Bir insanların dilediği biçimde fikir sahibi olmaları ve bu fikirleri rahatlıkla açıklayabilmeleri lazımdır"** dedi.

Daha sonra savunma yapan gazetemiz yazarlarından Ali Sirmen, mahkemeye verdiği 31 sayfalık savunma metninde iddianame ve mütalaadaki suçlamaların hiçbiri hakkında bir kanıt bir delil getirilmemiş olduğunu belirtti.

"Sanık ve avukatların soruşturmanın derinleştirilmesi isteğinde bulunduklarını, ancak bunun kabul edilmediğini, mütalaa hazırlanırken kabul edilmeyen istemlerin ana suçlama haline getirildiğini bildiren Ali Sirmen, **"Bu durumda büyük kişi esas hakkındaki mütalaa esası teşkil etmiyor diyebilir"** dedi.

Ali Sirmen, Türkiye'de savaş ve barış sorunlarını inceleyen bir örgütün bulunmamasını büyük zorunluluk olduğunu söyleyerek sözlerine şöyle devam etti:

"Çünkü iki yıla yakın bir süredir bu konuyla ilgilenen bir kişinin kaleme aldığı esas hakkındaki mütalaa öylesine maddi yanlışlarla doludur ki, ülkemizde barış sorunlarıyla uğraşan konuları sanıldığından da daha az bilindiğinin bir kanıtı olarak ortaya çıkmaktadır bu belge."

Ali Sirmen, ceza hukuku sisteminde yeri olmayan kollektif, objektif bir suçluluk yaratılmaya çalışıldığını, çağdaş hukukta böyle bir suçlamanın kabul edil-

Dernekler Yasası DM'de kabul edildi

Orta öğretimdeki öğretmen ve öğrenciler, yüksek yargı organı memurları, siyasi ve ideolojik suçlardan mahkûm olanlar ve siyasi partiden çıkarılan ya da partinin kapanmasına neden olanlar dernek kuramayacak.

DM Ankara üyesi Halil İbrahim Karal yeni tasarıyı "Yasaklar Kanunu" olarak niteledi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — ... ordu ve kolluk kuvvetleri men-

DAVET — MDP Genel Başkanı Sunalp dün saat 11.00'de Başbakan'ı makamında ziyaret etti. Sunalp'in ziyaretinin "Başbakanı MDP'deki müstesna yerine davet" amacı taşıdığı bildirilmişti. Sunalp, yasa gereği bağımsız aday olarak gösterilecek önemli kişilerin muvafakatinin alınmasının zorunlu olduğunu, Ulusu'dan muvafakat almak için geldiğini ve aldığını söyledi. (Fotoğraf: a.a.)

Ulusu sonunda karar verdi: MDP'den bağımsız adaylık

MDP Genel Başkanı Sunalp dün Başbakan'ın "muvafakatını" aldı. Ulusu, siyasete girecek bakanların serbest bırakıldığını bildirdi.

... vence verdi. Ulusu bir soru üzerine, hükümet üyelerinden 5-6 Bakanın siyasete atılmalarının söz konusu olduğunu belirtti. ... kanlığa geldi ve Ulusu'yla Başbakanlık makam odasında yaklaşık 25 dakika süren bir görüşme yaptı. Sunalp görüşmeden sonra şöyle dedi: ...

Ulusu MDP'nin içinde mi, dışında mı?

YALÇIN DOĞAN

ANKARA— 12 Eylül yönetiminin Başbakanlığını üstlenmiş olan Bülend Ulusu'nun Milliyetçi Demokrasi Partisi'nden **"bağımsız aday"** olması **"demokrasiye geçiş döneminin en anlamlı"** olaylarından biridir.

İki açıdan anlamlıdır. Önce Başbakan Ulusu MDP'ye **"henüz üye olmamıştır"**. Ancak, **"üye olmamasının"** anlamı üzerinde dururken, ardından hemen ikinci nokta gelmektedir. Bu da kendisinin yine de MDP listelerinden **"bağımsız aday"** olarak parlamentoya girme yönünde aldığı karardır.

Başbakan Ulusu'nun MDP'ye **"tam üyelik yoluyla"** siyasete atılmayışı, MDP'ye doğrudan üye olmayışı üzerinde durmak gerekir. Böyle bir değerlendirme için belki de bundan beş-altı ay öncesine gitmek gerekiyor. Daha henüz siyasal parti faaliyetleri başlamamışken ve Başbakan Ulusu **"bir ara bu tür girişimlerde bulunmuşken"**, sonradan vazgeçti. Yakınlarına söylediği gibi, **"hem 12 Eylül'ün Hükümet Başkanı, hem de yeni kurulacak bir partinin genel başkanlığını yürütmek istemiyordu"**. Kendisine göre, **"bu iki işi aynı anda yürütmek içine sindirebileceği bir davranış biçimi değildi"**. Kaldı ki, bu kişisel değer yargısının dışında, kendisinin fiilen bazı siyasal engellerle de karşılaşmış olduğu bilinmiyor değildi. O tarihlerde ku-

(Arkası Sa. 9, Sü. 5'de)

Başbakan hükümetin

ŞAİRLER DÖĞÜŞÜR
Mehmed Kemal

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ

60. Yıl Sayı: 21185 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL. 20 Ağustos 1983 Cumartesi

SODEP ve DYP veto barajını yine aşamadı

Son vetolarla iki partinin seçime girme şansı çok azaldı

MGK'nın son kararından sonra 4. kez veto gören SODEP'in 28, 3. kez veto gören Doğru Yol Partisi'nin 25, 2. kez veto gören Bizim Parti'nin 13 kurucu üyesi kaldı. SODEP ve DYP ilgilileri, yasal süre içinde yeni kurucu üyelerini bildireceklerini açıkladılar.

İran Dışişleri Bakan Vekili Cumhuriyet'e açıkladı:

Petrol boru hattı zarar görecek olursa İran telafi edecek

Cumhuriyet'in sorularını yanıtlayan Ahmet Azizi, İran Dışişleri Bakanı Velayeti'nin önümüzdeki ay Türkiye'ye geleceğini ve bu ziyaretin iki ülke arasındaki bağları güçlendireceğini söyledi.

CENGİZ ÇANDAR

Maça bağırmak için gidiyorlar

Yazısı 11. Sayfada

Maça bağırmak için gidiyorlar

20 Ağustos 1983

Gazetemizin Spor ve Araştırma Servislerinin birlikte düzenledikleri bir araştırma, genel olarak İstanbullu futbol seyircilerinin ve özel olarak da İstanbul'un geleneksel üç büyükleri **Beşiktaş, Fenerbahçe** ve **Galatasaray** taraftarlarının özellikleri hakkında çok ilginç sonuçlar ortaya koydu. İstanbullu futbol seyircilerinin üçte ikisi maça giderken başlıca amaçlarının **"bağırmak"** olduğunu söylediler. İstanbullu futbol seyircilerinin yine aynı büyüklükteki bir bölümü, takım taraftarlığı yüzünden en az bir defa **"kavga"** ettiklerini belirttiler. Beşiktaşlı, Fenerbahçeli ve Galatasaraylı futbol seyircileri ile ilgili bulgularımız, bu grupların birbirlerinden birçok açılardan ayrıldıklarını gösterdi. Beşiktaş taraftarlarının en önemli özellikleri genç olmaları ve aralarındaki en büyük grubun işçilerden oluşmasıydı. En **"koyu"** taraftarların Fenerbahçeliler olduğu; **'kavgacılıkta'**-da Fenerlilerin üstüne olmadığı görüldü. Galatasaraylılar ise **"seçkin** bir futbol seyircisi oluşturuyorlardı. Eğitim düzeyi en yüksek ve spora en çok değer veren taraftarlar onlardı.

Esas olarak İstanbullu futbol seyircisinin özelliklerini ve üç büyük kulübümüze **(BJK, FB ve GS) "gönül verenlerin"** genel bir profilini ortaya çıkarmak amacıyla yaptığımız araştırmada, İstanbullu futbol seyircilerinin bazı temel sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine spora ve futbola duydukları ilgiye, taraftarlığın nedenleri, taraftar grupları arasındaki ilişkilere, vb. ilişkin sorulardan hareket ettik.

Bu soruların yanıtlarını almak amacıyla, İstanbul stadları önünde bilet almak için kuyrukta bekleyen futbolseverler arasından düzenli aralıklarla seçtiğimiz 300 kişiyle görüştük. Bu 300 kişinin, **BJK, FB** ve **GS** taraftarları ile numaralı, kapalı ve açık tribün seyircileri arasında eşit olarak dağılmalarına dikkat ettik. Başka bir deyişle her üç tribünden seçtiğimiz 100 Beşiktaşlı, 100 Fenerli ve 100 Galatasaraylı ile konuştuk. Böylece elde ettiğimiz örnek, **"Üç büyük takımı, maçlarını izleyerek destekleyen İstanbullu futbol seyircileri"** olarak tanımlayabileceğimiz bir nüfusu temsil ediyor. Görüştüğümüz kimselerin seçiminde raslantıdan başka hiçbir etkenin rol oynamasına izin verilmediği için, bu grubun oldukça yüksek bir temsil yeteneğine sahip olduğu söylenebilir.

Araştırmamızın sonuçlarını, tablolar ve yorumlarıyla sunmaya geçmeden önce belirtmemiz gereken bir husus, yüzde dağılımlarda artı eksi 5 puanlık hata payının sözkonusu olduğu ve küçük yüzde farklarının raslantıya bağlı olabileceği. Başka bir deyişle, okurların, **"küçük"** yüzde farklarına önem vermemeleri gerekiyor. Yüzde dağılımlarındaki ancak **"büyük"** farklılıklar üzerinde durulması gereken eğilimlere işaret ediyor.

ÇOĞUNLUK DESTEKLEDİĞİ TAKIMIN MAÇINA GİDİYOR

İstanbullu futbol seyircilerinin büyük çoğunluğu (dörtte üçü) desteklediği takımın maçına gidiyor. Bunların beşte bir dolayında bir bölümü ise futbo-

lu, hangi takımın maçı olursa olsun her hafta maça gidecek kadar seviyor. Bu açıdan BJK, FB ve GS taraftarları arasında fark görülüyor. Galatasaraylılar arasında her hafta maça gidenlerin oranı %28'e kadar çıkarken Beşiktaşlılar ve Fenerliler arasında %17 dolayında kalıyor. Bu sonuca bakarak, futbolu futbol olduğu için izleme eğiliminin diğerlerine nazaran Galatasaraylılar arasında daha güçlü olduğunu söyleyebiliriz.

Üst, orta ve alt gelir gruplarını temsil ettiklerini varsayabileceğimiz numaralı, kapalı ve açık tribün seyircilerini maça gitme sıklığı bakımından karşılaştırdığımızda, **"her hafta"** maça gidenlerin diğerlerine nazaran kapalı tribün seyircileri arasında bir miktar daha yaygın olduğu (%26) görülüyor.

BAĞIRMAK İÇİN GİDENLER ÇOĞUNLUKTA...

Görüştüğümüz kişilerin %60'ı aşan bir bölümü futbol maçına gitmelerinin en önemli nedeninin **"Bağırmak"** olduğunu söylediler. Başka yapacak iş olmadığından maça gidenler %10, dinlenmek için gidenler ise %5 dolayında küçük gruplar oluşturuyordu. Maça gidenlerin büyük bir çoğunluğunun futbol maçına gitmeyi bağırarak, bir çeşit **"deşarj"** olma vesilesi olarak görmeleri, kuşkusuz, araştırmamızın en ilginç sonuçlarından biri. Anlaşılan, **"tezahürat yapmak"** başka toplumlarda olduğu gibi bizde de önemli bir sosyal gereksinme. Kişiler, günlük hayatın yüklediği çeşitli ruhsal gerilimleri, bağırmak suretiyle gidermeye çalışıyorlar. Bu sonuçlardan kalkarak, ülkemizde futbol maçlarının **"kitle tansiyonunu"** düşürmek gibi anlamlı bir işlevi bulunduğunu söylemek mümkün görünüyor. Maçların bir boş zaman değerlendirme ve dinlenme vesilesi olma niteliğinin daha az önem taşıdığı oldukça açık bir şekilde görülüyor.

"Taraftarları" ve **"tribünleri"** maça gitme nedenleri açısından karşılaştırdığımızda, **"bağırmak"** için maça gidenlerin oranının Fenerliler arasında %75'e kadar yükseldiğini görüyoruz. Buradan kalkarak, belki de, en **"koyu"** tezahüratı Fenerbahçe taraftarlarının yaptığını söyleyebiliriz. Bizi Fenerlilerin en **"koyu"** taraftarlar olduğu sonucuna götürecek bulgulardan biri de bu.

"Bağırmak" için maça gidenlerin oranının numaralıdan açık tribüne doğru artışı da hayli belirgin bir eğilim, **"Numaralı"** seyircilerinin %49'u maça bu amaçla gittiklerini söylerken, **"kapalı"** seyircilerinin %58'i, **"açık"** seyircilerininse %74'ü bu yanıtı veriyor.

TAKIM TARAFTARLIĞINI AİLE AŞILIYOR...

Kişileri bir takımın **"taraftarı"** yapan süreçler nelerdir? Hangi etkenler toplumumuzda çok yaygın olan **"takım tutma"**'yı belirlemektedir? Üst üste şampiyonluklar kazanan takım mı taraftarlarını çoğaltır? Kişiler en çok taraftarı olan takımı destekleme **"çoğunluğa uymak"** açısından eğilimine mi kapılırlar? Taraftarlık konusunda belirleyici olan kişinin oturduğu kent, semt, mahalle ya da iş, okul çevresi midir? Yoksa başka bir çok alanda olduğu gibi bu alanda da **"öğretici"** olan aile midir? Bu sorular pek çok futbolseveri düşündürmüş; bu konuda çeşitli varsayımlar geliştirilmiştir.

Araştırmamız, bu sonuncu etkenin, yani ailenin kişinin hangi takımın taraftarı olacağını belirlemede en ağırlıklı etken olduğunu hayli açık bir şekilde gösteriyor. Görüştüğümüz 300 kişiden 204'ü (%68) takım taraftarlığını kendilerine babalarının veya ağabeylerinin aşıladığını söyledi. Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray taraftarları bu açıdan hiçbir farklılık göstermiyorlar. **"Muhit- Memleket"** faktörünün küçük bir ölçükte etkili, diğer etkenlerin ise çok çeşitli olduğu anlaşılıyor.

TARAFTAR ÇEVRELERİ NE ÖLÇÜDE "KAPALI"

Görüştüğümüz kişilerin yaklaşık dörtte biri, **"Yakın aile, iş, okul, mahalle, vb. çevrenizde sizin desteklediğiniz takımdan başka bir takımın taraftarı olan var mı?"** sorusuna olumsuz yanıt verdiler. Bu kişilerin takım taraftarlığı açısından **"kapalı"** bir çevre oluşturduklarını söyleyebilirsek, bu **"kapalılığın"** Galatasaraylılar arasında bir ölçüde daha belirgin olduğu görülüyor. Galtasaraylıların hemen hemen üçte biri, yakın çevrelerinde GS'dan başka bir takımı destekleyen bulunmadığını belirtiyor. **"Kapalılık"** açısından Beşiktaşlılar 2., Fenerliler ise sonuncu geliyor. Bu yargıyı tersine çevirerek, **"her çevrede bulunma"** açısından Fenerlilerin başta geldiği söyleyebiliriz.

Beşiktaşlıların yakın çevrelerinde en çok Fenerli; Fenerlilerin yakın çevrelerinde en çok Galatasaraylı; Galatasaraylıların da yakın çevrelerinde en çok Beşiktaşlı bulunduğunu söylemeleri, İstanbullu futbolseverlerin sevgilerinin çok büyük ölçüde bu üç takım arasında paylaşılmış oluşunun bir belirtisi olarak yorumlanabilir.

İlginç olan bir başka bulgu da, Beşiktaşlıların oldukça büyük bir bölümünün yakın çevrelerinde Trabzonspor'un desteklendiğini söylemeleri. **(Buna karşılık Fenerlilerin ve Galatasaraylıların yakın çevrelerinde Trabzon'u tutanlar hemen hemen yok gibi.)** Bir sonuç Trabzonspor'un İstanbullu futbolseverler arasında bir **"dördüncü"** takım oluşunun bir belirtisi sayılabilir.

Türk dış muhabirlerinin işi çok zor

ALİ SİRMEN/*22 Ağustos 1983*

ALİ SİRMEN — Sayın Mehmet Ali Birand, şu anda görevde olanlar içinde siz Türk basınının en eski ve en ünlü dış muhabirisiniz. Bu anlamda onların "Doyen"isiniz. Nedir bu muhabirlik?

MEHMET ALİ BİRAND — Dış muhabir, Türkiye gerçeklerinin çok dışında yaşayan ve Türk gerçeklerinin dışındaki ortamdan birşeyler alıp, bambaşka bir piyasaya satmaya çalışan garip bir adam. Dış muhabir çok değişik bir çevrede, radyosu, gazetesi, televizyonu ile, AET'nin sorunlarından tutun, nükleer

dengeye, altının iniş çıkışına kadar Türkiye'de fazla bilinmeyen ya da önemsenmeyen konuların tartışıldığı çok değişik bir ortamda yaşar 24 saat süreyle. Ve dış muhabir ondan sonra kendi kendine sorar. "Ben nereye, kime ne haber vereceğim?" Çünkü herşeyden önce, onun gazetesi bunlarla ilgilenmez. Şimdi gazetesi bunlarla ilgilenmeyince onun birşeyler bulması gerek. Tek ne çıkar karşınıza? Ya Türkiye'nin IMF ile ilişkileri, ya Yunanistan'a küfür ya da Fransa'ya küfür gibi son derecde kısır bir döngü içinde kalan ve o döngünün içinde de yavaş yavan yok olmaya giden bir adamdır dış muhabir. Ya da onun yapabileceği başka bir şey vardır ki, o da, sadece Türkiye ile ilgili yazılar ve Türkiye ile ilişkilerle ilgilenip, başka herşeye gözünü kapamaktır. Yani Time dergisi Türkiye için şunu dedi, Le Monde bunu dedi gibi. O zaman da çok kısır bir insan olarak kalır.

SİRMEN — Sanıyorum ki, onu da, alınmasınlar, tabii hepsi değil ama büyük bir bölümüyle basın ataşeliklerindeki resmi görevlilerimiz yapıyorlar. Hatta dışarda yaptıkları tek iş de bu oluyor genellikle.

BİRAND — Tabii tabii, üstelik de yapılmaması gerekeni yapıyorlar da diyebiliriz. Onların dışardaki görevi kıytırık bir gazetenin Türkiye hakkında anlamı ve önemi olmayan yorumunu bize aktarmak değil, Türkiye'yi dışarıya tanıtmak olmalı gerçekte.

SİRMEN — Sayın Birand, beni çok şaşırtan bir olgu var. Mesela, Le Monde gazetesinde Belçikalılar hakkında bir yazı çıksa, Belçika'daki Le Soir gazetesinde Fransızlarla ilgili bir yazı çıksa, bunu Le Figaro "Bakın Amerikalılar bizim için ne diyor" diye yayınlar mı?

BİRAND — Söz konusu değil. Zaten dışarda çalışan muhabirleri en fazla rahatsız eden de budur. Bir de biz Türk düşmanı diye bir şey var. Oysa başka ülkelerde böyle bir şey yoktur. Mesela bilmem hangi Amerikan senatörü İngiliz düşmanı diye bir yazıya rastlamazsınız İngiliz basınında. Çünkü yaklaşımlar çok farklı. Ha eğer Le Monde gazetesinde İngiliz seçimleriyle ilgili çok önemli bir yorum çıkarsa, onu da İngiliz gazeteleri, iç sayfalarında, öbür yayınlarla birlikte yayınlar. Yani Türk basını yabancı basına gerekmediği zaman gereğinden çok önem veriyor, gerektiğinde de hiç önem vermiyor.

SİRMEN — Bunu bir örnekle açalım. Mesela Yaşar Kemal dünya çapında ün kazanmış, birkaç kez Nobel'e aday gösterilmiş bir yazarımız. Le Monde'da Yaşar Kemal'den söz eden bir yazı çıksa bizin gazetelerimiz —tabii Yaşar Kemal'i dirençle görmezlikten gelmeye çalışanlar hariç— hemen bunu haber yapıyorlar "Le Monde yine Yaşar Kemal'den söz etti" diye. Pek aynı Le Monde, bir Bellow'dan, bir Doctorov'dan, bir Mailer'den söz etse Amerikan gazeteleri de bunu Le Monde yine bizim yazarlarımızdan söze etti diye haber yapar mı?

BİRAND — Hayır, katiyen hayır. Ama bunu da anlamak güç değil. Çünkü bizim zaten kaç kişiciğimiz var ki? Bu durumda kompleks demeyim ama...

SİRMEN — Peki bu birkaç kişiciğimizin dışarıda övülmeleriyle böbürleneceğimiz yerde, onların burada kadirlerini, kıymetlerini bilsek daha iyi olmaz mı?

BİRAND — Kuşkusuz, burada kadirlerini bilsek çok dahi iyi olur. Ama bilmiyoruz. Yine en büyük sorunlardan biri olarak bu çıkıyor ortaya. Biz burada iteleyip, kakaladığımız adamların dışarıda övüldüklerini gördüğümüz zaman, "Bu işte bir terslik var" diyoruz ve bu terslik de geçmiyor.

SİRMEN — Peki Sayın Birand, yine dış muhabire dönelim. Bir dış muhabirin özellikleri neler olmalı? Yani gazetenin öbür bölümlerinde çalışan kişilerden farklı yanları neler olmalı?

BİRAND — Güç bir soru. Tabii muhabirin çalıştığı gazeteyle ilgili. Çünkü sizin bir malınız var dışarıda çalışıyorsunuz. Bu malı içerideki bir pazara satacaksınız. O pazar sizden sadece incir istiyorsa, siz kalkıp yanında domates de satamıyorsunuz. Ama farzedelim ki, her malı satan bir gazetede çalışıyorsunuz. O zaman bütün dış olayları izlemek durumundasınız. Ancak bu olaylar arasında da, hangisi Türkiye'yi ilgilendirir? Hangi şekilde verirseniz bu haber ilgi uyandırır, bunları da düşünebilecek ve bu sorulara yanıt getirebilecek bir kişi olmalı dış muhabir.

SİRMEN — Yani dış muhabir haberi hem üreten, hem de pazarlayan kişi oluyor öyle mi?

BİRAND — Evet hem haberi üretiyor, hem pazarlıyor, hem de iyi ambalajlamak zorunda oluyor. Ondan sonra, zaman zaman yazı işleriyle boğazlaşıp, onları ikna etmek zorunda kalıyor. Yani sonunda pestili çıkıyor.

SİRMEN — Evet dış muhabirlerin bir de yazı işleriyle olan ilişkileri var. Bunu basın dışındakiler pek bilmezler. Yazı işleriyle çekişmek, biraz da dış muhabirlerin yazgısı galiba. Rahmetli Kosta da bundan yakınırdı. Ben de meslek hayatımın başlangıcında kısa bir süre bu işi yaptım. Aynı durumla karşılaştım. Bu ilişkiler nasıl oluyor?

BİRAND — Bu ilişkiler dehşet bir şeydir. Düşünün, mesela siz, Londra'da gelişmiş ülkeler doruk toplantısını izliyorsunuz. Bu dünyadaki ekonomik ilişkileri bir yıl boyunca etkileyecek önemli bir olay. Burada Amerika'nın tutumu ayrı, Fransa'nın tutumu ayrı vb. İşte siz bu gelişmeleri izlerken, Londra'dan İstanbul'a telefonu açıyorsunuz ve karşınızda yazı işlerini buluyorsunuz.

SİRMEN — Bir dakika Sayın Birand, biraz acele ediyorsunuz. Siz olayın bazı aşamalarını atladınız. Amerikalı, telefonu açıp kendi gazetesini kolaylıkla bulur. Siz bir kere yazı işlerini bulana kadar olan aşamayı anlatın.

BİRAND — Evet o daha da güç bir şey. Dış muhabir için en önemli sorunlardan biri de İstanbul'u bulabilmektir. Yani elinizde dünyanın en büyük haberi bile olsa, o gün İstanbul'da yağmur yağmış ise İstanbul'u bulamayacağınız gibi bir de gazetenin santralı bozuksa orada en önemli saatlerinizi telefon başında geçirip haberin elinizde kaldığını görebilirsiniz. Ben bu aşamaları kısa kesiyorum. Bir mucize olup, İstanbul'u şıp diye karşınızda bulduğunuzu varsayıyorum. Bulduğunuz kişi, İstanbul'da ay sonuna yaklaşıldığı için para sorunları artmış, yaz sıcağından canı çıkmış bir kişi. Bu arada, Sunalp Paşa'nın Kâmran İnan ile pazarlığı, Ulusu Paşa'nın hangi partiye gireceği gibi son derece önemli konular tartışılıyor ülkemizde. Siz tam bir ortamda "Ben zenginler doruğu ile ilgili haberi geçeceğim, ne kadar olsun?" diye sorduğunuzda artık karşınızdakiyle Ugandaca konuşmaya başlamışsınız demektir. Yani karşınızdaki Türkçe konuşuyordur, siz ise Ugandaca. Genellikle verilen cevap da "Kardeşim bundan ne çıkar?"dır. Siz bundan ne çıkacağını anlatabilirseniz ve Türkiye'de çok önemli olaylar olmamışsa, yani trafik kazası olmamış ise, benzine zam gelmemiş ise, tüpgaz patlamamış ise, o zaman sizden bir iki sayfalık bir yazı ister-

ler, siz de bütün ayrıntıları atıp kısa, kuru bir şey yazmak zorunda kalırsınız. Dış muhabirle yazı işleri arasındaki kavga ilelebet sürecektir.

SİRMEN — **Tabii, bu arada gece gelen kişi de, Adıyaman'daki cinayete yer vermek için o haberi gece atabilir değil mi?**

BİRAND — Ooo, evet, tabii.. Efendim Türkiye zaten için kapanık bir ülke. Bunun en büyük sorumlusunun da TRT olduğunu söylemek isterim. Çünkü dünyanın her yerinde habercilikle başı çeken radyo ve televizyondur. Gazeteler onun ardından gelir.

SİRMEN — **Yalnız Sayın Birand, sanıyorum biraz haksızlık ediyorsunuz. Zenginler doruğuna fazla ilgi göstermeyen basınımız bir Inter, bir Juventus maçına beş altı kişi gönderebiliyor. Ben bu konuda gazete ismi vermeyeyim. Siz gayet iyi bilirsiniz Sayın Birand.**

BİRAND — Evet maalesef öyle. Bizde basın arkadan güzel. Dünyaya arkadan, arka sayfalarından açılıyorlar. Bunun önüne geçilmiyor. Kimse de buna itiraz etmiyor. Bu durum öyle devam eder mi? Bilmiyorum. Oysa son yıllarda gazetelerimizin dünyaya daha çok açılmalarının koşulları da ortaya çıkmıştır. Ama henüz olmadı. Bu arada olaylar böyle devam ederken, birden bir haber çıkıyor: "Avrupa Parlamentosu'nda madam bilmem kimin hazırladığı raporda Ege Yunanistan'a veriliyor". Hadi ondan sonra kıyamet kopuyor. Yorumlar falan filan. Oysa kimse sormuyor "Yahi Avrupa Parlamentosu'nun böyle bir yetkisi var mı?" diye. Ya da "AET Türkiye'ye Hayır" dedi diye bir haber. Oysa haber yeni değil ki, AET beş yıldır hayır diyor Türkiye'ye. O zaman bir sağırlar diyaloğu başlıyor. Neden? Çünkü zamanında kimse dış olaya gereken önemi vermemiş.

SİRMEN — **Sanıyorum, son yıllarda Türkiye'nin dışsatımı arttırma çabalarına koşut olarak, dışa ilginin de artması beklenebilirdi. Oysa bu da olmadı galiba.**

BİRAND — Evet olmadı. Bunda da çeşitli faktörler rol oynadı.

SİRMEN — **Bu durumda sanıyorum Sayın Birand, dış konularla ilgimiz dış politikamızın birkaç sorunuyla sınırlı kalıyor galiba.**

BİRAND — Evet, ilk dışarıya çıkan Türk gazetecisinden istenen birkaç şey vardır, bunlardan biri bulunduğunuz ülkede Türkiye ile ilgili yazı yazılıyorsa onlardır. İkincisi, o ülkenin Yunanistan ile olan ilişkileri ve Yunanistan'ın o ülkedeki faaliyeti. Üçüncüsü de yeni ortaya çıkan Ermeni sorunu. Bu da doğal. Eh Kıbrıs'ın da artık önemi azaldı. Sonra? Sonrası hiç.. Haaa bir de her yılın belirli dönemlerinde Amerikan Kongresi'nde Türkiye'ye yardım ile ilgili sorunlar yer alıyor.

SİRMEN — **Sayın Birand, bu durum biraz da gazetelerimizin yapısal bozukluklarından geliyor galiba. Bakın ciddi gazetelerimizin kaçı dış olaylara ne kadar yer ayırıyor?**

BİRAND — Evet haklısınız, ama bunu da doğal karşılamak gerek. Çünkü içe kapanık bir ülke olan Türkiye'de yazı işleri müdürü nasıl dış olaylara yer versin ki? Türkiye'nin dış ülkelerde fazla çıkarı yok. İngiliz gazeteleri dünya olaylarına geniş yer veriyor. Çünkü İngiltere'nin dünyanın dört bir yanında çıkarı var.

SİRMEN — **Siz AET konusunda kitap yazdınız. Türk basınında bu konuda çıkan haberleri, önce ciddi, sonra yeterli buluyor musunuz?**

BİRAND — Hayır, ne ciddidir, ne de yeterli. Türkiye'de AET konusunu bilen kişinin yüzü geçtiğini sanmıyorum. Hem de bu bilmeyenler arasında girelim ya da çıkalım diye koca koca demeçler veren büyük siyasiler de var. Bilir misiniz ki Sayın Sirmen, çok kısa süre öncesine kadar Türkiye'de NATO'nun silah depoları olduğunu sanan savunma bakanları vardı. Demeçler verirlerdi. "NATO'dan silah istedik" diye. Yani NATO hangarları açacak ve Türkiye'ye silah verecek. Böylesine büyük bir kargaşa içinde dışarıda gazetecilik yapabilmek gibi güç bir iş yok.

SİRMEN — **Ve bu durumdan dolayı da sanırım bizim arkadaşlarımız dünyanın en belli başlı sorunları tartışılırken, sözü dönüp dolaştırıp da bizim sınırlı birkaç konumuza getirince, garip bir şekilde dikkati çekiyorlar. Arkadaşlarımız demeyelim, yani bizler dikkati çekiyoruz.**

BİRAND — Evet hem de çok kötü bir şekilde. Öyle toplantılar bilirim ki, adamlar dünya dengelerinden iki blok arasındaki ilişkilerden söz ederken, bizim arkadaşlarımız kalkıp "Ege konusunda ne düşünüyorsunuz?" diye sorarlar ve hemen dikkati çekerler.

SİRMEN — **Bütün bunlara karşın, dış muhabirliğin de yararlı yanları var galiba.**

BİRAND — Evet ucuz viski bulmak gibi..

SİRMEN — **Yok ciddi olarak da yararlı yanları var. Dünya olaylarını yakından izleyebilmek gibi.**

BİRAND — Sayın Sirmen, neye yarar. Evet ben her gece Fransız, Belçika, İngiliz, Hollanda, Alman televizyonlarını izliyorum. Her sabah erkenden, Herald Tribune ve Walt Street Journal'i okuyorum. Ama bu neye yarar? Benim pazarım bunlara ilgi duymuyor ki. Ben bunları ne yapayım? Kokteyllerde dünya sorunlarını bildiğimi gösterir ukala bir edayla laflayayım mı? Yoksa geceleri karımla mı konuşayım?

SİRMEN — **Ne demeli, haklısınız Sayın Birand. Teşekkür eder, yine de bu güç uğraşınızda başarılar dilerim.**

Binlerce yıllık masal ve efsane yöresi: Edremit Körfezi

HİKMET ÇETİNKAYA / *22 Ağustos 1983*

Kaz Dağı eteklerinden denize uzanan zeytin ağaçları, o doyumsuz maviyi sarar kollarıyla..

"Mavi Ege" Edremit Körfezi'nin daha yukarlarında başlar. Bu kıyı şeridi doğanın en güzel resmini getirir gözlerinizin önüne. Ören'i, Ayvalık'ı, Dikili'yi, Çandarlı'yı, Foça'yı, Çeşme'yi, Gümüldür'ü bir yay gibi içine alır ve Kuşadası'nda noktalanır. Sonra aşağılarda, Bodrum, Gökova ve Marmaris'le selamlaşır, bütünleşir.

Edremit ya da Akçay denince Güre Köyü gelir aklıma. 1949'lu yılların sonunda Kaz Dağı eteklerinde kurulu olan bu köyde ilkokula başlamıştım. 22 yıl-

dır Paris'te yaşayan köy enstitüsü kökenli **Hasan Kudar** (bizim Barış'ın babası) öğretmenimdi. Şimdi yazmayı gereksiz gördüğüm pek çok çocukluk anımı Güre Köyüne, dolayısıyla Hasan Kudar'a borçluyum dersem, yalan söylememiş olurum.

O yıllar Akçay'da bir **Belediye Oteli** vardı. Kimi zaman teyzem beni Akçay'a getirirdi. Ağ çeken balıkçıları izlerdik saatlerce. O insanları yıllar sonra yakından tanıdım. Onlarla sabahlara dek oturduk, kırmızı şarap içtik, şarkılar söyledik.

RÜSTEM'İN ÖYKÜSÜ...

Sonra Kaz Dağı. Kaz Dağı'nda yaşayan tahtacılar. 1968'li yıllarda **İlhan Arda** ve **Refik Balcı** ile karış karış dolaştık, yazdık, çizdik. Kaz Dağı bir tutku oldu içimizde. Yalnız benim mi? Sabahattin Eyüboğlu'ların, Azra Erhat'ların ve daha nice dostların..

1973'te **Balıkçı'**nın cenazesiyle Azra Erhat, Füreyya Koral, Sabahattin Batur'la Bodrum'a giderken Azra, **"Hikmet"** demişti, **"Şu Rüstem'in öyküsünü bir daha anlatsana"**. Bir kez daha anlatmıştım Rüstem'in Dudu'ya tutkunluğunu, Dudu, yirmibirinde, Rüstem otuzundaydı. Dudu'nun simsiyah saçları vardı. O siyah saçlarına iki kırmızı kurdela takar, perçemlerini alnına dökerdi. Sonra kedi gibi sokulurdu Rüstem'e. Kaz Dağı'nda bu yiğit tahtacı delikanlıyla, tahtacı güzeli Dudu'nun öyküsü hâlâ dillere destandır. Dudu Rüstem'e ihanet edip, dava vekili Metin'le evlenmiş, Rüstem ise kahrından önce içkiye vurmuş, sonunda bir ağaç kesimi mevsiminde çam ağacına kendini asarak yaşamına son vermiştir. Üçbin yıllık tarihle yaşayan Kaz Dağı, masallara, şiirlere ve destanlara gömülüdür.

Kimbilir Azra Erhat, Rüstem'in Dudu'sunda günümüzün halk aşk kahramanlarını bulmaya mı çalıştı?

Akçay'da serin bir akşam vakti çaylarımızı yudumlarken ben bunları düşünüyordum. Sonra yıllar öncesi o pırıl pırıl çocukluk anılarımla dolu Güre'yi..

Troya efsanesiyle bütünleşir Kaz Dağı (İda). İda, tanrıların yerleştiği **Olympos Dağı** gibi şiirsel birikimlerin yoğunlaştığı yerdir. Azra Erhat'ın, **"Mavi Anadolu"**da anlattığı gibi, Tanrıça Rhea, Zeus'u bir efsaneye göre buraya bırakmıştır. Zeus, İda Dağı sırtlarında dağ perileri, **"Nympalar"** tarafından büyütülür. Tanrılar da **İda'**ya yerleşirler ve Troya savaşlarını buradan izlerler.

"Çoban Paris efsanesi" ise en ilginç olayıdır İda Dağı'nın. Dünyanın ilk güzellik yarışması burada yapılmıştır. Yamaçları zeytin ağaçlarıyla bezenmiş, çağlayanları, çam ormanlarıyla, dokuz ayrı uygarlığın izlerini taşıyan İda Dağı'nda, yüzlerce Tahtacı Köyü vardır.

Üç bin yıldır güzelliğinden söz edilen Helene bu dağlarda dolaşmıştır. Rüstem'in Dudu'su da bu dağlarda yaşamıştır. Üç bin yıllık aşk öyküleri günümüze dek uzayıp gelmiştir.

Homeros'un İlyada Destanından, Troya'dan İda **(Kaz Dağı)** dağına dek dokuz ayrı uygarlığın çizgisini taşıyan bu Edremit Körfezi'nde, deniz, doğa ve tarih sarmaş dolaştır.

Çanakkale'den Akçay'a sarkarken, Troya Savaşlarını, çoban Paris'i, kısacası Homeros'un İlyada'sını tekrar yaşarsınız.

Troya bir zamanlar yasak bölge ilan edilmişti. Şimdi bu durumu ortadan kalktı. Yabancı turistler Çanakkale'ye gelip, buradan Troya'ya geçip, geziyorlar.

Özellikle Yunanlı, İngiliz, Fransız ve Alman turistlerin ilgisini çekiyor Troya. Midilli'den Çanakkale'ye geliyorlar. Önce Troya'yı, sonra Bergama'yı gezip akşam da dönüyorlar.

Gözlediğimiz kadarıyla Troya bakımsız, ot, çalı ve çırpılarla dolu alanlar. Bir kılavuz yok. Kimi açıkgözler, ağaç parçalarını **Troya Atı'**nın kalıntıları deyip 10-15 dolara satıyorlar. Bizim dokuz yıl önce rahmetli Bülent Dikmener ve Yalçın Bayer'le Rodos'ta edindiğimiz izlenimler bugün de geçerli. Yunanlılar turizm propagandalarında, Rodos'ta, Sisam'da, Sakız'da,İstanköy'de ve Midilli'de tatil yapacak yabancı turistlerin Türkiye'yi **(Kuşadası - Efes, Çanakkale - Troya - Bergama, Bodrum ve Marmaris)** gezeceklerini haber veriyor. Yunan adalarından Türkiye'ye böylece günübirlik turlar düzenleniyor.

Troya, tarihiyle doğanın en güzel resmiyle gezilmesi ve görülmesi gereken yerlerden birisi. Nasıl Bergama kalıntıları yağma edilmişse, Troya da aynı yağmaya uğramış. Schliemann, Bariamos Hazinesini Berlin'e götürmüş. Tıpkı Bergama'nın Zeus sunağının Berlin'e götürülmesi gibi. Bugün, dünya müzelerinin Anadolu'dan götürülmüş eşsiz kalıntılarla dolu olduğu bir gerçektir. İda Dağı eteklerinin dibindedir masmavi deniz. O güzelim koylar, dantel gibi örülüdür. Akçay, şimdilerde Edremit'in banliyösüdür. Salt yaz aylarında değil, kış aylarında da bir canlılık vardır Akçay'da. Bu mevsim İda Dağı'nın yalçın doruklarında tahtacılar bir yaşam savaşı verirler. Çünkü, ormanda kesim vardır. O insanların türlü sorunları vardır.

Düzensiz kentleşmeyi Akçay'da da görmek olasıdır. Binlerce yıllık tarihle yaşayan bu yöreler, ta Troya'ya dek kıyı yağmasıyla ve kapkaççılar elinde sömürülmüştür.

İran, atacağı her adımda Türkiye faktörünü hesaplıyor

CENGİZ ÇANDAR/*23 Ağustos 1983*

Musa Kalantari bir zamanlar başbakanlığa adaydı. Ulaştırma Bakanıyken 1981 haziranında **Ayetullah Dr. Beheşti** ve 72 parlamenterin hayatlarını kaybettikleri büyük suikastte ölmüştü. Musa Kalamari'nin babası tatlı bir Azerbaycan Türkçesi ile, **"Kan akmadıkça sınırlar temizlenmez"** diyor, **"İran'ın iç sağlamlığı çok şehit vermemizden, kan dökmemizden ötürüdür. İran'ın gücü burada. Çünkü, kan akmadıkça sınırlar temizlenmez..."**

1978 yılında Şah'ın birliklerinin binlerce insanın kanını döktükleri Jale (bugünkü adıyla Şüheda-Şehitler) Meydanı'nda her yaştan yüzlerce insanı toplanmış, hızla askeri giysileri üzerlerine çekip otobüslere doluşuyorlar. Çevrelerinde aileleri, dostları, bir yandan **"Ceng ceng ta piruzi - Zafere dek savaş"** ve bir yandan **"Allah-u Ekber"** nidalarıyla onları ağır-

lıyorlar.

Bunlar Besic, yani Halk Seferberliği Örgütü'nün, **İmam Humeyni**'nin üç yıl önce kurulmasını istediği **"20 milyonluk ordu"**'nun savaşçıları. Aralarında delikanlılardan ihtiyarlara dek neredeyse her yaştan insan var. Askeri eğitimlerini tamamlamışlar, cepheye, Musa Kalantari'nin babasının sözleriyle **"kan akıtıp sınırları temizlemeye"** gidiyorlar. Savaşmak amacından çok, daha baskın biçiminde şahadet amacıyla cepheye doğru yola koyuluyorlar. İstedikleri muzaffer biçimde Tahran'a dönmekten ziyade orada ölmek ve **"şahadet şerbetini içmek."**

İran'ın savaşta en büyük kozu bu Besic. Ve tabii Devrim Muhafızları. Devrim Muhafızları artık üç yıllık savaşta iyice askeri deney kazanarak pişti. Irak'ın silah üstünlüğüne karşı, İran kolayca seferber olan insan yığınlarını en önemli savaş malzemesi olarak değerlendiriyor.

Devrim Muhafızları ile Besic İran'ın insan dalgaları biçimindeki saldırılarını sürüklüyor. İlerleme sağladıkları noktada İran Silahlı Kuvvetleri'nin düzenli birlikleri gelip yeni mevzileri tahkim ediyor. Ordu'nun işlevi daha ziyade bu tür saldırılara tank, top ve roket ateşiyle destek sağlamak.

İran, şimdi, kuzeyde açılan son cepheyle birlikte uzunluğu 1800 kilometre civarında bulunan bir hat boyunca saldırı insiyatifini elinde bulunduruyor. Güney Cephesi'nde önlerinde iyi tahkim edilmiş Irak hatlarından başka Mezopotamya'nın çetin bataklıkları engel oluşturuyor. Orta Cephe'de Mendeli-Mehran hattında, burası Bağdat'a giden en kestirme yol olduğundan Iraklıların en iyi donatılmış birlikleri önlerinde. En kuzeyde yeni ele geçirilen Hac Umran bölgesinde de Revandiz'e doğru yeni İran mevzilerine paralel yüksek bir dağ sırası uzanıyor. Burası hâlâ Iraklıların elinde.

Bu zorlu coğrafi engeli de alabilirse Kuzey Cephesi en önemli cephe durumuna gelecek, çünkü bundan sonra Revandiz'e inmek o kadar zor değil. Revandiz, aynı zamanda Erbil yolunun kilidi. Erbil ise gerek Kerkük'e, gerekse Musul'a giden karayollarını denetliyor.

Askeri açıdan, İranlılar Hac Umran'da karşılarında bulunan sarp tepeleri de ele geçirmeden sansasyon yaratmanın anlamı yok. Bu tepelerin kış bastırmadan ele geçirilmesi gerekiyor. Çünkü, kış bastırdığında İran birliklerinin şu anda bulundukları mevzilerde barınabilmeleri çok zor. Şu sırada, Hac Umran tahkim ediliyor. Tahkimat bittikten sonra hedef Revandiz yolunu açmak olacak.

Ancak, hem Kuzey Cephesi'nde, hem Orta Cephede hem de Güneyde askeri gelişmeler, siyasi gelişmelerden kaçınılmaz olarak etkileniyor. Askeri gelişmeler siyasi durumu nasıl etkiliyorsa, tersi de geçerli.

Örneğin, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta giriştiği askeri harekât İranlılarca **"sürpriz"**'le karşılanmış. İran, bölgede izleyeceği politikada, girişeceği askeri hamlelerde Türkiye faktörünü de artık düşünerek, Türkiye'nin de varlığını hesaplayarak davranmak zorunda olduğunu biliyor.

Türk harekâtının dolaylı etkilerinden biri de, daha önce de işaret edildiği gibi, Kuzey Irak'ın bir başka köşesinde başlatılan Hac Umran harekâtı, yani Irak'a karşı Dördüncü Cephe'nin açılması olmuş. Bu cephenin açılmasıyla Rafsancani Kerkük'ü ve Kerkük - Yumurtalık pertol boru hattını bombalayabileceklerini söylemişti. Bu gelişmeler. Irak - Türkiye - İran üçlüsü arasında yoğun diplomatik trafiği beraberinde getirmişti. Irak Dışişleri Bakanı **Tarık Aziz**'in **"ani"** Ankara ziyareti. Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in Güneydoğu'da sınır boylarında **"hafta sonu geçirmesi"** ve İran Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşler Müdürü **"Lavasani"**'nin birden Ankara'ya gelip, Türkmen'le görüşür görüşmez Tahran'a dönmesi ve İran Dışişleri Bakanı **Ali Ekber Velayeti**'nin yakında Ankara'da beklenmesi gibi...

Hüccetülislam **Haşemi Rafsancani**, İmam Humeyni'den sonra iki numaralı adamı olarak anılıyor. Kerkük ve petrol boru hattı ile ilgili sözlerini İranlı yetkililer, **"Bu, Irak'a yönelik bir tehditti"** diye niteliyorlar. **"Haşemi Rafsancani, Kerkük'ü ve petrol boru hattını bombalarız demedi. Eğer Irak şöyle şöyle yaparsa, biz de Kerkük'ü ve petrol boru hattını bombalayabiliriz. Kerkük ve petrol boru hattı gereğinde oynayabileceğimiz, elimizde tuttuğumuz bir karttır demek istedi."**

Lavasani'nin Türkmen'e getirdiği mesajın içeriğini itiraf etmek gerekirse öğrenemedik, ama İran'da bu konuda dolaşan söylenti, Lavasani'nin Türkiye'ye, **"İran'ın Irak petrollerinin kesilmesinden doğacak eksikliği telafi edeceği"** güvencesini vermeye geldiği yolunda.

İLİŞKİLER ÇOK YÖNLÜ

Türkiye ile İran arasındaki ilişkileri sadece bölgedeki askeri ve siyasi gelişmeler tayin etmiyor. İktisadi ve ticari ilişkilerin de büyük önemi var. İran, Türkiye'nin gerek dışsatımı, gerekse dışalımda birinci ortağı durumunda. Öyle ki, Türkiye'nin İran'a dışsatımı, Sovyetler'e yaptığının 10, ABD'ye yaptığının 5 katı. İran, Türkiye'nin toplam dışsatımının yaklaşık yüzde 20'sini emiyor.

Bu nedenle, Türkiye-İran ilişkileri önümüzdeki dönemde hayli ince nüanslarla sürecek. İki ülke hem birbirinden tedirgin, hem de birbirine mecbur bir ilişki içinde. İlişkilerin bu ikili özelliği İranlı yetkililerin, hatta sokaktaki adamın konuşmalarından kolaylıkla farkediliyor.

Türkiye - İran ilişkileri, herşeye rağmen, büyük ölçüde önümüzdeki dönemde Irak'ın kaderinin ne olacağından etkilenecek. Irak'ın geleceğine ilişkin bazı ipuçlarını İranlıların ve özellikle İran'daki Irak muhalefetin değerlendirmelerinden ve verdikleri bilgilerden elde etmek mümkün.

Evren: Biz parti kurmadık

Cumhurbaşkanı, partileri futbol maçına çıkan takımlara benzetti

FATİH GÜLLAPOĞLU/*23 Ağustos 1983*

GÜMÜŞHANE — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren, "Bizim seçimle hiçbir ilgimiz yok. Ne bir parti kurduk, ne de bir partiye kayıtlıyız"** dedi. Evren, **"Seçime giren partileri futbol maçına çıkan takımlara benzetiyorum."** diyerek, seçimler bittikten sonra bir partinin kazanacağını, diğer partinin daha az kazanacağını, bir diğer partinin ise belki hiç kazanamayacağını söyledi.

Evren, önemli olanın seçimlerden sonra partiler arasında kavganın sürmemesi olduğunu vurguladı. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun Atatürk'ün eserlerine sahip çıkmak için kurulduğunu söyleyen Cumhurbaşkanı, **"Atatürk'ün kurduğu bu iki müesseseyi bizim zedelediğimiz iddia ediliyor. Atatürk'ün vasiyeti ne diyorsa aynen yerine getirildi. Bu konuda söylenenler maksatlıdır, kötü niyetlidir"** dedi.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Doğu Anadolu'da üç gün içerisinde altı ile yapacağı gezisinin ilk durağı olan Gümüşhane'ye Erzincan üzerinden helikopterle geldi. Beraberinde MGK üyeleri Orgeneral **Ersin**, Orgeneral **Şahinkaya**, Oramiral **Tümer**, Orgeneral **Celasun** ve Başbakan **Ulusu** bulunan Cumhurbaşkanı Evren, Gümüşhane hükümet konağı önünde kalabalık bir yurttaş topluluğuna hitap etti. Evren, konuşmasında **"Acaba neden Cumhurbaşkanı bütün Türkiye'yi dolaşıyor?"** sorusunun sorulabileceğini belirterek şöyle dedi:

"Bir Cumhurbaşkanı bu kadar çok dolaşır mı? Acaba böyle gezip de kendisini tanıtmak mı istiyor? Kendi propagandasını mı yapıyor diye kendi kendinize sorabilirsiniz. Benim ne tanıtmaya, ne de propagandaya ihtiyacım yok. Sizlerin büyük bir çoğunlukla kabul ettiğiniz anayasa ile 7 senelik Cumhurbaşkanlığımı da onayladınız. Bir daha seçilmem de mümkün değil. Mümkün olsa ben istemem. Yaşım da bu kadar yorucu geziler için fazla sayılır. Genç sayılmam. Benim yaşımda olan birçok kişi artık bir kenara çekilip istirahat etmektedirler. Fakat ben ve arkadaşlarım kendimizi vatana adadık. Varolduğumuz ve sağlığımız yerinde olduğu sürece bu görevimizi yapmaktan büyük zevk alıyoruz."

Bir devletin başının çok ağır sorumluluklar altında olduğunu unutmaması gerektiğini belirten Evren, birçok devlet adamının seçim döneminde ya da temel atmak için yurt gezisine çıktığını kaydetti ve şöyle devam etti:

"Diyebilirsiniz ki, seçimler yaklaşıyor, acaba siz de onun için mi bu gezilere çıktınız? Hayır. Bizim seçimle hiçbir ilgimiz yok. Ne bir parti kurduk, ne de bir partiye kayıtlıyız. Biz, vatandaşlarımızın problemlerini yerinde görmek için bu gezileri yapıyoruz."

Evren, vatandaşların zaman zaman kendisine mektuplarla bazı sorunlar hakkındaki görüşlerini aktardığını örneklerle anlattıktan sonra ülke sorunlarıyla ilgilenmenin her vatandaşın görevi olduğunu belirtti ve **"Herkes adamsendeci olursa nesiller de adamsendeci olur"** dedi.

Yeni **"Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yasası"** ile Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nun güvence altına alındığını belirten ve bu konuda Yalova'daki konuşmasını hatırlatan Evren, şöyle dedi:

"Atatürk'ün ilkelerine ve eserlerine sahip çıkmak hepimizin müşterek sorumluluğudur. Bu sorumluluğun gereği olarak Atatürk'ün iki büyük eseri olan Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu anayasal bir kurum haline getirilen Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun koruyucu şemsiyesi altına alınmıştır. Bu konuda ve özellikle dil konusunda iyi niyetle ve maksatlı olarak çeşitli şeyler söyleniyor. Bizim Atatürk'ün kurduğu bu iki müesseseyi zedelediğimiz iddia ediliyor. Hayır, bu iki müessese de olduğu gibi duruyor. Ve Atatürk'ün vasiyeti ne diyorsa aynen yerine getiriliyor. Bu konuda söylenenler maksatlıdır. Kötü niyetlidir."

Dil birliğinin milli birliğin en başta gelen özelliği olduğunu söyleyen Evren, çocukla babasının birbirini anlayamayacak hale geldiğini söyledi. Atatürk'ün 1930'larda bir toplantı sırasında toplantıda bulunan gençlerin kendi konuştuğu bazı kelimelerin eski Türkçe olması nedeniyle anlayamadığını fark ettiğini, bu nedenle Türk Dil Kurumu'nu oluşturduğunu belirten Evren, şöyle devam etti:

"Atatürk 1932 ve 1933 yıllarında yaptığı konuşmalarda pek çok yeni kelimeler kullanmış, fakat bu konuda aşırı davranışların durumu nereye götüreceğini görmüş ve bir müddet sonra herkesin anlayacağı bir dil kullanmaya başlamış. Bu sefer de tam tersi olmuş, eski nesil yenilerini anlayamamaya başlamış ve ikisinin ortasını bulmuşlar."

Evren, dil ayrılığının bir süre sonra **"sağcı Türkçe, solcu Türkçe"** şeklinde yorumlanır hale geldiğini belirterek, **"Eğer böyle yorumlanırsa bizi bölmek isteyenlerin eline en büyük silahı vermiş oluruz"** şeklinde konuştu.

Daha sonra Gümüşhane'nin sorunlarına değinen Evren, bir dönem bu ilde gümüş madenleri işletilirken nüfusun 60 bin olduğunu, oysa bugün kent nüfusunun 12 bin dolayına düştüğünü söyledi. Evren, bunu önlemenin tek yolunun yatırım yapmak olduğunu kaydetti. Cumhurbaşkanı, bu konuda milletvekili sayısına bakmaksızın siyasal partilerin üzerine iktidara geldikleri zaman çok büyük görevler düştüğünü kaydetti.

SEÇİMLER

6 Kasımda seçimlerin yapılacağını hatırlatan Evren, bu konudaki görüşlerini şöyle anlattı:

"Ben bu seçime giren partileri futbol maçına çıkan takımlara benzetiyorum. Futbol maçına gittiğiniz zaman biriniz A takımını tutar, biriniz B takımını tutar. Orada tezahürat yaparsınız, bağırırsınız, çağırırsınız, ama sonra bir takım galip gelir, bir takım mağlup olur veya berabere kalır. Bunun başka sonucu yok. Çıktıktan sonra maçta o tezahüratları ya-

pan kişiler birbirleriyle kavga ederler mi? Etmezler. O orada kalır. İşte seçim zamanı yapılan bütün gösteriler, desteklemeler vesaireler medeni bir çerçeve içerisinde olmalı ve seçimler bittikten sonra birisi kazanacak, birisi daha kazanacak, birisi hiç kazanmayacak. Bunun sonucu böyledir, ne yapalım. Madem ki halkın oyuna güveniyoruz, neticeye katlanılacaktır. O küskünlükleri, o kırgınlıkları bir kenara bırakacak ve bir aile içerisindeki kişiler gibi, akraba gibi, dost olacaktır. Bunu yapmazsak sevgili vatandaşlarım aynı durumlara yine düşeriz. Bu konuda partilerin yöneticilerine de büyük görev düşer. Eğer iktidara gelen bir parti yalnız kendisine destek olanlara iş sahası açar, yalnız onların işleriyle, problemleriyle meşgul olur, kendisine oy vermeyenlerle alakadar olmazsa, o kırgınlıklar, o küskünlükler devam eder. İktidara gelen parti bütün vatan sathında hizmet götürmeye mecburdur."

Evren, aksi halde vatandaşlar arasında kavgaların ve küskünlüklerin başlayacağını kaydetti, önceki dönemden örnekler vererek, evlatla babanın birbirlerine düşman olduğunu, hatta aynı camilere bile gitmediklerini hatırlattı ve **"Böyle particilik olmaz, bunun adı bölücülüktür"** dedi. Evren bir zamanlar Alevi-Sünni ayrımının körüklendiğini, dinin istismar edildiğini kaydederek, **"Bu oyunlara gelmeyiniz sevgili vatandaşlarım"** dedi.

BUGÜN TUNCELİ VE BİNGÖL'DE

Cumhurbaşkanı Evren, yurt gezisinin ilk durağı Gümüşhane'ye MGK üyeleri Genelkurmay Başkanı Orgeneral **Nurettin Ersin,** Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral **Tahsin Şahinkaya,** Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral **Nejat Tümer,** Jandarma Genel Komutanı Orgeneral **Sedat Celasun** ve Başbakan **Bülend Ulusu**'yla birlikte Erzincan'dan helikopterle geldi. Evren, Konsey üyeleri ve Başbakan Ankara'dan Erzincan'a dün sabah bir askeri uçakla gelmişlerdi.

Hükümet Konağı önünde kalabalık bir yurttaş topluluğuna hitap eden Evren, öğle yemeğini Valilikte yedi. Cumhurbaşkanı yemekten sonra Devlet Hastanesi ve Yetiştirme Yurdu'nu denetledi. Evren hastaneyi gezerken, yeni doğan bir çocuğa isim taktı. Bebeğe Hayri adını koyan Cumhurbaşkanı, bir de altın hediye etti. Evren ve beraberindekiler daha sonra helikopterle Erzincan'a geçtiler.

Geceyi Erzincan'da geçiren Evren ve beraberindekiler bu sabah helikopterle Tunceli'ye geçecekler. Evren burada halka hitap edecek. Öğleden sonra Bingöl'e gidecek olan Evren, burada da halka hitaben konuşacak.

Evren: Yeni bir politikacı tipi yaratma çabasındayız

IŞIK KANSU - HASAN UYSAL/*24 Ağustos 1983*

TUNCELİ/BİNGÖL— Cumhurbaşkanı **Kenan Evren, "yeni bir politikacı tipi yaratma ve onlarla yola çıkma çabası içersinde"** olduklarını söyledi. Evren, dün Tunceli konuşmasında, **"Bazı akıl hocalarının bugünkü idarenin sürmesinden korktuklarına"** işaret ederek, askeri yönetimi sürdürmeye niyetli olmadıklarını vurguladı, **"Böyle bir niyetimiz olsaydı referandum ile sizlere bu yönetimi tasdik ettirir ve, 'İşte, görüyorsunuz, millet de bizi onaylıyor' der ve bu idarede kalırdık"** dedi.

Cumhurbaşkanı, milletin bugünkü yönetimi kabul etme veya destekleme nedeninin askeri yönetimin tercih edilmesi değil, 12 Eylül'den önceki demokrasinin tasvip edilmemesi olduğunu söyledi.

Evren, Bingöl konuşmasında da 6 kasım seçimleriyle ilgili olarak **"çeşitli entrikaların"** söz konusu olduğunu bildirdi ve, **"Sizlerin seçim sandığına gitmemeye veya boş oy atmaya, evet mühürünü birkaç kez basmak suretiyle oy pusulanızı geçersiz saydırmaya veya adayların karşısına işaretler koymaya zorlayabileceklerdir. Bu oyunlara gelmeyin"** dedi.

Cumhurbaşkanı Evren ve MGK üyeleri Genelkurmay Başkanı Orgeneral **Nurettin Ersin,** Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral **Tahsin Şahinkaya,** Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral **Nejat Tümer,** Jandarma Genel Komutanı Orgeneral **Sedat Celasun** ve Başbakan **Bülend Ulusu** dün sabah Tunceli'ye geldiler. Valilikte Evren'e hemşerilik beratı verildi. Evren daha sonra Belediye binasının balkonundan halka hitap etti.

Cumhurbaşkanı Evren, konuşmasının başında, Tunceli'nin 12 Eylül'den önceki durumuna değinerek anarşistlerin Tunceli'yi eğitim merkezi yaptıklarını belirtti. Evren, anarşistlerin Tuncelililerden olmadığını, onlardan gayrı insanlar olduklarını anlattı.

Evren bugün seçimle gelmiş bir parlamentonun ve bu parlamentodan çıkmış bir hükümetin bulunmadığını hatırlatarak konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Demokratik sistemle idare edilen bir ülke değildir Türkiye. Fakat üç senedir sanki ülkede demokrasi kaldırılmamış, bir askeri idare yokmuş gibi, bütün uygulamalarımızı kanunlar çerçevesinde yürütmeye ve vatandaşları rahatsız etmemeye büyük gayret sarfettik. Bundan dolayıdır ki, vatandaşlarımızdan icraatımızı tasvip eden ve işbaşından ayrılmamamızı dileyen mektuplar alıyoruz. Bu vatandaşlarımıza gösterdikleri iyi niyetten dolayı teşekkür ediyorum. Ancak daha önce ifade ettiğim gibi, dünyada mahzuru olmayan bir idare şekli bugüne kadar bulunamamış, fakat mahzurlarına rağmen en az mahzuru olan demokrasi olduğu için birçok ülkeler bu idare şeklini kabul etmişler. Biz de Türk milletine en yaraşır bir idare şekli olduğu içindir ki, yakında yapılacak seçimlerle demokratik sisteme döneceğiz. Sanki biz bugüne kadar askeri idare şekli en iyi idare şekli demişiz ve bu idareyi sevdirmeye, sürdürmeye kararlıymışız gibi bazı akıl hocaları dünyadaki askeri rejimlerin kötülüklerinden bahsetmektedirler. Onlar akıllarını kendilerine saklasalar daha iyi ederler."

Demokrasinin iyi mi kötü mü olduğunu Türk milletinin bu akıl hocalarından daha iyi bildiğini kaydeden Cumhurbaşkanı şöyle konuştu:

"Millet bugün bizi kabul ediyor veya destekliyorsa, askeri idareyi tercih ettiklerinden dolayı değil 12 Eylül'den evvelki demokrasiyi tasvip etmediklerinden ve bizim icraatımızı beğendiklerindendir. O akıl hocaları acaba biz bu idareyi sürdürür müyüz diye mi korkuyorlar, ondan dolayı mı bu akıl hocalığını yapıyorlar. Bilemem, ama korkmasınlar, böyle bir niyetimiz yok. Eğer böyle bir niyetimiz olsaydı, referandum ile yani halka giderek sizlere bu yönetim tasdik ettirir ve 'işte görüyorsunuz, millet de bizi onaylıyor' **der ve bu idarede kalırdık. Bunu yapmadık ve yapmaya da hiç niyetimiz yok."**

Akıl hocalarının kendilerine ve millete akıl verecekleri yerde yeni kurulan parti mensuplarına akıl verseler ve 12 Eylül öncesi demokrasiyi milletin istemediğini söyleseler daha yararlı olacaklarını belirten Evren, şunları söyledi:

"O sözde akıl hocaları, eski politikacıların tekrar işbaşına gelmeleri için büyük bir oyun ve gayret içindedirler. Zira ancak bu suretle durdurulan çarklarını tekrar döndürebileceklerini biliyorlar. Biz ise yeni bir politikacı tipi yaratma ve onlarla yola çıkma çabası içersindeyiz. İnanıyoruz ki, millet de 12 Eylül'den evvelki politikacı tipi değil yeni politikacı tipi istemektedir. Bugün millet kurulan yeni partilere fazla rağbet etmiyor ve bunlara müstağni kalıyorsa eski politika oyunlarından nefret ettiklerinden dolayıdır. Vatandaş ülkede her gün seçim varmış gibi bir havanın estirildiği o günleri bir daha görmek istemiyor. Seçim döneminden seçim dönemine mücadele yapılmasını, seçimden sonra herkesin seçim neticelerine razı olarak seçim mücadelesini bırakmak suretiyle işiyle gücüyle meşgul olmasını arzuluyor. Belki bu seçimlerden sonra da eski alışkanlıklarla yine o havayı yaratmak isteyenler çıkabilecektir. Kendinizi onlara kaptırmayınız. Nasıl bir futbol maçında bir takım mağlup bir takım galip gelir ve futbol sahasında yapılan tezahürat maçtan sonra durdurulur ve herkes yine kolkola girerek işiyle gücüyle meşgul oluyorsa, seçimlerden sonra da her şey unutulmalı, dostluklar düşmanlığa dönüştürülmemelidir.

TELKİNLERE KAPILMAYIN

Siyasi tecrübesi artmış vatandaşlarımın bunu gerçekleştireceklerine inanıyorum. Ve inanıyorum ki Türk milleti bu seçimlerde bu ülkeye en iyi hizmet edecek, eski günleri hortlatmayacak, 12 Eylül'ün felsefesine ters düşmeyecek, Anayasanın başlangıç kısmında söylendiği gibi, hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, devleti ve milletiyle bölünmezlik esasının Türklüğün manevi değerlerinin Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve layiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı prensiplerine ters düşmeyecek bir partiyi iktidara getirmek suretiyle görevini en iyi şekilde yapacaktır, buna inanıyorum. Size bu konuda çeşitli kanallardan ve bilhassa eski politikacılar vasıtasıyla fakat onlar tarafından bizzat değil, onların ağzıyla konuşan başkaları tarafından türlü telkinler yapılacak ve filan partiye oy verirseniz din elden gidecek, o parti yönetimin kurduğu partidir, askeri idarenin devamı olacaktır, falan partiye oy verirseniz şöyle şöyle olacaktır gibi, aklınızı çelecek yalan yanlış fikirler aşılanmaya çalışacaktır. Hiçbirine inanmayınız, aklı seliminizi ve izanınızı kullanınız."

Cumhurbaşkanı Evren konuşmasının son bölümünde Tunceli'nin çeşitli sorunlarına değindi.

Cumhurbaşkanı, MGK üyeleri ve Başbakan daha sonra Tunceli Süt Fabrikası ve bazı kamu kuruluşlarıda incelemelerde bulundular.

EVREN BİNGÖL'DE

Saat 14.15'te beraberindekilerle Bingöl'e gelen Evren'e vilayette hemşerilik beratı verildi. Evren'e, Sivaslı bir yurttaşın yaptığı tablosu da hediye edildi.

Cumhurbaşkanı, Bingöl konuşmasına kentin yeterli devlet desteği gören iller arasında bulunmadığını, buna rağmen 22 yılda Bingöl'de çok değişiklik olduğunu anlatarak, kentin sorunlarına değinerek başladı. Evren, Anayasa oylamasında **"tüm genel ortalama yüzde 92.5 evet oyu verirken Bingöl'de yüzde 76.5 oy verildiğine"** işaret ederek, bunun için Bingöllüler'e **"katiyen kırgın olmadıklarını"** söyledi. Cumhurbaşkanı, **"Bunda belki bizim de kabahatimiz var"** diyerek Anayasa'yı tanıtma gezisi sırasında Bingöl'e uğrayıp Anayasa'yı anlatmamış oluşunu, herkeste radyo ve TV olmadığından herkesin Anayasa'yı tam olarak öğrenememiş olabileceğini, ayrıca Bingöllülerin yeterli devlet desteği görmedikleri için **"adeta devlete küsmüş"** bulunduklarını belirtti. Evren, bunlara ek olarak, **"burada bazı kişilerin ve din adamlarının da etkisi olduğunu"** söyledi. Bu kişilerin **"Anayasaya evet derseniz öteki dünyada yeriniz olmayacak ya da din elden gidecek"** diye propaganda yaptıklarını anlattı. Bütün bunların sonucu olarak Bingöl'den yüzde 76.5 evet oyu çıktığını belirten Cumhurbaşkanı, **"Kaldı ki, yüzde 76.5 kabul oyu da büyük bir orandır, bunu küçümsememek lâzımdır"** dedi.

EVET MÜHRÜ

Geri kalmışlık ve tarım sorunlarına değindikten sonra, Cumhurbaşkanı, 6 kasım seçimleriyle ilgili olarak **"çeşitli entrikaların"** söz konusu olduğunu söyledi, şöyle konuştu:

ENTRİKALAR

"Bu entrikaları ilk önce Anayasa oylaması sırasında oynamaya başladılar. Ancak muvaffak olamadılar. Millet onlara güzel bir ders verdi. Arkadan parti kurulması sırasında başka oyunlara başvurdular. Fakat biz bu oyunların sergileneceğini tahmin ediyorduk. Bu nedenledir ki, partiler yasasına koyduğumuz geçici maddelerle bunlara da mani olduk. Şimdi seçimlerde de başka oyunlara tevessül edebileceklerdir. Sizleri seçim sandığına gitmeye, veya oylarınızı kullanırken birleşik oy pusulalarını boş atmaya veya evet mühürünü birkaç yere bastırmak suretiyle onu geçersiz saydırmaya, veya adayların karşısına işaretler koymaya zorlayacaklardır. Bu oyunlara gelmemenizi, birleşik oy pusulasında yazılı partilerden hangisine oy verecekseniz, o partinin bulunduğu yuvarlağın içerisine evet mührünü basmanızı hatırlatmak isterim. Böylece o gibi kötü niyetli, memleketin menfaati için değil, sadece ellerinden giden makam ve mevkilere tekrar kavuşabilmek için her türlü gayrimeşru yola başvuranların oyunlarını bozmuş olursunuz. Bu konuda sizleri bir defa daha uyarmayı faydalı buluyorum. Ayrıca birçok yerde söylediğim gibi, şu aranızdaki birlik ve beraberliği bozmayın."

Cumhurbaşkanı Evren, Türkiye'de birliği bozmak, parçalamak isteyenlerin her zaman bulunacağını, bu konuda dikkatli olunması gerektiğini belirterek, şöyle devam etti:

HAZIRLAYAN:
ERBİL TUŞALP

15 partinin kimlik kartı

16 mayıs 1983 'ten bu yana kurulan 15 siyasi partiden MDP, HP ve ANAP hem örgüt, hem de veto barajını aştılar. Örgüt barajını aşan SODEP ve DYP ise veto da takıldı. BTP, MGK tarafından kapatıldı. YGP, vetolar ve istifalar sonucu fiili varlığını sona erdirdi. YGP'nin ve Türkiye Huzur Partisi, Bizim Parti ve Muhafazakâr Parti'nin kapanmasına ilişkin davalar Anayasa Mahkemesi'nde sürüyor. Bizim Parti ise vetolardan sonra kendi kendini feshetti. Şimdiye dek kurulan siyasi partilerin gelişmelerine ilişkin durumları ve yönetim organlarını aşağıda sunuyoruz:

MDP
Adı: Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP).
Kuruluş Tarihi: 16 Mayıs 1983
Kurucu Sayısı: 44
Kesinleşen Kurucu Sayısı: 43
Genel Başkan: Turgut Sunalp.
Genel Başkan Yardımcıları: Ahmet İhsan Kırımlı, Musa Öğün, Davut Akça, Sabri Keskin, Namık Kemal Şentürk.
Genel Sekreter: Doğan Kasaroğlu.
Genel Sekreter Yardımcıları: Ertan Karasu, Yılmaz Hocaoğlu.
Genel Sayman: Macit Zeren.

HP
Adı: Halkçı Parti (HP).
Kuruluş Tarihi: 19 Mayıs 1983
Kurucu Sayısı: 33
Kesinleşen Kurucu Sayısı: 31
Genel Başkan: Necdet Calp.
Genel Başkan Yardımcıları: Gunseli Özkaya, Şerafettin Uğur, Niyazi Aras, Ayhan Fırat.
Genel Sekreter: Özer Gürbuz.
Genel Sekreter Yardımcıları: Cemal Saltık, Kemal Aydar, Yılmaz Hastürk, Paşa Sarıoğlu.
Genel Sayman: Rahmi Tunçagil.

BTP (Kapatıldı)
Adı: Büyük Türkiye Partisi (B.T.P.)
Kuruluş Tarihi: 20 Mayıs 1983
Kurucu Sayısı: 68
Kesinleşen Kurucu Sayısı: Kapatıldı.
Genel Başkan: Ali Fethi Esener
Genel Başkan Yardımcıları: Tevfik Fikret Alpaslan, Mehmet Dülger, Nadir Yüzbaşıoğlu.
Genel Sekreter: Hasan Sağlam.
Genel Sayman: Mehmet Aşçıoğlu.

ANAP
Adı: Anavatan Partisi (ANAP).
Kuruluş Tarihi: 20 Mayıs 1983
Kurucu Sayısı: 37
Kesinleşen Kurucu Sayısı: 30
Genel Başkan: Turgut Özal.
Genel Başkan Yardımcıları: Mesut Yılmaz, Veysel Atasoy, Halil Şıvgın, Mehmet Altınsoy.
Genel Sekreter: Mustafa Rüştü Taşar.

YDP
Adı: Yeni Doğuş Partisi (YDP)
Kuruluş Tarihi: 20 haziran 1983
Kurucu Sayısı: 52
Kesinleşen Kurucu Sayısı: [illegible]
Genel Başkanı: [illegible]
Genel Başkan Yardımcıları: Mehmet Uruner, İbrahim Ulusoy.
Genel Sekreter: Remzi Uydum (İbrahim Ulusoy ve Armağan Sörman, MGK'ca veto edildi, yerleri boş bulunuyor).

DYP
Adı: Doğru Yol Partisi (DYP).
Kuruluş Tarihi: 23 Haziran 1983
Kurucu Sayısı: 34
Kesinleşen Kurucu Sayısı: 25
Genel Başkan: Yıldırım Avcı.
Genel Başkan Yardımcıları: Halil Ünalp, Niyazi Bıcıoğlu, Gökberk Ergenekon.
Genel Sekreter: Refik Sunol.
Genel Sayman: Özden Özbilen

FP
Adı: Fazilet Partisi (FP)
Kuruluş Tarihi: 4 Temmuz 1983
Kurucu Sayısı: 35
Kesinleşen Kurucu Sayısı: 20
Genel Başkan: Hüseyin Rahmi Kılıç
Genel Başkan Yardımcıları: Orhan Özkurt, Orhan Şehri, Hayriye Basbudak, Ali Kılıçaslan, Esat Yılmaz, Erdem Atik.
Genel Sekreter: Bahattin Göksal.
Genel Sayman: İbrahim Özgüneş.

SODEP
Adı: Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP)
Kuruluş Tarihi: 6 Temmuz 1983
Kurucu Sayısı: 37
Kesinleşen Kurucu Sayısı: 28
Genel Başkan: Cezmi Kartay.
Genel Başkan Yardımcıları: Oktay Ekşi, Mehmet Kocaman, Refet Tozan, Kemal Sarısen.
Genel Sekreter: Ahmet Durakoğlu.
Genel Sekreter Yardımcıları: Ertuğrul Unler, Doğan Okdemir, İsmail Hakkı Erdal.
Genel Sayman: Uğur Batmaz.

MP
Adı: Muhafazakâr Parti (MP).
Kuruluş Tarihi: 7 Temmuz 1983
Kurucu Sayısı: 31
Kesinleşen Kurucu Sayısı: 10. (Kapatma davası açıldı.)
Genel Başkan: Ahmet Özsoy.
Genel Başkan Yardımcıları: Kazım İlklan, Ahmet Ersen, Ali Koç, Durak Koruk, İbrahim Kocaoğlu.
Genel Sekreter: Ünal Sümer.
Genel Sayman: Sabahattin Çankaya.

BP
Adı: Bizim Parti (BP).
Kuruluş Tarihi: 8 Temmuz 1983
Kurucu Sayısı: 35
Kesinleşen kurucu Sayısı: 13 (Feshedildi).
Genel Başkan: Mithat Ceylan.
Genel Başkan Yardımcıları: Selahattin Kahraman, Ömer Bilgin, İlhan Alper.
Genel Sekreter: Hasan Can.
Genel Sayman: İbrahim Ayler.

THP
Adı: Türkiye Huzur Partisi (THP)
Kuruluş Tarihi: 22 Temmuz 1983
Kurucu Sayısı: 35
Kesin Kurucu Sayısı: 8. (Kapatma davası açıldı. Vetolardan sonra yeni kurucu üye bildirilmesine karşın, henüz yeni Başkanlık Divanı oluşturamadı.)

RP
Adı: Refah Partisi (RP)
Kuruluş Tarihi: 19 Temmuz 1983
Kurucu Sayısı: 33
Kesinleşen Kurucu Sayısı: 4
Genel Başkan: Ahmet Tekdal

(Arkası 6. Sayfada)

Hem örgütlendiler, hem veto barajını aştılar

MDP

SUNALP: MDP Başkanı

Milliyetçi Demokrasi Partisi: Üyeleri en az veto edilen parti

Demokrasiye geçiş sürecinde, tüzel kişilik kazanan ilk siyasi parti Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) oldu.

Emekli Orgeneral Turgut Sunalp, 41 kişilik kurucular listesini 16 mayısta İçişleri Bakanı Selahattin Çetiner'e verdi.

MDP'nin kuruluş çalışmalarının ikinci yarısında Sunalp eski Cumhurbaşkanlarından Celal Bayar'ın eksik öğrenci başladı. 24 nisanda Ankara Orduevi'nde yaklaşık 20 gün içinde partinin kuruluş çalışmalarını tamamladı. Sunalp, işadamı Kemal Horzum'un "Mavi Ev"inde çalışmalarını başlattı. Mavi Ev'e gelen herkes önce Sunalp Paşa'nın arkadaşı olduğunu söylediler. Sonra kurucu üye olma pazarlığını sürdürdüler.

Kendisini törekli izleyen gazetecilerden bıkan Sunalp Paşa, siyasi yaşamının başında, onları karşısına almamak için adeta özel çaba harcadı.

5 mayısta Mavi Ev'den ayrılarak Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile 2 saat 10 dakika kadar süren bir görüşme yaptı. Ve **"Cumhurbaşkanı tarafından; bizim partiden yana olamaz, olsa olsa bizim partimiz Cumhurbaşkanı'ndan yana olur"** dedi.

Eski Cumhurbaşkanlarından Celal Bayar'ı ziyareti konusunda, **"Onu Atatürk'ün yadigârı olarak gördüğünü ve 75 yıllık siyasi tecrübesinden yararlanmak istediğini"** söyledi.

Sunalp, **"Altımı kazmaya çalışıyorlar ama muvaffak olamayacaklar"** diye başlattığı çalışmalarında zaman zaman tevazuyu elinden bırakmadı, **"Daha bu işin başlangıcındayız"** dedi. Zaman ilerledikçe, politikacı olduğunu birdenbire anladı, **"Beni 67 günlük politikacı saymayın, bu süre içinde iki yıllık tecrübe kazandım"** biçiminde konuştu.

Kurucu üyelerinden 7'sini Da-

(Arkası 6. Sayfada)

Örgütlendiği iller

Örgütlendiği il sayısı: 67
Örgütlendiği ilçe sayısı: 542
Milletvekili aday adayı sayısı: 857

İl Başkanlarının adı, soyadı ve meslekleri:
Adana: Ahmet Cevdet Ercan (emekli Cumhuriyet Savcısı). **Adıyaman:** Abuzer Aslantürk (eğitimci). **Afyon:** Munir Orsoy (sanayici). **Ağrı:** Mehmet Yaşar (fabrikatör). **Amasya:** Turan Kaynar (Petrol Ofisi bayii). **Ankara:** Ünal Sabuncu (sanayici). **Antalya:** Kadri Altay (emekli albay). **Artvin:** Hilmi Çeltikçioğlu (eski milletvekili). **Aydın:** Halil Dolcan (avukat). **Balıkesir:** Mustafa Çorapçıoğlu (avukat). **Bilecik:** Mustafa Cinoğlu (tüccar). **Bingöl:** Halil Aydoğdu (inşaat teknisyeni). **Bitlis:** Ali Okumuş (tüccar). **Bolu:** Emin Semercioğlu (sanayici). **Burdur:** Ahmet Mukadder Çiloğlu (ziraatçi). **Bursa:** İsmet Tavgaç (Bursa Belediye eski Başkanı). **Çanakkale:** Mehmet Erol (işadamı). **Çankırı:** Necati Arslanoğlu (inşaat teknisyeni). **Çorum:** Ali Ayhan Çetin (avukat). **Denizli:** Ali Darentel (Denizlispor Başkanı). **Diyarbakır:** Mahmut Altınokur (tüccar). **Edirne:** Nadi Kandır (nakliyeci). **Elazığ:** Yılmaz Yalçındoğan (müteahhit). **Erzincan:** Abdulhalit Sertbaş (emekli hâkim). **Erzurum:** Hikmet Aral (mimar-mühendis). **Eskişehir:** Osman Hatay (iktisatçı). **Gaziantep:** Ali İhsan Tahtacı (doktor). **Giresun:** Selahattin Orhon (doktor). **Gümüşhane:** Cihat Yenidoğan (tüccar). **Hakkâri:** Hamit Hatlı (diş ta-

(Arkası 6. Sayfada)

HP

CALP: HP Başkanı

Halkçı Parti örgütlenme barajını aşmak için oldukça zorlandı

Nisan ayının son günlerinde, yeni siyasal dönemin yepyeni bir başka parti müteşebbisi olan Necdet Calp ilk açıklamalarından birini yaptı:

"Yeni dönemi umutla karşılıyoruz."

Siyasete umutla başlayan Necdet Calp kısa bir süre önce Ulusu'nun Başbakanlık Müsteşarlığı'ndan ayrılıp, **"siyaset kervanına"** katıldı. Calp, İsmet İnönü'nün yıllarca Özel Kalem Müdürlüğü'nü yapmıştı. Müsteşarlığını yürüttüğü Başbakan Bülend Ulusu da tam o sıralarda bir Merkez Partisi kurma girişimlerini sürdürüyordu. Siyaset kulisinde Halkçı Parti için, **"Muvazaa Partisi"** suçlaması başlayınca Calp bu suçlamayı açık bir dille yanıtladı:

"— Ne açık, ne de kapalı herhangi bir muvazaa içinde değiliz; zaman, bu suçlamayı süratle geçersiz kılacaktır."

HP için kurucu üye tespitinden daha zor olan, geniş bir alanda başlatılan sosyal demokrat tabana dayalı bir parti kurulması tartışmalarının sağlıklı bir biçimde sürmesiydi.

Birleşme olgusu da ilk karşılaşan parti böylece HP oldu.

Önce Sosyal Demokrat Güç (SDG) daha sonra da Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) ile birleşme konuları sıkça gündeme gelen, HP'de Genel Başkan Calp, Alman TV'sinin sorularını yanıtlarken, **"Solda bizden daha solda parti kurulamaz"** diyordu. Calp başlangıçta, **"Eski bir partinin devamı olmamaya olanak olduğunu"** söyledi. Partisinin ilkelerini **"milliyetçilik, halkçılık, laiklik, devletçilik ve devrimcilik"** gibi sözcüklerle belirledi.

Calp, 1 mayısta UPITN ve ABC televizyonuna, **"Seçimlere 2-3 büyük partinin katılabileceğini"** söylüyordu. 12 mayısta, F-

(Arkası 6. Sayfada)

Örgütlendiği iller

Örgütlendiği il sayısı: 60
Örgütlendiği ilçe sayısı: 200
İl Başkanları'nın adı, soyadı ve meslekleri:

Adana: Nuri Korkmaz (emekli albay). **Ağrı:** Ahmet Aydın (tüccar). **Amasya:** Reşat Arpacıoğlu (serbest). **Ankara:** Orhan Gürhan (avukat). **Antalya:** Şaban Tat (çiftçi). **Aydın:** Osman Eşkintipi (mühendis). **Balıkesir:** Davut Ağacıgil (avukat). **Bilecik:** Yılmaz Demir (mühendis). **Bingöl:** Haydar Ünsal (avukat). **Bolu:** Ayhan Tuzun (bankacı). **Burdur:** Ramazan Haydar Erçiftçi (emekli albay). **Bursa:** Selami Yazgan (emekli albay). **Çanakkale:** İlker Erolu (avukat). **Çorum:** Nusret Duran (tüccar). **Denizli:** Mustafa Dürbe (emekli general). **Diyarbakır:** Kadir Nadir (avukat). **Edirne:** Hüsamettin Konuksever (tüccar). **Elazığ:** Metin Karakaya (avukat). **Erzincan:** Mehmet Karataş (müteahhit). **Erzurum:** Hilmi Nalbantoğlu (yüksek mühendis). **Eskişehir:** Münir Sevinç (inşaat müh.). **Gaziantep:** Mehmet Servet Sıvacı (avukat). **Giresun:** Hasbal Keskin (işadamı). **Hakkâri:** Sarı Çetin (tüccar). **İçel:** Ali İhsan Elgin (işletmeci). **İstanbul:** Mün Küley (matbaacı). **İzmir:** Şahin Biner (mühendis). **Kars:** Sabri Koç (emekli albay). **Kastamonu:** Emin Tutum (yüksek mühendis). **Kayseri:** Mustafa Gündoğdu (doktor). **Kırşehir:** Mehmet Canpolat (emekli öğretmen). **Kocaeli:** Kemal Sadi Şirin (işadamı). **Kon-**

(Arkası 6. Sayfada)

ANAP

ÖZAL: ANAP Başkanı

Anavatan Partisi örgütlenme ve kurucular barajını hızla aştı

Turgut Özal 25 Nisan'da **"Bugünden itibaren devletime parti kurarak hizmet edeceğim"** diyerek siyaset sahnesine beklenmiyen bir biçimde çıktı. Anavatan Partisi Lideri 20 Mayıs'da 37 kurucu üyesini İçişleri Bakanlığına bildirdi. Özal, kurucu üyelerini **"kazip şöhret değiller"** diye tanıtıyordu.

Sağdaki boşluğu doldurmak amacı ile siyasete başlayan Özal, bu kamptaki her lider gibi işe, Celal Bayar ile görüşmeyle başladı. Bayar'ı tam dört kez ziyaret ederek çeyrek asırlık siyasi deneyiminden faydalanmak istedi. Siyasetin kıyılarında nabız yoklaması yaptığı dönemlerde sürekli olarak **"sağda birleşmenin gereğini"** vurguladı. Sağda siyasete soyunanlardan bu çağrıya kulak veren hemen hemen olmadı.

Kapatılan Büyük Türkiye Partisi'nin kuruluş çalışmalarında partisi ile ilgili pazarlıkları sessiz sedasız sürdüren Özal **"Siyasi güreşte kafakola iyi bildiğini"** iddia ederek, kendisini katılmaya zorlayanlara ilk çıkışını yaptı. Ve pazarlık olumlu bir sonuca bağlanamadı.

Siyaset sahnesine ABD'de ver-diği kulislarla iş gibi çıkan Özal, partisinin tüzel kişilik kazanmasından sonra da kendisine gazetelerin birinci sayfalarında ayrıcalıklı bir yer ayrılmasını ustaca sağladı. Özal, sağda ciddi politika üreten bir kişi oldu. Hepsinin birbirinden güzel demeçler verdi, söyleşiler yaptı.

"Kimse oyları cebinde saymasın" diye bir uyarı mesajı ile işe başladı. **"Önümüzdeki dönemde ne kadar çaba sarfedersek**

(Arkası 6. Sayfada)

Örgütlendiği iller

Örgütlendiği il sayısı: 67.
Örgütlendiği ilçe sayısı: 422
Milletvekili aday adayı sayısı: 801
İl Başkanlarının adı, soyadı ve meslekleri:

Adana: Ledin Barlas (çiftçi), **Adıyaman:** Mehmet Deliceoğlu (mühendis), **Afyon:** Mustafa Kızıloğlu (emekli memur), **Ağrı:** Hikmet Erdem (müteahhit), **Amasya:** Veysi Karan (ziraatçı), **Ankara:** Barlas Doğu (mimar), **Antalya:** Kemal Bedri Özbıyık (doktor), **Artvin:** Nevzat Bıyıklı (işçi), **Aydın:** Nabi Sabuncu (sanayici), **Balıkesir:** Necat Tunçsiper (avukat), **Bilecik:** Recep Kaya (mühendis), **Bingöl:** Hakkı Arıkarslan (ticaret), **Bitlis:** Felemez Kara (müteahhit), **Bolu:** Nevzat Anktan (müteahhit), **Burdur:** İlhan Erkaya (emekli memur), **Bursa:** Hüsamettin Horuç (mühendis), **Çanakkale:** Hüseyin Emin (uluslararası turizm işletmecisi), **Çankırı:** Mustafa Uğur (emekli memur), **Çorum:** Ünal Akkaya (mali müşavir), **Denizli:** Muzaffer Aracu (mühendis), **Diyarbakır:** Cevdet Karakurt (tüccar), **Edirne:** Ali Ayağ (editör), **Elazığ:** M. Vehbi Nazırlı (mali müşavir), **Erzincan:** Yıldırım Akbulut (avukat), **Erzurum:** Togay Gemalmaz (mühendis), **Eskişehir:** İsmet Oktay (mühendis), **Gaziantep:** Ata Aksu

(Arkası 6. Sayfada)

Örgütlenme barajını aşıp, vetoda takıldılar

SODEP

KARTAY: SODEP Başkanı

Sosyal Demokrasi Partisi 28 kurucu üyeyi tamamladı

Prof. Erdal İnönü'nün siyasete atılma kararını açıkladığı gün tarih 25 nisan 1983'tü. Prof. İnönü sosyal demokrat hareketteki gelişmeleri uzun süreden beri izliyordu.

İnönü **"birleştirici olarak görev alabilirim"** biçimindeki açıklamasını yaptığı sırada sosyal demokrat tabana yönelmiş birçok grup işe çoktan elkoymuştu.

Erdal İnönü siyasete atılma kararından 5 gün sonra siyasetten çekilme kararını açıkladı.

Karar sosyal demokrat kanatta girişimlerini sürdüren çeşitli gruplar üzerinde şok etkisi yaptı. Kimi sevindi kimi üzüldü.

Sosyal demokrat kanat Ankara Eşgüdüm Komitesi adına yapılan açıklamada önemli bir rahatlama seziliyordu:

"İnönü bu kadro içinde yer alacak değerli öğelerden biri idi, ama kadro yalnızca Erdal İnönü'den oluşmuyordu"

Erdal İnönü'ye böylece veda edildi.

Erdal İnönü çok kısa bir süre sonra siyaset sahnesinde yeniden görüldü. Erdal İnönü siyaset için ikna edilmişti. 18 mayısta verdiği ikinci kararını açıklarken **"ülkemizde demokrasinin yeniden işlerlik kazandığı bugünlerde ilkelerine daima inandığım bütün anlamda sosyal demokrat bir partinin kuruluşuna katkıda bulunmak görevinden kaçmamayacağımı gördüm"** diyordu. Bu açıklama Pembe Köşk'ün tarihi yemek salonunda yapılıyordu. Basın toplantısına Atila Sav, Cezmi Kartay, Kâzım Yenice, Rafet Tüzün ve Muzaffer Saraç katılmışlardı.

Bir yandan kurucu üye saptama çalışmaları bir yandan da parti program ve tüzük hazırlama çalışmaları aralıksız sürdürülüyordu. Erdal İnönü Cumhur-

(Arkası 6. Sayfada)

Örgütlendiği iller

Örgütlendiği il sayısı: 66
İlçe sayısı: 448
İl Başkanları adı, soyadı, mesleği:

Adana: Muhittin Yalçın (tıp Dr.), **Adıyaman:** Hüseyin Özbilgen (çiftçi), **Afyon:** Ziya Tiryakioğlu (çiftçi), **Ağrı:** Cemil Özmen (eczacı), **Amasya:** Zeki Gönenç (avukat), **Ankara:** Suphi Karaman (emekli sb.), **Antalya:** Mustafa Sözen (avukat) **Artvin:** Ayhan Arifağaoğlu (avukat), **Aydın:** Nihat Akdemir (avukat), **Balıkesir:** Mehmet Tiritoğlu (serbest), **Bilecik:** Akın Olcay (avukat), **Bingöl:** A.Hikmet Yurtsever (Müteahhit), **Bitlis:** Behçet Taşdelen (özel işl.), **Bolu:** Ahmet Özcan (avukat), **Burdur:** İbrahim Şahin (avukat), **Bursa:** Nurettin Aşan (tüccar), **Çanakkale:** I. Melih Dilmaç (tüccar), **Çankırı:** Abdurrahman Yeşildal (em. or. müh.), **Çorum:** Fevzi Bilan (avukat), **Denizli:** Mehmet Korkutalp (avukat), **Diyarbakır:** Talat İnanç (yük. müh.), **Edirne:** Fuat Erçetin (avukat), **Elazığ:** Mustafa Kutluğ (avukat), **Erzincan:** Baha Aydın (em. nüfus md.), **Erzurum:** Kenan Gürel (avukat), **Eskişehir:** M. Cemal Medin (or. yük. müh.), **Gaziantep:** Mehmet Arıca (tüccar), **Giresun:** Kutay Larçin (çiftçi), **Gümüşhane:** İrfan Çiftçi (eczacı), **Hakkari:** Sabri Gümüş (iktisatçı), **Hatay:** Güvenç Esmer (avukat), **Isparta:** Ayavar Çankaya (avukat), **İçel:** Savaş Hayırlıoğlu (Z.Yük.Müh.), **İstanbul:** Algan Haca-

(Arkası 6. Sayfada)

DYP

AVCI: DYP Başkanı

Doğru Yol Partisi'nin 5 kurucu üyesi eksik kaldı

Sağda boşluk tartışmalarının yapılmadığı günlerde 34 kurucu üyesini İçişleri Bakanlığı'na bildirerek tüzel kişilik kazanan Doğru Yol Partisi'nin ilk Genel Başkanı Ahmet Nusret Tuna ilk demecinde, **"Bu dönemi kardeşçe geçirmeye mecburuz"** diyordu.

Doğru Yol Partisi'nin kuruluş bildirisi 24 haziranda düzenlenen bir basın toplantısı ile açıklandı. Bildiride partinin **"milletin bağrından doğduğu"** belirtiliyor. Partinin sloganları açıklanıyordu.

Partinin ilk kurucuları şu adlardan oluşuyordu: **Orhan Dengiz, Ahmet Nusret Tuna, İsmail Dokuzoğlu, İsmail Heral, Prof. Dr. Mehmet Yardımcı, Ali Rıza Yaradanakul, Abidin Coşkun, Vefa Tanır, Ragıp Cengizoğlu, Yıldırım Avcı, Ahmet Sanver Doğu, Sedat Akay, Rasim Giray, Ömer Lütfi Hocaoğlu, Müjgan Dericioğlu, Reşit Karpan, Enver Kaya, Galip Onursan, Lütfi Erdemir, Sezgin Taşkıran, Turgay Üçöz, Fuat Uyar, Kemal Kestelli, Tuğrul Toklucu, Orhan Uçok, Fatih Özgür, Hüseyin Gökçen, Yusuf Ulusoy, Hacı Doğan Develioğlu, Kenan Koluksuz, Erkut Senbay, Muktedir Ballı, Halil Ünalp, Ziya Hepbir.**

Görev bölümü yapan DYP'de Ahmet Nusret Tuna 28 haziranda Genel Başkan seçildikten sonra gazetecilerin sorularını yanıtlarken, 12 Eylül'ün getirdiği Anayasa'nın tüm ilkelerine sadakatle bağlı olduklarını söylüyordu.

7 temmuzda MGK, DYP'nin 30 kurucu üyesini veto etti. Veto listesinde şu adlar yer alıyordu: A.N.Tuna, A.Yaradanakul, T.Üçöz, G.Onursal, İ.Heral, İ.Dokuzoğlu, O.Dengiz, M.Yar-

(Arkası 6. Sayfada)

Örgütlendiği iller

Örgütlendiği il sayısı: 67
Örgütlendiği ilçe sayısı: 500'e yakın
İl başkanları adı, soyadı, mesleği:

Adana: Mustafa Kasımoğlu (İktisatçı), **Adıyaman:** Mahmut Bozkurt (Müh.-Sanayici), **Afyon:** Abdullah Aydın (Doktor), **Ağrı:** Kemal Yıldırım (E.İşçi-S.Ticaret), **Amasya:** Ömer Kazakçı (Eczacı), **Ankara:** Bilal Güngör (Kimya Müh.), **Antalya:** Baki Bodur (Ziraatçı), **Artvin:** Ömer Özgün (Doktor), **Aydın:** Kemal Çetin, (E.Tek.Ziraat Müh.) **Balıkesir:** Ahmet Mithat Tavlı (Doktor), **Bilecik:** Saadet Örkay (Madenci), **Bingöl:** H.Ahmet Saylaz (Ziraatçı), **Bitlis:** Rıza Sayın (Müteahhit), **Bolu:** Fikret Özügür (A.Eğitimci), **Burdur:** Süleyman Sırrı Taraslı (Maden Y.Müh.), **Bursa:** Abdulkadir Cenkciler (İktisatçı), **Çanakkale:** Muhar Başaran (Ziraat Y.Müh.), **Çankırı:** Mehmet Evcil(Tüccar)**Çorum:** Sadi Zelveci (İnş. Y.Müh.), **Denizli:** H.Hilmi Yağcıoğlu (İnş. Y.Müh.), **Diyarbakır:** Mehmet Yasa (Ziraatçı), **Edirne:** Naci Üzer (Tüccar), **Elazığ:** Giyasettin Erdem (Avukat), **Erzincan:** Seyfettin Kavukçu (Mali Müşavir), **Erzurum:** Turan Çınar (Avukat), **Eskişehir:** Demir Berberoğlu (Avukat), **G.Antep:** Ömer Arpacıoğlu (Ort. Oğ.Em.Müfet.), **Giresun:** Hikmet Salih Öner (İktisatçı), **Gümüşhane:** Halil Ülker (Tüccar), **Hakkari:** Adil Çetin (İnş. Müh.), **Hatay:** Ali İhsan Kuseyri

(Arkası 6. Sayfada)

AYNI KANDAN

"Aynı soydan gelmiş, damarlarındaki kan asil Türk kanı olan ve şu yurdun muhafazası için bin senedir mücadele veren bu toplumu bölmek isteyenler olacaktır, bunlara sakın ola ki alet olmayınız. Kan dedim de, sevgili vatandaşlarım, aklıma geldi. Bu yakalanan anarşistlerden bazılarıyla sıkıyönetim görevlisi arkadaşlarımız tarafından konuşulmaktadır. Bir general arkadaşımız bunlardan birisini karşısına almış. "Yaptığın işlerden dolayı sen hiç üzüntü duymuyor musun? Sen Türk kanı taşımıyor musun?" **diye soruyor. O zaman ne cevap veriyor, biliyor musunuz, sevgili vatandaşlarım,** "Paşam" **diyor,** "sen çok cahil kalmışsın. Kan ne demek? Çünkü Çinli de aynı kanı taşıyor. Rus'u da İngiliz'i de aynı kanı taşıyor. Ne demek aynı kandanmışız?" **Bakın verdiği cevaba. Soyunu sopunu dahi inkâr eden bu insanlar, yola gelir mi sevgili vatandaşlarım? Türk kanından olduğunu inkâr eden bu insan, daha sonra ilave ediyor:** "Siz" **diyor,** "bizi savcılar karşısında uzun uzun muhakeme ediyorsunuz. Eğer biz muvaffak olsaydık üç kişilik bir heyetle bir günde sizin idamınızı gerçekleştirirdik." **İşte bunların gerçekleştirmek istedikleri, devrim devrim dedikleri, o dillerinden düşürmedikleri devlet biçimi budur. Yapacakları buydu. Onların oyunlarına gelmeyin."**

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, yurttaşlara seslendikten sonra Devlet Hastanesi ve Süt Fabrikası'nı gezdi. Evren ve beraberindekiler geceyi Bingöl'de geçirdiler. Bu sabah helikopterlerle Muş'a hareket edecekler. Evren bu sabah Muş'ta, öğleden sonra Bitlis ve Van'da konuştuktan sonra Ankara'ya dönecek.

Muharrem Atik!..

HINCAL ULUÇ/*26 Ağustos 1983*

Muharrem Atik, kusursuz bir insan değildir. Hatta pek çok kusuru vardır.

Muharrem Atik, dünya güreşinin en önde gelen otoritelerinden biri de değildir. En azından böyle ise de bunu henüz kanıtlama olanağı bulamamıştır.

Ama bilinen, kesin bir şey vardır. Muharrem Atik Türkiye'nin en önde gelen güreş hocalarından biri değil, birincisidir ve ikincisi ile arasında Himalayalar kadar fark vardır. Ve işte bunu defalarca kanıtlamıştır.

Muharrem Atik, ülkemizin spor akademisi mezunu, uzmanlığını güreş dalında yapmış ender hocalarında biridir ve yakında Peşte Üniversitesi'nde doktorasını verecek ve adının başına "doktor" ünvanını da koyacaktır.

İşte, Türkiye'de yığınla düşman kazanmasının ve etrafında dostlardan değil düşmanlardan oluşan bir çevre toplanmasının sebebi de budur.

Muharrem Atik'in gelmesi ile ülkemizdeki alaylıların ipliği pazara çıkmış, geçim yollarının tıkanması olasılığı belirmiştir. Daha önce birbirlerini yiyen bu kişiler Muharrem Atik gibi ortak bir düşmana karşı hemen bir mukaddes ittifak oluşturmuşlar ve 1971 İzmir Akdeniz Oyunları'nın 10 altın madalyalı hocasını yemek için ellerinden geleni ardlarına koymamışlardır.

İşte ülkemizde Muharrem Atik'li 12 yılın özeti budur.

Güreş Federasyonu Başkanı Hasan Bozbey, Muharrem Atik'e yeniden görev verirken kendisi ile uzun uzun konuştuk. Ona tam bir başarı için Federasyon içindeki Atik düşmanlarının da temizlenmesi gerektiğini uzun uzun anlattık. "Muharrem öfke ile kalkan tiplerden, tahrike çabuk kapılır. Onlar da bunu bilirler. Bu yüzden Muharrem'i tahrik edecekler, yanlış yaptıracaklar, sonra da bu yanlışı kamuoyuna âlâyı vâlâ ile duyurup Muharrem'i karalayacaklar" dedik.. Bozbey, kendisi olduğu sürece böyle bir tehlike olmadığını söyledi.

Ama Bozbey'in ülkede olmadığı bir dönemde yapacaklarını yaptılar. Tezgâhlarını kurdular ve oyunu sahneye çıkardılar. Hep birlikte izledik. Sanırız Bozbey de izlemiş ve yıllardan beri kendisine neyi anlatmaya çalıştığımızı nihayet fark etmiştir. Aslında spor programı sırasında televizyonda yaptığı olumlu konuşma anladığını da gösteriyor. Şimdi beklenen her şeyi bilen Bozbey'in tutumunun ne olacağı..

Muharrem Atik, etrafını çepeçevre sarmış, onu yıkmak için Türk güreşini de yıkmaktan çekinmeyen adamlarla mı Ulusal Takımımızı Akdeniz Oyunları'na, Dünya Şampiyonası'na ve Olimpiyatlara hazırlayacak, yoksa bu Bizans oyuncularının tuzakları ile boğuşarak mı iş yapacak?..

Başarı bekliyorsak, Atik'e kan davası güdenleri Bozbey Federasyonu'ndan temizlememiz gerekir. Bunu yapacak kişi de herhalde biz değiliz!..

Sorumlu mu, değil mi?

ALİ SİRMEN/*27 Ağustos 1983*

Filipinler muhalefet lideri Benigno Akino'nun öldürülmesi üzerine, iç ve dış çevreler, Devlet Başkanı Ferdinand Marcos'a karşı amansız bir kampanya açmış bulunmaktalar. Tüm bu çevreler, Marcos'u söz konusu cinayetin bir numaralı sorumlusu olarak görmekte, girişimin ardındaki kişinin o olduğunu belirtmektedirler. Bu yorumların Batı ve Amerikan gazetelerinde de yaygınlaşması dikkati çekmektedir.

Gerçekten, Akino'nun ABD'den döner dönmez öldürülmesi ve katilin de yakalanacağı yerde hemen ortadan kaldırılması, cinayet üzerindeki esrar perdesini yoğunlaştırırken, soru işaretlerini de arttırmıştır.

MERKEZ DERSANELERİ

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ

60. Yıl Sayı: 21192 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 27 Ağustos 1983 Cumartesi

Yüksek Seçim Kurulu, Doğru Yol'un başvurusunu reddetti

SODEP de seçime katılmaya hakkı olduğu gerekçesiyle YSK'ya başvurdu

TV-radyo konuşmaları

A.İHSAN KIRIMLI: *Biz devletin gücünden taviz vermeyecek, vatandaşa rahat nefes aldıracak bir idareyi devam ettirmek için iktidara talibiz*

MEHMET ALTINSOY: *Gayemiz memleket meselelerini bilen ve bu meseleleri halletmek için gerekli bilgi ve dinamizme sahip olan bir kadro meydana getirmektir*

İllerde siyasi durum ve partiler

İran Dışişleri Bakanı Ankara'da

Türkmen: İran'a bölge barışı için büyük sorumluluk düşüyor

Akbal cezaevinde

Milliyet Gazetesi bugün yayına başlıyor

Fransa: Ermeniler kendi davalarına ihanet ediyor

Akino'nun Marcos'a karşı bir seçenek oluşturması, ülkede geniş kitlelerin desteğini sağlamış bulunması ve Filipinler'e dönmesinin Marcos yönetimi tarafından istenmemesi, "Cinayetten kim yarar sağlamış olabilir?" sorusuna rahatlıkla yanıt verilmesine neden olmaktadır.

Ne var ki, iç ve dış kamuoyunun suçlamalarında, cinayetin doğurduğu gergin havadan son derece tedirgin görünen Ferdinand Marcos, suçlamaları sürekli olarak geri çevirmekte ve cinayetin ardında kendisinin bulunduğu iddialarının asılsız olduğunu ileri sürmektedir.

İlk bakışta Ferdinand Marcos'un açıklamaları doyurucu gelmiyor. Nitekim, Amerikan ve öbür Batı basını da bu açıklamaların yeterince inandırıcı olmadığını belirtmiştir.

Ancak, 17 yıldır Marcos'un demokratik olmayan yönetimi altında yaşayan Filipinliler'in politik arenasının karanlık dehlizlerini uzaktan da olsa bilenler, bu kokuşmuş labirentlerde tezgâhlanan akıl almaz kirli oyunlardan zaman zaman haberdar olanlar, şu ya da bu gücün, bir saray darbesi yapabilmek için ya da daha büyük karışıklıklardan kendileri adına yarar umduklarından böyle bir yolu tutmasının hiç de olanak dışı olmadığını rahatlıkla söyleyebileceklerdir.

Marcos yönetimi, aldatıcı dış görünüşünün ardında, demokratik bir ortamı gerçekten yaratmadığı için saray darbeleriyle, karanlık komplolara açık ve onlar karşısında zayıf bir duruma düşmüş bulunmaktadır.

Gerçekten Akino olayı, ülkede olağanüstü bir gerginlik yaratmış bulunmaktadır. Oysa benzeri bir olayın demokratik bir ülkede olması halinde, ortaya çıkacak olan sarsıntılar, o demokratik yönetimin inanırlık kazanmış kurumlarının çalıştırılması ve olayın gün ışığına çıkarılıp adaletin gerçekleşmesiyle giderilebilirdi.

Filipinler'de böyle olmuyorsa, bu durum yönetimin inandırıcı kurumları ortaya çıkarıp yaşatmayı becerememesinden kaynaklanmaktadır.

Olaya bu açıdan bakıldığında, Marcos'un cinayetle bir ilgisi olmadığı kabul edildiği zaman bile, olaydan sorumlu olmadığı yolundaki açıklamalarının geçerliliğini yitirdiği görülmektedir.

Herşeyden önce, bir ülkede iktidara sahip olanlar, o ülkede can ve mal güvenliğinden sorumludurlar. Eğer bir ülkede karışıklıklar çıkıyor, bunların önü alınamıyor, siyasal cinayetler işleniyor ve katiller adalet önüne çıkarılamıyorsa, yönetimin sorumlu olduğu açıktır.

Kaldı ki, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Marcos yönetimi tarafsızlığına, etkinliğine ve adaletine güvenilir kurumları yaşatıp yaşatamadığı için iki kez sorumluluk altına girmiş bulunmaktadır.

Batı'nın da, tüm dünyanın da olaya kuşkuyla bakmasındaki baş neden, işte bu olgudur. Akino cinayeti, bu olguyu bir kez daha gözler önüne sermiş, tüm dikkatlerin Filipinler üzerine toplanmasına neden olmuştur.

IMF'ye karşı tepkiler yaygınlaşırken

OSMAN ULAGAY / *29 Ağustos 1983*

IMF heyetinin Türkiye'ye yaptığı son ziyaret sessizce sona erdi. Heyetin gelişi öncesinde ekonomide yeni önlemler alınacağı, para musluklarının yeniden kısılacağı yolunda haberleri manşetten veren bazı gazeteler de her nedense daha sonra bu konuyla fazla ilgilenmemeyi tercih ettiler.

IMF heyetlerinin son zamanlarda dış borç kıskacına düşmüş başka ülkelere yaptıkları ziyaretler ise çoğu kez sessizce geçiştirilemiyor. Grevler, sokak gösterileri, çeşitli kesimlerden gelen *"yeter artık"* sesleri birbirine karışıyor. Bir Brezilya'da, bir Meksika'da, bir Arjantin'de *"IMF geliyor"* korkusu hemen tüm toplumu sarmış durumda. İşçiler ve sendikalar IMF reçetesinin yeni ücret sınırlamaları anlamına geldiğini bildikleri için tepki gösterirken sanayici ve işadamları da IMF *"dar ceketi"*nin sıkışan bir iç pazar, düşen talep, pahalı kredi, zor duruma düşen firmalar anlamına geldiğini artık çok iyi biliyor ve itiraz feryatlarını yükseltiyorlar. IMF'nin *"kamu harcamalarını daha da kısın, bütçe açıklarını kapatın"* direktifiyle karşı karşıya kalan hükümetler, bu *"dar ceketi"* topluma nasıl giydireceklerini kara kara düşünüyorlar. Bu durum, yıllardan beri sendikaların desteğiyle iktidarı elinde tutan Meksika'daki yönetimi düşündürdüğü kadar demokrasiye dönüş yolunda olan Brezilya'daki yönetimi de düşündürüyor.

IMF'nin dev boyutlara varan dış borçlarının faizlerini bile ödeyemez duruma düşen ülkelere sürekli olarak daha fazla *"kemer sıkma"* önermesi kuşkusuz ki bu işin keyfinden kaynaklanmıyor. 1970'li yıllarda bir anlamda *"har vurup harman savurarak"* hızlı büyüme hevesine kapılan bu ülkelerin o yıllarda aldıkları dış borçları ve faizlerini geri ödeyebilmeleri için şimdi iç pazarlarını daraltarak, büyüme hızlarını düşürerek, ithalatlarını kısıp ihracatlarını arttırarak 1970'lerdeki *"aldatıcı mutluluğun"* bedelini ödemeleri isteniyor. Bu tatsız görev ise giderek bir dünya hükümeti niteliğine bürünen IMF'ye veriliyor.

Durumun bu noktaya gelmesinde hızlı büyümeye heves eden Üçüncü Dünya ülkeleri kadar, hatta onlardan fazla sorumluluk payı çeşitli kurumlarıyla Batı dünyasına düşüyor. *"Komünizmin pençesinden"* kurtarmak istediği Üçüncü Dünya ülkelerine, *"bizden borç alıp bizim izlediğimiz yolla kalkının"* öğüdünü kim verdi? Başta ABD olmak üzere önde gelen Batı ülkeleri bir yandan Üçüncü Dünya ülkelerine yardımseverlik gösterileri yaparken diğer yandan nasıl bir *"parlak gelecek"* vaat ettiler? Bir Brezilya'nın 1960 ve 1970'lerdeki ekonomik atılımını *"mucize"* olarak nitelendirip başka ülkelere örnek gösterenler kimlerdi? Daha iki yıl önce *"kaya gibi sağlam"* deyip Brezilya'ya, Meksika'ya milyarlarca dolarlık yeni kredi açanlar Batı'nın çok bilmiş bankacıları değil miydi?

Gerçek açıktır. Batı dünyası, kendi önerdiği kalkınma reçeteleriyle derin bir çıkmazın içine düşen Üçüncü Dünya ülkelerine şimdi bu çıkmazın bedelini ödetmeye çalışmaktadır. Bu görevin uygulayıcısı olarak ise IMF'yi kullanmak istemekte, bu nedenle yıldırımları çeken IMF olmaktadır.

Bu senaryonun kendi içinde tutarlı bir çıkış yolu olduğuna inanabilse Batı'nın kaygıları azalacaktır. Üçüncü Dünya'da milyonlarca işçinin biraz daha yoksullaşması, orta sınıfların hızla zenginleşme umutlarının suya düşmesi, otoriter rejimlerin sürmesi Batı'yı, ancak bir ölçüde rahatsız etmektedir. Ne var ki bu senaryonun sonuçta geçerli bir çıkış yolu olamayacağını savunanların sayısı Batı'da da hızla artmakta ve IMF'ye yöneltilen eleştiriler yoğunlaşmaktadır.

IMF'yi eleştiren Batılı sermaye çevreleri ve ekonomistler, Üçüncü Dünya ülkelerinin içine düşmüş bulundukları borç batağından kurtulabilmeleri için gerek sanayileşmiş ülkelerin, gerekse borçlu Üçüncü Dünya ülkelerinin daralmaya değil büyümeye öncelik vermelerinin zorunlu olduğunu, oysa IMF'nin sürekli olarak *"daralma reçeteleri"* yazdığını belirtmektedirler. *"Dünya ekonomisinde genel bir büyüme ortamına girilmeden, dünya ticaret hacminde genel bir artış olmadan ihracatlarını hızla arttırmaları istenen Üçüncü Dünya ülkeleri bunu nasıl başaracaklar"* sorusunu ısrarla gündeme getiren bu eleştirmenler, uluslararası banka sisteminde büyük bir depremin önlenmesi için farklı önlemler alınmasını, daralmaya değil büyümeye öncelik verilmesini istiyorlar. Bu arada geçmişteki hatalar için ödenecek bedelin Batı ile Üçüncü Dünya ülkeleri arasında paylaşılması gereğine inananların sayısı da giderek artıyor.

Kısacası bu konularla yakından ilgili *"İstanbul Yuvarlak Masa Toplantısı"* başlarken IMF'nin durumu en hafif deyimle *"eleştiriye açık"* görünüyor.

Yazmak, yaşamak demektir

ALİ SİRMEN/*29 Ağustos 1983*

ALİ SİRMEN— Sayın Oktay Akbal, bir hafta, 10 güne kadar kesinleşmiş bir cezanızı çekmek üzere hapse gireceksiniz. Siz de böylelikle, birçok Türk yazarının yazgısı haline gelmiş bir olayı yaşayacaksınız. Şimdi bir an için geriye dönelim. Nasıl başladınız yazarlığa?

OKTAY AKBAL— Vallahi ben yazarlığa başlamadım, yazarlığın içinde oldum sanki. Kendimi bildim bileli yazı yazdım. ilkokulda başladı yazarlık. Daha üçüncü sınıfta, dördüncü sınıfta, hikâyeler romanlar yazar, bunları çocuk dergilerine de gönderirdim. Yani bildim bileli yazı yazıyorum. Öyle ya-

zar olayım falan diye bir şey yoktu.

SİRMEN— İlkokul deyince, kitaplarınızdan biliyoruz. Siz o yıllarda mahalle takımında kaleciymişsiniz. Nasıl oldu bu olay?

AKBAL— Bizim sınıfta, babası Karaköy'de kahveci olan bir arkadaş vardı. Adamcağız oğlu iyi yerde okusun diye paralı olan bizim okula vermişti. Bu arkadaş iri yarı bir çocuktu ve okulun ali-kıran başkeseniydi. Okul kozmopolit bir okuldu. Bu çocuk herkesi yıldırmıştı. Ben de sessiz bir çocuktum. Bu ikide bir gelir bana çelme takıp dururdu. Bir gün yine böyle çelme takınca, her şeyi göze alıp, ne olursa olsun diye elimdeki kitap dolu çantayı bunun kafasına indiriverdim. Oğlan yere yıkıldı. Kalktı.. Aaa, gülmeye başladı. Allah... Allah.. Sonra ahbap olduk. Oğlan Laleli'de futbol takımının kaptanıydı. Bana tutturdu: "**İlla gel kaleci oyna!**" diye, Onun ısrarıyla mahalle takımının kalecisi oldum. Ben daha çok o zamanlar voleybol oynardım.

SİRMEN— Galiba koyu da Fenerbahçeliydiniz ki, babanız ise Galatasaray Lisesi'ne yazdırmak istediğinde, Fenerli olduğunuz için karşı çıkmışınız.

AKBAL— O zaman kulüpçülük vardı. Şimdi de var, ama yalnız taraftarlarda, futbolcularda yok artık kulüpçülük. Oysa eskiden futbolcularda da vardı. Kimse Nihat'ı Galatasaray'dan, Zeki Rıza'yı Fenerbahçe'den ayıramazdı. Bu külüpler onlarsız düşünülemezdi. Mesela Beşiktaş'ın Hakkı'sı vardı. Şimdi ise bir de bakıyoruz, Trabzonspor'dan Fenerbahçe'ye, Fenerbahçe'den Galatasaray'a arkadaşlar gidip geliyorlar. Ben de küçükken nedense Fenerbahçeli olmuşum, bu yüzden "**Galatasaray'a gitmem de gitmem!**" diye tutturmuşum. Çok safça bir şey. Babam da çaresiz beni Saint Benoit'ya verdi. Hâlâ da Fenerlilik sürüyor. Maça falan gittiğim yok ama. Eski Fenerli futbolcular gibi yerimizde duruyoruz. Bir yere transfer olduğumuz yok.

SİRMEN— Yine şu sınıfın kabadayısına dönelim: İri kıyım oğlanı koca kitapları kafasına indirerek yola getirmişsiniz. Acaba sizde kitabın yararlı olduğu düşüncesi bu olayla mı başladı?

AKBAL— Kitap her zaman yararlıdır. Şuradan da belki ki, zaman zaman geri kalmış ülkelerde, ilerlemeye karşı olanlar kitaplara kızıyorlar. Demokrasilerde kitaplar kafaya indirmeye değil de, kafayı aydınlatmaya yarar.

SİRMEN— Peki gazeteciliğe nasıl başladınız?

AKBAL— Ben gazeteciliğe başlamak istemezdim. Ama geçim kaygısıyla başladım bu işe. 1940'dan beri basının içindeyim. Yazar olarak da basının içindeyim. 1943'de Serveti Fünun Dergisi'nin sekreterliğini yaptım. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığ'nın Çeviri Bürosunda çalıştım. 1950'den sonra da Vatan Gazetesi'nin Ankara sanat yazılarını, kitap eleştirilerini, edebiyat eleştirilerini yazdım. Daha sonra İstanbul'a geldim. Vatan Gazetesi'nde dış haberler sekreteri, yazıişleri sekreteri olarak çalıştım. 1956'dan beri de, köşe yazarı olarak çalıştım. 1969'dan beri Cumhuriyet'te çalışıyorum. Bir ara bir yıl kadar gazeteden ayrı kaldık. Sonra yine hep birlikte geldik çalışıyoruz.

SİRMEN— Bunca yıl yazı yazdınız, daha önce hiç mahkûmiyetiniz oldu mu herhangi bir yazıdan?

AKBAL— Efendim nedense benim yazı yazma biçimim, kusur mudur, meziyet midir, bilmiyorum, pek mahkûmiyete yol açacak türde değildir. Yürürlükte olan yasalara hep saygılı olmaya çaba harcamışımdır. Yasalar kötü olabilir. Ama değiştirilecektir o yasa diye inanırım. Yürürlükteki bir yasayı beğensem de beğenmesem de ona ters düşmemeye çalışırım..Gazetemizin kurucusu Yunus Nadi Bey'in bir sözü vardır. Der ki Yunus Nadi, "**İnsanlarla değil düşüncelerle uğraşmak gerekir.**" Ben bu sözü çok beğenirim. 30 yıla yaklaşan köşe yazarlığımda hiç mahkûm olmamıştım. Bir çok defa adalet önüne çıkıp yargılandım, ama hep aklanmıştım. Bu kez mahkûm da oldum. 3 ay hapis cezası yedim. 26 Ağustostan itibaren cezamı çekmeye başlayacağım. Belki çalışmama devam etmek için gündüzleri dışarı çıkma izni vereceklerini sanıyorum. Bu yolda bir başvuru yaptım.

Bir yazımda yazmıştım: Bir gün Türk yazarlar sözlüğüne bakıyordum. A harfinden B harfine gelene kadar baktım, yazarların hemen hemen %70'i %80'i bir hapis cezasına çarptırılmış. Ben istisnalar arasında bulunuyordum. Bu cezayla bu durumum da ortadan kalkmış oldu.

SİRMEN — Sayın Akbal siz Türkiye'de en fazla kitap yazmış yazarlar arasında olduğunuz halde, nasıl oluyor da geçim kaygısıyla gazeteciliğe başlamak zorunda kalıyorsunuz?

AKBAL— Biliyorsunuz Türkiye'de yazarların kitaplarının gelirleriyle geçinebilmek olanakları yok. Bunu son yıllarda ancak bir kaç kişi başardı. Benim öyle bir olanağım olmadı. Gerçi bugüne kadar kırka yakın kitabım yayınlandı, ama ben kitaplarımla geçinemedim. Bu yüzden bir gazetede çalışıp, bu arada da edebi çalışmalara devam etmem gerekiyordu. Benim kuşağımın yazarları şairleri mutlaka bir işte çalışmak zorunda kalmışlar. Şairlerimizin çoğu ya öğretmen ya memurdu. Kimi de mesela Fazıl Hüsnü gibi askerdi, Sabahattin Kudret gibi müfettişti, öğretmendi, Cahit Külebi, Behçet Necatigil gibi.. Bir Sait Faik'tir belli bir işte çalışmamış olan, O da ailesinin sağladığı olanaklar yüzündendir. Hikâyelerinden de ufak tefek paralar alıyordu. Onun "**Kestaneci Dostum**" adlı bir kitabını ben bir yayınevine satmıştım. 100 lira almıştı. Pek sevinmişti ve bana köfte ısmarlamıştı. Üstad pek bir şey ısmarlamazdı genellikle. Sonra o yayın olmadı. Yaşar Nabi Bey, daha sonra 100 lirayı vermiş kitabı almış. O kitap "**Lüzumsuz Adam**" olarak çıktı. O zamanlar 100 liraydı kitaplar. Benim "**Garipler Sokağı**" adlı romanıma da Varlık 100 lira vermişti. O da 10 lirasını Orhan Veli'nin mezarı diye kestiler, 10 lirasını da başka bir şey için.

SİRMEN— Peki o zaman altın kaç liraydı?

AKBAL— Vallahi altın.. Onu bırakın da şöyle hesaplayayım. Ben 1943'de Serveti Fünun'un sekreteriyken 50 lira alırdım. O zamanlar yayınevlerine çeviriler, dergilere yazılar falan da yapardım. 30-40 lira da oradan alırdım. Elime 90 lira geçerdi. Altın 13 liraydı. Demek ki, 20 yaşında 90 lira kazanıyordum. Bir kitaba da, 100 lira aldığıma göre, demek ki yedi altın alıyordum.

SİRMEN— Peki şimdiki kitaplarınızdan kaç para alıyorsunuz?

AKBAL— Şimdi de 100-150.000 lira alıyoruz.

SİRMEN— O zaman şimdi daha ucuza gidiyor kitaplarınız bugün altın 25.000 lira olduğuna göre.

AKBAL— Daha fazlaydı o zamanki 100 lira. O zamanlar 100 lira aldığımda, evli de değildim. O parayı kendime harcıyordum. Yani demek ki, 20 yaşındayken, 60 yaşında aldığımdan daha fazla para alıyordum. Yani zaman içinde gelir olarak gerilemiş

durumdayım.

SİRMEN— Bu gazetecilik için de geçerli mi?

AKBAL— Tabii, şöyle bir örnek vereyim. Falih Rıfkı Bey 1 altın alırmış, genç yaşında mütareke yıllarında Akşam Gazetesi'nde yazdığı yazılara. Hüseyin Rahmi Bey tefrikasına iki altın alırmış. 1 altın 25.000 lira olduğuna göre, bugünün parasıyla yazı başına Falih Rıfkı 25.000 alıyormuş. Eh biz ayda 20-25 yazı yazıyoruz. Bir hesaplayıverin o ölçüyle ne kadar almamız gerekirdi. Bizler artık çok ucuza yazan yazarlar kuşağı olduk. Yazarlık artık biraz fukaralık işi oldu.

SİRMEN— 27 yıldır köşe yazarlığı yaptığınıza göre size bir soru sormak istiyorum: Nedir köşe yazarlığı?

AKBAL— Köşe yazarlığı acayip bir iştir. Dünyada benzeri olmayan bir iştir. Belki bir iki başka azgelişmiş ülkede vardır. Ben dünyayı gezdim. Doğallıkla hep gazetelere de gittim. Oralarda soruyorlardı: "**Ne yazarsınız?**" diye, yine soruyorlardı. O zaman ben de "**Eh işte herşeyi yazarız, haftada altı kez yazarız**" deyince pek şaşırıyorlardı.

Ben doğrusu bu köşe yazarlığını başka türlü düşünüyorum. Köşe yazarlığı, okuyucularla bir iletişim, bir söyleşi kurmaktır. Okuyucu yazıyı okurken "**Ben de bugün bu sorunları düşünüyordum. Bunun üstünde duruyordum!**" desin. Yani mesele bir konuyu okurla beraber enine boyuna düşünmektir. Köşe yazarı okuyucuya ders veren, yol gösteren kişi olmamalıdır. Yani bence iyi bir köşe yazarı, konferansçı, profesör olmamalı. Bir dost olmalı, okurun yakını olmalı. İyi bir köşe yazarı yazısını okutabilmeli, okurunu düşündürebilmeli. Okur, yazarın görüşüne katılmasa bile o konuda düşünmek zorunluğunu duymalı. Ben böyle çok mektuplar almışımdır... Hele o patırtılı kütürtülü dönemlerde aldığım bir mektup var ki, hiç unutamam. Genç bir okurum ki biraz sertlik yanlısı bir gençti, mektubunda diyordu ki, "**Görüşlerinize katılmıyorum. Ama düşünüyorum yazılarınızda ileri sürdüğünüz düşünceleri. Acaba diyorum. Ben mi doğru düşünüyorum. Oktay Akbal mı doğru söylüyor? Tartışıyorum kendi kendime**" ve ona kendi kendisiyle tartışma olanağını verdiğim için teşekkür ediyordu. Ben ezbere kabulden yana değilim hiçbir şeyi, her şeyi düşüneceğiz, tartışacağız.

SİRMEN — Sayın Akbal bir de siz kadın okurlardan çok mektup alıyorsunuz. Bu neden oluyor? Acaba insancıl sorunlara büyük duyarlılıkla yer veren bir yazar olmanızdan mı geliyor?

AKBAL— Vallahi onu bilmiyorum. Ama gerçekten, kadın okurlarım, sanırım erkek okurlarımdan daha çok. Hatta arada bir Cahit Külebi bana "**kadın yazarı**" "**Kız yazarı**" diye takılır. Bilmiyorum.. Aydın kadınlarımız bir bakıma, kimi erkeklerden daha mı üstün, daha mı derin düşünüşlü oluyor, ya da bir eserin üzerinde daha mı dikkatle duruyorlar?

Belki böyle bir değerlendirme yapmak da doğru değil. Cumhuriyet okuru kadınıyla, erkeğiyle Türkiye ortalamasının üstünde. Zaman zaman öyle eleştiriler yaparlar, öyle hoşgörüyle yaklaşırlar ki.. Yani ben kendimi şurada mutlu hissediyorum. Okuyucumuzla bir iletişim kurabilmişim. Bunu imza günlerinde de görüyorum. Bir sevgiyle yaklaşım var. Beni çok mutlu ediyor. Mesela dün bir hukukçu hanım okuyucumdan uzun bir mektup aldım. Diyor ki bu okurum: "**Yaşamınız boşa gitmemiştir. Üzülmeyin.**"

Tabii benim gibi 60 yaşına kadar bir gün bile karakola düşmemiş bir kişinin canını sıkıyor hapis olmak. Gündüzleri çıkıp, sadece geceleri bile yatacak olsam. Bu can sıkıcı bir olay, ne diye inkâr edeyim. Ama birçok aydın arkadaşımızın başına böyle olaylar geliyor. Ayrıca bu hapislik bana, yazarlığıma da bir katkıda bulunacaktır. Akşam kapatılması bile gözlemler izlenimler açısından bana bazı şeyler sağlayacaktır. Bir kitap yazmıştım bir zamanlar "**Yazmak Yaşamak**" diye. Gerçekten de yazmak yaşamak. Yaşanmadan da yazılmıyor bazı şeyler.

SİRMEN— Sayın Akbal gazeteci ve köşe yazarı yanınız üzerinde durduk. Oysa siz aynı zamanda ünlü bir öykü ve roman yazarısınız. Yapıtlarınız yabancı dillere de çevrilmiş bulunuyor. Bu arada, Finlandiya'da Sayın Fahri Korutürk'ün gezisi sırasında başınızdan ilginç de bir olayın geçtiğini o geziye katılan arkadaşlar anlatmışlardı...

AKBAL— Evet.. Benim hikâyelerimin pek çoğu pek çok yabancı dile çevrildi. Kitaplarım da basıldı. Bu arada 1977 yılında Sayın Fahri Korutürk ile birlikte Finlandiya gezisine katılmıştım. Orada yeni açılan bir kütüphaneye girerken, bize bir de Türk Hikâye Antolojisi gösterdiler. Orada en genç yazar olarak benim de hikâyem vardı. Fahri Paşa pek memnun oldu. Sonra uçakta dönerken de, yazarlarımızın sanatçılarımızın Türk milletini dünyaya tanıtmakta çok yararlı olduğunu söyledi. Ben de kendisine, gerçekten bir ülkenin saygınlığında sanatçıların pek büyük katkısı olduğunu belirttim.

SİRMEN — Sayın Akbal, Sayın Korutürk sanata ve sanatçıya gerçekten değer veren bir devlet adamıydı değil mi?

AKBAL— Gerçekten de öyleydi.

SİRMEN— Peki efendim, siz 27 yıldır köşe yazarı olarak, bu süre içinde geçirdiğimiz çeşitli bunalımları da düşününce, en güç dönemin hangisi olduğunu söyleyebilir misiniz?

AKBAL— Ben 1956 yılında köşe yazısına başladığımda Menderes'in sertleşme dönemi de başlamıştı. İlk yazımı anımsıyorum. Başlığı "Çok-seslilik" idi. Ben, her zaman çoksesli bir toplumu savundum. ABD Cumhurbaşkanı Roosewelt'in ileri sürdüğü bir ilke vardır: Korkusuz yaşama ilkesi. İşte ben de korkusuz yaşama ve yaratmayı savundum hep. Bana göre, kolay dönem hiç olmadı. İktidarda arkadaşlarınız da olsa eleştirdiniz mi kızıyorlar. Her dönem güçtü. Ama hiçbirinde, yani bugüne kadar hapse düşmemiştim.

SİRMEN — Teşekkür ederim Sayın Akbal ve sizi tüm hükümlüleri selamladıkları gibi uğurlayalım: Allah kurtarsın.

1983/EYLÜL

KAVRAM DERSANESİ
Lise sonlar 24 Eylül
Beklemeliler 26 Eylül
Akşam 3 Ekim

Cumhuriyet
60. Yıl Sayı: 21209 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 13 Eylul 1983 Salı

Seçime 2 ay kala Kafaoğlu yabancılara güvence verdi:

Türkiye'nin ekonomik politikası değişmeyecek

Uluslararası iş çevrelerinin nabzını tutan Institutional Investor dergisiyle Türkiye Odalar Birliği ve Bankalar Birliği tarafından düzenlenen toplantıda 400 yerli ve yabancı işadamı Türk ekonomisini değerlendiriyor.

Türk tarafı "Türkiye'nin yabancı sermaye için çekiciliğini" vurgulamaya özen gösterirken, yabancılar, İran-Irak savaşının Türk ekonomisine etkileriyle ilgileniyor. Odalar Birliği Başkanı Mehmet Yazar ise "enflasyon ve ihracat konusunda kaygı duyduklarını" söyledi.

Ekonomi Servisi — Institutional Investor dergisiyle Türkiye Odalar Birliği ve Türkiye Bankalar Birliği tarafından ortaklaşa düzenlenen Türkiye Forumu'nun açış konuşmasını yapan Maliye Bakanı **Adnan Başer Kafaoğlu**, **"Türkiye son yıllarda başarıyla uyguladığı ekonomi politikasını sürdürmeye devam edecektir. Dışa dönük yaklaşım ve sıkı para politikası sürdürülecek, devletin ekonomiye müdahalesi azaltılarak piyasa ekonomisinin ağırlık kazanması için gerekenler yapılacaktır,"** dedi.

400 kadar yerli ve yabancı işadamına hitaben Kafaoğlu, dünya ticaretindeki olumsuz koşulların ve özellikle AET ülkelerine uygulanan korumacı politikaların Türkiye'yi de olumsuz etkilediğini vurguladı. Kafaoğlu konuşmasının sonunda, **"Türkiye yabancı sermaye için büyük imkânlar vaat eden bir ülkedir,"** dedi.

İkinci konuşmayı yapan Odalar Birliği Başkanı Mehmet Yazar 1980'den sonra ekonomide olumlu gelişmeler gözlendiğini, ancak özel sermaye yatırımlarındaki gecikmeyle 1983 yılında enflasyon ve ihracat cephesinde gözlenen gelişmelerin kaygı verici olduğunu söyledi. Kafaoğlu gibi konuşmasını İngilizce yapan Yazar, Türk sanayi firmalarının en önemli sorununun sermaye yetersizliği olduğunu belirterek, yabancı sermayenin bu yetersizliği gidermede önemli bir unsur olabileceğini söyledi. Yazar Türkiye'nin büyük bir pazara sahip olmasının ve Ortadoğu pazarlarına yakınlığının yabancı sermaye için çekiciliğini artırdığını belirtti.

Hazine Genel Sekreteri Tevfik Altınok da, Türkiye'nin yabancı sermayeyi çekecek bir iç pazara ve işgücü potansiyeline sahip olduğunu vurgulayarak, tasarruf açığını kapatma konusunda yabancı sermayenin önemli rol oynayabileceğini belirtti.

Konuşmasında Merkez Bankası'nın kamuya sağladığı desteğin giderek azaldığını anlatan Merkez Bankası Başkanı **Osman Şıklar**, daha sonra ihracat kredileri üzerinde durdu. Şıklar **"1983 temmuzunda 136 milyar lirayı aşan ihracat kredilerinin talebi karşılamaktan uzak olduğunu, ancak anti-enflasyonist politika ve IMF limitlerinin ihracat kredilerinin daha fazla genişlemesine imkân vermediğini"** söyledi. Şıklar buna karşılık prefinansman kredisi kullanacak ihracatçıya yeni imkânlar getirildiğini ve bu imkânlardan yararlanılması gerektiğini belirtti.

Türkiye'nin 1983 sonrasındaki dış kaynak gereksinmesinin bir değerlendirmesini yapan Merkez Bankası Başkan Yardımcısı **Yavuz Canevi** ise belli

(Arkası Sa. 11., Sü. 8'de)

Türk ekonomisini kimler tartışıyor?

Sheraton'daki foruma katılan yaklaşık 400 kadar yerli ve yabancı işadamı, bankacı, maliyeci ve devlet yetkililerinden bazıları şunlar:

Türk yetkililer:

Maliye Bakanı *Adnan Başer Kafaoğlu*, Devlet Bakanı *Sermet Refik Pasin*, Merkez Bankası Başkanı *Osman Şıklar*, DPT Müsteşarı *Yıldırım Aktürk*, Etibank Genel Müdürü *Muammer Öcal*, Odalar Birliği Başkanı *Mehmet Yazar*, TÜSİAD Başkanı *Ali Koçman*, Eczacıbaşı Holding Yönetim Kurulu Başkanı *Nejat Eczacıbaşı*, Transtürk Holding Yönetim Kurulu Başkanı *Fuat Süren*, ENKA Holding Yönetim Kurulu Başkanı *Şarık Tara*.

Türkiye'de görevli yabancılar:

Magnesit A.Ş.'nin yetkililerinden Dr. *Hermann Garris*, Shell Direktörü *Mark Moody Stewart*.

Yabancı yetkililer:

ABD eski Dışişleri Bakanı *Alexander Haig*, Hilton International Genel Müdürü *Curt Strand*, Club Mediterranée yöneticisi *Gilles de Vimorin*, OECD Türkiye Konsorsiyumu Başkanı *Wolf Geberth*, Dünya Bankası IFC Bölümü Başkanı *Roger Chaufournier*, Lazard Freres petrol firması başkan yardımcısı *Rex Pingle*.

Yabancı kuruluşlar:

Bank of America, Bankers Trust, *Banque de Paris*, Barclays Bank, *Boeing*, Chase Manhattan Bank, *Credit Suisse*, Daimler-Benz, *De Havilland* (havacılık), Dow Chemical, *First National Bank*, General Dynamics (havacılık), *General Food* (gıda), General Motors, *Holiday Inns* (otelcilik), Irving Trust (bankacılık), *Lockheed* (havacılık), MAN, *Marubeni*, McDonnell Douglas (havacılık), *Mitsubishi*, Mobil, *Morgan Trust* (bankacılık), NCR-Northrop, *RCA*, Reynolds (tütün), *Rolls Royce*, Sears, *JM*, Unilever, *Uniroyal*, Volvo, *Westinghouse*.

Sabancı ek zammı destekliyor: Ücretliler perişan

ŞÜKRAN KETENCİ

İşadamı Sakıp Sabancı, ücretlilerin bugün işlerini sağlıklı sürdüremeyecek kadar kötü koşullar içinde bulunmaları gerçeği karşısında, enflasyonun altında bir ücret artışı değil, enflasyonun bir miktar üstünde bir ücret artışının savunulması gerektiğini söyledi.

Ücretlilerin gelirlerinde enflasyon artışına göre yeniden ayarlama yapılmasına ilişkin öneriler üzerinde görüşüne başvurduğumuz ünlü işadamı, ancak, yaşam koşullarının iyi olması halinde ülke kalkınmasında çalışanlardan özveri, biraz daha kemer sıkmanın istenebileceğini belirtti, görüşlerini şöyle özetledi:

"45 milyon Türk insanının daha iyi yaşama koşulları mücadelesi vermesi normaldir ve haklıdır. Daha iyi yaşama koşulları mücadelesinde, yetkili olan herkesin mücadele verenlere yardımcı olması gerekir. 45 milyonun önemli bir dilimini ücretliler teşkil ediyor. Bugün ücretlilerin zor yaşama koşulları altında isimi

(Arkası Sa. 11., Sü. 7'de)

6 yaşındaki çocuklar okulların kapısında kaldı

İlkokullardaki kayıtlarda öncelik 1977 doğumlulara tanındı. Yer kalırsa 1978 doğumlular 26 Eylül'den itibaren alınacak.

İstanbul Haber Servisi — İlkokul kayıtları, dün tüm yurtta başladı. İstanbul'da 6 yaş grubu çocukların kayıtları 26 eylül pazartesiye kaldı. Tüm okullarda öncelik 1977 doğumlulara verilecek. Milli Eğitim yetkilileri **"Haksızlık var diye şikâyeti olan bize gelsin"** diyorlar.

İstanbul'daki okul kapılarında dün sabahın erken saatlerinde hiçbir öğrenci ve velisi görülmezken, öğlene doğru uzun kuyruklar oluştu. 6 yaş çocukları ile velileri kuyrukta boşu boşuna beklemiş oldular. Çocukların adları not alındıktan sonra kayıt yaptıramadan elleri boş dön-

(Arkası Sa. 11., Sü. 5'de)

Evren'le görüşen Haig İstanbul'da

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — ABD eski Dışişleri Bakanı **Alexander Haig** dün Ankara'daki temaslarını tamamlayarak İstanbul'a geçti.

Haig dünkü temaslarına Milli Savunma Bakanı ve Dışişleri Bakan vekili **Ümit Haluk Bayülken**'i ziyaret ederek başladı. Yaklaşık yarım saat süren görüşmeden sonra Haig, Çankaya Köşkü'ne giderek Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** tarafından kabul edildi.

Kabulde Bayülken de bulundu. Bir saati aşkın görüşmeden sonra gazetecilerin konuya ilişkin sorularını yanıtlayan Haig, **"Evren eski arkadaşımdır. Her konuda görüştük. Dünya meselelerini konuştuk"** dedi. Haig, ABD Büyükelçiliği konutuna giderek Büyükelçi **Robert Strausz - Hupe** ile kısa bir görüşme yaptıktan sonra Büyükelçi ile birlikte Atatürk Orman Çiftliği'ndeki Çiftlik Lokantası'na gitti. Burada

(Arkası 6. Sayfada)

"İdeolojik" suçlular özel cezaevine konacak

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Bakanlar Kurulu, "Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifhanelerinin yönetimine ve Ceza İnfazına İlişkin Tüzük"teki değişiklikleri kabul etti. Resmi Gazete'de dün yayınlanan değişikliklere göre, **"Kamu düzenini sarsmak, hür demokratik rejimi ve devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü bozmak amacıyla ve ideolojik nedenlerle işlenen suçlardan"** hükümlü olanlar, **"özel iyileştirme ve eğitim çalışmala-**

(Arkası 6. Sayfada)

12 Eylül'ün 4. yılı

Cumhurbaşkanı Kenan Evren 12 Eylül Harekâtı'nın 3. yıldönümü nedeniyle dün radyo ve TV'de bir konuşma yaparak 12 Eylül'den bu yana gerçekleştirilenleri anlattı. Evren, 6 kasım seçimleriyle askeri idarenin görevini tamamlamış olacağını söyledi. 12 Eylül'ün 3. yıldönümü nedeniyle siyasi parti liderleri de birer mesaj yayınladı. Milliyetçi Demokrasi Partisi Genel Başkanı Turgut Sunalp, "12 Eylül Harekâtı'nın amacı sadece terörü önlemek değil, zaafa uğramış devleti Atatürk ilkeleri doğrultusunda onarmaktır" dedi. Sunalp 12 Eylül'ün tarihin yeni bir dönemini başlattığını söyledi. Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, "Silahlı Kuvvetlerimizin millete verdiği asker sözünün birer birer yerine getirildiğini görmenin verdiği güvenle demokrasiye geçişin son safhasının da tamamlanacağına inanıyorum" biçiminde konuştu. Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp, ordunun tarihi görevini başardığını belirttikten sonra, "12 Eylül'ün üçüncü yıldönümünde seçime gitmeyi, Türk ordusunun demokrasiye bağlılığının bir niteliği olarak değerlendiriyoruz" dedi.

Evren: En yumuşak askeri idare bizde

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**, 12 Eylül Harekâtı'nın üçüncü yıldönümü nedeniyle dün radyo ve TV'den yaptığı konuşmada, **"Dünyanın hiçbir ülkesinde bizdeki gibi yumuşak bir askeri idarenin sürdürüldüğü görülmemiştir"** dedi.

Evren, 6 kasımda yapılacak seçimlerle demokratik parlamenter sisteme geçileceğini ve üç seneden beri sürdürülen askeri idare şekline son verileceğini belirterek, **"Bugünkü Türkiye, ne yapılması gerektiğine dair kendisi karar verebilen, demokrasiye inanmış, bu konuda başkalarının akıl hocalığına ihtiyacı olmayan özgür ve bağımsız bir Türkiye'dir"** biçiminde konuştu. Evren, **"Bir zamanlar tam bağımsız Türkiye sloganlarını dillerinden düşürmeyenlerle, bu sloganı atanları vatan hainliği ile damgalayanların dış ülkelerden bedel umar duruma düştüklerini"** anlattı. Cumhurbaşkanı, **"Dıştan medet umanların veya bazı dış kuruluşların bizi teşkilâttan çıkaracağından endişe edenlerin ileride yanlış düşündüklerini anlayacaklarını ümit ediyorum"** dedi.

Bu konuşmayı 12 Eylül'ün yıldönümünü "kutlamak amacıyla" yapmadığını ifade eden Evren, **"Böyle bir düşünceden yana olmadığımızı ve 12 Eylül'ün bayram olarak kutlanmasını doğru bulmadığımızı, bunun doğru mu, yanlış mı olduğu hususunu, en büyük hakem olan tarihe bıraktığımızı daha ilk günlerde ifade etmiştim"** görüşünü savundu.

12 Eylül 1980 günü radyo ve televizyondan yaptığı konuşmanın bir özetine yer veren Evren, 12 Eylül sonrası gerçekleştirilenleri özetle şöyle açıkladı:

"12 Eylül'den sonra bir hafta içinde hükümet kurulmuş, arkasından anarşi ve terörü önleyecek kanunlar çıkarılmış, anarşinin üzerine cesaretle gidilmiş, seneler ve senelerce çıkarılamamış mali kanunlar ele alınarak, kısa zamanda yürürlüğe konmuş ve bir sene sonunda da DM oluşturularak geçiş döneminde yasama faaliyetlerinin bu meclis tarafından yürütülmesi sağlanmıştır.

Ülkede iç barış ve kanun hakimiyeti sağlanarak, anarşik olaylar en az seviyeye düşürülmüş ve 31 mart 1983 tarihi itibarıyle 7 bin 200 kişi çeşitli cezalara çarptırılmıştır.

Yaklaşık üç yıllık süre içerisinde 585 kanun çıkarılarak yürürlüğe konulmuştur.

Enflasyonla yapılan etkili mücadele sonucu yüzde 100'e varan enflasyon oranı yüzde 25, yüzde 30 dolayına düşürülmüştür.

Halkımızın cehaletten kurtarılması için okuma-yazma seferberliği ve en ufak köylere varıncaya kadar okul yapma girişimleri sonucunda okuma-yazma oranı yüzde 76 civarına ulaştırılmıştır.

Polis teşkilâtına çeki-düzen verilerek halkın bu teşkilâta olan güveni ve saygınlığı yeniden tesis edilmiştir.

Kamu görevlilerinin politikadan mümkün olduğu nisbette arındırılması için gerekli tedbirler alınırken, silahlı kuvvetlerimizin politika dışında tutulmasına büyük özen gösterilmiştir."

Henüz başarılamayan konuların, işsizliğin önlenmesi, rüşvet, bürokrasinin azaltılması ve trafik gibi sorunlar olduğunu bildiren Evren, bu sorunların üstesinden de yakında gelineceğini söyledi.

Evren, yurttaşlara bugüne değin **"askeri idarenin gereği olan sert ve katı tutum"** içerisinde bulunmamaya büyük özen gösterdiklerini belirterek, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"6 kasım 1983 günü yapılacak milletvekili seçimi ile demokratik parlamenter sisteme geçilecek ve böylece 3 seneden beri sürdürülen askeri idare şekline son verilecektir. Gerçi 3 senedir sürdürdüğümüz idare şeklinin, adı askeri idaredir. Fakat bugüne kadar uygulamalarımızda vatandaşlarımıza bir askeri idarenin gereği olan sert ve katı tutum içerisinde bulunmamaya büyük bir özen gösterdik. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, dünyanın hiçbir ülkesinde bizdeki gibi yumuşak bir askeri idarenin sürdürüldüğü görülmemiştir.

Bugün dış ülkelerden Türkiye'ye gelen birçok kişiler, Türkiye'de askeri idarenin mevcut olduğunun farkında bile olmamaktadırlar.

Bundan dolayıdır ki, birçok vatandaşlarımızdan tekrar demokratik sisteme daha bir müddet dönülmemesi hakkında mektuplar alıyor ve şifahi müracaatlarına muhatap oluyoruz.

Diğer taraftan da evvelce oynadıkları sinsice ve haince oyunları istedikleri gibi tezgâhlayamamanın üzüntüsünü çekenler, menfaat kapıları kapananlar, çeşitli kaçakçılık olaylarını evvelce rahatlıkla yürüten ve bugün bunları yapamayan mafia grupları, çeteler, ideolojik eylemlerini sürdüremeyen malum çevreler, bu ideolojik eylem elemanlarına akıl hocalığı yapanlar, demokratik sistemin gerçekleşmesinden sonra tekrar o düzenin geriye getirilmesi için sözde demokrasi havariliği maskesi altında akla hayale gelmeyen oyunlar tezgâhlamaktadırlar. Bu oyunları zaman zaman yap-tığımız muhtelif konuşmalarımda siz sevgili vatandaşlarıma izah etmeye çalıştım. Ancak şunu ifade edeyim ki, ne gibi oyunların oynanmak istendiğini ve bu oyunlarda muvaffak olmaları için ne gibi girişimlerde bulunduklarını gayet iyi bildiğimizden dolayıdır ki, biz de lüzumlu tedbirleri alıyor ve onların oynadıkları bu oyunlarda muvaffak olmamaları ve Türk milletinin tekrar aynı korkunç durumlarla bir daha karşılaşmaması için alınması gerekli her türlü tedbirleri almaya devam ediyoruz.

Bu konuda rahat, huzur ve istikrar isteyen sağduyu sahibi bütün vatandaşlarımıza da önemli görevler düşmektedir.

Sizlere çeşitli yollardan tesir ederek çok masumane bir eda ile 12 Eylül'den evvel kendilerinin de memleketin o felaketli durumundan kurtarılması için büyük çaba sarfettiklerini, bunun için de her türlü tedbiri aldıklarını, fakat uygulayıcıların bunları uygulamadıklarını, o zamanki sıkıyönetim komutanlarının ve güvenlik kuvvetleri-

(Arkası Sa. 7, Sü. 6'da)

"6 kasım seçimiyle 3 seneden beri sürdürülen askeri idare şekline son verilecektir"

"Sözde demokrasi havariliği maskesi altında akla hayale gelmeyen oyunlar tezgâhlanıyor"

"Birçok vatandaş demokrasiye bir müddet daha dönülmemesi için mektup yazıyor"

"Bugün Türkiye'nin demokrasi konusunda başkalarının akıl hocalığına ihtiyacı yok"

Milliyet yazarı ve Yazıişleri Müdürünün yargılanmasına başlandı

Metin Toker için perşembe günü karar verilecek

Toker, Askeri Mahkemedeki sorgusunda, "Bir yanlış anlamadan ötürü yargılandıklarını" söyledi, "Milliyet Gazetesi yazar ve yöneticileri 12 Eylül Harekâtı'nın bilinçli ve yapıcı, en etkili ve samimi desteği olmuşlardır" dedi.

İstanbul Haber Servisi — Milliyet gazetesi yazarı **Metin Toker** ile gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü **Doğan Heper**'in, 14 ağustos 1983 günlü Milliyet'te çıkan **"Uygulanırsa Mutlaka Mutsuz Sonla Bitecek Senaryo"** başlıklı yazıdan ötürü yargılanmalarına dün başlandı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Nolu Askeri Mahkemesi'ndeki duruşmada, Toker, **"görüşlerinden değil, tamamıyla teknik bir meseleden"**, **"bir yanlış anlamadan"** ötürü yargılandıklarını belirtti. **Milliyet gazetesinin yönetici ve yazarlarının "12 Eylül 1980'den itibaren bu harekâtın bilinçli ve yapıcı, en etkili ve samimi desteği olduklarını"** söyledi. Toker ve Heper hakkında Askeri Mahkeme perşembe günü hüküm verecek.

Askeri Mahkeme'deki duruşmada iddianame okundu, Toker ve Heper'in sorguları yapıldı, savunmaları alındı. 1402 sayılı yasanın 16/1. maddesine göre, 3 aydan 1 yıla kadar hapsi istenen Metin Toker, iddia edildiği gibi, MGK'nın herhangi bir icraatını eleştirmesinin söz konusu olmadığını, **"meselenin bir yanlış anlamadan ibaret"** bulunduğunu söyledi. Bu nedenle, sorunlarını

(Arkası Sa. 11., Sü. 2'de)

BERAAT İSTEDİ — Milliyet yazarı Metin Toker, MGK'nın gerçekleşmiş bir icraatını eleştirmediğini, bir yanlış anlamadan ötürü mahkeme önüne getirildiğini söyleyerek beraatini istedi...

Lübnan tam bir kördüğüm oldu

Dürzi milislerle Hıristiyan Falanjistler ve Lübnan ordusu arasındaki çatışma sürüyor. Çatışmaların içine giren Amerikan askerlerinden sonra, İngiliz uçakları da Beyrut üstünde uçmaya başladı. İsrail ise "FKÖ Dürzilere katılırsa, biz de harekâta gireriz" diyor. Suudi Arabistan Dürzi lider Cumblat ve Cumhurbaşkanı Cemayel'e barış planı verdi.

Dış Haberler Servisi — Lübnan'da dürzilerle Hıristiyan Falanjistler arasındaki çarpışmalar İsrail'in çekildiği Evveli Irmağı yakınlarına dek yayılırken, Dürzi lider **Velid Cumblat**, **"yeni bir Cumhurbaşkanı, yeni bir hükümet, yeni bir Başbakan"** ve **"Amerikan Deniz Piyadelerinin çekilmesi"** çağrısında bulundu.

Gelişmeler böylece içinden çıkılması daha da zor hale geldi.

Çatışmaların şiddetlenmesi üzerine 2 bin Amerikan deniz piyadesi daha 3 savaş gemisiyle Beyrut açıklarına geldi. Yeni ABD birliklerinin yakında Beyrut'a çıkması bekleniyor.

Suudi Arabistan adına arabu-

(Arkası Sa. 11., Sü. 6'da)

Kim kimi destekliyor?

ABD

Washington, Beyrut'ta görev yapan 3350 kişilik Çok Uluslu Kuvvet içinde 1200 Deniz Piyadesi ile Emin Cemayel hükümetini destekliyor. Lübnan Ordusu'nu eğitiyor. Dürzilerin ve Şiilerin tepkileri karşısında Cemayel'e güç vermek için çatışmalara karıştı. Önce Şiilerin daha sonra Dürzilerin saldırılarına uğrayınca Çevik Kuvvet Komutanlığı'na bağlı 1900 Deniz Piyadesini daha her an Lübnan'a çıkmak üzere sevketti. Eisenhower uçak gemisi Lübnan açıklarında.

İNGİLTERE

Çok Uluslu Kuvvet'e sonradan 97 kişilik bir birlikle katılan İngiltere, ABD ile ortak hareket ediyor. Kuvvetlerini artırması bekleniyor. İngiliz savaş uçakları da Beyrut üzerinden uçarak Emin Cemayel lehinde güç gösterisinde bulundu.

İTALYA

2050 askerle Çok Uluslu Kuvvet'te yer alan İtalya çatışmalara karışmak ve yan tutmak istemez bir görüntü içinde. Ancak, Çok Uluslu Kuvvet'te asker bulunduran diğer ülkelere koşut davranması bekleniyor.

FRANSA

Çok Uluslu Kuvvet'te 2000 kişilik birlik barındırıyor. Savunma Bakanı Charles Hernu, Dürzi mevzilerini bombardıman etme tehdidinde bulundu. Süper etendard uçakları Şuf bölgesi üzerinde uçtu. Desteği ABD kadar açık biçimde olmasa bile Emin Cemayel'e dönük.

SURİYE

Emin Cemayel rejimini İsrail güdümünde ve gayrimeşru ilân ederek Arap Birliği'nden bile çıkarılmasını isteyen Şam rejimi açık biçimde Dürzi milisleri destekliyor. Coğrafi bağlantı nedeniyle Dürzilere sürekli yardım akıtabiliyor. Bazen Beyrut çevresine yöneltilen ağır topçu bombardımanına Dürzilerin yanında katıldığı öne sürülüyor.

FKÖ

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün iki numaralı ve şahin Başkomutanı Ebu Cihad geçtiğimiz hafta Filistin gerillalarının Dürzi milisler yanında çatışmalara katılacağını açıkladı. FKÖ ile Dürzi örgütü İlerici Sosyalist Parti gerek 1975-76 yıllarındaki Lübnan İç Savaşı'nda ve gerek sonrasında müttefik idiler.

(Arkası Sa. 11., Sü. 7'de)

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Canlı Yayın...

Basınımızı günlerdir ilgilendiren konu, siyasal parti genel başkanlarının katılacakları açıkoturumdur. Önce, üç sayın genel başkandan birinin açıkoturuma katılıp katılmayacağı belli olmadı. TRT Genel Müdürü, genel başkanlarla tek tek görüştükten sonra böyle bir açıkoturumun yapılması konusunda anlaşmaya varıldı. Demek ki, önümüzdeki ekim ayında üç sayın genel başkanı ekranda izleme olanağı bulacağız. Ne mutlu bizlere!

TRT, açıkoturum için iki yol izler. Yollardan biri, açıkoturumun banda kaydedilmesi, ikincisi de oturumun canlı

(Arkası Sa. 11., Sü. 7'de)

YILDIZ DERSANESİ
Lise 2. sınıf öğrencilerine
MÜJDE...
Bir yıl önceden ÖSS ÖYS kurslarına hazırlama uygulaması başlıyor
Bilgi alınız
YILDIZ DERSANESİ Beşiktaş/İst.
Tel. 160 25 13 - 161 12 92

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21198 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 2 Eylül 1983 Cuma

MERKEZ DERSANELERİ
• Üniversite Hazırlık: 5 Eylül
• Askeri-Fen Liseleri: 1 Ekim
• Kolejlere Hazırlık: 1-3 Ekim
ADRES: İstanbul Meşrutiyet Cad. No. 22 Laleli
Tel. 527 40 92 - Edirne 3159 - Çanakkale 2358

269 yolcuyla Japon Denizine düşen Kore uçağı uluslararası sorun oldu

ABD: Güney Kore uçağını Sovyetler roketle düşürdü

ABD Dışişleri Bakanı George Shultz, yaptığı açıklamada Sovyet Mig'lerinin Güney Kore uçağını 2,5 saat izledikten sonra roketle düşürdüklerini tespit ettiklerini öne sürdü.

TASS Ajansı, Sovyet hava sahasının bilinmeyen bir uçak tarafından ihlal edildiğini ve Sovyet uçaklarının uyarılarına cevap vermeden Japon denizi üstünde yoluna devam ettiğini bildirdi.

Dış Haberler Servisi — New York'tan Güney Kore başkenti Seul'e giderken, Japon Denizi'nde Sovyet sahilleri yakınında kaybolan Güney Kore uçağı, ABD'nin Sovyetler'i suçlaması ile uluslararası sorun niteliğine büründü.

ABD Dışişleri Bakanı George Shultz, dün akşam yaptığı açıklamada, Güney Kore uçağının Sovyet Mig'leri tarafından 2,5 saat izlendikten sonra bir Mig-23'ten atılan füze ile düşürüldüğünü ileri sürdü. Shultz'un bu iddiası, havayı anında gerginleştirirken, Amerikan Kongresi olaya çok sert biçimde tepki gösterdi. ABD Başkanı Ronald Reagan, Shultz'a emir vererek Sovyetler Birliği'nden uçak konusunda "derhal ve ayrıntılı bilgi alınmasını" istedi.

Sovyetler birliği resmi TASS Ajansı, "Sovyet hava sahasının bilinmeyen bir uçak tarafından iki kez ihlal edildiğini" bildirdi, ancak uçağı vurduklarını kabul etmedi.

TASS'ın haberinde şöyle denildi:

"Bilinmeyen bir uçak, Kamçatka yarımadası üzerinde Sovyet hava sahasını ihlal etti. Bir süre sonra da Sahalin Adası üzerinde uçak tekrar Sovyet hava sahasına girdi. Uçağın ihlali 31 ağustosu 1 eylüle bağlayan gece oldu. Uçakta ışık yanmıyordu ve uyarılara yanıt vermedi. Havalanan Sovyet jetleri, yabancı uçağın yere inmesine yardım etmek istediler. Ancak meçhul uçak Sovyet jetlerinin uyarılarına karşılık vermeden Japon Denizi'ne doğru yoluna devam etti."

ABD Dışişleri Bakanı George Shultz, Amerikan istihbarat kaynaklarına dayanarak Güney Kore uçağı hakkında ayrıntılı bilgi verdi. Shultz'un iddiasına göre, sekiz Sovyet jeti, Güney Kore yolcu uçağını 2,5 saat izlediler. Uçak sonunda bir Mig-23 tarafından atılan füze ile düşürüldü. ABD Dışişleri Bakanı açıklamasını şöyle sürdürdü:

"Mig'lerden birinin pilotu yere verdiği haberde, bir füze attığını ve hedefin düşürüldüğünü söyledi."

Shultz'a göre, olaydan bir saat sonra bir Sovyet pilotu, uçağın düştüğü yerde yağ tabakası gördüğünü komuta merkezine bildirdi. Shultz, "bu iğrenç davranış için hiçbir mazeret geçerli olamaz" dedi.

George Shultz'un, Sovyetler'i suçlamasından kısa süre önce ABD Savunma Bakanlığı kaynakları da çarşamba gününden beri kayıp olan G.Kore Havayolları'na ait bir yolcu uçağının Sovyet Mig-23 savaş uçakları tarafından düşürüldüğüne dair kanıtları olduğunu öne sürmüşler.

Savunma Bakanlığı kaynakları, bilgilerin Sovyet pilotlarıyla üsleri arasında yapılan konuşmaları dinleyen bir radyo istasyonundan geldiğini belirtmiş, ancak olay hakkında ayrıntılı

(Arkası Sa. 11., Sü. 2'de)

Üç parti milletvekili adaylarının listesini YSK'na bildiriyor

Miletvekili adayları bugün belli oluyor

Listeler üzerinde son çalışmalarını yapan MDP, Anavatan Partisi ve HP milletvekili adaylarını bugün saat 17'ye kadar Yüksek Seçim Kurulu'na bildirecekler. YSK 9 Eylül'de geçici liste ilân edecek

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — 6 kasımda yapılacak milletvekili genel seçimlerine katılmaya hak kazanan üç parti, milletvekili adaylarını bugün saat 17'ye kadar Yüksek Seçim Kurulu'na bildirecekler. MDP, ANAP ve HP Kurucular Kurulu, listeler üzerinde son çalışmaları dün yaptılar. Yüksek Seçim Kurulu, partilerin verdikleri aday listeleriyle bağımsız adayları inceleyerek 9 eylülde geçici aday listesini ilan edecekler.

Partilerden aday olmayan ve fakat seçimlere girme hakkını elde ederek milletvekilliği şansını denemek isteyenlerin Türkiye'nin çeşitli illerinden bağımsız adaylıklarını koydukları saptandı. Bağımsız adaylar da tıpkı parti adayları gibi MGK tarafından incelenecek ve MGK tarafından uygun görülenler bağımsız aday olabilecekler.

MGK, 21 eylüle kadar geçici aday listesini inceleyerek uygun görülmeyen adayların isimlerini ait partilere bildirecek. Partiler, bundan sonraki iki gün içinde uygun görülmeyen adayların yerine MGK'ne yeni aday bildirecekler, ya da eksik adayla seçime katılacaklar. Partili ve bağımsız milletvekili adaylarının kesin listeleri 26 eylülde YSK tarafından Resmi Gazete'de ilan edilecek.

Seçime katılan MDP, ANAP ve HP'nin Genel Başkanları 3 küçük ilden aday gösteriliyor.

MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp, İzmir'in Aliağa, Menemen, Foça, Karşıyaka, Bornova, Karaburun, Çeşme ve Urla'yı kapsayan 2 numaralı seçim bölgesinden aday. İzmir'in 16 mil-

(Arkası 6. Sayfada)

SEÇİM83

Seçime doğru seçim yasası

Oylar nasıl bir meclis doğurabilir?

İlhan Tekeli'nin incelemesi
Pazartesi Seçim 83 ekinde

Seçmen partisine nasıl karar veriyor?

• Kampanyalarla mı
• Çevrenin etkisiyle mi

Şahin Alpay'ın incelemesi
Pazartesi
Seçim 83 ekinde

Seçim 83 her Pazartesi
Cumhuriyet'le birlikte

YAMAN GÖÇ

60'lı yıllar. Almanya'nın ekmeği daha beyazdı. Güle oynaya ekmeğe doğru göç başladı. Aradan yıllar geçti. İnsanlarımızın sayısı ile birlikte Almanın da korkusu büyüdü.
Ve harcı umut ve acı olan yollardan Türkiye'ye dönüş başladı.
Kahırlı ve zor dönüş. Yaman bir göç...

Bekir Yıldız'ın dizi röportajı
Pazartesi CUMHURİYET'te

Komisyon Toplu Basın Mahkemeleri'nin kalkmasını istedi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi Adalet Komisyonu'nda basın yasa tasarısının görüşülmesine dün de devam edildi. Komisyon Toplu Basın Mahkemelerinin kaldırılmasına ilişkin maddeyi aynen benimsedi.

Benimsenen maddeye göre, basın suçlarına Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına girmeyenler dışındaki konulara Asliye Ceza Mahkemeleri bakacak.

Adalet Komisyonu, tasarıda yer alan ve gizli bilgilerin yayınlanması halinde toplatma cezası verilmesini öngören maddeyi de yeniden düzenledi ve "gizli bilgi" kavramına açıklık getirdi. Bu maddeye Anayasa'nın 26

(Arkası Sa. 11., Sü. 3'de)

Bursa'da 50 kişi rüşvet vermekten tutuklandı

BURSA (Cumhuriyet) — Aralarında Trafik eski Müdürü ve Emniyet Müdür Muavini Şemsettin Öner ile Bursa Şoförleri Derneği Başkanı İsmet Sezer, 4 ilçenin Şoförler Derneği Başkanının bulunduğu 50 kişi rüşvet vermek, rüşvet almak ve bunlara aracılık etmek, ehliyetname ve ruhsatnamede sahtekârlık yapmak suçundan tutuklandılar.

Trafik Müdürlüğü'ndeki büyük yolsuzluk olayı 15 gün önce burada odacı olarak çalışan

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

3. Dünya İstanbul'dan ABD'ye seslendi: "Biz batarsak siz de zararlı çıkarsınız"

Pakistanlı delege Burki: "Biz 3.Dünya Ülkeleri olarak 4 gündür konuşulanların hepsini biliyorduk. Bu toplantıda umarım gelişmiş ülke temsilcileri gerekli dersleri almışlardır.

MERAL TAMER

İstanbul'da hafta başından beri süren ve dünyanın ünlü maliyeci ve ekonomistlerinin katıldığı Kuzey-Güney toplantısının dünkü sonuç bildirgesinde Üçüncü Dünya ülkeleri Amerika'ya önemli bir mesaj yolladılar. Çeşitli konuları içeren bildirinin satır aralarında Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşanan büyük ekonomik bunalımlara dikkat çekildikten sonra, bu bunalımın aşılması için getirilen önerilerin hemen hepsinde ABD, "kesenin ağzını açmaya" çağrıldı. ABD 3. Dünya'ya yaptığı yardımı artırmadığı takdirde zararlı çıkan tarafın sadece azgelişmişler olmayacağı, 3. Dünya ülkeleri batarlarsa, Amerika'nın da bundan zararlı çıkacağı teması üzerinde duruldu.

Amerika'dan istenenler arasında faiz oranlarını düşürmesi, Dünya Bankası, IMF ve IDA gibi Üçüncü Dünya'ya borç veren kurumlara yaptığı maddi katkıyı büyük ölçüde artırması vardı.

Sonuç bildirgesinin okunmasından sonra görüşlerine başvurduğumuz Dünya Bankası Uluslararası İlişkiler Bölümü Direktörü Pakistanlı S.J. Burki, "bu toplantıda benim için yeni hiç bir şey söylenmedi. Üçüncü Dünya ülkeleri olarak bu söylenenlerin hepsini biliyoruz, yaşıyoruz. Bence asıl önemli olan toplantıya katılan gelişmiş ülkelerin temsilcilerinin 4 gün süren tartışmalardan gerekli dersleri çıkarmaları. Umarım onlar artık "ipler sadece bizim elimizde" diye düşünmüyorlardır ve üçüncü dünya ülkelerinin düşecekleri kötü durumların, Batılı ekonomileri de derinden sarsacağını kavramaya başlamışlardır" dedi.

Toplantıda benimsenen görüşe göre borçlu ülkelerle kredi veren ülkeler birbirlerine karşı olan kutuplar değil, ortak çıkarları olan taraflardı ve bir taraf "zarurree" olursa, öbür tarafın da "happırmaya" başlamasına şaşmamak gerekti.

Kuzey-Güney Yuvarlak Masası Başkanı ve Pakistan Kalkınma ve Planlama Bakanı Mahbub Ül Hak tarafından açıklanan 13 maddelik İstanbul bildirisinde özetle şu görüşlere yer verildi:

• Dünya ekonomisi bugün çok ciddi bir bunalımla karşı karşıyadır ve bu bunalım dünya ülkeleri istikrarlı bir ekonomik büyüme içine girmeden ve çeşitli kurumlarda köklü değişiklikler yapılmadan çözülemez.

• Amerika'nın dünya toplam gayri safi milli hasılası içindeki payı son 20 yılda beşte ikiden dörtte bire düşerken, dünya ekonomik ve mali gücünün tek merkezden çok merkezliliğe kaydığı gözlenmiştir. Ancak buna karşılık dünya mali politikaları, ABD dolarının belirleyici rolü nedeniyle hâlâ tek merkezli ece-

(Arkası Sa. 11., Sü. 3'de)

Bir Yazarın Romanı

47 yıllık romancı
Samim Kocagöz'ün
yaşam öyküsü

Anı-röportaj: Hikmet ÇETİNKAYA
Pazartesiye Cumhuriyet'te

Çok kutuplu dünyada tek ülke anahtar olursa...

OSMAN ULAGAY

Kuzey-Güney Yuvarlak Masa Toplantısı sonunda yayınlanan "İstanbul Bildirisi"ne dikkatle bakıldığında dünyayı ve özellikle Üçüncü Dünya ülkelerini bunaltan sorunlara karşı çözüm anahtarının kimde olduğu daha iyi anlaşılıyor. Bunalımın aşılması için alınması istenen önlemlerin alınabilmesi için anahtarın tek başına ABD'de olduğu açık. Dünya ekonomisinde eşgüdümle bir canlanmanın sağlanması, faiz oranlarının düşürülmesi, dünya çapında likiditenin artırılması, IMF ve Dünya Bankası'nın yeni kaynaklara ve yeni statülere kavuşturulması, taviz yardımların artırılması, hep ABD'nin onayına bağlı. Ticaret serbestisinin gerçekleşmesinde ABD'nin büyük bir rol oynaması gerektiği de meydanda.

"İstanbul Bildirisi"nde de vurgulandığı gibi çok kutuplu hale gelen bir dünyada çözüm bu düğüm tek bir ülkenin elinde bulunması belki de sorunun özünü oluşturuyor. Bu gerçeği değiştirmek için ise yuvarlak masa toplantıları yapmak belki gerekli, ama tabu kişileri değil.

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

OLAYLARIN ARDINDAKİ GERÇEK

Yuvarlak Masa

İstanbul'da yapılan "Kuzey Güney Yuvarlak Masa Toplantısı"nın yankıları gazetelerimizde yayınlanıyor. Konu oldukça eskidir. Ve sanayileşmiş Kuzey ile azgelişmişleri barındıran Güney kuşağı arasında dengeli işbirliğini amaçlayan dünya görüşü öteden beri gündemdedir. İstanbul'daki toplantının Kuzey-Güney ilişkilerine katkılarda bulunmasını dileriz.

Ne var ki çoğu zaman Kuzey-Güney diyaloğu "Yuvarlak Masa" anlayışı içinde yürürlüğe girmiyor. Bilindiği gibi Yuvarlak Masa, çevresinde toplananlar arasında eşit ilişkiler anlamını taşır. Kuzey-Güney ekonomik diyaloğunda bu eşitlik yoktur, doğaları satım gösterişleri Güney kuşağında yaşayan yoksulların zararına değişmektedir, sanayileşmiş ülkelerle azgelişmişler arasındaki uçurum derinleşmektedir.

Zengin Kuzey'in yoksul Güney'e "yardım" etmesi sözkonusu olunca "Borç ekonomisi" gündeme girmektedir. Borç ekonomisi de de şimdiye dek gerçekten sanayileşen bir azgelişmiş ülke görülmemiştir. Üstelik borç ekonomisi öyle bir sınıra dayanmıştır ki borçlanma yarışının ilk sıralarında yer alan Meksika, Arjantin, Brezilya zengin alacaklılarına rest çekerek moratoryumdan etkilerinde Batı dünyasının kredi sistemi çökme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

Bunun güncel ve tarihsel göstergeler, borç ekonomisinin kötüye kullanıldığını vurgulamaktadır. Bunun suçunu salt yoksullara yüklemek haksızlıktır. Çünkü, zenginler yoksulları borçlandırırken siyasal ve ekonomik koşulları kendi çıkarlarına göre saptamaktadırlar.

Bizim tarihimizde iki kez borç

* * *

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

Evren ve Ziya Ül Hak İzmir Fuarı'nı ve Çeşme'yi gezdiler

HAYRAN KALDI — İzmir Uluslararası Fuarı'nı gezen Pakistan Devlet Başkanı Ziya ül Hak fuara hayran kaldığını söyledi. Cumhurbaşkanı Evren'le birlikte Pakistan Pavyonu'nu da ziyaret eden Ziya ul Hak bugün İstanbul'a geçecek.

İZMİR (Cumhuriyet Ege Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in resmi konuğu olarak Türkiye'de bulunan Pakistan Devlet Başkanı General Ziya Ül Hak dün İzmir'e gelerek incelemelerde bulundu.

Özel bir uçakla dün sabah saat 9.45'de Çiğli Havaalanına gelen Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Pakistan Devlet Başkanı Ziya Ül Hak askeri törenle karşılandılar. Devlet Başkanı Ziya Ül Hak şeref kıtasını selamlayarak, "Merhaba asker" dedi. Karşılama törenine, Ege Ordu ve Sıkıyönetim komutanı Orgeneral Süreyya Yüksel, İzmir Valisi Hüseyin Öğütcen, İzmir Belediye Başkanı Ceyhan Demir ile askeri ve mülki erkân katıldı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in bu ağırlamasına kızı Meral Gökalp, Dışişleri Bakanı İlter Türkmen katılırken, Pakistan Heyetinde Ziya Ül Hak'ın eşi Begüm Ül Hak ile oğlu Zaim Zia, Dışişleri Bakanı Şahapzade Yakup Kahan, Maliye Bakanı Gulam İshak ve Adalet Bakanı Şarifüdin Pirzade da yer aldı.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Pakistan Devlet Başkanı Ziya Ül Hak ile beraberlerindekiler alandan Tariş'e giderek bir brifinge katıldılar. Tariş Genel Müdürü Muzaffer Pekçağlıyan

(Arkası Sa. 11., Sü. 7'de)

Mitterrand kaçak işçileri sınırdışı etme emri verdi

PARİS (THA/a.a.) — Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand, Fransa'da bulunan tüm kaçak göçmenlerin sınırdışı edilmesi için önlemler alınmasını istedi.

Hükümet sözcüsü Max Gallo, Mitterrand'ın, önceki gün yapılan Bakanlar Kurulu toplantısında, kaçak göçmenlerin ülkelerine gönderilmesi gerektiğini söyleyerek, "Hükümetin ülkede yasal olarak bulunan yabancı işçilere karşı takındığı tavırla kaçak işçilere karşı olan tavır arasında bir çelişki bulunmuyor," dediğini belirtti. Mitterrand'ın, ülkeye kontrolsuz olarak giren işçilerin ülkedeki dengeyi bozacağına işaret ederek, yasaların bir an önce uygulanması gerektiğini söylediği bildirildi.

Göçmen İşleri Bakanı bayan Georgina Dufoix, kaçak işçi çalıştıranlara ağır para cezası verileceğini, sınırdaki denetimlerin

(Arkası Sa. 11., Sü. 2'de)

• *Filipinlerde, Akino'nun cenazesi sonrasında çatışmalar çıktı.*
3. Sayfada

• *Adana'da bir sanık müebbet hapis cezasına mahkûm edildi.*
6. Sayfada

• *Atatürk Barajı'na teklif veren Polat Grubu: 102 milyarlık teklifimiz temzilat değil.*
9. Sayfada

• *Ortaköy'de deniz gören dairenin bir yıllık kirası ile kat almak mümkün.*

• *Yunan-ABD üs anlaşmasının imzalanmasında pürüzler belirdi.*

• *Belediye Moda Kulübü'nü tahliye için mahkeme kararını bekliyor.*
12. Sayfada

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Gerçek Saygısı...

Siyasal değer yargıları, terör konusunda nesnel ölçülerle hareket etmeyi çoğu kez önlemiştir. 12 Eylül öncesinde yaşanan olaylar bu yüzden siyasal görüşlere ve ideolojilere göre çarpıtılarak sunulmuştur. Bu sakıncayı gördüğümüz için o günlerde "Katilin sağcısı, solcusu olmaz, katil katildir" yargısını yerleştirmeye çalışmıştık.

Türkiye'de sağ eğilimli bir insan, milliyetçilik adına işlenen bu kadar cinayeti nasıl görmezlikten gelebilir? Bunun gibi, sol eğilimli bir yurttaş, kendilerine sol ideolojik adlar takan örgütler eliyle işlenen cinayetleri nasıl yok sayabilir?

12 Eylül 1980 tarihinden sonra eylemli silahlı sağ ve sol örgütler ile ilgili çeşitli davalar açılmıştır. Bu olaylarla ilgili iddianameler ve gerekçeli kararlarda, silahlı eylemler sıralanmakta ve bu eylemlerle ilgili ceza yaptırımlarından söz edilmektedir. Bir iddianame ve gerekçeli kararlar okunursa, suçun silahlı eylem ile ilgili olup olmadığı hemen anla-

(Arkası Sa. 11., Sü. 7'de)

F. Almanya'da kiliseler bütün iadelerin durmasını istedi

ULYA ÜÇER

BONN — Kemal Cemal Altun'un, Batı Berlin'de iade isteminin karara bağlayacak olan mahkemenin 6. kat penceresinden atlayarak intihar etmesi ile Federal Almanya'da gerek hükumet ortakları arasında gerekse hükumetle muhalefet arasında meydana gelen sürtüşmeler, gittikçe yoğunluk kazanıyor. Nitekim, dün CDU ve CSU (Hıristiyan Birlik Partileri) bir çağrıda bulunarak "Olayı partilerarası tartışmaya dondurmayın" dileğinde bulunurlarken, kiliseler, hükumetin bütün iadeleri

(Arkası 7. Sayfada)

Ölüyü Ağlatmak

MELİH CEVDET ANDAY/*2 Eylül 1983*

Cahit Sıtkı Tarancı, ünlü Otuz Beş Yaş şiirinin son bölümünde şöyle der:

Neylersin ölüm herkesin başında
Uyudun uyanamadın olacak
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misâli o musalla taşında.

Rahmetli ozanımızın *"uyudun uyanamadın olacak"* deyişinden belli ki, yatakta ölümü düşünmüş. Doğrusu, ölümlerin en iyisi, herkesin beğenip istediği yatakta ölümdür. Ama nereden belli yatakta öleceğimiz?

Gene de öte dünyaya göçmüş ozanlarımızdan biri, **Ahmet Kutsu Tecer**, **"Besbelli"** adlı şiirine şöyle başlar:

Besbelli ölümüm sabahleyindir.

Gerçi, **"Herkes sabahleyin ölür"** demektir bu; sabah oldu da kalkmadık mı, öldü sayın. Hekimlerin **"Bu hasta sabaha çıkmaz"** demeleri de bunu gösterir. Kısacası, ölçü sabahtır. Fakat öğleye doğru olursa ne diyeceğiz? Ertesi sabahı mı bekleyeceğiz ölmüş saymak için?

Ölüm değildir de, yeri ve zamanıdır bizi düşündüren. Bir ay kadar oluyor, eve öteberi almak için Beyoğlu Balık Pazarına gitmiştim; balıklara, yemişlere, sebzelere bakarak çarşının ortasından aşağı doğru yürüyorum. Ne severim Balık Pazarını! Ne zaman gitsem içim açılır, neşelenirim. O görünü ve satıcıların bağırmaları yaşama sevinci verir insana. İşte o gün ben de böyle bir sevinç duyacak iken... birden irkildim, balıkçılardan birinin önünde, yerde bir adam yatıyordu, şapkasını da başının ucuna koymuşlar. Balıkçıya:

— Öldü mü? diye sordum.

Lüfere su serpen adam:

— Evet, dedi, tam benim önümde düştü öldü. Kısmeti bu kadarmış.

O sırada biri daha belirdi yanında, yaşlı bir adam. Yüzü gazeteyle örtülü ölüye bakmaya başladı. Onu gören balıkçı, gazeteyi çekti ölünün yüzünden.

— Tanıdın mı? diye sordu.

Adam **"tanımadım"** anlamına başını kaldırdı. Balıkçı,

— Senin yaşlarında idi canım, dedi, o da senin gibi sabahları alış verişe gelirdi.

Yanımdaki, bu sözler üzerine bir korkuş korktu ki, hızla uzaklaştı oradan.

— Neden kaldırmıyorlar, dedim.

Balıkçı,

— Savcı gelecekmiş, doktor gelecekmiş.. Oysa karısı geldi gördü. Yetmez mi? dedi.

— Ne yaptı karısı? dedim.

— Biraz ağladı gitti, dedi.

Ölünün üstü başı temizdi, pantolonu ütülü, bir de saat kösteği vardı yeleğinde. Öyle yatıyordu, sakin.. Yattığı yer iyi bir yer değildi elbet. Bir balıkçı dükkânının önü, lüferlerin, kalkanların, istavritlerin altında. Ruhu var idiyse bundan hoşlanmamıştır sanırım. Üstelik balıkçının, durumdan yakındığı anlaşılıyordu. Gerçi gene bağırıyor, balıklarını övüyordu, ama gelen giden balıklara değil, ölüye bakıyor ve kimse dükkâna yaklaşmıyordu. Öğleye doğru oldu bu, balıkçının önünde, birdenbire. Cahit'in taht saydığı musalla taşına atlaması için aradan koca bir günün ve bütün bir gecenin geçmesi gerekiyordu. Ölü öyle yatıyordu, bekliyordu, savcıyı ve doktoru. Oysa ikisi ile de bir işi kalmamıştı artık.

Ben aşağı doğru yürüdüm. Alışverişi kısa kesip yolumu uzattım, oraya buraya bakarak vakit geçirdim. Sonra gene gelip ölünün başında durdum.

— Gelmediler mi? dedim.

Balıkçı,

— Yok canım gelmediler, dedi. Kim bilir ne zaman gelirler?

Yürüyorum, ama ayaklarım geri geri gidiyor. Ölüden ayrılamıyorum bir türlü, derdi bana düştü. Giyimli kuşamlı bir ölü. Belki saati de işliyordur. Ne bilsin onun öldüğünü! Ölümle zaman durmaz ki!

O balıkçıyı ne zaman görsem, hatırlatıyorum ölüyü.

— Hatırlamaz olur muyum? diyor. Geldi geldi de tam burada kaldırımın altına düşüverdi.

Kısmet işte!

— Hızla mı düştü ?

— Hayır yavaşça.

— Demek yavaşça!

— Yavaşça ya.

— Sırtüstü mü düştü?

— Hayır, yanlamasına düştü. Ben çevirdim.

— Neden çevirdin?

— Sırtüstü daha rahattır.

Bir gün de bizim ressam Agop Arad, bana, ölüm-

1 Eylül 1983

den korkusunu anlatıyordu. En çok da "**Kim bilir hangi hastalıktan?**" diye soruyordu, onu merak etmiş. Kendisini teselli için,

— Hiç merak etme, sen de, ben de kalpten gideriz, dedim.

— Yemin et, dedi.

— Valla, dedim.

Bu kez Agop Arad, konuyu değiştirmeye kalktı.

— Ama nerede, dedi, yatağında mı?

Ben kızdım.

— Yahu güzel bir ölüm buldum, onunla yetinmiyorsun da ille yatağını mı garanti etmek istiyorsun?

Agop yüzünü buruşturdu.

— Serseri dolu ortalık, dedi. Üstümdeki parayı alırlar sokakta düşersem.

Ne diyeyim?

— Sen de üstünde fazla para taşıma, dedim.

Anlaşılan Agop'un bir ruhu var, paraların çalındığını duyacak... ama bir şey yapamayacak.

Dostum Arad'a Tanrı uzun ömür bağışlasın; o zamana dek üstümüzde taşıdığımız paranın değeri şimdikinden çok aşağı düşeceğine göre ruhu üzüntü çekmez sanırım. Sanki yaşarken soyulmuyor muyuz?

Balıkçının önünde düşüp ölüveren adamın öyküsü, kim bilir, duyanları ne düşündürmüştür!

— Allah Allah... Balıkçının önünde ha! diye şaşmışlardır birbirlerine bakarak.

Kimi de,

— Amma yer bulmuş, demiştir, ulan eczanenin önünde düş, hastanenin önünde düş, olmadı evinin önünde düş! Bula bula, balıkçı dükkânını mı buldun!

Demek yer beğenemiyoruz. Cahit Sıtkı da yer üzerinde duruyor ya.. Bana kalırsa her yer birdir de, en kötüsü evdeki yataktır. Ya öleceğimizi anlayan çoluk çocuk yanımızdan dışarı kaçarlarsa! O zaman ölüyü ağlama tutmaz mı!

Basın Yasası...

UĞUR MUMCU / *3 Eylül 1983*

Basın Yasası'nda değişiklik yapan tasarı ile toplu basın mahkemeleri kaldırılmaktadır. Tasarıya göre, bundan sonra, basın yoluyla işlenen bir kısım suçlara asliye ceza mahkemeleri bakacaktır. Basın yolu ile işlenen, ağır cezayı gerektiren davalar -örneğin Ceza Yasası'nın 142. maddesine giren suçlar- Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde görülecektir. DGM'nin görev alanı dışında kalan suçlara da ağır ceza mahkemeleri bakacaktır.

Asliye ceza mahkemelerinin görev alanı dışındaki suçlarda, değiştirilmek istenen yasa da ağır ceza mahkemelerini görevlendirmekteydi. Değişiklik, yalnızca asliye cezalık suçlar ile ilgilidir.

Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemeleri, *"en yüksek dereceli üç ceza hakiminin"* katılımı ile oluşur. Ceza yargıçlarının bulunmaması halinde, hukuk yargıçları da toplu basın mahkemelerinde görev yapabilirler.

Bu mahkemeler, basın yoluyla işlenen suçların özelliği göz önüne alınarak kurulmuştur. Basın suçlarının kendilerine özgü özellikler taşıdığına inanan yasa koyucu, bu davaların *"uzmanlık mahkemesi"* niteliğinde olan toplu basın mahkemelerinde görülmesini uygun görmüştü. Tasarı, bu mahkemelerin *"hakimlerin asli görevleri ile ilişkilerinin devam etmesi, hukuki ve fiili nedenlerle devamlı olarak basın davalarına bakmamaları"* gibi nedenlerle davaların zamanında karara bağlanmadığı gerekçesini benimsemekte, bu nedenle toplu basın mahkemeleri kaldırılmaktadır.

Tasarıda ileri sürüldüğü gibi, *"hâkimlerin asli görevleri ile ilişkileri"* basın davalarının gecikmesine yol açıyorsa, bu davaların tek yargıçlı asliye ceza mahkemelerinde karara bağlanması yine aynı sakıncayı doğuracaktır. Çünkü aynı iş yoğunluğu yine söz konusudur. Eğer, toplu basın mahkemelerinin ivedi olarak karar vermeleri isteniyorsa, bunun için bu mahkemelerde görev alan yargıçların yalnızca basın yoluyla işlenen sonuçlara bakmaları sağlanabilir. Nasıl, yine bir *"uzmanlık mahkemesi"* niteliğinde olan Ticaret Mahkemesi yargıçları yalnızca ticaret davalarına bakıyorlarsa, toplu basın mahkemeleri için de aynı düzenleme getirilebilir. Çözüm yolu, bu mahkemeleri kaldırmak değil, bunlara yeni bir hukuksal düzenleme getirmektedir.

Kaldı ki bu mahkemelerin her ilde, her ilçede kurulmalarına da gerek yoktur. Örneğin, günlük dilde *"casusluk"* olarak adlandırdığımız suçlar, Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde görülür. Kaçakçılık suçlarına, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 4 Numaralı Askeri Mahkemesi'nde bakılır. Tıpkı bu örneklerde gördüğümüz gibi, toplu basın mahkemeleri, gazetelerin genel yayın müdürlüklerinin bulunduğu illerde ana dağıtımlarının yapıldığı illerde kurulabilir. Böylece bütün Türkiye'de 4 ya da 5 tane toplu basın mahkemesi kurulabilir. Bu mahkemelerin yargıçları yalnızca basın suçlarına bakacakları için davalarda birikme ve yığılma da olmaz

Basın yoluyla işlenen suçlarda mahkemeler, sık sık bilirkişilere başvurur. Davaların uzamasının bir nedeni de budur. Mahkemelerin bu tür suçlarda bilirkişilere başvurmaları, basın yoluyla işlenen suçların uzmanların görüşü ile karara bağlanacağını göstermektedir. Toplu basın mahkemeleri, sayı olarak sınırlandırılır ve yargıçlar yalnızca basın davalarına bakmakla görevlendirilirse, bilirkişilere başvurma yolu da azalacaktır. Çünkü bu durumda, mahkemeler, eskisinden daha çok basın suçlarında uzmanlaşacaklardır.

Tek yargıçla mahkemelerde yanılma olasılığı daha çoktur. 3 yargıçlı mahkemede, karar ve yargıçların oyları ile oluşur. Bu da kararlardaki yanılma payını azaltır. 3 yargıçlı mahkeme, sanıklar için güvencedir. Tek yargıçlı asliye ceza mahkemelerinde, yargıçların basın suçlarında uzmanlaşmaları kolay değildir. Gereğinden fazla iş yoğunluğu ile karşı karşıya bulunan asliye ceza yargıçları, ister istemez bu suçlarda bilirkişilere başvuracaklardır. Bu da basın davalarında aynı gecikmeye yol açacaktır.

Ceza davaları dışında hukuk usulü alanında da bir düzenleme yapmak gerekmektedir.

Basın yoluyla oluşan haksız eylemlerle ilgili davalarda, hangi il ya da ilçenin mahkemelerinin bu davalara bakması gerektiği konusu da tartışmalara yol açmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Usulü Yasası'ndaki genel kural gereğince *"haksız fiilin işlendiği her yerde dava açılabilir"* kuralı gereğince, gazete ve dergilerin dağıtım ve satışlarının yapıldığı her yerde tazminat davası açılmaktadır. Bu *"dava açma hakkının kötüye kullanılması"* biçiminde tanımlayacağımız bir sonuca yol açmaktadır. Davacı, gazetelerin genel yayın müdürlüklerinin bulunduğu yer mahkemeleri ya da dava konusu yazıyı yazan kişinin ikametgâh mahkemesi dışında, istediği ilçe mahkemesinde dava açabilmektedir.

Bugünkü uygulamalara göre, İstanbul'da yazılan ve basılan bir yazı için Ağrı'nın Patnos, Balıkesir'in Ayvalık ilçelerinde olduğu gibi, örneğin, Gökçeada'da da tazminat davası açılabilmektedir. Bu da, *"davacının yargıcı seçmesi"* gibi gereksiz, yıpratıcı bir tartışmaya kapı aralamaktadır.

Bu gibi sakıncalar, basın yoluyla oluşan haksız eylemlerle ilgili davalarda genel kuraldan ayrılarak, basının özelliklerini gözeten bir yeni yetki kuralı getirilmesi ile önlenebilir. Bu davalar, gazetelerin genel dağıtımlarının yapıldığı il mahkemelerinde açılırsa, bu tartışmalar da önlenmiş olur.

Bir adım daha ileri gideceğiz: Basın yoluyla işlenen suçlardaki toplu basın mahkemeleri gibi, tazminat davaları içinde 3 yargıçtan oluşan *"toplu basın asliye hukuk mahkemeleri"* kurulabilir. Bu tür mahkemeler, gerek davacı, gerekse davalılar için tek yargıçlı mahkemeden daha güvenceli olur.

Bu yasaları hazırlarken, basına bakış açımız önem kazanmaktadır. Basını korunması ve geliştirilmesi gereken bir özgürlükler sistemi içinde mi görüyoruz, yoksa, kesinlikle cezalandırılması zorunlu tehlikeli bir suç örgütü mü?

Eğer, basını, korunması ve geliştirilmesi gerekli bir özgürlük sistemi içinde görüyorsak, çözüm yollarımız bellidir.

İmam Taşova: Günahsız kul olmaz

YALÇIN PEKŞEN *4 Eylül 1983*

"Gördük-Konuştuk" köşemizin konukları hep edebiyat - sanat çevresinden gelmeye başlamıştı. Oysa bu köşede her meslekten ünlü kişilerle konuşmayı amaçlıyorduk. Örneğin bir din adamı neden olmasındı? Bir rastlantı sonucu karşımıza epey ünlü bir din adamı olan Mustafa Taşova ile bir din adamının yaşamı üzerine konuştuk.

— **Sayın Mustafa Taşova, uzun yıllar din adamlığı, imamlık yaptınız. Şimdi emekli oldunuz, ama yine aynı konuda çalışıyorsunuz. Yani din adamlığınız sürüyor. Bir din adamının yaşamı nasıl geçer merak ediyorum. Diğer kişilere göre farkı var mıdır?**

— Hiçbir fark yok. Normal insanların yaşadığı gibi yaşıyorum. Yalnız şu fark var: Her şeyden önce Allah'ın, Peygamber'in yolunda gitmesini iyi bilir, bildirir ve öğretir. Bu fark vardır. Çok vicdanlı olur, merhametli olur.

— **Bütün din adamları böyle midir?**

— Yüzde sekseni böyledir.

— **Geriye kalanlar. "Yani yüzde yirmi"**

— Şöyle böyle gider işte. O da eğitimsiz kişiler olursa.. Yani cahil olursa...

ON APARTMANIM OLURDU

— **Sizin eğitiminiz ne, yani tahsiliniz?**

— Ben bugüne kadar maddi menfaatlere değer verseydim, İstanbul'da en azından on tane apartmanım olurdu. Ben bugüne kadar elime geçen paraları fakir fukarayı kendimden fazla tutarak, elimden geldiği kadar yardım etmişimdir. Hem memleketim olan Erbağ'da, hem İstanbul'da vazife yaparken adımı **"işçi bulma kurumu"** takmışlardı...

— **O konuya daha sonra geleceğiz. Hocam, ben soracağım size... Önce tahsilinizi bir öğrensek...**

— Benim tahsilim... 1943'te ilkokulu bitirdim. Memleketim olan Erbağ'da annemin babamın teşvikiyle teyzemin beyi olan meşhur Hafız Mustafa Saraç Efendi'den hafızlığı bitirdim. 1943'te İstanbul'a geldim. Fatih Camii baş imamı Hafız Ömer Efendi'den tekrar hafızlığa devam ettim ve diploma aldım. 1946'da Bayazıt Camii başimamı Hacı Hafız Abdurrahman'dan talim ve tecvit dersleri aldım. 1949'da oradan da diploma aldım. Dışarıdan imtihana girmek suretiyle imam olduk.

— **Bu saydığınız kişiler nasıl diploma veriyor?**

— Buna diploma deriz. Herkes tarafından bilinir.

— **Peki Arapçayı iyice öğrendiniz mi? Yani Aparça konuşur musunuz? Kuran'ın manasını anlıyor musunuz?**

— Manasıyla değil.. Arapça okuruz.

— **Peki ne dediğinizi, ne söylediğinizi önce anlamanız gerekmiyor mu?**

— Kendim ve cemaati aydınlatacak kadar mealen anlarız da tam tercüme dersen bunu bilmem.

"ALLAH RAZI OLSUN"

— **Hocam şunu sormak istiyorum. Biraz önce dediniz ki, "istesem 10 tane apartmanım olurdu." Bu kadar kârlı bir iş midir din adamlığı? Siz bildiğim kadarıyla devlet memuru olarak çalıştınız.**

— Benim mevlithanlığım vardır...

— **Çok kârlı bir iş midir levlithanlık? Kaç para alırsınız mesela bir mevlitten?**

— Bu konuda pazarlık yapılmaz. Okutanlar memnun ederler.

— **Onu soruyorum... Nedir sizi memnun edecek para? Mesela bugünün ölçülerinde..**

— Beşbin verirler, onbin verirler. Hiç para vermezler, teşekkür ederler.

— **O zaman ne olur?**

— Hiçbir şey diyemez, hatta daha da fazla memnun oluruz.

— **Bakın hocam bunu yazacağım, sonra kızmayın. Madem ki, memnun oluyorsunuz. Bu yola gidenler yazıyı okuduktan sonra...**

— Bir **"Allah razı olsun"** desin, yüzbin liradan da-

ha fazla memnun eder.

— **Yüzbin lira da veren olur mu bu işler için?**

— Veren olur... Bunun pazarlığı olmaz dediğim gibi.

GÜNAH İŞLEMİŞİMDİR

— **Demek ki, Mustafa Bey, din adamlığı kârlı bir iş. Para açısından memnunsunuz yani. Ben şunu öğrenmek istiyorum. Günümüzde, özellikle büyük şehirlerimizde din kuralları ikinci planda kaldı. Siz de biliyorsunuz ve büyük bir kentte yaşıyorsunuz. İçki içiliyor... eğlenceler... gazinolar... her türlü dini yasağın dışına çıkılmış durumda... Siz tabii bunları yapamıyorsunuz. Bu sizi rahatsız etmiyor mu? Veya şöyle sorayım biraz tatminsiz bırakmıyor mu?**

— Katiyyen. Zaten evinden, ailesinden hoşnut olan, mesut olan kişi, Allahın Peygamberlerini tanıyan kişiler hiçbir zaman böyle menfi şeyler düşünmezler. Düşününce zaten huzursuz olurlar.

— **Ama başkaları yapıyor bunları.**

— O beni ilgilendirmez. Kendi günahları boynuna...

— **Siz hiç günah işlemediniz mi hocam?**

— Günahsız hiçbir insan olmaz, muhakkak işlemişimdir... Bilerek veya bilmeyerek günahımız çoktur. Cenabı Hak hepsini affetsin...

— **Hocam, yalan söylemeyeceğinizi bildiğim için soruyorum. Mesela içkinin, alkollü içkinin hiç tadını bilmez misiniz?**

— Hiç içki içmedim. Çok ısrar ettiler. Sonra sinema için... Çok paralar teklif ettiler. Bu işi bırakayım, sinemaya geçeyim diye. Kabul etmedim.

İMAMIN KARISI

— **Ne sineması bu?**

— Sinemadan teklifler geldi. Sahnelerde, sinemalarda çıkayım oynayayım. 1969'da bir James Bond çantası ile —**Mezarlıklar Müdürlüğü'nde, imam arkadaşlar şahittir**-zamanın parası ile üçyüz bin lirayı avans olarak önüme koydular. Uç tane filmde başrollerde oynamamı istediler. Kabul etmedim.

— **Neden sizi istediler bu kadar?**

— Biliyorsunuz bir olay oldu. Yüz karası... Benim eski hanım **"imamın karısı"** diye ortaya çıktı. Bu iigiden dolayı... Bunu biliyorsunuz herhalde...

— **Bunu biliyorum, ama artık sizinle alakası kalmamış, ayrılmıştınız. Bu, toplumun neden ilgisini çeksin?**

— Efendim şu var. Çünkü tarihte hiçbir imamın karısı sahneye çıkıp da şarkı söylememiştir. Bu çok dikkati çekti. Ne acıdır ki, ben ayrılmışım, iki sene sonra kadın sahnede **"İmamın Karısı"** ismiyle şöhret bulmaya çalışmış ve yine de acıdır ki, sayın meslektaşlarım benim izzeti nefsimi rencide etmek için ellerinden gelen ne kadar kötülük varsa yapmaya çalışmışlardır.

— **Kim bunları yapanlar?**

— Hepsi... Hepsi demeyeyim yüzde doksandokuzu. Beni mevlit okutmak için çağıranlara, hatim indirmek için aradıkları zaman herhangi bir meslektaşıma sordukları vakit, **"Aman bırak, karısı sahnelerde çırılçıplak şarkı söylüyor"** dediler. Bana gelen o müşteriyi şaşırtmışlardı. Bu, meslektaşlar daha sonra Sevtap Çetinkale ile dost olmuşlar ve onun mevlitlerini okumuşlardır.

ÖZEL YAŞAM

— **Hocam, biraz önce meslekdaşlarınızı övüyordunuz.** "Yüzde sekseni iyidir" **diyordunuz, şimdi yüzde doksanını...**

— Ben olması lâzım geleni söyledim. Kendini bilen bir din adamının vicdanı olur, yapmaz.

— **Peki hocam biraz özel yaşamınızı soracağım. Kitap okur musunuz?**

— Çok kitapları okudum, mesela İslam Tarihini çok okurum. Dini kitapları...

— **Roman, hikâye, şiir?**

— Onlara pek önem vermem.

— **Müzik?**

— Çok severim, makamdan da anlarım.

— **Türk müziği herhalde.**

— Evet.

— **Dans sever misiniz?**

— Dans hiç bilmem. Hiç dans etmedim. Hatta bir gün kaymakamlar balosunda Hilton'da çok ısrar ettiler. Yapamadım.

Bunalım ve Barış...

UĞUR MUMCU / *4 Eylül 1983*

New York-Seul seferini yapan Güney Kore Havayolları uçağının 269 yolcusu ile birlikte Sovyet füzeleri ile düşürülmesi olayı, bloklar arası gerginliği doruk noktasına sıçratmıştır. Olay üzerindeki giz perdesi, bu gerginliğin bir takım tatsız sürprizlerle yoğunlaşacağı kuşkusunu vermektedir.

Sovyet hava sahasına giren Güney Kore yolcu uçağının *"Mecburi iniş"*e zorlanması ya da hava sahası dışına çıkarılması olası iken, füzelerle saldırıya geçilmesi, hiç kuşkusuz, bir barbarlık olayıdır. Yolcu uçağının, Sovyet hava sahası üzerinde casusluk yaptığı ileri sürülse bile içinde masum insanların bulunduğu bir uçağa füze atılması savunulacak bir tutum değildir.

1960 yılı 1 mayıs günü, Ural dağları üzerinde casusluk yaparken düşürülen U-2 uçağını anımsarsınız. Türkiye'de, Adana'daki İncirlik Havaalanı'ndan kalktıktan sonra Sovyet hava sahasına giren uçak, Sovyet jetleri tarafından mecburi inişe zorlanmış ve pilot Powers, Sovyet yetkililerince sorgulanmıştı.

Bu olay, o günlerde dumlu bir gelişim gösteren Amerikan-Sovyet ilişkilerini tam bir çıkmaza sürüklemiş. Paris'te yapılması beklenen *Kennedy-Krutchev* görüşmesi iptal edilmiş; daha sonra da *"Küba bunalımı"* patlak vermişti. Doğu Berlin ile Batı Berlin'i ayıran sınıra, Batı basını tarafından *"Utanç duvarı"* olarak adlandırılan duvarın örülmesi bu *"U-2 olayı"* sonrasına rastlamıştır. U-2 olayı, *"detand"* adı verilen bloklararası yumuşamaya kadar, bunalımların ve gerginliklerin önemli nedenlerinden biri olarak kullanılmıştır.

Nereden bakılırsa bakılsın, düşürülen yolcu uçağı, böylesine gerginlikleri tırmandıracak ürkütücü bir olay olarak şimdiden bunalım yaratıcı ve sürtürücü bir özellik almıştır. Olay, bu yüzden U-2 ola-

yından daha sarsıcı niteliktedir.

Polonya ve Afganistan konuları ve nükleer füze tartışmaları ile detant iklimini geride bırakan Washington - Moskova gerilimi, bu olay sonunda, önümüzdeki günlerdeki Cenevre görüşmeleri başta olmak üzere bazı olumlu girişimi de çıkmaza sürüklemiş olacaktır.

Reagan yönetimi, Sovyet politikasını bunalım teorileri üzerine oturtmuştur. Bu bunalım teorileri, henüz ne olduğu anlaşılamayan Papa'ya suikast girişimi olayını bile uluslararası bir gerginlik konusu yapmıştır. Moskova yönetiminin KGB şefi *Yuri Andropov* tarafından devralınması uluslararası diplomasinin bir çeşit *"casuslar savaşı"* olarak görülüp, uygulanmasına yol açmıştır. Bu gerginliğin, gittikçe daha da artması ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ve zaman zaman da bugün olumsuz etkilerine tanık olduğumuz *"soğuk savaş"* günlerini geri getirmesi, eşiği önünde olduğunu sandığımız tehlikeli bir dönemi başlatacaktır.

Barış politikaları, uluslararası gerginliklerin değil, karşılıklı hoşgörülerin, anlayışların ve özverili uzlaşmaların üzerine oturtulabilir. Hele böylesine oldu-bittiler ve cinayetlerle, barış politikaları oluşturulamaz, tersine, gerginliklere, bunalımlara ve soğuk savaşa yol açılır. Olan budur.

İnsanlığın bugüne dek ulaştığı en yansız siyasal düşünce ve kutsal duygu barış özlemidir. Barışın daha köklü ve kalıcı olabilmesi ise bloklararası gerginliklerin bir an önce son bulmasına bağlıdır.

*"Dünya Barış Günü"*nde işlenen bu cinayet, bunalım teorilerinin daha da yaygınlaştırılmasına; uluslararası gerginliğin daha da yoğunlaştırılmasına ve tırmandırılmasına yol açacaktır.

Washington ve Moskova dışındaki başkentlerin bu tehlikeli tırmanmanın ve gerginliğin önlenmesi için ellerinden gelen çabayı esirgememeleri gerekir. Bunalımın, gerginliklere, gerginliklerin patlamalara yol açması, bütün insanlık için dramatik gelişmeleri başlatabilir.

Tarih İçinde Özal!

YALÇIN DOĞAN / *6 Eylül 1983*

İlk izlerine Tanzimat ile rastlıyoruz. Türkiye'de yüzyılı aşkın süredir tartışılmakta olan *"Serbest piyasa ekonomisi ile kalkınma yöntemi"* günümüzde çarpıcı bir tablo sergiliyor. Ancak çarpıcı olduğu ölçüde Türkiye'deki kendi tarihi ile de benzer noktalar taşıyor.

Tanzimat'ın Ali ve Fuat paşalar gibi ünlü bürokratları ya da Namık Kemal gibi ünlü *"Vatan şairlerinin"* düşünceleri ile Turgut Özal'ın bugün savunduğu ekonomik görüşler arasında benzerlikler var. İttihatçıların Maliye Nazırı Cavit Bey'le yine günümüzdeki *"Liberal ekonominin önde gelen ismi"* Özal arasında da aynı benzerlikleri görmek olanaklı.

Tanzimat'ın mimarlarından Fuat Paşa'nın vasiyetnamesinden:

"Basın özgürlüğü sadece hatalarını düzeltmek istemeyen hükümetler için tehlikedir. İnsanların düşüncesini kısıtlamak, onları eninde sonunda bulacakları bir takım gizli yolları aramaya zorlar. (...) Devlet fabrikaları çok masraflı olup, gelişmeye yatkın olan özel sanayii boğmaktadır. Elimizdeki önemli birinci sınıf malzeme, yapı ve makineleri hisse senedine çevrilip, devlet fabrikalarının sevk ve yönetimini özel şirketlere devredilmelidir."

Turgut Özal'ın seçimler için yayınlanan görüşlerinden:

"Savunduğumuz serbest rekabet düzeni serbest piyasa ekonomisi, basın ve düşünce hürriyetinin yerleştiği en iyi ortamdır. Serbest rekabet sistemi içinde bu hürriyetler Türkiye'de daha da gelişecektir."

Geçen yüzyılın sonunda, bu yüzyılın başında *"düşünce özgürlüğü ve kalkınma"* konularında kafa yoran aydınların bir bölümü aynı noktalardan yola çıkıyor; özgürlük için serbest pazar ekonomisinin kurallarını benimsiyorlar. Devletin her alandaki *"Müdahalesine"* karşı çıkarak, ancak liberal ekonomi ile düşünce özgürlüğünün yerleşebileceğine inanıyorlar. Bu görüşü savunurken de, etkisinde kaldıkları Batı'dan örnekler veriyorlar.

Benzer düşünceler benzer uygulamalar buluyor. İttihatçıların Maliye Nazırı Cavid Bey ekonominin içine düştüğü bunalımdan ülkeyi kurtarmak için 1911 yılında bir bütçe hazırlıyor. Bütçe, Cavit Bey'e göre *"istikrar gereği ile yapılmış olup bazı sıkıntılı dönemleri kapsamaktadır. Mali dengedeki karışıklıkların düzelmesi dört-beş yıla ihtiyaç gösterecektir."*

Turgut Özal'ın 24 Ocak kararlarından sonra ünlü bir sözü var:

"Uygulanacak bu program ile Türkiye dört-beş yıl içinde istikrara kavuşacaktır."

İster düşünce alanında, isterse uygulama alanında olsun, son yüzyıl içinde Batı sürekli olarak Türkiye'de gelişen liberal düşüncenin en büyük destekçisi oldu. Cavit Bey'i Düyun-u Umumiye Yönetim Kurulu Başkanı Sir Adam Block'un yazdığı mektuplar ve raporlar rahatlatırken, *"Hürriyet ve İtilaf"* için Batı basını sürekli *"Liberal parti"* deyimini kullandı ve korumaya çalıştı.

Geçmiş yılların tartışmaları ve olayları bir yana, liberal ekonomi düşüncesi Turgut Özal'la birlikte ilk kez böylesine örgütlü ve disiplinli bir parti biçiminde iktidara oynuyor. Tarihteki örneklerinden farklı olarak, Özal iki önemli yenilik getiriyor. Önce, parti ve örgüt. Sonra da, *"genç-atılgan işadamları"* Ancak bu işadamlarının hangi bağlamlarla Batı ile özdeş oldukları henüz bilinmiyor. Kendinden önceki benzer partilerle de önemli ayrılıkları bulunuyor. Örneğin, *"Enflasyon canavarını yenmek demek, hayat pahalılığını, zamları durdurmaktır"* diyor.

Ama kendi yönetiminde yaptığı zamlar bir yana şimdi yapılan zamları yetersiz buluyor. Sosyal adaleti *"Devletin ve fertlerin hak yemesini önlemek ve darda kalana yardım etmektir"* diye tanımlıyor. Ama

"Almanya, Hollanda, Belçika gibi ülkeler sosyal politikalarda yapılmış hatalardan dolayı, ekonomik kriz içine düşmüşlerdir" diyor.

Bilinen düşünceleri yepyeni bir model içinde uygulamak istediği ve de Batı ile çok önemli bağları bulunduğu için Turgut Özal ve partisi dünyada ilgiyle izleniyor. Hatta, dünya mali çevrelerinin en ünlü ve etkin gazetesi *"Wall Street Journal"* 29 Ağustos 1983 tarihli makalesinde, Özal'ın seçimlere girmesini, *"Türkiye'de demokrasiye geçişin dönüm noktası"* olarak niteliyor.

Özal'ın partisi ile birlikte, Türkiye gerek ekonomi, gerekse siyasal yaşamda ilgi çekici bir aşamaya geçiyor...

Katı ve Acı

7 Eylül 1983

Güney Kore Havayolları'nın bir yolcu uçağını Sovyetler Birliği'nin düşürmesi bütün dünyada haklı tepkilere yol açtı. Batı basını olayı ***"Cinayet, havacılık tarihinde bir leke, canavarlık"*** *olarak niteledi. Türkiye bu tepkilere katıldı. 29 mürettebat, 240 yolcu hayatlarını yitirmişlerdi. Ortada bir yanılgı olsa bile ölenleri diriltmek olanaksızdı.*

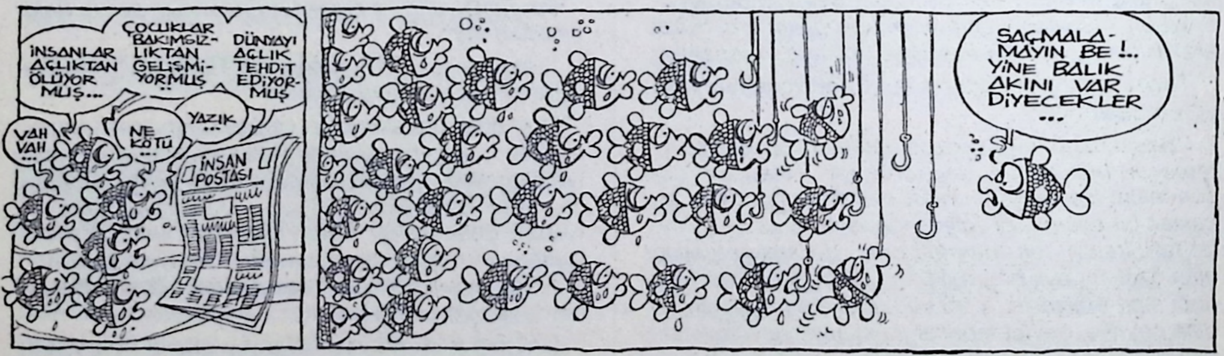
Buna karşın başta Hindistan olmak üzere kimi 3. Dünya ülkeleri, ***"Bekle, gör"*** *davranışını yeğlediler. Kuşkusuz her ülkenin kendine göre bir dış politikası vardır. Ve ne yazık ki bu gibi olaylarda insanca düşünceler değil, siyasal çıkar ilişkileri hükümetlerin tutumlarını etkilemektedir. Nitekim olaya karşı en sert tepkiler gösteren Washington'un Sovyetler'e buğday satışlarında ve Cenevre görüşmelerindeki tutumunu değiştirmeyeceği birkaç gün içinde anlaşıldı.*

Yine bu birkaç gün içinde olayın niteliğini değiştirecek yeni bilgiler ortaya atıldı. Washington'dan açıklandığına göre, Güney Kore yolcu uçağı ile birlikte bir Amerikan casus uçağı da olay sırasında aynı çevrede uçuyordu. Casus uçağıyla yolcu uçağı biçim bakımından birbirlerine çok benziyorlardı. Güney Kore yolcu uçağı, en duyarlı bölgeler üzerinde uçarken, Sovyetler'in uyarılarına niçin aldırmamıştı? Kamçatka bölgesinin Sovyetler açısından önemi bilinmeyen bir şey değildi.

Washington'un da olaydan sorumlu olduğuna ilişkin belirtiler ortaya dökülünce hava değişti. Bu değişim Batı Avrupa ülkelerinin tutumlarını etkileyecektir.

Ne var ki 269 masum insanın hayatını yitirmesine yol açan bu acı olaydan çıkarılacak dersler insanlık adına pek parlak görünmüyor. Gerek ABD olsun, gerek SSCB olsun, kendi stratejik bölgelerine yaklaşılmasını bağışlamıyorlar, bu gibi durumlarda insani düşünceleri bir yana bırakıp en sert önlemleri almaktan çekinmiyorlar. Orta Amerika ülkelerine Birleşik Devletler Donanmasının gözdağı vermesi, Afganistan'da Sovyet askerinin bulunması, Sirte Körfezi veya Çad çöllerindeki sürtüşmeler azımsanmayacak tepkiler oluşturmakla birlikte, oyunun kurallarından sayılıyor. 2 büyük ülkenin önemli stratejik bölgeleri üzerine yönelecek bir girişim ise, "kırmızı" işaretin hemen yakılması ve füzelerin ateşlenmesi için yeterli sayılıyor.

İhtiyar dünyamızın bu katı gerçeğini 269 masum insanın hayatı pahasına bir kez daha öğrenmek acıdır.

7 Eylül 1983

8 Eylül 1983

Mahmut TEZCAN yönetimindeki derginiz

AŞAMA

ÖSS GARANTİ EDİYOR...

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ

60. Yıl Sayı: 21204

Kurucusu: Yunus Nadi

40 TL. 8 Eylül 1983 Perşembe

Basın Yasa Tasarısı çok az değişiklikle komisyondan geçti

Türkiye, 21. yüzyılın savaş uçağı tipini seçti

1 trilyonluk karar verildi: F-16

SEDAT ERGİN

MDP: Yunanistan'ın tek taraflı hareketlerine enerjik mukabele edeceğiz

MDP SEÇİM BİLDİRGESİ'NDEN

50 bin lira tartışması alevlendi

Bankerzedeler: Kafaoğlu

Düşürülen uçak

Türkiye, 21. yüzyılın savaş uçağı tipini seçti

1 trilyonluk karar verildi: F-16

SEDAT ERGİN *8 EYLÜL 1983*

ANKARA — Türkiye, önümüzdeki 40 yılı belirleyecek olan **"tarihi"** uçak alım kararını verdi. Türkiye'de ABD ile ortaklaşa üretilecek uçak tipi için **General Dynamics** firmasının F-16 uçağı seçildi. Ankara'da hafta başında **"en üst düzeyde"** alınan karar, ABD hükümetine bildirildi. Ankara'nın kararı belli olurken uçak sanayii projesi için General Dynamics ile büyük bir rekabete giren F-18 tipinin yapımcısı **Northrop** firması tercih edilmedi.

Ankara'nın nihai tercihini General Dynmaics firması üzerinde kullandığı yolundaki haberler, dün, gerek Türk, gerekse ABD'li yetkililer tarafından doğrulandı. Kararın ABD hükümetine iletilmiş olmasına karşılık, bu konuda Ankara'nın resmi açıklamasının ne zaman yapılacağı henüz açıklık kazanmadı.

Türkiye'de uçak sanayiinin kurulması ve ortak yapımına girişilecek uçak tipinin seçilmesi ile ilgili karar son bir haftadır düzenlenen üst düzeydeki toplantılarda ele alındı. Konu geçen haftaki Bakanlar Kurulu toplantısında görüşüldükten sonra Milli Güvenlik Konseyi'nin Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** dışındaki üyelerine bir brifing düzenlendi. Bundan iki gün önce (pazartesi) de Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in katıldığı bir brifingte konu bütün ayrıntıları ile yeniden gözden geçirildi. Brifingten çıkan karar, tercihin F-16 üzerinde kullanılması yönünde oldu. Bu konuda, Milli Savunma Bakanlığı da dün bir açıklama yaptı. Milli Savunma Bakanlığı'nın açıklaması şöyle: **"Türk hava kuvvetlerinin modernize edilmesi için uzun süredir yapılmakta olan incelemeler sona ermiş ve F-16 c/d avbombardıman uçaklarının Türk-Amerikan işbirliği ile Türkiye'de ortak montaj ve imalatı hususunda 6 eylül 1983 tarihinde ABD yönetimi nezdinde resmi girişimde bulunulmuştur. Bu konudaki temas ve çalışmaların üç ay kadar süreceği tahmin edilmektedir.**

Kararın üst düzeyde belli olmasından sonra Milli Savunma Bakanı **Ümit Haluk Bayülken** önceki akşam ABD'nin Ankara'daki Büyükelçisi **Robert Strauzs Hupe**'yi makamına davet etti ve Ankara'nın resmi kararını hükümetine iletmek üzere kendisine bildirdi. Büyükelçinin de Ankara'nın kararını Washington'a ulaştırdığı haber veriliyor.

Uçak tipi üzerindeki kararın verilmesi ile birlikte Türkiye'de imal edilecek uçak tipinin seçimi konusunda yaklaşık üç yıldır sürdürülen çalışmalar kesin bir sonuca bağlanmış bulunuyor.

Çeşitli aşamalardan geçen ve zaman zaman yetkililerin çıkmasından **"umudu kestikleri"** karar Türkiye açısında **"hayati"** özellikler taşıyor. Bunun başlıca nedeni, Türkiye'nin savunma gücüne etkisi ve Türk Hava Kuvvetleri'nin 21. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar kullanacağı uçağın belli olması. Bir ikinci neden de dört milyar doları (yaklaşık 1 trilyon Türk lirasından fazla) aşacak bu **"dev"** projenin Türk ekonomisi açısından taşıdığı önemde ortaya çıkıyor.

Önemli bir başka neden ise Türkiye'nin ABD ile ortak uçak sanayiine girişmesi kararının Türk-ABD ilişkilerine getirecekleri ile ilgili.

4.2 MİLYAR DOLAR

Tercihinin F-16 üzerinde kullanılmasında rol oynayan başlıca faktörlerden birinin maliyete ilişkin olduğu bildiriliyor. Çünkü, F-16'nın yapımcısı General Dynamics'in teklifi ile rakip diğer firma F-18'in yapımcısı Norhtrop'un teklifi arasında bir milyar dolara yaklaşan bir maliyet farkı bulunuyor. Bugünkü rakamlarla General Dynamics'in teklifi on yıllık süre içinde 4.2 milyar dolarlık bir toplam maliyet öngörüyor Bu maliyetin 2.5 milyar dolarına yaklaşan bir bölümü ABD hükümetinin sağlayacağı askeri dış satış kredileri (foreign military sales sales - FMS-credits) yoluyla karşılanacak. ABD yönetimi 1984 mali yılından başlamak üzere her yıl 25 milyon dolar tutarında FMS kredisi sağlamayı taahhüt etmiş bulunuyor.

Uçak tipi üzerindeki kararın verilmesinden sonra önümüzdeki günlerde ABD makamları ile bu konuda bir dizi görüşmenin yapılması bekleniyor.

ÖZELLİKLERİ

Türkiye'nin seçtiği F-16 uçağı F-18'lerle birlikte halen Amerikan silah sanayiinin geliştirmiş olduğu en mükemmel iki uçak tipinden biri. F-16'lar son olarak İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında Beyrut'un bombardımanındaki performanslarıyla dikkatleri çekmişlerdi.

F-16'ların özellikleri şöyle sıralanıyor:
Tip: Tek pilotlu. Tek motorlu avcı uçağı.
Uzunluk: 15.03
Kanat uzunluğu: 9.45 metre
Yüksekliği: 5.09 metre
Boş ağırlığı: 6.885 kg.
Azami kalkış ağırlığı: 16 bin 57 kg.
Motor: Pratt and whitney F100-PW-100
Motor gücü: 11 bin 340 kg. İtiş gücü
Refakat menzili: 370 galonluk iki depo ile 2.100 deniz mili.
Savaş menzili 1000 kilometre
Dış yük gücü: 5.440 kg.
Sürati: Saatte 2500 km.
Silah sistemi: İki Sparrow füzesi havadan havaya sky flash füzeleri, bombalar, M-161 makineli top, AIM-9 ısı kovalayan füzeler.
Yapı malzemesi Yüzde 78.3 alüminyum, 1.6 titanyum, 10.5 çelik, 2.7 geliştirilmiş alaşım ve 6.9 diğer malzeme.

BAKANLIĞIN AÇIKLAMASI

UBA'nın bildirdiğine göre, Amerika'daki iki bakanın Milli Savunma Bakanı'na Türkiye'nin yapımını düşündüğü savaş uçakları hakkında gönderdikleri mektupların bilgi vermek amacıyla gönderildiği açıklandı.

Haftalık Nokta Dergisi'nin son sayısında konu hakkında gönderilen mektupların yayınlanması üzerine dün bir açıklama yapan Milli Savunma Bakanlığı Genel Sekreterliği, Bakanlık ilgilileriyle yapılan temasta ağustos ayında Amerikan Hava Kuvvetleri Bakanı **Orr** ile Deniz Kuvvetleri Bakanı **Lehman**'ın Milli Savunma Bakanı **Halûk Bayülken**'e birer mektup gönderdiklerinin öğrenildiği belirtilerek, gönderilen bu mektuplara Milli Savunma Bakanlığı'nın herhangi bir cevap göndermediği açıklandı.

Konu hakkında yapılan açıklamada şöyle denildi:

"Hava Bakanı Orr'un mektubunda, Amerikan Hava Kuvvetleri envanterinde bulunan F-16 uçaklarının çeşitli kabiliyetleri hakkında Amerikan Deniz Kuvvetleri Bakanı Lehman'ın da Amerikan Deniz Kuvvetleri bünyesinde bulunan F-18 uçaklarının keza imkân ve kabiliyetleri hakkında bilgiler verdikleri anlaşılmıştır.

Resmi yazıların yayınlanmasının usülden olmadığı, bununla beraber basında çıkan bilgilerle mektuplar muhteviyatının paralel bulunduğu, Milli Savunma Bakanlığı ilgililerince belirtilmiştir.

Bakanlığa her konuda bu ve benzeri şekilde resmi yazıların gelmesinin normal olduğu ve bakanlığın ilgili servislerinin bunları "bilgi birikimi" şeklinde değerlendirdikleri ifade edilmiştir. Bu mektuplara herhangi bir cevap da verilmediği öğrenilmiştir."

Ev sahibi Sunalp: 10 milyonluk evinizi hiç 20 bin liraya kiraya verir misiniz?

DENİZ SOM / *8 Eylül 1983*

Ev sahibi **Turgut Sunalp** ile kiralık ev arayan bir vatandaş gibi konuşurken, Milliyetçi Demokrasi Partisi Genel Başkanı Turgut Sunalp ile de gazeteci olarak Türkiye'deki kira sorununu tartışma olanağı doğdu.

Sunal'in Trakya gezisi sırasında, Edirne'de gece konaklanan otelin lobisinde MDP Genel Başkanı ile basın mensupları **"sohbet"** için bir araya geldiler. Şam fıstığı ile **"cin and tonic** içerken kira konusu gündeme geldi. Sunalp, bazı sözlerinin kimi zaman yanlış yazıldığından şikâyetçi olduğu için bu söyleşiyi ses alma aygıtından aynen aktarıyoruz.

— **Moda Atifet sokaktaki apartmanda kiralık daire sizin galiba?**

— Efendim, Atifet sokaktaki apartmanın yarısı eşimindir. Yarısı da muhtelif.

— **Kiralık daire?**

— Kiralık daire de bizim.

— **Ne kadar kira istiyorsunuz?**

— Kiralık değil, satılık.

— **Hem satılık hem kiralık ilanı var.**

— Kiralık üst kat.

— **O ne kadar?**

— Valla bilmiyorum. Onlarla kesinlikle alakadar olmam. Çünkü ben evlendiğim zaman yani bu hanımı tanıdığım zaman, onun varlıklı bir hanım olduğunu bilmiyordum. Gayet samimi söylüyorum. Çünkü basit yaşayan bir aileydi. Ondan sonra bir baktım malları mülkleri var, onlar çıktı. Onlar çıktığı zaman da kayınpedere gayet açıkça söyledim, ben sizden yardım almam dedim.

— **Ama o evin kirası şimdi aile bütçenize katkıda**

bulunacak.

— Kayınpeder öldüğü için karıma kaldı.

— **Para sizin evinize girecek.**

— Uğraşmam katiyen.

— **Çevrenizde kiralar ne kadar?**

— 60 ila 100 bin galiba.

— **Kira sorunu konusunda ne düşünüyorsunuz?**

— Şimdi mesele şu. Değeri 10 milyon lira olan bir eviniz var. Bunu sattığınız takdirde 10 milyonunuzu ayda 20 bin liraya kiraya verir misiniz? Ben size sual soruyorum.

— **Bana göre yanlış bir düşünce. O zaman kiralık evinizi satın, parasını bankaya yatırın.**

— Herkes onu yapıyor zaten.

— **Evet bir zamanlar banker olayı vardı.**

— Sözümü bitireyim. Bankaya versin. Binaenaleyh bu memlekette kira meselesinde düşünülecek olan husus, inşaat sahasına şey vermek ve kooperatiflere değil, şahıslara ucuz kredi vermektir. Şeyde herkes rahatlıkla ev sahibi oluyor. Kanada'da. Tatbik edilen yöntem bu.

— **Bir ev sahibinin 60 bin 100 bin gibi bu kadar fahiş bir kira istemesi doğru mu?**

— Şimdi ben bankanın faizi ile kıyaslamıyorum. Ama yani bir kanun yalnız kiracıyı değil, ev sahibini de koruyan bir kanun olmalıdır. Mesela adam geliyor, evinizi yıkıyor, mıkıyor, 3 bin liraya kiraya tutmuş bilmem nerde. Hiçbir kuvvet adamı çıkarmıyor. 3 bin liranın bugün manası ne?

— **Onlar istisna.**

— Şu odada bir gece yatmak 2 bin 850 lira

— **Asgari ücret de 16 bin 200 lira.**

— Benim size söylemek istediğim şu. Kira meselesini asgari ücret sahipleri için mevzuu olmaktan çıkarmak lazımdır.

— **Nasıl olacak?**

— Bizim izleyeceğimiz yol başkadır.

— **Nedir?**

— Bunun çözüm yolu.

— **Bana ev sahibi olacağımı söylemeyin. Kirada nasıl oturacağımı söyleyin.**

— Ev alacaksınız.

— **Hayır ev alamam ben.**

— Bunun şeyleri var.

— **Ben diyelim ki ayda net 20 bin lira kazanan bir vatandaşım. Yılda da iki ikramiyem var.**

— 20 bin lira neti nereden alıyor bu vatandaş?

— **İşçi efendim. Asgari ücret bürüt 16 bin 200 lirayken 20 bin net alıyor. Yani brüt 32 bin liradan fazla.**

— Pekala, işvereni niçin zorlamıyorsunuz, lojman vermesi için.

— **Vermiyor.**

— Nerede çalışıyor bu işçi.

— **Diyelim ki 80 işçili bir iplik fabrikasında.**

— İplik fabrikasının sahibi 80 işçilik bir kampüs yapabilir.

— **Yapmıyor..**

— Şimdi aslında bu konut meselesi üzerinde partide geniş bir çalışma yapılıyor. Bunun detaylarını iyi kötü biliyorum. Fakat siz de bilirsiniz ki ben bazı mevzuları erken söylemek istemeyişimin sebebi, yarım halde birçok şeyler. Ben en çok 3,5 sene oldu, şey 3,5 ay oldu. 3,5 ayda bir parti kurduk, siyasi kadro tespit ettik, propaganda hazırlığı yaptık. Yoğun bir çalışma içersindeyiz. Ve birçok şeyleri kıvamına getirmiş değiliz. Ben kıvamına getirdiğim işler üzerinde gazeteci arkadaşlarıma gayet net cevaplar veririm.

— **Hangi işler kıvamına geldi?**

— Mesela partiyi kurarken bana mütemadiyen herkes dedi ki; kurucularını söyle. Söylemem, dedim. Niye söylemezsin dediler. O zaman horoz meydana çıkmamıştı, gagalarsınız dedim. Çünkü biliyorsunuz siz, gazeteciler daha ziyade fantazi şeylere bilhassa Türkiye'de daha düşkündür, halkın dikkatini çekecek şeyleri yazıyor. Kalkıp ciddi ciddi sen bu adamın milliyetçiliğini, bilmem nelerini filan deyince, bu adam o kadar geveze olur mu yani diyor. Ama siz adama hitap edip de bunu bir fantazi şekilde söylerseniz, okuyor. Ben gazeteci arkadaşlarıma Ankara'da bunları söyledim ama muvaffak olamıyorlar.

Konuşmamız böylece noktalanırken lobiye MDP Genel Başkanı'nın eşi **Suzan Sunalp** geldi. Evi kiraya bayan Sunalp verdigi için kira parasını ona sormak istedik, fakat Turgut Sunalp, yanına oturan eşine eğilip', **"Sakın söyleme,"** dedi. Bayan Sunalp'a ısrarlı bir şekilde sorumuzu yineleyince Turgut Sunalp bana döndü ve biraz sinirli, biraz da ciddi **"Oğlum, kiraya tutacak mısın?"** dedi. Ben de **"Kırası uygun olursa"** karşılığını verdim.

Ve **"müstakbel ev sahibim"** Turgut Sunalp bu kez gülerek konuştu:

— **Bastır depozitosunu konuşalım.**

Şekilci Basınımız!..

HINCAL ULUÇ / *9 Eylül 1983*

Türk spor basınının zaman zaman ne derece şekilci olduğunu anlatırken, dün futbolcu yaşından söz etmiştik.. Bugün başka örnekler vereceğiz..

Çok usta bir yazarımız bir Galatasaray maçından sonra, Birch için *"Hıncal yazdıklarının hepsi doğru, ama adam kazanıyor birader.. Kazanırken nasıl eleştireyim"* demişti..

"Sen de mi Brütüs" demedim, *"Spor değil, skor basını"* dedim, o günden sonra..

Galatasaray Adanaspor'u yenerken Seydiç iki gol attı. Maçın video bandını alın. Bu iki golün olduğu 20 saniyeyi kesin. Gerisini izleyin. Seydiç'e boş yıldızın ötesinde not verecek spor yazarı çıkmayacaktır. Ama Seydiç bol yıldız aldı. Her gazete, haftanın karmasına koydu..

Sen takımın tüm akınlarını öldür. Her topu harca.. Durmadan oyundan kaç, saklan.. sonra boş kaleye kafa vurdun, bir de penaltı attın diye al sana on yıldız...

Haftanın karması dedik. Şöyle bir karıştırın listeleri.. Hep galip takımların oyuncularından kurulur bu karmalar.. Haftanın yıldızları hep galip takımlardan seçilir.. Yenik takımdan hiç mi yoktur iyi top oynayan?.. Hiç mi yoktur yıldızlaşan peki?..

Hayır.. Çünkü kazananı övmek de, yazmak da kolaydır.. Böyle yaptınız mı, kimse sizi eleştirmez..

İviç, Galatasaray'a bir top oynatıyor.. Sahaya takım çıkarıyor.. Her gazete demiyorum, her yazar ayrı değerlendiriyor olayı.. Hani körler, filin çeşitli yerlerini tutmuşlar da tarif etmişler ya.. O örnek.. Sahaya çıkan kadro dizilişlerine bakın.. Her gazetede ayrı.. Eleştirileri okuyun, her gazetede ayrı.. Yani bu İviç, öylesine karmakarışık şeyler yapıyor da, bizim basın bir türlü anlayamıyor mu?

Hayır.. Çünkü Galatasaray antrenmanına giden yok.. İviç'le konuşan yok.. Sonra maçta gördüklerini nasıl değerlendireceksin peki?..

Yeri gelmişken, bize sık sık sorulan bir soruya da yanıt verelim.. Niye hep Galatasaray'ı yazıyormuşum.. Başka takımı Galatasaray gibi izleyemediğim için.. Spor yazarlığı asli işimiz olmadığından, boş vakitlerimizi ancak bir tek kulübe ayırıp onu çok yakından izlediğimizden sadece Galatasaray'ı yazıyoruz.. Mesela, Fenerbahçeli Erdoğan'ın derdini bir ara Galatasaray'da oynadığı için biliyoruz.. Erdoğan'ı solbek oynatın.. Milli Takımın değişmez adamı olur. Sağ bekte de dökülür durur. Bunu ne Stankoviç farketti, ne de basınımız.. Ama konuşun Milli Takımda Erdoğan'la çalışan hocalarla.. Metin Türeller, Sabri Kirazlar ve ötekilerle.. Bakın ne diyecekler..

Şekilci olmamanın yolu iyi izlemektir. Her gazetenin tonla spor yazarı var.. Bir adamın tüm kulüpleri izlemesi gerekmez.. Ama yazarlar, dikkat edin muhabirler değil, eleştiren yazarlar, bir görev bölümü yapmalı ve bir adam artık bir kulübü, içinde uçan kuşu bilecek kadar yakından izlemeli.. İşte o zaman gerçekçi eleştiriler yapabilir, işte o zaman Türk futbolunun kalkınmasına yardımcı olabiliriz..

Tabelaya bakıp yıldızları artırıyor, oyundan çıkarılan her adama *"Hoca bu işi bizden iyi bilir"* kompleksi ile ille de tek yıldız veriyorsak, gol attı diye adamı haftanın yıldızı seçiyorsak, bir takımı bir tek gün yakından izlemeden hakkında sütunlar dolusu yazıyı masa başında yazabiliyorsak, o zaman bilelim ki, Türk futbolunun bugünkü halinden, bizler, yani spor yazarları da, en az ötekiler kadar sorumluyuz.

Aşırı sağın yeniden dirilmesi Fransızları telaşlandırıyor

MEHMET ALTAN / *9 Eylül 1983*

PARİS — Martta yapılan seçimin İdari Mahkeme tarafından iptal edilmesi üzerine, ilk turu geçtiğimiz pazar günü yapılan **Dreux** Belediye seçimlerinde, solun oy kaybetmesi ve aşırı sağın 1956'dan beri görülmedik bir oy oranına ulaşması, bütün Fransa'yı şaşırttı ve **'yabancılar sorununu'** yeniden gündemin ilk sırasına getirdi.

Geçtiğimiz pazar günü yapılan **Dreux** belediye seçiminde, sol cephe altı ay önce % 50 ile kazandığı seçimlerdeki oy oranını % 40'a düşürürken, yabancı düşmanı **"Milliyetçi Cephe"** adlı faşist parti ise oyların % 17'sini topladı. Bu oran aşırı sağın Fransa'da 1956 yılından beri sağladığı en önemli seçim başarısı olarak kabul ediliyor. Çekişmeli geçen mart 1983 seçimlerini solun ortak adayı olan bayan **Francoise Gaspard**, ancak 8 oy farkla kazanmıştı. Martta da **Dreux** seçimleri iki nedenle bütün Fransa'nın ilgisini çekmişti.

Birinci neden, Paris'in yaklaşık 80 km. uzağında bulunan **Dreux** belediyesinin 35 bin kişilik nüfusunun dörtte birini yabancıların oluşturmasıydı. (Yaklaşık 9 bin kişi). Ayrıca, **Dreux** Türk işçilerinin de yoğun olduğu bir yer.

İkinci bir neden ise, mart seçimlerinde ana muhalefet partisi olan **Chirac**'ın liderliğindeki **Cumhuriyet İçin Birleşme** (RPR) bütün Fransa'da sadece bu bölgede, Giscard'cı **Fransız Demokrasi Birlik** (UDF) ile işbirliği yapmayıp, aşırı sağcı **"Milliyetçi Cephe"** ile ortak liste hazırlamıştı.

Dreux seçimlerinin ilk tur neticeleri hem sağ, hem de sol partileri düşündürüyor.

Hükümeti oluşturan sol partiler, bir yandan altı ay önce kazandıkları bir belediyede oy kaybetmelerinden, öte yandan da yabancı düşmanı aşırı sağ partinin % 17 oranında oy almasından endişeli gözüküyorlar.

Muhalefetin belkemiğini oluşturan iki sağ parti ise Dreux belediye seçimlerini kazanmak için **"Milliyetçi Cephe"** adlı partiyle işbirliği konusunda tereddütlü gözüküyor. Eğer bu parti ile işbirliği yapmazlarsa seçimleri kaybedebilirler. Ancak bu parti ile işbirliği yapmak da, kendi görüntülerini bozacağı gibi, bir gün iktidar olduklarında da **"yabancılar"** sorununu çözmelerini güçleştirecek.

Gerek sağı, gerek solu güç durumda bırakan Dreux belediye seçimlerinin ikinci turu pazar günü yapılacak.

FRANSA'DA YABANCI SORUNU

Fransa'da işsizliğin iki milyon civarında seyretmesi ve suç oranının devamlı artması ülkede yaşayan 4,5 milyon yabancının durumunu devamlı tartışma konusu yapıyor. Resmi rakamlara göre bu 4,5 milyonun 118 binini Türkler teşkil ediyor.

Nitekim, sağ muhalefet, başarı kazandığı mart ayındaki belediye seçimlerinde **"yabancı işçiler"** konusunu alabildiğine istismar etmişti. Sağa göre ve **Fransa'daki işsizlik ve güvensizlik ortamının tek suçlusu yabancılar."**

Bu propagandalar halkta bir ölçüde kabul görmüş, seçim propagandasını **"Fransa Fransızlarındır" "Yabancılar kapı dışarı"** gibi sloganlarla yürüten **"Milliyetçi Cephe"** Partisi Genel Başkanı **Jean Marie Le Pen**, yabancı işçilerin çok yoğun bulunduğu Paris'in 18. bölgesinde % 11 oranında oy toplamıştı.

Gerek sağ propagandaların etkili olması, gerek son yapılan sondajlarda Fransızların % 51'inin, **"yabancıların ülkelerine gönderilmeleri halinde işsizliğin son bulacağına"** inanması hükümeti yeni kararlar almaya itti.

31 ağustosta toplanan Bakanlar Kurulu, ülkeye yeni işgücü kabul edilmemesi ve Fransa'daki kaçak işçilerin derhal sınırdışı edilmesini kararlaştırdı. Halbu-

ki, solun iktidara gelmesiyle birlikte, kaçak işçiler mahkeme önüne çıkarılıp hafif cezalara çarptırılıyor, ancak sınır dışı edilmiyorlardı. Şimdi bu uygulamaya son veriliyor.

Mitterrand yönetimi, yeni iş gücü akımını önleyip, kaçak işçileri sınır dışı ederek, ülkedeki yabancı oranını dondurmak istiyor. Bu uygulama, ülkedeki yabancıların durumunu iyileştirip, onların topluma daha çok uyumunu sağlamaya elverişli bir ortam yaratacak.

YABANCILARIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

Fransa'daki 4,5 milyon yabancının önemli bir kısmının ülkelere göre dağılımı şöyle:

— Portekizliler	860.000
— Faslılar	445.000
— İspanyollar	412.000
— Tunuslular	195.000
— Türkler	118.000
— Yugoslavlar	67.742
— Cezayirliler	15.000

Sabancılar ağır basarken

OSMAN ULAGAY

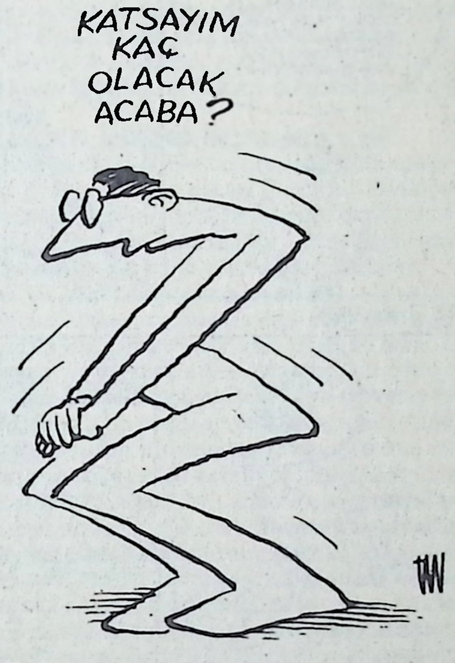
Günlük gazetede yorum yazmanın tehlikeli bir yanı da oluşum halindeki olaylar, sürmekte olan gelişmeler hakkında yorum yapmayı zaman zaman zorunlu kılması. Bu bence, risklerini ve hata yapma payını peşinen kabul etmek koşuluyla, gazete yorumcusunun zorunlu bir görevi.

Geçen haftaki gazete haberlerinin çok iyi gösterdiği gibi Türkiye'de sürmekte olan bir oluşum da Türk sermayesinin kendi içindeki dengelerinin hızla değişmesi ve büyük holdingler arasında yeni bir sıralamanın, yeni bir hiyerarşinin gündeme gelmiş bulunması. Türk ekonomisinin çok sayıda büyük holdingi bir arada yaşatamayacağının anlaşıldığı bir dönemde çok doğal bir oluşum bu.

Özellikle son bir yılın gelişmelerine dikkatle bakılınca bu oluşum içinde giderek ağır basmaya başlayan grubun Sabancı ailesi olduğu görülüyor. Geçen haftanın gelişmeleri de bu olgunun yeni sonuçlarını gündeme getirmiş bulunuyor.

Sabancı ailesinin günün koşullarını çok iyi değerlendirerek rakiplerine hissedilir bir üstünlük sağlamaya başlamasında çok çeşitli etkenler rol oynamış görünüyor. Bunların başlıcalarını şöylece sıralamak olası:

- Sabancı ailesi içinde işbölümü ve dayanışmanın çok iyi olması, aile içi hiyerarşide Sakıp beyin üstünlüğünün tartışılmaması,
- Sabancı ailesinin hemen her ferdinin hırs, dayanıklık ve esneklik unsurlarını çok iyi birleştiren bir yapıda olması ve amaca ulaşmak için günün koşullarının gerektirdiği tüm araçları kullanmasını bilmesi,
- Sabancı ailesinin devletle ve bürokrasiyle ilişkilerinde çok başarılı olması,
- Sabancı grubu iş alemi içinde acımasızca üstünlük sağlama çabasındayken Sakıp beyin her türlü olanağı kullanarak, gereğinde JR şapkasıyla ya da folklorcu kıyafetiyle resimler de çektirerek kamuoyunda yumuşak bir imaj, bir halk adamı imajı yaratmaya özen göstermesi,
- Sabancı grubunun her türlü olasılığı da hesaba katarak çok iyi bir kadrolaşmaya gitmesi; üst düzey kadrolarında ekonomik ve mali konularda yeteneğini kanıtlamış kişilerle bürokraside ve devlet kademelerinde iş kotarma yöntemlerini çok iyi bilen çeşitli çevrelerde saygınlığı olan kişileri bir araya getirmeyi başarması.

10 Eylül 1983

Tüm bu saydığımız özellikler Sabancı grubunun koşulları kendi lehine kullanabilmesine ve hatta değiştirebilmesine, çok uzun ve bıktırıcı pazarlıklardan kazançlı çıkabilmesine, rakiplerini gereğinde birbirine düşürerek zayıflatmasına ve geçmişteki hatalı kararların sonucu olan bazı sıkıntılı durumlardan fazla yara almadan sıyrılmasına olanak veriyor.

Peki, Sabancı grubunun özellikle Özal'ın görevden ayrılmasından sonra belirginlik kazanan bu üstünlük sağlama girişimi karşısında diğer büyük holdingler, iddialı gruplar ne yapıyor? Sabancıların atılımıyla başetmekte neden zorluk çekiyorlar?

Bu soruların cevabı galiba Sabancıların başarısını sağlayan unsurların tümünün birden diğer grupların hiçbirinde bulunmamasından kaynaklanıyor.

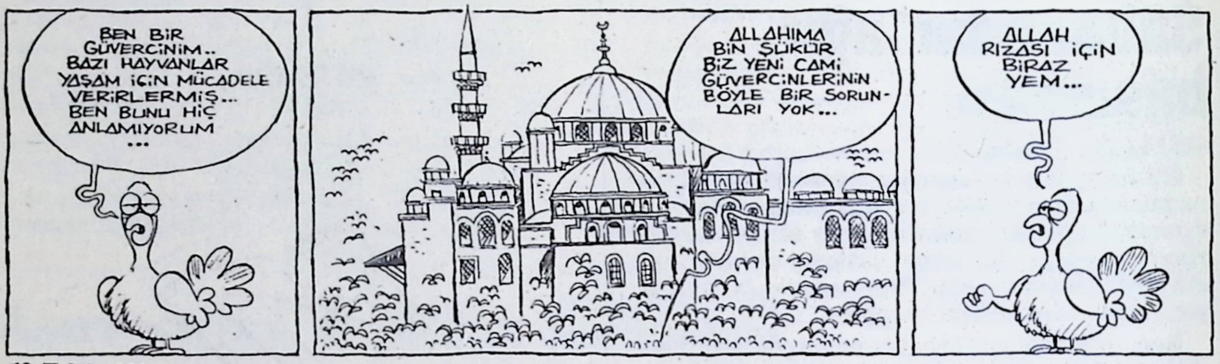
Örneğin Koç grubunda Vehbi beyin çok içine kapalı imajıyla Sakıp beyle boy ölçüşmesi söz konusu bile değil. Bundan daha önemlisi Koç ailesinde hırsıyla ve tuttuğunu koparma gücüyle Vehbi beyi destekleyecek bir *"taze güç"*ün bulunmamasının

grup için önemli bir handikap olduğu söyleniyor.

Örneğin Çukurova grubunun devletle ve bürokrasiyle ilişkilerini iyi geliştirememiş olması ve grubun atılımcı unsuru olan Mehmet Emin Karamehmet'in hâlâ Türkiye'ye dönmemiş bulunması bu grup için önemli bir dezavantaj kaynağı oluyor.

Örneğin hırs ve atılımcılık açısından dikkati çeken Kozanoğlu-Çavuşoğlu grubunun kadrolaşma konusunda yetersiz kaldığı ve iyi hesap yapamadığı için atılımının sonunu getiremediği ileri sürülüyor.

Bu örneklere diğerlerini eklemek kuşkusuz ki mümkün. Önemli olan tüm bu etkenlerin sonucunda Sabancı ailesinin Türk sermayesi içinde tartışmasız bir numara konumuna hızla yaklaşmakta olması. Bunu, nasıl gerçekleştiğini, Garanti Bankası olayını, Karamehmet olayını, ve buna benzer olayları nelerin izleyeceğini her halde zaman içinde göreceğiz.

12 Eylül 1983

13 Eylül 1983

İsrail'den sonra ABD'de Lübnan mayın tarlasında

CENGİZ ÇANDAR *14 Eylül 1983*

Dürzilerle Maruni Hıristiyanlar yüzyılı aşkın bir süredir Lübnan Dağı'nın denetimini ellerinde bulundurmak amacıyla çatışıyorlar. Bu çatışma zaman zaman yatışıyor; ülkede iki mezhep arasında görece bir istikrar dönemi hüküm sürüyor, zaman zaman alevlenince din ve mezhep kökenli tüm çatışmalar gibi ülkede kan gövdeyi götürüyor.

Maruni Hıristiyanlar ile Dürziler 1860 yılında ilk kez şiddetli bir kan davasına tutuşmuşlar ve İngilizler, Dürzileri, Fransızlar, Marunileri desteklemişti. Osmanlı devletinin Lübnan üzerindeki egemenliğini zayıflatmayı amaçlayan emperyalist güçler bu çatışmalardan alabildiğine yararlanmışlardı. O gün bugündür iki dinsel grubun ilişkileri hep nazik bir dengede seyretti ve koşullara göre de bozuldu.

Dürzilik İslamiyetin diğer mezhepleri tarafından **"İslam dışı"** sayılan bir dini topluluk. Ancak, Lübnan'ın iç çelişkileri, Maruni Hıristiyanların, Lübnan üzerinde hegemonya kurmalarından duyulan kaygı Lübnan Müslümanlarını, Dürzilerle sık sık ittifak ve destek ilişkisi içine sokuyor.

Lübnan'daki Dürzi topluluğu -ki 3 milyonu biraz aşkın Lübnan nüfusunun yüzde 10'luk bir bölümünü oluşturuyorlar- toplu olarak yaşadıkları Beyrut'un güneydoğusundaki dağlık **Şuf** bölgesinde varlıklarını sürdürmeye her şeyden fazla önem veriyorlar. Bu nedenle, her zaman güçlü kimse, onunla işbirliği yapmaya hazırlar. Uzun yıllar Lübnan'daki Filistin Kurtuluş Örgütü'nün en sıkı müttefiki idiler. Bu yüzden, Filistin gerillaları Şuf'ta hiç üslenmemişlerdi. Ne var ki, 1982 yazında İsrail birlikleri Güney Lübnan'da ilerleyip Şuf'a girdiklerinde Dürziler hiç direnmedier ve hatta yerel düzeyde İsrail kuvvetleriyle işbirliği yaptılar.

İsrail'e karşı böylesine uyumlu davranmalarının en önemli nedeni, İsrail'in Şuf'taki varlıklarına ses çı-

karmaması ve bu amaçla Lübnan Dürzilerinin işbirliğini elde etmek için İsrail ordusu bünyesinde görev yapan İsrail Dürzilerinden oluşan birlikleri Şuf'a sürmeleriydi. Güçlü bir iç cemaat dayanışması olan Dürziler, İsrail ordusunda yer alan kendi mezhep mensuplarıyla kolayca işbirliğine giriverdiler.

İSRAİL'İN ROLÜ

Durumu değiştiren, İsrail'in ikili oynayarak Maruni Hıristiyanlarının siyasi ve askeri örgütü olan Falanjistleri Şuf'a kaydırması oldu.

Çok dar bir coğrafi bölgede birbirinden birkaç kilometre uzaklıktaki köyler ve kasabalarla ayrılan Dürziler ile Maruniler birbirleriyle çatışma içine sürüklendiler. Falanjist silahlı birimlerin varlığı Marunileri cesaretlendirdi, Dürzileri ise kaygılandırdı. Her çatışmanın ardından İsrail duruma müdahale etti. Bir **"hakem"** görüntüsüne girerken, Lübnan'da istikrarın sağlanması için varlığının ne kadar gerekli olduğunu kanıtlama politikası güttü.

Eylül ayı başında İsrail kuvvetlerinin tek yanlı bir kararla Sayda'nın kuzeyindeki **Evveli Irmağı'**na dek geri çekilecekleri açıklandığında yani Şuf bölgesinden İsrail askerleri çekilince Maruni - Dürzi çarpışmalarının olanca şiddetiyle patlak vermesi bekleniyordu.

Maruniler siyasi ve askeri planda Falanjistler, Dürziler ise **Velid Cunblat** yönetimindeki İlerici Sosyalist Parti tarafından temsil ediliyorlar. Falanjistler Cumhurbaşkanı **Emin Cemayel'**in iktidarını dayadığı örgütsel tabanı oluşturuyorlar. Emin Cemayel rejimi ile çekişen Suriye ise İlerici Sosyalist Parti'yi destekliyor.

ULUSLARARASI DENEK TAŞI

Böylece, geleneksel Maruni - Dürzi çatışması, Lübnan üzerinde çarpışan değişik çıkarlar çerçevesine oturdu. Bir yanda, Lübnan ordusunu kullanan Amerikan desteğindeki Emin Cemayel ve Falanjist yandaşları; diğer yanda ise Dürziler ve Suriyeli destekçileri. Lübnan'da bir zamanlar iki temel çatışan kutbu temsil eden İsrail ve Filistin Kurtuluş Örgütü de bu yeni çatışma çerçevesi içinde yerlerini aldılar. İsrail, zımnî olarak Falanjistler ve Emin Cemayel rejiminin yanında tutum takındı. FKÖ ise, Lübnan'daki kuvvetlerinin komutanı ve iki numarası **Abu Cihad'ın** ağzından Dürzileri destekleyeceğini açıkladı. Abu Cihad, bu siyasi adımla Bekaa Vadisi'ndeki Filistin kuvvetleri üzerindeki Suriye baskısını da dağıtmayı hedef alıyor olmalı.

Sonuç itibarıyla, Maruni - Dürzi çatışması Lübnan'ın laboratuvar olarak kullanıldığı uluslararası stratejilerin denek taşı durumuna getirildi. Lübnan'ın sağcı eski Cumhurbaşkanlarından **Camille Chamoun** son çatışmaları bir Suriye - İsrail ortak komplosu olarak görüyor. İsrail'in burnunun dibindeki çatışmalara seyirci kalmasını Lübnan'ın bölünmesi yönündeki zımnî Suriye - İsrail anlaşmasıyla yorumluyor.

İsrail'in, Lübnan'ın mezhep temelleri üzerinde bölünmesini arzuladığı, Suriye'nin bu arzuyu paylaştığına ilişkin bugüne dek çok sayıda spekülasyon yapılmıştı.

Gelişmeler, Emin Cemayel'in ve Emin Cemayel'in kişiliğinde ABD'nin **"güçlü ve merkezi Lübnan devleti"** hedefini tehlikeye atıcı nitelikte. ABD'nin eğittiği Lübnan ordusunun Dürzi milisler karşısında tayin edici bir üstünlük kuramaması Amerikan deniz piyadelerini de askeri çatışmalara itti. Dürziler coğrafi avantajlarını kullanarak Amerikan deniz piyadeleri için kolay yutulur bir lokma olmadıklarını ortaya koydular.

COĞRAFYA VE ASKERİ DURUM

Emin Cemayel elinde Lübnan ordusunu bulundurmasına, iyi yetişmiş ve savaşkan Falanjist milislere ve Çokuluslu Kuvvet'in başta Amerikan deniz piyadeleri olmak üzere desteğine sahip bulunduğu halde, Dürziler zorlu bir karşı güç durumundalar.

Dürziler, coğrafi bakımdan avantajlı oldukları için, bu avantaj askeri denkleme etki ediyor. Toplu olarak yaşadıkları Şuf bölgesi hem dağlık, hem de başkent Beyrut ve çevresine kuşbakışı tepeden bakıyor. Bu sayede Dürzi topçusu Beyrut ve çevresindeki hedeflere (başta havaaalanı ve yakınındaki Amerikan deniz piyadeleri karargâhına) sapanla kuş avlarcasına top ve roket yağdırabiliyor. Bir ölüm - kalım mücadelesine tutuştukları psikolojisi içinde bulunmaları sayesinde ise, **Aley** ve **Bhamdun** çevresindeki ve Beyrut-Şam karayolunun birkaç kilometre kuzeyinde kendi cemaatlarının yaşadığı **Ras El-Metn** dolaylarındaki Falanjistleri temizleyiverdiler. Dürziler bölgenin yüzde 85'inin kontrolünü ele geçirdiler.

Dürzilerin kontrolündeki bölge Lübnan Dağı'nın en yüksek noktasının bulunduğu **Dahr El-Baydar** ile **Bhamdun** kasabası arasındaki noktada ve **Hammana'**da, Suriye birlikleriyle buluşuyor. Böylece, Dürziler'e, Suriye'nin lojistik desteği kolayca sağlanmış olabiliyor. Beyrut'un 20 kilometre doğusunda, Lübnan başkentini büyük binadan yere bakar gibi gören **Aley** kasabasından ağır toplarla istenen noktayı dövmek mümkün.

Önümüzdeki günlerde çarpışmaların **Şueyfat - Aramoun - Suk El-Garb** üçgeni arasında yoğunlaşacağı anlaşılıyor. Bu bölge, Dürzilerin yaşadıkları alanlar-

16 Eylül 1983

dan biri, **Şueyfat** tipi bir Dürzi yerleşim merkezi. Söz konusu üçgen şimdi Lübnan ordusunun kontrolünde. Dürziler, Lübnan ordusunu buradan söküp atarlarsa hem Beyrut - Sayda karayolunun denetimini ele geçirecekler, havaalanına -zaten topçu saldırısı nedeniyle kapalı- tümüyle hâkim olacaklar, havaalanının bitişiğindeki rejimle çatışan Şii mahalleleri **Hay Es - Sellum, Burc El - Barajni, Şiyyah** ve **Uzai**'ye dayanacaklar ve Emin Cemayel rejimini Beyrut'un birkaç mahallesine kıstırıp siyasi prestijini sıfıra indirecek, kendi pazarlık kozlarını arttıracaklar. Üstelik, **Aley** ve **Şuf** üzerindeki askeri baskıyı da ortadan kaldırmış olacaklar. Lübnan ordusu zor durumda, çünkü hinterlandı yok. Dağ ile deniz arasındaki eğimli arazide sıkıştılar.

Askeri durumdaki bu gelişmeler, Suriye'nin de Amerikan diplomasisi karşısındaki kozlarını güçlendirecek.

Gelişmelerine yönde seyredeceği, ne noktada nasıl duracağı ABD'nin politikasına, Amerikan deniz piyadelerinin çarpışmalarda ne ölçüde kullanılacağına bağlı. Kuşkusuz olan bir şey varsa, FKÖ'nün Beyrut'tan ayrılmasıyla, Lübnan sorununun çözülemediği hatta daha da karıştığı. Ve tıpkı İsrail gibi ABD'nin de Lübnan adındaki mayın tarlasına giderek girdiği.

YILDIZ DERSANESİ
(Ö.S.S-Ö.Y.S)'ye HAZIRLIK KURSLARINA KAYITLAR DEVAM ETMEKTEDİR.
Beşiktaş-İSTANBUL
Tel: 160 25 30 - 161 32 92

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ
Lise sonlar 24 Eylül
Beklemeliler 26 Eylül
Akşam 3 Ekim
Laleli Ordu Cad. 202/3 528 64 37 - 522 75 74

60. Yıl Sayı: 21211 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL. 15 Eylül 1983 Perşembe

Ek zam ortada

Kim karar verecek?

Çalışma Bakanı: Bu konuda Maliye yetkilidir. YHK da isterse zam yapar.

7 sendika başkanı: Ek zam isteğimizde haklı ve kararlıyız.

Türk-İş Başkanı Yılmaz: Ek zam konusunu YHK'na ileteceğiz.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Ücretlere Yüksek Hakem Kurulu tarafından yapılmış olan zam oranının fiyat artışları karşısında erimesinin gündeme getirdiği "ek zam tartışması" sürüyor. Türk-İş ve bağlı sendikalara bu konudaki ısrarların yanısıra, çok sayıda işadamı da ek zam taleplerini destekliyor. Türk-İş ek zam için hazırladığı "ikna paketi"ni sunmak ve görüşmek için Başbakan'dan randevu beklerken, hükümet ve YHK tarafından bu konuda henüz bir girişimde bulunulmadı.

Enflasyon artış hızının amaçlanan yüzde 20'lik oranı aşarak, yüzde 30'a vardığının hükümet yetkililerince belirtilmesi üzerine, yüzde 10'luk farkın işçi ücretlerine yansıtılması tartışması sürerken, Çalışma Bakanı Turhan Esener, "İşçi ücretlerinde ek bir artış yapılması konusu, yasa uyarınca Yüksek Hakem Kurulu'nun yetkisindedir" dedi.

Turhan Esener, ANKA'ya yaptığı açıklamada, 2364 sayılı yasaya göre, Yüksek Hakem Kurulu'nun yeniden yürürlüğe koyduğu toplu sözleşmelerde değişiklik yapmak yetkisine sahip bulunduğunu belirterek, "Kurul, ücretlere yapılacak zam miktarını da istediğinde değiştirebilir" şeklinde konuştu.

Esener, "Hükümetin ek artış verilmesi konusunda Yüksek Hakem Kurulu'na bir telkinde bulunup bulunamayacağı" konusundaki bir soruya, "Kurul'da hükümetin de temsilcisi vardır" dedi. Çalışma Bakanı Esener, işçi ücretlerine enflasyon artışı doğrultusunda zam yapılması konusunun YHK'nın gündemine alınmasının da Kurul'un insiyatifinde olduğunu sözlerine ekledi.

Çalışma Bakanı Turhan Esener, aynı konuda Cumhuriyet muhabirinin sorularını yanıtlarken de "ek zammın Maliye Bakanlığı'nın görev alanına girdiğini" söyledi. Esener, ek zam konusunda Bakanlar Kurulu'nda herhangi bir görüşme olmadığını da belirtti.

Yüksek Hakem Kurulu yetkililerinden alınan bilgiye göre, ek zam henüz kurulda görüşülmedi. Bu konuda kurul üyelerinin de şimdiye kadar bir öneri getirmedikleri öğrenildi.

Bu arada, Türk-İş tarafından ek zam konusunda hazırlanan raporun hükümete bildirilmesi için, Türk-İş yetkilileri Başbakan Bülend Ulusu'dan randevu günü bekliyorlar. Türk-İş Başkanı Bülend Ulusu'nun Uzakdoğu gezisi nedeniyle hükümet üyelerine bu öneriyi götürmek yerine Başbakan Ulusu'nun dönüşünü bekleyeceklerini açıklamıştı.

Türk-İş'e bağlı yedi sendikanın yöneticileri Cumhuriyet'in "ek zam" ile ilgili sorularını ...

Maliye, bayramda da çalışacak

Katsayı bayram ertesi resmen 38 oluyor

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — 1984 yılı bütçesiyle belirlenecek olan memur katsayısı 21 eylül çarşamba günü belli oluyor. Halen Maliye Bakanlığı teknisyenlerinin üzerinde çalışarak son şeklini vermeye çalıştıkları 1984 bütçesi önerisi katsayı belli olacak. ...

... fing verilerek bu konuda son onay alınacak. Bu konuda belirlemelerin tümüyle kabulü halinde de 1984 yılı bütçesi 25 eylül tarihinde tamamlanacak.

Alınan bilgilere göre, bütçe ve katsayının zamanında tamamlanarak sunulabilmesi için Maliye ...

Prof. Erdal İnönü

Erdal İnönü'nün en az 3 ay hapsi isteniyor

SODEP eski Genel Başkanı Erdal İnönü'nün yaptığı bir açıklama konusunda yapılan soruşturmadan sonra hakkında ceza davası açıldı.

ANKARA, (ANKA) — 4'üncü Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, SODEP eski Genel Başkanı Erdal İnönü hakkında yaptığı bir açıklama ile ilgili olarak, ceza davası açtı. ...

● Amerikalı komutan isterse uçak kullanacak ● Sovyetler Birliği Amerikan gemilerini izliyor ● İngiliz uçakları Beyrut üstünde uçtu

Büyük güçler Lübnan'da gövde gösterisi yapıyor

Dış Haberler Servisi — ABD Başkanı Ronald Reagan'ın Beyrut'taki deniz piyadeleri komutanına Amerikan savaş uçaklarını isterse kullanması için yetki vermesinin ardından Lübnan'daki gelişmeler uluslararası gerilimi tırmandırdı. Sovyet donanmasına bağlı iki savaş gemisi Lübnan karasuları yakınlarında Amerikan savaş gemilerinin yanıbaşında seyretmeye başladılar. İngiltere'nin Buccaneer savaş uçakları Beyrut üzerinde uçuşlar yaptılar. Suriye, Lübnan'daki müttefiklerini terketmeyeceğini açıklayarak, Lübnan'ı ABD için ikinci bir Vietnam haline getirmekle Washington'u tehdit etti.

Bu gelişmelerin yanı sıra, Sovyet resmi Tass Ajansı, ABD'yi ...

SURİYE: Lübnan'ı ikinci Vietnam yaparız

TASS: ABD savaş hazırlığına girişti

Bölgedeki silahlar

Başkan Reagan'ın Lübnan'daki ABD birlikleri komutanına gerekli gördüğü zaman Amerikan jetlerini yardıma çağırması izni vermesi ile Lübnan bunalımı yeni boyutlar kazandı. Daha önce, Amerika'lı komutan, jetleri çağırmak için Washington'dan izin almak zorunda idi. Reagan'ın açıklamasından sonra Lübnan'daki Deniz Piyadeleri Komutanı Albay Timothy Geraghty'nin emrinde şimdi büyük bir silah gücü var. Ayrıca Fransız, İngiliz ve İtalyanlar da Lübnan açıklarına çok miktarda silah yığmışlar. Bu silahları şöyle sıralamak mümkün: ...

... bu konuda yaptığı açıklama ABD'nin Lübnan'da geniş kapsamlı askeri yükümlülükler altına gireceği biçiminde yorumlanıyor. Reagan'ın kararı Amerikan Kongre çevrelerinde de belirli tepkilere yol açtı. Demokrat Parti'nin olası başkan adayları arasında adı geçen Ohio Senatörü John Glenn, Reagan'dan konuyu Kongre'ye getirerek Lübnan'da daha geniş çaplı bir askeri yükümlülük için yetki istemesi gerektiğini söyledi.

Lübnan'ın Cumhurbaşkanı Emin Cemayel'in en yakın çevresiyle doğrudan ilişkilere sahip Merkezi Haber Ajansı, Reagan yönetiminin Lübnan ordusuna hava ve deniz desteği sağlayacaklarına ilişkin güvence verdiğini bildirdi. ...

SORUMLU KİM? ERGUN BALCI'NIN YORUMU

Lübnan'daki bunalım. Sorumlu Kim?

ERGUN BALCI / *15 Eylül 1983*

Lübnan'da on gün önce başlayan ve giderek tam bir iç savaşa dönüşme eğilimine giren yeni bunalım konusunda şöyle bir mantık yürütülebilir: Bunalımın en büyük sorumlusu Suriye'dir. Suriye Devlet Başkanı Hafız Esat, Beyrut hükümeti ile İsrail arasında imzalanan yabancı birliklerin Lübnan'dan çekilmesi anlaşmasına baştan beri karşı idi. Şimdi Dürzileri Emin Cemayel'e karşı kışkırtarak Lübnan Devlet Başkanı'nı güçten düşürmek ve Beyrut hükümetini devirmek istiyor.

Batılı çevrelerde ve özellikle ABD'de revaçta olduğu gözlenen bu mantık ilk bakışta tutarlı görülebilir.

Buna karşılık, olaya değişik yönden yaklaşıp, bunalımın tek sorumlusu olarak İsrail gösterilebilir. Denebilir ki, Emin Cemayel'i kendisi ile barış anlaşması imzalamaya ikna edemeyen İsrail, Lübnan'ı bölme (Balkanlaştırma) politikası güdüyor. İsrail, Şuf dağlarından çekildikten sonra yörede Dürzilerle Falanjistlerin birbirine gireceklerini biliyordu. Böylece, iki taraf da yıpranacak ve İsrail'in gerekli gördüğünde arabulucu olarak duruma müdahale edebileceği bir ortam hazırlanacaktır.

Bu görüşte de gerçek payı vardır ve kendi mantık çizgisinde tutarlıdır

Ancak sanırız, Lübnan'daki bunalımın sorumlusu olarak sadece Suriye ya da İsrail'i göstermek, sorunun özüne inmeyen, toplumun iç dinamiğini hesaba katmayan biraz yüzeysel bir yorum olur.

Lübnan'daki olaylardan Suriye ile İsrail kendilerine göre kazanç sağlayabilir ve olayların kendi çıkarları doğrultusunda gelişmesine çalışabilirler.

Ama Lübnan'daki bunalımın temelinde Israil ile Suriye değil, toplumdaki büyük sosyal, siyasal ve ekonomik adaletsizlik yatmaktadır. Lübnan hâlâ 1943 tarihli, yazılı olmayan Anayasa (Ulusal Antlaşma) ile tüm siyasal ve ekonomik ayrıcalıkları kendilerinde toplamışlardı. Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı ve subaylar Hıristiyanlar arasında seçilmekte, önemli resmi görevlerde Hıristiyanlar bulunmaktadır. Günümüzde ise nüfusun çoğunluğunu Müslümanlar oluşturmaktadır. Ama anayasa hâlâ değişmemiştir. Çoğunluğun Müslümanlarda olmasına karşın, siyasal ve ekonomik üstünlük Hıristiyanlardadır ve Müslümanlar da bu haksızlığa karşı baş kaldırmaktadırlar.

Soruna bu açıdan bakıldığında, Cumhurbaşkanı Cemayel'in bunalımın bu boyutlara ulaşmasında büyük sorumluluk taşıdığı görülebilir. Cemayel, ülkedeki tüm topluluklara eşit muamele edip, Müslümanlarla uzlaşmaya çalışacağına, üyesi bulunduğu Falanjist Parti'nin tutsağı olmuş ve toplumdaki bölünmelerin büsbütün büyümesine yol açmıştır. Emin Cemayel'in Cumhurbaşkanlığı, Falanjist milislerin iktidarı ile eş anlamlı olmuş, Hıristiyan subayların denetimindeki ordu ise, açıkça Müslümanlara karşı cephe almıştır. Nitekim ordunun Müslümanların yaşadığı Batı Beyrut'ta üç hafta kadar öne giriştiği operasyon sırasında 100'den fazla sivil yaşamını yitirmiştir. *İlerici Sosyalist Partisi'nin* lideri *Velid Canblot* ile Şii *"Emel"* Partisi'nin Başkanı Nebih Berri, bu operasyonu *"katliam"* olarak tanımlamışlardı.

Lübnan'daki bunalımda ABD'nin de kuşkusuz büyük sorumluluğu vardır. Reagan yönetimi Lübnan'da başından beri *"Güçlü bir merkezi hükümet"* ilkesini savunarak, Emin Cemayel'i desteklemiştir. Oysa ülkede bugünkü durumda güçlü bir merkezi hükümet, güçlü bir Falanjist iktidar, ya da Hıristiyan azınlığın Müslüman çoğunluk üzerinde güçlü bir egemenliği ile eş anlamlıdır. Çünkü siyasal sistem, tüm yetkileri Hıristiyanlara vermektedir. Lübnan'ın güçlü bir merkezi hükümetten önce, köklü bir reforma ve çoğunluktaki Müslümanlara eşit haklar tanıyacak daha adil bir sisteme gereksinmesi vardır. Reagan yönetimi bununla da kalmamış, Hıristiyan subayların denetimindeki Lübnan ordusunu eğiterek silahlandırmıştır. Ülkedeki Çokuluslu Barış Gücü ise, Amerikan deniz piyadeleri ile Dürzi mevzileri üzerinde uçan Fransız, Amerikan ve İngiliz jetleri ile azınlıktaki Falanjist iktidarın jandarmalığını yapmaktadır.

Lübnan'da söz konusu olan, temel bir haksızlıktır. Çoğunluktaki Müslümanların seslerine kulak vermeden bunalımın yatışacağını sanmak, hayalcilikten öteye gidemez.

Asılmış Bir Adam

MEHMED KEMAL / *15 Eylül 1983*

Sabahleyin kalktım, pencerenin önünde birileri, *"Kendini asmış... Değil canım asmışlar..."* diye bir şeyler konuşuluyor. Biraz kulak verdim, hep asılmadan söz ediyorlardı. Giyinip, kapı önüne çıktım. Akatlar Caddesi üstünde birikenler, otobüs bekleyenler, alış verişe çıkanlar, pencerelere dökülmüşler hep bir yana bakıyorlardı. Akatlar ve Etiler arasındaki Spor Yazarları Sitesi'yle, Basın Sitesi arasındaki düzlüğün berisindeki tepeye gözlerini çevirmişlerdi. Orada, ortada tek kavak ağacında bir adam asılıydı. Uzaktan seçiliyordu. Asılı duruyordu.

Sabah sabah bir adamın asılması hiç de hoş bir şey değildi elbette. Ama asılmış, ya da asmışlardı adamı ve karşıdan görünüyordu. Yanımızdaki bir dostun apartmanı altı kat. Dostumuz da altıncı katta oturuyor. Pencereden bakıyorlar, tepeye gidecek yerde, çıkıp oradan bakayım istedim. Asansörle çıktım. Pencereden asılmış adam görünüyor. Öylesi yüksekten bakıyoruz, öylesi açık ve seçik görünüyor ki, elimizi uzatsak ölüyü tutacak gibi oluyoruz. Maslubu demek geliyor içimden... Maslup, asılmışın Arapçası... Acaba bizim asılmış, satılmış gibi maslubun yerini tam tutuyor mu? Irgalayıp durmayalım, tutuyor işte...

Hemen gazeteye telefon ettim, gelip fotoğrafını çeksinler diye.. Gazete ofset baskı olalı bizim *Hasan Cemal'*in tek derdi gösterişli, baskıya gelir fotoğraftır... Öyle ya öteki gazeteleri atlatıp, bir kavak ağacına asılı adamın resmi çekilirse çok işe yarar... Erken saatte, şikâyet etmiş gibi olmasın, ama gazetede kimi aradımsa bulamadım. Sonunda Reha'yı bulup ona durumu anlattım, yeri belirledim. Giden oldu mu, olmadı mı, bilmiyorum. Bizim gazetede de, ötekilerde de bu asılma haberine de, resmine de rastlamadım. Demek böyle haberlere itibar edilmiyor artık...

Bu asılmanın dikkati çeken bir yanı var. Düzlüğün hemen üstündeki bir tepelikte bir hayli ağaç ve ağaçlık var. Adam bunları bırakmış da, ne diye tek başına duran kavak ağacını seçmiş? Görenler adamın kendini asmış olacağını sanmıyorlar. *"Birileri getirip bu ağaca asmış."* Çünkü adamın ayakları yere değiyormuş... Sonra boynuna takılı olan ip gerili değilmiş... Daha sonrası asılmış adamın dili sarkarmış, bunun dili sarkmıyormuş... Bütün bu belirtiler adamın kendini asmadığını, biri tarafından asıldığını kanıtlıyormuş... Her kafadan bir ses çıkıyor, asmamış, asmış diyorlar...

"Kaç yaşında var?"

"Ellisinde değilse kırk beşinde sağlam var."

"Nasıl bir adam, üstü başı nasıl?"

"Vallahi üstü başı temiz, efendiden bir adam görünümünde.. Yeleği var... Parasını, başka kâğıtlarını polisler çıkarmışlar, yere koymuşlar... Kimseyi yanaştırmıyorlar... Savcıyı, adli tabibi bekliyorlar..."

"Neden gelmiyor ikisi de?"

"Beşiktaş ilçesinden mi, Şişli'den mi gelecek bir karar verememişler... Çünkü bu bölge Şişli'ye mi giriyor, Beşiktaş'a mı? Belirlemek istiyorlar."

Eğer bu adamı biri daha önceden öldürüp de ge-

tirmiş buraya asmışsa, neden bunca ağacı bırakıp, bu tek başına ortada duran kavak ağacına asmış? Böyle asmanın, her yerden görünür olmasının bir anlamı var mı? Elbette bir anlamı olacak... Değil mi efendim, her yandan görünen bir yere getirip asmanın gereği neydi? Bir şeyler mi söylemek istiyordu bu adam... Yani asılan değil asan!.. Kim asabilirdi bu adamı? Kavak ağacının biraz altında mandıra gibi bir yer var. Burada birçok çoban köpeği bulunuyor. Bunların ürümesinden, havlamasından insan korkar... Bu adam bu ölüyü getirip buraya asabildiğine göre, buraları biliyor demektir. Mandradan doğru, beriye dolansa çoban köpeklerinin önüne düşebilir. Belki Basın Sitesi'nden gelmiştir, belki de Şişli Terakki Lisesi'nin bahçe yanından gelmiştir... Durmadan bir şey söylüyor buraları bilenler... Bilmeyenler de benim gibi dinliyor. Sonunda, öğleye doğru, savcı da, adli tabip de gelmiş. Asılı adamın üstünü başını yırtmışlar, ağaçtan indirmişler. Bir arabaya koyup götürmüşler... Birkaç gün bizim semt bu asılma ile çalkalanıp durdu. Gazeteleri karıştıranlar, olayın yazıldığını görmeyenler bana soruyorlardı: *"Neden yazmıyor gazete?"* diye... Ben de doyurucu bir yanıt veremiyordum. Oturup şu olayı kıyısından, köşesinden ben yazayım dedim. İyi bir şey değil, ama semtte oturanlara karşı utanmayayım diye yazdım işte... Bilmem ki fena mı ettim?

Taş Ağırdır, Düşer?..

İLHAN SELÇUK / *21 Eylül 1983*

Sir İsaac Newton, Galileo'nun öldüğü yıl (1642) dünyaya gelmiş. Ne var ki, Galileo bütün yaşamı boyunca bağnazların baskısı altında acı çekmiş; Newton ise daha 18 yaşından başlayarak el üstünde tutulmuş; çünkü bu iki adamın ömrü süresinde Avrupa'da toplum değişmiş; bilimsel düşünceye saygı artmış.

Avrupa'yı alt üst eden büyük veba salgınında Newton, taşraya çekilmiş, meyve bahçelerinde gezinirken olgunlaşmış elmaların düştüğünü görür, düşünürmüş. Yerçekimi yasasını bu sıralarda bulduğu (1665) söylenir. Bu öykü ne ölçüde doğrudur? Bilinemez. Bilinen şey şudur: Yerçekimi yasası bulunmadan önce insanoğlu şöyle konuşuyordu:

— Taş boşluğa bırakılınca düşer.

— *Niçin düşer?*

— Ağırdır da ondan...

★

Son haftalar içinde Amerikan dolarının yükselişi konusundaki yazıları okurken aklıma Newton'un öyküsü geldi. Okul çocukları artık dünyadaki her olayın bilimsel açıklaması bulunduğunu biliyorlar; taşın düşmesiyle kuşun uçması arasındaki bağıntıyı öğreniyorlar. Peki, Amerikan doları neden durmadan yükselir, Türk Lirası neden sürekli biçimde dü-

şer? Bu alanda bilimsel yasa nedir? Sanırım bir bilen uzmanımız olsa bile, ya açıklamaktan korkuyor ya da çekiniyor.

Gazetelerde yazılanlara bakılırsa, Türkiye'deki fiyatların hızla yükselişi (enflasyon) durdurulmadan bu gidiş önlenemezmiş; çünkü *"iç fiyatlar"* ile *"dış fiyatlar"* arasında denge kurmak için sürekli devalüasyon gerekliymiş. Bu açıklama malların fiyatlarıyla paraların fiyatları arasındaki bağıntıyı vurgular; yine de *"neden iç fiyatlar dış fiyatlardan daha hızlı artıyor?"* sorusunu yanıtlamaz.

★

"Enflasyon canavarıyla boğuşmak" diye bir laf ortaya atıldı.

Masallardaki gibi bir canavar var da bununla boğuşuyoruz; boğuştukça dar gelirlinin ekmeği küçülüyor; Türk Lirası'nın değeri düşüyor; dolar yükseldikçe yatırımlar pahalanıyor, yatırım süreci yavaşlıyor ya da duruyor; dövizle ödenecek borçlarımız büyüyor. 1983'te anapara ve faiziyle birlikte 2 milyar 405 milyon, 1984'te 2 milyar 297 milyon, 1985'te 2 milyar 181 milyon dolar ödemek zorunda olduğumuzu geçenlerde bir gazetede okudum. Dolar yükselmesini sürdürürse, bu sayıları vurun Türk Lirası'na, bakalım ne çıkacak?

1980 yılının ilk ayında 47 lira olan Amerikan Doları, bugün 250 liraya fırladı.

Acaba nerede duracak?

★

17'nci yüzyılda *"taş ağırdır, düşer"* diyen insanoğlu, yerçekimi yasasını buldu, koskoca uçağı havalandırmasını öğrendi.

Türkiye'nin *"dolar yükselir, lira düşer"* gibi masalımsı bir açıklamayla 20'nci yüzyılda hiçbir yere varamayacağı bellidir. Ne var ki dışa bağımlı kapitalizm, bir başka çözüme de yanaşamıyor; çözüm yollarının konuşulması bile işadamlarını ürkütüyor; *"dolar diplomasisi"* ile bir çıkış bulacağımızı sanıyoruz; ama aldanıyoruz. İşadamı, kapitalist dünya ile bütünleşmek istiyorsa, Batı Avrupa'ya yaklaşmak zorundadır; yalnız Amerika, 50 milyonluk dinamik ülkenin yükünü çekemez; dış ekonomik ilişkilerini öremez.

★

Şimdi siz bana sorsanız:

— Peki arkadaş! Sen çıkar yolu göstersene; eleştirmek kolay, yapıcı olsana!..

Yanıtlarım:

— İster *"ithal ikamesi"* politikasında olsun, ister *"dışa açılma"* siyasasında olsun, özel sektörün öncülüğünde çıkış yoktur. Çünkü bu formül denenmiştir; kişisel çıkarlar, ulusal çıkarlara ağır basmıştır. Sanayileşme için gerekli ve öncelikli yatırımlar yapılmamıştır. Devlet eliyle kişiler zengin edilmiş; ama son toplam çizgisinde Türkiye borçlanmış, borçlanmış, borçlanmıştır. Bu yol kapalıdır.

Kamu sektörü öncülüğünde *"halka dönük devletçilik"* Atatürk ilkelerindendir. Bu yolu açmadan, bu yolda yürümeden sanayi devrimini gerçekleştiremeyiz.

BEN ATATÜRKÇÜ DEĞİLİM
Nadir Nadi
Çağdaş Yayınları Türk Ocağı Cad. 39/41 Cağaloğlu - İstanbul, 200 Lira.

Cumhuriyet

Atilla Şoför Kursu
Fındıkzade, Oğuzhan Cd. No: 10
Tel.: 523 79 11

60. Yıl Sayı: 21215 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 22 Eylül 1983 Perşembe

ABD'nin Lübnan için istediği yardımı reddettik

1958'den 1983'e

CENGİZ ÇANDAR

Türkiye'nin ABD'nin "Lübnan'a lojistik yardım yapmak için Türkiye'deki tesislerden yararlanmak" isteğine verdiği nazik red yanıtı, Ortadoğu'daki gelişmelere ilişkin olarak Türk-ABD ilişkilerinin çeyrek yüzyıl içinde geçirdiği dönüşümü ortaya koyuyor.

Bundan tam 25 yıl önce, ABD, Lübnan'a deniz piyadeleri çıkarttığı zaman İncirlik üssünü kullanmıştı. 1958 temmuzunda Irak'ta ihtilalin patlak vermesi ve Türkiye'nin Bağdat Paktı içindeki müttefiki krallık rejiminin yıkılmasının ardından Lübnan'da da karışıklıklar çıkmıştı. Lübnan'da Batı'nın temsilcisi durumundaki Maruni Hıristiyan rejiminin başı, Cumhurbaşkanı Camille Chamoun Amerikan deniz piyadelerini Lübnan'a davet etmişti.

Beyrut'a Amerikan deniz piyadelerinin çıkması üzerine Türk

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

Lübnan'a ikmal yapan Amerikan uçaklarının inişine Yunanistan izin vermedi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Lübnan bunalımına ABD'nin müdahalesi sürerken, Washington, Türkiye ve Yunanistan'dan Lübnan'a "lojistik yardım" için bazı kolaylıklar istedi. ABD'nin Türkiye ve Yunanistan topraklarını kullanmak amacıyla talep ettiği yardım, gerek Ankara, gerekse Atina tarafından reddedildi. Ankara'daki Amerikan diplomatik kaynakları da Türkiye'nin söz konusu talebi reddettiğini doğruladılar, ancak başka bir bilgi vermekten kaçındılar. Türkiye'nin Amerikan talebini reddettiği Dışişleri Sözcüsü Nazmi Akıman'ın yaptığı bir açıklamayla ortaya kondu.

Dışişleri sözcüsü Büyükelçi Nazmi Akıman, gazetecilerin konuyla ilgili sorularını cevaplandırırken, şunları söyledi:

"ABD hükümeti, Lübnan ordusuna yapmayı öngördüğü lojistik yardımın Lübnan'a ulaştırılması için ülkemizdeki bazı kolaylıklardan istifade imkânları hususunda bizimle de istişarelerde bulundu. Bu istişareler sırasında, tutumumuzu bir yandan ülkemizdeki tesislerin anlaşmalarla saptanan kullanılma amaçları, diğer yandan Ortadoğu politikamızın temel ilkeleri çerçevesinde tespit etmemiz gereğini kendilerine dostane bir şekilde izah ettik."

Akıman ayrıca, Türkiye'nin NATO'daki çevik kuvvetle ilgili çalışmalarını, Ege adalarının silahlandırılmasının bir ABD raporunda öngörülmesi nedeniyle durdurduğu yolundaki bir habere ilişkin olarak da bir açıklama yaptı. Akıman'ın bu konudaki açıklaması şöyle:

"Türkiye'nin, silahsızlandırılmış statüye bağlanmış bulunan Ege adalarının NATO askeri faaliyetlerine konu edilmelerine karşı olan tutu-

(Arkası Sa. 11., Sü. 6'da)

ABD, Dürzilere ölüm yağdırmayı sürdürüyor. Haberi 11. Sayfada

Çıkarların kesiştiği ülke

ERGUN BALCI

ABD'nin çarpışmalara fiilen katılarak, açıkça Emin Cemayel yönetiminin yanında yer aldığı Lübnan, büyük devlet çıkarlarının kesiştiği ülke olarak siyaset sahnesinde ön planda yer alıyor.

Lübnan Devlet Başkanı Emin Cemayel geçtiğimiz hafta sonu yaptığı bir açıklamada bunalımdan ötürü Suriye ile İsrail'i doğrudan sorumlu tutmuştu. Emin Cemayel'in bu görüşünde ... birbirine ortamına yol açmıştır. Diğer bir deyişle dış güçlerin Lübnan bunalımını istismar etmek için fırsat kolladıkları bir ortamda, Emin Cemayel akılcılıktan yoksun politikası ile

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

Partiler yüzde 20 fire ile veto engelini aştı

Veto edilenlerden bazıları

MDP

Ahmet İhsan Kırımlı, Mehmet Aydar, Macit Zeren, İsmail Hakkı Yıldırım, Fahri Çoker, Refet Sezgin, Ali Osman Sönmez, Tahir Kutsi Makal, Atilla Onuk, Yılmaz Öztuna, Ergun Göze, Haldun Menteşeoğlu, Ahmet Buldanlı, Kemal Baytaş, Fikri Pehlivanlı, Yalçın Kasaroğlu.

HP

Niyazi Aras, Mustafa Alpdündar, Evliya Parlak, Faik Ertuğrul, Oral Mavioğlu, Doğan Onur, Fermani Altun, Mehmet Yüceler,

ANAVATAN

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi 6 kasımda yapılacak milletvekili genel seçimlerine katılacak partilerden MDP'den 74, Anavatan Partisi'nden 81 ve Halkçı Parti'den de 89 adayı veto etti. 483 bağımsız milletvekili adayından 4..'sinin adaylığı uygun görülmedi. Bu durumda MGK, toplam 1683 milletvekili adayından yüzde 40'ını (672 aday) veto etmiş oldu. Partili adaylar arasında veto oranı yüzde 20, bağımsızlarda yüzde 90. MDP'den adaylığını koyanlardan yüzde 18.5'i, ANAP adaylarının yüzde 20'si, HP adaylarının yüzde 22'si veto edildi.

Milletvekili adayı olan, MDP'den 25, HP'den 7, Anavatan Partisi'nden 7 ve bağımsızlardan da 62 olmak üzere toplam 101 eski parlamenter veto gördü.

- *Milli Güvenlik Konseyi toplam 1683 milletvekili adayından 672'sini veto etti.*
- *MDP'den 74, Anavatan'dan 81, HP'den 89 adayın yanısıra, 428 bağımsız aday da veto edildi.*
- *Veto oranı partilerde ortalama yüzde 20'yi, bağımsızlarda yüzde 90'ı buluyor.*
- *Seçime girme şansını elde eden 51 bağımsız aday 41 seçim bölgesinde bulunuyor.*
- *34 ilde hiç bağımsız kalmadı. Veto edilen adaylar arasında 5*

Basın Yasa Tasarısı

26 Eylül 1983

*Ülkenin basın başkenti İstanbul'dur. Bu yıl Kurban Bayramı'nda İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin yayınladığı Bayram Gazetesi'nin yazı, haber, fıkra, karikatürleri çoğunlukla yeni Basın Yasa Tasarısı'na ilişkindi; basın dünyasında yaşanan rahatsızlık ve tepki Bayram Gazetesi'nde dile getiriliyordu. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent, basın dünyasındaki ortak düşünceyi şöyle vurguluyordu: **"Bu mesleği icra edenlere maceraperest gözüyle bakmanın, gazeteleri baskı altında tutmanın, basın için özel kanunlar çıkarmanın hiçbir anlamı yoktur. Gelişmiş ülkeler haber yaymak için milyonlarca lira harcarken az gelişmişlerin sınır kapılarını kapamaya kalkışmaları, olup bitenleri örtbas etmek istemeleri, olsa olsa acizliğin bir ifadesidir."***

Basın mesleğinde çalışanların ortak kaygılarını her yurttaşın paylaşması doğaldır. Çünkü iletişimden yoksun bir toplumun ilerleme ve gelişme yolları tıkanır. Kapalı toplumlarda ilk yıllardaki suskunluğa bakanlar her şeyin iyi gittiğini sanırlar. Bunun bir aldanış olduğu, sorunların birden bire büyük boyutlarda patlamasıyla ortaya çıkıverir.

Batıdaki siyasal iktidarlar çok sesli özgür basını, rejimin bir çeşit sigorta güvencesi saymaktadırlar.

Bugün Danışma Meclisi'nde görüşülmesine başlanacak olan Basın Kanunu Tasarısı toplumda her kesimin eleştirdiği olumsuz bir tarihsel belgedir. Yanlışları ve yanılgıları değiştirilip düzeltilmelidir. Bu tasarı olduğu gibi yasalaşırsa, hem basın tüm özgürlüklerden yoksun kalacak, Türkiye batıdan uzaklaşacak, hem de demokrasinin temel koşullarından biri yok olacaktır.

Basın özgürlüğünün demokratik her ülkede ortak çizgileri vardır. Bu çizgileri bir ölçüde değiştirmek olasıdır; ama basının elini kolunu bağlayan yeni tasarı, çağdaş ve uygar bir topluma yaraşır olmaktan uzaktır. Bu çarpıcı nitelik tasarıyı yansız bir gözle okuyan her Danışma Meclisi üyesinin gözüne çarpacak kadar belirgindir. Yeni tasarı ülkedeki tüm fikir ve düşün yaşamını budayıp kurutabilecek yasaklar zinciri oluşturuyor.

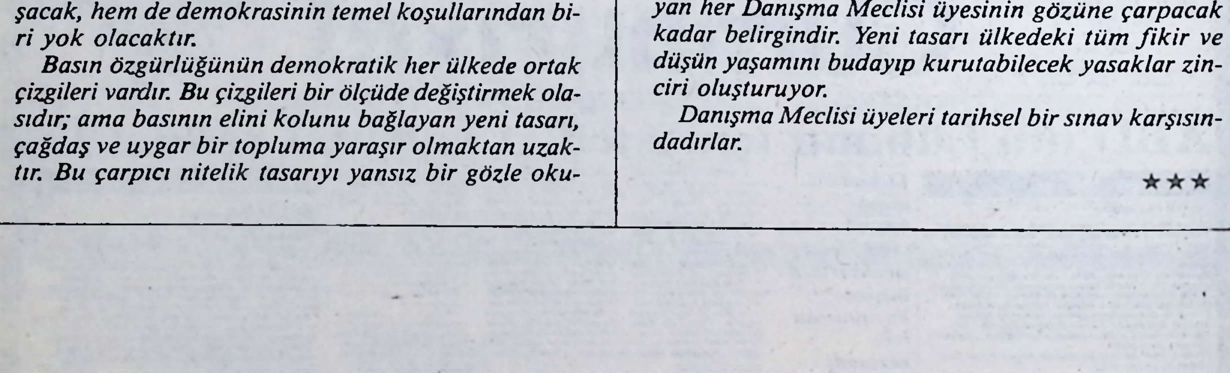
Danışma Meclisi üyeleri tarihsel bir sınav karşısındadırlar.

★★★

21 Eylül 1983

İşte oğlum, eskiden buraya haber, yorum ve her türlü düşünce yazılır, çizilirmiş...

21 Eylül 1983

Vetoların gösterdiği

ERBİL TUŞALP / *26 eylül 1983*

Siyaset sahnesinde bekleyişle dolu bir hafta geride kaldı. Hafta başında 1982 milletvekili adayı umutla bekledi, vetoların açıklanmasından sonra 672 adayın yeni parlamentoya dönük tüm umutları tükendi, hafta sonunda bunların yerlerine geçmek için umut besleyenlerden ancak 487'sinin düşleri gerçek oldu.

Geçiş döneminin sancıları ile biçimlenen yeni demokratik dönemin bundan sonraki aşamasından en önemli olay şüphesiz MGK'nın 30 eylüle dek yapacağı incelemeden sonra 6 kasım seçimlerine katılacak adayların kesinlik kazanması olacak.

Şimdiye kadar MDP, Anavatan ve HP'nin çevresinde sürüyor gibi görünen siyasi hareketlilik, bundan sonra da partileri peşine takarak kitleleri **"Seçim Sath-ı mailine"** getirecek.

Günlerdir konuşulan vetoların gerçek sonuçları ise ancak seçim sonrası anlaşılacak. Vetolar konusunda şimdiden söylenebilecekleri şu soruların yanıtlarında aramak gerek:

° Vetolar, partilerin bugüne dek belirledikleri kimlikleri ne ölçüde değiştirebildi?

° Vetoların, meslek dağılımı, siyasi tercihler, adli ve idari sabıkalar gibi bir ortak paydaşı var mı?

° Vetoların, seçim aritmetiğine yönelik hesaplarıyla ilgisi ne ölçüde kurulabilir?

PARTİLERE YANSIMASI

Siyasi yorumcular, eskiden parti yönetimlerince gerçekleştirilen vetoların bugün MGK'ca yapılmasını **"Geçiş döneminin bir özelliği"** olarak vurguluyorlar. **"Parti disiplini ile devletin yer değiştirmesi"** gibi bir değişimin partilere yansıması konusundaki tespitleri şu başlıklarda toplamak olası:

° 74 vetolu MDP'de siyaset dışı kalan eski parlementerlerin büyük çoğunluğu 1973 yılında Cumhurbaşkanı seçimlerinde **(Faruk Gürler** olayında) etkin kişiler olarak tanınıyor.

• MDP, ANAP ve HP'de veto edilmeyen adayların çoğunluğunun seçimleri kazanmaları durumunda oluşacak parlamentoda, yöresel temsil olanağı kısıtlanıyor.

• Vetolarda MGK'nın 91 numaralı kararı ile siyasi gelecekleri garanti altına alınan eski DP'liler için özen gösterildiği sonucuna varılıyor.

• Çoğunluğu eski parlamenterlerden oluşan bağımsızlarla ilgili vetoların bir özelliği de veto edilen bağımsızlar arasında yerel yönetimlerde görev alanların da çok sayıda olması oluşturuyor.

• 89 vetolu HP'de siyasal yelpazenin oluşmasına yardımcı olunduğu izlenimi seziliyor. HP'nin başlangıçtaki yanlışları seçim şansı olmayan adayların veto edilmesiyle ortadan kaldırılıyor.

• HP'de **Niyazi Araz**'ın vetosu ile **Şerafettin Uğur**'un kırgınlığı ve örgütteki göreceli çözülme dışında

23 Eylül 1983

önemli bir sorun bulunmuyor.

• Anavatan Partisi'nde söylenenden daha az sayıda veto olması, parti yöneticilerinin kendilerini bir siyasal çözüm olarak benimsettirdiklerinin bir göstergesi oluyor.

HÜKÜMETTEN BİR DESTEK DAHA

Vetolar ve yerine bildirilen yeni adaylarla iktidara hazırlanan MDP, Ulusu hükümetinden bir destek daha kazanıyor, kadrosuna Prof. **Cafer Tayyar Sadıklar**'ı alıyordu. Her üç partide, vetolar yerine bildirilen yeni adaylar arasında eski milletvekillerinin daha az sayıda olması, MGK'nin yeni politikacı tipi yaratma uyarısına uyulduğunu gösteriyordu. MDP'nin kadrolarına katılan 15 Danışma Meclisi üyesinin seçilme sınırına uzak yerlere yerleştirilmesi önemli bir sonuç olarak değerlendiriliyordu.

BİR MDP'Lİ

Pürüzsüz, sorunsuz bir iktidarın oluşması çabalarını sürdüren MDP'nin bir üst düzey yetkilisi vetolar ve sonrasında gelişen olayları partisi açısından şöyle değerlendirdi:

"Seçimlerin MDP'nin zaferiyle bitmesi Türkiye'de 1983 kasım sonrasının en azından bir iki yıllık nisbi bir sükûnette geçeceğinin göstergesidir. Bizim için yapılan hesaplar bu doğrultudadır. Ancak böyle bir sonuç olmadığı takdirde siyasal gelişmelerin nasıl biçimleneceğini söylemek çok güçtür."

Katsayı, ücretler vesaire...

YALÇIN DOĞAN / *27 Eylül 1983*

Dünyanın her yerinde olduğu gibi, Türkiye'de de siyasal partilerin sevimli görünmek istedikleri bir kitle var: Orta sınıf. 24 Ocak ekonomik kararlarından sonra orta sınıf bel vermeye başladı. Ama, 24 Ocak kararlarını gerçekleştirenlerin başında gelen Turgut Özal yine de *"Orta sınıfa biz can verdik, yoksa yıkılmıştı"* diyor.

En geniş seçmen oyunun bulunduğu orta sınıfa

verilen *"canın"* encamı ne durumda?... Son birkaç yılda orta sınıfa verilen *"can"*, bu geniş kitleyi nasıl canlardırmış?..

Özal tarafından öne sürülen iddianın *"gerçek görünümü"* ilk kez devletin resmi belgeleriyle yalanlandı. Belki de son yıllarda ilk kez böylesine *"resmi bir yalanlama"* görüldü. Resmi yalanlama hazırlanan yeni bütçe yasa tasarısında yer aldı. Yeni bütçe yasa tasarısına göre, bir yıl içinde ücretler yüzde 32 dolayında artacaktı. Ne var ki, yine bütçe tasarısına göre, fiyat artışları daha ağustos ayında yüzde 30 dolayına tırmanmış bulunuyor. Bir başka deyimle, daha şimdiden fiyat artışları ücretlerdeki yıllık artışları geride bıraktı. Gerçi, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bu tür bir gelişme ilk kez gözlenmiyor. Bununla birlikte, sadece bu yılın değil, geriye doğru gidilerek ücretlerin yıllar itibariyle artış oranları fiyat artışlarıyla karşılaştırıldığında, ücretlerdeki *"yılların aşınması"* çarpıcı gözlemleri gündeme getiriyor.

Yine dünyanın her yerinde olduğu gibi, Türkiye'de de orta sınıfların en tipik temsilcisi memurlar. 1972 yılından bu yana memur maaşlarında nasıl bir gelişme görüldü ki, 24 Ocak kararları orta sınıfın canlanmasına ek katkıda bulundu?..

Örneğin, birinci derecede bir memurun 1972 yılında eline üç bin 653 lira geçerken, 1982'de bu miktar 31 bin 191 liraya yükseldi. Ama, fiyat artışları bu parayı öyle törpüledi ki, 1972 yılı ile karşılaştırıldığında, 1982 yılının 31 bin lirasının gerçek değeri sadece bin 388 lira oldu. Daha açık bir deyimle, 1972'de gerçek değer olarak birinci derecede memurun eline 3 bin 653 lira geçerken, 1982'de bin 388 lira geçer oldu. Maaşlar fiyat artışlarından arındırıldığında, memurun refahında yarıdan fazla bir azalmaya tanık olundu. Refahtaki bu azalış 24 Ocak kararlarından sonra daha da hızlandı. Çünkü, 24 Ocak kararlarından sonra fiyatlardaki artış hızı memur maaşlarındaki artışla karşılaştırıldığında, aradaki farkın açıldığı görüldü. Kaldı ki, bu söylenenler birinci derecedeki bir memur aylığı ile ilgili. Örneğin, 13. derecedeki bir memur aylığını ele alırşak, o zaman refahtaki azalmanın boyutlarının giderek büyüdüğü gözleniyor.

Her yıl bütçe tasarısında sergilenen gerçekler, bir yıl sonra yeniden geniş biçimde ortaya konuluyor ve bu yöndeki tartışma bitmek bilmiyor. Bunlara rağmen, bu tartışmaların kaynağına ve gerçek niteliğine inmek güç oluyor. Çünkü, fiyat istatistikleri böylesine çarpıcı gerçekleri bile tam anlamıyla yansıtmıyor. Kimbilir kaç kez yazıldı, çizildi?.. Fiyat istatistikleri 1930'ların anlayışına göre düzenlenmiş. Örneğin, artık köylerde bile kullanılmayan mum fiyatı günlük yaşamın her yönüyle bir parçasına dönüşen petrol fiyatından daha çok *"ağırlık"* taşıyor. Çünkü, petrol fiyatları 1930'larda bugünkü gibi anlamlı yükselişlere sahne olmamıştır. Ayrıca, bugünkü gibi yaygın kullanım alanı yoktur. Petroldeki bir liralık artış tüm ürünleri nasıl etkiliyor, bunu bilmeyen kalmadı. Ama, fiyat istatistikleri bu artıştaki ağırlığa yeteri kadar yer vermiyor. Mum fiyatı bin kat artsa ne olur, artmasa ne olur?... Ama, istatistiklerimiz mum fiyatına öncelik tanıyor ve mum fiyatlarının ağırlığı istatistiklerde önem kazanıyor. Gerçekçi istatistik bugün petrol fiyatlarına gereken ağırlığı tınımaktan geçiyor. Hemen bunun yanında, ülkenin en temel sorunlarının başında gelen *"kiralar"*ın fiyat istatistiklerinde yer almayışı, istatistikleri yaşanan gerçeklerden bir kez daha uzaklaştırıyor. Dolayısıyla, istatistikler ne kadar çarpıcı sonuçlar verse de, yine de yaşanan gerçeği tam olarak yansıtmıyor. Ticaret Bakanlığı da, kiraları fiyat istatistiklerine almaktan sürekli olarak kaçınıyor. Bilerek kaçınıyor.

Fiyat istatistikleri günümüz gerçeklerine göre düzeltilir ve kiralar ile petrol fiyatları yaşandığı gibi, bu rakamlara yansırsa, *"orta sınıfın canı"* ne durumda, o zaman kimsenin söyleyecek sözü kalmaz gibi geliyor. Katsayı artışları ya da gündemdeki yüzde 20'lik ek ücret artışlarının yüzeysel olduğu ve sorunu temele inmeden *"günlük çözüm"* halinde bıraktığı daha iyi görülür.

Turgut Sunalp kendi dev portresinin altında kalıyordu

UFUK GÜLDEMİR / *28 Eylül 1983*

ANKARA — Büyük boyutlu Atatürk portreleriyle tanınan ressam Cemil Karababa'nın yaptığı Sunalp Paşa portresi, dün düzenlenen törenle MDP Genel Merkezi'ne asıldı. 30 metrekare büyüklüğündeki portresini beğenip beğenmediğini soran Karababa'ya, Sunalp **"Daha görmedim ki"** yanıtını verdi.

Dün sabah saat 10.00'da başlayan tören için provalar saat 9.30'da başladı. Ressam Rahmi Pehlivanlı'nın da bulunduğu tören öncesinde Karababa Sunalp'ın portresinin asılışına nezaret etti. Asılırken portrenin kırışması karşısında **"silkeleyin"** diyen bağıran Karababa'ya balkondaki asistanları yanıt verdi:

"Ağır abi, silkeleyemiyoruz."

Sunalp'ın portresi asıldıktan sonra da tören için tekrar dürüldü ve balkondaki yerini aldı. Törenlerin başlayacağının bildirilmesi üzerine odasından Genel Merkez'in bahçesine inen MDP Genel Başkanı Sunalp, gazetecileri görünce şöyle konuştu:

— **Oho maşallah ya.**

Gazetecilerin gülmesi üzerine de, **"Bayram mı var?"** diyen Sunalp Cemil Karababa'nın koluna girerek, **"Sen hâlâ genç kaldın"** dedi.

Sunalp ve Karababa MDP Genel Merkezi'nin önünde balkonun altında ayrılan özel yeri aldıktan sonra, **"Sunalp Paşa Portresi"** balkondan aşağıya doğru açıldı. Ancak 30 metre kare büyüklüğündeki portrenin alt bölümü MDP Genel Başkanı Sunalp'ın kafasına doğru hızla indi. Kendini son anda öne fırlatarak Sunalp'in zarar görmesini önleyen ressam Karababa, daha sonra Sunalp'e sordu:

— **Beğendiniz mi efendim?**

Sunalp, yanıtladı:

— **Vallahi daha görmedim.**

Törenden sonra odasına doğru yürürken Cumhuriyet muhabirinin resme ilişkin sorularını yanıtlayan Sunalp, **"Klasikleri severim, Picasso'yu da severim"** dedi. Yöneltilen sorular ve Sunalp'ın yanıtları şöyle:

— Resimle aranız nasıl?

— **Aramın nasıl olduğu Cemil Karababa ve Rahmi Pehlivanlı'nın arkadaşım olmasından belli değil mi?**

— Empresyonizm hakkında ne düşünüyorsunuz?

— **Ben klaleri severim.**

— Klasiklerden kimleri seversiniz?

— **Evimde resimler var.**

— Sürrealizm konusunda ne düşünüyorsunuz?

— **Oho sen işi götürüyorsun, eve gel de göstereyim.**

— Ne göstereceksiniz efendim?

— **Gel gel, Picasso'yu da severim ha.**

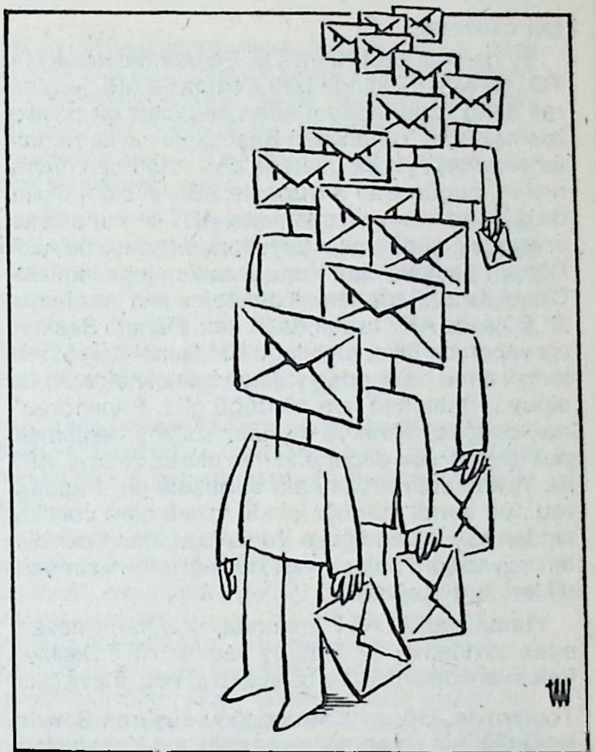
— Sunalp törenden sonra odasına çıktı. Ressam Cemil Karababa Cumhuriyet muhabirinin sorularını yanıtladı. Sunalp Paşa eski dostu olduğundan resmi hediye ettiğini açıklayan Karababa, diğer parti liderlerinin de resimlerini yapıp yapmayacağı sorusuna, **"Sipariş kabul ederiz"** yanıtını verdi. Dünyada kendisi gibi büyük boyutlu çalışan az kişinin bulunduğunu söyleyen Karababa, **"Küba'da Castro'nun, Rusya'da Lenin'in portrelerini paftalı yaparlar, biz milli liderlerimizi yaparken paftaya gerek görmeyiz"** dedi.

Karababa'nın bugüne kadar bilinen önemli yapıtları ve büyüklükleri söyle sıralanıyor:

İran Şahı: 600 metrekare.
Tito: 720 metrekare.
Kennedy: 1120 metrekare.
Turgut Paşa: 30 metrekare.

Halk arasında **"Kralların ressamı"** sanat ve akademi çevrelerinde de **"Başarılı bir işadamı"** adlarıyla tanınan Rahmi Pehlivanlı'nın **"sanatını beğendiğini"** açıklayan Karababa, **"O ufak çalışır, ben büyük çalışırım"** şeklinde konuştu. Karababa, Pehlivanlı'nın sanat anlayışı konusunda da şu yorumu yaptı.

— **Rahmi'nin ressamlığını beğenirim, ama çapkınlığı yüzüne gözüne bulaştırır.**

28 Eylül 1983

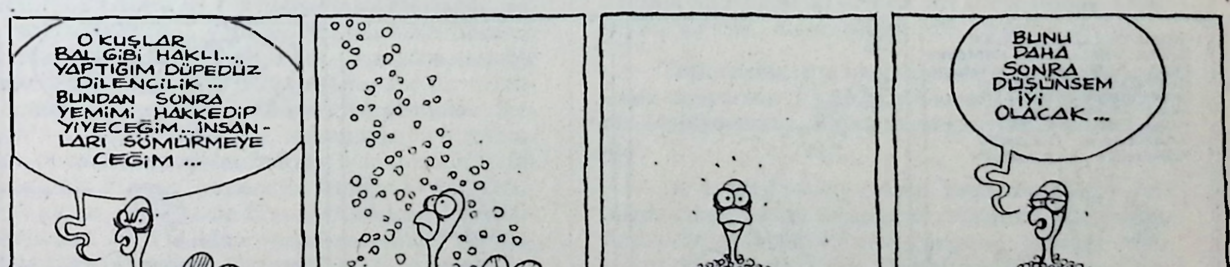
Papandreu'nun politikası

ERGUN BALCI / *29 Eylül 1983*

Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu'nun Türkiye politikasının tutar yanı olmadığı apaçık ortada. Papandreu ya saplantıya dönüşen Türk düşmanlığından, ya da işine öyle geldiğinden, sık sık *"Türk tehlikesinden"* söz etmese içi rahat etmiyor.

Sanırız, Yunanistan Başbakanı'nın politikasında bu iki etken de rol oynamaktadır. Giderek ağırlaşan ekonomik sorunlar karşısında halkın dikkatini dışarıya çekmek ve kendisine kuşku ile bakan orduya, yaman bir milliyetçi olduğunu kanıtlamak için, arasıra *"Türkiye kartını"* göstermek Papandreu'ya herhalde yarar sağlıyordur.

Ancak bu olgu, Papandreu'nun diğer konularda izlediği politikasının ilginç yanlarını görmemize en-

23 Eylül 1983

gel olmamalı.

Şu gerçeği kabul etmeli ki, Papandreu gerek NATO, gerek AET içinde Batı Avrupa ile ABD'yi giderek daha fazla tedirgin eden bağımsız bir politika izlemektedir. Yunanistan Başbakanı'nın ilk zamanlar *şımarıklık* ya da gösteriş diye nitelenen davranışları, bugün Batı Avrupa ile ABD'yi ciddi biçimde düşündürmeye başlamıştır. AET ile Yunanistan arasındaki sürtüşme o boyutlara ulaşmıştır ki AET, Dönem Başkanı olan Yunanistan'ın, topluluğu BM Genel Kurulu'nda temsil etmesine izin vermemiştir. Böylece AET tarihinde ilk kez, Dönem Başkanlığı yapan bir ülke, topluluğu BM Genel Kurulu'nda temsil etme hakkından yoksun bırakılmaktadır. Bu olguyu, Batılıların ileri sürdüğü gibi, Papandreu'nun *dengesizliğine* ya da *tutarsızlığına* bağlamak, pek gerçekçi bir değerlendirme olmaz. Aksine, AET ile Yunanistan arasındaki sürtüşmenin, Papandreu'nun kendi mantığı içinde tutarlı olan politikasından kaynaklandığı ve Yunanistan'dan bekledikleri *"uysallığı"* bulamayan Batılı ülkelerin sinirlendikleri ileri sürülebilir.

Yunanistan'la AET arasında bir süredir devam eden sürtüşme, 12 Eylülde yapılan AET Dışişleri Bakanları toplantısında belirgin biçimde ortaya çıktı.

Toplantıda, Güney Kore uçağını düşüren Sovyetler Birliği'nin kınanmasını engelleyen Yunanistan, Sovyet Hava Yolları Aeroflot'a karşı boykot uygulamayı da reddetti. Atina ile topluluğun diğer 9 üyesi arasında iki konuda daha önemli görüş ayrılığı çıktı. AET'nin Polonya konusunda daha ılımlı bir tavır almasını isteyen Yunanistan, ayrıca Amerikan *Cruise* ve *Pershing-2* füzelerinin Avrupa'ya yerleştirilmelerinin 6 ay ertelenmesini önerdi. Yunanistan'ın iki önerisi de topluluğun diğer üyeleri tarafından reddedilirken, Federal Almanya ile Fransa Atina'nın davranışını sert bir biçimde eleştirdiler.

Papandreu, geçtiğimiz hafta da Lübnan'a askeri malzeme taşıyan Amerikan ve İtalyan uçaklarına, savaşta taraf tuttukları gerekçesi ile Yunanistan'a iniş izni vermedi. Bilindiği gibi, Ankara da bu konuda aynı akılcı politikayı izlemiştir.

Papandreu, izlediği dış politika ile, gerek sosyalist ülkeler, gerekse Araplarla Üçüncü Dünya'da puan kazanmaktadır. Batı ise kolay yola getirebileceğini sandığı *"yaramaz çocuğun"* direnmesi karşısında sinirlenmekte, özellikle Papandreu'nun Sovyetler Birliği ile Araplara açılma politikasından kaygılanmaktadır.

Yunan hükümet sözcüsü Dimitrios Marudas, 15 eylülde Atina ile AET arasındaki sürtüşme konusunda yaptığı açıklamada şöyle diyordu: *"Herkes Yunanistan'ın kendi sesi olduğu gerçeğini kabul etmelidir. Bu, öteki özgür ülkeler için olduğu gibi, Yunanistan için de geçerlidir."*

Papandreu'nun politikasının Çad'a asker gönderen, Lübnan iç savaşında ise Müslümanları bombalayan Sosyalist Mitterrand hükümetinin dış politikasından daha tutarlı olduğunu kabul etmek gerek.

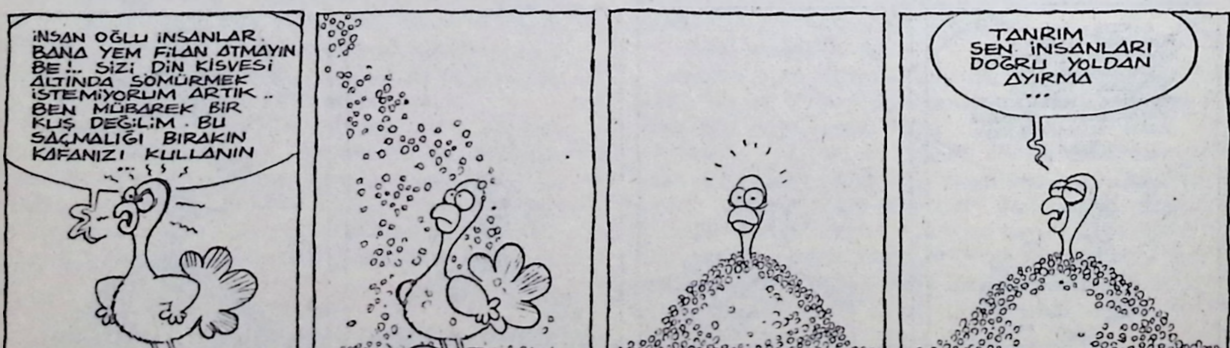
Ünlü Fransız gazeteci ve yazar İstanbul'daydı

d'Ormesson: Bütün fikirlerin özgürce yazılmasından yanayım

AYDIN EMEÇ/*29 Eylül 1983*

"İletişim Teknolojisi'ndeki Gelişmelerin Ulusal Kültürler ve Basına Etkileri" konulu seminere katılmak üzere, İstanbul'a yurt dışından çok sayıda uzman ve gazeteci geldi. Ancak aralarında bulunan UNESCO Uluslararası Felsefe ve Toplum Bilimleri Kurulu Genel Sekreteri **Jean d'Ormesson**'un ayrı bir özelliği var. Birkaç yüzyıllık aileden gelen **Kont Jean d'Ormesson,** 1925 yılında doğdu. Fransa'nın en ünlü yazarlarından ve gazetecilerinden. Ülkemize de bu ilk gelişi değil. Kendisinden, önce gazetecilik yaşamından söz etmesini istedik.

"1952 yılında, **Paris Match** dergisinde ve **Le Monde** gazetesinde yazardım daha çok. **General de Gaulle** o sıralar siyasetten çekildi. O yıllar **General**'e çok karşı olan ünlü gazeteci ve siyaset adamı **Jean-Jacques Servan Schreiber "İlk Kez Fransız Olmak-**

28 Eylül 1983

tan Kıvanç Duydum" başlıklı bir yazı yazdı. Ben de ona **"Le Figaro"** gazetesinde karşılık verdim ve böylece daha çok bu gazetede yazmaya başladım. 1974 yılında gazetenin en büyük hissedarı **Jean Prouvost**, hiçbir deneyimim olmadığı halde gazetenin başına geçmemi istedi. Ben de, bu atamanın gazetede çalışanlar tarafından da onaylanması koşuluyla öneriyi kabul ettim. Çalışanlar oy birliğiyle benimsediler. 1978 yılına kadar bu görevde kaldım. **Robert Hersant** gazetenin büyük hissedarı oluncaya kadar da bu görevi sürdürdüm. O patron olduğunda, benim katılmadığım iki üç karar aldı. Bunun üzerine gazetenin başından ayrıldım, ama haftalık **"Figaro Magazine"** dergisine sürekli, gazeteye de aralıklı yazmayı sürdürdüm. Doğruyu söylemek gerekirse, hakkında çok şey yazılıp çizilen **Hersant**, bu yazılarıma bir kere bile karışmadı.

— İktidardaki sosyalist-komünist koalisyona karşı olduğunuz biliniyor. Bundan da biraz söz eder misiniz?

— Kelimenin tam anlamıyla bir liberalizm. Bütün fikirlerin özgürce yazılıp söylenmesinden, basın özgürlüğünden yanayım. Bu özgürlüğün yalnız dostlarımıza değil, karşımızda olan kişilere de tanınmasını hep savunmuşumdur. **François Mitterrand** -ki çok takdir ettiğim bir kişidir- iktidara geldiğinde, **Raymond Aron**'la birlikte ona karşı çıkan iki üç kişiden biri de bendim. Özellikle de, Fransız Komünist Partisi'yle koalisyon yapmasına karşıydım. **Mitterrand**'ın komünistleri iktidara ortak etmek gibi bir zorunluluğu yoktu. Ama yelpazeyi genişletmek, solun büyük bölümünü eylemine ortak etmek istedi. 1981 yılında büyük çoğunluk arkasındaydı. Ben bir açık mektup yayımlayarak kendisine iki yıl sonrası için randevu verdim. Bugün kamuoyu araştırmaları onu destekleyenlerin oranının yüzde 28'e düştüğünü ortaya koyuyor. Oysa **General de Gaulle** 1968 yılında düzenlediği referandumu yitirip çekildiğinde oyların yüzde 49'unu almıştı.

— Yazar olarak da çok ünlüsünüz. Gazetecilik mi, yazarlık mı desek...

— Yazarlık pasaportumun süresi 1978'de bitmişti. Yeni pasaportumun meslek hanesine **"yazar"** olduğumu yazdılar. Herkes romancı olabilir. Ama bir gazete genel yayın müdürü, bir ordu komutanı bir bakan yazamaz. Bu iş onların bütün gücünü alır. Aslında ilk üç romanım (ki bunları Julliard yayınevi yayımlamıştı) hafif şeylerdi. Asıl ünümü 1971 yılında çıkan **"La Gloire de l'Empire-İmparatorluğun Şanı"** adlı romanımla yaptım. Burada biraz durmak istiyorum. Bu romanımda, Hitit-Bizans karışımı bir düşsel imparatorluğu anlatıyordum. Bir tür evrensel insanlık müzesi sanki. Anadolu Medeniyetleri Sergisi'ni bu gelişimde gezince, romanımla bu sergi arasında önemli koşutluklar bulmak beni sevindirdi. Bu romanımla Fransız Akademisi Roman Büyük Ödülü'nü aldım. 1973'te de Fransız Akademisi üyeliğine seçildim. 1974'te ikinci önemli romanım **"Au Plaisir de Dieu-Tanrı'nın Hatırına"** çıktı ve büyük ilgi gördü. Burada soylu bir Fransız ailesinin öyküsü anlatılıyordu. Çoğu kişi romanda anlatılanın kendi ailemin öyküsü olduğunu sandı, değildi aslında. Ama ailemden izler taşıdığına da kuşku yoktu. Bir yazar, ancak iyi bildiği şeyleri, bildiği çevreleri yazar. Bu kitaptan, yine beğenilen bir TV dizisi yapıldı.

— Derken araya "Le Figaro" serüveni girdi. Gazeteyi bıraktıktan sonra...

Anılarımı **"Le Vagabond qui Passe Sous une Ombrelle Trouée-Delik bir Şemsiye Altından Geçen Serseri"** adıyla yazdım. Sonra **"Dieu, Sa Vie, Son Devoir-Tanrı, Yaşamı, Ödevi"** ve **"Chateaubriand'ın Duygusal Yaşam Öyküsü"**nü. Bu kitabım 250.000'den fazla sattı.

BURJUVAZİNİN SONU YAKLAŞTI

— Sizinle yapılan bir konuşmada, burjuvazinin sonunun yaklaştığını ve rahat yaşamak için her türlü ayrıcalıktan vazgeçmeye hazır olduğunuzu söylüyordunuz...

— Ailemin 400 yıllık bir şatosu vardı. Saint-Fargeau. Bakımı güç olduğu için sattık. Çocukluğumun ve ilk gençliğimin geçtiği bu şatoyla ilgili çok anım var, ama sattığımıza da üzülmüyorum. **"Le Figaro"**nun başındayken, hem ahçım vardı, hem de şoförlü makam arabam. Gazeteden ayrılınca bunlar gitti, yine üzülmedim. Gençliğimde çok azla yetinirdim. Türkiye dahil, en ucuz otellerde kalarak gezmiştim dünyayı. Lüks otelleri çok severim. Ama zorunluysa, yine ilk gençliğimdeki kadar azla yetinebilirim. Kendimi bir tür, iyi giyimli hippi sayıyorum.

ROMANCI KRİZİ

— Fransız romanının gerilediğini her fırsatta dile getiriyorsunuz. Buna karşılık da Türk edebiyatının, Güney Amerika edebiyatının büyük aşama yaptığını belirtiyorsunuz. Nedenlerini de açıklar mısınız?

— Varoluşçu roman, yapısalcı roman, yeni roman gibi akımlar savaş sonrası Fransız romanını çok etkiledi. Bunlar olumlu girişimlerdi, araştırmalardı, ancak okuru romandan uzaklaştırdı. Kahramanları yoktu, gerilimleri yoktu çünkü. Ben, **Michel Tournier** ve birkaç yazar dost, romanı eski yerine getirmeye çalıştık. Bir öykü anlattık, bir gerilim oluşturduk, kahramanlar yarattık. Okuru yeniden edebiyata kazanmaya çalıştık, çalışıyoruz. Burada söz konusu olan romanın krizi değil, romancı krizi. Sinemanın, videonun alabildiğine geliştiği çağımızda insanlara düşleyebilecekleri şeyler vermek gerek. Benim bir özelliğim de, aileye dönüşü desteklemem oldu. Andre Gide'den bu yana aile kurumuna baş kaldırıldı, devamlı karşı çıkıldı. Benim yazar olarak Fransız romanına getirdiğim iki şeyden biri aileye dönüş. Öbürüyse, bir ışık, bir mutluluk, bir yaşama sevinci.

— Türk edebiyatını da gelişenler, yükselenler arasında sayıyorsunuz ve Yaşar Kemal'i çok beğendiğinizi söylüyorsunuz. Başka tanıdığınız Türk yazarı var mı?

— Ne yazık ki hayır. Ama **Yaşar Kemal**'in dilimizde çıkan bütün kitaplarını okudum. Haksızlığa başkaldırıyı, Anadolu'nun soluğunu, toprağın destanını dile getiren **Yaşar Kemal** benim için çok büyük bir yazar. En büyük dileğim onun Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması.

Özal: Kapitalist olmayı hiç düşünmedim

FÜSUN ÖZBİLGEN/*29 Eylül 1983*

Turgut Özal, parti liderleri arasında Türk ve dünya kamuoyunda adı en fazla bilinen kişi. Konuşmalarında **"dış itibarı olduğunu"** özenle vurguluyor. Bu itibar nereden geliyor, Arap dünyasındaki sorunlar hakkında Özal ne düşünüyor? Bunları kendi ağzından dinlemek istedik.

İstanbul Şişli'de Sadıklar Apartmanı'nın 6. katındaki özel bürosunda karşı karşıya geldiğimizde, gün akşama devrilmiş ve sürekli görüşmelerden oldukça yorulmuştu.

Foto muhabiri arkadaşı görünce önce **"Ceketimi giyeyim mi, fotoğraf çekilecek, daha iyi olur galiba?"** dedi.

"Hayır, samimi bir konuşma yapacağız, varsın fotoğraflar da gömlekli olsun" dedik. Arkasında, çeşitli karikatürlerinin sıralandığı duvar bulunan yazıhanesine oturdu. Çerçeve içindeki karikatürlerinin arasında bir de çerçeve içinde bir bin lira asılıydı duvarda.

— **Sayın Özal yorgun musunuz?**

— Hayır, pek fazla yorgun değilim. Ankara'dan İstanbul'a gelince insan daha az yoruluyor. Bunda herhalde deniz seviyesinde olmanın, denizin etkisi var. Ankara daha bir taş yığını. Bizim İstanbul'daki evimiz de güzel manzaralı, o bakımdan daha rahat ediyorum.

— **Bu duvarda asılı bin liranın anlamı nedir?**

— O bin lira, bizim torun kızımız var, torunum. Partiye hediye etti. Bağış. O paradır.

— **Sayın Özal, dış itibarınızın fazla olduğunu söylüyorsunuz, ama size Amerikancı diyorlar. Bu konuda ne dersiniz?**

— Bunu iki yerde yazmışlar. Garip olan şu. Yani bir kısım insanlara vaktiyle Amerika destekliyor derlerdi. Bir kısmını da Arap âlemi destekliyor derlerdi. Şimdi garip olan bana her ikisi de destekliyor diyorlar. Bu olacak iş değil.

— **Ama Arap âleminin de bir bölümünü Amerika destekliyor.**

— Şimdi şöyle söyleyeyim. Kimse beni desteklemiyor. Kimsenin desteğine de ihtiyacım yok. Yazarlar da yanlış yazıyor, haksız yazıyor. Bizim dış itibarımız var derken, sadece yaptığımız işten dolayı. Dışarıda önemli itibar kazanmışızdır ve bu da gerçektir. Kimse inkâr edemez. Gerek OECD çerçevesinde, -ki, nihayet resmi bir kuruluştur- gene aynı şekilde IMF çerçevesinde, Dünya Bankası çerçevesinde çok ciddi bir itibarım vardır. Aynı şekilde beynelmilel bankalar nezdinde. Neden itibarım var derken, bu tamamen şahsi gayretlerin sonucu, yaptığımız işin hakikaten beğenilmesi sonucu bir itibarım vardır.

— **24 Ocak kararlarından sonra mı?**

— 24 Ocak kararlarından sonra...

— **Sizi daha önce de tanıyorlardı ama.**

— Daha önce de tanıyorlardı, fakat bu kadar tanınmamıştım. Bu aynı şeyi Arap âlemi için de söyleyebilirim. Kuveytliler, Suudi Arabistan. Bakın tamamen zıt kutuplar da var. Libya, İran, aynı şeyleri burası için de söyleyebiliyorum. Halbuki Libya ile Suudi Arabistan aynı kampta değil. Veyahut da İran'la Kuveyt aynı kampta değil.

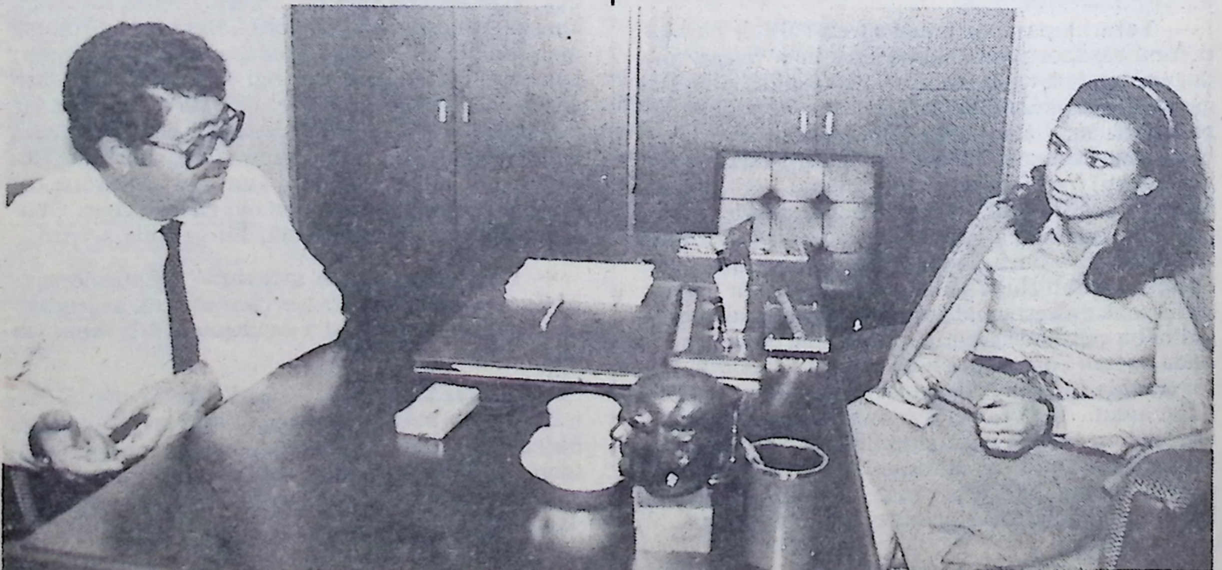
— **Şimdiki İran ile mi iyi ilişkileriniz var?**

— Evet, şimdiki İran'la.

— **Peki, nasıl bu kadar değişik tandanstaki ülkenin desteğini sağlayabiliyorsunuz?**

— Herkesle iyi irtibat kuruyorum da onun için. Şimdi burada da gene dürüst davranmak esastır. Her gittiğiniz ülkede iyi dostluklar temin etmek istiyorsanız, bir kere başarılı olduğunuzu görmeleri lazımdır. Yani becerikli, işbilen. Size misal vereyim. İran'la gelişme bizim zamanımızda başlamıştır, büyük bir hamle yapmıştır, ondan beri de devam ediyor. Aynı şey Kuveyt'le de yapılmıştır. Mümkün olsaydı daha Cezayir'e gidecektim mesela.

Aynı şey Libya ile de yapılmıştır. Suudi Arabistan'la da. Hatta buraya bir Kuveytli dostum geldi. Türkiye'de de halihazırda bir büyük projede ortak-

lar. Akdeniz gübre kompleksinde. O proje de vaktiyle bizim gayretimizle realize edilmiş bir projedir. Kuveyt Türkiye'ye çok büyük yakınlık gösteriyor. Ama bu işi becermek lazımdır. Türkiye'de bir yandan işsizlik devam ediyor. Buna mukabil dışarıdan imkânlar var, bunları alamıyoruz. Ben şuna eminim ki, iyi bir ekip, iyi bir organizasyon, iyi bir hükümet kurulursa, bu ülkelerden çok iyi imkânlar temin edilebilir. Bunun için rakamlarla bizim öngördüğümüz rakamlar çok farklıdır. Çok ufak rakamlardır.

Hatta bir misal vereyim. Bizim bankerlik hadisesi 30 milyar liradır. Orada da bir bankerlik hadisesi oldu. 30 milyar dinardır. 100 milyar dolar. Tabii bu bizimkine göre bin misli fazla.

— **Onların da bir Turgut Özal'ı var mı?**

— Bizimkinin o manada çok hafif geçtiğini göstermek için söylüyorum. Yani bu hadiseler daima mali yasalarda oluyor. Onlar bu konuda bizden çok daha ileridedir. Çok daha sofistiktir. Biz bu konularda çok daha yeniyiz. Ama Kuveyt, mali piyasalar dediğiniz anda dünyanın sayılı ülkeleri arasındadır. Ama buna rağmen böyle hadiseler oluyor. Aynı tarihlerde Amerika'da da oldu. Onun için bu gibi hadiseleri çok büyütmemek lazımdır. Bizimki çok hafif geçti.

Bir bankerlik hadisesi 30 milyar dinar. Yani siz Kuveyt'ten bir milyar dolar getiremez misiniz Türkiye'ye? Getirirsiniz çok rahatlıkla. O olmazsa Batıdan getiremez misiniz? Getirirsiniz.

— **Peki Sayın Özal getirirsiniz, ama ne karşılığında?**

— Ne karşılığında, söyleyeyim. Bizim bugün Almanya'da işçilerimiz var. Nerede çalışıyorlar? Almanya'daki fabrikalarda. Üçüncü sınıf insan muamelesi görüyorlar mı? Görüyorlar. "**Pis Türk**" diye hep gazetelerde okuyoruz.

Şimdi eğer o fabrikalar Türkiye'de kurulmuş olsa da benim işçim burada hiç olmazsa üçüncü sınıf değil de birinci sınıf insan muamelesi görse. Birçok işçimiz Suudi Arabistan'da 50-60 derece sıcaklık altında çalışıyorlar. Libya'da bazı müteahhitlerimiz 5-6 aydır para ödeyemiyor, buna rağmen, işini bırakıp gelmiyor. Neden? İşimi kaybederim diye. Peki o paralar yani Kuveyt'ten şuradan buradan, Türkiye'ye gelse, üç beş tane tesis kurulsa, bu adamlar buralarda çalışsa daha iyi olmaz mı?

— **Peki Ortadoğu ve Lübnan'daki olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?**

— Lübnan karışık bir yer, taa 1800'lerden geliyor. Çeşitli gruplar var. Maruniler, Hıristiyanlar var. Dürziler var. Şii Müslümanlar, Sünni Müslamanlar, şimdi bunlara bir de Filistinliler katıldı. Lübnan'da taa Osmanlı Devleti zamanında bazı hadiseler olmuştu. Sonra Fransızlar geldi. Bir sistem kurdular. Marunilerden cumhurbaşkanı, Müslümanlardan başbakan. Uzun müddet bu sistem gitti. Sonradan denge bozulmaya başladı. Müslümanların sayısı daha fazla artmaya başladı. Onlar ekseriyet istemeye başladılar. Yani hâkimiyet. Ona karşı taraf vermek istemedi. Batı devletleri genellikle Marunileri tutuyor, o gözüküyor. Suriye ve komünist bloku öbür tarafı tutmaya başladı. Bunlar çatışma şartlarıdır. Tabii çok zor bir durum. Lübnan bir defa bir çıkmazın içine girmiştir. Kolay kolay düzelmesi de mümkün değildir.

Çünkü tamamıyle büyük devletlerin de bir mücadele sahası haline gelmiştir.

— **Amerika'nın Lübnan'da harbe taraf olarak girmesi doğru mu?**

— Ama neticede herhalde vazgeçecektir.

— **Fransa'nın?**

— Fransa da aynı şekilde, onlar Hıristiyan olanları tutmaya başladılar. Ben Lübnan meselesinin çok parlayacağını zannetmiyorum. O bölgede kalacak bir mesele halindedir.

— **İran-Irak savaşı?**

— İran-Irak da eninde sonunda... Türkiye biraz gayret sarfetse bu iş söner. Zaten iki taraf da bıkkın hale gelmiştir.

— **Kütüphanenizde en çok ne tür kitaplar var?**

— Benim en çok matematik, elektronik, fizik gibi fen kitaplarım var. Bir de tarih kitaplarım var. En çok sevdiğim konulardan biri de odur.

— **Ne tür tarih kitapları? Dünya tarihi mi, Osmanlı tarihi mi?**

— Türk tarihi, başka tarih kitapları da. Hikâyeler şeklinde yazan bir yazar var. Bütün kitapları var bende. Cemal Kutay.

— **Peki edebiyat?**

— Edebiyat çok eskiden yaptığım bir şeydi. Hatta şiir miir de yazdım vaktiyle. Ama şimdi meşgul olamıyorum.

— **Roman okur musunuz?**

— Roman da çok okudum vaktiyle. Romantik başladık, realizme gittik. Şimdi ara sıra okursam daha ziyade eğlenceli resimli romanlar okuyorum. Red Kit, Teksas, Tom-Miks, Zagor. Çocukların okuduğu şeyleri de okurum.

— **Peki o halde en beğendiğiniz işadamını söyleyin.**

— Bunu da çok zor söylemesi. Çok akıllı, becerikli işadamları var. Söylersem diğerleri alınır. Bazılarında insan şunu görüyor. Tabii bir kabiliyet. Hiçbir tahsili olmayan işadamları bilirim. Yani nihayet bir ortaokulu okumuş işadamları. Fakat birçok ekonomiyi iyi bildim zannedenlerden çok daha pratik ekonomik kaideleri bilir. Bazı tekstilciler var, o kadarını söyleyeyim.

— **Siz bir süre Sabancı Holding'te genel koordinatörlük yaptınız. Diğer bazı özel şirketlerde çalıştınız. Peki kendiniz hiç iş kurmayı düşündünüz mü?**

— Hayır, hiçbir zaman kapitalist olmayı düşünmedim. Yani zengin bir işadamı olmayı düşünmedim. Biz daha ziyade profesyonel yönetici olarak çalışmayı tercih ettik. Çünkü geçtiğimiz yıllarda devletin ulufe dağıtan bir yer olduğunu gördüm. İnşallah biz düzeltiriz bunu. Yani kaideler itibarıyle o benim işime gelmezdi. Yani işadamı olduğunuz zaman, bir taraftan devlette çalışmışsınız ondan sonra ulufe dağıtıldığını yani haksız bazı şeyler alabildiğinizi görüyorsunuz. Gönül öyle ister ki, bütün bunlar kalksın ortadan devlet ulufe dağıtan bir yer olmaktan çıkarılsın. İşte serbest ekonomi dediğimiz hadise de buradan geliyor. O vakit herkes kabiliyetine göre daha rahat işadamı olabilir. Yoksa kurnazlığına göre değil.

— **Yani şu anda kurnazlık mı geçerli oluyor iş dünyasında?**

— Son yıllarda bu epey düzelmiştir, yani haksız kazanç önemli ölçüde azalmıştır. 24 Ocak sonrası getirilen tedbirlerle, ama tamam değildir. Kotalar kalktığı yani liberasyon olmadığı müddetçe, devlet bir takım tahsisler yaptığı müddetçe bakanlar, fiyat kontrollerini devlet yaptığı müddetçe, fiyata devlet müdahale ettiği müddetçe, bu ulufe dağıtma devam eder.

1983/EKİM

MERKEZ DERSANELERİ
Kolejlere hazırlık 8 kasım
Beklemeliler 7 kasım
ADRES: İstanbul Meşrutiyet Cad. No: 22 Laleli
Tel.: 527 40 92 Edirne: 3159 Çanakkale: 2319

Cumhuriyet
60. Yıl Sayı: 21252 | Kurucusu: Yunus Nadi | 40 TL 29 Ekim 1983 Cumartesi

Cumhuriyet'imiz 60 yaşında

60. Yılda Görevimiz

Cumhuriyet, okurlarına "60. Yıl" ekini bugün sunuyor. Okurlarımızın özenle inceleyeceklerine inandığımız bu tarihsel belgede görülüyor ki, Türkiye'nin yeni yönetim biçiminin Cumhuriyet olacağını dünyaya ilk kez 8 ekim 1923'te Yunus Nadi duyurmuştur. Büyük Millet Meclisi'nde Anayasa Komisyonu Başkanı ve sözcüsü olan Yunus Nadi, yürürlükte bulunan Büyük Millet Meclisi Hükümeti rejiminin zaten Cumhuriyet içeriği taşıdığını vurgulayarak, yönetimin adını açıkladıklarını belirtmişti.

Böylece, saltanatçılarla hesaplaşmada bir gerçeğin altı çizilmiştir.

Padişahlığın yıkılması ve yerine Cumhuriyet'in kurulması kuşkusuz bir devrin anlamını taşımaktadır. Ancak siyasal düzeyde verilen bu kararla, toplumsal yapıda her şeyin birdenbire değişeceğini sanmak, bilimsellikten uzak bir yaklaşımdır. Yıkılan kurumların sosyal yapıda yerleşik güçleri uzun süre direnecektir; yozlaşmış ve çürümüş rejimlerin kötü mirasını birdenbire temizlemek olanaksızdır. Nitekim 1923'de ilan edilen Cumhuriyet'in ardından, ülkede dış destekli ve gerici isyanlar başlamış, 1925'de başlayan iç hesaplaşma Cumhuriyet düşmanlarının yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Daha sonraki yıllarda Ulusal Bağımsızlık Savaşı devrimcilerinin büyük güvenceleri "Öğretim Birliği" ile yeniden düzenlenen Milli Eğitim'in yetiştirdiği genç kuşaklar olmuş; Cumhuriyet rejimi saltanatın bir daha hortlamasına olanak vermeyecek biçimde pekişmiştir.

•

Ne var ki Cumhuriyet rejimi, kavramsal kapsamında yalnız monarşiye karşı anlamı ile sınırlandırılamaz.

Cumhuriyet, çağdaş yorumu ile demokrasi demektir.

Padişahlık ve hilafetin hortlaması tehlikesi bugün gerilerde kalmıştır; ama Cumhuriyetçiliğin, demokratik amaçlarına tam anlamı ile ulaşabilmiş değildir. Anayasamızın ikinci maddesinde "Demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti" olduğumuz yazılıdır. Bu temel ilkeyi ülkemizde toplumsal yaşamın bütün gözeneklerine sindirmek zorundayız.

1920'de kurulan Büyük Millet Meclisi'nin "Halkçılık Bildirisi'nde" günümüz sosyal adalet anlayışının özü bulunmaktadır; Atatürk'ün hukuk devrimleri, çağının hukuk devleti düzeyine ülkeyi ulaştırmak için gerçekleştirilmiş atılımlardır; Üçüncü Dünya'nın habercisi olan Ulusal Bağımsızlık Devrimi'ni 60 yıl önce başarabilen Türk Ulusu'nun Cumhuriyet rejimini bütün koşulları ile işletmesi için yeterli potansiyel güçleri vardır.

•

Cumhuriyet'imizin kurucusu Atatürk, "Medeniyet öyle bir ateştir ki ona bigâne kalanları yakar" demiştir.

Gerçekten de, uygarlığa uzak durmaya yeltenen ve çağımızın gerisinde kalan toplumların birlik ve dirliğe kavuşması olanaksızdır. Dünya ulusları forumunda, Türkiye, Cumhuriyetçiliğin önde gelen toplumu olarak ağırlığını duyurmak zorundadır.

Cumhuriyetçiliği çağdaş demokrasi anlayışının sarsılmaz rejimi yapmak için bütün engelleri aşmasını bilmeliyiz. Gündemdeki görevimizi açıklıkla saptayarak geleceğimize umutla bakıyoruz.

En büyük Bayram Türk Ulusu'na kutlu olsun.

CUMHURİYET

Cumhurbaşkanı Evren, hipodromdan halka hitaben bir konuşma yapacak.

Ankara'daki törenlere Sunalp, Özal, Calp ve Kartay da katılacak.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhuriyet'in kuruluşunun 60. yıldönümü bugün tüm yurtta, KTFD ve dış temsilciliklerimizde törenlerle kutlanacak.

Cumhuriyet'in 60. yıldönümü bugün Ankara Topraklık sırtlarında atılacak 21 pare top atışı ile 08.45'te Anıtkabir'deki törenle başlayacak. Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve MGK üyeleri Anıtkabir'e çelenk koyacaklar.

Anıtkabir'deki törenden sonra, Evren, TBMM'de kutlamaları kabul edecek. Hipodromdaki geçit töreni saat 13.40'ta başlayacak. Evren, tören öncesinde bir konuşma yapacak. Törenler radyo ve TV'den naklen yayınlanacak.

Başbakan Bulend Ulusu, Cumhuriyet'in 60. yıldönümü dolayısıyla yayınladığı mesajda, "Cumhuriyetle damgasını taşıyan inkılaplar ve eserlerle ne kadar övünsek azdır" dedi, 12 Eylül'den önce devletin üzerine kümelenen kara bulutların dağıtıldığını söyledi.

LİDERLER KATILIYOR

Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**'in, Cumhuriyet Bayramı törenlerine katılmak üzere parti genel başkanlarına yaptığı davete Ankara'da bulunan ANAP Genel Başkanı **Turgut Özal**, SODEP Genel Başkanı **Cezmi Kartay**, HP Genel Başkanı **Necdet Calp**, Bayrak Partisi Genel Başkanı **Yaşar Yurtöven**, Refah Partisi Genel Başkanı **Ahmet Tekdal** uyuyor. MDP Genel Başkanı **Turgut Sunalp**, törene katılmak üzere dün akşam üzeri Güneydoğudaki gezisini yarıda keserek Ankara'ya yola çıktı. DYP Genel Başkanı Yıldırım Avcı Ege bölgesinde gezide olduğu için yerine Genel Başkan Yardımcısı **Gökberk Ergenekon** katılacak. Yeni Doğuş Partisi Genel Başkanı Cavit Usal'ın tören-

(Arkası Sa. 8, Sü. 1'de)

İzin verilince Beyrut'tan bazı ölü ve yaralılar İncirlik'e getirildi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Türk makamları, Beyrut'ta geçen pazar günü Amerikan Barış Gücü Karargâhı'nda meydana gelen patlamada yaralanan askerlerin ve ölenlerin cesetlerinin taşınması için İncirlik Üssü'ndeki 2 ABD nakliye uçağının kullanılmasına izin verdi.

Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, bu konuda kendilerinde bir bilgi bulunmadığını belirtirken, ABD'li yetkililer, söz konusu haberleri doğruladılar.

ABD'nin yaptığı talebin insancıl nedenlerle olumlu karşılandığı bildirildi.

Bu arada Beyrut'tan alınan bazı yaralıların Adana İncirlik Hava Üssüne getirilip, ilk tedavilerinden sonra ülkelerine gönderildiği belirtildi. Bazı cesetlerin de İncirlik'ten ABD'ye nakledildiği öğrenildi.

KİT yöneticileri değişiyor

Yeni yasaya göre KİT'lerde genel müdür ve yönetim kurulu üyelerinin büyük bölümü bir ay içinde yeniden atanacak. Genel müdürler Cumhurbaşkanı, Başbakan, Maliye Bakanının imzasını taşıyan kararname ile göreve getirilecek.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Yeni yasa uyarınca KİT'lerde Genel Müdürler ve Yönetim Kurulu üyeleri bir ay içinde yeniden atanacaklar. Bazı genel müdür ve yönetim kurulu üyelerinin değiştirileceği, bazılarının ise yeniden atanacakları bildiriliyor. Bu çerçeve içinde bazı genel müdürlük ve yönetim kurulu üyeliklerine atama hazırlıkları yapıldığı ve bunların sürdürüleceği öğrenildi.

20 mayıs 1983'de çıkarılan yasa hükmünde kararname Danışma Meclisi ve MGK'da kabul edilerek 22 ekimde Resmi Gazete'de yayınlanarak yasalaştı. Yasada öngörülen 25 iktisadi devlet teşekkülü ile 7 kamu iktisadi kuruluşunun genel müdür ve yönetim kurulu üyeliklerine atamalar yapılıyor.

32 adet İDT ve KİK'in bir ay içinde atanması öngörülen genel müdürleri ortak kararname ile göreve getirilecek. Kararnamede Cumhurbaşkanı'nın, Başbakan'ın, Maliye Bakanı'nın ve ilgili bakanın imzaları bulunacak. Kuruluşların 4 yönetim kurulu üyeliğine atamalar da yine ortak kararname ile yapılacak. Bu kararnamede, Başbakan, Maliye Bakanı ve ilgili bakanın imzaları bulunacak. Yönetim kurulunun başkanı genel müdür olacak.

Yasaya göre genel müdür olarak atanabilmek için iktisat, maliye, işletme, yönetim, hukuk, mühendislik veya teşekkülün faaliyetiyle ilgili mesleki alanda lisans düzeyinde öğrenim yapmış olmak, en az on yılı kamu kurum ve kuruluşlarında olmak üzere toplam 15 yıl başarıyla çalışmış bulunmak gerekiyor.

32 İDT ve KİK'e bağlı 31 ortaklık bulunuyor. Özel ana sözleşmeleri olan 31 ortaklık yasalar çıktıkça yeni düzenlemeye tabi olacaklar.

Yasaya göre teşekkül ve bağlı ortaklık genel müdürleri, genel müdür yardımcıları, müessese ve işletme müdürleri sözleşmeyle çalıştırılabilecekler. Sözleşme ile verilen ücretler, sektörün özelliğine ve görevin önemine göre Koordinasyon Kurulu'nun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu'nca kararlaştırılacak.

Teşekkül, müessese ve bağlı ortaklıkların Yönetim Kurulu başkan ve üyelerini de kapsamak üzere kadrolu ve sözleşmeli personeline, iki aylık ücret tutarını aşmamak üzere Yönetim Kurulu'nun kararı ve Koordinasyon Kurulu'nun onayı ile ikramiye verilebilecek.

60 yılın profili

1927 nüfus sayımına göre 13 milyon 648 bin olan Türkiye nüfusu bugün 46 milyona yaklaştı.

1923'te yalnızca 386 tane, ilkel tekniklerle çalışan hatta "cüce" denilebilecek işletme vardı. Bugünün Türkiye'sinde artık "500 büyük firma" adını taşıyan araştırmalar yapılıyor.

1921 Türkiye'sinde 76 bin işçi vardı. Bugün SSK kayıtlarına girenlerle birlikte 3 milyon işçi, 3.5 milyon işsiz var.

17. Yüzyılda Tarhuncu Ahmet Paşa Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk bütçesini yapmak istediği zaman, bunu canıyla ödemek zorunda kalmıştı. Cumhuriyet döneminin ilk bütçesinin gelir hanesinde 111 milyon lira yazıyordu. 1984 bütçesi artık milyonları küsurattan sayıyor: 3 trilyon 250 milyar lira.

Osmanlı döneminde milli gelir de hiç hesaplanmadı. Cumhuriyet döneminin ilk ciddi tahmini 1935'de yapıldı. Kişi başına düşen gelir 82 liraydı ve 1968 fiyatlarıyla 1431 liraya karşılık düşüyordu. Bugün 1000 doların altına inme eğilimi içindeki kişi başına gelir 1968 fiyatlarıyla da 4 bin 461 lira.

1923'ün ihracatı 50 milyon 872 bin dolardı. Bugün 6 milyar dolar dolayındaki ihracatla, Türkiye yine de pek ihracatçı sayılmıyor.

Cumhuriyet'in kuruluşunda 30 bin kilovatsaat olan elektrik üretimi bugün 26 milyar 551 milyon kilovatsaat ama bugünün en büyük darboğazlarından biri yine "yetersiz elektrik."

(Arkası Sa. 8, Sü. 7'de)

Cumhuriyet

60. YIL

8 ekim 1923 Yunus Nadi yeni yönetim biçiminin Cumhuriyet olacağını tüm dünyaya ilk kez açıklıyor

60. yıl parasız özel ekimizi bugün bayinizden isteyiniz

Bayrak kampanyasının öyküsü: Mehmed Kemal'in yazı dizisi 12. Sayfada

Seçime 8 gün kala

CALP:

Halk tek bir partiye destek için yapılan baskılardan şikâyetçi.

ÖZAL:

NATO'ya gücümüzün üstünde katkıda bulunuyoruz.

KARTAY:

Bayrağı ve seçmeni zor günlerde sahipsiz bırakmadık

SUNALP:

MDP iktidar olunca şımarmayacağız.

Haberleri 8. Sayfada

GÖZLEM
UĞUR MUMCU

Tam Bağımsızlık...

Ulusal Kurtuluş Savaşımız "tam bağımsızlık" inancından kaynaklanır. Atatürk, bu "tam bağımsızlık" kavram ve inancını, "siyasette, maliyede, iktisatta, adalette, askerlikte ve kültürde" bağımsızlık olarak tanımlamaktadır.

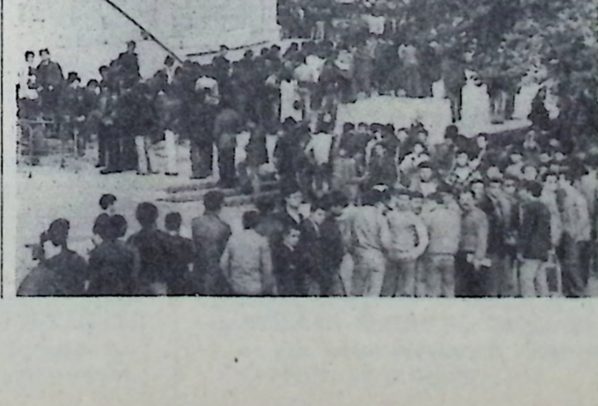
— *Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün programlarının umdesi, şu ilk esastır: İstiklal-i tam, bilakaydüşart hâkimiyet-i milliye.*

Atatürk, yeni Türk devletinin amacını işte böyle tanımlamaktadır. Tam bağımsızlık ve kayıtsız - koşulsuz ulusal egemenlik... Cumhuriyetimizin ideolojik çerçevesi, siyasal yapısı ve özü işte bu ilkelerde saklıdır.

Tam bağımsızlığı zedeleyecek siyasal ve ekonomik bağlantılar, ulusal egemenliği kısacak düzenlemeler, Cumhuriyet'in bu ideolojisine, bu siyasal yapısına ters düşmektedir.

Tam bağımsızlık ve ulusal egemenlik, birbirlerini bütünleyen iki kavramdır. Tam bağımsızlığı olmayan bir ülkede

(Arkası Sa. 8, Sü. 1'de)

Asya'dan Avrupa'ya koşmak için kuyruktalar

Asya - Avrupa Maratonu yarın sabah Boğaz Köprüsünün Beylerbeyi tarafından başlayacak. Maratona katılmak için 7 bin kişi başvurdu. Maraton nedeniyle köprü yarım saatliğine 1 milyar liraya sigorta ettirilirken, koşuya katılacaklar da 500 bin liraya sigortalandı. Koşuya katılacaklar, dün İnönü Stadı'nda doktor kontrolünden geçtiler. Fotoğrafta, doktor muayenesi için sıra bekleyenler görülüyor. Maratonla ilgili diğer haber, röportaj ve koşu parkurunun krokisi Spor sayfamızda. (Fotoğraf: ASENA ÖZKAN)

Atilla Şoför Kursu

Fındıkzade, Oğuzhan Cad. No. 10
Tel. 523 79 11

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21224 | Kurucusu: Yunus Nadi | 40 TL. | 1 Ekim 1983 Cumartesi

DÖRTLER DERSANESİ
Lise sonlar: 15 Ekim
Beklemeliler: 17 Ekim
Tel. 527 24 60 Cağaloğlu

Çanakkale'dekiler serbest bırakıldı

Zorunlu ikametleri sona erdi

1- Süleyman Demirel
2- Ali Naili Erdem
3- Ekrem Ceyhun
4- Sadettin Bilgiç
5- Nahit Menteşe
6- Yiğit Köker
7- İ.Sabri Çağlayangil
8- Sırrı Atalay
9- Metin Tüzün
10- Celal Doğan
11- Deniz Baykal
12- Ferhat Aslantaş
13- Süleyman Genç
14- Yüksel Çakmur
15- Hüsamettin Cindoruk
16- Mehmet Gölhan

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi dün yayınladığı 166 sayılı kararla Çanakkale'de zorunlu ikamete tabi tutulan ve aralarında Süleyman Demirel'in de bulunduğu 14'ü eski, 16 siyasetçinin serbest bırakılmasını kararlaştırdı. Bu kişiler hakkında Anayasa, kanunlar ve MGK kararlarında yer alan hükümler saklı tutuldu.

Milli Güvenlik Konseyi'nin konuya ilişkin yayınladığı 166 sayılı karar aynen şöyle:

"Milli Güvenlik Konseyi'nin 31 mayıs 1983 tarih ve 79 sayılı kararı ile Çanakkale ilinin bağlı bulunduğu Sıkıyönetim Komutanı'nın nezaretinde Çanakkale'de ikamete tabi tutulan, aşağıda isimleri yazılı kişiler hakkında, Anayasanın geçici dördüncü maddesinde, kanunlarda ve Milli Güvenlik Konseyi'nin 79 sayılı kararı ile diğer kararlarında yer alan hükümler devam etmekle birlikte Çanakkale'deki ikametleri sona erdirilmiştir.

İkamete tabi tutulanlar:

1. Süleyman Demirel, 2. Ali Naili Erdem, 3. Ekrem Ceyhun, 4. Sadettin Bilgiç, 5. Nahit Men-

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

3 parti de seçime eksik adayla girecek

MDP : 2
ANAP: 8
HP : 11

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi, seçime katılacak üç siyasi partinin veto edilenlerin yerine bildirdiği 487 yeni asıl ve yedek milletvekili adayı üzerindeki incelemesini dün tamamlayarak YSK'ya bildirdi. Konsey, MDP'den 72, Anavatan Partisi'nden 73, HP'den de 78 adayı uygun gördü. HP'den 11, ANAP'tan 8 ve MDP'den de 2 yeni adayın adaylıklarını onaylamadı.

MDP'nin yalnızca Ağrı, ANAP'ın da Bitlis ve Siirt listelerinde 1. sıradaki adaylar veto görürken, HP'nin uygun görülmeyen liste başlarındaki aday sayısı 9.

MGK, MDP'nin Hatay ve Kocaeli'nden aday gösterdiği iki DM üyesi uygun bulunmadı. Hatay 7. sıradaki asıl aday Lütfullah Toyalı ile Kocaeli 3. sıradan asıl aday Ertuğrul Zekai Ökte veto edildi.

MDP, Adana 2. bölge ile daha önce yedeğini bildirmediği Van'dan birer eksik adayla seçime katılacak. ANAP, Bingöl, Diyarbakır, Hakkâri, Kars, Konya, Mardin ve Siirt'ten, HP de Bingöl, Elazığ, Kars, K.Maraş, Uşak ve Zonguldak'tan birer, Urfa ve Tekirdağ'dan da 2'şer eksikle seçime girecekler.

Milli Güvenlik Konseyi'nce adaylığı uygun görülen DM üyesi ve Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Kemal Dal dün sabah istifasını açıklamasıyla MDP'nin Ankara 2. bölge 3. sırası da boşaldı. Böylece MDP'nin eksik aday sayısı 3 oluyor. Anavatan Partisi'nin Diyarbakır listesi 7. sırada aday gösterilmiş olan DM üyesi Vehbi Dabakoğlu da, iki gün önce istifa etmiş olmasına karşın, MGK tarafından uygun bulundu.

Son durumda, seçimlere MDP 397, Anavatan 392, HP de 389 adayla katılacaklar. Bağımsızlardan da 51 aday var.

Uygun görülmeyen asıl ve yedek adayların partilere göre dağılımı şöyle:

	Asıl	Yedek
MDP	22	1
ANAP	29	5
HP	34	9
Toplam	85	15

Yüksek Seçim Kurulu, 4 ekim salı günü kesin aday listelerini açıklayacak. Seçim Yasası'na göre, siyasi partiler bundan sonra veto edilenlerin yerine yeni aday gösteremeyecekler. Bu durumda eksik adayla seçime girilen iller ve seçim çevrelerinde geçerli oylar oy barajını aşan siyasi partiler ve bağımsız adaylar arasında basit d'Hont sistemine göre paylaştırılacak.

HALKÇI PARTİ

HP'nin 34 asıl, 9 yedek adayı veto gördü. MGK böylece HP'nin 178 asıl ve yedek adayından 34 asıl ile 9 yedek üyesini veto etmiş oldu. HP 6 kasımdaki seçimlere 11 eksik adayla girecek.

HP'nin Adana, Giresun, İçel, Tekirdağ, Urfa, Uşak, Kırşehir, Kocaeli, Hakkâri listelerinde 1. sıradaki adayları veto gördü. Adana, Elazığ, Rize, Kırklareli Hakkâri'de 2. sırada, Diyarbakır, Hatay, İçel, Urfa, Uşak, Kars ve Kırklareli'nde 3. sırada, İstanbul, Tekirdağ, Zonguldak ve Kars'ta 4. sıradaki, Gaziantep, Tokat, ve Yozgat, 5. sırada-

(Arkası 7. Sayfada)

3 PARTİDEN VETO EDİLENLERİN TAM LİSTESİ
6. Sayfada

Anayasa Komisyonu Başkanı Kemal Dal, MDP adaylığından istifa etti

TÜRKİYE GENELİNDE YÜZDE 10'LUK BARAJ BELLİ OLDU: MECLİSE GİRMEK İÇİN EN AZ 1 MİLYON 967 BİN OY GEREKLİ

ÖZAL: ÖZEL TELEVİZYON KONUSUNDA ENDİŞEM VAR

MP: MUHALEFET PARTİSİ OLARAK HİZMET VERECEĞİZ

19 BAĞIMSIZIN OY PUSULASINDAKİ YERİ KURA İLE BELİRLENDİ

SODEP'İN İSTANBUL ÖRGÜTÜ BUGÜN AÇILIYOR

Haberleri 7. Sayfada

Paralı yüksek öğrenim uygulaması 1 yıl ertelendi

ANKARA (ANKA) — YÖK Başkanı Prof. İhsan Doğramacı, Bakanlar Kurulu'nun, paralı yükseköğrenim uygulamasını bir yıl ertelediğini söyledi.

Prof. Doğramacı, üniversiteler bütçesi, Bütçe Plan Komisyonu'nda görüşülürken yaptığı konuşmada, şu bilgiyi verdi:

"Yükseköğretim Kanunu gereğince, paralı öğretim esastır. Biz Bakanlar Kurulu'ndan her öğrenciden yılda 22 bin lira alınmasını önerdik. Bu rakam Tıp Fakülteleri için 40 bin liradır.

Bu parayla eğitim ve öğretim masrafları değil, sosyal faaliyetler ve yiyecek ihtiyacının karşılanması öngörülmektedir. Bu para peşin de alınmayacaktır. Öğrenciler borçlandırılacaktır. Ancak, Bakanlar Kurulu'nun bu uygulamayı bir yıl ertelemeyi uygun gördüğünü öğrendik."

Doğramacı, profesör kadrolarının azaltıldığını, doçentlikten

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

TPAO, yeni petrol alanı buldu

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Türkiye Petrolleri Anonim ortaklığı (TPAO) Diyarbakır'a 30 kilometre uzaklıktaki Alacık bölgesinde yeni bir petrol sahası buldu.

TPAO, bölgedeki çalışmalarını 2 yıldan beri sürdürüyordu. Haziran ayı başında bölgede petrol bulunduğuna ilişkin kesin veriler elde edilmesinden sonra sondaj çalışmaları başladı. Üç ay süren çalışmalar sonunda 20 eylül tarihinde 1800 metre derinlikte petrole rastlandı. Yapılan analizler sonucunda petrolün iyi kalite olup 33 gravitenin üzerinde özellik gösterdiği ortaya çıktı.

TPAO, şimdi bölgede, rezerv çalışmalarını sürdürüyor. Rezerv tespit işlemleri bittikten sonra üretime geçilmesi bekleniyor.

Çocukları okulda, velileri kitap kuyruğunda

Okullar açılalı neredeyse bir hafta oldu birçok öğrencinin hâlâ kitabı yok. Çocuklarını sabahın karanlığında okula gönderen veliler, soluğu Cağaloğlu'ndaki Milli Eğitim Bakanlığı'nın kitap satış merkezinin önünde alıyorlar. Saat 7.00'de başlayan kuyruk satış memurlarının işe başlama saati olan 9.00'a doğru bir hayli uzuyor. Kuyruğun nedeni, kitap yokluğu değil de eleman yetersizliği. Bir de uzun uzun doldurulan fişler. Veli kitap listesini veriyor, memurlardan biri bu listeyi fişe işliyor, diğer memur da fişte yazılan kitapları raflardan indirip paket yapıyor. Ve mesai 17.00'de sona eriyor. Kuyruğun ortasından sonrakiler genellikle eve kitap alamadan dönüyorlar. Tüm bu eziyet çocukların bir şeyler öğrenmesi için. (Fotoğraf: ENDER ERKEK)

Ankara: Karar peşin hükümlü

Avrupa Konseyi ocak ayına dek şartlı süre tanıdı

Konsey kararı, "bu aşamada elde edilen bilgiler ışığında" 6 kasım seçimleri sonucunda oluşacak parlamentonun demokratik nitelik taşımayacağı iddiasını içeriyor.

STRASBOURG (Cumhuriyet) — Avrupa Konseyi Danışma Meclisi, Türkiye'ye ocak ayına kadar şartlı süre tanıdı. Konsey Danışma Meclisi kararında bazı uygulamaların yılbaşına dek değişmemesi halinde Türkiye'nin konseyden çıkarılmasına ilişkin tavsiye kararı alabileceğini belirtti. Türkiye'nin konseyden derhal çıkarılmasını öngören bir değişiklik önergesi, Danışma Meclisi'nin dünkü toplantısında reddedildi. Meclis, Avrupa Konseyi Hukuk ve Siyasi Komisyonlarını Türkiye'deki durumu ocak 1984'te yakından izlemekle görevlendirdi. Dünkü toplantıda alınan karar, ayrıca, 6 kasım seçimleri sonucunda oluşacak parlamentonun "bugünkü koşullar ve şu ana kadar elde edilen bilgiler ışığında" demokratik nitelik taşımayacağı iddiasını içeriyor. Kararda, bugünkü koşullar devam ederse söz konusu parlamentonun temsilcilerinin Avrupa Parlamentosu çalışmalarına katılamayacakları ileri sürülüyor.

Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada söz konusu karar "peşin hükümlü" olarak nitelendi ve "Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'nin iyi niyetli üyelerinin gerçekleri fazla gecikmeden göreceklerini umut etmek istiyoruz" denildi.

Avrupa Konseyi Danışma Meclisi Siyasi Komisyonu'nun Türkiye hakkındaki kararını tartıştığı önceki günkü toplantısından sonra, dünkü toplantıda tartışmayı sonuçlandırdı ve kararı oyladı. Siyasi Komisyon Türkiye Raportörü Ludwig Steiner'in hazırladığı karar tasarısı ve rapor, Meclise verilen yedi değişiklik önergesinden sadece biri kabul edilerek, oy çokluğuyla onaylandı. 155 üyeli Danışma Meclisi'nin 110 üyesi dünkü oylamaya katıldı, bunlardan, çoğunluğunu sosyalist üyelerin oluşturduğu 80 üye karar tasarısı lehinde, 25 üye de aleyhinde oy kullandı. İki üyenin katılmadığı oylamada üç oy çekimser çıktı.

Avrupa Konseyi Tüzüğü gereğince, Türkiye'nin Danışma Meclisi kararıyla konseyden çıkarılması mümkün değil. Danışma Meclisi'nin bu doğrultuda alacağı "tavsiye kararı", ancak yürütme organı niteliğinde olan Bakanlar Komitesi tarafından benimsenebiliyor.

Dışişleri Bakanlığı'nın açıklaması şöyle:

"Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'nin bu [illegible] Siyasi Komisyonda görüşülmesinden sonra oluşturulan karar tasarısına ışığı yakarı ayındır. Bu tasarı hakkında görüşlerimizi zamanında belirtmiştik. Tabiatıyla aynı görüşler bu karar için de geçerlidir.

Hatırlanacağı üzere kararın Avrupa Konseyi'nin temel ilkeleri ve felsefesinin inkârı anlamına geldiği ve henüz seçilmemiş bir meclis hakkında peşin bir değer yargısı içerdiğini ifade etmiştik.

Gerçekten bütün dünyanın göze önünde cereyan edecek serbest seçimler yapılmadan Türk milletinin müstakbel temsilcileri hakkında bir değer hükmünde bulunmak, hem peşin hükümlü, hem de bu kuruluşun savunucusu olması gereken demokratik ilkeleriyle bağdaşmayacak ve maalesef sağlam bir mantıktan yoksun, çelişkili bir tutumdur. Bizim şu [illegible] bir husus, böyle bir davranışın Batı camiasında çatlaklar yaratmayı amaçlayan çevrelerin çıkarlarına istemiyerek de olsa hizmet edecek olmasıdır. Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'nin iyi niyetli üyelerinin bu gerçekleri fazla gecikmeden göreceklerini umut etmek istiyoruz."

Gazeteciler yeni yasayı istemiyor

5680 sayılı Basın Yasası'nı değiştiren yeni tasarının Danışma Meclisi'nde kabul edilmesi üzerine 6 basın kuruluşu ile 10 gazete ve 9 derginin 36 yöneticisi ve yazarı, tasarıyı uygun görmediklerini belirttiler. Görüşlerini özetleyerek aktarıyoruz.

NEZİH DEMİRKENT *(Gazeteciler Cemiyeti Başkanı):* DM'de birtakım yanlışlıkların düzeltilmesinden memnunuz. Ancak birtakım önemli yanlışlıkların da korunur olmasının açıklanması zor. Konseyin, DM'den geçen tasarıyı görüşürken gelecek günlerin basını için kullanılır hale getireceği inancı içindeyiz. Değişikliklerin bir bölümü Anayasa çerçevesinde gelmiştir. Anayasa'dan kaynaklanan sorunlardan başka, yasa değişikliğiyle çözülebilecek sorunlar da vardır. Basın mahkemeleri, devlet sırrı niteliğindeki gizli haberler, yayınlanmamış yazının suç sayılması, meslekten men gibi önemli konularda çok önemli sorunlar yaratacak düzenlemeler yasa değişikliğinde yapılacak düzeltmelerle sorun olmaktan çıkarılabilir.

ÖKTAY KURTBÖKE *(Türkiye Gazeteciler Sendikası Genel Başkanı):* Tasarı, basında çalışanların tüm çabasına rağmen, Türk basınına bakış açısı değiştirilmeksizin DM'den geçti. Bazı maddelerde görünüşteki yumuşatmalar sorunu çözmedi. Yumuşatma gibi sunulan değişiklikler aslında fakiri sevindirmek için başvurulan yöntemler olarak kaldı. Şimdi MGK'nın önüne gelen önyargılı, suçlayıcı ve cezacı tasarı bu şekliyle kanunlaşırsa basın özgürlüğünü yok edebileceğini, ülkenin kültür yaşamını karanlığa sürükleyebileceğini bir kez daha vurgulamak isteriz. Konseyin tasarıya çağdaş ve özgürlükçü açı ile yaklaşacağına, Büyük Atatürk'ün barışçı, özgürlükçü anlayışının rehber olacağına ve basın özgürlüğünün toplumsal bir hak olarak korunacağına ilişkin umudumuzu hâlâ koruyoruz.

REMZİ ERKÜREM *(Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası Genel Sekreteri):* Basın kuruluşlarının temsilcilerinin görüşlerini bütün açıklığıyla ifade etmiş olmalarına rağmen, görülüyor ki, anarşi devrinde sokaklarda halka tehditle satılan ve "korsan basın" diye adlandırılan yeraltı yayınları gerekçe alınarak milli basınımız güç koşullar altına sokulmakta ve cezalandırılmaktadır. İlkenin en ürküdüğüm, tasarının gerekçeleridir. İlgililer yanıtları okumakta geç kalıyorlar ya da tebligatta, postada gecikme olabilir diye dava açma süresi altı aya çıkarılıyor, bakın kadrolarında eksik var diye basın ihtisas mahkemeleri kaldırılıyor. Hele basımevlerinin kapatılması ve müsaderesini düşünmek bile istemiyoruz. Kanunun MGK'da muhakkak d... eltileceğine inanıyorum.

AHMET ABAKAY *(Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı):* DM bugün bir partinin denetimi altına girmiştir. Basın tasarısı görüşülürken oturumlara başkanlık eden kişi aynı partinin saflarındandır. Üstelik bu parti iktidara geleceğinden emin görünmektedir. Bu demektir ki, Türk basını yakın bir gelecekte daha karanlık bir dönemi yaşamaya adaydır. DM üyelerinin pek çoğu düşünce basın özgürlüğüne karşı ne kadar çağdışı olduklarını sergilemişlerdir. Sansürü temel alan böyle bir tasarıyı kabul eden DM üyelerine, Abdülhamid'in aradan uzun yıllar geçmesine karşın hâlâ belleklerinden silinmediğini, ancak sadece hatırlatmak isteriz.

GÜNGÖR MENGİ *(İzmir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı, Yeni Asır Gazetesi Genel Yönetmeni):* Tasarı çağdaş uygarlığı yakalama çabalarımızın engeli olacaktır. Geçmişe tepkilerin yönlendirdiği bu yasa, kanunsuzları değil kanunlara saygılı olanları, korsan basını değil yasal basını rahatsız edecektir. Ülkenin düşünen kafaları gelişmenin engellerini aşmaya çalıştırılacak yerde bu yasa yüzünden basın özgürlüğünü genişletme amacında yorulacaktır. Buna hiç gerek yoktu. 12 Eylül'ün oluşumunda basının payı öteki kurumlardan fazla değildir. Bütün dileğim, yanlışlığın Konsey'ce fark edilerek gereğinin yapılması.

(Arkası Sa. 11., Sü. 5'de)

OLAYLARIN ARDINDAKİ GERÇEK

YHK Tarihe Karışırken..

YHK işçi ücretlerine ek zam yapılması önerisini görüşürken, üç [illegible] çokluğuyla olumsuz karar vermiştir. Olumsuz oy kullananlar YHK'nın görevinin 6 kasım seçimleriyle TBMM oluştuktan sonra sona ereceğini, bu konunun yeni dönemin yetkili organlarına bırakılması gereğini ileri sürmüşlerdir.

Görev başına geldiği günden bu yana YHK'nın toplu sözleşme konusundaki anlayışı sürekli bir olumsuzluğu vurgulamıştır. İşçi ücretlerine yapılan zamlar enflasyon oranlarının gerisinde kalmış, çeşitli iş kesimlerinde YHK'nın kararlarının gecikmesi ayrıca sakıncalı rahatsızlıklar yaratmıştır.

YHK Başkanı Naci Varlık, ek zam konusunda Cumhuriyet muhabirine yaptığı açıklamada "YHK her yılın başında tespit ettiği enflasyon oranına ve her işyerinin özelliklerine göre kararlaştırdığı zamlara yeniden ek bir zam yapılması isteğini yerinde görmedi" demiştir.

Oysa enflasyon oranının başlangıçta saptanan rakamı çok aştığı ve en iyi hesaplara göre bu yıl [illegible] beklenildiğini kamuoyu çok iyi bilmektedir.

Olağanüstü dönemde görev yapan ve 6 kasım seçimleri ile birlikte varlığı sona erecek YHK, iki hükümet, işveren temsilcileri, kurulda çoğunluğu oluşturmaktadır) tarihe karışırken acaba nasıl bir yargıya ulaşmak gerekir? Kuşkusuz bu konuyu ileride ayrıntıları ile inceleyecek araştırmacılar çıkacaktır, ama şimdiden şunu söyleyebiliriz: YHK kuruluş amacına ve yerine de ters düşmüştür.

Şöyle ki:

YHK yıllık enflasyon oranlarının ölçüsünde işçinin toplu sözleşmesini düzenleyerek görevini üstlenmiş, enflasyon hızını aşan ücretleri frenlemek amacıyla tek [illegible]

(Arkası Sa. 11., Sü. 1'de)

- *Kongre, Lübnan konusunda Reagan'a açık çek verdi.* *3. Sayfada*
- *4 kişilik ailenin aylık mutfak gideri 32 bin 850 liraya çıktı.*
- *Feralyalı: Para darlığı ekonomik ve sosyal bunalımı artıracaktır.* *9. Sayfada*

Ek zam için Başbakan da "evet" demezse Türk-İş Evren'e çıkacak.
- *Ücret tartışması yeni boyutlar kazandı.*
- *Yunan muhalefeti: Hükümet zafer çığlıkları ile Ege'deki oyunu bozdu.* *12. Sayfada*

GÖZLEM
UĞUR MUMCU

Olacağı Buydu...

İtalyan sorgu yargıcı Martella, aylardır sürdürdüğü soruşturma sonunda geç de olsa Ağca'nın yalan söylediği kuşkusuna kapılmıştır. Bu sonuç, olayları yakından izleyenler için hiç de şaşırtıcı değildir. Çünkü, Ağca'nın, Papa'ya karşı düzenlenen suikast girişimine üç Bulgar yetkilisinin karıştığına ilişkin ifadesi inandırıcı değildi ve çelişkilerle doluydu. Şimdi bu gerçek, soruşturmayı yürüten sorgu yargıcı Martella tarafından da kabul edilmiş bulunuyor. Bu, Ağca olayı için önemli bir aşamadır.

Ağca'nın İstanbul'da ve Roma'da sürekli olarak, polisleri ve savcıları yanıltıcı ifadeler verdiğini, böylece bağlı bulunduğu örgütü gizlediğini, bu köşede «sizleri bıktırırcasına» çok kez yazmıştık. Ayrı inancımız Roma'da Martella'ya

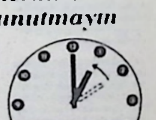
(Arkası 7. Sayfada)

Bu gece saatlerinizi geri almayı unutmayın

Haber Merkezi — Türkiye'de saatler bu gece yarısı saat 02'de bir saat geri alınacak.

Bakanlar Kurulu kararıyla gün ışığından daha fazla yararlanıp elektrik enerjisinden tasarruf etmek amacıyla bütün yurtta saatler 31 temmuz pazar günü 02'de bir saat ileri alınmıştı.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkilileri, iki aylık ileri saat uygulamasının konutlarda elektrik enerjisi kısıtlamasına başvurulmaması için alınan bir önlem olduğunu bildirdiler. İki ay süren uygulama ile 20 milyon kilovatsaat elektrik enerjisi tasarruf edildi.

İleri saat uygulamasının sona ermesiyle THY'nin iç ve dış hat seferleri, pazardan itibaren tarifede belirtilen saatlerde yapılacak.

Çanakkale'dekiler serbest bırakıldı

1 Ekim 1983

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi dün yayınladığı 166 sayılı kararla Çanakkale'de zorunlu ikamete tabi tutulan ve aralarında **Süleyman Demirel**'in de bulunduğu 14'ü eski, 16 siyasetçinin serbest bırakılmasını kararlaştırdı. Bu kişiler hakkında Anayasa, kanunlar ve MGK kararlarında yer alan hükümler saklı tutuldu.

Milli Güvenlik Konseyi'nin konuya ilişkin yayınladığı 166 sayılı karar aynen şöyle.

"Milli Güvenlik Konseyi'nin 31 mayıs 1983 tarih ve 79 sayılı kararı ile Çanakkale ilinin bağlı bulunduğu Sıkıyönetim Komutanı'nın nezaretinde Çanakkale'de ikamete tabi tutulan, aşağıda isimleri yazılı kişiler hakkında, Anayasanın geçici dördüncü maddesinde, kanunlarda ve Milli Güvenlik Konseyi'nin 79 sayılı kararı ile diğer kararlarında yer alan hükümler devam etmekle birlikte Çanakkale'deki ikametleri sona erdirilmiştir.

İkamete tabi tutulanlar:

1. Süleyman Demirel, 2. Ali Naili Erdem, 3. Ekrem Ceyhun, 4. Sadettin Bilgiç, 5. Nahit Menteşe, 6. Yiğit Köker, 7 İhsan Sabri Çağlayangil, 8. Sırrı Atalay, 9. Metin Tüzün, 10. Celal Doğan, 11. Deniz Baykal, 12. Ferhat Aslantaş, 13. Süleyman Genç, 14. Yüksel Çakmur, 15. Hüsamettin Cindoruk, 16. Mehmet Gölhan.

Kapatılan Büyük Türkiye Partisi'nin kurucuları arasında yer alan **Hüsamettin Cindoruk** ile **Mehmet Gölhan** dışındaki 14 kişi eski parlamenter. MGK'nın 31 mayıs 1983 tarihinde yayınladığı 79 sayılı kararı üzerine 15 siyasi 2 haziran saat 18.00'e kadar Çanakkale Sıkıyönetim Komutan Yardımcılığına teslim olmuşlardı.

Çanakkale'de zorunlu ikamete tabi tutulması kararlaştırılan İhsan Sabri Çağlayangil o sırada yurt dışında bulunduğundan daha sonra teslim olmuştu.

Özel televizyon konusunda endişem var

FÜSUN ÖZBİLGEN — *1 Ekim 1983*

Turgut Özal sorularımızı yanıtlarken genellikle içten ve samimi atmosfere girdi. Bir zamanlar kendisini çok sinirlendiren **"takunyalı"** tabirini hatırlatınca biraz gergin bir biçimde **"namaz kıldığımızdandır"** derken, eşi ile nasıl evlendiğini anlatırken hatıralarına dönük ve çok keyifliydi.

İdam cezaları hakkında ne düşündüğünü sorduğumuzda ise dikkatli bir politikacı kimliğine bürünüp **"karşı değilim"** diyerek konumunun gerektirdiği yanıtı verdi.

Özal'a sorularımız ve yanıtları şöyle gelişti:

— **İçki ve sigara içiyor musunuz?**

— İçkiyi çok önce içtim, bıraktım.

— **Şimdi hiç içki içmiyor musunuz?**

— Hayır, belki arada çok ısrar ederlerse yapmışımdır. Ama özel olarak içki içmiyorum. Çok özel okazyonlar, yaş günü olabilir, bir şey olabilir, ancak öyle.

— **Peki sigara?**

— Sigarayı üç buçuk sene oldu bıraktım. Yaptığım en iyi iş olduğunu zannediyorum.

— **Sağlığınız nasıl?**

— Sağlığım iyi gözüküyor. Bir kere Amerika'ya gitmiştik. 80 ocağından sonra 80 haziranında Cevelland'a kadar gittik. Şey yaptılar. Anjiyo. O zaman bir damar tıkalıydı ama bir ameliyata ihtiyaç göstermedi. Belki ilerde olabilir onu bilemem. Son defa bir kere daha gittik zayıflama konusunda. Başka bir yere gittik. Orada da kilo vermemi tavsiye ettiler. Başka bir şey bulmadılar, kilomuzu atmadığımız takdirde problem olacağını söylediler. Biz de 1.5 ay bir gayret sarfettik, 25 kilo kaybettim. Sonra buna bir 4-5 kilo daha ilave ettim. Şimdi bu son seyahat 3-4 kilo almışım. Bugünlerde sıkı rejim yapıyorum, yine birkaç kilo vereceğim.

— **Size bir zamanlar Odalar Birliği'nde iken mi** "takunyalı" diyorlardı. O söz nereden geliyor?

— Odalar Birliği değil, planlamada. Herhalde namaz kıldığımızdan. Tabii takunya kullanmıyordum. Ama o tarihlerde aptest almak için klasik, camilerde takunya kullanırlar. Aptest yerlerinde, el ayak yıkanacak yerlerde takunyalar vardır. birisi öyle ad taktı, tahmin ediyorum **İlhami Soysal**'dı. Öyle bir laf çıkardı. Takunyalı biraderler diye veya Müslüman kardeşler diye. Aslında takunya filan değil de normal ayakkabınızı çıkararak, çorabanızı çıkararak aptest alırsınız ama lafın söylenmesi bizim namaz kılmamızdan dolayıdır. Başka bir şeyden değil.

— **Örnek almamız gereken bir ülke var mı?**

— Bunu her zaman söylüyorum: Japonya. Çalışkanlığı, ihracattaki büyük başarısı. Yaptığı işler, Avrupa Ortak Pazarına kafa tutması..

— **Türk insanı ile Japon insanı arasında benzerlik varmı?**

— Benzerlik var. Büyüklere saygı, itaat...

— **Peki çalışkanlık?**

— Çalışkanlık da var bizim insanımızda. Bizim en büyük eksikliğimiz, aynı şey önümüzdeki seçimlerde olacak, işi idare eden takımdan problemimiz var. Niçin Türki işçisi Almanya'da en çalışkan işçi oluyor? Onlar sevki idareyi daha iyi biliyorlar da onun için. Bizim sevki idare kadememizde problem var. Balık baştan kokar. Önümüzdeki seçimde de bu problem var. Eğer iyi idare ediliyorsa bütün memleket iyiye gider. İnsan çalışkandır. Hiçbir zaman ne işçiye tembel diyebilirsiniz ne köylüye. Mühim olan onları çalıştıracak hem düzen hem de sevk-i idare kademesidir.

—**Hakim olsaydınız bir idam kararını imzalayabilir miydiniz?**

— Valla şimdi ben size bir şey söyleyeyim mi, kurban kesiliyor, bayramda insan orada bile biraz ürperiyor. Nihayet inandığımız bir şeydir, kurban kesmek. Onda bile ürperiyorsunuz. Onun için insanın idamına karar vermek kolay bir şey değildir. Çok zor bir hadise. Ama verilmesi icabediyorsa verilmesi lazım.

— **Yani idam cezalarına karşı değilsiniz?**

— Hayır, karşı değilim.

— Siz evde pijama ile çalışmayı seviyorsunuz, değil mi?

— Evet, yani işi rahat görmek isterim. Böyle sıkıntılı bir vaziyette iş görmek istemem.

— Bir de kimono giyiyorsunuz. Nereden aldınız?

— Japonya'dan almıştım. Bir iki kere giydim. Hediye verilmiştir veyahut da bilmiyorum.

— Side'yi neden seçtiniz?

— Side'yi severim. Güzel bir yer. Sakin bir yer bize göre, denizi sıcak, kumsalı uzun, yürüyüş yapabilirsiniz. Dostlarımız, ahbaplarımız da var. Güzel bir ufak şehir var orda, Side. Deniz de fazla derin değil. Uzun müddet boyunuzu geçmiyor.

— Yüzmeyi seviyor musunuz?

Fazla yüzme bilmediğimiz için biz böyle sığ denizlerden hoşlanıyoruz.

— Ne tür giyimi seversiniz?

— Serbest giyimi severim. Yani kravatsız. Kısa kollu.

— Ama şimdi başbakanlığa talipsiniz?

Ne yapalım, yerine göre kullanacağız.

— Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri mi olmak daha iyi, Türkiye'de başbakan mı?

— Türkiye'de her şey olmayı tercih ederim. Yani daha ufak da olsa Türkiye'de kalmayı tercih ederim.

— Özel televizyon konusunda ne düşünüyorsunuz? TRT'nin programlarını beğeniyor musunuz?

— Ben televizyonda çok daha iyi programlar yapılmasını isterim. Çocukları iyi insan olarak yetiştirecek programlar yapılmasını isterim. Onun için özel televizyonda endişem var. Veyahut çok iyi kontrol edilmesi lazım. Amerika'da durumları gördüm. Fevkalâde fazla programlar var. çok yanlış programlar da oynatılıyor. Polisiye vur-kır programları. Onun için endişem var. Müsaade edildiği takdirde çok iyi kontrol edilmesi lazım.

Ailenizden hiç sanatçı var mı?

— Hanımın tarafında, işte demin söyledim, sanatçılar var. Bir dayısı ve dayısının oğlu iyi müzisyendirler. Bizim de yakın dostlarımızdır. Müzikle alakam var. Resimle pek alâkam olmadı. Ama bir sergiyi gezmeyi severim. Çok fazla bir ilişkim olmadı heykelle resimle. Edebiyat eskiden ugraştığım bir konuydu. Şiir severim. İyi şiir okuyanları dinlemeyi severim. Aslında sanatkârın korunması lazım. Bilim adamı, sanatçı, edebiyatçı bir milletin yetiştirdiği ender kıymetlerdir. Buna önem verilmesi lazım. Eskiden krallar, padişahlar önem verirlermiş. Bizim de devlet sanatçıları konusunda, onların personel rejimlerini değiştirme konusunda yardımlarımız oldu.

— Yeni personel rejimine göre aldıkları yeterli mi? Mesela bir Suna Kan **var, bir de,** Emel Sayın. **İkisi arasındaki gelir farkı ölçülemez.**

— Birisi serbest çalışıyor diğeri devlet sanatçısı. Emel Sayın'ın Türkiye içinde şansı var. Suna Kan dünya çapında.

— Çocuklarınızın ne olmasını isterdiniz, ne oldular?

— Çocuklarıma çok müdahale etmek istemem. Ama mühendis olmasını isterdim oğlumun. Ekonomist oldu.

—Sayın Özal benim sorularım bu kadar. Şimdi siz de kendinize bir soru sorup yanıtlamak ister misiniz?

— Yok hayır, yeter. Bana sorulacak soru bırakmadınız.

Evren: Baskıyı devam ettirmek isterler

"Avrupa Konseyi bizi çıkarmaz"

4 Ekim 1983

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Avrupa Konseyi'nin Türkiye'nin içişlerine karışmayı kendisine bir görev saydığını, baskıyı devam ettirebilmek için Türkiye'yi Avrupa Konseyi'nden çıkarma cesaretini kendisinde bulamadığını söyledi. **"Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Konseyi'ne dahil olmakla vücut bulmuş değildir. Türkiye Cumhuriyeti asırlar boyu vardı, Avrupa Konseyi içinde olsa da varolacaktır, olmasa da varolacaktır"** dedi.

Cumhurbaşkanı Evren, Avrupa Konseyi ilişkilerine değinen konuşmasını dün Kara Harp Okulu'nun yeni öğretim ve eğitim yılına başlaması dolayısıyla düzenlenen törende yaptı. Harp Okulu'na gelişinde MGK üyesi ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nurettin Ersin tarafından törenle karşılanan Evren, Okul Komutanı Tümgeneral Fikret Küpeli ve bir öğretim üyesinin ilk dersi başlatmalarından sonra Harbiyelilere hitap etti.

Evren, uzun konuşmasının bir bölümünde **"evlatlarım"** dediği Harbiyelilere şunları söyledi:

"Türk'ün dostu yine Türk'ün kendisidir. Bunu hiçbir zaman aklınızdan çıkarmayınız. Bugün dost gibi görünen ülkeler, yarın derhal size dirsek çevirebilirler. Bunun çok yakın tarihte misallerini gördük. Bugün sarmaş dolaş olurlar, ama ufacık menfaatleri haleldar oluğu zaman derhal cephe almaktan çekinmezler.

Eğer Avrupa Konseyi, bizi bu teşkilattan çıkarmıyorsa, bunun iki sebebi vardır, birisi Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Türk ordusunun kuvvet, kudret ve gücünü bilir, kendisine lâzım olduğunu bilir, onun için çıkarmaz. Çünkü o, Türkiye'yi daima bir harpçi olarak tanımıştır. İkincisi de, daima bugüne kadar olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında olduğu gibi Türkiye'nin içişlerine karışmayı kendisi de bir görev saymıştır.

Eğer Avrupa Konseyi'nden çıkacak olursak, o zaman baskısını sürdüremeyecektir. Bu baskıyı devam ettirebilmek içindir ki, Türkiye'yi Avrupa Konseyi'nden çıkarma cesaretini kendisinde bulamamaktadır.

Ama şunu burada bir daha tekrar edeyim ki, Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Konseyi'ne dahil olmakla vücut bulmuş değildir. Türkiye Cumhuriyeti asırlar boyu vardı, Türk milleti Avrupa Konseyi içinde olsa da varolacaktır, olamasa da varolacaktır."

Evren konuşmasının başında, üç yıl önce öğretime başlama töreninde de bir konuşma yaptığını ve askerlerin politika ile uğraşması gerektiğini, **"Biz bulaştıysak Türk milletinin yok almaktan kurtarılması ve tarih boyunca varlığını sürdürebilmesi için**

bulaştık" dediğini hatırlattı. Bir milletin silahlı kuvvetlerinin lazım olacağı anda hazır olması gerektiğini, Türk ordusunun tarih boyunca yol gösterici, en müşkül anlarda ümit kaynağı olduğunu belirten Evren, şöyle devam etti:

"Türk milleti ne zaman ümitsizliğe düşmüş ise, bu ümidini daima Türk Silahlı Kuvvetlerinden beklemiştir. İşte 12 Eylül harekâtı da bunun bir neticesi olarak meydana gelmiştir. İşte yine Türk milleti gözünü Türk Silahlı Kuvvetlerine döndürmüş, ümidini ona bağlamış ve bunda yanılmadığını görmüştür. Türk Silahlı Kuvvetleri yine Türk milletini batmakta olduğu çukurdan çıkarmış, temizlemiş ve çok kısa bir süre sonra da sahibine teslim etmek için gerekli hazırlıkları yapmaktadır."

Cumhurbaşkanı, **"Her millette olduğu gibi biz de de hainlerin çıktığını, türediğini"** Harbiye'nin içinden de anarşistlerle işbirliği yapan insanların çıktığını, bunlara hainlik lafını bile az bulduğunu, bundan sonra da sızmak isteyenlerin bulunacağını kaydetti, şöyle dedi:

"Bu millet herşeyi affeder. Ama varını yoğunu sarfettiği Silahlı Kuvvetlerinin kendisini, istemediği bir istikamette kendisine karşı cephe almasını affedemez. Bunu daima hatırınızdan çıkarmayınız."

Evren, daha sonra Avrupa Konseyi ilişkilerine değinen yukarıdaki cümleleri sarfetti.

Ülkelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için güven kaynağı olan Silahlı Kuvvetleri en modern silah ve malzeme ile destekleyerek daima ayakta tutmak zorunda olduklarını belirten Evren, Türk milletinin de Silahlı Kuvvetlerine özel bir önem verdiğini söyledi. Evren, Türk milletinin Silahlı Kuvvetleri için hiçbir harcama ve fedakârlıktan kaçınmadığını, bunun en iyi örneğinin de sahip oluduğu her iki şeyden birini ordusuna vererek Kurtuluş Savaşı sırasında göster - diğini söyledi.

3 KİTAP

Cumhurbaşkanı, Harbiyelilere seslenerek, **"Atatürkçülükten ayrıldığımız sürece, Atatürkçülükten saptığımız sürece bize hakkı hayat yoktur. Üç sene içiresinde, bütün okullarımızda özellikle askeri okullarımızda Atatürkçülüğün yerleştirilmesi için büyük bir çaba sarfettik"** dedi. Hazırlatılan üç kitabın okutulmasını, Nutuk'un okunmasını, ondan sonra bunların birbirleriyle karşılaştırılmasını istedi.

Kara Harp Okulu'ndaki törene MGK üyeleri Orgeneral **Celasun**, DM Başkanı **Irmak**, Başbakan **Ulusu**, Bakanlar, **Bayülken, Özgül**, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral **Ürüğ**, Generaller, yüksek rütbeli subaylar da katıldı.

Öte yandan, Hava Harp Okulu'nda 32., Deniz Harp Okulu'nda da 211. eğitim ve öğretim yılına dün başlandı. Törenlere Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral **Tahsin Şahinkaya** ile Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral **Nejat Tümer** de katıldı. Harp Akademileri ile Denizcilik Yüksek Okulu'nda yeni öğretim yılına törenle girildi.

Kabahat işçide değilmiş..

ŞÜKRAN KETENCİ - *6 Ekim 1983*

Türk-İş Genel Başkanının ek zam için 2. turu bir sonuç verir mi bilemiyoruz. Ancak bizce ek zam tartışması işçiler lehine başarıyla noktalansa da noktalanmasa da önemli bir işlev yapmıştır..

İşçi ücretleri kamuoyu önünde tartışılmış, ücretlerin üretim maliyeti içinde nasıl küçük bir pay aldığı, gerçek ücretlerin 1977'lerden bu yana sürekli nasıl düştüğü ve 1963'lerin düzeyinin altında kaldığı istatistiklerle açıklanmıştır. *"Sendikaların aşırı isteklerinin, yüksek işçi ücretlerinin, ekonominin gelişmesini engellediği"* şeklindeki işverenlerden kaynaklanan, nerede ise kamuoyuna mal olan, edebiyatın yolu tıkanmıştır. İşçiler 17 yıllık özgür sendikacılık, toplu sözleşme düzeni içinde ücret olarak kazandıkları ne varsa, fazlası ile geri vermişler, 1963'lerin altında bir yaşam düzeyine inmişlerdir.

İlk kez işverenler de işçi ücretlerinde gerileme olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak konu YHK'da 1983 yılı ücretlerine ek zam yapılarak, 1982 ve 83 yıllarından gelen kayıpların giderilmesi noktasına gelince, YHK'daki işveren temsilcileri topu hükümete atmışlardır. Bu arada *"Ek zam, bütçe işidir. Hükümet yetkisindedir"* veya *'Gider ayak başarılı bir hükümet zor durumda bırakılmamalı, işçilerin zararı 1984 ücretlerinde kapatılabilir"* ya da *"Biz aramızda çözelim"* türünden açıklamalar yapılmıştır.

İlginç bir rastlantı ancak Türkiye'nin en gelişmiş sanayii tekstil işkolunun işçi ve işveren sendikaları başkanları Şevket Yılmaz ve Halit Narin aynı zamanda ek zam tartışmasının tarafları işçi ve işveren konfederasyonlarının da başkanlarıdırlar. Ve de çok kısa bir süre önce, değil işçinin ücret kaybını kapatma, *"%20 artı 1500"* olan YHK kararının 1500 liralık hanesinin 2000-2500 liraya çıkarılması için, bir araya gelmişlerdi. Tüm ısrar ve ricalarına rağmen Teksif'in sözleşmesindeki 1500 liralık bölümü 2000-2500 liraya çıkarttırmaya Narin'i razı ettiremediğini anlatan Yılmaz'a göre, işverenlerin geleceğe yönelik olarak yaptıkları vaatler inandırıcı değil. Bin liralık bir ücret artışını benimsemeyen bir anlayışın, 1982-83 ücretlerindeki değer kaybını gönüllü kapatması söz konusu olamaz. İşte bu nedenle, Türk-İş belki de bu yazı yayınlanana kadar gerçekleşen Başbakanla 2. görüşmeden olumsuz sonuç alınsa da, konuyu burada kapatma eğiliminde görünüyor.

İster istemez bu aşamada, genelde işçi ücretlerinin düşük olduğunu kabul eden işverenlerin, en kolay yol olan kendi işyerlerinde ücret artışını neden gerçekleştirmedikleri sorusu akla geliyor. Hele özel sektör çalışanlarının ücret ortalamalarının kamu sektörü çalışanlarının oldukça altında kaldığı düşünüldüğünde.

"İşçinin ücreti çok düşük. Bunu kabul ettiğinize göre, siz neden zam yapmıyorsunuz?" sorusu yöneltildi mi, her işletmenin başındaki, işletmenin ne kadar kötü durumda olduğunu, zararına, hatta üretim fazlası, stok varken, işçiyi eksik çalıştırarak tam ücret ödeme zorunda kalarak, işleri sürdürmeye çalıştıklarını anlatıyor. Sohbet koyulaştıkça, çalışanların satın alma gücü düştükçe, özellikle tekstil, be-

yaz sanayii gibi tüketime dayalı sanayilerde iç pazarda yarı yarıya varan satış düşmeleri görüldüğü, dışa açılma ile bu açığın kapatılmasının söz konusu olmadığı ortaya çıkıyor.

İşverenlerimizin kendi işyerlerinde tek tek ücret artışı yapma yerine, genelde hükümetin yapacağı bir ücret artışını benimsemelerinin sırrı da, iç pazarların birazcık olsun açılması umudunda yatıyor.

Ve de böylece açık ve seçik bir biçimde, 1977'ler sonrası bir kampanyaya dönüştürülmüş olan, *"Sendikaların, işçilerin, yüksek ücret istemlerinin ekonomiyi açmaza soktuğu"* tezi çürüyor. Yürümeyen ekonomik düzende, işçinin sorumlu olmadığı ortaya çıkıyor. Ekonomiyi kurtarma adına işçi daha da yoksullaştırıldığında ekonominin kurtulamadığı somut olaylarla, işverenlerimizin de ağzından dile gelmiş oluyor..

Emek ve sermaye IMF'ye karşı cephe alırken

OSMAN ULAGAY *10 Ekim 1983*

Arjantin'de Merkez Bankası Başkanı, IMF toplantısından dönüşte *"uluslararası bankalar karşısında ülkesinin çıkarlarını gereğince korumadığı"* gerekçesiyle tutuklandı, grevler yaşamı felce uğrattı, devalüasyon söylentisi üzerine halk bankalara hücum etti. Brezilya'da IMF'nin bu ülkeye yeni kredi sağlamak için dayattığı koşullarla ilgili yasa tasarısı sendikaların ve parlamentonun bir kesiminin direnişi karşısında geri çekildi. Şili'de ekonomi politikasına ağır eleştireler yönelte sendikalara, Pinochet'den vazgeçemeyecek kadar tutucu iş çevreleri de katılmaya ve devletin ekonomiye müdahalesini istemeye başladı. Türkiye'de IMF reçetesinin özüne karşı çıkan bazı işadamlarının demeçleri sendikaları bile bastırırken iktidara aday partilerden birinin lideri diğerinin liderini IMF politikalarının tutsağı olmakla suçladı.

Tüm bu olaylar giderek belirginlik kazanan ilginç bir gelişmeyi ortaya koyuyor. Artık yalnızca IMF reçetelerinin birinci kurbanı olan işçiler ve sendikalar değil patronlar, işverenler, şu ünlü *"orta sınıf"*ın etkin kesimleri de IMF reçetelerine karşı giderek radikalleşen bir tavır alıyor, bu reçetelerin çeşitli ülkelere giydirdiği *"dar ceket"*ten kurtulmanın yollarını arıyorlar. IMF reçetelerine karşı tepkiler bu denli yaygınlaşınca bu tepkilerin politik ağırlığı da ister istemez artıyor; IMF reçetelerini uygulamak, IMF'nin istikrar için dayattığı şartları kabul etmek zorlaşıyor.

IMF reçetelerinin ücretlerini sınırladığı, işinden ettiği, yaşam standardını düşürdüğü işçilerin, ücretlilerin bu reçetelere karşı çıkması çok doğal, Piyasa mekanizmasına etkinlik kazandırılması, özel sektörün ekonomideki ağırlığının arttırılması gibi önerilerin de yer aldığı IMF reçetelerine sermayenin çeşitli kesimlerinin karşı çıkması ise ilk bakışta yadırganacak bir olay gibi görünüyor. Ama sermaye sınıflarının *"yeni* sanayileşmekte *olan"* ülkelerde son otuz yıl içinde kaydettikleri çarpıcı gelişmeye biraz daha yakından bakılınca bu kesimlerin bugün neden IMF'ye karşı tavır almaya başladıkları pekalâ anlaşılabiliyor.

Brezilya gibi Latin Amerika ülkeleriyle Türkiye gibi kimi ülkeler 1960'lı ve 1970'li yıllarda hatırı sayılır büyüme hızlarına eriştiler, ekonomilerini hızla genişletme olanaklarını buldular. Kapitalist dünyanın geniş pazar imkânlarıyla ve bol keseden yardım ve kredilerle desteklediği bu büyüme sürecinde, izlenen modelin doğal sonucu olarak, öncelikle girişimci sınıflar gelişti, palazlandı. *"Orta sınıf"* denebilecek kesim genişlemeye başladı, ücretli kesime de bu sofradan bir pay vermek mümkün oldu. Bu süreç içinde başdöndürücü bir hızla yükselen, yedek parça ithalatçılığından büyük holding sahipliğine; tezgâhtarlıktan fabrikatörlüğe; inşaatçılıktan banka-banker patronluğuna sıçrayanlar oldu. Gösteriş tüketimi, toplumda yaygın bir eğilim haline geldi ve bu eğilimin yarattığı talebi karşılayacak sanayiler kuruldu.

Ne var ki, döviz kârları sabıt tutularak, gücünü gösteren enflasyon oranının çok altında fazilerle kredi dağıtılarak, her heves edene yatırım teşviki verilerek, kurulan bu *"sahte cennet"*in gerçek tasarruflarla değil borç alınmış tasarruflarla gerçekleştirildiği, bu aldatıcı görünümü sağlayan yatırım ve tüketim düzeyini sürdürmenin olanaksız olduğu unutuldu. Deniz bitip dünya ekonomik konjonktürünün de etkisiyle dış borç yükü ödenemez boyutlara varınca, IMF'nın bu ülkelerin kapısına gelip dayanması ve *"Büyüme efsanesi bitti, şimdi daralmaya başlayın"* demesi kaçınılmaz oldu.

Şimdi pek çok ülkede zorunlu olarak IMF reçeteleri uygulanıyor. Alım gücü sürekli düşen işçiler, iş bulamayan milyonlar dertlerine derman ararken, çalıştıramadıkları fabrikaları hüzünle seyreden fabrikatörler, kâğıttan şatolar gibi yıkılan mali imparatorluklarının enkazı altında bir şeyler kurtarmaya çabalayan büyük patronlar pek çok ülkede suçu IMF'ye yükleme noktasına gelmiş bulunuyorlar.

IMF'nin bugün oynadığı rolün bir sebep değil sonuç olduğu herhalde çok iyi kavranmalı ve IMF'yi suçlama noktasına gelen sermaye sınıflarının öncelikle çok iyi bir özeleştiri yapmalarının gereği üzerinde durulmalı. Emek ve sermayeyi IMF reçetelerine karşı birlikte tavır alma noktasına getiren gelişmelerden gerekli dersler çıkartılmalı, bu fırsattan yararlanılarak Brezilya ve Türkiye gibi ülkelerin nasıl bir reçeteyle *"dar ceket"*ten kurtulabilecekleri iyice düşünülmeli.

DÖRTLER DERSANESİ
Lise sonlar: 15 Ekim
Beklemeliler: 17 Ekim
Kayıtlar devam ediyor
Tel. 522 24 60 Cağaloğlu

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ
Lise sonlar: 15 Ekim
Beklemeliler: 17 Ekim
Akşam: 24 Ekim

60. Yıl Sayı: 21232 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL, 9 Ekim 1983 Pazar

Evren: Yalan makinelerine inanmayınız

Bazıları da filan partiye rey verirseniz askerden kurtulursunuz gibi çirkin, maksatlı ve haince propaganda yapıyorlar etrafa. Bunlar komünist oyunudur.

Oy kullanma hakkını kullanmazsanız vatandaşlık hakkını kullanmamış olursunuz. Bir insan ailesine, anasına, babasına, milletine karşı görevini yerine getirmiyorsa, onun insan haklarından da yararlanması mevzubahis olamaz.

Türk milleti, Anayasa oylamasıyla nasıl aleyhimizde çalışan dış örgütlere güzel bir cevap vermiş ise, seçimlerde de aynı şekilde cevap vereceğine inanıyorum.

IŞIK KANSU

MUĞLA — Cumhurbaşkanı Kenan Evren dün Muğla'da yaptığı konuşmada "Fesatçılara ve yalan makinelerine inanmayınız. Sizleri seçime katılmamaya veya katılsanız dahi oy pusulalarını boş atmaya veya geçersiz saydırmaya çalışacaklardır" dedi. Evren, Avrupa'nın hapishanelerdeki anarşist, terörist ve kaçakçılarla ilgileneceği yerde sosyal güvenlik kurumlarının bir an evvel kurulmasına, hastaneleri çoğaltılmasına yardımcı olmaları gerektiğini söyledi. Anayasa ... [illegible] olduğu gibi bu propagandaları yapanları vatandaşlarımın bir defa daha mahcup edeceğine inanıyorum" diye konuştu.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, veto konusuna da değinerek, bunun antidemokratik bir uygulama olduğu konusunda eleştiriler yapıldığını ifade ederek, uygun görüp görmeme yönteminin bundan sonraki seçimlerde kullanılmayacağını da kaydetti.

Rahmetli ağabeyinin Muğla'da evlendiği için Muğla'nın hakiki hemşerisi olduğunu konuş...

"HAK VE GÖREV" — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Muğla'da yaptığı konuşmada bir bölümünde, "Bir Japon dostum bana ay... [illegible]

Orly'deki katliamın bomba yapımcısı Nayır yakalandı

Fransız polisi, Nayır'ın yanısıra Ermeni gizli örgütü militanları oldukları sanılan 6 kişiyi daha gözaltına aldı.

Dış Haberler Servisi — Fransız polisi Paris'in Orly havaalanında 15 temmuz günü meydana gelen ve sekiz kişinin ölümü, 54 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan bombalı saldırıyla ilgili olarak biri Türk yedi kişiyi tutukladı. AP ajansının haberine göre, Fransız polisi, Marsilya'da yakalanan Ermeni asıllı Türk'ün bombayı imal ettiği sanılan Soner Nayır olduğunu (Arkası S. 11, Sü. 3'de)

AP: Türkiye'den iltica isteyen Sovyet generali ABD'ye uçtu

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Üniformasıyla sınırı geçerek siyasal sığınma isteyen Sovyet subayının Türkiye'ye yaklaşık 15 gün önce geldiği öğrenildi. AP'nin Ankara kaynaklı haberine göre Sovyet subayı ABD'ye uçtu.

Sınırı geçerek bölge yetkililerine sığınan, daha sonra Erzurum'a, buradan da Ankara'ya getirilen Sovyet subayı de ilgili olarak Ankara'daki üst düzey Sovyet diplomatları, "Olaydan haberimiz yok" dediler. Sovyet subayı... [illegible]

İşçi ve Bağ-Kur emeklisinin aylığına yüzde 27-40 zam

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi Genel Kurulu'nda dün kabul edilen tasarılar ve benimsenen bir önerge ile, işçi emekli maaşlarının yüzde 29 ile 37 arasında artırılması, Bağ-Kur emekli aylıklarının yüzde 40 oranında yükseltilmesi, Bağ-Kur üyeleri ve ailelerinin sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmesi, tarım kesiminde geçici olarak çalışanların sosyal güvenlik kapsamına alınması, emeklilik sonrasında çalışanların ikinci işlerinde geçirdikleri süreyi hizmetlerine eklettirilmeleri kabul edildi. Sanatçıların SSK'ya geriye doğru borçlanmalarında da kolaylık sağlandı.

DM Genel Kurulunda geçici tarım işçilerinin sosyal güvenlik kapsamına alınmasına ilişkin yasa tasarısı görüşülürken verilen bir önergenin benimsenmesi sonucu, işçi emeklilerinin gösterge rakamlarının her kademe için 99 puan artırılması kabul edildi. İşçi emeklilerinin 5 bin liralık yakacak yardımı da 6 bin 250 liraya yükseltildi.

Tasarı yasalaşırsa 1 Ocak 1984'ten başlayarak geçerli olacak yeni düzenlemeye göre, en yüksek dereceden aylık alan bir işçi emeklisinin eline yakacak yardımı dahil 40 katsayı üzerinden net 7 bin 300 lira daha fazla para geçecek. Bu artış, en düşük derecedeki işçi emeklisi için net 6 bin lira olacak.

Bu tasarı ve memur maaş katsayısının 34'ten 40'a yükseltilmesiyle işçi emekli maaşlarında sağlanacak artış, yüzde 29 ile yüzde 37 arasında.

Bağ-Kur emekli aylıklarını yüzde 40 artıran, yakacak yardımını 2 bin liraya çıkaran yasa tasarısı dün DM'de kabul edildi. Bağ-Kur emekli aylıklarının hesaplanmasında kullanılan gös... (Arkası S. 11, Sü. 2'de)

DM'DEN DÜN GEÇEN TASARILAR

- *İşçi emekli maaşlarının yüzde 29-37 arasında, yakacak yardımının 6 bin 250 liraya yükseltilmesi.*
- *Bağ-Kur emekli aylıklarının yüzde 40, yakacak yardımının 2 bin lira artırılması.*
- *Bağ-Kur üyeleri ve ailelerinin sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmeleri.*
- *Emeklilik sonrasında çalışanların ikinci işlerinde geçirecekleri süreyi hizmetlerine ekletebilmeleri.*
- *Tarımda geçici işçilerin sigortalanabilmesi ve emekliliğe hak kazanabilmesi.*
- *Sanatçıların SSK'ya geriye doğru borçlanabilmesi.*

İşçi emeklilerinin yeni gösterge tablosu

Derece	Kademeler 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	975	978	981	984	987	990	993	996	999			
2.	939	942	945	948	951	954	957	960	963	966	969	972
3.	903	906	909	912	915	918	921	924	927	930	933	936
4.	867	870	873	876	879	882	885	888	891	894	897	900
5.	831	834	837	840	843	846	849	853	855	858	861	864
6.	795	798	801	804	807	810	813	816	819	822	825	828
7.	759	762	765	768	771	774	777	780	783	786	789	792
8.	[illegible]	726	729	732	735	738	741	744	747	750	753	756

BAĞ-KUR EMEKLİLERİNİN

Sülün Osman...

İLHAN SELÇUK *12 Ekim 1983*

Galata Köprüsü yapıldığında üstünden ilk kez 2'nci Beyazıt geçmiş; dubalar üstüne kurulan bu köprü 18 yıl sonra Unkapanı'na çekilmiş; 3'üncü Napoleon'un İstanbul'a gelişi nedeniyle Padişah Abdülaziz daha gösterişli bir köprü istemiş, 1863'te kurulan ikinci köprü 12 yıl kullanılmış; bir İngiliz firmasınca yapılan üçüncü köprü 1912 yılına dek Karaköy-Eminönü yakasını bağlamış.

Bugün üstünden geçtiğimiz emektar köprüyü 1912'de bir Alman firması yapmış.

★

Peki, Galata Kulesini kim yapmış?

Cenevizliler, Galata surlarına ek olarak bu kuleyi düşünmüşler, geceli, gündüzlü çalışarak meydana getirmişler. O günden bu yana çeşitli işler için kullanılan kulenin külâhı 1875'te uçmuş; 1967'de bu eski kuleye yeniden külâh geçirilmiş.

Külâh deyince çağrışımla ilk akla gelen nedir?

Toplumda kimi adamlar vardır ki Ali'nin külâhını Veli'ye, Veli'nin külâhını Ali'ye geçirerek yaşarlar. Bunlardan en ünlüsü Sülün Osman'dır. İstanbul'un sevimli tiplerinden Sülün Osman'ın adı eskiden sık sık gazetelere geçerdi. Çünkü Sülün Osman'ın özgün bir yaşam biçim vardı ve dünya görüşünü şöyle açıklıyordu:

— Bak kadeşim! Bu ülkede kaç milyon kişi yaşıyor? Günden güne artıyoruz, ben diyeyim otuz, sen de kırk... Bu kadar adam arasında her 100 kişiden

10 Ekim 1983

birisi saf, yani aptal olsa ben ömrümün sonuna dek yurttaşlarımı kafesleyerek rahatça yaşarım.

Ne yapardı Osman?

Kimi zaman Galata kulesini birisine satardı; kimi zaman Galata Köprüsü'nü bir saf yurttaşa okuturdu; kimi zaman Beyazıt kulesini göze göz dişe diş pazarlıkla satışa çıkarırdı.

Eski İstanbul'da halkımıza satacak bugünkü kadar çok şey yoktu. Haydarpaşa İstasyonu, Unkapanı Köprüsü, Beylerbeyi Sarayı, derken birkaç yapıt daha sayabilirdiniz. Camileri satmak hem günah olduğundan, hem de böyle bir işleme kimse girişmeyeceğinden Sülün Osman'ın dar bir alanda çalıştığını söyleyebiliriz. Günahı vebali boynuna, renkli bir meslek hayatının ardından emekliye ayrıldı Sülün Osman.

★

Birkaç gün önce Sülün Osman'a Çamlıca tepesinde dolaşırken rasladım. Güneşli ve esintili bir gündü. Sülün Osman'ın yüzünde Ceneviz'den, Bizans'tan, Osmanlı'dan yansıyan bir anlam vardı; sanki tarihsel bir gelişimi simgeliyordu; saçsız başı, ince bıyıkları, tilki bakışlarıyla yine sevimliydi.

İstanbul'a bakıyordu Sülün..

Lafa girdim:

— İstanbul çok değişti...

Sülün:

— Yaaa, diye iç çekti, çok değişti. Şu hazinelere bak! Şeraton, Hilton, Etap, gökdelenler, sonra şu Boğaz Köprüsü yok mu, baktıkça içim gıcıklanıyor..

— Nasıl?

— Benim dönemimde yoksul İstanbul'un satacak neyi vardı? Tarihten günümüze dek ayakta kalabilmiş, birkaç kule, birkaç saray, iki köhne köprü benim sermayemi oluşturuyordu. Anadolu'dan gelmiş bir saf yurttaş gördüm mü bodoslama yanaşır, tezgâhı kurardım. Şu Galata kulesini görüyor musun ve kaç kişiye sattım biliyor musun? Gazetelerin o zaman benden başka malzemesi yoktu. Ne zaman bir iş çevirsem hemen birinci sayfalara yansırdı. Artık yaşlandım. Emekliye ayrıldım, çalışmıyorum; ama şimdi bakıyorum; İstanbul büyümüş, "eserlere eserler katılmış." Ben ki köhne Galata Köprüsü'nü yurttaşlarıma satmış kişiyim; şu Boğaz Köprüsü'nü ne güzel yutturudum, düşünebiliyor musun?

— Haydi canım sen de, kim alır Boğaz Köprüsü'nü?

— Alırlar abicim, alırlar, bizim saf yurttaşlarımız vallahi billahi Boğaz Köprüsü'nü de satın alırlar.

★

Sülün sağ eliyle Boğaz Köprüsü'nü gösteriyordu; köprü ayakları iki yanda büyük birer giyotin gibi yükseliyordu. Gözüm biraz sağa kaydı; Galata kulesini gördüm; başındaki külâhla...

Ve uyanmışım.

Ama düşünüyorum, Sülün Osman bugün iş tutsaydı, Boğaz Köprüsü'nü de satar mıydı?

13 Ekim 1983

Dünyada Gürültü Var..

İLHAN SELÇUK - *13 Ekim 1983*

Alternatif Yayıncılık *"Dünyada Neler Oluyor?"* adıyla *"Ekonomi ve Jeopolitik Dünya Yıllığını* piyasaya çıkaralı sanırım birkaç ay oluyor. 1982'de 400 sayfayı bulan yıllık 1983'te 500 sayfaya yükselmiş. Ne var ki, sayfa sayısı okuru korkurtmasın; böyle kitaplar okunmaz, başvuru için ele alınır; kolaylık sağlar. Fransa, İngiltere ve Amerika'da da yayınlanan yıllık yararlı bir kaynak işlevini görüyor; kimi dünya olaylarına biraz Fransız aydınının gözüyle bakmasını Türk okuru anlayacak ve hoşgörecektir.

"Dünyada Neler Oluyor?" belirtildiğine göre, *"83 uzman tarafından hazırlanan"* ve *"gezegenimizdeki 163 devletin genel karakteristiklerini veren bir panorama"* niteliğindedir. İnsan böyle kitapları karıştırırken uzaydan dünyaya bakıyormuş duygusuna kendisini kaptırır. İlk astronotlardan biri yukarıdan gezegenimizi görünce:

"— Dünya" demişti *"mavi bir portakala benziyor."*

Oysa yerden göğe baktığımızda kendimizi yeryüzünde yapayalnız sanırız; bu gezegende milyarlarca insanın yaşadığını çoğu zaman unuturuz. Kımıl kımıl kımıldayan, koşan, düşen kalkan, çalışan, sevişen, dövüşen, ölen öldüren, doğuran, yaratan insanların varlığını unutsak bile onlar bize var oluşlarını yansıtıyorlar.

Bugün yeryüzünün her yanında savaş, savaşım,

çatışma, çekişme eksik değil. Neden?

★

"Neden?" sorusuna kaba ama çarpıcı ve yalın bir yanıt vermek için *"Dünyada Neler Oluyor? 1983"* yıllığını açtım. 520'nci sayfada *"1981'de Temel Maden Üretimi"*'ni vurgulayan tablolar var. Yeryüzünde stratejik madenlerin bulunduğu yerler neresidir? Hangi ülkeler toprakaltı zenginliklerine sahiptir?

Dünyanın demir üretiminde sıralama şöyle: 1) Sovyetler, 2) Brezilya, 3) Avustralya, 4) ABD, 5) Çin, 6) Kanada, 7) Hindistan, 8) Güney Afrika, 9) İsveç, 10) Fransa, 11) Liberya...

Demir madenini kuşkusuz hepimiz tanırız; sanayideki önemini biliriz; Liberya'yı tanır mıyız; dünyadaki yerini bilir miyiz?

Peki, tangstenin ne işe yaradığı konusunda içimizden kaç kişinin fikri var? Dünyanın tungsten üretimindeki sıralaması da şöyle: 1) Çin, 2) Sovyetler, 3) Avustralya, 4) ABD, 5) Bolivya, 6) Kanada, 7) Kuzey Kore, 8) Portekiz, 9) Tayland, 10) Avusturya.

Stratejik ya da temel madenlerin üretiminde büyük sanayi devletlerinin ön sıralarda bulunmasını, üretim-tüketim dengesi bakımından doğal karşılamak gerekir; ama demirde 11'inci sırayı tutan Liberya, tungsten'de 5'inci sırada bulunan Bolivya ve 9'uncu sırada bulunan Tayland'a ne dersiniz?

Bu ülkelerin kaynaklarını acaba kim kullanıyor?

Olaya bu mantıkla yaklaştığımızda yeryüzünde stratejik madenlerin çoğunlukla sanayileşmemiş Üçüncü Dünya ülkelerinde bulunduğunu görüyoruz. Sanayi elmasında Botswana 4'üncü, Gana 5'inci, Zaire 1'inci sırada; fosfatta Fas 3'üncü, Tunus 4'üncü, Ürdün 5'inci, Toga 8'inci sırada: MOlibden'de Şili 2'ci, Peru 4'üncü sırada, Boksitte Gine 2'nci, Jamaika 3'üncü, Brezilya 5'inci, Surinam 6'ncı sırada; Bakırda Şili 2'nci, Zambia 5'inci, Zaire 6'ncı sırada, Kobaltta Zaire 1'inci, Zambiya 2'nci, Filipinler 5'inci, Fas 7'nci, Botswana 8'inci durumda; Kromitte Filipinler 2'nci, Zimbabwe 3'üncü sırada...

Tabloya bakıldığında göze çarpan kaba gerçek şudur: Yeryüzünde stratejik madenlerin yataklarına sahip yoksul ülkeler ABD'nin başını çektiği ekonomik sistemin içinde yerlerini alıyorlar; buna bir de "petrol haritası" eklersek, yüryüzündeki gürültünün patırtının, kavganın, dövüşün nedenleri ortaya çıkıverir.

★

Dünyada hakçasına bir paylaşım gerçekleşmeden, yoksul halklar toprakaltı kaynaklarına sahip çıkmadan, sömürünün çarkları durdurulmadan kimseye *"rahat, huzur, sükûn"* yoktur. Eğer 20'nci yüzyılda gezegenimizdeki gürültü daha da artmışsa, nedenleri bellidir; bundan ötürü kimse yerinmesin, üzülmesin, umutsuzluğa düşmesin; ya da insanlık adına söylenmiş gibi görünen aldatıcı sözlerle gerçeği saptırmaya kalkmasın.

Arafat Suriye'nin elinde rehin

CENGİZ ÇANDAR / *13 Ekim 1983*

TRABLUSŞAM — Lübnan'da bir gazeteci için en ters durumlardan biri **"yanlış zamanda yanlış yerde"** bulunmaktır. Bir aydır çatışma yüzü görmeyen Trablusşam'a ayağımızı atalı iki saat olmadan, toplar gürlemeye, roketlerin ıslıkları, makineli tüfeklerin melodisi işitilmeye başladı.

Kentin üzerine karanlık çökerken, sağa sola hızla kaçışan arabaların arasından, yayaların bomboş bıraktığı caddelerden ilerliyoruz. Neredeyse 200 metrede bir, başlarında sadece gözlerini açıkta bırakan, **"Ku Klux Klan"** tipi siyah kukuletaları ile dehşet verici görünümleri ve ellerinde silahlarıyla milisler yolları tutmuş, kaçışan tek tük araçları durdurup kontrol ediyor.

Onlara Beddavi kampından geldiğinizi söyleyebilirsiniz. Çünkü **Arafat** ve **Abu Cihad**'la FKÖ merkezinin yerleştiği Filistin mülteci kampı çatışmanın cereyan ettiği noktaya çok yakın. Aksi halde yalanınız keşfedilir ve başınız fena halde belaya girer. Ancak, Beyrut'a kadar yolda karşılaşacağınız asgari 5 Suriye ve 1 Falanjist barikatına Beddavi'den geldiğinizi söylememelisiniz. Bu kadarcık dürüstlük, gazeteci olsanız da, neye mal olur bilinmez.

Atatürk'ün sürgün döneminin bir bölümünü geçirdiği Trablusşam, Beyrut'un 80 kilometre kuzeyinde, Akdeniz kıyısını izleyen yol, yaklaşık 6-7 kontrol noktasını aşabilirseniz, sizi Trablusşam'a bir buçuk saatte ulaştırıyor. İstanbul-İzmit arası kadar bir uzaklık ve süre Trablus'a ulaşmaya yetiyor.

Beyrut'un çoğunlukla Müslüman batı kesiminden neredeyse tümüyle Hıristiyan doğu kesimine geçerken adım başı Lübnan ordusu barikatlarını aşmak zorundasınız.

Beyrut çıkışından 40-50 kilometre sonrasına dek rahatsınız. Solunuzda **Refik Halit Karay**'ın sözünü ettiği güzel Cuniye Koyu'nu, Fenikelilerin ünlü Byblos'unu geçiyorsunuz. Az sonra ilk kontrol noktası Falanjistlere takılacaksınız. Falanjist kontrol noktası ve gümrüğünü —evet gümrüğünü— geçtikten 2-3 kilometre ötede bir virajı döndüğünüzde yine bir Lübnan ordu barikatı. 2-3 kilometre ötede Falanjistlerle arasında kan davası bulunan eski Cumhurbaşkanı **Süleyman Franciye**'nin El-Merede (Devler) milisleri yolunuzu kesecek. Bunu da aşın, artık en az 4-5 Suriye barikatı geçip Trablusşam'a geleceksiniz.

Lübnan'ın ikinci büyük kenti Trablusşam, yarım milyon civarında insanı barındırıyor. Kentin güney banliyösünün girişinde Suriyeliler yolu kesiyor. Bir kilometre daha ilerleyince bir grup Suriye askeri daha barikatın ardında ve onu da geçince, hurma ağaçları ve zakkumların süslediği geniş bulvardan kentin merkezine yaklaşıyorsunuz. Artık Suriye askerlerine Trablusşam'ın 10-12 kilometre kuzeyine dek yolda raslamayacaksınız.

Çorum ya da Çanakkale'dekini andıran bir saat kulesinin çevresindeki meydanda, kent merkezinde yeşil bir bayrak dalgalanıyor. Üzerinde **"Lailaheillallah - Muhammeden Resulullah"** yazıyor.

Saat kulesinin yanıbaşındaki şirin parkta ve eski kahvelerde **Mustafa Kemal** de oturmuş olmalı. Ve mutlaka başını kaldırıp kente egemen Trablus kalesini defalarca görmüştür. Kalede şimdi kent merke-

zindeki yeşil bayrağın aynısı, dev büyüklükte olanı gözü alıyor.

Bu iki yeşil bayrak kentin kime ait olduğunu anlatıyor. Trablusşam, İslami Tevhid Hareketi ya da burada kısaca söylendiği gibi, **"El-Tevhid"**in denetiminde.

Bir buçuk ay öncesine dek, en az 23 bin silahlı milisin birbirleriyle çatışarak kan gölüne çevirdiği ve bir yıl içinde en iyimser tahminlerle 300 kişinin öldüğü, 1000'den fazla kişinin yaralandığı Trablusşam artık Lübnan'ın en güvenlikli kentlerinden biri sayılıyor.

Sünni din adamı **Şeyh Sait Saban** önderliğinde bir araya gelen üç grubun oluşturduğu **"Tevhid"** milislerin tümünü ezmiş ya da dağıtmış ve kente güvenlik getirmiş.

Şeyh Sait Saban'ın geçen yıl Şam'dan Tahran'a birlikte yaptığımız yolculuktan ve Tahran'da aynı otelde birlikte geçirdiğimiz bir haftadan hatırlıyoruz. O tarihte Lübnan'da onu tanıyan kimse yoktu. Kahire'deki El-Ezher'den mezun, 52 yaşında kendi halinde bir din adamıydı. Trablusşam camilerinde **"1000 yıl önce, geçmişte, haçlılara da karşı koymamız gerektiğini"** bildiren vaazlarıyla yıldızı parladı.

Önderliğini yaptığı **"Tevhid"**, Müslüman Kardeşler'in içindeki bir akım olan **"Cundullah"** (Allah'ın Askerleri), Trablusşam Sünni nüfusunun Suriye Baas'ına düşman örgütü **"Halk Direnişi"**nin ve El-Fetih'e bağlı Trablusşamlıların birleşmesiyle oluştu.

Hareket, kollarını komiteler halinde Trablusşam'ın her mahallesine (Alevi mahallesi Baal Muhsin hariç) yaydı. Her komitenin başında genellikle militan bir Sünni din adamı bulunuyor.

Bir buçuk aydır tüm rakip ideolojik örgütleri ve silahlı grupları ortadan kaldırmış. Bizim tanık olduğumuz çatışma son kalıntılardan birini, Suriye'nin potansiyel müttefiki **Lübnan Komünist Partisi**'ni temizleme harekâtı.

Arafat'ın, yaklaşık bir ay önce Trablusşam'a geldiğinde, böyle bir oluşuma dayanmayı hesapladığı açıkça belli oluyor. Şeyh Said Saban'la bir arada gözükmeye dikkat ediyor. Nitekim, pazartesi gecesi Trablusşam'daki bir kapalı salon toplantısında birbirine yaşıt iki lider; beyaz sakallı, sarıklı şeyh ile başında askeri kepi, kırlaşan seyrek sakalı ile FKÖ lideri yanyana idi.

Beddavi mülteci kampında dağıtılan FKÖ'nün yayın organı **"Filistin El-Thawra"**nın manşet haberini süsleyen kocaman fotoğraflarda iki lider yanyana...

BEDDAVİ KAMPI

Beddavi, 10 kilometre ötesinde, kuzeyindeki Nahr El-Berid (Soğuk Nehir) mülteci kampıyla birlikte 60 bin Filistinli mülteciyi barındırıyor. Trablusşam'ın doğal bir uzantısı, bir banliyösü gibi.

Trablusşam'dan kuzeye çıkar çıkmaz denize paralel yoldan hemen sağa sapıp biraz tırmanınca Beddavi Kampı'na geldiğinizi, kamp girişinde bordo bereleri ile FKÖ kuvvetlerinin kontrol noktasından anlıyorsunuz.

Türkiye'deki gecekondu semtlerinin benzeri olan kampta tanıdık yüzlerle karşılaşıyoruz.

Beyrut'ta daha sonra Tunus'ta hatta birara Şam'da rastladığımız kadrolar, Beyrut'un terkedilmesinin hemen ardından Şam'da görüştüğümüz Bekaa'daki FKÖ birliklerinin komutanlarını ve bazı savaşçıları görüyoruz.

Beyrut'taki, Tunus'taki FKÖ'nün kısmı şimdi Trablusşam'da ya da Beddavi'de.

Trablusşam ve Beddavi, **Nahr El-Berid** ile birlikte FKÖ'nün ayakta duran son kaleleri. Suriye birlikleri 10 kilometre kuzeyde Nahr El-Berid'in dibinde, Beddavi'nin 2 kilometre doğusunda bodur zeytin ağaçlarıyla örtülü tepenin berisinde ve Trablus'un güney girişinde.

Arafat, Beyrut'taki İsrail kuşatmasından yaklaşık bir yıl sonra, 80 kilometre kuzeyde Trablusşam'da Suriye tarafından kıstırılmış durumda. Denizde yani Batı'da İsrail savaş gemileri...

FKÖ sözcüsü **Ahmet Abdurrahman,** durumdan görece bir memnuniyet içinde. **"Bizi buradan taşıyacak gemilerin olmamasından, süper devletlerin bu kez hiçbir şey vaadetmemesinden, hayallere kapılmamaktan memnunuz"** diyor, **"Burada kaderimizle yüzyüze, başbaşayız."**

SURİYE SALDIRACAK MI?

Ahmet Abdurrahman'ın yanıtı, **"Buraya piknik yapmaya gelmediler. 12 bin asker yığdılar."** şeklinde.

Ancak, Suriye saldırısı eli kulağında gözükmüyor. Küçük çaplı bazı saldırılarla Şam'daki Baas Rejimi'nin FKÖ liderliğinin ve FKÖ'nün tepesinde **"Demokles'in Kılıcı"**nı sallayacağı sanılıyor. Topyekün bir saldırı çok kısa vade için beklenmiyor. Çünkü, Suriye'nin Trablusşam'a saldırısının maliyeti yüksek olacak. Kent, 20 bin Suriye uyruklu Alevi'nin yaşadığı Baal Muhsin semti dışında Suriye rejimine düşman yoğun bir Sünni nüfusa sahip. Geçtiğimiz yıl, Beyrut'a İsrail saldırısını pahalıya ödeten FKÖ'nün en seçkin birlikleri burada.

Suriye'nin Trablusşam'a saldırması, İsrail'in Beyrut'a saldırmasından daha zor. Bir kere, Trablusşam, Batı Beyrut'tan daha büyük. İç dayanışması daha güçlü. Ayrıca, Sünni Trablusşam'a Suriye saldırısının titreşimleri, Suriye'nin Sünni merkezleri Halep'te, Hama'da, Homs'da ve Şam'da hissedilebilir. Üstelik, Suriye İsrail değil.

Evet, ateş gücü yüksek. **"Ama"** diyor FKÖ komutanlarından **Abu Hüseyin, "Beyrut'ta karşılaştığımız ve dayandığımız İsrail ateş gücünden daha mı fazla olacak?"**

Her şeye rağmen, Arafat ve kadroları Trablusşam ve Beddavi'de Suriye'nin elinde rehin.

Kimse somut birşey söylemiyor. Trablusşam'daki FKÖ İslami Tevhid Hareketi ile, muhtemel bir Suriye saldırısına karşı saflarını pekiştirmeye uğraşıyor. Süresi belirsiz bir bekleyiş içinde. Suriye'nin elinde rehin olarak...

Akıllı

MELİH CEVDET ANDAY - *14 Ekim 1983*

Galiba akıllı değilim. Gerçi benim akıllı olup olmamam kimseyi ilgilendirmez, ama kırk yılda bir kendimden söz etmek hevesine kapıldım. Kapılınca da işe aklımdan başladım. Ancak **"galiba"** sözcüğünü neden kullandığımı düşünmem gerekiyor. O sözcük **"anlaşılan"**, **"sanılır ki"**, **"görünüşe göre"** anlamlarına gelir, demek ben akıllı olmadığımı kesinlikle söyleyemiyorum, ne olur ne olmaz diyerek

bir açık kapı bırakıyorum. Öyle ya, görünüşe göre akıllı değilimdir de, bakarsınız, gerçekten akıllı çıkıveririm, neden olmasın! Çünkü hiç kimse "**akılsız**" olmaya razı değildir. Dikkat edilirse, ben de "**akılsızım**" demedim, "**akıllı değilim**" dedim. Böyle demekle, bir bakıma kendimi korumuş da olduğumu sanıyorum. Neden derseniz, bizde olumlu sözleri, olumsuz anlamda kullanma alışkanlığı vardır. Sözgelişi "**akıllı**" sözcüğü bunlardan biridir. Adama "**akıllı**" diye seslendiniz mi, "**akılsız**" demiş olursunuz. Sözcüğün "**Bizim akıllı gene neler karıştırmış...**" tümcesindeki kullanılışı da o anlamdadır. Ama ben bu yönteme düşkün değilimdir; biri için "**akıllı**" nitemini kullanırsam, onun gerçekten akıllı olduğunu söylemek istemişimdir. Eskiden bir "**aklı evvel**" deyimi vardı, "**çok akıllı, her şeyi çok iyi bilen**" anlamına gelirdi, sonradan kapsam genişletme yolu ile "**her şeyi bilir geçinen, ukalâ**" anlamını aldı. Ben onu gene de ilk anlamı ile, unutulan anlamı ile kullanırım. Kurcalarsak o deyimin doğrusu "**akl-ı evvel**" olmak gerekir, "**ilk neden, ilk zekâ, yaratıcı**" anlamındadır ki, unutulmuştur, ortada "**aklı evvel**" biçimindeki yanlışı kalmıştır. Neyse... Diyeceğim, "**akıllı**"nın olumlu anlamı dururken, onu olumsuz anlamı ile ezip yok etmek doğru mudur? Ben bu yazıma pekâlâ "**galiba akıllıyım**" diye başlayabilirdim, belki de kapsamcılardan korktuğum için yapamadım bunu. Yazık değil mi?

Gene de akıllı olduğumu söylemeye kalkmam ben. Neden derseniz, kendisinin akıllı olmadığını sanan hiç kimse yoktur da ondan. Böyle olunca, aklımın başkalarınkinden daha çok olduğuna neye dayanarak inanabilirim Gerçi aklın insanlar arasında eşitçe paylaştırılıp paylaştırılmadığını bilmiyoruz, ama akıllı olduğumu söylersem, başkalarından daha akıllı olduğumu ileri sürmüş olacağım açıktır. Bu ise, dayanıksız bir sav olmaktan öte bir anlam taşımaz.

Baştan beri neden "**us**" demeyip, yazımı "**akıl**" sözcüğü ile sürdürdüğümü açıklamaya şimdi sıra geldi. Arapça "**akıl**" (Köstek demektir) eskiden hem felsefe dilinde, hem günlük dilde kullanılırdı; günlük dildeki kapsam kaymaları ise, bir felsefe termini olan "**akl**"ı sık sık güç durumda bırakırdı, hâlâ da bırakmaktadır. Eğer "**akıl**" insanı hayvandan ayırt eden öznitelik ise, biz nasıl olup da bir insana "**akılsız**" diyebiliriz?Nasıl olur da akıllı olduğumuzu söyleyebiliriz? Bence en iyisi "**us**"u felsefe termini olarak ayırıp, "**akıl**"ı dildeki bütün deyimleriyle kullanmayı sürdürmektir. Çünkü "**akıl**" ile yapılmış öylesine çok deyim var ki, onların hiçbirinden vazgeçemeyiz, dahası onların hiçbirini "**us**" ile yeniden söyleyemeyiz. Örneğin "**akıllı**" yerine "**uslu**" demek, bir takım anlaşmazlıklara yol açacaktır. Alalım yazının başındaki sözü ya da onun tersini "**Galiba uslu değilim**" ya da "**galiba usluyum**"... İnsan akıllı olduğunu kesinkes bilmeyebilir diyelim, ama uslu olup olmadığından neden kuşku duysun! Bu iki sözcüğün bir arada kullanıldığı bir deyimimiz de "**akıllı uslu**" deyimidir ki, hiç de boşuna yaratılmamıştır. Çünkü Arapçada "**köstek**" anlamına gelen (bu köstek develerin ayaklarından birini bir yere bağlardı) "**akl**", kapsam genişletme yolu ile insana getirilince zenginlik kazandı. Aklımız bizi istediğimiz yere gitmekten (her istediğimizi yapmaktan) alıkoyacaktır, demek uslu kılacaktır. Öyleyse, akıllı olan, düşlere kaptırmaz kendini, kendinde olmadık güçlere inanmaya, üstünlük kurmacalarına kapılmaya kalkmaz, yapacaklarını değil, yapamayacaklarını düşünür.

Ama dedim ya, akıl, felsefe ile günlük dilin birbirine karışması yüzünden başımıza bir yığın iş açmıştır. Öyle ki, paylaşılamıyor ve biz bu gürültü içinde kimin akıllı, kimin akılsız olduğunu anlayamıyoruz. İyisi mi, dedim bugün, bari ben akıllı olmadığımı söyleyeyim de, kavram dikkati çeksin, ne dediğimizi, ne konuştuğumuzu bilelim! Burada kurcalanacak ilk sorun ise, aklın bize verilmiş mi, yoksa bizim onu elde etmiş mi olduğumuz sorunudur. İki durumda da kişi başlangıçta akılsız olduğunu onaylamak zorundadır. İlkinde bilmediğimiz bir şeyi, bilmediğimiz bir yerden ediniyoruz; ikincisi ise bilmediğimiz bir şeyi bilmeyerek (rastlantı) ele geçiriyoruz. Bu eseme (mantık) gereğince, akıllı olanın, akılsız döneminden akıllılık dönemine geçiş çizgisini saptamasını bekleyeceğiz ki, konu açıklığa kavuşsun.

Dahası var, bu geçiş sırasında kişi, daha akıl sahibi olmadığı için, akıllı olduğunun bilincine varamayacağından, akıllı olmak, ister istemez akılsız olmayı gerektirir. Demek akıllı olmak, akılsız olmakla özdeşir.Başka türlü söylemek gerekirse, henüz akılsız bir akılla, aklımızın aklını araştırmaya kalkmak bize küşümlü davranmayı zorunlu kılar. İyi ki böyledir, çünkü aklın öz niteliklerinden biri küşümdür, demek aklı yavaş yavaş edinmeye başlayan, gitgide artan bir hızla aklından kuşkulanacaktır. Bir tözü, kendi ile açıklamaya kalkmanın yarattığı bir çelişkidir bu. Akıl kendini yatsır. Ben akıllı olmadığımı boşuna söylemedim.

Akıl daha bilim adamlarının eline geçmedi, geçseydi önce hızını ölçerlerdi, bir saniyede kaç metre gidiyor... Burada "**bilim adamları**" derken fizikçileri söylemek istiyorum elbet; yoksa "**akıl**"ın ruhbilimciler elinde bulunduğunu bilmiyor değilim. Ama konu buraya geldiğinde büsbütün karmaşıklaşıyor: Akıl dediğimizin yeri nerede? Bunu deşmeye kalktığımızda, hastalarla ve hastalıklarla karşı karşıya geliyoruz. Çünkü beynimiz, bilincin bütün katlarını taşıyor. Bu katların içinde hangisini saygıdeğer sayacağız? Çalışıyorum, çabalıyorum, aklı ne yanından alsam bir çıkış yolu bulamıyorum, umut kırıklığına düşüyorum. Çünkü ruh hekimleri, normal dediğimiz aklı da hasta sayıyorlar. Ben aklımdan vazgeçtim.

Gerçekte insanlık, aklı bütün tarih boyunca yüceltmiş değildir. Şimdi anlıyoruz ki, bizimkinden çok daha düzenli olan ilkel toplumda iletişim ortak bilinçdışına dayanmakla mutluluğu yaratıyordu. Ortaçağın sonlarından Aydınlanma çağına dek, akıl, anlıktan (intellect) daha aşağı bir sırada idi. Kant ise onu, bir kavramlar yetisi olarak değerlendirdi. Akla tapma çok kısa sürmüştür. Bugünse o, "**kurnazlık**" ile bir tutulacak denli düşkünlüğe uğramıştır. Para yapan "**Bende akıl var**" diyor, patron olan "**Akıllıyım da ondan**" diyor, politikaya atılan "**akıllıyım, kazanırım**" diyor. Kuzum, bu işlerin akılla ne ilişkisi var?

Sirkeci Sermayesi...

UĞUR MUMCU - *15 Ekim 1983*

Maliye Bakanlığı, bir tebliğ yayınlayarak, gazetelerin televizyon, video, buzdolabı, fırın gibi kura ile teslim edilecek dayanıklı tüketim malları karşılığında ya da araba va kat ikramiyelerine *"katılma depozitosu"* olarak para toplamalarını yasaklamıştır. Gecikmiş olsa da bu yerinde ve doğru bir karardır.

Basın özgürlügünü, çoğumuz, hükümetlere karşı savunduk ve bu özgürlüğün Basın Yasası ile kısıtlandığını ileri sürdük. Bu basın özgürlüğünün bir boyutudur. Basın özgürlüğünün öteki boyutu iş ve sermaye çevrelerine uzanıyor. Basın özgürlüğünün bu boyuttaki tehlikesi basında holginleşme ve tekelleşmedir.

Ve asıl sorun da budur.

Basın özgürlüğü, bir yandan, anayasa ve yasalarla kısıtlanırken, öte yandan da holdingleşme ve tekelleşme ile büsbütün ortadan kalkmaktır. Bugün, bir-iki gazete dışında, bütün günlük yayın organları birer holdingin sözcüsüdür. Holdingler bir gazete ile yetinmemekte, bir kaç yayın organını birden elde tutmaya çalışmaktadırlar.

Bu holdingler, yalnızca, *"basın sanayii"* içinde oluşmuş değildir. Tersine, sınai ve ticari alanlardaki sermaye grupları, basın sanayiine el atmışlar ve Babıali'deki *"gazetecilikten yetişmiş patron"* yerine *"sanayicilikten gazeteciliğe el atmış patronlar"* türemişlerdir.

Bir gazetecinin deyişi ile *"Sirkeci sermayesi Babıali'ye girmiş"* ve bugün köşe başlarını tutmuştur.

Basındaki bu holdingleşme, siyasete de damgasını vurmuş ve holding yöneticileri ve danışmanları, özellikle sağ eğilimli 2 partide üst yönetim birimlerini ele geçirmişlerdir. Bir partimizin genel başkanı, bir holdinge bağlı bankanın yönetim kurulu üyesi, öteki, bir başka holdingin eski genel koordinatörüdür. Bunlar bile birer göstergedir.

Önümüzdeki dönemlerde, yerleşik çıkarlara, holdinglerin temsilcileri olduğu ekonomik düzene ve belli ayrıcalıklara karşı yazı yazmak, devlet bürokrasısı ile bankalardaki yolsuzlukları sergilemek çok ama çok güçleşecektir.

Kurulu düzene, yerleşik çıkarlara ve ayrıcalıklara karşı siyasal ve ekonomik eleştiriler, bir yandan ağır yaptırımlı yasalar, öte yandan da holdinglerin ekonomik ve malı baskıları ile engellenmeye çalışacaktır.

Bir kez, gazetelerin büyük çoğunluğu bu holdinglerin elindedir. Bu yüzden, bu yayın organlarında, holdinglerin içinde bulundukları ekonomik ve mali düzene ilişkin hiçbir eleştiri ya da somut haber, yer almayackatır. Hangi yazar, hangi muhabir, hangi gazete yönetmeni, sözgelişi , bu holdingin kredi aldığı bir bankayı eleştirebilir, elinde kanıtlı-belgeli dosyalar olsa da bu dosyaları rahatça yayınlayabilir?

Holding dışındaki basın için de engeller söz konusudur. Bankalar ve holdinglere bağlı şirketler, *"reklam ambargosu"* yoluyla bu tür basını da baskı altında tutmaya çalışacaklardır.

Basın böyle bir geleceğe kapıları zorlamaya başlamıştır.

Yayın organlarının *"gizli bankerlik"* yapmaları, dayanıklı tüketim malları karşılığında para toplamaları ve yasanın açık hükmüne aykırı olmasına karşın milli piyango biletlerini yeniden çekilişe sokmaları, Maliye'deki başıbozukluğun ve denetimsizliğin sonucuydu. Basın ve basın özgürlüğü işte bu yollarla yozlaşmış ve gazeteler, haber ve yorum kaynakları olmaktan çıkıp birer *"şans ve talih oyunu"*nun iskambil kâğıtlarına dönüşmüştü..

Bugün, Maliye Bakanlığı belki çok doğru, haklı ve yerinde bir karar almıştır. Ama bugüne kadar, bu kararın alınmasında hiç gecikilmemiş midir? Ve böyle bir karar alınsa bile, basın *"Sirkeci sermeyesinin tahakkümünden"* kurtulabilecek midir?

Basındaki holdingleşme ve tekelleşme önlenmezse, basını ve basın özgürlüğünü korumanın ve geliştirmenin hiç olanağı yoktur. Basında holdingleşme bir yana, siyasette holdingleşmenin başladığı bir dönemde ilerisi için iyimser olmak, inanınız, çok güçtür.

Demokrasiden, emekten, haktan, özgürlükten ve bağımsızlıktan yana olan ilerici basın olarak insanı karamsarlığa iten bütün bu güç koşullara karşın sizlerden güç ve destek alarak dün ve bugün olduğu gibi yarın da başımızı dimdik tutmaya devam edeceğiz.

Çünkü basın özgürlüğü, Sirkeci sermayesinin, türedi holdinglerin değil halkın özgürlüğüdür.

"Düşünce özgürlüğü demokrasinin temelini oluşturur"

ALİ SIRMEN - *17 Ekim 1983*

ALİ SİRMEN — Sayın Çetin Özek, siz yalnız bir ceza hukuku uzmanı değil, aynı zamanda basın hukuku konusunda da ülkemizin önde gelen kişilerinden birisiniz. Bugünlerde yeni Basın Yasası gündemde, bu konunun ayrıntılarına girmeden önce çoğulcu rejimlerde basın sistemlerinin neler olduğunu sormak istiyorum.

ÇETİN ÖZEK — Çoğulcu rejimlerde basın sistemlerinin ne şekilde oluştuğunu belirtmeden önce, basına verilen önem üzerinde durmak gerek. Bunu yapınca basın sistemleri kendiğinden ortaya çıkar. Çoğulcu sistemler, yani diyaloğa açık rejimler, değişik siyasal biçimler demokratik usuller içinde geçmeyi öngören, kabul eden rejimlerdir. Bu geçişler de siyasal katılma yoluyla gerçekleşir. Bu katılmanın sağlıklılığı ise bilme unsuruna bağlıdır. Bunu sağlayan araçlardan biri de basındır. Tabii bugün iletişim araçlarının gelişmişliği içinde, yazılı basın hâlâ önemini koruyor. Demokrasilerin sağlıklı işleyişi ve diyaloğun varlığı halkın dünyada ve kendi ülkesinde olanlar ko-

nusunda bilgi sahibi olmasına bağlı görünüyor. Hatta bu nedenledir ki, bugün haber veren, eleştiren, inceleyen gazetecinin hakkından değil de görevinden söz ediliyor daha çok. Esasında hak halka ait birşey, yani haber alma hakkı söz konusu. Basının özgürlüğünü sınırlayan sistemler ve hükümler bir yandan gazetecinin görevini sınırlarken, bir yandan da halkın haber alma hakkını sınırlıyor ve katılmanın zedelenmesine yol açıyor.

Gerçek bir demokraside, basın rejimi ne şekilde düzenlenirse düzenlensin, bunlar ayrıntıda kalan sorunlardır, temelde düşünce açıklamayı cezalandırmayan, düşünce açıklanmasını dolaylı olarak baskı altına alabilecek idari siyasi ve mali tedbirleri kabul etmeyen basın rejimi söz konusudur. Bunları sınırlayan bir basın rejimi, hem demokrasiye uygun değildir, hem de böyle bir sistemi kabul eden rejim kendi adına ne derse desin demokratik değildir.

SİRMEN — Burada bir noktayı biraz daha açmanızı rica edeceğim. Ülkemizde genellikle çoğulcu rejimlerden söz edilince, çok partinin varlığının bir rejimin çoğulculuğu için yeterli olduğu gibi, bir düşünce yaygın. Acaba bir rejim hem çok partili olup, hem de çoğulcu olabilir mi?

ÖZEK — Hayır. Çoğulculuk, yalnızca çok partililik değil, değişik görüşlerin demokratik usuller içinde iktidara talip olabilme ve gelebilme olanağının bulunduğunu rejimlerdir. Yoksa aynı görüşten 10 tane parti olsa o çoğulcu sistem değildir. Onun için değişik görüşlerdeki partilerin varlığını anlatan siyasal yelpaze deyimi kullanılır. Demokrasilerde bunu şöyle ifade edebiliriz. Kişinin anayasal sisteme uygun davranmak zorunluğu vardır. Ama uygun düşünmek zorunluluğu yoktur. Eğer kişinin sisteme uygun düşünemk zorunluluğunu kabul edersek, bu mevcut sistem mevcut biçim dışındaki düşüncelerin yasaklanması demektir. O da, mevcut biçimde düşünmek zorunluğu demektir. Bu da çoğulculuğun inkârı anlamını taşır. Çoğulculuk görüşlerin ceza tehdidi altında olmaksızın açıklanması ve bu görüş altında siyasal birleşmenin ve demokratik usuller altında siyasal birleşmenin ve demokratik usuller altında iktidara talip olup gelme olanağının açık olması demektir. Zaten müsaade ederseniz belirteyim, hak kullanıldığı vakit cezalandırılmayan davranışlardır. Eğer kalkıp da belirli şekilde düşünmek ceza müeyyidesiyle karşılaşıyorsa o zaman hak yok demektir. Bu arada şunu belirtmek isterim, salt siyasal katılma imkânının şekli olarak tanınması da demokratiklik için yeterli değildir. Mesela, İtalyan faşizminde plebisit yolu açıktı ve kullanılıyordu. Yani halk bir konuda oy vermeye çağrılıyordu. Ama burada çoğulcu bir düşünce dile getirilemiyordu. Halk sırf önüne konulan olayda ya "evet" yada 'hayır" demek hakkına sahip oluyordu o kadar.

Anayasal çerçeve içinde hareket etmek zorunluğundan kastım şu: Anayasalar demokratik sistemlerde sistemlerin değişim şekillerini de, usullerini de belirlerler. İşte değişim ancak o usullere uyularak sağlanmalıdır.

SİRMEN — Burada Anayasadan söz ettik. Bizde Anayasa deyince de akla gelen kavram genellikle şu oluyor: "Vatandaşın özgürlüklerinin sınırlarını belirleyen temel yasa." **Acaba tarihi gelişimi içinde Anayasa bu mu? Yani Anayasa acaba vatandaşın özgürlüklerinin ve haklarının sınırlarını çizmek için mi ortaya çıkmış, yoksa devletin yetkililerinin sınırlarını belirlemek için mi ortaya çıkmış? Yani Anayasa kavramının temelinde ilk olarak kime güvence verilmek isteniyor, devlete mi, yoksa kişiye mi? Yani Anayasa kişinin hak ve özgürlükleri karşısında devletin davranışlarını sınırlayan bir kavram mı?**

ÖZEK — Tarihsel olarak anayasacılık hareketi, anayasa sistemlerinin kurulması tam söylediğiniz ikinci görüşe uygundur. Yani dinsel temele dayalı iktidarların mutlak gücünü sınırlamak için ortaya çıkmıştır. Bilhassa Fransız İhtilali'nden sonra, kişinin doğuştan bazı tabii haklara sahip olduğu görüşü güç kazanmış ve buna karşı anayasalar bu hakları iktidara karşı güvence altına almaya yönelmiştir. Bakın mesela Anayasa Mahkemesi, Danıştay, yargının bağımsızlığı vs. bunlar hep hakları sadece belirtilmesini değil, bunların çiğnenmesini önlemeye yönelik kurumlardır. Bu açıdan Anayasa zaten kişide doğuştan varsayılan hakları tespit etmektedir. Demokratik görüşe göre, anayasalar hakları vermez, o haklar kişinin zaten doğuştan sahip olduğu haklardır. Anayasalar onların kullanılışlarını düzenler. Bunu yaparken de, anayasa kamu yararı adına da olsa o hakkın özünü zedeleyici bir düzenleme yapamaz. Bir de ayrıca siyasal iktidar karşısında kişinin haklarını güvence altına alma amacına yöneliktir Anayasa. Nitekim bu husus bizim 1961 Anayasamızda çok açık bir biçimde görünür. 1961 Anayasamızın 11. maddesi siyasal iktidarın özgürlükleri kullanırken uyulması gereken kuralları koyarken, hangi amaçla olursa olsun, belirli sınırları aşamayacağı ilkesini ortaya koymuştur.

Bir ülkeye demokratik diyebilmemiz için de bu temel hakların varlığı ve güvence altına alınmış olması şarttır. Yoksa parlementonun şekli seçim sistemi değişebilir. Demokrasilerin değişmeyen ilkeleri hakları özüyle ilgilidir.

SİRMEN — Sayın Hocam, şimdi şöyle bir sorunla karşılaşıyoruz. Yukarıda da belirttiğiniz gibi, anayasaların tanıdığı değil, belirttiği (çünkü o özgürlükler daha önce de kişiye aitti) özgürlükler çeşitli, seçme seçilme, seyahat özgürlüğü vb. Üstelik bu özgürlüklerin anayasalarda belirtilmesi uzun süreçlerin sonunda gerçekleşmiş. Bir an için bunların parçalanabilirliğini kabul etsek, acaba o zaman bunlardan hangisinin, demokratik sistemin onsuz olmaz (sine qua non) olduğunu söyleyebiliriz?

ÖZEK — Şimdi bir defa özgürlükler bölünmez bir bütündürler. Ama illa ki bunlar arasında birini seçmek gerekirse, bana kalırsa bu **"düşünce açıklama özgürlüğüdür"**. Bu düşünce açıklama özgürlüğü de geniş anlamda dinsel olsun, siyasi olsun her türlü düşüncenin açıklanması ve de her türlü araçla açıklanması demektir. Basın özgürlüğünü de, kendi başına bir özgürlük olarak belirtmemek gerek. Ona da basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğü demek gerek... Çünkü düşünce sözle de açıklanır, görüntüyle de açıklanır. Basın da bu düşünce açıklama özgürlüğü araçlarından biridir. Ayrıca düşünce özgürlüğü, öbür özgürlükler açısından da birleşmektedir.

Şöyle ki, seyahat özgürlüğünden söz ettiniz mesela. İnsanların seyahat özgürlükleri bazı nedenlerle kısıtlanabilir. Adam suç işlemiştir, kaçma şüphesi vardır vb. Ama birinin seyahat özgürlüğünü düşüncesi nedeniyle kısıtlarsanız, o zaman düşünce özgürlüğünü kısıtlamış olursunuz. Böyle bir davranışla yalnız düşünce özgürlüğünü değil, demokrasinin temeli olan eşitlik ilkesini de zedelemiş olursunuz. Ne demektir bir düşüncenin açıklanması suç olup, öbürünün ser-

YILDIZ DERSANESİ
(Ö.S.S-Ö.Y.S)'ye HAZIRLIK KURSLARINA KAYITLAR DEVAM ETMEKTEDİR
Beyazıt/İSTANBUL
Tel: 182 23 32 - 184 32 42

Cumhuriyet
60. Yıl Sayı: 21240 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 17 Ekim 1983 Pazartesi

ATİLLA ŞOFÖR KURSU
Uzman öğretim kadrosu Bay Bayan Doğde Cüdiyet ... Subemiz yoktur
Fındıkzade Oğuzhan Cad. No. 10
Tel. 523 79 11

Halkın önünde ilk sınava girdiler

Sunalp İzmir'de

Eksiksiz bir vekâlet talep ediyorum

MDP Genel Başkanı: "Ege'nin öbür tarafındaki komşumuzun ne aradığını ne istediğini biliyoruz, bütün temennimiz aradıklarının bela olmamasıdır"

BARIŞ KUDAR

İZMİR — MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp, seçim kampanyasını açtığı İzmir Cumhuriyet Alanı'nda yaptığı konuşmada, **"Size güvenle, size emin ve büyük yarınlar getireceğiz. Oylarınızı dengeli bir ekonomi, sağlıklı bir demokrasi, güçlü bir Türkiye için kullanın, sizlerden eksiksiz bir vekâlet talep ediyorum"** dedi. Tehlikenin tamamıyla atlatılmadığını, içerde ihanet yuvalarının kalıntılarının hâlâ bulunduğunu belirten Sunalp, gafillerin birinci cevaplarını 12 eylülde, ikinci cevaplarını da 6 kasımda Türk milletinden alacaklarını söyledi.

Sunalp, Avrupa Konseyi'ni üstümüze ihanetlerini dışarıya taşıranların saldığını kaydederken, Yunanistan'a çatarak **"Ege"nin öbür tarafındaki komşumuzun ne istediğini, ne aradığını biliyoruz, fakat anlamakta güçlük çekiyoruz. Bütün temennimiz aradıklarının bela olmamasıdır"** dedi.

MDP Genel Başkanı konuşmasının başında 8 yıl önce Ege Ordusunu kurarken büyük heyecan duyduğunu, Ege'yi bağrına bastığını, Ege'nin de kendisini bağrına bastığını, Bornova'da İzmir'in ilk hemşehrisi ilan edildiğini, seçim kampanyasını lideri olduğu MDP'nin İzmir'den başlattığını bildirdi, şunları söyledi:

"Türk demokrasi hareketi daima Ege'den başlamıştır. Sizler hürriyetin sembolüsünüz, sizler hürriyetin meşalelerisiniz. Bugün buradan yola çıkacak MDP'nin inanç ve güvencesi bütün Türk-

(Arkası 6. Sayfada)

İsmail Gülgeç'in çizgileriyle adım adım Turgut Sunalp 6. sayfada

NOTLAR

Nerede o eski mitinglerin havası ve "paşaların paşası"

MEHMED KEMAL

İZMİR — Seçim kampanyasını Ege'den başlatan MDP'nin umudu kalabalıklara seslenmekti. Güneşli bir havada başlayan gösteri, çoğu MDP'lileri memnun etti. Anlaşılan bu kadar kalabalığın dahi toplanamayacağı kaygısında idiler. Mitingin başlayacağı erken saatlerde kürsüden türlü sloganlar atıldı. Modern ses aygıtları, şaşırtıcı gürültüler çıkarıyordu. Yılmaz Hocaoğlu, Kâmran İnan konuşurken, MDP'nin Genel Başkanı Turgut Paşa, Efes Oteli'nin sekiz numaralı "Kral Dairesi"nden toplantıyı ve konuşmacıları izliyordu. Sıra kendisine geldiğinde, otelden ayrıldı ve ağır ağır yürüyerek 100 metre bile çekmeyen mi

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

Özal Erzurum'da

Büyük milletimiz tecrübeli kaptanı hemen tanır

Konuşmasında demokrasiye dönüşü sağlayan Türk Silahlı Kuvvetlerine teşekkür eden Özal, "Birdik 37 olduk, şimdi milyonlarla geliyoruz" dedi.

FARUK BİLDİRİCİ

ERZURUM — Seçim kampanyasını Erzurum'da başlatan Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, **"Büyük milletimiz ne zaman sorulmuşsa daima iyiyi ve doğruyu seçmiştir. O devlet gemisini, kurtuluş sahiline ulaştıracak tecrübeli kaptanı hemen tanır"** dedi. 3 yıllık bir aradan sonra demokrasiye dönülmesini söyleyen Türk Silahlı Kuvvetlerine teşekkür etti.

ANAP konvoyu, sabah Erzincan'dan kurbanlar kesilerek, **"kelime-i şahadet"** getirilerek yola çıktı. Erzurum'a gelmeden ilk konuşmasını Erzincan'ın Üzümlü bucağında yapan Özal, burada **"Arıya çiçek, peteğe bal, Türkiye'ye Özal", "Ekonominin babası Başbakan Özal"** yazılı pankartlarla karşılandı. 6 kasım seçimlerini **"kader seçimleri"** olarak niteledi, **"Biz ufak kasabalarda kampanyaya başlı-yoruz"** dedi. Tercan'a girilmeden geçilirken uyarı üzerine dönüldü. İlçede coşkulu bir grup tarafından karşılanan Özal, kargaşanın nedenini **"Biz acemiyiz yahu. Yeni politikacı olduğumuz nereden belli olacak. Hepimiz acemiyiz"** diyerek belirtti. Erzurum'a gelince, Özal miting konuşmasının ana başlıklarını saptadı.

Mitingin yapıldığı hükümet alanının pankart ve küçük parti flamalarıyla süslendiği görüldü. Alandaki pankartlarda şu sloganlar göze çarpıyordu:

"Çiftçiyi, işçiyi, esnafı, memuru ezen enflasyon canavarını biz yeneriz", "Hedefimiz ileri ve modern Türkiye", "Milli ve manevi değerlere saygılıyız", "Arı, bal, Özal", "Ana gibi yar olmaz, gibi diyar olmaz", "Kalkınmada öncelikli yöreler için Özal'ı seçin, "Amblemimiz arı, bal, liderimiz Özal", "Özal gelecek, milletin yüzü gülecek"

(Arkası 6. Sayfada)

NOTLAR

Erzurum'da henüz heyecan yok, sessiz bir bekleyiş ve merak var

YALÇIN DOĞAN

ERZURUM — Henüz heyecan yok. Sessiz bir bekleyiş var. Nerede ise sadece merak var. Politikadaki heyecan yerini günümüzde bekleyişe bırakmış. Politikanın heyecanı insanları henüz kavramamış. Politikaya atılanlar daha henüz halkta bir heyecan yaratamıyor, halk nasıl heyecana gelsin? Bu gözlemin çarpıcı başlangıcını dün Erzurum'da Özal'ın seçim kampanyasını başlattığı alanda gördük.

Neden Erzurum? Erzurum'da Hükümet alanında seçim kampanyasını açan Özal ekibine "Açık hava toplantılarına neden Erzurum'da başladınız" diye sorsanız, "Doğu'daki hava koşulları ve bir süre sonra iklimin seçim

(Arkası 6. Sayfada)

Calp Malatya'da

Diğer partiler yüzlerce milyonu nereden buluyor?

Halkçı Parti Genel Başkanı, "Malatya, demokrasinin kurucusu İsmet İnönü'yü bağrında yetiştirmiş bir kent olarak demokrasinin kalesidir" dedi.

FUAT KOZLUKLU

MALATYA — HP Genel Başkanı Necdet Calp, seçim kampanyasının ilk konuşmasını dün Malatya'da yaptı; konuşmasında, bol bol İsmet İnönü'nün adından söz etti, diğer partilere **"paranın kaynağını nereden bulduklarını"** sordu.

Calp 6 kasım seçimlerinin demokrasiye geçişte bir dönemeç noktası olduğunu kaydederek **"Malatya Türkiye'de demokrasinin kurucusu İsmet İnönü'yü bağrında yetiştirmiş bir kent olarak demokrasinin kalesidir"** dedi.

Halkın kendi kaderini, kendi oyuyla etkileyeceğini belirten Calp, **"6 kasımda halkın oyuyla demokrasiye taze kan şırınga edilecektir"** dedi.

Türk ordusunun başka ordulara benzemediğini belirten Calp, şöyle devam etti:

"Türk ordusu engin bir yurtseverlikle ülkeyi anarşiden kurtarır ve raydan çıkan demokrasi trenini yeniden yoluna koyar, asıl görevine, kışlasına çekilir. Bu geçmişte böyle olmuştur, bugün de böyle olmaktadır. Silahlı Kuvvetlerimiz iktidar hırsıyla değil, memleket sevgisiyle idareye el koymuştur. Şimdi de 6 kasımda seçimleri yaparak idareyi halkın oyuyla seçilmiş siyasi kadrolara devretmeye hazırlanıyor."

Diğer partilerin propaganda çalışmalarını Amerikanvari yöntemlerle milyarlar harcayarak yaptıklarını kaydeden HP Genel Başkanı Calp, şöyle konuştu:

"Zengin arabasını dağdan aşırır, fakir düz yolda şaşırır. Soruyorum bu değirmenin suyu nereden geliyor. Yüzlerce milyon lirayı nereden buluyorlar? Biz parasızlığımızla onur duyuyoruz. Parasızlık HP'yi bir taç gibi süslemektedir. Dar gelirli halkın partisi, bol gelirli olacak değil ya onların gürul gürul akan paraları varsa, bizim de engin gönlümüz var."

Calp, Malatyalılara HP'nin iktidara geldiğinde neler yapabileceklerini anlattıktan sonra, sözlerini bir partili ozanın yazdığını söylediği şu dizeleri hatırlatarak tamamladı:

"Yapılacak hizmetler sana eyşanlı vatan
İşte başlatıyor tarihi Malatya'da
Kulak ver, yükseklerden gelen bir ses ne diyor
Anıttepe'den bizi Atatürk ve İnönü gözetliyor."

NOTLAR

Konvoy ve alkışlar Calp'in yüzünü güldürdü

HASAN UYSAL

MALATYA — Diğer iki parti gibi HP de seçim kampanyasını başlattı.

— Yer neresiydi?

— Kapalı sinema salonu.

— Kalabalık mıydı?

— Eh, aşağı yukarı.

— Heyecan var mıydı?

— Hem var, hem yok.

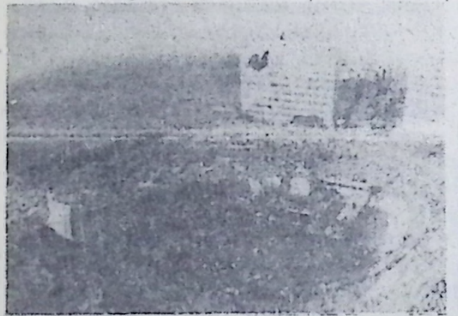
— Vatandaş politikaya ısınmış mı?

— Eh, ama sıcaklık el yakmıyor.

HP'nin Malatya'da başlattığı propaganda gezisinin ilkinde durum buydu.

Hakkını yememek gerek. Bu kez HP'nin önceden belirlediği program aksaksız işledi. Ancak bu kez THY aksilik yaptı. 09.35'te kalkacak Elazığ uçağı,

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

SUNALP — "Gafiller birinci cevaplarını 12 Eylül'de aldılar, ikinci cevaplarını da 6 kasımda alacaklar."

ÖZAL — "Milletimiz huzuru bozmaya kalkışanlara devlet yumruğunu indireceklerini kolayca teşhis eder."

BUGÜN KİM NEREDE?

Sunalp: *Kütahya,* **Özal:** *Bitlis, Siirt, Diyarbakır,* **Calp:** *K. Maraş, Gaziantep,* **Avcı:** *Karadeniz bölgesi,* **Kartay:** *Ege bölgesi.*

Falanjistler: Suriye bizi destekleyebilir

CENGİZ ÇANDAR

Çamlar arasında, karargâhtaki konuşmamızda, Falanjist lider, "Şii Emel örgütü ile Dürziler ittifaka girerse Lübnan'ı ele geçirirler, bu Hafız Esad'ın işine gelmez. Suriye kolaylıkla ittifak değiştirir ve bizi destekler" dedi

BEYRUT — Falanjistler, Lübnan'daki savaşın değişmez başlıca tarafı. Lübnan'da ve Ortadoğu'da olup bitenleri onların gözüyle de görebilmek için, Beyrut'un Hıristiyan Doğu kesimindeyiz. Beyrut'un iki kesimini ayıran noktada Lübnan ordusunun kontrol noktasından geçip Doğu Beyrut'a giriyoruz. Cağaloğlu-Karaköy kadar bir mesafe katettikten sonra deniz kıyısında Lübnan kuvvetlerinin, yıllardır önce katliama imzasını atmış olan Hıristiyan milislerin karargâhındayız. Karargâhın bulunduğu nokta, 1975-76 yılındaki iç savaşta bir kısım Filistinli ve Lübnanlı yoksulun yaşadığı karantina adlı mıntıka idi. Hıristiyan milisler karantinayı dümdüz ettikten sonra bir güzel asfaltlayıp, geniş bir karargâh kompleksi kurmuşlar, karargâh alanına girildiğinde, hemen sağ tarafa doğru uzanan binanın üç noktasında, giriş katı kum çuvalları ile örtülmüş, orası bir zamanlar Lübnan kuvvetlerinin komutanı, cumhurbaşkanı seçildikten sonra bir suikast sonucu ölen Beşir Cemayel'in bürosu imiş. Zaten Doğu Beyrut'un da, Lübnan'ın Falanjist kesiminin her yanı da Beşir Cemayel fotoğraflarıyla dolu. Lübnan Hıristiyanları Beşir'e bir azizesine davranıyorlar.

Lübnan kuvvetlerinin yetkilisi ani bir iş için karargâhtan ayrıldığı için, 20 kilometre kuzeydeki Cuniye'ye uzanmak gerekiyor. Falanjist araçlarından başkasına izin verilmeyen ve kıyının hemen dibinden ilerleyen **"askeri yoldan"** Cuniye'ye gidiyoruz. Falanjistler'in kalesi Cuniye'ye.

— Ateşkes ne kadar dayanacak?

Cuniye'de sırtını çam ağaçlarıyla örtülü bir yamaca yaslamış, Doğu Beyrut'takine benzer bir başka Falanjist karargâhındayız. Karşımızda Falanjistler hakkında dış dünyada uyanan imajı yalanlarcasına sempatik Fadi Hayek, konuşuyor.

— Lübnan'daki savaşın temel taraflarından birisiniz. Bu ateşkes sizce dayanır mı?

"Bu sadece bir ateşkestir. Bir mütarekedir. Savaşın sonu değildir. Ancak, bu ateşkesin ardında olanca ağırlığıyla ABD bulunduğu için, yakın gelecekte bozulmayabilir."

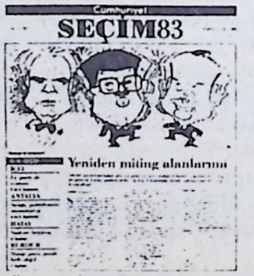
— Yani bir yıl dayanır mı?

"Yok canım. Uzun süre dediğiniz zaman, bu aylar ya da haftalar anlamına gelir. ABD, Suriye ile bir paket anlaşmaya ulaşmaya çalışıyor. Ayrıca seçim hazırlığı içinde. Bu iki nedenle ateşkese ağırlığını koydu."

Hıristiyan Silahlı Kuvvetlerinin yetkilisi dönüyor dolaşıyor sözü Hafız Esad'a ve Suriye'ye getiriyor. Lübnan'da olup bitenin gerisinde Suriye, daha da doğrudan biçimde Hafız Esad'ın rolünü görüyor. Hafız Esad

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

İL-İL SEÇİM83

Parasız ekimizi bugün ve her pazartesi bayinizden isteyiniz

İçel-Antalya-Hatay-Burdur

Seçim 83 ekinde

Denizli

7. Sayfada

Kartay: Kendimizi yerel seçimlerde göstereceğiz

AYDIN, (Cumhuriyet) — SODEP Aydın il binasının açılışında konuşan Genel Başkan Cezmi Kartay, **"Biz kendimizi mahalli seçimlerde göstereceğiz"** dedi.

Partisinin seçimlerde gerçek görevini yapacağını belirten Kartay, **"Bundan kimsenin kuşkusu olmasın, aramızda çıkarcı yoktur. Fikir ve inanç partisi olan SODEP'e ilgi her geçen gün artmaktadır"** diye konuştu.

Kartay, **"Bugün uygulanmakta olan ekonomik politikanın Türk toplumuna uygun olmadığını"** söyledi, daha sonra şöyle konuştu:

"Uygulanmakta olan ekonomi IMF reçetelerine dayanmaktadır. 1980 yılındaki kişi başına düşen milli gelir 1100 dolar idi. 1983 yı-

(Arkası Sa. 11, Sü. 5'de)

DYP Başkanı Avcı: Hak tanınsa 10 gün içinde 3 partiyi de sileriz

BETÜL UNCULAR

ÇORUM — Doğru Yol Partisi Genel Başkanı **Yıldırım Avcı**, 3 yurt gezisine dün başladı. Çorum'da yaptığı konuşmada, **"DYP 400 eksikle seçime giriyor"** dedi. Avcı, yerel seçimlerle ilgili yasanın MGK'ca çıkarılmasından umudu taşıdıklarını söyledi.

Ankara'dan dün sabah karayoluyla Çorum'a hareket eden Avcı ve beraberindeki heyet Sungurlu ilçe örgütünü açtı. Sun

(Arkası Sa. 11, Sü. 8'de)

Çimentoda çifte karaborsa

Bazı fabrikalar önce bayilerin paylarını kısıyor, sonra da müteahhitleri, yüksek fiyata "şantiye teslimi" almaya zorluyor. Şantiyede çimentoyu alan aracılar ise, piyasaya 600-650 liradan sürüyor. Dünya fiyatlarının düşüklüğü dolayısıyla ihracatın işlerine gelmediğini belirten bazı çimento üreticileri, ihracat kredilerinin süresinin uzatılması halinde darlığın önüne geçilebileceğini savunuyorlar.

CENGİZ TURHAN

İnşaat sektöründeki genel durgunluk sürerken, sektör bir başka dünyede büyük bir hareketlilik yaşıyor bugünlerde. Çimento Karaborsası. Çimento fabrikaları enerji kısıtlaması dolayısıyla üretimlerinin önemli ölçüde gerilediğini, karaborsayı aracıların yarattığını söylerlerken, inşaatçılar ve müteahhitler fabrikaları suçluyor, çimento satışındaki uygulamaları ile fabrikaların da karaborsaya katıldıklarını ileri sürüyorlar. Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut ise, **"çifte karaborsa"**nın hüküm sürdüğü piyasada, çimento sıkıntısı yaratanların fabrikalar olduğunu belirterek, fabrikaları **"çimento ithali"** gündeme getirerek, tekrar tekrar uyarıyor.

Çimento piyasasındaki son **"kargaşa"**dan en çok şikâyetçi olanlar kuşkusuz, çimentoyu kullananlar. **Türkiye İnşaat Müteahhitleri İşveren Sendikası Başkanı Sami Sarı**, inşaat sektörünün bir çimento sıkıntısı yara-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Ek zamda karar günü

YHK bugün toplanıyor. Naci Varlık "Dört evet, dört hayır çıkarsa kararı ben belirlerim" dedi.

Haber Merkezi — Yüksek Hakem Kurulu Başbakan Bülend Ulusu'nun isteği üzerine bugün ikinci kez toplanarak Türk-İş'in yüzde 20 **"ek zam"** istemini görüşecek. YHK Başkanı Naci Varlık ANKA'ya yaptığı açıklamada, **"Kurul'dan nasıl bir karar çıkacağı bilinmez"** dedi. Varlık, Anadolu Ajansı'nın sorularını yanıtlarken de **"Oylamada dört hayır, dört evet oyu çıkarsa, benim kullanacağım oy sonucu belirler"** ifadesini kullandı.

YHK Başkanı Varlık, kurul

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

Üniversite Forumu

Yüzbinlerce üniversite adayı, iki sınav ve elenenler... Bunları aşıp üniversiteye adımını atabilenler içinse yine bir dolu sorun, yine elenme korkusu... Cumhuriyet, yükseköğretim sorunlarını duyurmak isteyen öğrenci, öğretim elemanı ve ana-babalara, yanıt vermek isteyen ilgililere özel bir köşe açtı. Gazete sınırları içinde yayınlanabilecek kısalıktaki yazılarınızı elden ya da "Cumhuriyet/Üniversite Forumu" diye belirterek bize iletebilirsiniz. İlk yazıları bugün yayınlamaya başlıyoruz.

KAHVEDE STAJ

DENİZ KAYA (Cerrahpaşa Tıp) — *Tek dersten borçlu geçme hakkı tanınmaması tıp fakültelerindeki sorunu çözümsüz bırakıyor. İki veya daha fazla dersin tek dilimden kalarak yüzlerce öğrenci yıl kaybedecek. Sorun YÖK'ün kendi ağmazından kaynaklanıyor. Baraj ve sınav sistemlerindeki çarpıklık ortadan kaldırılmazsa yüzlerce tıp öğrencisi kahvelerde staj almak zorunda kalacaktır.*

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

YÖK Başkanı İhsan Doğramacı: Ek sınav için yasa gerekli, o da yok. (Haberi 11. Sayfada)

best olması? Böyle yaptığınız zaman insanları düşünceleri dolayısıyla ikiye ayırmış oluyorsunuz. Ve birini düşüncesi yüzünden, öbüründen değişik bir uygulamaya tabi tutuyorsunuz.

SİRMEN — Sayın Özek, biraz önce kişilerin anayasal doğrultuda hareket etmeleri zorunluğundan söz ettiniz, "ama insanlar anayasal doğrultuda düşünmek zorunda değildir. Anayasalar aynı zamanda rejimlerin değişmelerinin kurallarını da getirmişlerdir" **dediniz. Çağımızda, kapitalist ve sosyalist sistemlerin, daha doğru bir deyişle Batı demokrasileri ile halk demokrasilerinin karşılaştırılmasında Batı demokrasisinin üstünlüğünü savunanlar, örneğin Fransız Hukukçusu George Vedel, her iki sistemin kendi mantıkları içinde tutarlı olduğu yanlar gösterdikten sonra,** "Ama" **diyor,** "bizim rejimimiz kendi kendini aşabilecek yönleri de anayasal rejiminde göstermek açısından üstündür." **Şimdi eğer anayasal doğrultuda düşünme zorunluğunu getirirsek, demokrasinin en üstün yanı olarak kabul edilen yanını yadsımış olmaz mayız?**

ÖZEK — Her sistemi kendi mantığı içinde düşünmek gerek. Bir sistemin değişmez ilkeleri vardır. Kalkıp da bu ilkeleri başka bir sistem açısından değerlendirmemek gerek. Örneğin, bir faşist rejimde düşünce özgürlüğü yok diye o faşist rejim eleştirilemez. Çünkü o faşist rejimin ilkeleri arasında düşünce özgürlüğünün olmadığı belirtilmiştir. Aynı şey sosyalist rejimlerde de böyledir. Yani bu rejimler bir sınıfı ortadan kaldırdıklarını açıkça söylerler ve ona düşünce özgürlüğü tanımadıklarını belirtirler. Yani o siyasal sistemin özünde esasen demokrasilerde anlaşıldığı gibi bir düşünce özgürlüğü yoktur. Bunu iddia da etmezler. O sistem kendi mantığı içinde eleştirilir. Yani **"İşçi sınıfı egemenliği deniyor da, bürokrasi hakimiyeti sağlanıyor"** diye eleştirilebilir. Ama bir rejim hem demokrasi olduğunu ileri sürüp hem de düşünce özgürlüğünü ortadan kaldırırsa, işte o zaman çelişkiye düşmüş olur. Bir sistemin demokrasi olduğu söylendiği zaman orada özgürlüklerin varlığını aramak hakkımız var.

SİRMEN — Düşünce özgürlüğünden söz ederken gördük ki, düşünce özgürlüğü demokrasilerde temel özgürlük oluyor ve bunun tanınmaması ya da çiğnenmemesi demokrasinin "onsuz olmaz"ı olan eşitlik kuralını da çiğniyor. Şimdi Sayın Hocam şu soruyu sormak istiyorum: Bir sistemde düşünce özgürlüğüne temelde herhangi bir kısıtlama getirilmemiş olduğunu varsayalım. Yani kişinin düşüncesini dolaysız olarak açıklamasını hiçbir kısıntı getirilmemiş, ama basın yasasına, fikir sanat eserleri yasasına ya da sinemayla ilgili yasalara öyle kısıtlamalar getirilmiş ki, bunlarla düşünce açıklamak adeta olanaksız ya da hiç değilse olanaklar sınırlı. Bu durumda düşünce özgürlüğünün varlığından söz edilebilir mi?

ÖZEK — Böyle şey olmaz tabii. Zaten böyle birşey genelde pek olmuyor. Ama en yaygın siyasal katılmada en önemli olan haber hakkını sağlayan esasında kitle iletişim araçları. Bu bakımdan da en fazla önem taşıyan da bu araçlarla haber alma özgürlüğü. Bu bakımdan fiilen düşünce açıklamasını engelleyen önlemler hükümler düşünce özgürlüğünün temeliyle çelişir. Yani düşüncenin açıklanmasını fiilen önleyen idari tedbirler, mali tedbirler, hukuki tedbirler dahi düşünce özgürlüğünü sınırlamak anlamını taşır. Örneğin bazı ülkelerde yayıncılık için depo sistemi denen bir sistem getirilmiştir. Yani herhangi bir kişinin gazete çıkarabilmesi belirli bir miktar parayı depo etmesine bağlıydı. Eskiden bu sistem Fransa'da vardı, kaldırıldı. Bu düşünce özgürlüğünü yok eden bir sistem olarak eleştirilmiş ve kaldırılmıştır. Nitekim böyle bir davranışı engelleyecek hükümler bizim anayasada da var. 1982'de de **"Devletin basın yoluyla düşünce açıklama haklarından istifadeyi zorlaştıracak siyasal, mali, idari tedbirleri normları getiremeyeceği, daha doğrusu bu tür engelleri kaldırma yükümlülüğü bulunduğu"** kabul edilmiştir.

Zaten, daha önce yukarıda belirttiğim gibi, basın özgürlüğü deyimi eksik oluyor. Bunu basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğü olarak tanımlamak gerekir.

Basın yoluyla düşünce açıklama deyimini de biraz açmak isterim. Bu konuda genellikle değişik tanımlar yapılıyor. Ama bence en geçerli ayırıma göre, basın yoluyla düşünce açıklama hakkı ve görevi üçe ayrılır. Bunlardan birincisi haber vermektir. Haber vermek, olayı duyurmak olarak kısaca tanımlanabilir. İkincisi eleştirmek yorumlamak hakkıdır. Yani haberin nedenlerini sonuçlarını ve bu konuyla ilgili görüşlerini açıklamak hakkıdır. Üçüncüsü de yaratmak hakkıdır. Yaratmak hakkı da inceleme yapmaktır. Bunun kaynağında haber olmayabilir. Düşüncenin belirli bir şekilde açıklanması olabilir. Bu bilimsel eser olabilir, sanat eseri olabilir. Bugün bir edebiyat kitabı, bir sinema eseri de bu yaratma hakkı kapsamına girer. Zaten basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğü deyince akla gelen sadece basın da değildir.

SİRMEN — Teşekkür ederim Sayın Özek. Konunun teorik sınırlarını çizdik. İzin verirseniz gelecek hafta da pratik olarak Basın Yasası Tasarısı'nı ele alalım.

17 Ekim 1983

Ankara'da 300 bin insanın yaşayacağı yeni bir kent ortaya çıkıyor

Dünyanın en büyük toplu konut projesi: Batıkent

KENAN MORTAN *17 Ekim 1983*

ANKARA — "Kent-Koop olarak ulaştığımız en önemli sonuç, kuruluş felsefemizin doğruluğunun kanıtlanmış olmasıdır. Kent-Koop daha başlangıçta ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının karşılanmasını devletten beklemek yerine, sivil toplum örgütlerinde bir araya gelmelerini, kendi niyetlerini ve öz kaynaklarını ortaya koymalarını savunmuş ve konut sorununun çözümü için yerel yönetimlerin, merkezi hükümetin ve kooperatif birliklerinin bir sacayağı oluşturmalarını önermişti.

Sonuç ortadadır: Bundan çok kısa bir süre önce 10.5 milyon metrekarelik Batıkent toprağının göğe en yakın noktası Ergazi yakınındaki çalı - ağaç karışımı bitkiyi bir yana bırakırsak, bir buğday başağının uzunluğuydu. Şimdi üstü kiremitli çatılar ve su basmazlarımızın üstünde, daha da yükselebilmek için demir filizleri buğday başaklarının yerini almıştır."

Bu sözleri Kent-Koop Genel Başkanı **Murat Karayalçın** kuruluşunun üçüncü yılında kendisini dinleyen 10 bin kooperatif ortağının önünde söylüyordu.

Yatırım değeri 1 milyar dolar olan ve bu haliyle Türkiye'nin 5. büyük projesi olarak yerini alan Batıkent neydi? Bu soruyu Kent-Koop'un Genel Koordinatörü **Ergün Ünaran** Ankara Sıhhiye'de genel yönetim binasının Kızılay'a bakan odasında bize şöyle yanıtlıyordu:

"Birliğimizin amacı, ortak kooperatiflerin konut üretimine yönelik çalışmalarına öncülük etmektir. Halen 52 kooperatif ortağımız bulunmaktadır. Ortak sayımız şu an 15 bindir. 55 bin konut üretecek Batıkentimizde halen 900 konutun inşaatı sürmektedir. Yerinde bir planlama sonucu bunların 300'ü bu yıl içinde bitirilecektir."

Bu satırların altını çizmek gerekiyor. Türkiye'de konut açığının giderek büyüdüğü, gereksinimin ancak yüzde 40 oranında karşılandığı ortamda 55 bin konutun yapımı, düşün gerçeğe dönüşmesinden başka ne olabilir ki?

Bu düşün şiirsel coşkusu, Kent-Koop'un son Genel Kurul raporunda belki de artık yükselen temellerin verdiği moralle şöyle anlatılıyordu:

"Batıkent projesi yaşama geçirildiğinde Ankara'nın batı koridorunda Eskişehir büyüklüğünde bir kent yaratılmış olacaktır. Yani, Türkiye'deki her 150 insandan biri Batıkent'te yaşayacaktır."

Rekor ortadaydı. Türkiye'nin en büyük projesi olan Atatürk Barajı'nın yapım değeri, 1.5 milyar dolardı. Batıkent, 1 milyar dolarlık harcamasıyla bu sıralamada 5. basamağı oturuyordu. Daha önemlisi, bu projenin hiçbir merkezi düzenleme elinden çıkmamış olmasıydı. İlk kez, insanların ortak iradesi bir araya gelmiş ve 53 kooperatif ve onların tavan düzenlemesiyle ortaya Kent-Koop çıkmıştı. İnsanlar karar almayı bilebilmişler; olayı bir noktaya getirmişlerdi.

Ankara kentinin özel bir yapısı vardır. Yakup Kadri'nin Ankara romanına yansıyan bu kentimizi, başkente yaraşır hale getirmek için önce Yenişehir, sonra Yenimahalle yerleşim projeleri uygulamaya sokulmuştu. Sonra 1973-1977 yılları arasında Belediye Başkanlığı yapan **Vedat Dalokay,** Batıkent projesini ortaya atmış, bu daha sonra Belediye Başkanlığı yapan ve şimdilerde Cidde çöllerinde şantiye sorumluluğu üstlenmiş olan **Ali Dinçer** tarafından şekillendirilmişti.

19 Ekim 1983

Sonra görevi devralan Belediye Başkanı **Süleyman Önder** Paşa aynı sıcaklıkla bu olaya sahip çıkınca, kamulaştırma etkinlikleri hızlandı. Belediye ile Kent-Koop arasında Batıkent ana protokolü imzalanınca da haziran 1981'de tapular dağıtılmaya başlandı.

Baştan iyi yapılmış olan planlama sayesinde proje finansman için yurt içi - yurt dışı kamu otoritelerin desteğini almakta gecikmedi. Nitekim, Birleşmiş Milletler'e bağlı **Habitat** örgütü Batıkent'i dünyada kooperatifler eliyle gerçekleştirilmiş en büyük proje olarak ilan etti. Avrupa İskân Fonu 29.5 milyon dolar kredi açtı. Halen İslam Kalkınma Bankası vb. kuruluşlarından da kredi alınması için çalışmalar yapılıyor.

"Menziline oturmuş" her proje gibi Kent-Koop projesi de Türk toplumunun özgüvenini yenilediği gibi, katılım ve atılım ruhunu yeniden canlandırmış olacak hiç kuşkusuz.

Yeniden miting alanlarına

ERBİL TUŞALP *17 Ekim 1983*

Son genel seçimlerden, 6 Kasım 1983'e uzanan zaman dilimi, altı yıllık bir süreyi kapsıyor. Milletvekili genel seçimleri için miting alanları, tam altı yıl dört ay sonra, dün yeniden halka açıldı. 21 gün sürecek resmi propaganda döneminde, seçime katılacak siyasi parti liderleri, eteklerindeki taşları dökerek, ülke sorunlarına çözüm önerilerini halka anlatacaklar. Milletvekili seçim sandıklarından uzun süre uzak kalan kitleler serbest siyasi faaliyete olan özlemlerini dünden itibaren miting alanlarında giderdiler. propaganda. öncesi göstergeler her ne kadar 6 Kasım seçimlerine ilginin azlığı doğrultusunda yapıldı ise de, bu ön yargının miting alanları ile karşılaştırılmasında, aynı sonuçlara ulaşılamadı. Gerçek durum, propaganda çalışmalarının ileri aşamalarında saptanacak.

Siyasi partilerin ilk mitinglerini düzenledikleri kentlerin seçimi, Türk siyasal yaşamının geçmişindeki önemli olayları vurgulamak amacını taşıyor olmalı.

MDP'nin İzmir'i, Anavatan Partisi'nin Erzurum'u, HP'nin ise Malatya'yı ilk durak olarak seçmeleri siyasi amaçları ile ters düşüyor izlenimi uyandırıyor.

Osmanlı'dan bu yana sivil toplum tercihi ve muhalif hereketlerinin başlangıcı olarak görülen İzmir, aynı zamanda 1950'lerde Demokrat Parti hareketinin ülke düzeyine yayıldığı bir kentimiz. Çokpartili demokratik yaşamın bir kalesi olarak görülen, genelde Ege Bölgesi, özelde İzmir'den umduğunu bulması konusunda tereddütler var.

Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, Doğu Anadolu'nun vazgeçilmez bir serhat kenti olan Erzurum halkına seslenerek resmi propagandasını başlattı. Tarih içinde Meşrutiyet'e karşı ilk direnme hareketlerinin yaşandığı bir kent olan Erzurum, aynı zamanda radikal sağ politikanın bir merkezi olma özelliği de taşıyor. Erzurum'un 27 Mayıs İhtilali'nden sonra demokratikleşme sürecinde hemşerisi emekli Orgeneral **Ragıp Gümüşpala** ile kazandığı ayrı bir özelliği de var.

HP lideri **Necdet Calp** ise Türk siyasal tarihinde ayrıcalıklı bir yeri ve önemi olan **İsmet Paşa'nın** doğum yeri olan Malatya'da bir vefa borcu ödüyor.

21 gün sürecek olan bu propaganda döneminde miting alanlarını MDP, Anavatan ve HP'li yurttaşların dışında seçime katılamayan SODEP ve DYP'li yurttaşlar da dolduracaklar. Ankara'nın usta siyasetçilerinde, alanlardaki kalabalıkların bu seçimlerde iktidar yolunda bir ölçü yapılması gerektiği görüşü egemen. Mitingler, kapalı salon toplantıları, radyo ve televizyon konuşmaları ile geleceğin siyasal yapısı oluşturulurken örgütlenme olanağından yoksun **"geniş halk kitlelerinin de kavranması"** önümüzdeki günlerin önemli bir siyasi becerisi olacak. Çünkü seçimler siyasi partiler için önemli olduğu kadar siyasi hayatımızda her zaman söz konusu olan etkili siyasal güçler açısından da önemli. Siyasal gözlemciler bu faktörün özellikle 6 Kasım seçimlerinde dikkate alınması gerektiğini söylüyorlar.

Önümüzdeki günler içinde 19 milyon seçmen yurttaş, siyasi parti liderlerinin geleceğe ilişkin yaklaşımlarını bu genel değerlendirme çerçevesinde duyup, anlayıp, yorumlayacaklar ve sandık başına gidecekler.

Cumhuriyet Anıtı 1983

BURHAN ARPAD - *18 Ekim 1983*

Türkiye Cumhuriyeti'nin 60. yılını kutlamaya hazırlandığımız şu günlerde İstanbul Cumhuriyet Alanı ve Anıtı'nı söz konusu etmek zorundayım.

İstanbul'da Taksim'de yükselen Cumhuriyet Anıtı, yontu sanatı açısından tartışılabilir. Fakat yepyeni bir kültür toplumu olma çabasında Türkiye Cum-

huriyeti'nin simgesi olarak büyük önem taşır. Türk devriminin önderi Mustafa Kemal, yakın arkdaşları, köylüsü ve işçisi ile Türk halkı, İstanbul Cumhuriyet Anıtı'nda ölümsüzleşmiştir. İstanbul Cumhuriyet Anıtı, Türk toplumu için unutulamayacak bir simgedir.

Ne var ki, son otuz yılda bu gerçek gittikçe unutulmuş, İstanbul Cumhuriyet Anıtı nerdeyse gözden çıkarılmıştır.

Anıtın saygınlığını zedeleyen ilk girişimler, çevrenin ve yapıların değişmesiyle başlamıştır. Mimarlıkta ve şehircilikte 'mekân kavramı'nın büyük önemini bilmezlikten gelen sorumsuz sorumlular, anıt oraya yerleştirildiğinde var olan 3-4 katlı eski yapıları yıktırıp 10-12 katlı beton iş hanları doldurmuşlardır. Kristal gazinosu durup dururken yıktırılınca ortaya çıkan apartıman yan duvarları çirkin bir pano duvarı gibi kullanılmaya başlanmıştır. Belediye'ye azıcık gelir sağlamaktan öteye bir yararı dokunmayan bu duvar boyamacılığı günümüzde büsbütün azıtmıştır. Belediye'ye üç beş kuruş ödeyen herkes en çiğ boyaları kullanıp dilediğini yapabilmektedir. Eski Cumhuriyet bayramlarında sadece bayram geceleri ışıl ışıl elektrik çağlayanlarıyla bezenen Taksim alanı çevresinde şimdi bütün gece reklam lambaları gözü tırmalamaktadır. Anıtın saygınlığını zedeleyen girişimler, günümüzde de, yazık ki, sürdürülmektedir. Bunun son örneği, Belediyenin üst geçit uygulamasıdır. Hantal üst geçit, Harbiye'den gelenlerin anıtı görmesini engellemektedir.

İstanbul şehrinin Taksim alanında 1930 başlarında yaptırılan Cumhuriyet anıtı ve alanı, yerli ve yabancı kişilerin ve heyetlerin ünlü kişilerin ve delegelerin saygı duruşu yaptığı, defter imzaladığı yerdir.

Cumhuriyet Bayramı, 6 Ekim İstanbul'un Kurtuluş Bayramı ve 30 Ağustos Zafer Bayramında Taksim Cumhuriyet alanında, Vali, Belediye Başkanı, komutanlar çelenk koyar ve milli marş çalınır, daha doğrusu çalınırdı. Zira bunların bir bölümü Vatan Caddesi'ne kaydırıldı. Fakat İstanbul limanına uğrayan yabancı deniz kuvvetleri komutanları, İstanbul'da toplanan uluslararası kongrelere katılanlar, yine Cumhuriyet anıtına çelenk koyup saygı duruşu yapıyorlar, bando milli marşlar çalıyor.

Günümüzde köy panayırı kargaşasına bürünmüş olan Cumhuriyet Alanı çevresi bir süredir yeni bir uygulamayla zedelenmektedir.

Günün belirli saatlerinde güçlü bir hoparlörden ezan sesi duyulmaktadır. Yakınlarda cami olmadığı için ezan sesinin nerden geldiği önce anlaşılmamaktadır. Fakat sesin geldiği yöne bakınca, şimdi musluğu koparılmış eski Taksim çeşmesinin ense köküne yerleştirilmiş bir çift hoparlör görülmektedir. Çeşmenin yan sokağına girince, 10 numaralı apartmanın kapısında bir tabela göze çarpmaktadır:

"Taksim Mescid-i Şerifi."

Bir başka tabelada şunlar yazılıdır:

"Taksim Cami-i Şerifi Külliyesi'ni Yaptırma ve Yaşatma Derneği"

Yasalara aykırı olmamak koşuluyla her Türk yurttaşı dernek kurabilir ve yasaya uygun çalışmalar yapabilir.

İstanbul'da yeni bir cami yapılmasını isteyen kimi yurttaşlar bu amaçlarını gerçekleştirmek için dernek kurabilirler. Dernek çalışmaları için bir apartman kiralar, ya da satın alabilirler, bağış toplayabilirler. Dernek üyelerinin namaz kılması için bir salonu, ya da odayı kullanabilirler. Fakat dernek merkezini herkese açık bir mescit niteliğinde kullanmamaları gerekir. En azından belediye yönetmeliği, anıtların çevresini sınırlamıştır. Dernekçe mescit olarak kullanılan yerin yakın çevresi, kutsal ibadet yerine uygun nitelikte değildir. Türkiye Cumhuriyeti'nin simgesi anıta karşı çift hoparlörlerle ezan yayını yapamazlar. Yürürlükteki yasalar buna engeldir.

Unutmamak gerekir ki, anıt çevresinde resmi bir tören yapılırken, ya da program gereği bir bando İstiklâl Marşı çalarken, apartman-mescit hoparlöründen günün namaz takvimi gereği, Arapça ezan yükselebilir. Böyle bir durumda oradan geçmekte olanlar, yasalara uyup oldukları yerde durarak Cumhuriyet anatına saygılarımı gösterecek? Ya da Islâm kurallarına uyarak hoparlörün 'ezan-ı' muhammedi' çağırısına mı koşacaklar?

Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin 60. yılını kutlamaya hazırlandığımız şu günlerde böyle bir sorun olmamalıydı.

Aydınlık özlemini yitirmeyen, umutlu bir karamsar...

ATİLLA ÖZKIRIMLI/*20 EKİM 1983*

"Oktay Akbal'ı fıkralarından günlüklerine, denemelerinden öykü ve romanlarına uzanan bir bütün içinde değerlendirmek gerekir. Bir bütünün değişik yanlarını, değişik edebiyat türleriyle anlatır bir bakıma. Bu bütün, yaşanmış olandır. Yaşadığını yazar o."

Bu satırları benim. 1975'te, **"İnsan Bir Ormandır"** adlı romanıyla ilgili yazıma bu cümlelerle girmişim. **Türk Dili** dergisinde yayımlanmış, şu, üyesi olmadığım; ama son duruma kimi üyelerinden çok üzüldüğüm Türk Dil Kurumu'nun dergisinde. O günden bugüne onu aşkın kitabı yayımlandı **Oktay Akbal**'ın. **"Lunapark"** en yenisi. **"Öyküler"** denilmiş iç kapakta. Öykü kavramının çağrıştırdığı ürünler değil belki hepsi, ama yaşanmış günlerden süzülüp gelen ürünler. Yaşamın kendisi bir büyük öykü sanki, **Oktay Akbal** da bu öykünün kişisi. Yaşadığını, hergün yaşamın içinden anlatan, yazarak var olan bir öykü kişisi. **"Yazmayı yaşamakla eş tutuğu"**, **"başka türlü yapamadığı"** için... Kitaba adını veren **"Lunapark"** öyküsünde şu satırlara rastlarız: **"Yaşam, bir Lunaparktı. Tüm yaşantım Lunapark'tan farksız bir evrende geçecekti. Çarpışmalar, uçuşmalar, korkular, kuşkular..."** Bir anlamda bu çarpışmaların, korkuların,

kuşkuların anlatıcısıdır o. Ama aydın özlemini yitirmeden. Umutlu bir karamsardır çünkü. Karamsarlığı duygulu oluşundandır. Düşünceleri, inançları ise umudu getirir.

Örnek mi? İşte **"Bir Ankara Sabahı"**nda anılarla yürürken yaşadığı ana dönüşü, o andaki duyguları, düşünceleri: **"Bir de baktım bir sinemanın önündeyim. (...) Eskiden ne çok severdim film seyretmeyi, haftada iki üç film gördüğüm olurdu. Şimdi canım çekmiyor. Eski filmler mi kalmadı, yoksa ben de eski coşkular, özlemler mi? İstediğim bir şey var, yazmak, yazmak.. Bu, küçük yaştan beri içimde bir türlü soğumayan bir ateş... Yetmiyor yazdıklarım, daha çok, daha çok yazmak. Bir takım gerçekleri anlatmak, anlatmak; bilmek, görmek, öğrenmek istemeyenleri bunlara inandırmak... Ama okusalar da, görseler de, bilseler de yine de bunlara bağlanmıyorlar. İşlerine gelmediği için, ya da bu tür gerçeklerden hoşlanmadıkları için... Ama yazar olarak bize düşen yazmak hep yazmaktır.'** (s. 81)

"Lunapark"taki ürünleri öyküler ve anılar-izlenimler biçiminde iki kümede toplanabilir. Konuları bakımından kuşkusuz. Çünkü anlatım biçimi olarak hepsinde öyküleme yöntemi kullanıyor **Oktay Akbal**. Çoğu **Cumhuriyet'**te yayımlanmış, bu nedenle bir güncellik taşıyan yazılarında bile. Belki, bir kümelemeye gitmeden şöyle söylemek daha doğru: Anılarını, izlenimlerini öyküleştiriyor **Oktay Akbal**, söz gelimi **"Kum Saati"**nde, dört yüz seksen saat sonra kesinleşmiş hapis cezasını çekecek birinin (o biri, kendisidir) zamanın geçişi karşısında duygularını, **"Kumsalda"** başlıklı anlatıda bir deniz kıyısında geçirdiği saatlerin izlenimlerini, çağrışımlarını, **"İlkyazın İlk Günü"**nde ilkyazda bir yürüyüşünü, **"Trende Bir İago"**'da banliyö trenindeki kısa bir yolculuğu, **"Son Taş Kavgası"**nda çocukluk günlerinin mahalle kavgalarını, **"Bir Dost"** ta ayrı kalınan bir dostuyla birlikte geçen anlarını... Kısacası, kendinden yola çıkarak, kendisini odak alarak yaşam parçalarını, o andaki duygularını, düşüncelerini öyküleme tekniğiyle okura iletiyor. Kendisini anlatarak, ama genel insani durumlarla koşutluk kurduğu için okurun da anlatılanı paylaşmasını, yaşamasını unutmadan.

Oktay Akbal'ın "Lunapark'ta topladığı ürünlerinin bir başka ortak özelliği, anlatımda çağrışımın başat öge olması. Bir yüz, bir davranış bir nesne, bir güvercin, herhangi bir şey alıp geçmişe, anılarına götürüyor **Oktay Akbalı** ya da kimi duygulara, kimi düşünceler. Ayrıca zamanın geçişi, bu geçisin önlenemezliği eziyor onu. **"Kum saatleri dolup boşalacaktır"** çünkü. **"Kimseyi dinlemeden, kimseye aldırmadan, Ezip geçecek zaman. Seni, beni, onu, bunu. En güçlüleri, en güçsüzleri."** Bu kadar da değil. **"Yıllar geçer geçmezcesine. Yaşanır, yaşanmamışçasına. Sevişilir. sevişmezcesine."** Üstelik, **"Kişi, yaşarken, yaşamın dağdağasını çekerken farketmez zaman denen o elle tutulmaz şeyi."** Yaşlanır. Yıllar devrilir birbiri ardına. Her şey yerinde zamanında mıdır? Onca karamsarlığın arasından yaşa bağlı olmayan bir gençlik tanımı geliverir: **"Gençlik, (...) her işte, her alanda kendini bir 'ilkyaz' havasında duyabilmektir. Kendine ve çevresine yepyeni duygularla bakabilmektir."**

"Lunapark"ı okurken, **Sabahattin Ali'**nin türküleştirilmiş bir şiirinin dizelerini mırıldanmak istedim hep. Bir de **Kul Hüseyin'**den şu türküyü **"Hüseyin beyhude ah etme nâçar/Bir kapı örterse birini açar/Buna dünya derler hepisi geçer/Hangi günü gördün akşam olmamış."**

Yaşa: Ayda 600 bin lirayla geçiniyorum, şikâyetim yok

Kendi ağzından "MDP'nin ekonomik beyni"

FÜSUN ÖZBİLGEN *22 Ekim 1983*

Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin **"ekonomik beyni"** olarak nitelenen Prof. **Memduh Yaşa**, sorularımızı yanıtlarken İstanbul'da 4 kişilik bir ailenin çok mütevazi bir yaşayış içinde olmak kaydıyla ayda en az 70-75 bin lira ile geçinebileceğini söyledi. Kendi aylık gelirinin 600 bin lira civarında olduğunu açıklayan Prof. Memduh Yaşa, **"Türkiye'de gelir dağılımındaki dengesizliği ortaya koyacak ciddi bir çalışma yoktur"** dedi.

Memduh Yaşa, İstanbul Mecidiyeköy'deki evinde yaptığımız görüşmede, Türk ressamlarının tablolarına ve Osmanlı hat sanatına ilişkin koleksiyon yaptığını anlattı. Evinin duvarlarını süsleyen kıymetli tabloları ve yazıları gösterdi. Memduh Yaşa ile söyleşimiz şöyle gelişti:

— **Efendim, güncel bir konu olduğu için bu noktadan başlayalım, ek zam konusunda ne düşünüyorsunuz?**

— Hangi ek zam?

— **İşçilere bu yıl için verilmesi öngörülen, istenen ek zam.**

— Hangi ek zam?

— **İşçilere bu yıl için verilmesi öngörülen, istenen ek zam.**

— Ek zam konusunu etüd etmiş değilim. Benim taraftar olduğum sistem, toplu pazarlık sisteminin bir an evvel işlerlik kazanmasıdır. Yani öyle şunun bunun kararı ile işçiye ücret zammı verilmemesi değil de, işçi sendikaları ile işverenlerin veya işveren sendikalarının karşı karşıya gelerek ücretleri kararlaştırılmalarıdır. Onun için ek zam ne verilmelidir ne verilmemelidir, bu değil.

— **Ama toplu pazarlık yasak ya şimdi..**

Ee, ama bir ay sonra herhalde sistem işleyecek tahmin ediyorum. Şunu söyleyebilirim. Eğer bu ücretler kararlaştırıldığı zaman düşünülen enflasyon hızı gerçekçi olmamışsa yani yüzde 20 enflasyon varsayımına göre ücretler tespit edilmişse ve şimdi enflasyon hızı yüzde 30'u geçmişse ek zamdan kaçınmak doğru değildir. Çünkü varsayım yanlıştır.

— **Maliye Bakanı çok fazla karşı çıkıyor.**

— Maliye Bakanı zaten hızlanmış olan enflasyo-

nu daha fazla hızlandırmaktan çekinmektedir. Ayrıca biliyorsunuz özel sektörde zam olunca, kamu sektöründe çok büyük bir ağırlığı olan işçilere de ek zam yapmak gerekecek ve KİT'lerin açığı büyüyecek. Bütçenin zaten açık olan açığına yansıyacak.

— Açık zaten oldukça büyüdü galiba. Son zamanlarda enflasyonist bir politika takip ediliyor diyebilir miyiz?

— Evet, bütçe açığı çok büyüdü. Enflasyonist politika takip ediyoruz diyemeyiz de. Anlaşılan bazı harcamaları kontrol altına alamıyoruz.

— Yoksa seçim öncesi vatandaşta bir rahatlama sağlamak için mi yapılıyor?

— Ben ona ihtimal vermiyorum, çünkü hükümet seçime girmemektedir.

— Ama bakanları giriyor.

— Bakanlardan seçime girenlerin bütçe üzerinde etkin olacaklarını sanmıyorum.

— Başbakan da seçime giriyor.

— Olsun, Başbakan seçim konuşması bile yapmıyor. Seçim için özel harcamalar yapabileceğini, biliyorsunuz eskiden... Bütün dünyada var bu...

— İşçi kesimi ücretlerin düşüklüğünden şikâyetçi. Maliye Bakanı da seçime girmediği için vermem diyor.

— Yalnız tabii istikrar tedbirlerinin mantığında bazı gelirlerin düşük tutulması yatar. Ücretlerin biraz dondurulması veya enflasyonun biraz gerisinde bırakılması aynı şekilde taban fiyatlarının kısıtlanması bundan kaynaklanıyor.

— Peki bu istikrar tedbirlerinin uygulanması sırasında akla gelen bir soru var. Mesela geçenlerde Günaydın gazetesi bir manşetinde kullanmıştı. Türkiye'de bir kesim var ki altın kaplama musluk kullanıyor. Gelir dağılımında korkunç bir adaletsizlik va çarpıklık sürüyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

— Şimdi bakın, piyasa sistemine dayalı bir ekonomide ekonominin kendi itici kuvvetleri belli bir gelir bölüşümünü yaratır. Bu gelir bölüşümü genellikle sosyal adalet kriterlerine uymaz. Devlet bu gelir dağılımını düzeltmeye çalışır. Aslında Türkiye'de gelir dağılımının ne kadar gayrı adil, ne kadar dengesiz olduğunu ortaya koyacak ciddi bir çalışma yoktur. Bu altın musluk kullananlar vardır ama bunların miktarı nedir, kaç kişidir, bilmediğimiz için bunu bir gelir dağılımındaki dengesizliğe örnek olarak göstermek gazetecilik açısından anlamlıdır ama, iktisat bilimi açısından bir anlam taşımaz. Bilmedikçe, şeyini. Fakat gerçek bir şey var, her az gelişmiş ülkede olduğu gibi Türkiye'de de gelir dağılımında bir bozukluk var muhakkak. Gelir dağılımındaki bozuklukları ortadan kaldırmanın çeşitli yolları var. Maalesef bu çarelerin çoğunluğu uzun vadelidir. Kısa vadeli olan çareler genillikle fazla tesirli değildir. Mesela vergi sistemi ile gelir dağılımını düzeltmek çok zordur, hatta imkânsızdır.

Gelir dağılımındaki bozukluğu daha çok düzelten kamu harcamalarıdır. Harcamaların dağılımıdır.

Şu anda iyi bir iktisat politikası ile bunun uzun vadede azaltılacağına inanıyorum. Fakat kısa dönemde giderilebileceğine ihtimal vermiyor ve inanmıyorum. Mesela şu anda yeni yatırımlar kadar mevcut yatırımların tam kapasite ile çalışmasına imkân verilmelidir.

— Hocam sizin aylık geliriniz ne kadar?

— Benim aylık gelirim oldukça yüksektir. Ortalama hesaplarsam ayda 600 bin lira civarındadır.

— Ayda 600 bin?

— Evet.

— Peki bu parayla nasıl geçiniyorsunuz?

— Gayet iyi geçiniyorum. Hiçbir geçim sıkıntım yok. Şikâyetim yok.

— Tasarruf yapabiliyor musunuz?

— Evet, tasarrufum da var, eskiden kalma tasarruflarım da var. Yani hiçbir geçim sıkıntım yok. Çalışmasam da olur. Çalışmayı biraz da faaliyetten kesilmemek için yapıyorum. Tek oğlum var zaten.

— Nerede okuyor?

— Oğlum 36 yaşındadır. İktisat tahsili yaptı. İngiltere'de oturuyor. Film işleri ile uğraşıyor. Şu anda da Los Angeles'te bir film çekiminde.

— Karı koca yalnız olarak geçiniyorsunuz o zaman.

— Evet, iki kişiyiz.

— Peki hocam, tasarruflarınızı ne şekilde yapıyorsunuz. Yani nereye yatırıyorsunuz tasarrufunuzu?

— Ben iktisatçı olmama rağmen davranışlarımda fazla iktisadi davranan bir kimse değilim. Çevrem de bunu gayet iyi bilir. Bazı meraklarım var. Ben çok seyahat yaparım. Tabii seyahat bir tasarruf demek değildir. Resim merakım var. Tablo merakım var. Ünlü Türk ressamlarının tablolarını alırım. Hat merakım var. Eski Türk sanatçılarının hatlarını, yazılarını toplarım.

— Yani koleksiyon yapıyorsunuz?

— Evet, koleksiyon yapıyorum, ama yatırım olsun diye yapmıyorum. Sevdiğim için, dinlenmek için yapıyorum. Benim elle yapılacak bir kabiliyetim yok. Onun için böyle zihni dinlenmek için bazı koleksiyonlar yapıyorum.

— Tasarrufların nasıl değerlendirileceği Türkiye'de halen tartışma konusu. Altın mı almak gerek, gayrimenkul mü, hisse senedi mi? Bunda kararsız herkes.

— Hayır hayır, öyle düşünmüyorum. Altın veya hisse senedi gibi. Şunu söyleyebilirim yalnız. Türkiye'de bir ara hisse senedi piyasası çok bozuldu. Meydan mecmuasına bir yazı yazdım. Türkiye'de sermaye piyasası ne alemde diye. Ertesi gün ve bütün hisse senetlerimi sattım ve Beylerbeyi'nde bir kat aldım. Şimdi de çok memnunum. Kızgınlıkla yaptım ama bu kızgınlık bana pişmanlık getirmedi.

— O zaman gayrimenkule yatırım yapmak daha iyi diyebilir misiniz?

— Şimdi benim yaptığımı değil, isterseniz tavsiyelerimi söyleyeyim size. Türkiye'de uzun dönemde gayrimenkule yatırım yapmak daha kârlıdır. Fakat yıllık veya aylık gelir ihtiyacındaysanız o zaman hisse senedi veya tahvil almak daha iyidir. Çünkü gayrimenkulün geliri düşüktür ve her zaman realize edemezsiniz. Ama uzun dönemde gayrimenkule yatırım yapmak Türkiye'de her zaman daha kârlıdır. bunun ana sebebi biri gelir artışı, ikincisi hızlı nüfus artışı, üçüncüsü de nüfus artışından daha hızlı şehirleşme hareketi.

— Sizce 4 kişilik bir aile ayda ortalama ne kadar para ile geçinebilir? Yani insanca yaşamak için, sizce ne kadar paraya ihtiyacı vardır ?

— Şimdi bütün hocalık hayatımda karşılaştığım tartışmalı konulardan bir tanesi asgari geçim haddinin nasıl tespit edileceği meselesidir. Çok tartışmalı bir konudur. Çünkü asgari geçim şartlarının ne olduğu çeşitli kitlelere göre çok değişir. Sosyal sınıf ve zümrelere, coğrafi konuma göre değişir, oturduğum

yere göre değişir, fakat şunu söyleyebilirim, İstanbul'u baz aldığınız zaman çok mütevazi bir yaşayış içinde olmak kaydıyla 4 kişilik bir ailenin 70-75 bin liranın altında rahat geçinebildiğini sanmıyorum. Şunu ilave edeyim ki pazar fiyatları ile çok fazla meşgul değilim, yani yapım öyle ve şeylerim de öyle. Bir taraftan Keynes'i ve Freidman'ı öte taraftan gıda fiyatlarını takip etmek çok zordur.

— Peki hocam siz yarın öbür gün Maliye bakanı olursanız ben diyeceğim ki 75 bin lira asgari ücret verebilecek misiniz?

— Asgari ücret demiyorum. 4 kişilik bir ailenin rahat geçim seviyesi için gereken parayı söylüyorum. Asgari ücret ailenin değil ferdindir.

— Fakat aile geçiniyor.

— Her zaman geçinmiyor. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de asgari geçim için gerekli miktarın altında gelir kaçınılmazdır. Acıdır ama...

— Hocam, bir de işsizlik ve asgari geçim arasında bağ kurarsak şöyle düşünebilir miyiz? Büyük şirketlerin işsizliğin artmasında çıkarı var mıdır? İşsizlik ne kadar artarsa asgari ücretle veya altında çalışmaya hazır kitleler bulurlar. Bundan da yarar sağlarlar, bu daha önceki çağda Avrupa'da görülen bir olay.

— Bakın ben size söyleyelim. Bu bir Marksis tahlildir. Biliyorsunuz. Yani ihtiyat ordusu. Bir dereceye kadar da doğrudur. Tabii işverenin, iş talebinin yüksek olmasında menfaati vardır. Ama bir kere sendikalar ile işçilerin teşkilatlanması bu kanunun tam işlemesini önlemektedir ve önlemiştir de. İkincisi bu durumdan faydalansa da bu durumu yaratan kendi değildir.

Kozanoğlu-Çavuşoğlu grubu Ziraat Bankası'na devredildi

RAFET GENÇ-KENAN MORTAN

23 Ekim 1983

ANKARA — Halen Hazine elinde rehin olan **Kozanoğlu-Çavuşoğlu** grubu tüm borçları ile birlikte dün Ziraat Bankası'na devredildi. Karar Başbakan Yardımcısı **Zeyyat Baykara** tarafından Cumhuriyet'e açıklanıkken, Baykara, **"Grubun mal varlığı borcunu karşılayabilecektir. Toplam borç 120 milayara yakındır"** dedi. Baykara, Kozanoğlu-Çavuşoğlu grubuna dahil 27 şirketten Güneş gazetesinin ayrı tutulduğunu da açıklamasına ekledi. Buna göre Kozanoğlu Çavuşoğlu grubuna dahil 26 şirket ve Hisarbank Ziraat Bankası Yönetiminde görev yapacak. Ancak 7 milyar borcu olan Güneş gazetesi karar kapsamı dışında tutuldu.

Uzun bir süredir Maliye Bakanlığı Hazine Genel Sekreterliği'nce borç ekspertiz çalışmaları sürdürülen KÇ grubunun borçları kesinleşti. Buna göre 104 milyarlık temel borcun yanı sıra, şirket aktiflerinde gözüken 16 milyarlık borç daha ortaya çıktı. Borç saptamasından sonra Maliye Bakanlığı teknisyenleri KÇ grubunun devrine ilişkin 5 seçenek geliştirdiler. Maliye Bakanı **Adnan Başer Kafaoğlu** tarafından Ekonomik Kurul'a götürülen seçenekler içinden grubun tüm borçları ile birlikte Ziraat Bankası'na devri formülü benimsendi. Bu formül için özellikle Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu'nun ısrar ettiği öğrenildi. Bu arada Ekonomik Kurul'da yapılan görüşmelerde ivedi çözüm bulunamaması halinde borçların daha da artabileceği ifade edildi. Özellikle 14 mart 1982 tarihinde **"Mali bünyesi ciddi bir bir biçimde zayıfladığı"** gerekçesiyle yönetimine maliyece el konulan Hisarbank'ın borç tutarını arttırdığı ifade edildi. El konuluş tarihinde kamuya 9 milyar lira borcu olan Hisarbank'ın önceki günkü tarih itibariyle borcunun 3 milyar liraya ulaştığı saptandı.

KÇ grubunun tüm mal varlığı ve borçları ile birlikte Ziraat Bankası'na devredilmesi sonrası bu devrin banka nezdinde mali ve yönetim sorunlarına yol açmaması için bazı ara önlemlerin alınması da kararlaştırıldı. Buna göre şirketler içinde battal durumda bulunan ve üretimin sürdürülmesinde yarar görülmeyen kuruluşlar ya satılacak ya da piyasaya devredilecek.

Bilindiği gibi önceki gün Milli Güvenlik Konseyi'nin kabul ettiği 60 sayılı kararname ile bu tür şirketlerin devredilmesi mümkün olabiliyor. Sözkonusu yasanın geçici 3. maddesi, **"Teşekküllerin Kamu İktisadi Kuruluşlarının ve bağlı ortaklıkların faaliyet alanları dışında kalan ve normal piyasa koşulları içinde çıkarılmaları mümkün olan iştirak paylarının devir ya da tasfiyesi bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihi izleyen 3 yıl içinde bitirilir"** diyor.

Ziraat Bankası'na devre ilişkin kararın en önemli yanı yaklaşık 7 milyar borcu bulunan Güneş Gazetesi'nin karar kapsamı dışında tutulması oldu. Güneş Gazetesi eskiden olduğu gibi piyasa ekonomisi içinde bir anonim şirket olarak etkinliklerini yürütecek. Ancak söz konusu gazetenin yayınlayıcı durumunda olan Güçlü Yayıncılık A.Ş.'de rehin durumda tutulan hisse payı yüzde 60 olduğundan şirketin olağanüstü Genel Kurul'a giderek yeni bir sermaye kompozisyonuna kavuşturulması bekleniyor. Aynı kararı Kozanoğlu-Çavuşoğlu A.Ş. ile aynı grubun içinde yer alan Odibank da kapsam dışı tutuldu.

Bilgisine başvurduğumuz Maliye Bakanı **Adnan Başer Kafaoğlu** da **"Karar Ekonomik Kurul'da alınmıştır. Hayırlı olsun"** diyerek şöyle devam etti:

"Karar alınmıştır. Bu bir prensip kararıdır. Bundan sonra ayrıntıların tespiti başlıyor ki, esas zor olanı da budur. Bir geçiş süresinde Maliye el'an sorumlu olacaktır. Kararname hazırlanıp onaydan geldikten sonra Ziraat Bankası gerekli işlemleri yürütecektir."

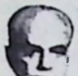
MERKEZ DERSANELERİ
Kolejlere hazırlık 8 kasım
Beklemeliler 7 kasım

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21246 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 23 Ekim 1983 Pazar

KAVRAM DERSANESİ
Beklemeliler 7 kasım
Akşam kursu 24 ekim

İlgi büyük, vaat çok, tartışma az

SUNALP: TUTUK

Açıkoturum boyunca sakin görünmeye çalıştı ama tutuktu. Notlarına daha çok baktı, zaman zaman aynen okudu. Seslendiği kitle bakımından Özal'la farklılığını iyi vurgulayamadı. Anarşi, terör, dış düşman konularına özel önem verdi. Calp'le tartışma konusu çıkarmadı. Ekonomiye ağırlık vermekten kaçındı.

CALP: ATAK

Beklenenden fazla ataktı. Özal'a köprü konusunda beklenmeyen bir çıkış yaptı. Özal'ı bankerzede tartışmasına çekmeye çalıştı. Notlarını ve gözlüğünü kullanmadı. Sesini genellikle yükseltti. Dezavantajı sol gözündeki tikiydi. Ekonomik muhalefetiyle sol tabana ve küçük işletme sahibine seslenmeye çalıştı.

ÖZAL: RAHAT

Rakamları ve istatistikleri kullanmaya özen gösterdi. Diğer iki partiden farklı olduklarını vurgulamaya çalıştı. Rahat ve sakindi. İstediği tartışma ortamını yaratamadı. Çocuk ve kadın motiflerini kullandı. Calp'in köprü satışı konusundaki ani çıkışı karşısında geç toparlandı. Hedef aldığı kitleye sık mesaj verdi.

Çekim öncesi Özal, Sunalp ve Calp, naklen yayın öncesi TRT Genel Müdürü Akman'ın odasında el sıkıştılar. ... (RIZA EZER)

EN BELİRGİN FARKLAR

Ekonomi

Sunalp: *Özel sektör ağırlıklı karma ekonomi*

Calp: *Devletçiliğe ağırlık veren karma ekonomi*

Özal: *Devletin sanayi ve ticarette faaliyet göstermesine ilke olarak karşı çıkan piyasa ekonomisi*

Anarşi

Sunalp: *Türkiye'yi yıkmak ve bölmek isteyen dış düşmanların tahriki. Mücadele yöntemi: Polisiye tedbirler*

Özal ve Calp: *Ekonomik ve sosyal ortam. Mücadele yöntemi: Öncelikle ekonomik ve sosyal ortamın düzeltilmesi*

Haber Merkezi — Günlerdir beklenen "liderler açıkoturumu" dün 21.10'da başladı ve tam iki saat sürdü. Televizyondan renkli ve canlı olarak yayınlanan ve ilgiyle izlenen açıkoturum aynı zamanda, 20 milyon dolayındaki seçmen kitlesinin önemli bir bölümünün liderlerle ilk tanışması oldu. ...

AÇIKOTURUMA KATILAMAYANLAR

Kartay: İnandırıcı hazırlık yok

ASİYE UYSAL

BURSA — SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay, liderlerin TV'deki açıkoturumun fazla birşey getirmediğini söyledi. ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Avcı: Mühim meselelere değinmediler

MEHMET GÜLTEKİN

KARS — 6 kasımda seçime katılacak siyasi partilerin açık oturumunu Kars'taki otel lobisinde izleyen Doğruyol Partisi Genel Başkanı Yıldırım Avcı ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 5'de)

ÇEKİM ÖNCESİ GÖRÜNTÜLER

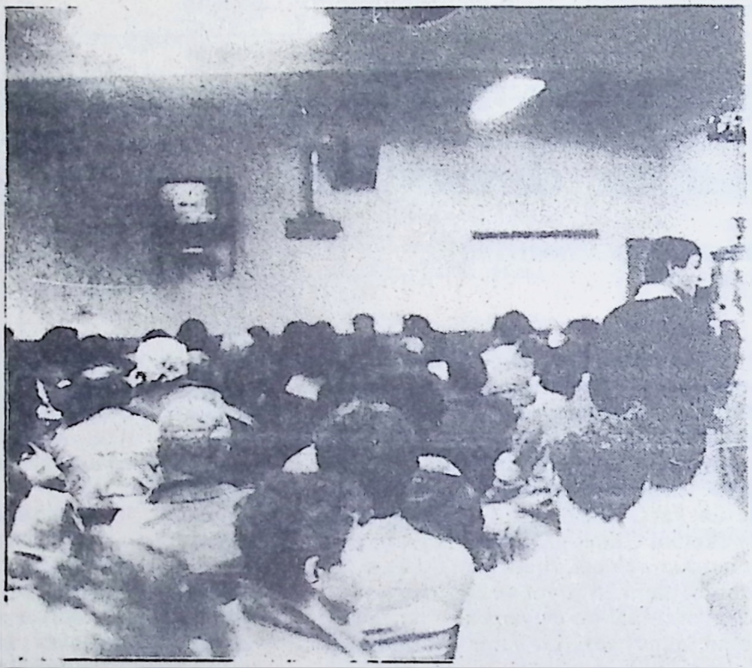
Sunalp: *Ne heyecanı yahu*

Özal: *İzleyin görürsünüz*

Calp: *Kendimi tahlil edemiyorum*

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

En siyasi gece Liderlerin televizyondaki açıkoturumu dün gece milyonlarca kişi tarafından izlendi. Açıkoturumun başladığı saatte herkes evindeydi. Türkiye'de kayıtlı 5 milyon 220 bin televizyondan açıkoturumu izleyenlerin sayısı 30 milyon olarak belirtildi. Siyasete ilgi duyanların bulunduğu lokanta, birahane ve kahvelerde açıkoturum tartışmalı biçimde izlenirken, bazı yerlerde ise "her şeyden habersiz" videoyu tercih edenler görüldü. Sandalyeleri kaparak en ön sıralara geçenlerin yanı sıra okey, tavla, kâğıt oynayanların ilgisi pek yoktu. Beyoğlu'nda bir kahvehanede, "köprü tartışması"nı izleyenlerden birinin "Calp, Özal'ı yedi. Sultan Osman da gelse Özal'ı kurtaramaz" dediği duyuldu. Halkın değerlendirmesi çok farklıydı. Kimisi Sunalp'i "tukuz" bulurken, "Calp etkiliydi" diyenler vardı. Bazı konuların gündeme gelmesinden yakınanlar ise zamanın kısa tutulmaması gerektiğini söylüyorlardı. (Fotoğraf: KADİR CAN)

Yanıtsız kalan ekonomi soruları

OSMAN ULAGAY

Seçime katılacak parti liderlerinin televizyondaki açıkoturumunda ekonomik konulara büyük ağırlık verildi. Üç liderden ikisi, Sayın Sunalp ve Özal, özellikle ilk konuşmalarında ekonominin bugün içinde bulunduğu sorunlara fazla değinmeden ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Üç lider, üç yaklaşım

YALÇIN DOĞAN

ANKARA — Liderlerin dün akşam açıkoturumdaki tartışmaları çok çeşitli yönlerden değerlendirilebilir. Biz burada her üç liderin "ancak belirli konularda" tavır ve düşüncelerinden yola çıkarak bir karşılaştırma yapmayı denedik. Böyle bir deneme için de, dün akşam önemle vurgulanan üç sorunu seçtik. Liderlerin "demokrasi anlayışı", "ekonomik büyüme" karşısın...

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

ÇEKİM SONRASI NE DEDİLER?

Sunalp: *Zaman yetersizdi*

Özal: *Kararsızlık azaldı*

Calp: *Sorular önemsizdi*

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Siyasi parti liderleri açık oturumdan sonra görüşlerini açıkladılar. MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp, "Zaman yetersizdi." dedi. Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, "seçmendeki kararsızlığın azal...

(Arkası Sa. 11, Sü. 8'de)

Evren: Anarşiye karşı diktatörüm size karşı değil

"Ne acıdır ki devletin yüksek makamına kadar yükselmiş devlet adamları bazı dış ülkelerin devlet adamlarından yardım dilendiler."

IŞIK KANSU

KULA, ALAŞEHİR, SALİHLİ, TURGUTLU — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, dün Manisa'nın ilçesi Alaşehir'de yaptığı konuşmada, Sıkıyönetimin seçimlerden sonra hemen kalkacağı yolundaki söylentilere inanılmamasını isteyerek, "Bir müddet daha memlekette sıkıyönetimin devamına ihtiyaç vardır. Sıkıyönetim bir süre daha devam edecektir" dedi. ...

"Hedefimizden çevirmek için az uğraşmadılar. Yalnız iç güçler değil, dış güçler de uğraştı. Maalesef iç güçlerle dış güçler işbirliğinde oldular. Ne acıdır ki, devletin en yüksek makamına kadar yükselmiş devlet adamları, dış ülkelerin bazı devlet adamlarından yardım dilendiler. ... Türk milleti gönül birliği içinde olduğu için bu günlere gelebildi. Türk milletinin kendisinden başka dostu yoktur. Türk milletinin dostu yine Türk milletidir. Bunu böyle bilelim, ona göre çalışalım."

Cumhurbaşkanı, Alaşehir'de çeşitli kuruluşlarda inceleme ve denetlemelerde bulunduktan sonra Salihli'ye geçti.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Salihli'de yaptığı konuşmada, "Bana diktatör diyorlar. Ben bu memlekete 12 Eylül'den evvelki anarşiyi ve teröre getirenlerin karşısında diktatörüm. Ama sizin karşınızda diktatör değilim" dedi.

... "Bakın, mektupta ne diyor? 'baştaki ortaklarımız' özellikle bir memleket söyleniyor. 'O devletin hükümetinden Türkiye'de uygulanan diktatörce heveslere kendi felsefe ve siyasi avantajları ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

İL-İL SEÇİM83

Niğde, Nevşehir, Kayseri, Kırşehir
2. bölümde

Cumhuriyet bugün 2 bölüm, 16 sayfa

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Orta Direk

Üç parti genel başkanının katıldığı açıkoturumu dün gece hep birlikte izledik. Açık oturumdan önceki genel kanı ANAP Genel Başkanı Sayın Özal'ın bu fırsatı çok iyi kullanacağı, MDP Genel Başkanı Sayın Sunalp ile HP Genel Başkanı Sayın Calp'in gölgede kalacakları yolundaydı.

Açıkoturum sonunda bu kanının Özal için hiç de yerinde olmadığı anlaşıldı. Sanılanın tersine, HP Genel Başkanı Calp, baştan sona kadar açıkoturumun en etkili, rahat ve inandırıcı konuşmacısı olarak belirdi. Sunalp ise genel kanıları doğrular biçimde hiç göz dolduramadı. MDP'nin propaganda çalışmaları için milyonlarca lira ödediği reklam şirketinin de Sunalp'e pek yararlı olmadığı da anlaşılmış oldu.

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Simitçiler de ek işler yapmaya başladı

MURAT KÖPRÜ / *25 Ekim 1983*

— **Ateşinizi rica edebilir miyim?**

— Kusura bakma abi, veremem.

— **Neden?**

— Abi, günde en azından 50-60 kişi ateş istiyor. Ona buna ateş vermekten bıktım valla. Ne kibrit dayanıyor, ne de çakmak. Bir ara sigarayı bırakmayı bile kafaya koydum.

Köşe başında birini bekliyoruz. Paketten bir sigara çıkarıp dudaklarımıza yerleştiriyoruz. Hay Allah! Ateş yok. Yoldan geçenleri durdursak... Zor iş! **"En iyisi şuradaki simitçiden alayım."**

Tamam, bana tarif edilen meydan burası. Ama hangi sokakta acaba? **"şuradaki simitçi bilir herhalde."**

Amma bekletti ha! Saat 2'yi geçmiş olması lâzım. Şu simitçiden sorsam iyi olacak. **"Saatiniz kaç?"**

Düzensiz şehirleşmenin ürünü telaşlı ve unutkan insanın açığını kapatan unsurlardan biridir simitçiler. Ateş isteriz, adres sorarız, saat sorarız, tuvalet sorarız, dertleşmek için sorarız, sorarız da sorarız. Simitçi, tezgâhın yanından her geçenin muhatabıdır sanki.

Bu sorular bıktırmaz mı simitçiyi? Bıktırır elbet. En sonunda sigarayı bırakmaya karar verir. Belki saatini bile takmamaya..

Ama tek bir şey yapamaz. O köşeyi bırakıp gidemez. Tezgâhını toplayıp gidemez. İşidir, ekmek parasıdır çünkü.

Gerçi bugünlerde işler eskisi kadar iyi değil. Canları sıkkın simitçilerin. **"Bir simit ver"** yerine **"saat kaç?"** sorusuyla karşılaşınca daha fazla sinirlenir oldular.

"Simit satışları eskisi gibi değil artık. Eskiden burada 600 simit satardım. Şimdi 300'ü bulsam şükrediyorum" diyor, Ahmet Balaban.

Balaban 10 yıllık simitçi. Yani simit satışlarının **"barometresi."**

Peki neden düştü satışlar?

"Valla abi, kabahatin büyüğü bizim fırıncılarda. Eskiden simitin üstünde bir susam vardı ki, iştah açardı. Bir yiyen bir tane daha isterdi. Şimdi, bak susam bile yok üstünde. Simitin hamuru da bozuldu. Çıtır çıtır simit diye bağırırdık önceleri, şimdi bağırmaya bile utanıyorum."

Simitçilerin çoğu böyle yakınıyor. Gerçi kâr marjları yükselmişti. Bir simitten 5 lira kalıyordu kendilerine. Ancak satışlar gözle görülür bir şekilde düşmüştü.

Anlaşılan İstanbullu fırıncılar maliyeti düşüreyim diye simitin tadını kaçırmaya kadar vardırmışlardı işleri.

Ama satışların düşmesinin başka bir nedeni daha yok muydu acaba? Acaba aybaşını getirme kaygusu her tür harcamadan kısmayı da beraberinde getirmiyor mu? Kendi hesabıma ben daha önce **"Biraz sonra yemek yiyeceğim ama, midemin şahlanışını bastırayım"** diye düşünüp bir simit alırken, şimdi **"Nasıl olsa biraz sonra yemek yiyeceğim, ne lüzum var simit almaya"** diyorum. Benim gibi düşünenler çoğunluktaysa...

Satışlar düştü düşmesine ama, simitçiler gelirlerini eski düzeyinde tutmanın yöntemlerini buluverdiler **"Diversifikasyon"**a, yani **"iş çeşitlemesi"**ne gittiler. Her simitçi, tezgâhının yanına küçük ek bir tezgâh iliştirdi. Bazıları sakız satar oldu, bazıları kibrit, bazıları da jeton...

Son aylarda da **"çok kârlı"** bir iş yarattılar. Belediye otobüs bileti satmaya başladılar. Bileti 30 liraya al 35'ten sat. Üstelik hiç yorulmadan. Kalabalık bir durakta günde 600 bilete ulaşmak işten bile değil. Bu da 3 bin lira net kâr demek.

Ancak, böyle **"okkalı"** bir pazarda yalnız kalmak mümkün değildi. Nitekim öyle oldu. Sermayenin doğal kuralı **"kârlı"** alanlara kaymak olunca, duraklarda bilet satanların sayısı hızla kabardı. Ama galiba sermayenin doğal kuralından çok işsizliğin temel kuralıydı bu **"Nasıl olursa olsun iş"** diye yakınan kalabalıklar arttıkça, duraklardaki bu tür kalabalıklar da artacaktır, hiç kuşkusuz.

Bu durumda bakalım simitçilerimiz ne tür yeni yöntemler bulacaklar?

25 Ekim 1983

YILDIZ DERSANESİ

ÖSS-ÖYS'ye HAZIRLIK KURSLARINA KAYITLAR DEVAM ETMEKTEDİR

Cumhuriyet

ATILLA ŞOFÖR KURSU

60. Yıl Sayı: 21247 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 24 Ekim 1983 Pazartesi

Korkunç saldırı, Beyrut kana bulandı

ABD ve Fransız karargâhları havaya uçuruldu, 175 asker öldü

2'şer dakika arayla patlayıcı madde dolu 2 kamyon karargâhların bulunduğu binalara hızla girerek infilak etti.

Enkazdan 146 ABD askerinin cesedi çıkarıldı; yaralıların sayısı 60 civarında. Fransızların kaybı 29, yaralıları 12. Enkaz kaldırıldıkça ölü sayısının artabileceği, 200'ü aşabileceği ifade ediliyor.

CENGİZ ÇANDAR

Kim yaptı?

- İran yandaşı Şii İntihar Komandoları,
- Sovyetler'den destek alan Suriye,
- ABD ve Fransa'yı angaje etmek isteyen Falanjistler.

Fransa'da şok

MEHMET ALTAN

Tepkiler

Reagan: Bu vahşet için bir söz bulamıyorum

ABD açmazda: Ya yeni Vietnam ya geri adım ya da etkinlik kaybı

CENGİZ ÇANDAR/*26 EKİM 1983*

BEYRUT — ABD'nin askeri varlığı Ortadoğu'da hiçbir zaman böylesine doğrudan ve ağır bir darbeye maruz kalmamıştı. ABD yanlısı güçlerin zor durumlara düştükleri olmuştu, ama ABD, her zaman belirli ölçüde bir dokunulmazlık sahibi kılınmıştı. 200'ü aşkın deniz piyadesinin ölümüyle sonuçlanacağı belli olan Beyrut eylemi, gerçekten de ABD'yi artık Ortadoğu'da barış sürecinin bir tarafı olmaktan çıkarıp sürekli savaş haline sokacak bir gelişmedir. ABD'nin yanısıra sosyalist iktidarla birlikte belirgin biçimde üçüncü dünya ülkelerinde askeri güç bulundurmaya girişen Fransa da esaslı bir darbe yemiştir. Ve bu darbe Fransa'nın üçüncü dünyada gelecekte kendisini içinde bulacağı durumun bir habercisi niteliğindedir.

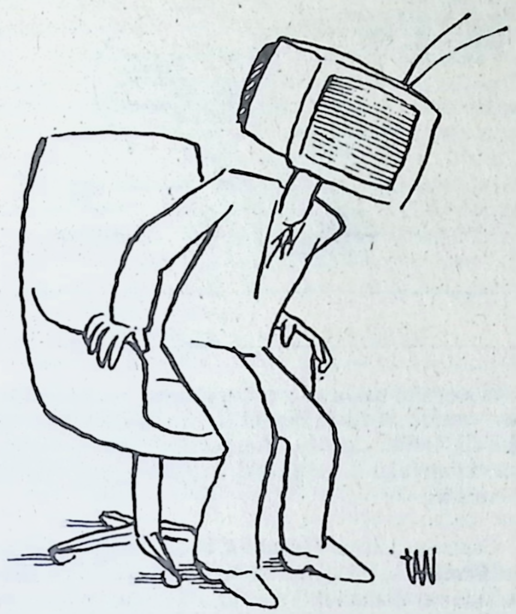
SURİYE'NİN NÜFUZ ALANI

ABD ve Fransa gibi Batı dünyasının en aktif ve itibarlı iki devletinin Lübnan'da içine düşürüldüğü durum dolayısıyla Batı dünyası için de anlam taşıyor. Batı dünyasının Ortadoğu'da ulaştığı güç sınırlarını gösteriyor. Beyrut'ta bu konuda yapılan alaycı bir tanımlama var. Batı, Suk El-Garb'da bitiyor. Ondan ötesi Suk El-Şark diyorlar.

Suk El-Garb, Beyrut'un 15 kilometre güneydoğusunda bir kasaba. ABD'nin destek olduğu Emin Cemayel rejiminin ABD tarafından yetiştirilen ordusunun son dayanak noktası. Suk El-Garb'ın iki-üç kilometre ötesindeki Aitat ve Aley kasabalarıyla birlikte Sovyet silahlarıyla donanmış Suriye'nin nüfuz alanı başlıyor. Bu, bir anlamda Doğu blokunun hayat sahası demek. Yani Lübnan, kendiliğinden, Batı ile Doğu'nun ve bu arada iki süper devletin çekişmesinin odak noktalarından biri, şu anda en önde geleni. Bu nedenle, ABD'nin ve müttefiklerinin burada düştüğü acz, güçler dengesini otomatik biçimde Sovyetler'den yana çevirecek. Şimdi olan da bu.

Avrupa'da sayıları milyonlara ulaşan insanın katıldığı, Pershing ve Cruise aleyhtarı gösteriler Batı ittifak sistemini ABD-Avrupa çelişkilerini besleyeceği için sıkıştırırken, sistem, Beyrut'ta da altında kolay kolay kalkamayacağı bir darbe yedi.

Beyrut eyleminin objektif etkileri ve sonuçlarını şöyle sıralamak mümkün:

25 Ekim 1983

1. ABD Silahlı Kuvvetlerinin Lübnan'da bulundurulup bulundurulmaması tartışması kongrede alevlendi. Böylece, ABD karar mekanizması artık kendisini rahat hissedemeyecek. Vietnam hayaleti ABD siyasi çevrelerinin ve kamuoyunun ufkunda yeniden ortaya çıktı.

2. ABD ile diğer Batılı müttefiklerinin arasını açacak gelişme süreci Ortadoğu'da da yol aldı. İtalya, Lübnan'a yeni kuvvet gönderip göndermemekte tereddütlü. En azından oradaki kuvvetlerini uzun süre tutmak isteyeceği kuşkulu. Diğer Avrupa devletleri bundan sonra Lübnan'a kuvvet göndermekte herhalde isteksiz olacaklardır. En azında, böyle bir karar kendi kamuoylarında şiddetli çalkantılar yaratacaktır.

Sovyetler Birliği, Beyrut eylemiyle doğrudan ilgili olmamakla birlikte sonuçlarından yararlanmaktadır.

AMERİKA ACIZ DURUMDA

Beyrut eylemi, ABD'nin ve Reagan yönetiminin süper devlet olmakla birlikte her istediğini yürürlüğe koyamayacağını ve gücünün sınırları olduğunu da bütün çıplaklığı ile gözler önüne sermiştir. Başta Başkan Reagan olmak üzere ABD yetkililerinin Shultz'un, Weniberger'in Beyaz Saray Sözcüsü Larry Speakes'in verdiği demeçler toplandığında ve eşelendiğinde ortaya ne çıkmaktadır? Kocaman bir hiç. Ya da ABD'nin içine düştüğü şaşkınlık ve felç hali. Amerikan yöneticileri, eylemin ardındaki adresi saptamakta bile tutarsızdırlar. Bu adres, Weinberger'e göre İran'dır. Shultz'a göre Suriye, dolayısıyla Sovyetler Birliği ve sonra da İran'dır. Reagan'a göre, **"Barışın Düşmanlarıdır."** Beyaz Saray sözcüleri ve Ulusal Güvenlik Konseyi çevrelerine göre, **"aşırı unsurlar"**, **"fanatik Müslümanlardır."**

ILK ONLEM

Adres belli olmayınca, Amerikan tehditlerinin de fazla bir somut değeri kalmamaktadır. yeni durum karşısında ilk önlem olarak ortaya atılan, deniz piyadeleri karargâhının Beyrut havaalanı çevresinden kaldıralarak kıyıdaki Amerikan savaş gemilerinden birine taşınması, deniz piyadelerinin gerektiğinde karaya çıkmasıdır. Bu, bir süper devlet için gülünç bir duruma düşmek değil midir?

Denebilir ki, Amerikan stratejistleri durumu iyice ölçüp biçip esaslı bir tepki formüle edecekler ve uygulamaya koyacaklardır. Bu üç biçimde olabilir:

1. Deniz piyadelerine sadece savunma değil aynı zamanda saldırı yetkileri de verilebilir. ABD'nin Lübnan'daki askeri varlığını arttırılabilir. ABD'nin bir azınlık yönetimi yanında Lübnan'ın iç çekişmelerine saplanması, Amerikan itibarının bir erozyona girmesi ve **"Vietnamizasyon"** sürecinin Ortadoğu'da başlaması olacaktır.

2. ABD, Körfez'de etkin bir varlık gösterebilir ya da hatta İran'a müdahale ediebilir. Bu, İran'ın çekindiği değil üstelik içten içe arzuladığı bir şeydir. Böyle bir niteliği nedeniyle Sovyetler'le bir çatışma tehlikesini de beraberinde taşıyacaktır.

3. ABD, Suriye'ye karşı **"cezalandırıcı"** eylemlere girebilir. yine bu da, bir ABD-Sovyetler Birliği çatışmasını gündeme sokacaktır. Amerikan yöneticilerinin bu ihtimallerin farkında oldukları Reagan'ın demeçlerinden bellidir. Reagan, Lübnan'da kalma kararlılıklarını vurgularken, Lübnan'dan çekilmenin **"ABD ve Batı dünyası için stratejik ve hayati önemde olan Ortadoğu'yu terketmek anlamına geleceğini" söylemiştir. Ama bu aktif değil, pasif bir pozisyondur ve statükoda ısrarlı olmaktır. Ortadoğu'da askeri tırmanışa giremeyecek durumundaki ABD'bu haliyle kalırsa, her an, her biçimde Beyrut eyleminin kanıtladığı tarzda darbelere maruz kalacaktır. Yani, ABD için durum, "Aşağı tükürse sakal, yukarı tükürse bıyık"**tır.

ABD bu acz durumuna Reagan yönetiminin affedilmez hataları ve dar görüşlülüğü ile süreklenmiştir. Reagan, Lübnan'daki durumun çözümünü Ortadoğu sorunun çözümünün ilk halkası olarak algılamıştır. Lübnan'da durumu çözüme kavuştursa, Filistin sorununa el atacak ve bu konuda kendi adını taşıyan çözüm formülü, **"Reagan Planı"**nın uygulamaya geçirilmesine girişecekti.

Reagan yönetimi ayrıca Körfez'deki durumu Lübnan'dan ve Filistin sorunundan tecritli bir biçimde algılamıştır. İran'ı sadece Körfez'in Doğu kıyısanda görmüştür. İran'ın bölgenin tüm dengelerini altüst eden bir güç, en azından manevi bir güç olarak bölgenin olmasa, bile ABD yönetimi böyle görme eğiliminde olduğu için Lübnan-Körfez bağlantısı artık kaçınılmazdır. Bu olgu, Süper Etandartlar nedeniyle İran'ın gazabını çeken Fransa için özellikle geçerlidir. Fran-

26 Ekim 1983

sa da, artık Ortadoğu'nun öldürücü bataklığındadır.

Sonuç olarak, ABD'yi ve temsil ettiği Batı dünyasını iki sonuç bekliyor:

1. **"Yeni bir Vietnam."** Bu, dünya savaşı ihtimallerini taşıyan tehlikeleri de barındırıyor.

2. ABD'nin Lübnan'dan bir vade sonunda çekilmesi. Ortadoğu'da hiçbir şey halletmeden, böyle bir çekilme ABD'ye karşı müttefiklerinin büyük güvensizliğine neden olacak, müttefiklerini de zayıflatacaktır. Bu durumda, ABD'nin, bütün kartlarını ABD politikasına ve diplomasisine oynayan bölgesel müttefiklerinin Beyrut eyleminden önemli dersler çıkarması gerekiyor.

YENİ SÜREÇ

Beyrut eylemi ile artık Ortadoğu'da yeni bir sürecin önü açılmıştır. Bu eyleme dek, ABD ile Suriye, aralarında giderek, kızışan polemiklere rağmen, bir **"paket anlaşma"** sağlama süreci içine girmişlerdi. Bu eylem, bu süreci de havaya uçurdu, Suriye, bu denli zaaf gösteren bir süper devletle, diğer süper devletin sıkı desteğine sahip olduğu bir sırada neden uzlaşma yolları arasın? Suriye, bundan böyle ABD'nin kendisiyle uzlaşma maliyetini kuşkusuz çok yüksek tutacaktır.

Şimdi, Suriye'nin ABD ile uzlaşma peşinde koşması yerine, buna ihtiyacı olacak olan, yani Suriye'nin peşinde koşacak olan ABD'dir.

Bunun dışında, bu eylemle Lübnan doğrudan doğruya Körfeze bağlanmış oldu. Olayın arkasında İran her yerinde, en başta Beyrut'ta Güney Lübnan'da Bekaa'da, Trablusşam'da, kısacası tüm Lübnan'da mevcut bulunduğunu ya görmemiş, ya da görmek istememiştir.

Carter'ın Ulusal Güvenlik Başdanışmanı **Zbigniew Brzezinsk,** iki hafta önce New York Times gazetesinde yayınlanan iki makalesinde Reagan yönetiminin bu hatalarına işaret etmişti. Brzezinski, Reagan'ın temel bir hata yaptığını, Lübnan'ı Ortadoğu sorununun çözümünde ilk adım olarak ele aldığını, oysa Lübnan'daki durumun tüm Ortadoğu çapındaki çözüme bağlı bulunduğunu yazmıştır. Ve bunu doğru saptamıştır.

Tarih boyunca, ne zaman bölge karışmış, yeni dengeler gerekmiş, statüko zorlanmışsa, bu Lübnan'a yansımıştır. Lübnan bölgenin aynası olagelmiştir. Bölge Lübnan'ı değil. Lübnan bölgeyi yansıtmaktadır. Bu, 1860'da da, 1958'de de, 1975-76'da da, 1982'de de böyle olmuştur.

İsrail'in eski Başbakanı **Yitzhak Rabin** de Beyrut eyleminden sonra ABD'nin hatasına değindi. Rabin, ABD'nin en kısa zamanda şerefli bir çekilme formulü bularak Lübnan'ı terketmesinin hayırlı olacağını aksi halde hem kendisinin, hem de Batı'nın ağır kayıplara uğrayacağı bir döneme gireceğini söyledi. Rabin, ABD'nin kötü bir zamanda, kötü bir müttefik seçtiğini bildirdi.

Birleşik Kıbrıs

RAUF R. DENKTAŞ / *26 Ekim 1983*

Yeni Çin Büyükelçisi Bayan Li Hong'a Rum lideri Kipriyanu **"bölünmüş bir ada yaşayamaz"** demiş. 20 yıldır bu bölünmüşlüğü niye devam ettirmişler? 20 yıl önce ortaklık devletini niye yok etmek için silaha sarılmışlar? EOKA'ya yeminli Rum lideri, tabiatıyla, bunları dile getirmemiş!

En basit kaidedir: Ortaklık bozulursa, ortaklar, ortaklıktan bir önceki durumlarına avdet ederler. 1960'ta iki halkın eşit şartlarla oluşturduğu ortaklık devletini 1963'te yıkıp her şeye sahip çıkmak isteyenler bu ilkeyi unutmamalıdırlar.

1960'ta kurulan ortaklık devletinin kuruluşundan hemen evvelki duruma bakılırsa Ada'da ayrı siyasi hedeflere yönelik iki halkın ölesiye mücadelesini görürüz: Rumlar, **"Özgürlük"** ve **"bahtiyarlığın doruğu"** dedikleri Enosis için mücadele ediyor ve Enosis'i **"Kıbrıs Halkı"** olarak veya nüfusun % 80'i olmaktan kaynaklanan bir hak olarak tanrısal bir hak biliyor, buna karşı çıkan Kıbrıs Türk halkının azınlık olduğunu, Türklerin, Kıbrıs'ın kaderini tayinde söz hakları olamayacağını iddia ederek, Tanrısal Haklarının alınmasına karşı çıkan Türkleri dini ve milli düşman ilan ediyorlardı...

"TAKSİM" TEZİ ENOSİS'E CEVAPTI

Türkler ise Rumların **"Özgürlük"** dedikleri Enosis'i **"Esaret, yeniden koloni idaresine giriş, bahtsız-**

lık, felaket ve yok oluş" olarak görüyor ve Kıbrıs'ın kaderini tayin hakkını Ada'nın bütünüyle veya kısmen Türkiye'ye bağlanması yönünde kullanabileceğini savunuyordu. 1957'de ortaya çıkan Taksim tezi, kendi kaderini tayin hakkını Enosis yönünde kullanmaktan vazgeçmeyeceği anlaşılan Rum halkına **"O halde Türkleri bunun dışında bırak..."** anlamına gelen bir cevaptı. İki halkın ayrı ayrı self-determinasyon hak ve yetkisini yeniden vurgulayan bir tutumdu!...

"Bağımsız Kıbrıs" bu iki halk için, o yıllarda, müşterek bir hedef değildi. Bağımsızlık veya Otonomi, kilise tarafından, **"Enosis'in mezarı"** olarak nitelenmekte **"Ya Enosis Ya Ölüm"** mücadelesine **"evet"** demeyen ve bağımsızlığı bir çıkış yolu olarak gören Rumlar öldürülmekteydi.

1963 SALDIRISININ AMACI: EZMEK

Ortaklaşa bağımsız bir devlet kurma düşüncesi ve sonucu bu iki zıt siyasetin orta yolu olarak başlamış ve gerçekleşmiştir. Türk ve Rum halkları ayrı ayrı self-determinasyon haklarını Enosis ve Taksim yönünde kullanmayacaklarını eşit imzaları ile vurgulamışlar ve kurulan ortaklık Cumhuriyeti'nin daimiliğini garantileyen anlaşmaları kabul ederek bu anlaşmalara anayasal geçerlilik vermişlerdir.

Ancak Rum ortak, imzasını unuttu. Daha doğrusu, imzasını sırf Kıbrıs'a hakim olmak için atıyor, kurulan ortaklığı yıkma planını elinde tutuyordu. Böylelikle kendini, bu anlaşmayı bozacak kadar güçlü ve akıllı sanan Rum liderliği 1963 olaylarını planladı; gizlice hazırlığını tamamladı; dünyayı 1960 Anlaşmalarının geçersizliğine de inandırdı ve saldırıya geçti... İlk gaye, anlaşmaları imzalamadan evvelki iddiasını geçerli bir şekilde yineleyebileceği bir oldu-bitti yaratmaktı. Bu da, eşit self-determinasyon hakkına sahip olan Kıbrıs Türk halkını bu hakkı talep edebilecek, veya bu hakkı kullanabilecek durumdan çıkartmak, yani fiilen ve hukuken ezerek, ezilmiş halkımıza **"Tövbe... Ben azınlık haklarına razıyım... Bana kıyma... Özel toplum hakları istemiyorum... Enosis'ten de yanayım... Türkiye'nin garantisini de istemiyorum.."** dedirtmekti. 1963 saldırısının maksadı bu idi. Ortaklık hükümetinden bunun için dışlandık; 11 yıl bu hükümete bunun için alınmadık!...

KALICI BİR OLDU BİTTİ

Makarios, Türk ortağı, hükümetten dışladıktan sonra Rum idaresinin **"meşru Kıbrıs Hükümeti"** olarak tanınmasını, 1973'te, **"Enosis'e en yakın noktaya geliş"** olarak değerlendiriyor ve **"bu noktadan ancak Enosis olacaksa gerilerim"** diyerek Türklerle yeniden bir ortaklık idaresi oluşturmak niyetinde olmadığını vurguluyordu. Ortaklık bozulmuştu ve bir daha kurulmayacaktı. Önemli olan Türk ortağa **"aslına dönüş"** yani self-determinasyon hakkına yeniden sarılacak bir fırsat vermemekti. Akritas Planı'nın ruhunda ve metninde öngörülen bu senaryoda, Türk'ü **"Kıbrıslılardan"** oluşan bir milletin içinde azınlık olarak teşhir etmek ve Rum halkını **"Millet veya Kıbrıslılar - Kıbrıs halkı"** olarak kabul ettirmek vardı. Bunu başardıkları takdirde Türkiye'nin müdahalesinden de korkmuyorlardı; çünkü Akritas Planı'nda da teşkilat üyelerine duyurdukları gibi kendilerinin yaptıkları **"içdarbe"**, yani Türkleri ortaklık hükümetinden dışlayarak hükümete sahip çıkıp dünyaca meşru hükümet olarak tanınma **"kalıcı bir oldu bitti"**, Türkiye'nin müdahalesi ise **"geçici bir oldu bitti"** niteliğini taşıyacaktı. Girit'te olduğu gibi savaşı kaybedip Girit'i kazanma oyununu Kıbrıs'ta aynen tekrarlamaya hazırdılar.

Nasıl ki 1974'e kadar devam eden bu siyaset 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra da aynen devam etmektedir.

GÖRÜŞME MASASINA MAHKÛM EDİLİYORUZ

Rum liderliği için Türkiye'nin Ada'ya gelişi Kıbrıs'ın Rumlaştırılması yolunda bir vasıta olarak kullanılabilecek bir gelişmedir. **"İşgal"** diye feryat etmekle, Kıbrıs meselesini 1974'te bu işgalden başlayan bir mesele olarak takdim etmekle Rum liderliği bu yolu arşınlamaktadır. Arada Türk halkı ile yapılan temaslar ve ikili anlaşmalar sırf zaman kazanmak içindir... Nasıl ki Kıbrıs Türklerini toplumlararası görüşme masasına mahkûm etmekle, kendilerine uluslararası arenayı rakipsiz bir propaganda galerisi haline getirmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında 1977-79 ilke anlaşmalarının da Rum liderliği için bir anlam taşımadığı görülür. Bunlar imzalarını **"vatan ve millet"** adına atarlar ve yine **"vatan ve milletin üst çıkarları öyle gerektirdi"** diye reddetmekten çekinmezler. 1960 anlaşmalarını yaparken ve bu anlaşmalarla kurulan düzen daimi olacaktır derken Karamanlis'in de, Averof'un da, Makarios'un da, Yorgacis ile diğer EOKA liderlerinin de bu durumu bozmak kararlarını çoktan vermiş olduklarını unutmayalım. Olaylar bu gerçeği acı, tarihi bir gerçek olarak gün ışığına çıkarmıştır.

Rumların Akritas Planı çerçevesinde planladıkları, öngördükleri pek çok şey gelip geçmiştir... Şimdi onları çıldırtan tek husus Kıbrıs Türk halkının **"Kurucu ortak, eşit halk ve self-determinasyon hakkını kullanacak güçte bir siyasi bünye"** olarak ayakta durmasıdır. Bunu yıkmak için tek çare **"işgal"** şikâyetlerini devam ettirirken **"devletin varlığı bölünemez"** yaygarası ile dünyayı kandırma kampanyasına hız vermektir. **"Meşru Kıbrıs Hükümeti"** görüntüleri ve **"Kıbrıs Halkı"** hikâyeleri devam ettikçe gayeye ulaşacaklarına inanıyorlar.

KUZEY KIBRIS DEVLETİ'Nİ SÜRATLE OLUŞTURMALIYIZ

O halde Kıbrıs Türk halkının görevi Kıbrıs'ın gerçeklerini her vasıta ile bıkmadan usanmadan yaymak ve self-determinasyon hakkımızı vakit geçirmeden kullanarak Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'ni süratle oluşturmaktır. Bunu yapmak iki kesimli Federasyon'a gidiş yoluna ters düşmez. 20 yıldır bu adımı atmadık. Ortaklaşa devletin yeniden kurulması bunun için mümkün olmadı. Çünkü Rum'a, Akritas Planı'nda öngördüğü senaryoyu aynen uygulamak fırsatını verdik. O, meşru hükümet olduğunu iddia ederken **"biz böyle bir hükümet tanımıyoruz"** demekle yetindik, karşısına dünyanın görebileceği ikinci bir hükümet, ikinci bir devlet çıkararak **"Birleşmenin yolu buradan geçer, eşitliğimizin tanınmasıyla mümkün olur"** diyemedik. Bugün Kuzey Kıbrıs Devleti'ni kurup uluslararası tanınma talebinde bulunmakla, eşit ortaklığa dayanan iki kesimli bir Federasyon kurmak için öngörülen görüşmelerde eşitlik dengesini kurmaktan ve ayrı bir halk olarak (Rumların red ve inkâr ettikleri) siyasal kişiliğimizi ve statümüzü vurgulamaktan başka bir şey yapmış olmayacağız. Bu adım atıldığı takdirde Rum yine iki kesimli Federasyonu oluşturmazsa ileride, iki devletin oluşturacağı bir birlik kurulması çabaları başlatılabilir. United, yani **"Birleşik"** Kıbrıs'ın doğabilmesi için iki halkın varlığı, eşitliği ve bunların oluşturdukları siyasi ve idari bünyelerin var oldukları ve eşitlikleri gibi temel gerçekle-

rin kabul edilmesi şarttır. Kıbrıs, bu temel gerçeklerin reddi ve silah zoru ile Türk ortağın yok edilmesi siyaseti nedeniyle bölünmüştür. Bunu başaran Rum tarafını "meşru hükümet" olarak tanıyıp, Kıbrıs Türklerini bu hükümete tabi kılmak için yapılmakta olan baskılar Kıbrıs'ı birleştirmez, tamamıyla ayırır. Kıbrıs'ı birleştirmenin yolu Kıbrıs Türklerinin eşitliğini ve kurucu ortaklık haklarını inkâr yolundan geçmez. 1963'e kadar Kıbrıs'ta bir ortaklık devleti vardı. Silah zoru ile bunu Rum devleti yapmak, Elenleştirmek, istediler... Yapamadılar... Bunu asla başaramayacaklarının kendilerine ve dünyaya iyice anlatılması için self-determinasyon hakkımızın kullanılarak devletimiz için tanınma talebine derhal başlamamız gerekir.

BÖLGELERİ YOK ETMEK KOLAY OLACAKTI

Rum mentalitesine göre, eğer 1963-1974 yıllarında bizi tümümüzle denize dökebilmiş olsalardı, veya Atlılar'da, Murataǧa ve Sandallar'da, Taşkent'te ve Ayvasıl'da yaptıkları gibi toplu mezarlara gömebilmiş olsalardı Kıbrıs bölünmüş olmayacaktı... Kendimizi ve devletin kuruluşunda var olan haklarımızı, canımızı ve namusumuzu 1963'ten 1974'e kadàr çok zor şartlar altında Ada sathında yaygın olan Türk bölgelerinde koruduk...

Bizi bu bölgelere sıkıştırıp en zor şartlar altında yaşatan Rumlar yine bu yıllarda Ada'nın bölünmüşlüğünden şikâyet etmediler, çünkü bu bölgeleri tek tek yok etmek kendileri için kolay olacaktı...

1974'te bağımsızlığı yok etmek için son adımı attılar...

Türkiye meşru hakkını kullandı ve Kıbrıs'ın bağımsızlığını yok edilmekten, Kıbrıs Türk halkını kati ölümden kurtardı; Yunan işgal ordusunu Güneye iterek Kıbrıs Türklerine özgürlük içinde yaşayabilecekleri bir ortam yaratıldı... 1975'te, 11 yıl bölük börçük, Ada sathında dağılmış yaşayan ve Türk bölgelerinden Rum gasp idaresine karşı ulusal direnişini sürdüren Kıbrıs Türkleri, nüfus mübadelesi anlaşması ile Kuzey'e geçtiler... Rumlar da aynı anlaşma ile Güney'e geçtiler.

KİPRİYANU TOPLU VARLIĞIMIZI HAZMEDEMİYOR

Kıbrıs Hükümetinin varlığını, Ortaklık Devletini yok ederek Kıbrıs'ı Elenleştirmek siyasetleri için en iyi vasıta olarak gördüğünü açıklamakta sakınca görmeyen Spiros Kipriyanu, Kıbrıs Türklerinin bir bütün olarak Kuzeyde toplanmalarını hazmedemiyor, Ada'da Rumlara eşit bir halk olarak var olma olanağını bulduğumuz, kendilerine yem olmaktan kurtulduğumuz için bugünkü durumu **"bölünmüşlük"** olarak görüyor ve **"Kıbrıs bölünmemelidir"** diyerek bizi yeniden Ada sathında dağılmaya, Rum'un insafında kalmaya davet ediyor. Sahte "Devlet Reisi" pozunda dünyayı böyle bir gelişmenin doğruluğuna ve gerekliliğine inandırarak, gün gele, "Türkler devleti bölüyorlar" yaygarası altında bize saldırabileceği zemini hazırlamayı, bizimle uzlaşarak, iki kesimli Federasyonu oluşturmaya yeğliyor...

YA AYNI GÖVDEDE BİRLEŞECEK, YA AYRI GÖVDE OLACAĞIZ

Geçenlerde beni ziyaret eden bir diplomata bunları duyurduktan sonra şöyle konuştum:

"1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Rum ve Türk organlardan oluşan bir ortaklık devletiydi... 1963'te Rumlar, silah zoru ile Türk organları kesip attılar ve siyasi bünyede gözle görülen ve eksikliğe rağmen **"meşru Kıbrıs Hükümeti"** olarak ortaya çıktılar... Biz, kesilip atılan organlar olarak ölmedik, çürümedik... Türkiye'den kan alarak yaşadık... Organları eksik Rum idaresi nasıl var olmuşsa, biz de var olduk... O nasıl bizsiz hükümet etmişse, biz de onlarsız kendi kendimizi 20 yıldır idare ediyoruz... Çürümeğe terkedilmiştik; çürümedik, yok olacağımız sanılmıştı, yok olmadık. Varız ve ya ortaklaşa yeni siyasi bir bünyeyi oluştururuz, ya da biz ayrı siyasi bir bünye olarak Kuzey'de yaşarız ve her alanda Rum'a denk bir duruma gelebilmek için de siyasi tanınma yoluna çıkarız... Alternatifler bunlardır... Alternatifler arasında, **"Ada'yı 1974'te Türkler böldü, bunu birleştirmek için 1963'te kesip attığım, çürümeğe terkettiğim Türk organları geri almak gerekmez.. Onlar bir azınlık olarak benim lütfen vereceğim ile tatmin olmalıdırlar"** hayali yoktur ve olamaz... O halde, şu Kipriyanu'ya Türk organlarının eksik olduğunu siz de hatırlatınız... Çünkü biz kararımızı vermiş durumdayız... Ya ortaklık gövdesinde 1977'de öngörülen yerimizi alacağız, ya da ayrı bir gövde olduğumuzu elle tutulur hale getireceğiz..."

İşte Spiros Kipriyanu'nun **"Ada bölünmemelidir"** ve **"hak, adalet istiyoruz"** demeçlerinin gerektirdiği cevap budur. Bölücü, taksimci, ayırımcı bir anlaşmayı asla kabul etmeyeceklerini söylemektedirler. Ada'da iki ayrı halkın varlığını, ortaklığını, eşitliğini ve bunların ayrı ayrı self-determinasyon hakları olduğunu iddia etmek, varılacak anlaşmayı bu esaslar üzerinde bina etmeğe çalışmak Rum liderliğine göre bölücülük ve ayırımcılıktır. **"Kıbrıslılar"** olarak Ada birdir, halk birdir ve bu Kıbrıslıların arasında işgalciye (!) dayanan, ondan güç alan bir Türk azınlığı vardır... Bu etnik gruba bazı imtiyazlar, bazı haklar vermeğe hazırdırlar fakat ortaklık, eşitlik, iki kesimli bir federasyon asla!.. Dünyayı gezerek yaydıkları **"dava"** budur... Dünyayı kandırarak aldıkları **"Kararlar"** Kıbrıs'ı, yukarıda yapılan tarif çerçevesinde, **"Kıbrıslıların"** yani Megali İdea literatüründe Büyük Ada (Megali Nisi) diye bilinen bu adayı Kıbrıs Elenlerinin adası yapmak içindir...

TÜRKLERİN KONUŞTUĞU TEK ALTERNATİF

Halkımız oynanan oyunu görmüştür... Halklar kardeştir, Kıbrıs Kıbrıslılarındır edebiyatı ile AKEL'in gitmek istediği yön, Makarios'la Kipriyanu'nun, Kleridis'in, Lissaridis'in gitmek istedikleri yöndür!.. O halde ayrı bir halk olarak benliğimize, self-determinasyon hakkımıza dört-elle sarılmak zorundayız.... 1960 devletinin temelinde var olan bu hakkı, 1963-1974 yıllarında yitirmedik, kanla suladık, güçlendirdik. Bizi Rum'a tabi kılacak herhangi bir taviz vermedik... 1974'te yine kanla kurtarılan hak budur... 1977-1979 doruk anlaşmalarının temelinde de bu hak mevcuttur. 1968'den bu yana aralıklarla devam eden tüm görüşmelerde bu hak ve bu statü korunmuştur. Bunu red ve inkâr edenlerle **"birleşik"** bir Kıbrıs oluşturmak mümkün değildir... Bu temel kabul edildiği takdirde iki kesimli federatif bir şemsiye altında **"birleşik"** (United) Unity değil, UNITED - Türk - Rum Federasyonu rahatlıkla oluşabilir!..

O halde, iki KESİMLİ FEDERASYON veya iki devleti olan bağımsız, bağlantısız Kıbrıs Adası!.. Başka alternatif yoktur. Kıbrıs Türk halkı başka alternatif konuşamaz ve konuşmayacaktır.

27 Ekim 1983

Cumhuriyetin Demokratik İçeriği

İLHAN SELÇUK *28 Ekim 1983*

Yunus Nadi 29 Ekim 1924 günlü başyazısında Cumhuriyetin ilanı konusunda şuları yazıyordu:

"— Gerçekte Cumhuriyet, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk oturumunu yaparak ulusun yazgısına el koyduğu 23 Nisan 1920 tarihli toplantısında kurulmuştu."

Gazetemizin kurucusunun bu fikrini daha sonraki yıldönümlerinde yinelediğini yarın "60. Yıl" ekimizde görebilirsiniz. Nitekim Yunus Nadi 29 Ekim 1925 günü yayınlanan başyazısında savını bir kez daha vurgulayarak şöyle der:

"— Anayasa Komisyonu Başkanı olarak üç yıl önce bugün Cumhuriyet'i ilan eden değişikliği sunmak için Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsüne çıktığım zaman: "Yeni bir şey yapmıyoruz; üç yıldan beri yaşadığımız yönetim biçiminin adını söyleyeceğiz: Uluslararası dilde bu türlü yönetimin adına Cumhuriyet derler, işte biz de bugün bunu söyleyeceğiz: Yönetimimizin adı Cumhuriyet'tir arkadaşlar!"

★

1920 yılında Osmanlı devleti İstanbul'da Padişahın sarayında can çekişirken Anadolu'da yeni bir devlet doğmuştu.

Bir devrimdi gerçekleşen; ama, acaba Ankara'daki Büyük Millet Meclisi'nin *"kurucu"* niteliğini üyelerinden kaç kişi biliyordu? Ulusal bir devrimin boyutlarını algılamak kolay mıydı?

Çoğu kişi tarihi tarih kitaplarında okuduğunda bile anlayamaz; kimileri de tarihin içinde tarihi yaşadığını bilir.

Tarihi anlamak, insanın çağını anlamasıyla eşanlamlıdır.

Bunun içindir ki devleti, padişahı, halifeyi kurtarmak için çalıştığını sanan çoğu Birinci Meclis üyesini eleştirmeyiz, onlar yurtsever kişilerdi; Özveriyle ortaya atılmışlar; başlangıç ve sonuçlarını iyice saptayamadıkları, belki için için sezdikleri bir davaya baş koymuşlardı.

Gerçekte Büyük Millet Meclisi ne padişahı, ne halifeyi, ne devleti kurtarmak için kurulmuştu. Kimi bildirilerinde belki soyut sözlerle bu amaç dile getiriliyordu; ama, Birinci Büyük Millet Meclisi, devleti kurtarmak için değil yeni bir devlet kurmak için kurulmuştu.

★

Cumhuriyet, bir anlamda demokrasi demektir.

Ne var ki, cumhuriyet ve demokrasi gibi kavramlar, zamana ve yere göre değişik biçimde kullanılırlar.

Cumhuriyet sözcüğünün demokratik anlamından soyutlanarak salt monarşik rejimlerin karşıtı gibi ele alındığına çok raslamaktayız. Bugün Güney Amerika diktalarının çoğunda devletin adı cumhuriyettir; sosyalist ülkelerin çoğunda cumhuriyet s özcüğü benimsenmiştir; çağımızda bunlara ek olarak İslam Cumhuriyetleri de oluşmuştur.

Buna karşın Batı Avrupa'daki demokrasilerin çoğunda devletin adı krallıkla vurgulanır.

★

Türkiye Cumhuriyeti kanlı bir devrimle kurulmuş ve demokrasiyi amaçlamıştır.

Uygarlık tarihinde binlerce yıl sürecinde oluşabilen *vicdan özgürlüğünü* cumhuriyetin ilk aşamasında devlet ve toplum yaşamının ekseni yapmak demokratik özgürlüklerin temelini atmak demektir. Kadın haklarını gündeme getirmek, yarısı köle gibi yaşayan bir toplumda insan eşitliği ve özgürlüğü yolunda büyük demokratik atılımdır.

Rahatça söyleyebiliriz ki 19'uncu yüzyıldan beri Türkiye tarihinde en büyük demokratik devrim aşaması tek partili Atatürk cumhuriyetinde yaşanmıştır. Öğretim birliğini şiar edinerek laik eğitime geçmek bile tarihsel kapsam içinde demokrat ve çağdaş insanın yetişmesi için vazgeçilmez koşuldu.

★

Kimi tek partili rejimlerin demokratik bir içeriği vardır; kimi çok partili rejimlerde demokrasi bir görüntüdür. Tarihsel bilinçle donanmış ve çağını anlamış kişi bu ayrımı yapabilir; Atatürk Cumhuriyeti'nin demokratik özünü kavrayabilir.

Sus TÜSİAD, Sus...

UĞUR MUMCU *28 Ekim 1983*

Kusurumuza bakılmasın, kimse de alınmasın, ben öteden beri, *"TÜSİAD"* adlı işveren derneğinin *"sosyal bir sınıfın, öteki sosyal sınıfları"* dalgaya almak için kurulmuş bir örgüt olduğundan kuşkulanırım. Örgütün başı Ali Koçman Bey de şakayı sever. Bu yüzden midir, nedir, yıllardır, kamuoyunu, işçi ve işveren kesimlerini bir güzel işletmektedir!..

Nasıl mı diyeceksiniz? Şöyle; önceleri hükümet devirmek için gazetelere paralı ilanlar verdiler. Sonra 24 Ocak Kararları'nı göklere çıkardılar, şimdi de *"Aman batıyoruz"* diye bağırıyorlar. *"Felaket tellallığı"* değil mi bu ? Bu kadarı da fazla doğrusu...

Niçin batalım? Özal varken batılır mı?. Batılmaz, çıkılır. *"Banker batar, Özal çıkar"* işin kuralı budur!. _ yatırımlar azalmışmış.. Düpedüz komünist yalanı!. Ücretler gerilemişmiş.. Bal gibi Marksist uydurması!.. Bankalar fonlarını tüketiyorlarmış.. İdeoloji saptırması!..

Bu düzeni Özal kurdu, Özal; başkası değil.. Bu ekonomik düzen batmaz. 24 Ocak Kararları, özel ve güzel sektörün anayasasıdır. Değişmez, değiştirilemez. Özal'ın kurduğu düzenin *"Tamamını ya da bir kısmını tağyir, tebdil ve ilgaya teşebbüs edenleri"* cin çarpar, cin!.

Bir kez *"uluslararası finans çevreleri"* Özal'ı tutuyor, IMF, Dünya Bankası hep Özal'dan yana. Amerika'de işadamlarının sesi olan Wall Street Journal da Özal'cı.. Araplar desen öyle. Kim oluyor TÜSİAD tek başına?

Biz memleketi demeklerle yönettirmeyiz: Devlet bürokrasisini *"dernekler sultasına"* teslim etmeyiz. Demokratik, sentetik, diyalektik ve antipatik kuruluşlara hayat hakkı vermeyiz.

Bu TÜSİAD, Demekler Yasası'na göre kurulmuş bir dernek değil mi? Öyle. Peki niçin siyaset ile ilgileniyor? Niçin hükümet devirmek için reklam şirketlerindeki eski Marksistlere bol para vererek, gazetelerde boy boy ilanlar bastırıyor? Tam seçim sırasında *"Battık, batıyoruz"* diye raporlar yayınlıyor?

Aralarına komünistlerin sızdığından şüpheleniyorum.

Holdinglere, holding profesörlerine, narin işadamlarımıza, nazlı sermayemize, özel ve güzel söktörümüze, hür teşebbüsümüze burada fısıldayım; holdinglerin batması için yıllardır gizli bir plan uygulanıyor. Sunalp Paşa bile bu planın farkında değildir. O bile!..

Anlatalım:

Efendim, 1961 Anayasası ile Türkiye'de Marksist akımlar güç kazandı. Bu Marksistler, holding yönetecek yaşa gelince, hemen özel sektöre dağıldılar; hemen hepsi hür teşebbüs içinde köşe batı tutmaya başladılar. Böylece her büyük holdinge üç beş Marksist düştü. İşte bu Marksistler Moskova'dan aldıkları emirlerle, holdinleri yavaş yavaş batırmaya başladılar.

Bu konuda bazı holdingler acele davrandılar, kısa sürede ödeme güçlüğü içine düşüp, battılar.

Bu Marksistler, iki *"milliyetçi"* ve *"muhafazakâr"* partiye —Muhafazakâr, kârın muhafazası demektir— dağıldılar. ANAP'ın ilk kurucu listesinde *"kavak gibi dimdik"* devrimciler de vardı. Bu Marksistler, iki partinin reklam işlerini de üzerlerine aldılar. Bunlar, *"MDP'yi seç, demokrasiye geç"*, *"Paşam, MDP ile olur yaşam"* ve *"Ahrette iman, dünyada mekân istiyorsan oyunu Özal'a ver"* gibi *"nane şekeri"* tekerlemelerini andıran sloganları seçip, halka sundular..

Bunlardan bazıları *"TÜSİAD"* kısa adıyla bildiğimiz Türk Sanayici ve İşadamları Derneği'ne sızdılar. Gizli Marksistler her yere dağıldılar. Bir tanesi, antikomünist bir gazetenin başına geçti. Bu tarihten sonra bu gazetenin satışını düşürmeyi başardı.

Ne diyor Özal:

— *Ekonomi sağlam olmazsa her on yılda bir siyasi bunalım olur. Hadise budur...*

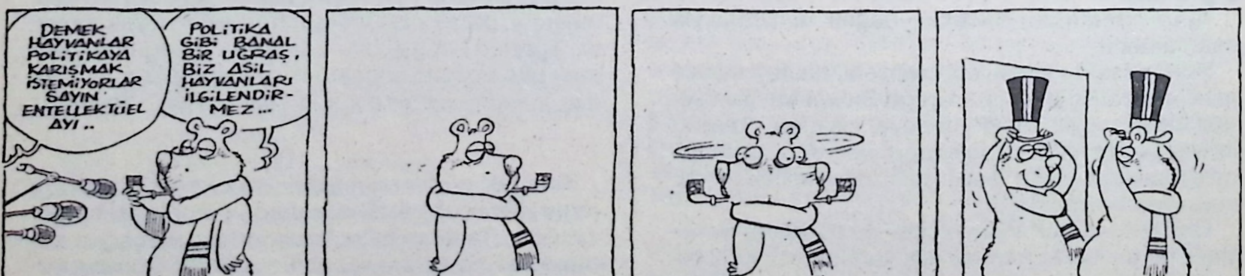
Kendileri, 12 Mart öncesinin DPT Müsteşarı'ydı, yani ekenomiden sorumluydu. Siyasal bunalım oldu, 12 Mart geldi, yine kendileri 12 Eylül öncesi, ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı ve DPT Müsteşarı'ydı, 12 Eylül oldu. Şimde de bazı şematik solcularımız Özal'ı "sivil demokrasinin mimari" gibi görüyorlar, maşallah, maşallah!.

TÜSİAD *"Batıyoruz"* derken, Özal'dan sonraki birkaç ayı sorumlu tutacak kadar kısa görüşlü değildir. Böyleyse, vallahi kendilerini 600 bin TL. aylık ile geçinen Memduh Yaşa Hoca'ya şikâyet ederim.

Sanıyorum ki, ya başlarına, holdinglerin tuğlalarından biri düştü, ayıldılar; ya da aralarında *"gizli Marksistler"* var, böyle bozgunculuk yapıyorlar.

"İllegal örgüt" müdür nedir bunlar?.. Bilirim, *"aile terbiyeleri sınıf tahakkümü kurmaya"* elvermez ama *"dernek tahakkümü"* kurmaya çalışıyorlar.

Alırım şimdi ayağımın altına!

31 Ekim 1983

YILDIZ DERSANESİ
(Ö.S.S.-Ö.Y.S.)'ye HAZIRLIK KURSLARINA KAYITLAR DEVAM ETMEKTEDİR.
Beşiktaş-İSTANBUL
Tel: 160 23 90 - 161 31 02

Cumhuriyet

DİLKO
YERLİ, YABANCI ÖĞRETMENLER
MODERN DİL LABORATUVARI
VİDEO - FİLM - SLAYT GÖSTERİLERİ İLE
İNGİLİZCE ÖĞRETİYOR
Kayıtlar sürmektedir
572 63 53 - 572 21 44 Bakırköy

60. Yıl Sayı: 21254 | Kurucusu: Yunus Nadi | 40 TL. 31 Ekim 1983 Pazartesi

Erzurum ve Kars'ta deprem: Ölü sayısı 500'ü aştı

Yedi yıl önce kasım ayında olan Van depreminden bu yana en şiddetli sarsıntı, 7.1 şiddetindeki deprem, Erzurum'un Pasinler, Horasan, Narman ilçeleri ile Kars'ın Sarıkamış ilçesi ve köylerde büyük hasara yol açtı.

Dün sabah 7.12'de meydana gelen depremden sonra Sıkıyönetim Komutanlığı, hasar gören binalara 24 saat girilmemesini, kurtarma faaliyetlerine yardımcı olunmasını istedi. Tüm yurttaşlar kan bağışına çağrıldı.

Depremin etkisi altındaki bölgelere kurtarma ekipleri gönderildi. Bazı dağ köylerine ulaşılmakta zorluk çekiliyor. Üç bakan olay yerine gitti. Depremden sonra TRT'de ortak yayına geçilerek, eğlence programları kaldırıldı.

Deprem bölgesine giyecek, içecek yardımı ve kan iletildi, prefabrike ev, kamp treylerleri gönderildi. Türkiye'deki ölü sayısının yüksekliğine karşın, önceki gün ABD'de aynı şiddetteki depremde 3 kişi öldü.

34 köy yerle bir

Can kaybı neden yüksek oluyor?

1- Önceden alınması gereken önlemler, depremden depreme hatırlanıyor.

2- Bina yapımının kontrolsuzluğu can kaybını arttırıyor.

3- Doğu Anadolu'da yaygın yapı tipi olan taş-kerpiç evlerin depremlere karşı hiçbir güvenliği olmuyor.

4- Türkiye deprem açısından en aktif kuşaklardan biri üstünde

5- Depremin önceden belirlenebilmesine yönelik çalışmalar yetersiz

Sonuç: Özellikle Doğu bölgemizdeki depremler, gelişmiş ülkelerdekine oranla daha çok can alıyor.

Kurtulanlar şükrediyor Deprem bölgesinde kimi kocasını, kimi gelinini, kimi oğlunu arıyor. Depremin geriye bıraktıkları sadece gözyaşıydı. İşte üç nesil bir arada, ana ve kızı, torunuyla. Ana-kız "Allah'a şükrediyorlar" kurtuldukları için. Küçük bebelerinin hiçbir şeyden haberi yok. (Fotoğraf: AA)

TÜM DOĞU ANADOLU'DA HİSSEDİLDİ — Sabah saat 07.12'de meydana gelen deprem tüm Doğu Anadolu'da hissedildi. Richter ölçeğine göre 7.1 şiddetindeki deprem, Erzurum'un Pasinler, Horasan, Narman ilçeleri ile Kars'ın Sarıkamış ilçesinde ve köylerde, büyük hasara ve can kaybına yol açtı. Depremden sonra Erzurum adeta alarma geçirildi ve yardım çalışmaları başladı.

En büyük can kaybı Erzurum'un Horasan ve Narman ilçeleriyle, Kars'ın Sarıkamış ilçesinde.

Erzurum-Narman karayolu heyelan nedeniyle kapandı. Hasar gören Erzurum-Horasan demiryolu da kapalı. Kurtarma ve yardım çalışmalarında helikopterler de kullanılıyor.

Sıkıyönetim Komutanlığı, gönderilen yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması için gerekli önlemleri aldı.

Depreme sabah yakalanan halk, dün geceyi sokak, bahçe ve tarlalarda geçirdi. 4 bin yatak kapasiteli hastanelerin dışında, seyyar hastaneler kuruldu.

HASAN UYSAL
MEHMET GÜLTEKİN

ERZURUM - Doğu Anadolu'da merkez üssü Erzurum'un Pasinler, Horasan ve Narman ile Kars'ın Sarıkamış yörelerini içine alan Richter ölçeğiyle 7.1 şiddetindeki yer sarsıntısı Türkiye'de son yılların en büyük can ve mal kaybına yol açtı. İlk belirlemelere göre, binlerce konut yıkıldı, 500'den fazla yurttaş öldü, yüzlerce kişi de yaralandı. 9. Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı dün gece saat 22'ye kadar yaptığı üç açıklamada, elverişsiz hava iklim koşullarına rağmen enkaz kaldırma çalışmalarının sürdüğü, ölü sayısının 509'a, yaralı sayısının 316'ya yükseldiği bildirildi.

Henüz bazı köylerden haber alınamadı. Kurtarma çalışmaları sürdükçe enkaz altından çıkacak cesed sayısının 1000'i aşmasından endişe edildiği belirtiliyor.

Depremin dün sabah saat 07.12 gibi erken bir saatte meydana gelmesi ölü sayısının yüksek olmasına neden oldu. Bölgeye giyecek ve içecek yardımı ile kan gönderildi. Karayolları ve demiryolunun heyelan nedeniyle kapanması sonucu bazı bölgelere helikopterlerle kurtarma ekipleri gönderildi.

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

Enkaz kaldırılıyor Erzurum'a en yakın olup da hasarın büyük olduğu köy Köprüköy'dü. İlk ekipler oraya gitti. Köy adeta ortadan kalkmıştı. Kazma-kürek [illegible], tırnaklarıyla ceset çıkarırken feryatlar yükseliyordu. Fotoğrafta, halk ve askerler [illegible] görülüyor. (Fotoğraf: MEHMET GÜLTEKİN)

Dünya 2 gündür sallanıyor

Afganistan'da 6.5 şiddetinde olan depremden sonra can kaybı hakkında bilgi alınamadı. İtalya'da Sicilya adası ve Napoli çevresindeki sarsıntıların yanı sıra, ABD'de cuma gecesi son 25 yılın en şiddetli depremi oldu.

Dış Haberler Servisi — Dün sabah, Türkiye'nin yanı sıra İtalya ve Afganistan'da da şiddetli depremler meydana geldi. Geçtiğimiz cuma gecesi de ABD'nin sekiz eyaleti Richter ölçeğine göre 6.9 şiddetinde depremle sarsıldı.

ABD'de Türkiye'deki ile hemen hemen aynı şiddetle olan

(Arkası Sa. 11, Sü. 8'de)

Erzurum eski bir deprem merkezi

Araştırma Servisi — Erzurum ili, jeolojik yapısı nedeniyle, Türkiye'nin en aktif ve birinci derecede tehlikeli deprem alanlarından birini oluşturuyor. Erzurum toprakları İç Anadolu sıradağları ile Karadeniz sıradağları arasında kalan çarpışma-sıkışma kuşağı üzerinde bulunuyor. Bu kuşakta fay kütleleri birbirlerine sürtünerek yerkabuğunu yukarıya doğru itici hareket

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

ERZURUM KONUTLARI

Kolayca yıkılmaya çıkarılan davetiye

Araştırma Servisi— Erzurum'da Elverişsiz doğal yapı ve iklim koşulları karşısında doğadan daha fazla yararlanma çabası sonucu köy altı yerleşme biçimleri yaygın. Bunlar kısm ve mezralar. Mezralarda tarla tarı

(Arkası Sa. 11, Sü. 8'de)

DEPREM BÖLGESİNDEN İZLENİMLER

"Kürek yok, ellerim parçalanıyor"

HASAN UYSAL

ERZURUM — Erzurum'a indiğimizde halk sokaklardaydı. Şoku atlatamamıştı. Hastanelerin ve PTT'nin önü ana-baba günüydü. Bazıları bulabildikleri araçlarla kenti terkediyordu, özellikle çoluk-çocuğunu yakın illere gönderiyordu.

Hiç vakit kaybetmeden Erzurum'dan 56 kilometre ötede Köprüköy'e gidiyoruz. Sabah ilk gidildiğinde deprem facıasının büyüklüğünü anlatan köy.

Ellerinde kürekler, kazmalarla 300'e yakın asker oradan oraya koşturup enkaz kaldırma çalışmalarını yürütüyorlar. Köyün üzgünç bir görünümü var. Köyün yarısı betonarme, yarısı kerpiç evlerden oluşuyor. Daha doğrusu toprak evler... Deprem dalgası gelmiş, sallayıp geçmiş. Toprak evler yerle bir olmuş.

Ramiz Kızıltaş, zaman zaman ağlamamak için ısırdığı dudaklarından mırıldanıyor gibi konuşuyor:

"Saat 7'de kalktık. Duvarlar vardı odaları baktım. Kapıdan tam çıktım, dipten bir tekme yedim gibi oldu. Sanki sırtıma bir bıçak sapladılar. İşte görüyorsun, her taraf yıkıldı, mallar telef oldu, canlar gitti. Geriye biz kaldık."

Biraz ilerde tumuyle yıymış sıtusu yatan inek ve koyunlar

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Doğanın insana en büyük üstünlüğü: Deprem

Depremin nerede ne zaman olacağı önceden bilinebiliyor

Türkiye'de 80 yılda 70 binden fazla can yitirdik

Hangi derecedeki deprem nasıl zarar veriyor

Haberleri 6. Sayfada

İL-İL SEÇİM83
Parasız ekimizi bugün bayinizden isteyiniz.

Evsiz kaldılar Deprem bölgesinde özellikle köylerde çok sayıda ev yıkıldı. En büyük hasar ve ölü Narman ilçesinde. İlçenin sadece Akdamlı köyünde 220 kişinin hayatını kaybettiği bildiriliyor. Oltu ve Olur ilçelerinde büyük hasar olduğu ancak, can kaybı olmadığı bildiriliyor. Kars'ın Sarıkamış ilçesinde büyük hasar ve çok sayıda ölü var. Horasan ve köylerinde 116 kişi öldü, çok sayıda yurttaş kışın başlangıcında evsiz kaldı. (Fotoğraf: THA)

Evren, bugün deprem bölgesinde

Cumhurbaşkanı, "Yaraların sarılması için her destek sağlanacak" dedi. Evren'in yanında Ulusu da olacak.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, deprem bölgesinde incelemelerde bulunmak üzere, Başbakan Bülend Ulusu ile birlikte bugün Erzurum'a gidecek.

Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliğinden verilen bilgiye göre, Cumhurbaşkanı Evren, deprem bölgesinde sürdürülen çalışmalar hakkında ilgililerden bilgi alacak ve yurttaşların dilek ve sorunlarını dinleyecek.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Erzurum ve çevresinde dün meydana gelen deprem felaketi nedeniyle yayınladığı mesajda "acıların dindirilmesi, yaraların

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Soldaki Sorun

HP'nin Adana'daki açık hava toplantısını izledim. Kanım şu: HP Adana'da iyi örgütlenmiş. Alanda coşkulu bir kalabalık göze çarpıyordu. Kaç bin kişi vardı, bilemem. Oldum olası, bu tür toplantılarla ilgili sayı vermekten hep kaçınırım. Çünkü bu sayıların genellikle yanıltıcı olduğunu bilirim. Ama 12 Eylül öncesi toplantıları anımsatan bir kalabalığa ve coşkuya tanık olunduğunu kolaylıkla söyleyebilirim.

En azından, Calp, geçen hafta Adana'da Özal'ın topladığı kalabalıktan birkaç kat daha fazla sayıdaki bir topluluk önünde konuşuyordu.

İşçi, köylü, memur, esnaf, emekliler kendi sorunlarını dile getirecek konuşmalara sanki susamışlardı. Calp, yalnızca işçinin, memurun, esnafın, köylünün, emeklinin sözcük olarak adlarından söz ettiği an bile alan alkıştan inliyordu.

Şunu gözledim: Halk, gerçekten bu konulara susamış. Birilerinin gelip bu konuları dile getirmesini istiyor, özlüyordu.

Adana'ya Ankara'dan sayın Calp ile aynı araba ile geldim. Yolda Calp ile birçok konuyu görüştük, tartıştık.

Sosyal demokrat kesim bugün için en azından 3 parçalı durumda. Tabii bu 3 parça dışında daha başka akımlar da var. HP, sosyal demokrat olduğunu söyleyen ve seçime girme hakkına sahip tek parti. SODEP, HP'nin sosyal demok

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Cumhuriyet

Sahibi: Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik Türk Anonim Şirketi adına Nadir Nadi. ● Genel Yayın Müdürü: Hasan Cemal. Müessese Müdürü: Emine Uşaklıgil. Yazı İşleri Müdürü: Okay Gönensin. ● Yazı İşleri Müdür Yardımcısı: Ahmet Korulsan. Haber Merkezi Müdürü: Yalçın Bayer. Sayfa Düzeni Yönetmeni: Ali Acar.

Temsilciler: ANKARA: Yalçın Doğan. İZMİR: Hikmet Çetinkaya. ADANA: Mehmet Mercan. ● Servis Şefleri: İstanbul Haberleri: Selahattin Güler. Dış Haberler: Ergun Balcı. Ekonomi: Osman Ulagay. Yurt Haberleri: Barbaros Gencal. Kültür: Aydın Emeç. Magazin: Yalçın Pekşen. Spor Danışmanı: Abdülkadir Yücelman. Düzeltme: Refik Durbaş. Araştırma: Şahin Alpay.

Bürolar: ● Ankara: Konur Sokak No. 24/4 Yenişehir. Tel: 175825-175866. İdare: 183335. ● İzmir: Halit Ziya Bulvarı No. 65/3. Tel: 254709-131230. ● Adana: Atatürk Caddesi, T.H.K. İşhanı Kat 2/13. Tel: 14550-19731. ● Basan ve Yayan: Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş. Türk Ocağı Cad. 39/41, Cağaloğlu, İst. PK. 246-İst. Tel: 5269700 Teleks: 22246

TAKVİM 31 Ekim 1983 İmsak: 5.45 Güneş: 7.24 Öğle: 12.57 İkindi: 15.47 Akşam: 18.07 Yatsı: 19.39

Calp: Özgürlükleri koruyup geliştirmek bizim görevimizdir

Calp, Özal'ı eleştirdi

2000'li yılları mı bekleyeceğiz?

«Sayın bir parti lideri televizyonda işçilerin çalışma saatlerinin ancak 2000'li yıllarda 42 saate indirilebileceğini söyledi. Bize göre üretim kadar insanın sağlıklı ve uzun yaşaması da önemlidir. İşçilik ağır meslektir. Bütün dünya, çalışma sürelerini 40 saatin altına işçi sağlığı açısından indirirken, bizim bu sosyal gelişmeyi 2000'li yıllara ertelememiz haksızlığın da ötesinde insafsızlıktır.»

HİKMET ÇETİNKAYA

ANTAKYA — Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp, Antakya'da yaptığı konuşmada sosyal devlet ilkesini gerçekleştireceklerini belirterek **"Sorunların çözümünde sadece ekonomik gerçeklerle yetinmeyeceğiz. Sosyal gerçeklere de aynı derecede önem veririz."** dedi.

Calp, dün gece Adana'dan Antakya'ya geldi. Geceyi Antakya'da geçiren Calp, Antakya'da yaptığı konuşmada özellikle sosyal ve ekonomik konulara değindi. Halkın 6 Kasım seçimlerinde sandık başına gitmesini isteyen Halkçı Parti Genel Başkanı Calp, **"Demokraside sandığa gitmeme ya da boş oy kullanma yolundaki telkinlerin Türk halkına ve demokrasimize ne yarar sağlayacağını anlamam mümkün olmamıştır. Bu yönde telkinde bulunanların bizim dışımızdaki partilerin iktidara gelmesine yardımcı olmaktan öte hiçbir eylemde bulunmadıklarını vurgulamak istiyorum. Boş oy holdinglerin partisine mi yarar yoksa halka mı? Herkesin bunun hesabını yapması ve sorumluluk taşıması zamanı gelmiştir.**

(Arkası 7. Sayfada)

Halkçı Parti'nin Konya mitingi iptal edildi

KONYA (UBA) — Halkçı Parti'nin bugün Konya'da yapılacak olan mitingi, parti örgütündeki anlaşmazlık nedeniyle yapılamadı. Konya'da yapılacak olan miting, Konya İl Örgütü'ndeki istifalar ve Genel Başkan Necdet Calp ile Konya İl Başkanı arasında çıkan tartışma sonucu iptal edildi.

Özal: Asgari ücreti vergi dışı bırakacağız

Anavatan Partisi Genel Başkanı İtalyan RAI Televizyonu'na verdiği demeçte, "Askerlerin liberal ekonomiden yana olmaları pek görülmüş bir şey değildir, ancak bu kez tersi olmuştur" dedi.

TURGUT ÖZAL — Vergiler alınabilir olmalı

ANKARA, (THA) — Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, **"Asgari ücret vergi dışı bırakılacaktır"** dedi.

Özal, THA muhabirinin konu ile ilgili sorularını cevaplarken, Türkiye'deki vergi sorununun, sosyal adalet ilkeleri ile çok yakından ilgili olduğuna işaret ederek şunları söyledi:

"Herkes gücüne göre vergi vermelidir. Bu memleketin kalkınmasına, fakirine fukarasına devletin götüreceği hizmetlere, genel giderlere, herkes yardımcı olmalıdır. İnsanın, bu vergiyi verirsem, aç kalırım dememesi gerekir, bir milyon lira kazanan vatandaştan yüzde 60 vergi alırsanız geçimini sağlayamaz. Bunu dengelemek gerekir."

Gelir vergisi oranının görevde bulunduğu sırada oldukça indirildiğine değinen Özal, bunu yüzde 25'e indirmek, hatta bunun da altında tek bir oranın saptanması gerektiğini söyledi.

Özal daha sonra şöyle konuştu:

"Bu oran saptandıktan sonra, belirli bir büyük rakamdan sonra bir ikinci vergi alınma yoluna gidilebilir. Bu suretle herkese, vermede zorluk çekmeyeceği vergi oranı getirilmiş olur."

Bu durumda daha düşük ücretler alanların vergi oranlarının otomatikman düşürülmüş olacağını belirten Özal, **"Asgari ücretin mi, yoksa asgari geçim indiriminin mi, vergi dışı bırakılması düşünülmeli, bu konuda bir şeyler yapılmalıdır. İktidara geldiğimiz takdirde, ilk ele alacağımız konulardan biri de bu olacaktır"** dedi.

DIŞ BORÇLAR İÇİN KREDİ BULUNACAK

Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, THA muhabirine yaptığı açıklamada dış borçlar konusuna da değinerek, **"Aslında beş yıl borç ödüyoruz. Ancak 1984 yılından itibaren bu ödeme miktarları artacaktır. Geçen yıl ödediğimiz borç 2 milyar 200 milyon dolardı, bu yıl 2 milyar 700 milyon dolardır. Ama 2 milyar 200 milyon doları ödemekte güçlük çekiyorsanız, öbürünü ödemekte haydi haydi zorluk çekersiniz. Açıkoturumda da sordular benim dışardan kimseden desteğim yok. Kimseden destek istemiyoruz. Ama itibarımız var, sözümüzün ağırlığı var. Bu da dış borçlarımızı ertelemeye veya yeni kredi bulmaya yeterlidir"** dedi.

ASKERLER VE LİBERAL EKONOMİ

ANKA Ajansı'nın haberine göre Özal, İtalyan RAI Televizyonu'na verdiği demeçte, 12 Eylül'den önce görevde bulunduğu dönemde, ekonomiye yeni uygulamalar getirdiğini, enflasyonu yüzde 110 dolayından yüzde 20-25 düzeyine indirmeyi başardığını bildirdi.

Turgut Özal şöyle dedi:

"Bu arada, askeri yönetim işbaşına geldi. Askeri yönetim zamanında görevimin sürmesi istendi. Uygulanan programın devamı isteniyordu, bendep. Bu çok önemlidir. Çünkü ne denli başarılı olduğumuzun kanıtıdır. Üstelik, askerlerin, liberal ekonomiden yana olmaları, kanımca pek görülmüş bir şey değildir. Askerler, genellikle, özel sektörden daha çok kamu sektörünün ağırlık kazandığı ekonomiden yanadır. Ancak bu kez tersi olmuş, benden görevde kalmam istenmiştir."

Turgut Özal, böylece enflasyonun yüzde 20'ler dolayına getirildiğini, yabancı kuruluşların Türkiye'ye karşı güvensizliklerinin, ve kredi vermekten çekinmelerinin uygulanan önlemler sayesinde ortadan kaldırıldığını da sözlerine ekledi.

Sunalp: Millet koltuk heveslilerinin yalanlarını ibretle seyrediyor

UFUK GÜLDEMİR

MERSİN/ADANA — MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp, Mersin ve Adana'da yaptığı açık hava toplantıları sırasında yurttaşları Erzurum'da ölenler için saygı duruşuna çağırdı ve yakınlarını kaybedenlere başsağlığı diledi. Sunalp, dün sabah Ankara'dan Mersin'e gelerek, partisinin düzenlediği toplantıya katıldı. Mersin'de kalabalık bir araba konvoyu ve yurttaşlar tarafından karşılanan Sunalp, daha sonra Adana'ya giderek, açık hava toplantısında bu konuşmayı yaptı.

Adana'da **"Bu ülkeye tek çivi dahi olsa çakan herkesi sevgiyle anarız. Kimsenin yaptıklarına sahip çıkma arzusunu göstermeyen kimseler değiliz. Başkalarının yaptıklarına sahip çıkmanın sadece nankörlük olduğunun bilinci içindeyiz"** dedi.

Sunalp, MDP'nin Türkiye'nin olanaklarını iyi şekilde kullanacağını, nerede oturularsa otursunlar yurttaşlara insanca yaşama hakkı sağlanacağını belirterek, **"Yüce milletimizi zengin kaynakların fukara bekçisi yapmayacağız"** biçiminde konuştu.

Sunalp, koalisyona ilişkin de şunları söyledi:

"Türk Milleti, koalisyon sı-

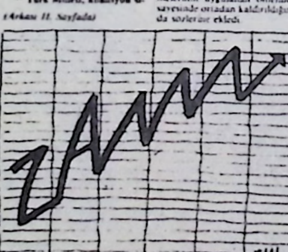
(Arkası 11. Sayfada)

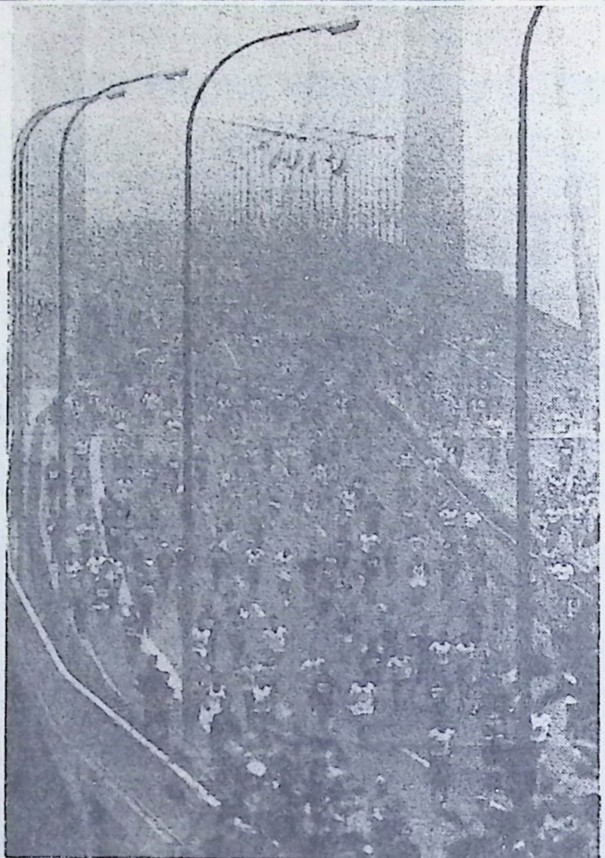
Akman: *Demokratik sol partinin kadroları titizlikle seçiliyor.*

Ekşi: *Engel çıkarsa SODEP yerel seçimlere bağımsız adaylarla katılacak*

Avcı: *Kalkınma ve refah sadece demokratik parlamenter rejimde olur.*

Haberleri 7. Sayfada

Sis içinde bir kıtadan ötekine... *1. Kıtalararası Asya - Avrupa Maratonu dün koşuldu. Yaklaşık 7 bin kişinin katıldığı yarışın startı İstanbul Boğaz Köprüsü'nün Beylerbeyi ayağından 105'lik bir top ile verildi. Yarış 10, 20, 30 bin ve maraton olmak üzere toplam 4 kategoride yapıldı. Büyük çoğunluğunu 10 bin metre koşanların oluşturduğu Asya - Avrupa Maratonu'nun maraton kategorisini İngiliz atlet Ian Thompson 2 saat 23 dakika 12 saniyelik derecesiyle kazandı. Maratonda ikinciliği Yunanlı Nick Argizopulos üçüncülüğü ise K. İrlandalı Gerry Staunton kazandı. Türk atletlerinden Süleyman Sılacı parkuru dördüncü, Bayram Şahin ise beşinci olarak tamamladılar. Gelecek yıllarda da sürdürülecek olan kıtalararası maratonun startının verildiği sırada sisli ve yağmurlu olan hava, yarışta güneşliydi. Kısmen bazı özel kuruluşlar tarafından finanse edilen yarışın çıkışı sırasında kargaşalık çıktıysa da, bu daha sonra giderildi. Fotoğrafta, maratonun çıkışı görülüyor. Maratonla ilgili diğer haberler spor sayfasında. (Fotoğraf: ENDER ERKEK)*

Lübnan'da en uzun hafta

Cenevre toplantısı öncesi bir umut ışığı belirdi

Lübnan Cumhurbaşkanı Emin Cemayel'in Hafız Esat'la yaptığı telefon görüşmesinin yanı sıra, İsrail ve Suriye'ye yapılan dolaylı baskıların uzlaşmaz tutumları önlemesi Ortadoğu'nun bunalım merkezi için yeni umutların kaynağı.

CENGİZ ÇANDAR

BEYRUT — Geçen fırtınalı günlerin aksine, olağanlaşmış küçük çaplı ateşkes ihlalleri bir yana bırakılacak olursa, Lübnan ve başkenti Beyrut, tarihinin kritik bir haftasına daha giriyor.

Bir anlamda, sadece bu ülkenin değil, tüm Ortadoğu'nun hatta tüm uluslararası politikanın yakın gelecekteki gelişmelerinin ne yönde seyredeceği, Cenevre'de bu hafta başında başlayacak **"Ulusal Uzlaşma Konferansı"**'nın sonucuna bağlı.

Toplantının arifesinde, sonuca ilişkin olarak, bugüne dek son derece karamsar gözüken hava da, bir umut ışığı belirdi. En azından Cumhurbaşkanı Emin **Cemayel**'in yakın çevresi hayli iyimser, ya da böyle gözükmek istiyorlar. Emin Cemayel'in önceki gün **Hafız Esad**'a yaptığı telefon görüşmesi ilk umut ışıklarını çaktı. Toplantının sonuçsuz kalmaması için ABD'nin İsrail'e ve dolaylı kanallardan Suriye'ye olağanüstü baskı yaptığı duyuluyor. Ayrıca, Suriye'nin bir İsrail saldırısından çekindiği ve bu nedenle uzlaşmaz bir tutuma girmekten kaçınacağı, bir anlaşmayı bloke edici tutuma girmeyeceği yolunda yarı istihbarat, yarı tahmin görüşler öne sürülüyor.

Cumhurbaşkanı Emin Cemayel'in Başdanışmanı, Falanjist Partisi siyasi büro üyesi Prof. **İbrahim Najjar**'ın bize özetlediği gibi bir ulusal konsensus için her türlü neden var, ve bir **"casus belli"** (savaş gerekçesi) için durum her zamankinden uygun. Anlaşma olmamasının tek sonucu nerede ve nasıl biteceği belli olmayan bir savaşın önünün açılması.

ÇÖZÜM ŞANSI

Tarihte hiçbir zaman Lübnan adında, ayrı, kendine özgü bir kimliğe sahip bir ülke ve ulus olmadı. Lübnan, Osmanlı topraklarının Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batılı devletlerce pay edilmesi sonucu 1943'te, o dönemin güçler dengesine uygun olarak ve tam anlamıyla yaratıldı.

Önümüzdeki hafta boyunca, Leman Gölü kıyısında, Cenevre Intercontinental Oteli'nin süper devletlerin koyu gölgesinin düştüğü müzakere masalarında, ya yeni bir ABD-Suriye uzlaşması çıkacak, ya da bölgeyi, seçim heyecanı ile dünyadan gözlerini çevirmiş Türkiye'yi de yakından etkileyecek güçlü depremlerle sarsacak gelişmeler başlayacak.

40 yıl içinde değişen güçler dengesi yeni bir Lübnan yaratmayı zorunlu kılıyor. Cenevre'de konferans masasındaki gündemin özü bu. 1943'te yaratılan haliyle Lübnan'ı devam ettirmek artık mümkün değil. Bu gerçek Cenevre'den çıkacak mı? Bir ara çözüm -bu ne kadar dayanır bilinmez- belki ama kesin çözüm çok kuşkulu görünüyor.

Aslında yaşadığımız dönem gerek Birinci Dünya Savaşı sonunda çizilen Ortadoğu sınırlarının, gerekse İkinci Dünya Savaşı sonunda devler arasında gerçekleştirilen Yalta paylaşımının ulaştığı krizi ifade ediyor. İki süper devletin Yalta paylaşımında, sınırları, nüfus alanı anlamında kesin belirlenemeyen Ortadoğu, kime, ne kadar ait? Üstelik, İran'ın şahsında şimdi bölgede esen ve her ikisine karşı bir isyanı, yerel güçlerin söz ve karar hakkını temsil eden yeni rüzgârlar var. Ve, en önemli unsurlardan biri olarak, 1943'te Lübnan kurulduğunda ortada bulunmayan ama bugün Lübnan topraklarının yaklaşık yarısının üzerinde oturan İsrail var.

Lübnan sorunu böylesine karmaşık. Tüm uluslararası hesaplar, süper devlet mücadeleleri, bölgesel alt-güçlerin ve çekişmeleri, dinler ve kültürlerin tokuşmaları 10 bin kilometrekarelik "Ortadoğu'nun İsviçresi"'nde cereyan ediyor. Buradaki sorun, Lübnan vatandaşlarına ait ve onlarla sınırlı değil. Uluslararası siyasetin önde gelen bütün aktörleri Lübnan adındaki dar ve hepsini barındıramayacak sahnede oynuyorlar.

SESSİZ LÜBNAN

Ve işte bu nedenle burası, yaşamın ve ölümün sürekli bir düet halinde olduğu bu topraklar, herkes için eşsiz bir laboratuvar.

Gazeteci burada meslek hayatının en unutulmaz çalışmasını yapabilir. Fotoğrafçı, burada pozet ve parlar. Siyasal Bilimler öğrencisi ve öğretim üyesi, tarihçiler kitaplarda çözümlemeye çalıştıklarını burada her an olanca çarpıcılığı ve somutluğuyla yaşarlar. Sosyolog, sosyal psikolog, psikolog için mükemmel bir araştırma ve çalışma alanıdır burası. İlahiyatçılar, kültür konularıyla ilgilenenler için benzersiz bir yer. Casusluk romancısından, romantik edebiyatçıya kadar yazarlar için bulunmaz bir yaşam kesiti. Stratejler, jeopolitisyenler ve askerlik uzmanları için bildikleri tüm tezleri çürütecek zenginlikte bir deneyler coğrafyasıdır.

Burada klasik savaş doktrinlerinin uygulama alanı vardır. Burada gerilla savaşı verilir. Stalingrad'ın ünlü muharebesi gibi nice şehit savaşları burada yaşanmıştır. Deniz, hava, kara bombardımanı, şehirlerin bile bombardıman edilmesi burada çok görülmüştür. Burada şehirler kuşatılır. Burada İkinci Dünya Savaşı'nın büyük örneklerine benzer çok katliam yapılmıştır. Burası sinemacılar için tükenmez bir konu ve görüntü kaynağıdır.

(Arkası 11. Sayfada)

KTFD Başkanı Rauf Denktaş

Denktaş: Kipriyanu zirve için bazı şartlar öne sürmemeli

LEFKOŞE (a.a.) — KTFD Başkanı Rauf Denktaş, **"Kipriyanu'nun şartlar ileri sürerek zirve görüşmesi teklifini reddeder duruma gelmemesini dilerim"** dedi. Denktaş, **"Bizim şu ana kadar bildiğimize göre, Kipriyanu böyle bir toplantıyı kabul etmiş, fakat bazı şartlar ileri sürmüştür"** şeklinde konuştu.

KARASEK KIBRIS'TA

Denktaş, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri **Franz Karasek**'in Rumların baskısına boyun eğerek Kıbrıs'ta var olan Türk halkını görmezlikten veya kaale almazlıktan gelmesinin üzücü bir gelişme olduğunu söyledi ve **"Bu bizim Rumlarla eşit şartlarla barışa giden yolda eşildiği bozan bir gelişmedir,"** dedi.

Karasek, Lefkoşe'nin Rum kesiminde düzenlenen bir semineri açmak ve Rum liderleri ile görüşmelerde bulunmak üzere dün akşam Güney Kıbrıs'a ani bir ziyarette bulundu. Denktaş Karasek'in Kuzey Kıbrıs'a gelerek Türk liderleri ile görüşüp görüşmeyeceği sorusunu yanıtlarken şöyle konuştu:

"Sayın Karasek'i görmeyi arzu ediyoruz. Görmemiz, Avrupa Konseyi ile Kıbrıs arasındakiler açısından gereklidir. Kaçınılmazdır. Eğer Karasek Kıbrıs'a gelmiş ise ve sadece Rum tarafını görmekle yetinirse, Kıbrıs'a gelmiş sayılmayacaktır."

Türkiye'nin Stuttgart Konsolosluğu önünde bomba patladı

STUTTGART (THA) — Türkiye'nin Stuttgart Konsolosluğu önüne kimliği saptanamayan kişi ya da kişilerce konan bir bomba patladı. Patlamada ölen ya da yaralanan olmadı. Kapalı olan konsolosluğun ön kapısı ile civardaki bazı binaların camları kırıldı.

Stuttgart polisinin olaya el koyduğu ve soruşturmanın başladığı bildirildi. Şimdiye kadar olayı üstlenen olmadı. Bombanın da kim tarafından konulduğu henüz saptanamadı. Patlama sonucu meydana gelen hasarın 2 bin mark dolayında olduğu tahmin ediliyor.

Günaydın ve Tan gazeteleri kapatıldı

İstanbul Haber Servisi — Günaydın, Tan gazeteleri İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından dün süresiz olarak kapatıldı.

1. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Adli Müşavirliği tarafından verilen bilgiye göre, Günaydın ve Tan gazetelerinin, basımı, yayımı ve dağıtımı 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 3/c maddesi gereğince ikinci bir emre kadar durduruldu.

Emniyet Sandığı da Ziraat Bankası'na devrediliyor

Son bir hafta içinde Ziraat Bankası'na devri öngörülen banka sayısı 4'e çıktı. Emniyet Sandığı'nın 50 şubesi ve personeli Ziraat Bankası bünyesinde çalışacak.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Emniyet Sandığı Ziraat Bankası'na devrediliyor. 1868 yılında özel yasayla kurulmuş bulunan Emniyet Sandığı'nın 50 Şubesi, bundan böyle Ziraat Bankası şubesi olarak hizmet verecek. Emniyet Sandığı'nın Ziraat Bankası'na devrine ilişkin karar, Ziraat Bankası'nın kuruluş yasası değişikliği içinde çözümleniyor. Ziraat Bankası'nın kuruluş yasasını tümüyle değiştiren ve bankanın tarımın yanı sıra, tarımsal sanayide büyük

(Arkası 11. Sayfada)

1983/KASIM

SAYIN DOKTORLAR
Bilgisayarlı tomografi ünitemizle (BBT) hizmetinizdeyiz.
BİLTES
Bilgisayarlı Tıbbi Teşhis Merkezi
Halaskârgazi Cad. Dr. Şevketbey Sok. No: 7 D.4 - 5 ŞİŞLİ Tel: 140 87 33

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21261 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 7 Kasım 1983 Pazartesi

D... (Ö.S.S-Ö... KURSLAR... DEVAM ET...

ANAP kazandı

Tek başına iktidar çoğunluğu Özal'da

HP ikinci, MDP üçüncü parti oldu

Resmi olmayan oy oranları

ANAVATAN PARTİSİ 1983	HALKÇI PARTİ	MİLLİYETÇİ DEMOKRASİ PARTİSİ
%45	%30	%24

Kesinleşen milletvekilleri

ANAP	HP	MDP
213	111	66

MDP'den aday olan Turizm ve Tanıtma Bakanı İlhan Evliyaoğlu, İmar ve İskân Bakanı Ahmet Samsunlu, Genel Sekreter Yardımcısı Ertan Karasu milletvekili seçilemedi.

Başbakan Bülend Ulusu, Gümrük ve Tekel Bakanı Cafer Tayyar Sadıklar, Tarım ve Orman Bakanı Sabahattin Özbek, Milli Savunma Bakanı Haluk Bayülken MDP'den parlamentoya girdiler.

Milliyetçi Demokrasi Partisi 29, Halkçı Parti 15, Anavatan Partisi 4 ilden hiç çıkaramadı.

Haber Merkezi — Bu sabaha karşı alınan resmi olmayan sonuçlara göre Turgut Özal'ın Anavatan Partisi, 200'ün üzerinde milletvekili çıkartarak tek başına hükümet kurabilecek çoğunluğa ulaştı. 400 üyeden oluşacak TBMM'de Necdet Calp'in HP'si ikinci sırayı alırken, Turgut Sunalp'in MDP'si üçüncü parti oldu.

Büyük kentler ve merkez ilçelerden gelen ilk sonuçlarda ANAP yüzde 48'e kadar ilerde olduğu durumunu daha sonraları yüzde 45'e kadar indirdi. Sayımı yapılan oy sayısının seçmen sayısının yarısına yaklaştığı saatlerde geçerli oyların dağılımı şöyleydi:

ANAP % 45
HP % 30
MDP % 24
Bağımsızlar % 1

Yeni seçim sisteminin de milletvekili sayısının dağılımında etken olduğu ve bazı illerde MDP'nin ve HP'nin barajı aşamadığı, bu illerde ANAP'ın tulum çıkardığı görüldü.

ANAP lideri Turgut Özal, İzmir Bornova- Karşıyaka'dan adaylık koyan MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp, Ankara Çankaya'dan adaylık koyan HP Başkanı Necdet Calp'in milletvekillikleri kesinleşti. İstanbul Üsküdar'dan aday olan Başbakan Bülend Ulusu da milletvekili oldu. Ulusu'nun ardından ikinci sırada bulunan Devlet Bakanı İlhan Öztrak'ın durumunun ortada olduğu görülüyor.

MDP listesinden adaylık koyan Milli Savunma Bakanı Haluk Bayülken Antalya'dan, Tarım ve Orman Bakanı Sabahattin Özbek Bursa'dan İmar ve İskân Bakanı Ahmet Samsunlu Adana'dan, eski Gümrük ve Tekel Bakanı Ali Bozer Ankara'dan milletvekili oldular. Çorum'dan aday olan Turizm ve Tanıtma Bakanı İlhan Evliyaoğlu'nun durumu da belirsiz.

İzmir 1. bölgeden ANAP milletvekili adayı eski Maliye Bakanı Kaya Erdem de seçilenler arasında.

Gece yarısı belli olan ilk ve resmi olmayan sonuçlara göre MDP Tekirdağ, Kırklareli, Edirne ve Nevşehir'de barajı aşamadı. HP de Nevşehir ilinde barajı aşamadı. Böylece Nevşehir'de iki parti barajı aşamazken üç milletvekilliğini de ANAP kazandı. ANAP Nevşehir adayları Hacı

(Arkası 6. Sayfada)

Net sonuç...

YALÇIN DOĞAN

ANKARA — Demokrasiye geçiş döneminin başladığı bugün sandıktan net bir sonuç çıktı: Özal'ın Anavatan Partisi tek başına seçimi kazandı.

Beklenir miydi, beklenmez miydi, nasıl oldu, olmadı gibi tartışmalar ve "kafa [illegible]" bir yana, sandıktan alınan net sonuç iki nedene bağlanabilir: İlki, Turgut Özal'ın başarısına ve bunun arkasında yatan siyasal nedenlere. İkincisi de Türkiye'de ilk kez uygulanan seçim sistemine.

Özal'ın başarısının hemen ardından vurgulanabilecek iki nokta var: Kuruluşu ve daha sonraki genel siyasal gelişmeleri gözönünde tutulduğunda, Turgut Sunalp'in Milliyetçi Demokrasi Partisi hemen tüm tahminlerin aksine, net ve büyük bir yenilgi aldı. Seçim öncesindeki son bir haftada Sunalp için "Belki iktidara tek başına gelemez, ama birinci parti olabilir" düşünceleri tam bir yanılgıyla sonuçlandı. Sunalp'i "muhtemel bir koalisyon ortağı" görenler de yine yanıldılar. Bu sonuçla birlikte, bundan sonra MDP'nin kendi içinde "dramatik gelişmeler" beklemek sürpriz olmayabilir.

Sabaha karşı 2 dolaylarında şu satırların yazıldığı sırada vurgulanabilecek ikinci nokta Necdet Calp'in önderliğindeki Halkçı Parti'nin de yine beklenenin üzerinde oy alarak "asıl tabana gündük

(Arkası 6. Sayfada)

Geçiş Dönemi

Sürekli özlemini çektiğimiz Batı demokrasilerinde siyasal ve ekonomik bunalımlar, büyük istikrarsızlık dönemleri, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana seçimlerle noktalanabilmiştir. Sarsıntılar sistemin kendi mantığı içinde aşılabilmiştir. Siyasal ve toplumsal güçler, yeni uzlaşma noktaları yakalayabilmiş, yeni dengelerde buluşabilmişlerdir. Temel hak ve özgürlüklerden herhangi bir ödün vermeksizin gerçekleşebilmiştir bu. Siyaset kurumları demokratik özelliklerini koruyabilmişlerdir...

Aynı gözlemi ne yazık ki ülkemiz için yapamıyoruz. Çok partili sisteme geçip demokrasiyi denemeye başladığımızdan beri siyasal ve toplumsal çalkantılar, Batı'daki örneklerin tam aksine, askeri müdahale ve yönetimleri, ara rejimleri getirmiştir. Sistemimiz kendi çerçevesinde bunalımları aşamayınca, zaten cılız olan demokrasimiz onar yıllık aralarla tökezlemiş, günlük deyişle, elimizde kalmıştır.

27 Mayıs... 12 Mart... 12 Eylül... Siyasi hayatımızın vazgeçilmez deyimleri... "Doğa boşluk tanımaz, her boşluk doldurulur" kuralının siyasette de geçerli olduğunu üç kez kanıtlayarak siyasal yaşantımızda yerlerini çoktan aldılar. Her üçü de, adeta bağıra bağıra gelip iktidar boşluklarını doldurdular. Kesin tarihleri hariç, gelişlerinin sürpriz olduğunu herhalde kimse öne süremez.

Ve her üçünü de acılı, sancılı bir biçimde

(Arkası 6. Sayfada)

HASAN CEMAL

"BEN ZATEN SÖYLEMİŞTİM" — Anavatan Partisi Genel Başkanı Özal, sonuçlar açıklandıkça, yeni sandıklar açılıp kesinleşen oyların sayısı arttıkça daha da keyiflendi. Özal'a göre sonuçlar sürpriz değildi. *(Fotoğraf: RIZA EZER)*

ANAP GENEL MERKEZİ

Şıvgın: Bu gelen millettir

HP GENEL MERKEZİ

Calp: Koalisyona hayır demeyiz

MDP GENEL MERKEZİ

Tahminler 200'ün üstünde başladı

Haberleri 7. Sayfada

TAHMİNLERİNİ ANLATTI — Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp dün saat 11.00'de Yukarı Ayrancı Lisesi'nde oyunu kullandı. Calp oyunu kullandıktan sonra geldiği Genel Merkez binasında seçim sonuçları tahminlerini anlattı.

ANKARA'YA GİTTİ — İstanbul'da oy kullanan Turgut Sunalp seçim sonuçlarını izlemek için Ankara'ya gitti.

İllere göre dağılım

İLLER	MDP	HP	ANAP
Adana (1)	1	1	1
Adana (2)	1	2	2
Adıyaman	1	1	2
Afyon		1	4
Ağrı	1	2	1
Amasya		2	2
Ankara (1)	1	2	4
Ankara (2)	1	1	3
Ankara (3)		1	3
Ankara (4)	1	1	3
Antalya	2	1	4
Artvin	1		2
Aydın	2	2	2
Balıkesir	1	2	4
Bilecik			2
Bingöl		1	2
Bitlis	3		
Bolu	1	1	1
Burdur			3
Bursa (1)	1	2	4
Bursa (2)			3
Çanakkale	1	1	2
Çankırı			3
Çorum	1	1	3
Denizli	1	2	2
Diyarbakır	1	3	3
Edirne		2	2
Elazığ			4
Erzincan		1	2
Erzurum	2	1	4
Eskişehir		2	3
Gaziantep	1	2	4
Giresun	1	1	3
Gümüşhane			2
Hakkari		2	
Hatay	1	3	3
Isparta			4
İçel	1	3	3
İstanbul (1)	1	1	2
İstanbul (2)	1	2	2
İstanbul (3)	1	3	3
İstanbul (4)	1	2	2
İstanbul (5)	1	2	2
İstanbul (6)	1	2	4
İzmir (1)	1	3	3
İzmir (2)	2	2	2
İzmir (3)		2	1
Kars	2	3	1
Kastamonu	1	1	1
Kayseri	1	2	4
Kırklareli		1	2
Kırşehir		1	2
Kocaeli	1	2	2
Konya (1)	1	1	5
Konya (2)	1	1	3
Kütahya	1		4
Malatya		2	3
Manisa (1)	1	2	2
Manisa (2)			3
K.Maraş	2	1	1
Mardin	2	1	2
Muğla	1	1	2
Muş			1
Nevşehir			3
Niğde	1	1	3
Ordu	1	2	3
Rize	2		2
Sakarya	1	1	1
Samsun (1)		1	3
Samsun (2)			3
Siirt	1	1	2
Sinop	1	1	
Sivas	1	2	4
Tekirdağ		2	2
Tokat		2	4
Trabzon	1	1	4
Tunceli		2	
Urfa	2	1	2
Uşak		1	2
Van	2	1	1
Yozgat	1	1	3
Zonguldak (1)		3	1
Zonguldak (2)	1	1	2

KENAN EVREN: HAYIRLI OLSUN

DEPREM FELAKETZEDELERİ ÇADIRLARDA OY KULLANDI

SEÇİM OLAYLARI: SANDIK BAŞLARINDA HEYECAN FAZLAYDI

İSTANBUL'DA PARTİLERİN İL MERKEZLERİNDE SEÇİM GECESİ

Haberleri 12. Sayfada

AVCI: ÖNEMLİ OLAN DEVLETİN VE MİLLETİN SELAMETİ

KARTAY: DEMOKRASİYE HAYIRLI OLSUN

SEÇİMİ İZLEYEN AVRUPALI PARLAMENTERLER "SEÇİM ADİL OLDU" DEDİLER

Haberleri 7. Sayfada

MERKEZ DERSANELERİ
Kolejlere hazırlık 8 kasım
Beklemeliler 7 kasım

Cumhuriyet
60. Yıl Sayı: 21255 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 1 Kasım 1983 Salı

ATİLLA ŞOFÖR KURSU
Fındıkzade, Oğuzhan Cad. No. 10
Tel. 523 79 11

Ölü sayısı 1226'ya çıktı

Evren: Yaralarınız sarılacak

Cumhurbaşkanı Evren, Başbakan Ulusu ile üç bakan deprem bölgesinde inceleme yaptılar. Narman'da konuşan Evren, "Devlet elinden geleni yapıyor. Bu yaralar sarılır, yeter ki birlik ve beraberliğimizi bozmayalım" dedi.

Deprem bölgesindeki askerlik şubesine kayıtlı yedek subay ve erlere izin verildi. Bölgeden askere alınma işlemleri isteğe bağlı olarak bir dönem geri bırakıldı. Okullar tatil edildi, çiftçi borçları ertelendi.

Bölgede yoğun yağmur nedeniyle kurtarma çalışmaları güç koşullar altında sürdürülüyor. Yerle bir olan 33 köyden başka 11 köyün de oturulamayacak durumda olduğu anlaşıldı.

Halk yeni bir deprem korkusuyla sağlam kalan yapılara da giremiyor. Sıkıyönetim Komutanlığı'nın açıklamasında, elverişsiz hava koşullarına rağmen tüm afetzedelere ulaşıldığı bildirildi.

DENİZ SOM
MEHMET GÜLTEKİN
KADİR CAN

ERZURUM — Erzurum ve Kars yöresinde önceki sabah meydana gelen enkaz kaldırma ve kurtarma çalışmaları güç koşullar altında sürdürülüyor. Ölü sayısının saat 22.30 itibariyle 1226'ya yükseldiği açıklandı. Yaralı sayısı da 534. Yerle bir olan toprak evli 34 köyden başka 11 köyde de ağır hasar olduğu belirlendi. Enkaz kaldırıldıkça çöken evlerin altından çıkan cesetler, felaketin büyüklüğünü ortaya çıkarıyor.

Beraberinde Başbakan Ulusu ve bazı bakanlarla birlikte Narman, Horasan, ve Pasinler'in köylerinde incelemeler yapan Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Erzurum'daki yaralıları ziyaret etti. Evren, "Bu yaralar sarılır, yeter ki birlik ve beraberliğimizi bozmayalım" dedi.

Yeni bir deprem olur korkusuyla halkın büyük bir bölümü önceki geceyi yağmur altında, ulaştırılabildiyse çadırlarda, yoksa kendi olanaklarıyla yaptıkları naylon barınaklarda geçirdi.

Erzurum'un Pasinler, Narman, Horasan ve Kars'ın, Sarıkamış ilçelerine bağlı köylerde tüm okullar tatil edildi. Zarar gören tüm çiftçilerin borçları ertelendi. Genelkurmay Başkanlığı da deprem bölgesindeki askerlik şubesine kayıtlı bulunan yedek subay ve erlerle, bölgede yakınları bulunan subay ve astsubaylara izin verildiğini açıkladı. Açıklamada ayrıca Erzurum'un Şenkaya, Narman, Pasinler ve Oltu ilçeleri ile Kars'ın Sarıkamış ilçesi askerlik şubesine kayıtlı olan ve kasım-aralık 1983 döneminde askere alınacak yedek subay ve erlerin askere alınma işlemleri mart-nisan 1984 tarihine kadar isteğe bağlı olarak geri bırakıldığı bildirildi.

Bölgeye dün akşam saatlerine kadar 6 uçak dolusu yardım malzemesi ulaştırıldı. Askeri ekipler, kamu kuruluşları ve

(Arkası 6. Sayfada)

Evren deprem bölgesinde *Cumhurbaşkanı Evren, Narman'ın Koyunören Köyü'ne yolun heyelan nedeniyle kapalı olmasından gidemedi. Köy yakınından kurtarma çalışmalarını izledi. Bu arada köydeki akrabalarını görmek için köye yayan giden 50 yaşlarındaki Gulperi Güney'le bir süre görüştü. (Fotoğraf: a.a.)*

Depremzedelere yardım için seferberlik başladı

Haber Merkezi — Erzurum depreminin evsiz barksız bıraktığı yurttaşlara, yaralılara yardım sağlama amacıyla hemen tüm yurt düzeyinde "seferberlik" ölçülerine varan bir faaliyet başladı. Dış ülkelerden de devlet ve hükümet başkanları düzeyinde taziyet mesajları, yardımlar geliyor. Yurttaşlar kan bağışında bulunmak için birbiriyle yarışırken, İstanbul'da çok miktarda kan toplandığı için kan alımı durduruldu.

• İstanbul'da İl Daimi Yardım Komitesi oluşturuldu. Vali Yardımcısı Hasan Fehmi Konyalı başkanlığındaki komite, yardımlar için T.C. Ziraat Bankası Cağaloğlu şubesinde 2610, T. İş Bankası Sirkeci şubesinde 4760, Emlâk Kredi Bankası Çemberlitaş şubesinde 1647 nolu hesapları açtırdı. Vali Nevzat Ayaz, vatandaşları yardım kampanyasına katılmaya çağırdı ve yiyecek, giyecek, ilaç, battaniye ve başka ayni yardımlarını Anadolu yakasında Maltepe/Dragos'taki Kızılay deposuna, Avrupa yakasında Umumi Mağazalar A.Ş.'nin Unkapanı Abdülezel Cad. no. 48'deki deposuna verilebileceğini duyurdu. Dragos'taki Kızılay deposunun telefonu 352 02 35, Umumi Mağazalar A.Ş. deposunun telefonu 521 24 12. Vatandaşlar İl Daimi Yardım Komitesi ile 523 42 20, 527 39 01 ve 527 32 91 nolu telefonlardan bağlantı kurabilecekler.

• Kızılay'ın yardımı ise sürüyor. Kızılay şimdiye kadar 10.640 battaniye, 4402 çadır ve 23 sandık kan pansuman malzemesi, kan alma ve korunmasında [illegible] gönderdi. Bu kuruluşumuzun yardımları [illegible] için 3 bin metrelik kefenlik kumaş da bulunuyor. Deprem yöresine Amasya ve Sivas'tan da çadır, battaniye ve yatak yardımında bulunuldu.

• Samsun, Zonguldak, Amasya, Trabzon, Antalya, Gaziantep, Bursa, Kütahya, Sivas, Adana, İzmir ve Ankara'da,

(Arkası 6. Sayfada)

Yardım seferberliği

Birçok kentte yardım komiteleri kuruldu, bankalarda hesap açtırıldı. Toplanan yardımlar bölgeye gönderiliyor.

Kan merkezlerinin önlerinde uzun kuyruklar oluştu. Yurttaşlar kan vermek için saatlerce bekliyor. Artık kan alınamayacak yaştaki ihtiyarlar bile kuyrukta. İstanbul'da kan alımı durduruldu.

Suudi Arabistan ve Japonya para, Federal Almanya, ABD, İsviçre, Pakistan, İran, KTFD malzeme ve sağlık görevlileri yolluyorlar.

Uluslararası Kızılhaç'tan 5 ton malzeme, 45 kurtarma ve sağlık görevlisi ile kurtarma çalışmaları için özel olarak eğitilmiş 15 köpek geldi.

Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığı Erzurum ve Kars Valiliklerine 37 milyon lira yolladı.

Türk-İş, üyelerini kan bağışına çağırdı.

Cesetler köy meydanında *Burası Narman'a bağlı Koyuören köyü. Cenazelerini tanıyabilenler ağıtlar yakarak uzaklaşıyor cesetlerin arasından. Ölüm oranı yüksek köylere imam gönderildi. Cenazeler, Sümerbank'ın dağıttığı kefenlik kumaşlarla gömülüyor. Fotoğrafta, bir baba, oğlunun cesedini toprağa vermek üzere götürürken. (Fotoğraf: RIZA EZER)*

UZMANLAR NE DİYOR?

Omuz atılsa yıkılacak duvarlar depreme dayanır mı?

***TMMOB** Başkanı Tanık: Bazı yapıların ayakta kalması tesadüf değil. Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Genel Sekreteri Aydın: Japonlar konutlarını 12 şiddetindeki depreme göre tasarlıyor. Prof. Maruf Önal: Yapılarımızın yüzde 80'i depreme dayanıksız. Deprem Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Ergünay: Sorun zarardan önce kaynak ayırabilmek.*

Haber Merkezi — Erzurum ve çevresindeki deprem ve ortaya çıkan kayıplar konusunda görüşlerini açıklayan teknik adamlar, binaların dayanıklılığı üzerinde durdular. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanı Bülent Tanık, "Çağdaş yapı teknolojisine uyularak yapılan yapıların, depremi son derece az hasarla atlattıkları görülmüştür" dedi. Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Genel Sekreteri Suat Aydın da, "Japonya'da konutların 12 şiddetinde bir deprem dikkate alınarak yapıldığını, Türkiye'de düşük şiddetteki depremlerin bile büyük hasar yaratabildiğini" söyledi. Deprem Araştırmaları Enstitüsü Genel Müdürü Oktay Ergünay'e göre ise sorun, "Zararın önlenmesi için ayrılan kaynakların, zararın telafi edilmesine ayrılan kaynağa oranla çok düşük olması."

Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof. Maruf Önal, "Türkiye'de yapıların depreme dayanıklılık açısından yüzde 80'inin tehlikeli durumda olduğunu" belirtirken, aynı üniversitenin İnşaat Bölümü Başkanı Prof. Hüseyin Celasun "Kırsal bölgelerdeki yapıların deprem karşısında çok zayıf olduğu-

(Arkası 6. Sayfada)

Yürekler Acısı *Muratbağı Köyünün eski adı Maslahat. Horasan'a 40 kilometre uzaklıkta, bir dağ köyü. Köyün içine girdiğinizde her şey yürekler acısı. Kimse dayanamıyor görülenlere. Yıkıklar, cesetler, haykırışlar. Bir baba, tam dört çocuğunu kaybetmiş. Minik yavrular, enkaz altında kalmış. Elleriyle toprağı kazmış onları kurtarmak için. Karısı daha toprak altında. Ağlıyor, feryat ediyor. Ama yapabileceği bir şey yok. Dayanılmaz acı bu. (Fotoğraf: RIZA EZER)*

DEPREM BÖLGESİNDEN NOTLAR

Eline kazma kürek alan enkaz kaldırmaya koşuyor

HASAN UYSAL

ERZURUM — Erzurum ve çevresini kuru bir ağacı sallar gibi sallayan deprem nedeniyle toprak altında kalan insanların çıkarılmasına devam ediliyor. Asker, sivil, herkes çalışıyor. Kumyu köylerden çamura bata çıka elinde kazması küreğiyle koşarak gelen köylüler canla başla çalışıyorlar.

Çamurun içine bağdaş kurup oturmuş orta yaşlı adam gelene geçene bakarak şunları söylüyor:

"İnsanoğlu dediğin kuştur. Uçar gider. Allah mala davara zarar vermesin."

Erzurum'da hastane önlerindeki kalabalıklar iki gündür hemen aralıksız süren yoğun yağmura karşın öylece duruyor. Hastaneye alınan yaralılarla yakınlarının görüşmesine izin verilmiyor. Dün sabahtan itibaren yaralı listeleri kapılara asılmaya başlandı. Ancak kimin ağır yaralı olduğu, hangisinin yaşadığı, hangisinin artık yaşamadığı listelerden belli olmuyor ve çoğu da eksik listelerin. Erzurum'daki hastanelerde kapasite hemen hemen doldu. 800'er yataklı Numune ve Araştırma Hastaneleri, 450'şer yataklı SSK ve Mareşal Fevzi Çakmak Hastaneleri ile 150 yataklı Göğüs Hastanesinde artık yer bulmak mümkün değil. Bu işten zarar gören yalnız depremzedeler değil. Sabahın 9'unda Numune Hastanesi koridorunda bulunan sıraların üzerine iki büklüm yatıp kıvranan bir yurttaşın on dakika sonra farkına varıldı. Bir yetkili iki büklüm kıvranan, inleyen adamın acil servise yatırılmasını istedi. Beraberindeki arkadaşı neredeyse sürüye sürüye acile götürmesine karşın acildeki hemşire, "Biz depremden gelenlere bakıyoruz. Sen

(Arkası 6. Sayfada)

GÖZLEM
UĞUR MUMCU

Yelpaze ve Körük...

Seçimlere çeyrek kala, "siyasi yelpaze" konusu yeniden gündeme geliverdi. Soruyorlar:

— Yelpazenin neresindesiniz?

Yelpaze, biliyorsunuz, insanların yapay esinti sağlayarak serinlemelerine yarayan ve açılıp, kapanan bir süs eşyasıdır. Yelpaze açılırsa, yelpazenin iki ucu arasındaki uzaklık ve yelpaze dilimlerinin birbirine olan yakınlıkları iyice belli olur.

Yelpaze kapalı durursa, bunları anlamaya olanak yoktur. Yelpaze iyice açılmalı ki, yelpazenin sağı, solu belli olsun. Bizde yelpaze oldum olası, yarı-açık kullanılır. Bu yüzden midir, nedir, dilimler arasındaki farklar hiç belli olmaz.

Siyasi yelpaze, her türlü düşüncenin söz ve örgütlenme hakkına sahip olduğu bir ülkede anlam taşır. Çünkü Batı demokrasilerinde, komünist partilerini, sosyal demokrat partilerden, sosyal demokrat partileri de sosyalist partilerden ayırt edici ölçüler olduğu için, "yelpazenin solu" denilince, bunların ne anlama geldiği anlaşılır. "Yelpazenin sağı" da böyledir. Liberal partileri muhafazakâr partilerden, muhafazakâr partileri neonazist partilerden ayırt edici öl-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

MGK, gerekli hallerde doğrudan yasa çıkartabilecek

ANKARA, (a.a.) — Milli Güvenlik Konseyi Danışma Meclisi'nin tatilde olduğu süre içinde veya gerekli görülen hallerde yasama görevini doğrudan yerine getirecek.

Milli Güvenlik Konseyi'nin konuya ilişkin 167 numaralı kararı şöyle:

"1) 29 haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis hakkında kanunun ikinci maddesine aşağıdaki (L) bendinin eklenmesi kararlaştırılmıştır.

L) Danışma Meclisi tatilde olduğu süre içinde veya gerekli görülen hallerde yasama görevini Milli Güvenlik Konseyi doğrudan yürütür.

2) Bu karar yayımı tarihinde yürürlüğe girer."

Yaser Arafat'ın Başbakan Bülend Ulusu'ya çağrısı

"Türkiye, FKÖ ile Suriye arasında arabulucu olabilir"

CENGİZ ÇANDAR / *2 Kasım 1983*

TRABLUSŞAM — Odaya birdenbire giriverdi. Ve ayakta kapının yanında dikildiğimiz için burun buruna geldik. Hızla odanın ortasına daldı. Ayağa fırlayan ve şaşkın şaşkın kendisine bakan 8 yabancı gazetecinin elini sıktıktan sonra tekrar kapıya doğru yürüyüp bizimle de el sıkıştı. Hâlâ şaşkınlıktan kurtulamamış, gazeteci topluluğuna döndü, **"Burada iyi bir iş yapılıyormuş, konuşmanızı kesmeyeyim, devam edin"** dedi ve odanın diğer ucunda camdan dışarısını seyretmeye başladı.

Bir zamanlar kendisiyle görüşmek ve bir demeç almak için dünyanın dört köşesinden gelen gazeteciler yine geliyorlardı. Ama bu kez Arafat'ı günlerce beklemek gerekmiyordu. Gazeteciler, aile dekoru içinde kendisiyle sohbet edebiliyor, hatta askeri mevzileri dolaşıp iki saati birlikte geçirebiliyorlardı.

Ama anlattıklarından sezilen durumu sanıldığı kadar kritik değil. Sürekli olarak, Suriye ile bir savaşın önüne geçilebileceği umudunu ifade ediyordu. Bir sorumuz üzerine, **"Siyasi karargâhım Tunus'ta, askeri karargâhım Sana'da (Kuzey Yemen). Burası üslerimden biridir"** yanıtını verdi. Suriye ile arasında bir uzlaşma olanağını şu sıra görüp görmediğine ilişkin bir soru üzerine ise, **"Neden olmasın, biz bir aileyiz, tek bir Arap ailesi.."** dedi. Bu kez, yine biz bir soru yönelttik:

— Yani bunun (Suriye ile FKÖ arasında olan biteni) bir aile kavgası olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

— **Evet. Arap ne anlama gelir, en iyi siz Türkler bilirsiniz.**

— Suriye'ye komşu ve bir bölge ülkesi olarak, FKÖ ile Suriye arasında Türkiye'den arabuluculuk girişimi beklediniz mi?

— **Umuyorum. Neden olmasın. Türkiye'nin bizle de, Suriye ile de iyi ilişkileri var.**

— Hâlâ umuyor musunuz?

— **Umuyorum.**

— Dikkat edin, bu sözlerinizi Türk hükümetine bir mesajınız olarak yayınlarız.

— **Evet. Bu bir mesajdır. Dostum Başbakan'a.**

— Ulusu'ya mı?

— **Evet. Çünkü, onunla İslami İyi niyet Komitesi'nde birlikte çalıştık.**

— Türkiye'nin bu bunalıma müdahale edecek araçları olduğuna inanıyor musunuz?

— **Edebilir, edebilir. Buraya yakınlar (Türk yöneticileri). Türkiye buradan uzak bir mesafede değil.**

— Ama az önce, Suriye ile aranızdaki durumun bir aile kavgası olduğunu söylediniz. Türkiye, sizin aile kavganıza nasıl karışabilir? Sizlere göre biz aileye dahil miyiz, değil miyiz?

— **Ailenin bir parçası olarak sizi davet ediyorum.**

FKÖ liderini uzun söyleşimiz sırasında sinirlendiren ya da "sinirlerdirir gibi yapan" FKÖ ve El Fetih içindeki muhalefete ilişkin sorular oldu. Bu konudaki bir soruyu **"Lütfen, bana o kuklalardan söz etmeyin"** diyerek kesti.

— Kuklalar mı diyorsunuz?

— **Evet, 1976'da da kullanmışlardı. Şimdi de kullanıyorlar. Truva atlarıyla Filistin Devrimi'ni tasfiye edeceklerini sanıyorlar.**

Kim onlar? Suriye ve ikinci derecede Libya. Acaba hiç hata yapmadı mı? Sormaktan kendimizi alamıyoruz:

— Son aylarda izlediğinizden değişik bir politika izleseydiniz, FKÖ'deki çalkantıyı ve El Fetih'teki ayaklanmayı önleyemez miydiniz?

— **Ne ayaklanması El Fetih'te. Geçmişte karşılaştıklarımızı hatırlamıyor musunuz? Abu Nizal'i hatırlamıyor musunuz? Bize ne meseleler çıkardı. Ya General Budeyri. Bu kuklaları hatırlarsınız. Albay Kaddafi'nin Cezayir'de FKÖ'yü bölmeye çalıştığını hatırlamıyor musunuz?**

— Şubat 1983'de Filistin Ulusal Konseyi toplantısını Cezayir'de izledim..

— **O zaman hatırlarsanız, Kaddafi bu amaçla büyük paralar döküyordu ve sonuçta başarısızlığa uğradı.**

— Yani bu durum kaçınılmazdı diyorsunuz. Değişik bir politika uygulasaydınız da..

— **Fark etmezdi. Bu, FKÖ'nün içişlerine bir Arap müdahalesidir. Bu, bölgedeki Amerikan planının bir parçasıdır.**

— Eğer İran'a bir açılım yaparsanız, siyasi denklemin Filistin mücadelesi yararına biraz değişebileceğini düşünmüyor musunuz?

— **Niçin? İranlılarla ilişkilerimiz var. Ama kendi politikamız da var. İran-Irak savaşına karşıyız. Bu gayet açık ve basittir. Tüm bölgede şu anda çektiklerimiz bu savaşın başlıca sonucudur. bu savaş İranlılara, Iraklılara, Filistinlilere, Lübnanlılara, tüm bölgeye karşıdır.**

Artık kendisinin **"bittiği"** iddialarına karşı **"Budalaca bir laf. Bazı Batı yayın organlarının yaydıkları budalaca söylentiler. Gidin işgal altındaki halkımıza Körfez'de, Lübnan'da hatta Şam'da yaşayan halkımıza sorun. İsrail gazetelerinde bile yayınlanan bu konudaki referandum sonuçlarını da mı izlemediğiz?"** diyerek tepkisini gösteriyor.

Söz dönüyor dolaşıyor Suriye ile ilişkilerine, FKÖ-Suriye çatışmasına dönüyor. 1976'da da Suriye ile çatıştığını Riyad ve Kahire Arap Zirveleri ile duruma çözüm bulunduğunu hatırlatıyor. Sözlerinde hep bir çözüm umudu gözleniyor.

Öyle anlaşılıyor ki, Trablusşam'da uzun süre kalmaya niyeti yok. Bir ihtimal bu vartayı da kellesini kurtararak atlatacak.

Nasıl yarıp çıkacak kuşatmayı?

Kurnaz, kurnaz gülüyor:

"Hangi yoldan buraya geldiysem, o yolu kullanarak dönebilirim demektir."

2 Kasım 1983

Ekonomik arayış

ERGUN BALCI / *3 Kasım 1983*

Günümüzde bir ekonomik arayış içinde olan 3. Dünya ülkelerinde tartışılan modellerden birisi de devletçilik. Kapitalizmin dışa bağımlı ve çarpık biçimde geliştiği, sosyalizmin ise gelişmiş bir işçi sınıfı bulunmadığı için kısa sürede bürokratik diktatörlüğe dönüşme tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğu kimi 3. Dünya ülkelerinde devletçilik, diğer deyişle devletin ekonomik yaşamı ve özel teşebbüsü denetleyip, yönlendireceği sistem tartışma konusu oluyor. Bu sorun kuşkusuz her ülkenin sosyal bünyesine ve ekonomik gelişme düzeyine göre değişir. Ancak bu konuda aşırı iyimserliğe kapılıp, devletin özel teşebbüsü istediği gibi yönlendirebileceğini sanmak da yanlış sonuçlara yol açabilir. Kapitalist sistem içinde kalmaya kararlı görünen ülkelerde devletin ekonominin egemen gücünden bağımsız olarak hareket edip, onu denetleyebileceğini düşünmek soruna fazla gerçekçi bir yaklaşım olmaz.

Kapitalist sistemde, devlet özel teşebbüsü sınırlamak değil, ona destek olmak için ekonomik hayata müdahale eder. Kapitalist mantık içinde kamu kuruluşlarının özel kesime karşı olmaları pek düşünülemez. Nitekim Türkiye tarihinde 1932-1940 arasındaki devletçilik uygulamasının en radikal dönemlerinde bile, devlet işletmelerinin özel teşebbüsün karşısında ya da onu kıstlayıcı bir rol oynamaları mümkün olmamıştır. Ama bu dönemde, devlet birçok sanayi kuruluşlarını gerçekleştirip, yeni yatırımlar yapmamış mıydı?

Yapmıştı. Sümerbank, Etibank ve Madencilik Bankası gibi kuruluşlar, şeker, kâğıt ve dokuma sanayii gibi bir dizi dallarda yatırım yapmışlar, 1936 yılında çıkarılan bir yasa ile sanayi mallarının maliyet ve satış fiyatlarının saptanması ve denetlenmesi Sanayi Bakanlığı'na verilmiş, 1932 tarihli bir yasa ile de çay, şeker ve kahve ithalatının devlet eliyle yürütüleceği kabul edilmişti. Devletçilik, genç Türkiye Cumhuriyeti'nde başarılı sonuçlar vermiş, sanayinin kurulması yolunda önemli adımlar atılmıştı.

Ancak unutmamalı ki, devletin sanayii denetim altına aldığı o dönemde Türkiye'de sanayi burjuvazisi yok denecek kadar cılızdı. Devlet, mevcut olmayan, ya da henüz çekirdek halinde bulunan sanayi burjuvazisinin görevini kendi omuzlarına yüklemişti. Sanayi burjuvazisinin cılızlığına rağmen, devlete sanayi mallarını denetleme yetkisini veren 1936 tarihli yasa Meclis'te sert tartışmalara yol açmıştı. Buna karşılık o dönemde ekonomide egemen gücü oluşturan büyük toprak sahipleri karşısında devletin etkin bir politika uygulayabildiği söylenemez. Aksine, toprak sahipleri, devletin iktisadi politikasından en fazla yarar sağlayan grup olarak görünmektedirler. Atatürk çapındaki bir liderin bile Meclis'ten her açılışında köylüyü topraklandırmak için yasa çıkarılmasını istemesine rağmen, bu yasanın bir türlü çıkarılmayışı anlamlıdır. Atatürk ve İsmet Paşa'nın sonsuz yurt sevgisi, ilericiliği ve heyecanı, ekonomide ağırlığı olan kesimin toplumun çıkarları doğrultusunda kendisini modernleştirmesini ve yenilemesini sağlayamamıştır.

Aslında 1932'de uygulanmasına başlanan devletçilik modeline, ideolojik olmaktan çok, pragma-

3 Kasım 1983

tik nedenlerle geçildiği söylenebilir. 1929 dünya bunalımının Türkiye ekonomisini de sarsması, burjuvazinin o zamana dek kendi başına bir varlık gösterememesi, devleti özel teşebbüse destek olmak için ekonomik hayata müdahaleye itmişti. Sermaye kesimi, bu müdahaleyi, kendisine yararlı olduğu ölçüde kabullenmiş, fazla ileri gidildiğinde ise sert tepki göstermekten geri kalmamıştır. Devletçiliğin uygulandığı dönemde özel teşebbüsün güvenilir temsilcisi Celal Bayar'ın İktisat Bakanlığı ya da Başbakanlık görevlerinde bulunması, bu kesimin kuşkularının yatışmasında önemli rol oynamıştır.

Burjuvazi, üzerindeki bürokratik denetimi 1950 yılında silkeleyip atmış ve 1956 yılına kadar tarımda kapitalist ilişkilerde hızlı bir gelişme görülmüştür. 1963'ten sonra ise aynı gelişme sanayi burjuvazisinde izlenir. Bu burjuvazi sağlıksız, dışa bağımlı, dayanıksız ve dayanıklı tüketim malları üretimden öteye gitmemiş, ara malları ile üretim araçları üretimine geçememiş olabilir. Ama günümüz Türkiyesi'nde ekonomideki egemen güçtür. İyi niyetli bürokratların denetimini kabul etmesini beklemek pek gerçekçi olamaz. Nitekim 12 Mart'tan sonra kurulan 1. Erim Hükümeti'nde *"Onbirler"* kanadı, bürokrasinin tarihsel özlemi içinde, burjuvaziyi denetlemeye ve reformlar yapmaya kalkıştıklarında düşmekten kurtulamamışlardır.

Kapitalist üretim biçiminin egemen olduğu sistemlerde devlet olanakları, büyük ölçüde ekonomide egemen kesimlerin yararına kullanılmakta, kotalar, teşvik tedbirleri, krediler vs. bu kesimlerin çıkarları doğrultusunda işlemektedir. Özel teşebbüsü denetlemek ya da kısıtlamak amacı ile girişilecek devletçilik denemesi ise devlet kapitalizmine dönüşme olasılığı ile karşı karşıya kalabilmektedir. Günümüzde bir dizi ülkede görülen bu olgu, bir bakıma doğaldır da.

Çünkü devlet, ekonomik altyapıdan soyutlanamaz.

Cumhurbaşkanı Atatürk Barajı'nın temelini attı

Evren: Böyle eserler şahısların olamaz

CENGIZHAN AKALIN / *4 Kasım 1983*

URFA — Türkiye'nin en büyük yatırımı, dünyanın 5. büyük barajı olan Atatürk Barajı'nın temeli Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** tarafından törenle atıldı. Evren, törende yaptığı konuşmada, **"Baraj Türk milletine ait en büyük eserdir. Biz, sahip çıkmıyoruz, sahibi Türk milletidir."**dedi.

Cumhurbaşkanı şöyle konuştu: Türk milletinin gerçekleştirdiği eserlerin en büyüğü olacak olan bu Atatürk Barajı'na biz sahip çıkmıyoruz. İlerde belki yine sahip çıkanlar olabilir, imzam vardır vesaire diyerek. Bu eserler Türk milletine aittir. Bunun çalışmaları çok evvelden başlanmıştır. O zaman başlatanlara şükran borçluyuz. Teşekkür ediyoruz. Bundan sonra bitirecek olanlar da başarılar diliyoruz. Böyle eserler ancak Türk milletinin olabilir, şahısların olamaz. Bizler ancak birer aracı olabiliriz. Birer vasıta olabiliriz. O halde bunda emeği geçen herkesin hissesi vardır. Hissesi olan herkesi de takdirle yadediyorum.

Evren konuşmasında, enerji konusunda kısa vadeli önlemlerin geçerli olmayacağını kaydederek, **"Tek çaremiz nükleeer enerjiye geçmektir "** ifadesini kullandı.

Beraberinde MGK üyeleri, Başbakan **Bülend Ulusu** ve bazı bakanlar olduğu halde, dün sabah saat 11.00'de Urfa yakınındaki Bozova ilçesine yakın baraj şantiye alanına gelen Cumhurbaşkanı Evren, yöre halkının tezahüratı ile karşılandı.

Şehitler ve Atatürk için yapılan bir dakikalık saygı duruşu ve İstiklâl Marşı sonrası DSİ Genel Müdürü **Sebahattin Sayın,** projeyi sunmak üzere kürsüye geldi. Sayın, Atatürk Barajı'nın 700 bin dekarlık alanı sulayacağını ve Türkiye'nin ihtiyacının üçte biri oranında enerji üreteceğini kaydetti. Projenin 10 yılda biteceğini kaydeden Sayın, konuşmasının son bölümünde Cumhurbaşkanı Evren'e bakarak, **"Urfa tüneli de aynı tarihlerde behemahal bitecektir."** dedi.

Daha sonra Cumhubaşkanı Kenan Evren alkışlar arasında kürsüye geldi. Evren, Cumhuriyet'in 60. Yılı'nda Atatürk Barajı'nın temelini atmaktan ötürü büyük kıvanç duyduğunu kaydederek, barajın kimseye mal edilemeyeceğini belirtti.

Evren, Türkiye'nin **"muassır medeniyet seviyesine yükselmesi için kâfi derecede enerji üretmesi gerektiğini"** kaydederek, **"Maalesef enerji üretimi yetersizdir. Sudan üretilen enerji ise en ucuzdur,"** dedi.

Cumhurbaşkanı Harran bölgesinin bu barajla birlikte **"İkinci Çukurova"** haline geleceğini kaydederek, şunları söyledi:

"Bu barajın özelliği Türk mühendis, müteahhit ve işçisi tarafından yapılmasıdır. Bu, ancak Cumhuriyet idaresi ile mümkün olabilmiştir. Cumhuriyet'in kadrini kıymetini bilelim."

Evren, enerji konusunda kısa vadeli çözümlerin geçerli olamayacağının anlaşıldığını belirterek, **"Tek çaremiz nükleer enerjiye geçmektir,"** dedi.

Evren, bu arada uzun süredir incelenmekte olan nükleer santral ihalesinin sonuçlarını açıkladı. Evren, teklif veren firmalardan üçünün önerisinin benimsendiğini, bunların birer santral kurmaları için kendilerine niyet mektubu verildiğini ifade etti. Buna göre, biri Alman, diğeri Amerikan, üçüncüsü de Kanadalı olan üç firma, 1984 içinde nükleer santral yapımına başlayacaklar.

Cumhurbaşkanı Evren, arazileri baraj gölü altında kalacak olan yurttaşlara da seslenerek, **"Bazı vatandaşların milletin selameti için nakil sıkıntısına katlanmaları gerekir. Kimse açıkta kalmayacaktır,"** ifadesini kullandı.

Evren, konuşması tamamladıktan sonra, baraj alanında törenle ilk dinamiti patlattı. Evren, MGK üyeleri ve Başbakan Ulusu, daha sonra Gaziantep'te Dünya Bankası kredisi ile kurulan Küçük Sanayi Bölgesi'nin (KÜSGEM) açılışını yaptı. Evren ve bera-

KAVRAM DERSANESİ
Beklemeliler: 7 kasım
Akşam Kursu: 7 kasım
Fen Liselerine hazırlık: 7 kasım
Lale Ord. Cad. ... 520 64 37 - 522 75 31

Cumhuriyet
60. Yıl Sayı: 21258 — Kurucusu: Yunus Nadi — 4 Kasım 1983 Cuma

YILDIZ DERSANESİ
(Ö.S.S.-Ö.Y.S.)'ye HAZIRLIK KURSLARINA KAYITLAR DEVAM ETMEKTEDİR
Beşiktaş İSTANBUL
Tel: 160 25 50 - 161 22 92

Cumhurbaşkanı Atatürk Barajı'nın temelini attı

Evren: Böyle eserler şahısların olamaz

CENGİZHAN AKALIN

URFA — Türkiye'nin en büyük yatırımı, dünyanın 5. büyük barajı olan Atatürk Barajı'nın temeli Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** tarafından törenle atıldı. Evren, törende yaptığı konuşmada, **"Baraj Türk Milleti'ne ait en büyük eserdir. Biz, sahip çıkmıyoruz, sahibi Türk Milleti'dir."** dedi.

Cumhurbaşkanı şöyle konuştu: **"Türk milletinin [illegible] en büyüğü olacak olan bu Atatürk Barajı'na biz sahip çıkmıyoruz. Devlet belki yine sahip çıkanlar olabilir, imzam vardır vesaire diyerek. Bu eserler Türk milletine aittir. Bunun çalışmaları çok [illegible]. O zaman [illegible] boruluyoruz. Teşekkür ediyoruz. Bundan sonra bilinerek olanlara da başarılar diliyoruz. Böyle eserler ancak Türk milletinin olabilir. [illegible]. Birer [illegible] birer aracı olabiliriz. Birer vesile olabiliriz. O halde bunda emeği geçen herkesin hissesi vardır. Hissesi olan herkesi de takdirle yadediyorum."**

Evren konuşmasında, enerji konusunda kısa vadeli önlemlerin geçerli olmayacağını kaydederek, **"Tek çaremiz nükleer enerjiye geçmektir,"** ifadesini kullandı.

Beraberinde MGK üyeleri, Başbakan **Bülend Ulusu** ve bazı bakanlar olduğu halde, dün sabah saat 11.00'de Urfa yakınındaki Bozova ilçesine yakın baraj şantiye alanına gelen Cumhurbaşkanı Evren, yöre halkının tezahüratı ile karşılandı.

Şehitler ve Atatürk için yapılan bir dakikalık saygı duruşu ve İstiklâl Marşı sonrası DSİ Genel Müdürü **Sebahattin Sayın**, projeyi sunmak üzere kürsüye geldi. Sayın, Atatürk Barajı'nın 700 bin dekarlık alanı sulayacağını ve Türkiye'nin ihtiyacının üçte biri oranında enerji üreteceğini kaydetti. Projenin 10 yılda biteceğini kaydeden Sayın, konuşmasının son bölümünde Cumhurbaşkanı Evren'e bakarak, **"Urfa Tüneli de aynı tarihlerde behemahal bitecektir,"** dedi.

Daha sonra Cumhurbaşkanı Kenan Evren alkışlar arasında kürsüye geldi. Evren, Cumhuriyet'in 60. Yılı'nda Atatürk Barajı'nın temelini atmaktan ötürü büyük kıvanç duyduğunu kaydederek, barajın kimseye mal edilemeyeceğini belirtti.

Evren, Türkiye'nin, **"muasır medeniyet seviyesine yükselmesi için kâfi derecede enerji üretmesi**

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

Evren bu akşam Radyo-TV konuşması yapacak

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**'in bu akşam bir Radyo-TV konuşması yaparak halka hitap edeceği öğrenildi.

Çankaya'ya yakın çevrelerden edinilen bilgiye göre, Cumhurbaşkanı Kenan Evren bu konuşmasında önemli bazı iç ve dış siyasal gelişmelere değinecek.

İZLENİMLER

Yine bitek ovalarda Arap atları dolaşacak...

KENAN MORTAN

URFA— Türkiye için çok önemli bir gün, Urfa'nın **"bayramı"**, kasımın üçünde saat tam 12.00'yi üç geçe törenle başladı. Tarihi anlamı olan dinamitin Cumhurbaşkanı Evren tarafından patlatılmasıyla Urfalı şair **M.Hulisi Köknaslan**'ın **"Ferhat dağları delecek, Urfa'ya su gelecek"** dü-

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

Sunalp: Eski eserlere sahip çıkmak isteyenlere Cumhurbaşkanı gerekli cevabı verdi

***MDP** Genel Başkanı, Türkiye'ye eserler veren eski politikacıları saygıyla anarken, sağ tabanın çeşitli kesimlerine seslenerek oy istedi.*

FÜSUN ÖZBİLGEN

MDP'nin **"Büyük İstanbul Mitingi"**'nde Özal'a şiddetle çatan Genel Başkan **Turgut Sunalp**, Türkiye'ye eserler veren eski politikacıları saygı ile andı. Sunalp, konuşmasına dikkatle yerleştirdiği bazı cümlelerle sağ tabanın çeşitli kesimlerine seslendi ve bu kesimlerin oylarını kazanmaya yönelik biçimde konuştu. Sunalp, eski iktidarların yaptığı eserlere bugün sahip çıkmak isteyen zihniyetin, Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**'in konuşması ile gerekli cevabı aldığını bildirerek, **"Hepinizi bu akşam (dün) TV başına davet ediyorum. Sevgili Cumhurbaşkanımızın bu zihniyete verdiği cevabı hep birlikte izlemeye davet ediyorum"** şeklinde konuştu.

Moda'daki evinden, dün öğleden sonra seçim otobüsü, horozlu arabalar ve partililerin oluşturduğu bir konvoy tarafından alınarak Saraçhanebaşı'na getirilen Turgut Sunalp, yanında eşi **Suzan Sunalp** olduğu halde miting alanına kurulan büyük tahta kürsüye çıkarak iki elini ileri doğru uzatıp halkı selamladı.

Alkışlarla ve bazı militan gençlerin **"Kahrolsun komünistler"** sloganları ile sık sık kesilen konuşmasında Sunalp, komünizme ve ANAP lideri Turgut Özal'a çattı. Sunalp konuşmasında, öbür partilerin **"Anarşi ve terörün sebebini, ekonomik düzenin bozukluğuna istinat ettirmelerini 'Marksist propagandanın başarısına"** bağladı. Diğer partilerin ne güvenlik sorunlarına, ne de kültür konusuna temas ettiklerini belirterek sözlerini şöyle sürdürdü:

"Üzerinde durdukları tek şey ekonomi. Ekonomiyi de denemiş, iflas etmiş, geçmişte milletimize çok pahalıya malolmuş modellerle yeniden nasıl kurtaracaklarını, daha doğrusu nasıl batıracaklarını anlatıyorlar."

Turgut Sunalp daha sonra **"Marksist propagandanın"**

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Depremzedeler için iki seçenek var: Ya göç, ya çadır

Terkedilen köylerde enkaz kaldırma çalışmalarının sonuna gelindiği bildirildi. Erzurum'a 13'ü yurtdışından olmak üzere 32 uçak dolusu yardım geldi. İstanbul'dan yapılan bağışlar 222 milyonu buldu. Kutlutaş, 100 konutluk örnek köy kuracak.

HASAN UYSAL
MEHMET GÜLTEKİN

ERZURUM — Depremin ardından beşinci günü de geçiren felaketzedeler iki seçenekle karşı karşıya: Ya göç, ya çadır.

Canlarını kurtaranlar, ölülerini gömdükten sonra enkaz altından çıkarabildikleri eşyalarla yola düşüyorlar. Kimileri de başlarını soktukları tek çadırda yeni yaşamlarına alışmaya çalışıyorlar.

1330 kişinin can verdiği deprem bölgesinde enkaz kaldırma çalışmalarının sonuna gelindiği bildirildi. Köylerin çoğu terkedilmiş durumda. Dağ köylerinde kurtlar büyük endişe kaynağı. Bu nedenle can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla asayiş karakolları oluşturulduğu bildirildi.

Bazı köylerde ortalığa ceset kokusu sinmiş durumda. Bu nedenle felaketzedelere aşı yapılıyor.

Yardım ve enkaz kaldırma çalışmaları 9. Kolordu Komutanlığı Karargâhı'nda kurulan **"Deprem İdari Harekât Merkezi"** tarafından yönlendiriliyor.

Bölgede meydana gelen elektrik arızaları giderilmeye çalışılıyor. Felaketzedelere tahsis edilen 5 bin ton kömürün dağıtılmaya başlandığı bildirildi. Deprem sonrasında yetim kalan çocuklarla, yaşlıların durumları için çözümler aranıyor.

Deprem bölgesinde hayvan tespiti yapmak üzere 38 ekip oluşturuldu. İlk ağızda 10 köydeki kasaplık hayvanların Et-Balık Kurumu'nca bedelleri peşin ödenerek kesimleri sağlanıyor. Kasaplık hayvanların tahliyesinden sonra, damızlık hayvanların korunması için de bunların devlet üretme çiftliklerine sevkedileceği açıklandı. Ölen hayvanların gömülmesi ve dezenfeksiyonu çalışmaları da sürdürülüyor.

Erzurum'a yurt içinden ve dışından gelen yardımlar, Erzurum İplik Fabrikası'nda depolanıyor. Buradan görevlilerle yurttaşlara iletiliyor.

Erzurum Ziraat Bankası'na açılan 19 260 numaralı afet hesabına düne kadar gelen bağışlar 97 milyon lirayı aştı.

İstanbul Valiliği'nde başlatılan yardım toplama kampanyası sürüyor. Para yardımlarının 222 milyonu [illegible]. Vali Ayar'a dün, işadamı **Tevfik Ercan**, Ercan Holding adına 25 milyon, müteahhit **Rıza Çarmıklı** 10 milyon lira bağışladı. Uluslararası Nakliyeciler Derneği 20, **Bağlaş ve Enderteş** toplam 12,5, Anadolu Otobüsçüleri Derneği 5, **Grundig**-Cihan Elektronik 5, **Mintax** 10, **Ravi Kablo** 2,5, **Kale Kilit** 5, **Banat** Grubu 3, İstanbul Menkul Kıymetler Kambiyo Borsası 2, Anadolu İthalat - İhracat A.Ş. 1, Bursa Makina 3, **Turing** 3 milyon lira bağışladılar. **Ender** çikolataları ve **Okumuş Holding** birer kamyon gıda maddesi, Türkiye İlaç Endüstrisi İşverenleri Sendikası'na üye firmalar 20 milyon

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

Marmara'nın doğusu sallandı

İstanbul Haber Servisi — Bursa'da önceki gece 3.9 şiddetinde bir deprem oldu. İstanbul, Kocaeli, Balıkesir'de de hafif şekilde hissedilen depremde herhangi bir hasar kaydedilmedi.

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi'nden verilen bilgiye göre, saat 01.53 sularında şiddeti 3.9 olan ve merkez üssü rasathaneye 110 kilometre uzaklıkta Bursa olarak saptanan bir deprem kaydedildi. Rasathane yetkilileri, bu depremin, yine aynı çevrede 21 ekim günü meydana gelen 4.3 şiddetindeki depremin devamı niteliğinde olduğunu bildirirlerken, bu şiddette bir depremin hasar meydana getirmeyeceğini belirttiler. Depremin devam etmediğini de belirten yetkililer, İstanbul, Kocaeli, Balıkesir'de de hafif şekilde hissedildiğini bildirdiler.

Öksüzler, dullar ve devlet desteği Erzurum - Kars depreminin hayattan alıp götürdüğü insanlar geride bir ayağı çoraplı, ancak destekle yürüyebilen, şokta, yaralı ve hâlâ dehşetin pençesinden kurtulamamış kadınlar, çocuklar bıraktılar. Deprem bölgesine ulaştıkları andan bu yana aralıksız çalışan, didinen, enkaz altından yaralı, ölü çıkartan, ceset taşıyan askerler, güçlerini sonuna kadar zorlayarak evleri barkları yerle bir olmuş, kolu kanadı kırılmış insanlara yardım etmeye uğraşıyorlar. (Fotoğraf: RIZA EZER)

"Yerin altından bir yaşındaki yavrumun sesi gelir ama kazma yok, kürek yok"

5 YAVRUSUNU VE EŞİNİ KAYBEDEN
YOSMA ÇİÇEK ACILI SESİYLE ANLATIYOR

Ben ağlamayım kim ağlasın, oy yandım oy / Bene olan olmuş oy / Taşlamış Allah taşıyla oy / Yıktık sıkıştırdık yemek nasip olmadı oy / Memelerim dolmuş balam oy / Oy filime çıkarım oy / Filimlik olarak hep gazetelere giderek ben niye ağlamıyayım oy / Oy pencere yaptı oy / Buzlu cam taktı oy / Oy dedi Yosma'yı kimse görmesin oy / Şimdi herkes görüyor oy / Kendi geçti gitti beni gerletti getti oy / Bende bir içimdesin başımın gölgesisin oy / Balalar gitti oy enkazda onu dirler oy / Yandım oy oy / Filimler alınıy oy. Yar nideni.

DENİZ SOM

ERZURUM — Köylerde kalanlar hâlâ kazıyorlar. Az da olsa ceset arıyorlar. Eşyalarını çıkarmaya çabalıyorlar. Telef olan hayvanlarını dam altından kaldırıyorlar. Özellikle dört köyde, Horasan'ın haritadan silinen **Muratbağı, Kulfarkale, Gerek ve Çamlıkale** köylerinde... Binden fazla ölü veren bu dört köyde fazla insanın kaldığı da söylenemez ya. Kalanlar ise kırgın ve küskün.

Gerek köyünde yerle bir olmuş evlerin arasında şöyle bir dolaşalım ve kadınlı erkekli ellerinde kazma kürekle toprak atan insanları dinleyelim:

—Bugün beşinci gün, ölülerimiz iki gün bağıra bağıra öldü.

—Cenazelerimiz burada bağıra-

(Arkası Sa. 9, Sü. 6'da)

Özal: Öbür partiler ümitlerini kaybetti, bu iş bitti

ANAP Başkanı, rakiplerini "millete havale ettiğini" söyledi, "Onların hesabını sandıkta görürsünüz" dedi.

IŞIK KANSU

ZONGULDAK/BOLU — Anavatan Partisi Genel Başkanı **Turgut Özal**, seçime katılan öteki partilerin **"ümitlerinin kalmadığını"** ileri sürdü, **"Bize karşı yaptıkları çıkışların sebebini biliyorum. Artık ümitlerini kaybettiler, bu iş bitti"** dedi.

Özal dün Kızılcahamam, Gerede, Mengen, Devrek, Zonguldak, Düzce, Karadeniz Ereğlisi, Hendek, Adapazarı ve İzmit'te yaptığı konuşmalarda işçi işveren ilişkilerine değindi. **"İşçi ve işverenin aynı gaye için çalışması, karşılıklı hak ve görevlerinin adil esaslara bağlanması, meseleleri görüşerek anlaşma yolunun tercih edilmesi hedef olmalıdır"** dedi.

Özal, gezisini sürdürürken gazetecilerle yaptığı otobüs sohbetinde, **"öteki partiler"**'in **"en büyük hatası"**'nın **"eski mebusları almak"** olduğunu söyledi. **"Bu mebuslar"** dedi, **"Paşam şunu söyleyin, Paşam bunu söyleyin diye kendisini etkiliyorlar."**

ANAP Başkanı, Gerede ve Mengen konuşmalarında öteki

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Necdet Calp: Holdingcilere oy verirseniz size değil holdinglere hizmet edecekler

***HP** Başkanı'na önce "Halkçı Calp", sonra "Calp Baba", sonra da "Başbakan Calp" diye tezahurat yapıldı. Samsun ve Düzce mitinglerinden sonra Calp'in yüzü iyice güldü.*

KEMAL KÜÇÜK

SAMSUN — Halkçı Parti Genel Başkanı **Necdet Calp**, **"Türkiye'yi holdinglerin insafına terk etmeyeceklerini"** söyledi. Calp, Samsun'da seslendiği kalabalığa, **"Eğer Halkçıların partisine oy vermezseniz, holdingcilerin partilerine oy verirseniz, onlar holdinglerin yararına çalışır, sizin yararınıza değil,"** dedi.

Calp'in yüzü Düzce ve Sam-

(Arkası Sa. 7, Sü. 1'de)

İlter Türkmen: Lübnan Barış Gücü'ne gerekirse ikmal kolaylığı sağlayabiliriz

Türkmen'e göre, Barış Gücü'ne kolaylık gösterilmesi Türkiye'nin "ABD'nin Lübnan politikasının her noktasını tasvip ettiği" anlamına gelmiyor.

SEDAT ERGİN

ANKARA — Dışişleri Bakanı **İlter Türkmen**, Türkiye'nin Lübnan'daki çokuluslu Barış Gücü'ne gerekirse bazı ikmal kolaylıklarını sağlayabileceğini açıkladı. **"Ancak şu ana kadar herhangi bir kolaylık gösterilmedi"** dedi.

Türkmen, **"Cumhuriyet"**'in sorularını yanıtlarken **"Türkiye'nin Barış Gücü'ne kolaylık tanımasının Türkiye'nin ABD'nin Lübnan siyasetinin her noktasını onayladığı anlamına gelmeyeceğini"**'de belirtti.

Geçtiğimiz hafta Milli Savunma Bakanı **Ümit Haluk Bayülken**'in Washington'da Türkiye'nin **"Lübnan'daki"** Amerikan Barış Gücü'ne yardımcı bir tutum içinde olduğunu açıklaması geniş yankılar yaratmış, Dışişleri bunun üzerine yaptığı açıklamada **"Türkiye'nin Lübnan'da ABD'ye yardım yanlısı tutum içinde olmadığını"** belirtmişti.

Dışişleri bir ikinci açıklamada ise, **"Milli Savunma Bakanı'nın da aslında bu doğrultuda konuştuğunu"** belirtmişti.

Bu açıklamalar Türkiye'nin Lübnan'daki Barış Gücü'ne dışkın tutumu üzerinde iki bakanlığın farklı konuştukları şeklinde alınırken, Milli Savunma Bakanı Bayülken, Washington dönüşünde eski açıklamasını yinelemiş, **"Bu konuda olumlu bir tutum içinde oluruz"** demişti.

Dün kendisi de görüşürken bu açıklamaları ve kamuoyunda çıkan tartışmayı hatırlattığımızda Türkmen, **"Galiba biraz fazla demeçler verildi ve sanki bu yazdan görüşler arasında bir fark varmış gibi bir durum ortaya çıktı"** dedi.

Dışişleri Bakanı Türkmen, Türkiye'nin Barış Gücü'ne dışkın tutumunu **"Cumhuriyet"**'e şöyle anlattı:

"Aslında iki şeyi birbirinden ayırmak lazımdır. Amerika'nın Lübnan'a karşı siyaseti başka, Amerika'nın bir uluslararası kuvvetin parçası olarak Lübnan'da kuvvet bulundurması başkadır. Amerika'nın Lübnan'a karşı siyaseti Ortadoğu'ya karşı genel siyaseti çerçevesinde mütalaa edilmelidir. Bu siyasetin içinde bizim Amerika ile her zaman aramızda bir uyum içinde olmadığımız noktalar mevcuttur. Bunu her zaman biliyoruz. Ortadoğu konusunda Amerika'nın görüşleriyle aynı görüşleri paylaşıyoruz diyemeyiz. Çoktan beri de zaten paylaşmamış bulunuyoruz.

Uluslararası kuvvete gelince, bu kuvvet Lübnan Hükümeti'nin daveti üzerine Lübnan'a gelmiştir. Bu kuvvetin Lübnan'ın parçalanmasını engelleyen ve oradaki milli uzlaşma çabalarına yardımcı olan bir kuvvet olduğu genellikle kabul edilmektedir. Bugün Arap ülkeleri de bu-

(Arkası Sa. 7, Sü. 6'da)

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Çelişkiler Yumağı...

Anavatan Partisi Genel Başkanı Sayın Özal, 1977 seçimlerinde İzmir'den MSP senatör adayı olarak seçimlere katılmış, ancak seçilememişti. Seçilseydi, şimdi *"Devletin temel nizamlarını din esaslarına göre değiştirmek"* biçiminde tanımlanan suçun sanığı olarak yargılanmış, bu yüzden siyasetten uzak kalmış olacaktı.

Seçilemediği için, önce Başbakanlık Müsteşarı, sonra Başbakan Yardımcısı oldu, şimdi de Başbakanlığa soyunuyor.

Şu yazgıya ve çelişkiye bakın: seçilseydi, din devleti kurmak suçunun sanığı olacaktı, seçilemedi, *"Atatürkçü Başbakan"* olmaya hazırlanıyor.

Çelişkiler bununla bitse yine iyi. Özal, 12 Eylül öncesi *"faizi haram sayan"* bir siyasal partinin adayıydı, şimdi *"serbest faiz düzeninin"* şampiyonudur!

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

berindeki heyet daha sonra Ankara'ya döndü.

EVREN BU AKŞAM RADYO-TV KONUŞMASI YAPACAK

Cumhurbaş kanı **Kenan Evren'in** bu akşam bir Radyo-TV konuşması yapacağı öğrenildi.

Çankaya'ya yakın çevrelerden edinilen bilgiye göre, Cumhurbaşkanı Kenan Evren bu konuşmasında önemli bazı iç ve dış siyasal gelişmelere değinecek.

Çelişkiler Yumağı...

UĞUR MUMCU / *4 Kasım 1983*

Anavatan Partisi Genel Başkanı Sayın Özal, 1977 seçimlerinde İzmir'den MSP senatör adayı olarak seçimlere katılmış, ancak seçilememişti. Seçilseydi, şimdi *"Devletin temel nizamlarını din esaslarına göre değiştirmek"* biçiminde tanımlanan suçun sanığı olarak yargılanmış, bu yüzden siyasetten uzak kalmış olacaktı.

Seçilemediği için, önce Başbakanlık Müsteşarı, sonra Başbakan Yardımcısı oldu, şimdi de Başbakanlığa soyunuyor.

Şu yazgıya ve çelişkiye bakın; seçilseydi, din devleti kurmak suçunun sanığı olacaktı, seçilemedi, *"Atatürkçü Başbakan"* olmaya hazırlanıyor..

Çelişkiler bununla bitse yine iyi... Özal, 12 Eylül öncesi *"faizi haram sayan"* bir siyasal partinin adayıydı, şimdi *serbest faiz düzeninin"* şampiyonudur!

Özal için *"Efendim kendisi çok tutarlıdır"* denilince, insanın aklına bunlar geliyor, ne yaparsınız?

Önceki gün, MDP'nin Ankara mitingini izledim. Cebeci Pazarı'nda iki-üç bin kişi ya vardı ya yoktu. *"ODVİ"* adlı video şirketi ile *"Ada Reklam Ajansı"*'nın olağanüstü çabaları boşa gitmişti. Sunalp, 12 Eylül öncesi partilerden birinin *"Güçlü Devlet, Milli İktidar"* sloganı ile gösteri yapan küçük bir genç grubunun —bir parti yetkilisinin deyişi ile *"Ülkücü horozlar"*'ın— önünde konuşuyor; konuşması, bu grup tarafından sık sık *"Kahrolsun Komünizm"* diye kesiliyordu. Bu genç grubun dışındaki kalabalık, Sunalp'i ilgisiz gözlerle izliyordu.

"Ada Reklam Ajansı" sahip ve yöneticileri, sosyalist eğilimleri bilinen nitelikli ve olağanüstü yetenekli insanlardır. Birey olarak, bu sloganlardan çok tedirgin olacaklarını da bilirim. Ama ne yaparsınız ki, bu işten para kazanıyorlar!

Sunalp, komünistlerin her yere sızdıklarını söylüyor, evet öyle, işte MDP'ye de sızmaya çalışıyor, antikomünist parti yöneticileri ile işbirliği yapıyorlardı.

Sunalp, bundan sonra, her kimden, *"Solcularla işbirliği yapıyor"* diye yakınırsa, verilecek yanıt bellidir:

— Ya siz Paşam?

Sosyalist eğilimli reklam ajansı yöneticileri, bu *"antikomünizm edebiyatını"* allayıp-pullarken, ideolojik inançları vicdanlarında bir ah olsun bir tedirginlik yaratıyor mu, yaratmıyor mu, bilinmez... Bilinmez ama solculuktan ve solculuğun her türünden bu kadar yakınan ve siyasal tavırlarını bu *"antisosyalist"* tabana oturtan MDP, kendi propagandasını solculara yaptırırken, tıpkı ajans yöneticileri gibi *"Bu bir profesyonel iştir"* mi diyecektir?

Sunalp konuşurken, reklam ajansı yöneticilerinin özenle hazırladıkları bir broşür de elden ele dolaşmaktaydı. Broşürde, Turgut Özal'ın *"350 bin bankerzedeyi"* nasıl perişan ettiği, en çarpıcı ve aşağılayıcı bir anlatımla sergileniyordu.

Peki, burada da bir çelişki ile karşılaşmıyor muyuz? Karşılaşıyoruz, hem de nasıl!

Sunalp, Özal'ın *"orta direk"* adını verdiği, işçi, köylü, memur, esnaf ve emeklilerin belini büktüğü, uyguladığı ekonomik model ile orta sınıfın yok olduğunu anlatırken, aynı zamanda, MDP listelerinden aday olan Başbakan Ulusu ve altı bakanı da eleştirmiş olmuyor muydu? Oluyordu elbet...

24 Ocak Kararları, 12 Eylül 1980 tarihinden sonra Ulusu Hükümeti'nce uygulanmıştır. Sorumluluk ortaktır. Özal'ın ya da bir başkasının *"kişisel politikası"* olamaz. Hükümetler, eylem ve işlemlerden ötürü *"ortak sorumluluk"* yüklenirler. Başarı gibi başarısızlık da ortak sorumluluk içindedir. *"Enflasyonun aşağı çekilmesi"* başarı ise bankerler, bankaların ve şirketlerin batması da başarısızlıktır. Sorumluluk birinde var, birinde yok! Olur mu? Olmaz.

Şimdi Özal, gerine gerine *"Enflasyonu aşağı çektik"* diyor, ancak, bankaların, bankerlerin ve şirketlerin batışında hiç sorumluluk kabul etmiyor, Sunalp de bu iflaslar nedeniyle Özal'ı eleştirirken, Sayın Ulusu ve altı bakanın kendi partisinden aday olduklarını unutuveriyor..

Sunalp'in uyguladığı ekonomik politika nedeniyle söylediği her söz, Sayın Ulusu ve altı bakan arkadaşını da bağlıyor.

Bu *"çelişkiler yumağını"* yok saymak olması mı? 1977 seçimlerini kazanan *"Şeriat devleti kurma suçundan"* sanık olacak olan Özal'ı, 1983 yılında seçimleri kazanırsa *"Atatürkçü"* saymak pek kolay mı?

Oooff. Off.. Of ki ne of...

Evren: MGK icraaatını sürdürecek bin yönetimi seçeceğinize inanıyorum

5 Kasım 1983

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren dün gece radyo ve TV'den yaptığı konuşmada seçim sırasındaki propagandaya değinerek şöyle konuştu:

"Bir çok tatlı vaaatler dinlediniz. Ancak üzüntü veren taraf 12 Eylül'den sonra yönetimde görev alıp,

KAVRAM DERSANESİ

Cumhuriyet

MERKEZ DERSANELERİ
Kolejlere hazırlık 8 kasım
Beklemeliler 7 kasım

60. Yıl Sayı: 21259 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL. 5 Kasım 1983 Cumartesi

Evren: MGK icraatını sürdürecek bir yönetimi seçeceğinize inanıyorum

İktidara talip olanlar tatlı vaatlerde bulundular. Ancak üzüntü veren taraf 12 Eylül'den sonra yönetimde görev alıp bütün iyi kararları kendilerinin aldığını belirtip Bakanlar Kurulu'nu, MGK'yı yok kabul etmeleridir. İktidara gelmeden hilafı hakikat beyanda bulunanların bundan sonra ne yapabileceklerini takdirinize sunmak isterim.

Ben bu makamda kaldığım sürece sistemin bir arızaya uğramaması için bütün gücümle çalışacağım, ancak dünyadaki tüm parlamenter demokratik sistemler birbirinin aynı değildir.

Dört yıl sonra yapılacak ilk seçime 24 saat kaldı

Propaganda bugün bitiyor

Partilerin 21 günlük propaganda döneminden sonra bugün saat 18'de başlayacak seçim yasakları yarın 17'ye kadar sürecek.

DOĞAN AVCIOĞLU — Değerli yazar, düşün adamı ve gazeteci 57 yaşındaydı. (Fotoğraf: CUMHURİYET ARŞİV)

Avcıoğlu'nu yitirdik

Ulusu: 12 Eylül öncesi...

1969'da Yunus Nadi Armağanı'nı kazanmıştı

Doğan Avcıoğlu ile bir konuşma

Haber Merkezi — Değerli yazar, düşün adamı ve gazeteci Doğan Avcıoğlu, 1969 yılında gazetemizin Yunus Nadi Armağanı'nı kazanmıştı. "Türkiye'nin Düzeni" adlı yapıtıyla armağanı hak eden Avcıoğlu ile arkadaşımız Fikret Otyam bir konuşma yapmıştı. 1 Temmuz 1969 günü Cumhuriyet'te yayınlanan konuşmayı aynen okurlarımıza sunuyoruz.

Yıllar önce tanıştığımız zaman iki dudağı arasında gördüğüm sigarası, hâlâ aynı yerdeydi dün de...

Yaşlarımız aynı olmasına rağmen, hafif ağarmış saçlarından olacak, bir kere "Doğan Ağabey" dedik ve öyle devam ediyor. Saçlardan değil belki de, onun yaptığı işler daha mı ciddi ne, bunun da etkisi var zaar...

"Sigara tüketimi günde kaç adet?"

Doğan Avcıoğlu, iki dudağı arasındaki sigarasının külünü düşürmeden "Bildiğin gibi.. sabah başlar yakarız, yatana kadar. Ya sabır tesbihi yerine sigara kullanıyoruz" dedi.

1968-69 yılı Yunus Nadi Armağanı'nı "Türkiye'nin Düzeni" adlı yapıtıyla kazanan Doğan Avcıoğlu'na başarısını bildirelim dedik, ne var ki telefonu yarım saat meşgul işareti veriyor, beş dakika ise çalıyor ama açan olmuyor, karısı mı "müjdelatmamak" için diretiyordu?

görevde kaldıkları sürece bütün iyi kararları kendilerinin aldığını, Bakanlar Kurulu'nu ve Milli Güvenlik Konseyi'nin ortada yok kabul etmeleridir. Daha iktidara gelmeden şimdiden bu şekilde hilafı hakikat beyanda bulunanların bundan sonra ne yapabileceğini takdirlerinize sunmak isterim. Milli Güvenlik Konseyi'nin 3 senelik icratından memnun iseniz, Konsey icraatını devam ettirecek ve bir daha memleketi kargaşa ortamına sürüklemeyecek bir yönetimi işbaşına getireceğinize inanıyorum." biçiminde konuştu. Evren, in iyi sistemin **"Demokratik parlamenter sistem olduğunu"** vurgulayarak, Türkiye'nin **"Bir geçiş dönemine girmekte olduğunu"** belirtti ve **"ben bu makamda kaldığım sürece sistemin arızaya uğramaması için bütün gücümle çalışacağım"** biçiminde konuştu.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, yarın yapılacak genel seçimler nedeniyle dün gece radyo ve TV'den bir konuşma yaparak düşüncelerini açıkladı.

Yarın sandık başına gidecek olan vatandaşların önümüzdeki 5 yıl için vekâletlerini alarak TBMM'yi oluşturacak milletvekillerini seçeceklerini ve böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin yeniden demokratik ve parlamenter sisteme geçmiş olacağını belirten Evren, şöyle devam etti:

"Birçoklarınız, ne vardı tekrar seçim yapmaya, gül gibi geçinip gidiyorduk, ya yeniden 12 Eylül'den önceki dönemlere dönersek diye düşünebilirsiniz. Böyle söyleyenlere rastlamaktayız. Peşinen şunu söyleyeyim ki böyle düşünemezsiniz ve düşünmemelisiniz. 12 Eylül'den önce ülkemizin çektiği sıkıntılar demokratik parlamenter sistemden değildir. Eğer öyle olsaydı bugün dünyada bu sistemle idare edilen birçok ülke aynı durumla karşı karşıya gelirdi. Biz o duruma gelmişsek bunun sorumluları sistemi dejenere ederek bu sistemden şahsi çıkarları için yararlanmak isteyenlerde veya geniş hürriyetleri istismar ederek bu hürriyetleri diğerlerinin hürriyetlerini yok etmekte bulanlarda, onlara göz kırpanlarda veya bunlar demokrasinin gerekleridir diyerek ses çıkarmayıp kendi kendilerini aldatanlardadır."

Cumhurbaşkanı Evren, sandık başına giderken yurttaşların 12 Eylül'den önce ülkenin içine düştüğü durumu gözler önüne getirmesi ve bugüne kadar söylediklerini hatırlaması durumunda gerçekleştirilemeyecek vaatlere değil, neyin yapılması gerektiğini vicdanlarıyla karşı karşıya kalarak doğru bulacaklarını ve vatana en hayırlı görevi yerine getirebileceklerini söyledi. Hiçbir partiyi beğenmemiş veya adayları onaylamamışların olabileceğini vurgulayan Evren, şöyle devam etti:

"Bundan dolayı sandık başına gitemeyeceğim veya geçerli oy atmayacağım diyemezsiniz. Türkiye bugün bir geçiş dönemine girmektedir. Bu döneme ihtiyacımız vardır. Geçirdiğimiz üç yıllık dönemde meseleler halledilmiş değildir. Anarşi ve terör dahi tamamiyle yok edilememiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin 1960'dan beri tutulduğu hastalıkların en kuvvetlisi ve öldürücüsü 12 Eylül'den evvel geçirilen hastalıktı. Hastalığın tehlikeli dönemi atlatılmıştır. Yanlış verilecek bir ilaç tekrar hastalığı geri getirebilir. Sandık başına gittiğinizde ben bu adayları beğenmiyorum veya bu partileri tutmuyorum diyerek oy vermekten çekinemezsiniz. Veya para cezasından korkarak geçersiz oy kullanamazsınız. O takdirde vatandaşlık görevini yerine getirmemiş olursunuz. Kafanızda özlemini çektiğiniz parti veya şahıslara yakın olan bir partiyi seçmelisiniz."

Demokratik parlamenter sistemin sistemler içinde n iyisi olduğunu yineleyen Cumhurbaşkanı, seçilenlerin beğenilmemesi durumunda sonraki seçimlerde değişitirilmelerinin mümkün bulunduğuna dikkat çekerek, şunları söyledi:

"Madem ki demokrasi en iyi bir sistemdir, biz de bu iyi sistemi seçtik, bundan çekinmeyiniz. Ben bu makamda kaldığım sürece sistemin arızaya uğramaması için bütün gücümle çalışacağım. Ancak şunu da ifade edeyim ki dünyadaki bütün parlamenter demokratik sistemler birbirini aynı değildir.

Kaç millet varsa o kadar da değişik anayasa vardır. Bizim Anayasamız Türk devletine en uygun olan bir Anayasa'dır. Avrupalı dostlarım kusura bakmasınlar, eğer onlar Anayasamızı beğenmiyorlar ve kendilerininkine benzetmek istiyorlarsa zahmet etmesinler. Onlarınki onların, bizimki de bizim olsun. Avrupa'da kendilerini demokrasinin hocaları kabul eden bir kısım kişi ve kuruluşların Türkiye'deki durumu görmeden, yaşamadan gazete havadislerinden veya dış ülkelere kaçmış vatan hainlerinin maksatlı telkinlerinden etkilenerek yazdıklarını ve söylediklerini biliyoruz.

Dünyada son zamanlarda meydana gelen ve yanımızda patlak veren olaylara da değinen Cumhurbaşkanı Evren **"Biz bu gerginliklerin azaltılması ve bir çatışmaya dönüştürülmemesi için elimizden gelen her türlü çabayı sarf etmekten geri durmuyoruz"** dedi.

Evren, silahsızlanmanın tüm dünyada ve bölgemizde gerçekleştirilmeden bizim yalnız başımıza silahsızlanmamızın düşünülmeyeceğini bildirdi. Evren, şunları söyledi.

"Bütün bunları düşünerek sandık başına koşunuz ve oyunuzu kullanınız. Fısıltı gazetesi olarak kulaklara üflenen (Eğer geçersiz oy miktarı geçerli oylardan fazla olursa seçimler yenilenir ve seçimlere katılmayan partiler de bundan sonraki seçimlere katılır) **şeklindeki yalan ve maksatlı haberlere inanmayınız, kanmayınız. Büyük Türk milleti hâkimiyet kayıt şartsız milletindir. Millet olarak hepinizin Atatürk'ün koyduğu bu ilke doğrultusunda hareket edeceğinize ve eğer Milli Güvenlik Konseyi'nin bu üç senelik icraatından memnun iseniz, Konsey icraatını devam ettirecek ve bir daha memleketi kargaşa ortamına sürüklemeyecek bir yönetimi işbaşına getireceğinize inanıyor, bu seçimin yurdumuza ve milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum."**

Evren, sözlerini şöyle sürdürdü:

"3 yılı aşkın zamandır sıkıyönetim döneminde yapılan işleri bu ekranda dile getirmek mümkün değil. Kısaca söylemek gerekirse bütün yükü omuzlarımızda taşıdık. Bunu ileride insaf sahipleri bu zamanın tarihini yazarken dile getireceklerdir. Kinin çok acıdır, ancak sıtmanın tedavisi için o acı ilacı içmek zorunluluğu vardır. Biz gelmiş geçmiş iktirdarlar gibi hata yapmadık da demiyoruz. Hatalarımız belki olmuştur. Ancak asgari olması için büyük itina gösterilmiştir. Geleceğin iktidarına talip olan yeni partilerimiz birçok tatli vaatlerde bulundular. 1980 ve 1981 yıllarında ekonomik durumun düzelmesini kendisinin bildiğini söyleyenleri bilgi, beceri ve işbilirlik vasıfların Allah tarafından yalnız kendilerine verildiğini büyük bir gururla her gün çekinmeden ifade edenleri, ihracatın sihirli değneğinin yalnız kendisinde bulunduğunu, bugüne kadar gelmiş geçmiş bütün yönetimlerin hatalı hareket ettiklerini, ancak kendilerinin hatalı olmadığın, yapılmış faydalı yatırımlarda kendi paylarının bulunduğunu, enflasyonu ancak ve ancak kendilerinin aşağı çekebileceğini, anarşi ve terörün başlıca sebebinin ekonomik kriz olduğunu, herkesi ev sahibi yapacaklarını, orta direği yalnız kendilerinin ayakta tutabileceğini, nerede ise köy yollarına varıncaya kadar asfalt yapacaklarını, bir ekip çalışmasıyla değil ancak kendisinin bunları gerçekleştirebileceğini ve daha birçok tatlı vaatleri dinlediniz. Elbette böyle söyleyecekler dir. Hiçbir satıcı benim malım çürüktür der mi, inşallah gerçekleştirirler. Ancak üzüntü veren taraf 12 Eylül'den sonra yönetimde görev alıp görevde kaldıkları sürece bütün iyi kararları kendilerinin aldığını Ekonomik Kurulu, Bakanlar Kurulunu ve Milli Güvenlik Konseyi'ni ortada yok kabul etmelerindedir. 12 Eylül'den sonra alınmış bütün kararların MGK'nın tasvibinden geçtiğini, tasvip edilmeyenlerin yürürlüğe konmadığını bildikleri halde daha iktidara gelmeden şimdiden bu şekilde hilafı hakikat beyanda bulunanların bundan sonra ne yapabileceğini takdirlerinize sunmak isterim."

Avcıoğlu...

UĞUR MUMCU / *6 Kasım 1983*

Avcıoğlu da öldü.

Ölüm döşeğinde bile güncel olayları kıskıvrak yakalayan zekâsı, çelik iradesi ile birlikte son sözlerini söylemeden, yazamadan aramızdan çekilip gitti. Ölümünden on gün önce kucaklaşırken, o da ben de bir daha görüşemeyeceğimizi biliyorduk. Ayrılırken, gözyaşlarımı Doğan ağabeyden gizlemeye çalışıyordum.

Tek başına bir üniversite gibiydi. 1970'lerde büyük yankı yapan *"Türkiye'nin Düzeni"* adlı kitabından sonra, dört ciltlik *"Milli Kurtuluş Tarihi"* ve altıncı cildine kadar getirebildiği *"Türklerin Tarihi"* adlı dev araştırması ile Türk düşünce hayatına adını kazımış, "31 Mart'ta Yabancı Parmağı" ve *"Devrim Üzerine"* adlı kitapları ve imzalı ve imzasız binlerce yazısı ile kırk yaşını geride bırakmış, bizim kuşağa olduğu gibi, kendi kuşağına da öncülük ve önderlik yapmıştı.

Şimdi geriye, kolay kolay doldurulamayacak bir boşluk yaratarak, elli yedi yaşında aramızdan ayrılmış bulunuyor.

Yüksek öğrenimini Fransa'da yapmış, Türkiye'ye döner dönmez *Ulus* gazetesinde, *Akis* ve *Kim* dergilerinde çalışmıştı. *İsmet İnönü* tarafından CHP Araştırma Bürosu'nun kuruluşunda görevlendirilmiş, yine İnönü'nün kontenjanından 1961 yılında, Kurucu Meclis'e üye seçilmişti. 1961 yılında, Türk sol harekâtı içinde büyük ağırlığı ve saygınlığı bulunan *"Yön Dergisi"*'ni çıkarmış, yine aynı tarihlerde kurulan Sosyalist Kültür Derneği'nin öncü kadrosun-

da yer almıştır.

Avcıoğlu'nu daha sonra, 1969 yılında *Devrim* gazetesinin başyazarlığında görüyoruz.

Doğan Avcıoğlu, 12 Mart 1971 tarihinden sonra emekli korgeneral *Cemal Madanoğlu* ve arkadaşları ile birlikte tutuklandı, yargılandı ve sonunda aklandı. Aklanıncaya kadar da işkenceli sorgulardan, cezaevlerinden ve sanık sandalyelerinden geçti.

Bir Batı ülkesinde yaşasaydı, dünyanın saygıyla selamlayacağı bir düşünürü olurdu. Türkiye'de doğduğu için cömertçe harcanan bunca nitelikli insan gibi türlü acılarla karşılaştı.

Şimdi gözümün önünde bölük pörçük anılar canlanıyor.

Hiç unutmam. 1971'de tahliye olduğu günün akşamı Avcıoğlu'na gönderilen bir telgrafı ben almıştım; imza ilginç bir imzaydı. Doğan Avcıoğlu'nun belki o güne kadar düşüncelerine hiç katılmayan emekli Genelkurmay Başkanı Orgeneral *Cemal Tural*, *"Geçmiş olsun"* diyordu. Görüşlerine katılmayan insanların da saygısını toplamıştı.

12 Mart öncesinde sık sık görüştüğü insanlardan biri *Nihat Erim*'di. Erim, Devrim gazetesinin Ankara'daki Çelikkale Sokak'taki bürosuna gelir, Avcıoğlu ile görüşür, giderdi. 1971 mayısında, Ankara'da Yıldırım Bölge Tutukevi'nde karşılaştığımızda, birçok kişi ve konu gibi Erim hakkında da konuşmuştuk. Anımsarım, Erim için tek kırıcı söz söylemedi. Belki içinden Erim'e çok kırılmıştı, ama kırıcı bir söz söylemek istemiyordu. Öylesine çelebi, öylesine mert bir insandı.

Bundan on gün önce gürüştüğümüzde, yaklaşan seçimlerden ve partilerden söz ettikten sonra, şu anda tutuklu bulunan öğretim üyesi ve yazar *Yalçın Küçük*'ün Askeri Yargıtay'daki davasını soruyordu. Dostlarını, yakınlarını sorar, onların her derdi ile ilgilenirdi. Ölüm döşeğinde bile.

Çünkü, bir düşünce adamı olduğu kadar bir gönül adamıydı...

Avcıoğlu, eşi bulunmaz bir araştırıcı ve su katılmamış bir devrimciydi. Devrim anlayışı, soyut teori bulutları içinde dolaşan bir aydın bilgiçliği değil, Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın görkemli toprağından güç alan ve çağın gerçekleri ile yoğrulmuş *"ulusal devrim"* görüşüydü. Ulusçuluğu ve devrimciliği, Atatürkçü inançlarda bulur, bu inançları günümüz koşullarında emekçi sınıf tabakaların bilinçleri ile bütünleştirmeye çalışırdı.

Avcıoğlu, ulusal devrim anlayışının yürekli, soluklu ve yorulmak bilmez bir düşünürü ve düşünce savaşçısıydı.

1960'lı yıllardaki yakın dostlarını bir bir gözümün önüne getiriyorum şimdi.. İşte *Mümtaz Soysal*, işte *İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Altan Öymen* ve *Çetin Altan, Cemal Reşit Eyüpoğlu, Sırrı Hocaoğlu, Nejat İzar, Osman Nuri Torun, Ayperi Akalın, Fethi Naci, İbrahim Çamlı, Sadun Aren, Muammer Aksoy, Turan Güneş, Erol Toy, Güney Özcebe* ve işte *Abdi İpekçi*.. İşte Yön dergisinde sanki beraberler.

Ve biz yanında gazeteciliği öğrenenler, *Hasan Cemal, Uluç Gürkan* ve ben... Ve sanki bizler de yanındayız.

Gözlerim buğulanıyor.

İşte, güleç yüzü ile Kurmay Albay *Osman Köksal* odaya giriyor. Avcıoğlu ile sarılıp, öpüşüyorlar. Köksal anlatıyor. Avcıoğlu dinliyor.

Dudağının ucundan hiç düşürmediği sigarası, siyah gözlükleriyle. Avcıoğlu da gitti. O ışıl ışıl gözleriyle konuşan Köksal da.. İkisi de yok artık.. Birazdan kapı açılacak. *Şevket Süreyya Aydemir* gelecek. O da gitti. O da toprak oldu çoktan..

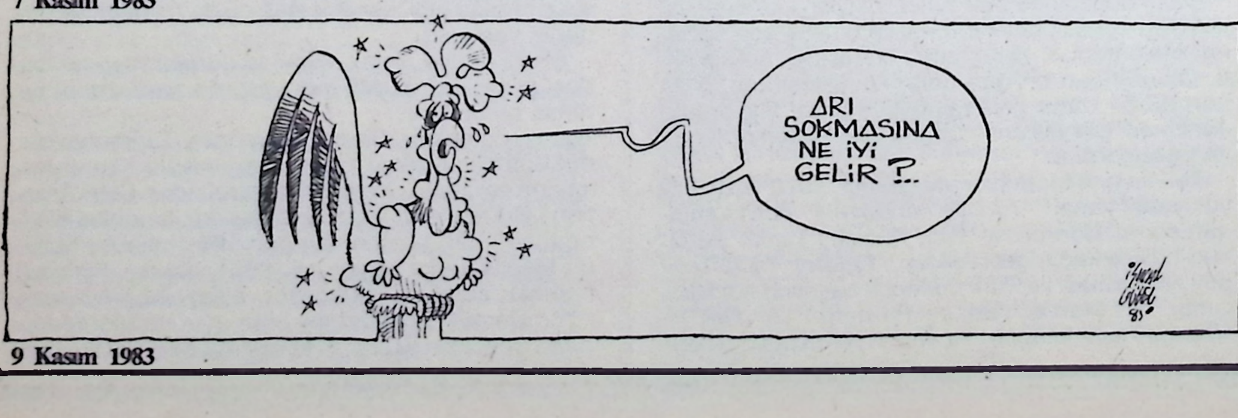
Türk devrimcileri, ilerici Türk aydınları, bir dönemin en güçlü devrimci düşünürünü yitirdik. Hepimizin başı sağolsun..

...

Doğan ağabey, düşündüklerini yazamadan öldün. İnançlarını içine gömerek öldün. Belki de bu yüzden öldün...

7 Kasım 1983

9 Kasım 1983

(Baştarafı 1. Sayfada)
yaşadık. Ama neden yaşadığımızı, bu tür iktidar boşluklarının neden bizim demokrasimizde on yılda bir doğduğunu öğrenebildik mi?

Edinmiş olmamız gereken acı tecrübelerden demokrasi adına dersler çıkartabildik mi? Bu dersler tarih bilincimizde ışıyıp demokrasiye giden yolda rotamızı aydınlattı mı? Yoksa, basite indirgeyerek soralım, 27 Mayıs öncesi 12 Mart öncesinde, 12 Mart öncesi 12 Eylül öncesinde şu ya da bu biçimde yinelendi mi?

Bazı şeyler galiba yaşanarak da öğrenilmiyor olmalı ki, 27 Mayıs'tan bir on yıl sonra 12 Mart'ta, bir o kadar sonra da 12 Eylül'de kendimizi bulduk... Acaba, neleri tam öğrenemedik? Öğrendiğimizi sanıp da bilincimize kazıyamadık? Acaba neleri?

Demokrasinin, sandıktan çıkan çoğunluğun azınlık üzerindeki zorbalığı olabileceği yanılgısına kendini kaptıran, milli iradeyi böylesine tek boyutlu değerlendirebilen iktidarları gayet iyi anımsıyoruz. Muhalefetin varlığını yadsıyarak demokrasi olabileceğine inanan yönetimleri, siyaset adamlarını da.

Çeyrek yüzyıldır olağanüstü gelişen, kentleşen, geleneksel kalıplarını kırarak farklılaşan bir toplumda farklı sesler çıkması, farklı eğilimlerin örgütlenerek çıkarlarını savunmaya yönelmeleri son derece doğaldı ve demokrasinin gereği idi. Ama bu gerçekler göz ardı edildi genellikle. Demokrasinin çoksesli uyumu sağlayacak bir çerçeveyi içerdiği unutuldu çoğu kez. Çoksesli uyumun sağlanması için çaba gösterileceği yerde, bazı sesler, "çatlak" olarak nitelenip susturulmak istendi... Oysa "çatışma" yerine "uzlaşma" aranabilirdi. Yapılmadı. Bunun yerine "kamplaşma", "cepheleşme" süreçleri başlatıldı...

Diyalog... Uzlaşma... Hoşgörü... Demokrasi kültürünün bu en temel kavramları, sadece siyaset hayatımızda değil, toplumumuzun birçok kesimlerinde, hatta günlük ilişkilerimizde bir türlü anlamlı bir yer edinemediler. Karşı tarafı dinlemek, anlamaya çalışmak, özgürce tartışıp birbirini eleştirmek gibi çağdaş uygarlığın gereği olan erdemlere boş verildi çoğu kez. Buna en yatkın olması gereken çevrelerde bile böyle bir ortam oluşturulamadı ne yazık ki...

Siyasal şiddetle ilgisi olmayan karşıt görüşleri demokrasi çizgisinin dışında görmeyi, hatta "vatan hainliği" ile damgalamayı alışkanlık haline getirenlerimiz oldu. Sağda da, solda da bunun örnekleri çoktu. Demokrasi çerçevesinde doğal olarak yeralması gereken karşıt görüşlere, adeta, savaşırcasına karşı çıkıldı. Karşıt düşüncelere söz hakkı tanınmamasının, bir siyaset açısından, kendi mezarını kazmakla eşanlamlı olduğu görülebildi mi? Hayır...

Demokrasinin farklı toplumsal güçler arasında geçtiği, diyalog olmaksızın demokratik kurumların işlerlik kazanamayacağı, çoğu kez, ama özellikle büyük bunalım dönemlerinde genellikle unutuldu. Veya dostlar alışverişte görsün kabilinden sözde diyaloglar arandı, fakat inandırıcı olamadı, sonuçsuz kaldılar... Gerilimler, diyalog ve uzlaşmayla azalacağına, "çatışma" ortamı daha da koyulaştırılarak tırmandırıldı...

Demokrasi, sadece dört yılda bir meydanlara konan seçim sandıkları mıydı?.. Siyasi partilerin tek başlarına yeterli olamayacağı, demokrasinin geniş bir siyasal katılım olayı olduğunu unuttuk. Partilerle birlikte sendikaları, dernekleri, kooperatifleriyle ve daha da önemlisi yerel yönetimleriyle demokrasinin bir bütün olduğunu, bunlar arasında sağlıklı bir alışveriş olmaksızın demokrasinin işlerlik kazanamayacağını tam kavrayabildik mi?.. Hayır.

Ayrıca bütün bu kurumların kendi yapılarında demokratik kurallar ne ölçüde geçerli kılınabildi, en geniş katılım tabandan tavana doğru sağlanabildi mi? Sanmıyoruz.

Bir demokrasi kültürünün kafalarda yeşerebilmesi bakımından eğitim kurumlarını, sorarım, önemseyebildik mi? Tartışma, özgür düşünme alışkanlıkları kazandırmaktan hayli uzak, tek boyutlu, dar ufuklu bir eğitim sistemine çağdaş özellikler kazandırabildik mi?

Siyasette bilinmesi gereken en temel kuralın güçler dengesi olduğu da gözden kaçırılmadı değil genellikle. Kendine olduğundan daha büyük güçler vehmedenler, herhangi bir uzlaşmayı, ya da geri adımı reddedip, tek başlarına yürüyebilecekleri yanılgısına saplandılar bir çok dönemde. Gerekli esneklikleri sergileyemediler... Politikanın bir uzlaşma, gerektiğinde bir geri çekilme olduğunu kavrayamadılar.

Gerçekler yerine özlemlerin ağır bastığı, ayağı yerden kesik politikalara bel bağlandığına tanık olduk. Oğlan çocuklarının duvar dibi ıslatırken giriştikleri yarıştan (deyim, Mumtaz Soysal'ındır) kurtaramadık siyaseti bir türlü. Partilerimizde, sendikalarımızda, derneklerimizde, parlamentomuzda bu tür yarışların örnekleri belleklerimizde tazeliğini korumaktadır halen.

Sağlı sollu terör, demokrasinin ülkemizde geçersizliğini kanıtlamak için yola çıkarken, temel hak ve özgürlükler ile terörizm arasında kesin sınır çizgisini çekip mevcut parlamenter çerçeveyi korumak için, ortaklaşa tavırlar sergilenebildi mi?

Sokaktaki adam şiddete karşı korunabildi mi?.. Terör, ülkemizde insanları yaşama güvencesine sahip olmaktan başka hiçbir şeyi düşünemez hale getirmeyi amaçlamıştı. Sokaklarda her gün ortalama 15-20 can alınıyordu. Siyasal partilerimiz, parlamentomuz ve siyasi iktidarlarımızla bunu engelleyebildik mi? Hayır...

Siyasal sistem Türk toplumunun beklentilerini karşılayamadı genel olarak. Siyasal kurumlarımız her geçen yıl dev gibi büyüyen sorunlara geçerli çözümler üretebilmenin hayli uzağında kaldılar. Sağlı sollu şiddetin kıskacındaki bir toplumda bunun ortamını bulabilmek de mümkün değildi zaten.

Ve birbiri ardına gelen yönetimler ekonomiye bir türlü dikiş tutturamıyorlardı... Çözümsüzlüğün girdabında doğan iktidar boşluğu boş kalamazdı. Nitekim kalmadığı da 12 Eylül 1980 sabaha karşı belli oldu: Film kopmuş, perde kapanmıştır artık...

•

12 Eylül'den bu yana üç koca yıl geçti, 6 kasım seçimleri yapıldı; hâlâ oturmuş eskileri karıştırıyorsun, oysa yazacak çok daha başka şeyler var diyenler olabilecektir.

Diyeceğim şudur: Demokrasiyi yeniden inşa etmek istiyorsak; daha iyiye, güzele ulaşmanın özlemini çekiyorsak; askeri müdahale ve yönetimleri içimize sindiremiyorsak; her zamankinden daha bilinçli bir biçimde geçmişe eğilmemizde sonsuz yarar vardır.

Geçmişi öğrenmek, acı tecrübelerden dersler çıkarmak, olanları toplumsal bir özeleştiri süzgecinden geçirip, aynı zamanda kendi kendimizle hesaplaşmaya oturmak...

Duygusallıktan, önyargılardan sıyrılıp, serinkanlı bir biçimde bu hesaplaşmayı yapmak önem taşıyor.

Bugüne dek yaptıysak ne âlâ... Ama yapmadıysak, hemen başlamakta fayda var. 6 kasımla birlikte yeni bir "geçiş dönemi"nin eşiğine gelmiş bulunuyoruz. Eğer geçmişi demokrasi açısından yeterince değerlendirememişsek, ülkeyi Batılı demokratik parlamenter sisteme götüreceği umulan bu "geçiş dönemi" bizi, başka kıyılara da bırakabilir.

HASAN CEMAL

Anavatan kazandı

ORGENERAL ERSİN — MGK üyesi Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nurettin Ersin, Cumhurbaşkanı Evren, MGK üyeleri Tümer ve Şahinkaya ile aynı sandıkta oy kullandı. *(Fotoğraf: THA)*

ORGENERAL ŞAHİNKAYA — MGK üyesi Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, oyunu kullandıktan sonra, "Umarım Türk milleti menfaatleri doğrultusunda oy kullanır" dedi.

ORAMİRAL TÜMER — MGK üyesi Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer oyunu atarken gazetecilere, "Bütün arzumuz bugünleri görmekti", dedi. *(Fotoğraf: THA)*

ORGENERAL CELASUN — MGK üyesi Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun, oyunu kullandıktan sonra, "Halkın memlekete en iyi hizmet verecek partiyi seçmesini" diledi.

(Baştarafı 1. Sayfada)
Turan Öztürk (serbest ticaret), **Ani Babaoğlu** (ticaret) ve **Faruk Dirik** (Muhasebeci) milletvekili seçildiler.

TRAKYA'DA DURUM

Trakya'nın üç ilinde de MDP il barajını aşamadı. Edirne'de 4 milletvekilliğini ANAP ve HP bölüştü. ANAP'ın milletvekilleri **Turhan Arıkan** (Emekli Doç.) **İsmail Uğdul** (mali müşavir) oldu. Edirne HP milletvekillikleri ise **Seyit Hüsamettin Konuksever** (Tüccar) ve **Muhittin Yıldırım** (Mak. yük. teknikeri) aldı.

Tekirdağ'da da 4 milletvekilliğini 2-2 olarak ANAP ve HP bölüştü. ANAP milletvekilleri meteoroloji mühendisi **Ahmet Karaevli** ile **Ali Rıfkı Atasever** (tüccar) aldı. HP milletvekilleri ise eczacı **Selçuk Akıncı** ile, emekli öğretmen **Salih Ekcan** oldu.

Çanakkale'de ise ANAP 2 milletvekili çıkarırken, HP ve MDP birer milletvekilliği kazandı. Resmi olmayan rakamlara göre yapılan hesaplamalar Çanakkale'de 4 milletvekilinin 2-1-1 olarak dağılımını gösteriyor. Buna göre, ANAP'ın milletvekili **Ahmet Uysal** (müteahhit), **Nadir Pazarbaşı** (mali müşavir), HP milletvekili **Onurcal Şeref Bozkurt** (avukat) ve MDP milletvekili Gümrük ve Tekel Bakanı **Cafer Tayyar Sadıklar** oldu.

Kırklareli'nde HP 2 milletvekili çıkarırken, ANAP da 1'de kaldı. MDP listeye giremedi. HP'nin yeni milletvekilleri **Erol Ağagil** (emekli subay) ile **Şükrü Babacan** (tüccar), ANAP'ın üyesi **Cemal Özbilen** (avukat), MDP'den eski milletvekili **Mehmet Atagün** seçilemedi.

OYLARINI KULLANIRKEN

ANAP Genel Başkanı **Turgut Özal** oyunu dün İstanbul'da Yeniköy'deki **Panaia Rum - Ortodoks Kilise**'sinin günah çıkarma hücresinde kullandı. Özal saat 11.30'da seçim sandığının bulunduğu kiliseye eşiyle birlikte geldi. Önce Semra Özal oy kullandı. Bayan Özal oy pusulasını sandığa atarken, ANAP lideri eşini "**Bismillah de**", diye uyardı. Turgut Özal oy pusulasına "**evet**" mührünü basacağı kapalı bölmede 3 dakika kadar kaldı. ANAP Başkanı, "**Hepimize, millete ve devlete hayırlı olsun**", diyerek oyunu attıktan sonra, Cumhuriyet muhabirinin "**İçerde çok kaldınız. Hangi partiye oy vereceğinizi mi düşündünüz?**" sorusunu, "**Hayır, ondan değil**", diye yanıtladı, "**mürekkep kurumuyor kolay kolay. Üfledim durdum.**"

MÜHÜR KİMDEYSE

HP Genel Başkanı Necdet Calp oyunu Ankara'da, Yukarı Ayrancı Lisesi'nde saat 10.00 sularında kullandı. Calp, oy pusulasına basacağı mührü eline alınca, "**Mühür kimdeyse Süleyman odur**", dedi. Calp oy verdikten sonra seçmen kartını sandık kurulunun masasında unuttu. HP Başkanı, otomobiline bindiği sırada, "**direksiyonu bırakmak istemediğini**" söyledi. "**Seçimlerden sonra da bırakmam**" dedi. Necdet Calp daha sonra Parti Genel Merkezi'ne geldi ve burada gazetecilere, "**Daha önce söylemiştim. Seçimin bizim için kötü sonuçlanması ya da lehimize sonuçlanması önemli değil. Bir tek amacımız vardı, o da 6 kasımda seçimlerin partiler yoluyla yapılması. Bugün buna ulaşmanın mutluluğunu yaşıyoruz**", diye konuştu.

BURADA BASSAM OLMAZ MI?

MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp İstanbul'da Moda'daki Saint Joseph Lisesi'nde oy verdi. Saat 9.40 sularında eşi Suzan Sunalp'le birlikte sandık başına gelen Sunalp, oy pusulasını alınca, "**Nasılsa basacağım yer belli, burada bassam olmaz mı?**" diye sordu. Sandık kurulunun uyarısı üzerine kapalı bölmeye geçen Sunalp bu arada, "**Oyunuzu kime vereceksiniz?**" sorusunu pusuladan bağımsız adayın ismini okuyarak, "**Ömer Çetin Tokçan'a**", diye yanıtladı. Sunalp oyunu attıktan sonra 13.46'da uçakla Ankara'ya geçti.

MDP'DEN KAZANAMAYANLAR

İmar ve İskân Bakanı **Ahmet Samsunlu** (Adana), Turizm ve Tanıtma Bakanı **İlhan Evliyaoğlu** (Çorum), DM üyesi **Bekir Tünay** (Adana 2. bölge), DM üyesi **Ender Cinet** (Afyon), **Recep Meriç** (Amasya), MDP Genel Sekreter Yardımcısı **Ertan Karasu** (Ankara), **Necdet Evliyagil** (Ankara 3. bölge), eski senatör **Rasim Germiş** (Artvin), DM üyesi **Fenni İslimyeli** (Balıkesir), DM üyesi **Kâzım Öztürk** (Bilecik), DM üyesi **Orhan Baysal** (Bilecik), eski milletvekili **Cengiz Ekinci** (Bingöl), DM üyesi **Tandoğan Tokgöz** (Bolu), DM üyesi **Recai Dinçer** (Bursa 2. bölge), DM üyesi **Ali Dikmen** (Edirne), DM üyesi **Ali Güngör Çakmakçı** (Isparta), DM üyesi **Nuri Özgöker** (İçel), eski milletvekili **Celal Yardımcı** (İstanbul), sendikacı **Emin Kul** (İstanbul), DM üyesi **Siyami Ersek** (İstanbul), Esnaf Dernekleri Federasyonu Başkanı **Hüsnü Çınar** (İstanbul), DM üyesi **Adnan Orel** (İstanbul), DM üyesi **Feyyaz Gölcüklü** (İzmir), eski milletvekili **Mehmet Atagün** (Kırklareli), DM üyesi **Abdullah Asım İğneciler** (Konya), DM üyesi **Nermi Özgür** (Manisa), DM Başkanvekili **Ahmet Vefik Kitapçıgil** (Manisa), DM üyesi **Mehmet Kanat** (Muğla), DM üyesi **Nazmi Önder** (Muş), DM üyesi **Cavidan Tercan** (Ordu), DM üyesi **Şadan Tuzcu** (Rize), DM üyesi **Mümin Kavalalı** (Sakarya), **Ali Fuat Aliyan** (Samsun), DM üyesi **Recep Adil Onmuş** (Sivas), Cumhurbaşkanlığı eski danışmanı **Sabahattin Alpat** (Trabzon), eski milletvekili **Sebati Ataman** (Zonguldak).

MDP'DEN KAZANANLAR

Başbakan **Bülend Ulusu** (İstanbul), **Ali Bozer** (Gümrük ve Tekel eski Bakanı), emekli orgeneral **Eşref Akıncı** (Ankara), Milli Savunma Bakanı **Ümit Haluk Bayülken** (Ankara), eski senatör **İ. Cenap Ege** (Aydın), eski milletvekili **Kâmran İnan** (Bitlis), DM üyesi **Rafet İbrahimoğlu** (Bitlis), eski bakan **Turgut Gülez** (Bolu), Tarım ve Orman Bakanı **Sabahattin Özbek** (Bursa), Gümrük ve Tekel Bakanı **Cafer Tayyar Sadıklar** (Çanakkale), DM üyesi **Ahmet Sarp** (Diyarbakır), Profesör **Memduh Yaşa** (İstanbul), Bursa eski Belediye Başkanı **İsday Saygın** (İzmir), DM üyesi **Emin Alpkaya** (Niğde), DM üyesi **Turgut Halit Kunter** (Rize), eski Başbakan **Ferit Melen** (Van), eski milletvekili **S. Fevzi Fırat** (Zonguldak).

İstanbul'da son durum

ANAP: 16, HP: 12, MDP: 6

Özal'ın adaylığını koyduğu 6. seçim bölgesinde ANAP 4 milletvekilliği kazanırken, MDP sadece Memduh Yaşa'yı parlamentoya gönderebildi.

İstanbul Haber Servisi — Turgut Özal'ın Fatih'ten adaylığını koyduğu 6. seçim bölgesinde Anavatan Partisi 4 milletvekilliği kazanırken MDP sadece Memduh Yaşa'yı parlamentoya gönderebildi. Bu seçim bölgesinde HP 2 milletvekilliği kazandı.

6. seçim bölgesinde 197 524 oy alan ANAP'tan **Turgut Özal, M. Vehbi Dinçerler, Yaşar Albayrak** ve **B. Sadi Abbasoğlu**, 141 bin 562 oy alan HP'den **Mucip Ataklı, Bilal Şişman** ve 81 bin 152 oy alan MDP'den **Memduh Yaşa** milletvekili seçildiler. Bağımsız aday **Orhan Ayar** ise 5 bin 525 oy aldı.

6 seçim bölgesinden toplam 36 milletvekili çıkartacak İstanbul'da kesin olmayan sonuçlara göre ANAP 16, HP 12, MDP de 6 milletvekilliği kazandı. Ortadaki 2 milletvekilliğinin ise HP ile ANAP arasında paylaşılması bekleniyor.

Kesin olmayan sonuçları alınan 4. seçim bölgesinden (Çatalca, Şişli, Sarıyer) MDP 1, HP 2, ANAP 2, 5. seçim bölgesinden (Gaziosmanpaşa, Beşiktaş, Beyoğlu) MDP 1, HP 2, ANAP 2, 6. seçim bölgesinden (Fatih, Eyüp, Zeytinburnu) MDP 1, HP 2, ANAP 4 milletvekili çıkarttı.

1. seçim bölgesinde (Yalova, Adalar, Kadıköy, Eminönü) MDP 1, HP 1, ANAP 3, 2. seçim bölgesinde (Kartal, Üsküdar, Beykoz, Şile) MDP 1, HP 2, ANAP 2, 3. seçim bölgesinde (Bakırköy, Silivri) MDP 1, HP 3, ANAP 3 milletvekilliğini garantiledi.

•Turgut Özal'ın Fatih'ten adaylığını koyduğu 6. seçim bölgesinde ANAP 4 milletvekilliği kazanırken MDP sadece Memduh Yaşa'yı parlamentoya gönderebildi. Fatih ilçesinde MDP 41 bin 510, HP 38 bin 413, ANAP ise 118 bin 901 oy aldı. Eyüp ve Zeytinburnu ilçelerinde HP'nin öteki partileri geçtiği gözlenirken 6. seçim bölgesinin oy dağılımı şöyle oldu:

MDP: 81 bin 152, HP: 141 bin 562, ANAP: 197 bin 524, Bağımsız aday Orhan Ayar: 5 bin 525.

ANAP'tan **Turgut Özal, M. Vehbi Dinçerler, Yaşar Albayrak, B. Sadi Abbasoğlu**, HP'den **Mucip Ataklı, Bilal Şişman** ve MDP'den **Memduh Yaşa** milletvekili oldular.

5. Seçim bölgesinde, MDP'nin kurucu üyelerinden **Hüsnü Çınar** seçimi kaybetti. DM üyesi **İmren Aykut**, MDP'nin aldığı 60 bin 617 oy ile parlamentoya girdi. Bu bölgede 131 bin 974 oy alan ANAP ile 102 bin 302 oy alan HP ikişer milletvekili çıkarttılar. HP'den **Kemal Özer, İbrahim Ural**, ANAP'tan **Ali Tanrıyar, Altan Kavak** milletvekili oldular.

5. seçim bölgesinin Gaziosmanpaşa ilçesinde HP, öteki partilerden fazla oy aldı.

4. seçim bölgesinde MDP listesinden kurucu üyelerden **Turan Altınoğlu** ile DM üyesi Prof. Dr. **Siyami Ersek** seçilemediler. MDP'nin ilk sıradaki adayı kurucu üyelerinden **Namık Kemal Şentürk** 65 bin 957 oyla milletvekili oldu. HP 106 bin 104 oyla **Avni Güler** ve **Tulay Öney**'i, ANAP da 135 bin 382 oyla **Leyla Yeniay Köseoğlu** ve **Bülend Akarcalı**'yı parlamentoya gönderdi.

Net sonuç...

(Baştarafı 1. Sayfada)
oturmuş bulunmuş". Halkçı Parti bu sonuçla ikinci parti olarak meclisteki yerini almış olacak.

Kısa sürede böylesine net bir sonuç nasıl alındı?... Bir yandan Türkiye barajı, diğer yandan il barajları dikkate alındığında seçim sonuçlarının daha geç alınacağı beklenmişti. Oysa, sonuçlar çabuk ve net geldi. Bunda seçim sistemi de önemli rol oynadı. Özellikle "**il barajları**" Özal'ın başarısına büyük katkı sağladı. Örneğin, Nevşehir'de MDP 17 bin, HP 29 bin, ANAP da 46 bin oy aldı. Nevşehir'den tek bir milletvekili çıkarabilmek için 31 bin olan il barajının geçilmesi gerekti. Gerek HP, gerekse MDP 31 binin altında oy aldıkları için, Nevşehir'deki üç milletvekilinin üçünü birden ANAP çıkardı. Dolayısıyla HP ve MDP'nin aldıkları toplam 46 bin oy tek bir milletvekiline bile dönüşmedi. Bir başka deyimle, Nevşehir'deki oyların yüzde ellisi boşa gitti.

Seçmenlerin yüzde ellisi ANAP'ı tercih etmedikleri halde, onların tercih ettikleri tek bir milletvekili bile meclise girmedi. Benzer olay Burdur'da yaşandı. Burdur'da da yine bir-iki bin oy farkla üç milletvekilinin üçünü de ANAP kazandı. Bitlis'te, ise tam tersi görüldü. Bu kez Bitlis'te MDP üç milletvekilliğinden üçünü birden kazandı. Sonuç, benzer biçimde seçim sistemini niteleyen türde.

Türkiye genelinde "**il barajı sistemi**" ve işleyiş biçimi yaygınlaştırıldığında, kârlı çıkan hep ANAP oldu. Çünkü çoğu yerde ANAP "**en çok oy alan parti**" oldu. Sayılan son birkaç binlik oylar ANAP'ın seçimi tek başına kazanmasında büyük rol oynadı.

Seçim propagandası sırasında Özal'ın vurguladığı bir söz vardı: "**Biz dört eski siyasi eğilimin tabanından oy alacağız**". Sandıktan çıkan sonuç Özal'ın bu yargısını doğruladı.

Vatandaş böyle istiyor

(Baştarafı 12. Sayfada)
deyimiyle, "**Vehbi'nin kerrakesi**"ni açıkladı:

"**Milletvekilleri 3, 2, 2 gibi gider. ANAP önde gidiyor. Ama burası İstanbul, görüntüsü biraz değişiktir.**"

Saat 20.00'de İl Başkanı, İstanbul için eğilimin belirdiğini, belirtiyordu. Kısa süre önce MDP İstanbul 2. Başkanlığına getirilen **Zeynel Abidin Erdem**, "**İş kırsal kesimde biter beyler,**" diyordu, "**İstanbul, Ankara, İzmir, Adana'yı çıkar, gerisi kırsal kesim...**" Genel Sekreter Muzaffer Eser'in kanısı da aynıydı:

"**Türkiye geneli çok ahsil sonuç verecektir.**"

Seçim sonuçlarının bundan sonraki gelişmesi, MDP İstanbul İl Başkanı Kenan Yılmaz'ın sözlerinden izlenebiliyordu:

20.50 (Evisle konuşuyor) "**Nein, nein, schlecht, ja, sehr schlecht... (hayır, kötü, evet, çok kötü) Maalesef. Adamlar iki nutuk çekselermiş iktidar olacaklarmış.**"

21.00 "**Muzaffer bey, siz çok seçim yönetmiştiniz, seçim kaybetmek nasıl oluyor söyleyin.**" Genel Sekreter Muzaffer Eser: "**Biz teşkilat olarak hazırdık, bütün burda, söylesin...**" Baykan: "**Gidişat ortada, bunu beklemiyorduk.**"

Televizyonda ilk sonuçlar okunmaya başlandığında, Kenan Yılmaz, gazetecilerin alınmadığı alt kata inerek, Türkiye sonuçlarını yönetim kurulu üyeleriyle birlikte orada izledi. Yılmaz alt katta şöyle konuşuyordu:

"**Kaybettik, millet ne diyorsa odur. Şimdi muhalefetteyiz, bolluk gelecek, onu bekliyoruz.**"

21.30 "**Halkçı Parti benim için sürpriz oldu. Şişli'de 3 gün evvel teşkilat kurdular, biz 3 bin aldık onlar 8 bin. Bazı semtlerde gösteriler varmış. Endişe duyarım. Lübnan oyunu burada oynanacak idi. İnşallah gelecek günlerde böyle oyunlar görmeyiz. Kırsal kesimden umutluydum. Bizi muhalefet partisi bile yapmayacaklar gibi.**"

21.45 "**Kimse barajın altında kalmaz. Köy sandıkları bize teveccüh ederse bir muhalefet çekirdeğimiz olur.**"

22.00 (TRT'de 21.30'a göre sonuçlar açıklanıyor) "**Seçim sonucunu söyleyeyim mi beyler... Koalisyon: HP-MDP... Bu gerçekleşir mi, üst düzeyde ne denir bilmem. Sınırdaki reyler ANAP lehine gelişmezse...**"

22.10 "**Eminönü bitmiş, biz de bitmişiz... Vatandaş böyle istiyor.**"

ANAP GENEL MERKEZİ

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — ANAP Genel Başkan Yardımcısı Halil Şıvgın'ın telefonda Genel Başkanına söyledikleri biraz abartmalı sayılabilirdi: "**Anayasa oylamasını geçeceğiz efendim, yüzde 95'e varacağız efendim.**" Şıvgın ilk seçim sonuçları ANAP merkezine ulaştığında büyük bir coşkuya kapılmıştı. "**Bu gelen milletiktir,**" diyordu.

ANAP merkezi saat 19.30'dan sonra kalabalıklaşmaya başladı. Sevinç büyüktü. Veto edilen kurucularından Şadi Pehlivanoğlu, aynı konumdaki Hasan Doğan'la birlikte merkeze geldiğinde, bir partili, "**Belki de ötekiler meclise giremezler**", diye yanıt verdi.

Sonuçların öğrenilmeye başlanmasından kısa süre sonra, ANAP merkezinde sorun "**Acaba kazanacak mıyız?**" değildi artık. "**Vilayetlerde partililerimizle tagkısla yapmamız için talimat veriyor musunuz?**" soruları, sorumluların "**Tabii veriyoruz.**" yanıtlarıyla karşılanıyordu.

Saat 20.00 sularında oylarını Zonguldak ve Gaziantep'te kullanan Genel Başkan Yardımcıları Veysel Atasoy ile Mustafa Taşar parti merkezine geldiklerinde, ANAP'ın seçimi kazandığına duyulan güven iyice artmıştı. Bu sırada merkezde "**Başbakan nerede, geliyor mu?**" soruları dolaşıyordu. Turgut Özal bu sırada İstanbul-Ankara yolundaydı ve merkezi sürekli telefonla arıyor, Şıvgın'dan bilgi alıyordu.

Saat 23.30'a doğru, ANAP'lılar için ilginç bir başarı göstergesi ortaya çıktı. Başkentteki çok sayıda yabancı gazeteci ANAP merkezine akmaya başladı. Yerli, yabancı gazeteci sayısı 400'ü aştı merkezde.

Geceyarısını 20 dakika geçe, Turgut Özal Parti Genel Merkezi'ne geldi.

Özal yol yorgunu görünüyordu. Henüz konuşmak istemediği de belli oluyordu. "**İktidar oluyor musunuz?**" sorusunu, "**Şimdilik öyle görünüyor,**" diye yanıtladı. Ama gazetecilerin isteği üzerine dayanamayıp ellerini havada birleştirdi ve zafer işareti yaptı.

HP GENEL MERKEZİ

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Saat 20.00 sularında HP Genel Merkezi. Genel Başkan Necdet Calp, "**Bu saatte gelen sonuçlar henüz tam olarak yorumlanamaz,**" diyor. Ama bir yandan da "**memnun**" olduğunu söylüyor. Calp'in gönül rahatlığıyla "**Halkçı Parti her bakımdan üçüncü parti değildir**" diyebilmesini sağlayan sonuçlar, aslında merkezde bu sözlerin yansıttığından daha büyük bir sevinç yaratmış durumda. Genel Sekreter Özer Gürbüz, Genel Sekreter Yardımcısı Yılmaz Hastürk, kurucu üye Yaşar Aysev, veto edilen kurucu Aytekin Yıldız ve başka partililer şakalaşıyor: "**Lacivert takım hayırlı görmek derdi çıktı bir de başımıza...**"

Seçim sonuçları parti merkezine ulaştıkça, sonuçları gazetecilerle birlikte izleyen Genel Başkan'ın yüzü gülüyordu. Calp, oyunu kullandıktan hemen sonra merkeze gelmiş, seçim sonuçları üzerine bazı tahminlerde bulunmuştu. Şimdi sözlerinin belli ölçülerde doğrulanmasını sevinçle karşılıyordu. Söz konusu değerlendirmesinde Calp, "**Biz en yandıyız**" demişti. "**MDP üçüncü parti olacak.**" HP lideri, Cumhurbaşkanı'nın son konuşmasını dinleyemediğini belirtmiş, dinleyenlerin, bu konuşmanın MDP'nin şansını en çok yüzde 5 oranında etkileyebileceği kanısına vardıklarını aktarmıştı.

Calp'in bu değerlendirmesi sırasında söylediği en önemli söz "**Seçim sonuçları bir partinin tek başına iktidara gelmesini sağlamazsa memleketi hükümetsiz bırakmamak için koalisyona hayır demeyiz**" olmuştu. Calp'in gazetecilerle 21.30 sularında yaptığı söyleşide seçimleri ANAP'ın kazanacağı ihtimaliyle birlikte, koalisyon konusu yine gündeme geldi. Parti Genel Sekreteri Özer Gürbüz bu sırada, o ana kadar belli olan sonuçlara bakarak, burada "**Seçimleri ANAP'ın alacağı konusunda bir işaret**" görmüştü. Başkan Calp'a bu sırada "**Köprüyü satmak isteyenlerle istemeyenlerin koalisyonu nasıl olacak?**" yollu sorular soruldu. HP lideri, "**Koalisyonda taraflar bir noktada anlaşmalı**" dedi. "**Bu hallerde anlaşmaz görülen durumlar anlaşma metninden çıkarılır.**"

MDP GENEL MERKEZİ

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — MDP Genel Başkan Yardımcısı Musa Öğün'ün "**Ankara'dan fazla milletvekili beklemiyoruz,**" demesinin nedeni, ilk seçim sonuçlarının MDP Genel Merkezi'ne ulaşmaya başlamasıydı. Daha önce başkentten 13 milletvekili çıkaracaklarını söylemiş olan İl Başkanı Ünal Şahin bu kez hüsranını kanıtlıyordu: "**Esnaf bize oy vermiyor.**"

MDP yönetimi için seçim gününü başlı başına bir işaretti. İstanbul'da "**Cumhuriyet**" muhabirleriyle Parti Başkanı Turgut Sunalp arasında geçen konuşma bunun berrak göstergesiydi. Cumhuriyet muhabiri Sunalp'e "**Kaç milletvekili bekliyorsunuz?**" diye sormuş, Sunalp, "**Bilmem ki,**" demişti, "**kuyunun dibinde kaç tane var?**". Kendisine "**400**" sayısı hatırlatıldığında, Sunalp, "**Yok,**" demişti, "**hepsi olmaz.**"

Ankara Esenboğa Havaalanı'nda Başkanlarını bekleyen MDP yöneticileri tahminler yürütüyorlardı. Genel Başkan Yardımcıları Davut Akça ile Musa Öğün 230-240, Genel Sekreter Yardımcılarından Ertan Karasu 230, Yılmaz Hocaoğlu 222-240 milletvekili çıkaracaklarından söz ediyorlardı. Başkan da Ankara'ya gelir gelmez, "**200'ün üstüne çıkarız,**" dedi. "**Ama nerede durur, onu bilemem.**" Sonra parti merkezine gidildi. Tahminler devam ediyordu. **Kâmran İnan**'a göre 250, Genel Sayman **Macit Zeren**'e göre 212-215 milletvekili MDP'den olacaktı.

Bundan sonra MDP ileri gelenleri seçim sonuçlarını "**basına kapalı**" biçimde izlemeyi sürdürdüler. Genel Sekreter Doğan Kasaroğlu'nun saat 23.45'te yaptığı açıklamayla bu "**kapalılık**" daha da arttı. Kasaroğlu, kesin seçim sonuçları belli oluncaya kadar parti merkezinden herhangi bir açıklama yapmayacaklarını duyurdu.

KARTAY ÇANKAYA'DA OYUNU KULLANDI— SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay oyunu Çankaya'daki Halide Edip İlkokulu'nda kullandı. Gazetecilerin oy pusulasını atar gibi yapmasını istemesi üzerine Kartay "Bana artistlik yaptırıyorsunuz" dedi.

Cezmi Kartay: Demokrasiye hayırlı olsun

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay, oyunu Çankaya'daki Halide Edip İlkokulu'nda kullandı. Saat 10.30'da oy kullanacağı bildirilen Kartay, saat tam 10.30'da yanında eşi Leman Kartay'la, okulun kapısından içeri girdi ve bir anda kendini foto muhabiriyle gazetecilerden oluşan kalabalık arasında buldu. İlk anın verdiği şaşkınlıktan hemen sıyrılan Kartay, gülerek "Haydi bakalım arkadaşlar, bizi sandığımıza sir götürecekmisiniz" dedi.

Gazeteciler ve SODEP Genel Başkanı, okulun ikinci katındaki 102 numaralı seçim sandığına doğru yürüdüler. Sandık başkanı oy kullanma için gerekli işlemi yaparken, foto muhabirleri de Kartay'dan bir istekte bulundular.

"Sayın Kartay, oy zarfını sandığa atar gibi yapar mısınız? Bir çift çalışma yapıyoruz da... Bir renkli, bir de siyah beyaz."

SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay bir yandan foto muhabirlerinin isteğini yerine getirirken bir yandan da espriyi patlattı:

"Artistlik yaptırıyorsunuz değil mi bana?"

Poz verdikten sonra da ekledi: "Artistlik kolay değilmiş."

Sandık Kurulu Başkanı oy pusulasını, zarfı ve mührü Cezmi Kartay'a uzattığı sırada Cezmi Kartay, "Önce hanım kullansın" diyerek eşi Leman Kartay'ın koluna girip oy kabinine doğru yürüdü. Sonra tekrar sandık başına geldi. Bu arada gazetecilerin "İncelik başka şeydir" diye mırıldandıkları duyuldu.

Leman Kartay, oy kabininden çıkıp, zarfı sandığa attıktan sonra, Cezmi Kartay kabine girdi. Kısa sürede çıkıp zarfı sandığa uzatırken gazeteciler Kartay'a yine "artistlik yaptırdılar." İki üç dakika süren artistlikten sonra, SODEP Genel Başkanı, "Demokrasiye hayırlı olsun" diyerek zarfı sandığa attı ve hemen sordu. "Eşim, seçmen kartını ve kimliğini aldı mı?" bir gazeteci yanıtladı: "Evet efendim. Eşiniz kendi işini kendi gördü."

Oy verme işlemi tamamlandıktan sonra, Cezmi Kartay, heyecandan elleri hâlâ titreyen eşinin koluna girdi, arabasına doğru yürüdü. Sonra gazetecilere döndü ve el salladı.

"İyi günler, iyi şanslar hepinize."

Kartaylar arabasına binip uzaklaşırlarken, gazeteciler de bir başka sandık başındaki görevlerine yöneldiler.

AVCI'NIN DUYGULARI "BURUK" — DYP Genel Başkanı Yıldırım Avcı Emek Mahallesi 100. Yıl Kız Meslek Lisesi'nde oyunu kullandı. Oyunu kullandıktan sonra duygularını "buruk" biçimde açıkladı ve "nedeni bunu efkarı umumiyece malûm" dedi.

Avcı: Önemli olan devletin ve milletin selameti

Doğru Yol Genel Başkanı'nın eşi Feryal Avcı, oy kullanırken "Hiçbir seçimde bu kadar heyecanlanmamıştım" dedi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — DYP Genel Başkanı Yıldırım Avcı, oyunu Emek mahallesinde 100. Yıl Kız Meslek Lisesi'nde 100 numaralı sandıkta kullandı.

Yıldırım Avcı dün sabah saat 10.00'da eşi Feryal Avcı ile birlikte 100. Yıl Kız Meslek Lisesi'ne geldi, oyunu kullanmadan önce gazetecilerle bir süre sohbet etti. İlk olarak Feryal Avcı mühürü alarak tahta perdenin arkasına geçti ve oy pusulasını yerleştirdiği zarfını sandığa attı. Mühürü alan Yıldırım Avcı da, perdenin arkasına geçti ve daha sonra sandığa oyunu attı. Avcı oyunu kullanırken eşi Feryal Avcı "Hiçbir seçimde bu kadar heyecanlanmamıştım" dedi. Bayan Avcı 1971 yılında evlendiği Yıldırım Avcı ile bugüne dek yapılan seçimlerde sandık başına ilk gidenlerin kendileri olduğunu anlattı.

Bundan sonra hem içe, hem de dışa dönük çalışmalar yapacaklarını anlatan Avcı, Anadolu'da çok büyük ilgi gördük. Vatandaş bunu kendiliğinden yapıyordu." biçiminde konuştu.

Gazetecilerin sorularını da yanıtlayan Avcı, "Geçişin kısa olmasını arzu ettiklerini, önemli olanın devletin ve memleketin selameti olduğunu" söyledi.

Seçimi izleyen Avrupalı parlamenterler "Seçim adil oldu" dediler

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Türkiye'de genel seçimi izlemek üzere Ankara'ya gelen Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi üyeleri, "seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde gerçekleştiğini" bildirdiler ve gruplarına "olumlu değerlendirmeler" aktaracaklarını açıkladılar.

Seçimleri izlemek üzere Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi ve Batı Avrupa Parlamenterler Birliği'nden toplam altı parlamenter hafta sonunu Türkiye'de geçirdiler. Avrupa Konseyi'nden muhafazakâr Sir Fredrik Bennet, İrlandalı muhafazakâr Andrew ile Parlamento Birliği'nden yine İngiliz Muhafazakâr Sir Dougley Smith ve Fransız De Gaullist parti üyesi Georges Baumel seçimleri İstanbul'da izlediler.

İspanyol muhafazakâr Guillermo Kirkpatrick de İsveçli muhafazakâr Lennort Blom ise Ankara'ya geldiler ve dün çeşitli seçim sandıklarını dolaştılar. Seçime katılan her 3 partiyi de ziyaret eden iki muhafazakâr parlamenter dün akşam Dışişleri Bakanı İlter Türkmen tarafından kabul edildiler. Bu arada geçen ekim ayında Türkiye hakkında sert bir karar çıkartan sosyalist grubun seçimleri izlemek üzere herhangi bir temsilci göndermediği öğrenildi.

İSPANYOL PARLAMENTER

Dün akşam seçim sonuçları belli olmaya başladığı bir sırada görüştüğümüz İspanyol Kirkpatrick, izlenimlerini şöyle anlattı: "Her şeyden önce seçimler adil bir şekilde gerçekleşti. Halkta herhangi bir çekingenlik gözlemedim. Birçok semtte seçim sandıklarını dolaştım. Halk büyük bir istekle oy kullandı. Türkiye'den çok tatmin olmuş bir şekilde ayrılacağım.

Tam bir demokrasiye geçiş doğrultusunda çok önemli bir adım başarıyla atıldı. Seçimler Türkiye'de demokrasinin ve demokrasi geleneğinin ne kadar yerleşmiş olduğunu gösterdi."

İSVEÇLİ NE DİYOR ?

İsveçli Muhafazakâr Lennort Blom da benzer doğrultuda konuştu, seçimlerin "adil ve dürüst" bir şekilde gerçekleştiğini belirterek, şöyle konuştu: "Sandık başlarına gittik. Oyunu kullanan halkla, sokaktaki adamla konuştuk. Bizim açımızdan ortaya çıkan tablo fevkalade etkileyici oldu. Çünkü halk seçime çok büyük ilgi gösterdi. Seçimler güvenlik içinde, oyun gizliliği ilkesine uygun olarak ve herhangi bir müdahale olmaksızın yapıldı. Görüştüğümüz parti yetkilileri seçimde baskı yapıldığına ilişkin hiçbir şikâyette bulunmadılar.

Her üç partiyi de ziyaret ettik. Maalesef MDP'de bize randevu veren kişi gelmediğinden görüşmedik. ANAP'ta Halil Şıvgın ile görüştük. Oldukça olumlu izlenimler edindik. Halkçı Parti yetkilileri ise zamanının yetersizliği yüzünden seçimlere istedikleri gibi hazırlanamadıklarını ve örgütlenmede yeterli kaldıklarını ifade ettiler."

Her iki parlamenter de, seçimlerin bu şekilde gerçekleştirilmiş olmasının ışığında Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile ilişkilerinin düzeleceğine inandıklarını ve bu doğrultuda çaba harcayacaklarını da belirttiler.

Demirel Kavaklıdere'de oy kullandı

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Kapanlan siyasi parti lideri ve eski başbakanlardan Süleyman Demirel, dün saat 11.40 Kavaklıdere İlkokulu'nda oyunu kullandı.

Evinden eşi Nazmiye Demirel'le birlikte çıkan Süleyman Demirel, 11.40'da Kavaklıdere İlkokulu'na geldi. Bu sırada eski bakanlardan Münif İslamoğlu, İsmet Sezgin, Nahit Menteşe, Nihat Kürşat, Demirel'in yanına gelerek el sıkışıp öpüştüler. Bu arada eski senatörlerden Yiğit Köker ve bazı milletvekilleri de Demirel'le kucaklaştılar.

Süleyman Demirel ve eşi okulun ikinci katına kalabalığı güçlükle yarıp 268 numaralı sandığa geldiler. Önce Nazmiye Demirel oy pusulasını aldı ve oy verme odasına gitti.

Demirel bu sırada sandık başında bekledi. Bazı yabancı gazetecilerin sorularına "Hakkımda yasak var konuşamam" karşılığını verdi.

Demirel ve eşinin seçmen listesindeki numarasının 5343 ve 5344 olduğu görüldü. Ancak, Nazmiye Demirel'in seçmen numarasının yanlışlıkla 5355 olarak yazıldığı saptandı. Bunun üzerine Nazmiye Demirel seçmen listesinde 5355 numaralı yerin karşılığını imzalamak zorunda kaldı. Memurlar bunun düzeltileceğini bildirdiler. Demirel oy pusulasını alırken kimlik kartını verdiği sırada, memurlar "gerek yok" diyerek almadılar.

Demirel oyunu kullanırken, gazeteciler "Efendim bu tarafa da bakar mısınız" diye devamlı ikazda bulundular. Bunun üzerine Demirel, oyunu sandığa bir süre atmadı. Deliğin üzerinde zarfı tuttu ve "İstediğinizi yapalım arkadaşlar" dedi. Bir süre bekledikten sonra da "Oldu mu?" diye sorup sandığa zarfı attı.

Demirel pardösüsünü giydikten sonra eşi ile birlikte Kavaklıdere İlkokulu'ndan ayrıldı.

Kapatılan CHP'nin eski Genel Başkanı Bülent Ecevit ile eşi Rahşan Ecevit, yurt dışında bulunduklarından oylarını kullanamadılar.

DEMİREL EŞİ İLE — Eski Başbakan'lardan Süleyman Demirel Kavaklıdere İlkokulu'nda oy kullanmak için eşi Nazmiye Demirel'le birlikte geldi.

Sırayı uzun görünce, oy torbasını yanına alıp yemeğe gitti

İstanbul Haber Servisi — Oyları teslim etmek üzere Şişli 3 nolu Seçim Kurulu'na gelen 206 nolu Sandık Kurulu Başkanı öğretmen Ahmet Güven, sıranın çok olduğunu görünce torbadaki oylarla birlikte evine yemek yemeye gitti.

Gültepe Cengizhan İlkokulu öğretmeni Ahmet Güven, sabahtan beri hiçbir şey yemediğini ve açlıktan bayılacak hale geldiğini belirterek, "Oy verme işi tamamlandıktan sonra, oyları torbaya mühürleyip Seçim Kurulu'na getirdim. 296 sandıktan çıkan oylar teslim edilmek üzere kuyrukta bekliyordu. Sıra uzun sürede geleceğinden yakın olan evime gidip yemeğimi yedikten sonra oy torbasını teslim ettim" dedi.

Prens Faysal İstanbul'a geliyor

İstanbul Haber Servisi — Suudi Arabistan Kralı Fahd'ın oğlu Prens Faysal 7 kasım pazartesi günü başkanlığını yaptığı Milletlerarası Kültür Mirasını Koruma Komisyonu heyeti ile birlikte İstanbul'a gelecek.

Komisyon toplantısı 8-9 kasım tarihlerinde Yıldız Sarayı Kasrı'nda yapılacak. Toplantıya Prens Faysal'ın dışında İslam Konferansı Genel Sekreteri Habib Şatti de katılacak.

CELAL BAYAR — Eski Cumhurbaşkanlarından Celal Bayar oyunu attıktan sonra evinde gazetecilerle konuştu. Bayar kendisine sorulan soruları yanıtsız bıraktı, sandık başında kalabalık görmekten memnun olduğunu belirtti. *(Fotoğraf: THA)*

Celal Bayar: 1908'den beri rey verdim

İstanbul Haber Servisi — Eski Cumhurbaşkanlarından Celal Bayar, oyunu Göztepe'deki Özel Kalamış Lisesi'nde kullandı.

Yanında damadı Ahmet Gürsoy ve kızı Nilüfer Gürsoy ile birlikte saat 10.45'te sandık başına gelen 102 yaşındaki Bayar, oyunu kullandığı bölmeden gülümseyerek çıktı. Gazetecilerin hangi partiye oy verdiği yolundaki ısrarlı sorularını yanıtlamayan Bayar, "1908'den beri bütün seçimlerde muhalif veya iktidar olarak rey verdim" dedi.

Evren:

(Baştarafı 12. Sayfada)

sandığa atarken "Hayırlı olsun" diyerek defteri imzaladı. Aynı saatlerde Başbakan Bülend Ulusu da Çankaya İlkokulu'na eşiyle birlikte gelerek 138 nolu sandıkta oy kullandı. Başbakan Ulusu oyunu kullanırken, "3 yıldır muvaffak olmuş bir hükümetin başbakanı olarak seçimleri huzur içinde gerçekleştireceğiz" dedi.

Saat 10.30'da Milli Güvenlik Konseyi üyeleri Nurettin Ersin, Tahsin Şahinkaya ve Nejat Tümer eşleriyle birlikte aynı sandığa geldiler. Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Şahinkaya oyunu kullanırken gazetecilere takıldı ve "Maşallah sayınız yine çok" dedi. Oyunu kullandıktan sonra "Umarım Türk milleti milli menfaatleri doğrultusunda oyunu kullanır" diyen Şahinkaya, 06 HV 531 plakalı Mazda marka özel otoyla Çankaya İlkokulu'ndan ayrıldı.

Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Tümer de, oyunu atarken kendisine bakması için "Paşam paşam" diye bağıran gazetecilere dönerek "Ne istediniz de yapmadık" dedi. Tümer, oyunu kullandıktan sonra da, "Bugün söylenecek şey, memlekete hayırlı uğurlu olmasıdır. 12 Eylül'den beri bütün arzumuz bugünleri görmekti. Çok şükür bugüne kavuşmuş olduk. Tekrar hayırlı sonuçlar vermesini diliyorum" şeklinde konuştu.

Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Necdet Üruğ da, oyunu kullanırken Cumhuriyet muhabirine, "Sadece görevimizi yapıyoruz" dedi.

Başkanlığını Cemil Kaymaz, üyeliklerini, Ayten Balkan, Ergül Karataş, Yeter Sarıkaya, Perihan Özcan'ın yaptığı Sandık Kurulu'nda parti üyesi olarak Anavatan Partisi'nden Kemal Şeker bulundu. MDP ve Halkçı Parti'nin bu sandıkta üyelerinin bulunmadığı gözlendi.

MGK üyesi Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun oyunu Gaziosmanpaşa Peşit İlkokulu'nda kullandı. Celasun, okula yanında eşi, oğlu ve gelini olduğu halde saat 11.30'da geldi. Orgeneral Celasun oyunu kullandıktan sonra "Halkın, memlekete en iyi hizmet verecek partiyi seçmelerini diliyorum" dedi.

• İ.U.H.F şebekemi kaybettim. Geçersizdir. *KUDRET ÖNGÜT*

Çocuklar Şoray'dan resim istedi

Sinema sanatçısı Türkân Şoray oyunu Bebek Ortaokulu'na gelerek 62 nolu sandıkta kullandı. Şoray sabah saat 11.00'de beraberindeki 3 yaşlı bayanla 62 nolu sandığa geldi. Orada bulunan küçük çocuklar da Türkân Şoray'dan birer imzalı fotoğraf almak istediler. Ancak Şoray'ın oy pusulasını alarak kapalı bölmeye geçmesi üzerine çocukların bu isteği gerçekleşemedi. Şoray oy sandığının başında gazetecilerin isteği üzerine bir kaç dakika poz verdi. Şoray oyunu attıktan sonra "Türkiye'nin her yönden gelişmesine katkıda bulunacak bir partiye oyumu verdim" dedi. *(THA)*

Sandık

(Baştarafı 12. Sayfada)

köyünde köy kadınlarına oy için baskı yapan bir parti gözlemcisiyle muhtar arasında tartışma ve kavga çıktı, köy muhtarı hafif yaralandı.

• Van/Muradiye Direkli köyünde oyunu kullanan bir kadına kocasının yardım etmek istemesi üzerine sandık görevlisiyle bu yurttaş arasında kavga çıktı. Seçmen de görevli de yaralandılar.

• Gümüşhane Kelkit Çambaşı köyünde amca-yeğen sandık başında tartıştılar. Seçimle ilişkisi henüz belirlenemeyen tartışmanın yol açtığı kavgada bir kişi yaralandı.

• Bolu Gerede'de seçim yasaklarına aykırı olarak silahla dolaşan bir orman memuru gözaltına alındı.

• Gaziantep/Kilis Çaylak mahallesinde 20 no'lu sandığa oyunu kullanmaya gelen Osman Devecioğlu kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti. Sandık başkanından mühür ve oy pusulasını alıp kapalı bölmeye geçen 62 yaşındaki yurttaşın gecikmesi üzerine bölmeye giren görevliler, Devecioğlu'nu cansız yatarken buldular.

CUMHURİYET YILLIĞI
Önemli günlerin Cumhuriyet'lerinin tıpkı basımları
2 cilt 2000 lira
İstamo adresi: Türkocağı Cad. 39-41 Cağaloğlu-İstanbul

SONUÇ ALAMADI — Okmeydanı Kaptanpaşa İlkokulu'na oy kullanmak için gelen 85 yaşındaki Fatma Keresteci yanında seçmen kartı yerine Anayasa oylaması için verilen kartı getirince oy kullanamadı. Yaşlı seçmen ilçe seçim kurulu başkanlığına kadar gitti fakat seçmen kütüğünde adı olmadığı için bir sonuç alamadı. *(Fotoğraf: ENDER ERKEK)*

85'lik nine ille de oy kullanmak istiyordu

İstanbul Haber Servisi — Seçimler İstanbul'da yağışlı bir havada başladı. Toplam 9 bin 97 sandıkta oy kullanan İstanbullular sabahın erken saatlerinde evlerinden çıktılar ve kimi sandık başlarında uzun kuyruklar oluşturdular. İstanbul'daki 2.5 milyona yakın seçmenin büyük çoğunluğunun oy kullandığı gözlendi.

Sandık kurulu başkanları, okuma yazma bilmeyenlerle yaşlıların sandık başında beklenmesine neden olduklarını belirterek, "Çok yaşlılar yavaş hareket ettikleri, okur-yazar olmayanlar da oylarını nasıl kullanacaklarını bilmedikleri için öteki seçmenlerin uzun süre beklemesine neden oluyorlar" dediler.

İstanbul'da olaysız geçen milletvekili genel seçimleri 6 seçim bölgesinde yapıldı ve seçmenler 3 partinin toplam 96 adayı ile 4 bağımsız aday için oylarını kullandılar.

Okmeydanı Kaptanpaşa İlkokulundaki 157 numaralı sandığa oyunu kullanmak için gelen 85 yaşındaki Fatma Keresteci, yanında seçmen kartı yerine Anayasa oylaması için verilen kartı getirince oy kullanamadı. Yaşlı seçmen, oy kullanabilmek için mahalle muhtarına, ilçe seçim kurulu başkanlığına kadar gitti fakat seçmen kütüğünde adı olmadığı için bir sonuç alamadı. "Yüz yaşında bile olsam oyumu atarım" diyen Fatma Keresteci, yurttaşlık görevini yerine getireceğini söyleyerek öteki sandıkları dolaştı.

İstanbul Valisi Nevzat Ayaz, Pangaltı İnci sinemasındaki 144 numaralı sandıkta eşi ile birlikte oyunu kullandı ve "Vazifemizi yaptık, memleket için hayırlı olsun" dedi.

1. Ordu ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Necdet Öztorun ve eşi Mefaret Öztorun, oylarını Fenerbahçe'de Nurettin Teksan İlkokulunda kullandılar. Oy kullanmaya sivil giysileri ile gelen Orgeneral Öztorun, sandık başında kuyruğa girerek yaklaşık 10 dakika kadar sırasının gelmesini bekledi.

Belediye Başkanı Abdullah Tırtıl ve eşi de Nurettin Teksan İlkokulunda oy kullandı.

Bir mühendis rüşvet alırken yakalandı

BURSA, (Cumhuriyet) — Bursa Bayındırlık Müdürlüğü'nde görevli bir mühendis, rüşvet alırken yakalandı ve çıkarıldığı mahkemece tutuklandı.

Edinilen bilgiye göre, Orhangazi Polis Lojmanları'nın müteahhidi Şakir Cenkçi, istihkak almak için gittiği Bayındırlık Müdürlüğü'nde görevli mühendis Şinasi Arabacı kendisinden rüşvet isteyince Emniyet Müdürlüğü'ne başvurarak, durumu bildirdi. Müdürlük binasında önlem alan Emniyet görevlileri, mühendis Şinasi Arabacı'yı, suçüstü yakaladılar.

ARTI
YARDIMCI DİZİ
Anadolu Liseleri
Yabancı dilde eğitim yapan Özel Okullar Devlet Parasız Yatılı Okulları 1. ve 2. basamak sınavlarına ve orta okullara hazırlık için 15 günlük fasiküller
3. Sayı Çıktı
Narlıbahçe Sok. No: 17 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel.: 522 81 70

Cumhuriyet

ARTI
YARDIMCI DİZİ
Lise 3 / ÖSS-ÖYS için
Matematik
Aylık Fasiküller
2. SAYI ÇIKTI
Narlıbahçe Sok. No: 17 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel. 522 81 70

60. Yıl Sayı: 21262 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL. 8 Kasım 1983 Salı

ANAP:211 HP:117 MDP:71

Katılma oranı yüzde 92,9 geçersiz oy yüzde 4,9

Resmi olmayan oy oranları

ANAVATAN PARTİSİ 1983	HALKÇI PARTİ	MİLLİYETÇİ DEMOKRASİ PARTİSİ
%45	%30,4	%23,2
Milletvekili yüzdesi 53	Milletvekili yüzdesi 29,2	Milletvekili yüzdesi 17,8

***ANAP** 212 milletvekili kazanmasına karşın, Bingöl'de eksik adayla seçime katıldığı için milletvekili sayısı 211 olarak gerçekleşti. İl Seçim Kurulu Başkanlığı, sorunu çözüm için YSK'ya götürdü.*

Ankara ve İstanbul'da Anavatan Partisi kesin üstünlük sağlarken, İzmir'de HP diğer iki partinin toplamı kadar milletvekilliği aldı.

İstanbul 2. bölgede Başbakan Ulusu'nun ardından ikinci sırada MDP adayı olan Devlet Bakanı İlhan Öztrak seçilemedi.

Haber Merkezi — 6 kasım seçimlerinin oy ayrım işlemleri sürüyor. Kesin olmayan sonuçlara göre, yeni parlamento 399 üyeden oluşacak. Bingöl ili parlamentoda bir eksik milletvekili ile temsil edilecek. Anavatan Partisi 212, Halkçı Parti 117, Milliyetçi Demokrasi Partisi de 71 milletvekili kazanmış durumda. Ancak ANAP Bingöl'de kazanmasına rağmen 3. sırada adayı olmadığından 211 milletvekili çıkarıyor. Seçime katılma oranı yüzde 92,9 oldu. Seçime katılan 49 bağımsız adaydan hiçbiri il barajını geçemedi.

Resmi olmayan sonuçlara göre, seçimde toplam 19 milyon 702 bin 267 seçmenden 18 milyon 319 bin 935'i oy kullandı. 82.118 sandıkta kullanılan bu oylardan 17 milyon 412 bin 328'i geçerli, 907.607 oy geçersiz sayıldı. Geçersiz oy oranı yüzde 4,9 dolayında.

ANAP	45
HP	30,4
MDP	23,2
Bağımsızlar	1,1

Yeni seçim sisteminin getirdiği il barajı kuralı Bingöl'den 3 yerine 2 milletvekili seçilmesi ve

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

Sunalp: Milletin kararı üstüne kimse çıkamaz, çıkmamalıdır

İktidara gelemeyeceğimiz tahakkuk edilmiştir. Yapıcı bir muhalefet olmaya çalışacağız. İstifa konusunda kesinlikle telefon gelmedi. Politika çok mihnetli bir yoldur.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp seçim sonuçlarını değerlendirirken, "Millet böyle düşünmüş böyle karar vermiştir, siz de biliyorsunuz ki, demokrasilerde milletin kararı üzerine hiç kimse çıkamaz ve çıkmamalıdır da" dedi.

Sunalp dün saat 09.00'da düzenleyeceğini söylediği basın toplantısını çok erken bir saatte yaptı. Sunalp, "4 satırlık açıklama"…

…ra bir basın toplantısı yapabiliriz. O tarihe kadar herhangi bir beyanım olacağını zannetmiyorum.

Benimle şimdiye kadar beraber çalışmış olan bilhassa muhabir ve foto muhabiri arkadaşlarıma teşekkür ederim."

Sunalp Kurucular Kurulu'nun toplanma tarihine ilişkin bir soruya karşılık tarih söyleyemeyeceğini ifade etti. Gazetecilerin, "Koalisyon söz konusu olursa ne dersiniz?" sorusu üzerine Sunalp "Beyanat yok" dedi.

Sunalp, partisinin aldığı sonuçta iç ve dış mihrakların etkisi olup olmadığına ilişkin bir soruyu da şöyle yanıtladı:

"Neticeler belli olduktan sonra tahminler artık geride kalmış olur. Kurucular Kurulu ile toplandığımız zaman bir kıymetlendirme yapacağımı söyledim. Şimdi yapacağım kıymetlendirme tek başına bir kıymetlendirme olur ki ben onu geçerli addetmem."

Sunalp, "Seçim sonuçlarından sonra ortaya çıkan tabloya göre Türkiye'nin siyasal yapısını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna da, "Millet böyle düşünmüş. Millet böyle karar vermiş-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Partilerin aldığı oylar ve milletvekilleri

MDP HP ANAP

Calp: HP örnek ve güçlü muhalefet …

Sonuçlar ve İzlenimler

8 Kasım 1983

6 kasım genel seçimlerinin sonuçları belli oldu. MDP öngörüleri boşa çıkaracak kadar az, ANAP ile HP ise çok oy topladılar. Öncelikle ANAP'ın başarısı büyüktür, tek başına hükümeti kuracak sayısal güce erişmiştir.

Ne var ki, seçim sonuçlarının demokrasiye geçiş döneminin gerektirdiği sağduyu içinde değerlendirilmesi ve serinkanlılıkla karşılanması gerekir. Bu koşulları gözeterek 6 kasım seçimlerinin düşündürdüklerini şöyle sıralayabiliriz:

1 — Seçim göstergeleri Türkiye'de herşeyin çok kısa sürede değişebileceğini bir kez daha ortaya koymuştur. Bunun içindir ki, geçici tablolardan sürekli sonuçlar çıkarmaya kalkmak yanıltıcı olabilir. Ülkemizde toplumsal dinamizmin canlılığı sürmektedir.

2 — Miting meydanlarının aldatıcı görünümler yarattığı gerçeği bir kez daha kanıtlanmıştır. Meydanlarda toplanan kalabalığa bakarak halkın eğilimlerini saptamak her zaman doğruları dile getirmiyor.

3 — ANAP'ın başarısını Özal'ın kişiliği ile ya da ekonomik gerekçelerle açıklamak kolay gözükmüyor. Parti'nin Genel Başkanı Özal, 12 Eylül'den bu yana yaşanan zamanın 23 aylık dilimini yönetimde sorumlu kişi olarak geçirmiş, 15 ay önce istifa etmek zorunda kalmıştır.

4 — Seçmen kitlesi, koşulları ne olursa olsun 6 kasım seçimlerinin yönetimce çizilen çerçevesi içinde ağırlığını belirtmeyi yeğlemiştir. Seçim dışı kalan partilerin potansiyellerini bu kapsam içinde düşünmek gerek.

5 — Demokrasiye geçiş döneminin olağanüstü koşullarını olağana dönüştürmek için dikkatli davranmak gereklidir. 6 kasım bir adımdır. Önümüzdeki aşamada siyasal partileri olağan gelişmelerine bırakmak, sağlıklı yöneliş bakımından yararlı olacaktır.

6 kasım seçimlerinin yorumlarını yaparken zafer çığlıkları atmak ya da spekülasyona kaymak kolay ama tehlikelidir. Bir genel seçimle herşeyin değişeceği kanısına kapılmadan iyi niyetle gelişmeleri beklemek gerekiyor.

★ ★ ★

MERKEZ DERSANELERİ
Beklemeliler 5 aralık
Fen Liselerine Hazırlık 26 kasım

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ
Beklemeliler: 28 kasım
Akşam Kursu: 16 kasım
Fen liselerine hazırlık: 14 kasım

60. Yıl Sayı: 21263 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 9 Kasım 1983 Çarşamba

Cumhurbaşkanı, Özal'ı kabul etti ve kutladı

Evren: Koalisyonsuz hükümet gerçekleşti

EVREN KUTLADI — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 6 kasım seçimlerini kazanan ANAP'ı parti Genel Başkanı Özal'ı çalışmada kutladı. Evren, seçimlerin "tam bir demokratik sistem içinde" gerçekleştiğini belirtti. Evren'le görüşme isteği ANAP Başkanı'ndan gelmişti. *(Fotoğraf: RIZA EZER).*

EVREN'İN SÖZLERİ

Seçimler tam bir demokratik sistem içerisinde cereyan etmiş ve hiç kimsenin söyleyecek sözü kalmamıştır.

Acaba o haberi dışarı ulaştıran o arkadaşlarımız haberin böyle olmadığı anlaşıldıktan sonra ne diyeceklerdir? Eğer MGK böyle bir niyet içinde olsaydı, seçimleri yaptırmazdı. Seçimleri yaptırmak için bizi kimse zorlamadı.

Bir seçim sonucunda elbette bir parti en fazla oyu alacak ve diğerleri de ona göre sıralanacaklardır.

Bazı dış kaynakların maksatlı haberler yaymaları bizi üzmüştür. MGK üyesi arkadaşlarımla pazar günü olmasından istifade ederek bütçe kanunu üzerinde çalışalım diye toplandığımızda bunu başka maksatlarla kullananlar olmuştur.

ÖZAL'IN SÖZLERİ

Önümüzde yeni bir devir var. Bu yeni devrin sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde götürülmesi Türkiye için büyük bir hayırdır.

12 Eylül yönetiminin devamı değil de, memlekette birlik ve beraberliği sağlayacak yeni bir devrin açıldığı söylenebilir. Birlik ve beraberliği biz ortaya koyduk.

Türkiye'yi tekrar güvenli bir seçim ortamına getiren MGK ve Silahlı Kuvvetlerine teşekkürümü tekrarlıyorum.

Dışarıda maalesef bizim aleyhimize bu seçimlerin ayarlanmış bir seçim olduğu şeklinde çok ifadeler çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar bunları yalancının mumu yatsıya kadar yanar hesabı, sona erdirmiştir.

CUMHURBAŞKANI MESAJ YAYINLADI

"Çoğunluğun kararını her vatandaş büyük anlayışla kabul etmelidir"

(Arkası 4. Sayfada)

Günün sorusu yanıtlandı

Çankaya'da kucaklaşma

YALÇIN DOĞAN

ANKARA — Çankaya'da Cumhurbaşkanı Evren ile yeni Başbakan adayı Özal'ın kucaklaşmasına giden dünkü yol, başlangıçta "tedirginlik ve tereddütle" doluydu. Herkesin kafasında aynı soru

BAKANLAR NE YAPACAK?

Ulusu Meclis

SONUÇLARIN TAHLİLİ

Türk seçmeni sandığa sahip çıkma eğilimini sürdürüyor

Yüzde 92.9 oranıyla son seçimlerdeki katılımın Türk siyasal tarihimizin en yüksek oranı olması 2.500 TL.'lik ceza kadar seçmenin kampanya süresindeki ilgisizliğe karşın, 6 yıllık sandık özleminin sonucudur.

1960'dan bu yana orta sağ oyların ortalaması yüzde 66.5'dir, 1969'da 69.9'a ulaşmıştır, bu seçimde ise 68.2'dir. Türkiye'deki 2 eğilimin oransal değerleri değişmemiştir.

İlk Adım ve İnönü

HASAN CEMAL / *9 Kasım 1983*

Yapılabilmiş olması kendi başına önem taşıyan 6 Kasım seçimleriyle Türkiye, bir *"geçiş dönemi"*-ni yaşamaya yöneliyor. Eğer bu *"geçiş"* bizi demokrasiye götürecekse, her şeyden önce olağanüstü koşulları olanağa dönüştürmek için son derece dikkatli olmalıyız. Genellikle temenni edilen odur ki, ülkemiz bu geçiş sürecinde demokrasiye yumuşak bir iniş yapabilsin. Çünkü olağanüstü dönemlerden olağana geçiş, yakın tarihimizdeki örnekleri hatırlanırsa, pek öyle tereyağdan kıl çekercesine gerçekleşemiyor...

Taraflar ne kadar iyiniyetli olursa olsun, özellikle bu tür dönemlerin bitimine doğru bazı hassasiyetlerin oluşması doğaldır. Bunların gerilimlere, hatta bazen bunalımlara tırmanmasını kolaylaştırıcı birçok neden zaman zaman kendiliğinden de ortaya çıkabiliyor. Teker teker ele alınıp özenle çözülmesi gereken düğümler, bir an gelip demokrasinin yolunu tıkayabiliyor. Son kırk yıllık siyasal yaşantımızdan bunların çarpıcı örneklerini hatırlamak mümkündür. Bu takınaklıkların giderilmesi, siyasal deneyim ve biraz da tarih bilinci isteyen nazik bir iştir. Ve bu işin çok partili siyasi hayatımızdaki en büyük ustası, bize göre, rahmetli İsmet İnönü olmuştur.

Tek partiden çok partiye geçiş... Beş yıl sonra 1950'de, bir *"milli şef"*'in, iktidarı genel seçimlerle DP'ye devretmesi... 27 Mayıs ve sonrasının o çalkantılı dönemlerinde parlamenter çerçeveyi sürdürmekte sergilemiş olduğu ustalık, cesaret ve kararlılık... Bütün bunları, doğrusu, şimdi daha iyi değerlendirebiliyoruz.

Çok partili hayata geçişin eşiğinde İnönü'ye aksi yönde telkinler yapılır, fakat karşı koyar; demokrasiye geçmeyi kafasına koymuştur. Bu özel sohbette o günleri şöyle anlatmıştır:

"— 1945-46'da demokrasiye geçtiğimiz zamanlarda, ben eski arkadaşlarımdan bazılarını bilirim, bana nasihat etmişlerdir: (Bizim memleket henüz yetişmemiştir. Bu rejim olmaz. Yapma bunu. Başımıza çok şey gelecektir) demişlerdir. Kâfi gelmedi: (Senin başına çok şey gelecektir) dediler. Dedim ki:

Bunların hiçbirisi benim umurumda değil. Benim başıma geleceklerin bir ehemmiyeti yoktur. Ama mesele halkı kendi kendini idare etmek yoluna sevk etmektir." (1)

Türkiye'de yine bir askeri müdahale ve ara rejim dönemidir. Zamanın bir güçlü adamı, bir özel konuşmada, özgürlüklerin kötüye kullanılmasından ve demokrasinin iyi işlemeyişinden İnönü'ye yakınır. Bu gibi durumlarla bir daha karşılaşılmaması için kendisine yol gösterilmesini ister. Rahmetli İnönü'nün karşılığı bir demokrasi dersi niteliğindedir. Şöyle konuşur devrin kuvvetli adamına:

"—Sen, benden tılsımlı anahtar istiyorsun. Zorlukla karşılaştığında kapıları hemen açıverecek. Cemiyetlerin hayatında tılsımlı anahtarlar yoktur. Demokrasinin yerleşmesi sabır ister, sebat ister. Fransız İhtilâlinden sonra iki defa krallık geldi. Şimdiki Beşinci Cumhuriyet'tir. Bizde de yıllar geçtikçe şikâyetler azalacak, demokrasiye müdahaleler seyrekleşecek, hafifleyecektir. Hür vatandaş ve hür cemiyet olarak yaşamak, her suretle, Türk milletinin hakkı ve liyakatidir." (2)

İsmet İnönü'nün bir ara rejim döneminde devrin güçlü adamına tavsiyeleri bunlar olmuştur. Toplumsal olaylarda sihirli çözümlere yer olmadığını söylüyor, sabır ve sebat öneriyor ve demokratik çerçevede, olağan yaklaşımlarla işlerin eninde sonunda rayına oturacağını belli ediyor tecrübeli devlet adamı...

★

İsmet İnönü'nün Fransa örneğinde belirttiği gibi demokrasinin Batı'da yerleşmesi öyle kolay olmamıştır. Demokrasinin beşiği olan birçok ülkede bugünkü hak ve özgürlükler düzeyine ulaşmak çok sancılı bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir. Acılar çekilmiştir. Zaman içinde, karşılıklı olarak, uzlaşma ve hoşgörü ortamının dayanabileceği dengeler yaratılabilmiş, demokrasinin işlerlik kazandığı toplumsal barışa varılmıştır.

Yurdumuzda da en azından son otuz yıldır buna benzer bir süreç işlemektedir. Demokrasiyi inşa edebilmek, yaşatabilmek için bunca yıldır emek veriliyor, acı çekiliyor, özveri gösteriliyor.

Şimdi bir kez daha demokrasinin yeniden inşa edilmesi görevi ile hepimiz karşı karşıyayız. Başarılması bir bakıma hem zor, hem kolay bir iştir bu... Zordur, çünkü İnönü'nün deyimiyle, düğümleri çözmek için *"tılsımlı bir anahtar"* yoktur. Kolaydır, eğer İnönüvari diyalog ve uzlaşmalar aranır, sabır gösterilir, sebat edilirse.

★

Artık seçimler yapılmış, belli koşullar ve değişik bir çerçeve içinde olsa bile eski deyişle *"milli irade tecelli etmiş"*tir. Anavatan Partisi seçim sandığından tek başına iktidar çoğunluğuyla çıkmak başarısını göstermiş ve lideri Sayın Özal'ın da ilk hükümeti kurmakla görevlendirileceği dün sabahki Çankaya ziyaretiyle kesinleşmiştir. Cumhurbaşkanı Sayın Evren, kabulde yaptığı konuşmada *"Bizim de zaten bugüne kadar söylediğimiz koalisyonsuz hükümetin oluşturulmasıydı. Bu gerçekleştirildi"* demiştir...

Böylece *"geçiş dönemi"*nin ilk önemli adımı atılmış bulunuyor. Ama bu daha ilk adımdır. Demokrasiye giden yolda daha çok adım atılması gerekecektir. Bu da rahmetli İnönü'nün deyişiyle, *"sabır ve sebat"* ister...

(1) (2) Cumhuriyet, 25.2.1980. Tılsımlı Anahtar, Necdet Uğur'un makalesi.

Bırakınız Geçsinler...

UĞUR MUMCU / *9 Kasım 1983*

Seçim sonuçları üzerinde önce sayısal bir karşılaştırma yapalım:

1977 genel seçimlerinde *"sağ oylar"* toplamı 8 milyon 238 bin 827'dir. Aynı seçimlerdeki sol oylar toplamı ise 6 milyon 215 bin 266'dır.

1983 yılındaki oyların sağ ve sol partilere göre dökümü şöyledir:

ANAP ve MDP toplam oyları 11 milyon 906 bin 144, HP 5 milyon 303 bin 930...

Ve 907 bin 607 oy da *"Tak-tak-tak"* formülü ile anlatılan geçersiz oylar.

Bu durumda sağ oylar 1977 seçimlerine göre 3 milyon 767 bin 287 artış sağlamış. Sol oylar da 1977 seçimlerine göre 1 milyon 111 bin 336 oy azalmıştır. Yani özetle, sağ oylarda artış sağlanmış, sol oylarda gerileme görülmüştür.

Geçersiz 907 bin oyun eski sahipleri, büyük olasılıkla eskiden sağ ve sol partiler için oy kullanmış bir kısım yurttaşlardır. Bu yüzden, *"Bu oyların sahipleri şu eğilimdeki kimselerdir"* demek kolay değildir.

1977 yılında katılma oranı yüzde 72, 1983 seçimlerinde ise yüzde 92'nin üzerindedir. Bu karşılaştırmalarda, katılma oranındaki artışı da hesaba katmak gerekmektedir.

Kabaca sergilemeye çalıştığımız bu sayısal gelişme, seçmen çoğunluğunun, bugünkü ortam ve seçim sistemi içinde sağ partileri iktidara getirmek istediğini kanıtlamıştır. Doğrusu da budur. MDP ve ANAP'ın temelde birbirlerinden çok farklı partiler olmadıkları da bellidir.

Diyeceksiniz ki:

— Nereden bellidir?..

Şuradan bellidir.

Özal'ın bundan sonra uygulayacağını açıkladığı ekonomik model ve program, başbakan yardımcısı olarak sayın Ulusu ile birlikte uyguladıkları programın aynısıdır. Özal'ın başbakanı ve altı kabine arkadaşı, MDP listelerinden aday olmuşlardır. Özal'ı *"sivil demokrasinin öncüsü"*, sayın Sunalp'i de *"otoriter devlet anlayışının simgesi"* olarak görmek yanıltıcıdır. Özal ne ölçüde *"sivil demokrasi öncüsü"* ise Sunalp da o ölçüde *"otoriter devlet"* yanlısıdır.

Temelde büyük bir farkları yoktur.
Bu iki parti bir elmanın iki yarısı gibi, birçok benzerlikler ve özdeşlikler taşımaktadırlar. Bu iki parti arasında, bugünkü konumları, işlevleri ve ideolojileri arasındaki benzerlikleri gözardı edip, Özal'ın kişiliği üzerinde *"sivil toplum teorileri"* üretmek çok yüzeysel ve acemice bir bakış açısıdır. Biraz daha yakın mercekle bakın: Sunalp'in yakınında sivil toplum yanlıları olduğu gibi, Özal'ın yakın çalışma arkadaşları arasında *"ülkücü sağ görüşün"* 12 Eylül öncesi partilerin biriyle *"organik bağ"* içinde bulunan parti öncüleri de vardır. Bunlar, bu partinin işlevleri, konumları ve ideolojilerini değiştirecek nitelikte önemli öğeler değildir.

Bu iki parti arasında benzerlikler, ayrılıklardan daha fazladır.
Bu seçim sonuçları Özal'ın Sunalp destekli bir hükümet kurmasını gerektirmektedir. Gerçi Özal'ın Sunalp'in sayısal desteğine gereği yoktur ama yine de kurulacak Özal hükümetine MDP'nin güvenoyu vermesi anlamlı bir *"jest"* olacaktır.

Bugünün en duyarlı konusu, Cumhurbaşkanı Sayın Evren'in seçimlerden hemen önce sayın Özal hakkında duygu ve düşüncelerini açıklamış olmasıdır. *"Güven bunalımı"* diye tanımladığımız bu durum aşılırsa —ki dünkü Çankaya buluşmasında aşılacağı anlaşılmıştır—, bu yeni durumda Sunalp'in Özal'a bütün gücüyle destek olması ayrıca özel bir anlam kazanacaktır.

Özal ve Sunalp, siyasal liberalizme kapalı ekonomik liberalizmin *"farklı üsluptaki"* sözcüleridir. Halk, büyük çoğunlukla bu görüş sahiplerine oy vermiş, yılların sol birikimi de HP'ye yüzde otuzluk bir oy sağlamıştır. HP'nin yeri muhalefet koltuklarıdır.

Liberalizmin ünlü sloganı *"bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler"* biçimindedir. Biz de diyoruz ki bırakınız Özal iktidar olsun ve *"yarım kaldı" dediği* programı eksiksiz uygulasın ve kendi deyişi ile *"işi bitirsin"*..
Özal'ın siyasal liberalizmi yok sayan alaturka liberalizmi göreceksiniz, kısa sürede *"sol birikimi"* çığ gibi büyütecek ve Özal'a *"ödünç oy"* kullananlar başta olmak üzere, sağ oylardan sol oylara doğru kayış başlayacaktır.

Özal, Sunalp'in *"siyasal ve ideolojik desteği"* ile hükümet kurmalı ve *"24 Ocak kararlarını"* dilediği gibi uygulamalıdır.

Ve bizim özelci Ozal'a özel destek sağlayan demokratik toplumcu şu *"tatlı su ilericileri"* Özal'ın nemenem bir *"sivil toplum ve demokrasi öncüsü"* olduğunu gözleriyle görmelidirler. Duran yatırımları, her gün sayıları katlanan işsizleri, batan şirketleri, —her nedense— ödeme güçlüğü içine düşen bankaları ile 24 Ocak kararlarını evet, evet, evet, Özal sürdürmelidir.

Ve yine Özal, bu *"Friedmann modeli"*ni, bu *"IMF reçetelerini"* çoğulcu demokrasi içinde nasıl uygulayacağını ve başarıya ulaştıracağını kanıtlamalıdır.
24 Ocak kararlarının işini bitirmelidir!
Halkımız 24 Ocak kararlarına 11 milyonluk oy ile *"güvenoyu"* vermiştir. Sonuç budur. Öyleyse?
Evet, evet, evet:
— Bırakınız yapsınlar. Bırakınız geçsinler...

ABD artık Türkiye Avrupa ilişkisinde normalleşme bekliyor

SEDAT ERGİN / *9 Kasım 1983*

ANKARA — **Reagan** yönetimi, Türkiye'de genel seçimlerin gerçekleştirilmiş olmasıyla birlikte Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinde bir normalleşme sürecinin başlayacağı beklentisi içinde.

Bu beklenti, bize bundan üç hafta kadar önce Washington'da bulunduğumuz sırada görüştüğümüz ABD Dışişleri Bakanlığı yetkilileri tarafından ifade edildi. Bir Dışişleri yetkilisi, **"Batı'da hatıralar kısadır. Son üç yılda ifade edilen kaygılar, meydana gelen soğukluk seçimler sonrasında uzun süreli olmayacaktır"** dedi.

ABD Dışişleri Bakanlığı, 12 Eylül sonrasında geride bırakılan üç yıl boyunca Batı dünyasının Türkiye'ye bakışını ve tutumunu değerlendirirken, ABD'nin politikasının Avrupa'ya kıyasla çok **"gerçekçi"** olduğu kanısında. Dışişlerindeki bir diplomat **"Türkiye'de olan bitenler karşısında gerçekçi bir bakış açısı benimseyerek Avrupa'dan çok daha iyi bir iş yaptık"** şeklinde konuştu.
ABD Dışişleri Bakanlığı'na göre, **"Avrupalılar Türkiye'deki gelişmeler karşısında kamuoyuna açık bir şekilde yönetime baskı yoluna gitmişlerdir. Bu ters tepmiştir. Oysa ABD gerçekçi davranmış, kaygı taşıdığı gelişmeler karşısında bile diplomatik kanallardan sessiz bir şekilde görüşlerini aktarmakla yetinmiştir. Özellikle akademik özgürlüklere ve basın özgürlüğüne getirilen sınırlamalar ve gazetecilerin ifade ettikleri düşüncelerinden dolayı yargılanmalarının Türkiye'nin görüntüsünü Batı nezdinde olumsuz yönde etkileyeceği Türk tarafına duyurulmuştur."**

Reagan yönetiminin bu yaklaşımının genelde **"Constructive Engagement"** diye adlandırılan insan hakları konularında **"yapıcı bir şekilde müdahil olma"** diye özetlenebilecek politikasından etkilendiği de yine ABD'li yetkililer tarafından açıkça belirtildi.

PENTAGON, AVRUPA, TÜRKİYE
ABD, Avrupa'dan soyutlanmış ve Ortadoğu'daki güvenlik çıkarları için doğrudan yaklaşabileceği bir Türkiye mi görmek istiyor, yoksa Batı camiası içinde Avrupa ile bütünleşmiş bir Türkiye mi?
ABD Dışişleri Bakanlığı'na bakılırsa, ABD'nin

Türkiye'ye bakış açısı ikinci seçenekte yoğunlaşıyor. En azından ABD Dışişleri'nin açık bir şekilde ifade ettiği çizgi bu. Ancak, ABD'nin Türkiye'ye bakış açısında güvenlik ihtiyaçlarının da ağır bastığı Washington'daki diplomatlarca saklanmıyor.

WASHİNGTON SEÇİMLERE NASIL BAKIYOR?

Bu çerçevede ABD Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'deki seçimleri nasıl değerlendiriyor? Bundan üç hafta önce Washington'da yaptığımız özel sohbetlerde ortaya çıkan tablo şöyle özetlenebilir: Bir kere SODEP ve Doğru Yol Partisi'nin seçime katılmalarına izin verilememesinin Washington'da sürpriz bir gelişme olarak karşılanmadığı anlaşılıyor.

ANAP lideri Özal'ın ise tanınan bir isim olarak Washington'da **"belli bir ilgiyle"** izlendiği söylenebilir. Özal'ın veto edileceğine ilişkin söylentilerin yaygınlaştığı dönemde **"Wall Street Journal"** gazetesinde çıkan ve **"Özal'ın seçimlere katılmasına izin verilmemesinin Türkiye'yi güç duruma sokacağına"** ilişkin başyazısının gerisinde, ABD Dışişleri'nin olduğu Washington'da bir giz değil.

ABD'NİN AÇIKLAMASI

ABD Dışişleri Bakanlığı Türkiye'deki parlamento seçimlerine ilişkin bir açıklama yaptı.

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın açıklamasında şöyle denildi:

"Amerika Birleşik Devletleri Türk hükümetinin sivil yönetime geçme çabalarını desteklemiş ve teşvik etmiştir. Önceki gece yapılan seçimler, bu yönde atılan olumlu bir adım olarak görünmektedir."

The Times gazetesi de yorumunda, Turgut Özal'ın demokrasinin tam olarak kurulması için Türk ordusu ile işbirliği yapması gerektiğini ve Batı için istikrarlı bir Türkiye'nin son derece önemli olduğunu belirtti.

Çankaya'da kucaklaşma

YALÇIN DOĞAN/*9 Kasım 1983*

ANKARA — Çankaya'da Cumhurbaşkanı Evren ile yeni Başbakan adayı Özal'ın kucaklaşmasına giden dünkü yol, başlangıçta **"tedirginlik ve tereddütle"** doluydu. Herkesin kafasında aynı soru vardı:

"Seçimi Anavatan Partisi kazandı, ama başbakanlık koltuğuna Turgut Özal oturacak?"

Yapılan bir seçimden sonra seçimi kazanan parti liderlerinin başbakan olması son derece doğal. Demokrasi geleneklerine de tam ve çok uygun. Buna rağmen, önceki gün başkentte nedense herkes birbirine aynı soruyu sordu. **"Özal başbakan olacak mı?"**

İşte, aynı soru sanırız Anavatan Partisi'nin yöneticilerini de meşgul etmiş olmalı ki, önceki gün geç saatlerde partinin sorumluları bir araya geldi. Bir yönetici **"Bizim partinin ve genel başkanımızın durumu nedir"** diye sorunca, bir başkası **"Sayın Cumhurbaşkanı seçim öncesinde tarafsızlığını korumuştur"** diye karşılık verdi. Toplantıya katılan yöneticilerden bir üçüncüsü, **"İşin en doğrusunun Genel Başkan Özal'ın doğrudan Sayın Cumhurbaşkanı ile temas etmesi ve hemen yarın için bir randevu talebinde bulunmasıdır"** görüşünü savundu. Bu görüş parti yönetiminde **"en isabetli yol"** olarak değerlendirildi ve önceki gün geç saatlerde randevu istemine Çankaya'dan **"olumlu"** yanıt geldi. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, Cumhurbaşkanı Evren'in **"olumlu yanıtı"** gelinceye dek, Anavatan Partisi'nde heyecanlı bir bekleyişe tanık olundu.

Ankara'da **"Özal Başbakan olur mu?"** sorusu ortada dolaşırken, Halkçı Parti ile Milliyetçi Demokrasi Partisi'nde çeşitli tahminler yürütülürken, bugünkü yönetime çok yakın ve çok üst düzeyde bir yetkili ile yaptığımız bir sohbet sırasında biz de aynı soruyu yöneltmeden edemedik. **"Özal Başbakan olur mu?" Seçim kazanan bir lider olarak normal olan budur. Demokratik olan budur. Ancak çok farklı söylentiler yayılıyor ortaya, siz ne dersiniz?"** Aynen şu yanıtı aldık:

"6 Kasım seçimlerinden çıkan sonuç bizim için beklenmedik bir sonuç değildir. Seçim öncesinde yaptığımız değerlendirmeler ve tahminler aşağı yukarı tutmuştur. Seçim öncesinde oyların Özal'a akmakta olduğu belirlenmiştir. Sayın Cumhurbaşkanı seçim öncesindeki son konuşmasında 12 Eylül'den sonra yapılan işlerin iyi taraflarının Özal'ın kendisine mal etmesini vurgulamıştır. Onun için başka değerlendirmelere gitmek yanlıştır. Seçim sonuçları ortadadır. Anayasanın gereği ne ise, o yapılacaktır. Sayın Cumhurbaşkanı da, bu gereği yerine getirecektir."

Gerçekten, özetlediğimiz bu sohbetin ardından dört beş saat geçmeden, Evren yeni Başbakan adayı Özal'ın görüşme isteğini kabul ederek, kendisine dün hemen randevu verdi.

Çankaya'ya çıkarken, Özal'ı saran heyecan kısa sürede sevince dönüşmüş olmalı. Çünkü, seçim sonrasının ilk karşılaşmasında Evren ile Özal kucaklaştılar. Böyle bir kucaklaşma sahnesi demokrasi açısından umut veren ve insanı rahatlatan bir görüntü olduğu kadar, bundan bir iki ay kadar önce vurguladığı gibi **"Acaba gerçekten istenen bir sonuç mu"** idi?... Acaba daha en baştan **"Asıl siyasi tercih"** olarak Özal üzerinde mi durulmuştu?... Şimdi bu sorular geride kaldı.

Günümüze gelirsek Evren'in dün Özal'ı kabulünde her şeyden önce yeni başbakan adayının **"içi rahatladı."** Partisi de rahatladı. Bunun dışında, görüşmede ele alınan bir iki konu var. Meclis Başkanlığı'na şimdiki Başbakan **Bülend Ulusu**'nun seçilmesine artık kesin gözüyle bakılabilir. Cumhurbaşkanı'nın yurt dışı gezileri sırasında Evren'e Anayasa gereği meclis başkanı vekalet edeceği için, Çankaya Bülend Ulusu'yu istiyor olabilir. Bu isteğin dün Özal tarafından **"Anında ve büyük bir memnuniyetle"** kabul edildiği biliniyor. Ancak şu andaki hükümet üyelerinden herhangi birinin yeniden bakan olarak görevde kalması çok güç görünüyor. Evren'in dün Özal'ı kabulünde böyle bir konu ele alınmadı. Parti yönetimi **"dışarıdan bakana"** karşı değil. Ama, şimdiki hükümetten bakan almak eğilimini pek taşımıyor. Bunun belki tek istisnası olabilir: Milli Savunma Bakanı **Haluk Bayülken**, zayıf, ancak akla gelebilecek bir olasılık olarak...

Çankaya'daki dünkü kucaklaşma başkentte var olan **"tereddütleri"** gidermiş görünüyor. Şimdi gözler TBMM Başkanlık Divanı'nın oluşacağı güne çevriliyor. Demokrasiye geçiş döneminin başlayacağı güne...

YILDIZ DERSANESİ
(Ö.S.S. - Ö.Y.S.)'ye hazırlık kurslarına kayıtlar devam etmektedir.
Beşiktaş-İSTANBUL
Tel: 160 25 30 - 161 32 92

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21263 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL. 10 Kasım 1983 Perşembe

ARTI
YARDIMCI DİZİ
Lise 3 / ÖSS-ÖSY için
Matematik
Aylık Fasiküller
2. SAYI ÇIKTI
Narlıbahçe Sok. No. 17 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: 522 81 70

Atatürk'e Layık Olmak!...

Bugün yüce Atatürk'ün ölümünün 45'inci yıldönümüdür. Aradan yarım yüzyıla yaklaşan bir süre geçmesine karşın, O'nun güncelliğini yitirmeden anılması, üzerinde önemle durulacak bir olgudur.

Ancak Atatürk'ü her anışımızda yaptığımız işin içeriğini gerçekçilikle değerlendirmekte yarar vardır. Mustafa Kemal'in ölümünde beş yaşında bulunan bir çocuğun bugün elli yaşını basmış olması bu düşünceyi güçlendiriyor. Devletimizin kurucusunun ölüm yıldönümünü bir yas günü olarak anımsamak, "Hayatta en gerçek yol - gösterici bilimdir" diyen insanın dünya görüşüne sığabilecek bir tutum değildir.

Atatürk Cumhuriyeti yaşadıkça Atatürk'ün ölüm günü uzaklaşacak, yeni kuşaklar birbirini izleyecektir. Bunun için 10 Kasım'larda O'nu anarken fikirlerini ve eylemlerini bilimsel bir değerlendirmenin ışığında incelemek kendisine gösterilecek en büyük saygı olacaktır.

Böylece 10 Kasım'lar biçimselliğe düşmek tehlikesinden kurtarılır; anlamlı anma günlerine dönüşür. Ayrıca bu yöntem, büyük kurtarıcıyı güncel siyasetlerinin aracı olarak kullanmak isteyen çıkarcı yaklaşımlardan 10 Kasım'ı arındırır.

* * *

Türkiye tarihinde Atatürk bağımsızlık savaşının lideridir; Cumhuriyetimizin kurucusudur; aydınlanma çağımızın önderidir.

Devrimlerini gerçekleştirirken Türk halkının yapısında bulunan ileriye dönük eğilimleri duyarlılıkla sezip değerlendiren Gazi Mustafa Kemal, tutucu bir insan olsaydı, savaşı kazanan büyük komandan kişiliğiyle Osmanlı toplumundaki gerici kurumların hoşuna gidecek politikayı rahatlıkla benimser, atılımları göze almazdı.

Gazi Mustafa Kemal, "Büyük Zafer"den sonra "efsaneleşen şahsiyeti"ni ve "karizma"sını gerici toplumsal güçlerin kefesine koysaydı bugünkü Cumhuriyetimiz var olamazdı.

Türk halkının çağdaşlaşma isteklerini sezip değerlendiren Atatürk, başını bu yola koymuştur.

Bu nedenledir ki, Türkiye'nin bağımsızlık savaşı yeni bir dünyanın kurulmasında uluslararası tarihsel değer kazandı ve evrensel bir simge oldu. İnsanlığın binlerce yıllık uğraşla ulaştığı "aydınlanma çağı"nın ürünü olan "vicdan özgürlüğü"nün gerçekleşmesi için saltanatın ve hilafetin yıkılması gerekliyordu. Kadın haklarını sağlamak için şeriat hukuku kalkmalıydı. Uygarlığın son aşaması olan bilimsel düşünceye geçiş, demokratik toplumun temellerini atmak için zorunluydu.

Atatürk'ün tek partili yönetimi, nice çok partili rejimden daha fazla demokratik karakter sahiptir.

* * *

Eğer Atatürk'e layık olmak istiyorsak, her 10 Kasım'da O'nun devrimci kişiliğini vurgulamaktan kaçınmamayız.

Yarım yüzyıl önce yaşayan bu yüce insanın ilerici ve çağdaş karakterinin yarım yüzyıl sonra gerisinde kalarak Atatürkçü olunamayacağını kendimize ve çevremize anımsatmalıyız.

Cumhuriyet

O'nu anıyoruz

Fotoğrafın öyküsü AP ajansı ve Life dergisinde yayınlanan fotoğraflarıyla büyük ün kazanan Alman fotoğrafçı Alfred Eisenstaedt 1934 yılı eylülünde İsveç Veliahtı Gustav Adolf, karısı ve bugün Danimarka kraliçesi olan kızı Prenses Ingrid'le birlikte bir geziye çıkar. Gezinin Yunanistan'dan sonraki durağı Türkiye'dir. Selanik'ten kraliyet yatı Vasaland ile İstanbul'a gelen grup daha sonra Mustafa Kemal ile görüşmek üzere Ankara'ya geçer. Eisenstaedt tanıdığı Mustafa Kemal'i şöyle anlatıyor: "Kendi payıma Mustafa Kemal ile görüşmem tüm yolculuğun doruk noktası oldu. Mustafa Kemal yeni ve modern bir Türkiye yaratmaya çalışıyordu. Fes giymeyi yasaklamış, tekkeleri kapatmış, çokeşli evliliği yasak etmiş, kadınlara peçelerini çıkarmalarını öğütlemiş, cehalete son vermek amacıyla yeni bir alfabe getirmişti. Mustafa Kemal 1938'de öldü, ama 15 yıllık yönetimi süresince modern bir Türkiye yaratmayı başardı."

Atatürk'ün ölüm yıldönümü nedeniyle bir mesaj yayınlayan Evren, "Atatürk ilkelerinin korunmasında partilere büyük görev düşüyor" dedi.

İlk tören bugün 8.55'te Anıtkabir'de yapılacak. Cumhurbaşkanı Evren, 9.05'te Atatürk'ün kabrine çelenk koyacak. Devlet Tiyatroları özel bir program hazırladı.

Haber Merkezi — Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Önder Gazi **Mustafa Kemal Atatürk**, ölümünün 45. yıldönümü olan bugün tüm yurtta, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde ve dış temsilciliklerimizde anılacak. Cumhurbaşkanı Kenan Evren Atatürk'ün ölüm yıldönümü nedeniyle yayınladığı mesajda, Büyük Kurtarıcı'nın mazlum toplumlara da ışık tuttuğunu belirtti ve, **"Atatürk ilkelerinin korunmasında siyasi partilere büyük görev düşüyor"** dedi.

Geçirdiği rahatsızlıktan önce son yurt gezisini Güney Anadolu illerine yapan Atatürk, 14 haziran 1938'de Savarona yatında istirahate çekilmişti. 27 haziran 1938'de Savarona'da çekilmiş son fotoğrafları yayınlanan büyük kurtarıcı, 15 eylül 1938'de Dolmabahçe Sarayı'nda vasiyetnamesini imzaladı. Günler geçtikçe hastalığı ağırlaşan Atatürk, tüm müdahalelere rağmen kurtarılamadı ve 10 Kasım sabahı saat 9'u beş geçe vefat etti.

Atatürk'ün ölümünün 45. yıldönümü nedeniyle ilk anma töreni bugün saat 8.55'te Anıtkabir'de başlayacak. Cumhurbaşkanı **Kenan Evren**, 9.05'te Atatürk'ün kabrine bir çelenk koyacak. Bu törene MGK üyeleri, Başbakan, yüksek yargı organları temsilcileri ve kurucu üyelerini tamamlamış olan siyasi parti genel başkanları da katılacak. Aynı anda tüm yurtta araçlar klaksonlarını, fabrikalar düdüklerini çalacak ve saygı duruşunda bulunulacak. 10 Kasım nedeniyle tüm yurtta bir gün boyunca eğlence yerleri ve sinemalar kapalı olacak, bayraklar yarıya indirilecek.

Devlet Tiyatroları 10 Kasım nedeniyle özel bir program hazırladı. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nda öğleden sonra Kurum Başkanı **Suat İlhan**, Prof. Dr. **Utkan Kocatürk**, Ord.

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Yunus Nadi'nin acı haberi alır almaz yazdığı yazı

Cumhuriyetimizin kurucusu büyük önder Atatürk'ü yitirdiğimiz gün, 10 Kasım 1938'de gazetemizin kurucusu ve başyazarı Yunus Nadi Ankara'daydı. Ve haberi alır almaz Cumhuriyet'in başyazısını yazdı. Bu tarihsel yazıyı aynen sunuyoruz.

Cumhuriyet
Büyük Milli Matemimiz
Meclis bugün toplanıyor
Yeni Cumhurreisi intihabı ruznamenin yegâne maddesini teşkil etmektedir

11 Kasım 1938 tarihli Cumhuriyet'in birinci sayfası

Büyük Şef'in Ölümü Önünde

Ankara 10 ikinci teşrin (Başmuharririmizden telefonla)

Büyük Türk milleti her manasıyle büyük evladı Atatürk'ün ölümü ile büyük matem içindedir. Gözlerimizden kanlı yaşlar akarak ifade ettiğimiz bu hakikatin sonsuz teessürleri arasında gene Atatürk'ün mütemadiyen karşımızda yükselen, çepeçevre her tarafımızı kaplayan beşuş ve asil simasıyle avunabiliyoruz. Memleket ve millet O'nun maneviyle varlığıyla o kadar kaynaşmıştır ki, her tarafta O'nu ve eserini görerek, "Hayır: Atatürk ölmemiştir, O bize bütün varlığıyla [illegible]" diyeceğimiz geliyor. Halbuki aziz Ulu Şefimiz fani hayata gözlerini kapamıştır. Bu bir hakikattir, hazin ve acı bir hakikat. Demek hayal ile hakikat arasında bocalıyoruz. Bununla beraber bu hayal kuru bir teselli veya aldatıcı bir malihulya değildir. Atatürk fani olan şahsiyetiyle değilse, ebedi olan eserine nakşolunmuş maneviyetiyle aramızda yaşıyor ve yaşayacaktır. Türklüğün devamı müddetince yarın sonsuz zamanların bütün imtidadınca.

İnsan olarak fikirden önce ve tabii teessürü her düşünceye tahakküm eden bir hassasiyetle, etten kemikten ve sinirden [illegible]. Atatürk sevgisine o kadar meşbuuz ki [illegible], son krizdeki artık beklenmemiş olmuş haberiyle nutkumuz tutulacak ve aklımıza durgunluk gelecek şekilde sarsıldık.

Bugün 9.15'te Ankara Garı'

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

Evren, Sunalp'e: Küçümsenmeyecek sonuç aldınız; Calp'e: Başarınız hakikaten takdire ve övgüye değer

Cumhurbaşkanı Kenan Evren HP Genel Başkanı Necdet Calp'i Çankaya Köşkü'nde 9.30'da kabul etti.

Evren kabulde, "İlk kez politikaya atılmış arkadaşımızın başarısı takdire değer" dedi.

Necdet Calp kabulde, "6 kasım bir son değil başlangıçtır. Sorumluluk içinde olacağız, emin olabilirsiniz" şeklinde konuştu.

MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp Köşk'e saat 10.15'te geldi.

Evren kabulde, "MDP'nin aldığı netice küçümsenmeyecek bir netice" dedi.

Sunalp kabulden sonra, "Parti beklemediği bir netice ile karşılaşmıştır" biçiminde konuştu.

Haberi 7. Sayfada

"Yumuşak Muhalefet"

YALÇIN DOĞAN

ANKARA — Kimine göre "esnaflıktan sanayiciliğe dönüşme eğilimleri"... Kimine göre "ticarileşme ve sivilleşme istekleri"... Kimine göre "24 Ocak ekonomik programının siyasal iktidara dönüşmesi"...

Seçim sonuçları için herkesin bir değerlendirmesi var. Sonuçlar siyasal ve ekonomik süreç içinde hem tartışılacak. Hem de geçmişe ve geleceğe yönelik sorulara karşılık arayanlara büyük bir bilgi hazinesi aktaracak.

Seçim sonuçlarını bir de "günlük uygulama" açısından gözden

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

TEVFİK ÇAVDAR'IN YAZISI: SONUÇLARIN TAHLİLİ (2)

11. Sayfada

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Her Gün Daha Güçlü...

Atatürk'ü ölümünün kırkbeşinci yıldönümünde saygıyla anıyoruz.

Türk ulusu, yirminci yüzyılın ilk bağımsızlık savaşının öncüsüdür. Atatürk, bu bağımsızlık savaşının önderi olduğu gibi ulusal yapı içindeki köklü devrimlerin de öncüsüdür. Ulusal Kurtuluş Savaşı bu üstün niteliği ve özellikleri ile emperyalizmin pençesinde kıvranan bütün yoksul uluslar için bir "model" oluşturmuştur. Evrensel anlamıyla Atatürkçülük bu demektir.

Kurtuluş Savaşı günlerinde emperyalist ülkelerin basını tarafından "Kemalizm" adı takılan "Bağımsızlık Kavgası" Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleştirilmiş ve savaştan hemen sonra toplum yapısını değiştiren köklendi devrimlere sıra gelmiştir. Atatürkçülüğün ulusal çerçevedeki anlamı, bağımsızlık savaşından hemen sonra gerçekleştirilen köklü devrimlerle oluşmuştur.

Toplum yapısını değiştiren köklendi devrimler, Türkiye-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

10 KASIM 1983

Bakanlar Kurulu adayları saptanıyor

Adaylardan önce adaylar konusundaki ilkeler belirlendi, taslak listeye kesin şeklini Turgut Özal verecek.

Veto edilen milletvekili adaylarından Hüsnü Doğan ve Mehmet Altınsoy'un da kabineye girebilmesi için girişimde bulunulabilecek.

BAKANLARDA ARANAN NİTELİKLER

Ülke sorunlarını yaşamış

Özal'la uyum içinde çalışabilecek

Genç ve dinamik

Bakanlık yapacakları dalda uzman ve tecrübeli

Yüksek öğretim görmüş

HABERLER — CUMHURİYET/7

Evren Calp ve Sunalp'i kabul etti

Sunalp'e: Küçümsenmeyecek sonuç aldınız Calp'e: Başarınız takdire ve övgüye değer

Evren, sözlerini "Partimiz sorumluluk anlayışı içinde hareket edecektir. Bundan emin olabilirsiniz" şeklinde tamamlayan HP Genel Başkanı Necdet Calp'i kucaklayarak kutladı.

Köşke neşeli gelen MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp kabul sırasında, "Partimiz 4 milyon homojen oya sahiptir. Büyük partimiz küçük kalmıştır. Ama istikbal vaat ettiği inancındayım" dedi.

Özal'ın Özel Alanı...

UĞUR MUMCU / *11 Kasım 1983*

Kurulacak yeni hükümetin konumunu ve etki alanını belirlemekte yarar görüyoruz. İşe Anayasa'dan başlayalım:

Anayasa, Cumhurbaşkanı'na geniş yetkiler tanıyor. 1961 Anayasası'nda, Cumhurbaşkanı bu kadar geniş yetkilere sahip değildi. Bu nedenle, yeni dönemin *"Başbakanı"*nın 12 Eylül öncesi dönemlerinin Başbakanları gibi her alanda etkili olabilmesi çok güçleşiyor. Buna, bir de *"geçiş dönemi"* dediğimiz duyarlı dönemin özel koşullarını eklemek gerekir.

Özetle, Anayasa sistemi ve yaşanan dönemin özel koşulları Başbakanı, geçmiş dönemin Başbakanlarından daha güçlü ve daha etkili yapmıyor; tersine, etkisini ve gücünü azaltıyor.

Buna bir de IMF antlaşmalarını ve buna bağlı dış borç yükümlülüklerini ekleyeceksiniz. Hükümeti, ANAP yerine MDP ya da HP kurmuş olsa ve ayrıca Doğru Yol ve SODEP seçime katılıp iktidara gelseler sonuç yine değişmez. Her hükümet IMF antlaşmalarına ve dış borç yükümlülüklerine uymak zorundadır. 1985'de ödenmesi gereken dış borçlar ve uluslararası mali kuruluşlardan alınması gerekli taze krediler, gelecek hükümetlerin elini kolunu bağlamaktadır.

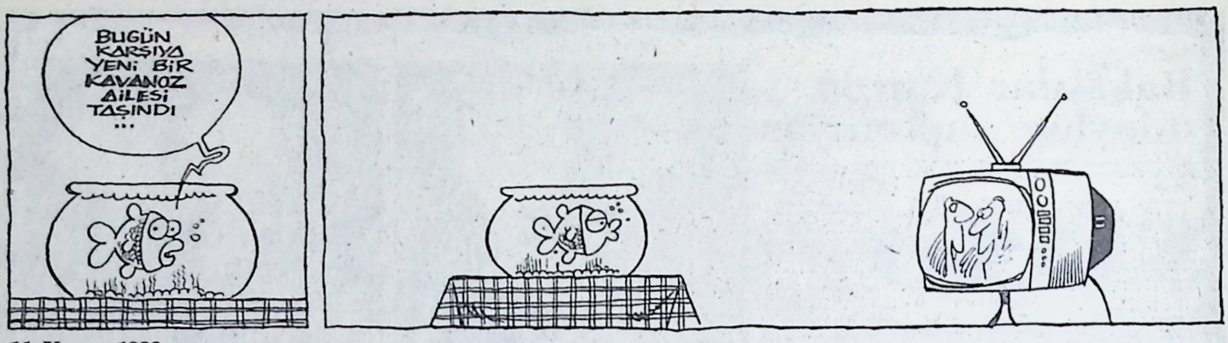
12 Eylül öncesi yaşadığımız anarşi ve terörün hızı kesilmiştir, henüz kökü kazınmış değildir. Sıkıyönetim, *"geçiş dönemi"*nde de devam edecektir. Bu yüzden, hükümetin anarşi ve terör ile ilgili yetkileri de en alt düzeyde kalacaktır.

Bu durumda, Sayın Özal, 12 Eylül öncesi hükümetince yürürlüğe konan ve 12 Eylül Hükümeti'nce uygulanan *"24 Ocak Kararları'nı"* bundan sonra da uygulamaya devam edecektir. Yetki ve etki bu alan için söz konusudur. Özal, Sayın Ulusu Hükümeti'n de Başbakan Yardımcısı iken ekonomi ve maliyeden sorumluydu ve kendisine bu konularda geniş yetkiler tanınmıştı. Özal, şimdi Başbakan olarak aşağı-yukarı bu yetkileri kullanacaktır. Ekonomideki liberalleşme çalışmaları yeniden hız kazanacaktır. Özal'ın özel etki ve yetki alanı budur.

Özal'a bugüne dek yöneltilen en haklı eleştiri, *"uygulanan ekonomik programın hukuksal çerçevesi"*nin niçin çizilmediğiydi. Gerçekten de 24 Ocak Kararları, Merkez Bankası Yasası, Bankalar Yasası, Ödünç Para Verme İşleri Hakkındaki Yasa, Türk Parasının Kıymetinin Korunması'na ilişkin Yasa ve Maliye Bakanlığı tebliğlerinde *"serbest faiz düzeni"* ile ilgili gerekli değişiklikler yapılmamış, *"İstikrar tedbirleri"* adı verilen yeni modele, *"elyordamı"* ile girilmiştir.

Örneğin, faizle para kazanmak için ödünç para verme işleriyle uğraşanlarla ilgili 1933 tarihli, *"Ödünç Para Verme İşleri Kanunu"* 24 Ocak Kararları'ndan önce en son 1970 yılında değiştirilmiş, yasadaki ikinci değişiklik için 1981 yılı eylül ayı beklenmiştir!..

Özal'a sorarsınız, bu yasalar, 12 Eylül öncesin-

11 Kasım 1983

deki parlamento aritmetiği nedeniyle çıkarılamazdı. Peki ya 12 Eylül sonrasında?.

Ozal'ın bu konuda, sanırız geçerli özürü yoktur. Hadi diyelim ki, bilemediğimiz engeller vardı. İşte şimdi kendisi çoğunluk partisinin lideridir, Başbakan olduğu zaman, bu yasal düzenlemelerin çıkarılmaması için hiçbir özür söz konusu değildir. Kendisi, anarşi ve terör olayları ile ilgilenmeyecek, çünkü, bu konular sıkıyönetimce ele alınmıştır. Özal'a, ekonomiyi dilediği gibi liberalleştirme yetkisi tanınmıştır. Bu alanda, Özal'a daha önce olduğu gibi bugün de hiçbir engel çıkarılacağını sanmıyoruz.

Türk ekonomisinde hiçbir hükümet, bugünkü koşullarda köklü değişiklikler yapamaz. IMF antlaşmaları ile ekonomik liberalizm gündemdedir ve daha uzun yıllar gündemde kalacaktır. Ya peki siyasal liberalizm! O ne olacaktır?

Ekonomik liberalizm, siyasal liberalizm ile bütünleştiği zaman bir anlam taşır. Sayın Özal, ekonomiyi liberalleştirdiği gibi siyaseti de liberalleştirir mi?. Böyle bir niyeti var mıdır, varsa bu niyetini gerçekleştirebilir mi?

Özür dileyerek ifade edelim, biz bu konuda pek iyimser değiliz. Diyelim ki, düşünce suçları için af çıkararak, siyasal düşünceler arasında bir barış rüzgârı estirmek istemektedir. Bunu, istese bile gerçekleştiremez, çünkü Anayasa, söz gelişi, Ceza Yasası'nın 141-142 ve 163'üncü maddelerden *"kesin hüküm giyenlerle"* ilgili olarak af çıkarılmasını yasaklamaktadır. Kurulacak hükümetin böyle bir af yasası çıkarmasına yasal yetkisi yoktur.. Yoktur ama bu yasak, bu suçlardan kesin hüküm giyenler içindir. Peki, bu durumda, bu suçlardan şu anda yargılananlar için —Kendi öz kardeşi olmak üzere— bir af yasası çıkarabilir mi? Buna da *"geçiş dönemi"*nin duyarlı koşulları elvermez.

Teorik olarak, kurulacak Özal Hükümeti'nin buna yetkisi vardır. Affı bir yana bırakalım, fakat acaba Özal, ekonomik liberalizmini siyasal liberalizm ortamında uygulamaya niyetli midir? Düşünce ve örgütlenme yasaklarını kaldırmak amacında mıdır? Hiç ama hiç sanmıyoruz.

Seçmen çoğunluğu, şu ya da bu nedenle, Özal'ın ekonomik programına *"yeşil ışık"* yakmıştır. Özal'ın bu programına kimse engel olmamalı, gerektiğinde, herkes bu programın uygulanmasına yardımcı da olmalıdır. Olmalıdır ki, Özal'ın yarın ve öbür gün için bir özürü kalmamalıdır.

İşte bir somut öneri: Örneğin, *"Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun"*un bir an önce değiştirilmesi için herkes Özal'a yardımcı olmalıdır.

Buyurun, efendim ilk yardım bizden...

Ekonomi ve Özal

HASAN CEMAL / *13 Kasım 1983*

Özal, ekonomide ne yapacak? Anavatan Partisi sayın liderinin seçim sandığındaki başarısından sonra karşılığı, özellikle, aranan ve hararetli tartışmalara kaynaklık eden soru, sanıyoruz, budur. Gerek iş çevrelerinde, gerekse aydınlar arasında birbirine tümüyle zıt beklenti ve tepkiler dikkati çekiyor.

İş çevrelerinde Özal'ı *"kaygı"*yla karşılayanlar var. Duygu ve düşüncelerini açıkça dile getirmekten şimdilik kaçınıyorlar. Hiç olmazsa beş altı ay süreyle *"bekle-gör"* politikasını benimsedikleri anlaşılıyor.

Bununla birlikte bazı özel sohbetlerde Özal'ın ekonomi anlayışına dönük iğneli bir dil kullanmaktan geri kalmayanlar da var. *"İki yıl için her sey serbest, iki yıl sonra da her şey planlı"* diyerek Özal yönetiminin Türkiye'yi getirebileceği noktalara işaret edenlere de rastlanıyor...

Kimileri ise, *"Türkiye bu deneyi yaşamalıdır. Özal'ın seçimi kazanması iyi oldu. Zaman kazanması iyi olur. Zaman kazanıldı. Kaybetseydi, efsanesi daha sürüp gidecekti. Çok geçmez her şeyi arap saçına çevirir, efsanesi de söner biter"* diyorlar...

Bu kanıyı taşıyan iş çevreleri, Özal'ın gelişini *"kaygı"*yla karşılayanlar.

Öte yandan, düğün bayram edenler de var. Onlara göre, Anavatan liderine karşı *"kaygı"* besleyenler, 12 Eylül döneminde *"onun kuyusunu kazanlar"*dır. Serbest faize karşı çıkan banka sahibi büyük holdinglerdir.. Dış pazarlarda herhangi bir rekabet şansı olmayan, sadece iç pazara dönük üretim yapan, bu yüzden de dışalımın serbest bırakılmasına karşı çıkan sanayicilerdir...

Özal'ın sandıktan çıkmasını son derece olumlu bulan bazı iş çevrelerinde geçerli hava ise böyledir..

Bu işadamları, kapitalist sistemde *"oyunun kura-*

lına göre oynanması"ndan ve serbest piyasa ekonomisinin tüm gereklerinin, acımasızca da olsa, yerine getirilmesinden yana gözüküyorlar. Şirket kurtarma operasyonlarının son bulmasını ve kaynak kullanımında dışsatıma büyük ağırlık verilmesini birinci öncelik olarak vurguluyorlar. İthalatta liberasyon, serbest faiz uygulamasının gerçek anlamda benimsenmesi ve banka oligopolünün kırılması, yine, bu çevrelerin istekleri arasında da yer almakta...

Bu nedenlerle Özal'ı destekleyip sandıktan çıkmasına katkıda bulunduklarını saklamıyorlar...

Aydınlar arasında da Özal'ın ekonomik yaklaşımlarının bugünlerde tartışıldığı bir olgudur. Hem de hayli hararetli bir biçimde...

Kimine göre, Özal'ın ne olup ne olmadığı 1980 24 Ocak'ından beri ortaya çıkmıştır. Efsanesi çoktan iflas etmiştir. Bilinen ekonomik politikalarını yine eskisi gibi sürdürürse, Türkiye tam bir kaosa girer ve ülke *"Latin Amerikalılaşır"*, demokrasiye veda edilir, askeri yönetimler yerleşik hale gelir... Özal'ın özeti işte budur, derler...

Aydınların dar bir kesiminde ise daha değişik, daha ihtiyatlı bir hava esiyor. Seçim sonuçlarından yola çıkanların Özal'ın ekonomik sisteme daha akılcı bir çerçeve kazandırabileceğini, Türkiye kapitalizmine daha rasyonel işleyen bir mekanizmayı sahip kılarak ülkede *"sivilleşme ve demokrasi"*ye giden yolu açabileceğini savunabildikleri görülüyor. Çok partili demokratik bir sistemin üstüne oturacağı ekonomik altyapıyı Özal iktidarının oluşturabileceği kanısındalar...

Bazı çevrelerde Özal'ın ekonomik yaklaşımlarına dönük duygu ve düşünceleri basite indirgeyerek böyle özetlemek mümkündür.

★

Burada tespitinde yarar olan bir nokta var. O da, sayın Özal'ın hâlâ tartışılır olabilmesidir. Demek ki, Anavatan liderinin ekonomi anlayışının Türkiye'ye ne getirip ne getirmeyeceği henüz kavranabilmiş değildir. Olay, sanki daha hiç yaşanmamış gibidir. Ve *"Özal efsanesi"* sona ermiş değildir henüz. Seçim sonuçları da, bir bakıma denilebilir ki, bu durumun bir başka işaretidir. Olabilir...

Ama bizim, tespitinde fayda gördüğümüz başka noktalar var. 24 Ocak politikalarının *"mimarı"*ya da *"kalfası"* Sayın Özal, 1980 yılının başından 1982 temmuzuna dek işbaşındaydı. Birinci tespit budur.

Ikincisi; hem kendisinin hem de işadamı ve sanayicilerin açıkça ifade edip genellikle birleştikleri bir noktadır. Demişlerdir ki, *"12 Eylül olmasaydı 24 Ocak politikaları uygulanamazdı."* Doğrudur. Demişlerdir ki, *"vergi çıkarılmadan, ücret artışları durdurulmadan bu ekonomik paketin gereği yerine getirilemez."* Bu da doğrudur.

Nitekim, yeni vergi yasaları 12 Eylül döneminde çıkarılmıştır. Sendikal faaliyetler durdurulmuş, grev ve lokavt yasaklanmış, toplu pazarlık sistemi askıya alınmış, ücret artışları en asgariye indirilmiştir.

Arkadaşımız Tevfik Çavdar'ın yaptığı bir araştırmaya göre, örneğin, Ankara'da tüketici fiyatlarındaki genel artış, 1980'den 1983 temmuzuna kadar yüzde 297'yi bulmuştur. Aynı dönemde sigortalı bir işçinin günlük ücretindeki artış sadece yüzde 92'dir. Yani, başkentimizde tüketim mallarının fiyatları ücret artışlarının 3.22 kat önünde gerçekleşmiştir...

"Sürekli zam ve sürekli devalüasyon" sürmüştür. Liranın Amerikan dolarının karşısındaki değerini Sayın Özal, 24 Ocak 1980'de 45 lira olarak bulmuştu. 1982 temmuzunda ayrılırken dolar 170 liraya tırmanmıştı. Bugün, 260 lirayı geçmiştir.

Karar ve kanunlar kolaylıkla çıkartılabilmiş, uygulamalar ve sonuçlarına karşı herhangi bir ekonomik ya da siyasal açık muhalefet, dönemin özelliğinden dolayı, söz konusu olmamıştır...

Böyle bir ekonomik modelin uygulanabilmesi için, herhalde, bundan daha uygun bir ortam düşünülemezdi. Ama ne var ki Sayın Özal, 1982 temmuzunda, *"düşündüklerini uygulama olanağı kısıtlandı"* savıyla görevden ayrılmıştır. Bu görüşünü seçim öncesi televizyondaki basın toplantısında bir soru üzerine tekrarlamıştır.

Bir başka görüşe göre, Turgut Özal, denizin artık bittiğini 1982 temmuzunda kavradığı için, iyi bir zamanlamayla görevini bırakmıştır...

Biz Sayın Özal'a inanalım ve diyelim ki, 24 Ocak modelinin artık uygulanamaz hale geldiğini gördü ve çekildi. Ama aynı zamanda kendisine soralım:

— *12 Eylül'ün son derece özel koşullarında uygulama olanağı kısıtlanan 24 Ocak modelini, çok partili döneme geçildiği, bir parlamentonun oluştuğu, içinde ve dışında legal muhalefet odaklarının ortaya çıktığı, toplu pazarlık sistemine yeniden dönüleceği, sendikal faaliyetin başlayacağı bir dönemde nasıl uygulama olanağı bulacaksınız, Sayın Özal?*

Herhalde, bu sorunun karşılığını Sayın Özal düşünmüş olmalıdır.

★

12 Eylül'ün başlangıcında genel olarak yapılan öngörü şuydu: Demokrasiye geçiş ile ekonomide düzlüğe çıkış zamanlama açısından kesişecekti. Ekonomide belirli düzelmeler olmasına rağmen bu öngörünün gerçekleştiğini söylemek pek mümkün değildir. Demokrasiye geçiş yolunda önemli bir adım atılmıştır, ama, Türkiye ekonomisi dün olduğu gibi bugün de büyük ve yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Temel ekonomik göstergeler tehlike işareti vermektedir. Böyle bir ekonomide yeni dengelere ve yeni bir yapıya, yine eski zihniyetle geçmeye çalışmak, çok yanlış olabilecektir. Ayrıca siyasal bedeli, Anavatan Partisi için de, ülke için de, ülke için de ağır olabilir...

Karamsar bir tablo denilebilir. Evet, iyimser olamıyoruz. Temenni edelim, sayın Özal bizi yanıltsın...

Milliyetçi Muhafazakâr ne Demek?

İLHAN SELÇUK/*13 Kasım 1983*

6 ekim seçimlerine giren kimi partilerin sözcüleri diyorlar ki:

— *Biz milliyetçi-muhafazakârız.*

Bir partinin *"milliyetçi-muhafazakâr"* dünya görüşünü benimsemesi burjuva demokrasilerinde doğal sayılır; Batı dünyasında her fikir, o fikrin karşıtı da özgürse saygı görür; karşıtına özgürlük tanımayan dünya görüşlerinin çok partili demokrasinin özüne ters düşmesi mantık gereğidir.

Ne varki konu burada noktalanmıyor. Çünkü milliyetçi muhafazakâr olduğunu söyleyen parti, Atatürkçülüğü de benimsediğini ileri sürüyor.

Soru:

— *Milliyetçi-muhafazakâr dünya görüşünde bir parti Atatürkçü olabilir mi?*

★

İletişim Yayınlarının çıkardığı *"Türkiye Ansiklopedisi"* üçüncü sayısının 86'ıncı sayfasında Prof. Şerif Mardin Atatürkçülüğü şöyle tanımlıyor:

— *Atatürkçülük, Cumhuriyet Türkiye'sinde Osmanlı İmparatorluğunudan kalma bazı temel yapısal unsurları değiştirip onların yerine dünya uygarlığına gidişte ilk adım sayılan Batı uygalığından esinlenmiş bir topluluğu kurmak amacına yönelen görüştür. Bu dünya görüşünü birkaç odak noktasında toplayarak bir devlet politikası şekiline dönüştüren Mustafa Kemal Atatürk olduğundan, yaklaşıma onun adı verilmiştir. Atatürk, kendi sağlığında bu ana odak noktalarını cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, ve laiklik ve inkılâpçılık (devrimcilik) olarak vasıflandırmış, bunları 'Kemalizm yolu' olrak adlandırmıştır."*

Kesin bir gerçek olarak ortaya çıkan şu ki Atatürkçülük *"milliyetçi-muhafazakâr"* dünya görüşüyle bağdaşamaz; *"milliyetçi-devrimci"*'dir.

Mustafa Kemal'in milliyetçiliği kadar doğal bir şey olamaz. Atatürk Ulusal Bağımsızlık Savaşıyla var olmuştur. Bu milliyetçiliğin *"muhafazakârlık"* la ters düşmesi doğaldır. Çünkü Mustafa Kemal, *"muhafazakâr"* olsaydı, kozmopolit Osmanlı toplum yapısın benimserdi; Atatürk milliyetçiliği Osmanlılığa göre devrimciliktir; ulusal devlet anlayışına geçişi simgeler.

★

"Milliyetçi muhafazakâr" olmayı erdem sayanlar bulunabilir; görüşlerine saygı duyulur.

Ancak bu konuda Atatürk'ün ne düşündüğünü de merak edenler çıkacaktır. Prof. Dr. Âfet İnan'ın *"Ellinci Yılda Tarihten Geleceğe"* adıyla yapıtı (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 193) bu konuda bize ışık tutuyor. Bu kitabın 41'inci sayfasında Atatürk'ün konservatör (muhafazakâr) için yaptığı tanımlama ilginçtir.

Atatürk diyor ki:

"— Konservatör (muhafazakâr) o adamlardır ki, nehrin suyunu elleri içinde tutmak isterler. Onalrı parmaklarında bir parça çamurdan başka bir şey kalmaz."

★

Demek oluyor ki Mustafa Kemal Atatürk *"milliyetçi devrimci"*'dir. *"Milliyetçi-muhafazakâr"* olan kişi Atatürkçülüğe ters düşer.

Atatürk'ün programında tanımladığı ve anayasasına geçirdiği *"milliyetçi-devrimci"* ilkelere aykırı bir dünya görüşünü bir partinin benimsemesi, demokrasi gereği hoş görülebilir de bu partinin sözcüleri *"Atatürkçüyüz"* diyemezler.

Böyle konuşanlar ya Atatürkçülüğü bilmiyorlar, ya anlamamışlar, ya da kasıtlı olarak Atatürk'ün adına sığınmayı küçük politika olarak benimsiyorlar.

Konut üretiminde büyük çıkmaz

CENGİZ TURHAN / *14 Kasım 1983*

Güncelliği her geçen gün artan konut sorunu, siyasi parti liderlerinin seçim öncesi yaptıkları propaganda konuşmalarıyla bir kez daha kamuoyunun ilgisini üzerinde topladı.

Siyasi parti liderlerinin tümü, 1980 yılından bu yana, büyük bir durgunluk içine giren inşaat sektörünün canlandırılmasına öncelik vereceklerini ilan ediyorlardı. Çeşitli kuruluşlar da yaptıkları araştırmalarda, ekonomideki genel durgunluğun aşılmasında inşaat sektörüne özel bir yer tanıyorlardı.

Neden inşaat sektörü? Bu soruya değişik cevaplar veriliyor. Ancak konut açığı, sektörün öncelikle canlandırılmasının gerekleri sıralanırken, en başta sayılıyor.

Ülkenin geniş bir kesimi, konut açığını gündelik yaşatısında istatistiklere gerek duymadan her gün omuzunda hissediyor. Günden güne artan ve astronomik rakamlara ulaşan kiralar... alım gücünün sürekli düşmesi ve beraberinde **"küçük bir yuva"** hayallerini de suya düşürmesi... Yeni evlenenlerin, evlerinden çıkmak zorunda kalanların aylarca kiralık ev araması...

Hızlı nüfuz artışı, hızlı kentleşme, aile yapısındaki parçalanma dolayısıyla aynı konutu paylaşan **"büyük aile"** sayısının azalması, konut üretimindeki çıkmazlar, açığın günden güne büyümesinin başlıca nedenleri olarak sıralanıyor.

İstanbul Sanayi Odası tarafından geçtiğimiz günlerde yayınlanan **"Konut sorunu ve çözüm için öneriler"** başlıklı ciddi rapor, halen mevcut konut açığını inşaat ruhsatlarına dayanarak **"en azından"** 1,3 milyon olarak belirliyor. Yine aynı rakamlara dayanarak, 1988 sonunda bugünkü konut üretim hızıyla bu açığın 2,4 milyonu aşacağı belirtiliyor.

Konut açığıyla ilgili araştırmalar, yazlık evlerin, birden fazla ailenin paylaştığı evlerin varlığı nedeniyle kesin rakamlara ulaşamıyor. Sağlık koşullarına uygun olmayan yapıların yenilenmesi gereği ve **"gizli konut açığı"** da dikkate alındığında, rakamlar daha da yükseliyor.

1975 sayımlarına göre, kırsal alandaki her 100 evin 67'si çağdaş yaşam standartlarının oldukça altında.

Kentlerde ise, her yüz konutun en az otuzu standart dışı. Aynı yılki sayımlara göre, her yüz evin 14'ü iki veya daha fazla aile tarafından paylaşılıyor. 2 milyonun üzerinde aile, konutlarda müşterek yaşıyor.

İnşaat sektöründeki canlanmaya verilen öncelik, sosyal açıdan olduğu kadar, ekonomik açıdan da bazı gerekçelerle destekleniyor. İSO araştırmasında bu gerekçeler şöyle sıralanıyor:

- Toplam istihdam içindeki payı yüzde 3, tarım dışı istihdam içindeki payı yüzde 9 olan inşaat sektöründe, bina inşaatı için yapılacak her 1 milyon liralık yatırım 8,48 kişiye iş imkanı yaratmaktadır.
- 100 milyon liralık inşaat yatırımı imalat sanayiinde 70 binin üzerinde işçiyi etkileyecektir.
- Bu sektörde 1 milyar liralık üretim 540 milyon liralık aramal girdisi gerektirmektedir.
- 1 milyon liralık bina inşaatı 90 bin liralık ek çimento, 300 bin lıralık ek demir-çelik ve 130 bin liralık ek ağaç-mobilya talebi yaratacaktır.
- İnşaat ruhsatlarındaki bir birim artış milli gelirde binde 6'lık bir yükselmeye, milli gelirdeki 1 birim artış, inşaat ruhsatlarında 153 birimlik artışa yol açacaktır.

Tüm bu rakamlar konut sektörünün ekonomideki önemini gösteriyor ve ayrıntılardaki farklılıklara rağmen, sorunun boyutları ve ivedi çözümün gerekliliği üzerinde genellikle anlaşılıyor.

Seçim sonucunu ortadaki oylar belirledi

ŞAHİN ALPAY / *14 Kasım 1983*

1946'dan bu yana ülkemizde yapılan seçim ve anayasa oylamalarını bir bütün olarak değerlendirdiğimizde, Türk halkının kendisini yönetecekleri seçmeye ve (kendi ölçüleriyle) başarısız bulduğu yönetimleri değiştirmesine olarak veren oy hakkına sahip çıktığını; demokratik kültürün toplumumuzda hiç değilse bu ölçüde yer etmiş olduğunu görüyoruz. 6 Kasım seçimleri Türk halkının demokratik parlamenter rejimden yana tercihini kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde ortaya koyuyor. Türk seçmeni seçimlerin yapılmasını ve yeni bir yönetimin işbaşına gelmesini birinci derecede önemli saymıştır. Seçime katılma oranının %92,5 gibi görülmemiş bir düzeyde gerçekleşmesi, 2500 liralık katılmama cezası ile açıklanamaz. Bu yüksek oranın en önemli açıklayıcısı, Türk halkının parlamenter demokrasiye dönüş arzusudur. Bütün partilerin ve kişilerin seçimlere katılmasını, seçimlerin yapılması ve sivil bir yönetimin işbaşına gelmesi kadar önemli bulanlar ve bu nedenle geçersiz oy verenler ya da sandığa gitmeyenler, çok küçük bir azınlık olarak kalmıştır.

Katılma oranının %72,4 olarak gerçekleştiği 1977 seçimlerinde geçersiz oy oranı rekor düzeyde düşüktü ve %3,5 dolayındaydı. Katılma oranının %92,5'e yükseldiği son seçimlerde geçersiz oyun %4,9'a çıkması normaldir. Başka bir deyişle geçersiz oy oranı her seçimdeki kadardır; geçersiz oy kullanarak seçimleri protesto çağrılarının yankı bulamadığı görülüyor.

Ortanın solunda kararlı seçmenlerin çoğunluğunun sandığa gitmeyeceği ya da geçersiz oy kullanacağı varsayımına dayanarak Halkçı Parti'nin parlamentoya girmekte güçlük çekeceğini düşünenler (bu arada ben) hayli yanıldık. "Sosyal demokrasi" lafını eden ve demokratik solun belirli sembollerini kullanan HP %30 oranında oy alarak ikinci parti durumuna gelmeyi başardı. (Bu sonucun Türk sosyal demokrat hareketi bakımından çok zengin bilgiler içerdiği kuşkusuzdur.)

Ülke nüfusunun yılda yaklaşık %3'lük artışına rağmen seçmen sayısının pek iyi bilinmeyen nedenlerle 1977'de 21,2 milyondan 1983'te 19,7 milyona düşmesi (bir buçuk milyon azalma); katılma oranında %20 dolayında bir artış olması, yani 1977'de oy kullanmayanlardan önemli bir kısmının bu seçimde oy kullanması ve sayıları birkaç milyona ulaşan "yeni" (yani genç) seçmenin oy kullanmış oluşu seçim sonuçlarının analizini güçleştiren başlıca etkenlerdir.

Bazı yorumcuların yaptığı gibi mutlak sayılara dayandırılan karşılaştırmalar sağlıksızdır. 1960'lardan bu yana partilerin aldıkları oy oranlarının karşılaştırılmasına dayanan yorumlar daha sağlıklı olmakla birlikte, **"ortanın sağındaki partilerin %65 dolayında, ortanın solundaki partilerin %35 dolayında donmuş oyu vardır"** şeklindeki sonuçlar da, Türk seçmenleri arasında ortanın sağında veya solunda belirli, kararlı tercihleri bulunmayan büyük kitleyi hiç hesaba katmıyor. Ortanın solundaki ana partinin 1973 ve 1977 seçimlerinde sağladığı oy artışları ve 1979 ara seçimlerindeki önemli oy kayıplarının açıkça gösterdiği üzere Türkiye'de önemli bir kararsız seçmen kitlesi vardır. Gerek (Boğaziçi Üniversitesi'nin) 1977 seçimleri öncesinde gerekse (PİAR'ın) 1983 seçimleri öncesinde yapmış olduğu araştırma ve kamuoyu yoklamaları (çeşitli yetersizliklerine rağmen) çok kabaca, Türk seçmeninin hemen hemen yarısı dolayında bir bölümünün bu kararsız "yüzer oy" ya da kalıplaşmış siyasi tercihi olmayan kesime girdiğine işaret etmektedir. Son seçimlerde partilerin tanınmıyor oluşu, kararsızları daha da önemli kılmıştır.

Ülke çapında seçim araştırmaları yapılmadan Türk seçmenlerinin 1977 ve 1983 tercihlerinin sağlıklı bir karşılaştırılmasını yapmak güçtür. Önümüzdeki günlerde seçim çevreleri ve daha sonra sandık bazında yapılacak oy dağılımı karşılaştırmaları bazı ipuçları verebilecektir. Bunlar yapılmadıkça "seçim analizleri" esas olarak izlenimlere dayanabilir.

Bizim izlenimimiz, %45 oranında oy toplayan Anavatan Partisi'nin seçmen desteğinin en büyük bölümünü kararsız kitleden almış oluşu. 1977'de ortanın solundaki büyük partiye oy verenlerin bir bölümünün bu seçimde ANAP lehinde oy vermiş oldukları da kesin gözükmekte. Özal'ın belirtmiş olduğu gibi ANAP eski dört büyük partinin hepsinin seçmenlerinden destek alabilmiş görünüyor.

ANAP'ın iktidara gelebilecek kadar oy almış olmasını donmuş siyasal tercihlerin desteğinden çok, kararsızların kazanılmasıyla açıklayabilirsek, seçmenin karşısına çıkan partilerin liderlerinin ve gündeme getirdikleri sorun ve çözüm önerilerinin de partilerin tanınmaması nedeniyle bu seçimde belki de şimdiye kadar hiç olmadık bir ölçüde rol oynadığını söylemek yanlış olmaz.

Özal, bazı yorumların aksine, seçmen çoğunluğunun öncelik verdiği sorunlara, yani ekonomik sorunlara eğilerek puan toplamıştır. Hiç tanınmayan diğer iki lider yanında, kendisini iyi tanıyan seçmenlere Özal "başta olduğu sürece ekonominin iyi gittiği, ayrıldığında işlerin sarpa sardığı" lider imajını da verebilmiştir.

Özal'ın kararsız, sağdaki, soldaki seçmenin oylarını alabilmesini sağlayan bir diğer etkenin "Mevzuat hazretleri" ile mücadeleyi vaat etmesidir. İşadamından sade vatandaşa kadar Türk halkının devlet ka-

pısındaki işlerini daha kolaylıkla, itilip kakılmadan, rüşvet vermek zorunda kalmadan halletmeyi büyük bir şevkle beklediğine kuşku yoktur.

MDP'nin seçmenin karşısına yaşlı ve fazla yetenekli görünmeyen bir liderle: somut meseleler ve somut çözümlerden çok yuvarlak sözler söyleyen ve bugünden çok tarihten, ekonomik sorunlardan çok manevi kalkınmadan söz eden temsilcilerle çıkması, sağdaki kararlı seçmenlerin bir bölümünün ve mevcut hükümetin ve icraatın devamını önemli bulan seçmenlerin, toplam %23 dolayındaki oyuyla yetinmek zorunda kalmasına yol açmıştır.

Önümüzdeki dönemde Türkiye'yi yönetmek gibi çetin bir sorumluluğu yüklenecek olan ANAP, Türk siyasal sisteminde çeşitli açılardan "yeni" bir partidir. Yarıştığı partiler zamanla ortadan kalksalar da ANAP'ın devam edeceğini söylemek mümkündür. ANAP başarılı olduğu takdirde önümüzdeki dönemlerde de sağın güçlü bir partisi olmayı sürdürebilir. Özal, başarılı olmak, ANAP'a bir toplumsal temel kazandırmak zorunda olduklarını söylerken sanıyoruz bunu kastediyor.

ANAP özgürlük ve sosyal adalet içinde kalkınma amacımıza hizmet edebilirse mesele yoktur. Özal'ın başarılı olamayacağına dair çok ciddi kuşkularımız var. Ancak demokrasimizin ve ekonomimizin güçlendirilmesini bekleyen, ona oy vermeyenler dahil milletimizin büyük çoğunluğu Özal'a bir şans verilmesini istiyor. Buna kuşku duyulamaz.

10 Kasım 1983

Özal'ın Farkı

OSMAN ULAGAY *14 Kasım 1983*

Kimilerine bakarsanız Özal'ın Anavatan Partisi ile Milliyetçi Demokrasi Partisi arasında aslında fazla bir fark yok. Her ikisi de sermayenin partisi, her ikisi de emeğin değil sermayenin çıkarlarına uygun icraat yapmak için kurulmuş sağ partiler. Bu bakımdan iktidara Sunalp'ın değil de Özal'ın gelmiş olması fazla bir şeyi değiştirmeyecek.

Her iki partinin de ekonomide özel girişime öncelik tanıdıkları, rekabete ve dışa açılmaya inandıklarını söyledikleri, bürokratik engellerden yakındıkları bir gerçek. Ne var ki, buna bakarak her iki partinin izleyeceği ekonomi politikalarının ve ekonomiyi yönlendirme yöntemlerinin pek farklı olamayacağını söylemek sanırım olanaksız. Tersine Özal'ın ekonomiye yaklaşımının, MDP'nin muhtemel yaklaşımından hayli farklı olacağını söylemek mümkün. Biraz daha ileri giderek bu farkın Sunalp'i değil de Özal'ı iktidar yapan nedenler arasında bulunduğunu söylemek mümkün.

Peki nedir Özal'ın farkı?

Madde madde sıralamaya çalışalım:

• Özal, ekonomik kararların tek bir merkezden yönlendirilmesini sağlayacak organizasyon biçimini 24 Ocak 1980'den sonra uygulamış ve bazı olumlu sonuçlar almıştır. Bunu pekiştirecek örgütlenme biçimi Özal'ın programında vardır, MDP'de yoktur.

• Özal'ın bürokraside reform ilkesini sözde bırakmayacağı sanılmaktadır. Bu alanda çok daha dengeci olmak gereğini duyacak bir MDP'ye oranla Özal'ın radikalizmi kısa sürede sonuç almasını sağlayabilir ve bazı bürokratik engellerin kaldırılması ekonomide kimi alanlarda bir hareketlilik sağlayabilir.

• Özal'ın dış mali çevrelerde sahip olduğu itibar ve uyandırdığı güveni kısa sürede ikinci bir kişinin yaratması kolay değildir. Artık iktidara sahip görünen bir Özal'ın dış kaynak bulma, uluslararası finans kuruluşlarından destek ve anlayış görme şansı, en azından kısa vadede rakiplerinden çok fazladır. Bu şans iktidarının ilk yıllarında Özal'a nefes alma olanağını verebilir.

• Özal'ın bütün programını dayandırdığı temel eksen enflasyonun aşağı çekilmesidir. Bu sağlanamadığı takdirde *"orta direğe"* yapılan hiçbir vaat tutulamayacaktır. Özal'ın kendini inkâr etmeden ödün veremeyeceği bu konuda MDP'nin çok daha ılımlı ve toleranslı bir politika izlemesi mümkündü. Enflasyoncu birikim sürecini kesinlikle reddeden yalnızca Özal'dır.

• Özal, enflasyonu kontrole almak için en etkili silahın yüksek faiz ve yüksek ek gelir getiren diğer yatırım araçları olduğunu ısrarla vurgulamakta, bu alanda MDP'nin cesaret edemeyeceği cüretli girişimlere hazırlanmaktadır. Köprü ve baraj hisselerinin satışı tartışması bu açıdan anlamlı bir tartışmadır. Bu yöntemlerle Özal'ın yurt dışındaki

işçilerin birikimlerini çekmeyi de amaçladığı bilinmektedir.

• Özal'ın ekonomi politikasındaki ikinci temel eksen dışa açılma politikasının derinleştirilerek sürdürülmesidir. Bu konuda da en ödünsüz uygulamayı yapabilecek olan Özal'dır.

• Özal'ın yukarıdaki hedeflere varabilmesi için ekonomideki tekellere karşı tavır alması zorunlu görünmektedir. Tekellere karşı tavır almadan enflasyonu yüzde 10'lara indirmek, ekonomiyi dışa açık bir yapıya kavuşturmak mümkün değildir.

• Özal'ın ekonomide yapıyı değiştirme çabası sırasında zor duruma düşecek şirket ve bankaları kurtarma konusundaki görüşü gayet nettir. Bu konuda da Özal'ın MDP'den çok daha kararlı bir müdahaleden kaçınma tavrı alması beklenebilir.

Kısacası Özal'ın MDP'den farkı pek çok konuda, programı doğrultusunda radikal ve keskin kararlar almak zorunda olmasıdır. Oysa dört eski partinin tabanından oy aldığını söyleyen Özal'ın bu desteği korumak için dengeci kararlar alması, çeşitli kesimlerin istek ve beklentilerini hesaba katarak ilkelerinden ödünler vermesi gerekebilir.

Özal'ı bekleyen tuzak da belki burada yatmaktadır. Kısa sürede daha popüler olma hevesine kapılarak çeşitli kesimlere ödünler verecek, programından sapmalar yapacak bir Özal'ın MDP'den farkı azalacak, amaçladığı hedef e varma şansı törpülenecektir. Bu durumda Özal'ın kısa vadedeki tüm olumsuz sonuçlarını göze alıp programını ödünsüz uygulaması kendisi açısından daha geçerli bir seçenek gibi görünmektedir.

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21269 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 15 Kasım 1983 Salı

BARIŞ DERNEĞİ DAVASI

18 kişiye 8 yıl, 5 kişiye 5 yıl hapis

Mahkeme duruşmaya katılan 16 sanığı tutukladı

8 yıl hapis: *Mahmut Dikerdem, Reha İsvan, Erdal Atabek, Harun Göker, Cemal Tahsin Usluoğlu, Halûk Tosun, Şefik Asan, Aybars Ungan, Ali Taygun, Metin Özek, Ataol Behramoğlu, Ali Sirmen, Gencay Şaylan, Ergun Elgin, Orhan Taylan, Hüseyin Baş, Nedim Tarhan, Nurettin Yılmaz.*

5 yıl hapis: *Orhan Apaydın, Niyazi Dalyancı, İsmail Hakkı Öztorun, Gündoğan Görsev, Melih Tümer.*

Beraat: *Uğur Kökden, Medet Serhat, Semra Özdamar, Kemal Anadol, Mustafa Gazalcı.*

İstanbul Haber Servisi — Barış Derneği Davası başlamasından 1 yıl 4 ay 21 gün sonra sona erdi ve sanıklardan 5'i beraat ederken, 5 sanık 5'er, 18 sanık da 8'er yıl ağır hapis cezalarına çarptırıldılar. Karar açıklandıktan sonra dünkü oturuma katılan ve beraat edenler dışındaki 16 sanık tutuklanarak cezaevine gönderildiler. Duruşma üye yargıcı hâkim yüzbaşı Tarık Kale ise tutuklama kararına "kaçma şüphesi bulunmadığı" gerekçesiyle muhalefet şerhi koydu.

Dün yaklaşık 5 saat süren oturumdan sonra İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi saat 16.10'da kararını açıkladı. Karara göre, TCK'nın 141/1 maddesi uyarınca 8 yıl ağır hapis ve TCK'nın 173/son maddesi uyarınca 2 yıl 8 ay süreyle çeşitli kentlerde genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmasına karar verilen sanıklar şunlar:

Mahmut Şerafettin Dikerdem (B.D. kurucusu, Genel Başkan, emekli büyükelçi), Cumhuriyet Reha İsvan (B.D. kurucularından ve Yönetim Kurulu üyesi, İstanbul eski Milli Eğitim Müdür Yardımcılarından, İstanbul eski Belediye Başkanı Ahmet İsvan'ın eşi), Erdal Atabek (Gazeteci doktoru, B.D. kurucularından ve Yönetim Kurulu üyesi, Türk Tabibler Birliği Merkez Konseyi Başkanı), Harun Aykut Göker (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, makine mühendisi), Cemal Tahsin Usluoğlu (B.D. Yönetim Kurulu üyesi), Haluk Tosun (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, elektrik mühendisi), Şefik Asan (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, edebiyat öğretmeni), Aybars Ungan (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, inşaat mühendisi), Ali Erol Taygun (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, tiyatro sanatçısı), Prof. Metin Özek (B.D. kurucularından ve Yönetim Kurulu üyesi, İ.Ü. Tıp Fakültesi eski öğretim üyelerinden), Ataol Behramoğlu (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, TYS Genel Sekreteri, şair), Ali Gazanfer Sirmen (Gazeteci dış politika yazarı, B.D. kurucularından ve Yönetim Kurulu üyesi), Gencay Şaylan (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, ODTÜ eski öğretim üyelerinden), Ergun Elgin (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, elektrik mühendisi), Orhan Taylan (B.D. kurucularından ve Yönetim Kurulu üyesi, ressam), Hüseyin Baş (B.D. kurucularından, gazeteci), Nedim Tarhan (B.D. Yönetim Kurulu üyesi, eski CHP milletvekili, eski KÖY-KOOP Genel Başkanı),

TUTUKLANDILAR — Barış Derneği Davası dün sonuçlandı. Mahkeme heyetinin kararını açıklamasından sonra, duruşmada hazır bulunan sanıklardan 5 yıl da 8 yıl hapis cezası yemiş olanlar derhal tutuklandı. Karardan sonra (soldan sağa) Ali Sirmen, Kemal Anadol, Erdal Atabek ve Orhan Apaydın görülüyorlar. (Fotoğraf: DENİZ TEZTEL)

İlk köprünün projesini yapan ikinciyi de kazandı

5 yabancı firma arasından ihaleyi 1 milyar 416 milyon lirayla kazanan İngiliz Freeman, Fox and Partners projeyi 1.5 yılda bitirecek. Köprünün temeli 1985'de atılacak.

Haber Merkezi — İkinci Boğaz Köprüsü'nün proje ihalesi İngiliz Freeman, Fox and Partners firmasına verildi. İlk köprünün de projesini yapmış olan İngiliz firması yeni köprü ve çevre yolları projesini 1.5 yıl içinde tamamlamayı taahhüt etti.

Bayındırlık Bakanlığı yetkililerinden edinilen bilgiye göre, beş yabancı firmanın katıldığı proje ihalesi, 1 milyar 416 milyon 156 bin liraya Freeman, Fox and Partners firmasında kaldı. İhale Komisyonu, daha düşük fiyat veren ancak proje sorumluluğunu bir Türk firması ile paylaşmak isteyen Alman Steiman firmasının önerisini reddetti ve ihaleye katılma koşuluna uymadığı için firmaya ihtar verdi.

7 kasım günü açılan ve beş yabancı firmanın katıldığı ikinci (Arkası S.7, Sü.2'de)

Ücret zammı en az %39 olmalı

ÖZAL NE DEMİŞTİ?

Enflasyon yüzde 25-26 gösteriliyor. *Orta direğe milli gelir artış oranında*

Bağımsız Kıbrıs Devleti

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin bağımsızlığı ilan etmesi beklenmedik bir davranış değildir. Çoktan beri bu yoldaki gelişmeler izleniyor; Kıbrıs Rum yönetiminin uzlaşmaz tutumu Türk kesimi için bağımsızlığı zorunluluk niteliğine gönüştürüyordu. Bütün anlaşma ve çıkış yolları Rum yönetimince kapatıldıktan sonra, başka çare kalmayınca bağımsızlık ilan edilmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlık bildirgesinde, verilen kararın içeriğini açıklayan önemli bir gerçek vurgulanmaktadır. Bu gerçek; bağımsızlık ilanının, Kıbrıs'ta Iki eşit halk arasında ortaklığın bir federasyon çatısı altında yeniden kurulmasını ve sorunların çözülmesini engellemeyip, kolaylaştıracağı''na olan inancın açıklanmasıdır.

Nitekim Federe Meclis, dün sabah bağımsızlık bildirgesini oybirliğiyle onaylarken bu hususu yinelemiş ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Rum yönetimi arasında bu amaçla bir zirve toplantısının yapılmasının yararına işaret etmiştir. Kararda şöyle denilmiştir.

''Kıbrıs adasındaki iki halkın kendi milli benlik-

MERKEZ DERSANELERİ
Beklemeliler 5 aralık
Fen Liselerine Hazırlık 26 kasım

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ
Akşam Kursu: 21 Kasım
Beklemeliler: 28 Kasım

60. Yıl Sayı: 21270 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 16 Kasım 1983 Çarşamba

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edildi

Çözüm için zorunlu karar

ATİNA'DA DURUM

Papandreu: Yunan hükümeti tepkisiz kalmayacaktır

Karamanlis "tüm ülkeleri bu tahriki kınamaya çağırıyoruz" dedi. Hükümet Sözcüsü Marudas Yunan Silahlı Kuvvetleri'nde "şu ana kadar bir alarm durumu olmadığını" söyledi.

STELYO BERBERAKİS

Kıbrıs Türk Federe Meclisi dün sabah 9'da toplanarak bağımsızlık kararını oybirliğiyle aldı.

Kıbrıs Rum Yönetimi ve İngiltere'nin çağrısı üzerine BM Güvenlik Konseyi toplanıyor.

Rum birlikleri alarma geçirilirken, Kipriyanu "bağımsızlığa göz yumulamaz" dedi.

ANKARA'DA DURUM

Türkiye'nin tanıma kararı saat 18'de çıktı

Sabahki açıklamalarında Ulusu ve Dışişleri sözcüsü karar için "sürpriz" dediler.

Evren 3 partinin lideriyle 20 dakikalık bir toplantı yaptı.

Liderler kendilerine bilgi verildiğini söylediler.

Calp: Milli koalisyon sözkonusu değil, herşey olduğu gibi devam edecek.

Türkmen: Denktaş zamanlamayı yaparken ne düşündü bilmiyorum.

Haberi 6. Sayfada

DÜNYADAN YANKILAR

ABD: Bu karar geri alınsın

ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü tüm ülkelere bağımsızlığı tanımamama çağrısı yaparken, Senato ve Temsilciler Meclisi'nin bazı üyeleri "Türkiye'ye baskı yapılmasını" istediler.

Kıbrıs Türkleri sevinç içinde

"Artık rahatız, çocuk doğmuştur"

İZZET RIZA YALIN

lerini koruyarak, kendi kesimlerinde huzur ve güven içinde yaşamaya ve kendi kendilerini yönetmeye hakları olduğuna inanan, aynı adada yanyana yaşamaya mecbur bulunan bu iki halkın aralarındaki bütün sorunları, eşit düzeyde müzakerelerle, barışçı, adil ve kalıcı bir çözüme ulaştırmalarının mümkün ve zorunlu olduğu görüşüne sımsıkı bağlı bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanının iki eşit halk arasında ortaklığın bir federasyon çatısı altında yeniden kurulmasını ve sorunların çözülmesini engellemeyip, kolaylaştırabileceğine kani olan, iki halk arasındaki bütün sorunların barışçı ve uzlaşıcı bir politika ile çözülmesi için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetimi altında eşit düzeyde müzakereler yürütülmesini yürekten dileyen ve önerilmiş bulunan zirve toplantısının bu açıdan yarar sağlayacağına inanan meclisimiz, Kıbrıs Türk halkı Kuzey adına Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kuruluşunu ve bağımsızlık bildisini onaylar."

★

Bundan sonra olayların gelişmesi iki yönden olabilir. Ya Kıbrıs Rum Yönetimi iki eşit halktan oluşan iki kesimli, bağımsız ve bağlantısız bir Kıbrıs Federasyonu için masaya oturmaya yanaşır; Kuzey Kıbrıs Türk Devleti ile bu masada görüşmelere başlanır. Bu durum, Türk kesiminin bağımsızlık kararına ters düşen bir değişme değildir. Ya da Kıbrıs Rum Yönetimi uzlaşmaz politikasını inatla sürdürür ki, bu tutum, adanın ikiye bölünmesini ve bağımsız Kıbrıs Türk Devleti'nin kendi göbeğini, kendi eliyle kesmesi sonucunu doğurur.

Kuşkusuz gelişmeler bu boyutlarda kalmayacaktır. Atina, bütün uluslararası ilişkilerde ve forumlarda olayı Türkiye'ye karşı koz olarak kullanmaya kalkacaktır. ABD'den gelecek askeri destek kredilerini ve Batı Avrupa'ya dönük ekonomik ve siyasal ilişkilerimizi olumsuz yoldan etkilemek için Rumlar ve Yunanlılar çabalarını yoğunlaştırabilirler.

Ankara'nın bütün bunları göğüslemek için gerekli önlemleri düşünüp göze alması doğaldır.

Dünden başlayarak Kıbrıs sorununun yeni boyutlara oturduğunu söyleyebiliriz. Gelişmelerin tümünü şimdiden kavrayabilmek çok güçtür.

★ ★ ★

Tek Çıkar Yol

HASAN CEMAL / *17 Kasım 1983*

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başkanı Sayın *Rauf Denktaş, üç hafta önce gazetemizde yayınlanmış olan makalesinde şöyle diyordu:*

"Bugün Kuzey Kıbrıs Devleti'ni kurup uluslararası tanınma talebinde bulunmakla, eşit ortaklığa dayanan iki kesimli bir federasyon kurmak için öngörülen görüşmelerde, eşitlik dengesini kurmaktan ve ayrı bir halk olarak (Rumların ret ve inkâr ettikleri) siyasal kişiliğimizi ve statümüzü vurgulamaktan başka bir şey yapmış olmayacağız. Bu adım atıldığı takdirde, Rum yine iki kesimli federasyon oluşturmazsa, ileride, iki devletin oluşturacağı bir birlik kurulması için çabalar başlatılabilir.

'Uniter', yani 'birleşik' Kıbrıs'ın doğabilmesi için iki halkın varlığı, eşitliği ve bunların oluşturdukları siyasi ve idari bünyelerin var oldukları ve eşitlikleri gibi temel gerçeklerin kabul edilmesi şarttır. Kıbrıs, bu temel gerçeklerin reddi ve silah zoru ile Türk ortağın yok edilmesi siyaseti nedeniyle bölünmüştür. Bunu başaran Rum tarafını 'meşru hükümet' olarak tanıyıp, Kıbrıs Türklerini bu hükümete tabi kılmak için yapılmakta olan baskılar kıbrıs'ı birleştirmez tamamıyla ayırır.

'Kıbrıs'ı birleştirmenin yolu, Kıbrıs Türklerinin eşitliğini ve kurucu ortaklık haklarını inkâr yolundan geçmez. 1963'e kadar Kıbrıs'ta bir ortaklık devleti vardı. Silah zoru ile bunu Rum devleti yapmak, Elenleştirmek istediler... Yapamadılar... Bunu asla başaramayacaklarının kendilerine ve dünyaya iyice anlatılması için self-determinasyon hakkımızın kullanılarak devletimiz için tanınma talebine derhal başlamamız gerekir." (x)

Sayın Denktaş'ın değindiği bu süreç önceki günden itibaren başlamış bulunuyor. BBC muhabirinin sesindeki alaycı titreşimlerle dün sabah kendisine yönelttiği, *"Sizi Türkiye'den başka kim tanır ki?"* sorusuna Sayın Denktaş'ın karşılığı şu olmuştur: *"Biz sabırlı bir halkız. Yirmi yıldır bekliyoruz, daha da bekleriz gerekirse..."*

Kıbrıs Türk toplumunun geçtiğimiz yirmi yılda sergilemiş olduğu sabır ve cesareti yadsımak gerçekten olanaksızdır. 1963'ten 1974'e kadar Rum yönetiminin baskı ve zulmüne direnmiştir. Örneklerini ancak Afrika'daki ırkçı beyaz azınlık rejimlerinde görebileceğimiz muamelelere uğramıştır yıllar boyu. Yerinden, yurdundan göçe zorlanmıştır. 1974 Barış Harekâtı bu insanlık dışı ortama son vermiştir.

Federe devletin 1975'de ilanıyla birlikte yeni bir bekleyiş sürecine girilmiştir. Rum tarafına denilmek istenmiştir ki, *"Kurulacak Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin birinci bacağını oluşturduk. Gelin müzakere masasına, şu işi tamamlayalım."* Ne var ki, bu çağrı bugüne dek karşılıksız kalmıştır.Türk toplumunu azınlık statüsüne tabi kılmak hayali içindeki Rum tarafı, sadece uluslararası forumlarda oynamayı yeğlemiştir. Ve bugün bu noktaya gelinmesinde bir bakıma en büyük katkıyı yapmıştır.

Bu aşamada, Kıbrıs Rum yönetimi ile Atina'ya şunu bir kere daha iyi niyetle hatırlatmakta yarar görüyoruz: Bağımsızlık ilanı, Kıbrıs'ta federal bir devlete ve barışçı bir çözüme giden yolu tıkıyor değildir. Kıbrıs Türkleri ile Rumları çağdaş bir düzende birlikte yaşayacaklarsa, bunun ilk adımı, iki tarafın liderlerinin, yani Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başkanı ile Rum yönetimi başkanının bir zirvede eşit taraflar olarak buluşmalarıdır. İki kesimli, bağımsız ve bağlantısız federal bir Kıbrıs Cumhuriyeti'ne giden yol ancak böyle açılabilir.

Ne var ki, iki gündür sergilenmekte olan tavırlar bizi bu konuda iyimserliğe sevk edici nitelikte görülmüyor. Gerek Kıbrıs Rum kesimi ile Yunanistan'daki, gerekse Batılı karar odaklarındaki gelişmeler, geçerli olmasını dilediğimiz akılcı ve sağduyulu davranış biçimlerine ters düşmektedir. Yüklü bir faturanın Türkiye'ye ödetilmesini öngören bir yörüngeye doğru kayıldığını gösterir belirtiler var...

Bu çıkar yol değildir. Kıbrıs Türk toplumu haklı olarak kendi kaderini çizmiş ve ilan edilen devleti Türkiye tanımıştır. Bundan geri dönülecek değildir. Kavranması gereken birinci nokta budur.

İkinci nokta ise özellikle bizi ilgilendiriyor. Yurdumuzda artık her geçen gün demokrasi mekanizmasına daha bir işlerlik kazandırmak zorundayız. Uzlaşma ve hoşgörünün filizleneceği, demokratik bir birlik ve bütünlük ortamında, iç istikrarını tam anlamıyla sağlamış bir Türkiye'nin, dış dengeleri de akılcı bir biçimde kullanarak bütün oyunları boşa çıkartacağından kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

(x) Birleşik Kıbrıs, Rauf Denktaş, Cumhuriyet 26 Ekim 1983, sayfa 12.

Sosyal Demokrat kime denir?

İLHAN SELÇUK / *19 Kasım 1983*

Bir aralık *"sen mi devrimcisin, ben mi devrimciyim"* tartışması vardı.

Devrimci toplumsal kesimi, müzelerde sergilenen tarih öncesinin küçük başlı, uzun kuyruklu hayvan iskeletlerinin eklemlerine dönüştüren bu kavga hiç durmadı. Türkiye'nin gerçeklerinden koptukça koparak dolu dizgin devrimcilik yapmahastalığı pompalandıkça pompalandı. Üç - beş yüz satan dergilerde yayınlanan hastalıklı kafaların ürünleri devrim kuramı sayıldı.

Sonuç ne oldu?

★

Şimdi kaygılanıyorum.

Sağda solda başgösteren esintilere göre bir tartışma başlayacak gibi:

— Sen sosyal demokrat değilsin!...

— Hayır, sen değilsin!... Gerçek sosyal demokrat benim; sen yalancısın!...

Türk halkının en aşağı yüzde 30'unu kapsayan demokratik sol tabanı böyle tartışmalarla yukarıdan aşağıya doğru parsellemeye kalkarsak yazık olur. İleriye açık, çağdaş, yenilikten ve halk yönetiminden yana kitlelerin gücünü ufalayacak olan kısır kavgalardan kaçınmak gereğini söylemenin bilmem yararı var mı?

Demokratik devrimci siyasal akımların hem halkta hem de seçim sandığında büyük ağırlık kazandığı çeşitli kez vurgulanmıştır. Bu gelişme, tarihsel oluşumun sonucu ve nice insan emeğinin ürünüdür; hiç kimsenin tapusunda değildir. Eğer halk tabanında kökleşmiş ve kitlelerin bilincinde ışımış sol fikir ortaklığı tepeden aşağıya doğru dilim dilim bölünürse; ancak karşıdevrimcilerin, emperyalizmin ve demokrasi düşmanlarının ekmeklerine yağ sürülmüş olur.

★

Batı'da sosyal demokrat akımın ne olduğunu herkes biliyor. Tarihsel kökeninde Marksist olan bu akım, sanayi kapitalizminin ileri aşamasında dengeci niteliğe dönüşmüş, çok partili demokrasinin orta direği sayılmıştır. Batı'daki sosyal demokrat partiler, sanayi toplumlarının koşullarında politika yapıyorlar. Bu siyasa, *Üçüncü Dünya*'ya dönük yüzünde kimi zaman emperyalizmin dişleriyle sırıtıyor, içe dönük yüzünde ise dönüşümcü ve sosyal adaletçi karakterini koruyor.

Türkiye'de sosyal demokrat (ya da demokratik sol) akımın Batı'dakinden ayrımı derindir.

Derinlik, önce tarihten kaynaklanıyor. Bizdeki sosyal demokrat, ulusal kurtuluş savaşımından güç almaktadır. *Müdafaa-i Hukuk*'tan başlayarak kaynağını saptamakta, Osmanlı Devleti'nde yabancı kumpanyalara karşı Türk işçisinin düzenlediği grevleri kapsamaktadır. Bu ulusal karakter, ülkemizdeki demokratik solun özündeki antiemperyalist niteliği de belirler.

Türkiye'nin sosyal demokratı, Batı'daki gibi kurulu sanayi düzeninden pay isteyen kimlikte değildir; çünkü sanayi devrimini (bütün iç ve dış engellere karşı) gerçekleştirmek görevini üstlenmiştir. Bu devrimi gerçekleştirirken itici gücü halktır. Bir avuç büyük sermayecinin dışa bağımlı güdümünde sanayi devriminin başarılamayacağını bilen bizim sosyal demokratımız, demokrasiyle endüstriyi kurmak için yeterli siyasal ağırlıkta iktidara geçmek zorundadır.

Ulusal bağımsızlık pekiştikçe sanayileşme yolunda ekonomik kalkınmanın yürüyebileceği de kesin bir gerçek olarak son otuz yılda ortaya çıkmıştır.

★

Bizim sosyal demokratın Batı'dakinden çok önemli bir ayrımı da fikir özgürlüğünü sağlamak, daha başka deyişle demokratik rejimi kurmak işlevini de üstlenmesidir. Batı'daki sosyal demokratın böyle bir kaygısı yoktur.

Türk sosyal demokratı, fikir özgürlüğüne düşmanlaşan büyük sermayenin karşısındadır.

Fikir özgürlüğünü özümseyen bir sosyal demokrat da bir başka sosyal demokratı *"sen komünistsin"* ya da *"sen aşırı solcusun"* diye suçlayamaz. Bu cadı kazanı kaynatılmaya başlanırsa, sonu yoktur. Çünkü bu yola sapan tartışmanın adına McCarthy-cilik denir. Fikirden ötürü suçlamayı politika olarak benimseyen bir sosyal demokrat en sonunda faşizmin aynasında kendi kendini suçlarken görecektir.

Atina ve Sağduyu

HASAN CEMAL / 20 Kasım 1983

Başkan Reagan'dan Cumhurbaşkanı Sayın Evren'e gelen mesajın içeriği beklendiği gibidir bir bakıma. Şöyle özetlenebilir:

— *Kıbrıs'ta tek taraflı bağımsızlık ilanı uluslararası bir krize kaynaklık etmiştir...*

— *Türkiye bu kararı hâlâ değiştirtebilir...*

— *Bunun ilk adımı Türkiye'nin tanıma kararından vazgeçmesi olur...*

— *Amerikan askeri yardımının kesintiye uğramasını biz de yönetim olarak istemeyiz...*

— *Ama Kongre'de son derece duyarlı ve olumsuz bir ortam meydana gelmiştir. Bu havanın dağıtılması için bize yardımcı olmalısınız...*

ABD Başkanı'nın Ankara nezdindeki girişimi beklendiği gibidir, ama aynı zamanda şaşırtıcı olduğu da söylenebilir. Şaşırtıcıdır, çünkü Beyaz Saray hâlâ haklı adımlardan geri dönülmesini Ankara'dan isteyebilmektedir. Alacağı cevabın ne olabileceğini bile bile bunu yapabilmektedir.

Oturuş - kalkışında biraz da Amerikalılara özgü laübaliliği ile dikkati çeken Reagan'ın Ortadoğu özel temsilcisine devletin en yüksek tepesinden verilen yanıtın özeti şudur:

— *Karardan geri dönülmesi söz konusu değildir...*

— *Türkiye'nin KKTC'ni tanıması Kıbrıslı Türklere olan bir "manevi borç"tur.*

— *Ayrıca bağımsızlık kararı, Kıbrıs'ta barışçı ve federal çözüme giden yolu hâlâ açık tutuyor. Taraflar eşit olarak müzakere masasına bir an önce oturabilirler...*

Bu son nokta, Rum yönetimi ile özellikle Atina'ya dönük iyi niyetli ve içten bir çağrıyı içermektedir. Washington'un, birtakım olmayacak koşulları Türkiye'ye dikte etmeye uğraşacağına, bu çağrının muhatabını zaman yitirmeksizin müzakere masasına oturması için ikna etmeye çalışması herhalde çok daha yerinde bir davranış olacaktır.

Nitekim, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi dahil birçok uluslararası forum ile devletten çıkan *"kınama"* kararlarında genellikle, ortak bir nokta dikkati çekiyor: *Müzakere sürecinin yeniden başlatılması ve tarafların durumu daha da kötüleştirecek davranışlardan kaçınmaları...*

Sağduyunun gereği de budur...

Ne var ki bu sağduyu, belirli karar odaklarında ve tabii en başta Yunanistan'da ne ölçüde geçerli olabilecektir?... Bu konuda şimdilik pek fazla iyimser olamıyoruz.

Partisine *"Panhellenik"* sıfatını uygun görebilen bir sosyalist lider, Başbakan Papandreu, daha bu ayın başında verdiği bir demeçte Kıbrıs'tan *"Hellenizmin bir parçası"* olarak söz edebilmiştir. İktidara geldiğinden beri dış politikada birinci önceliği tanıdığı Rum yönetimine ekonomik ve askeri yardımı sürekli arttırmıştır. Papandreu, Kıbrıs'ı *"Yunan ulusal alanının bir parçası"* saymaktadır. Böylesi bir zihniyete göre, Kıbrıs'ta *"Türk"* diye bir *"ulusal topluluk"* bile neredeyse yoktur...

Öyleyse, böyle bir iktidara sağduyunun egemen olmasını beklemek ne ölçüde gerçekçilik olacaktır? En azından son yirmi yıldır bu sorunun yanıtı ne yazık ki olumsuz kalmıştır.

Yunanistan sürekli olarak uluslararası forumlarda oynamayı yeğlemiş ve özellikle Washington'dan Türkiye'ye yönelik baskılardan medet ummuştur. Bunların sürekli olarak geri teptiğini görmesine karşın bu geleneksel politikasından vazgeçmemiştir bir türlü. Kıbrıs Barış Harekâtı'na; 1975'te Federe Devlet'in ilanına ve son olarak bağımsızlığa hep böyle gelinmiştir: *Yunanistan'ın uzlaşmaz politikalarıyla...*

Bugün yine, Washington'da, Birleşmiş Milletler'de, uluslararası arenada Türkiye'ye karşı gittikçe kabaran bir dalga görülüyor. Yunanistan'ın geçmişte olduğu gibi bu kez de bu geçici görüntüye kapılmamasında sonsuz yarar vardır. Uluslararası forumlardan sonuç alınamayacağını, bunca yıllık tecrübeden sonra görebilmelidir artık.

Hem Kıbrıs Rum ve Türk toplumlarının hem de Türk ve Yunan uluslarının aynı bölgede, yan yana barış içinde yaşamaya *"mahkûm"* olduklarını ve sorunlarını da yine kendi aralarında eşit taraflar olarak ve barışçı yöntemlerle çözmek zorunda olduklarını Yunanlı yöneticiler kavrayabilmelidirler artık. Çünkü, gerilimlerin sürmesi, bunalımların yok yere tırmandırılması sadece silah tüccarlarına yaramaktadır. Toplumların mutluluğu için harcanacak fonlar silahlanmaya gitmektedir...

Atina'daki karar odaklarının bu noktalar üzerinde durup, serinkanlı düşünmeleri ve *"Acele işe şeytan karışır"* özdeyişine uygun olarak *"teenni"* ile davranmaları temenni edilir.

Kıbrıs ve gerçekçilik

ERGUN BALCI — *21 Kasım 1983*

Kıbrıslı soydaşlarımız Türkiye'ye seçim sonrası sürprizi yaşarak, bağımsız cumhuriyet kurduklarını ilan ettiler. Basınımızda memnunlukla karşılanan bu sürprizin, Türkiye açısından tatsız yanları olduğu da yadsınamayacak bir gerçek... Nitekim, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti* Dışişleri Bakanı sayın Kenan Atakol 17 kasım perşembe günü düzenlediği basın toplantısında *"Ankara, bağımsızlık ilanı kararımızı önceden bilseydi, bizi engellerdi"* diyerek, Türkiye'nin karşısına çıkacak sorunların, kendilerinin de bilincinde olduklarını ifade etmiştir.

Bu sorunlar şekillenmeye başlamıştır bile. Avrupa Ekonomik Topluluğu, Beyaz Saray, Amerikan Kongresi, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, Sosyalist Ülkeler ve son olarak BM Güvenlik Konseyi aleyhimize tavır almışlardır. Henüz somut bir nitelik kazanmamış ama ileride ortaya çıkabilecek sorunlar ise kredilerin tehlikeye girmesi, Amerikan Kongresinin ambargo koyması ve Rum lobisinin F-16 projesini torpillemeye kalkışmasıdır. Rumların

Türk kesimine elektrik ve suyu kesmeye kalkışmaları da diğer bir olasılıktır.

Ancak Rumlar, Türkleri, sayın Denktaş'ın deyimi ile *eşit haklara sahip bir ortak* olarak görmeyi hiçbir zaman kabul etmemiş, sorunu uluslararası forumlarda polemik konusu yapmış ve Türklere azınlık statüsü uygulamakta ısrar etmişlerdir. Sayın Denktaş, bağımsızlık ilanının ayrılmaya değil, aksine iki toplumlu federasyonun kurulmasını gerçekleştirmeye yönelik olduğunu sürekli vurgulamaktadır. Meselenin kopma noktasına gelip gelmediği ve bağımsızlık ilanının zamanlaması, gerçi zihinlerde soru işareti yaratabilir, ama bir dizi arkadaşımızın da belirttiği gibi, bu tartışma artık geride kalmıştır. Türkiye kuşkusuz sonuna kadar Kıbrıslı soydaşlarını destekleyecektir.

Bu arada basınımızda, Kıbrıs konusundaki bazı yorum ve tepkiler dikkatimizi çekti. Örneğin Amerikan Temsilciler Meclisi 1'e karşı 423 oyla bağımsızlık ilanını kınama kararı aldığında, *"Ah Amerika"* diye başlıklar atıldı ya da AET ile Avrupa Konseyi bağımsızlığa karşı çıktıklarında *"bizi anlamıyorlar"* sözcüğü manşetlerde görüldü.

Bu tür tepkiler, galiba biraz duygusallığımızdan, biraz da kendi sorunlarımızdan ötürü başkalarını suçlama alışkanlığımızdan kaynaklanıyor. Sorunu biraz daha geniş boyutlu biçimde ortaya koymak gerekirse, belki de dış etkenlerin iç dinamiğimiz üzerindeki rolünü fazla abartıyoruz.

ABD Temsilciler Meclisi'nden, başka türlü bir tepki mi bekliyorduk ki, çıkan karar karşısında düş kırıklığınaa uğruyoruz. Üstelik Temsilciler Meclisinin tepkisi, bir dizi Üçüncü Dünya ülkesinden, ya da Sovyetler Birliği'nden farklı değildi.

Bugün *Ah Amerika* dediğimiz gibi, son zamanlarda sık sık *Ah Almanya* diyoruz. İşçilerimizi ucuz ücretle çalıştıran, onların emeğinden azami kazanç sağlayan, şimdi de başından atmaya çalışan Alman kapitalizmine veryansın ediyoruz. Peki Alman kapitalizmi suçlu da, yıllardır yüzbinlerce insanımızı işsizlik sorununu örtmek ve döviz kaynağı sağlamak gibi kısa vadeli hesaplarla yabancı ülkelere gönderen, uzun vadeli hiç bir plan yapmayan, günün birinde *"denizin biteceğini"* düşünmeyen geçmişteki yönetimler hiç mi suçlu değil? Bu kardeşlerimize yurdumuzda iş olanağı yaratamayan Türk kapitalizminin hiç mi sorumluluğu yok?

Yukarıda sözünü ettiğimiz kızgın tepkilere karşı basınımızda çıkan bazı yorumlarda ise Kıbrıs'taki son gelişmelere değişik bir yaklaşımda bulunarak iyimser bir görüş sergilendi.

Bu görüşü savunanlara göre, Kıbrıs'ta bağımsızlık ilanının yol açtığı ve açabileceği sorunlar, Türkiye'nin silkinmesine, kendisine gelmesine neden olabilecektir. Ambargo ya da kredilerin kesilmesine tehlikesi ile karşı karşıya kalan Türkiye, kendi yağı ile kavulmasını öğrenecek, kendi silah sanayiini kurmaya yönelecektir.

Ayrıca, ABD ile Batı dünyasının da gerçek yüzleri ortaya çıkacak, Grenada'yı işgal eden ABD'nin ya da Lübnan'ı bombalayan Fransa'nın iki yüzlülüğü iyiden iyiye anlaşılacaktır.

Bize bu görüşler de biraz fazla iyimser geliyor. Önce, Kıbrıs konusunda Türkiye'nin karşısında yer alanlar sadece ABD ve Avrupa değil. Üçüncü Dünya ve Sosyalist ülkeler ve Batı ile yanı safta bulunuyorlar.

Karşılaşacağımız güçlüklerin sizi silkeleyeceği, kendi yağımızla kavrulmayı öğreteceği, ya da bizi kendi silah sanayiimizi kurmaya yönelteceği yolundaki görüşler de soyut kalıyor.

Türkiye'de yıllardır ulusal silah sanayiimizi kurma gereğinden söz edilmiş,u bu konu sivillerden en yüksek düzeydeki askeri yetkililere kadar herkes tarafından vurğulanmıştır. Türkiye, kendi olanakların içinde ulusal silah sanayiini kurmaya zaten çalışmaktadır. Üstelik NATO içinde aldığımız silah yardının son derece yetersiz olduğu, yine yıllardır en yüksek düzeydeki yetkililerimiz tarafından dile getirilmektedir. Bu bakımdan dışardan gelen bol kredi ve silahla rehavete kapılmış değiliz ki, *Kıbrıs şoku* ile silkinip, iş başa düştü diyelim.

Karşılaşacağımız sıkıntıların belki de kendi yağımızla kavrulmayı öğreteceği ya da toparlanmamıza yardım edeceği savı da pek gerçekçi görünmüyor. 60 yıldır kendini toparlayamayan burjuvazimiz, Kıbrıs'tan ötürü Türikye'nin karşısında yer alan dünyaya kızıp, makine üretimine mi geçecek? Bu tür görüşlerde, galiba toplumların gelişmesinde dış etkenlerin rolünü fazla abartmak eğilimi ağır basıyor.

Dış etkenler, kuşkusuz önemlidir. Ama toplumların gelişmesinde asıl rolü oynayan etkin, iç dinamiktir. Dış güçlerin etkinliğini toplumların iç dinamiği belirler; dış etken iç dinamiği değil.

Bir örnek vermek gerekirse, Osmanlı İmparatorluğunun sağlıklı kapitalist üretimine geçemeyişi, Batı tarafından sömürgeleştirilmesinden değil, tersine Batı tarafından sömürgeleştirilmesi Türk toplumunun iç dinamiğinin özelliğinden ileri gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğunu Batı'nın pazarı haline getiren 1839 tarihli ticaret anlaşması, ekonomik çöküntünün nedeni değil, 16. yüzyılın sonlarında başlayan ekonomik gerilemenin sonucu idi.

Özetlemek gerekirse, Kıbrıs konusunda karşılaşacağımız sıkıntıların Türkiye'ye yararlı olacağı görüşü bize biraz soyut ve fazla iyimser geliyor.

Türkiye, Kıbrıslı soydaşlarını sonuna dek destekleyecektir. *Ah Amerika* diye hiddete, ya da zorlama iyimserliğe kapılmadan.

Bir kurtuluş hareketi boğazlanırken

ERGUN BALCI *24 Kasım 1983*

Trablusşam'daki kanlı çarpışmaları FKÖ'nün iç sorunu, ya da örgüt içindeki çatışma olarak görmek, kuşkusuz en büyük yanlış olur. Trablusşam'da 18 gündür dünya, Filistin Kurtuluş Hareketinin boğazlanmasını seyrediyor. Bu boğazlama işlemi, adım adım planlı biçimde gerçekleştiriliyor. Bir süre savaştıktan sonra ateşkes ilan ediliyor, kan dökmek istenmediği belirtiliyor, bu arada yeni takviyeler geliyor ve yeni bir saldırıya geçilerek Arafat'ın çevresindeki çember biraz daha daraltılıyor.

Trablusşam'da Filistin Kurtuluş Hareketi'ni boğazlayan Suriye, kuşkusuz emperyalizmle siyonizme en büyük hizmeti yapıyor. Suriye bu mide bulandırıcı görevi tek başına yerine getirmiyor. AP ajansı, yöredeki muhabirine dayanarak üç gün önce geçtiği haberde *"Trablusşam'ı çevreleyen tepelerde Suriye topçuları ve tankları ile bazı roketatarların başında Libyalılar görülüyor"* diyordu.

Yaser Arafat önceki gün Trablusşam'da bombalar altındaki karargâhından Arap liderlerine yayınladığı bildiride, *"Suriye, Libya ve uşaklarının Trablusşam'ı Kerbela'ya çevirdiklerini"* belirtiyordu.

Filistin Kurtuluş Hareketi'nin boğazlanması, uluslararası politikada sorunlara şematik yaklaşımlarda bulunmanın ne denli yanılgılara yol açabileceini göstermesi bakımından ders vericidir. Ortadoğu'da bu tür yaklaşımlarda Arap ülkeleri ikiye ayrılmış, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt ve diğer Körfez şeyhlikleri gibi ülkeler *gerici* olarak nitelenirken, Suriye, Irak ve Libya *ilerici* ya da *solcu* şeklinde tanımlanmıştır. Günümüzde ortaya çıkan tablo ise şudur: *İlerici* olarak tanımlanan Suriye ile Libya, tüm ilericilerin desteklenmesi gereken bir kurtuluş hareketini boğazlayarak ABD ile İsrail'e en büyük hizmette bulunmaktadır.

Asker-sivil küçük burjuva diktatörlüklerinin egemenliğinde ve kitlelerin katılmasına asla izin vermeyen bir yönetim biçimine sahip bu ülkelerde, yapılan birkaç yüzeysel reformla, yöneticilerin attıkları bir *devrimci* nutkun ilerici olmaya yetmediği herhalde son gelişmelerle apaçık ortaya çıkmıştır. Sözüm ona ilerici olan bu ülkelerde Arap sosyalizmi denen olgu, Arap milliyetçiliğinin küçük burjuva uzantısı olarak ortaya çıkmış, iktidarda bulunan rejimler bu milliyetçilikle halkın dikkatini iç çelişkilerden dış çelişkiler üzerinde yoğunlaştırıp ayrılıklarını korumaya çalışmışlardır. Bu olgu, Suriye örneğinde açıkça görülebilir. Hafız Esad, azınlıktaki Alevi iktidarını, ancak Sovyetler Birliği'nden aldığı en modern silahlarla donanmış ordusuna dayanarak ayakta tutabilmektedir. Dışarıda ise FKÖ'yü parçalamak ve Lübnan bunalımının kilit adamı durumuna gelmesi, iç çelişkilerin bir süre için geri plana itilmesine yol açmıştır.

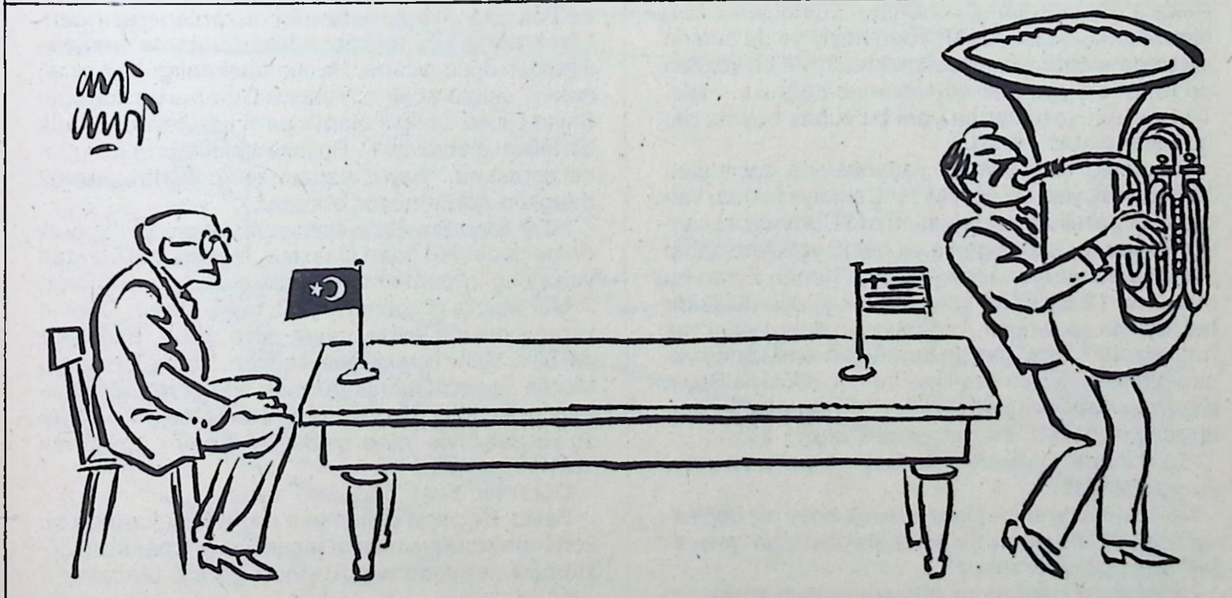
İlerici (!) Suriye; Filistin devriminden en az gerici Körfez ülkeleri kadar, hatta onlardan da fazla ürkmüştür. Körfez ülkeleri, milliyetçi yanı ağır basan Arafat'ı ve El Fetih'i, bölgede radikal sol akımlara karşı bir güvence olarak görüyor, bu bakımdan fazla hevesli olmasalar bile örgütü destekliyorlardı. En azından köstekle miyorlardı. Hafız Esad ise, Filistin Kurtuluş Hareketi'nin dinamizmini ve bağımsız tutumunu, içeride pamuk ipliğine bağlı kendi iktidarı için en büyük tehlike olarak görmüştür.

Hafız Esad'ın Filistin Kurtuluş Hareketi'ni boğazlamak ve kendine bağlı kukla bir örgüt yaratmak için kullandığı isyancılar ise, geçtiğimiz hafta Nahr El-Bared göçmen kampında sivilleri otomatik silahlarla tarayarak en az 25 kişiyi öldürmüş, 75 kişiyi de yaralamışlardı.

Hafız Esad, bugün Lübnan bunalımının kilit adamı, Ortadoğu sahnesinin güçlü aktörü olarak boy göstermektedir. Ama oynadığı oyunun boyutları belki de kendi sınırlarını aşmaya başlamıştır. Nitekim Sovyetler Birliği, Arafat'a karşı izlenen tutumdan duyduğu hoşnutsuzluğu, açıkça belli etmektedir. Moskova, en büyük dostunu ABD ile İsrail'e en büyük hizmette bulunmasından tedirgindir. Bu arada Filistinlinin Filistinliye acımasızca kırdırılması, en muhafazakâr Arap ülkelerinde bile tepkilere yol açmaya başlamıştır. Çoğunluğu Sünni olan Suriye halkının büyük bölümünün de bu tepkiyi paylaştığı düşünülebilir.

Hafız Esad, şimdilik Ortadoğu'nun güçlü aktörü olarak sahnede görülmektedir.

Ama unutmamalı ki, içeride amansız bir baskı rejimine, dışarıda ise kendi halkına ihanet edenlere dayanan bir iktidarın gücü yanıltıcı olabilir.

23 Kasım 1983

Özal'ın İşi Zor

HASAN CEMAL *26 Kasım 1983*

Sayın Özal'ın işi gerçekten zor. Başbakanlık koltuğuna oturmasına on gün kaldı. Ateşten bir gömleği sırtına geçireceğinin farkındadır herhalde.

Rahat mı?.. Sıkıntılı mı?.. Geçen gün kendisiyle Ankara'da yaptığımız sohbetten edindiğimiz izlenim odur ki, Sayın ANAP lideri neyin ya da nelerin eşiğinde olduğunu sezebilmektedir. Ve bu yüzden de rahat olduğu pek söylenemez doğrusu. Hele, Türkiye'nin sorunlarına yeni bir Kıbrıs boyutu daha eklendikten sonra...

Bir kere, Türk siyasal yaşantısında geçmişten farklı olarak yeni ve ağırlıklı bir Çankaya faktörü vardır. Çok partili siyasi hayatımızda Cumhurbaşkanlığı ilk kez bu kadar geniş ve güçlü yetkilere sahip kılınmış bulunuyor. Üstelik Sayın Kenan Evren bu makama 12 Eylül'ün lideri olarak yüzde 92'lik bir halkoyuyla seçilmiştir. İcraatından dolayı yine *"sorumsuzdur"* ama, geride bıraktığımız ve içinde yaşadığımız dönemin özelliklerinin de etkisiyle Sayın Evren'in yetkilerini titizlikle ve sonuna kadar kullanmasını beklemek gerçekçilik olur.

Bu konuda TIME dergisi, Sayın Özal'a şu soruyu yöneltmiştir:

— *Askeri yönetimin tam istediği aday siz değildiniz. Cumhurbaşkanı Evren'le ilişkilerinizin geleceğini nasıl görüyorsunuz?*

Bu soruya Başbakan adayının yanıtı şöyle:

—*Geçimsiz bir insan değilimdir, iyi huyluyumdur. Sayın Cumhurbaşkanımız da öyledir. Geçmişe değil, geleceğe bakıyoruz. Çünkü Türkiye'nin çıkarları işbirliği ve karşılıklı anlayışta yatmaktadır...*

Sayın Özal'ın bu tespiti yerindedir. Ancak, yine de Bakanlar Kurulu listesinin düzenlenmesinden, bürokrasinin kilit noktalarındaki muhtemel değişikliklerden önce, acaba, Meclis Başkanlığı *"bir sıcak nokta"* oluşturabilir mi? Sayın Cumhurbaşkanının Sayın Ulusu ile ilgili olarak parti liderlerine dönük bir telkini olabilir mi?.. Politika kulislerinin bu güncel sorusunu, *"hayır"* yanıtını verip kestirip atmak mümkün görünmüyor o kadar...

MDP lideri Sunalp'ın tavrı açık: Ulusu'ya *"hayır"* demektedir. HP lideri Calp ise, işi zorlaştırmaktan yana değil; muhtemel telkinlere açık görünüyor. ANAP Meclis grubunda nabız farklı atıyor. Özal'ın yapmış olduğu yoklamalara göre, grup, bağımsız da olsa MDP listesinden seçilen Sayın Ulusu'yu Meclis Başkanı olarak görmek istemiyor. Demokratik teamülleri de gözönüne alan Özal'ın da Ulusu'yu pek öyle içine sindirebileceğini söylemek mümkün değil...

Durumun özeti budur şu anda.

Fakat, bir geçiş döneminin nazik koşullarında bu konunun sıcaklaşmasına meydan verilmeksizin çözülmesi herhalde sağduyunun gereği olacaktır...

★

Sayın Özal'ın gerek Meclis grubunun, gerekse

parti örgütünün şu aşamada bir "*koalisyon*"dan oluştuğunu söylemek gerçek dışı bir saptama olmayacaktır. Nitekim, "*dört eğilimden de oy aldığını*" söyleyen Özal'ın kendisidir. Şu anda Anavatan Partisi'ni meydana getiren bu farklı eğilimlerin Turgut Özal Hükümetinden ekonomik ve siyasal planda pek çok farklı beklentileri vardır doğal olarak. Aftan, ekonomik çıkarlara, bürokrasi mekanizmalarındaki atamalara kadar..

Bildiğimiz kadarıyla Sayın Özal bu beklentilerin bilincindedir, fakat su yüzüne şu aşamada çıkmaması için gruba ve örgüte "*ricacı*" durumdadır. Ne var ki, gelecek baskılara ne kadar dayanabilir? Zamanlamayı iyi yapamazsa, "*koalisyon*"un çatlaması ve parti tabanında örneğin, Doğru Yol'a ya da başka partilere doğru kayışların başlaması gibi olasılıklar ortaya çıkabilir mi?.. Mümkündür...

★

Yerel seçimler Sayın Özal'ın bir başka güçlüğünü oluşturuyor bir bakıma. ANAP liderine göre, mahalli idarelerin kendi doğal yöneticilerini bir an önce bulmasının önemi var. Bunda haksız sayılmaz ama, olayın bir başka ilginç boyutu da görmezlikten gelinemez. Çünkü bu noktadan hareketle Özal, sezebildiğimiz kadarıyla, yerel seçimleri neredeyse haziran öncesine almak eğilimindedir. Böylece, 6 Kasım seçimlerinde yarışamayan partilerin yerel seçimlere katılmaları iyice olanaksız hale gelebilecektir.

Denilebilir ki:

— *Bunlar yerel seçimlerdir, bağımsız adayların partilerce desteklenmesi mümkündür. Kaldı ki artık "veto müessesesi" de yoktur.*

Bu da bir yaklaşımdır. Fakat korkarız, parlamento dışı kalmış partilerin hışmını ANAP'ın üstüne çekmekten başka sonuç vermez. Üstelik, minderden kaçmak, milli iradeden ürkmek gibi hararetli tartışmaları da kolaylıkla başlatabilir.

Parlamento zemininde HP ile MDP'nin, öngörüldüğü üzere, öyle *yumuşak*" bir muhalefetle yetinecekleri izlenimini başkentte edinmedik diyebiliriz. MDP de, HP de bir noktadan sonra hırçınlaşabilirler. MDP'nin tavrına, Özal'a karşı seçim kaybetmiş bir lider kadrosunun tepki psikolojisi hakim olabilecektir.

Ana muhalefet partisi HP ise, sadece ekonomik alanda değil, aynı zamanda "*demokrasi anlayışı*" konusunda da meydanı boş bırakmak niyetinde gözükmüyor. Çünkü, bu meydanda yaratabileceği boşluk, parlamento dışında örgütlenmekte olan sosyal demokrat iddialı başka partilerce doldurulabilir ve partinin tabanı Calp yönetiminin altından kayabilir. Bu olasılık da ana muhalefet partisinin Meclis zemininde hareketlenmesine yol açabilecektir. Halkçı Parti, günlük deyişle, parlamento dışı sosyal demokrat partilerin nefesini her an ensesinde duyacaktır ve buna göre davranacaktır.

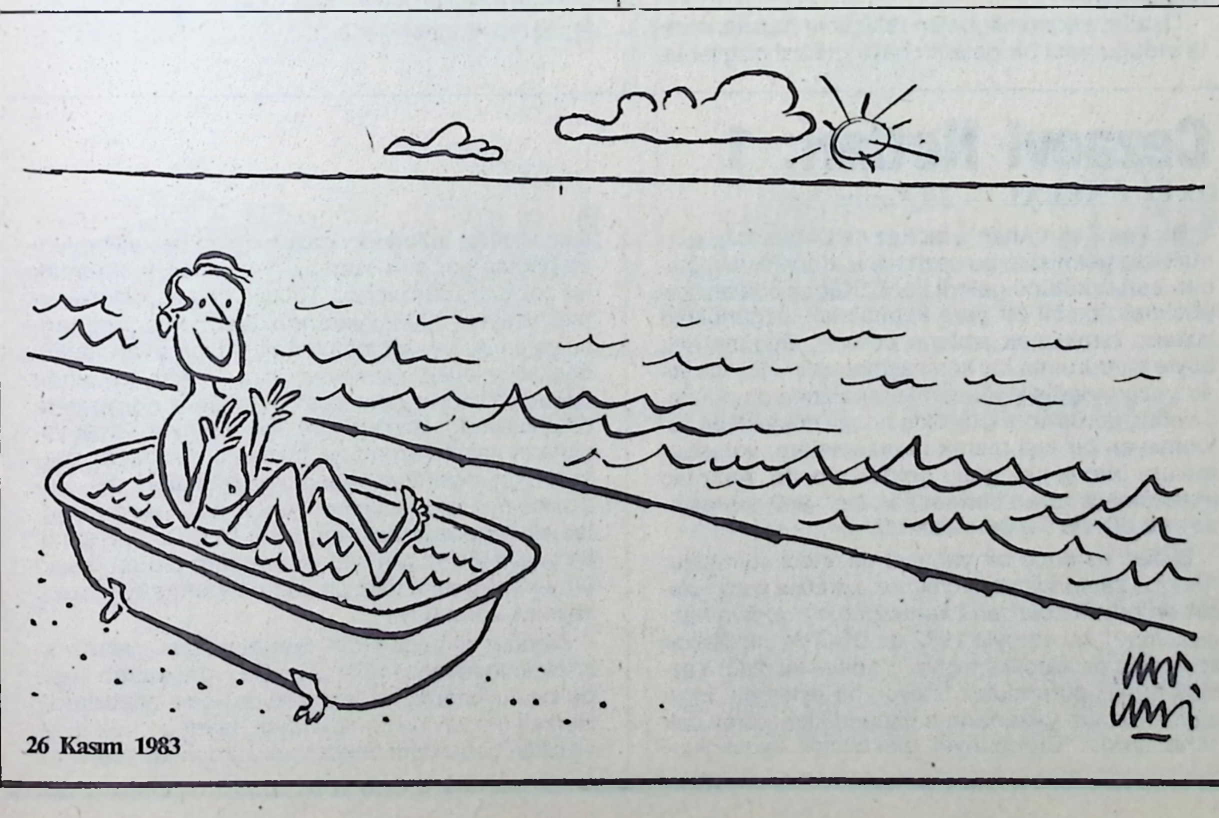
Nitekim, bu eğilime ve bu yönde bir fikri hazırlığa HP liderliğinde tanık olduk...

★

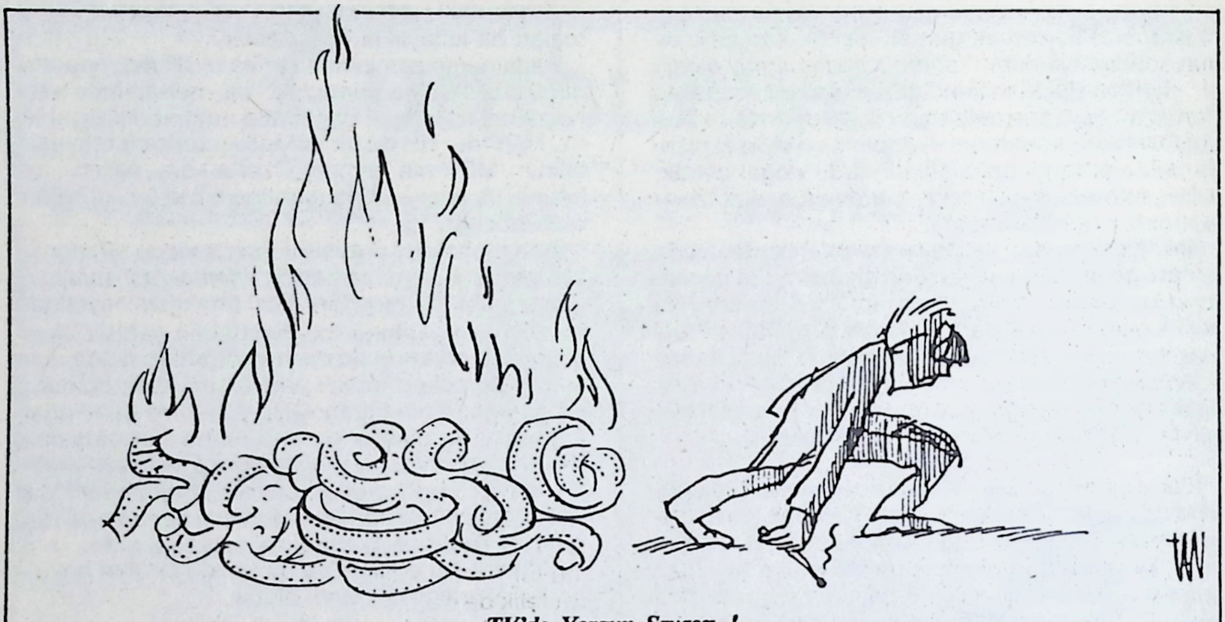
Parlamento dışında yeralan partiler, özellikle "*demokrasi*" konusunda Özal iktidarına karşı "*ortak bir platform*" arayabileceklerdir. Bir erken seçimin gündeme getirilmesi ortak bir hedef olarak ortaya çıkabilecektir. Bu erken seçim konusunda parlamento içindeki partiler de, Anavatan Hükümetinin, mesela, ekonomik sorunlarla boğuştuğu bir döneme yönelik bir zamanlamada buluşamazlar mı?..

★

Avrupa Konseyi gibi kurumlarda seçimler genel olarak olumlu bir hava yaratmıştır, ama yeni par-

26 Kasım 1983

TV'de Yorgun Savaşçı..!.

26 Kasım 1983

lamentonun ve Özal Hükümetinin *"demokratik performansı"* özel bir dikkatle izlenecektir. sayın Özal'ın bu alanda da belirli baskılara hedef olması muhtemeldir...

★

Ya Kıbrıs... Özal Hükümetinin yolu Kıbrıs'a ilişkin gelişmelerle mayınlanacak mıdır?.. Dış politikada Washington *"taviz"* diye Ankara'nın üstüne gelecek midir? Dış krediler olumsuz yönde etkilenecek midir?

Özal'ın ekonomik beyin takımının hazırlanmakta olduğu yeni bir paketin hayli radikal çizgiler taşıdığı izlenimini aldık Ankara'da. Yeni ekonomik önlemler ve uygulama bir süre sonra bazı büyük holdingleri ayağa kaldırabilir mi?..

Zamlar ve çalışan yığınlar...

Yılbaşında yürürlüğe girecek yeni sendikal düzen ve bugüne dek bastırılmış olan özlemler...

★

Biraz uzattık galiba, ama Sayın Özal'ın işi gerçekten zor.

Allah kolaylık versin. Ne yapalım, günlük deyişle, hamama giren terler...

Cezaevi Notları: 1

OKTAY AKBAL — *28 Kasım 1983*

Bir kez Çetin Altan'ı, bir kez de Dağlarca'yı görmek için gelmiştim bu cezaevine. Kapatılmak, öteden beri ürkütücü gelirdi bana. Küçük odalara kapatılmak, belirli bir yere kapatılmak, özgürlükten yoksun bırakılmak acıların acısıdır. Bugüne dek böyle bir durumla hiç karşılaşmamıştım. Bunca yıldır yazan, değişik yönetimler sırasında da düşüncelerini, görüşlerini içtenlikle ortaya dökmekten çekinmeyen bir kişi olarak mahkemelere, soruşturmalara birçok kez gidip geldim elbette. Ama hiç mahkûmluk kararı vermediler. Ne 1950 sonrasında, ne 60, ne 70 sonralarında!...

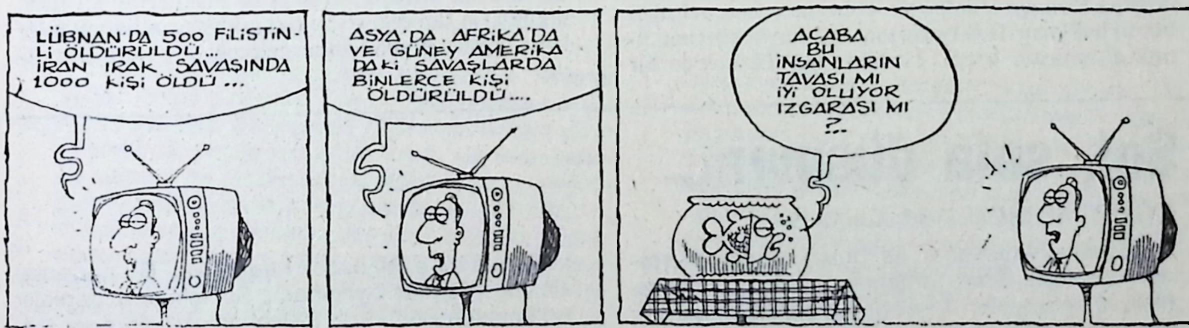
Birkaç ay önce bir yabancı gazeteci sormuştu: *"Bunca zamandır yazıyorsunuz, bir köşe yazarı olarak en büyük zoluklarla karşılaştığınız dönem hangisi oldu?"* bu soruyla 1982'de BBC'de yapılan bir söyleşide de karşılaşmıştım. Yanıtım şu oldu: Yazmak büyük sorumluluk isteyen bir eylemdir. Hele büyük gazete yazarlarının üstlendikleri görev çok daha ağırdır. 'Cumhuriyet' gibi bilinçli, aydın okurların izlediği, tuttuğu bir gazetede on beş yıl boyunca hemen her gün yazmak, yazdıklarını okutmak ise çok daha güç bir iştir. Türkiye'de gerçekleri yazmak isteyen, toplum yararına düşünceler belirten, şu ya da bu siyasal topluluğa yaklaşmayan, belirli öbeklerin *'adam'*ı olmayan yazarlar her dönemde üzüntüler, acılar çekmişler, hapislere sürgünlere düşmüşlerdir. Ama bir süre sonra bu yurtsever yazarların haklılıkları ortaya çıkmıştır. Örnekler sonsuz! Evet, diyordum yabancı gazetecilere, her dönemde *'iyi'*, *'yurtseverce'*, yansızca yazıp yayınlamak engellerle doludur, ama ben ilk kez şimdi bir yazım yüzünden hapse mahkûm oldum, bunu bir yanlışlık, anlamsız bir yazgı oyunu sayıyorum, saymak zorundayım...

Doksan günü geçirdik. Bildiğiniz gibi *gece infazı'* biçiminde bir uygulamaydı bu, yani sabah yedide bırakıyorlardı, akşam yedide içeri alıyorlardı. Herkes cezaevine bir iki, haydi haydi üç kez girer ve çıkar, bense tam doksan kez girdim, doksan kez

çıktım, her sabah her akşam bir takım formalitelere uyarak, imzalar atarak, aranarak vb!... Seksen gün kadar tek başıma bir tecrit hücresinde kaldım, son haftayı da *'yedilikler'* adı verilen, *gece infazı'* uygulanan mahkûmların koğuşunda geçirdim. Okumayı seven bir insanım, bu yüzden yalnızlıktan sıkılmam, saat yedide yatağıma uzanıyor, kitaplarımı, dergilerimi okuyordum. *'Füze'* adı verilen bir bölümdeydim, burada daha çok ağır suçlu mahkûmlar ve şu ya da bu nedenle tek başlarına kapatılmayı hak etmiş kişiler bulunuyordu. Yanyana, ya da arka arkaya sıralanan bu hücrelerde kalan mahkûmlarla konuşmalarım oldu, kendileri ve mahkûmlukları, daha doğrusu geçirdikleri acı serüvenler konusunda yararlı bilgiler verdiler. İleride yazmayı düşündüğüm geniş kapsamlı bir roman, ya da incelemede bunları elbette ki kullanacağım. Şimdilik, cezaevi, mahkûmlar, yönetimler konularında hızla çözümlenmesi gereken bazı sorunlar üzerinde durmak, bunları kamuoyuna bu arada yönetim başındakilere aktarmak, duyurmak istiyorum.

Önce Türkiye hapishanelerinde bulunan onbinlerce yurttaşımızın beklediği bir konuyu belirtmek gerekir. AF... Gencinden yaşlısına dek tüm mahkûmlar Cumhuriyetimizin 60. yılı dolayısıyla böyle bir bağışlama yasasının çıkarılmasını bekledi. Demokrasiye geçiş, seçimler, yeni hükümetin kuruluşu gibi önemli olgular da mahkûmlarda yakın bir tarihte *'af'* çıkarılacağı umudunu uyandırmıştı. Özal'ın başkanı bulunduğu partinin seçimleri kazandığı anlaşılınca büyük bir sevinç patlak verdi. Neden niçin, bilmiyorum, sanıldı ki Özal böyle bir bağışlama yanlısıdır, hiç değilse düşünce ve kader kurbanlarını kapsayacak bir *'kısmi'* af yasasını ilk fırsatta önerecektir. Oysa Sayın Ozal *'af'* konusunda en ihtiyatlı dil kullanan politikacıydı. Ne var ki cezaevlerini dolduran mahkûmlar Başbakan adayından böyle bir bağışlama kararını almasını umutla bekliyorlar.

Genel bir bağışlama bence gereklidir. İşlenen suçlar bağışlanacaktır, ama yeniden suç işleyerek mahkûm olan kişi eski cezasını da birlikte çekmelidir. Böyle bir önlem suç işleme oranını büyük ölçüde azaltır. Cezaevlerimizde on binlerce —çoğu genç— insan yatıyor, kimi mahkûm, kimi tutuklu olarak... Bu gencecik yurttaşlar yaşamın bir adımlarında kırılmışlardır. Kendilerinin de suçu yok mu bunda? Var. Ama toplum, yönetim başındakiler, hepimiz de suçsuz muyuz bu sonuçta? Yeni bir Anayasa düzenine geçilirken, Türk demokrasisi bir dönemeçten geçerken, hele hele Türklük dış düşmanlarla, tehlikelerle karşı karşıya bulunurken iç barışı böyle bir bağışlama havasıyla sağlamlaştırma düşünülmemeli mi? Türkiye'nin dört bir köşesindeki cezaevlerinden bu konuda gelen sayısız mektup bu tür dileklerle, düşüncelerle dolup taşmaktadır. Üstelik de cezaevleri tıklım tıklım doludur. Her yatakta iki kişinin yattığı koğuşlarda yaşam cehennem azabı çekmeye benzer. Yeni yeni cezaevleri yapmak, ülkeyi hapishanelerle donatmak hiç de güven verici, barışa yararlı bir tutum olamaz. Ulus çoğunluğunu sağlam bir eğitim ve öğretimden geçirmek, ekonomik yaşamı düzeltmek, yurttaşlarımızda adalet saygısını daha da büyük bir inançla yerleştirmek gerekir. Yeni yeni hapishaneler açmakla, yurtta barış ve huzurun yerleşeceğini sanmak büyük bir yanılgıdır.

28 Kasım 1983

Avrupa Konseyi'nde çekinceli yumuşama

SEDAT ERGİN — *28 Kasım 1983*

STRASBOURG — SODEP... DYP... Yeni Basın Yasası... Sendikalar Yasası... Barış Derneği... Mahmut Dikerdem... Reha İsvan... Ali Sirmen... Orhan Apaydın... İdam cezaları... Prof. Erdal İnönü... Eski politikacılar...

Bu isimler, Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin dışişleri bakanlarının Strasbourg'da yaptıkları toplantıda **"Türkiye'deki durum"** görüşülürken, sık sık işitildi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Toplantısı, 6 Kasımda yapılan genel seçimler sonrasında Türkiye ile Konsey'in hükümetler kanadının ilk buluşması olması itibariyle önem taşıyordu. Bu açıdan gerek seçimlerin, gerekse diğer siyasi gelişmelerin Avrupa Konseyi'nin hükümetler kanadında ne şekilde algılandığının ilk işaretlerini de verdi.

Toplantıda, çok sayıda bakanın söz aldığı, Türkiye ile ilgili gündem maddesinin görüşülmesi sırasında yapılan konuşmaları 3 grupta toplayabiliriz:

1— Konuşmalarına "Ancak" diye başlayıp, çekin-

ce belirtmeyenler,

2— Konuşmalarında olumlu bir giriş yaptıktan sonra, **"Ancak"** diye başlayıp belli çekinceler sıralayanlar,

3— "Ancak" **bile demeksizin Türkiye'yi suçlayanlar.**

İlk grupta İngiliz ve F. Alman bakanlar yer aldılar. Konuşmalarında Milli Güvenlik Konseyi'nin seçimleri gerçekleştirerek verdiği sözü tuttuğunu belirttiler. Türkiye'ye tam desteklerini vurguladılar. Örneğin, İngiltere'nin dış ilişkilerden sorumlu Dışişleri Bakanı, konuşmasına "Hoş Geldiniz" diyerek başladı ve sözlerini yine "Hoş Geldiniz" diyerek bitirdi. F. Alman Dışişlerinden sorumlu Devlet Bakanı da seçimlerin gerçekleştirilmesiyle demokrasiye dönüş sürecindeki en önemli basamağın geride bırakıldığını kaydetti.

İngiliz ve Alman Bakanlar, söz birliği etmişçesine Türkiye ile Avrupa Konseyi'nin ilişkilerinin **"Artık"** normalleşmesi gereğini vurguladılar.

İkinci grupta yer alan hükümlerin tümü bir noktada birleştiler. O da, seçimlerin gerçekleştirilmiş olmasının başlı başına **"Çok olumlu"** bir adım olduğuydu. Bununla birlikte, bu ülkelerin hükümet temsilcileri de yine, sanki söz birliği etmişçesine, **"Ancak"** diye parantez açarak eleştiri ve kaygılarını sıraladılar. Hatta bu nedenle Konsey koridorlarında bu bakanlara **"Ancak"**lı konuşanlar adı takıldı.

Bu grupta, Norveç, İsveç, Danimarka gibi İskandinav ülkeleri ile Belçika, Hollanda, Fransa, Portekiz, Avusturya ve İsviçreli bakanlar yer aldılar. İsveç, idam cezalarını eleştirip, siyasi suçlular için bir genel af dileğini ifade ederken, Norveç, Hollanda ve Fransa insan haklarının durumunu gündeme getirdiler. Danimarka, toplu davalara değindi, **"seçimlere neden yalnızca 3 partinin katılmasına izin verildiğini"** sordu ve eski siyasilerin durumunu açtı. İsviçre, geçen yıla kıyasla daha eleştirel bir çizgide konuştu. Avrupa Konseyi statüsü ve sözleşmelerinde yer alan bütün hakların Türkiye'de tam anlamıyla güvence altına alınmasını istedi. Portekiz ise, Türkiye'de bir **"kuvvetler ikiliği"**nden söz açtı.

Herkesten farklı bir telde çalan tek bir ülke vardı: Yunanistan. Papandreu Hükümetinin dışişlerinden sorumlu Devlet Bakanı Korolen Papulyas, işi Türkiye'deki yönetimden "diktatörlük" diye söz etmeye kadar vardırdı ve seçimlerin Türkiye'de hiçbir şeyi değiştirmediğini iddia etti. Papulyas, Türkiye'deki durumla Yunanistan'daki albaylar cuntası dönemi arasında paralellikler kurmaya çalıştı. Yunanlı bakan bununla da yetinmedi ve Bakanlar Komitesi bildirisi taslağında Türkiye'deki seçimlerden **"Olumlu bir adım"** olarak söz edilen paragrafa da itiraz etti. Gerçi bildiri Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ve KKTC'nin ilanı konusunda sert bir metinde ısrar etmesi nedeniyle çıkmadı, ama bildiri yayınlansaydı, Yunanistan bu paragrafın kabul edilmesini engelleyecekti.

Buraya kadar anlattıklarımız ışığında Avrupa Konseyi'nin hükümetler kanadında Türkiye'ye dönük havayı şöyle özetleyebiliriz:

1— Seçimler, Yunanistan dışında Avrupa Konseyi üyelerinin tümü tarafından olumlu karşılandı. Hiç kimse seçimlerin önemini yadsımamaktadır.

2— Ancak, insan hakları ve belirli özgürlüklerin durumuna ilişkin çekinceler sürmektedir. Türkiye'nin üyeliğinin sürdürülmesi istenirken, bununla birlikte Avrupa Konseyi standartlarından ödün verilmemesi gereği vurgulanmaktadır. Konsey üyeleri insan hakları ve 12 Eylül sonrası getirilen bazı davalara ilişkin olarak Türkiye'den "testler" beklemektedirler. Parlamentoda olduğu gibi, hükümetler kanadında da Türkiye'deki gelişmelerin ve özellikle yasama-yürütme ilişkilerinin ne şekilde ortaya çıkacağının gözlenmesi eğilimi ağır basmaktadır.

Sonuçta, toplantıya katılan yabancı diplomatların ifadesiyle, **"Konsey'de seçimlerin yapılmış olması nedeniyle Türkiye'ye dönük kısmi bir ferahlama hissedilmiştir."** Bununla birlikte önümüzdeki dönemde Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile ilişkilerindeki tıkanıklıkların süreceği ve bu tıkanıklıkların hangi alanlarda ilişkilerin gündemine geleceği de ortaya çıkmıştır.

Sol, sola düşman...

UĞUR MUMCU / *30 Kasım 1983*

Önceki yıl Attila İlhan ile roman üzerine bir söyleşi yapmıştık. İlhan, romanları, şiirleri, günlük yazıları ve senaryoları ile adını duyurmuş bir sanatçı ve yazarımızdır. Attila İlhan ile Türk romanı üzerine yaptığımız söyleşinin yayınlanması üzerine solun bazı kesimlerinden gelen yaylım ateşi ile karşılaştım... Sen misin İlhan ile konuşan? Hayır, konuşmayacaksın! Peki, ama niçin?.

Niçini belki şu: Sol, solu sevmez!.. İlerici yazar, bir başka ilerici yazarın düşmanıdır!. *"Yalnız ben konuşayım, başkaları sussun"* bencilliği kendisini sol ve ilerici sayan bir kısım aydınlarımızın ortak hastalığıdır!

Solun içinden çıkan yazarlar, liderler, sanatçılar, önce kendi arkadaşlarınca yaralanmış ve karalanmışlardır. Solun, sola verdiği zararın maliyetini hesaplamak bile güçtür.

Ama neden?

Bunun bir değil birçok nedeni var. Bu nedenlerin çoğu karmaşık yapıdadır. Sol içindeki ideolojik bölünmeden tutun da kişisel çekişmelere ve kıskançlıklara kadar uzanan bir dizi neden bu düşmanlığa, bu soğukluğa yolaçar. Sol görüntülü birçok aydın da bir çeşit *"gizli faşist"* ya da *"sol McCarty'ci"*-dir; kendi ideolojik inancı dışındakilere söz hakkı tanımaz, tanımadığı gibi sırası gelince jurnalciliğe de başvurmaktan çekinmez.

Söz gelişi inançlarını her gün ucuz mezeler gibi yiyip bitiren yılışık yazar bozuntusu için neyin önemi var ki? Böyleleri için önemli olan, eski arkadaşları aracılığı ile fırsatını bulup televizyon ekranına çıkarak sakalını sıvazlatmak ve güçlülerin masalarında bir yer kapmaktır. Meyhane masasında adam harcamak ve bohçacı kadın şehveti ile dedikodu yapıp, insan karalamak, böylece ilerici düşüncenin bayrağını dik tutanları sırtlarından hançerlemek

bunların hüneridir.

1968 yılında, Ankara'da bir parti kongresinde kürsüde konuşan bir parti liderine nasıl saldırıldığını anımsıyorum. Bu lidere o gün, o salonda, ertesi gün gazete ve dergi köşelerinde en ağır saldırıları yapanlar şimdi holdinglerin köprülerinde akrobatlık yapıyorlar. Bu lider, geride bıraktığı yetmiş yaşına karşın inançlarını yine sürdürüyor ve kendi doğrultusunda yılmadan yine kavga veriyor. Peki, kime inanalım şimdi? Ve kimi suçlayalım?

Sol kendi içinde bu kadar bencil ve acımasız olursa, ilerici yazar, ilerici sendika ve parti lideri, söyler misiniz nasıl yetişecektir? Nedir bu solun, sola düşmanlığı? Nedir bu kin? Nedir bu öç alma duygusu? Nedir bu ideolojik tafralar? Bilgiçlikler? Ve *"Ben solum, sen değilsin"* kasılmaları?

Sol, sanatçısına, romancısına düşman, sol kendi içinden çıkan parti liderine, sendikacısına düşman.. Sol ilerici yazarına düşman. Evet, sol, sola düşman... *"Hayır"* diyebilir misiniz bütün bunlara?

Oysa, Türkiye'de solun yazgısı demokrasinin yaşamına bağlı. Her kim ki, demokrasiyi savunur, *"ilerici"* olan odur. Bu kural dışında, kimse, ama kimse, ideoloji pistinde buz pateni yapmasın, demokrasiden daha güncel, demokrasiden daha gerekli hiçbir amaç yok sol için. Şimdiye kadar olmadı, şimdiden sonra da olmayacak..

Özgürlük ve hoşgörü.. Gündemimizde yalnızca bunlar var. Demokrasi, özgürlük ve hoşgörü ile kurulacak.

Öyle, ama gel anlat bakalım, gel de anlat...

MGK, gene seçimlere ancak üç partinin katılmasını uygun gördü. Bu üç parti de bütün kurucuları ve milletvekili adayları ile birlikte Konsey'in onayından geçti. Bu açıdan, bu üç partinin birbirlerinden hiç farkı yoktur. HP için *"muvazaa partisi"* diyen bir kısım solcu, HP ile aynı onay merkezlerinden geçen Özal'ın ANAP'ını *"sivil toplum öncüsü"* diye bağrına basıp, oy vermedi mi? Aynı sol, Özal'ın 12 Mart ve 12 Eylül öncesi ve sonrasındaki görev yerlerini, özel sektördeki işlevini ve partisinin ülkücü-sağ ile olan organik ilişkisini görmezlikten gelip, kendisini sivil demokrasinin *"tek seçeneği"* saymadı mı?

Yaşamları boyunca özgürlükler kavgası için acı çekmiş, bin bir türlü bela çemberinden geçmiş ve bütün bu baskılara karşı başlarını eğmemiş sosyalistlere, Atatürkçülere, ilericilere göstermediği hoşgörüyü Özal'a cömertçe sunan bir kısım solcumuz, bilmem ki kimin dostu, kimin düşmanıdır? Bilmem ki kimin!

Yok yok... İdeoloji için ideoloji yapılmaz. Her şey insan içindir, insanın mutluluğu içindir. Ve çağdaş insan ancak ve ancak özgür bir toplumda mutlu olur. Özgür bir toplumun kurulması, insanların birbirlerine karşı saygılı ve hoşgörülü olmalarına bağlıdır.

Önce solun sola karşı hoşgörüsünü sağlamak gerekmez mi? Nedir bu solun, sola düşmanlığı, söyler misiniz, nedir?

Cezaevinden Notlar-II

OKTAY AKBAL — *30 Kasım 1983*

"Merakla TV'nin önünden ayrılmazdık. Sabaha kadar radyo dinlerdik. Tek bir kelime bekliyorduk: Af... 1980 bitti, 81'e girdik. 1981 Atatürk'ün doğum yıldönümü, yüzde yüz af verilecek. Geceleri sabaha kadar, "ha şimdi söyleyecekler, ha yarın, ha öbür gün." Hep, umutla dört gözle bekliyoruz. Biri 'af' dese nerdeyse kalbimiz duracak. Koğuşta herkes konuşuyor; Atatürk yılıdır, Kenan Paşamız af verecek; kimi de diyor ki Atatürk'ün vasiyeti var, Kenan Paşa bu vasiyeti 19 Mayıs 1981'de okuyacak, af verecek! Herkes 81 mayıs ayını bekliyor. O gece sabaha kadar koğuşta kimse yatmıyor, radyo başındayız, saat bir, iki, üç.. Boşuna, 19 Mayıs geçip gitti. Bu sefer 29 Ekim 1981'de Paşamız af verecek! O da geçti. Yılbaşı gününde yüzde yüz af var diyoruz! Dertle, kederle bekliyoruz. Beş altı radyo var, herkes ayrı bir dalgadan izliyor. Kimi BBC'yi, kimi Amerika'nın Sesi'ni, orayı burayı. Sonunda yine af kelimesi yok. Herkes üzülerek yataklara çekiliyor. Kimi de, havada bulut sen affı unut diye söyleniyor.

Derken 1983 yılında Kamer Genç Meclis'e 15 senelik bir af önergesi verdi. Radyolar o gece af konusunu dile getirince hemen banda aldık, birkaç kez üstüste dinledik. Ben o zaman Edirne'deydim, benim bulunduğum kısımda 400 mevcut vardı. Af çıktı sanarak kimi bağırıyor, kimi kurtulduk, özgür olduk diye ranzadan kendini yere atıyor, kimi bardak tabak kırıyor, camı çerçeveyi yere indiriyor... Bu gürültü idareden duyulunca jandarmalar ve gardiyanlar baskın yaptı. Tamam, dedik, af çıktı, idareden haber vermeye geliyorlar, sabaha herkes özgür olur! Elde silah jandarmalar içeri daldı. Toplaşın, yoksa vururuz diyorlar. Bir dakika efendim, bir şey yok, af çıktı diye mahkûmlar seviniyor. Ne affı? Bakın teype aldık radyonun sesini! Açtık, ama komutan bize dedi ki Kamer Genç'le dokuz üyenin önerisi bu, af maf yok! Millet sakin sakin yatağına çekildi. Herkes tartışıyor, kimi af vermezler, kimi verirler. Seçimden önce yok seçimden sonra!.. Kimi de bizi öldürsünler daha iyi, başka çare yok, nasıl olsa her gün ölmektense bir gün ölürüz, demekte..."

Bu satırları idam mahkûmu H.G.'nin mektubundan alıyorum... Şimdi de başka bir idam mahkûmu D.İ.'nin *"Devlet yöneticilerine ve muhterem büyüklerimize"* seslenen mektubu...

"Sayın büyüklerim, dokuz on yıldır unutulan 'af' *sözcüğünü seçim propagandalarında yeniden dile getirerek yüz bin yaşayan ölüye, onların milyonlarca yakınına umut verip, ışık tuttunuz. Bizler haklı ya da haksız, cahillik yüzünden suçlar işlemiş, haklı haksız ölüme terk edilmiş yüz bin kadar kader kurbanıyız. Bizimle birlikte bu acıyı çocuklar, analar, babalar da paylaşmaktalar... 1974 affından çıkanların yüzde 80 kadarı geçimlerini temin etmeye ça-*

lışmışlardır, yüzde 20 kadarı ise basit suçlardan yeniden mahkûm olmuşlardır. Yıllardır yatan bizler ise tamamen ıslah olmuş durumdayız ve affı hak etmiş insanlarız. Büyük kurtarıcımız Atatürk, affetmek büyüklüğün simgesidir, diyerek Cumhuriyet'in onuncu yılında zindanları açmıştır. Bizlere emanet ettiği Cumhuriyet'in her onuncu yılında bu bayramı ulusal birlik içinde daha büyük şereflerle kutlamamızı emretmiştir. Sizler de Atamızın izinden giden büyüklerimiz olduğunuza göre böyle bir af çıkartarak milyonlarca yurttaşa yaşama, mutlu olma hakkı tanımalısınız.. Af sözünün, seçim propagandası olarak kalmamasını tüm kader kurbanları adına diler, saygılarımı arzederim."

Daha nice nice mektup var elimde. Cezaevinde yaptığım konuşmalar, buna ulaştırılan notlar, yazılar, Türkiye'nin çeşitli yörelerinden gelen mektuplar *'af'* özlemiyle dolup taşıyor.. Geçen yazımda da belirtiğim gibi toplumda barışı ve ulusal birliği sağlayabilmek için genel bir af gerekmektedir. Hapishaneler adam almıyor. Her yatakta iki kişinin yattığı ceza ve tutukevlerini boşaltmak, mahkemelerde biriken dosyaları ortadan kaldırmak, günden güne kaçınılmaz oluyor. Genel af kimi bakımlardan sakıncalı görülürse, *"koşullu"* ya da *kısmi"* bir af düşünülmelidir. İdam mahkûmu D..İ'nin yazdığı gibi, seçim konuşmalarında bütün parti liderlerinin radyo ve TV önünde kullandıkları 'AF' konusu gereken önemle ele alınmalıdır. Yeni hükümetin üzerinde duracağı sorunların başından gelen bir konudur bu. *'Koşullu'* bir af yasası Meclis'te gereken onaylamayı ve oy çokluğunu sağlayacak, ulusal barışın yerleşmesinde önemli bir etken olacaktır kanısındayim.

KAVRAM
DERSANESİ
Beklemeliler: 19 Aralık
Akşam: 19 Aralık

Cumhuriyet

SADE VATANDAŞ
ŞVAYK
HİTLERE KARŞI

60. Yıl Sayı: 21298 | Kurucusu: Yunus Nadi | 40 TL. 14 Aralık 1983 Çarşamba

Geçmiş Zaman Olur ki...

Okurlarım sanmayacaklardır: Profesyonel gazeteci olarak mesleğe Viyana'da başladım. Bu kentin Kara Mustafa komutasındaki Osmanlı ordusu tarafından kuşatılmasının, daha doğrusu Viyana seferinin bizim yenilgimizle sonuçlanmasının 250. yıldönümü nedeniyle 1933'te düzenlenen şenlikler sırasında oradaydım. Özür dilerim, gençlik bu: Avusturyalılar o günün koşulları altında Merzifonlu'ya karşı elde ettikleri yengi ile övünürken, "Hıristiyanlığı, Avrupa uygarlığını kurtaran biziz!" diye övünüyor, o sırada Türkleri küçük düşürücü birtakım davranışlarda bulunuyorlardı. Elbette bize rahmet okuyacak değillerdi. Dedim ya, gençlik bu. Ben de konuyu abartarak Cumhuriyet'te Avusturya'nın yarı faşist Başbakanı Dollfuss yönetimine karşı sert yazılar yazdım, az daha sınır dışı edilecektim. Neyse, delikanlılık, acemilik yılları, geçelim.

Birkaç ay önce dostum Ali Sirmen'le benimle ilgili bir yazı dizisi hazırlarken bu konuya da değindik. Bilindiği gibi bu yıl 2. Viyana kuşatmasının 300. yılı kutlanacaktı. Batılılar önemli olayları bizim gibi her yıl tek düze şatafatlı törenlerle kutlamazlar. Yuvarlak rakamlı yıldönümlerini yeğ tutarlar. Böylece hem kalıplaşmış törenlerden kurtulmak, hem yeni yetişen kuşakları aydınlatmak, hem de arada geçen zaman boyunca o olay üstüne yeni buluşlar, yeni görüşler edinip sergilemeye önem verirler.

Viyana kuşatmasının 300. yılı benim için ayrıca bir önem taşıyordu. Elli yıl arayla başkentin kurtuluş yıldönümü nasıl kutlanacaktı? Bu süre içinde ben elli yıl daha yaşlanmıştım. Avusturya'nın da başına gelmedik kalmamıştı. Türkler'in yerine ülkeyi Hitler içerden çökertmiş, Müslüman öcünden kurtulan Viyanalılar zorla Nazi boyunduruğu altına sokulmuşlardı. Sonra, işgal yılları. Dört bölgeye ayrılan başkent müttefikler arasında paylaşılıyor. En çok acı çekenleri de Sovyet bölgesinde kalanlar. Nihayet 1957'de imzalanan andlaşma üzerine devletin yeniden kuruluşu ve demokrasi.

Elimde olmayan nedenlerle Viyana'nın Türklerden 300. kurtuluş törenlerine yetişemedim. Çok sevdiğim bu kente vardığımda törenler çoktan sona ermişti. Öğrendiklerim daha çok okuduklarımdan ve duyduklarımdan oldu. Burada özetlemeye çalışayım:

50 yıl öncesine oranla bu kez göze çarpan özellik törenlerin bu kez daha barışçı, daha bilimsel bir hava içinde geçmiş olması. Törenleri hazırlamakla yükümlü görevliler üç yıl öncesinden çalışmaya başlamışlar. Sergilenecek yapıtlar için başvurmadıkları ülke hemen kalmamış. Avusturya dışında Almanya'dan, Macaristan'dan, Çekoslovakya'dan, Polonya'dan, İngiltere'den, Fransa'dan, Vatikan'dan daha bilmem nerelerden yardım istemişler. Özel, tüzel kuruluş ya da kişisel koleksiyoncu olarak ilgi gösterenlerin sayısı yaklaşık 1500'ü bulmuş. Sergilenmek üzere dışardan gönderilen eşyaların sadece sigortalanması için 250 milyon şilin (yaklaşık 4 milyar Türk lirası), harcamak gerekmiş. Bize de başvurmuşlar. Ama biz tarihi belgelerin yurt dışına çıkarılmasını yasaklayan kanuna dayanarak özür dilemişiz. ABD olumlu yanıt vermiş. Ne var ki sigorta parası çok yüksek olduğundan tören organizatörleri vaz geçmek zorunda kalmışlar. Türkiye'den gönderilen Mehteran takımı, büyük bir caddede geçit resmi yapmış, yine Türkiye'yi temsilen Viyana'ya giden sevgili keman virtüözümüz Suna Kan açılış günü Avusturya Cumhurbaşkanı Sayın Kirschschläger'in hazır bulunduğu toplantıda orkestra eşliği ile Mozart'ın sol majör keman konçertosunu çalmış, uzun uzun alkışlanmış. Yine Suna Kan, sanırım Verda Erman eşliğinde ayrıca başarılı bir resital vermiş.

Bir olay: Sayın Kirschschläger açış konuşmasına başlarken salona giren iki Türk anarşisti ile iki Avusturyalı komünist, bizim yönetim aleyhine bir pankart açmaya kalkışmışlar. Görevli polisler göstericileri derhal yaka paça dışarı sürükleyerek etkisiz hale getirmişler. Olayı sükunetle izleyen Sayın Cumhurbaşkanı da: "Avusturya demokrasiye yürekten bağlı bir ülkedir. Burada her düşünce rahatça savunulabilir. Ama kaba kuvvete ve zorbalığa yer yoktur" gibilerden birkaç söz söyledikten sonra bıraktığı yerden alarak söylevini gene sükunetle bitirmiş.

Bu törenlere Mehteran takımı

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

NADİR NADİ

İşte 45. Hükümet

Evren: Aynen onayladım Özal: Yüküm ağırlaştı

ANAYASA GEREĞİ — Cumhurbaşkanı Evren dün, ANAP Başkanı Özal'ın kendisine sunduğu Bakanlar Kurulu listesini aynen onayladığını duyururken, listeyi bir günlük incelemeye almasının da nedenlerini açıkladı. Cumhurbaşkanının bakanları ataması, dolayısıyla incelemesinin Anayasa gereği olduğunu söyleyen Evren, bakanlıklarla ilgili düzenlemeler için harcanan sürenin "bürokrasinin işi uzatmasından" doğmadığını, bu konudaki işlemlerin de Anayasa gereği olduğunu belirtti. *(Fotoğraf: a.a.)*

Mühendisler hükümetinin yaş ortalaması 50. En yaşlı bakan Tanrıyar (69), en genç Özdağlar (33)

Bakanların 16'sı özel sektörden geçmiş, 7'si İTÜ, 5'i SBF mezunu

Yalçın Doğan'ın yorumu

7. Sayfada

Maliye ve Gümrük Bakanı Vural Arıkan, ilk demecini Cumhuriyet'e verdi

8. Sayfada

BAŞBAKAN

Turgut Özal

YARDIMCISI

Kaya Erdem

DEVLET BAKANI

Kâzım Oksay

DEVLET BAKANI

A. Mesut Yılmaz

DEVLET BAKANI

Sudi Türel

DEVLET BAKANI

A. Abdullah Tenekeci

DEVLET BAKANI

İsmail Özdağlar

DEVLET BAKANI

Ahmet K. Alptemoçin

ADALET BAKANI

Necat Eldem

MİLLİ SAVUNMA BAKANI

Zeki Yavuztürk

İÇİŞLERİ BAKANI

Ali Tanrıyar

DIŞİŞLERİ BAKANI

Vahit Halefoğlu

MALİYE VE GÜMRÜK BAKANI

Vural Arıkan

MİLLİ EĞİTİM VE SPOR BAKANI

Vehbi Dinçerler

BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANI

Safa Giray

SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANI

Mehmet Aydın

ULAŞTIRMA BAKANI

Veysel Atasoy

TARIM, ORMAN VE KÖYİŞLERİ BAKANI

Hüsnü Doğan

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANI

Mustafa Kalemli

SANAYİ VE TİCARET BAKANI

Cahit Aral

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI

Cemal Büyükbaş

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANI

Mükerrem Taşçıoğlu

Özal hükümetinde kim kimdir? 7. Sayfada

Az vadeye çok faiz

Yeni hükümetin öngördüğü faiz programına göre 3 ay vadeli mevduata net yüzde 45 dolayında faiz verilecek

Bilançolarını ve tüm kayıtlarını yeni belirlenecek ilkelere uyduran bankalara serbest faiz izni verilecek

Ekonomi Servisi — Özal hükümetinin göreve başlamasıyla gündeme gelecek olan yeni faiz uygulamasında en yüksek faizin üç ay vadeli mevduata verileceği öğrenildi. Önümüzdeki yılbaşından itibaren üç aylık mevduata yüzde 45 dolayında net faiz verilmesi, altı ay ve bir yıllık mevduat faizinin ise, bu oranın altında belirlenmesi bekleniyor.

İlke olarak tasarruf sahibine "enflasyon oranı üzerinde faiz" verme kararında olan Özal yönetiminin aynı zamanda "enflasyonu aşağı çekme" hedefiyle de uyumlu bir faiz uygulamasına hazırlandığı belirtiliyor. Buna göre şu anda yükselme eğiliminde olan enflasyon oranı konusunda bir belirleme yapılarak bu oranın üzerinde bir net mevduat faizi saptanacak ve bu oranın öncelikle üç aylık mevduata uygulanması için bankalara telkinde bulunulacak. Bu arada faizlerden kesilen vergi stopajı da yüzde 10'a indirileceğinden tasarruf sahibinin eline geçecek net faizde hatırı sayılır bir artış meydana getirilecek. Örneğin son üç aydaki fiyat hareketleri esas alınarak halen cari enflasyon oranının yüzde 45 dolayında bulunduğu belirlenirse bankalara tavsiye edilecek üç aylık mevduat faizi brüt yüzde 50, net yüzde 45 dolayında olabilecek. Bu uygulamada isme ve hamiline yazılı hesaplar için farklı uygulama yapılmayacak.

Özal'ın programında enflasyonun aşağı doğru çekilmesi öngörüldüğü için üç ay sonra bugünkünün altında bir enflasyon oranının geçerli olduğu saptanırsa üç aylık mevduata verilen faizler de buna uygun olarak aşağı çekilebilecek. Böylece hem tasarruf sahibinin sürekli olarak enflasyon oranının üzerinde bir faiz alması sağlanmış olacak, hem de bankalara enflasyon düşerken altı ay ya da bir yıllık yüksek faiz taahhüdüne girerek ağır bir maliyetle karşılaşmaları önlenmiş olacak. Bu uygulamanın aynı zamanda hükümetin enflasyonu aşağı çekmedeki kararlılığının kesin bir göstergesi olarak da piyasaları olumlu yönde etkilemesi ve herkes için bir "işaret olması" bekleniyor.

Öte yandan serbest faiz uygulamasına kademeli olarak geçilmesi ve bilançolarıyla tüm kayıtlarını yeni belirlenecek standart esaslara uyduran bankalara "serbest faiz" verme izninin tanınacağı belirtiliyor.

Körfez ülkeleri panik içinde

Körfez ülkeleri liderleri patlamanın ardından birbirlerini telefonla arayarak heyecanlı telefon görüşmeleri yaptılar. İran, Suriye, Ürdün, Filistin, Lübnan ve Irak uyruklu kişilerin Kuveyt'ten ayrılması resmi olmayan bir şekilde yasaklandı. Atina'da aralarında Türkiye'nin de bulunduğu birçok büyükelçilik önünde olağanüstü güvenlik önlemleri alındı

Dış Haberler Servisi — Kuveyt'te önceki gün art arda patlayan bombaların yol açtığı gerginlik sürüyor. Yetkililer, saldırılarla ilgili olabileceğini sandıkları kişilerin Kuveyt'ten ayrılmalarını yasakladı. Benzer saldırıların kendi topraklarında da olmasından korkan petrol zengini Körfez ülkeleri panik içinde.

BBC Radyosu'nun dün sabah verdiği habere göre, Körfez ülkelerinin liderleri patlamanın ardından birbirlerini arayarak "heyecanlı telefon görüşmeleri" yaptılar. Suudi Arabistan, Katar, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman'da yabancı büyükelçilikler önünde geniş güvenlik önlemleri alındı. Suudi Arabistan Kralı Fahd bir açıklama yaparak, olayın sorumlularının derhal yakalanmasını ve cezalandırılmasını istedi.

Kuveyt yetkilileri, patlamaların ardından geniş güvenlik önlemleri aldı. AP Ajansı'nın haberine göre, polis yollara barikatlar kurdu, kimlik kontrolü yapmaya başladı. Ayrıca, güvenlik kuvvetleri İranlıların, Suriyelilerin, Ürdünlülerin, Filistinlilerin, Lübnanlıların, Iraklıların Kuveyt'ten ayrılmalarını "resmi olmayan bir şekilde" yasakladı. Nüfusunun yabancıların yüzde 60'ı Kuveytli olan ülkede, yaşayanların büyük çoğunluğunu Filistinli ve Şii Araplar oluşturuyor. Resmi kayıtlara göre, Kuveyt'teki Filistinlilerin sayısı 1.5 milyon. Şiiler ise, ülke nüfusunun yüzde 20-30'unu oluşturuyor. Şiilerin büyük çoğunluğu ise, İran dini lideri Ayetullah Humeyni'yi yanlısı. Benzer bir tablo, diğer Körfez ülkelerinde de görülüyor.

Körfez ülkelerinin Kuveyt'te önceki gün meydana gelen patlamalardan sonra, paniğe kapılmalarının nedeni, ülkelerindeki Şii nüfusunun harekete geçmesinden korkmaları. Körfez liderleri Şiilerin, İran Devrimi'nin etkisiyle büyük bir mücadeleye başlamalarından kaygı duyuyordu.

Kuveyt'te meydana gelen bombalı saldırıları, "İslami Cihad" örgütünün ardından ikinci bir grup üstlendi. Beyrut'ta yayınlanan "El Safir" gazetesinin haberine göre, adının "Şeyh Zeyn el-Abidin" olduğunu söyleyen bir yabancı, bir basın ajansını arayarak "Bombalı saldırıların sorumluluğunu biz üstleniyoruz" dedi ve "benzer saldırıların diğer Körfez ülkelerinde de gerçekleştirileceğini" söyledi.

Yunanistan hükümet yetkilileri, Kuveyt'teki patlamalar üzerine, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu birçok ülkenin Büyükelçilikleri önünde olağanüstü güvenlik önlemleri aldılar. Atina polisinin açıklamasına göre, ABD, Fransa, İsrail, Federal Alman, Kuveyt, Türkiye ve İngiliz Büyükelçilikleri önündeki polis sayısı artırıldı. Büyükelçiliklerin bulunduğu bölgeye ek devriyeler yerleştirildi. Ayrıca, Atina'yı ziyaret edecek yabancı diplomatlar için de otellerde çeşitli önlemler alındı.

Dışişleri Bakanlığı sözcülüğü dün bir açıklama yaparak Kuveyt'teki olaydan büyük bir üzüntü duyulduğunu bildirdi. Açıklama'da Türkiye'nin bu insanlık dışı saldırıları şiddetle kınadığı belirtilirken, terörizme karşı ortak önlemlerin vakit geçirmeksizin alınması gerektiği bir kez daha vurgulandı.

İş Bankası ödüllerini, Akurgal, Asena ve Balcıoğlu kazandı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Türkiye İş Bankası'nın büyük ödüllerini kazananlar belirlendi.

Türkiye İş Bankası'nın her yıl dağıtmakta olduğu 1983 yılı büyük ödüllerini tiyatroda Orhan Asena, arkeolojide Prof. Dr. Ekrem Akurgal, karikatürde Semih Balcıoğlu kazandı. Ödüller önümüzdeki günlerde düzenlenecek bir törenle dağıtılacak.

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Yeni Dönem...

12 Eylül Harekâtı'ndan üç yıl sonra Silahlı Kuvvetlerin emir-komuta zinciri içinde kışlasına çekilmesi ve yönetimin sivillere bırakılması çok önemli bir olgudur. 6 kasım seçimlerinin yapılmış olması, bu seçimlere katılan partilerin niteliklerinden çok daha önemliydi. Bu koşullarda, seçimlere askeri yönetimin izin verdiği üç partinin katılmış olması ikinci derecede önem kazanmaktadır.

Bu aşamada olayları önem sırasına göre değerlendirmekten başka çaremiz yoktur.

İç savaş eşiğinden dönmüş bir ülkede en önemli güvence, Silahlı Kuvvetlerin emir-komuta zincirini korumuş olmasıdır. Emir-komuta zincirinin bozulmasıyla ortaya çıkacak sorunları algılamak çok güçtür. Bu nedenle Silahlı Kuvvetlerin üst yönetiminin sarsıntı geçirmeksizin sivil yönetime

(Arkası ... Sayfada)

Macit Akman kendini savunuyor:

Yorgun Savaşçı'yı yakmasaydık başkasının eline geçebilirdi

TRT Genel Müdürü kendisini eleştirenlerin "Cehenneme gideceğini" söyledi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — TRT Genel Müdürü Macit Akman, Yorgun Savaşçı filminin yakılmasından kendisinin sorumlu tutulamayacağını yineledi, kendisini eleştirenlerin "cehenneme gideceğini" söyledi.

Akman, Ankara Sanayi Odası'nın önceki gece Ankara Oteli'nde yapılan kokteylinde "yakılan film" olayına birkaç unsur daha kattı. TRT Genel Müdürü, filmin kaçırılacağı yolunda Sinema-TV Enstitüsü Yöneticisi Sami Şekeroğlu'ndan ihbar aldıklarını, bunun üzerine filmi kasaya kilitleyip 20 gün sakladıklarını anlattı. Akman, "Daha sonra Denetleme Kurulu filmi istedi ve filmin U-Matik'e kaydedilerek yakılmasını kararlaştırdı. Biz de, başkasının eline geçmesin diye yaktık," dedi.

Devir-teslim...

UĞUR MUMCU — *1 Aralık 1983*

Şilahlı Kuvveterde devir-teslim işlem ve törenleri başlıyor.

12 Eylül harekâtından sonra bu aşamaya gelinmiş bulunması önemli bir aşamadır. Ordu yönetiminin hiçbir sorun çıkmaksızın yeni komuta kadrosuna devredilmesi, Silahlı Kuvvetlerimizdeki sağlam geleneklerin gücünü kanıtlamaktadır. Böylesine bir askeri harekât ve üç yıl süren askeri yönetimden sonra ordu yönetiminin yasal hiyerarşisi ve emir-komuta zinciri içinde devri, gelecek sivil yönetimler için de çok önemli bir güvence olmuştur.

Sivilleşme için bundan sonraki adım sıkıyönetimin kaldırılmasıdır.

Yerel seçimlerin 6 Kasım seçimlerine katılmalarına izin verilmeyen partilerin de katılımları ile yapılması sivilleşme sürecinin bir başka ve vazgeçilmez adımı olacaktır.

Bu aşamada, bazı gerçekleri içtenlikle kabullenmek gerekir: 12 Eylül öncesi, parlamento ve partiler tam anlamıyla yozlaşmış ve ülke baştanbaşa bir içsavaşın içine sürüklenmişti. Elbette, bu sonucunun yorumdan yoruma değişen çeşitli nedenleri vardır. Ama sonuç değişmez; 11 Eylül bir iflasın tarihidir..

12 Eylül yönetimi, ekonomide özel sektöre ağırlık veren liberal bir model, siyasette ise otoriter yanları ağır basan bir anayasa getirmiştir. Bu ekonomik model ile anayasanın neler getirip, neler götürdüğünü iyice anlayabilmek için sivil yönetiminin tam anlamıyla işlemesi gerekir. Ülke genelinde askeri yönetimin son bulması, daha sonra sıkıyönetimin kaldırılması ve anayasının yasaklanmadığı partilerin seçimlere katılmaları ile demokrasiye geçilecektir.

Şimdi *"geçiş dönemi"* içindeyiz...

Bu *"geçiş dönemi"* sıkıyönetimle ve seçimlere katılmaları uygun görülen üç parti ile yaşanacaktır. Seçimlere katılmalarına askeri yönetimce izin verilen üç partiden biri hükümeti oluşturacak, öteki iki parti muhalefet görevini yapacaklardır. Geçiş döneminin bitmesi için 6 Kasım seçimlerine katılamayan ya da 6 Kasım tarihinden önce kurulamayan partilerin önce yerel sonra da genel seçimlere katılmaları zorunludur. Ancak bundan sonra anayasanın çerçevesini çizdiği demokrasiden ve çok partili yaşamdan söz edebiliriz.

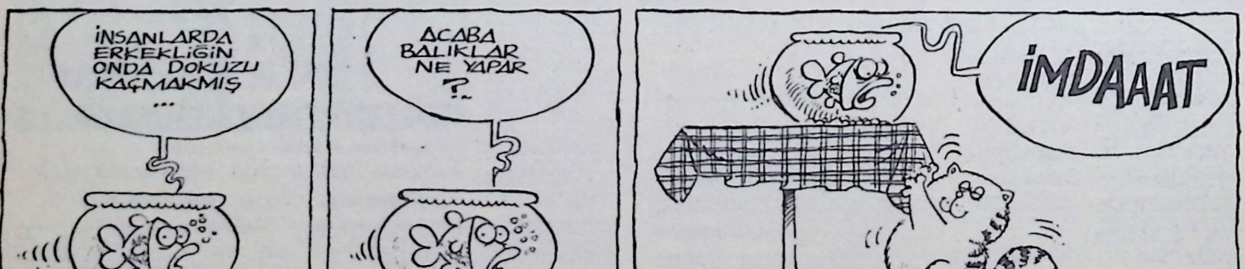
12 Mart ve 12 Eylül öncesi kargaşadan 1961 Anayasasını sorumlu bulup, bu anayasayı sanık sandalyesine oturtanların, 1982 Anayasasının başarı ya da başarısızlıklarını görebilmek için geçiş döneminin de bitimini beklemeleri doğru olur. Çünkü, bu anayasanın ne tür bir demokrasi getirdiğini toplumca algılayabilmemiz için sivil yönetimin ülke yönetimine tümüyle egemen olmasını beklememiz gerekmektedir.

Anayasanın ve şu liberal modelin bundan sonra yalnızca sivil ellerce uygulanması halinde gerçeklerle yüzyüze gelebileceğiz. *"Niçin?"* derseniz çünkü, gerek ekonomik modelin gerekse anayasanın şimdiden yarattığı sorunlar, bugüne dek askeri yönetim tarafından çözülmeye çalışılmıştır. Sivil yönetim, uygulanan ekonomik modelin maliyetini ve anayasanın getirdiği sistemi, ancak tek başına iktidar sorumluluğu ile başbaşa kaldığı zaman anlayabilecektir. Bu nedenle altı aylık partilerin dış görüntüleri ve parlak cilalarına göre yapılan *"sınıf tahlilleri"* kısa sürede boşlukta kalacaktır.

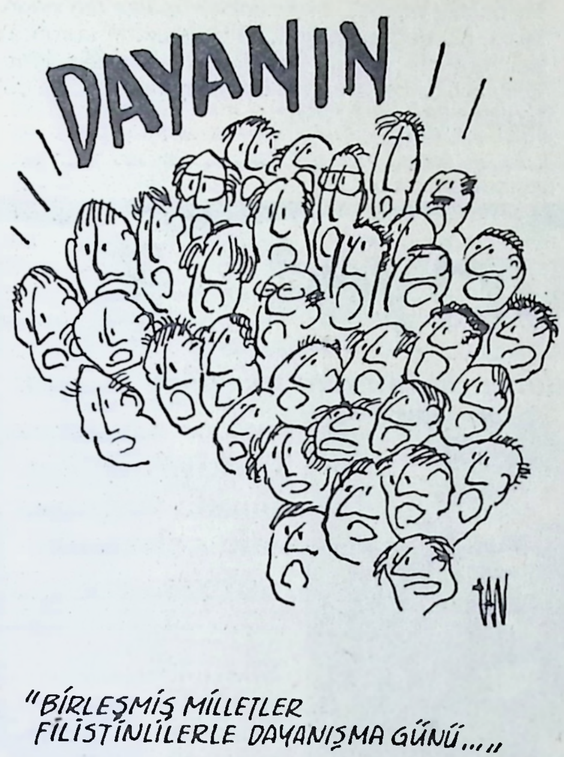
Ak koyunun, kara koyunun belli olacağı günler, sivil demokrasinin bütün koşulları ile işleyeceği günlerdir.

Askeri yönetimden çıkıp, geçiş dönemine geçiyoruz. Bu geçişin sarsıntısız olarak sağlanması gelecek sivil yönetimlerin en büyük şanslarından biridir. 27 Mayıs ihtilalinden sonra yaşanan sorunları ve atlatılan sıkıntıları düşünürsek, bu günlerin önemini daha iyi anlarız. Ordu üst yönetimi geçiş dönemine sarsıntı geçirmeden giriyor. Bunun sivil yönetim için ne büyük şans olduğunu anlatmaya bilmem gerek var mı?

Bundan sonra toplumun sivil kesimine çok büyük sorumluluklar düşüyor. Geçiş döneminin kısalması biraz da bu sorumluluğun ne ölçüde benimseneceğine bağlı değil midir?

2 Aralık 1983

1 Aralık 1983

Cezaevinden Notlar: III

OKTAY AKBAL *1 Aralık 1983*

"Hapishane yanar tüter/Dilim bülbül olmuş öter/Bu kadar yattığım yeter/Bırak gidem hapishane/Felekten yedim köteği/Yoktur elimin tutanı/Dediler aslan yatağı/Viran olsun hapishane/Karavana içtiması/Tel ve parmaklık arkası/Zalim gardiyan sopası/Lanet olsun hapishane/Bir kızım var adı Özlem/Ağlayarak oldum gözden/Yuvrularım aş bekliyor/Bırak gidem hapishane."

Minibüs şoförü Ahmet Doğan'ın şiirinden bir parça. Neymiş suçu bilir misiniz? Geceyarısından sonra yolcu taşımak. Bir kaç ay yatacak çaresizl.. Hapishane denen dünyayı tanıyacak, duyacak; duygularını türkü yapacak, sazla çalacak, kağıda dökecek... Kızı Özlem'e kavuşma özlemiyle yanacak...

Cezaevlerimizin acıklı halini herkes biliyor. Adalet Bakanı'ndan cezaevi sorumlularına kadar konuyla ilgili her kişi cezaevlerinin durumundan yakınıyor. Ben doksan gecemi Sağmalcılar Cezaevi'nde geçirdim. Mahkûmlarla, gardiyanlarla, yöneticilerle görüştüm: Hepsi de üzgün hepsi de cezaevleri koşullarından yakınıyor... Ama yönetim başındakiler ne yapsın, bin beş yüz, iki bin kişi için yapılan cezaevine dört beş bin kişiyi doldurursanız elden ne gelebilir? Sağlık koşulları, beslenme, huzurlu yönetim hepsi ayrı birer sorun olmaz mı? Cezaevlerinin yükü azaltılmadıkça, genel bir 'af'la koğuşlar boşaltılmadıkça, hiç değilse belirli suçlara af çıkararak, cezaevlerinde yatanların sayısında önemli bir indirme yapılmadıkça bu kötü koşullar, acılar sürüp gidecek...

Cezaevleri, mahkûmlar, yönetim konuları ayrı ayrı ele alınacak konular. Ben en önde gelen birkaç soruna değinmekle yetineceğim. Yönetim başındakiler, özellikle yakında işbaşına gelecek yeni Başbakan'ın yeni Adalet Bakanı'nın dikkatini cezaevleri üzerine çekmek umuduyla...

Önce gardiyanların durumu... *'Gardiyan'* dendi mi içimiz ürperir. Romanlar, öyküler, filmler 'gardiyan' kişiliğini bambaşka biçimlerde çizer. Acımasız, kötü, öfke uyandıran bir tiptir bu. Elinde sopa, sık sık mahkûmları döven, hırpalayan *"Allahsız gardiyan"*ları romanlardan tanırız. Öyleleri de vardır elbet; belki de böyleleri pek çoktur. İlkokul öğrenimi bile görmemiş, okuması yazması ya hiç olmayan, ya da eline aldığı kâğıttaki yazıyı zorlukla söken kişiler çoğunluktadır. Ama görevini tam bir dürüstlükle ve yansızlıkla yapan, duygulu, anlayışlı olanlar da az değildir. Türkiye cezaevlerinde görevli gardiyanların sorunları çözümlenmeden onlardan daha iyi, daha başarılı görev yapmaları beklenebilir mi? Ayda yirmi yirmi üç bin lira aylık alan, bunun dışında hiçbir ek geliri bulunmayan bir iş bu... Günde on iki saat sürekli hizmet. İki haftada bir on iki saatlik gece çalışması.. Devlet görevlileri en çok sekiz saat çalışır, fazla çalışma oldu mu *'mesai'* alırlar, ama gardiyanlar, onlar gibi hizmetlilere böyle olanaklar yoktur. Sağmalcılar Cezaevi gardiyanlarından bu konuda pek çok yakınma dinledim. Adamın evi uzak mı uzak bir yerdeki iki gözlü gecekondu! İşine gidip gelmesi ayrı bir sorun! Geceleri sandalye üstünde ya da ayakta gezinerek koğuş önlerinde nöbet tutmak, türlü durumlarla karşılaşmak, zaman zaman canını tehlikeye atmak... Hepsi hepsi var bu işte.

Önemli bir başka konu da cezaevlerinde sübyan koğuşlarıdır. Yaşları on ile on beş arasındaki tutuklu ya da mahkûm çocuklar bu koğuşlarda en ilkel koşullarda; yeterli besinden, yeterli ilgiden, sevgiden, en başta da eğitim ve öğretim uzakta çile dolduruyorlar. Cezaevinin sübyan koğuşunu da görmek, çocuklarla konuşmak fırsatını buldum, hepsi iç sızlatan bir görünüm içinde. Atılmışlar, bırakılmışlar. Kendi yaşam çilelerini kendi başlarına dolduruyorlar. Cezaevi sorumluları onlara ellerinden gelen ilgiyi göstermekteler, ama kadını, erkeği, çocuğuyla binlerce mahkûmun sorunlarını başarılı biçimde çözmek, ortadan kaldırmak, yalnızca sorumluların, yöneticilerin iyiniyetli davranışları ile gerçekleşemez. Gerçekleşemiyor da!.. Adalet Bakanlığı müfettişleri bu sübyan koğuşlarını gelip hiç görmezler mi? Sayın Cumhurbaşkanı sık sık çocuk bakım yuvalarını görmeye gider, böylelikle bu alanda yararlı iyileştirmelerin gerçekleştirilmesinde önemli katkılarda bulunur. Bir gün de, cezaevlerindeki sübyan koğuşlarını gelip görse, çocuklarla konuşsa; ne yaparlar, ne yerler, ne içerler bu küçük kader kurbanları; onları suçlara iten nedenler nelerdir, duysa, dinlese ne kadar yararlı olur diyorum kendi kendime...

Bir önemli konu şu: Cezaevindeki yakınlarıyla görüşmeye gelen anaların, kardeşlerin çocukların bekleme koşulları, görüşme yerindeki konuşma durumları... Sağmalcılar Cezaevinin kapısında cuma ve

çarşambaları daha geceyarısından sonra upuzun bir insan kuyruğu birikir. Yağmurda, çamurda, karda yaşlı kadınlar, çocuklu anneler, ablalar, kızkardeşler taşların üstünde sabahlayarak saatin dokuz olmasını beklerler. Tam bir sefalet tablosudur bu!.. Bir baraka yapmak, bu *'kader kurbanları'*nın yakınlarını, hiç değilse yağmurdan soğuktan korumak pek mi güçtür, pek mi olanaksızdır? Cezaevi yöneticilerinin bu konulara en kısa zamanda çözüm bulacağını ummak isterim.

ÜNİVERSİTEYE HAZIRLAMADA ÖZEL UĞUR DERSANESİ
Beklemeliler 5-12 Aralık

Cumhuriyet

YAŞAYIP GÖRMEK
OKTAY AKBAL
Ederi: 250 lira
İsteme Adresi: Çağdaş Yayınları, Türkocağı Cad 39/41 Cağaloğlu - İSTANBUL

60. Yıl Sayı: 21286 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL 2 Aralık 1983 Cuma

DM son toplantısını yaptı, komutanların devir-teslim törenleri başladı

Celasun ve Tümer, görevlerini törenle devretti

Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in de katıldığı törenlerde Jandarma Genel Komutanı Celasun görevini Orgeneral Buyruk'a, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Tümer de görevini Oramiral Atakan'a devrettiler.

Oramiral Nejat Tümer, "Ülkemiz tehlike çemberinin tam ortasında bulunmaktadır" dedi.

Kara Kuvvetleri Komutanı Necdet Üruğ ile Hava Kuvvetleri Komutanı Tahsin Şahinkaya da bugün görevlerini devredecekler.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — MGK üyeleri Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun ile Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer dün ayrı ayrı düzenlenen törenlerle ...

Jandarma Genel Komutanlığı'ndaki tören saat sabah 10.00'da başladı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in askeri törenle karşılanmasından sonra tören salonuna geçildi. ...

İstiklâl Marşı'nın dinlenmesinden sonra Orgeneral Mehmet Buyruk'un Jandarma Genel Komutanlığı'na atanma kararnamesi okundu. Daha sonra kürsüye gelen Sedat Celasun yaptığı veda konuşmasında son 5 yıldır yürüttüğü Jandarma Genel Komutanlığı görevinden ayrılırken tek teselli kaynağının "Jandarma mensuplarının parlak yarınlara ulaşacağına inancı" olduğunu belirtti ve şunları söyledi:

"Tarihi, feragat, fedakârlık, vatan ve millet sevgisi ve tevazuun en güzel örnekleriyle dolu T.C. jandarması, her dönemde olduğu gibi 12 Eylül'den önce ve sonra da kendisine verilen bütün görevleri en iyi bir şekilde yapmak için her türlü çabayı sarfetmiştir. ...

EVREN, CELASUN'A ŞEREF MADALYASI TAKIYOR — MGK üyesi ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Celasun görevini Orgeneral Mehmet Buyruk'a, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer de görevini Oramiral Zahit Atakan'a devrettiler. Dün sabahki törende Cumhurbaşkanı Evren, Celasun'a "Türk Silâhlı Kuvvetleri Altın Şeref Madalyası"nı takarken görülüyor. *(Fotoğraf: a.a.)*

Evren: Arzumuz Türkiye'nin her alanda bağımsız hale gelmesidir

EVREN'İN KONUŞMASINDAN

Birbirimizi karalamaktan, çelmelemekten vazgeçelim. Bir ailenin fertleri gibi birlik, beraberlik içinde bulunalım.

TBMM sizden sonra da aynı tempoda çalışırsa birçok kanun boşlukları doldurulmuş olur, sıkıntılar biter.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Danışma Meclisi ve Kurucu Meclis dün son kez toplanarak fiili çalışmasını tamamladı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Danışma Meclisi'nin dün yapılan son toplantısında yaptığı konuşmada, DM üyelerine yaptıkları çalışmalardan dolayı teşekkür ederek, "Türkiye Büyük Millet Meclisleri sizden sonra da aynı tempo içerisinde çalışsa, birçok kanun boşluklarını zamanında doldurmuş olur ve mevcut sıkıntılar ortadan kalkar" dedi. Türkiye'nin artık borç alan değil, borç verebilen ve her alanda bağımsız bir ülke haline gelmesinin bir arzu olduğunu ifade eden Evren, "Birbirimizi karalamaktan, birbirimize çelme atmaktan vazgeçelim, bir ailenin fertleri gibi, birlik ve beraberlik içinde bulunalım" biçiminde konuştu.

23 ekim 1981'de oluşturulan DM'nin o günden bu yana, örnek bir çalışma ve sorumluluk duygusu içinde çalıştığını belirten Evren, ...

... şunları söyledi:

"Saydığım bu kanunlara, gerek hazırlanması sırasında, gerekse yürürlüğe girmesinin ardından çeşitli eleştiriler yapılmışsa da, sonradan bunların milletin büyük çoğunluğu tarafından kabul edildiği görülmüştür.

Bu konularda yöneltilen yıkıcı ve acı eleştiriler, sizleri doğru bildiğiniz yoldan asla döndürmemiş ve sonunda da bugünkü mutlu sonuca ulaşılmıştır.

Şunu ifade etmek isterim ki, hiçbir dönemde, meclislerimiz bu kadar yoğun çalışma içerisinde olmamıştır, sizden sonra görev yapacak Türkiye Büyük Millet Meclisleri de aynı tempo içerisinde çalışır, hizmet verirse, birçok kanun boşlukları zama-

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

Özal: Başkan adayını pazara açıklayacağız

ANAP *Başkanı Turgut Özal Meclis Başkanı adayının yapılmaması için iş-...*

... yol adaletçi" bir parti olduğunu, bu nedenle çalışan kitlelere olduğu kadar işverenlere de hitap et-...

Mehmet Keçeciler ve Kâzım Oskay'la birlikte hükümet programı, yasa tasarı... ları ve eko-...

Hürriyet Gazetesi kapatıldı

Cezaevinden Notlar: IV

OKTAY AKBAL / *2 Aralık 1983*

Size bazı sayılar versem mi? Yüz gramlık paket çayın fiyatı nedir bakkalda: 60 lira... Ama siz, mahkûmsanız bu çayı cezaevinin kantininden 320 liraya alacaksınız! Kilosu 600 lira olan çayı 3200 liraya satmak insafa sığar mı? Sığmaz, ama gerçek böyle işte! Niye mahkûm oldunuz siz de, olmasaydınız!

Cezaevi kantininde satılanların fiyatlarından birkaç örnek vereyim size:

Bir paket zarf bir paket kâğıt 380 liradır; dışarda 150 lira. Kalem 35 liradır; dışarda 15 lira. Soğanın kilosu 200; dışarda 60 lira. Elmanın kilosu 200 lira; dışarda elli-altmış. Daha çok örnek vermek neye yarayacak? Kısacası şu, her şeyin fiyatı en az yüzde 400 fazladır içerde!..

Bir de mahkûmların beslenme sorunu var. İşte bir hafta boyunca yedikleri:

Günde dörtyüz gram ekmek... Sabah kahvaltısı olarak gününe göre değişerek verilenler: Ya yumurta, ya helva, ya azıcık reçel, ya yüz gr. peynir, ya beş altı zeytin. Öğlenleri de kuru fasulye bulgur pilavı, barbunya ile makarna... Değişmez yemek bul... Akşamları ise yalnızca çorba dağıtılır. Ya mercimek, ya yayla, ya şehriye çorbası...

Sübyanlar yemeklerin içinden böcek çıktığını söylediler. Ne çıkacak? Altın değil ya! Buz gibi çorbalar, soğuk makarnalar vb... Bu cezaevi bir zamanlar Balkanların en modern yapısı diye anılırdı. Şimdi camları kırık olmayan koğuş var mıdır bilmem. Kaloriferler yansa da hiçbir yer ısınmaz. Kimi yerde, hele gözden uzak bölümlerde radyatörler bozuktur, boruları kopuktur. Hücrelerde kalanlara Tanrı acısın!.

Kişi, Adalet önünde mahkûm olur. Kimi zaman, Adalet de yanılgıya düşebilir. Haklı ya da haksız hapis yatan, hatta ölüm cezasına çarptırılan kişi son

anına dek 'insan gibi' yaşamak hakkına sahiptir, sahip olmalıdır. Cezaevine kapatılması yeterli bir cezadır, ama bir yatakta iki-üç kişi yatmak, yetersiz gıda almak, üşümek, donmak, işkence çekmek, kötü muamele görmek ayrı, yasa dışı cezalar olur. Bu konularda cezavi sorumlularıyla yaptığım konuşmalarda mahkûmların camı çerçeveyi kırdıkları, parasal yetersizlikler yüzünden bu onarımı yaptırmanın zorlukları dile getirildi. Bunda haklı bir yan var elbet, mahkûmlar da suçlu bu işte.. Camları radyatörleri kırmak, bozmak yazgıdan bir çeşit öç almak mıdır? İçteki hırsı kanıtlamanın yolu mudur? Ama zarar yine mahkûmlara oluyor, camlardan buz gibi rüzgârlar esiyor, radyatörler işlemiyor. Kimse de yaptırmayınca kışları yaşam işkence olup çıkıyor.

Cezaevlerindeki mahkûmlar niçin dışardakinden dört beş kat fazla para ödesinler? Bunun yanıtı nedir? Bu denli yüksek fark nereden ileri geliyor? Cezaevleri yetkililerinin gönderecekleri bir açıklamayı bekliyorum. O zaman anlarız nedenini, niçinini...

Nice dertler, sorunlar var cezaevlerinde!.. Bunları yazmak, dile getirmek, dikkatleri çekmek gerek. Ama dediğim gibi iki bin kişilik yere beş bin kişi koyarsanız işin içinden çıkamaz olursunuz! Hiçbir yönetici bu denli kalabalık, bu denli sorunları çok ve karmaşık bir kuruluşu gereği gibi yönetemez. Hele eldeki olanaklar dar ve sınırlı olursa!.. Bu yüzden şu ya da bu cezaevinin yöneticilerini suçlamak istemiyorum, tam tersine gerçekleri belirterek onlara yardımcı olacağıma inanıyorum. Gerçekler saklı kaldı mı onların ortadan kaldırılması da güç olur.

"Kader Mahkûmları"... Ama kim *"yazgı"* mahkûmu değildir ki! O gencecik insanlar mı, o minicik ilkokul çocukları mı, o kadınlar, erkekler mi? Kimi iyi niyetle toplumda bir şeyler yapmak ister, yasalara ters düşer, içeri atılır. Kimi yaşam zorlukları ile yanlış yollara sapar, içeri atılır. Kimi onun bunun zoruyla ister istemez suç işler, içeri atılır. Geri kalmış, ya da geri bırakılmış toplumlarda niye suçlu, hükümlü sayısı uygar toplumlardakinden kat kat çoktur? Yeterli eğitim yoksunluğundan, yeterli sosyal güvence yokluğundan, yeterli toplumsal güvence eksikliğinden, ekonomik bozukluktan...

Bir cuma sabahı, saat yedide cezaevinin kapısından çıkıyorum. Turnike yaşlı, genç kadınlarla dolup taşmış. Bekliyorlar, saatlerdir bekliyorlar; yakındaki kahveden çaylar geliyor. Islak taşların üstüne çökmüşler, bir bağrışma, bir gürültü, sıra kapma kavgaları... Bir yaşlı kadına yaklaşıp soruyorum: *"Kaçta geldiniz?" "Üçte diyor, kim erken gelirse o giriyor sıraya" "Kiminiz var?" "Oğlum". "Ne yaptı?" "Hiçbir şey"* diyor. Bir ana, oğlunun kötü bir şey yapabileceğini düşünebilir mi? Hiçbir şey!... O 'hiçbir şey' ler birdenbire *'her şey'* oluverir! Olunca da aylar, yıllar geçer kapalı hücrelerde, koğuşlarda... Analar, eşler, kardeşler, çocuklar da yağmurda, karda, çamurda kapı önlerinde bekleşir, titreşir...

"Cezaevinden Notlar" dedim bu yazılara... Köşesinden kenarından görüp saptadıklarım bu kadar değil elbet, daha ne önemli sorunlar, konular var, ama hemen yazabileceklerim bunlar... Zaman zaman bu konulara yine değineceğim. Doksan günlük mahkûmluğumun izlenimlerini, gözlemlerini bir gün, ilerde bir gün, daha geniş, daha kapsamlı, daha derinden, daha kalıcı nitelikte yazmak umuduyla...

"Ulan....be!.."

HINCAL ULUÇ/*2 Aralık 1983*

"Hıncal Uluç yazmış, kafaya bak, maçı naklen yayınlamıyor diye... Ulan sen kendi kafana bak be... Ben dört saatte ne yapabilirim..."

Yukarıdaki ifadeler, aynen ve harfi harfine, ne yazık ki TRT Genel Müdürü *Macit Akman*'a aittir..

TRT gibi, bir ölçüde bu ülkenin insanına Türkçe ve konuşma adabı öğretmekle görevli bir kurumun en başındaki kişinin, bir kokteylde, etrafında ülkenin en seçkin insanları varken böyle bir dille konuşabilmesinin eliştirisini, Bay Akman'ın kendisine ve siz okuyucunun izanına bırakıyoruz. Ama Akman'a bir sorumuz var. Yukarıdaki cümle bir TV oyununda geçseydi, denetimden geçer miydi?..

Kaldı ki biz, hiçbir yazımızda *"Kafaya bak"* diye bir deyim kullandığımızı da hatırlamıyoruz..

Ama bugün, Bay Akman'ın daveti üzerine, bu kafanın içine biraz eğileceğiz..

"Ben dört saatte ne yapabilirim" herhalde bir dil sürçmesi.. Tıpkı *"Ulan"* ve *"be"* ifadeleri gibi.. TRT yayınları dört değil üç saat günde, çünkü...

Önce Bay Akman'a soralım... Başbakanlık TRT yayınlarını Türkiye Elektrik Kurumu'nun (TEK) isteği üzerine üç saatle kısıtlarken, TRT Genel Müdürü olarak ne yaptınız?

TEK Genel Müdürü görevinin yetki ve sorumluluk-

3 Aralık 1983

larına sahip olmanın bilinci içinde kurumuna ve işlevine sahip çıkarken, siz TRT Genel Müdürü olarak, Başbakanlığa, TV yayınları dolayısı ile ortaya çıkan elektrik kaybının hiç de iddia edildiği kadar önemli olmadığını anlatmak için bir bilimsel çalışmaya girdiniz mi? TV yayınları bir miktar elektrik harcamasına sebep olsa da, TRT'nin susması ile, sınır boylarımızda, başta Yunanistan olmak üzere, bizler hakkında hiç de iyi niyetler beslemeyen bir yığın komşu TV'sine, antenlerin çevrildiğini anlattınız mı? TRT yayınlarının yetersiz olması yüzünden, bugün kırsal kesimdeki evlere bile videoların girdiğini, her mahallede bir video kaset kiralayan dükkân açıldığını, bu yüzden hemen aynı miktarda enerji ile milyonlarca dolarlık dövizin gittiğini kanıtladınız mı?

Özetle, TV yayınlarındaki kısıtlamanın, yaptığı hayırın ürkütülen kurbağaya değmediğini gösterecek geniş çaplı bir araştırma ortaya koydunuz mu?

Bu araştırmayı yapıp ve Başbakanlığa yolladıysanız, yani TRT'ye sahip çıkan bir Genel Müdür olduğunuzu kanıtladıysanız, bir kopyasını da bize gönderiniz ki, sizden kamuoyu önünde özür dileyelim...

TRT'ye ve onun yayınlarına sahip çıktınız mı, çıkmadınız mı Bay Akman?..

* * *

Bize, *"Ulan... be..."* diye bas bas bağırdığınız haftanın pazar günü, TRT televizyonu programdan, hem de önceden kimseye, hiçbir yayın organına haber vermeden, pazar filmini kaldırdı. Yerine Beşiktaş - Galatasaray maçını koydu... O maç ki o gün oynanacağı dört ay önceden belliydi. Halka ve kendine saygılı bir kurum, o yayının yapılacağını, bir hafta, hiç değilse bir gün öncesinden ilan etmez miydi?...

* * *

1983 Yılı, Dünya Haberleşme yılıdır.

Kitle yayıncılığında birinci amaç, haber vermektir. Onun ardından eğitmek, onun ardından eğlendirmek gelir.

Kitle yayıncılığında, en seri haber yolu naklen yayıncılıktır.

Bu ilkelere itirazınız var mı Bay Akman?..

Yoksa, nasıl olur da, bu ülkenin en dinamik kesiminin beklediği bir spor olayının naklen yayınını dikkate bile almaz, 20 yaşında kanserden ölen bir kızın ağıdını, Love Story diye ekrana getirirsiniz?

Siz yayıncılığı, kitle yayıncılığını ve haberleşmeyi biliyor musunuz Bay Akman?..

* * *

TRT 1963'te kuruldu Bay Akman... O günden bu yana *Adnan Öztrak* Genel Müdür oldu... *Musa Öğün* Genel Müdür oldu... *İsmail Cem, Nevzat Yalçıntaş, Şaban Karataş, Cengiz Taşer, Doğan Kasaroğlu, Servet Bilgi ve siz Genel Müdür oldunuz Bay Akman...*

Genel Müdürler, hep geldiler gittiler Bay Akman... Kimi bugün hâlâ hayırla yadedilirler.

Ama dikkat edin, hep geldiler ve gittiler... Biz ise, 1957'den beri hep gazeteciyiz Bay Akman... Hep gazeteci...

Eskilerin bir deyişi vardır Bay Akman... Hancılar ve Yolcular üstüne...

Kim hancı, kim yolcudur bilir misiniz Bay Akman?...

Kimlere "kolaylık"?..

İLHAN SELÇUK *3 Aralık 1983*

Dışişleri Bakanı Sayın İlter Türkmen hafta başında düzenlenen basın toplantısında açıkladı:

— *ABD, Lübnan hükümetinin isteği üzerine Lübnan'da bulunmaktadır. Türkiye'den talep edildiğinde bölge devleti olarak Ankara'nın bazı sınırlı kolaylıkları ABD kuvvetlerine sağlamasında sakınca yoktur.*

★

Bu açıklama bizi iki ay öncesine götürüyor.

22 Eylül 1983 günlü Cumhuriyet'in manşetinde şu tümce yer alıyordu:

"— ABD'nin Lübnan için istediği yardımı reddettik."

Demek ki iki ay önce Lübnan'a yönelik Amerikan isteklerine *"evet"* demek, Dışişleri Bakanlığımıza göre sakıncalıydı; aradan geçen sürede bu politikayı değiştirecek yeni durumlar mı ortaya çıkmıştı?

Eylülden bu yana Vaşington, Lübnan batağına daha çok gömülmüş bir yanında İsrail siyonizmiyle Lübnan falanjizminin, öte yanında Müslümanların bulunduğu çatışmada apaçık *"silahlı taraf"* olmuştu. İsrail Başbakanı İzak Şamir'in Vaşington'daki gezisi iki devlet arasındaki yazgı birliğini büsbütün pekiştirmiş, askeri ve siyasi strateji birliği yolunda bir adım daha atılmıştı.

Ve KKTC'nin kurulmasıyla ABD'nin Türkiye üzerine baskıları elverişli bir ortam bulmuştu.

★

ABD'nin Lübnan'daki birliklerine Anadolu üzerinden kolaylıklar göstermesinin *"sakıncaları"* değil, *"anlamı"* üzerinde düşünmenin daha yararlı olacağı kanısındayız. Önce şu soruya yanıt vermek gerekiyor:

— *Türkiye kimlere kolaylık gösteriyor?..*

Lübnan'daki Amerikan askeri birliklerine Anadolu üzerinden kolaylık göstermek, Hıristiyan falanjistlerine yardım etmekle eşanlamlıdır. Filistinli Müslümanları Sabra ve Şatilla'da İsrail desteğiyle soykırımdan geçirenler bu falanjistler değil miydi?

Falanjistlerin de ardında Ermeni Taşnak, Hınçak ve Ramgawar partileri bulunmaktadır. Bu durumda Lübnan'daki ABD askeri birliklerine Anadolu üzerinden kolaylıklar sağladığımızda gerçek şu üçlüye destek vermiş oluyoruz:

— *Hıristiyan falanjizmi..*

— *Ermeni araratizmi...*

— *İsrail siyonizmi...*

Lozan'ı yırtıp Sevr'i gündeme getirmek isteyen odakların Hıristiyan falanjizminin gerisinde yuvalandığını bilmeyen var mı? Bu cepheye karşı direnen Müslümanları Lübnan'da ezmesi için ABD askeri birliklerine Anadolu üzerinden niçin kolaylık gösterelim?

★

Denebilir ki:

— *Böylesine bir yaklaşımla dış politika yapılmaz; ulusal çıkarlarımızın gerektirdiği durumlarda stratejik ve taktik geçici kararlar alabiliriz.*

O zaman bu ulusal gereklerin ne olduğu konusunda kamuoyuna inandırıcı bir açıklama yapılabilmelidir. Belki Dışişleri Bakanı olayın girdisini çıktısını sergilemek zorunda ya da durumunda olmayabilir; ama Türkiye'nin basınında, politika yaşamında, fikir alanında sorunu enine boyuna inceleyip deşebilecek uzmanlar eksik değildir. Şimdi dek bu konuda doğru dürüst bir gerekçe ortaya konamamıştır.

Eğer Vaşington, *"Lübnan'a yönelik kolaylıklar"* karşılığında KKTC'ye dönük bir işaret çakmışsa, yaşadığımız dünyada böyle bir göz kırpmanın kıymet-i harbiyesi olabileceğine inanmak saflıktır.

★

ABD'nin Ortadoğu'da yürütmek istediği politika tarih sarmalında kördüğüm olmuştur.

Türkiye'nin geleceğe yönelik Ortadoğu politikasının Vaşington yörüngesine girdiğinde tıkanacağı apaçık ortada değil mi? Biz ABD'ye Ortadoğu'da kolaylıklar göstermeye çabalarken zorlukların anaforuna yakalanmayalım?

Bir yıl sonra İspanyol sosyalizmi

Gonzalez liderliğindeki sosyalist hükümet etkinliğini sürdürüyor

NİLGÜN CERRAHOĞLU/ *3 Aralık 1983*

MADRİD — Cambio: Değişim. Bir yıl önce İspanya'da sosyalistleri iktidara getiren sihirli sözcük buydu. **"Değişim"** sloganıyla 10 milyon seçmenin oyuyla mutlak çoğunluğu sağlayan sosyalistlerin başdöndürücü zaferi, hükümeti kurmalarından bu yana geçen 1 yıl içinde etkisini kaybetmedi. Terorizm ve terorizmin askeri çevrelerde yarattığı memnuniyetsizliğin zaman zaman **"siyasi panorama"**yı bulandırması, vaat edilen sosyal dönüşümün çok yavaş ilerlemesi, işsizliğe bir çare bulunamaması, tüm bunlar **Gonzalez** liderliğindeki ekibin iktidar gücünü sarsmadı. Bu başarının arkasında **Felipe Gonzalez**'in kişisel karizması olduğu kadar, demokrasiye geçişten bu yana ilk kez güçlü bir hükümetin dizginleri eline alması büyük bir rol oynuyordu.

Belki vaat edilen değişim gerçekleşmedi ama, İspanya'da pek çok şey değişti. Frankist rejim tarafından 40 yıl boyunca beslenen ve ülkede çok köklü bir iktidar geleneğine sahip olan 3 temel kesim; kilise, ordu ve sermaye doğrudan bir saldırı karşısında kalmadıysa da, ilk kez belli değişiklikleri kabul etmeye zorlandı. Çıkarılan **"kürtaj"** yasası, ilerici ke-

simleri tatmin etmeyen son derecede sınırlı bir yasa olmasına rağmen, kilisenin öfkesini uyandırmaya yetti. Sosyalistlerin bu atılımına karşı, kilisenin cevabı, kürtajı terorizmle eş boyutlu bir **"günah"** olarak tanımlaması oldu. Papa 2. Jean Paul açıkça sosyalistlerin kürtajı yasallaştırmasını kınadı. Kilise bunlar la da yetinmedi, İspanya'da hâlâ çok hassas bir konu olan iç savaşa el attı ve bu savaşta **"Kızıllar"** tarafından öldürülmüş olan dini liderlere **"aziz"** rütbesi verdi.

Sosyalistlerin hazırladığı **"askeri reform"**'da milli savunma temel yasasında köklü değişiklikler getiriyordu. Buna göre Genelkurmayın ve Kuvvet Komutanlıklarının yetkilerinin doğrudan doğruya Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanması gerekiyordu. Böylece Silahlı Kuvvetlerin sivil denetim altına alınması sağlanıyordu. Bu reform konusunda şimdiye dek herhangi bir açıklama yapmaktan kaçınan askeri çevreler, en azından sosyalistlerin askeri teçhizatı yenilemek konusunda gösterdikleri çabayı olumlu karşılıyorlardı. Ordunun en büyük korkusu ise, özerk ve ayrılıkçı akımların güçlü olduğu bölgelerde sosyalislerin yönetimi altında meydanı boş bulmasıydı. Oysa çok ölçülü bir şekilde **"özerklik"** ve **"merkeziyetçilik"** politikasını yönlendiren sosyalistler, Bask ülkesi dışında İspanya'nın diğer bölgelerinde, ilişkin korkuların yersiz olduğunu gösterdiler.

BASK TERORİZMİ

Demokrasiye geçişten bu yana 500 kurban alan Bask terörizmi ise, asreri çevrelerde darbecilik özlemlerini körükleyen en büyük sorundu. Sosyalistler bu konuda da kararlı bir **"antiterör"** önlem paketi hazırladılar. İtalya'da Kızıl Tugaylar'a uygulanan sistemden esinlenen sosyalistlerin getirdiği özlemler, **"pişman olup"** adalet ile işbirliği yapan teröristlere verilecek cezaların hafifletilmesini öngörüyor. Bazı durumlarda, eylemcilerin **"af"** edilmesi de mümkün olabiliyordu. Ayrıca ordu mensuplarını hedef alan terör eylemleri mahkumiyeti ağırlaştırıyor, **"ayrılıkçı"** Bask bölgesinde İspanyol bayrağına karşı girişilen saldırılar da suçu ağırlaştıran unsurlar arasında bulunuyordu.

Bir yıl boyunca sosyalistlerin uyguladığı **"değişim"** stratejisinde, en tutucu bölüm sermaye ile olan ilişkilerdi. **Gonzalez** kabinesinde sosyal demokrat eğilimli üyelerin ağır basması, ekonomi politikasının**"tutucu"** olmasını gerektirdi. Sosyalistler sadece parti programlarında yer alan elektrik hatlarının devletleştirilmesinden öteye, bu yönde bir girişimde bulunmadılar. Yalnız geçen kış beklenmedik bir şekilde hükümetin ülkenin en büyük holdingi **Rumasa**'ya el koyması ilk başta işadamlarını ürküttüyse de, **Rumasa** öyküsünün içyüzü anlaşılınca bu korkular yatıştı. Holdingin sahibi **Mateos**, Londra'ya kaçarken, kamuoyu yoklamaları, İspanyolların **Rumasa** olayında hükümetin tarafını tuttuğunu gösteriyordu...

Evren ve Ortadoğu

HASAN CEMAL — *4 Aralık 1983*

Amman-*Ortadoğu, bugün dünya barışının en ağır sınavını geçirdiği bir bölgedir... Ciddi sarsıntılar içinde olan Ortadoğu'nun barış ve istikrarına yönelik yeni tehditler ve tehlikeler vardır... Ortadoğu, büyük devletlerin çatışma alanı olabilecek patlamalar arifesinde görünmektedir...*

Bu satırları Cumhurbaşkanı Kenan Evran'in konuşmasından aldık. Ürdün Kralı Hüseyin'in dün akşam verdiği yemekte yaptığı konuşmasında Sayın Evren'in altını özellikle çizdiği barışa dönük tehdit ve tehlikelerin ne kadar ciddi ve geçerli olduğunu kabul etmeyen sağduyu sahibi kimse yoktur.

Gerek Lübnan'daki gelişmeler, gerekse İran ile Irak arasında sürüp giden Körfez Savaşı yalnızca Ortadoğu'yu değil, tüm dünyayı ateşe atabilecek tohumları içermektedir. Sayın Evren, barış ve istikrarı tehdit eden bazı noktaları konuşmasında şöyle özetlemiştir:

— *Lübnan faciası bizi derin bir yeise düşürmüştür. Lübnan'ın bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğünü destekliyoruz. Buradaki İsrail birliklerinin ve diğer kuvvetlerin vakit geçirmeksizin Lübnan'ı terk etmeleri zaruridir...*

— *İran ve Irak arasında üç yıldır süre gelen savaş, sonuçları bütün bölgeyi etkileyecek bir merdivenleşme ve genişleme tehlikesine kapıyı sürekli açık bırakmaktadır. Bu bakımdan savaşın inatla sürdürülmesinin münhasıran ilgili tarafların değil, diğer bölge ülkelerinin de uzun vadeli çıkarlarına uygun olmadığı görüşündeyiz...*

— *Ortadoğu sorununun özünde Filistin meselesinin bulunduğu unutulmamalıdır. Arap ve Filistin*

4 Aralık 1983

halklarının gaspedilen haklarının iadesi, Ortadoğu'da kapsamlı ve kalıcı bir barışın tesisinin vazgeçilmez şartıdır. Bu şartın gerçekleşmesi İsrail'in 1967'de işgal ettiği Arap topraklarından çekilmesine ve Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin hakkının tanınmasına bağlıdır. Bugünkü koşullar altında ise, aksi yönde bir gelişmeye şahit oluyoruz. İsrail işgali altındaki topraklarda mevcudiyetini ve hâkimiyetini gittikçe sağlamlaştırmakta, bu toprakların demografik yapısını yeni yerleşme merkezleri kurarak değiştirmekte, yeni yeni oldu bittiler yaratmaktadır...

Sayın Evren'in haklı olarak vurguladığı gibi, Ortadoğu sorununun özünde Filistin meselesi yatmaktadır: Ya da bir diğer deyişle İsrail'in bölgedeki saldırgan politikaları.

Ama burada gözden kaçırılmayacak bir başka nokta daha vardır. O da İsrail'in bugüne dek bölgedeki saldırgan politikalarına arka çıkan, ona karşı bir ağırlık oluşturmaktan sürekli kaçınan Washington'dur, ABD'nin bu politikasıdır, bölgeyi barut fıçısına çeviren ve süper güçlerin tehlikeli oyun alanı haline getiren...

Hele bu aşamada, yeni bir Başkanlık seçimi sürecine girmiş olan Reagan yönetiminden, Yahudi lobisinin etki alanı dışına çıkıp, sağduyunun gereği olan politikalara yönelebilmesini beklemek abesle iştigal olur...

Ortadoğu sorununun özünde Filistin meselesi ile İsrail'in saldırgan politikalarının yattığı ne ölçüde doğruysa, Sayın Evren'in haklı olarak işaret ettiği gibi, Arap dünyasında var olan bölünmüşlüğün de barışa giden yolu tıkamakta olduğu o ölçüde doğrudur. Konuşmasının bir yerinde Cumhurbaşkanı Evren şöyle demiştir:

'— *Barış sürecinin başarılı olması bizim kanaatimizce her şeyden önce Araplar arası dayanışma ve beraberliğin yeniden kurulmasına bağlıdır. Bu şart gerçekleşmedikçe girişilecek atılımların Arapların hak ve çıkarlarını koruyacak sonuçlara ulaşması çok zor olacaktır...*

Arap ve İslam dünyasındaki durum ne yazık ki, Sayın Evren'in belirttiği gibidir. Körfez Savaşında Türkiye'nin *"titiz bir tarafsızlık politikası"* izlediğini Sayın Evren konuşmasında vurgulamıştır. Böylesine bölünmüş, büyük devletlerin *"çatışma alanı olabilecek patlamaların arifesinde bulunan bir bölgede"* Türkiye'nin *"titiz bir tarafsızlık politikası"* izlemesi, hem ulusal çıkarlarımıza, hem de bölgedeki barış ve istikrara dönük beklentilere uygun düşer.

Ortadoğu'nun süper güçlerin *"oyun alanı"* olmaktan kurtarılması ve barışa giden yolun açılabilmesi, biliyoruz, öyle kolay ve bugünden yarına gerçekleşecek bir iş değildir. Ancak Türkiye *"titiz bir tarafsızlık politikası"* ile bölgede bu yolun açılabilmesine değerli katkılarda bulunabilecek ağırlığa sahip bir ülkedir.

Ürdün'den Ortadoğu ve ABD

HASAN CEMAL *5 Aralık 1983*

AMMAN— Intercontinental Oteli'nin basın merkezinde öğleden sonra Kral Hüseyin'in New York Times'te çıkan demecini okuyorduk. Kral, bölgedeki gelişmelerden son derece tedirgindi. Şöyle diyordu:

"— *Bilirsiniz, her zaman için iyimser bir insanımdır. Ama bu kez gerçekten kaygılıyım. Sadece bölge değil, belki bütün dünya ciddi tehlikelerle karşı karşıya bulunuyor..*"

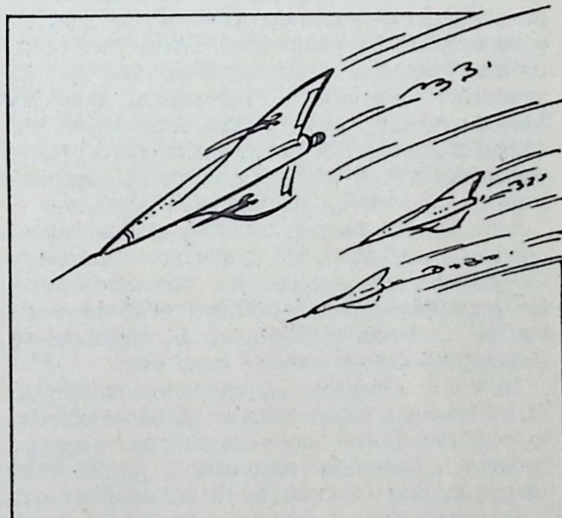
Demeci okuduktan kısa süre sonra İstanbul bağlandı. Haber Merkezi'nden aldığımız haber şu oldu: Amerikan savaş uçakları, Lübnan Dağı'ndaki Suriye mevzilerini bombaladı ve iki Amerikan uçağı düşürüldü...

Kral Hüseyin'in karamsarlığı doğrulanmış oluyordu. İsrail'le hafta içinde imzaladığı askeri nitelikteki *"stratejik işbirliği"* anlaşmasının daha mürekkebi kurumadan Washington, bölgede yeni bir gövde gösterisine girişiyor ve iki Amerikan savaş uçağı Sovyet füzeleri tarafından Lübnan üzerinde düşürülüyordu.

Ve biz Cumhurbaşkanı Sayın Evren'le Ürdün'deydik...

Bölge yeni bir tırmanmanın eşiğine mi gelmişti?.. Ülkemiz bu gelişmeden nasıl etkilenebilirdi?..

Burada konuştuğumuz Dışişleri üst düzeydeki yetkilileri, ABD'ye Lübnan için gösterilen kolaylıkların *"sınırlı"* niteliğine ısrarla dikkat çekmekteler. Bu *"kolaylıklar"*ın Washington'un Lübnan'a yönelik askeri harekâtını *"kolaylaştırıcı"* nitelik taşımadığını, son dere-

5 Aralık 1983

ce *"sınırlı"* olduğunu savunuyorlar.

Son gelişme üzerine Reagan yönetimi bu *"sınırlar"*ın biraz daha genişletilmesini Ankara'dan talep edebilir miydi? İsterse cevabımız ne olurdu? Bu sorulara dün akşam aldığımız karşılık ise şöyle özetlenebilir:

— *Bir kere, ABD bölgede yeterince kolaylığa sahiptir. Fazlasına ihtiyacı yoktur sanırız... Ayrıca Türkiye'nin tutumu bellidir. Çok sınırlı olan kolaylığın ötesine kesinlikle geçilmez...*

Dışişlerinden aldığımız ilk izlenim, bu doğrultudaydı dün akşam.

Peki, Amman'dan, Ortadoğu sorununun bu kilit ülkesinin başkentinden durum nasıl gözüküyordu?..

Dünkü Amman gazeteleri, Washington'u hedef alan tepki ve eleştirilerle doluydu. Tepkilerin kaynağında, Reagan yönetiminin İsrail'le geçen hafta imzaladığı ekonomik ve askeri nitelikteki yeni anlaşmalar yatıyor. Özellikle, *"stratejik işbirliği"* anlaşması büyük rahatsızlık yarattı Ürdün basınında...

Kral Hüseyin New York Times Gazetesi'ne verdiği demeçte, bu anlaşmayı, *"üzüntü verici"* olarak nitelemiş ve ılımlı Arap ülkeleri nezdinde ABD'nin *"inandırıcılığına zarar getirdiğini"* söylemiştir. Yine Amman gazetelerinde yer aldığına göre, Mısır Devlet Başkanı da dün yaptığı açıklamada, ABD ile İsrail arasındaki *"stratejik işbirliği"* anlaşmasını *"barış yolunda yeni bir engel"* olarak nitelemiştir...

Altının çizilmesi gereken nokta şudur: Bu ülkeler Sovyetler Birliği'ni şu aşamada bölgedeki "1 numaralı düşman" olarak görmüyorlar. Sovyetler'in nüfuz alanlarını genişletmesinden yana değiller, kaygı duyuyorlar böyle bir gelişmeden. Fakat, Washington'un İsrail'i bölgede sürekli olarak bir *"kılıç"* gibi kullanmasının Ortadoğu'da kutuplaşmayı arttırdığını, Moskova'nın elini güçlendirdiğini savunuyorlar. İsrail'i geri plana atıp Sovyet tehtidini ön plana çıkartan yaklaşımların Arap dünyası açısından şu aşamada fazla bir inandırıcılığı olamayacağını söylüyorlar.

Ilımlı kanada mensup bu ülkelerin Washington'a önerileri şöyle özetlenebilir: *İsrail'e baskı yapılmalı; bu ülke Batı Şeria'da yeni yerleşim merkezleri kurmaktan vazgeçirilmeli, burada ödünlere zorlanmalı ve Lübnan'dan çekilmesi sağlanmalıdır. Bu sağlanmazsa, Ortadoğu'da barışa ulaşmak hayal olur...*

Ne var ki, Amerikan yönetimlerinin öteden beri bu tür önerilere kapalı oldukları görülmektedir. Hele, bugünkü gibi bir seçim döneminde Reagan yönetiminin, Yahudi lobisinin etkinliği gibi bir faktör de gözününde tutulursa, bu tür yaklaşımlara fazla kulak asmayacağını öngörmek için kâhin olmaya gerek yoktur. Nitekim, son anlaşmalarla İsrail'in Ortadoğu'da ABD'nin *"şımarık çocuğu"* olduğu bir kez dha tescil edilmiştir. Anlaşılan odur ki, Reagan yönetimi, önce İsrail, sonra da Suriye kanalıyla FKÖ ve Arafat'a indirdiği olağanüstü darbelerle bölgede bir *"Amerikan barış"*ına giden yolda mesafe aldığı kanısındadır. Filistin Kurtuluş Örgütü ve Yaser Arafat'ın budanmasıyla birlikte Washington, yeniden Kral Hüseyin'i devreye sokabileceği inancında görülüyor. Bu, bir başka deyişle 1982 eylülünde ortaya atılan Reagan planının yeniden canlandırılması demek olacaktır. Yani, Kral Hüseyin'in Batı yakasıyla Gazze'de özerk bir Filistin varlığının kurulması için son tahlilde İsrail ile müzakere masasına oturması. Ve Ürdün ile Filistin arasında bir konfederasyon kurulması...

Bu Amerikan planı 1980 yılı sonlarında ortaya atılmış; İsrail, Suriye dahil ilgili taraflarca reddedilmişti. Daha sonra İsrail, Lübnan'a saldırarak işgal etmiş, Arafat, Beyrut'tan sürülüp atılmıştı. FKÖ liderinin güçten düşürüldüğü böyle bir dönemde 1982 eylülünde plan yeniden ısıtılmış, Arafat ile Kral Hüseyin Amman'da bir araya gelmişler, fakat görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bu kez Suriye devreye girmiş, Arafat'a Lübnan'da yeni bir darbe daha indirilmiştir. Ve FKÖ lideri, siyasal nüfuzu en aza indirilmiş olarak Trablusşam'dan bir Birleşmiş Milletler bayrağı altında çekilmeye hazırlanırken, Kral Hüseyin'le yeniden görüşmeye hazır olduğunu söylemiştir. Bir bakıma, şu aşamada başka bir seçeneği olduğu da söylenemez zaten. Bu arada Kral Hüseyin de, New York Times'a geçen perşembe günü verdiği demeçte, Batı yakası ile Gazze'de ortak bir Ürdün-Filistin yaklaşımı çerçevesinde Arafat'la yeniden masaya oturmaya hazır olduğunu açıklamıştır.

BBC, önceki akşam Kral Hüseyin'in bu tavrını, *"Ürdün yol ayrımında"* başlıklı bir programla verdi. Bu yaklaşımın, Suriye başta olmak üzere radikal Arap rejimlerinin Kral'a karşı var olan düşmanca duygularını daha da körükleyeceği öngörülmekte. Üstelik, İsrail'in de Ürdün ve ılımlı Arap rejimlerinin işini kolaylaştırıcı ödün ve esnekliklere yanaşmayacağı belirtiliyor...

Bu küçük Ortadoğu ülkesinin sevimli Kralı'nın işi zor gerçekten. Tahtını öylesine hassas dengeler üzerinde korumaya çalışıyor ki, bunca yıldır bu işi başarabilmiş olması bile övgüye değer...

Ama şunu unutmamak gerek; Bölge öylesine kaygan, oynak ve patlamaya hazır bir çelişkiler yumağı halinde ki, işi zor olan sadece Kral Hüseyin değil, Türkiye dahil tüm bölge ülkeleridir. Hele, dün Lübnan üzerinde Sovyet füzeleriyle düşürülen iki Amerikan savaş uçağından sonra...

Basın için en iyi yasa hangisidir?

OKAY GÖNENSİN *5 Aralık 1983*

Tehlike İçinde Yaşama Yılı adlı filmde Mel Gibson'un oynadığı Avustralyalı genç gazeteci şöyle der: On yılımı geçirdiğim o haber odasına dönmemek için herşeyi yaparım. *Avustralyalı gazeteci ilk dış görev, olarak 1965 yılının Endonezya'sına gönderilmiştir.*

Başarılı, çok başarılı olmak istemektedir. Sukarno'nun son günlerini yaşamaktadırlar; bir yanda Sukarno'nun Komünist Partisi'yle flörtünden tedirgin ordunun darbe yapacağından söz edilmekte, öte yandan bu olasılığa karşı komünistler silahlanmaya çalışmaktadırlar. Genç gazeteci birçok başarılı iş yapar, ama ortamı, ilişkileri tam kavramamıştır. Bu, verdiği haberlere de yansır. Filmin sonunda darbeciler kuşkulu gördükleri herkesi sokaklarda kurşuna di-

5 Aralık 1983

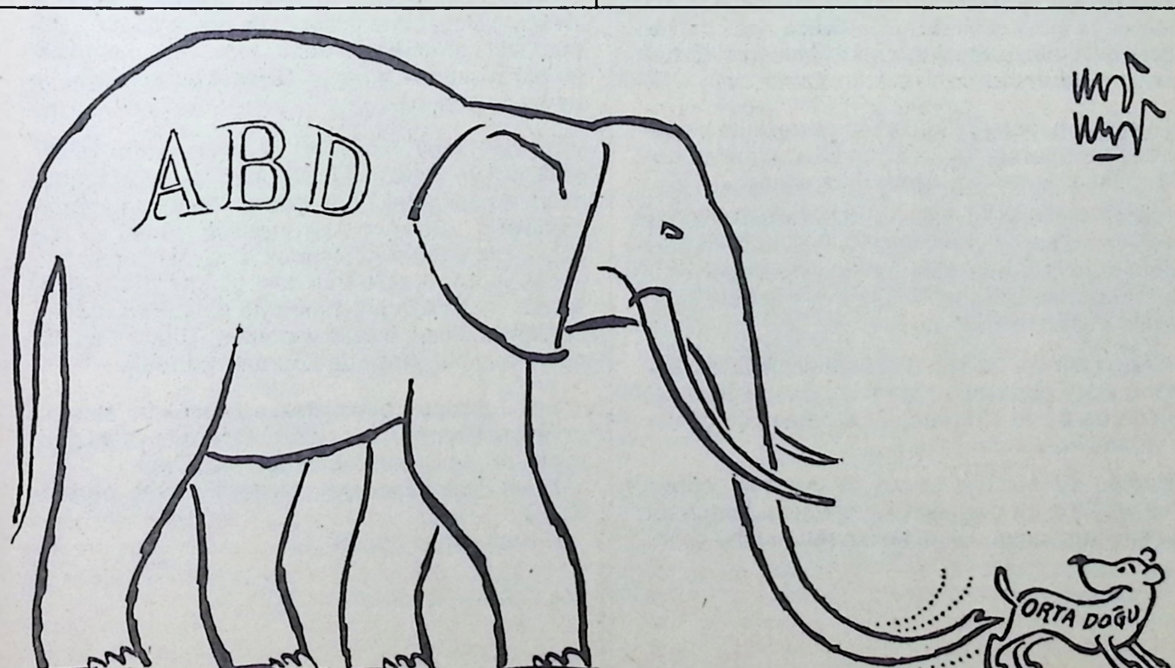
zerken kafasında tek şey kalmıştır: Bu cehennemi hemen terketmek.

Basının gücü ve dışardan çok farklı gözlerle görülebilen gazetecinin yaşamı, çalışması, elindeki olanaklar çok sayıda filmde tartışılmıştır. Humphrey Bogart'ın 1950'lerde çevirdiği "Maskeler Aşağı" *filminde ve ünlü* "Başkanın adamları"*nda gazeteci, gücünü bazı kötülükleri önlemek, halka gerçekleri anlatmak için kullanır. Bir de bu gücün kötüye kullanılmasının çarpıcı örnekleri vardır. Alman Bild Gazetesi'nin açığa çıkmış bir sürü marifetinin kaynak olduğu Böll'ün* "Katherina Blum'un Çiğnenmiş Onuru" *romanından Schloendorff'un uyarladığı film herhangi bir çıkar uğruna basının gücünün nasıl insana karşı kullanılabileceğini çarpıcı biçimde anlatır.* "Talihli Amele"*de Metin Serezli'nin oynadığı gazete sahibi de maddi çıkar için gazetesini kullanma hevesindedir.*

Basının gücünün ulaşabileceği sınırları ve bir insana verebileceği iktidarın boyutlarını anlatan en klasik örnek Orson Welles'in unutulmaz "Yurttaş Kane"*idir. Tüm dünyada siyasiler için de basın, kendi işlevlerini yerine getirmeleri açısından kaçınılmaz bir çekicilik taşımaktadır. Kimilerine göre bu çekiciliğin bir yanı yararlanma duygusuysa, diğer yanı da imrenmedir. Örneğin genç yaşta Amerika Birleşik Devletler Başkanı olan John Kennedy'ye bu görevinden sonra ne yapabileceğini, ne yapmak istediğini sorarlar. Kennedy'nin yanıtı kısa ve kesindir:* "Bir gazetenin başına geçmek."

Ya eğer siyasiler basından yeterince yararlanamadıkları, ya da herhangi bir yayın organının kendilerine zararlı olduğu kanısına varırlarsa?.. Düşünce farkları ne olursa olsun, dünyamızda tüm siyasilerin tepkileri pek fark etmemektedir. Fransa'da ikinci yılında kendini bir sürü zorluk içinde bulan Sosyalist Yönetim de herkesi ve pek az istisnasıyla tüm Fransız basınını karşısına alan, hatta parti içinde de eleştirilen bir basın yasasını çıkarmaya çalışmaktadır. Yasanın hedefi, elinde tuttuğu çok sayıda gazete ve yayınla güçlü bir sağ muhalefet odağı oluşturan Hersant'dır. Gerekçe ise basında tekeller oluşmasını önlemek diye özetlenebilir.

Fransa'nın eski başbakanlarından ve merkez-sağ muhalefetin önderi durumundaki Jaques Chirac geçtiğimiz hafta Le Figaro gazetesinin birinci sayfasında bu basın yasası tasarısıyla ilgili bir yazı yayınladı. Chirac bu yazısında eski bir deyişi basın için uyarlıyor: "Basın için en iyi yasa hiç yasa olmamasıdır."

6 Aralık 1983

Siyaset Çarkı...

UĞUR MUMCU/*6 Aralık 1983*

TBMM başkanlık seçiminin ilk günde sonuçlandırılması birçok bakımdan yararlı olmuştur. Başkanın çoğunluk partisi içinden çıkması yolundaki gelenek korunmuş, seçim nedeniyle partiler arasında herhangi bir sürtüşmeye yol açılmamış ve böylece hükümetin bir an önce kurulması da sağlanmıştır. Bütün bunlar olumlu gelişmelerdir.

Bu gelişmeler içinde üzerinde durulması gerekli bir konu da Sayın Ulusu'nun durumudur. Sayın Ulusu'nun açılan bu yeni dönemde büyükelçi olarak yurt dışında görevlendirilmesi, hiç şüphesiz, en doğru yoldu. 12 Eylül dönemi başbakanını önce bir siyasal partinin başına geçirmek, bu olanak sağlanamayınca Meclis Başkanlığı'na getirmek için yapılan zorlamaların Sayın Ulusu'yu nasıl yalnız başına bıraktığı da sanırız şimdi anlaşılmıştır.

Yanlış hesap, Bağdat'tan değil, ama önce 6 Kasım. sonrada 4 aralıktan geri dönmüştür.

Türk basınında çeşitli nedenlerle *"put"* yapıp, bu *"puta tapma"* alışkanlığı vardır. Bu alışkanlık yıllardır birçok politikacıyı yozlaştırmış ve yolundan saptırmıştır. 1950-60 döneminde Adnan Menderes'e methiyeler düzen basın, 27 Mayıs sabahı, Milli Birlik Komitesi'ne selam durdu; MBK üyeleri için, *"Sizin heykelleriniz dikilmelidir"* diye yazı yazan ünlü köşklerin içgüveyleri, zaman geçtikçe, heykellerini dikmek istediklerine sinsi satırbaşları ile saldırdılar, aynı içgüveyleri bir zamanlar mahkemelere düştükleri politikacılar, başbakanlık koltuğuna oturunca, *"Eşim onu hiç affetmedi"* diye yazdıkları yazıları unutup, bu başbakanların sözcülüklerine soyundular, Süleyman Demirel'in gazetecileri, onu nasıl yalnız bıraktılar, Ecevit'in yakınları da o seçim alanları, o alkışlar unutulunca nasıl da kaçıp, uzaklaştılar... Bunlar, renkli filmler gibi gözlerimizin önündedir.

Aynı basın, önce Ulusu adına çevresinde bir övgü çemberi yarattı ve 12 Eylül Başbakanı'na büyük makam koltukları uzattı. İşte sonuç...

Milli Birlikçilerin heykellerini diken, mahkeme koridorlarına düştüğü politikacılarla iktidar söz konusu olunca canciğer kuzu sarması olan içgüveyleri şimdi de Özal'ı neredeyse *"ekonomik milli şef"* ilanına bile yeltenmiyorlar mı?

Bakın neymiş: Özal'ın bir zamanlar MSP listelerinden aday olmasının hiç mi hiç önemi yokmuş. Batı'da da böyle olurmuş, Özal zaten güç günlerin adamıymış, falan, filan...

Bunlar, adı solcuya çıkmış bir yurttaşın, onbeş yirmi yıl önce bir dernekte kaydı varsa, bunun en ağır suçların kanıtı olarak kullanırlar, bunlar gençliklerinde yazdıkları birkaç satır için işleri, güçlerinden olan yurttaşların acı serüvenlerine, dudak büküp, omuz silkerler, bunlar bir yandan Batılı geçinip, öte yandan beğenmedikleri düşünce sahiplerini *"kripto"* diye ihbar ederler. Ve şimdi de Özal'a toz kondurmazlar.

Böyledir bunlar...

Solcu yurttaşın geçmişi, ona pasaport verdirmez, susarlar. Solcu yurttaşın kayıtlı olduğu dermeçatma bir dernek, bu yurttaşın başına bir türlü belâ getirir, susarlar. Sırası gelince lâiklik üzerine fırtınalar kopartırlar, ama iş Özal'a gelince, üstelik *"canım ne yapalım, adam MSP'den aday olmuşsa?"* diye sorarlar...

Özal'ın listelerinden aday olduğu parti *"şeriat devleti kurmak"* suçundan yargılanıyor. Bu bir gerçek değil midir? Bizim siyasal sözlüğümüzde siyasal suç diye bir kavram yoktur. Bu yüzden siyasal görüşlerinden ötürü, -sağ ya da sol- kimsenin yargılanmasını istemeyiz. *"Özal, 1977 seçimlerini kazansaydı, şimdi eski arkadaşları ile birlikte şeriat devleti kurmak suçundan yargılanacaktı, şimdi Atatürkçü başbakan olacak"* derken, hem siyasal yaşamımızdaki derin çelişkileri sergileriz, hem de *"siyasal suç"* kavramının ne kadar kaypak ve değişken olduğunu anlatarak isteriz. Buna da kızarlar, ama bilmeliler ki *"siyasal suç"* kişiye ve yaşanan döneme göre değişen bir kavramsa, bu çelişkilerden kurtulmaya olanak yoktur.

Önemli olan düşünce ve örgütlenme yasaklarını ortadan kaldırmaktır.

Şimdi, *"Özal'a tapınma devri"* başlıyor. Geçmişte de böyle oldu, bundan sonra da böyle olacak. Bugün Özal'ı göklere çıkaranlar, yarın yere batıracaklar hiç kuşkunuz olmasın. Siyaset çarkı böyle, yine böyle dönecek.

Bunlar, *"ilkeli muhalefet"* denen kavramı, gittikçe silmek ve unutturmak istiyorlar. Oysa bugünlerde yapılması gereken de budur. İlkeli ve uygarca muhalefet... Bu ekonomik modelin dünkü ve bugünkü çıkmazlarını göstermek, siyasal liberalizmin ancak ve ancak tıpkı Batı'daki gibi her türlü siyasal düşüncenin örgütlenmesiyle gerçekleşeceğini savunmak, bütün bunları yaparken, Türkiye'nin dünü ve bugünü arasında köprüler kurmak...

Solcu yurttaşın geçmişteki en küçük bir eylemini vatana ihanet suçu sayalım, Özal'ın siyasal geçmişindeki çelişkileri hiç karıştırmayalım!..

İsmet Paşa yaşasaydı, ne derdi? Evet, ne derdi:

—Hadi canım sen de...

ÜNİVERSİTEYE HAZIRLAMADA
ÖZEL UĞUR DERSANESİ
Bekleneler 12 Aralık

Cumhuriyet

MEHMED KEMAL
TÜRKİYE'NİN KALBİ ANKARA
Ederi: 350 Lira

60. Yıl Sayı: 21291 · Kurucusu: Yunus Nadi · 40 TL. 7 Aralık 1983 Çarşamba

MGK'nın son yasası: 12 Eylül öncesine benzer ortama yol açacak beyanda bulunmak yasak

Kapatılmış partiler ve yöneticileri suçlanamayacak, övülemeyecek, savunulamayacak
MGK icraatı ve beyanları kötüleyici veya küçük düşürücü şekilde tartışılamayacak

10 yıl yasaklı eski siyasiler Türkiye'nin iç ve dış politikasını olumsuz yönde etkileyecek sözlü veya yazılı beyanda bulunamayacak. Yasa 3 aydan 1 yıla kadar hapis öngörüyor.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Milli Güvenlik Konseyi, dün toplanarak çıkardığı son yasa ile, "12 Eylül 1980 öncesindeki siyasi çekişme ve çatışma ortamına benzer bir durumun yeniden doğmasına yol açacak sözlü veya yazılı beyanda" bulunmayı yasakladı. ...

Yeni dönem

TBMM *Başkanlık Divanı'na ANAP'tan Yıldırım Akbulut ve Abdülhalim Aras, HP'den Halil İbrahim Karal, MDP'den İskender Cenap Ege seçildiler. Divan üyeliklerinin seçimi için yapılan birleşim 5 dakika sürdü.*

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — TBMM'nin dünkü birleşiminde yapılan seçimler sonucunda Başkanlık Divanı oluştu. ...

1 *Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı oluştu*

2 *Milli Güvenlik Konseyi yönetimi sona erdi*

3 *Cumhurbaşkanlığı Konseyi göreve başlıyor*

4 *Yeni komutanlar görevleri başında*

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Evren: MGK bugüne kadar verdiği bütün sözleri tuttu

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, MGK'nın hukuki varlığının sona ermesi dolayısıyla yaptığı Radyo-TV konuşmasında ...

(Arkası 6. Sayfada)

Görev değişiklikleri tamamlandı

SİVİL GÖREVLERİNE BAŞLADILAR — Cumhurbaşkanı Evren yeni Anayasa uyarınca Cumhurbaşkanlığı Konseyi görevlerini üstlenen Nurettin Ersin, Tahsin Şahinkaya, Nejat Tümer ve Sedat Celasun'a dün kabul etti. (Fotoğraflar: CUMHURİYET)

KOMUTANLAR ANITKABİR'DE — Yeni Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları dün görevlerine başladılar. Orgeneral Zahit Atakan, Orgeneral Haydar Saltık, Orgeneral Necdet Üruğ, Orgeneral Halil Sözer, Oramiral Mehmet Bayrak Anıtkabir'de.

Özal'ın iki ayrı listesi var

Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile Özal görüşmesinde, Bakanlar Kurulu üyeleri konusunda bazı ilkelerin de ele alınabileceği kaydediliyor.

Özal, çalışma grubunun sonuçlandırdığı Bakanlar Kurulu biçimini, önceki gece yeniden gözden geçirerek yeni talimatlar verdi.

Bakanlar Kurulu'nun oluşum biçiminin belirlenmesinden sonra ANAP'ta tek tek bakanlıklar üzerinde çalışmalara başlandı.

Alternatifli listelerin birincisinde politik ağırlıklı olan kişilerle, teknisyen nitelikli kişiler dengelenirken, ikinci listede teknisyenler ağırlıklı.

Sağlık Bakanlığı'nın Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile birleştirilmesinden vazgeçildi.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, ANAP Genel Başkanı Turgut Özal'a bugün hükümet kurma görevini veriyor. ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 3'de)

Geçiş süreci...

Adım adım...

YALÇIN DOĞAN

ANKARA — MGK'nın varlığının sona ermesinden birkaç saat önce, yani Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nın oluşmasından birkaç saat önce MGK tarafından son bir yasa kabul edildi: "12 Eylül öncesi siyasi çekişme ortamına benzer bir durumun önlenmesi hakkındaki yasa" ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

IRKÇILIK

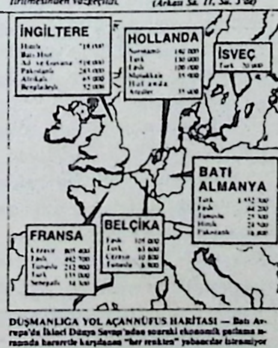
Avrupalı yine kendinden korkuyor

Bütün Avrupa'ya yayılan ırkçı saldırılar geçmişin endişelerini yeniden gündeme getirdi.

Fransa'da bir yılda öldürülen yabancı sayısı 20'yi geçti. Brüksel'de kiralık ev ilanlarının altına "yabancılara verilmez" notu ekleniyor.

1 milyonu aşkın Türkün yaşadığı Almanya'da ırkçıların parolası: Dün Yahudilerdi, bugün Türkler.

Dış Haberler Servisi — Batı Avrupa'da ekonomik bunalım ile birlikte yabancılara karşı ırkçı saldırılar daha fazla hissettiriyor. ...

DÜŞMANLIĞA YOL AÇAN NÜFUS HARİTASI — Batı Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ekonomik patlama döneminde kapılarını açan ülkelerde "her renkten" yabancılar bulunuyor.

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Hürriyet bugün yeniden çıkıyor

İstanbul Haber Servisi — Hürriyet Gazetesi'nin yayınlanmasına İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nca yeniden izin verildi. ...

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Tek Boyutlu...

Çok partili yaşam ile birlikte ortaya çıkan sağ eğilimli siyasal partiler arasında Batı türü çoğulcu demokrasiyı savunana rastlanmamıştır. ...

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

URUĞ VE KUVVET KOMUTANLARI, YENİ GÖREVLERİNE BAŞLADILAR
ABD, NATO GÜNEYDOĞU KANADINA MODERN TEKNOLOJİ ÖNERİYOR
AVRUPA İNSAN HAKLARI KOMİSYONU TÜRKİYE HAKKINDA İNCELEME KARARI ALDI
AET DORUĞU İLK KEZ BİLDİRİSİZ SONA ERDİ
Haberleri 7. Sayfada

YAŞAYIP GÖRMEK

OKTAY AKBAL

Cumhuriyet

MERKEZ DERSANELERİ

60. Yıl Sayı: 21292 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL. 8 Aralık 1983 Perşembe

Bir İzlenim Üstüne

Özal görevi aldı, TBMM yasama yılına başladı

EVREN-OZAL GORUŞMESINDEN

Evren: Sakat tarafları düzeltilerek sağlam bir demokrasiye geçmek için ne gerekirse yaptık. İnşallah bundan sonra böyle bir arızaya uğramaz.

Özal: Sizin direktiflerinizi altında bu devreyi en iyi şekilde geçireceğimizi kuvvetle ümit ediyoruz.

Evren: Ben de ümit ediyorum.

Özal: Allah yardımcımız olsun

Özal görevi aldıktan sonra, "Bakanlar Kurulu bildirgemizdekinden biraz değişik olarak 20-21 bakanlık, 6-7 devlet bakanlığından oluşacak" dedi.

Çankaya'dan notlar

Özal'ın heyecanlı turları

FARUK BİLDİRİCİ

ANKARA — Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, uzun süreden beri ilk kez dün, kahvaltısını saat 09.00'dan önce bitirdi ve yine siyasete atıldığından bu yana, ilk kez, bir siyasi randevusuna zamanından önce geldi.

Özal, Meclis Grup Başkanvekili Sadi Türel ile birlikte, Çankaya Köşkü'nün kapısından seçim kampanyası boyunca kullandığı lacivert Mercedes arabasıyla girerken saatler 09.55'i gösteriyordu.

Koyu renk bir kostüm giyen Özal, Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nün koridorlarında Sadi Türel ile birlikte Cumhurbaşkanlığı Başyaveri tarafından vaktin dolması amacıyla bir süre bekletildi. Beş dakika kadar ayakta süren sohbet sırasında Özal, yerinde duramadı. Sürekli olarak kendi çevresinde kısa turlar attı. Türel ve Başyaver ile sohbet etmeyi yeğledi.

Bu arada Cumhurbaşkanlığı Basın Müşaviri görüşmenin yapılacağı salonun dar olduğunu belirterek, tüm gazetecilerin salona

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)— Cumhurbaşkanı Kenan Evren, çoğunluk partisi ANAP Genel Başkanı Turgut Özal'a dün hükümeti kurma görevi verdi. Evren, görevi verirken, "Sağlam bir demokrasiye geçmek için ne yapılması gerekirse onu yaptık." dedi. Özal da Evren'e "Sizin direktifleriniz altında bu devreyi en iyi şekilde geçireceğimizi kuvvetle ümit ediyorum" şeklinde yanıt verdi.

Turgut Özal Köşk'ten ayrılırken yaptığı kısa açıklamanın sonunda "Allah yardımcımız olsun" dedi.

Özal, Cumhurbaşkanlığı köşküne saat 9.55'te ANAP Antalya Milletvekili ve Meclis Grup Başkanvekili Sadi Neşe Türel ile birlikte geldi. Özal, Evren'in bulunduğu mavi salona saat tam

HAYIRLI OLSUN — ANAP Genel Başkanı Turgut Özal Cumhurbaşkanlığı Köşkü'ne 9.55'te geldi.

Evren: Ordu huzur içinde kışlasına çekiliyor

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)— Millet Meclisi'nde dün 23 yıldan bu yana ilk kez bir Cumhurbaşkanı açılış konuşmasını yaptı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren Anayasa'nın 104. maddesi uyarınca TBMM'nin yasama yılını açış konuşmasında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin huzur içinde hızla kışlasına çekildiğini belirterek, "Türk Silahlı Kuvvetleri artık yönetime el koymaktan başka çarenin bulunmadığı ortamlarla karşı karşıya bırakılmamalıdır" dedi.

Milletvekillerinin alacağı kararlarda parti çıkarından önce milletin yararlarını gözönünde tutmaları gerektiğine işaret eden

(Arkası 7. Sayfada)

Hükümet konusu ANAP Meclis grubunda görüşüldü

Özal: MGK üyelerinin müdafaasını biz yapalım

Siyasete fazla dalarsak başarılı olamayız

Bir İzlenim Üstüne

NADİR NADİ/*8 Aralık 1983*

6 Kasım seçimleri üzerinden henüz bir hafta geçmiş, Viyana Havaalanı'na indik. Dev Boieng uçağı, gövdesindeki yüzlerce yolcuyu büyük bir hızla, merdivenlerden aşağı kustu. Hep birlikte pasaport kontrol gişesine yöneldik. Gişeye yaklaştığımızda önümde 15-20 kişilik bir kuyruk oluşmuştu. Yabancılara iyi davranmasını bilen görevli, önüne uzatılan pasaportlara şöyle bir bakıyor, bekletmeden tak tak tak giriş damgasını basıyordu. Önümdeki kuyruk iki dakikada eridi. Ama sıra bana gelince görevlinin temposu yavaşladı. Ayyıldızlı lacivert pasaportumu evirip çevirip, düşünüyor, sahifeleri bir o yana, bir bu yana tekrar tekrar çevriyordu. Oysa Avusturya, Türk vatandaşlarına vize uygulamayan nadir Avrupa ülkelerinden biriydi. Acaba görevli beni kaçak işçi, ya da uyuşturucu madde kaçakçısı mı sanıyordu? Neyse, bu gibi kuşkulara bir süredir alışmıştım, sesiz sakin bekledim. 15-20 kişinin işini iki dakikada tamamlayan görevli, benim pasaportu iki dakikadan fazla inceledi. Sonra giriş damgasını basarak nezaketle geri verdi. Arkamda oluşan uzun kuyruğu bırakarak bu kez çıkış kapısına yakın gümrük muayene bürosuna başvurmam gerekiyordu. Gittim. Orta boylu, resim üniformalı başka bir görevli deklare edecek bir şeyim olup olmadığını sordu. Yoktu. Bir kaç paket çikolata, birkaç paket sigara. Onları söyledim. Pasaportumu görmek istedi. Kontrol görevlisinin biraz önceki davranışını anımsayarak valizlerimi açtıracağını, didik didik araştıracağını düşündüm. Hayret, hiç de öyle olmadı. Ayyıldızı görünce babacan adamın yüzü güldü, sahifelere bakmadan pasaportumu geri verirken:

— Demokrasiye geçtiniz! dedi.

Şaşırmıştım. Avusturya toplumunun orta sınıfından bile diyemeyeceğimiz bir basit adam, dünyada olan bitenleri az çok izliyor, kendi görüşü doğrultusunda yargılara da varıyordu. Ama huyum kurusun, düşündüğümün tersini söylemek, hatta düşündüğüme uymayan yargılara hak vermek, hak verir görünmek bir türlü elimden gelmez. Adamcağıza:

— Geçmeye çalışıyoruz! demekle yetindim. O, ne demek istediğimi pek anlayamadı. Tatlı tatlı gülümsüyordu. Sanki aynı futbol takımını tutuyormuşuz da bir maç kazanmışız gibilerden bir yakınlık kuruyordu aramızda.

Valizlerim muayene edilmeden gümrük kapısından çıkarken düşünüyordum:

Viyana'ya ayak basarken uğradığım birbirine ters düşen bu iki işlem, Batı kamuoyunun hakkımızdaki tutumunu gerçeğe az çok yakın biçimde yansıtmıyor muydu? Pasaport kontrol görevlisinin kuşkusu ile gümrük muayene görevlisinin güveni hemen her Batı ülkesinde bize karşı rastlanabilecek çelişik duygular değil miydi?

Kuşkuyu silmek ve güveni arttırmak için bize de birtakım görevler düştüğünü bir an önce anımsamak-

ta yarar vardır kanısındayım.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurup da bizi batı uygarlığına yöneltirken, elbette Batı'ya hoş görünelim, Batı bizi beğensin gibi bir düşünceye saplanmış değildi. Tam tersine Batı uygarlığı, daha açıkcası çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmakla gerçek özgürlüğümüze, gerçek bağımsızlığımıza kavuşacağımıza inanıyor, bu uğurda yılmadan çalışmayı genç kuşaklara her fırsatta ögütlemekten çekinmiyordu.

Batılı olmak, çağdaş olmak biçim sorunu değil, bir inanç sorunudur. İnanç dediğimz de her şeyden önce insana inanmakla, insan haklarına saygı duymakla, her zaman insanı insan yerine koymakla oluşur.

Batı kamuoyunda Türk vatandaşlarına uygulanan bu çelişik davranışların nedenlerini bir başka yazımda araştırmaya çalışacağım.

Çelişik duyguların nedenleri

NADİR NADİ/*9 Aralık 1983*

Türklere karşı Batıda oluşan çelişik duygu ve tutumların nedenlerini araştıralım. On beş yirmi yıl önce oralarda Türk düşmanlığı diye bir şey yoktu. Olsa olsa yaşam biçimi ayrılığından kaynaklanan bir yadırgama duygusu söz konusu edilebilirdi. Bu da Batı halkının oldukça küçük bir kesimine egemendi.

1960'lı yıllarda yabancı iş gücüne büyük gereksinim duyan Batı, özellikle Alman sanayicileri bize ülkelerinin tüm kapılarını açmışlar, bizi el üstünde tutuyorlardı. Bambaşka yaşam koşullarına alışkın Anadolu gençleri ise gurbet elinde değişik koşullara uymakta güçlük çekiyor, büyük çoğunluğu ile içine girdiği ortamdan kendi kendini dışlıyordu. Buna karşın ev sahibi endüstri ülkeleri durumu anlayışla karşılıyor, her şeyimizi hoş görmeye özen gösteriyorlardı

Vaktaki Batıya ekonomik durgunluk geldi, durum da yavaş yavaş tersine dönmeye başladı. Batıda işsizler sayısı arttıkça, yabancı işçiler de hor görülür oldu. Almanya'da, Fransa'da, kimi İskandinav ülkelerinde özellikle Türklere karşı bir yadırgama duygusu günden güne güçlendi. Almanya'daki neonazi akımını bir yana bırakalım, Fransa gibi insan haklarının beşiği bilinen bir ülkede bile Türklere, Cezayirlilere, Faslılara ve tüm Müslümanlara karşı, küçük kentlerde, kasabalarda bir düşmanlık duygusu göze batar hale geldi.

Demek oluyor ki yabancı düşmanlığının başlıca nedenlerinden biri ekonomik durumdur. Batıda değişen kültür ayrılığından kaynaklanan dışlama ise ekonomik nedenlerin doğurduğu bir yan ürüne benzemektedir. İnce eleyip sık dokursak, daha yukarılara doğru tırmanan dünya görüşü ayrılıklarını da aydın kesimi kapsayan bir dışlama nedeni sayabiliriz.

Bu durumun oluşmasında bizim hiç payımız yok mu?

İşçilerimizin haklarını korumak açısından hükümetlerimiz yıllardır elden geleni yaptılar ve yapıyorlar denebilir.

Ama genel olarak bu yeterli midir sorusu da ister istemez akla geliyor. İşçilerimizin haklarını ne denli korumaya çalışsa da, biz gurbet ellerdeki kendi yurttaşlarımızla yeterince ilgilenebiliyor muyuz? Arada geçen 15-20 yıl boyunca Batı ülkelerinde ikinci bir kuşak yetişmiş, nerede ise üçüncüsü de yetişmek üzereydi. Bunlara okul, öğretmen konusunda ne denli hizmet götürdük? Gazetelerde okuduğumuza göre Türkçe açısından Tarzancayı andırır acaip bir dille konuşan yeni bir kuşakla karşı karşıyayız.

Batı ülkelerinde devlet hesabına çalışan çeşitli bakanlık ve kuruluşlara bağlı binlerce görevlimiz var. Bunlar Türkiye'mizi bulundukları ülkelere tanıtmak konusunda ne yapıyorlar? Acaba içlerinden ne kadarı yabancı dil bilir?

Bu fakir devletten her ay milyonlarca dolar tutarında maaş alan sayın görevlilerimiz Türkiye'ye bulundukları ülkelere tanıtmak, sevdirmek konusunda ne gibi bir çaba harcıyorlar?

Hem çağdaş uygarlıktan söz etmek, hem de çağdaş uygarlığın uygulandığı o yerlerde yabancı gibi kendi kabuğumuza çekilip oturmak olur mu?

Olursa galiba böyle olur işte!

10 Aralık 1983

Nasıl Bir Jest?

HASAN CEMAL / *10 Aralık 1983*

Lübnan ve açıklarındaki Amerikan askeri gücü, bir *"barış gücü"* müdür? Yoksa, artık çoktan *"taraf"* haline gelmiş midir?..

Lübnan'daki Amerikan askeri varlığı, bu ülkede ve Ortadoğu'da arzulanan gerçek bir barışa giden yolu açabilecek midir? Yoksa, *"Amerikan barışı"* uğruna Reagan yönetimi, bölgedeki gerilimleri tırmandırıp iki başlı kutuplaşmayı, Mısır, Suudi Arabistan ve Ürdün gibi *"ılımlı"* Arap ülkelerinin savunduğu üzere körükleyerek barışı bilinmeyen bir geleceğe mi erteleyecektir...

Suriye'deki olağanüstü Sovyet askeri varlığı gözönünde tutulursa, acaba Washington'un politikası, sadece bölgeyi değil tüm dünyayı ateşe atabilecek bir süper güçler çatışmasına kaynaklık ederler mi?..

Bundan iki ay kadar önce Türkiye, ABD'nin Lübnan için istemiş olduğu *lojistik kolaylığı"* reddetmişti. Diplomatik bir dille yapılan Dışişleri Bakanlığımızın bu açıklaması, 21 Eylül 1983 tarihini taşımaktadır. O tarihten bu yana değişen nedir ki, ABD'ye *"Lübnan'daki birliklerine nefes aldıracak önemde"* transit hizmetlere İncirlik üssünden fiilen başlanmıştır?.. Dışişlerinin üst düzeyde bir yetkilisinin belirttiği gibi Türkiye, acaba, *"kısa ve uzun vadeli ulusal çıkarlarına uygun mu"* hareket etmektedir?..

Soruları çoğaltmak mümkün ama gereksizdir bu aşamada. Ne varki, hiç değilse bazı soruların karşılıklarını özetle araştırmak bir yurtseverlik görevi sayılmalıdır. Çünkü ülkemizin çok ciddi bir durumla karşıkarşıyabulunduğu kanısındayız.

Amerikan askeri varlığının *"barış gücü"* olmaktan çıkıp Lübnan'da *"taraf"* olduğunu öne süren sadece biz değiliz. Washington Post gazetesinin tanınmış yazarı *Philip Geyelin*, geçen hafta Beyrut kaynaklı makalesinde şöyle diyor:

"Amerikan deniz piyadeleri kayıtsız ve soğuk bakışlarla karşılanıyor Müslümanlar arasında. Özellikle, Reagan yönetimi Cumhurbaşkanı Emin Cemayel Hükümeti ile Hıristiyanların çıkarlarıyla gittikçe artan biçimde özdeşleştiği için bu durum ortaya çıkıyor."

Reagan yönetiminin Ortadoğu politikaları; hele son olarak İsrail'le yapmış olduğu *"stratejik işbirliği"* anlaşmasından sonra barışa giden yolda bir engelle olarak bölgede radikalleşme ve kutaplaşmayı körüklemeyecek midir? Ortadoğu'da Araplar açısından İsrail tehdidini arka plana atan bu yaklaşım geçen hafta Ürdün, Mısır ve bazı Körfez ülkeleri tarafından açıkça kınanmıştır.

Nitekim, Washington Post yazarı *Philip Geyelin*' in Beyrut'taki gözlemi de bu doğrultudadır:

"Reagan yönetiminin Suriye-Sovyet bağlantısı konusundaki saplantısı, Ürdün ve Körfez ülkelerince, hatta Lübnan Cumhurbaşkanı Emin Cemayel tarafından gittikçe daha az paylaşılıyor. İyi ya da kötü Suriye ile komşu olarak yaşamak zorunda olduklarının bilincindeler."

Washington'un Ortadoğu politikasını *"param parça"* ederek yerin dibine batıranlardan biri de Carter dönemi Ulusal Güvenlik Danışması *Brezezinski*dir. Bir diğeri ise, *Kennedy* ve *Johnson* dönemlerinde Dışişleri Bakanlığı'nda iki numaralı mevkiin sahibi *George Ball*'dur.

Ball, New York Times'daki makalesinde, İsrail'in Lübnan'ı işgalini *"hiçbir çözüm getirmeyen bir zafer"* diye eleştirmekte ve Reagan'ın İsrail'e dönük bu tutumunun *"üçüncü dünya savaşı"na yolaçacak çizgileri bile içerdeğinisöyleyebilmektedir:*

" İsrail'in, Sovyetler'in Suriye'ye vermiş olduğu SS-21 füzelerini dengelemek için ABD'den Pershing füzeleri isteyeceği haber veriliyor. Bu neye yolaçabilir? Irak'taki nükleer reaktörü bombaladığı gibi İsrail, bu kez de, (Suriye'de) Sovyet uzmanlarının yönetimindeki silahlara saldırı olanağına sahip olur. Üçüncü dünya savaşı için bundan daha enfes bir senaryo olamaz... Başkanlık seçimleri bu kadar yaklaşmışken Beyaz Saray'a sağduyunun egemen olacağını insan umut edemiyor..."

Nitekim, George Ball'un temenni ettiği sağduyu Reagan yönetimine egemen olmamış ve bugüne dek eşine pek az tanık olunan nitelikte bir askeri anlaşmayı Arap dünyasının başdüşmanı İsrail'le imzalayabilmiştir. New York Times'ın ünlü yazarı *Flora Lewis* 7 aralık tarihinde şunları yazıyor:

"Ortadoğu çatışmasına ABD bugüne kadar görülmedik ölçülerde girmiş durumda. İki Amerikan savaş uçağının düşürülmesi, daha çok deniz piyadesinin ölümü, Lübnan'daki Suriye hedeflerinin denizden bombardımanı, bütün bunlar, 35 yıllık Arap-İsrail savaşına ABD'nin katılma eşiğinde olduğunu gösteriyor. Görülebilir bir felaket senaryosuna doğru adım adım yol alınmaktadır... Lübnan'daki Amerikan misyonu gerçekçi değildir..."

Amerikan kamuoyunun anlamlı bir kesiminde Reagan yönetiminin Ortadoğu politikaları böylesine eleştirilmekte ve barış açısından çok tehlikeli görülmektedir.

Buna karşılık Türkiye, bu Reagan yönetimine Lübnan için *"fiili kolaylığı"* iki ay önceki tavrını değiştirerek, başlatmıştır. Ve bu tutum değişikliğini Dışişlerimizin üst düzeydeki yetkilileri, Türkiye'nin *"kısa ve uzun vadeli ulusal çıkarlarına uygun"* olarak niteliyorlar. Bu teşhis konusunda çok ciddi kuşkularımız olmakla birlikte, şimdilik, öyle olduğunu temenni etmekle yetinelim.

Ancak bu arada, rahmetli İsmet Paşa'nın bir sözünü anımsatalım. Önceki gün partisinin grup toplantısında ANAP lideri Sayın Özal şöyle demiştir:

"— Lübnan meselesine büyük devletler karışmıştır. Allah rahmet eylesin İsmet Paşa 'büyük devletlerle bir yatağa girilmez, pek uzağında da kalınmaz' demişti. İşte durum bu..."

KAVRAM DERSANESİ
Beklemeliler: 19 Aralık
Akşam: 19 Aralık

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21295 Kurucusu: Yunus Nadi 40 TL 11 Aralık 1983 Pazar

İşçi çıkarma yasağı sürecek

Çıkarılması için izin istenen işçi sayısı şu ana kadar 90 bini buldu. Sıkıyönetim yasağın hemen kalkmamasını kararlaştırdı.
3.5 milyon işsizin bulunduğu Türkiye'de yasağın hemen kalkmasının "işsizlik patlaması" yaratmasından endişe ediliyor.

SİYASET 83

3 yıl önce sonra

1180 günün dökümü
Tek adamlık: Güzel ama zor
Demokratik solda kadro sorunu

21 eski bakan 80 eski parlamenter DYP'de toplandılar

DYP'YE KATILAN ESKİ BAKANLAR

Turgut Toker, Köksal Toptan, Esat Kıratlıoğlu, Muhammet Kelleci, Ahmet Çakmak, Cemal Külahlı, Hüsamettin Atabeyli, Turhan Bilgin, Seyfi Öztürk, Ahmet Kocabaş, Ekrem Ceyhun, Cavit Erdemir, Sümer Oral, Adnan Karaküçük, Metin Musaoğlu, Halil Başol, Ali Şevki Erek, Orhan Dengiz, Ömer Ucuzal, Cevdet Aykan, Bahri Dağdaş.

DYP'ye katılma...
Her şey tam demokrasi için...
YALÇIN DOĞAN

Nereden Nereye...

MEHMED KEMAL *11 Aralık 1983*

Fecri Ati'nin ilgi çektiği günlerde Recaizade Ekrem Beyle Halit Ziya karşılaşıyorlar. Recaizade soruyor:

"Fecri Ati'yi izliyor musunuz?"

"Evet, arada sırada..." diyor Halit Ziya.

Halit Ziya Bey susuyor. *"Sustum, ama Ekrem Beyin çok haklı olduğu kanısına vardım"* diyor.

Edebiyat, sadece bir dil sorunu mudur? Elbette değildir,öz de önemlidir. Ama bilesiniz ki edebiyat, ancak dille yapılabilen bir sanatın adıdır.

Öteki sanatlarda olduğu gibi edebiyatın da mekteplisi alaylısı olur. Edebiyatta en çok başarı sağlayanlar alaylılar sanıyorum.

İsmail Habip Sevük'ün 'edebi yeniliğimiz' dediği Edebiyat-ı Cedide'nin kurucularının başında Recaizade Ekrem Bey vardır. 'Talim-i Edebiyat' adlı kitabı yazmıştır. Halit Ziya Talim-i Edebiyat'ın Emile Lefrac'ın yazdığı kitaptan esinlenerek kaleme alındığını söyler (Kırk Yıl, Sf. 274). Gençlere edebiyat konusunda epeyce kılavuzluk etmiştir.

Edebiyat-ı Cedide'nin içinde Tevfik Fikret, Cenap, Mehmet Rauf, Halit Ziya, Hüseyin Cahit vardır. Hüseyin Cahit, bu bir araya gelişin bir sanatsal okul olmaktan çok rastlantı olduğunu söyler. Zaten içlerinde edebiyatı en erken bırakıp gazeteciliğe ve siyasete atılanı odur.

Fecri Ati de bir rastlantı sonucu kurulmuştur. Refik Halit de Yakup Kadri de bunu açık seçik söylerler. Maya tutunca sonra hepsi sahiplik etmişlerdir. Genç Kalemler'in de, Hececiler'in de tabanı yufkadır. Ondan sonra ne var? Yedi Meşale, Garipçiler, 40 Kuşağı değil mi?

Ses dergisi, ilkin 1938'de çıkıyor. 40 Kuşağı'na kaynaklık eden Ses dergisi miydi? Nail V. (Çakırhan), Babıali'de dergici diye tanındığından Suphi Nuri'nin öğrencisi olan Yusuf Ahıskalı kendisine başvurup derginin kotarılmasını önerdiğinde hemen kabul ediyor. Dergi salt biçim değildir, içeriğinin de olması gerekir. Dergiyi, o yıllarda faşizme karşı bir cephe gibi oluşturmak istiyorlar. Bundan olacak her kafadan bir ses gelir, her görüşten bir adam vardır. Nail V. diyor ki, *"Dergi o yıllarda beş bin satıyordu."*

"Önemli tiraj mı?"

"Ne diyorsun? En çok satan Cumhuriyet 18-20 bin, Tan 10-12 bin..."

Böyle bir ilgiye ve bu kadar satışa iktidar dayanamıyor, dergiyi kapatıyorlar. Nail V. *"Yeni Kitapçı'da çalışıyordum. Bir memur geldi, derginin kapatıldığını söyledi. Ben sorumlu olmadığımı, Yusuf Ahıska'nın sorumlu olduğunu söyledim. Yazılı bir şey yoktu, sözlü olarak dergiyi kapatıyorlardı. Aradan*

birkaç gün geçti, dediğim gibi yazılı bir bildiri gelmedi. Dedim ki dergiyi yeniden çıkaralım. Küçücük bir "Yeni" yazdık tepesine. Yeni Ses'i çıkardık. Ben fazla kalmadım başında. Daha çok, senin de tanıdığın gibi Abidin meşgul oluyordu."

Abidin Dino'nun anılarını yazdığını işitiyorum. Yazıyorsa, elbette Ses dergisine ayırdığı bölüm epeyce yer tutar. Fikret Adil Ses adının şöyle konulduğunu anlatmıştı: Sanat'ın S'si, edebiyatın E'si, sosyete (toplum anlamına) S'si bir araya gelmiş, Ses'i oluşturmuştu. O yıllarda toplum sözü henüz bulunmadığı için yerine sosyete deniyordu. Atatürk'ün ve İsmet Paşa'nın sade dille söyledikleri söylevlerin bazılarında bu sözcüğün kullanıldığına rastlanır. Demek ordan esinlenmişler.

Hüsamettin Bozok'un da bu konuda canlı anıları olduğunu sanıyorum. Para saklıyor gibi cimrilik etmese de anlatsa suskunluğa bırakılmış çok şeyleri öğreniriz.

Şu kırık kırpık anıları şunun için yazıyorum. Biz nasıl eskilerin kırık kırpık anılarından bir şeyler çıkarmaya çalışıyorsak, belki eskiye yeni bir gözle bakacak olanlar da bunlardan bir şeyler çıkarır, araştırmalarında kılavuzluk eder. Bilenleri de azaldı. Zorlayıp anlattırmazsak nereden bulunacak, nereden derlenecek!...

Siyaset ve Ticaret

HASAN CEMAL / *12 Aralık 1983*

Neden ille de Adana'daki İncirlik üssü?..

Reagan yönetiminin İsrail ile imzaladığı *"Stratejik İşbirliği Anlaşması"*nın mürekkebi daha kurumuş sayılmaz. İsrail limanları ile havaalanları Lübnan'ın hemen burnunun dibinde değil mi?.. Amerikan askerlerinin *"moral"* ve *"dinlenme"* ihtiyaçlarının karşılanması açısından İsrail kumsallarında da Akdeniz güneşi parlamıyor mu?..

Ya Larnaka Havaalanı'na ne demeli?.. Kıbrıs Rum yönetimi ile varılmış olan mutabakat, *"Transit Geçiş Hizmetleri"*ni öngörüyor. New York Times'ta yer alan haberlere göre, Amerikan askeri uçakları hemen her gün Larnaka'ya iniş-kalkış yapıyorlar...

Ya yine Kıbrıs'taki egemen İngiliz üsleri... Bayan Thatcher hükümetinin bu üslerin Lübnan ve Ortadoğu'ya dönük kullanımı konusunda Başkan Reagan'a herhangi bir güçlük çıkardığını hiç sanmıyoruz...

Bir de örneğin Bahreyn var. Bu küçük Körfez ülkesi, öteden beri Amerikan savaş gemilerine liman kolaylıkları sağlamış durumdadır...

Bir kez daha soralım o zaman: Neden ille de İncirlik üssü? Ve bizim Akdeniz'deki limanlarımız...

Amerikan deniz piyadeleri *"morallerini düzeltmek"* ve *"dinlenmek"* için illa ki bizim Akdeniz sahillerine ve güneşine mi ihtiyaç duyuyorlar?...

35 yıldır Arap dünyası ile savaş halindeki İsrail'in askeri üs ve limanlarının kapasitesi midir yetersiz olan?... Larnaka Havaalanı ile bitişiğindeki iki dev İngiliz üssü, varsaydığımız bu kapasite açığını kapatamıyor mu dersiniz? Ve bu yüzden mi İncirlik'e gerek duyulmuştur?

Hiç sanmıyoruz.

Ama, yine de birçok soru işareti bugünlerde çengellerini zihnimize asıyor sürekli olarak.

Topraklarımız üstündeki Amerikan üslerinin kullanımının NATO amaçları ile sınırlı olduğunu bilmekteyiz. Ve 1958'den bu yana ilk kez NATO sorumluluk alanı dışına kayan bir kolaylığın Washington'a neden tanınmış olduğunu, bu siyasal kararın altında yatan mantığı ulusal çıkarlarımız açısından pek öyle anlayabilmiş değiliz.

Bu durumun bilgi yetersizliğinden ileri geldiği öne sürülebilir. Ama anlaşılan sadece biz değil, yeni Başbakanımız da aynı durumda gözüküyor. Bir soru üzerine Sayın Özal, *"Bana bu konuda sual sormayın. Çünkü detaylar hakkında hiçbir bilgim yok"* karşılığını vermiştir.

Bugün yarın hükümet olacak bir iktidar partisi liderinin ağzından böyle bir yanıtın çıkabilmesi bize biraz şaşırtıcı gelmiştir.

Sayın Özal'ın *"detaylı bilgi"* edinmesine artık bir iki gün kaldı denilebilir. Fakat temenni edelim, bu *"detaylar"* Türk dış politikasının gelenekselleşmeye yüztutmuş dengelerini bozucu özellikler içermesin. Eğer böyle bir durum söz konusu ise yani geleneksel diyebileceğimiz yörüngenin dışına kayılıyorsa, Sayın Özal ne düşünecektir şimdilik kestiremiyoruz.

Ancak dış politikamızda böyle bir durum, Turgut Özal'ın bugüne dek özellikle dış ekonomik ilişkiler konusundaki yaklaşımlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Sayın Özal, ekonomi politikaların odak noktası olarak dışsatımı belirlemiştir. İhracatı arttırmadan, ekonomik sorunların üstesinden gelinemeyeceğinin haklı olarak bilincindedir. Bunun için de hedef olarak öncelikle İslam dünyası pazarlarını seçmiştir Türkiye için.

Nitekim, 5 Aralık 1983 tarihli Wall Street Journal gazetesine verdiği demeçte, İslam ülkelerine kendi sorumluluk döneminde gerçekleşen dışsatımdaki sıçramayla şöyle övünüyor:

"1979'da hükümette görev aldığım zaman Türkiye'nin dışsatımı 2 milyar dolardı. Yüzde 45'ten fazlası Ortak Pazar ülkelerine gidiyordu. Yüzde 17'si İslam ülkelerine, yüzde 17-20'si Sovyet Blokuna, geri kalanı ABD ile diğer ülkelere. 1982'ye geldiğimizde dışsatım 6 milyar dolar civarına çıktı. Yüzde 30'dan azı Ortak Pazar ülkelerine, yüzde 50'ye yakın bölümü İslam dünyasına ve sadece yüzde 6-7'si Sovyet Blokuna yapılır hale gelmişti. Türkiye, öyle bir aşamaya varmıştı ki her bölge ile ticaretini arttırabilirdi. Daha önce ise Irak, İran, Suriye, Libya, Mısır, Suudi Arabistan, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelere dış ticaret konusunda herhangi bir önem verilmemişti... İslam dünyası ile Türkiye'nin ticareti kolaylıkla arttırılabilir. İslam ülkelerini çok sık ziyaret etmiş bir kişi olarak ticaretimizin 2 ve 3 katına çıkarılabileceğini düşünüyorum...

Sayın Özal böyle düşünmekte haklıdır.

Ancak, sıraladığı ülkelere bakıyoruz: İran'la Irak, Irak'la Suriye, Irak'la Libya, Iran'la Suudi Arabistan, Libya ile Mısır... Tümü bir çelişkiler yumağı halindeki ülkeler topluluğu...

İran'a 1 milyar dolarlık dışsatımı öngören anlaşmayı Başbakan Yardımcısı olarak Tahran'da bağlayan Özal'ın kendisidir. Suriye'ye bugüne dek en büyük heyetle ziyareti gerçekleştiren de yine kendisi. Bunun gibi Libya, Irak ve Suudi Arabistan'la da ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmek için Başbakan Yardımcısı olarak bu ülkeleri hayli sık ziyaret edip, gayret gösteren de yine Sayın Özal'dır.

Birbirleriyle adeta kan davası güder durumdaki bu ülkelerle ekonomik ve ticari ilişkilerin aynı zamanda geliştirilebilmesinde, Türk dış politikasının özenle korunmaya çalışılan dengeleri ağırlıklı rol oynamıştır denilebilir rahatlıkla. Umut edelim ki Sayın Özal'ın birkaç gün içinde öğreneceği *detaylar"* bu dış politika doğrultusuyla çelişir bir görünüm arz etmesin...

Güle güle Ulusu...

MUSTAFA EKMEKÇİ *12 Aralık 1983*

Bülend Ulusu, Aziz Nesin'e çiçek gönderdi, *"geçmiş olsun"* dedi. Aziz Nesin, bundan çok duygulandı. Konuşurken:

— *Çiçeği geldi, nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Teşekkürlerimi söyle; dostluğumuz bundan sonra sürecek...* dedi.

Aziz Nesin'e pasaport verilmediği sıralarda: Başbakan Ulusu, Aziz Nesin'in hakkı olan pasaportu alabilmesi için çok uğraştı, küflenmiş bürokrasinin çarkını o da kıramadı. Aziz Nesin biliyordu ki, Ulusu tüm içtenliğiyle çalışmıştır.

Cumhuriyet'in Genel Yayın Yönetmeni Hasan Cemal, İstanbul'dan geldiğinde, ne zaman görüşmek istese, hemen kabul etti; İsmail Gülgeç'le iki kez görüşmeye gittik.

— *Yalnız mülakat yok, diyordu, konuşalım, söyleşelim...*

— Efendim, İsmail yazmıyor ki, çiziyor!

İyi izlenimlerle ayrılıyorduk. Bir gazeteci, bir yazar olarak başımın çok daraldığı anlar oluyordu. Bir söylentinin doğru mu, yanlış mı olduğunu diyelim bilse bilse Başbakan bilir deyip, gecenin bir yarısı evinin telefonunu açıp soruyordum:

— *Sayın Başbakan, bu saatte rahatsız ettiğim için bağışlayın, ama gazetecilik bu. Filan haberin doğru olup olmadığını sormak istedim...*

Karşılık veriyordu. Tutuklu gençlerin üniversite giriş sınavlarına girebilip giremeyecekleri konusunu kurcalıyordum, okurlardan mektuplar geliyordu. Başbakan, Adalet Bakanı'nı aradı, Adalet Bakanı cezaevlerine genelge gönderdi; tutuklu gençler, üniversite giriş sınavlarına girebildiler. Ulusu bu anlayışı göstermeseydi, giremezlerdi...

Meclis Başkanı'nın seçildiği gün, karşılaşan Özal'la Ulusu'nun bir konuşmaları ertesi günü bazı gazetelerde çıktı. Habere göre; Özal, *"Gönlüm sizi Meclis Başkanı olarak görmek istiyor, fakat..."* demiş, Ulusu da, *"Çok üzüldüm"* diye karşılık vermiş. Bu böyle oldu mu, olmadı mı? İçim içimi yiyordu. Ulusu, gazeteye telefon ederek, düzeltme yapılmasını rica etmiş, ben düzeltmeyi de görmemiştim. Onu sordum. şu karşılığı verdi:

— *Sureti katiyede öyle birşey yok. Ben onlardan rica ettim, hiç böyle bir şey olmadı, dedim. Ertesi günü düzelttiler. Neden üzüleceğim yani. 211 milletvekiliyle gelmiş, Meclis Başkanı'nı seçmek hakkı.*

— Turgut Bey, size daha önce *"Meclis Başkanımız siz olacaksınız"* dedi mi? Bunun için partiye girme koşulu öne sürdü mü?

— *Hiç öyle bir şey yok. Zaten bana öyle teklifte bulunmaz yani. Girseydim bir partiye, şimdiye kadar şuna veya buna girerdim. Ben böyle tamamen bağımsız olarak kalmaya karar verdim. Bütün arkadaşlara daha önceden söyledim, ama anlamazlıktan geldilerdi.*

— Anladım efendim.

Anladığıma göre, Ulusu'ya, Meclis Başkanlığı adaylığı için öneriler gelmişti, çeşitli çevrelerden. Ancak Ulusu, *"Benim koşullarım var"* demişti. *"Şu şu koşullar gerçekleşirse olurum..."* Ulusu, şöyle dedi:

— *Allah sağlık versin, Allah yüz akıyla her görevi tamamlamayı nasip etsin!*

Ulusu'ya bir *"güle güle"* demek istedim.

O, cuma günü Başbakanlık konutunu boşalttı. Çankaya Köşkü kıyısındaki *"Fevzi Çakmak Köşkü"*'ne taşındı. Mehmed Kemal iyi bilir, o eski Ankaralıdır. Fevzi Çakmak Genelkurmay Başkanlığı süresince de, emekli olduğu zaman da bu köşkte oturdu. Buna, *"Kuleli Köşk"* de derler. Tepesinde kulesi var.

Kuleli Köşkünü Atatürk yaptırmış, Mareşal'a vermişti. Uzun süre tapusu verilmedi, İnönü:

— *Tapusu bir an önce verilsin!* diye buyurdu. Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'a.

Şevket Süreyya ya da Yakup Kadri Karaosmanoğlu sağ olsalardı, onlara soracaktım köşk hakkında soracaklarımı. Yarın Yakup Kadri'nin ölüm yıldönümü, onuncu yıla giriyor.

Afet İnan, Kuleli Köşk'e Mareşal emekli olduktan sonra çok gitmiş.

Mareşal, bu köşkte otururken de cumartesi banyolarını Genelkurmay'da yaparmış. Haftanın belli günlerinde, gerek Atatürk, gerek İnönü, Mareşal'ı Genelkurmay'da ziyarete giderlermiş. Kimileyin de:

— *Bugün cumartesi, Mareşal'ın banyo günü...* derlermiş. Atatürk'ün de İnönü'nün de yaverliğini yapmış olan Cevdet Tolgay, bunları iyi anımsıyor.

Mareşal 1944 yılında, yaş sınırını aştığı gerekçesiyle emekli oldu. Daha önce, üç kez birer yıl süresi uzatılmıştı. Emekli edildiğinde 68 yaşındaydı. Ama yine de kırıldı onu emekliye ayıran İsmet Paşa'ya. Mareşal'ın özel arabası yoktu, İnönü'nün buyruğuyla Genelkurmay Başkanlığı sırasında bindiği araba, şoförü köşk kadrosuna alınarak, kendisine verildi. Şoför her sabah, onu gidip bekledi. Ancak

söylentilere göre, o binmedi!

CHP'den gelen milletvekilliği önerilerini reddederek, Demokrat Parti listesinden bağımsız aday oldu. İstanbul milletvekili seçildi. 1946'da demokratların, İnönü karşısında Cumhurbaşkanı adayıydı. Siyaset yaşamı askerlik yaşamı gibi pek başarılı geçmedi diyen yazar *"Meydan Larousse."*

1947'de DP'den ayrıldı, Millet Partisi'nin kuruluşuna katıldı. Bu partinin onursal başkanı oldu. (1948)

1950'de, seçimlerden önce hastalandı ve öldü. Teşvikiye Sağlık Yurdu'nda hasta yatarken, kendisini ziyaret etmek isteyen Cumhurbaşkanı İnönü'yü kabul etmediğini, o zaman gazeteler yazdı. Cihad Baban,anılarında olayı şöyle anlatır:

"... İnönü'nün hastaneye gelip Mareşal'ı ziyaret etmek istediği kendisine haber verildiği zaman, Mareşal memnun olmuş ve haberi getirene, "gelsin" demişti. Mareşal'ın yanında hemşiresi Nigar Hanım bulunuyordu. O, birdenbire, "gelsin!" sözüne feveran etmiş, hastane sorumlularını bulmuş, "Olamaz efendim böyle şey... Mareşal bu ziyaretten heyecanlanır, fena olursa hepinizi dava ederim" demişti. Bunun üzerine İnönü aşağı katta bir odaya alındı. Mareşal'ın hastalığının kritik durumu dolayısıyla yanına kimsenin sokulmadığı söylendi. İnönü bu durumu tabii karşıladı. Nigar Hanım aşağıya, İnönü'nün yanına indi. Orada Mareşal'ın sıhhati hakkında yarım saatten fazla samimiyet ve dostluk içinde konuştular. İnönü ayrılırken, Nigar Hanım İnönü'nün elini öpmek istedi, İnönü elini çekti ve böylece Cumhurbaşkanı, eski arkadaşına, onun hemşiresi vasıtasıyla sağlık dileklerini sundu. (Politika Galerisi, s. 124)

İşin iç yüzü neydi? İnönü'nün, Atatürk'le konuşup başbakanlıktan çekilmesi olayı nasıl değişik biçimlerde anlatılıp yazıldıysa, bu olay da, değişik biçimlerde yazılıp çizildi. Kuleli Köşk hakkında bilgi toplarken görüştüğüm, İnönü'nün başyaverliğini yapmış Cevdet Tolgay olayı şöyle anlattı:

— Cumhurbaşkanı İnönü'yle İstanbul'a gitmiştik. Saray'da (Dolmabahçe) kalıyordu. Mümtaz Ökmen, İnönü'ye Mareşal'ın hastalığından söz etmiş, "Ziyaret ederseniz iyi olur" demiş. Odadan çıktıkları zaman, asansöre bineceği sırada İnönü beni gördü:

— *Tolgay, nereye gidiyoruz biliyor musun?* dedi.

— Bilmiyorum Paşam...

— *Mareşal'ı ziyarete gidiyoruz. Nasıl iyi mi?*

— İyi Paşam!

Birlikte Teşvikiye Sağlık Yurdu'na gittik. Sağdan girer girmez, bir oda, nöbetçi doktorunun odası. Tahmin ediyorum, oraya oturduk. Nöbetçi doktoru karşıladı, beyaz gömleği sırtında. Dedi ki:

— Paşam, burada istirahat buyurun, ben yukarı gideyim, hazırlayalım kendisini. Ondan sonra size haber getiririm, dedi. Doktor da kayboldu ortadan. Bir süre bekledik biz orada. Doktor gelemedi. Utancından gelememiş olabilir. Nigar Hanım'ın yukarıda yaptıklarından, söylediklerinden haberimiz yok, biz aşağıdayız. Doktor da gelmedi, biz bekliyoruz. Derken Mareşal'ın hemşiresi pür hiddet geldi:

— *Efendim, Mareşal sizi kabul etmek istemiyor!* dedi aynen... Mareşal'a haber verdiklerini, yahut vermediklerini bilmiyoruz. Kadın, "Mareşal sizi kabul etmiyor" deyince, İnönü:

— *Pekâlâ hanımefendi, dedi. Geçmiş olsun! Benim ziyaret etmek istediğimi söyleyin kendisine, sıhhatler dilerim...*

Biz çıktık. İnönü üzüldü, otomobile bindik...

— *Gördün mü Tolgay!* dedi.

— Gördüm Paşam! dedim. Mümtaz Ökmen ağzını açıp bir şey söyleyemedi. Mümtaz Ökmen'i Taksim'de bırakıp, Alman Hastanesi'ne hasta yatan Recep Peker'i ziyarete gittik. İşin, olayın içyüzü böyledir...

Avrupa Komisyonu Güney Avrupa sorumlusu Duchateau:

Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinde insan hakları önemli

SEDAT ERGİN/*12 ARALIK 1983*

BRÜKSEL — Avrupa Ekonomik Topluluğu Komisyonuna göre, hükümeti kurmakla görevlendirilen Başbakan **Turgut Özal**, **"İlk hassas sınavını Kıbrıs sorununda vermek durumunda."**

"AET Komisyonu'nun Kuzey, Orta ve Güney Avrupa ile dışilişkilerinden sorumlu direktörü **Pierre Duchateau**, Cumhuriyet'e verdiği özel demecinde topluluğun Özal'a dönük beklentilerini açıklarken, özellikle Kıbrıs'ta toprak ayarlamaları konusunda esneklik gösterilmesi gerektiğini vurguladı.

Seçimlerin gerçekleştirilmiş olmasını Türkiye-AET ilişkilerinin normalleşmesi açısından **"ilk olumlu adım"** olarak nitelendiren AET yetkilisi, **"Sayın Özal'ın seçimlerdeki başarısı bizim açımızdan sürpriz olmadı. Kendisi işine hâkim ve kapasiteli bir şahsiyettir"** dedi.

Duchateau'ya sorularımız, aldığımız yanıtlar özetle şöyle:

— **Avrupa Ekonomik Topluluğu Türkiye'de 6 kasımda yapılan genel seçimleri nasıl karşılıyor?**

DUCHATEAU — Seçim sonuçlarını ve özellikle Sayın Özal'ın sağladığı başarıyı biz de değerlendirdik. Şunu söyleyeyim ki, Sayın Özal'ın başarısı bizim açımızdan sürpriz olmamıştır. Kendisiyle komisyon olarak geçmişte birçok temasımız olmuştur. Sayın Özal, işine hâkim ve büyük kapasitesi olan bir şahsiyettir. Dünya Bankası'nda uzman olarak çalıştığını, uluslararası alanda bir çok şahsiyetle ilişkileri olduğunu biliyoruz. Kendisi ayrıca, bundan iki yıl önce yaptığımız pamuk ipliği anlaşmasına imzasını atmıştır.

Komisyon Başkan yardımcısı Davignon ile pamuk ipliği müzakerelerini olumlu bir şekilde sonuçlandırdığını hatırlıyoruz. Bu müzakerelerde sayın Özal karar verme gücünü kanıtlamıştır. Kendisi toplulukta iyi bir izlenim bırakmıştır.

WASHİNGTON BEKLİYORDU

Daha önceki temaslarımız sonucu Sayın Özal'ın başarısını sürpriz olarak karşılamadık. Ben geçen eylül ayında Kıbrıs sorununun BM'de görüşüldüğü sırada New York'taydım. Daha sonra geçtiğim Washington'da State Department'ta (ABD Dışişleri Bakanlığı) Özal'ın kazanması bekleniyordu. Bunun üzerinde duruyorum. Belki Türkiye'da askeri makamlar açısından sürpriz olmuştur, ama bizim için olmadı.

— Topluluğun Turgut Özal'dan beklentileri nelerdir?

DUCHATEAU — Uluslararası çevreler açısından, sayın Özal şimdi karşısında Kıbrıs sorununu bulmuştur. Kıbrıs sorunu Sayın Özal'ın kapasitesini göstermesi bakımından ilk hassas sınav olacaktır. Özellikle toprak konusunda en kısa zamanda, daha esnek davranılması mümkün olursa bu Sayın Özal hakkında olumlu bir izlenim bırakacaktır.

CALP'IN YAPABİLECEKLERİ

— Seçimler gerçekleştirildiğine göre, topluluk Türkiye ile ilişkilerini normalleştirmek için daha ne bekliyor?

DUCHATEAU — Türkiye-AET ilişkilerinin normalizasyonu çok hassas bir konudur. Özellikle Türkiye'de insan haklarının durumunda iyileşme sağlanması ve siyasi tutuklular için bir genel af çıkartılması önem taşımaktadır. Kanımca, bu alanda Sayın Calp'ın liderliğindeki Sosyal Demokrat Parti'nin oynayabileceği bir rol vardır. Bu parti, Mecliste sandalye sayısı açısından azımsanamayacak bir gruba sahip olduğuna göre, insan hakları ve af konuluranıdan herhalde etkin olabilir diye düşünüyoruz.

— AET, Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile ilişkilerine nasıl bakıyor?

DUCHATEAU — Meclis Başkanlığı'na seçilen Sayın Karaduman'ın Strasbourg'a gitmesi belki yararlı olabilir...

— AET, 6 Kasımda yapılan genel seçimler sonrasında Türkiye ile ilişkilerin ne şekilde gündeme getirilmesini düşünüyor?

DUCHATEAU — Seçimler geride kalmıştır. Kanımızca bu noktada yeni hükümetin Türkiye'nin AET ile ilişkilerinin siyasi açıdan bir değerlendirmesini yapması önem taşımaktadır. Ayrıca atanacak yeni dışişileri bakanının AET Bakanlar Konseyi ile ocak ya da şubat ayında bir temasta bulunması yararlı olabilir.

— Söylediklerinizden anlaşıldığına göre, AET Türkiye'de seçimlerin yapılmış olmasını ilişkilerin normalleşmesi açısından yeterli görmüyor.

DUCHATEAU — Seçimleri olumlu karşılıyoruz ve ilk adım olarak değerlendiriyoruz.

— İlişkilerin normalleştirilmesine hazır değil misiniz?

DUCHATEAU — Size biraz önce ifade ettiğim, topluluğun tutumu çerçevesinde hazırız.

ACELEYE GEREK YOK

— Topluluk Türkiye'nin tam üyeliğine nasıl bakıyor, Türkiye tam üyelik için başvuruda bulunursa, topluluğun tutumu ne olur?

DUCHATEAU — Tam üyelik, her şeyden önce uzun dönemli bir konudur. Biz, şu an için ilişkilerin normalleştirilmesine öncelik verilmesini tercihi ederiz. Ayıca topluluğun genişlemesi ile ilgili hazırlıklar, bu çerçevede İspanya ve Portekiz'in başvurularının yarattığı güçlükleri siz de biliyorsunuz.

TÜRK EKONOMİSİ ŞİMDİ DAHA GÜÇLÜ

— Topluluk Türkiye-AET ilişkilerinin yeni bir çerçeveye oturtulması görüşünüde mi?

DUCHATEAU — Bir şey söylemek güç. Yalnız, şundan eminim ki, Türk ekonomisi geçmişe oranla bugün çok daha güçlü bir halde. Askeri müdahale öncesinde Türki ekonomisinin içinde bulunduğu durum herkesin malumudur. İşte Özal'ın zaferinde, geçen dönemdeki ekonomik icraatının rolü büyük olmuştur. Türkiye bugün ekonomisiyle rol oynayabilecek bir potansiyele sahiptir. Türk ekonomisinin güçlenmiş olması, AET ile ilişkileri açısından da avantajlı bir durum yaratmaktadır. İşte bu noktada Türkiye'nin topluluk ile ilişkilerinin siyasi açıdan açık bir değerlendirmesini yapması önemlidir. Aynı şey bizim açımızdan da geçerlidir. Derin analizlere gerek var...

1980 KARARLARI ESAS

— İlişkilerin normalleşmesi gündeme geldiğinde müzakerelere hangi zeminde başlanacaktır?

DUCHATEAU — Biz, 1980 temmuzunda alınan ortaklık konseyi kararlarını en uygun zemin olarak görüyoruz. Bu kararlar Türkiye ile işbirliğimiz açısından büyük imkânlar taşımaktadır. Eğer Türk tarafı esneklik gösterirse bizim de adım atmamız mümkün olur. Bu çerçevede mali protokol ve işçilerin dolaşımı gibi önemli konular ele alınabilir. Yeter ki Sayın Özal 1980 temmuz kararları çerçevesinde bu kararı alsın. Türkiye'ye birçok olanaklar açılabilir. biz Türkiye'nin kapasitesini ve özellikle sanayi sektörünün kapasitesini yakından biliyoruz. Benim şahsen İstanbul'da birçok sanayici, tekstilci ile temaslarım oldu. Son derece zeki, dinamik insanlar. Türkiye aynı zamanda bizim açımızdan da önemli bir pazar. Örneğin İstanbul çok büyük, fantastik bir pazar.

İncirlik...

UĞUR MUMCU/*13 Aralık 1983*

İncirlik üssünün Ortadoğu olayları nedeniyle kullanılmasına ilk kez tanık olunmuyor. Amerikalıların İncirlik Üssünü kullanma alışkanlıkları geçmiş olaylara dayanıyor.

İncirlik Üssü ile ilgili ilk olay, 1958 yılında yaşanmıştı! Kısaca anımsatalım:

Irak'ta iktidardaki *"Haşimi Monarşisi"*nin General Kasım liderliğindeki bir askeri ihtilal ile devrilmesinden hemen sonra Almanya'da üstlenmiş NATO askerleri Türkiye'den izin almaksızın İncirlik'e inip, buradan Lübnan'a geçerler. Kıbrıs'taki İngiliz askerleri de yine ABD hava desteği ile Ürdün'e yollanırlar.

Irak ihtilali, arkasından Lübnan ve Ürdün çıkart-

maları dünya çapında bir gerginliğe yol açar. ABD ve Sovyetler, bu gerilim içinde birbirlerini suçlarlar. İncirlik üssünün izinsiz kullanımı, iç siyasete de yansır. İsmet İnönü, Menderes hükümetinin bu tutumunu şiddetle eleştirir. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Lübnan ve Ürdün'ün Irak ihtilali karşısında *"dolaylı saldırıya"* uğradığını söyleyerek, böyle bir durum karşısında Türkiye'nin ABD ile birlikte eyleme geçme zorunluluğundan söz eder.

İncirlik üssünün uluslararası gerginliğe konu olduğu bir başka olay, *"U-2 casus uçağı"* adıyla bilinir. Amerikalıların U-2 casus uçakları; önce İngiltere'deki Amerikan üslerinden kalkıp, Sovyet hava sahaları içinde casusluk yaparlar. İngiliz hükümeti, bir süre sonra casus uçaklarının İngiltere'den havalanmalarını tehlikeli bir olay olarak görüp, uçuşları durdurur. Bunun üzerine casus uçakları, Almanya'dan Wiesbaden'e gönderilir. Federal Alman hükümeti de uçakları istemez.

Bunun üzerine 1956 yılında casus uçakları, İncirlik üssüne nakledilir. Casus uçuşları İncirlik üssünde başlatılır. Uçuşlar, dört yıl tam bir gizlilik içinde devam eder. 1 Mayıs 1960 tarihinde İncirlik üssünden kalkan bir U-2 casus uçağı Sovyet jetleri tarafından düşürülür ve pilot Powers sorguya çekilir.

İncirlik üssü, 1960 mayısında yeniden ABD-Sovyet gerilimine konu olur. 1962 Küba bunalımında Türkiye'deki üsler, yeniden ABD-Sovyet çekişmesinin gündemine yerleştirilir.

Lübnan olayları nedeniyle İncirlik üssü yeniden gündeme gelmiş bulunuyor. 1980 yılında imzalanan *"Savunma İşbirliği Anlaşması"* Türkiye'deki üslerin NATO Savunma amaçları ile sınırlı olarak kullanılmasını öngörmüşken, İncirlik'in *"kolaylık sağlama"* gerekçesi ile ABD askerine açılmış olması, sorun yaratıcı bir nitelik kazanıyor.

Ortadoğu olayları, günümüz dünyasının en duyarlı konularından biri olmuş, ABD ve Sovyetleri, bölgede bilek güreşine zorlamıştır. Vietnam savaşının ABD için yenilgiyle sonuçlanmasından sonra çatışma alanı Uzakdoğu'dan Ortadoğu'ya kaymıştır. Suriye'nin Sovyet etki alanına girmesi, İran'da Pentagon kalesinin yıkılması ve mollalar rejiminin işbaşına gelmesi, israil'in bölgedeki konumu ve Lübnan olaylarının yarattığı gerginlikler, Kremlin ve Beyaz Saray arasında tam bir çatışma doğurmuştur.

KTFD'nin tam bu sırada bağımsızlığını ilan etmesi ve Amerika'nın hiçbir kayıt ve koşul altında Kuzey Kıbrıs'ı tanımayacağını bildirmesi ve ardından *"NATO müttefikimiz"* Yunanistan ile olan sürtüşmelerin doruk noktalarına sürüklenmesi, İncirlik olayının önemini büsbütün arttırmıştır.

Ortadoğu olayları, yaygın bir sıcak savaşa dönüşürse, Türkiye'nin bölgedeki bu savaştan etkilenmemesi düşünülemez. Bu koşullarda görevinin son günlerini yaşayan bir hükümetin, NATO amaçları için kullanılması öngörülen bir üssü, bu amaçlar dışında kullandırması oldukça düşündürücü olmuştur.

Başkan Reagan'ın Özal hükümeti için söz verdiği destek neleri kapsayacak, bilemiyoruz, ama İncirlik sorununun öncelik ve ivedilikle parlamentoda ele alınması ve bu konuda seçilmiş parlamentonun sorumluluk yüklenmesi yalnızca gerekli değil, aynı zamanda bir zorunluluk olmuştur.

Büyük Atatürk'ün *"Yurtta Sulh, Cihanda Sulh"* ilkesini, geçmiş olaylar ve dünyanın içinde bulunduğu koşulları gözönüne alarak özenle uygulamak gerekir.

"Kolaylık" sanılan desteklerin zamanla güçlükler doğurup, sorunlar ürettiğini hiç gözden uzak tutmayalım.

Geçmiş Zaman Olur ki..

NADİR NADİ / *14 Aralık 1983*

Okurlarım anımsayacaklardır: Profesyonel gazeteci olarak mesleğe Viyana'da başladım. Bu kentin Kara Mustafa komutasındaki Osmanlı ordusu tarafından kuşatılmasının, daha doğrusu Viyana seferinin bizim yenilgimizle sonuçlanmasının 250. yıldönümü nedeniyle 1933'te düzenlenen şenlikler sırasında ordaydım. Özür dilerim, gençlik bu: Avusturyalılar o günün koşulları altında Merzifonlu'ya karşı elde ettikleri yengi ile övünürken, "Hıristiyanlığı, Avrupa uygarlığını kurtaran biziz!" diye övünüyor, o sırada Türkleri küçük düşürücü birtakım davranışlarda bulunuyorlardı. Elbette bize rahmet okuyacak değillerdi. Dedin ya, gençlik bu. Ben de konuyu abartarak Cumhuriyet'te Avusturya'nın yarı faşist Başbakanı Dollfuss yönetimine karşı sert yazılar yazdım, az daha sınır dışı edilecektim. Neyse, delikanlılık, acemilik yılları, geçelim.

Birkaç ay önce dostum Ali Sirmen'le benimle ilgili bir yazı dizisi hazırlarken bu konuya da değindik. Bilindiği gibi bu yıl 2. Viyana kuşatmasının 300. yılı kutlanacaktı. Batılılar önemli olayları bizim gibi her yıl tek düze şatafatlı törenlerle kutlamazlar. Yuvarlak rakamlı yıldönümlerini yeğ tutarlar. Böylece hem basmakalıp törenlerden kurtulmak, hem yeni yetişen kuşakları aydınlatmak, hem de arada geçen zaman boyunca o olay üstüne yeni buluşlar, yeni görüşler edinip sergilemeye önem verirler.

Viyana kuşatmasının 300. yılı benim için ayrıca bir önem taşıyordu. Elli yıl arayla başkentin kurtuluş yıldönümü nasıl kutlanacaktı? Bu süre içinde ben elli yıl daha yaşlanmıştım. Avusturya'nın da başına gelmedik kalmamıştı. Türkler'in yerine ülkeyi Hitler içenden çökertmiş, Müslüman öcüsünden kurtulan Viyanalılar zorla Nazi boyunduruğu altına sokulmuşlardı. Sonra, işgal yılları. Dört bölgeye ayrılan başkent müttefikler arasında paylaşılıyor. En çok acı çekenleri de Sovyet bölgesinde kalanlar. Nihayet 1957'de imzalanan andlaşma üzerine devletin yeniden kuruluşu ve demokrasi.

Elimde olmayan nedenlerle Viyana'nın Türklerden 300. kurtuluş törenlerine yetişemedim. Çok sevdiğim bu kente vardığımda törenler çoktan sona ermişti. Öğrendiklerim daha çok okuduklarımdan ve duyduklarımdan oldu. Burada özetlemeye çalışayım:

50 yıl öncesine oranla bu kez göze çarpan özellik törenlerin bu kez daha barışçı, daha bilimsel bir hava içinde geçmiş olması. Törenleri hazırlamakla yükümlü görevliler üç yıl öncesinden çalışmaya başlamışlar. Sergilenecek yapıtlar için başvurmadıkları ülke hemen kalmamış. Avusturya dışında Almanya'dan, Macaristan'dan, Çekoslovakya'dan, Polonya'dan, İngiltere'den, Fransa'dan, Vatikan'dan daha bilmem nerelerden yardım istemişler. Özel, tüzel kuruluş ya da kişisile koleksiyoncu olarak ilgi gösterenlerin sayısı yaklaşık 1500'ü bulmuş. Sergilenmek üzere dışardan gönderilen eşyaların sadece sigortalanması için 250 milyon şilin (yaklaşık 4 milyar Türk lirası), harcamak gerekmiş. Bize de başvurmuşlar. Ama biz tarihi belgelerin yurt dışına çıkarılmasını yasaklayan kanuna dayanarak özül dilemişiz. ABD olumlu yanıt vermiş. Ne var ki sigorta parası çok yüksek olduğundan tören organizatörleri vazgeçmek zorunda kalmışlar. Türkiye'den gönderilen Mehteran takımı, büyük bir caddede geçit resmi yapmış, yine Türkiye'yi temsilen Viyana'ya giden sevgili keman virtüozumuz Suna Kan açılış günü Avusturya Cumhurbaşkanı Sayın Kirschschlöger'in hazır bulunduğu toplantıda orkestra eşliği ile Mozart'ın sol majör keman konçertosunu çalmış, uzun uzun alkışlanmış. Yine Suna Kan, sanırım Verda Erman eşliğinde ayrıca başarılı bir resital vermiş.

Bir olay: Sayın Kirschschöger açış konuşmasına başlarken salona giren iki Türk anarşisti ile iki Avusturyalı komünist, bizim yönetim aleyhine bir pankart açmaya kalkışmışlar. Görevli polisler göstericileri derhal yaka paça dışarı sürükleyerek etkisiz hale getirmişler. Olayı sükunetli izleyen Sayın Cumhurbaşkanı da: "Avusturya demokrasiye yürekten bağlı bir ülkedir. Burada her düşünce rahatça savunulabilir. Ama kaba kuvvete ve zorbalığa yer yoktur" gibilerden birkaç söz söyledikten sonra bıraktığı yerden alarak söylevini gene sükunetle bitirmiş

Bu törenlere Mehteran takımı ile iki sanatçımızdan başka kimselerin, örneğin birkaç bilim adamımızın, çağrılıp çağılmadığını bilmiyorum. Çağrılıp da katılan olmadı ise yazık diyeceğim. Çünkü dergilerde tıpkıbasımlarını gördüğümüz kimi tabloların tarihsel gerçekleri ters yansıttığı kuşkusu içindeyim. Örneğin, Kara Mustafa'nın görkemli çadırına atı ile girerken temsili biçimde gösterilen Prens Starhemberg'in arkasında birtakım Osmanlı giysili kadınlar el pence divan durur gösterilmektedir. Böylece Paşa bozguna uğrayıp, apar topar kaçarken haremini bıraktı gitti denmektedir. Oysa, Osmanlı komutanlarının sefere kadınlarla, kızlarla, halayıklarla çıktıkları tarihsel gerçeğe herhalde aykırıdır. Olsa olsa o tabloları sonradan yapan Batılı ressamlar, Osmanlılardan öç almak amaciyle Merzifonlu'nun yenilgisini abartarak "haremini bile kurtaramadı" demeye getirmektedirler. Benim bildiğim Osmanlılar sefere kadınsız çıkarlar, belki dönüşte esir aldıkları güzel kızlarla haremlerini zenginleştirirlerdi. Tarihçi değilim ama şenlikler boyunca buna benzer birtakım büyük küçük yanlışların daha sergilenmiş olabileceğini düşünüyorum. Birkaç bilim adamımız törenlere katılabilseydi, kötü niyete dayanmayan yanlışların düzeltilmesi olanağı herhalde bulunurdu.

★

Wolfgang Amadeus Mozart'ın "Saraydan Kız Kaçırma" operasından bir yıl önce yazıp tamamlayamadan bıraktığı bir yapıtı daha vardır. "Zaide" diye anılan bu operayı görmeyi, hiç değilse piyano partisyonunu okumayı çok isterdim. Yapıt hemen hiçbir yerde oynanmıyor. Bendeki Köchel Kataloğuna bakarsanız Mozart, final sahnesi dışında operayı tamamlamıştır. O halde bir Mozart müziği eklenerek yapıtı bugün de oynamak olasıdır. Kuşatmanın 300. yıldönümü nedeniyle "Zaide"yi televizyonda bir kez göstermişler (icra etmişler). Müzisyen arkadaşım Aydın Gün görmüş. "Berbat bir şeydi" diyor Aydın Gün. Kimi bölümleri şuradan buradan derlenmiş Mozart müziği, kimi yerleri de Mozart'la ilişiği olmayan parçalarla dolu kötü bir şey çıkmış ortaya. Bir daha da ne televizyonda ne de operada tekrarlanmış.

Mozart'ı çok seven biri olarak bu fırsatı kaçırdığıma üzüldüm. Kendi görüşümle değerlendirmek olanağını bulmalıydı. Bu fırsatı bir daha bulabilecek miyim? Sanmıyorum.

★

Osmanlılar 2. Viyana seferine 250 bin kişilik bir ordu ile çıkmışlar. Bu 250 bin kişi başkenti çepeçevre kuşatan 25 bin çadıra yerleşmiş. Böylesine muazzam bir savaş gücünün o zamanki koşullar altında İstanbul'dan kalkarak 1500 kilometreyi aşması ne demektir, düşünmesi bile insana kolay gelmiyor. Yiyecek içecek gereksinmelerinin sağlanması, konaklama yerlerinin hesaplanması ve her şeyin kronometre titizliği ile yerine getirilmesi ancak uygar bir toplumun başarabileceği, üstesinden gelebileceği bir iş. Bunu günümüz tarihçileri oybirliği ile kabul ediyorlar. Kuşatmanın yıldönümü nedeniyle sadece bu yıl yayınlanan bir sürü kitap ve dergide bu gerçeğin dile getirildiğini görmek olası. "Türklerin saygıdeğer, özgün bir kültürleri vardı" deniyor ve 17. yüzyıl Osmanlı sanatına değgin örnekler gösteriliyor. Ordu, kuşkusuz sadece Türklerden kurulu değil. İçinde Asyalı, Balkanlı hatta Orta Avrupalı birlikler de var. Çeşitli dillerin konuşulduğu ordu saflarında emir ve komuta zinciri yolunda işlerken, casusluk mekanizması da bir ölçüde kolaylaşmış oluyor. O zamana değin savaş haline girilen ülkelerin Bab-ı Ali'deki elçileri genellikle Yedikule'de zindana atıldıkları halde, nedense Kara Mustafa Paşa, Avusturya elçisi Christof Kunitz'i yanına almış, ta Viyana önlerine kadar getirip kendi görkemli çadırı yanında onu konuk etmiş, üstelik dışarı ile ilişki kurmasına da ses çıkarmamış. Ne azamet, ne kendine güven değil mi?

★

Kuşatma süresince Viyana'da yiyecek sıkıntısı da günden güne büyümüş. Et stokları bitince, dam tavşanı diye adlandırılan kedileri yemeye başlamışlar. Kediler azaldıkça fareler çoğalmış. Bu kez onları yemeye başlamışlar.

Enflasyon almış yürümüş. Ne narh, ne ağır cezalar, hiçbiri durduramıyor enflasyonu. Bir yumurtanın fiyatı iki ayda yedi yüz, yarım kilo pastırmanınki sekiz yüz katına fırlamış.

Tarihçiler, o ölüm kalım günlerinde bile bir bölüm fırsatcının cebini doldurduğunu, ağlayanların yanı sıra için için yüzü gülen Viyanalıların da türediğini yazıyor.

★

İşte, elli yıl ara ile, çoğu kulaktan dolma olsa da 2. Viyana kuşatması üzerine gelişigüzel sıralayabildiğim izlenimler.

Bir adım daha atıldı

Tanınmayan isimler bilinen eğilimler...

YALÇIN DOĞAN *14 Aralık 1983*

ANKARA — **"Sen peygamber misin, yoksa Allah mısın ki, hükümeti tek başına kuracaksın?.."**

Anavatan Partisi Meclis Grubu'nun geçen hafta yaptığı toplantıda **Turgut Özal'ın**, **"Hükümeti ben tek başıma kuracağım, buna kimse karışmayacak"** demesi üzerine, yerinden doğrulan Artvin milletvekili **Nevzat Bıyıklı** Özal'a böyle bağırıyordu. Konuşmasını bitirdikten sonra kürsüden inen Özal, doğru Artvin milletvekili Bıyıklı'nın yanına giderek, **"Sen benimle eve bir çay içmeye gelir misin?"** diye sordu ve daha sonra da koluna girerek evine götürdü.

Sert tepkileri ustalıkla yumuşatmasını bilen Özal, hükümeti yine istediği gibi, tek başına hazırladı. Hatta, öylesine tek başına hazırladı ki, bakanlık koltuğuna oturanların büyük çoğunluğu bakan olduklarını, ancak liste açıklandıktan sonra öğrenebildiler.

Bakanlar Kurulu listesine bakıldığında isimlerin çoğu yeni. Bir başka deyimle, demokrasiye geçiş döneminde kurulan yeni partilerden üretmeleri beklenen **"yeni politikacı tipine"** uygun bir kabine. Ancak, hemen vurgulamakta yarar var, isimler yeni olmakla birlikte, bu isimlerin temsil ettikleri siyasal eğilimler hiç de yeni değil. Siyasal eğilimlerin dışında, yeni bakanların politika öncesi **"özel bağlantıları"** da yine bilinmeyen değil. Bakanların hemen tümü, mutlaka **"özel sektör deneyinden"** geçmiş kişilerden oluşuyor.

Belki bir iki istisna dışında, tümünün özel kesim bağlantısının bulunması, dikkati çeken noktalardan biri. Özel kesimin kendi içinde bir ayırıma gidildiğinde, özellikle **"ENKA Holding"** in ağır bastığı görülüyor. Örneğin, Adalet Bakanı **Nejat Eldem**, Maliye ve Gümrük Bakanı **Vural Arıkan**, Devlet Bakanı **Mesut Yılmaz'ın** ENKA ile bağlantıları var. Buna karşı Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı **Vehbi Dinçerler'in** Sabancı Holding'e bağlı PİLSA deneyi bulunuyor. Devlet Bakanı **İsmail Özdağlar'ın** TAKSAN Genel Müdürlüğü'nden sonra, Okumuş Holding'teki çalışması var. Ancak Okumuş Holding MDP'yi destekleyince, Özdağlar'ın oradan ayrılması ve Özal ekibinde yer alması olayı var. Sanayi ve Ticaret Bakanı **Cahit Aral'ın** politika öncesinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı **Mehmet Aydın** Ankara Ticaret Odası Genel Sekreterliği'nde deney kazanan **"yeni politikacı"** tiplerinden biri. Milli Savunma Bakanı **Zeki Yavuztürk**, Elazığ'daki Keban Holding'in Yönetim Kurulu üyeliğinden politikaya atılmış. Dedikoduları Türkiye'ye dek uzanan ünlü Lockheed davasından beraat eden emekli Hava Tuğgeneral **Abdullah Tenekeci** altı devlet bakanından biri. Belirttiğimiz bakanlar dışında, kabinede yer alan hemen her bakan özel kesimin çok çeşitli alanlarında faaliyet gösteren firmalarda önemli görevler üstlenmiş.

Özel kesim deneyi yanında, kabinenin bir başka özelliği, üyelerin neredeyse üçte birinin Devlet Planlama Teşkilatı deneyinden geçmiş olmaları. Parti kuruluşu sırasında veto edilen ve kabinede veto edilen tek kişi olarak yer alan **Hüsnü Doğan**, Özal'ın yıllardır en yakın çalışma arkadaşlarından biri. Hüsnü Doğan aynı zamanda Turgut Özal'ın kardeşi **Yusuf Özal'la** birlikte DPT'de görev almış. **Vehbi Dinçerler, Mehmet Aydın, Veysel Atasoy, Kâzım Oksay** hemen akla gelen DPT kökenli bakanlar arasında.

Özel kesimin böylesine ağır bastığı bir kabinede, nedense işçi ya da sendikacı kökenli tek bakan yok. Ama, buna karşı işçi ücretlerinin kısıtlanmasında büyük rol oynayan Yüksek Hakem Kurulu'nun vazgeçilmez üyelerinden, DPT Sosyal Planlama Dairesi Başkanı **Kâzım Oksay**, şimdi kabinede Devlet Bakanı olarak göreve geldi. Yüksek Hakem Kurulu üyesi iken, toplu sözleşmelerde çalışanlara karşı tavrı bilinen Oksay'ın **"partili bir politikacı"** olarak bundan sonraki tutumu gerçekten merakla izlenecek.

Özal hükümetinin, en liberal iki kişisi Başbakan Yardımcısı **Kaya Erdem** ile Maliye ve Gümrük Bakanı **Vural Arıkan**. Her ikisi de, hem insan ilişkilerinde, hem de taşıdıkları dünya görüşlerinde son derece yumuşak, liberal, sağduyuyu temsil ediyorlar. En azından şu anda bizim bilebildiğimiz kadarıyla Erdem ve Arıkan bu nitelikleriyle iki önemli mevkiide bulunuyor. Tanıdıkça, belki bu **"liberallere"** başkaları da eklenebilir.

Yeni Bakanlar Kurulu'nun son bir özelliği de şu: Anavatan Partisi içindeki, **"eski siyasi eğilimlerin bir koalisyonunu"** oluşturması. Başbakan Özal, hükümet listesini hazırlarken, **"eski siyasal eğilimlerin bir koalisyon halinde bir araya gelmesine de"** özen göstermiş olmalı.

Hükümetin fiilen oluşması ve bugün göreve başlamasıyla birlikte, **"geçiş döneminin bir adımı daha"** atılmış oluyor. Şimdi gözlerimizi listeden kaldırıp, yeni kabinenin yapacaklarına çevirelim...

Özal ve Demokrasi...

HASAN CEMAL / *15 Aralık 1983*

Başbakan Turgut Özal, değerli meslektaşımız Cüneyt Arcayürek'le birkaç gün önce yaptığı sohbetin bir yerinde şöyle diyordu:

"— Üç yıllık bir askeri yönetimden demokratik rejime dönüyoruz. Bu dönüşte ileride problemler çıkabilir. Geriye dönüş arzuları olabilir. Bunlar dikkate alınması gereken ihtimaller. 1960'dan beri yaşadığımız tecrübeler var...

"İktidar olsun, muhalefet olsun, diğer kurumlar olsun, demokratik hayatın, demokrasinin kıymetini bilmemiz lâzım... Bize burada tabii en baş rol düşüyor. Demokrasiyi elimizden kaçırmamak için önemli bir rol oynayacağız.

"Bir kere uzlaştırıcı olmaya gayret sarfedeceğiz. Yani meseleleri, kavgayla değil, uzlaşmayla halletmeyi prensip edineceğiz. Anlaşamadığımız konular olabilir. Ama gene de kavga etmeyiz. Yani, reyle halledilir. Gidip üzerine, ben senin canına okurum de-

meyiz. Yok öyle şey.." (X)

Bir askeri yönetimden demokrasiye geçişin içerdiği güçlüklerin bilincinde olmak... Demokrasinin değerini bilmek... İktidar-muhalefet ilişkilerinde kavgayı değil, uzlaşma ve karşılıklı hoşgörüyü geçerli kılabilmek... Ve sonunda özgür oyuna başvurarak seçim sandığında halkın onayını almak...

Sanıyoruz, Sayın Özal'ın söylediklerini böyle özetlemek mümkündür.

Bu görüşlere, demokrasiyi içine sindirebilmiş hiç kimsenin herhangi bir itirazı olabileceği kanısında değiliz. Demokrasinin abc'si olan bu ilkelerin bilincine varılmaksızın, demokrasi, içi boş ve kolayca vazgeçilebilir bir kavram olmaktan hiçbir zaman kurtulamaz.

Son otuz yılın acı tecrübeleri birden çok kez bunu kanıtlamıştır. 27 Mayıs'lara, 12 Mart'lara, 12 Eylül'lere gelinmesinde, demokrasinin ve onun ayrılmaz bir parçası olan kültürünün yurdumuzda bir türlü yerleştirilemeyişi büyük rol oynamıştır herhalde...

Ve bugün yine aynı görevle, demokrasiyi ve onun gereği olan kültürü ülkemizde geliştirmek ve kafalara yerleştirmek göreviyle karşı karşıya bulunmaktayız.

6 kasım genel seçimleri, yeni parlamentonun oluşumu ve Özal hükümetinin kuruluşuyla demokrasi yolunda sadece anlamlı sayılabilecek bir adım atılmıştır henüz. Bu, bir başlangıç sayılmalıdır. Çünkü biliyoruz ki, çok uzun yıllardır özlemini çektiğimiz Batı demokrasilerinin ölçüleri dikkate alındığında, hayli engebeli bir yolun daha başındayız.

Seçimlerden hemen sonra Sayın Özal'la yaptığımız bir sohbette kendisinin de bu durumun farkında olduğu izlenimini edinmiştik. Ancak bir şeyin farkında olmakla onun gereğini yerine getirmek arasındaki ayrımı gözden uzak tutamayız. Geçmiş deneyimler, demokrasiye değgin güzel saptamaların genellikle, kâğıt üstünde kaldığını vurgulayan zengin örneklerle dopdoludur. Söylenenlerle yapılanlar arasında dağlar kadar farklar olduğunu çok görmüşüzdür.

Bu bakımdan, Başbakan Turgut Özal'ın geçmişteki tutumunda bize göre yer alan bazı olumsuzlukları daha işin başında dile getirmenin yararlı olacağı kanısındayız.

12 Eylül öncesinde ve sonrasında Sayın Özal'ın, demokratik anlayışla bağdaşmayan bazı tutumlara saplandığını gözlemiştik. Benimsemiş olduğu ekonomi politikaları konusunda adeta bir *"kamplaşma"* çığırı açmıştı. Şöyle özetlenebilirdi bu tavrı: 24 Ocak'tan yana olanlar demokrasiden yanadırlar, karşı çıkıp eleştirenler ise demokrasi düşmanı... 24 Ocak'a sahip çıkanlar milliyetçi, diğerleri değil...

Siyasi kamplaşma ve cepheleşmelerin nelere mal olduğunu geçen yıllar çok acı biçimde göstermiştir herkese. Temenni edelim ki Sayın Başbakan, demokrasiye kesinlikle ters düşen bu saplantısından sıyrılarak yeni döneme giriyor olsun...

Sayın Özal'ın bir başka ters bulduğumuz görüşü de *"ekonomik liberalizm"* konusundadır. Kendi ekonomik politikalarını *"ekonomik liberalizm"*'le özdeş kılmakta tabiatıyla serbesttir, ama kapitalist sistem çerçevesinde kendi ekonomik anlayışının *"tek yol"* olduğu görüşüne herkesin demokrasi adına ille de katılmasını bekleyemez.

Bunun gibi, 24 Ocakvarî politikaların Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere *"siyasal liberalizmi"* kendiliğinden beraberinde getirmediğini Sayın Özal görmelidir. Bu nedenle yineleyelim, ekonomik politikalarını eleştirenleri demokrasi çerçevesi dışında görmek alışkanlığından kendisini artık kurtarsa, iyi olur deriz. Çünkü, hem de kamunun ağırlık taşıdığı planlama kavramının da yer aldığı modeller demokrasi çerçevesinde savunulur, savunulmalıdır da. Bunun demokrasiye aykırı düşen bir yanı yoktur ve olamaz.

Son olarak değinmeden geçemeyeceğimiz bir başka konu var. O da *"milli irade"*'nin bazı çevrelerde tek boyutlu değerlendirilmesinden kaynaklanan demokrasiye aykırı bir yanılgıdır. Anavatan Partisi sandıkta çoğunluğu topladığına göre, artık herşey bitmiştir, milletin *"evet"* dediği bir iktidarın politikalarına karşı çıkılamaz... Bu görüş, yurdumuzda çok partili düzeni birçok kez çıkmaza sürüklemiş olan büyük bir yanılgıdır.

Demokrasiyi sadece *"seçim sandığı"* ile sınırlı sayan, *"sandıktan çıkan çoğunluğun azınlık üzerinde tahakkümüne yol açan"* bu yanlış görüşten mutlaka sıyrılmak gerekir. Demokrasinin partileriyle, sendikalarıyla, basınıyla, dernekler, kooperatifler ve yerel yönetimleriyle örgütlenme özgürlüğünü de içeren *"çoksesli bir rejim"* olduğu gözden uzak tutulmamalıdır hiçbir zaman. Çokseslilik ve bu çoksesliliğin demokrasi çerçevesindeki uyumu yaşamsal önem taşır demokrasilerde...

İşte bu çerçeve içinde Başbakan Sayın Özal'a ve yeni hükümetine başarılar diliyoruz.

(X) Milliyet, 11 Aralık 1983, sayfa 6.

Ulusu Hükümetinin son icraatı

ABD ile F-16 projesi imzalandı

UFUK GÜLDEMİR *15 Aralık 1983*

ANKARA — Türk - ABD ilişkilerinde yeni bir dönemin ilk adımı sayılan **F-16** savaş uçaklarının alınmasına ilişkin anlaşma imzalandı. Bakanların devir teslim işleminden kısa bir süre önce imzalanan anlaşma eski hükümetin son icraatı oldu. Ancak dün gazetecilerin sorularına karşılık Basbakan **Turgut Özal,** Milli Savunma Bakanı **Zeki Yavuztürk** ve eski Milli Savunma Bakanı **Ümit Haluk Bayülken** anlaşmanın imzalanmasıyla ilgili soruları yanıtlamaktan kaçındılar ve haberleri olmadığını söylediler. Başbakan **Bülend Ulusu** ise muhabirimizin sorusu üzerine anlaşmanın kendi hükümetleri tarafından imzalandığını doğruladı.

İmzalanan anlaşma uyarınca yapımcı **General Dynamics United Technologies** ve **Pratt-Whitney** grubu Türkiye'ye satılacak **160 F-16** savaş uçağı karşılı-

ğında bazı yükümlülükler üstlendi. Bu yükümlülüklerden bazıları şöyle:

- **Yapımcı grup 1 milyar dolarlık Türk ihraç ürününü pazarlayacak.**
- **ABD onaltı sektörde toplam 500 milyon dolarlık yatırım yapacak.**
- **Türkiye'de büyük rezervleri bulunan kobalt değerlendirilecek.**

NASIL İMZALANDI?

Geçtiğimiz eylül ayı başında Türk hükümeti iki ayrı firma tarafından imal edilen F-16 ve F-18 arasında bir seçim yaparak sonucu ABD Büyükelçisi **Robert Strauzs-Hupe**'ye iletti. Bunun üzerine hazırlanan "kabul mektubu" Kongre'ye gönderildi ve mevzuata göre 30 günlük süre içinde Kongre sözleşmeye itiraz etmediği için engel aşılmış oldu. ABD Savunma Bakanı Weinberger, 3 kasım tarihinde Ümit Haluk Bayülken'in göndermiş olduğu talep mektubuna yanıt verdi ve ABD hükümetinin **F-16** projesi konusundaki desteğini ifade etti. Bu aşamadan sonra iş sözleşme metninin imzalanmasına kaldı. Bu imza, Ulusu kabinesinin son icraatı olarak devir teslim işleminden önce metne kondu.

DEKLARASYON METNİ

Cumhuriyet muhabirinin sorularını yanıtlayan Milli Savunma Bakanı **Zeki Yavuztürk**, konudan haberdar olmadığını söyledi. Yavuztürk'ün sorulara verdiği yanıtlar şöyle:

SORU — **F-16** projesine ilişkin kabul mektubu ne zaman imzalandı?

YANIT — **Önce brifingler olacak, henüz muttali olmadım o konuya.**

SORU — Brifingler **F-16** konusunu da kapsıyor mu?

YANIT — **Yarın sabah başlayacaklar. Yarım saat süre ile daire başkanları kendi dairelerinin çalışmalarını anlatacaklar. Herhalde 3-4 gün devam eder.**

SORU — Anlaşmanın imzalandığından haberiniz yok mu?

YANIT — **Bu konuya muttali değilim gazete haberleri dışında bir şey bilmiyorum.**

Oysa yeni Milli Savunma Bakanı **Zeki Yavuztürk** bakan olduğunu öğrendikten sonra Bahçelievler'deki evinden çıkarak ANAP Genel Merkezi'ne gelmiş, Özal başkanlığındaki toplantıdan sonra üstünü değiştirmek üzere evine gitmiş, aynı gün saat 17.30'da da görevi eski Bakan **Ümit Haluk Bayülken**'den devralmıştı.

Devir teslim işlemi sırasında bakanlığı konusunda yeni Bakan Yavuztürk'e bilgi veren Bayülken, F-16 projesinin kabul mektubunun Türk hükümetince imzalandığını da yeni bakana söylemiş, **"Anlaşmanın imzalandığının da bir deklarasyonla kamuoyuna açıklanacağını ancak bu sırada hükümet değişikliği olması nedeniyle açıklamanın yeni hükümet tarafından yapılmasının uygun olacağını"** kaydederek deklarasyon metnini açıklanmak üzere yeni bakana sunmuştu.

Cumhuriyet muhabiri konuyu bir de eski Milli Savunma Bakanı **Ümit Haluk Bayülken**'e sordu:

SORU — Anlaşma imzalandı mı?

YANIT — **Yeni hükümet açıklamayı yapar.**

SORU — Siz mi imzaladınız efendim?

YANIT — **Herhangi bir sorun yok.**

SORU — Ne zaman imzalandı?

YANIT — **Biz artık hükümeti bıraktık. Onu yeni hükümete sormanız lazım. Hiçbir sorun yok merak etmeyin.**

Ankara'daki diplomatik çevreler ise haberi doğrulayarak, "**anlaşmanın iki üç gün önce imzalandığını**" belirttiler. Aynı kaynaklar projenin yürürlük kazanması için Türk tarafına düşen yükümlülüğün böylece yerine getirilmiş olduğunu söylediler.

ULUSU'NUN SÖZLERİ

Öte yandan eski Başbakan **Bülend Ulusu** da konuya ilişkin soruları şöyle yanıtladı:

SORU — Anlaşma siz hükümetten ayrılmadan önce mi imzalandı?

YANIT — **Yanılmıyorsam öyle oldu.**

SORU — Mektup teati edildi mi?

YANIT — **Evet, biz artık hükümetten ayrıldık. Zannederim yeni hükümet bu konuda bir deklarasyon yayınlayacak.**

İLK TESLİM MARTTA

Bu arada Meclisten ayrılırken gazetecilerin sorularını yanıtlayan Başbakan **Turgut Özal** ise **F-16** uçaklarının Türkiye'nin savunması için bir ihtiyaç olduğunu söyledi ve anlaşmayı imzalayıp imzalamayacağı sorusuna, "**İmzalanması gerekirdi, imzalanmadı mı?**" diye karşılık verdi. Gazetecilerin "**Hayır**" yanıtı vermesi üzerine Özal, "**Anlaşma bize bırakılmışsa oturur inceleriz**" dedi.

Türkiye'nin 2000 yılına doğru en önemli tercihi olarak nitelenen **F-16** projesine göre 16 sektörde toplam 500 milyon dolarlık ortak yatırıma gidilecek. Bu arada uçağa monte edilecek bazı komponentler İzmir'de Hassas Döküm tarafından üretilecek.

Anlaşma uyarınca ilk parti uçaklar 1984 martında Türkiye'ye teslim edilecek.

Giden Paşa

NADİR NADİ/ *16 Aralık 1983*

Bir atasözümüz vardır: Gidene ağam, gelene paşam, deriz. Çok kez gerçeği yansıtsa da, biraz eyyamcılık kokan bu sözü ben sevmem.

Demokrasiye geçiş süreci içinde yeni bir aşamaya geldik, seçimler yapıldı, Sayın Cumhurbaşkanı çoğunluk partisi liderini yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi. Böylece 12 Eylül döneminin Başbakanı Sayın Ulusu, yerini Sayın Özal'a bıraktı ve çekildi.

Şimdi ben gelene paşam diyemiyorum, çünkü görevini nasıl yapacağını, önümüzdeki güç yıllar boyunca ülke yararına nelen başarıp neler başaramayacağını bilmiyorum. Göreceğiz. Ama gidene de "varsın gitsin ağam" diyemeyeceğim. Sayın Bülend Ulusu gerçekten bir paşa idi. Bugün de paşadır ve tutumu beklenmedik olaylarla değişmezse adı hep paşa olarak kalacaktır.

12 Eylül'den bu yana üç yılı aşkın bir süre geçti. Bu süre içinde ülkemiz büyük sarsıntılara uğramadan demokrasiye doğru adım adım ilerleyebilmiş ve bugünlere ulaşabilmişse bunda Sayın Ulusu'nun katkısını azımsamamalıyız.

Çok güç koşullar altında hükümet başkanlığı görevini yürütmeyi başarmıştır Sayın Ulusu. Bütün partilerin kapatıldığı, parlamentonun kapısına kilit vurulduğu bir dönemde kim olsa bu işi yapardı, diyenler acaba var mıdır? Varsa onlara söyleyeyim. Partisiz ve parlamentosuz bir ortamda bu yokluğu sezdirmeden, sanki normal koşullar altında yaşıyormuşcasına ülkeyi yönetmek, kimseyi kırmadan, hiçbir akıma kaymadan, çeşitli çıkar çatışmaları arasında denge kurmaya çalışarak ülkeyi yönetmek güç bir iştir.

Sayın Ulusu, üç yılı aşkın bir süre boyunca işte bu güç işi başarı ile yürütmüştür. Bürokrasinin siyasallaştığı (politize olduğu), susturulan kimi partilerin el altından yönetimi etkilemeye çalıştığı bir ortamda, Sayın Ulusu hiçbir zaman etki altında kalmamaya özen göstermiş, yönetimi yönlendirmek isteyenleri de etkisiz kılmaya çalışmıştır. Bunda onun uygar yaradılışı, olayları her zaman nesnel açıdan, bir matematik sorunu gibi ele alışı, hiçbir ödün vermemecesine onuruna olan düşkünlüğü kuşkusuz büyük rol oynamıştır. Basına gösterdiği yakınlık, hangi akımdan olursa olsun gazetecileri ve düşün adamlarını anlayışla karşılaması, Türk kamuoyunun unutmaması gereken Sayın Ulusu'ya özgü erdemlerdi. Politikadan hoşlanır mı, sanmıyorum. Bağımsız milletvekili olarak parlamentoda ne yapar, onu da bilmiyorum.

Bildiğim bir şey varsa o da geride bıraktığımız dönem boyunca, Sayın Ulusu'nun görevi büyük bir alçakgönül içinde ve başarı ile yürüttüğüdür.

Giden paşamıza bundan sonraki yaşamında da başarılar dilerim.

ESKİŞEHİR BANKASI
ESBANK
"tedbirli ve kararlı"

Cumhuriyet

60. Yıl Sayı: 21300 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL. 16 Aralık 1983 Cuma

SADE VATANDAŞ
ŞVAYK
HİTLERE KARŞI
Kurgu ve Yönetim:
BAŞAR SABUNCU

Giden Paşa

Bir atasözümüz vardır: Gidene ağam, gelene paşam, deriz. Çok kez gerçeği yansıtsa da, biraz eyyamcılık kokan bu sözü ben sevmem.

Demokrasiye geçiş süreci içinde yeni bir aşamaya geldik, seçimler yapıldı, parlamento kuruldu, Sayın Cumhurbaşkanı çoğunluk partisi liderini yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi. Böylece 12 Eylül döneminin Başbakanı Sayın Ulusu, yerini Sayın Özal'a bıraktı ve çekildi.

Şimdi ben gelene paşam diyemiyorum, çünkü görevini nasıl yapacağını, önümüzdeki güç yıllar boyunca ülke yararına neler başarıp neler başaramayacağını bilmiyorum. Göreceğiz. Ama gidene de "varsın gitsin ağam" diyemeyeceğim. Sayın Bülend Ulusu gerçekten bir paşa idi. Bugün de paşadır ve tutumu beklenmedik olaylarla değişmezse adı hep paşa olarak kalacaktır.

12 Eylül'den bu yana üç yılı aşkın bir süre geçti. Bu süre içinde ülkemiz büyük sarsıntılara uğramadan demokrasiye doğru adım adım ilerleyebilmiş ve bugünlere ulaşabilmişse bunda Sayın Ulusu'nun katkısını anımsamamalıyız.

Çok güç koşullar altında hükümet başkanlığı görevini yürütmeyi başarmıştır Sayın Ulusu. Bütün partilerin kapatıldığı, parlamentonun kapısına kilit vurulduğu bir dönemde kim olsa bu işi yapardı, diyenler acaba var mıdır? Varsa onlara söyleyeyim. Partisiz ve parlamentosuz bir ortamda bu yokluğu sezdirmeden, sanki normal koşullar altında yapıyormuşçasına ülkeyi yönetmek, kimseyi kırmadan, hiçbir akıma kaymadan, çeşitli çıkar çatışmaları arasında denge kurmaya çalışarak ülkeyi yönetmek güç bir iştir.

Sayın Ulusu, üç yılı aşkın bir süre boyunca işte bu güç işi başarı ile yürütmüştür. Bürokrasinin siyasallaştığı (politize olduğu), susturulan kimi partilerin el altından yönetimi etkilemeye çalıştığı bir ortamda, Sayın Ulusu hiçbir zaman etki altında kalmamaya özen göstermiş, yönetimi yönlendirmek isteyenleri de etkisiz kılmaya çalışmıştır. Bunda onun uygar yaradılışı, olayları her zaman nesnel açıdan, bir matematik sorunu gibi ele alışı, hiçbir ödün vermemecesine onuruna olan düşkünlüğü kuşkusuz büyük rol oynamıştır. Basına gösterdiği yakınlık, hangi akımdan olursa olsun gazetecileri ve düşün adamlarını anlayışla karşılaması, Türk kamuoyunun unutmaması gereken Sayın Ulusu'ya özgü erdemlerdi. Politikadan hoşlanır mı, sanmıyorum. Bağımsız milletvekili olarak parlamentoda ne yapar, onu da bilmiyorum.

Bildiğim bir şey varsa o da geride bıraktığımız dönem boyunca, Sayın Ulusu'nun görevi büyük bir alçakgönüllük içinde ve başarı ile yürüttüğüdür.

Giden paşamıza bundan sonraki yaşamında da başarılar dilerim.

NADİR NADİ

Bürokrasi Özal'ın modeline uyduruldu

Özal hükümetinin ilk icraatı, devletin yapısını yeniden belirleyen ve bakanlık sayılarında indirim yapan 17 yasa hükmünde kararname çıkarmak oldu. Kaldırılan 6 bakanlık, müsteşarlık ve genel müdürlük düzeyine indirildi.

Kamu kuruluşlarının bağlı oldukları bakanlıklar yeniden belirlendi. Ziraat Bankası Başbakanlığa bağlandı.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Devlet yeniden örgütlendi. Başbakan Turgut Özal'ın başkanlığındaki hükümetin ilk icraatı devlet yapısını yeniden düzenleyen 17 yasa hükmünde kararname çıkarmak oldu. Özal ve 21 bakanın imzalarını taşıyan yasa hükmünde kararnameler bakanlıkların kuruluş ve görev esaslarını içeriyor. Kararnamelerden 14'ü ile Milli Savunma Bakanlığı'nın dışında yeni bakanlıklar kuruldu. Yasa hükmündeki kararnamelerden birisiyle "Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı" kurulması öngörüldü. Kararnamelerle, bakanlıklara yurt içi teşkilâtlarını ve kadrolarını yeniden düzenlemek için 8 aylık süre, yurt dışı teşkilât ve kadrolarını düzenlemek için ise bir yıllık süre tanındı.

Bu süre içinde, bakanlıklar arasında devire konu olan kadrolarda aynı ünvanlar ve aynı niteliktеki hizmetlere ilişkin olarak da özel bir hüküm konuldu. Bu tür kadrolar, hizmetlerin ifasına yönelik "Şahsa bağlı" kadrolar olarak sayılırken "Herhangi bir nedenle boşalmaları halinde iptal edilmiş olacakları" belirtildi. Bu kadroların şahsa bağlı olarak kaldığı süre içinde ise, yeni yapı içinde görevlendirilme imkânı da bakanlıklara tanındı.

Bu arada bazı kamu kuruluşlarının bağlı oldukları bakanlıklar yeniden belirlendi.

Kadroları kararnamede gösterilen kuruluş ve teşekküller adına, kadro kararnamesinin yürürlük tarihinden önce yasalar ve kararnamelerle veya yasaların verdiği yetkiye dayanılarak ihdas edilmiş tüm kadrolar iptal edildi.

Bu düzenlemelerle ilgili olarak TBMM'de gazetecilerin sorularını yanıtlayan Devlet Bakanı Mesut Yılmaz, PTT, Tekel, Çay-Kur ve TPAO gibi monopol durumunda olan KİT'lerin bakanlıklar bünyesinde kaldığını açıklayarak, öteki KİT'lerin Devlet Bakanlıklarına bağlandıklarını bildirdi. KİT'lerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin edeceğini kaydeden Yılmaz şöyle dedi:

"Demir-Çelik, Asil-Çelik,

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

Bürokrasi tazelendi

1. Yeni kararlara göre bürokrasi kendini 8 ayda düzenlemek zorunda.
2. Bürokrasinin yurt dışı düzenlemesi için tanınan süre ise bir yıl.
3. Bir bakanlıktan başka bir bakanlığa transfer olan kadrolar, boşalırsa iptal edilecek.
4. Bazı görevleri Başbakanlık bünyesine alınan Dışişleri Bakanlığının, ekonomik konulardaki hareket alanı daraldı.
5. Bakanlıkların müşavir sayısı 30'u geçmeyecek. Birleştirilen Bakanlıklarda müşavir fazlalığının nasıl çözümleneceği açıklığa kavuşmadı.
6. Maliye ve Ticaret Bakanlıklarına ait bulunan bütün yurt dışı kadrolar Başbakanlık bünyesindeki Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına bağlandı.
7. Gümrük Bakanlığı'nın Maliye'ye bağlanmasıyla bu gelirlerin doğrudan Maliye'ye akması sağlandı. Ancak Hazine'nin anahtarı Başbakanda olacak.
8. TEKEL ve TPAO gibi tekel durumunda olanlar dışındaki KİT'ler iki devlet bakanlığına bağlandı.
9. Her bakanlıkta araştırma, geliştirme, planlama ve koordinasyon kurulu kurulacak. Böylece her bakanlığın birer küçük DPT'si olacak.

Ekonomide üçlü zirve: Özal - Erdem - Pakdemirli

Toplam 10 müsteşar yardımcılı Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Hazine ve Darphane'yi de bünyesine aldı. Bu müsteşarlık Erdem'e ve Özal'a bağlı olarak çalışacak.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Türkiye'nin kamu ekonomik örgütlenme şeması tümüyle değişti. Yeni düzenlemeye göre, Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem'e bağlı olarak kurulan "Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı" Türkiye'nin tüm dış ekonomik ilişkilerinin yanı sıra, dış borçlanma, KİT'ler, bankacılık, para politikası, taban fiyatlarının saptanması, sermaye piyasasının örgütlenmesi, kambiyo düzenlemesi konularından sorumlu olacak. Bu arada, Dışişleri Bakanlığı'nın ekonomik işlevleri de aynı müsteşarlığa devrediliyor. Aynı ekonomik düzenleme içinde fiyat denetimi konusu Sanayi ve Sağlık Bakanlıkları sorumluluğuna bırakılırken, Maliye Bakanlığı'nın işlevi maliye politikasını yürütmek ve gelir-gider idaresini düzenlemek olarak belirlendi. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na, Teşvik ve Uygulama Dairesi eski Başkanı Ekrem Pakdemirli atanacak. Pakdemirli'nin kararnamesi ile eski Maliye Bakanlığı Müsteşarı Ertuğrul Kumcuoğlu'nun yeni Maliye ve Gümrük Bakanlığı Müsteşarlığına getirilmesi ile ilgili kararnameler yüksek onay için Cumhurbaşkanı Evren'e gönderildi.

Önceki gece Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanan yasa gücündeki kararname ile kurulan Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın görevleri şöyle belirlendi:

- Ekonomik ve dış ticaret politikalarının hedeflerinin tespiti.
- Hazine, para nakit hareketleri ile devletin iç ve dış borç işlemlerini yapmak.
- İhracat ve ithalatın yürütülmesini sağlamak.
- İki taraflı ticari anlaşmaları yapmak.
- Bankalar ve sermaye piyasasına ilişkin politikaları hazırlamak.

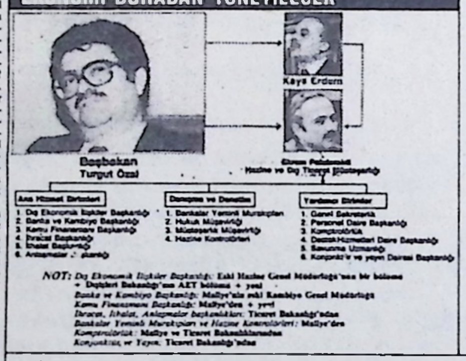
Bu amaçla kurulan müsteşarlığa, 10 müsteşar yardımcısının atanması öngörülürken, altı ana hizmet biriminin de kurulması kararlaştırıldı. Başkanlık olarak düzenlenen bu birimler şöyle sıralandı:

- Dış Ekonomik İlişkiler Başkanlığı.
- Kamu Finansmanı Başkanlığı
- Banka ve Kambiyo Başkanlığı.
- İhracat Başkanlığı.
- İthalat Başkanlığı.
- Anlaşmalar Başkanlığı.

Bu hizmetlerin yürütülmesi için, ayrıca üç danışma ve denetim birimi kuruldu. Bu kurullar içinde bugüne dek Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak görev yapan Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulu Başkanlığı da, müsteşarlığa bağlanırken, müste-

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

EKONOMİ BURADAN YÖNETİLECEK

Özal: Görülmemiş operasyon yaptık

PARTİ GRUBUNA SÖYLEDİKLERİ

Bu büyük operasyon sonucu devlet teşkilatı rasyonel ve pratik çalışacak.
Benzer kuruluşlar ya tek hale getirilecek ya da kalkacak.
Nereden geldik nereye gideceğiz? İşte en önemli mesele bu.
Bize oy verenler vaatlerimizi tutmamızı istemektedir.
Sayın bakanlarımız sadece partili değil, muhalefet partilerinden milletvekillerine de en yakın ilgiyi gösterecektir.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — ANAP grubunda dün bir konuşma yapan Başbakan Turgut Özal, dün yürürlüğe giren yasa gücündeki kararname üzerinde durarak, "Büyük bir operasyon yaptık. Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir operasyon sonucu devlet teşkilatımız yeniden düzenlenecek ve rasyonel pratik çalışma yapacak" dedi.

Özal, bu konuda bilgi verirken, birleştirilen bakanlıklarda ve bazı kuruluşlarda benzer "birimlerin" üzerinde de durdu ve şöyle dedi:

"Mesela, bu operasyon sırasında, her iki kuruluşun benzer birimlerinin ya birisi kalacak veya ikisi birden görevden alınarak yeni bir birim yapılacak. Onun için, büyük bir çalışma içine girmiş bulunuyoruz. Devlet teşkilatını rasyonel ve çalışır hale getirmek şarttır. Bir örnek vereyim:

Hazine Genel Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı'nın dış ticaretle ilgili birimleri birleştirildi ve Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem'e bağlandı. Bunlar tek ünite olacaklar. Gümrük Bakanlığı kaldırıldı, Gelirler Müdürlüğü'ne bağlanacak. Böyle çalışmalar yapıyoruz. Diğer bakanlarımıza

(Arkası Sa. 11, Sü. 2'de)

Ekrem Pakdemirli kimdir? 11. Sayfada

Bakanlar Üstü Müsteşar

YALÇIN DOĞAN

ANKARA — "Artık bu yeni düzenlemeden sonra, kim yerinde kalmak isterse, kalabilir, çünkü sistemi öylesine değiştirdik ki, bazı bakanların ve müsteşarların yetki ve sorumlulukları eskiden olduğu gibi ne geniş, ne de içinde anlamlı"...

Devletin tam anlamıyla yeniden örgütlenmesine ilişkin bu dizi kararnamenin "gerekçesini ve bürokrasideki etkisini" sorduğumuz bir ANAP yetkilisi bize dün yukardaki karşılığı verdi. Özellikle ekonomik konularla ilgili tüm karar mekanizmalarının değiştirilmesi sonucunda, bugüne dek bildiğimiz kurumların işlevlerinde çok büyük değişiklikler ortaya çıkıyor.

Önce, bu değişiklikler sonucunda hangi birim, nereye bağ-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

ABD filo komutanına Suriye'ye misilleme için tam yetki verildi

FKÖ lideri Yaser Arafat ve 4 bin FKÖ gerillasını taşıyacak, 5 Yunan gemisi Lübnan'a hareket etti. Gemiler için Çokuluslu Barış Gücü askeri güvencesi sağlandı. FKÖ gerillalarını herhangi bir İsrail saldırısına karşı ABD, Fransız, İngiliz ve İtalyan askerleri koruyacak.

Başkan Reagan, ilk kez Lübnan'daki ABD birliklerinin geri çekilmesinden söz etti. Reagan, Çokuluslu Barış Gücü içinde yer alan İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Lübnan'daki görevlerini sonuna kadar yürütmeye kararlı olduklarını söyledi.

Dış Haberler Servisi — ABD Savunma Bakanlığı, herhangi bir saldırı karşısında misilleme için bölgedeki ABD filo komutanına tam yetki verirken, Yunan hükümeti sözcüsü Dimitri Marudas Yaser Arafat ve 4 bin FKÖ gerillasının tahliyesi için gereken güvencenin sağlandığını açıkladı. FKÖ lideri Yaser Arafat ve yandaşlarını Trablusşam'dan götürecek olan 5 Yunan gemisi, Lübnan'a hareket etti.

Vergina, Santorini, Safo, Naksos ve İyonyan adlı gemilerin her biri için FKÖ'nün 500 bin dolar (135 milyon lira) ödeyeceği belirtildi. 10-12 gün süreceği belirtilen işten gemi personelinin her birinin eline 1.400, kaptanların eline ise 3 bin dolar geçeceği açıklandı. Gemileri ABD gemilerinin koruyacakları da bildirildi.

FKÖ lideri Yaser Arafat'ın Trablusşam'ın kuzeyindeki karargâhı muhalif gerillalar tarafından ateşe tutuldu ve karargâha kentin kuzeyinden ateş açılırken, kuzeydoğu kesiminde de çatışmalar oldu.

Trablusşam kentinde kuşatılmış durumda bulunan 4 bin Arafat yanlısı FKÖ gerillasının tahliyesi için görüşmeler sürüp giderken, İtalya, gerillalar arasındaki 97 ağır yaralının Kıbrıs Rum kesimine taşınması için gemi yolladı. İtalyan yetkilileri Kıbrıs Rum kesimine yedi doktor ve 12 hemşire gönderileceğini belirttiler.

ABD Başkanı Ronald Reagan, bir basın toplantısında ilk kez Lübnan'dan çekilmekten söz etti. "Lübnan sorununa hiçbir çözüm imkânı yoksa, Çokuluslu Barışgücü'ne bağlı askerlerin geri dönmesi gerekecek" diyen Reagan, İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD'nin görevlerini yapmakta kararlı olduklarını hatırlattı.

Beyrut'taki Amerikan askerlerinin gün batımında yeniden ateş altında kalmaları üzerine, ünlü savaş gemisi New Jersey diğer Amerikan gemilerinin de desteği ile bombardımana geçti.

Lübnan kaynakları da gemilerin, Beyrut'un 10 km. güney doğusundaki Aramun tepelerini

(Arkası Sa. 11, Sü. 5'de)

— Haydi, bir.. iki.. Güney Kore üstünden Batı Avrupa'ya... Bir.. iki...

Türk-İş Genel Kurulu'na 6 gün kaldı

Dört sendikanın durumu belli değil

IŞIK KANSU

ANKARA — Türk-İş Genel Kurulu'na altı gün kala, genel kurullarını henüz tamamlamamış olan dört sendikanın Türk-İş Genel Kurulu'na delege gönderip göndermeyeceği tartışılmaya başlandı. Türk-İş Yönetim Kurulu'nda her işkolu sendikasının temsil edilmesi, yeni seçim sistemi nedeniyle tehlikeye girdi.

Türk-İş'e bağlı Selüloz-İş, Koop-İş, Kauçuk-İş ile Türk-İş'e üye olma kararı verecek olan Banka Büro-Sen sendikalarının genel kurulları bu hafta sonunda yapılacak. Bu dört sendika

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Özdağların anne ve babası: Oğlumuzun sayesinde Amerika'yı bile gördük

VAHİT HALEFOĞLU: DIŞİŞLERİNDE GELENEKSEL EKOLÜN TEMSİLCİLERİNDEN

HP'DE PARTİYİ GÜÇLENDİRME KAMPANYASI BAŞLATILDI

Haberleri 7. Sayfada

Erdal İnönü

İnönü'nün yarın SODEP Genel Başkanlığı'na getirilmesi bekleniyor

Erdal İnönü, Kurtay tarafından kendisine yapılmış Genel Başkanlık önerisi için "Bir kurulun daha toplanmadan neye karar vereceği elbetteki bilinemez" dedi.

Haber Merkezi — SODEP Kurucular Kurulu yarın toplanıyor. Genel Sekreter Ahmet Durakoğlu'nun ölmesi nedeniyle yarına bırakılan toplantıda, veto edilen Erdal İnönü'nün yeniden Genel Başkanlığa getirilmesi konusu ele alınacak.

ANKA muhabirinin edindiği bilgiye göre, Erdal İnönü ile önceki gün bir görüşme yapan Genel Başkan Cezmi Kartay, İnönü'ye Genel Başkanlık önerisi yaptı. Bunun üzerine dün toplanan SODEP Başkanlık Divanı, Kurucular Kurulu toplantısının yarın yapılmasını kararlaştırdı. Bu toplantıda, Erdal İnönü'nün Genel Başkanlığa getirilmesinin önerileceği belirtiliyor. Ancak, bu konudaki kesin kararın Kurucular Kurulu'ndaki tartışmadan sonra açıklık kazanacağı ifade ediliyor.

"Cumhuriyet" muhabirinin konuştuğu SODEP yetkilileri, "Erdal İnönü'nün yeniden Genel Başkanlığa getirilmesinin kuvvetli bir olasılık" olduğunu belirttiler.

İstanbul'da bulunan Erdal İnönü, "Cumhuriyet" muhabirinin konuya ilişkin sorusunu, "Bilmiyorum, olmamış bir şeyi haber yapmak ne derece doğru. Kurucular Kurulu'nun toplanacağını ben de duydum. Bir kurulun daha toplanmadan toplanıp neye karar vereceği elbette ki bilinemez" dedi. İnönü, fazla konuşmak istemedi.

Bir SODEP yetkilisi şöyle konuştu:

"Erdal beyin Genel Başkanlığa getirilmesi için Ankara'da bulunması zorunlu değil, kendisi burada olmadan da Kurucular Kurulu karar verebilir. Genel Başkanımız kendilerine görev teklif ettiler. Kurucular Kurulu'nda bunu görüşerek karara bağlayacağız."

Kurucular Kurulu'nun yarınki toplantısında, yeni Genel Sekreterin belirlenmesinin de gündemde olduğu belirtiliyor.

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Yeni Düzen...

Özal Hükümeti, bakanlıkların kuruluş ve görev esasları ile ilgili yasa gücünde kararnameler çıkartarak devlet kuruluşlarına yeniden yön vermektedir. Anayasa, devletin temel yapısını değiştirmiş, yeni yetkiler ve sorumluluklar getirmiştir. Yasa gücünde kararnamelerle de idari yapı yeniden biçimlendirilmektedir.

Özal, bundan sonra uygulayacağı model için bütün engelleri tek tek ortadan kaldırıyor. Anayasa, Batılı anlamda çoğulcu bir demokrasiyi gümrük sınırları dışına çıkarmıştır. Güney Amerika ve Güney Kore de uygulama alanı bulan "Batı" ve "Güney" bu sistem, idari yapımızda da elbette değişikliklere yol açacaktır.

Modelin özgün biçimi de uygulanabilmesi için bu değişikliklerin yapılması zorunludur. Çünkü bu değişiklikler modelin gereğidir.

Aslına bakarsanız, bu gibi değişikliklerin 24 Ocak Karar-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

Türk-İş: YHK yasayla tanınan yetkileri kötüye kullandı

TİSK: İŞÇİLER DEVLET MEMURUNA ORANLA DAHA AVANTAJLI

ŞEVKET YILMAZ: YHK UZLAŞMAZ TUTUMUNU SÜRDÜRÜRSE ÇALIŞMA BARIŞI BOZULUR.

Haberleri 12. Sayfada

Yalan Söyleme Hakkı?..

OKAY GÖNENSİN *19 Aralık 1983*

Bir lise öğrencisi şöyle soruyordu: "Niçin basın olarak daha fazla özgürlük istiyorsunuz, üstelik okur olarak bunun benimle ne ilgisi var, bu sizir sadece bir meslek sorununuz değil mi?" *Bu soru ilk anda belki irkiltici, şaşırtıcı gelebilir, ama insanların çok önemli bir bölümünün kendi* "haber alma, bilgilenme hakkı ve özgürlüğü" *konusunda bu lise öğrencisinden çok daha fazla duyarlı olduğunu söyleyebilir miyiz?*

Bizim toplumumuzda da basına inanmayan ve güvenmeyen bir çoğunluktan söz edilebilir.

"Okuduğunuza inanıyor musunuz?" bu soruyu sabah evinde, işinde, vapurda, trende gazetesine dalmış insanlara sorsak belki de bizi en çok şaşırtacak olan, kimi insanların inanmadıkları halde aynı gazeteleri sürekli okumaları olacaktır.

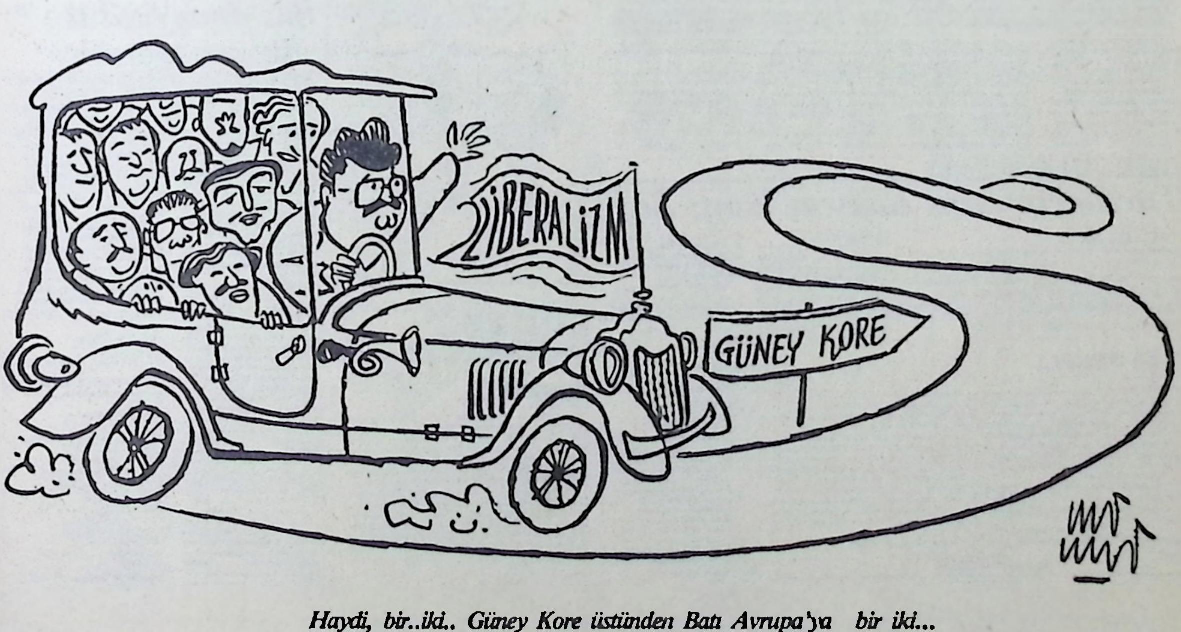
Bu güvensizliğin kaynağı da kuşkusuz basının kendi yanlışlarıdır. Yanlış haber, çarpık haber, uydurma haber... Çözüm ise çok bellidir: Doğru haber, çarpıtılmamış haber, herhangi bir çıkar güdüsüyle gizlenmemiş haber... Yani insanların doğru haber alma, bilgilenme hakkına en başta o haberleri aktaranların sonuna dek saygı göstermesi.. Eğer bir olay varsa, bunu herhangi bir çıkar için ya da "ulvileştirilmiş" *gerekçelerle insanlara duyurmaktan kaçınmak ne ölçüde gazetecilik suçuysa, dürüst habercilik yapanları ihbar etmek de o kadar gazetecilik ve insanlık suçudur. Batı Alman Der Spiegel Dergisi Yazı İşleri Müdürü'nün bugünkü Siyaset 83 ekimizde yer alan yazısı gazetecilik görevinin ve onurunun ne olduğunu, ne olması gerektiğini somut bir olaydan yola çıkarak çok açık-seçik anlatan önemli bir örnektir.*

Basına karşı 'güven bunalımı' ve gazetecilere olumsuz bakışın yaygınlığı konusunda Amerikan TİME Dergisi 12 aralık tarihli sayısında uzun bir inceleme yayınladı. Bu yazının ilginç bir yanı da yakalanan uydurma haberler konusunda Amerikan toplumunun gösterdiği şiddetli tepki.

Örneğin 8 yaşındaki eroinman çocuğun öykusüyle 1981'de Pulitzer Ödülü'nü kazanan Washington Post muhabiri, röportajının uydurma olduğu ortaya çıkınca ödülü geri vermek zorunda kalmıştı. Türk basınına da yansıyan bu olay ABD'de basın üstüne büyük tartışmalara yol açmıştı. ABD'de New York Times gibi saygın bir gazeteyi sarsan bir diğer örnek de gazetenin pazar ekinde yayınlanan bir Kamboçya röportajı.

Röportaj yazarının hiç Kamboçya'ya gitmediği, üstelik röportajının André Malraux'un 1930'da yayınlanmış bir öyküsünün uyarlaması olduğu anlaşılmış. Bunların kimi daha masumane, kimi daha kötü yüzlerce benzerini ülkemiz basınından da göstermek olası.

Basın özgürlüğünün tehlikeli olabildiği bir sınır var mı? Bu tartışma daha çok sürecek, ama konuya en özgürlükçü yaklaşımlardan biri kuşkusuz basından çok çekmiş bir ABD Başkanı'nın, Thomas Jefferson'un şu sözü: "Basının özgürlüğünü kullanmasıyla, bunu istismar etmesi arasındaki sınırı çizmek çok zordur. Bu yüzden ben basının yalan söyleme hakkını bile savunacağım."

Haydi, bir..iki.. Güney Kore üstünden Batı Avrupa'ya bir iki...

16 Aralık 1983

KAVRAM
DERSANESİ
Beklemeliler: 26 Aralık
Akşam: 26 Aralık

Cumhuriyet

ESKİŞEHİR BANKASI
ESBANK
"tedbirli ve kararlı"

60. Yıl Sayı: 21304 | Kurucusu: Yunus Nadi | 40 TL. 20 Aralık 1983 Salı

İkinci 24 Ocak operasyonu başladı | 19 Aralık kararları bugünden yürürlükte

İlk paketten yüksek faiz çıktı

Ozal'ın programından

TEMEL İLKELER

Hükümetimiz milliyetçi, muhafazakâr, sosyal adaletçi, rekabete dayalı serbest piyasa ekonomisini esas alan bir hükümettir.
Demokratik düşünce ve haklara karşı olan her çeşit rejimi ve tasarrufu reddediyoruz.

AF, YARGI, YASALAR

Huzur ve sükun ortamı geliştikçe, af konusunun çözümü kolaylaşacak.
Vatandaşları mahkeme kapılarında beklemekten kurtaracak tedbirler öncelikle ele alınacak.
Huzur ve güvene paralel olarak sıkıyönetimin kademeli olarak kaldırılmasını düşünüyoruz.

ASKERLİK

Askerlik süresi gözden geçirilecek.

EKONOMİ

İthalı yasak mal sayısı azaltılacak.
Yurtdışına sermaye çıkışı kontrol altında tutularak, Türk Parasını Koruma Kanunu gözden geçirilecek.
5 yıllık dönem içinde konvertibiliteye geçilecek.
Bütçe dışı kaynaklarla konut fonu kurulacak.
Sanayide devlet tekelleri dahil, bütün tekellerin kaldırılmasını hedef alıyoruz.
Özel sektörün girebileceği alanlardaki KİT'ler tedricen millete devredilecek.
Ücretten alınan vergiler zamanla azaltılacak.
Ücretliler faturaları karşılığı yüzde 9 vergi iadesi alacak.

EĞİTİM

Özel kişilerin de eğitim ve öğretim hizmeti yapabilmesi sağlanacak.

DIŞ POLİTİKA

Avrupa Konseyi ile ilişkilerimizin normalleşmemesi için hiçbir sebep kalmamıştır.
ABD ile ilişkilerimizi ittifak bağları ve karşılıklı menfaatlere bağlı bir anlayışla sürdürmeyi öngörüyoruz.
Yunanistan'a dostluk elini uzatıyoruz.

BAŞBAKAN MECLİS'TE — "Kaybedecek vaktimiz yok"

Özal: Bu program yıllardır hazırdı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Başbakan Turgut Özal, "üzerinde yıllarca çalışılmış ve hazırlıkları yapılmış" diye nitelediği hükümet programını dün TBMM'de okudu. Özal, Resmi Gazete'nin dünkü mükerrer sayısında yayınlanan hükümet kararnameleri ve Merkez Bankası tebliğlerine atıfta bulunarak programını okurken, "vatandaşları ve ekonomiyi çok yakından ilgilendiren bu bir dizi tedbirin acilen alınmasının hükümetçe zorunlu görüldüğünü" açıkladı ve "Kaybedecek vaktimiz yoktur", dedi.

Hükümet programını okuduktan sonra Parti Meclis Grubu'nda gazetecilerin sorularını yanıtlayan Özal, "Fatura karşılığı vergi iadesi" sistemini getireceklerini, "Ma-

(Arkası Sa. 6, Sü. 2'de)

TEK BAŞINA SİYASİ SORUMLULUK
YALÇIN DOĞAN'IN YORUMU
8. Sayfada

BETÜL UNCULAR'IN NOTLARI
7. Sayfada

1 *En yüksek net faiz üç aylık mevduata net %39.2*
2 *Bir yıl vadeli mevduata net %36*
3 *Stopaj yüzde 10'a inince 3aylık net faiz %44.1 olacak*
4 *Yeniden hamiline sertifika çıkartılabilecek*
5 *Kredilerde gider vergisi %15'ten %3'e indirildi*

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Özal hükümetinin ekonomik önlemler paketinden ilk olarak yüksek faiz ve banka sistemiyle ilgili yeni düzenlemeler çıktı. Resmi Gazete'nin dünkü mükerrer sayısında yayınlanan bir dizi kararnameyle mevduat faizlerini Merkez Bankası'nın belirlemesi esasına dönülürken ilk dönemde en yüksek faizin yeni oluşturulan "üç ay ihbarlı vadesiz mevduata" verilmesi kararlaştırıldı. Üç ay vadeli mevduata benzeyen bu uygulamanın başlamasıyla birlikte ilk üç ay için brüt % 49, net % 39.2 faiz verilecek. Bu oran üç ay sonra Merkez Bankası'nca yeniden belirlenecek.

Bugünden itibaren yürürlüğe giren yeni düzenlemeyle altı ay vadeli mevduata verilecek faiz brüt % 47, net % 37.6; bir yıl vadeli mevduata verilecek faiz ise brüt % 45, net % 36 olarak belirleniyor. Aylık faiz ödemesi uygulaması kaldırılırken altı aydan bir yıla kadar vadeli ve üç ayda bir faiz ödemeli mevduata brüt % 42, net % 33.6; bir yıl vadeli ve üç ayda bir faiz ödemeli mevduata brüt % 38, net % 30.4 faiz verilecek. Düzenleme öncesinde bankalarda açılmış bulunan hesapların faiz oranları ise vade bitimine kadar geçerli kalacak. Brüt faizlerden kesilen vergi stopajının yeni düzenlemeyle bütün hesap türleri için yüzde 10'a indirilmesi, şimdilik gerçekleştirilemediği için tasarruf sahibine sağlanan net faizin ancak 5-7 puan dolayında arttırılması mümkün olabilecek.

Ancak, Gelir Vergisi Yasası'nın 105. maddesinde bir değişikliği

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

Net yüzde 52'ye nasıl varılacak?

OSMAN ULAGAY

Başbakan Özal hükümet programını okurken tasarruf sahibine bir müjde verdi, yıllık azami net faizin yüzde 32'den yüzde 52'ye kadar yükseleceğini söyledi. Faiz oranlarını yeniden belirleyen kararnameye göre ise en yüksek faizin şimdilik, "üç ay ihbarlı vadesiz mevduat" diye anılan üç ay vadeli mevduata verileceği ve bu faizin brüt yüzde 49, net yüzde 39.2 olacağı anlaşılıyor.

Bu noktada tasarruf sahibinin

(Arkası Sa. 7, Sü. 6'da)

FAİZ ORANLARI SON ANDA DEĞİŞTİRİLDİ
KENAN MORTAN'IN DEĞERLENDİRMESİ
7. Sayfada

Petrole daha sık zam olanağı

1 *Yayımlanan yeni kararnameyle, dövizle petrolün fiyatı daha çok içiçe getirildi.*
2 *4-12 dolar arası fiyat farklarında, benzine, tüpgaza zam yapma yetkisi Enerji Bakanlığı'nda.*
3 *Petrol İşleri Genel Müdürü: Petrolün fiyatının günlük saptanması sözkonusu değil.*

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — Petrol fiyatlarında meydana gelecek 4-12 dolar arasındaki değişmelerde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yeni fiyat belirleme yetkisine sahip kılındı. Akaryakıt fiyatlarında gerçekleşen artışlar yüzde 3'ü aşmazsa satıcılar bildirim yapmakla yükümlü tutulmayacak. Resmi Gazete'nin dünkü sayısında yayınlanan bir hükümet kararnamesiyle, "petrol ürünlerinin rafineri çıkış fiyatlarının maliyet esasına dayandırıldığı" Enerji Bakanı Cemal Büyükbaş tarafından da açıklandı.

Petrol İşleri Genel Müdürü Azmi Baran, yeni kararnameyle rafineri maliyetlerinin daha gerçekçi olarak saptanacağını, petrol fiyatının günlük saptanmasının söz konusu olmadığını söyledi.

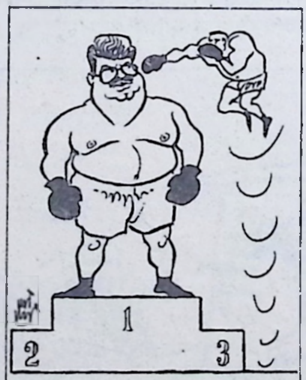
Petrol ürünlerinin alım-satım fiyatlarının tespitine ilişkin kararname Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonudun işleyişine yenilikler getirdi. Petrol fiyatlarında meydana gelen farklar, bugüne kadarki uygulamada fondan karşılanıyor, Bakanlar Kurulu zaman zaman petrol ve türevlerinin fiyatlarını yeniden ayarlıyordu. Yeni uygulamada petrol ürünlerinin fiyatları, petrol fiyatlarında meydana gelecek değişikliklere göre anında ayarlanabilecek.

Kararname ile gelen yeni düzenlemede önemli bir unsur, ham petrol ithal maliyetinin hesaplanmasında geçerli döviz kurunun esas alınması. Kararnamede bu konuda şu ifadeler yer alıyor: "... Ham petrol ithal maliyeti ithal olunan petrolün gemiden rafineriye boşaltılmasının tamamlandığı tarihteki cari olan döviz satış kuru üzerinden hesaplanacak CIF mal bedelidir..."

Geçerli döviz kurunun esas alınmasıyla, dolar parite farklarından oluşan miktarın Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu'na yansıtılması önlenmiş oluyor.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cemal Büyükbaş, petrol fi-

(Arkası Sa. 6, Sü. 7'de)

KIBRIS RUM KESİMİNDEN

Türklerin izini taşıyan kent: Baf

RAKAMLAR

Döviz Rezervi: *210 milyon Kıbrıs lirası,* **Dış ticaret:** *160 milyon Kıbrıs lirası,* **Büyüme hızı:** *Ortalama yüzde 5.4,* **Enflasyon:** *yüzde 11.2,* **Turizm gelirleri:** *140 milyon Kıbrıs lirası,* **Turistik yatak kapasitesi:** *15 bin 253.*

CENGİZ ÇANDAR

LEFKOŞE — "Lefkoşe'nin Türk ve Rum kesimlerini ayıran yeşil hatta devriye görevi yapan bir Rum Milli Muhafız Birliği askeri, Türk tarafından açıldığı sanılan bir ateş sonucu öldü. Olayın, 1974'ten bu yana meydana gelen en ciddi ateşkes ihlali olduğu kabul ediliyor. Lefkoşe'nin sakin olduğu, ancak KKTC'nin ilanıyla birlikte artan siyasi gerilim nedeniyle önem taşıdığı belirtiliyor."

Yeşil hattın 200 metre yakınında, olay yerine yaya 5 dakika uzaklıkta bulunan otel odasında BBC'nin haberlerinden bu

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Sil Baştan...

Sil Baştan, Başyazarımız Nadir Nadi'nin 1972-1975 yılları arasındaki başyazılarını içeren kitabının adıdır. Hafta sonunda karıştırıyordum. "Güç İş" başlığını taşıyan yazısını okumaya başladım. Demokrasiyi yaşatmanın ne denli ciddi, özveri isteyen ve güç bir iş olduğunu anlatıyordu. 12 Mart "Ara rejimi" yaşanırken kaleme aldığı 10 ağustos 1972 tarihli başyazısı şöyle:

"Aşağıdaki soruyu ve yanıtını beraber okuyalım:

— Demokrasinin yaşaması için ne yapmak gerekir, dersiniz?

— Çağımızın düşünceleri ve zihinsel (entellektüel) araştırmaları da ilgilenmek gerekmektedir. Bu, güç bir çabadır. Çünkü politika yapanlar çok yüklüdür. Yönetim, yönetimle ilgili toplantılar, çeşitli karşılamalar, komisyonlar, söylevler vb. bütün bunlar zamanımızı yutar, düşünmeye pek az yer bırakır. Başlıca araştırılar, temelli bulgular iktidar çevrelerince benimsenmeden, kimi zaman kamuoyunu geniş ölçüde yayılmak olanağı bulabilmektedir. Benden önce üç yıl Başbakanlık yapan Erlander, çok okuyor ve yeni düşüncelerin arkasını bırakmıyordu. Politika adamının kendi dinamizmini koruyabilmesi ve yaşam yükünün taşınır olması için bu şarttır. İktidardaki adam-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

HASAN CEMAL

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Uyaralım...

Siyasal partilerde, çeşitli özel sektör kuruluşlarında çalışmış milletvekilleri bulunuyor. Bu milletvekillerinden bazıları da Bakanlar Kurulu'nda yer aldı. Basında, bu şirketlerin adları yayınlandı. Şimdiden hangi milletvekili ya da bakanın daha önce hangi şirkette ve holdingte çalıştığını biliyoruz. Yalnızca bakanlar ya da milletvekillerinin kendileri değil oğullarının da çalıştığı şirketler şimdiden belirlendi.

Liberal ekonomiyi uygulamak isteyen bir partide milletvekillerinden bir kısmının özel sektörden gelmesi doğaldır. Hem doğaldır, hem de yararlıdır. Kaldı ki, kamu kesiminin bu aylıklarla nitelikli adam çalıştırması gittikçe güçleşmektedir. Kamu kesiminde sivrilen birçok bürokrat ve teknokrat, bu yaşam savaşında ister istemez özel sektöre geçmektedir.

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

"Güneş" gazetesini Trabzonspor Başkanı Yılmaz aldı

İSTANBUL, (THA) — Güneş Gazetecilik, Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.'nin (Güneş, THA, Güneş Pazarlama) hisselerini alan Trabzonspor Kulübü Başkanı müteahhit Mehmet Ali Yılmaz yapılan Genel Kurulda Yönetim Kurulu Başkanlığı'na seçildi.

Yılmaz yaptığı açıklamada, "Güneş'in güçlü yayını için çaba göstereceğini" bildirerek, "Gazetenin başarılı ve tutarlı olduğuna inandığım yayın politikası, kadro-

(Arkası Sa. 6, Sü. 7'de)

AET Akdeniz Dairesi Başkan Yardımcısı

Dr. Bühler: Özal Şili deneyimini dikkate almalı

***AET** Akdeniz Ülkeleri ile İlişkiler Dairesi Başkan Yardımcısı Dr. Kaufmann - Bühler: "Ortak Pazar'ın dondurduğu 600 milyon dolarlık yardımın Kıbrıs nedeniyle Türkiye'ye açılacağını sanmıyorum"*

ERGUN BALCI

BONN — "Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun, Akdeniz Ülkeleri ile İlişkiler Dairesi" Başkan Yardımcısı Dr. Werner Kaufmann-Bühler bazı Avrupa ülkeleri ile bir dizi Üçüncü Dünya ülkelerinde uygulanmakta olan "piyasa ekonomisi" modeli konusunda uyarıda bulunarak bu uygulamada çok dikkatli olmak gerektiğini belirtti ve "Şili deneyimini akıldan çıkarmamalıdır" dedi.

Dr. Bühler'e, Başbakan Turgut Özal'ın ekonomik politikası hakkında ne düşündüğünü sorduğumuzda şu yanıtı aldık: "Şimdiden, birşey söylemek istemem. Bekleyip göreceğiz. Ancak serbest piyasa ekonomisini uygulamasında son derece dikkatli davranmalı. Şili'nin başına gelenleri unutmamak gerekir."

Bilindiği gibi Şili'de uygulanan liberal ekonomi modeli başlangıçta olumlu sonuçlar verdi. Ancak bir süre sonra şirket ve bankalar peşpeşe iflas edip ülke, tarihinin en büyük ekonomik bunalımına sürüklendi. Devlet Başkanı Augusto Pinochet bu durumda 1983 başında bazı büyük bankaları devlet denetimine almak zorunda kaldı.

Dr. Bühler, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ilân edilmesinin AET içinde sert tepkilere yol açtığını da belirterek, "Topluluk bir ara Türkiye'ye karşı ekonomik yaptırım uygulamaktan ve ticaret hacmini düşürmekten bile söz edilmedi" dedi.

Dr. Bühler, AET'nin Türkiye'ye karşı dondurmuş olduğu 600 milyon dolarlık kredinin ise Kıbrıs'taki gelişmelerden sonra açılmasına şimdilik olanak bulunmadığını söyledi.

Dr. Bühler şöyle konuştu: "Bilindiği gibi, AET Türkiye'de demokrasiye dönüşe kadar bu krediyi dondurmuştu. Türkiye'de seçimler yapıldı. Fakat bu kez de Kıbrıs olayı patlak verdi. AET içinde bazı ülkeler, bu kredinin açılmaması için büyük baskı yapıyorlar. Avrupa Parlamentosu'nda da bu konuda en-

(Arkası Sa. 11, Sü. 8'de)

Atila Sav SODEP Genel Sekreteri oldu

KURUCU ÜYE İZZETTİN DOĞAN: MDP'NİN YAKINDA BİTECEĞİNİ SÖYLEMEK KEHÂNET OLMAZ

MDP İZMİR İL BAŞKANI: 35 İL BAŞKANI GÖREVDEN ALINIRSA MDP KALIR MI?

AVCI: BİZLERİ KIRMAYANLARI ARAMIZDA GÖRMEK İSTİYORUZ

Haberleri 7. Sayfada

Uyaralım...

UĞUR MUMCU *20 Aralık 1983*

Siyasal partilerde, çeşitli özel sektör kuruluşlarında çalışmış milletvekilleri bulunuyor. Bu milletvekillerinden bazıları da Bakanlar Kurulu'nda yer aldı. Basında, bu şirketlerin adları yayınlandı. Şimdiden hangi milletvekili ya da bakanın daha önce hangi şirkette ve holdingte çalıştığını biliyoruz. Yalnızca bakanlar ya da milletvekillerinin kendileri değil oğullarının da çalıştığı şirketler şimdiden belirlendi.

Liberal ekonomiyi uygulamak isteyen bir partide milletvekillerinden bir kısmının özel sektörden gelmesi doğaldır. Hem doğaldır, hem de yararlıdır. Kaldı ki, kamu kesiminin bu aylıklarla nitelikli adam çalıştırması gittikçe güçleşmektedir. Kamu kesiminde sivrilen birçok bürokrat ve teknokrat, bu yaşam savaşında ister istemez özel sektöre geçmektedir.

Son yıllarda kamu kesiminde *"bürokrat erozyonuna"* tanık olunmaktadır. Özel kesimde birçok nitelikli eski bürokratlara rastlanmasının bir nedeni de budur. Devlet, bu aylık ve ücret politikası ile elinde nitelikli memur bulundurma olanağını gün geçtikçe yitirmektedir.

Kamu kesiminden özel sektöre geçen bürokratların bir kısmı siyasete atılmışlardır. Bu da doğaldır. Siyaset herkes içindir ve herkese açık olmalıdır. Liberal ekonominin uygulandığı bir ülkede özel sektörün siyasete ağırlığını koyması ve partilere kendi kadrolarını yollaması *"eşyanın tabiatına uygun"* bir oluşumdur. Kimse bunu yadırgamaz.

Demokrasi, çeşitli sınıf, sosyal tabaka ve gruplar arasında bir çeşit denge rejimidir. Özel sektör kadrolarına alabildiğine açık olan siyasal sahnelerin işçi kuruluşlarına ve sendikalara da aynı ölçüde açılmış olması gerekir. Bu, demokrasinin *"olmayınca olmaz"* koşullarından biridir.

Yeni anayasa, işçi ve işveren sendikalarını partilerden uzak tutuyor. İşveren tek başına güçlü olduğu için bu engelleri aşıp, siyaset sahnesine tek başına ya da yanında çalıştırdığı kadroları görevlendirerek etkin oluyor. Işçi için böyle bir etkileme yolu söz konusu değildir. Çünkü işçi tek başına değil ancak sendikası ile güç ve etkinlik kazanabiliyor. Anayasa, sendikalar ile partiler arasında kalın duvarlar çektiği için işçi sendikaları, siyasal partileri, özel sektör ve işveren kuruluşları gibi etkileyemiyor.

Görünüş budur.

Türkiye'de Friedmanist modeli benimseyen ANAP'ın içinde özel sektör temsilcilerinin bulunması çok doğaldır. Böyle olması yaşanan koşullara uygun düşmektedir. Sorun bundan sonra başlıyor.

"Sorun" dediğimiz de şu:

Bir kısım Bakanlar Kurulu'na giren milletvekillerinin seçilmeden önce çalıştıkları büyük holdinglerin ve şirketlerin bundan sonra devletle ilişkileri olacaktır. Bu sayın bakanlar ve milletvekilleri, bir zamanlar görev yaptıkları holdinglere ve şirketlere karşı nasıl davranacaklardır?.

Geçmiş örnekler, üzülerek ifade edelim, pek iç açıcı değildir. Yeni milletvekili ve bakanların, geçmişteki bu örnekleri de göz önüne almaları gerekir. Hiç şüphesiz, sayın bakanlar ve milletvekilleri bu duyarlığı göstereceklerdir.

Göstermemeleri halinde gerek Özal'ın gerekse bu sayın bakan ve milletvekillerinin başları çok ağrır. Şimdiden söyleyelim. İlkeli ve uygar muhalefet anlayışı, bu holding ve şirketlerin devlet katındaki işlerini izleyecek, eğer herhangi bir ayrıcalığa ve kayırma girişimlerine tanık olursa, bunları kamuoyuna sunacaktır. Basının denetim görevi de bu demek değil midir?

Anımsatmakta herhalde yarar var: Bir eski Başbakan, yeğeni yüzünden az çekmedi. Bir holding devlet bankalarından aldığı krediler ve çalıştırdığı eski bürokratlar yüzünden az dille düşmedi. Bir bakan, damadının çalıştığı şirket nedeniyle Yüce Divan önünde sanık sandalyesine oturdu. Örnekleri çoğaltmak istemiyoruz, örnek çok.

Aman dikkat, ne olur, ne olmaz!

19 Aralık 1983

ESKİŞEHİR BANKASI
ESBANK
"tedbirli ve kararlı"

Cumhuriyet

KAVRAM DERSANESİ
Beklemeliler: 26 Aralık
Akşamı: 26 Aralık

60. Yıl Sayı: 21305 — Kurucusu: Yunus Nadi — 40 TL, 21 Aralık 1983 Çarşamba

2 paket daha: Vergi ve zam

İkinci önlemler paketinde vergi indirimleri ve yapılacak işlerin kaynaklarına ilişkin düzenlemeler yer alıyor. Üçüncü paketten de bazı mallara "toptan" zam çıkacak.

FARUK BİLDİRİCİ

ANKARA — Özal hükümetinin ekonomik önlemlerinin üç pakette toplandığı öğrenildi. Özal hükümetinin ikinci ekonomik paketinin güven oylamasından sonra açılması bekleniyor.

Edinilen bilgiye göre, yüksek faiz ve banka sistemiyle ilgili yeni düzenlemeleri içeren birinci ekonomik önlemler paketinin yürürlüğe girmesinden sonra, ikinci paket önlemlere ilişkin çalışmalar hızlandırıldı.

Özal hükümetinin ikinci önlemler paketinde **"vergi indirimi"** konusu ile **"yapılacak işlerin kaynaklarına ilişkin bazı düzenlemeler"** bulunuyor. İkinci paket olarak adlandırılan önlemler, yasa gücünde kararnamelerle yapılabilecek düzenlemelerden oluşuyor. Bu pakette yeralan önlemler, Özal hükümetinin güvenoyu almasından sonra yürürlüğe konulacak.

Üçüncü paketteki önlemler ise, yasalarca gerçekleştirilecek. Bu bölüm, önlemler üzerinde hükümetin kurulmasından önce hazırlıklar ana hatlarıyla tamamlanmıştı. Ancak, **"birinci müsvedde"**si tamamlanan bu yasa tasarıları, hükümetin kurulmasından sonra elde edilen somut veriler ve teknik kadroların da yardımıyla asıl taslaklar haline dönüştürülüyor. Bu yasa tasarılarının da kısa süre içerisinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulması bekleniyor. İkinci önlemler paketi olarak adlandırılan bölümde yeralan bazı yasa tasarıları şöyle sıralanıyor:

- Sermaye Piyasası Yasası
- Ticaret Yasası
- Merkez Bankası Yasası
- Bankalar Yasası
- Borçlar Yasası
- Gümrük Yasası
- Vergi ile personele ilişkin yasalar

Ayrıca, Türk Parasının Kıymetini Koruma Yasası'na dayalı 17 sayılı karar da, daha sonra gözden geçirilecek.

Özal hükümetinin birinci önlemler paketinde yeralan yasa gücündeki kararnameler, Başbakan **Turgut Özal** ve Başbakan Yardımcısı **Kaya Erdem** tarafından geçen cumartesi günü yapılan görüşmede, bizzat Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e sunulmuştu. Özal ve Erdem, kararnameleri Evren'e sunarken, alınan bu önlemleri anlatmışlar ve gerekçelerini açıklamışlardı.

Öte yandan, Özal hükümetinin bazı mallara ilişkin durum saptamasına çalıştıkları öğrenildi. Bu malların durumlarının saptanmasından sonra, bazı malların fiyatları yeniden düzenlenecek. Bu düzenlemelerin önce bir kerede ve **"toptan"** olarak gerçekleştirilmesi düşünülüyor.

— Anladığıma göre artık basın özgürlüğü gerçekleşti...

Faize hücum neye yolaçabilir?

YALÇIN DOĞAN

ANKARA — Faiz oranlarının yeniden yükseltilmesi, herhalde bir dizi tartışmayı beraberinde getirecek. Ancak, ne getirip götüreceğini somut bir biçimde ortaya koyabilmek için, olayın iki yönünü de irdelemek gerek. Yani, önce tasarruf sahipleri açısından yüksek faiz ne yarar getirir, ne zarara yol açabilir?.. İkincisi de, bankalar ve yatırımcılar yüksek faizin altından nasıl kalkabilecekler dir?

Olayın, ilk önemli yanı elbette yeni faiz oranları ile Özal'ın dilinden düşürmediği **"orta direk"** arasındaki bağlantıda düğümleniyor. Böyle bir bağlantıyı somutlaştırmak için de çok somut bir hesap yapmak gerekiyor. Diyelim ki, bir vatandaşın yüz bin lirası olsun. Yeni düzenleme doğ-

(Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

19 Aralık kime, ne getirdi?

OSMAN ULAGAY

Türkiye'de son yıllarda meydana gelen en önemli değişikliklerden biri, kuşkusuz faiz ve enflasyon konularına gösterilen ilgi. Faizlerle enflasyon arasındaki ilişkiyi çok daha yakından kuran son faiz kararlarından sonra bu ilgi kuşkusuz daha da artacak. Küçük tasarruf sahibinden **"büyük para"** sahibine, bankacısından sanayicisine, ev kadınından emeklisine kadar pek çok kişi yeni faiz düzenlemesinin ne getirip, ne götürdüğünü yeniden hesaplamaya koyuldu.

Yeni kararların çeşitli kesimlere farklı yansımaları olacağını ve bu yansımaları tümüyle saptamanın zaman ve uzmanlık gerektirdiğini unutmadan,

(Arkası Sa. 6, Sü. 6'da)

Paketin yankıları

Halit Narin: *Programda hür teşebbüs ve işverene yer verilmemiş.*

Prof. Bilsay Kuruç: *Orta direk edebiyatı bol bol yapılıyor ama ücretleri yükseltici önlem yok.*

Arslan Başer Kafaoğlu: *Faiz gelirini arttırmak, en büyük anti-sosyal adımdır.*

Nurullah Gezgin: *Kredi kullananın hangi maliyetle çalışacağı açık değil.*

Tuncay Artun: *Kredinin sanayiciye maliyeti 10 puan düşebilir.*

Haberi 9. Sayfada

ALTIN PİYASASI

Cumhuriyet altını 2300 lira daha indi

Ekonomi Servisi — İstanbul'da Cumhuriyet altınının fiyatında bir gün içinde 2300 liralık düşüş görüldü. Külçe altının gramı da dün 250 lira geriledi.

Faiz oranlarının açıklanmasından sonra dün Kapalıçarşı'da altın fiyatlarının hızla düştüğü gözlendi. Cumhuriyet altını önceki gün 26 bin 800 lirayken, dün

(Arkası Sa. 11, Sü. 6'da)

KONUT PİYASASI

"Evini sat faize yat" dönemi başlıyor mu?

İstanbul Haber Servisi — Konut piyasası, **Turgut Özal** hükümetinin göreve başlaması ve hükümet programının açıklanmasından sonra yeni bir **"bekleyiş"** içine girdi. 5 yıldır giderek düşen bir tempoda durgunlaşan inşaat sektörü alınacak yeni önlemler beklerken, satılık emlak piyasasında da yeni faiz politika-

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

ŞİRKETLER CEPHESİ

Tahvil faizleri yükselme hazırlığında

Ekonomi Servisi — Banka faizlerinin yükseltilmesinden sonra, şirketlerin ihraç ettikleri ve bankerlik kuruluşları tarafından pazarlanan tahvillere uygulanacak faiz oranlarının ne olacağı sorusu da gündeme geldi.

Konuyla ilgili olarak görüşlerine başvurduğumuz Yatırım Finansman Genel Müdürü Zeki

(Arkası Sa. 11, Sü. 4'de)

İnönü: Vaatler güzel, önerilen yollar kuşkulu

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) — SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü, önceki gün TBMM'de okunan hükümet programı üzerine **"İlk izlenimlerini"** belirtti. Programın parti tarafından değerlendirilmesinden sonra sorunlara genel bakış açısı ve çeşitli politikaları üzerine ayrıntılı açıklama yapacaklarını bildiren İnönü, hükümet programında güzel vaatler bulunduğunu, ancak bu vaatlerin önerilen yollarla gerçekleşebileceğinin çok kuşkulu olduğunu belirtti.

(Arkası Sa. 7, Sü. 7'de)

Parti gruplarında tepkiler

HP: *Parlak sözler*

MDP: *Vaatler metni*

Haberleri 7. Sayfada

Enflasyon faizle yarışında yine önde

Resmi enflasyon yüzde 39.9

En yüksek faiz yüzde 39.2

Ekonomi Servisi — Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenen toptan eşya fiyatları endeksine göre fiyatlar son 12 ayda yüzde 39.9 arttı ve toptan eşya fiyatlarını enflasyonun en iyi göstergesi sayanlar için enflasyon **"resmen yüzde 40"** oldu. Kasım 1982'den kasım 1983'e kadar geçen onikı aylık sürede saptanan bu büyük artış bir önceki oniki aylık dönemde saptanan yüzde 21.1'lik artışın da neredeyse iki katına ulaştı. Toptan eşya fiyatlarının kasım ayında gösterdiği yüzde 4.7'lik büyük artış yıllık oranın büyümesinde etkili olurken, fiyat artışlarının son aylarda kaydettiği hızlanma, enflasyonun geleceği açısından da kaygı veriyor.

Ticaret Bakanlığı'nın verilerine göre, İstanbul geçinme endeksindeki son oniki aylık artış yüzde 35, Ankara'da ise, yüzde 33.1 oldu. Geçinme endekslerindeki kasım ayı artışları toptan

(Arkası Sa. 7, Sü. 1'de)

İzmir'de patlayıcı yüklü araçla eylem girişimi

İZMİR (Cumhuriyet Ege Bürosu) — Ege Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı önceki gece Alsancak semtinde Amerikan Subay Klubü ile Fransız Kültür Merkezi arasındaki yoğun yerleşim bölgesine terkedilmiş ve içinde çok miktarda patlayıcı madde bulunan araçla ve alınan önlemlerle ilgili olarak bir bildiri yayınladı.

Ege Ordu ve İzmir, Manisa, Aydın, Uşak, Denizli, Muğla, Isparta, Burdur, Antalya, Balıkesir illeri Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 43 numaralı bildirisi aynen şöyle:

"1. İzmir Alsancak semtinde Amerikan Subay Klubü ile Fransız Kültür Derneği arasındaki yoğun yerleşim bölgesinde terkedilmiş durumdaki bir araçta fünye ve kabloları takılmış, patlamaya hazır çok miktarda plastik patlayıcı madde bulunmuş, Ortadoğu ülkelerinden yabancı uyruklu bir kişi tarafından İstanbul'da kiralandığı tesbit edilen araçtaki patlayıcı maddeler, güvenlik kuvvetleri tarafından bölgede geniş çapta emniyet tedbirleri alındıktan sonra tesirsiz hale getirilmiş ve olayla ilgili tahkikata başlanmıştır.

2. Çevrede büyük tahribat ve zayiata neden olabilecek bu tür eylemler bizzat halkın duyarlı ve uyanık davranışı ve güvenlik kuvvetlerine sağladığı destek ile önlenilmiştir.

3. Ortadoğu'da yaygın bu şekilde sürdürülmekte olan patlayıcı madde yüklü araçlarla sabotaj yapma eylemine ülkemizde ilk defa teşebbüs edilmiş olması sebebiyle aşağıdaki önlemlerin alınması zorunlu görülmüştür.

a. Yabancı Uyruklulara araba kiralayan kuruluşlar, kiralama işlemlerini emniyet makamlarının müsaadesini takiben sonuçlandıracaklardır.

b. Araçları çalınan vatandaşlar vakit geçirmeden durumdan en yakın güvenlik kuvvetlerini de haberdar edeceklerdir.

c. Çeşitli park yerlerinde, bırakıldığı görünümünü veren ve ya şüphelenilen araçlar başta park sorumluları olmak üzere vatandaşlar tarafından en yakın güvenlik kuvvetlerine bildirilecektir.

d. Yabancı ülke mensuplarının işgal ettiği bina ve müesseselerin yakın çevresine emniyet makamlarınca park yasağı konacaktır.

e. Otel, pansiyon, bekar odaları, öğrenci yurtları, kamp, kamping, tatil köyü ve benzeri her türlü resmi ve özel konaklama yerleri ile özel sağlık kuruluşları, dinlenme ve huzur evleri, dini ve hayır kurumları sosyal tesislerinin yetkili amirleri, yöneticı ve işletmecileri konaklama veya çalışmak üzere gelen vatandaş ve yabancı uyruklu kişilerden kimlik belgesi veya pasaport isteyeceklerdir.

Kimlik ve pasaport belgesi ibraz edemiyenleri ve şüpheli gördüklerini konaklama yerlerine veya işyerlerine almıyacakları gibi bu durumda bulunan kişileri en yakın güvenlik kuvvetlerine bildireceklerdir.

4. Bugüne kadar sürdürülen operasyonlarla çökertilmiş bulunan yasa dışı örgütlerden bazılarının yeniden toparlanma ve teşkilatlanma gayretleri içerisinde oldukları da dikkate alınarak bu hususta daha önce alınmış olan güvenlik önlemleri ile patlayıcı madde nakli ve bulundu

Ortadoğu ülkelerinden bir yabancı uyruklu kişinin İstanbul'dan kiraladığı araçta fünye ve kabloları takılmış patlamaya hazır çok miktarda plastik patlayıcı madde bulundu. Büyük tahribat ve zayiata neden olabilecek eylem, güvenlik kuvvetlerinin sağladığı destekle önlendi.

(Arkası Sa. 6, Sü. 5'de)

Bankacılar halkın ilgisinden memnun

Ekonomi Servisi — Faizlerin yükselmesinin ardından dün banka şubelerinde müşteri trafiğinin büyük ölçüde arttığı gözlendi. İstanbul'un çeşitli semtlerindeki banka şubelerinin müdürleri, **"halkın bankalara adeta hücum ettiğini"** ve tasarruf sahibinin yeni faizlere büyük ilgi gösterdiğini belirttiler.

Akbank'ın bir şube müdürü dün kendi bankalarındaki durumu anlatırken, **"Bugünkü ciromuz normal günün en az iki katına çıkacak. Bankanın içi tıklım tıklım otobüsler gibi. Nefes almak mümkün değil. Personel sabahtan beri daha bir an bile yerine oturma olanağı bulamadı,"** şeklinde konuştu.

İş Bankası'nın bir şube müdürü de müşteri trafiğinde olağanüstü bir artış olduğunu, müşterilerin bir bölümünün ellerinde banka cüzdanlarıyla gelerek vadesiz mevduatlarını üç ay vadeliye dönüştürdüklerini, diğer bir bölümünün taze parayla gelip yeni hesaplar açtırdıklarını söyledi.

Bu arada bankalara para yatırmak için değil şu andaki son durumu anlayabilmek için de çok sayıda kişinin girip çıktığını belirten banka müdürleri, **"Bunların ceplerinde para var kuşkusuz. Ama bugün piyasa araştırması yapıyorlar. Yarın**

(Arkası Sa. 11, Sü. 5'de)

Cumhurbaşkanı, Tekel'in Cevizli'deki spor tesislerinde... (Fotoğraf: ENDER ERKEK)

Evren incelemelerini sürdürüyor *İstanbul'da bulunan Cumhurbaşkanı Kenan Evren dün Tekel'in Cevizli Sigara Fabrikası'nda incelemelerde bulundu. Saat 14.00 sıralarında üretim tesislerine gelen Evren'e Tekel Genel Müdürü Niyazi Süzerkek tarafından işletmelerle ilgili brifing* (Arkası Sa. 6, Sü. 6'da)

Arafat Tunus yolunda

4 bin Filistinli gerilla 5 Yunan gemisi ile Trablusşam'dan ayrıldı

Dış Haberler Servisi — FKÖ lideri Yaser Arafat'la kendisine bağlı 4 bin dolayındaki gerilla, dün Lübnan'ın Trablusşam kentinden, Fransız savaş gemilerinin refakatindeki Yunan gemileri ile boşaltıldılar. Böylece, Filistinlilerin geçtiğimiz yıl Beyrut'u terketmelerinden sonra, ikinci büyük göçleri gerçekleşmiş oldu.

Önceki gece Güney Kıbrıs'ın Larnaka limanından hareket eden beş Yunan gemisi, Fransız uçak gemisi **Clemenceau** ile **Armand** destroyerinin refakatinde dün sabah Trablusşam limanına yaklaştı. Haftalardır Trablusşam kıyılarında bulunan İsrail savaş gemileri, Yunan gemilerinin limana girmesi üzerine, kıyıdan ayrılarak açık denize yöneldiler.

Yunan feribotları Trablusşam'a yaklaşırken, ilginç bir olay meydana geldi. Feribotlara refakat eden **Clemenceau** uçak gemisinden kalkan Fransız uçakları denetlemede bulunmak üzere Trablusşam üzerinde uçtular. Ancak, bu uçakları İsrail jetleri sanan Arafat'ın gerillaları yoğun bir ateş açtılar. Çarpışmaların yeniden başladığını sanan Trab-

(Arkası Sa. 7, Sü. 1'de)

Özal Programı (1)

12 Eylül öncesi 24 Ocak... 12 Eylül sonrası 24 Ocak... Ve 6 Kasım genel seçimleri sonrası 24 Ocak... Yani, 19 Aralık Kararlarıyla başlayan Özal Programı...

Tarihleri, uygulandıkları siyasal ortam ve içerdikleri kimi düzenlemeler farklı. Fakat tümünün doğrultusu, öngördükleri hedefler ve özü birbirinden farksız... Sayın Özal'ın dediği gibi: "Bu program yıllardır hazırdı" bir bakıma...

Öngörülen temel hedef, "sanayide yapısal değişikliği" gerçekleştirmektir. Nitekim Başbakan Sayın Özal, hükümet programının bir yerinde bunu şöyle açıklamıştır:

"Uzun yıllardan beri devam eden ithal ikamesi anlayışının terk edilerek ihracata dönük ve dünya sanayi ve ticaretine entegre olabilecek bir sanayileşme politikasına geçmesini zorunlu görüyoruz."

24 Ocak 1980 tarihini taşıyan açıklamaların da özünde aynı temel hedef yer alıyordu. Bu amaca ulaşabilmek için, o tarihte olduğu gibi bugün de genel çizgileriyle aynı ekonomi politikalarının sahneye çıkarıldığını görüyoruz. Satır başlarıyla sıralayalım:

— ZAM: Başbakan Turgut Özal, Hükümet Programında, bu yıl içinde izlenmiş olan politikaların bütçe dengesini olumsuz yönde et-

(Arkası Sa. 6, Sü. 1'de)

HASAN CEMAL

Erdem: Enflasyon düşünce faiz de inecek

ANKARA (a.a.) — Başbakan Yardımcısı **Kaya Erdem** hükümetin faiz kararlarından sonra, **"bankalara tasarrufun gelmesi, enflasyonu kırma yönünde alınan önemli bir tedbirdir"** dedi. Erdem, **"Vatandaş parasını bir çoklarımızdan daha iyi değerlendiriyor"** diyerek, şunları söyledi.

(Arkası Sa. 7, Sü. 1'de)

GÖZLEM

UĞUR MUMCU

Çift Ölçü...

1976 yılında [illegible] bir suç nedeniyle yargılanan bir emekli general Bakanlar Kurulu'na girmişti. Bu sayın emekli general yargılanmış ve aklanmıştı. Çevresinde dürüstlüğü ile tanınan bu emekli general için "nasıl hükümete girdi?" diye kimse soramaz. Çünkü, bir hukuk devletinde iddiana[illegible] Sayın general

(Arkası Sa. 11, Sü. 7'de)

ANAP yasa tasarısı hazırladı

Yerel seçimlerin tarihi Özal'a bırakıldı

ANKARA (ANKA) — [illegible] Partisi "Mahalli İdareler Seçimlerine İlişkin Kanun Tasarısı" hazırladı. [illegible]

(Arkası Sa. 7, Sü. 8'de)

Özal Programı (1)

HASAN CEMAL / *21 Aralık 1983*

12 Eylül öncesi 24 Ocak... 12 Eylül sonrası 24 Ocak... Ve 6 Kasım genel seçimleri sonrası 24 Ocak... Yani, 19 Aralık kararlarıyla başlayan Özal programı...

Tarihleri, uygulandıkları, siyasal ortam ve içerdikleri kimi düzenlemeler farklı. Fakat tümünün doğrultusu, öngördükleri hedefler ve özü birbirinden farksız... Sayın Özal'ın dediği gibi, *"Bu program yıllardır hazırdı"* bir bakıma...

Öngörülen temel hedef, *"sanayide yapısal değişikliği"* gerçekleştirmektir. Nitekim Başbakan Sayın Özal, hükümet programının bir yerinde bunu şöyle açıklamıştır:

"— Uzun yıllardan beri devam eden ithal ikamesi anlayışının terk edilerek, ihracata dönük ve dünya sanayii ve ticaretine entegre olabilecek bir sanayileşme politikasına geçilmesini zorunlu görüyoruz."

24 Ocak 1980 tarihini taşıyan açıklamaların da özünde aynı temel hedef yer alıyordu. Bu amaca ulaşabilmek için, o tarihte olduğu gibi bugün de genel çizgileriyle aynı ekonomi politikaların sahneye çıkarıldığını görüyoruz. Satır başlarıyla sıralayalım:

— *ZAM:* Başbakan Turgut Özal, hükümet programında, bu yıl içinde izlenmiş olan politikaların bütçe dengesini olumsuz yönde etkilediğine dikkati çekerek, *"Gerekli tedbirler alınmadığı takdirde 1984 yılı bütçesinde esasen mevcut olan açığın daha da artması neticesi doğacaktır"* diyor.Bunun kısa vadeli anlamı, zamdan başka bir şey değildir. Bütçe açıklarını kapatmanın bir diğer yolu ise tabii ki vergilerdir. Özal yönetimi bu konuda *"vergi iadesi"* yönetimine büyük umutlar bağlamış gözüküyor. Faturalı alışverişin artışıyla vergi gelirlerinde sıçrama bekliyorlar. Bu yolun hem o kadar kolay olacağını, hem de kısa vadede sonuç verebileceğini sanmıyoruz. O zaman geriye, en kolayı yani *"zam"* kalıyor. Akaryakıt fiyatlarında zam yapmak olanağı kolaylaştırılmıştır. KİT'lerin *"kendi yağlarıyla kavrulması"*, taviz verilmeyecek bir ilke olarak benimsendiğinden, kamu hizmet ve mallarına dönük zam paketleriyle daha sık karşılaşabileceğiz.

— *ESNEK KUR ya da DEVALÜASYON: "İhracatı kolaylaştırıcı tedbirler"*, Özal programının, bir bakıma, belkemiğini oluşturuyor. Programa egemen olan espri *"önce dışsatım"*dır. Kalkınmanın hızlandırılması ve işsizliğin giderek azaltılması, dışsatımdaki gelişmelere bağlanıyor programda: *"Döviz dengesini dikkate almadan yatırımların arttırılması kısa zamanda döviz darboğazına sebep olur. Bu bakımdan ihracatın teşviki, döviz dengesinin temini ve kalkınma hızının yükseltilmesi için elzemdir."* Ve dışsatımı sıçratabilmenin kısa vadeli temel yoyu ise, geçmişte olduğu gibi bugün de Türk Lirasını dolara karşı, marka karşı *"gerçek değeri"*ne oturtmaktır, Sayın Özal'a göre. Nitekim, 24 Ocak 1980'de dolara karşı Türk Lirasını 45 TL. civarında devralan Sayın Özal, Başbakan Yardımcılığından ayrılırken 200 liranın üzerinde bırakmıştı. Çok geçmeden Türk Lirasının dolara karşı 300 liranın çok üstünde seyretmeye başlayacağından hiç kuşkumuz yoktur. Bu arada, çok yavaşlamış olan işçi dövizi akımını, kısa vadede hızlandırabilmenin bir başka yolu olduğu kanısında değildir herhalde, Özal yönetimi...

— *İTHALATTA LİBERASYON:* Dışalımda *"kademeli olarak liberasyona"* gidilmesi programda vurgulanarak şöyle deniliyor: *"Gümrük nispetleri bütünüyle gözden geçirilerek, sektör ve madde bazında yeniden ayarlanacaktır. İthalat listeleri incelenerek uygun görülen mallar liberasyona aktarılacaktır. İthalatta tahditler kaldırılacak, ithali yasak mallar belirli bir program dahilinde azaltılacaktır."*

— *SIKI PARA POLİTİKASI:* 24 Ocak'ların bir başka klasik aracı, programda şöyle yer alıyor: *"Para arzı ekonominin gelişmesine paralel olarak dikkatli*

21 Aralık 1983 *Anladığıma göre artık basın özgürlüğü gerçekleşti.*

bir şekilde kontrol edilecek... 'Kurtarma operasyonları' gibi müdahalelere imkân verilmeyecek... Bütçe açıklarının makul bir seviyede tutulmasına önem verilecektir."

— *KİTLER:* Sanayide devlet tekelleri dahil bütün tekellerin kaldırılması... KİT'leri aşamalı olarak millete devretmek... Özel sektörün yatırım yapabileceği alanları KİT'lere kapatmak... KİT'leri anonim şirket haline getirerek hisse senetlerinin halka satılması... Bu satırlar da programdan.

— *SERBEST FAİZ:* Bankaların mevduata verecekleri faizlerde aşamalı olarak serbestiye yönelmek; faizleri enflasyon oranıyla ayarlamak... Gider vergilerinin düşürülmesiyle kredi faizlerinde bankaların elini serbest bırakmak... Yani, 19 Aralık Kararları...

— *DEVLET VE EKONOMİ:* Programdan bir cümle: *"Devlet sanayi ve ticarete ana prensip olarak girmemelidir. İstisnai olarak geri kalmış bölgelerde sınai tesisler kurabilirse de, bu teşebbüsler kısa zamanda millete devredilmelidir."*

— *SERBEST BÖLGELER:* Yine programdan: *"Serbest bölgelerin; genel olarak ihracatın arttırılmasında olduğu kadar, doğrudan hizmet ihracında önemli bir araç olduğuna, bu yüzden de süratle tesis edilmesi gerektiğine inanıyoruz."*

Genel çizgileriyle, Özal hükümetinin programı böyle özetlenebilir.

Büyümeyi ve işsizlik sorununu erteleyen; para politikaları ya da monaterist önlemlerle enflasyonu aşağı çekip, dışsatıma ağırlık veren; ekonomiyi dışa açıp, devletin ekonomik işlevlerini en aza indirmeyi öngören, bildiğimiz, sonuçlarını da yaşadığımız bir modelin devamı...

Rahmetli Doğan Nadi'nin pek sevdiği bir fıkra vardı. Bektaşi fasulyeden bıkmış, girdiği aşçı dükkânında *"fasulyeden başka ne var?"* diye sormuş. Börülce getirmişler. Baba erenler ayağa fırlamış, *"Ulan fasulye"* demiş *"adını değiştirip yine karşıma çıktın...*

Model, bize bu fıkrayı çağrıştırdı biraz.

Ve bu modelin uygulanmasında yaşamsal nitelik taşıyan dış kaynak sorununa gelince... Bu kilidi açacak anahtarın, Washington'da, IMF merkezinde bulunduğu kabullenilmiştir genellikle. Ancak bu konuda Sayın Özal'ın, fazla bir sorunu olabileceğini sanmıyoruz. Uluslararası Para Fonu yetkililerinin böyle bir modelin sonuna kadar uygulanmasında Özal hükümetine herhangi bir *"dert"* çıkaracakları kanısında değiliz. Aksine, memnun olacaklardır..

Ama ya çalışan yığınlar?... Onların duygularını ve tepkilerini ise ancak zaman içinde görebileceğiz...

Özal Programı (2)

HASAN CEMAL / *22 Aralık 1983*

İş çevrelerinde genellikle bir bekleyiş havasının egemen olduğu görülüyor. Sayın Özal'ın ekonomik programının lehinde ya da aleyhinde söyleyebilecek çok şeyi olan kesimler susmayı yeğliyorlar şimdilik. Ne düşündüklerini yazılması kaydıyla dile getirenler tek tük denilebilecek kadar az sayıda.

Bunlardan biri, Sanayi ve Ticaret Odaları'nın Meclis üyesi Ali Taciroğlu, programı *"olumlu"* bulduğunu açıklarken, *"Kısa vadede özel sektörün en varlıklı kesiminin bundan rahatsız olacağını"* belirtmiş. Bu programın, kendi deyimiyle, *"Türkiye'nin çok zengin tabakası"* için de uzun vadede yararlı olacağını savunan işadamı, Özal hükümetine şu çağrıda bulunmakta:

"— Hükümetin titizlikle üzerine eğilmesi gereken konu, vaat ettiği gibi, tekelleri ortadan kaldırmasıdır. Gerek özel sektörde gerekse dış ticarette tekellere yer verilmemelidir."

Özal yönetimi bu işi başarabilecek mi?

Hükümet programında verilen söz nettir: *"Sanayide devlet tekelleri dahil, bütün tekellerin kaldırılmasını hedef alıyoruz."*

Ekonomide tekel konumundan yararlanıp bir bakıma istedikleri gibi fiyat saptayıp piyasaya dikte edebilen kuruluşları, Sayın Özal, herkesten daha iyi bilecek durumdadır. Enflasyonu körükleyen temel unsurlardan biri olarak değerlendirilen ve bugüne dek *"tabu"* sayılan bu alana el atabilecek midir?.. Örneğin bazı mallarda dışalım izni vererek fiyatları aşağı çekmeye çalışacak mıdır?...

Hükümet programında, bir başka *"ekonomik tabu"*ya daha el atılacağı izlenimi veriliyor:

"İthal ikamesi politikası, kalite unsurunun da geri planda kaldığı yüksek maliyetlerin meydana gelmesine sebep olmuş, böylece bütün külfetin tüketicinin omuzlarına bindiği bir yapı teşekkül etmiş ve ih-

21 Aralık 1983

racat kabiliyeti olmayan sanayiler ortaya çıkmıştır... Aşırı sübvansiyonlar, çok yüksek gümrük hadleri ve ithal yasaklamaları ile korunan bir yapıda, sanayimizin sağlıklı gelişmesini bekleyemeyiz."

Yüksek maliyetle çalışan, kalitede bir düzeyi tutturamayan, dışsatım ve rakebet şansı olmayan sanayi kuruluşları hangileridir?..

Bunların arasında, örneğin otomativ sanayii, buzdolabı, çamaşır makinesi gibi dayanıklı tüketim mallarını üreten sanayiler de var mıdır?.. Özal yönetiminden aldığımız izlenime göre, vardır.

O zaman ne yapılacaktır?

Hükümet programında yer aldığı gibi, *"İthalatta tahditler kaldırılacak, ithali yasak mallar belirli bir program dahilinde azaltılacak"* mı?.. Dışalımda *"kademeli liberasyon"*a gidilip, *"rekabete dayalı serbest pazar ekonomisi"* kâğıt üstünde öngörülen tüm kurallarıyla işlerliğe kavuşturulacak mı?..

Bu soruların karşılıkları Türk özel sektörünün bir kesimini özellikle ilgilendirmektedir. Şimdilik konuşmuyorlar, kuşkulu bir bekleyiş içinde oldukları açık. Bunlardan biri, adının açıklanmaması ricasıyla bize dün şunları söyledi:

— *Pek çok şey konuşulur, yazılır, çizilir. Ama sonra ne olur? İş uygulamaya gelince... İthalatta liberasyona bir ölçünün ötesinde gidilirse yerli sanayi ne olur? İstihdam sorunu ne olur?.. Biz de ucuza üretmeyi biliriz. Kaldırsınlar birtakım vergileri... O zaman bütçede meydana gelecek açığı nasıl kapatacaklar?... Kredi maliyetleri ne olacak? Son alınan tedbirlerle kredi maliyetlerinin aşağı çekilebileceğini sanmıyoruz. Ek tedbirler alırlarsa o başka...*

Kimi iş çevrelerinde Özal hükümetine dönük duygular işte böyle.

Sayın Özal, programında vurguladığı gibi, *"kararlı"* ve *"kaybedecek vakti de yok"* ise o zaman bugün değilse bile yakın gelecekte özel sektörün bir kesimiyle karşı karşıya kalacak demektir.

Bakalım, Özal yönetimi bunu göze alabilecek mi?

Özal Programı (3)

HASAN CEMAL *23 Aralık 1983*

Cumhuriyet'in dünkü manşetinde yer alan *"Özal muhalefetle Türk-İş'te tanıştı"* başlığı yerine oturmuştu bir bakıma. Başbakan olarak siyasal sorumluluk üstlendiğinden bu yana ilk kez, Sayın Özal, kendi modeline dönük farklı dozlarda eleştirilere tanık olmuştur. Muhalefetteki siyasi partiler ve işçi liderleri neye ya da nelere karşı olduklarını farklı üsluplarla dile getirmişlerdir.

Olayın bir başka özelliği, muhalefetin daha çok parlamento dışından kaynaklanmış olmasıdır. Bir kere, Başbakan Özal'ın *"muhalefetle tanışması"* parlamento zemininde değil, onun dışındaki bir forumda, Türk-İş Genel Kurulu'nda meydana gelmiştir. Ayrıca, sert eleştirileri içeren sesler; parlamentoda yer alan partilerin sayın liderlerinden değil, diğerlerinden gelmiştir. Bu, dikkat çekici bir noktadır.

Dikkatimizi çeken bir iki nokta daha vardır.

Yeni bir siyasi partinin kuruluş hazırlıkları içinde yer alan Halil Tunç'un Türk-İş Genel Kurulu'ndaki konuşması bazı iktidar partisi milletvekillerince kesilmek istenmiştir. Sayın Tunç'un eleştirilerine bir ANAP milletvekili, *"Senin milli iradeye saygın yok mu?"* tarzında bir müdahaleyle sataşmıştır.

Bir kere bu sayın milletvekili bilmelidir ki, *"milli irade"* hiç kimsenin, hiçbir partinin tekelinde değildir. Evet, Anavatan Partisi oyların çoğunluğunu alarak hükümet olmuştur. Ve bu çoğunluğa dayanarak, kendi programını uygulamaya çalışacaktır. Fakat, *"çoğunluk bendedir"* diye her şeyi yapacak ve eleştiri dışı kalacak değildir.

Türk siyasal yaşantısı geçmişte, *"milli irade"*yi böylesine tek boyutlu ve demokrasiye tümüyle aykırı biçimde değerlendiren iktidarlardan çok çekmiştir. Bu tehlikeli eğilimin daha yolun başında uç vermesi bir talihsizliktir.

Demokrasi anlayışı açısından bir başka talihsizlik de, Başbakan Sayın Özal'ın Türk-İş Genel Kurulu'ndan ayrılırken gazetecilere yaptığı bir açıklamadır. Halil Tunç'un eleştirileri konusunda bir yanıtı olup olmadığını soran basın mensuplarına Özal, *"12 Eylül öncesine dönmek istemiyoruz. Bu nedenle cevap vermek de istemiyorum"* karşılığını vermiştir.

Siyasal liberalizme inandığını özel sohbetlerinde sık sık yineleyen Sayın Özal'ın bu sözleri ne ölçüde siyasal liberalizmle bağdaşmaktadır?.. Eleştiri ve eleştiriye karşılık vermekle, *"12 Eylül öncesine dönmek"* arasında ne gibi bir bağlantı kurabilmektedir. Sayın Başbakan?.. Sonra, Milli Güvenlik Kon-

22 Aralık 1983

seyi'nin en son çıkardığı bir yasa vardır ki, hükümlerini yürütmekle Bakanlar Kurulu görevli kılınmıştır. Acaba, Sayın Başbakan bu yasaya mı dikkati çekmek istemiştir?.. İhtimal vermek istemiyoruz. Çünkü bu yasanın hükümleri ile bir hükümetin program ve anlayışını eleştirmek arasında herhangi bir ilişki kurmak olanaksızdır.

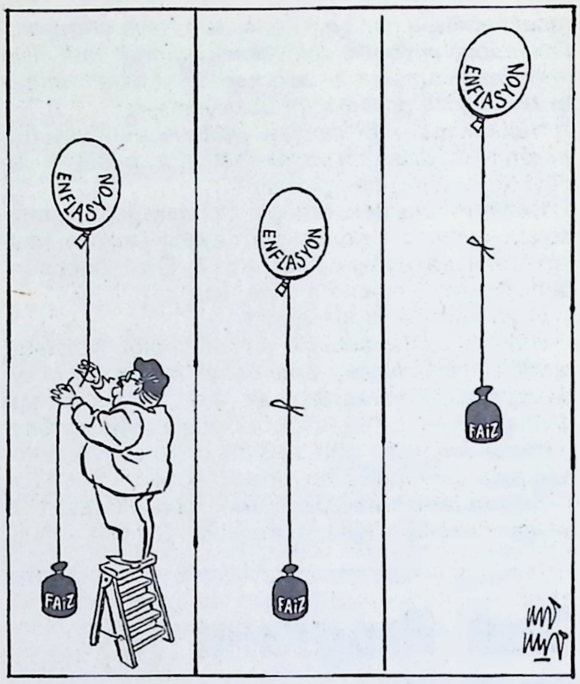
Sayın Özal'ın bu sözlerini, pek fazla düşünülmeksizin ayaküstü verilmiş bir açıklama sayalım ve tekrarlanmayacağını umut edelim.

Umut etmek istediğimiz bir başka husus da yerel seçimlerle ilgilidir. Anavatan Partisi'nde, yerel seçimleri iyice öne alıp parlamento dışındaki partileri yarış dışı bırakmak eğilimi görülüyor. Sayın Özal'da da aynı eğilimin olduğunu biliyoruz. Nitekim, bu hava, üstü kapalı biçimde hükümet programına da yansımıştır:

"Mahalli seçimlerin bir an evvel yapılması ve mahalli idarelerin millet tarafından seçilmiş kimselerce yönetilmesi, demokrasinin yerleşmesi bakımından önemlidir. Demokratik idare, sadece parlamentodan ibaret değildir. Mahalli idareleri, demokrasinin altyapısını tamamlayan en önemli unsur olarak kabul ediyoruz."

Bu saptamalar genel olarak çok yerindedir. Demokrasi sadece parlamentodan oluşmaz. Yerel yönetimler demokrasinin en temel öğelerindendir. Ve yerel yönetimlerin kendi doğal yöneticilerine serbest seçimlerle kavuşturulmalarında büyük yarar vardır.

Ancak programda, yerel seçimlerin *"bir an evvel"* yapılmasından söz ediliyor. Bu *"bir an evvel"*'le yerel seçim tarihinin iyice öne alınıp parlamento dışındaki partilerin yarışa katılmalarının engellenmesi öngörülüyorsa, çok sakıncalı bir düşüncedir bu. Yerel yönetimlerin doğal yöneticilerine kavuşturulması gibi demokratik bir ilkenin, partizanca çıkarlara alet edilmesi ne Anavatan Partisi'ne, ne de demokrasiye yarar sağlar. Milli iradeye saygısızlık; siyasal iktidara yönelik eleştirilerden değil, böyle bir yanlış kararın ANAP tarafından alınması durumunda ortaya çıkar...

23 Aralık 1983

Sayın Özal'ın bu konuda bir karara varmazdan önce, Türk-İş Genel Kurulu'ndaki gibi ayaküstü değil, şöyle bir oturup serinkanlı düşünmesi temenni edilir...

Yüksek Faizle Sosyal Adalet...

İLHAN SELÇUK/ *23 ARALIK 1983*

Özal hükümeti programında sosyal adaletçi olduğunu ileri sürüyor; iktidarın söylediklerine bakarsanız faizleri yükseltmek sosyal adaletçiliğin gereğidir ve 19 Aralık kararlarından sonra yurttaş parasını bankaya yatırdığında bir yılda yüzde 50'yi aşkın faiz geliri sağlayabilir. Demek ki yurttaş Ali, bankaya 1 milyon yatırıp yıl sonunda 1.5 milyon sahibi olacak; Veli 10 milyon yatırdı mı, 15 milyonluk adam olacak; Hasan 100 milyonuna karşılık yıl sonunda 150 milyonluk bir zenginlik sağlayacak; Hüseyin'in parası yoksa durumu ne olacak?

Hüseyin avucunu yalayacak.

Zenginle yoksulun arasında uçurumlar yaratacak ve gelir dağılımını büsbütün bozacak bir politikayı sosyal adalet siyaseti diye topluma sunabilmek doğrusu büyük ustalık ister.

Sayın Özal'ı bu büyük ustalığı gösterebildiğinden ötürü kutlarız.

Bankalar Birliği'nin verilerine göre 1983 yılına girerken bankalardaki toplam mevduatı (buna halkın bankalara yatırdığı paralar, ya da birikimcinin hesapları denebilir) 1 trilyon 508 milyar liradır.

Bankalarda 29 milyon hesap açılmıştır.

50 milyonluk bir ülkede 29 milyon hesap açılması önemli bir oran sayılabilir. Ne var ki kimi yurttaşın birkaç hesabı olduğunu düşünürsek ilk bakış açısı değişir. Bankalarda açılan 29 milyon hesabın 14 milyonu aşkın bölümünde 1000 liraya kadar para bulunuyor. Demek ki bankada hesabı bulunanlardan 14 milyonunun kıymeti harbiyesi yoktur; tümünün hesabı, toplam mevduat tasarrufunun binde 3.5'unu oluşturuyor ki, yok saysanız da olur.

Bankalarda açılan mevduat hesaplarının (yani cüzdan sahibi yurttaşların) 27 milyona yaklaşık bölümü (26 milyon 914 bin hesap) 100 bin liraya kadardır. (100 bin lira bugün İstanbul'da oturulabilecek bir evin iki aylık kirasıdır.

Geriye kalıyor 2 milyon hesap sahibi ki her varlıklı yurttaşın en az iki hesap cüzdanı olduğunu düşünürsek bu grupta rahatca 1 milyon kişi bulunduğunu söyleyebiliriz. Işte vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatının 100 bin liraya kadardır. (100 bin liradan yukarı bölümünü oluşturan bu yurttaş grubunun bankadaki paraları 1 trilyon 224 milyar lira-

yı buluyor.

Demek ki bankalardaki toplam tasarruf mevduatı (1983 yılı başında) 1 trilyon 508 milyar lira; bunun 1 trilyon 224 milyar lirası 1 milyon kişinin hesabında yatıyor.

★

Artık dünya değişti.

Bilgisayar çağında yaşıyoruz; mahalle bakkalı veresiye hesabını cep defteri büyüklüğünde elektronik hesap makinesiyle yapıyor.

Şimdi 1983 başında bankalarda bulunun 1.2 trilyonluk tasarruf hesabının en çok 1 milyon yurttaşa yılda yüzde 40 ortalama faiz üzerinden nasıl bir gelir transferi yapacağını hesaplamak beş on saniyelik iştir.

Bu kadarla kalsa iyi...

★

Bir de madalyanın öteki yüzü var: Yüzde 50 faize tamah ederek servetine çalışmadan servet katmak isteyen bütün yurttaşların bankalara koşup paralarını yatırdıklarını varsayalım; tasarruf mevduatı hesabı yükseldikçe yükselsin...

İşadamına yüzde kaçtan kredi açılacak?

Liberal ekonomi bayraktarı Özal hükümeti burada *"devlet müdahaleciliği"*ni öngörüyor:

— Ben, diyor, yurttaştan yüksek faizle topladığım paranın işadamına düşük faizle verilmesi için kolaylık göstereceğim.

Peki, aradaki farkı kim ödeyecek?

Sorulur mu, elbet halk ödeyecek.

Demokrasi ve Hukuk

OKTAY AKBAL/ *26 ARALIK 1983*

Arjantin'in yeni Cumhurbaşkanı Raul Alfonsin, "Bu ülkeyi bir hukuk devleti yapacağız" dedi. 10 aralıkta meclise bir yasa tasarısı sundu. Buna göre, *"İnsan haklarını çiğneyenler cezasız kalmayacak"*'tır. Geçen eylülde çıkarılan "Ulusal Huzur" Yasası yürürlükten kaldırılacak... Sonuncu cuntanın kabul ettirdiği bu yasa, *"ahlaka karşıdır, siyasal açıdan sorumsuzdur, birkaç kişinin yüklenmesi gereken sorumluluğu bütün askerlik kurumlarının üstüne yıkmak istemektedir".* Cumhurbaşkanına göre,bu cunta yasası hemen yürürlükten kaldırılmalıdır.

Radikal Parti adayı olarak Cumhurbaşkanı seçilen Raul Alfonsin, seçimde yenik düşen Peroncu Parti ile de bu konularda tam bir anlaşmaya varmıştır. Son yıllarda, işlenen bütün ağır suçlar yeniden ele alanıp hesap sorulacak, suçlulara hak ettikleri cezalar verilecektir. Geçmişi silme, geçmişte olup bitenlere sünger çekme diye bir şey yoktur. 'Ulusal Huzur" Yasası kaldırılır kaldırılmaz, mahkemeler bu cunta yasasına uyarak ağır suçlar işleyenleri yargılayabilecektir.

Arjantin'de 1976-79 arasında binlerce insan özgürlükten yoksun bırakıldı, işkenceler uygulandı, 'ulusal güvenliği sağlama' bahanesiyle öldürüldü. 1976'dan 79'a kadar Arjantin'i yöneten cunta liderleri Jorge Videla, Eduardo Viola, Leopoldo Galtieri baş suçlulardır. Onlara yardım eden Massera, Lambraschini, Anaya, Orlando, Agostini gibi kişiler de Silahlı Kuvvetler Yüksek Kurulu önünde yargılanacaklardır. Cunta kurbanları ellerindeki kanıtları adalete sunmaya çağrılmışlardır.

Arjantin'de terör vardı. Aşırı birtakım örgütler ülkeyi kana bulamıştı. Bunlar doğru... Peron'cu iktidar ve son Başkan İsabel Peron, bu örgütlerle başa çıkamadı, bu yüzden de Jorge Videla başkanlığında bir askeri cunta işbaşına geldi. Terörle savaşmaya başladı. Ama bu savaşta kullandığı yöntem Arjantin halkını ezmek sonucunu verdi. Yatıştırmak, terörle savaş diyerek onbinlerce suçsuz insan öldürüldü, işkenceyle, ağır hapislerle cezalandırıldı. Cunta yönetiminin son yanılgısı da Falkland savaşını açmak, ardından da ağır bir yenilgiye uğramak oldu. Hep yenilgilerdir zorbaları yıkan. Galtieri, Falkland adalarını elinde tutabilse, elbette ki yıkılmazdı. Ama zorbalıkların çökmesi için en küçük bir bozgun yeterlidir. Bugün Galtieri gözaltında, önceki cunta liderleri gibi, her an askeri adalet önünde hesap vermeyi beklemekte.

Arjantin'den kaçan eski terör örgütlerinin önderleri de yurda dönmek istiyorlarmış. Ne var ki, onlar da adalet önünde giriştikleri öldürme ve terör eylemlerinin hesabını vermeye çağrılacaklar. Yani Alfonsin'in tutumu tek yanlı değil... Ne terörcülerden, ne de terörü bastırmak için yeni terör eylemlerine başvuranlardan yana... Alfonsin, oylarını aldığı Arjantin'den, Arjantin halkından yana, yalnızca halkının yararını düşünerek, ülkede "hukuk devleti" ilkelerini uygulamaktan yana...

Terörle, şiddetle, cinayetler yoluyla bir topluma egemen olmaya kalkmak da, bu tür örgütleri, kişileri, aynı yöntemlere başvurarak kaldırmaya kalkışarak, suçsuz insanları acılara sokanlar, inim inim inletenler de suçludurlar. Gerçek hukuk devletinin yasalarını eşit olarak uygulamayı bilmek gerekir.

Gücünü halkından alan yöneticiler, yüreklilikle sağdaki ve soldaki terör örgütlerinin üstüne gitmelidirler. Bunu yapamazlarsa toplum daha da karışır, işler içinden çıkılmaz duruma gelir. Daha da kötüsü yönetimlerinin, belirli bir siyasal görüşü, o görüşün örgütlerini açık ya da kapalı biçimde destekleme-leridir. Böyle durumları anımsamamak elde mi?

Tek yol, demokrasidir. Ama 'gerçek' demokrasi... Hukukun üstünlüğüne dayanan demokrasi... Boş bir söz değildir hukukun üstünlüğü. Ama uygulanmazsa, eşit olarak, herkese aynı oranda, aynı etkinlikle uygulanmazsa boşlukta uçan bir söz olur hukuk da, demokrasi de, hukukun üstünlüğü de!...

Yanlış Yöntemden Sakınalım

NADİR NADİ *26 Aralık 1983*

Dün bir bugün iki, nihayet Özal hükümeti göreve başladı. Demokratik bir ortamda oluştuğunu pek söyleyemeyeceğimiz bu hükümeti nasıl tanımlayacağız? MGK, genel seçimlere katılmak için hazırlanan partilerden sadece üçünü uygun bulduğuna göre, Sayın Özal'ın kurduğu takıma biz bir geçiş hükümeti demeyi yeğ tutuyoruz.

Nereye geçiş? Kuşkusuz demokrasiye! Kamuoyunun da büyük çoğunluğu ile bizim gibi düşündüğüne inanıyoruz. 6 Kasım günü sandık başına giden halk, siyasal ve ekonomik eğilimlerini dikkate almaksızın "ehven-i şer" diyerek Sayın Özal'ı işbaşına getirdi. Bunu yaparken de demokrasiye geçiş döneminde Özal takımının en az yanılgı ile görevini yürüteceğine inandığını belirtmiş oldu.

En az yanılgı derken, biz daha çok işin siyasal yanını göz önünde tuttuğumuzu söyleyelim. Yoksa ekonomik durumumuzun bugünden yarına düzeltilebileceğini, ülkemizin kısa sürede gül gülistan olamayacağını tüm yurttaşlarımızla birlikte elbette biz de biliyoruz. İçine düştüğümüz güç koşulların nedenini ararsak, ta 1950'lere, çok partili yaşamın ilk yıllarına dek uzanmamız gerekir. Demokrasiyi bir oy avcılığı sorununa indirgedik. Yurdun gerçek kalkınmasını, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasını bir yana iterek, belki kolay yaşamanın vaatleriyle oyaladık. Bu seçimleri kazanalım da yarın Allah kerim, diyerek ödün üstüne ödün verdik. Savaştan çıkan yenmiş, yenilmiş tüm ülkeler derlenip toparlanmak için kemerleri sonuna dek sıkarken, biz gel keyfim gel, yan gelip oturduk. Bu işin böyle yürümeyeceği anlaşılınca da siyasal baskı yöntemlerine başvurarak durumu kurtarabileceğimizi umduk.

Yıllar yılları kovaladı. İşte bugüne geldik.

Sayın Özal'ın güç bir görev yüklendiğini iyi biliyoruz. Bunu bilmeyen bir kimsenin de aramızda bulunabileceğini sanmıyoruz. Yüksek elektrik mühendisi, yani müsbet bilim kafalı bir aydın olan Sayın Özal, yapacağı işleri, alacağı önlemleri elbette günü gününe açıklayacak, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki çoğunluğuna dayanarak hazırladığı yasaları kolayca yürürlüğe koyabilecektir. Başaracak mı, başaramayacak mı? Zamanla göreceğiz. Bunu yaparken gözden uzak tutmaması gereken bir nokta var: Eleştirileri hoş karşılamak, yergilere dayanmak (tahammül etmek).

Zira şimdiye dek ne çekmişsek hep bu demokratik kuralı bir türlü özümseyemediğimizden çekmişizdir.

Ünlü Fransız yazarı Beaumarchais'in bir sözü vardır: 'Yergi olmayınca övgünün hiçbir değiri yoktur' der. Beaumarchais bu sözü 18. yüzyılın sonlarında, bundan yaklaşık 200 yıl önce (Figaro'nun Evlenmesi) adlı piyesinde bir soylu kişinin uşağına söyletmişti. O zamandan bu yana demokrasi uğruna çok canlar yanmış, soylu kişiler de yöneticiler de, yönetilenler de çok çekmişlerdir. Hâlâ da yeryüzünde eleştiriyi hoş göremeyen, yergiye dayanamayıp baskı rejimlerine özlem duyan devlet adamlarına bol bol rastlanmaktadır.

Bu yöntemin tutarlı bir şey olmadığı, bu yolla ne yöneticilerin rahata, ne de halkın huzura kavuştuğu hiçbir yerde görülmemiştir.

Arafat - Mübarek görüşmesi Beyrut'ta bomba gibi patladı

Yaser Arafat'ın attığı adım, Filistin hareketindeki bölünmeleri arttıracak

CENGİZ ÇANDAR *26 Aralık 1983*

BEYRUT — Lübnan, hiç kuşkusuz, tarihinin en tatsız Noel'ini yaşadı. Başkent Beyrut'un çoğunlukla Müslüman batı kesimi bir yana Hıristiyan doğu kesiminde bile Noel o kadar sönüktü ki, ne evlerde Noel ağaçları, ne neşe, Noel'i Noel yapan hiçbir şey görülmüyordu. Geçtiğimiz yıl, devletin yeniden kurulacağına doğan inançtan, başta Çokuluslu Kuvvet'in (MNF) sağlayacağına inanılan himayenin yarattığı güvenden ve FKÖ'nün Beyrut'u terk etmesinin verdiği rahatlıktan ötürü Noel, Hıristiyanlar arasında, nisbeten Noel'e benzer biçimde kutlanmıştı. Oysa, aradan geçen 1 yıl ve son 3 ay, ülkenin ve toplumsal yaşamın yarını üzerine karabulutların çökmesine yetti ve arttı. Herkes yarından kuşkulu. Hiç kimse, son günlerin yapay sessizliğinden rahatlamış değil.

PATLAMALAR SALGINI

17 aralık cuma günü Şam'da sağlanan yeni ateşkesten sonra Beyrut dolaylarında top ve roket sesleri duyulmuyor, ama bunun yerine patlamalar salgını aldı. Her gün, kentin herhangi bir köşesinde onlarca kişinin ölümüne yol açan ve tam bir kan banyosu yaratan sabotajların endişesi yaşanıyor.

Ama Beyrut'un kanlı patlamalarından daha şiddetli 2 patlama birbiri ardına geldi. İlki Yaser Arafat'ın Kahire'de Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'le yaptığı **"tarihi"** görüşme, ikinci İtalya'nın 87 yaşındaki Sosyalist Cumhurbaşkanı, eski antifaşist militan Sandro Pertini'nin Çokuluslu Kuvvet'e ilişkin açıklaması.

PERTİNİ'NİN SÖZLERİ

Sandro Pertini, Noel münasebetiyle Roma'da İtalyan gazetecilerle görüşürken, Çokuluslu Kuvvet'teki İtalyan birliğinin geri çekileceğini bildirdi. Beyrut'taki Çokuluslu Kuvvet'te İtalyanlar 2100 askerle en büyük kesimi oluşturuyorlar. Ancak, Pertini'nin açıklamasının bundan da önemli bölümü ABD ile ilgili

sarfettiği sözlerdi. Saygın kişiliği üzerinde tüm uluslararası siyasi çevrelerin ittifak ettiği Pertini, **"ABD, Lübnan'da barış için değil, İsrail'e yardımcı olmak için bulunuyor. Lübnan'ın üzerine tonlarca bomba yağdırıyor"** dedi ve böylece Çokuluslu Kuvvet'in Beyrut'taki varlığının meşruiyetine de, ABD'nin izlediği politikanın meşruiyetine de soru işaretlerini çaktı.

İtalya Cumhurbaşkanı'nın bu açıklamasının Türkiye dahil, ABD'ye Lübnan'daki **"barışçı"** politikası için sınırlı da olsa lojistik ve çeşitli türlerde destek sağlayan tüm ülkelerin politikalarını gözden geçirmeye mecbur kılması kaçınılmaz gözüküyor.

Sandro Pertini, bu açıklamasıya aynı zamanda, Lübnan'daki Emin Cemayel rejiminin de zımmen İsrail'in hizmetinde bulunduğu çözümlemesini getiriyor.

Pertini'nin bu çıkışından sonra, İtalyan kuvvetleri Çokuluslu Kuvvet'ten çekilerek ülkelerine dönerlerse, başta Lübnan, genel olarak Ortadoğu'nun hangi çalkantılar içine gireceği Beyrut'ta tartışılmaya başlandı.

İKİNCİ BOMBA

İtalya Cumhurbaşkanı'nın patlattığı siyasi bombadan 1 gün önce Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat'ın Kahire'de patlattığı bombanın sarsıntısı da sürüyor.

Arafat'ın Arap Birliği'nden ihraç edilmiş olan Mısır'a Camp David'i ilga etmemesine rağmen yaptığı ziyaretin gerek Arap Birliği, gerekse Filistin Ulusal Konseyi'nin (FKÖ'nün parlamentosu) şubat 1983'te Cezayir toplantısında aldığı kararları ihlal edici nitelikte olduğu apaçık.

Arafat - Mübarek görüşmesi yeterince gürültü kopardı. Muhaliflerinden başka Trablusşam bunalımı boyunca kendisini desteklemiş olan Filistin Halk Cephesi lideri George Habbaş ve Demokratik Cephe lideri Nayif Havatme de şimdi FKÖ liderine ateş püskürüyor. FKÖ liderliğinden indirilmesi gerektiğini söylüyor.

Ancak, Arafat'ın bütün sonuçları göza alarak söz konusu adımı attığı anlaşılıyor. FKÖ lideri, kendisini Kuzey Yemen'e taşıyan gemide yaptığı açıklamalarda, **"FKÖ'yü tümüyle yeniden düzenleyeceğini, sürgünde bir Filistin hükümeti kurulması önerisini artık kabul edeceğini"** bildirdi.

DAHA DERİN BÖLÜNMELER

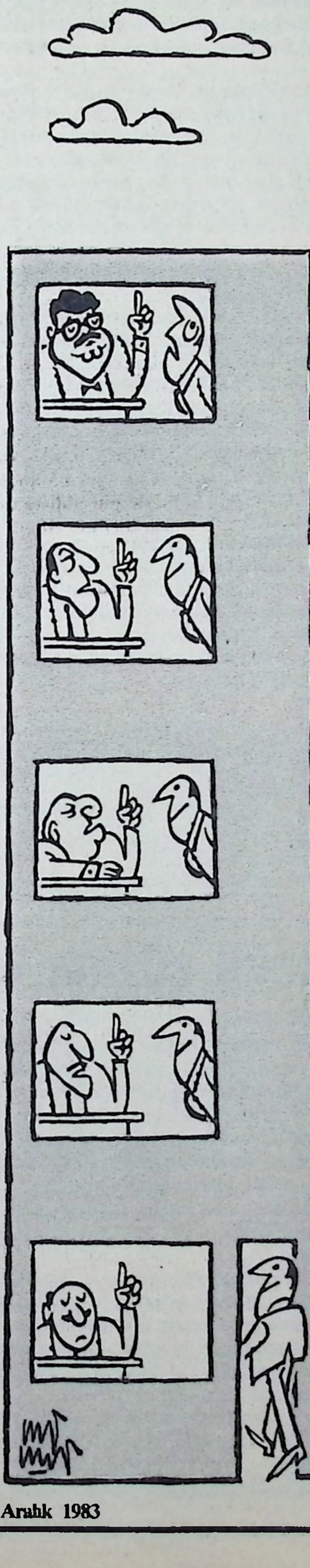
Arafat'ın attığı adımın Filistin hareketi içinde daha da derin bölünmeler getireceğini tahmin etmek için kahin olmak gerekmiyor. Ama asıl kaybeden Suriye ile Arafat arasında ortada kalan Habbaş ve Havatme gibi liderler olacak.

Arafat'ın kendisine ve Filistin halkına Trablusşam'da kurşun sıkan muhaliflerine gelince, Filistin arenasında onları **"Suriye'nin kuklaları"** olarak görme eğilimi yaygın. Trablus, hareket için önemli bir sınav sayılıyor. İşgal altındaki Batı Yakası ve Gazze halkı Arafat'ın çevresinde kenetlendi.

Bu durumda Arafat, bir yandan Mısır'a, Mısır - Ürdün - Irak mihverine, bir yandan da işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistin halkına dayanmayı hesaplıyor.

İPLERİ KOPARIYOR

Abu Ammar, Kahire ziyareti ile tam anlamıyla bir diplomatik darbe yaptı.Kendi muhalifleri ile ipleri koparmaya karar verdiğini ortaya koydu. Açıkça, katı ve esas olarak Amerikan diplomasisi yoluyla siyasi mücadele cephesine kaydığını belgeledi.

26 Aralık 1983

Attığı adımın bir dramatik sonucu da, Mısır'ın 1977'den bu yana 6 yıllık bir ayrılıktan sonra Arap saflarına ve önderlik mevkiine geri dönmesini sağlamasıdır.

Arap dünyasında bir yanda Suriye, Libya ve Güney Yemen'in diğer yanda da Mısır'ın ve Yaser Arafat'ın başı çekeceği, Kral Hüseyin'in önemli rol üstleneceği şiddetli bir ayrılık görülebiliyor.

Körfez ülkeleri bir yandan Mısır önderliğinin cazibesinin baskısı, diğer yandan da Mısır'a yaklaşmamaları için Suriye'den kendilerine yönelecek tehditlerin baskısı arasında sıkışacaklar. Kuveyt'te bir süre önce meydana gelen patlamalar tüm Körfez ülkeleri için uyarıcı ve ürkütücü.

Körfez kadar kanlı gelişmelere gebe bir başka ülke de, Kahire buluşmasının dolaylı etkilerini en çarpıcı biçimde hissedecek olan Lübnan.

Suriye, Arafat - Mübarek buluşmasıyla rahatlayan Amerikan diplomasisine karşı, **"pazarlık kozları"**nı güçlü tutmak için, Amerikalılarla mücadele alanı olarak Lübnan'ı seçebilirler. Lübnan'a ilişkin Suriye politikası katılaşabilir. Bunun anlamı, Lübnan'da kan banyosunun devamı, ulusal uzlaşma ihtimalinin uzaklaşması demektir.

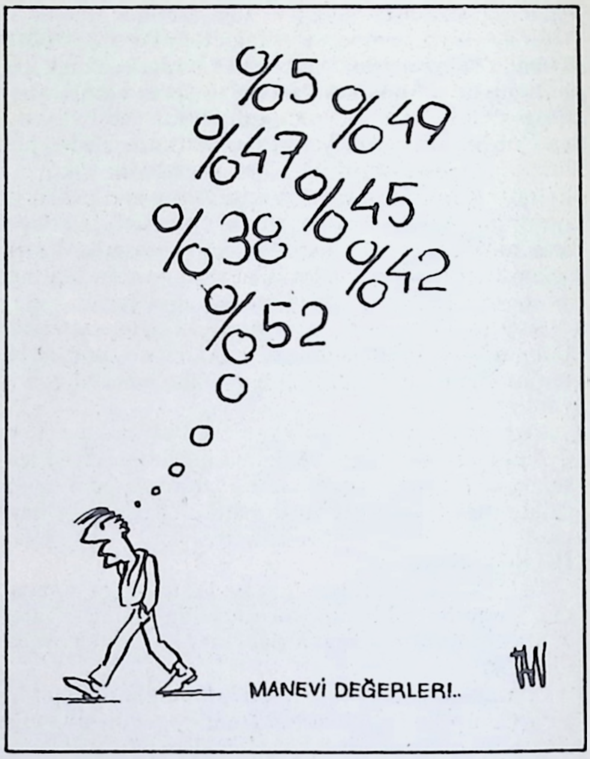
Arafat - Mübarek buluşmasının ve ardından Arafat - Kral Hüseyin diyaloğunun İsrail'i de yeni diplomatik baskılar altına sokacağı anlaşılıyor. ABD ile ilişkilerini sarsacak, Mısır ile aradaki soğukluğu pekiştirecek bu gelişmeler üzerine İsrail'in de, bölgede ortaya çıkan yeni denklemi torpillemeye çalışacağı ihtimali üzerinde duruluyor.

İKİ GÖRÜŞ

Beyrut'taki siyasi gözlemciler, Arafat'ın patlattığı bombanın sonuçları konusunda 2 değişik görüş öne sürüyorlar. Bir grup, Mısır'la yakınlaşmanın Arafat'ın son kurşunu olduğunu ve buna rağmen bir netice sağlayamayacağını düşünüyor. Bir diğer grup ise, Abu Ammar'ın bütün siyasi haritayı altüst edici, dahiyane bir adım attığı kanısında.

Bunların dışında bir başka görüş de, Trablusşam trajedisi ve içine girilen çalkantılı dönemin yeni Filistinli mücadele biçimlerini ortaya çıkaracağı, umutsuz Filistinli yeni kuşakların bölge çapında bir yeraltı terör dalgası estirecekleri ihtimalinden söz ediyor.

Bölgenin yeni bir dramatik döneme adım attığı tartışılmıyor bile. Ve Beyrut, içinde patlayan kanlı bombalar kadar başka başkentlerde patlatılan siyasi bombaları da en güçlü biçimde hissediyor.

27 Aralık 1983

Laf değil çözüm üretmek...

HASAN CEMAL *28 Aralık 1983*

Herhangi bir şekilde hayale kapılmaya gerek yoktur. Özal yönetimi altında zamlar sürecektir. Zam, günlük yaşantımızın olağan bir parçası haline gelecektir. Hem bu kez, pek öyle "şok" niteliğinde değil, azar azar, alıştıra alıştıra açılacaktır zam paketleri... Türk Lirası, Amerikan Doları ya da Alman Markı karşısında değer yitirmeye devam edecektir... Ücretler yerinde sayacak, işsizlik büyüyecektir... Çünkü, öngörülen ekonomik modelin çıkış noktası, mantığı budur.

Enflasyonla mücadeleye öncelik, dışsatıma ağırlık veren Özal yönetimi, ekonomik büyümeyi ve işsizlikle savaşımı arka plana atmıştır. Büyüme ile istikrar politikaları arasında neredeyse bir Çin Seddi vardır. Sayın Özal'ın bu ekonomik yaklaşımı hükümet programında çok nettir:

"İşsizliğin azalma hızı, kalkınma hızıyla orantılıdır. Kalkınma hızının bugünkü seviyesinden daha yüksek bir seviyeye çıkarılması, esas itibariyle ithalat hacminin belirli bir nispette artışına bağlıdır. Başka bir ifadeyle, kalkınma hızı ile döviz dengesi arasında çok yakın bir ilişki vardır. Döviz dengesini dikkate almadan yatırımların arttırılması kısa zamanda döviz darboğazına sebep olur. Bu bakımdan ihracatın teşviki, döviz dengesinin temini, kalkınma hızının yükseltilmesi için elzemdir. Bu husus kalkınma hızının tedricen yükseltilebilmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Kalkınma hızının daha fazla hızlandırılabilmesi akıllı bir dış borçlanma va yabancı sermaye akışı ile sağlanabilir."

Dışsatım arttırılacak... Dış borçlanma ve yabancı sermaye sağlanacak... Ülkenin döviz gelirlerindeki artışa paralel şekilde, dışalım olanakları genişleyeceği için, yatırımlar hızlanacak. Ve ekonomi büyümeye, işsizlik de azalmaya başlayacaktır... Çok basite indirgediğimiz söylenebilir, ama öngörülen ekonomik model genel olarak bundan ibarettir.

Aşağı yukarı dört yıldır da bu modelle birlikteyiz. Bir ara enflasyonun aşağı çekildiği, dışsatımda anlamlı bir sıçramanın gerçekleştirildiği doğrudur. An-

cak, bugün karşı karşıya bulunduğumuz ekonomik tabloda iyimserliğe kaynaklık edebilecek çizgilerin yer aldığı söylenebilir mi?..

Finans sisteminin kamu desteğiyle ayakta durabildiği... Enflasyonun yüzde 50'lere doğru tırmandığı... Hayat pahalılığı... Dışsatımdaki gerilemenin sürdüğü... Paramızın pul olmaya devam ettiği... Bunların tümü kimse tarafından yadsınamayacak olgulardır.

Ancak, bütün bunlara verilecek karşılığın ne olduğunu da gayet iyi biliyoruz. Denilecektir ki: *"Sayın Özal'ın 1982 temmuzunda başbakan yardımcılığından ayrılmasıyla ekonomik politika yörüngesinden saptırılmıştır. Modelin gerekleri yerine getirilmediği için bu tablo ortaya çıkmıştır. Artık siyasi sorumluluğu üstlenmiş olan Özal, ekonomiyi ağır ağır rayına oturtacaktır."*

Bu konuda iki sav vardır. Birincisi, yukarıda özetlediğimiz gibidir. İkincisi ise, işlerin gittikçe sarpa sardığını gören Sayın Özal'ın iyi bir zamanlamayla 1982 temmuzunda başbakan yardımcılığı görevinden ayrılmış olmasıdır.

Doğrusu, biz daha çok ikinci sava inananlar arasında yer almaktayız. Öngörülen ekonomik politikalar, nasıl ki 24 Ocak 1980'den birkaç yıl sonra Türkiye'yi bir çıkmazla karşı karşıya bırakmışsa, bu kez de aynı kısırdöngüyü bize yaşatabilecektir.

Çünkü model, biraz da mühendislere özgü mekanikliği ve tek boyutluluğu içermektedir. Ekonominin insan için olduğu gerçeğini unutmuş gözüküyor bir bakıma. Ayrıca, son yarım yüzyılda -tüm kusur ve çarpıklıklarıyla- oluşmuş bir ekonomik yapıyı neredeyse yok saymaktadır. Oysa Türkiye'yi, örneğin bir Güney Kore'den ayıran en anlamlı özellik budur. Güney Kore modeline her nedense büyük hayranlık besleyenlerin gözden kaçırdıkları en temel noktalardan biridir bu...

Bunları geçelim. Artık 6 Kasım seçimleriyle Anavatan Partisi yetkiyi almış, programını uygulamaya koymuştur. Sayın Özal, *"Birçok hükümet gibi hazırlıksız başlamadık. Hesaplı kitaplı başladık"* diyor. Haklıdır da. Ekonomik modelini beğensek de beğenmesek de Özal'ın, *"hesaplı, hazırlıklı ve kararlı"* olduğu açıktır.

Şimdi *"hesap kitap yapma"* sırası muhalefettedir. Özal'ın ekonomik yaklaşımlarının çağdaş bir sanayi toplumu olmaktan bizi alıkoyacağı görüşünü taşıyanlar, özellikle de sosyal demokrat ya da demokratik sol partiler için gündemdeki bir numaralı konu bu olmalıdır. Çünkü çağdaşlığa giden yolda en belirleyici adımlardan biri laf değil, çözüm üretmektir.

Ahmaklık Vergisi

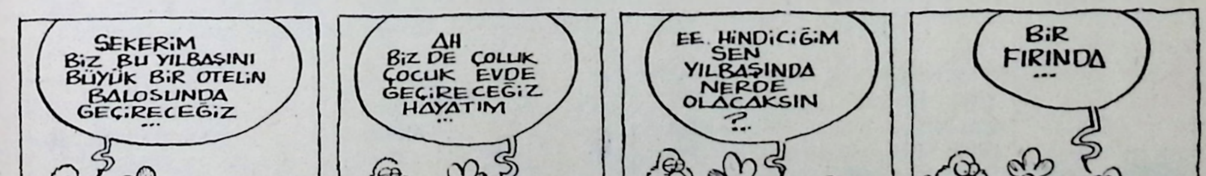
MEHMED KEMAL/*29 ARALIK 1983*

Halkın umudunun doğrultusu bellidir; faiz ve piyango!.. Eminönü'ndeki gişeler ayın yirmisinden bu yana kepenklerini indirmişlerdir. Ondan önce de bu gişelerde uzayan kuyruklar vardı. Faiz oranlarının arttırılması üstüne bankalarda da kuyruklar belirmiştir. Bir dostumla Eninönü'den geçerken birer piyango bileti almak istedik. Malûm yılbaşı, bir talih kuşu da bizim cebimizde olsun diyorduk... Ne gezer Nimet Abla gişesi kapandığı gibi, onun yanında bulunan öteki gişeler de kapalıydı. Kepenklerin üstüne. *"Bilet sağlayamadığımız için kapalıyız"* diye ilanlar asmışlardı.

Halk neden bu gişelere koşar? En çok ikramiye bu gişelere düşer de ondan... Neden bu gişelere düşer? En çok bilet bu gişelerde satıldığı için, en çok kazanma olasılığı da burada sanılır. Anadolu'da oturan hısım, akraba her yılbaşı dostlarından bu gişelerden bilet alınmasını ister. Öyle istekler kabarıktır. Nimet Abla gişesi, bu yılbaşında 100 milyon liralık satış yapmış... Ondan sonra kepenkleri indirmiş... Elde bilet olsa, bir o kadar daha satacaklarını söylüyorlar. Nimet Abla, talih oyununda böylesi bir üne kavuştuktan, Gayrettepe'ye bir de cami yaptırdıktan sonra, dünyamızdan göçüp gitti. Tanrı rahmet eylesin!.. Şimdi gişelere eşi bakıyor. İsmail Özden gazetelere verdiği demeçte şöyle diyor:

"Biz, son on yıldır piyango bileti değil, umut satıyoruz. Bizden bilet alanlar çoğunlukla dar gelirliler. Çektikleri para sıkıntısının bir anda bitmesini isteyenler. Boğazından kesip Milli Piyango alanlar var. Satış arttıkça dar gelirlilerin sayısı da artıyor. Milli Piyango'ya olan ilgi gerçeği söylemek gerekirse iyi bir gösterge değil. Sosyal dengesizlik işareti."

Bilete olan rağbet belli. Her biletten belli bir para kazanan İsmail Özden istek arttıkça sosyal dengesizliğin de arttığını gözleyerek bundan hiç de memnun olmadığını söylüyor. Tuhaf bir dünyada yaşıyoruz, para kazanamayan da, para kazanan da

29 Aralık 1983

durumundan memnun görünmüyor. Elbette parası olmadığı için faize koşamayanlar bilete seyirtiyorlar. Ama bileti satan da bunun ötesini iyi görmüyor. Beri yandan bankalara faiz için verilen paralardan da uzmanlar umutlu değiller. Cumhuriyet'e *"24 Ocak Masalı"* başlığı ile bir makale yazan Prof. Erdoğan Soral (Eski Ziraat Bankası Genel Müdürü) yazısını şu öğütle bitiriyor:

"Faiz oranlarının yükseltilmesi servetin çözülmemesine neden olacak, geçim sıkıntısı içindeki halk kitleleri gayrimenkullerini düşük fiyatlarla elden çıkarıp faiz geliri sağlamanın yolunu tutacaklardır. Ancak bu mutluluk uzun süreli olmayacak, faize verilen para bir daha geri dönmeyecektir."

Görüyor musunuz, o da *"Faize verilen para geriye dönmeyecektir"* diyor. İki arada bir derede kalanlar hangi tanrıya kul, hangi peygambere ümmet olacaklarını şaşırdılar.

Bizim gazetenin yaptığı bir araştırma, faiz gelirlerinin kime ne kadar düştüğünü açıklıyor. Buna bakıldığında, dar gelirliler, yani Özal'ın *'orta direği"* avucunu yalıyor. Gene büyük lokma, büyük gelirlilerindir.

Paralar toplanacak, sermaye birikimi olacaksa... Herhalde bunda piyangonun büyük bir yeri olacaktır. Çünkü 1983 yılında şans, talih oyunlarına yatan paranın 60 milyar liraya vardığı bildiriliyor. İkramiyeleri artırıp da piyango çekiliş sayısını bugünkü gibi ayda birkaç gün yerine günaşırı yaparlarsa, bu altmış milyarlık birikim birkaç katına çıkar. Bunda en kestirme yol piyangodur. Toto'nun, at yarışlarının arttırılması sınırlıdır, olası değildir. Ama piyangoyu günaşırı yaptın mı, hem çekiliş kolaydır, hem kendiliğinden böylesine büyük brikim vardır. Vergilerin bazıları kaldırılıyormuş. Bildim bileli zengine vergi de pek olası değildir. Çünkü danışmanı var, muhasebecisi var, şusu busu var, bildiğini okur, vereceği kadar verir. Bunu, vergi hukuku uzmanı Sayın Vural Arıkan, serbest piyasada epeyce çalıştı, bizden çok daha iyi bilir. Geriye ahmaklardan alınacak vergi kalıyor ki, sanırım şans, talih oyunları için bir Fransız düşünürü *"ahmaklar vergisi" diyor. Halk severek piyangoya koştuğuna ve sayısını az bulduğuna göre, bu vergi... pardon... sayılar arttırılır. Kimsenin gıkı çıkmaz.*

Şans ve talih oyunları en büyük kaynak gibi görünüyor, sayın uzmanlar bilmem siz ne dersiniz?

Türk-İş üst yönetiminde uyumsuzluk

ŞÜKRAN KETENCİ/*29 ARALIK 1983*

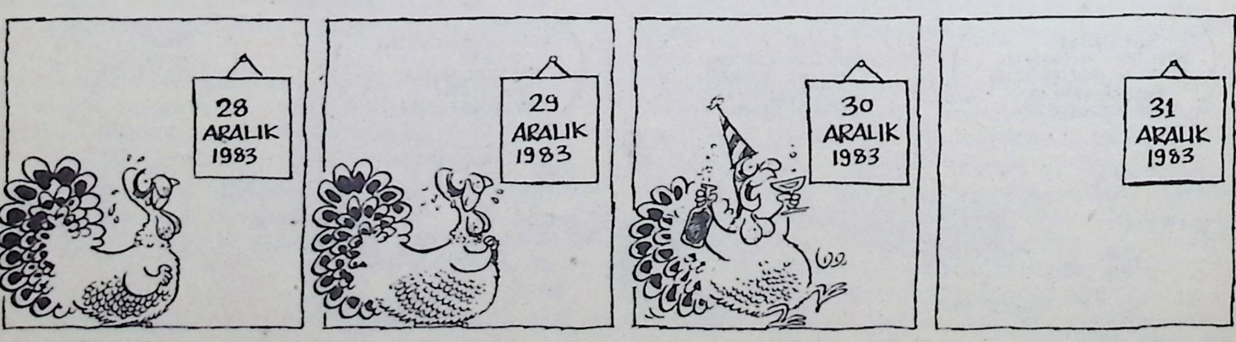
Türk-İş Genel Kurulu'nun gerçek amaç ve işlevini unutturan kulis haberleri: *"Şevket Yılmaz, Sadık Şide ile çalışamayacağını söyledi.* (O gelirse ben giderim) *dedi. Şide'nin yerini dolduracak güçlü aday çıkaramıyor..."* türünden konularla günlerce kamuoyunu oyaladı.

Şevket Yılmaz ve Sadık Şide'nin, kimlik ve nitelik bakımından diğerlerinden pek farklı olmadığı söylenen bir kişi dışında diğer yönetim kurulu üyeleri ile birlikte aynen seçilmelerinden sonra, önce *"Yılmaz istifa eder mi?"* diye düşünenler oldu, sonra da *"uyumlu çalışırlar mı?"* kaygısına kapılanlar... Onlar öpüşürken, el ele fotoğraf çektirirlerken, seçilemeyen genel sekreter adayları, bu kadar çelişkiye düşmüş iki yöneticinin, işçi sınıfına bir arada yararlı hizmet yapamayacaklarını söylüyorlardı.

Önce, sendikalar derneklerden, hatta siyasi partilerden farklı olarak, ortak sosyal ve siyasal görüş sahiplerinin bir araya geldikleri bir örgüt değildir. İşçilerin, işçi sınıfının bireyleri, emeğinin karşılığı ücretle geçinenler olarak, bir araya geldikleri, ortak çıkar örgütleri olduğunu anımsayalım. Her yerde olduğu gibi sendika yönetimlerinde de şüphesiz uyumlu çalışma önemlidir. Ancak sendika yöneticileri için aranılacak uyum, işçi sınıfının çıkarlarından yana taraf olduklarının bilinci, işçi çıkarlarına hizmetten yana ortak çaba ve başarıdan öteye geçmez. Bu anlamda Şevket Yılmaz'ın Sadık Şide'ye ilişkin bir tek saptaması doğrudur:

Yılmaz, *"Şide'nin bir Bakan gibi düşündüğünü ve davrandığını"* söylemiştir. Gerçekten de Şide, konuşmasında bir Bakan olarak tarafsızlığı da bir yana atarak işçiden yana yasalar ve haklar için elden geleni yaptığını, koşulları içinde bu kadarını başarabildiğini söylemiştir.

Saptanan ve söylenen doğru olsa da, *Şevket Yılmaz* ve *Sadık Şide* birlikte hem çok yanlış, hem de çok haksızdırlar; sendika, adı üzerinde işçilerin çıkar örgütü. Yönetenlerde ideolojik birlik aranmaz, ancak tartışmasız, her an için, işçiden yana taraf

30 Aralık 1983

olduklarını unutmamaları aranır...

Sendikacılık yapacak birinin ne işi var hükümette? Bırakınız işçi haklarının yasalarda kısıtlandığı, sözleşmelerde gerçek ücretlerin geri alındığı bir dönemi, işçiden yana bir iktidarda dahi, sendikacılıktan ayrılmamış bir kişinin işi ve yeri olamaz. Çalışma Bakanlığı sadece işçilerin değil, işverenlerin de çıkarlarını koruyan bir hizmet alanıdır. Hele hele bizim gibi KİT'lerin özel işletmelerden fazla olduğu, devletin aynı zamanda ağırlıklı işverenlik yaptığı bir ülkede.

Dünyanın en sağda bilinen Uluslararası İşçi Örgütü İCFTU, Türk-İş'in içişlerine karıştığı için değil, bu temel yanlış, suç karşısında, Türk-İş'in üyeliğini askıya almış, *Şide* ikili görevinden birinde izinli sayılınca da, tekrar üyeliğe kabul etmişti. *Şevket Yılmaz*'ı yanlış ve haksız yapan, bu temel suçun üzerinde görüş ayrılığı olmadan, sadece İCFTU üyeliğinin korunması doğrultusunda *Sadık Şide*'yi Türk-İş içindeki görevinden uzaklaştırmaya çalışmasıdır.

Türk-İş üst yönetimi, şimdi onları haklı olarak elestiren *Halil Tunç*'un yönetiminde de, ondan da önce, şimdi ise çok daha fazla açığa çıkmış olarak, sendikaların işçi sınıfı çıkar örgütü olmaları ile çelişen bir biçimde, siyasal iktidarlar, daha doğrusu hükümetin başında olan her kimse, onunla uyumlu olma politikasını sürdürmüştür. İşçi çıkarlarının savunulup savunulmamasına bakılmadan bütün siyasal partilere, hükümetlere adam verilerek, yakınlık kurularak, alınabilecekler, daha doğrusu verilenlerle yetinilerek, işçi çıkarları korunmaya kalkışılmıştır.

Şimdi, işçi haklarını sınırlayan yasalar, gerçek işçi ücretlerinin düşürülmesi sonucunu getiren YHK uygulamaları ile Türk-İş üst yönetiminin değişmez politikası daha bir sırıtmaya başlamıştır. *Şide*'yi tasfiye ederek bu kötü sınavın yükünden Türk-İş üst yönetimini aklıyacağını düşünen *Yılmaz*, kendi kurduğu tuzağa kendi eli ile düşmüştür. İşveren Sendikası MESS kökenli Başbakanla geçmişte bozuk olan ilişkilerini düzeltme için gösterdiği olağanüstü çaba, *Halil Tunç*'un ilişkileri soğutabilecek konuşmasına Başkanlık kürsüsünden gösterdiği büyük tepki ile, en az *Şide* kadar hükümetlerle *"uyum!"* içinde olmaya çalıştığını göstermiştir. Alınan işçi haklarının geri verilmesinden söz etmeyen, işçilerle ilgili somut hiçbir yapıcı konuya yer verilmeyen bir hükümet programının eleştirisine, en büyük işçi örgütünün genel başkanının karşı çıkması savunulamaz, *"konukseverlikle"* değil, olsa olsa TGS sözcüsünün dediği gibi, *"teslimiyetçi üst yönetim politikası"* olarak açıklanabilir.

Öpüşerek, el ele fotoğraf çektiren *Yılmaz* ve *Şide*, aralarında uyumsuzluk olmadığını belirtirlerken, doğruyu söylüyorlar. Türk-İş üst yönetimi olarak, *"siyasal iktidarlarla diyalog, sendikal uzlaşmayı"* her zaman *"teslimiyetçilikle"* karıştırmakta birlikte oldular. Uyumsuzluk Türk-İş üst yönetiminin sendikal anlayışı ile, gerçek sendikacılığın işlevi, sendika yöneticisinin niteliği üzerinde vardır. Umalım alınan dersler onları *"teslimiyetçi"* politikadan uzaklaştırıp gerçek *"diyalog ve sendikal uzlaşmaya"* yönlendirsin...

1983'ÜN ÖNEMLİ OLAYLARI

OCAK

3— Diyarbakır'da 7 katlı apartman çöktü, 15 kişi öldü, 30 kişi yaralandı.
5— Türkiye Yazarlar Sendikası davası başladı.
— Gazeteci Nazlı Ilıcak tahliye oldu.
6 Barış Derneği davasında CHP eski milletvekilleri Gazalcı, Öztorun, Anadol ve Tarhan tahliye edildi.
— Ulusal Kısa Film Yarışması Büyük Ödülü Muammer Özer'e verildi.
9— Abdi İpekçi davasının yeniden görülmesine karar verildi.
12— İktisatçı-yazar Aslan Başer Kafaoğlu, gözaltına alındı.
14— Cumhurbaşkanı Evren'e, İstanbul Üniversitesi'nce fahri hukuk profesörlüğü unvanı verildi.
16— THY uçağı Ankara'da piste çakıldı; 46 kişi öldü.
21— Eski İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan tahliye oldu.
22— THY Paris bürosu bombalandı.
24— İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, gazetemizin yayınını süresiz olarak durdurdu.
26— Yazarımız Oktay Akbal ve Yazıişleri Müdürümüz Okay Gönensin, sıkıyönetim mahkemesince üçer ay hapis cezasına çarptırıldı.
27— Avrupa Konseyi Danışma Meclisi, Türkiye'nin Konsey üyeliği ile ilgili kararın ocak 1984'te verilmesini kararlaştırdı.
29— Esenboğa havaalanı katliamı sorumlusu Ermeni terörist L. Ekmekçiyan idam edildi. Akyazı kuyumcu soygunu failleri de idam edildiler.
30— Ahmet Kerse hakkındaki idam cezası infaz edildi.
31— Başyazarımız Nadir Nadi ve Yazıişleri Müdürümüz Okay Gönensin sıkıyönetim askeri savcılığında ifade verdiler.
— Turgut Özal "Şartlar elverişli olursa parti kurarım" dedi.

ŞUBAT

1— Aslan Başer Kafaoğlu tutuklandı.
— Alpaslan Türkeş'in tahliye talebi 9. kez reddedildi.
3— Adalet Bakanı Cevdet Menteş istifa etti.
— Profesör Bulutay, Ünal ve Doçent Küçük Sıkıyönetim Yasası uyarınca görevden alındılar.
6— Bolivya tarafından Fransa'ya iade edilen Klaus Barbie'nin yargılanacağı açıklandı.
8— İsrail parlamento komisyonu, Sabra ve Şatilla katliamlarının sorumlusunun Ariel Şaron olduğuna karar verdi.
— Sıkıyönetim komutanları, Prof.Geray, Savcı, Boratav, Erkoçak, Güner, Bilgen, Karahan; Doçent Tunçay, Tanilli, Tanör ve Serozan'ın görevlerine son verdi.
— Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Cüneyt Gökçer, görevinden alındı.
9— Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Prof. Kozaoğlu ve Terek'in görevlerine sıkıyönetim komutanlığınca son verildi.
— MGK, Sendikalar, Toplusözleşme, Grev ve Lokavt yasalarında önemli değişiklikler yaptı.
11— İsrail Savunma Bakanı A.Şaron istifa etti.
14— Prof. Aybay, Sarıca, Karacan ve Doçent Sayman, sıkıyönetimce görevlerinden alındı.
— Yazarımız Oktay Akbal'ın üç aylık hapis cezası kesinleşti.
15— Rıfat Bayazıt Adalet Bakanı oldu.
— Doç. Yalçın Küçük 7,5 yıla mahkûm oldu.
— Prof. Tarık Z. Tunaya emekliliğini istedi.
24— MSP davası sona erdi: Erbakan 4 yıla, diğer sanıkların bir kısmı 2-3 yıla mahkûm oldu; diğerleri beraat etti.
— İspanya'da dev holdinge devletçe el kondu.
25— Prof. Rona Aybay, Doç. Eroğul, Işıklı ve Alayüz Sıkıyönetim Yasası uyarınca görevlerinden alındı.
— Köy-Koop Genel Başkanı Nedim Tarhan, 8 yıl hapse mahkûm oldu.
28— Paris'te Türk seyahat acentesinde bomba patladı; sekreter öldü.
— Roma'da Papa'ya suikast davası başladı. M.Ali Ağca ömür boyu hapis istemiyle yargılanacak.

MART

1— "Hakkâri'de Dört Mevsim" adlı Türk filmi Berlin'de dört ödül kazandı.
2— AET yardımı "şimdilik" ertelendi.
3— Siyasi Partiler Yasası DM'de kabul edildi.
6— B.Almanya'da seçimler sonunda iktidar, sağ koalisyonda kaldı.
— Fransa yerel seçimlerinde sol partiler oy kaybetti.
7— Zonguldak'ta grizu faciası: 70 işçi öldü.
— Bağlantısızlar konferansı başladı.
9— Belgrat Büyükelçimiz Balkar vuruldu. Ermeni teröristlerden biri ele geçirildi.
— Eski bakanlardan Selahattin Kılıç, Yüce Divan'da beraat etti.
15— Maliye Bakanlığı, iki bankanın hesaplarına el koydu.
17— ABD'de Film Yönetmenleri Ödülü, "Gandhi" adlı filme verildi.
19— Yunanistan'da muhalif **Vradini** gazetesinin sahibi öldürüldü.
22— ABD ile Yunanistan arasında üsler konusunda anlaşmaya varıldı.
— Turgut Özakman Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne getirildi.
23— Türkiye'de okur-yazar oranının yüzde 74'e çıktığı açıklandı.
24— Sefaköy'deki çatışmada 3 polis memuru şehit oldu.
25— İngiltere'nin en saygın müzik ödülü Herbert Von Karajan'a verildi.
— ABD Başkanı Reagan, Sovyet füzelerini havada imha edecek bir strateji önerdi.
29— Dışişleri Bakanı İlter Türkmen, Suriye'de Başkan Hafız Esad'la görüştü.
30— Başkan Reagan, Sovyetler'e füzelerde karşılıklı indirim önerdi.

NİSAN

2— Sovyetler, füzeler konusunda Reagan'ın "ara çözüm" önerisini reddetti.

5— B. Ecevit, Portekiz'e gitti.
— Fransa, Sovyet Elçiliği'nin 47 görevlisini sınırdışı etti.
7— Çin, ABD ile kültürel ve sportif ilişkilerini kesti.
10— Portekiz'deki Sosyalist Enternasyonal toplantısına katılan FKÖ temsilcisi, kaldığı otelde öldürüldü.
— İsveç'te L.Walesa'ya "Özgürlük" ödülü verildi.
12— Eski Bayındırlık Bakanı Ş. Elçi 2 yıl 4 aya mahkûm oldu.
14— Turgut Sunalp, bir parti kurmak üzere temaslara başladı.
16— THY uçağını Atina'ya kaçıran akıl hastası teslim oldu.
18— ABD'nin Beyrut Büyükelçiliği'nde bomba patladı: 40 kişi öldü.
19— Çin, Vietnam'ı bombaladı.
24— MGK'nın 76. sayılı kararıyla siyaset yasağı kaldırıldı. Siyasi Partiler Yasası yürürlüğe girdi. 16 mayıstan itibaren siyasi parti kurulabilecek.
— Avusturya'da çoğunluğu yitiren B.Kreisky, başbakanlıktan istifa etti.
30— Cumhurbaşkanı Evren, seçimlerin 6 Kasım'da yapılacağını açıkladı.

MAYIS

2— Polonya'da onbinlerce kişi askeri yönetjmi protesto etti.
4— Kapatılan TİKP Başkanı Doğu Perinçek, 12 yıl hapse mahkûm oldu.
7— İstanbul, Laleli'deki otel yangınında 36 turist öldü.
9— Başyazarımız Nadir Nadi, 2 ay 20 gün hapse mahkûm oldu.
12— Şili'de Pinochet rejimine karşı büyük gösteriler yapıldı: 2 kişi öldü.
13— İki bakan, Turgut Sunalp'in kuracağı partiye girmek üzere istifa etti.
16— İlk kurulan parti, Turgut Sunalp'in Milliyetçi Demokrasi Partisi oldu.
— Büyük Türkiye Partisi kuruluş bildirisi açıklandı.
17— Müjdat Gezen ve Savaş Dinçel gözaltına alındı.
18— Prof. Erdal İnönü bir sosyal demokrat parti kurulması çalışmalarına katıldı.
20— Büyük Türkiye Partisi, Anavatan Partisi ve Halkçı Parti kuruldu.
— Romanya Devlet Başkanı Çavuşesku, Ankara'ya geldi.
21— İ.S. Çağlayangil ve 143 eski parlamenter BTP'ne katıldı.
— MGK, parti kurucularını incelemeye başladı.
— Sadıklar Gümrük ve Tekel; Akdoğan Adalet Bakanı oldu.
22— İstanbul'da Anadolu Medeniyetleri sergisi açıldı.
25— Necip Fazıl Kısakürek öldü.
27— Dışişleri Bakanlığı, Irak sınırında "mahdut amaçlı bir harekât" yapıldığını açıkladı.
31— Büyük Türkiye Partisi MGK'ce kapatıldı.
— Eski il ve ilçe parti yöneticileri, siyaset yasağı kapsamına alındı.
— Demirel, Cindoruk, Gölhan, Çağlayangil, Baykal, Menteşe ve 9 eski parlamenter Çanakkale'de zorunlu ikamete tabi tutuldu.

HAZİRAN

1— Evren: "Gerekirse seçimleri erteleriz" dedi.
2— Irak sınırındaki harekât tamamlandı.
3— Sağda yeni bir parti için çalışmalar başladı.
4— "Kuşkulu kişilerin" sıkıyönetim komutanlıklarınca 5 yıla kadar zorunlu ikamete tabi tutulabilmelerine ilişkin yasa yürürlüğe girdi.
6— Bulgaristan Başkanı T.Jivkov, Ankara'yı ziyaret ediyor.
— Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) kuruldu.
— MGK, MDP'nin 3 kurucusunu veto etti.
— Tercüman gazetesi yazarı E.Göze ve Yazıişleri Müdürü A.İlter, MGK bildirisine muhalefetten yargılandı.
7— MGK, HP ve ANAP'ın 7'şer kurucusunu veto etti. Yasak kapsamında bulunan 2 kişiye MDP'de faaliyet izni verdi.
— Yankı dergisi toplatıldı.
9— Tercüman gazetesi sahibi Kemal Ilıcak, Cumhuriyet'e 40 milyon liralık tazminat davası açtı.
10— Milletvekili adaylarının MGK'ce inceleneceği açıklandı.
— Başbakan Ulusu, parti çalışmalarıyla ilgisi bulunmadığını bildirdi.
— İngiltere'de erken seçimlerde Muhafazakâr Parti son 38 yılın en büyük seçim başarısını sağladı.
13— Yeni Seçim Yasası yürürlüğe girdi.
15— Danışma Meclisi'nden istifa eden Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Dekanı oldu.
16— Kapalıçarşı'da Ermeni teröristlerin kanlı baskınında 2 ölü, 23 yaralı.
— Yuri Andropov, SSCB Devlet Başkanlığı'na getirildi.
17— Cumhurbaşkanı Evren, yakında Genelkurmay Başkanlığı'ndan çekileceğini açıkladı.
18— ABD'li ilk kadın astronot, uzayda.
23— MGK, SODEP'in Erdal İnönü dahil 23 kurucu üyesini veto etti.
24— Suriye, Arafat'ı sınırdışı etti.
25— ABD Savunma Bakan Yardımcısı Richard Perle ile eski Dışişleri Bakanı H.Kissinger İstanbul'da görüştü.
27— SODEP Başkanlığı'na Cezmi Kartay getirildi.
30— Barış Derneği davasında sanıklar için 8-15 yıl hapis cezası istendi.

TEMMUZ

1— Cumhurbaşkanı Evren, Genelkurmay Başkanlığı'nı törenle Org. Nurettin Ersin'e devretti.
— Yunanistan, AET dönem başkanlığını devraldı.
5— MGK, 91 No.lu kararı uyarınca Yassıada mahkûmları parti kurup, milletvekili seçilebilecek.
6— Irak sınırındaki harekâtı tamamlayan birlikler geri dönüyor.
7— MGK, Doğru Yol Partisi kurucularından 30'unu veto etti.
— Nevşehir'de devrilen kamyonda 48 tarım işçisi öldü.
8— MGK, SODEP kurucularından 13'ünü daha veto etti.

14— Brüksel Büyükelçiliği'mizde görevli idare ataşe Dursun Arısoy, bir Ermeni terörist tarafından öldürüldü.
— Türk-İş eski Genel Başkanı İbrahim Denizcier öldü.
— İngiliz parlamentosu, idam cezasını geri getiren yasa tasarısını reddetti.
15— ASALA'nın Paris Orly havaalanında düzenlediği bombalı saldırıda biri Türk, 5 kişi öldü; 63 kişi yaralandı.
19— Refah Partisi kuruldu.
20— Cenevre'de Ermeni Kongresi toplandı.
22— ABD 6. Filosu, Nikaragua'ya doğru yola çıktı.
23— Cumhurbaşkanı Evren: "14 parti kurulacağı hayalimizden geçmiyordu" dedi.
26— MKG'nın 99 sayılı kararı uyarınca, 30 kurucusu 24 Ağustos'a kadar onaylanmayan partilerin 6 Kasım seçimlerine katılamayacağı açıklandı.
27— Ermeni teröristlerin saldırısında Lizbon Büyükelçiliğimiz Maslahatgüzarı Yurtsev Mıhçıoğlu'nun eşi öldü. 6 terörist ölü olarak ele geçirildi.
— Oktay Kurtböke, TGS Genel Başkanlığı'na seçildi.
— Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubuna, Maliye Bakanlığı'nca elkondu.
30— MGK, SODEP'ten 8, DYP'den 15 kurucu üyeyi daha veto etti.
— Mıgırdıç Şellefyan'a "yurda dön" çağrısı yapıldı.
31— Sıkıyönetim komutanlıklarınca 5854 kişinin aranmakta olduğu açıklandı.

AĞUSTOS

5— Mehmet Pamak'ın başkanlığındaki Muhafazakâr Parti için kapatma davası açıldı.
8— Guatemala'da Savunma Bakanı yönetime elkoydu.
9— DM'nin 147 üyesinden 86'sı siyasi partilere girdi.
10— Yeni ordu ve sıkıyönetim komutanları belli oldu.
— Cumhurbaşkanı Evren Yozgat'ta: "İstikrar 2-3 parti ile oluyor" dedi.
14— Mıgırdıç Şellefyan vatandaşlıktan çıkarıldı.
15— Başbakan Ulusu: MDP'den bağımsız aday olacağını açıkladı.
16— Milliyet gazetesi kapatıldı.
MGK, "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu" Yasası'nı kabul etti.
17— MGK'nın 118 sayılı kararı açıklandı: Evren'in gezi ve konuşmaları seçim yasakları kapsamı dışında.
— Fransız birlikleri Çad'da savaş hattında.
21— Erdal İnönü'nün savcılıkça ifadesi alındı.
22— Nazlı Ilıcak hakkında 1,5-8 yıl hapis istemiyle dava açıldı.
23— Nokta dergisi kapatıldı.
24— SODEP ve Doğru Yol partilerinin 6 Kasım seçimlerine katılamayacağı kesinleşti. Seçim dönemi başladı.
25— Yüksek Seçim Kurulu 6 Kasım seçimlerine 3 partinin katılabileceğini resmen açıkladı.
26— Yazarımız Oktay Akbal, cezaevine girdi.
— Atatürk Barajı ihalesi yapıldı.
29— Pakistan Devlet Başkanı Ziya Ül Hak, Türkiye'yi ziyaret ediyor.
— Şili'de 10 yıl süren olağanüstü durum kaldırıldı.
— Amerikalılar, Vietnam'dan bu yana ilk kez Beyrut'ta Şii Emel örgütü ile çatışmaya girdiler: 29 ölünün 2'si Amerikalı.
30— Türkiye'ye iadesi istenen Kemal Altun, Berlin'de intihar etti.
— İsrail Başbakanı Menahem Begin'in istifa edeceği bildirildi.

EYLÜL

1— Sovyet hava sahasında uçan Güney Kore yolcu uçağı düşürüldü.
2— İsrail Başbakanlığına İzak Şamir getirildi.
3— Ağa Han Mimarlık Ödülü'nü Nail Çakırhan kazandı.
5— MGK üyesi Orgenerai Nejat Tümer, 6 Kasım seçimlerine katılamayan partilerin, yerel seçimlere de girememesini öngören bir yasa önerisi verdi.
6— Garanti Bankası, Ayhan Şahenk'e ait Doğuş grubu tarafından satın alındı.
7— Türkiye'nin ABD ile birlikte F—16 tipi savaş uçağı üretmeyi kararlaştırdığı açıklandı.
8— Yunanistan'da Papandreu yönetimi, ABD ile üsler konusunda 5 yıllık bir anlaşmaya karar vardı.
10— Arjantin'de eski başkan İsabel Peron'a siyasi hakları iade edildi.
15— Metin Toker, 3 ay hapse mahkûm oldu.
— Prof.Dr. Murat Sarıca öldü.
21— ABD'nin Lübnan'a "lojistik yardım" içim istediği kolaylıklar, Türkiye ve Yunanistan tarafından reddedildi.
— MGK toplam 1683 milletvekili adayından 672'sini veto etti.
24— Başyazarımız Nadir Nadi'nin mahkûmiyet kararı Askeri Yargıtay'ca bozuldu.
29— Basın Yasa Tasarısı, DM'de 1 dakikada oylanıp, kabul edildi.
30— Çanakkale'de ikamete tabi eski siyasiler serbest bırakıldı.
— Avrupa Konseyi Danışma Meclisi, Türkiye'ye ocak 1984'e kadar şartlı süre tanınmasını kararlaştırdı.

EKİM

5— Nobel Barış Ödülü Leh Walesa'ya verildi.
6— Nobel Edebiyat Ödülü'nü W. Golding kazandı.
8— Orly katliamında kullanılan bombayı yapan Ermeni terörist Soner Nayır, Marsilya'da yakalandı.
9— Birmanya'nın başkenti Raugun'u ziyaret etmekte olan Güney Kore heyetine bombalı suikast yapıldı. 4'ü bakan, 15 yetkili öldü.
10— Nobel Tıp Ödülü'nü Barbara Mc Clintock aldı.
12— Japonya eski başbakanı rüşvet alma suçundan 4 yıla mahkûm oldu.
15— Orta Amerika ülkelerinden Grenada'da darbe oldu.
16— 6 Kasım seçimleri için propaganda kampanyası başladı.
18— Milli Gazete'nin yayını süresiz olarak durduruldu.
19— Nobel Fizik Ödülü'nü ABD'li H.Taube ve W. Fowler kazandılar.

22— Özal, Sunalp ve Calp, televizyondaki açıkoturuma katıldılar.
— Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubunun Ziraat Bankası'na devri kararlaştırıldı.
23— Beyrut'taki ABD ve Fransa askeri karargâhları havaya uçuruldu. İlk belirlemelere göre yüzlerce asker öldü.
25— ABD, Grenada'ya çıkarma yaptı.
26— MGK, Olağanüstü Hal Yasası'nı kabul etti.
27— Tunç, Akman ve Çelikel, demokratik sol bir parti kurulacağını açıkladılar.
29— Beyrut'taki elçiliğimize bomba ve otomatik tüfeklerle saldıran 3 Ermeni teröristten biri yakalandı.
30— Erzurum ve Kars illerinde deprem: 34 köy yerle bir oldu.
— Arjantin'de askeri yönetimi sona erdiren seçimleri Radikal Parti kazandı.

KASIM

4— Düşün adamı ve yazar Doğan Avcıoğlu öldü.
— Lübnan'ın Sur kentindeki İsrail karargâhına bombalı saldırıda 28'i İsrailli, 60 kişi öldü.
6— Dört yıl aradan sonra seçimler yapıldı.
7— Oyların yüzde 45'ini alan ANAP tek başına iktidarda. HP yüzde 30, MDP yüzde 23 oranında oy aldı.
— ANAP 211, HP 117, MDP 71 milletvekilliği kazandı.
10— MGK üyesi Oramiral Tümer, yasa önerisini geri aldı. Tüm partiler yerel seçimlere katılabilecek.
11— MGK, yeni Basın Yasası'nı kabul etti.
14— Barış Derneği davasında 18 kişiye 8, 5 kişiye 5 yıl hapis cezası verildi. 16 sanık tutuklandı.
15— Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, bağımsızlığını ilan etti.
16— Türkiye, Yunanistan'ın verdiği notayı reddetti.
18— BM Güvenlik Konseyi, Kuzey Kıbrıs'ta bağımsızlık ilanının geri alınmasını istedi.
22— Boğaziçi Yasası yürürlüğe girdi.
24— TBMM açıldı.
— Yazarımız Oktay Akbal tahliye oldu.

ARALIK

1— DM son toplantısını yaptı; komutanların devir teslim törenleri başladı. Celasun ve Tümer görevlerini törenle Buyruk ve Atakan'a devrettiler.
2— Saltık, Kara; Sözer, Hava Kuvvetleri Komutanı oldu.
— Cumhurbaşkanı Evren'in Ürdün ziyareti başladı.
3— Orgeneral Üruğ, Genelkurmay Başkanlığı'nı devraldı.
4— TBMM Başkanlığı'na Necmettin Karaduman seçildi.
5— İ. Sabri Çağlayangil'in ifadesi alındı.
6— MGK'nın kabul ettiği son yasa uyarınca, 12 Eylül öncesine benzer bir ortama yol açacak beyanatta bulunulması yasaklandı.
— TBMM Başkanlık Divanı oluştu. Milli Güvenlik Konseyi yönetimi sona erdi. Cumhurbaşkanlığı Konseyi göreve başladı.
7— ANAP Başkanı Turgut Özal, hükümeti kurmakla görevlendirildi.
— Lübnan'da görev yapan birlikleri için Türkiye'nin ABD'ye İncirlik üssünden transit terminal hizmetleri sağlayacağı açıklandı.
— Almanya'nın en büyük neo-Nazi örgütü kapatıldı.
9— Erdal İnönün berat etti.
NATO Dışişleri Bakanlığı SSCB'yi Avrupa'ya yerleştirilecek orta menzilli Füzeler konusunda görüşmeye çağırdı.
10— 21 eski bakan ve 80 eski parlamenter Doğru Yol Partisi'ne girdi.
11— Portekiz'de yeni Basın Yasa Tasarısı sert muhalefetle karşılaştı.
12— Bakanlar Kurulu listesi Cumhurbaşkanı Evren'in incelemesine sunuldu.
— Kapatılan Büyük Türkiye Partisi'nin 21 kurucusu, DYP'ye katıldı.
— Kuveyt'teki ABD Büyükelçiliği, İslamcı bir örgütün bombalı saldırısına uğradı: 4 kişi öldü.
13— Turgut Özal başkanlığındaki TC'nin 45. hükümeti açıklandı.
14— "Bakanlar Kararnamesi" ile 6 bakanlık birleştirildi.
— Ulusu Hükümeti'nin son icraatı: ABD ile F-16 uçaklarına ilişkin anlaşmanın imzalandığı açıklandı.
17— Erdal İnönü yeniden SODEP Genel Başkanlığına seçildi.
19— "İkinci 24 Ocak operasyonu": Önemli ekonomik kararlar alındı.
— FKÖ Lideri Arafat ve 4000 gerillanın Trablusşam'dan tahliyesi başladı.
20— İzmir'de patlayıcı yüklü bir otomobil bulundu. mik kararlar alındı.
21— Türk-Iş Genel Kurulu'nda Halil Tunç, ANAP milletvekilleriyle tartıştı.
— İstanbul ve Ankara'da sabaha karşı bombalar patladı. Sorumluluğu İslam Davası Partisi adlı bir örgüt yüklendi.
22— Arafat, 1977'den sonra ilk kez Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'le buluştu.
24— Özal Hükümeti, 213 kabul, 115 red ve 65 çekimser oyla, güvenoyu oldı.
25— Türk-İş Başkanlığı'na yeniden Şevket Yılmaz, Genel Sekreterliğe Sadık Şide seçildi.
— İstanbul Barosu Başkanlığı'na Prof. Sulhi Tekinay getirildi.
27— Noel nedeniyle Roma'daki Rabibbie cezaevini ziyaret eden Papa, M.Ali Ağca ile görüştü.
30— Çağlayangil ve 31 eski parlamenter DYP'ye katıldı.
31— Afrika'nın örnek demokrasisi Nijerya'da askeri darbe oldu.

SPOR'DA GÜN GÜN 1983

OCAK

4— Ulusal Güreş Takımı'nın başına Atik getirildi.
7— Düzce'de spor salonu çöktü.
9— Hüseyin Alp öldü.
11— NBC Televizyonu 1986 Dünya Futbol Kupası'nın yayın hakkını 1 milyara satın aldı.
12— Ajaks'den Haag maçında bombalar patladı. 9 kişi yaralandı.
13— Avrupa Konfederasyon Kupası'nda Taçspor Voleybol Takımı, Fransa'nın Arago takımını 3-1 yendi.
14— Türkiye Birinci Ligi 1982-83 sezonunda ilk yarı sonuçlandı. Fenerbahçe lider.
20— G.Sanayi Voleybol Takımı, Kupa Galipleri'nde İsviçre'nin Lozan Takımı'nı 3—0 yendi ve Avrupa'da ilk dört takım arasına girdi.
23— Semra Aksu, 50 metrede yeni Türkiye rekoru kırdı. Derecesi 7.3

ŞUBAT

27— Uluslararası voleybol hakemlerimizden Akın İra, İtalya'da yapılan Avrupa Şampiyon Kulüpler finalini yönetti.
28— Haydarpaşa Lisesi, basketbolda Türkiye şampiyonu oldu.
— Eczacıbaşı Erkek Voleybol Takımı 1982-1983 sezonu Türkiye şampiyonu oldu.

MART

10— Futbolda Milli Takımımız, Romanya'ya 3-1 yenildi. Tek golümüzü Raşit attı.
— Dünya Artistik Patinaj Şampiyonası'nda İngiliz Torvill-Dean çifti, aldıkları 5.9 puanla dünya rekoru kırdı.
12— Aslan Seyhanlı, Budapeşte'de 52 kiloda birinci oldu.
14— Mehmet Yurdadön, 12 kilometrede 4. kez Balkan şampiyonu oldu.
— Genç Milli Takım, Yunanistan'a 2-0 yenildi.
— Eskrimde Balkan üçüncüsü olduk (erkeklerde)
— Erol Kemah, Budapeşte'de dördüncüoldu.
19— Efes Pilsen basketbolda Türkiye şampiyonu oldu.
21- Mehmet Yurdadön İngiltere'de yapılan Dünya Kros birinciliğinde 12. oldu.
— Bahar Kupası Bisiklet Yarışları'nı Hollanda kazandı.
— Yenişehir Eltopu Bayan Takımı, Türkiye şampiyonu oldu.
— Eskrimde S. Kuvvetler Türkiye birincisi oldu.
22— Vehmi Emre Güreş Turnuvası'nda Türkiye şampiyon oldu.
27— İngiltere Lig Kupasını Manchester United'i 2-1 yenen Liverpool kazandı.
— Karate Milli Takımı, Macaristan'ı 4-1 yendi.
31— Futbolda Milli Takımımız K.İrlanda'ya 2-1 yenildi. Tek golümüzü Hasan attı.
— Akdeniz Bisiklet Turu'nda D.Almanya şampiyon oldu.

NİSAN

3— Genç Milli Basketbol Takımımız, F.Almanya'da Çin'i 80-59 yendi.
4— Genç Milli Futbol Takımımız Yunanistan'ı İstanbul'da 4-1 yenerek İngiltere'deki UEFA Kupası finallerine katılma hakkını elde etti.
9— Uluslararası Yaş Grupları Yüzme Yarışları, Lüksemburg'da yapıldı. Küçük yüzücülerimiz 4 altın, 2 gümüş ve 1 bronz kazandı. Altın madalya kazanan yüzücülerimiz şunlar: Gökhan Attaroğlu, Ahmet Turhan ve Esen Koyuncuoğlu.
14— Ümit Milli Takımımız, Bulgaristan ile 1-1 berabere kaldı.
15— Marmara Üniversitesi Futbol Takımı, Münih Üniversitesi'ni 1-0 yendi.
— Yıldız Basketbol Milli Takımımız, İtalya'da yapılmakta olan yıldızlar şampiyonasında İsrail'i 89-86 yendi.
17— Yıldız Basketbol Takımımız, İrlanda'yı 142-62 yendi ve İtalya'nın ardından ikinci oldu.
22— Reşit Karabacak, Budapeşte'de Avrupa şampiyonu oldu.
23— Ümit Milli Futbol Takımımız, F.Almanya'ya İzmir'de 1-0 yenildi.
24— A Milli Futbol Takımımız, Avrupa Şampiyonası'nda İzmir'de F.Almanya'ya 3-0 yenildi.
25— Fatih Kupası Okçuluk Yarışlarında Ergin Erel (Ankara), Kemal Erer (Ankara) ve bayanlarda Tülin Cavlı Türkiye rekoru kırdı.
— Avrupa Voleybol Şampiyonası grup eleme maçında erkekler Yugoslavya'ya 3-1 yenildi. Bayanlar ise İsveç'e yenilerek elendiler.
26— Uluslararası İstanbul Basketbol Turnuvası'nda Milli Takımımız Hollanda'yı 84-83, Polonya'yı da 82-78 yenerek şampiyon oldu.
26— Berlin'de yapılan yol yarışında Ahmet Altun 15 ülkeden katılan 7 bin sporcu arasında birinci oldu. Sefa Het ise, Altun'un arkasından ikinci, Mehmet Terzi'de dördüncü oldu. Bayanlarda Ülker Kutlu ikinci oldu.
— Yunanistan'a 3-0 yenilen Voleybol Milli Takımımız, Avrupa Şampiyonası finallerine katılma hakkını kaybetti.
30— Yanbolu Boks Şampiyonası'nda Hanefi Bayraktar altın, Bekir Kantarcı ise gümüş madalya kazandı.

MAYIS

6— Federasyon Kupası maçında Fenerbahçe'ye karşı iki sarı kartlı oyuncu oynatan Beşiktaş, hükmen yenik sayıldı.
8— 2. Türkiye Ligi A grubunda Karagümrük şampiyonluğunu ilan etti.
11— Avrupa Şampiyonası grup elemelerinde Ümit Milli Takımımız Arnavutluk'u 1-0 yendi.
12— Avrupa Futbol Şampiyonası grup eleme maçında, Türkiye Arnavutluk ile Arnavutluk'ta 1-1 berabere kaldı.
14— Genç Milli Futbol Takımımız, FİFA Şampiyonası'nda İtalya ile 1-1 berabere kaldı.
— Avrupa Büyükler Boks Şampiyonası'nda Eyüp Çiftçi ve Mustafa Genç bronz madalya kazan-

dılar.
— Ahmet Altun Uluslararası Frankfurt Maratonu'nda 2 saat 12 dakika 54'lük derecesi ile birinci oldu. İkinciliği Mehmet Terzi kazandı.
16— FİFA Turnuvası'nda Genç Milli Takımımız, Romanya'ya 6-0 yenildi.
20— Balkan Gençler Skeek Müsabakaları'nda Bülent Torpil üçüncü oldu.
— 19 Mayıs Maratonu'nu Süleyman Sılacı kazandı.
26— Avrupa Şampiyon Kulüpler Kupası'nı Juventus'u 1-0 yenen Hamburg kazandı.
— Balkan Voleybol Şampiyonası'nda bayanlarda Yugoslavya'ya 3-1, erkeklerde Bulgaristan'a 3-0 yenildik.
30— Türkiye 2. Ligi A grubunda Karagümrük şampiyon oldu. Yedikule, Eyüp, Davutpaşa, Beylerbeyi ve Feriköy küme düştü. B grubunda Denizlispor şampiyon oldu. Uşakspor, Yeşilova, Çanakkalespor, Manisaspor ve Tirespor küme düştü.
31— Lise ve Üniversiteler Satranç Birinciliği'nde Galatasaray Lisesi'nden Suat Atalık, Ankara Gazi Üniversitesi'nden Suat Soylu birinci oldular.

HAZİRAN

6— Türkiye 1. Ligi'nin düğüm maçında, Galatasaray ile Fenerbahçe 4-4 berabere kaldılar.
— 622. Geleneksel Kırkpınar Güreşleri'nde Denizlili Hüseyin Çokal, Balıkesirli rakibi İbrahim Gümüşkaya'yı yenerek altın kemer taktı.
8— Eltopunda Profilo Bulgar Lovec'i 28-26 yendi.
13— Fenerbahçe, ligin bitimine 1 hafta kala Bursaspor'u deplasmanda 2-1 yenerek 1982/83 futbol sezonunda şampiyonluğunu ilan etti.
16— Federasyon Kupası'nı Mersin İdman Yurdu'nu deplasmanda 2-1 yenen Fenerbahçe kazandı.
23— Cumhurbaşkanlığı Kupası'nı, Fenerbahçe'yi 2-0 yenen Trabzonspor kazandı.
27— 42. Balkan Atletizm Şampıyonası'nın son gününde Mehmet Terzi maratonda birinci olup, altın madalya kazandı.

TEMMUZ

3— Amerikalı bayan tenisçi Marıta Navratilova, rakibi Andrea Jeager'i 6-3 yenerek Wimbledon şampiyonu oldu.
4— Wimbledon Tenis Turnuvası'nda tek erkeklerde John Mc Enroe, Chris Lewis'i yenerek birinci oldu.
— 1. Okçuluk Balkan Oyunları'nda Türkiye bayanlarda ve erkeklerde ikinci oldu.
5— Dünya Liselerarası Basketbol Şampiyonası'nda Haydarpaşa Lisesi, Belçika'yı 77-47, Nijerya'yı 56-52 yenerek finale kaldı.
7— 1. Avrupa Gençler Sutopu Şampiyonası'nın ilk gününde, Türkiye İngiltere'yi 16-9 yendi.
8— 1. Avrupa Gençler Sutopu Şampiyonası'nda Türkiye İspanya-ya 20-10 yenilerek final hakkını kaybetti.
9— Sutopunda İtalya'ya 13-9 yenilerek grup üçüncüsü olduk.
10— İtalya'da yapılan Dünya Yaş Grupları Eltopu Şampiyonası'nda Profilo üçüncü oldu.
15— Semra Aksu, Helsinki'de düzenlenen Uluslararası Atletizm Yarışları'nda 200 metrede altın madalya kazandı.
18— Helsinki'de yapılan Uluslararası Atletizm Yarışmaları'nda 1500 metrede Sermet Timurlenk birinci oldu.
31— Uluslararası 9. Yaşar Doğu Güreş Turnuvası'nda 52 kiloda Aslan Seyhanlı, 68 kiloda Fevzi Şeker, 100 kiloda Ayhan Taşkın altın madalya kazandılar.

AĞUSTOS

1— İran, olimpiyatları boykot edeceğini açıkladı.
8— Dünya Atletizm Şampiyonası Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de başladı.
13— Amerika'nın Chicago kentinde yapılan Dünya Gençler Güreş Şampiyonası'nda Hüseyin İlden 75 kiloda altın madalya kazandı. 70 kiloda Yavuz Erçoban gümüş, 65 kiloda Zeki Şahin bronz madalya aldılar.
18— TSYD Kupası'nı Fenerbahçe'yi 3-2, Galatasaray'ı 3-1 yenen Beşiktaş kazandı.
19— Çağlan Kuruner, optimistte Balkan şampiyonu oldu.
21— Türkiye 1. Ligi, İstanbul'da yapılan Fenerbahçe-Bolu maçı ile başladı.
23— Polonya'da yapılan Uluslararası Güreş Turnuvası'nda 90 kiloda Reşit Karabacak ve 100 kiloda Ayhan Taşkın altın madalya aldılar.
— Balkan Gençler Futbol Şampiyonası'nın ilk maçında Türkiye, Yunanistan'ı 1-0 yendi.
26— Balkan Gençler Futbol Şampiyonası'nın son gününde Bulgaristan'a penaltılarda 4-3 yenilen Türkiye, 4. oldu.

EYLÜL

1— 87. Akropolis Satranç Şampiyonası'nda Türk satranççı İlhan Onat 1. oldu.
4— Bursa Endüstri Meslek Lisesi, Liselerarası Dünya Futbol Şampiyonası'nda 3. oldu.
— Akdeniz Oyunları'nda Türkiye'ye ilk altın madalyayı halterde Levent Erdoğan kazandırdı.
6— Akdeniz Oyunları'nın 2. gününde grekoromende Erol Kemah 1. oldu.
7— Akdeniz Oyunları'nda Serhat Karadağ altın madalya aldı.
— Silahlı Kuvvetler Judo Şampiyonluğu'nu Kara Kuvvetleri kazandı.
— Dünya Bisiklet Şampiyonası yol yarışını ABD'li Greeg Lemond kazandı.
9— Akdeniz Oyunları'nda serbest stilde Aslan Seyhanlı, Halit Akgün, Burhan Sabancıoğlu ve Mehmet Güçlü altın madalya aldılar.
10— Serbestte Fevzi Şeker, Sıtkı Kadiroğlu, Reşit Karabacak altın madalya aldılar.
— Akdeniz Masa Tenisi Şampiyonası'nda Milli Takımımız 1. oldu.
11 Akdeniz Oyunları'nda voleybolda klasman grubunda erkek takımımız 1. oldu.
13— Basket Milli Takımımız, Akdeniz Oyunları'nda Mısır'ı yenerek İtalya ile birlikte finale yükseldi.
15— Avrupa Şampiyon Kulüpler Kupası'nda Fenerbahçe-Bohemıans Prag'a, 1-0 yenilirken, UEFA Kupası'nda Trabzonspor, İnter'i 1-0 yenmeyi başardı. Avrupa Kupa Galipleri Kupası'nda Mersin İdmanyurdu, Spartak ile golsüz berabere kaldı.
17— Akdeniz Oyunları maraton yarışında Mehmet

Terzi altın, Ahmet Altun gümüş madalya aldılar.

18— Amatör Milli Futbol Takımımız, Akdeniz Oyunları'nda final maçında Fas'a 3-0 yenilerek 2. oldu ve gümüş madalya aldı.

22— Eczacıbaşı Basketbol Takımı Bulgaristan'da düzenlenen dörtlü turnuvada 2. oldu.

23— Paraşütçülerimiz 12. Adriyatik Paraşüt Kupası'nda 2. oldular.

26— Kiev'deki Dünya Şampiyonası'nda başarılı olamayan grekoromencilerimiz arasında, Erol Kemah gümüş madalya aldı.

29— Avrupa kupalarındaki takımlarımızdan Fenerbahçe, Bohemians Prag'a 4-1, Trabzonspor, İnter'e 2-0, Mersin İdmanyurdu S.Varna'ya 1-0 yenilerek elendiler.

30— Efes Pilsen, Şampiyon Kulüpler Kupası'nın ilk maçında Barcelona'ya 111-96 yenildi.

— Dünya Serbest Güreş Şampiyonası'nda Türkiye 5. oldu.

EKİM

1— 15. Ritmik Balkan Jimnastik Şampiyonası'nda sonuncu olduk.

2— Balkan Artistik ve Ritmik Jimnastik Şampiyonası' nda Balkan 3.sü olduk.

5— Avrupa Koraç Kupası'nda Beşiktaş Spartak Plaven'e 78-65 yenildi.

7— Efes Pilsen Barcelonaya 100-87 yenilerek tur şansını yitirdi.

— Balkan Masa Tenisi Şampiyonası'nda Gürhan Yıldız-Oktay Çimen çifti 1. oldu.

11— Masa Tenisi Milli Takımımız Avrupa 2.ligi maçında Norveç'e 7-0 yenildi.

13— Avrupa Şampiyonası grup eleme maçında Türkiye Milli Takımı K. İrlanda'yı 1-0 yendi.

16— Türkiye Müesseselerarası Güreş Birinciliği'ni Şekerspor kazandı.

23— Başbakanlık Kupası Koşusu'nu Ares adlı atıyla Fevzi Atabek kazandı.

— Cumhurbaşkanlığı Kupası Koşusu'nu Oğlu adlı atıyla Akın Özdemir kazandı.

26— Ümit Milli Takımımız F. Almanya'ya 7-0 yenildi.

27— Türkiye Milli Takımı Avrupa Futbol Şampiyonası eleme grubu maçında F. Almanya'ya 5-1 yenildi.

— Eczacıbaşı Koraç Kupası 2. tur maçında Partizanı 93-72 yendi.

28— Dünya Jimnastik Şampiyonası'nda Çin erkek takımı şampiyon oldu.

31— Kıtalararası 1. Avrupa - Asya Maratonu 7 bin kişiyle koşuldu.

KASIM

3— Galatasaray ezeli rakibi Fenerbahçe'yi 2-1 yendi.

— Genç milliler Macaristan'ı 1-0 yendi.

— Bayan Eskrim Takımımız Balkan üçüncüsü oldu.

16— Ümit Milliler Avusturya'yı 5-0 yendi.

17— Avrupa Futbol Şampiyonası grup eleme maçlarında Türkiye Avusturya'yı 3-1 yendi.

20— 14. Balkan Halter Şampiyonası'nın ilk gününde 4 Türkiye rekoru kıran haltercilerimiz 1 altın madalya aldı.

— Arnavutluk'u 2-1 yenen F.Almanya Avrupa Şampiyonası'na katılmaya hak kazandı.

27— Ağır Siklet Boks Şampiyonluğu'nu Marvis Frazer'i 1. rauntta hakem kararı ile yenen Larry Holmes kazandı.

28— Eyüp Can 51 kiloda Kopenhag şampiyonu oldu.

ARALIK

2— Balkan eltopu şampiyonası devam ediyor. Türk Milli Takımı ikinci maçında Romanya'ya 32-18 yenildi.

4— Avrupa Şampiyon Kulüpler bayanlar ikinci tur ilk maçında Eczacıbaşı bayan takımı Danimarka'nın Helsingör takımını 3-0 yendi. Konfederasyon kupasında ülkemizi temsil eden Ankara Pazarları bayan voleybol takımı Yunanistan'ın Aris takımını İstanbul'da 3-0 yendi.

— Ankara'da yapılan Balkan eltopu şampiyonasında Bulgaristan ile 18-18 berabere kalan milli takımımız dördüncü oldu.

5— Avrupa kupa galipleri kupasında Otomarsan erkek voleybol takımı Portekiz'in Lexose takımını 3-0 yendi.

— Balkan eltopu şampiyonasında Romanya Şampiyon oldu.

— Japonya'da yapılan geleneksel Fukuoko Maratonunu Japon atlet Tosihiko Seke 2.0.8.52'lik derecesiyle kazandı.

8— Eczacıbaşı Basketbol takımı Koraç Kupası'nda İtalya'nın Caserta takımını 85-72 yendi.

— Dünya Kupası kuraları İsviçre'nin Zürih şehrinde çekildi. Türkiye 3. grupta İngiltere, Romanya, K.İrlanda ve Fınlandiya ile mücadele edecek.

11— Faruk Ilgaz Fenerbahçe'nin yeni başkanı.

12— Eczacıbaşı erkek voleybol takımı Hollanda'nın Starlift takımını İstanbul'da 3-2 yendi. Fakat ilk maçı 3-0 kaybettiği için elendi.

— İstanbul atletizm ajanlığı tarafından düzenlenen Atatürk koşusunu Mehmet Yurdadön kazandı.

— Genç bayanlar 800 metrede İstanbullu atlet Meltem Pertev 2.18.09 ile yeni Türkiye rekorunu kırdı.

— Türkiye bayanlar basketbolunun en uzunu 2.05'lik Gülseren Gönül Ankara'da yaptığı bir jübile ile potalara veda etti.

15— Eczacıbaşı Basketbol takımı Koraç Kupası ikinci maçında Fransa'nın Le Mans takımını 99-80 yendi.

17— Avrupa Kupası yüzme yarışlarında bütün yüzücülerimiz elendi.

18— Avrupa Kupası yüzme şampiyonası Ankara'da başladı.

19— Avrupa Kupası yüzme şampiyonasında bayanlarda D.Almanya erkeklerde Sovyetler Birliği Şampiyon oldu.

21— Brezilya'nın 1970 yılında kazandığı Jul Rimet Kupası ikinci kez çalındı.

22— Avrupa Futbol Şampiyonası'nda Malta'yı 12-1 yenen İspanya Fransa'daki finallere katılma hakkını elde etti.

23— 1986 yılında Meksika'da yapılacak dünya kupası futbol şampiyonası grup eleme maçlarının tarihleri belli oldu. İlk maçımızı 31 ekim 1984 tarihinde Finlandiya ile oynayacağız.

— İki ABD'li bir sayı için 10 saat masa tenisi oynayarak bu dalda yeni bir rekor kırdılar.

24— F.Almanya'da yapılan ilk bayanlararası halter şampiyonasında Hollandalı bir bayan 183 kilo

kaldırdı.
— Manila'da toplanan Uluslararası Atletizm Federasyonu aldığı karara göre, bayan sporcular bundan böyle uluslararası şampiyonalarda 10.000 metre koşabilecekler.
25— Fransız haber ajansına göre Lewis ve Navratilova dünyada yılın sporcuları.
— Türkiye birinci futbol liginin ilk yarısını Galatasaray lider kapadı.
26— Meltem Pertev 800 metreyi 2.22.01 ile koşarak yeni Türkiye gençler salon rekorunun sahibi oldu.
27— Atatürk koşusunu Mehmet Yurdadön 8. Kez kazandı.
29— Galatasaray Balkan Kupası'nda Bulgaristan'ın Beroe takımına 1-0 yenildi.
— Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın son müsteşarı İ.Hakkı Güngör öldü.
30— Eski Beşiktaşlı basketbolcu Abdullah potalara veda etti.

DİZİN

[Cumhuriyet Yıllık 84'de yazıları, çizgileri,demeç ve konuşmaları bulunanlar]

Adalıoğlu, Ali : *61*
Ak, Behiç : *17.40, 41, 47, 53, 63, 65, 96, 124, 136, 155, 175, 202, 213*
Akalın, Cengizhan : *337*
Akbal, Oktay : *6, 17, 23, 33, 39, 42, 51, 57, 60, 80, 94, 108, 142, 154, 217, 221, 269, 366, 369, 373, 374, 407*
Ali, Filiz : *131*
Alpay, Şahin : *355*
Altan, Mehmet : *284*
Anday, Melih Cevdet : *206, 216, 275, 310*
Arafat, Yaser : *335*
Arpad, Burhan : *73, 317*
Balcı, Ergun : *185, 230, 233, 288, 295, 336, 361, 362*
Başlangıç, Celal : *97*
Batur, Afife : *210*
Berberakis, Stelyo : *11*
Bildirici, Faruk : *183, 218, 222*
Birand, Mehmet Ali : *258*
Bush, George : *134*
Can, Kadir : *194*
Cemal, Hasan : *126, 134, 346, 352, 359, 361, 364, 378, 379, 386, 388, 394, 403, 404, 405, 410*
Cerrahoğlu, Nilgün : *43, 337*
Çalgan, Koral : *94*
Çandar, Cengiz : *37, 153, 189, 212, 232, 238, 255, 261, 286, 309, 324, 335, 408*
Çetinkaya, Hikmet : *207, 260*
Denktaş, Rauf : *326*
Dino, Abidin : *159*
Doğan, Yalçın : *22, 25, 48, 66, 111, 113, 165, 193, 224, 248, 279, 293, 349, 394*
D'Ormesson, Jean : *296*
Dorsay, Atilla : *7, 84, 115, 242*
Duchateau, Pierre : *390*
Ekmekçi, Mustafa : *9, 29, 59, 85, 191, 226, 389*
Emeç, Aydın : *296*
Enzensberger, Hans M. : *63*
Ergin, Sedat : *70, 81, 188, 204, 281, 348, 367, 390*
Genç, Rafet : 321
Gökçe, Deniz : *105*
Gökçer, Ayten : *243*
Gönensin, Okay : *380, 399*
Güldemir, Ufuk : *294, 395*
Gülgeç, İsmail : *7, 46, 59, 60, 84, 85, 105, 106, 108, 112, 139, 145, 155, 157, 163, 169, 170, 172, 193, 195, 196, 224, 227, 228, 248, 250, 255, 275, 280, 286, 287, 292, 295, 296, 307, 308, 315, 316, 323, 326, 329, 330, 336, 341, 352, 356, 367, 372, 381, 401, 404, 405, 411*
Güllapoğlu, Fatih : *231, 263*
Haddam, Abdülhalim : *81*
İlhan, Atilla : *150*
Kansu, Işık : *102, 200, 208, 264*
Kemal, Mehmed : *72, 100, 177, 289, 387, 411*
Ketenci, Şükran : *23, 39, 160, 249, 305, 412*
Kıvanç, Ümit : *89*
Kieslowski, Krzysztof ; *228*
Kissinger, Henry : *207*
Konukçu, Şenol : *148*
Köprü, Murat : *323*
Kudar, Barış : *202*
Mortan, Kenan : *21, 135, 170, 207, 253, 316, 321*
Mumcu, Uğur : *27, 65, 71, 123, 157, 162, 196, 201, 219, 276, 278, 312, 330, 339, 341, 347, 351, 368, 372, 382, 391, 401*
Nadi, Nadir : *32, 75, 92, 117, 146, 199, 229, 384, 385, 392, 397, 408*
Oral, Tan : *116, 150, 162, 164, 174, 197, 206, 236, 285, 292, 293, 295, 325, 366, 373, 375, 379, 385, 410*
Öngören, Mahmut Tali: *178*
Özal, Turgut : *50, 69, 117, 297, 303*
Özbilgen, Füsun : *298, 303, 319*
Özden, Cevher : *171, 172*
Özek, Çetin : *312,*
Özkırımlı, Atilla : *318*
Pekşen, Yalçın ; *12, 50, 95, 150, 158, 173,*

243, 277
Schmidt, Enrique : *99*
Selçuk, İlhan :*6, 10, 16, 20, 33, 40, 59, 115, 131, 141, 164, 195, 203, 237, 290, 307, 308, 329, 354, 359, 377, 406*
Sirmen, Ali : *21, 28, 34, 46, 52, 63, 68, 87, 104, 143, 158, 167, 211, 234, 258, 267, 269, 312*
Som, Deniz : *56, 172, 282*
Strausz-Hupe, Robert : *111, 113*
Tahirî, Amin : *87*
Tamer, Meral : *25, 69, 81*
Tapan, Nazan : *167*
Turhan, Cengiz : *354*
Tuşalp, Erbil : *239, 293, 317*
Türkmen, İlter : *70, 204*
Ulagay, Osman : *67, 117, 169, 221, 240, 252, 269, 285, 306, 356*
Uluç, Hıncal : *248, 267, 283, 375*
Ulvi, Ali : *6, 9, 20, 38, 42, 43, 51, 71, 79, 113, 117, 124, 126, 152, 177, 178, 185, 208, 216, 225, 226, 229, 230, 241, 244, 249, 251, 253, 256, 363, 365, 378, 381, 403, 406, 409*
Uncular, Betül : *192*
Uysal, Asiye : *180*
Uysal, Hasan : *218, 222, 264*
Uysal, Nilgün : *147*
Üçer, Ulya : *99*
Üster, Celal : *228*
Velidedeoğlu, H. V. : *86, 101, 108*
Von Weizsaecker, R. : *89*
Weinberger, Caspar : *126*
Yaşa, Memduh : *319*
Yalın, İzzet Rıza : *166*
Yapıcı, Mehmet : *61*
Yücelman Abdülkadir : *73*
OLAYLARIN ARDINDAKİ GERÇEK : *10, 32, 37, 46, 47, 53, 67, 74, 121, 124, 125, 135, 187, 203, 224, 234, 235, 236, 280, 292, 345, 357*
CUMHURBAŞKANI KENAN EVREN'İN KONUŞMALARI : *16, 49, 60, 61, 102, 144, 153, 183, 198, 200, 208, 218, 222, 231, 263, 264, 304, 337, 339*

DÜZELTME

Okurlarımızdan özür diler, aşağıdaki imza ve alt yazıları yerlerine koymalarını rica ederiz.

— *"Peki şu 24 Ocağı kim kurtaracak" (s. 240) başlıklı yazı Osman Ulagay'ındır.*
— *"Wajda ve Şahin'in Tarih Yaklaşımı" (s. 242) başlıklı yazı Atilla Dorsay'ındır.*
— *Ali Ulvi'nin s. 42'deki karikatürünün altyazısı: "Ağlayan nar masalı"; s. 79'daki karikatürünün alt yazısı: "Bir ziyaretçiniz var sayın başkanım. Sovyetler'in yaşadığı gezegeni yok etmeden evvel, Andropov'u ışınlamak için harika bir planı varmış!.." olacaktır.*